

שאלות ותשובות

הרמ"א

הוא האשל הנדול אשר האיר עיני ישראל בספריו היקרים, דרכי משה, הנהגות ארבעה
ש"ע, תורת המצאת, תורת העולה, ועוד, וביותר בתשובותיו. ה"ה הגאון הנדול
רבינו משה א כרל"ז זצ"ל, מקראקא יע"א:

נדפס בהאנויא ת"ע, וכאמטרדם תע"א, ומני אז יקר נמצא:

ויען שבכל הדפוסים הקודמים ציינו בתשובות רבות, שימצאו בתשובת רש"ל, ולא הדפיסום בזה, והיה כל
המבקש לדעת דברי התשובה יזכרה לחפש בתשובות רש"ל, ע"כ שמעתי לעצת גדולי תורה, להדפיס בזה
כל אלה התשובות פתשובות רש"ל, המצוינות בהספת חות, והיה הספר שלם לא יחסר כל בו:

ווארשא

בדפוס ר' יצחק נאלדמאן נ"י

שנת וידבר משה אלהם לס"ק

ШАЛОСЪ УТШУВОСЪ ИСЕРЛЕСЪ.

ВАРШАВА

Въ Типографіи И. Гольдмана, Мурановская № 16.

—
1883.

נאם הצעיר משה בן א"א במחור אלעזר אחי הנאון המחבר וללה"ח מכבוד בכבודו .
להיותו דודו . ובכן לכבוד הורו . אשבח תחלת יסודו :

וזאת

הברכה אשר בך משה . מאתו תצא תורה מורשה . אליו יובא כל דבר הקשה . באר חשב לפרשה . היטב
לדורשה לחקרה ולבארה , כי מאתו תצא

התורה

היתה כקופה בלא אונים . עד קם איש הבינים . ויקרא שם המקום מתנים . ויהי ברוחו פי שנים . פתוח עינים
ופתח תקוה . כל העולם נברא לו

אשר

לא כחדו ויגידו חכמים . זה האיש משה מפענח נעלמים . סר דרור עם כל ראשי בשמים . אשר שם לילות לימים .
הסיר מסוה מעיניו . בתורת האל ה' ויאר

שם

שם הקום צדיקים ומשפטים . ואת דבר ה' תקים . עץ חיים למחזיקים . אשרי כל בו דבקים . ההולכים בתורת ה'
יוטם ולילה לא יחשה . לזכור נא תורת

משה

בלא פסוק מעמא , מראה פנים לטהור ולמטא . ביאר כל רוי עמיקא ומתימא . בתשובה חשובה שלמה . מלאה על
כל גדוהיה וגדושה . ויתנה לנחלה לבני ישראל

לפני

ירח דור דורים . אורו וזיוו אורות מאירים . דבריו מאירים ומתמימים . כתומים ואורים . וכזוהר הרקיע סוהרים .
והטעימנו שמן רבש וסולת . כאגור בן יקא אשר ברבים קהל

בני

ציון היקרים המסולאים , בפו . לשמוע הכמתו הפצים ובאים . בעשותו לתורה ציצים פרוהם נאים . בים תרשיש
ממולאים . נטה לבו לעשות לעולם עקב . סילי מעליותא הפיצים בישראל ויחלקם

ישראל

ובשני שמות אשריך שלכך זכותם . התשובות התבובות שהיו גנוזות עד הנה בעיניך לראותם . מפריים לאבול
ומימיהם המתוקים לשתותם . כן תזכו לחוות בנועם ה' ובדרכי משה לילך באורחותם . ולעמוד בשערי ירושלים
הבנויה על שמותם . עם כל בני ישראל על צבאותם :

(* נכל הדפוסין הקודמין נשמטו כל החשובות של מנהל רמ"ס ז"ל שדפסו בחסות רמ"ל ז"ל . וכדפסו אמשטרדם בקבו לתקן קנה
וכדפסו לבקף קינרסם אחרון איזה דברים מקוטעין מן הסמט , גם השמיטו חסובה אחת בלי סכס , כאלו מלאו פסול ה"ו בדברי מורינו
הרמ"א ז"ל . והנהגו בהסגולה הזאת הדפסנו כל החשובות הנשמטות במקוטע , במלואם בלי קיטור והסמט , וממילא אין מקום לקוטעם אחרון :
הדפוסים בווארשא

לוח המפתחות

א	על דבר עקירת שלחן מתקים למקום על סמך סיבך באחרונה ויעלה לשתי הרכילות . ואם אוכלים פס למתק השתיה חס לריך נטילה :	כט	סוכה שאינה משמרת מפני גנבים אי כסירה :
ב	חשב שהחזיקה עלמה בעמאה בפני בני ביתה מפספס מה , חס מותרת לבעלה בחדרה :	ל	חשובה על שאלה שבתשובה מהרש"ל סי' כ"א על א' שמטין ש ידע הכלה והשהלה ונבס"ע נדפסו בתשובה מהרש"ל :
ג	שטר חלי זכר מירושם חבי חמיו אי מקרי רחוי או מוחזק :	לא	לוחות ש"מ שאין היורשים רונים לקיימה באומרת שאין משמעות הלשון כך והנבאים וז' רונים לכופו לקיים הלוואה :
ד	השובה מהרש"ל ע"ז : (ונחכרה בדפוסים הקודמים) להגאון מהרש"ל ז"ל על ענין טינרל ומראים , לא נדפסם בתשובותיו :	לב	יחיד שיש לו חזקה חלוטה לתגר בית הכנסת והקסל רונים לפסוח ג"כ חלוטה לחירו אי יכול למחות :
ה	חשובה מהגאון מהרש"ל להגאון המחבר בענין טינרל : חזר הגאון המחבר לכתוב להגאון מהרש"ל ע"ז . ותוכחה מגולה והאבה מותרת על למוד חכמה היונים :	לג	חלוקים על שטר שטוענים עליו שכבר נפרע ושלח בל ליזו בהכשר . ואם חיישינן לקטויה :
ו	תשלוס חשובה ענין ירושה חבי חמיו שבס' ג' לעיל : מה שחבר ולא נדפס בתשובה מהרש"ל סי' מ"ט :	לד	חס מותר ליטב ע"ג תיבה שיש בה ספרים : ענין ברכת הלל לקרות או לגמור . וברכת על מקרא מגילה פל סיר הסירים ורות וקסלה . ועוד שם אי מהני לטון לחמי האור לענין ליטה במים שלנו בפסח :
ז	ישראל וכתי שותפים איך יש לדון חס הכותי סר למשמעת דין ישראל :	לה	חס לכוף לגרש בת ת"ח שניסת לדמי שומענים ולא יוכל לדור במקומה וטוענת עליו מאים עלי מחמת רוע מעשיו . ועוד עיין מזה חסובס ממסר"א אשכנזי לקמן בס' ל"ו :
ח	כחב התנלות מדבר בענין רדיפת שלום לגדול אחד : שאלה מהולאת ש"ר איש על אשתו שבתשובה מהרש"ל סי' ל"ג :	לו	מי שסרג אחד בשונג ע"י כלי משחית שקרין ציק"ש שסה שאלות במרדכי מספורות הנס והנס :
ט	תשובה מהרש"ל על זס (ונחכרה בדפוסים הקודמים) : פסק על ענין זס מהגאון מס"ר הירך ז"ל מזריסק :	לז	שאלה במרדכי ס' אד"מ בנשבע להכחיש העד דנפסל לאלהר: שאלות במרדכי מספורות . ובתרגומה סנמלאת שה"ט ביד כותי . ועוד ז' שאלות במור או"ח ובאה"ע :
י	חשובה על ענין זס מהגאון מהר"ר קלמן מווירמיה : חשובה ע"ז ממסר"ר אליעזר בר מנוח :	מא	בענין בן מומר איך לקראתו לתורס :
יא	על ענין המלשין המוזכר בתשובה מהרש"ל סי' י"א : על ענין הטבילה והחפיפה פיוס (ונחכרה בדפוסים הקודמים) :	מב	הרשאה בלא זמן . או חס לריך לכתוב בו זמן כלל :
יב	מי ששכר בית ורולס המשכיר לחזור מפני שחלתה אשת השוכר : לוואה שקיימה היורש בטרם נודע לו מה בתוכו . וכשנודע לו מה בתוכו רולה לחזור באומרו שלא כן היה דעת המלוה :	מג	עוד מדין הרשאה מוקדמת בזמן :
יג	חשובה הגאון המחבר בענין הטבילה והחפיפה שבתשובה מהרש"ל סי' ז' :	מד	חרס הניאן בעבור עדות ולא הנידו ואח"כ ראו להניד :
יד	חשובה על מודעה באונס וביטול המודעה : האומרת לכשר נבעלתי אי נאמנת להיות סבן כשר :	מה	אשה הולאה ש"ר על חבירתס ותלתס קלקולה באחרת ששמעה מפיה :
יז	על אודות הסחוק . וע"ל בס' ס"ט :	מו	אפטרופס שהוזק ערבים שלו שערבו בעדו נגד הסר ה' חייב לשלם :
יח	חשובה מהגאון מהר"ר ישראל בן הגאון מהר"ר שכנא ז"ל על ענין ס' הספילין שבתשובה מהרש"ל סי' נ"ו , ראש זס חדש עוד על ענין הסחוקי הנ"ל שם סי' כ"ד :	מז	חשובה מהגאון בעל הבית יוסף בענין מחנת ש"מ לעניים שנכתבה בלשון מחנת בריא :
יט	אפטרופס חס חס כב' שלו להיות נקרא ערב בעד חבירו : הסס סנמלאת בפסה על חתיכת צמר עלות במנית מס דין ססר . וסל סימן ל' :	מח	הגאון מהר"ר מאיר מסדווא"ה :
כ	עוד על ענין הסחוקי הנ"ל שם סי' כ"ד :	מט	שטר שכתוב בו אכזכחה וכתוב בו בח"ח ובסד"א ובק"ס :
כא	עוד על ענין הסחוקי הנ"ל שם סי' כ"ד :	נ	קבל שכרו רב לזמן . ובסניע הזמן ראו לחזור בסן :
כב	עוד מזה מהגאון המחבר ז"ל :	נא	אחד שרלס לבטל חזקה ישוב ונער בו מהרמ"ס על הספרו כנגדו :
כג	סיחר לשמן זית . (לפי שיש אומרים שמענין בו שומן חזיר) :	נב	עוד מזה מהגאון המחבר ז"ל :
כד	עוד מזה מהר"ר סגאון המחבר ז"ל :	נג	עוד מזה מהר"ר סגאון המחבר ז"ל :
כה		נד	עוד מזה מהר"ר סגאון המחבר ז"ל :

רוח המפתחות

נח	קב	רצ אחד ערער על גמ היתן שלא כדה ורלו לכדוהו :	נח
נו	קג	ביעול הכדוי הוא ממחר"ם קורפו וממ"ר חליה וממ"ר יעקב :	נז
נח	קד	עוד על זה ממחר"ר מנוח :	נח
נש	קה	עוד על זה ממחר"ר יוחנן טריוויוז והמ"ר שלמה :	נש
ס	קי	עוד ע"ז ממחר"מ פרוזיניאל וממחר"ר מאיר מפדוואה וסיים כדאי הוא לסמוך עליו :	ס
סא	קיב	לואה ש"מ שתדור בתו צביה ואינה רולה ליתן לרכי הבית גם להשכיר דירתה לאחרים. נדפס בתשובת מהרש"ל סמ"ט :	סא
סב	קיג	שתוקי אכ כשר לכסונה ושם הם אורח אומר בשבת קודם ל' יום :	סב
סג	קיד	קידושין של בן מומר למומרת אי חוששין לקידושין :	סג
סד	קיז	כתב לשני גדולים שהתעוררו בקטנות להשקיטם ממריבה :	סד
סה	קכ	כתב בענין טענה לדבר ג' קאזילנא הימתי רשאי :	סה
סו	קכא	אשה זקוקה ליבם ונתקדשה לאחר קודם שחללה :	סו
סז	קכב	שמעון מחר חמאה בחזקת כשיזת ואמר שראובן תקנה לו וראובן מכחישו :	סז
סח	קכג	על ענין אחיזת עינים :	סח
סט	קכד	שומא אי סדרה בכחובה. מהשוכה מהרש"ל (ונחמה בדפ"ק) :	סט
ע	קכז	על השתוקי דלעיל בסו' כ"ח ממחר"ר יהודה מפדוואה :	ע
עא	קכח	שומא בכחובה אי סדרה, נדפסה בתשובת מהרש"ל וע"ל :	עא
עב	קכט	סי' מ"ט בסו' ט' :	עב
עג	קל	בענין ראוי אי נמחר בתשו' רש"ל מ"ט וע"ל סי' ד' ח' :	עג
עד	קלא	ערב שלא בשעת מתן מעות והערב תפס ממי שנתערב בעדו :	עד
עה	קלב	בני עיר גדולה נשאו ונחמו בעיר קטנה הסרים למשמעתם. ואח"כ נצרו בני עיר קטנה ורולים למחות בהם :	עה
עו	קלג	פסרה שטוענין עליה שנעשית בטעות מחמת שהכטר מזוייף :	עו
עז	קלד	על ענין בני עיר גדולה הנזכר בסו' ע"ג ממחר"ר פדוואה :	עז
עח	קלז	אם שני מוחלים מותרים למול תינוק אחד בשבת :	עח
עט	קלח	פסרה הנעשים בק"ם ורלו אח"כ לבטל מכה ירושה דלוריי :	עט
פ	קלז	עוד מזה הענין :	פ
פא	קלח	על דבר התרה אחוזת בשבת דשרי ע"י כותי :	פא
פב	קלח	שותפים שהתנו שישולק אחד מהן בבת לו רווחים ממצותיו :	פב
פג	קלח	ואח"כ אירע היזק בשותפות השלשה שנשאר, אם ראובן חייב בהפסד הזה לקבל חלקו :	פג
פד	קלח	אם לריק ליתן נר השמש בחנוכה סמוך לנרות כשמדליקין סמוך לפתח או על השלחן דוקא :	פד
פה	קלח	שאלה מק"ק צדוק קהל אשכנזים וקהל הגרים שהתתפו בחברת ג"ח ורלו אח"כ לחזור צאומרם שיותר טוב החלוקה כל קהל לעלמו. אם יכולים לחזור בהן :	פה
פו	קלח	תשובה מהגאון המחבר על ענין זה :	פו
פז	קלח	א' נקרא שמו ישעיה ונקרא לם ת סעדים איך יש לכוחו בנט :	פז
פח	קלח	אורח הבא לעיר שישראל אחד דר שם אי חוסר. (וע' סס"א) :	פח
פט	קלח	שאלה כוללת ענין אחד שנתפטר עם שכנגדו וטען אח"כ שהוכרח כי ירא ממלשינות והיזק שניזם לו ושעשה כן ורולס שישלם לו היזקותיו :	פט
צ	קלח	ספק צבור צמי שקנה פרס ולא משכה עד שילדס בין המכירה למשיכה לציהו :	צ
צא	קלח	אחד טען על חבירו שהכח באישון לילס ולמחר הלך להכיר לקבול עליו :	צא
צב	קלח	ערבים של ראובן שנתנו שטר חוב גמור מחמת נדוניה ומתה בת שמעון במשך זמן הפרעון טרם בא הגדן ליד הבעל ורולים הערבים לפצור עלמן בפטור של ראובן שהוא פטור מכה שהיא נדוניה שלא באה עדיין ליד הבעל שגם הם פטורים :	צב
צג	קלח	חטא הנמנאה בפסח על חתיכת בשר מלוח, השוכה ממחר"ר פדוואה, וע"ל סימן כ"ח :	צג
צד	קלח	אחד הוליא לעז על גמ נגד תקנת וגירת ר"ת :	צד
צה	קלח	יורש שנתנה בלוואת מורישו וקיבל עליו בח"ח לקיימה אם יוכל לחזור בו :	צה
צו	קלח	אם כתובה ננצית מחיים באשה שהפכה מנכסי בעלה בחייו :	צו
צז	קלח	על עבילת היולדת ואם לריק לפרוש ליל מ"א ופ"א :	צז
צח	קלח	עשר תשובות לעשר שאלות שנדפסו לקמן בסימן קי"ג :	צח
צט	קלח	הטוענת מאים עלי מחמת רוע מעשים. תשובה ממחר"ר אשכנזי. וע"ל בסו' ל"ו :	צט
ק	קלח	כתס יוחר מכגרים ועוד, שיש צמח לתלות ונמלא במקום כחמי מראות הכשרים :	ק
קא	קלח	איש שיש לו חולי האבן צ"מ ועי"כ לא יוכל לעזור עלמו ומטפח תמיד איך יעשה לק"ש ולתפלה וליכנס לבס"כ :	קא
	קלח	אדם שמדליקים עליו צביהו אם חייב לראות גרות חנוכה אף שאינו מצרך עליסם :	
	קלח	ששה עשר שאלות מפוזרות הנה והנה במרדכי :	
	קלח	כותי מסל ת על יהודי שהלך עמם למלחמה ונכרג שם :	

לקדם רבותינו שבבריסק. כל אחד יתברך ויתרומם לפי מעלת מדרגתו, שלום :

א על דבר עקירת השלחן ממקום למקום על סמך שיצרך באתרוג ויעלה לשתי האכילות. שלא היה נראה לי לפוס חולשת שכלי. מנא הו"ל און לי בה"ר"ן פרק ערבי פסחים גבי הא דהגן מי שחבל ושכח ולא בירך יחזור למקומו ויברך. וכתב שם ה"מ בשו"ב חבל לכתחילה קודם שיטק ממקומו לריך לברך, וכדומה לזה כתב הכל בו הלכות פסח דאסור לעקור ממקומו ללכת למקום אחר אפילו הניח שם זקן או חולה אלא לדבר מנוח עוברת עכ"ל (צ"י סי' קע"ח בטור או"ח) וכתב על זה דלא נהירא כן בגמרא. ומ"מ נראה דעד כאן לא פליגי אלא בחוץ למקומו והניח שם מקלט בני החבורה חבל בלאו הכי משמע דלכולי עלמא אסור דבטא לא פליגי דלכתחילה אסור כדברי הר"ן דלעיל, ודי מזה :

ועל דבר השני שנפלה מחלוקת בין הגאונים כשאוכלים פת למתק כשהייה אס לריך נטילה על הפת. אומר, אע"פ שידעתי שאין הכרעת הלמוד הכרעה מ"מ מאחר שהייתי במנין כשדברו מזה הדבר לא הוכל להסתפק מחוות דעתי גם אני ויעבור עלי מה. הן משנה שלמה פרק כ"ד מצרכין (דף מ"ד ע"א) דכל שהוא עיקר ועמו טפלה מצרך על העיקר ופוטרי את הטפלה ואפילו צפת אמרינן ביה טפל כדמוכח התם גבי דג מליח ואכל פת עמו כו'. ואין לחלק בין דבר המסלק היזק לדבר הגורם המתקת שתייה כדמוכח בתרומת הדשן (סימן ל"ח) דלא מחלק בהכי כלל רק שמחלק בין אוכל דבר הטפל קודם לעיקר דאז לריך ברכה על הטפל, ובין אס אכל העיקר תחילה ואח"כ בא הטפל כדמוכח התם מדבריו, וזהו חילוק המתי, וע"י זה מסולקת הרתייה שהביא המחמיר מדברי רבינו יונה כוף אלו דברים שכתב שאם אוכל כדי לשחות אחריו אינו בטל לגבי שהייה ולריך נטילה. דכל זה לא מיירי אלא באוכל קודם שהייה לגמרי דאז הטפלה באה ראשונה ולכן אינה בטלה לגבי שהייה. אבל כששחו ראשונה ואח"כ אוכלים מעט למתק השתייה אין לריך ברכה דבטל לגבי שהייה כמו שכתב מהר"א בתשובה דלעיל והביא רתייה לדבריו מוספר ה"ז, ונראה דה"ל לענין נטילה דאין חלוק בין ברכה לנטילה, ואין להשיב מדברי רבינו יונה דלעיל דקאי התם איושבים בסעודה כו' דמשמע דכבר התחילו לשחות ואפ"ה לריך ליטול כשרוטה לאכול, דשאני התם דהפליג בסעודה והוי כעקירת מקום כמבואר התם, וגדול מזה כתב הכל בו בהלכות ברכה הפירות וז"ל, מרקחת שמוציאין על הפת ואותו פת טבל למרקחת שהדבר ידוע שאין באים שם לאכול לחם ואותן הרקיקין אינם אלא לדבק המרקחת עליהן כדי שלא יענפו הידים בדבש הלכך הרקיק הוא טפלה וברכת המרקחת פוטרתה עכ"ל :

ב שאלה על אשה אחת שילדה ג' פעמים בחדש השמיני וחששה שיעין ברע גרם לה זאת וראתה להסתיר עבורה מצני בית אשר אשה ושכימותיה, והסכים בעלה עמה שתאמר עמאה היא בפני בני ביתה בתחלת עבורה כדי להסתיר הענין. ועכשיו שאלתה אם בעלה מותר לבא עליה תוך אותן הימים בחדרו אשר עמו מאחר שלפי האמת היא טהורה :

נראה אע"ג דאמר פרק המדיר (דף ע"ב ע"א) ובסוף קידושין (דף פ' ע"א) אמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכימותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. והוסיף הרמב"ן ז"ל הביאו הטור (י"ד סימן קפ"ה) וכתב דאם הוחזקה נדה בשכימותיה אפילו נותנת ה"כ אמתלא לדברים אינה נאמנת והוא יותר גרוע מאילו אמרה עמאה אני

נאמנת אם נתנה אמתלא לדברים כדאיתא פ"ב דכתובות (דף כ"ב ע"א) א"כ ש"מ דכחזוקה נדה בשכימותיה הוי כאילו ראתה ודאי. וכמו שכתבו הר"ן והמ"מ פ"ד דאיכורי ביאה לדעת הרמב"ן וכתב שם המ"מ שזו גם כן דעת הרמב"ם. ולפי זה אפשר לדון בנדון דידן לאיסורא. מ"מ נראה דיש לדקדק מדברי רב יהודה עלמו דשרי, דמדקאמר בעלה לוקה עליה משום נדה ולא קאמר דהיא עלמה תלקה משום נדה אס בא בעלה עליה, ש"מ דדוקא בעלה שאינו יודע מעוממתה וטערתה הוא דמנהי ליה חזקה השכימות חבל לגבי דידה אס יודעת בעלמה שאינה עמאה אלא שהחזיקה עלמה בכך או שהוחזקה מן השכימות שלא כדון אינה לוקה, וה"ל בנדון זה דידן שמתחילה לא נעשה אלא באחיזת עינים דהוי שרי. מיכו איכא למימר דאדרבה דרב יהודה כולה לרבותא נקט דלא מיבעיא היא עלמה דפשיטא דלוקה מאחר דהחזיקה עלמה לנדה פשיטא דלוקה אלא אפילו בצעל דלא עביד מידי והל"ל אני מאמין לדבריה האחרונים אפ"ה לוקה, ורתייה לפירוש זה האחרון מהא דאמרין סוף קידושין (דף פ' ע"א) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות ואין שורפין תרומה על החזקות, מלקין על החזקות כדרב יהודה דאמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכימותיה בעלה לוקה עליה משום נדה, סוקלין ושורפין על החזקות כדרב רב הונא דאמר רבה בר רב הונא איש ואשה תינוק ותינוקה שהגדילו בתוך הבית נסקלין זה על זה אמר ר' שמעון בן פוי אמר ריב"ל משום דבר קפרא מעשה באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה והגדילו ובה עליה וכביאות לב"ד וסקלוס לא מפני שבה ודאי היא אלא שכרוך אחריה ע"כ. הרי לך דאע"ג דאותו המחזיק עלמו שידע אס הוא אמת או לא אפ"ה סוקלין ושורפין אותו, ובדאי חילו היה מועיל לו בוס אמתלא וטענה לא היה נסקל ושרף על החזקה. ואין לחלק ולומר דלעולם גבי נדה אין לוקה עליה אלא בעלה דלא מסימנין ליה נגד החזקה חבל לדידה שריא הואיל והיא יודעת האמת. והא דסוקלין ושורפין על החזקות התם שאני דהחזקה לא היתה על פיה אלא אחרים החזיקו בכך כדמשמע הלשון איש ואשה תינוק ותינוקה שהגדילו בבית וכן מעשה באשה שבאת לירושלים דהוחזקה על פי אחרים, אבל כשהוחזקה על פיה כמו בנדון שאין אחרים יודעים אלא על פיה שלובשת בגדי נדות או שאמרה להם עמאה אני אימא לעולם דלא מיקרי חזקה, (או שיש לחלק בין חזקה נדות דמוקמינן לה לחזקה עברה לחזקה עריות דלא הוה להם חזקה היתר מעולם). ולכאורה נראה כן מהא דאיתא פ"ב דכתובות (דף כ"ב ע"א) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרשה אני נאמנת שהפה שאמר הוא הפה שהתיר. ולומר התם מקרא דאמרין הפה שאמר הוא הפה שהתיר. ובדאי מיירי התם אע"פ שלא אמרה כן תוך כדי דבור רק הוחזקה באשת איש ימים רבים אפ"ה יכולה לומר אח"כ גרשה הייתי וכמו שאמרו התם מעשה באשה אחת גדולה שהיתה גדולה צנוי וקפלו עליה בני אדם שאינן מהוגנים לקדשה ואמרה להן מקודשת אני לימים עמדה וקדשה עלמה א"ל חכמים מה ראית לעשות כן אמרה להם בתחילה שצאו עלי בני אדם שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שצאו עלי אנשים מהוגנים עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה הטלה רב אחא שר הצירא לפני חכמים באושא ואמרו אס נתנה אמתלא לדברים נאמנת. משמע אע"ג דהוחזקה למקודשת ע"פ דבורה ימים רבים (כדמשמע הלשון לימים קדשה עלמה) אפ"ה נאמנת אס נותנת אמתלא לדברים ולא מזיק לה החזקה. ואע"ג דחלקו הפוסקים אהא דקאמר במשנה א"א הייתי וגרשה אני דנאמנת אי בעינן דוקא תוך כדי דבור או אס נאמנת אפילו לאחר כדי דבור כמו שכתב הר"ן (פרק האומר והמ"מ פ"ג

שאלות ותשובות הרמ"א ב ג

בשהחזיקה עלמה לא תוכל לרזור אח"כ מאחר שאין אדם יכול להכחיש. נראה דכל זה אינו דהא אמרינן בכוטס (ב"ב) ובכחובות (כ"ב): כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים, וה"ל לגבי גדה נמי מאחר שהאמינה לה התורה בין לענין טומאה בין לענין עסקי ח"כ שפיר הכה שאמר הוא הפה שהתיר כמו גבי אשה ח"א הייתי אני וגרושה אני, שניכר עדים צניקים דאין דבר שבערוה פחות משנים, ואם כן ש"מ דנאמנת לענין איסור, וה"ל גבי גדה נמי. ואע"ג דשאני הכס דאינה כותרת לגמרי דבריה הראשונים ומטעם זה אינה לריכה שם אמתלא אבל גבי גדה דסותרת דבריה ולכן לריכה אמתלא אימא לא מהני, מ"מ נראה דאין לחלק בזה. דבנתנה אמתלא הפילו כותרת דבריה נאמנת כמו במקום דאינה כותרת דבריה בלא נתינת אמתלא, ואדרבה עדיף עפי דהא ברב פוסקים ס"ל דבלא נתינת אמתלא אינה נאמנת בהכרח דאשת איש הייתי וגרושה אני ח"כ הוא בתוך כדי דבור אבל אחר כדי דבור לא, ובנתנית אמתלא מהימן הפילו אחר כך כמו שהזכירו הפוסקים ה"ל. לכן נראה דאין לחלק בזה. והו דברי באומרת עמא אני מהני אמתלא אע"ג דאינו יודע אם משקרת אם לא וה"ל לגבי הוחזקה גדה בשכנותיה דאין לחלק בזה. ועוד נראה דבנדון דידו הפילו הרמב"ן מודה דמהני לה נתינת אמתלא אע"ג דכתב דלא מהני היינו דוקא אמתלא דמהני לגבי עמא אני דהיינו שתאמר שלא היה זה אלא שאלו אמתלאות כאלו ומטעם שכתב ב"י דכולי האי לא הויא שטיח להחזיק עלמה גדה בין שכנותיה. אבל בכי האי גוונא דעיקר אמתלא תלויה באחרים (ולא יתנה יכולה לעשות בענין אחר) בודאי אמרינן דמהני אמתלא בזה, וכמו שכתב הטור דלא גרע מאמרה עמא אני בהדיא, דסברא היא בנותנת אמתלא מוכחת דמהני כמו שנתברר מראיות דלעיל:

פי"ב דאיכות והטור סימן קנ"ב), היינו בלא אמתלא אבל אם נותנת אמתלא לדבריה נאמנת הפילו לאחר כמה ימים (וה"ל בנדון דידן דנותנת אמתלא לדבריה דנאמנת) כמו בהכרח מטעם דקפלו עליה בני אדם שאינם מהוגנים (שהאמינה חכמים לפי שנתנה אמתלא) וא"כ על כרחך הא דבוקלין ובורפין (היינו כשאין נותנים אמתלא, כמו הדין איתתא דאיתא לירושלים כיון שלא נתנה אמתלא נראה דלא היה היתר מעולם) ולכן מחזיקין לה התם בודאי. ומטעם זה אמרינן התם דאין שורפין תרומה על החזקות. או משום דבלא דבור דידעו החזקה בזה להם מאחרים ולכן לא מהימני אח"כ, אבל במקום דהחזקה בזה להם מאחרים מלך דבורה לעולם אימא הפה שאמר הוא הפה שהתיר. וא"כ בנדון דידן דליכא הנהו אפי דברי היה לה חזקה טכרה וגם לא הוחזקה רק על פיה אם כן ידאי נאמנת בנותנת אמתלא לדבריה. ומאחר שהבעל יודע א"כ האמת ח"כ ודאי שריא. ואפשר לומר מאחר דשריא לבעלה כשותפת אמתלא לדבריה ויכולה לחזור בה א"כ אף קודם שהחזיר בה יכולה לשמש עמו בסתר, ואין בזה משום הא דאמרינן (שבת דף ס"ד: ע"ז דף י"ב) כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין הפילו בחדרי חדרים אסור, דמאחר שאף למראית העין היו יכולין למנוח להם היתר ולהגיד אמתלא שלהם, צמטתה ההוא עלמו נאמנת ליתן כאמתלא עליו. מידי דהוה אהא דאמר רב המנוח (גיטין דף פ"ט ע"ב) האשה שאמרה לבעלה גירשהני נאמנת ופסקו הפוסקים דאם קבלה קידושין מאחר בפני בעלה הראשון דכוויין קידושין, ש"מ דקבלת הקידושין הוי אמירת הגירושין, וא"כ ה"ל בנדון זה. וראה לדבר מענין יחזק אבינו עם רבקה אשתו בשנותיה אה עעמו לפני אבימלך שאמר עליה אחותי היא ושמש עמה בכתר שנאמר וישקף אבימלך בעד החלון, הנה אע"פ שהוחזקה לכולם באחותו מ"מ היה מותר לשמש עמה אע"ג דאחותו אסורה לבני נח כידוע מדבריהם ז"ל.*

ג שאלה

יעקב השיא בתו צעוד אביו יחזק קיים ונתן לו שטר חלי חלק זכר כמנהג הארץ, והו נוסח השטר שכתב במהנהג חלוטה שחייב לנהנו חלק זהובים ואלו חלק זהובים יורשו מווייבים לבלם, אך הברירה יהא ביד יורשו אם ירצו לתת לנתנו כחלי חלק זכר הן במוחזק הן בראוי אז יהיו נפטרים מן החוב ה"ל, והנה אח"כ מת יעקב בחיי אביו יחזק ואח"כ מת יחזק אביו. והנה החתן הוצע גם חלי חלק מירושת יחזק כי אומר שסכ בראוי לגבי יעקב חמוי ויש לו חלק בהן כמו שכתב לו במוחזק ובראוי, והיורשים משיבים כי אין לו חלק בזה כי המה יורשי אבי אביהן:

תשובה

דין זה יש לבררו מהא דאיתא פרק מי שמת (קנ"ח:): דגרסינן שלחו מתם בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מויליא מיד הלקוחות וזו היא שקשה צדיני ממונות לימרו ליה אבך מוצין ואת מפיק. מאי קוביא מלי אמר מכח אבוב דאבא קא אחינא תדע דכתיב החתן אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשמים בכל הארץ וגו' עד הכהא בצרכה הוא דכתיב עכ"ל בגמרא, ופירש שם רשב"ם ז"ל וז"ל הבן מויליא מיד הלקוחות מפני שהן ראוי ולא באו ליד הבן מעולם שיזכו בהן לקוחות מכחו וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר בו' עד וכן הלכה עכ"ל. עוד פריך בגמרא אהיה דקאמר ההוא בצרכה הוא דכתיב ופריך ולענין דינא לא והתן בו' עד ואי סלקא דעתך לא מלי למימר מכח אבוב דאבא קאחינא דההוא לענין צרכה הוא דכתיב כי נפל בו' ומשני בגמרא דממתניתין ליכא למשמע מינה, ופירש שם רשב"ם אהא דפריך והתן וז"ל והמאי אמרינן זו היא שקשה צדיני

א"ה וז"ל היה לו לאבימלך להפיק את יחזק על זה או לעשו על הדבר. ומדכתיב בהמתתו ודאי התנול יחזק נדו דמאחר שיש לו אמתלא בטעם ראוי להיות נאמן על הדבר וק"ל (מדפוס הראשון):

*) א"ה וז"ל היה לו לאבימלך להפיק את יחזק על זה או לעשו על הדבר. ומדכתיב בהמתתו ודאי התנול יחזק נדו דמאחר שיש לו אמתלא בטעם ראוי להיות נאמן על הדבר וק"ל (מדפוס הראשון):

ממונות דמשמע דאין מולתין ראייה לדבריהם והתנן כו' וא"כ פירש נמי אהא דדחי דלאו מתניתין היא ופירש וז"ל והשתא ליכא הכא תחת אבותיך יהיו בניך דלענין דינא לא אשכחן במתניתין שום ראיה למילתא דשלחו מתם ולכך קשה הוא בדיני ממונות והכי הלכתא כדשלחו מתם דהכי ס"ל אלא דלא אשכחן במתניתין שום ראיה מפורשת למילתא עכ"ל, משמע מפירוש רשב"ם דטעם דבן הבן מולתא הוא מטעם דלגבי האב היה ראוי ולא יוכל למכרו ולכן מלי הבן למימר מכח אביו דאבא קא אחינא. וא"ל אם כן אמאי קשה הוא בד"מ הלא איכא טעם מפורש במתניתין דראוי אינו משתעבד כמו שהביא רשב"ם מתניתין דפרק יש בכור, וכבר כתב הרשב"ם דמשום שאינו משתעבד אינו נמכר, וא"כ אמאי קשה בד"מ הלא מתניתין היא. איכא למימר דלא מלי למילף ממתניתין דיש לחלק בין מכירה לשעבוד דהא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח דבר תורה ואפילו שעבד לו מטלטלי בפירוש לא מהני אם לא שעבדן אגב קרקע כדאיתא פ"ק דקידושין (כ"ד) ובדאי אי מכר מטלטלין בחייו הלוכה גובה מהן למ"ד פרק הזהב (מ"ד): מעות קונות דבר תורה ש"מ דמכירה עדיפא משעבודא, ותו דמתניתין דיש בכור (נ"ב) דהביא הרשב"ם דאין האשה בכתובה ולא הצוות במזוניהם ולא היבם כולן אינן נוטלים בראוי כבמוחזק, איכא למימר דוקא לא משתעבד מסתמא ולא מטעמא דלא יוכל להשתעבד אלא לפי שלא היה דעתיה עליה צבטה השעבוד שהרי לא היה עדיין בעולם אבל (מכירה) אימא לך לעולם דיכול למכרו ולהשתעבד, וליכא למשמע ממתניתין מידי. ותו איכא למימר דס"ל לרשב"ם דאפשר דב"ח עדיף וגובה בראוי כמו שהוא לסברת התוספות שהכתוב למטה אי"ה, ולכן הוא קשה בד"מ אע"ג דטעמא הוא משום ראוי הואיל וליכא למילף ממתניתין:

ואין להקשות על דברי דהיאך אני רומר דיש לחלק בין שעבוד ומכירה או דאיכא לדחות למתניתין לפי שהרשב"ם שפירש הטעם משום ראוי הביא מתניתין דיש בכור וכתב לבסוף וכשם שאינו (משעבד) אינו נמכר. א"כ ש"מ דשעבוד ומכירה אחת היא, וגם איכא למישמע דליכא (למידחי) למתניתין צמה שכתבתי, דהרי רשב"ם הביא אותם לראייה לדבריו. זו הקושיא אינה כלום, דרשב"ם שפירש כך הוא בא לפרש טעמא דשלחו מתם דטעמייהו דכשם שראוי אינו מכתב"ד כך אינו נמכר. גם שמדבריהם שמעין דליכא למידחי למתניתין צמה שכתבתי. אבל מ"מ קשה הוא בדיני ממונות דהרי ממתניתין לא מלינו למילף אילו לא שלחו הם זה פשוט:

ודע שגם דעת הרמב"ם כדעת הרשב"ם דכתב פכ"ב מה' מכירה וז"ל הבן מולתא מיד הלקוחות שהרי אביו מכר דבר שלא היה ברשותו וגמלאו הנכסים עדיין ברשות האב וזה יורש אביו עכ"ל. ואחרי זה נדקדק מדבריהם טעמא דהבן מולתא מיד הלקוחות משום דהאב לא היה יכול למכור בראוי אבל אם היה בעיניו שהיה יכול למכור בראוי כמו בנדון דידן כמו שאבאר למטה אי"ה ח"כ ודאי אין הבן יכול לומר מכח אביו דאבא קא אחינא. ואם כן פשיטא שהתנן יש לו חלק בראוי שכתב לו חמיו. ויש להביא ראיה לסברת הרשב"ם ורשב"א והמ"מ שכתבו דטעמא הוא משום ראוי ממתניתין דבכורות פרק יש בכור (נ"א): דקתני אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ולא האשה כו' עד וכל אלו אין נוטלין בראוי כבמוחזק ופריך בגמרא וכל אלו אין נוטלין לאתווי מאי לאתווי נכסי אבא דאבא עכ"ל הגמרא. משמע הא אלו היו נוטלין בראוי היה נוטל הבכור בנכסי אבא דאבא ולא מלי שאר אחיו למימר מכח אביו דאבא קא אחינא. וא"כ פשוט לסברת זו דחתן יש לו

בנכסי ילחק הזקן. אבל רבים חולקים בסברת זו ונראה לי דטעמא לאו משום ראוי כי התוספות הקשו שם בגמרא (פרק מי שמת דף ק"ח) וא"ת אמאי קשה בדיני ממונות דילמא היינו טעמא משום דאין ב"ח נוטל בראוי כמו כתובה אשה דתנן בזכורות דאינה נוטלת בראוי ושמא י"ל דוקא כתובה אשה אבל ב"ח נוטל בראוי עכ"ל, אם כן שמעין מדבריהם דס"ל דאע"ג דב"ח נוטל בראוי אפ"ה הבן מולתא מיד הלקוחות דהרי פירש דהכי הוא קשה בדיני ממונות, וכן משמע שם מדברי הגהה השירי שכתב וז"ל והיכא שנפלו לו נכסים לאחר מיתה מאביו אמו שאחיו מן האב אינן יכולים לירש אלא מכחו ב"ח גובה מהן אי ב"ח גובה בראוי עכ"ל. נראה מדבריו מדנקט במקום שאי אפשר לירש אלא מכחו משמע הא במקום שיכולים לירש שלא מכחו כגון בנכסי אביו דאבא דיכולין לומר מכח אביו דאבא קא אחינא אפילו אי ב"ח גובה בראוי. וכן משמע דעת הר"ש דכתב במימרא דשלחו מתם בן הבן מולתא מיד הלקוחות, ואף המעות שקבל עליו אביו אינו מחזיר וזהו שקשה בדיני ממונות אביו מזבין ואיבו מפיק עכ"ל, ויש להקשות דמנ"ל להרא"ש דאפילו הדמים שקבל אין לריך להחזיר אלא ודאי דגם לו קשה קושיית התוספות למה הוא קשה בד"מ דילמא היינו טעמא משום דאינו נוטל בראוי. ולכך פירש דלזה הוא קשה דאפילו הדמים שקבל אינן לריכין להחזיר וזה אינו מספיק טעם בראוי. וכן כתב הר"ן בהדיא וז"ל שם שלחו מתם כו' עד וזו היא שקשה כו' פירוש בן הבן מולתא משום דמלי למימר אבא מכח אביו דאבא קא אחינא דאילו אבא מעולם לא זכה בנכסים אלו ואין אדם מקנה מה שלא בא לעולם לידו. ומ"מ קשה הוא בדיני ממונות שיוציא מידם בלי דמים שהרי אילו היה אביו קיים ורולה לחזור בו היה לריך להחזיר הדמים וזה שכתב במקומו וקם תחתיו היה נראה שהיה חייב לעשות כן אלא שכך פסקו במערבא שמכח אבא דאבא אחי וכו' הלכתא עכ"ל. וע"כ משמע מדברי כולן דאף שקשה בד"מ מטעם בראוי אפ"ה יכולים למימר מכח אביו דאבא קא אחינא וכן משמע מדברי הטור שכתב כימן רי"א וז"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל כגון מה שאירש מאבא מכור לך כו' עד היה אביו גוסס ולריך למכור לעורך קבורתו ואמר מה שאירש מאבא היום מכור לך תיקנו חכמים שיהא מכור משום כבוד אביו כו' עד אפילו אמר מה שאירש מאבא היום מכור לך ומת הבן בחיי האב ואה"כ מת האב בן הבן מולתא מיד הלקוחות ואפילו הדמים שקבל אביו מהלקוחות אינו לריך להחזיר שכיון שמת הבן בחיי האב לא באו מעולם הנכסים לרשותו וזה בן הבן בא מכח אביו עכ"ל, משמע מדבריו שאף במקום שמכירת האב מכירה אפ"ה בן הבן מולתא מיד הלקוחות דהואיל ולא באו הנכסים לידו אין הנכסים באים מכחו אלא מכח אביו אביו, ואפשר שאף דברי הרמב"ם שכתבתי לעיל יש ליישבן דר"ל נמי בסברת הטור. אמנם דברי המגיד משנה מבוארים כדברי רשב"ם ושכן הבין דעת הרמב"ם ועיין שם, וא"כ אחרי שרבים חולקים בדבר הזה פלוגתא דרבותא ח"כ המולתא מחזירו עליו הראייה ודבר ידוע שסיחומים קרויים מוחזקים והחתן בא להוציא ח"כ עליו להביא ראיה כדפסק המרדכי בכתובות (פרק הכותב בשם מהר"ם) דכל פלוגתא דרבותא ולא ידעין הלכתא כמאן מוקמינן ממונא בחזקה מריה. ואין להכריע סברת הרשב"ם ממתניתין דבכורות שכתבתי לעיל דהיא ראייה לדבריו דהמדקדק בדברי הטור שוב לא יקשה עליו כלל ממתניתין דבכורות דהרי כתב שהרי לא באו לידו מעולם וזה הבן בא מכח אביו אביו עכ"ל. וא"כ גם מתניתין דבכורות הולכה למימר דאינו נוטל בראוי, דאי היה נוטל בראוי על כרחו היינו לריכין למימר דלענין בכורה כו' בחיל

שארות ותשובות הרמ"א ג

קטנה וראובן היה לו בן קטן וכח לו שמעון לראובן לכשיהיה
 בןך ראוי לקדם אם לא חקבל קידושין לבתי אחן לך עשרים
 זהובים כו', ופסק מוכר"ם דהואיל והמקנה והקונה היו
 בעולם רק שחלו תנאן בדבר שלב"ל תנאן קיים ח"כ גם
 בדון זה הרי המקנה והקונה היו בעולם רק שחלו תנאן
 בדבר שלב"ל תנאן קיים, דאין לחלק ולומר דשאני כאן
 שבידו לקיים התנאי דכבר נתבאר לעיל דמשום הא לא גרע.
 ואין להשיב תמיה שהיתומים לריכס לקיים התנאי כדי
 לפטור מן החוב מ"מ איכא למימר דילמא לא היתה כוונת
 המורים במלת (הן בראוי) הן במוחזק על ראוי זה אלא על
 שאר ראוי והואיל ואיכא לספוקי צהא יד בעל השטר על
 ההתחנה. והנה שמעתי על חכם אחד שרצה להורות כך.
 על זה השיב כי זה אינו וא"כ תשובות בדבר :

התשובה הא' דלפי פנים זה היו לריכס למימר איכא ראוי
 אחר דעדיף מראוי זה ע"כ י"ל דלא כיון המורים
 על ראוי גרוע כזה רק על ראוי הטוב ממנו. דאי לאו הכי
 אלא שזהו הראוי העדיף מכל ראוי היאך נוכל לומר שלא
 כיון על ראוי זה אלא כיון על ראוי הגרוע ממנו כ"ש שכיון
 על זה. אלא ודאי לריכס למימר שזה הוא העדיף מכל
 הראוי והא ליחא מדגרסינן פרק יש בכור לנחלה (כ"ב):
 אמתינתין שכתבתי לעיל דקתני צה הבכור אינו נוטל בראוי
 כבמוחזק כו' עד וכולן אין נוטלים בראוי כבמוחזק ופריך
 בגמרא וכולן אין נוטלין הא תו למה הא קתני לה רישא
 ומתוך לאתויי נכסי חבא דאבא עכ"ל הגמרא. ופירש"י אם
 היה חבי אביהן חי בשעת מיתת אביהן היו נכסים ראויים
 ליפול להם כשימות א"ג דודאי עתידין ליפול להם ואפי'
 יש לו בן אחר יטלו אלו חלק אביהן וס"ד אמיתא במוחזק
 דמי קמ"ל סיפא דאי מרישא הו"א ראוי דקתני דאין
 הבכור נוטל איירי בשאר ראוי כו'. ח"כ משמע דאי לא תמי
 סיפא היה נוטל ראוי זה משום דהוה ס"ד דהוה כמוחזק
 וא"ג דאינו נוטל בשאר ראוי. ח"כ בדון דידן דנוטל
 בשאר ראוי כ"ש דנוטל בראוי יפה כזה וגם מוכרח דאין
 דבר הנקרא ראוי שהוא טוב מראוי זה דאל"כ אמאי לא
 רשמי עדיפא בגמרא דסיפא צה לרבות אותו ראוי הטוב
 מזה, דא"ל דס"ל לגמרא דבכור נוטל בראוי הטוב
 מזה דהא מתניתין סתמא קתני אינו נוטל בראוי כבמוחזק
 משמע בהדיא דאינו נוטל בשום ראוי רק בדבר שהוא
 מוחזק. וזו היא ראיה מופתית אין להכחיש רק מי שחולק על
 חלוקת המופת. ואין להשיב עליה שזה אינו מופת רק הטעם
 דהרי מצינו ראוי עדיף מזה דהרי מלוג מיקרי ראוי לגבי
 בכור כמה דפסיקנא הלכתא פרק יש נוחלין (קכ"ד): ולגבי
 כתובת אשה וב"ח נקרא מוחזק וב"ח וכתובת אשה גובין
 מהם כמו שפסקו התוספות פרק יש בכור (נ"א: ד"ה ולא
 בראוי, ופרק י"ג דף קכ"ה:) וא"כ ע"כ ראוי זה הוא עדיף
 משאר ראוי ואפילו ראוי דנכסי דאבא דאבא דהא תנן ואלו
 אין נוטלין בראוי כו' עד וכתובת אשה ח"כ כתובת אשה
 אינה נוטלת בראוי ואפ"ה גביא ממלוג בעלה ואם בן
 שמעיין שמלוג הוא עדיף משאר ראוי והא דלא משני
 בגמרא לאתויי מלוג ואמר לאתויי נכסי חבא דאבא ע"כ
 לריכס למימר דמשום כתובת אשה נקט דכתובת נגבית
 ממלוג ואינה נגבית מנכסי חבא דאבא, וא"כ לעולם אימא
 דילמא נתן מתנה זו לא כיון רק אמלוג וקראו ראוי כמו
 שיקרא לגבי בכור ראוי ודוקא מלוג שכתובת גובה ממנו
 שעבד לו אבל שאר ראוי שאין כתובת נגבית ממנו לא
 שעבד לו :

והנה שמע תשובתי בדבר זה שזו הקושיא אינה כלום
 מן הסברה ומן הגמרא. מן הסברה כי זה אינו
 נראה שנאמר שכיון במלת ראוי על דבר הנקרא ראוי גבי
 בכור וגבי בעל לירושא אשתו לבד ולגבי שאר דברים מיקרי
 מוחזק, ולא נאמר שכיון על דבר הנקרא ראוי לכל דבר.

כאילו בלא הנכסים לידי האב דהרי אין הבכור נוטל פי
 שנים אלא בנכסי האב ולא בנכסי שאר יורשים וא"כ טוב
 לא הוה מצי למימר מכח חבוב דאבא קא חתינא. וא"כ
 הואיל ואין זידינו להכריע אם בן דילמא הלכא כדעת
 הטור ושאר רבותא ז"ל דס"ל הכי, וגם בן בדון זה נמי
 א"ע"פ שכתב להו בראוי כבמוחזק ויכול להשתעבד הראוי
 כמו שאכתוב למטה מ"מ הואיל ומעולם לא חתא לידיה
 יכולין היתומים למימר מכח חבוב דאבא קא חתינן. מ"מ
 כ"ל בדבון דידן איכא לד אחר דמשום זה כ"ע מודו בדון
 דידן וזה ככאן לא כתב ליה ראוי כמוחזק לחוד דא"כ לא
 התחיל השעבוד דאין אדם משעבד דשלב"ל ולזה לא תיקנו
 נוסח השטרות בענין שיכתוב לו הירושא כחלי חלק זכר דזה
 לא הוי מהני כלום הואיל והוא דשלב"ל (וכמו שכתב
 במרדכי פרק יש נוחלין תשובות מוכר"ם דאם כתב לו סתם
 בחלק אחד מן הבנים ונתרבו הנכסים אינו נוטל אלא כמו
 שהיה לו בשעת המתנה משום דאין אדם מקנה דשלב"ל),
 אך כתב לו שטר חוב שהייב לו חלק זהובים והתנה שחוב
 זה לא יפטר אלא ח"כ יתומיו יתנו לו בראוי כבמוחזק,
 ופשוט הוא שכל זמן שיתומיו אינן מקיימים התנאי חזר
 החוב להיות בתקפו ובגבורתו. וא"כ לכ"ע לריכס היתומים
 ליתן לזמן הראוי כמו שהתנה אביהן כדי ליפטר מן החוב
 שנתן אביהם על נכסיו, דאין לפקפק ולומר דהואיל ואין
 אביהם יכול למכור הראוי הואיל ולא צה עדיין לידו ג"כ
 לא יוכל להתנות עליו, דז"א דא"כ גם בנכסים עלמין
 המוחזקים שנתרבו לא יפול מכח תשובת מוכר"ם דלעיל,
 אלא ודאי דא"ג דאין יכול להקנות דבר שלב"ל מ"מ יכול
 להתנות עליו וה"ה בראוי. ותו דהרי כתב הטור אבן העזר
 (בסימן ל"ח) וז"ל אם התנה עליה שיתן לו פלוני חזירו או
 שישא צהו לבנו וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי בידה לקיים
 ותתן לפלוני ממון עד שיתן לו פלוני חזירו או ישא צהו
 לבנו עכ"ל. והנה דבר ברור שאין האשה יכולה למכור
 חזירו של פלוני מאחר שיכולה להתנות עליהם הוי תנאי
 ה ה בדון דידן דא"ג דלא יוכל למכור ראוי מ"מ יוכל
 להתנות עליו. ואל יטען מאמר הטור שהרי בידה לקיימה
 שהוכל ליתן ממון כו' (למידק לפרש) דשם טעמא דיכולה
 להתנות משום דבידה (יכולה) לקיים התנאי אבל בדון דידן
 שאין בידה לקיים התנאי דהיאן יכול לעשות שאציו ילחק
 יתן לו נכסיו ומשום הכי כאן לא הוי תנאי, אל יבהלוקך
 רעיוןך לומר בן כי גם זה הכל ורעות רוח, דגם כאן היה
 יכול ליתן לאציו ממון הרבה שאציו בעלמו יכתוב לחתנו
 חלי חלק (זכר בכל) וגם בלא אציו היה יכול לקיים תנאי
 בדרך שהיה מפייה את יורשיו בראוי כסף או בדברים
 שיקיימו תנאו. ותו דהא דכתב הטור שהרי בידה לקיים
 תנאו כו' לאו למימרא דאילו אין בידה לא הוי תנאי
 והמעשה בעל אלא אדרבה לא הוי תנאי והמעשה קיים
 כדאיתא בהדיא בגיטין פרק המגרש (פ"ד.). כלל אמר רבי
 יהודה בן תימא כל שאי אפשר להתקיים בסופו והתנה עליה
 מתחלתו אינו אלא כמפליגה בדברים ולא הוי תנאי ומעשה
 קיים וכן פסקו כל הפוסקים, וא"כ ג"כ בדון זה נבא על
 היתומים משני פנים, אם נחשב תנאי זה דבר שהיה יכול
 לקיימו ח"כ תנאי הוה ולריכס לכל הפחות לקיים תנאו,
 ואם נחשב שלא היה בידו לקיימו ח"כ מפליג בדברים היה
 ותנאו בעל ושתרו קיים ואפילו היו רוצים לקיים התנאי לא
 מהני. ולכן באמת הוא שתיקתן יפה מדיבורן לומר שהוא
 דבר שלא יוכל אביהן לקיים דא"כ היו לריכס לפרוע כל
 החוב, וכדי לסלק ערעור זה מן היתומים אומר שג"כ פשוט
 דהוה תנאי ופטורים מן החוב אם מקיימים התנאי דכן כתב
 הטור ח"מ סימן ר"י וז"ל א"ע"פ שאין אדם יכול להקנות
 דשלב"ל יכול להתנות בדבר שלא צה לעולם עכ"ל, וכן הוא
 במרדכי פ"ק דכ"ט תשובת מוכר"ם על שמעון שהיה לו צה

מן הגמרא כי אביה לך ראייה שאין לחלוק עליה דנותן מחנה דינו כמו כתובת אשה ולא כמו בכור לענין ראוי מדגרסינן פרק יש נוחלין (קכ"ג:) הניח און הבכור נו"ג פי שנים בשבח ששבו נכסים לאחר מיתת אביהן רבי אומר נוטל בשבח מאי טעמיהו דרבנן אמר קרא לתת לו פי שנים מחנה קרייה רחמנא מה מחנה ט"ד דמטיא לידיה אף בכור עד דמטיא לידיה ורבי נמי הא כתוב לתת לו הוה אשם אמר איני נוטל ואיני נורן רשאי עכ"ל הגמרא, והשתא איכא למידק (אי הוה נותן מחנה) לענין ראוי כמו בכור ולענין מחנה מיקרי מלוה ראוי כמו בכור אשם כן (מה מקשה) ורבי נמי כו' דילמא הכתוב קראו מחנה לענין זה דכמו דלגבי מחנה הוי מלוה ראוי (והוה דין) יהא דין בכור, וגם התרין אמאי לא משני כן, אלא ודאי נ"מ דלהא מילתא דין מחנה כדון כתובה ומלוה קרוי לגבי מחנה מוחזק כמו שנקרא מוחזק לגבי כתובת אשה וצ"ח. ועוד אומר דעל כרחק במקום שנקרא מלוה ראוי הוא גרוע מנכסי דאבא דאבא, ומה שכתובת אשה גובה ממנו וכן צ"ח הוא מטעם שאפרש לנטיה אי"ס. ותדע דהתוספות פרק יש בכור פסקו דאין הצעל נוטל במלוה אשתו שמתה משום דגרסינן פרק יש נוחלין (ק"ג) א"ר אבהו א"ר יוחנן א"ר ינאי א"ר ומטו בה משמיה דריב"ק מנין שאין הצעל נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד מנין ליאיר שלא היה לשגוב אלא מלמד שגבה שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה יאיר עכ"ל, וא"כ אי הוה מלוה יותר מוחזק ועדיף מנכסי דאבא דאבא א"כ מהו ראיית התוספות מנכסי אבא ואבא לענין מלוה, הלא ש"מ בראוי דמלוה אינו עדיף מראוי דנכסי אבא דאבא. וא"ל דא"כ הוה סברות הפוכות דלגבי בכור ולגבי צעל בנכסי אשתו הוה מלוה גרוע ולגבי כתובה ולגבי צ"ח הוה מלוה עדיף. גם זו אינה כלום דלפעמיך תקשה קושיא זו בלא דברי דלגבי כתובה מלוה עדיף משבח דהא אין אשה נוטלת בשבח כדאיתא במתניהו דיש בכור ולגבי צעל שבח עדיף ממלוה דצעל גובה שבח כדאיתא בתוספות דיש בכור ודיש נוחלין אע"ג דאינו נוטל במלוה אלא על כרחק לעולם מלוה הוא גרוע. והא דצ"ח וכתובה גובין ממנו ריינו משום דצעל חוב וכתובה למפרע הן גובין דהיינו מזמן השטר שאז התחיל שצבדון ואז המלוה היה מוחזק נכך גובין ממנו אבל צעל בנכסי אשתו או לגבי בכור דהוה ירושה ולא התחיל זמן הגבייה אלא לאחר מיתתו ואז הוי מלוה ראוי לכן לא גבו מיניה. כן נ"ל דבר פשוט וזוהי ג"כ מיושב קושיא חזקה דמ"ס דלגבי כתובה וצ"ח מיקרי מלוה מוחזק ולגבי בכור וצעל מיקרי ראוי ולדברי הוא מיושב, והוא נכון :

התשובה השלישית דאיתא בה"ר"ן בקידושין פ' האומר דהמקדש על הנאי שיש בו קום ועשה ואע"פ שחלוי בו לבד אינו צדין שחאה מקודשת עד שיביא ראייה שקיים תנאו עכ"ל, וא"כ צדון דידן שהירשם לריכים לקיים תנאי בקום ועשה ואם לאו המעשה שהוא השטר קיים והתנאי צעל א"כ כל זמן שאין מביאים ראייה שקיימו התנאים לריכים לקיים המעשה וא"כ עליהם לברר שלא כיון הנותן צעל ראוי ושקיימו התנאי וכל זמן שאין מביאים ראייה לריכים לקיים התנאי, ואע"ג דה"ר"ן כתב שם דהרמב"ן חולק על סברא זו וס"ל דאפילו בתנאי שהוא קום ועשה אין לריך להביא ראייה שקיים תנאו, אפשר דהיינו דוקא בהם משום חומרא דא"ל כדי שיהקיימו הקידושין אבל במזמן ושחר דברים מודה הרמב"ן ז"ל. ותו דלא דמי להם דהתם אין לריך להביא ראייה שקיים התנאי והמעשה קיים לסברת הרמב"ן דודאי אמרינן מסתמא שקיים התנאי לקיים המעשה דהרי אילו לא ראה (לקיים) המעשה מי סבריהו להסתוות בתחילה אבל בתנאי שבח לצעל המעשה אף הרמב"ן מודה לריך להביא ראייה שקיים התנאי והמעשה צעל, ותו דאף אם הרמב"ן חולק הרי כתב בה"ר"ן דהתחורנים חולקים על הרמב"ן ויזוע דבכל מקום הלכתא כבתיא :

התשובה הרביעית היא מנוסח השטר שכתוב בו כל לשון דמשתמע לתרי אפי יהא נדרש לטובת צעל השטר, וא"כ פשיטא דדרשינן לשון ראוי לטובת צעל השטר דנכלל בו כל דבר הנקרא ראוי ובלא זו הרבה לשונות מיותרים בשטר וכל לישנא יתירא בשטר לטפויי אתא אף דבר שאינו דומה לגמרי ללשון השטר כמו שכתוב בנימוקי יוסף פרק המקבל והביא מהר"י קולון בתשובה, וא"כ פשיטא אף אם היה נכסי אבא דאבא אינו בכלל ראוי מ"מ משום לישני יתירי שבשטר דרשינן דהכל בכלל. ואין לומר דאלו הלשונות היתירים שאנו כותבים בשטרות הם לשופרי דשטרות בעלמא והנותן לא לוס באלו הלשונות, שזו אינו דברי איתא בהג"ה מיימוניות הלכות זכיה ומתנה (פ' ד') דאיכא שהנותן לוס לסופר לכתוב השטר הוה כאילו לוסו בפירוש על כל דבר שבשטר הוהיל וידע הנותן שכותבים שטר כזה. ועוד דהא כתוב בשטר דלא כטופסי

התשובה השני ליה בתירוץ אחרון בנכסייך ולא בפירותיך :

התשובה השנייה דאיתא בה"ר"ן בקידושין פ' האומר דהמקדש על הנאי שיש בו קום ועשה ואע"פ שחלוי בו לבד אינו צדין שחאה מקודשת עד שיביא ראייה שקיים תנאו עכ"ל, וא"כ צדון דידן שהירשם לריכים לקיים תנאי בקום ועשה ואם לאו המעשה שהוא השטר קיים והתנאי צעל א"כ כל זמן שאין מביאים ראייה שקיימו התנאים לריכים לקיים המעשה וא"כ עליהם לברר שלא כיון הנותן צעל ראוי ושקיימו התנאי וכל זמן שאין מביאים ראייה לריכים לקיים התנאי, ואע"ג דה"ר"ן כתב שם דהרמב"ן חולק על סברא זו וס"ל דאפילו בתנאי שהוא קום ועשה אין לריך להביא ראייה שקיים תנאו, אפשר דהיינו דוקא בהם משום חומרא דא"ל כדי שיהקיימו הקידושין אבל במזמן ושחר דברים מודה הרמב"ן ז"ל. ותו דלא דמי להם דהתם אין לריך להביא ראייה שקיים התנאי והמעשה קיים לסברת הרמב"ן דודאי אמרינן מסתמא שקיים התנאי לקיים המעשה דהרי אילו לא ראה (לקיים) המעשה מי סבריהו להסתוות בתחילה אבל בתנאי שבח לצעל המעשה אף הרמב"ן מודה לריך להביא ראייה שקיים התנאי והמעשה צעל, ותו דאף אם הרמב"ן חולק הרי כתב בה"ר"ן דהתחורנים חולקים על הרמב"ן ויזוע דבכל מקום הלכתא כבתיא :

התשובה השנייה דאיתא בה"ר"ן בקידושין פ' האומר דהמקדש על הנאי שיש בו קום ועשה ואע"פ שחלוי בו לבד אינו צדין שחאה מקודשת עד שיביא ראייה שקיים תנאו עכ"ל, וא"כ צדון דידן שהירשם לריכים לקיים תנאי בקום ועשה ואם לאו המעשה שהוא השטר קיים והתנאי צעל א"כ כל זמן שאין מביאים ראייה שקיימו התנאים לריכים לקיים המעשה וא"כ עליהם לברר שלא כיון הנותן צעל ראוי ושקיימו התנאי וכל זמן שאין מביאים ראייה לריכים לקיים התנאי, ואע"ג דה"ר"ן כתב שם דהרמב"ן חולק על סברא זו וס"ל דאפילו בתנאי שהוא קום ועשה אין לריך להביא ראייה שקיים תנאו, אפשר דהיינו דוקא בהם משום חומרא דא"ל כדי שיהקיימו הקידושין אבל במזמן ושחר דברים מודה הרמב"ן ז"ל. ותו דלא דמי להם דהתם אין לריך להביא ראייה שקיים התנאי והמעשה קיים לסברת הרמב"ן דודאי אמרינן מסתמא שקיים התנאי לקיים המעשה דהרי אילו לא ראה (לקיים) המעשה מי סבריהו להסתוות בתחילה אבל בתנאי שבח לצעל המעשה אף הרמב"ן מודה לריך להביא ראייה שקיים התנאי והמעשה צעל, ותו דאף אם הרמב"ן חולק הרי כתב בה"ר"ן דהתחורנים חולקים על הרמב"ן ויזוע דבכל מקום הלכתא כבתיא :

שאלות ותשובות הרמ"א ג ד

דשטרא ואפילו לא נכתב הוי כאילו נכתב בכל דבר הרגיל לכתוב בשטרות כגון דין כדאיתא פרק המקבל (ק"ד). ואם נכתב דלא כפוסטי דשטרי לא אמרינן טוב דשופרי דשטרי הוא כדאיתא התם. ולכן מכל אלו הדברים נראה דודאי הוה ראוי נכסי אבא דאבא בכלל ראוי סתם, ולריכין היוצאים לקיים תנאייהו או לשלם לו שטריו :

והנה שמעתי שחכם הג"ל הביא ראיה לדבריו שאין זו בכלל ראוי דיד בעל השטר על התחבולה דאיתא בתשובת מהרי"ק שורש ז' דאין פדיון שבויים בכלל סתם לדקה דאינו נקרא סתם לדקה אלא פדיון שבויים שמעינן דכל דבר דאיכא למימר דאינו בכלל הלשון חלין ביה דאינו בכלל וה"ה בגדון דידן. והנה אני תמה דאדרבא משם מוכח להיפך מדבריו, דהרי אם היה מיקרי סתם לדקה פעם אחת היה בכלל ולא הוה אמרינן יד בעל השטר על התחבולה וכ"ש בראוי כזה דמיקרי ראוי צפי התלמוד והפוסקים בסתמא דהוה בכלל, ואדרבא עדיף עפי משאר ראוי כמו שהבאתי לעיל מפירוש רש"י בהדיא, וכמדומה לי שאם ראה החכם הג"ל דברי רש"י בהא היה חוזר מדבריו כי כל דבריו צנויים על יסוד גרוע, ר"ל שזה הראוי הוא גרוע משאר סתם ראוי והנה הוא בהפך, ודעהו. כה אמר הלעיר לימים המתאבק בעפר רגלי החכמים ככותב דרך משא ומתן כדי ללמוד וללמד, משה איסרלש מקראקא :

וכן השיב הגאון מוה"ר שאיר מפדוואה ש"ן, וקיים פסק לעיל שנפסק בהלכה :

ף תשובת מהרש"ל ע"ז (ונחמה ברפוסים הקודמים) *

תשובה ערס פתחי צענין לריכין אנו לדקדק בשמעתיא דפ' מי שמת (קכ"ט) שדומה קלה לגדון, וכן היא הסוגיא לשם. איתמר הבן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מויליא מיד הלקוחות וזו היא שקשה צדיני ממונות ולימרו ליה אבוק מזבין ואת מפיק ומאי קושיא דילמא מלי אמר מכח אבוב דאבא קאתינא תדע דכתיב תחת אב הין יהיו בניך וגו' ומסיק בסוף שמעתתא דהאי קרא בצרכה כתיב ומש"ה קשה צדיני ממונות אבל לענין פסק הלכה הוי כמו ששלחו מתם, ופירש רש"י הבן מויליא מיד הלקוחות מפני שהן ראוי ולא באו ליד ראובן מעולם וכשם שהראוי אינו משעבד כך אינו נמכר כדתן בצבורות פרק יש צבור (כ"ב) ולא האשה בכתובתה ולא הבנוז במזונותיהן כולן אינן נוטלין בראוי כבמוחזק כו'. ותו פריך התם ולענין דינא לא אשכחן דאמר מכח אבוב דאבא קאתינא והתנן כו' ודחי התם כו', ופירש נמי רש"י אש"פ שדחה דלא אשכחן ראיה מצוררת במשנה דאמרין אגא מכח אבוב דאבא קאתינא אבל הכא הלכתא כמו ששלחו מתם, והקשו התוספות אהא דפריך ולימא ליה אבוק זבין ותימא למה לא יכול להויליא מיד הלקוחות אפילו למ"ד אדם מקנה דשלצ"ל היינו כגון שלא מת הבן כו' אבל הכא לכ"ע לא יכול להקנות מה שיפלו לו נכסים לאחר מותו, ותיקן הר"י בן מאיר דודאי המכר אינו מכר אלא לענין חזרת המעות איירי הכא שבנו מויליא השיעבוד שהיה ללקוחות מן הדין נהם כי אין להם אפילו שיעבוד בקרקע צטביל מעותיהם ולפי זה ל"ל דאדם משעבד דשלצ"ל דאי לא משעבד נאוי מוקשי ליה לימרו ליה אבוק זבין כו' והלא אין אדם משעבד דשלצ"ל כו' וא"ת אכתי מאי פריך ולימרו ליה אבוק זבין ואת מפיק דילמא היינו טעמא משום דאין צ"ח נוטל בראוי כמו כתובת אשה, ושמה י"ל דוקא כתובת אשה אבל ב"ת נוטל בראוי כבמוחזק כו'. ולריך אני לפרש שלא תטעה דהאי וא"ת קאי אמאי דמפרש ר"י בן מאיר דאיירי שיכול להויליא בלי מעות ולא איירי כלל בביטול מקח דפשיטא

דכבר בטל דאפילו האב היה יכול להחזיר אלא חיירי שמבעל השיעבוד של לקוחות א"כ הלקוחות לא הוו אלא כב"ח ואינו נוטל בראוי כו' וכן דעת כל המפרשים דאיירי לענין חזרת המעות כמו הר"ש והר"ן והטור רק שהרמב"ם והרשב"ם לא הזכירו זו בדבריהם אלא סתמא כתבו שהבן מויליא מיד הלקוחות, אכן המגיד משנה שפירש דברי הרמב"ם הביא דברי הרשב"ם וז"ל ולא דוקא הבן אלא אפילו הוא עלמו כדתן מה שאירש מאבא מכור לך לא עשה ולא כלום אלא הבן מויליא מיד הלקוחות בלא כלום אבל הוא מויליא גוף הנכסים מידם לפי שלא חל עליהם המכר אבל מ מ חיוב לשלם דמי המכר שקיבל מהם ע"כ, והשתא מכל לפרש אף דברי רשב"ם שסבר בן אלא שקיילר ולא העלה כ"כ בפלפול אבל כ"ע מודו בטעמא שפירש רשב"ם לפי שהראוי אינו נמכר כלומר מאחר שלא באו מעולם הנכסים ליד אביו הבן דאי הוה נמכר ממש א"כ פשיטא שאף הבן לא היה יכול להויליא מיד הלקוחות מאחר שכבר נמכר מכירה גמורה א"כ קדמה מכירתו ליוצאיו אף שהן באו מכח אבוב דאבא. והיינו טעמא לפי שהטעם דאמרין מכח אבוב דאבא קאתינא אינו טעם מוחלט ונלחי דהאי קרא בצרכה כתיב כדמסיק תלמודא במסקנא ולא דרך דחוי כלל שהרי לא אמר דילמא האי בצרכה כתיב אלא שכן אמר ומ מ פסקינן דינא הכי, והיינו היכא שלא היתה מכירה ראשונה מכירה בראוי שהרי אף הוא היה יכול לחזור או בענין שלא היה שום מכירה כמו שאכתוב לקמן בשם רב האי גאון, אבל לבעל מכירת אביו לא יספיק האי טעמא ודוק. וכן יראה להדיא מן הרמב"ם שכתב הטעם לפי שלא באו עדיין הנכסים לרשותו ונמלאו הנכסים ברשות אביו האב וצא זה לירש אביו האב, תלמא דתרווייהו בעינן דהיינו דלא הוי מכירה וגם הבן בא מכח אביו האב, ואף הטור בסימן רי"א שכתב בדברי התוס' דאיירי דמויליא בלי מעות אפ"ה פירש הטעם מאחר שהנכסים לא באו לעולם ליד ראובן כו' והיינו כמו שפירש רשב"ם והרמב"ם, ולפי הגרסה דאף לפירוש רשב"ם ל"ל נמי דאיירי שמויליא בלי מעות כמו שפירשו התוספות דאי משום ראוי לחוד כלומר שאינו נמכר א"כ האי טעמא דבן אהא מכח דאבוב דאבא אין בו תועלת כלל לדעתו והלא משמע בהדיא מפירוש רשב"ם מסוף המסקנא דינא הכי הוא דבן אהא מכח אבוב דאבא אלא שאין כאן ראיה מצוררת ולמאי ל"מ מהאי טעמא אי לאו שיויליא מן הלקוחות בלא דמים, ואף שיש תועלת בהאי טעמא כמו שכתב רב האי והטור הביאו וז"ל כתב רבינו האי ראובן שלום מיעקב אביו ואח"כ מכר נכסיו ומת ראובן ויעקב וירש חנוך בן ראובן שטר חוב מיעקב מויליא הנכסים שמכר אביו מיד הלקוחות דמלי אמר אגא מאבוב דאבא יריחה ע"כ, מ"מ בהאי שמעתתא דמי שמת אין נפקותא בהאי טעמא כלל א"ל כדפרישית וכן דעת הר"ן שפירש נמי דאיירי שמויליא בלא מעות ואפ"ה פירש הטעם משום שלא באו הנכסים מעולם ליד ראובן כו' :

אבן תימה צעניי מאחר שהטור תפס דעת התוס' א"כ סבר בע"כ דב"ח נוטל בראוי והטור עלמו כתב סוף סימן ק"ד שאין ב"ח נוטל בראוי ופירש המשנה דנפל הבית עליו ועל מורישיו כו' משום דב"ח אינו נוטל בראוי. ואין זו קושיא לדברי התוספות כי כבר פירשו שאין להביא ראיה ממשנה זו, אכן קשה מאחר שהטור מפרש דאיירי שהבן מויליא בלא דמי א"כ ל"ל כמו שפירשו התוספות דנוטל ב"ח בראוי כמו שפירשתי וקשה דידיה אדידיה. וז"ל מה שפירשו התוס' לעיל וז"ל דשמה ב"ח נוטל בראוי אינו תירוץ מוחלט שהרי נושאין ונותנים זו ונשאר בספק אללם ואדרבא כפי דעת האומרים ב"ח נוטל בראוי עלה בקושיא בתוס' פרק אש"פ (כ"ה) דאמאי לא חשיב נמי שבה לענין הדין התוספת ככתובת שהרי

שהרי ראוי אינו ככתובה ואיתא בז"ח חלה חף בז"ח ליהא
 ומש"ס ליכא למימר שדין תוספת ככתובה שהרי חף חס
 תאמר שהתוספת אינה ככתובה חלה בז"ח מ"מ ליהא זרואי,
 והשתא ל"ל דאפשר ליישב הקושיא שהקשו בתוספות תיפוק
 ליה משום דב"ח אינו נוטל זרואי חין הכי נמי ומכל מקום
 הוא קשה בז"ח דלימרו ליה חבוך זבין כו' כלומר ואיך
 תסלק אותנו בלא דמים ותהיה עדיף יותר ממוריכך שלא
 היה יכול לסלק אותנו בלא דמים חף חלה הבא מכחו לא
 חובל להוציא בלא דמים חלה שהבן בא צדיגא דמכח חבובה
 דחבא קאחינא, וכן יראה להדיא מלשון הנ"י על הרי"ף וז"ל הבן
 מוציא מיד הלוקחות משום דמאי למימר חנה מכח חבא
 דחבא קאחינא דחילו חבא מעולם לא זכה בזכאים חלו ואין
 חסם מקנה דשלב"ל ומ"מ קשה הוא בז"ח מ שיוצא מידם
 בלא דמים שהרי אינו חבוי קיים ורואה לחזור בו היה לריך
 להחזיר הדמים וזה שבא במקומו וקם תחתיו היה נראה
 שיהיה חייב לעשות כן חלה שכך פסקו בנזערא שמתח
 חבא דחבא חתי והכי הלכתא ע"כ. ולפי דעת זו מחזור
 ומלובן בענין לשרשו שכל הפוסקים כמעט בסגנון אחד רק
 עלתה קלת חלודה להחילת התבונות במשא ומתן של
 התוספות והרשב"ם שהחוס' מפרשים שיכול לשעבד דשלב"ל
 דהיינו חף הראוי ממש כדמכמע לשם להדיא ומדעת
 הרשב"ם יראה דפשיטא ליה שאין הראוי משעבד, אבל
 לכשתתבונן ותחד לעומקה של הלכה תראה מה הפירוש יש
 בין שניהם כי התוספות סוברים שיכול לשעבד נכסים
 הרהויים לו לבא לאדם אחר דהיינו בתורת מתנה ובקנין או
 אפילו לב"ח אי נוטל זרואי היכא דליכא בן דחתי מכח
 חבובה דחבא חלה שיש לו אחים והוא יורש מכח חבוי חמו
 כדאיתא בהגהת אשר"י, ומה שפירש הרשב"ם שהראוי
 אינו משעבד היינו שגיגה בז"ח מהם ולא כתובה חסה ולא
 שום נוסף כדמשמע מדבריו וע"ז כתב רס"ה שאינו נמכר
 אבל לענין מקבל מתנה בקנין שגובה מן הראוי כמו שפירש
 ח"ה או היכא שפירש להדיא משעבד לו הראוי בזדאי
 מהני השיעבוד ולא אמרו שאינו יכול מן הראוי בשיעבוד
 חלה מן הסתם, ואין זו תימה שהרי חין אדם יכול להקנות
 לאחרים דבר שלא בא לרשותו ויכול לשעבד עצמו לכך כגון
 בשטר פסיקתא ושיעבוד כתובה כדאיתא בהגה"ת מיימוני'
 והיינו טעמא כדפרישית לעיל והוא מהחוס' דריש ח"פ דוק
 היטב. וה"ה ה"ג גבי מכירה חס יסבור רשב"ם כפירוש
 התוספות דהבן מוציא בלא דמים ל"ל דאדם יכול לשעבד
 הראוי כזה דהוא כחילו פירש להדיא דלא גרע מכירה
 ממש מחילו שיעבד לו להדיא הראוי על מעותיו וק"ל :

והשתא דקדק בענין ונרד לדון לא מייבטיא לדעת
 האומר שב"ח נוטל זרואי ח"כ פשיטא שהבן
 מוציא ומבטל כח השיעבוד שהיה ראוי לב"ח או כל כס"ג
 חלה אפילו אי נאמר שאין הב"ח נוטל זרואי ואין ראיה
 מסוגיא זו שהבן מבטל כח הראוי המשועבד לאחרים וראוי
 לגבות ממנו מ"מ פשיטא הוא בלי ראיה מאחר שאין לזה
 החתן על חמיו שום דבר ממש שנאמר שכבר זכה בו מחיים
 חלה שיעבוד שהיה משעבד לו הראוי ולא מתנה ממש חס
 כן פשיטא שהבן שבא מכח חבובה דחבא שקדם לשיעבוד
 ומבטל ליה וזו חין לריך בשש. אבל מ"מ נראה בעיני פשוט
 שהאי חתן זכה בירושה מכח תנאי שהרי אדם יכול להתנות
 דשלב"ל לכ"ע והוא התנה או שישלמו לו החוב או יתנו לו
 חלק ירושה חבילו מן הראוי, וח"ל מדעת האב לא היה
 על ראוי כזה, דזה אינו, חדה דראוי כזה הוא מן המעולה
 שזראוי עד שדומה קלת למוחזק כדאיתא להדיא בפרק יש
 בכור ולא זראוי כזמוחזק לתתוי נכסי חבא דחבא חלמא
 דעדיף מכל שאר הרהויים. ובזדאי חין לבעות ולומר שמלוה
 יחד חשוב מוחזק ועדיף ראוי ידיה מראוי דנכסי חבא

דל"ג שהרי בז"ח וכתובה נגזים ממלוה וחשבין כזמוחזק.
 זה אינו דבזדאי מלוה הוא ראוי ממש ומה שב"ח גובה
 ממנו הוא משום דרבי נתן כמו שפירשו החוס' בפרק מי
 שמת ואף לכתובה דלא שייך למימר הא דר' נתן כס"ג
 שהרי לא נתנה הכתובה לגבות מחיים מ"מ חלמא רבין
 לשיעבודה שתגבה מהם ועשה מלוה חבובה כזמוחזק כדי
 שלא יבדיל כל אדם כתובה אשתו זאשראי והקפות כמו
 שתקנו הגאונים ח"כ לרווחא דחשה (כדי) שתהא נגזית חף
 ממטלטלי דיתמי. אבל חין לפרש מאחד שקדם השיעבוד
 להגותה וזאתו הפעם היה מוחזק בידו, ז"ל דאם כן לא
 תגבה ממלוה שהיה לו קודם שנשאה ומתניתין צ"פ הכותב
 משמע שהיא שנגזית ממלוה בלא פלוג וזו אינה לריכה
 לפנים. וח"ל דדעתו של אב לא היה רק על סתם ראוי
 דהיינו מלוה, ז"ל, חדה דמן הכזרא סתם ראוי אינו על
 המלוה לפי דעת לשון בני אדם ובפרט האידנא שכל משא
 ומתן הוא זאשראי, ועוד חין הדעת נוטה לומר כן דאי
 אמרינן ששייר ולא כלל כל הראוי טפי אמרינן ששייר כלואה
 כדי שתשאר בהן ירושה לבנים ולא תבעל ירושה בלא מה
 כמו שהדיך שמשיירים ספרים וקרקעות שלא יהא כמעביר
 לחסנתא דאפילו מברא בישא לברא עבא כו', ולא יימא
 ששייר נכסי חבא דחבא שהרי לא תפול בהן ירושה מכחו
 שהרי הן לא באין מכחו חלה מכח חבובה דחבא ונמלא ביטול
 הנחלה בזממו, ועוד מנ"ל לומר דשייר מאחר שכתב
 סתם זראוי וזמוחזק, ואף מלישנא דשטרא נראה לטפויי
 מדכתב הן זמוחזק והן זראוי ולא כתב זמוחזק וזראוי או
 חף זראוי לחוד חלה כלומר הן מוחזק הן ראוי שלא תפול
 בהן השתנות כלל חלה בזכונן יכול חלק הירושה בלא פלוג,
 וח"ל שנוסח השטרות כך ולא לטפויי הוא וגם הנותן לא
 צוה להדיא על הראוי כמו על המוחזק, חלה כבר האריך
 מהר"ם צדון זה דסתם נותן דעתו שיכתבו השטר כנוסח
 השטרות ורפי נוסח משמעות השטרות הקנה לו ושפיר נוכל
 לדקדק דאפילו האידנא לא גמרי ודייקי מכל מקום ספרי
 קדמאי דייקי וגמרי ויגעו ומלאו כל התועלת היוצא לבעל
 השטר, וע"כ חין לפקפק בזה, ואף ש"ל דהך מילתא גופא
 לטפויי חלה מאחר שכתב שישלכו אותם בחלק חתי שטר
 זכר דמשמע הכל בכלל בין ראוי בין מוחזק פירוש זראוי
 להדיא ש"מ לטפויי חלה, דח"ל אי לא הוה מפרש ח"ה
 שדינה כמתנה דאינה זראוי דאי אפשר שישייט לשון מתנה
 בתחילה או בסוף על אותם חלק חתי זכר ויהיה דינו
 כמתנה דאינו נוטל זראוי כדמשמע בהדיא צ"פ י"ג (קכ"ד)
 דאמרינן גבי בכור שאינו נוטל בשבח ששכחו נכסים לאחר
 מיתת אביהם דהיינו ראוי משום דמתנה קרייה רחמנא מה
 מתנה עד דמטיא לידיה כו' חלמא דמתנה אינו נוטל זראוי,
 הכי פירשו בסתם מתנה שאדם נותן לחבירו שאין בה
 ממש עד שיבא לידו ח"כ לעיני ירושה בכור חין ממש חלה
 במה שכבר בא לידו של חביו ולאפוקי ראוי אבל המתנות
 שהן בקנין פשיטא שקונה חף היכא דלא חלה לידיה וגזבים
 מראוי ומשבת לכ"ע והיינו טעמא מאחר שמקנה לו בקנין
 משעבד לו כל נכסיו להדיא ותליא כחו בירושה ונוטל מן
 הכל. חפ"ה נ"ל דלישנא זראוי אינו מיותר דאי לא הוה
 כתיב ביה ח"ה מאחר דכתוב חתי חלק זכורות דמתנה קרייה
 שהיא באה במתנה בירושה חלק זכורות דמתנה קרייה
 רחמנא והו"ה שאינו נוטל זראוי מש"ס כתבתי דדיוקא
 דלישנא דהן זראוי הן זמוחזק בא לטפויי מדקדוק ספרי
 קדמאי, ועוד מאחר שכתב ככל נוסח השטרות וכל לישנא
 דמשמע לתרי חפי שיחא ידו על העליונה ק"ז בלשון
 שכולל הכל ועל המוציא להביא ראיה. ומש"ס לית ספיקא
 בהאי דינא שבזדאי נוטל החתן חתי חלק ירושה מכל וכל
 חף בכל ראוי חס לא שישלכו אותו בחוב כתוב בשטר,
 המפקפק בדבר מעוות הדין והוא יתן הדין. ושלוס לדיני

שאלות ותשובות הרמ"א ה

ישראל המדריקים על זוריו. כה דברי שלמה בן ה"ה מהר"ר יחיאל ז"ל לוריא :

ה *שמו יולא וטבעו יולא בנאם הגבר לאוכל ואיחיאל. אכרי לדור ששרוי בתוכו לאות ולמופת ביקותיאל. גדול כשמאי עמוותן כהלל. כל עוף הפורח עליו בשעה שעוסק בהורה מיד נשרף כיונתן בן עוזיאל. בו סתרי התורה ח"ל לפ"ן וסתרי ומישאל. כל הדברים שנכתבו מחזיר בפלפולו כעתיאל. בספור הנושא ובסופר הנכוח או בהגדת התחלה ובספר הגיבא, במחוייב ובגאה, לו נאה לדרוש במוסכם ובטבעי ובמסופק ובמושאל, כי בחכמתו יתהלל המתהלל. הוא הגאון מ"ר שאירי מוהר"ר שלמה בן הגאון מוהר"ר יחיאל ש"ן למר שלום ולתורתו שלום ולכל אשר לו שלום. הגיעני מכתב מעלת אדוני מורי יקר הוא מפנינים מעולפת ספירים ואגיל ואשמח בו בראותי שהש"י מולא משאלות לבני וזה כי כל ימי הייתי מתאווה לשלחן של רבן לתהות בקנקניהם לשאוב מימיהם, ועתה הקרה ה' לפני את השלחן אשר לפני אדוני אשר נהייתי ממנו כנהנה מזיו השכינה, אף כי דברי אדוני האחרונים קשים מן הראשונים מ"מ לא אוכל לדון לפני מעלת אדוני ולהשיב על דברי מעלת רוס כבודו דרך משא ומתן רק כמסתפק בדבריו, ואולי כי קולר המשיג ועומק המושג הוא הסגס מלהבין דברי אדוני על המתתן. ואתחיל להקדים דברי מ"כ אדוני והלענאם. ואחר כך אליע עליהם ספיקותי במהות תכליתם. כי תורה היא וללמוד אני לריך חקירתם. כמאמר החכם כי לא טעם טעם שמחה מי שלא טעם שמחה ספיקות והתרתם :

כתב מעלת הדרת קדשו דמר ז"ל. כתבת ז"ל ומי יתן ואדע הטינרא שמתא מעלת אדוני בדברי. ובדאי ששיחת חולין של מעלתו לריבין תלמוד, באומרו טינרא שקשה כאבן שאין בו לחלוחית תורה. אך אם ידעתי אולי אזכה להראות שהיא בועת של מים זכים. ואף כי קשה כסלע חולי אוכל אכה בצור במטה אשר בידי להוליח מימיו עכ"ל. וכתב לי מעלת כבוד קדשו. אנה משה ספרא רבא איש חכמתך איש בכלתותך שלא די שדבריק סותרין דברי הגאונים אלא דבריק סותרין זו את זו עכ"ל מעלת אדוני. הנה דעת אדוני נראה לי מרחוק שדברתי גדולות עלמו ראשיהם ממני. ועל כן קראני מעלת אדוני ספר"א רבא. וכתב אלי שדברי סותרין דברי הגאונים וסותרין זו את זו. לא גדול הנכי משלמה שאמרו עליו פרק במה מדליקין (דף ל' ע"א) פתח ואמר אנה שלמה אן חכמתך כו' ואמרו שם ואף ספר מבלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גמזבו אמרו ספר קבלת לא עיינין ביה והשכחן ביה טעמא ה"ל ליעיינין. וכן אני אומר אילו לא השליך אדוני מורי דברי אחר גיוו ולא היו לאדוני כלל נחשבים בודאי מלא זהו טעמא במאי דברי נסתרים כו' :

הראשון שכתב מעלת רוס כ"ת ז"ל, כתבת ז"ל שטינרא קשה כאבן שאין בו לחלוחית כו'. זה אינו בממלא נהי דמיה לאבן במשמוש היד מ"מ אינו קשה ממש כאבן. שא"כ לא הוה גרע מאטום בריאה, וכן פירש רש"י (חולין מ"ח:) שהם מלאים מוגלא קשה עכ"ל. ראה אדוני מורי הלא דברי בעלמן כתב מהר"ו בהלכות בדיקה שלו שחבר ז"ל אכל את אבן מוגלא אלא קשים כאבן אינן אכורות ח"ל בסמיכי והם נקראים טנרי והמקרא

* (התשובה שמו יולא וכו' אינה בהשיבות מהרש"ל, רק תשובה שהביא מהרש"ל להמחבר מענין הנזכר הלא היא כתובה בהשיבות מהרש"ל אחר סימן מ"ט מהחלת יבנה שלומך כו') :

אומר והסירותי את לב האבן אף שאינו קשה כמותו רק לדמותו לו בקשיותו וערלת לבבו הערל. ואף מדברי מעלת כ"ת נלמוד זה באמרו אף שדומה לאבן במשמוש היד כו'. ומה שכתב לי מעלת כ"ת מ"מ לא קשה לגמרי כאבן שא"כ מה גרע מאטום בריאה כו', נראה מדברי מעלת כ"ת שהספרש בין הטינרא ובין האונא הוא לענין הקושי והוא בעיני חמיה נשגבה פה קדוש יאמר דבר זה. כי זהו הפך מדברי הסמ"ג ומייתי לה הגכות מיימוניות פ"ז ז"ל, אטום בריאה שמשמשו קשה ומרתיבו כמראה ריאה אכל את מרתיבו דומה למוגלא היינו טינרא דאמרינן דכשירה עכ"ל, וכו' פירוש רש"י פרק אלו עריפות (מ"ח:) שכתב שם ז"ל טנרי למחיס גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע ואין מרתיבו דומה לריאה אלא דומה למראה מוגלא ולא היינו אטום בריאה דאטום אין שם למה ואין משתנה מן הריאה אלא שאין עולה בפוחה עכ"ל, נראה בכדיה דהחילוק בין האטום והטינרי אינו לענין הקושי רק לענין המראה בלבד, ומעתה לא אוכל לדעת מה הביא מעלת אדוני ראייה מדברי רש"י כי מן הנראה שהוא בעוזרי ואף אמר שקשה כסלע שהוא דבר יותר קשה מאבן כמו שאכתוב למעלת אדוני למטה. ואם דרש מעלת אדוני לשון הדיוט ר"ל יחור לשוני באמרי שאין בי לחלוחית של תורה וזהו הפס מעלת אדוני עלי, מאחר שהיית הטינרא מן המוגלא אי אפשר שלא ישתיר בו שום לחלוחית מעט, הייתי יוכל לתרץ בערך הכמשל שהיא התורה שנמשלת למים חיים זכים וזרים לא למעט לחלוחית של מוגלא ועל כן השבתי למעלתו חולי אזכה להראות לאדוני שהיא מצועת של מים זכים. אך האמת אומר למעלת אדוני כבר כתב אריסטו בהיות המחלבים ז"ל האדים בתוך הארץ הם שני מינים. האחד לח מטבע לחות המים ואחד יבש מטבע האש והמהסוס מהם הוא שני מינים, האחד נחלב כאבנים היוצאים מן הארץ שאינם זכים כזרנך כו' וכל אלו הוה מן האד העשני, אך הכוס מן האד הלח הוא שני מינים, האחד מהם הוא נתך כנחשת וכסף וזהב וכיוצא בו, והאחד ירקע ככרזל עכ"ל, ומלאנו המקרא אומר (פרשת עקב) ארץ אשר אבנים ברזל אף שהווייתו מדבר לה כעצב לחות המים, וכנה אנו מולאים בכרזל קשה מאבן, ואיך לא אקרא דבר קשה כסלע כמו שפירש רש"י ז"ל אשר הווייתו ממוגלא אשר מורכב מטבע מים ועפר אבן. על כן אינוי רואה שום סתירה בזו דברי :

עוד כתב מעלת אדוני ז"ל מדבריק נראה שזועת במים זכים הן בעילוי יותר מטינרא כפי המשל אשר אנו עוסקים בו כו', ומר ראה לדמות הענין בתכנית הריאה ולא נמלא כן בספרי הגאונים שהרי הטינרא כשירה בכל מקום אפילו בשיפולי וכ"ש בתרתי דסמיכי להדדי מה שאין כן בצועת דעריפה במים זכים בתרתי דסמיכי להדדי עכ"ל דמר. הנה לא אוכל להתאפק ולומר לו יסא כדברי אדוני מ"מ יש לספק מאחר שבראשונה לא העלה מר רק טינרא אחת ומאחת דבר אדוני ושחים לא שמעתי, וא"כ מה ענינם לתרתי דסמיכי ואם בתוך זמן העלתה המכה למחיס סביבה עד כי נסמכו להדדי מזה לא ידעתי כי אינוי חכם להיות רואה את הנולד. ואם רלון מעלת אדוני לתפסני במה שטינרא כשרה בכל מקום אף שאינו בערך הנמשל שכינו עליו וזהו נתעלה וישב טינרא על הריאה ולא בועת. אף אני מלאתי מקום שהטינרא עריפה ולא בועת וזה שכתב רבי משה מומילינג בהלכות בדיקות שלו שחי בועות זו כנגד זו בין אונא לאונא בלא סירכא כשירה אכל את היה בלד אחד בועת ומנד השני טינרא עריפה לפי שהטינרא קשה ויפלט בצועת כשמסוללות זו את זו וינקוב אותה עכ"ל. וקבעתי זה הדבר ג"כ בחידושי לעור י"ד. ומעתה לא

לא ראי זה כראי זה והלך השום שבתן שהם כשרים במנאל לבד והוא הדרוש בינינו בדברי רבינו :

ועוד הקשה מדברי רבינו על דבריו מאחר שראיתיו כל רז לא חיים ליה וזקי במלכות הגיון שכתב ז"ל, כתבו בעלי הגיון שהמשל לנמשל כחומר לעורה כו', ואף שכתב רבינו היה כתוב בהפך שהמשל לנמשל הוא לעורה לחומר זו ודאי טעות בפי התלמיד המעתיק לשונו, כי הנמשל הוא העיקר כמבואר בהקדמת המורה ח"א והוא נגלה לכל מבין. מעתה חומר מאחר שהמשל הוא לעורה והמשל הוא החומר, ראוי להיות שהמשל ימשך אחר הנמשל במדרגת החומר אלל העורה. ומעתה מאחר שבוטא של מים זכים יותר ראויים כפי ערך הנמשל שהיא העורה לדמות אליה ולא אל טינרף שהוא יותר קשה כפי ערך המשל כפשוטו, לכן ידעתי שכוונת אדוני לא היתה רק בדרך שכתבתי בראשונה. ולא כתב שנית רק לכבודי להעלים הענין :

ונרד לעומק הדין במה שכתב מר דתרי בועי דסמיכי להדי דעריפה כדברי מוהר"ם (פרק אלו טריפות) והרמ"ם ולא חש לדברי המרדכי (פרק הנ"ל) ורשב"ם וריב"ם שהסכימו להסתי, מזה נראה גדולת רבינו ועומק לבבו שיוכל להכריע בין הרים גדולים. אך הוקשה לי מה שכתב לבסוף וז"ל והע"פ שרוב הם המכשירים וכן נהגו אל תשגיח במנהג הקל וכו', תמיהני בזה לקרוא מנהג קל מנהג שנתייסק ע"פ ותיקים ראשונים המוזכרים ואחרונים כגון מהרי"ו (בהלכות בדיקה) ומהרי"ל ז"ל שכתבו שהמנהג להכשיר במקלח מקומות, כ"ס לדברי מעלת אדוני שכתב שרוב (הם) המכשירים אף שאינו נראה כן מדברי רבינו ירוחם בספרו ח"ו נט"ו שכתב שרוב הפוסקים פסקו לאסור. ואף כי דברי מעלתו לאסור הוא דברי מהרי"ל (ומהרי"ו) מסכים לדברי מהרי"ק בהשוכה. ולכן אומר אני שמוקם אני מעון זה להיות דברי סותרין ח"ו לדברי הרמ"ם. עוד הקשה רבינו מדברי וז"ל שמתחלה כתבת קשה הוא כאבן שאין בו לחוחית כו' ואח"כ כתבת ואף כי קשה כסלע כו' וזהו הפך דברים הראשונים שהרי סלע מקום המים ושם עיניו עכ"ל דמר. ואי לא מסתפינא חמינא כי אלו הדברים מרפסים אגרא. כי מושכל ראשון הוא שהסלע הוא דבר יותר קשה מהאבן ולזה נאמר אצנים שחקו מים ונאמר וכפטיש יפוצץ סלע ומדוע לא כתוב אוליח מן האבן מים אף מן הסלע ואף כי הוא מקום המים כ"ס שאבן הוא מקום המים כי כל סלע אבן הוא ואף אם אינו מתהפך בנושא להיות כל אבן סלע. ואני אומר כי עיקר שם הלור שמוציא מים עיקר שמו הוא אבן. והוא נראה מעצב הויית המים מתוכו. וזה כי כתבו החוקרים בטבעיות כי סבת הויית הכרות מן ההרים הוא כי המקומות הגבוהים מן ההרים הם כדמות הספוג העצ שימשוך אליו המים ויקבלם מעט מעט, וזה כי ההרים יולדו בתוכן מחילות ויעלו אדים מתחת המחילות ויעלו למעלה עד ששם יפגשו קיריות המקום ויתחוו מים, וידוע כי כל ספוגי הוא רך יותר מדבר שאינו ספוגי, והוא האבן לא הסלע שעיקר שמו מונח על אצנים החלקות הנזולות בנחל אלא שהושאל אח"כ לקרוא אבן ג"כ סלע. ואל יתמה אדוני מאחר שכן הוא למה נקרא הלור יותר סלע ממה שנקרא אבן, כי זה גורם השאלת השם, ודוגמתו אמרו גדול כחן של נביאים שמדמין הלורה ליוורה כו' שנאמר ואראה מראה כדמות אדם, ולא אוכל לפרש, אך ידוע לי שלמר נגלה פירושו ומקומו והוא בעקידה פרשת בהעלותך. וזוהי אומר אף שידעתי סוד הכאת הלור וללוח הדבור בחטא מריבה מ"מ כראוי כתבתי ועל ידי לא יוזכר המאילל לגנאי ח"ו. ועוד ארכיף ואומר כי הנראה בדעת מורי שזו היתה החטא בחושבו כי הכאה והדבור הוא שום בעניין הסלע מאחר

שע"י הכאה לא ילאו המים כו' * :
ו בכ"ד לכפירתו. שלוב ומועט לחדר תורתו. ואמתתא דבי קיסרי ישירו תהלתו. לא כחל ולא שרק וסוף בשפירתו. אמרות ה' טבורות אמירתו. מי ימלל גבורתו ותהלתו, ה"ה נ"י שאירי מהר"ר משה י"ץ בלירוף שלום הכסא עם כל המחנה החונים בדגלתם סביב שכינתו. י"ר שיהיה הכסא שלם בלי מזהיל ומחריד :

קבלתי כתבך במגילה עפה כתובה פנים ואחור. וראיתי בו דברים חידודים. והרגשתי כאיזמל בצער, והקפתי בחבילות חכמות ורובן חילונות, בכלים שונות, והפנימות עגונות. והתורה חוגרת שק ומקוננת. עם נערוותיה כי השרות צנים וצנות, בן הכזופות ומגונות, כעדה וללה בדורות הראשונות. ולחכמת אריסטו הערל אליו היית פונה בכל פינות. והנה בהבזונות בתוך כתבך ראיתי עליית עשן באפך כמוקד ומתוך ככעס השבת חזן מדרכי הטיעה. ואמרתי בלבי ויהי מה אפסיק בשלום, כי לאותן דברים המרים וחדים אין להם הפסק בגלגולן אם לא בבלימת פינן כאלמים, לולא שכתב עלי פה קדוש יאמר זה כו' הייתי מחריש מה שלא אוכל עתה לראות את עלמי בתוגת נפשי צחבי, ואגבזה אבוא בגלגול מחילו"ת ואומר ככל אשר עם לבבי :

תחלת דבריך וטענתך שכתבתי אנת משה ספרא רבא איש חכמתך ואיה סכלתנותך כו' ולא גדול אני משלמה כו' שבסוף עלו דבריו ביושר אף דברי כו'. ותמה אני וכי בזה התרעומת הלא הראיתי לך מקום שחולל לישא וליתן בו ולישבו, וכבר ידעתי ששערי תירולים לא נעלו בפרט בדורות האחרונים לא ראית מימך מי שעלה בקושיה ק"ו לחיש בר לבב כמותך שלבך לב ארי לסחור ולבנות, אלא שכך עלה לפני בדעתי הקלה ונמרלה. שוב כתבת וז"ל מה שכתב מעלתו מ"מ לא קשה לגמרי כאבן שא"כ לא גרע מאטום כו', נראה מדברי מעלתו שהפרש בין הטינרף והאטום הוא לענין הקושי לבד והוא בעיני תמיה נפלאה פה קדוש יאמר דבר זה כי הוא ההפך מדברי הסמ"ג והגהת מיימונית פ"ז וז"ל אטום בריאה משמוש קשה ומראהו כמראה ריאה אבל אם מראהו הוא דומה למראה מוגלה היינו טינרי דאמרינן דכשרה עכ"ל. נראה מבואר שהחלוק בין האטום והטינרף הוא המראה לא הקושי כדברי אדוני. ובאמת שלא אוכל להבין דעת אדוני מ"ו שרלה להעזר בדברי רש"י שלפי מיעוט השגתי כלל דבריו כל מה שכתבתי, וז"ל פרק אלו טריפות טינרי הם למחים גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע ואין מראיהן דומה לריאה אלא דומין למראה מוגלה ולאו היינו אטום בריאה משום דאטום אין שם למה ואינו משתנה מן הריאה אלא שאין עולה בנפיחה עכ"ל. ואם רש"י ז"ל כתב שהוא קשה כסלע למה לא הקראנו ג"כ קשה כאבן שהוא רך יותר מן הסלע ע"כ לשוקר. העבודה והאמונה צביותי עוסק בסמ"ג יום אחר כתיבתך אמרתי בלבי בזה יתפוס עלי החכם לאון אשמה, ובודאי שכן הוא שאם היה הטינרף קשה ממש בלא מוגלה ולחוחית אטו משום שגשגתה מראיתו מבשר הריאה יהא עליו למכתו ועדיף מאטום אדרבה כוס על הוס הבא ח"ל משום שיש בו מוגלה והדר בריא אלא שהספר נתן סימנים מסו טינרף ומהו אטום וגם שלא תאמר מה בין אלו לאלו לפי שהטינרף אין מראהו כמראה הריאה וא"כ הוא בא כדרך הלמחים דהדרי בריא אבל אטום שלא נשתנה מראיהו והוא קשה ע"כ אינה מחמת מוגלה ולמה שחי אפשר שלא ישתנה וע"כ

(* א"ה יתר הדברים האלה עיין בהשוכה ז' המתלהל בל"ג לכפירה תמלא נחת. עוד מדע שמתוך דברי עיניי השוכה האלה נראה שהסרה תשובה החת מ"ש הגאון המחבר בראשונה פעליה השיב הגאון מוהרש"ל ז"ל תשובה הסמוכה) :

שאלות ותשובות הרמ"א ו

לכתוב בגני מלא או חסר או בסופו אל"ף או ה"א תוכל
 (לסמוך) על כתבים הראשונים של החכמים אפילו באגרת
 שלומים ומוקמינן לחזקתיהו בדקדקו אחר האמת. ומהאי
 עוגא גופא העסוק בחבילתי, שמר כתב משולם בוי"ו וכו' וכו'
 חסר בחורה ורחייה ממסכת מגילה (דף כ"ג ע"א) למה
 נקרא משלם לפי ששלם במעשיו, וכן כתוב בטופסי גיטין,
 ועל רוב חיבה כתבתי. כי דברי רב סופרא חקוקה לפי
 בראתי קרח הנורא. ואלוך תבוקתי אף תמשול בי :

ומה שכתבת עוד כתב מעלת אדוני מ"ו וז"ל מדברך
 נראה שזועא במים זכים הן בעילוי יותר מעינרא
 כפי המשל אשר לנו עוסקים בו כו' עד ולא נמלא כן בספרי
 הגאונים שהרי הטינרא כשרה בכל מקום אפילו בהרתי
 דסמיכי להדדי עכ"ל דמר. על זאת אשיב לו יהיה בדברי
 מעלת אדוני מ"מ מאחר שבראשונה לא העלה מר רק עינרא
 אחת ומאחת דבר אדוני ולא מבתיס. וא"כ מה לחוש לתרתי
 דסמיכי דעריפה בצועות. ואם צהוך זמן זה העלתה המכה
 למתים עד כי נסמכו להדדי מזה לא ידעתי כי אינוי חכם
 לרמות את הנולד עכ"ל. באת עלי בדברי שחוק והתולים.
 ואח"כ כתבת בלשון ואם יאמר מר כו' והפסת את העיקר
 כאילו בעיניך יתור בעלמא. ומה שהשבת שמלאת בשם ר'
 משה ממיליני"ג כתוב אם נמלא בין האונות צועות זו כנגד
 זו בלא סירכא כשרה לכל אם האחת צועא והשניה עינרא
 עריפה כו' וא"כ מלאת שיש עילוי בצועות מצטינרא. לא
 אוכל להתאפק מלומר איך חכמתך ספרא רבא הים האלהים
 ואף אם אמר יהושע בן נון סברא זו לא לייחנא ליה דאעו
 משום עילוי הצועות הוא דכשירה או משום ריעותא דטינרא
 הטרירף החכם, אלא אדרבא משום ריעותא דצועות דסופה
 לינקב. וחזר הענין לאיתנו :

ומה שכתבתי המשל הוא לנמשל כנורה לחומר, יפה
 כתבתי על דרך מושכלות הראשונות שהנורה היא
 המיפה החומר בכל ענין שתפול בו ההנהגה על כח הכוילי
 כדמות המשל לנמשל, ולא כתבתי כחורת המערכה במעלות
 וכוגים, ועל פי דרש חכמינו נמשל כבהמות נדמו כו' יורה
 ממש כעין כוונתי, ואין פנאי להאריך, כ"ש גם לקלח
 החכמים שקראו להדיא בספרי מלינת הענין לורה והעיקר
 חומר לא חומר נפסד אלא כלומר גוף הנושא המקרים, ויהי
 מה טוב שיחה שלנו מתורתם :

כתבת עלי מי כהחכם יודע פשר דבר להכריע בין
 הגדולים והראית לפידיס צהוך הכדים, כלומר
 כאילו תלמיד כמוני יודע להכריע נגד הגדולים, ת"ל יש לי יד
 ושר להכריע בכל הפוסקים ראה מה שכתב מהרי"ו מ"כ בדרשו'
 פסח (סימן קנ"ג) שצריך להגדיר המדה והביא ה"ד ולא
 דק כלל דוק והשכח. גם עתה ראיתי שמהרי"ו קאר"ו (ח"ח
 סימן תל"ח) הקשה עם מפרשים הקדמונים ריסקו איברים
 שבי"ד על דברי הטור ונגד הגמרא והרחיבו הענין והקדימו
 במלינות ההגיון ואמרו דברים זרים שהחיתו וטעו ולא ירדו
 לשורש הענין, וכנהגו רבות תראה ותמלא אם אזכה שיגיע
 לידך חבורי הגדול. ומה שכתבת ידעתי סוד ההכאה בלור.
 מדברך התבונן שלא ירדת כלל לתולית דעתי ואם יש לך
 פנים אחרים או"א דא"ח. ומה שכתבת בסוף מה שרמז לי
 אדוני בסוף דברים מדברי המרכבה העליונה שהן דברים
 שהן כצננו של עולם וככן עתיק יומין, לא אוכל לדבר
 בנשחרות כי לא בינת אדם לי בדברי בעלי העבודה
 הלקוחים באמתות מדברי מערכת אלהות אשר מהם רמז
 מעלת אדוני, ואם אדע צהן אין מדרכי לכתוב או לרמוז
 מהם דבר כאמרם פ"ק דר"ה (דף י"ח:) למחר זה פורע
 חובו ונמלא ש"ש מוטל באשפה עכ"ל. הראיתי מוסר צמה
 שכתבתי דברים פנימיים כאלו צפרע מאין תועלת מאחר
 שכבר ידעת כמוני ויש בו ספק היזה בהגעתו לאשפה.

אפשר

וע"כ הוא מחמת חטימה ולא הדרה בריא שהרי אין לה
 לה סיבה שתעלה ארוכה, וזו מן הידוע בחכמת הרפואה
 אף שדברים כאלו אין לסמוך על אלו החכמות כאשר כתב
 רבינו משה (פ"ו מהלכות שחיטה) מ"מ מה שזכר לקרב
 דברים התלויים במקור הטבע למקור נצטו שלא יהא כחוט
 השערה נגד התלמוד ודברי הגאונים נעשה. וק"ו אם היה
 נשתנה מראיתה וגם אטום דאית ביה תרתי לריעותא
 ופריפה מאחר שאין צה מוגלא. שהרי מסקינן על אטום
 בריאה אי אית ביה מוגלא כשירה אלמא עיקר העריפה
 תליא במוגלא. ועוד לא וראה שהיסוד צמוי על המוגלא.
 שהרי רוב הצועות והטענות בכלל מראות טרפות הם ועל מה
 הוכשרו אלא שיש צהן מוגלא ויאלו מגדר הריאה והיינו
 ממש כמו שפירש רש"י רק רש"י שפירש דומין למראה מוגלא
 יש לך לדקדק ולא מוגלא עלמה. אכן כי מעיינת ביה
 שפיר תראה ותשכיל ותמלא דברי כנים דאם לא כן על מה
 הזכיר רש"י בדבריו מוגלא וכי לא די לו צמה שהפירש
 ביניהן שהטינרי הם למתים וגם אין מראיהן כבשר הריאה
 כו', ולא תאמר שצריך שיהא מראהו כמוגלא ולא צע"א כלל
 כי מי הנביא שגילה לו כך שהרי אין לו הכרע בתלמוד
 בענין המראה וגם לא ראיתי שום מורה שידקדק בכך והם
 משתנים לכמה גוונים לפעמים נוטים לשחרורית ופעמים
 קלה ללבנונית ופעמים קלה לירקרקות אלא שמצפנים הם
 דומות למוגלות רק שאינם כמוגלא ממש הנמלא צהוך
 הצועא, אכן יש בו לחלונית ולאו דוקא קשה ככלע ממש
 אלא דרך משל נגד הצועות ועל שם למחיהם נקראו כן.
 וכן מה שכתב צמוסח הסדיקה שאין צהם מוגלא הוא ע"ד
 זה שכתבתי שהרי עיינו רואות שיש צהן כעין מוגלא קשה.
 וכן תשובתך צמה שכתבת קשה כאבן שיפה כתבת מאחר
 שצזה כלשון שמשו בו כל החברים הוא כעין טענו בחטים
 והודה לו בשעורים הלא בודאי עדיין כתבי לפניך פוק חזי
 וראה איך כתבתי, עיקר תלונתי צמשת ומתן שלי צמה
 שכתבת קשה כאבן שאין בו לחלונית. וזה אינו צמוגלא
 ולפעמים אי לא היה בו לחלונית כלל היה עריפה ממש
 דלא גרע מאטום דפרישית, ועשית עלמך כאינו מרגיש,
 וכתבת ואם מעלת אדוני דורש לבון הדיוט כו', העיקר
 עשית עפל כלו' הרחקת אותם לקלה האחרון כאילו הם
 דברים של הדיוט כמוני בעלמי, כי עיקר היסוד היה על
 זה שזה יעיד על דברך שהצנת קשה כאבן ממש בלי שום
 מוגלא וליחה ואינו כן. ואח"כ הראיתי מחכמת אריסטו
 הערל מהוך האדים שצארך כו', אמרתי אי לי שעיני ראו
 נוסף למה שאזני שמשו שטיקור המחמד והצושם הוא דברי
 הטמא ויהי צפי חכמי ישראל כעין צושם לתורה הקדושה
 רחמנא ליללן מהעון הגדול. וגא אשיב ככל אשר עם לבבי.
 כבר ראיתי דברי רב האי ודברי הרא"ש בהשונה ודברי
 ר"י בר שבת (צסימן מ"ה) שהיה מחכמי הפרדים בכתב
 מהם וסיבתם ומה הגיע אליהם. העבודה יש לי יד בחכמתם
 כמוך אלא שארתיק מהם נדוד, שהרי אפילו בדברים היפים
 אמרו בע"ז (דף י"ז) על כה"ג הרחק מפחת ביתה, ואין
 לך מינות והריסות בחכמתה. ולא יכיל מגילה עפה לכתוב
 חוכן דעתי אלא צדיעה וצחיבה פנים מול פנים. ועתה
 אני הגבר ראיתי כתוב צתפלות וצסידורי הצחורים רשום
 צהן תפלת אריסטו. וזו היא אשמת הנשיא כמוך שנושא
 לכן פנים מואחר שאתה מערבו בדברי אלהים חיים. וכדאי
 לעיין צהם צהליכות לצית הכסא ודומהו מאחר (שאין)
 שחשקה נפשו צהן כל עיקר. ובאלף מחילות יותר היה
 למר לעיין בחכמת הדקדוק, כי כתבך הם חומה פרולה לרוב
 צנוכח ונסתר ונקבה וזכר ויחיד ורבים. כתבת כמה פעמים
 מה שצקשונו אדוני, הוא בני הפכים כאחד יחיד ורבים,
 כתבת הייתי יוכל לתרץ, מדבר בעדו וזולתו כאחד וכן רבות.
 וכתבו תשובות הקדמונות כשהסתפק צהם מן השמות איך

תחילה חנה מה שהרעיש אדוני את העולם עלי
 בהביאיו במכתבי הראשון דבר חכמת היונים
 וראש הפילוסופים, ועל זה כתב אדוני שהתורה חוגרת שק
 כו'. אומר שזו מחלוקת ישנה בין החכמים ולא אלמך להשיב
 עליה. כי כבר השוּבתי הרמ"א מונחת בקרן זוית ערוכה
 בתשובת הרשב"א (סימן תי"ד) מה שהשיבו חכמי פרובינצ'א
 להרשב"א ז"ל על זו. ואף הרשב"א ז"ל לא כתב שם אלא
 להסרה בינקותו של אדם קודם שילמד חכמת התלמוד והוא
 הבשר ויין שכתב הרמב"ם בספר המדע (פ"ד מהלכות יסודי
 התורה), ומי לנו גדול מהרמב"ם ז"ל שעשה ספר המורה
 שכולו חינו אלא מזה המין. ואף כי כתב בתשובת בר ששת
 (סימן מ"ה) שהוא לא עשהו אלא כדי להשיב לאפיקורוס
 כידוע למעלתו, באמת אומר שיש לי בזה שתי תשובות
 בדבר ושתיהן אמיתיות לפי מעוט השגתי. וזה כי הם לא
 חששו אלא ללמוד בספרי היונים האחרים כגון ספר השמע
 ומה שאחר הטבע כמו שזכרן שם בתשובה הנזכרת, וזה
 הדין עמם כי חששו פן יבא להמשך אחריהם באיזה אמונה
 מן האמונות ויתפחה ביינם שהוא יין תנינים ודעות
 מופסדות. אבל לא חסרו ללמוד דברי החכמים וחקירתם
 במהות המליחות וטבעיהן, כי אדרבה על ידי זה נודע
 גדולתו של יוצר בראשית יתברך והוא פירוש שיטור קומה
 שאמרו עליו כל היודע כו' ואף כי למקובלים דעת אחרת
 בזה אלו ואלו ד"ח, ואף כי חכמי אומות העולם אמרו
 כבר אמרו במגילה פ"ק (דף ע"ז ע"א) כל מי שאומר דבר
 חכמה אף באומות נקרא חכם. וכזה עשו כל החכמים
 שהביאו דברי החוקרים בספריהם כאשר גלוי לכל מספר
 המורה ובעל העקידה ושאר מחברים גדולים וקטנים כל
 שכן מי שאינו נכנס ל. מקם לבניית המופתים להוליא דבר
 מתוך דבר כמוני רק מביא מה שכתבו שאין ראוי לחוש
 לזה כלל, והשנית אף כי אם נאמר שאסרו ללמוד בכל
 ספריהם גזירה משום דברים האסורים שבהם, מ"מ בספרי
 חכמינו ז"ל אשר מימינם אנו שותים ובפרט הרב הגדול
 הרמב"ם ז"ל בזה לא עלה על שום דעת לאסור, כי בודאי
 אין לחוש בספריו לשום דעת בטלה כמו שהעיד עליו בעל
 בחינת עולם באמרו סוף דבר לבי האמן מה שהאמן סוף
 הגאונים בזמן וראשם במעלה הוא הרמב"ם כו', ואף כי
 מקלת החכמים חלקו עליו ושרפו ספריו מ"מ כבר נתפשטו
 ספריו בכל חכמים האחרונים ז"ל וכולן עשו אותן לראשם
 עברה להביא ראיה מתוך דבריו כהלכה למשה מסיני.
 ולכן גם אני אומר שמנוקה אני מעון זה, כי אף שהבאתי
 מקלת דברי אריסטו מעידי עלי שמים וארץ שכל ימי לא
 עסקתי בשום ספר מספריו רק מה שעסקתי בספר המורה
 שיגעתיו בו ומלאתי פ"ל ושאר ספרי הטבע כשער השמים
 וכדומיהן שחברו חז"ל ומהם כתבתי מה שכתבתי מדברי
 אריסטו. ואיך לא והנה הרב המורה כתב פרק כ"ב מחלק
 השני שכל מה שהשיג אריסטו עד גלגל הירח הכל אמת
 כו', וכתב עוד שכל דבריו הם דעת חז"ל מלבד במקלת
 אמונות התלויות בהל יתברך ובמלאכיו ובגלגלי השמים
 שכתב לבד נטה מדרך האמת. ומה שכתב אדוני שמוה
 נמשך שמקלת בחורים מתפללים בחפלת אריסטו כו'. אומר
 חס לי ולזרעא דאבא לראות כזה ולא למחות, רק כל זה
 עדיין הוא שורש פורה ראש ולענה ירושה להם מאבותיהם
 מאותן שהמשיכו עלמם אחר הפילוסופים והלכו בדרכיהם.
 אבל חוכי מימי לא ראיתי ולא שמעתי עד כה, ולולא פי
 המדבר אדוני אלי לא האמנתיו שגשאר עדיין רושם אותן
 האמונות בארץ. ומה שכתב לי מר שגם למעלתו יד ושם
 בזה אלא שמעלתו מרחיק מזה כו', כבר ידעתי שלא אדע
 אשר לא ידע מר, אך אומר שאני חס אברה אברה יותר
 מלעסוק בקבלה להבין מעמי דבריהם ממה שאברה לעסוק
 בפילוסופיא, כי יותר יש לחוש שלא יטעה כמבואר לאדוני

ממה

אמר שכן ההרגל אלך כתיבתי. אבל כתבך הם לי לעת
 זו ולענק לגרונתי. גם לא מספר מערכת כתבתי אלא
 ה"ל מה שיגעתי ופירשתי על עינים עמוקות סתומות שאין
 לגלות אלא ללועזים כמותך ואמרתיו חולי יחרש בי וימלא
 חידתי, ומאחר שמאסת בהן באין לורך נחרעתי מעיקרה
 כי ללתי במים אדירים והעליתי חרם, גם אפילו יזרק
 לחפפה אין בי עון כ"כ מאחר שאין בו שם מן השמות
 שאין נמחקים ונקראים בספרים רישומי חכמה. וחולי
 איכה אחר כמה ימים תראה פירושי מרקנטי וממערבת
 אלוהות. כי הנראה מכל המפרשים שברוב דברים לא חלו
 פשע, והרבו דברים והוסיפו אשמה מה שלא כיון להם
 המחבר בשום אופן. ומה שכתב שלא כוונת בקו ירוק אלא
 לעולם השפל. גם ידעתי שכך היה מושכל הראשון. אבל
 בדיבור התאר קו ירוק וקו ירוק כזה ירדתי ת"ל לאופני
 מרכבה כאשר הזכירו בעלי העבודה קו ירוק כזה. ואם
 דחית דברי בקנה רגון ואמרת שכוונתי היתה דברים
 לשפלים קטנים כו', הלא כבר ידעתי שה' נתן לך חכמת
 אית"ן האזרח"י לפרוק ולפרק ואף לטהר השרץ במ"ט פנים.
 ולרוב חיבתך יגעתי ביום ה' אחר השיבה וגמרת הפסק,
 ובדאי חס תעיין בו היטב ואח"כ תחזור ותעיין בדברך
 תראה אף שהנפשות קרובות הלצות רחוקות. ואם עייתי
 אחי תלין משוגתי. והטינרתי שכתבת בשכבר הוא בגלוי
 ובמבט יד, שהבאתי ראיה דמתניתין ביה ממלה ולא
 חשיב ראוי לגבם פמו כתובה דהם לא כן מאי מקשה על
 רבי והא כתיב לתה לו כו' ולא משני דאוקי לעיני מלוה
 שיהא ראוי לכבוד כמו גבי מתנה ע"כ, בודאי לא עיינת
 היטב בשמעתה אלא רבי סבר דגובה בכור בראוי
 כבמוחזק אלא שלא היה כלל בעולם וכ"ש שגובה ממלוה
 כמו שפירשו הסוכסות להדיא במסקנא דמלוה עדיף משבח
 וזו היא הטינרתי אלא שכבר נמלא שאין נפקותא שהלכה
 כרבנן לגבי רבי לפי המסקנא הרי לך הטינרתי. גם אותם
 המהנה אינה דומה למתנה בקנין כאשר כתבתי בפסק,
 תעיין בו חולי יכשרו דברי בעיניך חס תודה על האמת,
 האלהים כך מדתי אודה ולא חבוש. ואם תמלא בפסק שלי
 אחר רוב עיון הנמרץ ראיה מוכזבת או מוחלפת כודיעני
 ואל אדוני הראני כבודך, אשה שגבתה בכתובה קרקעות
 ובהים ומקומות בית הכנסת חס העשירו אח"כ הבנים חס
 יכולין לסלקה במעית מזומנים, ואני פסקתי דלא. וראיתי
 כמום עמדי עד שארחה דברך. ותמיהני שלא העליתני
 בליר של אביך אפילו אגרת שלומים. סוף דבר אני מקבל
 עלי מהיום שאהבתך תהא תקוקה בלבי. והלואי שתהא
 מלדך נערך החלי כי עדיין לא פסקת, ותו לא מידי רח"ל.
 דברי שהירך אורבך בלב ונפש. שלמה בן מהר"ר יחיאל
 לוריא ז"ל ה"ה הנקרא ש"ר ילחק :

פ' ב"ר לספירה. ילכו ה' וכן בתדירא. למרגייתא
 שפירא. אשר ליה שבילי דשמיא כשבילי דארעא
 נכירא. כל רז לא סתים ליה כקל כחמירא. הוא ארובי
 הגאון מר שהירי מהר"ר שלמה ש"ן. וע"ש כל אשר למר
 שלום ולחורתו שלום :

ה' ה' ה' ארובי אדוני הגיעני מכתב מעלתו ביום ו' ל"א
 למספר בני ישראל. ובראותי קמתי מרעיד בראותי
 כל מגילה כולה תוכחת מגולה והאבה מאותרת, ואפשר את
 אשר יאסב אדוני יוכיח. והנה חס השיב יארכו הדברים
 ואפשר שברוב דברים לא יחדל פשע ולכן אשמור מחסום
 לפי צעוד אדוני לגדי ואומר לדיק הר"ם בריבו. וגם מה
 שנתלה בדין מן הדינים אמרתי לא אזכרו עוד פן אכזה
 בגחלתו דמר. כי אני רואה שאורייתא מרתחא במעלתו, אך
 היה בלבי כאש צוערת גליתתי כלכל. ולכן לא אוכל
 להסתפק מלהשיב לאדוני מה שנתלה בדינים והשאר היתה

שאלות ותשובות הרמ"א ז

בערפות זו לזו שהרי חותמת מכתב כו', ואף כי לפי האמת אינו הוה על הוה, כי כ"ה כתב בעלמו כבר כי אטום צריחה טריפה מכת שאין לו סיבה שתעלה ארוכה וזו מן הידוע בחכמת הרפואות כו', וכן אני אוכל לומר שטינרא שנתהוה מן המוגלה אף כי הוקשה כסלע לא חיישינן ליה הואיל וידעינן סיבתו שהוא המוגלה. אבל אטום גרידא שאין סבה למכתו טריפה דאם אין מכה אטום זה מנין וסוף מוזן לכל משכיל שזה טעם נכון. וזוה מסתלק כל מה שטען מר עלי ז"ל, ועוד לא וראה שכל היסוד צנוי על המוגלה כו' כי כל זה אמת אך לא כדעת אדוני רק כל דבר שתחילת סווייתו מן המוגלה הוא כשר כפי מעוט השגתי :

ג מה שטען ורלס לדקדק מדברי רש"י שהזכיר דומה למוגלה שמשמעו פשוט שאין בו מוגלה כלל רק בדמיון לבד. ורלס מר לדקדק ממנו דעתו בכתבו ויני הכריח רש"י כו' ויני הנביא שהגיד לו כו' וכל זה אינו קשיא כלל מעתה, כי רש"י ראה לפרש מהו עינרא ומהו אטום צריחה. וראה לתת הטעם למה העינרא כשירה. ואילו פירש לבד שטינרא אין לו מראה ריאה היה נלכד בקושייהו דמר לומר וכי משום שנשתנה מראיתה כו' הלא שינוי מראות פוסלות צריחה כו' לכן הולרך לפרש הואיל שמראיתו דומה למוגלה מוכח שהווייתו מן המוגלה והוא כשר ובעיני הוא פשוט. וחי נפשי שמאוד קשים עלי דברי מר בכתבו ז"ל הלא שהספר נותן סימנים מהו טינרא כו' עד ולפע"ד אם לא היה בו לחלוותיה כלל היה טריפה ממש דלא גרע מאטום כדפרישית עכ"ל מר, ובאמת שיה הדבר קשה עלי כסלע שאם כן מה בין עינרא לאטום שצשתינן בלא מוגלה טריפה ואם יש בהן מוגלה כשר ואם כן סימנים למה לי. ובאמת שאני תולה הדבר בחסרון הצנתי דברי מר אבל אם היו דברי מר כהשר הצנתי. זה הכלל שכלל סותר לכל מה שכתב תחילה כי רש"י ראה להפריש בין עינרא לאטום. ולכך פירש שמראיהו דומה למוגלה לתת סבה כו' ולדברי מר מה סבה נתן הלא עינרא ואטום שניהן שוין לענין הדין. והאשר לדחות כל זה שרש"י לא נתן ההפך וההבדל רק לענין שינוי השם לבד למה זה נקרא עינרא וזה נקרא אטום אבל לענין הדין שניהן שוין וזהו דוחק גדול בעיני. גם כי דברי הגהת מיימוניות לא משמע כן כלל דהרי כתב אבל אם מראיהו דומה למראה מוגלה היינו עינרא דאמרין דכשירה משמע צדיח שהכשירות תולה בשם העינרא והוא צשינוי המראה ולא בשום דבר חוץ מזו ואף כי זה יש לדחוק צשינוי דחיקי האמת יורה דרכו :

ושוב שנית קשה לי מדברי מר על דבריו שכתב ויני הנביא שהגיד לו כו' שהרי אין לו הכרח בתלמוד צענין המראה וגם לא ראיתי שום מורה כו', וזוה אני אומר שאם היה חלוק צטינרא בין יש בה מוגלה לאין בה למה לא אישתמיע שום פוסק או בעלי התלמוד לחלוק צטינרא כמו שחלקו באטום או להלריך בדיקה צטינרא אם יש בה מוגלה או לא (דאין שייך כאן לומר נשחטה הותרה כו'), דהרי איתייליד רישותא לפנינו. גם מה שכתב ומה שרש"י קראו קשה כסלע לאו דוקא אלא דרך משל בערך אל הצועות כו', זוה אני אומר הלא ממשל משלים הוא. וכי דרכו של רש"י לדבר דרך משל לא כן אדוני במרא"ה ולא בחדו"ש :

ומה שכתב לי מר צמה שהבאתי ראיה מן המחברים שקראו אכן הוא כטעמו חיעים והודה לו בשעורים כו', כבר קבלתי עלי שלא להשיב על מעשה חדודין רק להשיב על עיקר שגראה צעיני שאינו רואה שום חפיסה עלי צדון זה מכל טענותיה דמר צענין זה רק ממי שחפץ להשיג. ואני אומר שיש לחוש מפני החסרון להטריף ולהוסיף על הטריפות דבר שלא שערנו בו אבותינו ולא חלקו בו

בשום

יומה שכתב הרמב"ן בהקדמת פירושו לתורה. ואחמה שכ"ה השיב עלי מחשבת צר ששת על מה שכתב על העוסקים בפילוסופיא, והנה תשובתו צלדו על המקובלים כאשר מוזן למעלתו ולא אפרש כי ידעתי שהכל גלוי למעלת אדוני, אני אומר על שתייהן כי שניהם כ אחד עוצים ודויקים ילכו צם וגו'. ומ"מ אומר שכהדי במרומים שכל ימני לא עסקתי צו רק צשבת ויו"ע וח"ה צשעה צצני אדם הולכים לטייל, וכל ימות החול אני עוסק כפי מיעוט השגתי צמשנה וצתלמוד וצפוסקים וצפירושיהם ושרי לצורבא מרבנן לאודועי נפשיה כו' :

ומה שכתב לי אדוני ששגגתי באינו מלות צדקדוק כאשר העלה מר על ספר. אומר אינני מכת המדברים צעלי הלשון כי כבר פה ולשון אנכי, כי אנכי זהר צענין המכוון ולא צמלות (שאינו מעלה ולא מוריד לענין דינא), ואני מודה ששותא דמר לא ידענא, אך אומר שזהו דקדוק עניות ושרי לי מרי. כי ידוע לכל מבין שכזה יקרה לכל גדול בישראל כאשר מחשבתו משופטת באיזה ענין שיפול טעות צדבריו, כ"ש שלא יוכל ליזהר צחסרות ויחירוץ. כאשר העלה מר שכתבתי מכולם מלא, כי אין זה ספר חורה ליפסל צזה. ואף כי לפעמים דברתי צדרך נכח ונכסר צכוונה עשיתי זאת כי הוא נמלא צמטבע הצרכות וצמקראות והוא דרך צבוד צנגלה ויחסר. ומכל מקום איני מתפאר צמה שאין צי כי מימני לא למדתי חכמת הדקדוק. אך צאלו הדברים המצוארים לא נפל טעות מחמת מיעוט ידיעתי רק מחמת הנחון, ויש דברים שכוונתי בהן לכתבן מלא צמלת אדוני להצדיל בין קדש לקדש וכן כל כיונא צזה. וראה מה שכתב צעל העקידה סוף זאת הצרכה על הרלב"ג שטעה להביא מקרא מפרשה שאינו צם וכל זה גרס לו הנחון, כ"ש שכזה יקרני ג"כ צעבור הנחון ומיחירות הענין כי אין לי סופר מהיר להעתיק לשוני וגם כבר עלי המשא להעתיקו שנית רק מה שעולה בצבי אני כותב צקולמסי. ולא כן אנכי עם מעלתו כי צכל ביתו דמר אני נאמן רוח מכה דבר, כי כשמלאתי צדעתי שגגה צדברי מר תליתי השגגה צמעתיק לשונו ודנתי מר לכף זכות, ובאמת שהיא חכמה עמוקה ליתן להעתיק ולא ידעתי עד כה (ואף עכשיו טעם הסופר צמה דברים צחכמת הדקדוק שמהפאר צו מר. כתב חוגרה שק ומתקונות. גם כתב נחרטתי מעיקרו פי ללחתי, ודברים אלו מצוארים הטעות. גם מקרא מלא הוא ציואל חגורת שק, וקראו למקונות) (ל"ל שצבעתק כתבו היה כתוב כך אבל צבעתק שלפני כתוב מקונות והוא נכון). ובאמת כי לולא שראיתי דקדוקי דמר לא הרגשתי צזה כי הנחון גורם כל זה, רק כתבתי לפי שראיתי שמעלתו חפס עלי צדברים שאין צהם חפיסה כמו שכתב עלי שכתבתי הייתי יוכל לתרץ, וכתב מר שזה טעות, וראה מעלתו *מה שנאמר אנכי הולך, אשר אתה עושה לעם, אתה תומיך גורלי, סוני יוסיף להפליא, וכל אלו דברים מצוארים יפה צספר לשון למודים :

ועתה איני מזה ואשיב צענין ההלכות שדרושנו עליהן. מה שכתזיק מעלת כ"ה צסברתו להעמיד שהטינרא אינה קשה כסלע אלא יש בה מוגלה והוסיף צזה לומר וז"ל מעלו צודאי שכן הוא שאם היה הטינרא קשה ממש בלא מוגלה ולחלוותיה אטו משום שנשתנו כו' אדרבה הוה על הוה תבא אם לא שיש בה מוגלה והדרה צריא עכ"ל מעלתו, והנה עוד אני צתומתי אלך ואחזיק ולא חרפה להיות שם עינרא קשה כסלע כמו שחרגום סלע הוא עינרא. ומה שכתב כ"ה הוה על הוה כו' צו חתמהא הלא כבר אמרו (חולין דף ע"ו, צ"ב ק"ל). צהדיח אין מדמין

(* צמהכ"ה, הרש"ל חפס אותו צמ"ש הייתי יוכל לתת הייתי יפול, ואין הידון דומה לראיה שהביא :

ח ומערתה אבא ליבא וליהן על הכתב של אדוני זה

בדעתי לחברו בקונטרס בפני עלמו. אך

שהסופר מעל בי וחברו יחד והיו לאחדים בידו: *

כבר הארכת באגרת שלומים למעלתו דמר כפי הראוי

למדרגת רום מעלתו. אך אבא להשיב על מה

שכתב. וזה לשונו. אבל כולא עלמא מודו בטעמא

שפירש רש"ב"ס. לפי שהראוי היו נמכר כלומר מאחר שלא

באו הנכסים מעולם ליד אבי הבן כו', ל"ע דבר זה כי

הטור כתב בהדיא סימן רי"א דאף במקום דמכירתו מכירה

כגון במקום שאומר מה שאירש מאבא מכור לך אפ"ה

יכולין למימר מכח אבא קא חתינן דאלו הנכסים

לא באו מעולם ליד האב והבן יכול לומר מכח אבא דאבא

קא חתינא, ושמעין בהדיא דס"ל דאף במקום דמכירתו

מכירה אפ"ה איתא לכאי סברא. וזה מבואר שהוא שלא

כדברי רש"ב"ס. גם מה שכתב מר כלומר מאחר שלא באו

הנכסים ליד האב כו' שג"ל דמר רואה לומר דכולו הד

טעמא דהואיל ולא באו הנכסים ליד האב הלכך לא יוכל

למכרן, אמת שלדברי רש"ב"ס שחלה הטעם משום דהיו

נמכר פירש בן דהואיל ולא באו הנכסים ליד האב לא זכו

הלקוחות. אבל נראה מדברי הטור שהיו דהרי כתב טעמא

דלא באו הנכסים ליד האב אף במקום דמכירה הוה

מכירה. אלא ודאי דתרתו מילי וניהו לדעת הטור וס"ל

למכר דאף במקום דהוה מכירה אפ"ה יכולין למימר מכח

אבא דאבא קא חתינן משום דלא באו הנכסים ליד אביהן

הא אילו באו הנכסים ליד אביהן לא מלי למימר מכח אבי

אביהן קא חתינן דהא כבר זכר אביהן בנכסים והוה כאילו

באו מבחו. וכן משמעות הטור. וכמו שרמזתי בפסקי

הראשון על מהותית דכורות לדעת הטור וסיעתו לדעתי.

אבל מה שמכירתו מכירה היו מעלה ומוריד לענין סברא

זו, וזה הוא הנראה מפשט דברי הטור דלא כדברי רש"ב"ס

שחלה טעמא במה שאין הראוי נמכר. והוה אומר דמוכר

הוא מלשון התוס' שם דלית לכו סברת רש"ב"ס דחלה

טעמא הואיל ואינו נמכר דהרי הקשו שם על ההוא דבגמרא

ולימרו ליה אבך זבין ואת מפיק כו' והקשו שם וז"ל,

וסיימה למה לא יוכל להוציא מיד הלקוחות הפילו למ"ד אדם

מקנה דבר שלא בא לעולם היינו כגון שלא מת הבן בחיי

האב אלא שנתנו לו אבל כשנפלו לו כשהוא גוסס אמרו לעיל

דאפילו לר"מ לא מהני מידי לקנות בנכסים כשהוא גוסס

עכ"ל. והשתא יש לדקדק אי ס"ל לתוס' דטעמא דיכולין

למימר מכח אבא קא חתינן הוא טעם רש"ב"ס מכח

דהיו נמכר א"כ מה להם להביא ראיה ולומר אפילו למ"ד

כו' הא ע"כ כאן מיירי למ"ד שלא יוכל להקנות, דאי איתא

למ"ד שהוא יכול להקנות ע"כ לריך להודות כשהוא גוסס

דאל"כ מאי טעם דיכולין למימר מכח אבא כו' הלא נמר,

אלא ע"כ לריכין למימר דתוס' לית להו האי סברא וס"ל

דאף במקום דיכולים למכרו אפ"ה יכולים למימר מכח

אבא דאבא קא חתינן כמו שהוא דעת הטור ולכן הולכנו

להביא ראיותיהם מרחוק. ומעתה אחר הקדמה זו נ"ל

שנסתלקו מעלי טענותיה דמר שכתב ואף הטור סימן רי"א

שכתב דמיירי שמוציא בלי מעות אפ"ה פירש הטעם אחר

שהנכסים לא באו לעולם ליד ראובן כו' שרואה להוכיח מוז

דכ"ע ס"ל טעם רש"ב"ס. וזה אינו נלע"ד כי כבר כתבתי

והוכחתי מדברי הטור כי זה הטעם שלא באו הנכסים

וטעם רש"ב"ס הוא תרתו מילי, ובטעם של רש"ב"ס הוא

נכלל טעם הטור אבל אינו מתהפך כי בטעם הטור אינו

נכלל טעם רש"ב"ס, וטעם הטור הוא אע"פ דמכירתו

מכירה דלא כרש"ב"ס. אמנם מה שהעלה מר שגם רש"ב"ס

ס"ל דהבן מוציא בלא דמים זה יכול להיות והגון הוא.

ומ"מ לא נדחית ראיתי (שכתבתי ראשונה) רק מהסיא

דהרא"ש

דברא"ש

*) תשובה זו היא על השו"ת מהרש"ל בהשבויות סימן פ"ט:

בשום מהצר רק קראו סתם קשה כאבן שסתם משמעתו
שאין בו לחלוותיה כלל. ולכן לריך דקדוק בדין זה כי הוא
דבר הרגיל לבא תמיד ויש לחוש שמה יראו התלמידים
ויקבעו הלכה לדורות ועל כן חבקם ממעלת אדוני שיכתוב
לי בזה גמר דעתו לענין הלכה למעשה. כי באמת אילו בא
מעשה לידי הכשרתו לולא דברי אדוני שאני חושש בהן
להחמיר, ושאחתי על זה לחכם אחד מופלג בחכמה ובזקנה
הנמלא הללו הנקרא מהור"ר משה לנדו הראיתי לו טענותיה
דמר ותשובתי עליהן (ותמה בדברי מר. גם באו הנה מבני
פראג לדון בכלן על דברי ריבם אשר בשעריהם ואחד
מאתם נקרא ר' משה פרייס ונתארח הללו ושאחתי את פיו
דרך שאלה בעלמא במהות הטיינדא והסכים על ידי, ואמר
שמעולם לא שמע לחלק או לדקדק בזה והנה הוא איש
מומחה ומוחזק מאד בהלכות צדיקה):

ומה שכתב מר בענין המשל והנמשל כו' מזה לא אענה
עוד בכתב פן אחזור לנחת לדבר בחכמה הסגיון
והפילוסופיה כפי מעט השגתי ואני רואה שהוא אש זרה
בעיני אדוני, אך זאת חבקם מאדוני שיורני המקום
שהחכמים קראו המשל לורה והנמשל חומר כי לפי הגולה
הנושא הוא החומר והנשוא הוא הצורה ודי מזה:

ובמה שכתב לי מר וז"ל ומה שכתבת שידעת עוד ההכאה
במור מדברין התבונן בלא ירדת כלל להמליח דעתי
ואם יש לך פנים אחרים אלו ואלו כו'. לא אוכל לדבר
בנסתרות ולדעת מה בלבו דמר. ואף כי ידעתי ת"ל כוד
הכאה הנור וחטא מי מריבה בהרבה פנים, מהם מקובלים
מהם מושגלים. מ"מ כתבו דמר היה מורה כאילו היה
החטא כפשוטו בין ההכאה והדבור ולכן כתב מר הואיל
והכח היה חסר במאילי שהוא משם רבן של נביאים כו'
ולזה כתבתי מה שכתבתי, כי באופן זה היו נקשרים הדברים
בדרוש שביינינו אם הסלע הוא מקום הננים כמו שכתב מר
תחילה. אבל אם כיון בו מר דבר סתם לא אוכל לדעת
היאך נקשרו הדברים יחד ובלאו שם שלא במקומו:

ובמה שכתב מר הראיתי מוכר צמה שכתבתי דברים
פנימיות כאילו כו' עד אפשר שכן הכרגל אללך
בכתבי אבל כתבך הם לי לעצרת פז כו'. אדוני אומר
שכל דברים אלו גורם מיעוט המונת מעלתו בי ושאין כ"ת
דן אותי לכף זכות כמו שמחוייב בחק המונינו כ"ש לאדון
החכמים כמעלת כ"ת, וזה כי לא כתבתי רק להסתגלות
שלא הכבתי למעלתו על זאת כי לדעת דברי נגד אדוני
כאין נחשבו כמו שמדומה לי מכל דברי מעלתו על כן
כתבתי דרך שכלות. גם כי פי המדבר אל מעלתו שאני
מתיירא שלא יקרה לאגרותי שיזרקו לאשפה, אבל לא
כתבתי ולא עלה על דעתי כזה מימי על כתבו דמר רק אני
גומס תוך שאר ספרי קודם כראוי להם כי כל דבריהם
תורה:

ומה שהשיב לי מר בענין הפסק וצדק לי בענין הכתוב
אחבר קונטרס אי"ס ואשלחו למר. אך אומר שהאמת
עם מעלתו שהלבבות רחוקות כי לא מחשבותי מחשבות
דמר. וזה כי אני חשבתי תחלה שהוא מעלה וגדולה בהרהות
כל חלקי הסותר על דין ששאחתי מאדוני כי באמת הפלתי.
ומר בסתום חכמה הודיעני. צמה ששאחתי אדוני וז"ל והנה
פסקתי דלא וראיתי כמוס עמדי עד שאשמע דבריך. ומה
הודיעני מר בזה אם לא להבהילני ולהפחידני שאירא מלענות
על רב. ומכל מקום הדבר נגד רבנים ולא אבוש לומר מה
שבדעתי על זה. גם הטיינדא שכתב מר אישבה בקונטרס
באופן המועיל. ואלף שלומים יקבל מר מאבי הזין ש"ן
ומגיסי משלם חס"ר כתיב. ומחמת אחיו דמר אל ידאג
מר, כי איטיב עמו הסדי עד מקום שידי מגעת רק הם
ישמע לעלתי:

שאלות ותשובות הרמ"א ח

דבר"ש וכו'. אמנם דברי התוס' והטור נ"ל מוכרחים כמו שכתבתי ראשונה. ואף ראיות הר"ש והר"ן יתקיימו כמו שכתבנו למטה. גם יש לתמוה במה שכתב מר וז"ל אכן יש חימה בעיני מאחר שהטור תפס דעת התוס' א"כ סבר בע"כ דב"ח נוטל בראוי והטור עלמו פירש סוף סימן ק"ד כו' עד והתירוץ של תוס' אינו תירוץ מוחלט כו' עד והסתחא אפשר ליישב כו' וכן יראה להדיא מלשון הר"ן כו'. וכל זה חימה בעיני, הלא דכתב מר דמאחר שהטור תפס דעת התוספות א"כ סבר דב"ח נוטל בראוי כו' וזה אינו דברי מכ"ש א"ל לטור דב"ח אינו נוטל בראוי דדינא הכי הוא דאין סבניס לריכין להחזיר הדמים דברי התוס' לא הולכנו לומר טעמא דב"ח גובה מן הראוי רק לומר למה הוא קשה בדיני ממונות אבל אי אינו גובה כ"ש דניחא טפי, וזה הוא פשוט בדברי התוספות שס פרק מי שמת בסוגיא דהתם, והו לדעת הטור לא קשיא כלל כל קושיות שהקשו התוספות שם דברי התוספות הקשו ותימא למה לא יוכל להויליא הפילו למ"ד אדם מקנה כו' עד וז"ל ואכתי הלא ראו לא משתעבד לב"ח כו'. וכל זה אינו קשה כלום לדעת הטור דברי כתב דמייירי במקום דמכירתו הוה מכירה כגון שאומר מה שאמכור לך היום מכור לך. וגראה שמשום זה כתב הטור דמייירי במקום דמכירתו הוה מכירה כו' אס כן אינו לריך לומר דב"ח גובה מן הראוי. ואין להקשות על דברי דאס כן מנ"ל לטור דאפילו הדמים אין מחזירין לכו דברי התוס' לא הוכיחו זה אלא מכח קושיות שהקשו למה הוא קשה בדיני ממונות תיפוק ליה משום דאין אדם מקנה כו' וא"כ לדעת הטור שנסתלקה קושיא זו מנ"ל שהבניס מויליאם הקרקע בלא דמים. דזה אינו קושיא כלל די"ל דמסתבר לטור דמכח מה דמכירתו אינה מכירה אע"ג דהיה יכול למכור משום דהס אומרים מכח אבוב דאבא קא אחינן אס כן אין לאביהם חלק בקרקע זו, אס כן מאותו טעם בעלמו אין לריך ליהן המעות דהא בהא תליא דאין הבניס מחוייבים לפרוע חוב אביהם משלהם. ועל כרחק לריך מר לומר כן, דפירש דרשב"ם והרמב"ם ס"ל דמויליאין הקרקע בלא דמים ולא הזכירו בדבריהם רק סתם דמכירה אינה כלום שמעינן מדלא פירשו דס"ל דפשוט הוא דמכח אותה סברא שמויליאין הקרקע ג"כ אינן לריכין להחזיר הדמים והוא פשוט בעיני. ותו דלפי התירוץ שכתב מר על קושיות התוס' לדעת הטור וז"ל והסתחא ז"ל לישב הקושיא שהקשו במו"ק תיפוק ליה משום דב"ח אינו נוטל בראוי, אין הכי נמי ומ"מ הוא קשה בדיני ממונות דלימרו ליה כו' כלומר ואין תדחה אותנו בלא דמים ותהיה עדיף יותר ממורישך כו' עד וכן כתב הר"ן בהדיא שכתב כו' עד ומ"מ קשה הוא שיויליאו בלא דמים שהרי אילו היה אביהם קיים כו' עד אלא שכן פסקו במערבא עכ"ל דמר, וכן הוא האמת בדברי הר"ן כמו שכתב מעלתו וכן כתבתי בפסקי הראשון. ולפי זה כל מה שכתבתי והבאתי ראיה מדברי הר"ן בפסקי הראשון חזרה אותה הראיה לאיתנה, שהר"ן סובר דאף במקום דלא מהכי טעמא דראוי אינו משתעבד אפ"ס ס"ל דיכולין למימר מכח אבוב דאבא קא אחינן. אס כן גם כן בגדון דידן ששעבד לחתנו הראוי אע"ג דיכול לשעבדו מכח תנאי וכמו שכתבתי בראשונה מ"מ היו יכולין למימר מכח אבוב דאבא קא אחינן אס לא מטעמים אחרים שכתבתי שם :

שייך שם למימר מכח אבוב דאבא קא אחינן ומה שפירש דרשב"ם שהראוי אינו משתעבד היינו שיגבה ב"ח או כתובה אשה כו' אבל לענין מקבל מהנה בקנין או ששעבד לו וכסיו בהדיא כו' עד וה"ה ס"ג גבי מכירה אס יסבור רשב"ם כפירוש התוס' דהבן מויליא בלא דמים ז"ל דאדם יכול לשעבד הראוי כזה דהוה כאילו פירש בהדיא דלא גרע ממכירה ממש כאילו שיעבד לו להדיא הראוי על מעותיו וק"ל עכ"ל דמר. ואף כי אני כתבתי ג"כ סברא זו (לחלק) בין שעבד לו בהדיא לשעבד לו סתמא והוא סברת התוס' ריש אע"פ (דף ג"ד:) מכל מקום קשה לי עובא בדברי מר בדבריו אלו, וזה כי מה שכתב שהרשב"ם מודה כשפירש לו השיעבוד שיוכל לשעבדו וכתב לבסוף דמכירה זו לא גרע משעבוד מפורש. וא"כ מאי פירש רשב"ם וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר והלא ראוי כזה משתעבד ויהא נמכר ג"כ. ותו זמר כתב כאן כמסתפק אס יסבור רשב"ם כפירוש התוס' דהבן מויליא בלא דמים וכתחלת דברי מר לקח מר הקדמה זו לבנות עליה כל יסודו והכריח מהכרח נאות לדעתו. ועוד אני הקשה דכתב מעלתו אס יסבור רשב"ם כפירוש התוספות דהבן מויליא בלא דמים ז"ל דאדם יכול לשעבד כו', מי יתן ואלדע דברי מר, כי נ"ל מכל שכן אס אינו יכול לשעבד דהבן מויליא בלא דמים. ובאמת שדעהנו זו נמשך לכברתו דמר שכתב ג"כ בדברי הטור שהואיל ותופס סברת התוס' שהבן מויליא מיד הלקוחות בלא דמים ילערך לכבוד ש"ח נוטל מן הראוי, וגם שם לא הבנתיו. ועל כרחי אני לריך לומר שדעתו של מר כאילו לא יסבור רשב"ם והטור כל תירוץ של תוס' לא יסברו ג"כ מקלתו. וא"כ אי אפשר לומר דס"ל דהבן מויליא בלא דמים אס לא יסברו תירוץ של תוס' דאל"כ מנ"ל דהבן מויליא מיד הלקוחות בלא דמים, ואף כי כבר בעלתי סברא זו לדעתי וכתבתי דהא בהא תליא לדעתי מ"מ אחזור ואומר שהס הוא כן דעת אדוני א"כ גם ראיות הר"ש שהבאתי בדברי הראשונים חזרה לאיתנה. וזה כי מאחר שהוא פירש שהבן מויליא מיד הלקוחות בלא דמים וכבר הוכחתי לדברי תוספות אין הטעם תלוי במכירת הראוי א"כ שמעינן דגם להר"ש ס"ל דאע"ג דיכול למכור בראוי אפ"ס יכולין למימר מכח אבוב דאבא קא אחינן :

ועוד כתב מר והסתחא נדקדק בענין ונרד לנדון דלא מיבעיא לדעת כו' הלא הפילו אי נאמר שאין ב"ח נוטל בראוי ואין ראיה מסוגיא זו כו' עד מ"מ בלא ראיה כו' פשיטא הוא וזה אינו לריך בשם. ז"ע מנ"ל סברא זו שהיא כדבר פשוט למר. דהא לרשב"ם לא משמע הכי רק שהדבר תלוי הואיל ואינו משתעבד אינו נמכר, ובאמת שכל זה נמשך לסברת מר שכתב שא"ל לרשב"ם לסבור שהבניס מויליאין מיד הלקוחות בלא דמים אי לא יסבור כדעת התוספות בדן השעבוד. אבל לפי מה שכתבתי שרשב"ם סובר דאינו משתעבד כו' כמו שמוכרח בדבריו באמת שדבר זה לריך לפני ולפנים. גם מה שכתב מר בטעמו של דבר שמלוה גובה מנ"ח וכתובה אע"פ שאינן גובין מן הראוי ולענין בכור הוי נכסי דאבוב דאבא יותר מוחזק כו'. ודחה מר טעמי שכתבתי בראשונה דמלוה נקרא מוחזק לגבי כתובה וב"ח דהוא קדם למלוה ואז היה מוחזק. והקשה מר דא"כ לא יגבו ממלוה שקדם להן, זה אינו סברת כלל דאימא לא חלקו חכמים בתקנתן דהואיל ותקנו שיגבו ממלוה לא חלקו בין מלוה למלוה ובהרבה מקומות מלינו שחירונו בעלי התלמוד והתוס' כן. ואני תמה מה שדחה מר טעמי בקושיא זו כי לפי הנראה יקשה מר לנפשיה גם כן שפירש שטעם שכתובה גביא ממלוה שלא יפקיע כתובת אשתו ע"י הקפות ואשראי אס כן (למה) לא תגבה ממלוה שקדם לכתובה דשם לא שייך האי טעמא כלל. א"כ למה יגרע

ועוד כתב מר להשוות בין ההפכים לדעתי, והמה דרשב"ם והתוס' שחולקים שם בהדיא אי דבר שלב"ל משתעבד, וכתב מר להשוות דעתן במקל"ת וז"ל וכשתבונן ותרד לעומק של הלכה תראה מה הכפרש ציניהם. כי התוס' סוברים שאדם יכול לשעבד וכסיו הראויים לו לבא לאדם אחר במתנה או בקנין כו' אס הוא במקום שלא

דרך מתנה אבל לא להשנות צדיניהם כלל הסיקס מה דין מתנה אינו גובה מן הראוי אלא כאלו היא מתנה בעלמה שאינו אלא כשבא לידו ולאפוקי שבה וראוי, ודברים כאלו לריכים ביחוד פה אל פה. ומה שכתבתי כלכה כרבן יפה כתבתי דאי לא כן א"כ מוכח מרבי דאף בכור גובה ממלוה ואנו פוסקים דהוה ראוי אפילו גבי כתובת אשה לכך אמרתי דהלכה כרבן דאינו גובה ממלוה ולא כוונתי לדברך כלל:

ט *ומה שדקני מר בשאלו ממני שאחיה לו דעתי בענין שומא של כתובה אם הדרה אי לא וז"ל דמר, ונא אדוני הראוי כבודך אשה שגבתה בכתובתה קרקעות וכתים ומקומות בהכ"נ אם העשירו אח"כ הבנים אם יכולין אח"כ לסלקה במעות מזומנים ואני פסקתי דלא עכ"ל דמר. הנה גופא דעובדא לא ידעתי וגם השאלה סתומה מאד ולכן אלטרך למשש בה כל הפלדים שאוכל למלא דעתי עעמו דמר ולהשיב כפי מיעוט שכלי:

גרסינן פרק המפקיד (דף ל"ה ע"ה) אמרי נהרדעי שומא הדרה כו' והלכתא שומא הדרה לעולם משום שנאמר ועשית הישר והטוב פשיטא שמו ליה לב"ח כו' זבנה אורתה יבנה במתנה כו' שמו לה לאשה ואינסבא כו' אגביה איסו בחובו כו' ומזה שמעינן דשומא דב"ח הדרה לעולם, וכתב הפור (סימן ק"ב בחו"מ) דבין הוא ובין יורשיו יכולין לפדותו. ואם ב"ח דיפה כחו בכל מקום יותר מכתובה כדאמרינן פרק הכותב (דף מ"ו) בענין אי ליה ליה חד ארעא כו' ע"ש לריך להחזיר ושומתו הדרה כ"ש דשומת כתובה דהדרה, במקום שאם היתה ב"ח היתה אותה השומא הדרה. ואין להקשות הרי מלינו דעדיף אשה בכתובתה מב"ח שהרי היא מוכרת בלא ב"ד כדאיתא פרק אלמנה ניזונת (ל"ג) משא"כ בב"ח, זה לא קשיא כלל דהא מפרשים סהם טעמא אמר עולא משום חינא ור' יוחנן אומר משום שאין אדם רולה שתתבזה אשתו ב"ד, הרי ששמי עעמים אלו אינם שייכים לגבי שומא דטעמא שאין אדם רולה שתתבזה אשתו ב"ד אינו שייך כלל לענין שומא וזה פשיטא אלא אפילו טעמא דחינא נמי לא שייך סהם כלל דהא לא הדרה שומא אפילו בב"ח אלא היכא דליכא למיחש לנעילת דלת כמו שכתב הרא"ש פרק המפקיד שמעינן דלא אמרו דהדרה (רק) היכא דליכא שום נעילת דלת ופסידא למלוה ולכך שייך ביה למימר ועשית הישר והטוב הואיל וליכא פסידא לב"ח א"כ ה"ה גבי כתובה הואיל וליכא פסידא לאשה ליה ביה משום (נעילת) חינא. ותדע דהא פריך שם פרק אלמנה (ל"ז): מאי בינייכו ומשני גרושה איכא בינייכו וכו' ולא קמשני דאיכא בינייכו לענין שומא ש"מ דלענין שומא תרווייכו ליתנהו. ומיהו יש לדחות דר"ס לומר בינייכו השייך לדין דהכיח סוגיא דהיינו לענין מכירה בלא ב"ד ולכך נקט גרושה, מ"מ נוסחברא לא שייך טעמא דחינא לענין שומא כמו דלית ביה נעילת דלת לענין ב"ח. ואין להביא ראיה דלא הדרה מהא דאיתא (פרק המקבל דף קכ"ח). לענין דינא דבר מלרא דהוה שם נמי טעמא משום ועשית הישר והטוב ואפ"ה אמרינן שם דאם לקחה אשה ליה בה משום דינא דבר מלרא וכו', נראה דראיה זו אף כי לכאורה היא ראיה סגוה מ"מ אינה אמתית, דהא אמרינן בההיא שמעתא דשומא שמו לה לאשה ואינסבא וכו' ש"מ דוקא אינסבא הא לא אינסבא לא, אלא ע"כ לריכין לחלק בין דינא דשומא לדינא דבר מלרא אע"ג דשניהם משום ועשית הישר והטוב, ותו מדאמר שם זבנה אורתה יבנה במתנה ודאי הני אדעתא דארעא נחית ולא נקט נמי אגבה בכתובתא שמעינן דשומא דכתובתא הדרה. וליכא

יגרע עעמי שנחתי מטעמו דמר. והאמת שבשתיקה לריכין למימר לא חלקו חכמים כו'. ועוד אני חומר דיש להקשות לטעמיה דמר וגם לפי עעמי דמה הקשו התוס' פרק מי שמת (דף קנ"ז) דאין להביא ראיה דב"ח גובה מן הראוי דהא גובה מן המלוה וכתבו דהיינו טעמא משום דר' נתן. בלא זה נמי איכא למימר דגובה מן המלוה מטעם דכתובה גביא משם. ותו דבלא דבריו ג"כ קשיא מאי רצו להוכיח משם דב"ח עדיף מכתובה וגובה מן הראוי הואיל וגובה מן המלוה הלא גם כתובה גביא ממלוה, אלא על כרחו לריכין למימר דס"ל לתוס' דאין כתובה גובה ממלוה שנעשה אחר זמן כתובה וב"ח גובה אפילו ממלוה שקדמו ואם כן מסולקים כל עעמיה דמר מעלי. ואדרבא אני אקשה לטעמו דמר שכתב דטעם דכתובה נגבית ממלוה כדי שלא יבריך כל אדם כתובה באשרהי והקפות כו' כמו שהקנו הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלי, ואני אומר דהיא הנותנת דהרי פירשו המפרשים דהטעם לגבות ממטלטלי משום דכל עסקינו בזמן הזה הוא ממטלטלי והוי כמו אשלי דקמחונא כו' דאמרינן דאשה גובה פורני מהם, אבל בימי חכמי התלמוד לא היה רוב עסקיהם רק בקרקעות ולזה לא תקנו שכתובה וב"ח גובין ממטלטלי דיחמי ולא היה שטבודם רק על הקרקעות, שמעינן דלא חששו חכמים להפסד הכתובה אלל ממטלטלין משום דלא היה שכח, ומה שתפס עלי צעירא שכתב כמה שהוכחתי מפרק יש נוהלין בההיא שמעתא דלחם לו דגבי בכור דהירך דרמנא קרייה מתנה לענין שבה והקשיתי למה לא תירך זקרוי מהנה לענין ראוי דמלוה והוכחתי משום דמלוה יש לו לענין ירושה דין כתובה ותפס עלי מר דהרי רבי ס"ל דבכור נובל בראוי וכתב מר דזו היא הטינרא שכשרה בזמנא דהלכה כרבן עכ"ל, אומר שאמת שלא ראיתי דברי רבי תחלה, אך אמנם לא נפל מכל הראיה שהבאתי תחלה רק להחליף רבי ברבן ולהקשות על רבן מנ"ל דמקרא לשבח הוא דאיתא דילמא לראוי הוא דאיתא כמו שכתבתי ראשונה כי כל מה שהקשיתי שם על רבי יש להקשות גם כן לרבן, ואפשר שלזו כיון מר באמרו דהלכתא כרבן, ולולא זה לא אוכל לדעת מה מועיל דהלכתא כרבן לנדון דידן, ואף בזו לא אינפת לי הלכתא כמאן כי לא לקחתי משם רק סברא לקרא מלוה אלל ירושה ראוי. ומה שכתב מר בסוף דבריו לחלק בין מתנה סהם למתנה דאית ביה קנין שמקנה דשלב"ל, לא איכל לדעת כוונת מר בזה, כי לענין דבר שאינו בעולם אפילו קנין לא מהני כמבואר בתוס' ריש אע"פ ואפשר שגם רצון מעלתו בכס"ג אלא שהיה למר לפרש. סוף דבר אשבח לאל ואודה לו שכוונתי להלכה ושהסכים אדוני על ידי אף כי אינו לדעתו מטעמי. (א"ה להיות בתשובת מהרש"ל לא נמלא מענין הטינרא כלל אפס שבתשובות אלו מלאתי בסוף סימן ע"א מטע קט מענין הטינרא העתקתיו פה וז"ל), ומה שכתב שאף הטינרא בטלה שנתחלק לך רבי ברבן ועיקר דאיתך מרבן לא ידעתי מה תקנה בהתלה היתה טינרא שכשרה בזמנא ועכשיו נעשית חליף שהיא ערפה בכל מקום א"ל חליף בשום שרוב הטבחים מן המטריפים ואני מן המכשירין כאשר הוכחתי צראיות צרורות דחליף בשום כשרה כי אינו שום לו כל עיקר, כי איך תקשה על רבן מנ"ל דמקרא לשבח הוא דאיתא דילמא לראוי הוא דאיתא, הלא האמת כן שלרבן הוא דאיתא לראוי ושבת היינו ראוי ולפי המסקנא אפילו ממלוה ממטעין כמו שמסקינן לפי המסקנא דהתם רק שחד מ"ד ס"ל לומר דמודים רבן במלוה דמוחזק לגבי בכור מש"ה קמ"ל רב פפא דהלכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה כמו שפירש תוס' להדיא, ובמחילה ממר לא עיינת באותה סוגיא כראוי לאיש כמותך, גם רצית לדמות אותה מתנה לדין מתנה ולישנא דשמעתא אינו כן, מתנה קרויה כלומר שהירושא תהיה כאילו בא

(* תשובה זו נדפסה גם בתענית מהרש"ל סימן ל')

שאלות ותשובות הרמ"א ט"י

ולכא לאקשווי מההיא דפרק הכותב (פ"ו) אמר חמינר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת חשה וב"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לב"ח מסלקין בזווי לאשה בארעא האי כדיניה והא כדינה וכו' וא"כ לכאורה משמע דדעתה שלאשה בכתובתה ארעא והוא לה כזונה ואורתה וכו', זה אינו דהמדקדק שם בפירוש"י שכתב שם האי כדיניה וכו' זה לוח מעות וזו סמוכה על שיעבוד קרקע והיא לא נתנה כלום וכו' משמע דלא הוי טעמא משום דדעתה של חשה הקרקע ולא המעות רק שדי לה שתגבה קרקע והבט"ח יכול המעות שהרי היא לא נתנה כלום רק ביה שיעבודה על הקרקע ולכן דין שתקא קרקע בעיקר שיעבודה, ולכן פירש שם הרא"ש שאם הבט"ח חפץ יותר בקרקע מבעיות לדידיה יהצין ליה קרקע דליפוי כח אמרו האי כדיניה וכו', שמעין בהדיא דלא אמרין דיפה כח הכתובה לענין קרקע מבט"ח רק גרע עפי. ולכן נ"ל כפי עניות דעתי דכל מקום שזומא הדרה בב"ח הדרה ג"כ בכתובה, ותו לא מידי (ע"כ בכתובת מהרש"ל). ומההיא דפרק אלמנה ניזונת (דף ע"ב) לא קשה מידי דהתם לא מיירי אלא בהבטיחה או נתיקרה במקום שגם בב"ח אינו חוזר, ועוד ראיה דאע"ג דעיקר שיעבודם על הקרקע שומא הדרה מדאמר פ"ק דב"ק (דף יד:) שזה כסף מלמד שאין ב"ד מקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ומאי גינהו קרקע ש"מ דעיקר שיעבוד של זקין על הקרקע, וכן כתבו החוס' ומייתי לה הרא"ש והמרדכי ריש ב"ק ומ"מ שומא הדרה כו' כמו שמשמע פרק המפקיד (דף ל"ה:) בשמעתא דשומא הדרה גבי הכותב דאפקיד כיפי כו' דפריך לימא קסבר רב נחמן שומא הדרה אע"ג דהתם לאו ב"ח היה אלא שומר שפצע שדינו כמזיק לענין שיעבוד על הקרקע כדמוכח פ"ק דב"ק (דף ד') גבי ארבעה ועשרים אבות נזיקין דהני ר' חייה כו' ואפילו ב"ח עלמו עיקר שיעבודו על הקרקע כדמוכח בתוס' פרק שבוטת הפקדון (דף ל"ד:) גבי נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות.

משה איסרלש מקראקא :
(מה שהשיב מהרש"ל על זה עיין בתשובותיו סימן הנ"ל) :

*** גרסינן** בסנהדרין פרק ארבע מינות (דף נ"ו) אר"י שבע מלות נלטו בני נח דאמר קרא וילו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל וילו אלו הדינין וכן הוא אומר כי ידעתיו אלה אשר יאס את בני וגו' ה' זו ברכת השם וכן הוא אומר ונוקב שם ה' וגו' אלהים זו ע"ז וכן הוא אומר לא יהיה לך אלהים אחרים וגו' כו' עד כי אחא רבי ינחק חגי איפכא וילו זו ע"ז אלהים זה דינים בשלמא אלהים זה דינים דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים אלא וילו זו ע"ז מנ"ל, רב חסדא ורב ינחק בר אבדימי חד אמר סרו מסר מן הדרך אשר לויתים עשו להם וגו' וחד אמר עבוק אפרים רזון משפט כי הואיל הלך אחרי לו, פירש"י ז"ל עשוק אפרים מיד שוכחו ורזון על ידי משפטיו של הקב"ה הואיל והלך אחרי לווי גביאוי הבעל ופריך בגמרא מאי בינייהו (פירוש בין ר"ח ור"י בר אבדימי) ומשני איכא בינייהו כותי שעשה ע"ז ולא השתחוה לה למ"ד עשו משעת עשייה מחייב למ"ד כי הואיל הלך אחרי לו עד דאזל בתרה ופלה לה ע"כ סוגית הגמרא. ויש לנו להקשות על בעל ההלמוד למה פריך יותר מאי בינייהו על משמעות דורשין של רב חסדא ורב ינחק בר אבדימי יותר מעל רבי יוחנן ורבי ינחק דפליגי אי וילו הוא ע"ז או

* א"ה שאלת תשובה זו מוכח מתוכה שהיא אס הכותבים חייבים דיני ישראל ח"ך יש לדונם אס הזיקו לישראל, ונהג תשובה זו סוגית השאלה הכתובה בתוכה בענין דפוס ספר המיימוניות שהדפוס בגאון מהר"ם פדוואה ז"ל. (והכל כפי הנהוג אז בדורות מלפנינו) :

אלהים הלא גם הם חין ביניהם רק משמעות דורשין. ולכן נראה לומר שאין לריך לפרש חלוק שבין רבי יוחנן ורבי ינחק כי הוא (ברור) כשמש בלתיים כי רבי יוחנן הלומד דינין מוילו כובר שבין נח אינו מלווה רק לשמור המנהג המדיני ולדון בין אים ובין אחיו ובין גרו משפט יושר אבל אינו בדרך דיני ישראל שמסרם לנו משה מסיני רק הוא חק נימוסי, ולכן לומד דינים מפסוק וילו ולומד הג"ש מדכתיב כי ידעתיו וגו' שעדיין לא ניתנה התורה ולא היה לאברהם דינין אלו שניתנו לנו בסיני, ואע"ג דדרשין (יומא דף כ"ח:) עקב אשר שמע אברהם בקולי מלמד ששמר אברהם אפילו עירוב חשבילין אס כן שמע מינה שיהיה נהג כפי התורה והמלוה אפילו מלוה מדרבנן, מכל מקום נוכח לומר אס הוא שומר חנשי ביתו לא שמרו רק החק הנימוסי הנמסר להם דהיינו ז' מלות בני נח דמי לנו גדול מאדונו אביו יעקב ע"ה אשר נשא שתי אחיות, אלא ע"כ לריכין אנו להודות ולומר כי הכתוב שאמר למען אשר יאס וגו' לא קאי רק אחותן שבע מלות של בני נח, ולכן סובר ר"י דלמידן דיני בני נח מוילו כי דיני בני ישראל לחוד ודיני בני נח לחוד, ורבי ינחק רוח אחרת עמו ולומד דינין מאלהים בג"ש דונקרב בעל הבית וגו' כלומר וסובר שדיני בני נח הן אותן דינים שנלטו ישראל בסיני ולכן לומד אותן מקרא הנאמר בסיני והכל אחד. כן נראה לפרש סוגיא זו, ואף כי הרמב"ם פסק בהלכות מלכים שאין מלווין לדון רק בשבע מלות שלהן מכל מקום באותן מלות מחוייבין לדון בדין ישראל, והכדון שלפנינו שהוא הגזל הוא אחד משבע מלות שלהן. גם נראה לפסוק כרבי ינחק מדשקלא ועריה בגמרא בתריה למיפריך מאי בינייהו כו', ועוד אחת מדפריך בגמרא (בסנהדרין דף כ"ו:) דינין בני נח איפקוד והתניא עשר מלות נלטו ישראל במרה שבע מלות בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכבוד אב ואם ומשני אמר רב בר אבוב לא נלרכה אלא לעדה ועדים והתראה, והנה רש"י ז"ל פירש עדה ועדים להיות דין בסנהדרין של כ"ג כדאמרין עדה שופעת ועדה מאלת וכן נח אינו מוזהר בכהי כדילפינן לקמן דבן נח נהרג בעד אחד ודיין אחד, והדר פריך בגמרא אפ"ה מאי והוסיפו עליהם דינים אלא אמר רבא לא נלרכה אלא לדיני קנסות ופירש"י בשכלו הבהיר דיני קנסות דבן נח אינו מוזהר על דיני קנסות דכתיב וילו והתם גבי אברהם כתיב לדקה ומשפט דהיינו דינין וקנסות לאו משפט הוא דקנסין ליה עפי מדיניה, הדר פריך בגמרא אי הכי הוסיפו עליהם בדינין מיבעיא ליה, פירוש דהוה משמע שהוסיפו עליהם בהלכות דינין אבל גם כן היו להם דינין פבר ושקיל וערי עד דקאמר אלא אמר רבא האי תנא תנא דבי מנשה הוא דמפיק דינין וברכת השם ועייל סירוב וכלאים דתניא כו' ע"כ הסוגיא. והנה נדקדק ונאמר שמוכח הוא מזה שהלכתא היא כרבי ינחק שעל כל דיני ישראל בכלל ובפרט נפקדו. דאס לא כן אלא שהיה להם מקלת דינים למה ליה לרבא בתחילת סברתו שלא ידע א"כ בדינין מיבעיא ליה לדחוק ולומר לא נלרכה אלא לדיני קנסות הלא גם כן בדיני משפט נמי יש מהן שלא נלטו, והיה לו לומר בקלרה לא נלרכה אלא לשאר דינין (דרבנן) שלא נפקדו מתחילה, אלא ע"כ לריכין אנו לומר שהלכתא היא כר' ינחק שעל כל הדינין ביחד נפקדו בדרך שניתנו לישראל בסיני. גם מבעל המאור הגדול רש"י ומלשונו הזכה יכולין אנו לדקדק דהלכתא היא כר' ינחק מדכוונתך להביא ראיה על כל דבר שניתוסף שאינו בבני נח כגון עדה ועדים והתראה ודיני קנסות משמע דוקא היכא שיש לנו ידים מוכיחות שלא נלטו אבל במה שאין לנו לא נוליא אותו מכללא ולחלק אותו רק הוא בכלל דיני ישראל. ואס יתחכם אדם לומר הלא רש"י ז"ל נקט קרא שמביא רבי יוחנן שפירש גבי אברהם כתיב לדקה ומשפט א"כ ש"מ שפוסק כר' ינחק

יוחנן, אי משום הא לא חיריה, די"ל דחדא מינייהו נקט. אף כי רבי יוחנן הנהמר במימרא ראשונה, אבל מכל מקום סג"כ הוא מחותן לר' ינחק דונקרב בעל הבית וגו' נאמר בדיני שומרים ולא בקנסות. א"כ מכל הלין ש"מ שכן נח מוזכר בכל דיני ישראל ככל חקותיו ומשפטיו. ואם יטעון הטוען שמה שהלכה היא כדתנא דבי מנשה דאפיק ד"ב ועייל ס"ך, זה אינן דברים של טעם דהא ר' יוחנן ור' ינחק טפי היו יודעין הכרייתא יותר ממנו ולא שחו לבס לדבריה כי היו יודעים שאינה עיקר ולא מיתניא בי ר' חייה ור' אושעיה, ומטעם (זה) פסק האלפסי ומייתי בסמ"ג כאמימר ורבה גבי צור הגולה אע"פ שכירושלמי פ"ג עליהם ועיין שם בדבריהם. ואין להקשות ולומר דהרי בפרק השוכר את הפועלים (דף ל"ו:) אמרו אסור לכותי לסרס ב"מה שלנו דסבירא לן כר' חדקא שאומר בני נח מלווין על הסירוס ועוד משום לפני עור לא תתן מכשול וכן מייתי לה בסמ"ג לפסק הלכה, א"כ ש"מ היה לנו לומר דהלכתא כתנא דבי מנשה דמפיק ד"ב ומעייל ס"ך וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דבני נח לא נלטו חדינין, דאדרבא דהיא הוהתת דמדקאמר לשם כר' חדקא ולא אמר כתנא דבי מנשה ש"מ דלית הלכתא כוותיה בדינין וסרוס אלא כר' חדקא דמפיק סירוס לחוד. ואין להקשות מדתניא פ"ק דע"ז (דף ב':) תני ר' יוסף מאי דכתיב עמד וימודד ארץ ראה ויהר גויס מה ראה ראה שבע מלות בני נח שקבלו עליהם ולא קיימום כיון שלא קיימום עמד והתירן להם א"כ ש"מ שכן נח אינו מלווה עתה מלוה כלל, זה אינו כלום שהרי הקשו בגמרא אהגורי אהגור א"כ מלינו חוטא נשכר ומשני אמר רב יוסף לומר אע"פ שהן מקיימין אותן אין מקבלים עליהם שכר אלא כמי שאינו מלווה ועושה דאמר ר' חיינא גדול מלווה ועושה ממי שאינו מלווה ועושה, ופירש"י ז"ל מה שויתר אינו עובתן אלא שאינן מקבלין שכר אלא מקיימים ע"כ, וא"כ ש"מ שעדיין הם מוזהרים כב"רשונה. א"כ הוכחנו וביררנו שדיני בני נח בדיני ישראל הואיל ומלווה עליהם. ואם בכל זאת יתקש המתקש לזנוס אינו משמוע דבר זה ורואה לחלוק ולומר שדיניהם של בני נח אינן כדינינו, אף לנו נאמר לו כלך מדרך זו דגרסינן ב"ק פרק הגוזל בתרא (דף ק"ג.) תניא ישראל וכותי שצאים לפניך לדין אם אתה יכול לזכותו בדיני ישראל זכה ואומר לו כך דינו בדיני אומות העולם זכה ואומר לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קדוש השם, פירש"י בעקיפין בעלילות עד שפותרין הישראל ע"כ הסוגיא. ושמעינן מן הכא דע"כ לא פליגי ר"ע ור"י אלא לבוא עליו בעקיפין אבל לדון אותו בדיני ישראל כ"ע לא פליגי שדינין אותו ולריך לשמוע כשידנו הקיפה עליהם. והואיל וביררנו והוכחנו שדינין כותי בדיני ישראל וידון כותי עם ישראל כשני נימולים, נבוא ונקפץ אל המקום אשר דברינו הולכים לשם ומדבר על המעשה אשר נעשה בעולם. הנה הוא איש בארץ לוטז אשר יודע שמו במרחקים. דלה דלה מים, עמוקים. מימיו מהוקים. גוזר ומקים, יברכהו שוכן שחקים. הוא האילן הגדול אשר פרו למאכל ועלכו לתרופה, אמרתו לרופה, הוא ה"ה הגאון מהר"ר מ"ר מ"ר מפדוואה, והנה שם מגמותיו רעיוניו ומחשבותיו והשתתף עם אחד מאנשי ארצו ומגדוליה דהיינו יענטילומר והוא אחד מן מדפיסי הספרים, והסכימו יחדיו להדפיס החיבור הגדול משנה תורה אשר חבר הרב הכולל האמת רבינו משה בן הרב המובהק הדיין רבינו מיימון. וכאשר חשב בן החלו לעשות בעז"ה עד שלע"ע נגמר הדבר והגיה אותו בשכלו ה"ך עד אשר לא נשאר בחור חבר תבן, וסלק המסלה עד לא נשאר בה אבן. והנה קם אחד גם כן יענטילומר מעשירי הארץ נגדו ואמר אעשה גם

אנכי לביתי ואדפיס אנכי גם אני וכן עשה, והעיקר הוא מאתו שעושה דבר זה על נוס שלא נשתתף עמו הגאון סג"כ ועושה דבר זה להכעיס ולכלות ממון הגאון סג"כ, כי ידוע אם לא ימכור הגאון ספריו שיכבד עליו המעשה מנבוא, והנני נדון בדיני ישראל באם היו שני אנשים ישראלים על פי תורתנו הקדושה ונוכח שזכר הגאון סג"כ בדינו, ונפרד מזה ונהיה לארבעה ראשים ועל חלו הארבעה יסודות נרכיב הדבר ועינינו. ואומר שדין הוא עם הגאון שהוא ימכור ספריו ראשונה, והואיל ובעמותו שרבו אין ידנו תקיפה לעשות כפי תורתנו מ"מ לא נניח את שלנו ולומר שכל ישראל ומי שבשם ישראל יכונה לא יקנה שום ספר מיימוני החדשים רק מאותן היולאים מתחת יד הגאון סג"כ או באי כחו והוא מארבעה טעמים:

ה'סוד הפשוט הראשון הוא בפרק לא יחפור (דף כ"א:) אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקים ריחיא ואחא בר מבואה חבריה וקא מוקים גביה דינא הוא דמעב עליה ומשמע מדקאמר ואוקי גביה טעמה דבר זה (בידיעתו) ואפ"ה יכול לעכב עליו, אם כן הרי לפנינו שדינינו אין לו ליעטילומר שני לדפוס זה כלל והגאון סג"כ היה יכול לעכב עליו כפי שריכחנו לעיל, וכן מלוה על הדיינין של ישראל רק שבעות ידס תקיפה עלינו מ"מ נעשה מה שעלינו מוטל לעשות ונחתוך הדין כדפרישית, ואע"ג שהרב אלפסי והרא"ש פסקו דלא כרב הונא דקם ליה כיחידאי מכל מקום אומר אני שיש להתיישב בדבר שהרי במרדכי (פרק לא יחפור) מייתי בשם אביהם ר"ל מצוי הסתום משלשה לדין רק צלד אחד הוא פתוח לבנות צו ודר ראובן אלל סופו הסתום וצא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח שאין כותי יכול ליכנס למצוי אם לא שיעבור על פתח שמ"ן דינא הוא דמעב עליו כדב הונא עכ"ל, א"כ משמע שהלכתא כוותיה דרב הונא מדמייתי ראייה מיניה, אלא ע"כ לריכין חנו לחלק בדבר דברי היקא כגון הכא גבי מצוי שבדאי יזיק לו כ"ע מודו דהלכתא כרב הונא, ואם כן נדון דידן נמי בריא היקא הוא כי היענטילומר השני נתן להכריז שכל ספר יוזיל זכוב טפי מהגאון. ומי ראה זאת ולא יבא אליו לקנות ממנו ויכול הוא להזיל כי הוא מעשירי הארץ, לכן גם בדינינו הלכתא היא כרב הונא ונדון בן נח בדין ישראל ולכן נחתוך (הדין) כדפרישית. ואין לומר דמשום שלום מלכות או איבה נקיל בדבר ועבור קו המשפט, דבר זה אינו כדמפרשים בעלי הסוס' אשר מימיהם חנו שותים ריש פ"ק דע"א (דף ב') בדבר מקה וממכר לית ביה איבה משום דכל אחד יוכל להחלל ולומר אינו לריך לקנות ולמכור, עיין שם בדבריהם ולכן לית דין לריך בשם:

ה'סוד השני הוא חד קל הסולך קדמת יושר והוא ג"כ בפרק לא יחפור (דף כ"ב) דגרסינן שם רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה א"ל ריש גלותא לרבא פוק חזי אי לורבא מרבנן הוא נקוט ליה שוקא, והופיע לנו חור גדול רש"י ז"ל בפירושו שמפרש נקוט ליה בוקא בכרז שלא ימכור אדם גרוגרות בעיר עד שימכור הוא שלי, וכן גרסינן בנדרים (דף ג"ח ע"א) אמר רבא שרי ללורבא מרבנן לאודועי נפשיה ולמימר לורבא מרבנן חנא שרו לי חגראי ברישא דכתיב ובני דוד כהנים היו וכי כהנים היו אלא מה כהן נופל חלק בראש אף ת"ח נופל חלק בראש, אם כן ג"כ כולל ללמוד מזה באם דמייהם ישראלים דינא הכי הוא שהגאון סג"כ ימכור שלו בראשונה. אך עתה אף ע"פ שדינו נמי הכי הוא מ"מ היענטילומר לא יקבל עליו הדין ולכן לריכין לגדור גדר שלא יקנה כו'. ואין לפקפק ולומר הרי אמרינן במסכת אבות (פרק א') כל המשחמתם בתגא חלק כו' וא"כ בודאי הגאון צעי חיי ואינו רואה ליהנות מתורתו, הנה זה הבל כי כבר קדם לנו הגשר הגדול

שאלות ותשובות הרמ"א י

הגדול הרמב"ם והשפיע לנו משכלו בפירושו המשניות שלו כי דבר זה שימכור סחורתו בראשונה הוא חלקו ונחלתו משלחו גבוה כהרומה מן הגורן לכהן ומעשר ללוי ולכן נפסוק הדין כדלעיל, ועוד ראוי על כל אדם להנות הגאון הג"ל מנכסיו ולהטיל מלאי לכיסו כדי לקיים מצוות והגות זו יומם ולילה דכן פסק בטור י"ד סימן רמ"ו דמי שמספיק לאחרים מנכסיו מקיים זו והגות וגו' :

היסוד הגדול השלישי, הנה הוא במדרש (תורת כהנים פרשת צהר) וכי תמכרו ממכר לטמיתך או קנה וגו' למדה תורה דאח באת לקנות קנה מיד עמיתך וכן למכירה, הנה הוא בהדיח מפורש שאפילו לא היה הגאון הג"ל רק כאלה מצני עמי הארץ זכה בדין והדין עמו כ"ש וק"ו עתה. ואין לומר דזהו דוקא כשהכותי הישראל ונתניו בערך ובמקח אחד אבל כשהכותי מוזני עמי שרי ליקח ממנו כדי להרויח במקחו, הנה דברים אלו ג"כ הכל הנה דהא גרסינן פרק איזהו נשך (דף ע"ב ע"א) הני רב יוסף אם כסף תלוה את עמי עמי וכותי עמי קודם עמי ועשיר עמי קודם כו' ופריך בגמרא עמי וכותי עמי קודם פשיטא ומשני אמר רב נחמן אמר רב הונא תנא לא נלכס אלא דאפילו לכותי ברבית שנאמר לנכרי הש"ך אפ"ה דוחה עשה של אם כסף תלוה עשה זו. כ"ש וק"ו כאן בידון דידן שהגאון זכה בדין להיות ידו בראשונה. והין לומר דדוקא סתם שאינו מפסיד משלו אלא שאינו מרויח אבל במקום שמפסיד משלו כי הכא אינו לריך להקדים לישראל וזה החילוק מחלקים פרק מי שהשחית (דף קנ"ג) נותן כיסו לנכרי כו' ואמרין בגמרא אמר רבא לא שנו אלא כיסו אבל מניחם לא א"כ ש"מ שיש חילוק בין פסידה דקרגא לפסידה דרווחא, וכן מחלק שם בשם הירושלמי בסמ"ג בהלכות חוה"מ דלא מיקרי דבר האבוד אלא האגרמא דקרגא. אומר אני שאלו הדברים דבר האבוד הם דהא בהדיח גרסינן פ"ק דע"ז (דף כ') ובפסחים פרק כל בעה (דף כ"א): הניח לא תחלו כל גבלה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי אין לי אלא לגר בנתינה ולנכרי במכירה לגר במכירה מניין ת"ל תתנה או מכור נמלא אתה אומר כו' פירש רש"י וקאי אגר דלעיל מנייה לגר תתנה ואכלה או מכור. וסדר פריך בנתינה לנכרי מנלן ת"ל תתנה ואכלה או מכור לנכרי פירש רש"י ודרוש תרווייהו לנכרי דאי לנכרי ככתבו אתה לנכרי אסור ליתנה הכי איבעיא ליה למיכתב תתנה ואכלה לגר אשר בשעריך או מכור לנכרי ולא מני למיקרי קרייה דנתינה לנכרי. ר' יהודה אומר דברים ככתבן לגר בנתינה או לנכרי במכירה ופריך שפיר קאמר ליה ר"מ אמר לך ר' יהודה אי ס"ד כדקאמר ר"מ לכתוב רחמנא תתנה ואכלה ומכור או למה לי ש"מ לדברים ככתבן הוא דאתא. ור"מ הוה לאקדומי נתינה דגר למכירה לנכרי פירש רש"י אם יש גר לא תמכרו לנכרי ולהכי אתא או למשמע הכי לגר אשר בשעריך תתנה והוא עיקר מלוא או אם אין גר מוכרה לנכרי והדר פריך לר"י ומשני כיון דגר אתה מלווה להחיותו וכותי אי אתה מלווה להחיותו להקדים לא לריך קרא ע"כ הסוגיא. וא"כ נאמר דע"כ לא פליגי ר"מ ור"י אלא לאררובי קרא להיות גר קודם אבל בהא כ"ע מודו דגר קודם ואע"פ שמפסיד בקרנא שלו מ"מ הוא מחוייב לקיים לגר אשר בשעריך תתנה, ס"ה בידון דידן שמחוייב כל אדם לקיים מיד עמיתך עמיתך קודם ואף נאמר שאף מכאן נלמוד הא דמפרש קרא דמיד עמיתך קודם הוא אע"ג דכותי מוזיל גביה הא דפסקינן פרק מי שהוליא והו בעירוובין (דף מ"ז). ר"מ ור"י הלכה כר"י ור"י קאמר הכא דלאקדומי לא לריך קרא א"כ הא דאמר הכתוב מיד עמיתך מיירי כשמוזיל גביה דאם בשווין הכתוב מדבר לא לריך קרא דפשיטא הוא דעל עמיתך גמור הוא חייב להחיות אלא ש"מ דס"ק דאפילו בגר במעות ולחבירו בהפסד מ"מ

חבירו קודם. ולכן לית דין לריך בשם כי הגאון הלו זכה בדין להיות מוכן ומזומן למכור ספריו ראשונה וד"ל :

היסוד הרביעי אשר הבניין נכון עליו הוא בפ"ב דכתובות (דף י"ט) דגרסינן התם אסור להשהות ס"ת שאינו מוגה תוך ביתו יתר משלשים יום משום שנאמר לא תשכן באהלך עולה ומפרש האשירי וכן בהגהת מיימוניות פ"ד מהלכות ס"ת דלאו דוקא ס"ת אלא אפילו נביאים וכתובים ושאר ספרי קודש כגון התלמוד ופסקי ההלכות לדין שתורה שבע"פ ניתנה ליכתב וכ"ש הוא דעיקר מה שאנו פוסקים הוא מתלמוד ושאר ספרי המחברים ואם יהיה הספר מוטעה בקל יבא לטעות בדין לאסור המותר ולהתיר האסור וכן לטכר העמא כו'. וכן גרסינן גמי פרק לא יחפור (דף כ"א ע"א) אמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים מוחבינן ההוא דגרים ולא דייק דשנשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אומר מוחבינן ההוא דדייק ולא גרים דשנשתא כיון דעל על דכתיב כי ששת ימים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתה לקמיה דדוד ה"ל מ"ע עבדת הכי ה"ל דכתיב כל זכר ה"ל והא חנן זכר (בסג"ל) קרינן כו' עד שקל ספסרא למיקטל לרביה שנאמר ארור עובה מלאכת ה' רמיה ע"כ הסוגיא. הנה לא פליג רבא אלא בדגרים ולא דייק אבל כשיש אחד דדייק וגרים והשני גרים ולא דייק פשיטא מוקמינן דדייק וגרים שלא יעשה מעשה יואב. ולכן גם אנחנו בידון דידן ראוי לכל ישראל דלא ליקו בארור ולקנות ספר שאינו מוגה ולעבור על לא תשכן באהלך עולה. ואם יעטון בעל דין לומר הנה לכל אדם ידוע שאלו המדפיסים הרביעו תורה בישראל ולולא זהו כבר ח"ו היתה התורה משתכחת מישראל ולכן ראוי לחוש לדבר שלא תיפוק ממנו חורבא. זה אינו כלום שהרי כבר פירשתי שבדבר מקח אין שייך זו איבה כי נוכל לומר הספרים הללו אינן לריבין לנו. ועוד כי מושכל ראשון הוא שאלו המדפיסים אדעתא דנפשייהו קא עבדי כדי להרויח דבר כדרך שעוסקים בשאר דברי סחורות ולכן גם אם יפסידו פעם אחת לא ימנעו מחמת זה מלדפוס ואדרבא יהיו כהולים למלאות חסרונם. ואם יוסיף השואל לשאל סוף סוף מחמת שלא לשמה בלא לשמה וזיכה את ישראל והיאך נשלים לו רעה תחת טובה. אף אתה אמור לו היא הנותנת. מדגרסינן בפ"ב פ"ק (דף ח') איפרא הורמיז אימיה דשבז מלכא שדרא ארבע מאה דינרי לקמיה דר' חמי לא קבלינהו וסדרתינהו לקמיה דרבא וקבלינהו שמע רבי חמי ואיקפד אמר ליה ביבוס קאירא תשבונה פירש לנו רש"י ז"ל כשיבוס זכות שבדים ולחלוחית לדקה שבדיהם ישברו ופריך ורבא ומשני משום שלום מלכות. א"כ ש"מ שאפילו רבין לא קאמר אלא משום שלום מלכות. והואיל ובידון דידן ליכא חששא משום שלום מלכות כדפירשתי לעיל בשם התוספות ודאי ראוי ונכון הוא למנוע מהם זכות וטובות כל יזכו בהם. קנאי למילין שהגאון הג"ל זכה בדין נקוט לו שוקא ברישא למכור ספריו ראשונה ושלא (יקנה) שום אדם ספר מיימוני הגדפסים מחדש מקרוב בלא כי אם היואל מחמת יד הגאון הג"ל או באי כחו, לכן לישקול לזמור ולקטוע במקטע דפרזלא על כל מי שיעבור דרכו ודינו. גם אנחנו מסכימים *מנדין ומשתתין ומחרימין בנידוי חרם שמתא בגזירת עירין ובמאמר קדישין על כל תלמיד ואורב קטן וגדול שם הוא שלא יקנה שום אדם במדינתו מן הגדפסים החדשים ה"ל מאותן היואלין מתחת יד הגאון הג"ל או מצ"כ. וכל מי שפורץ יפגענו חויא דרבין

* בזמן הרמ"א היה כח ביד הרבנים לנדות ולהחרים המכריזים נגדם, ונעשה ע"פ ידיעת הממשלה או. ובזמננו נאסר כל זה ע"פ חוקי כל האמות באירופא, ועוד מהגין בזה בארמא איזא אשר לאורגמא :

דרכן ולוזה ופרץ, וכל המחזיק בהם הם בחרם כמוהם, ומחוייבים כל ישראל לגדות החטאים האלה בנפשותם ולא יכופר להם עד ימותון וקבר חמור תהא קבורתם. והרואה אל הנח"ש וחי. יקבל ברכות מאל שדי. עד שיבולו שפתותיו מלומר די. נעשה יום א' ארבעה ימים בחדש אלול שנת ש"י. נאם הקטן הרולה לכתאבך בעפר של ת"ח ולשתות בלמא את דבריהם, ולא דבר עד כה אלא כדי להחלמך להרגיל עלמך בתוך מדותיהם, להיות כעבד אחד מן הקטנים שבכם. ללה הדברים אשר דבר משה בן לא"ה ישראל שלי"ט המכונה משה ואישראל מקראקא :

יא כתב התלמוד בענין מעשה שנעשה בשמות עממים מפני רדיפת שלום, יבין הקורא מעלמו מתוך דברי ענין ההתללות בעלמו :

גרסינן ביבמות פרק הבא על יבמתו (דף ס"ה) אמר ר' אלעאי בשם רבי אליעזר בר' שמעון מותר לשנות בדבר השלים שנאמר הביך לזה וגו' אלא ש"ה נא וגו' ר' נתן אומר מלום שנאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאלו והרגני וגו' דבי ר' ישמעאל תנא גדול השלום שאף הקב"ה שינה בשבילו דמטיקרא כתיב ואדוני זקן ולבסוף כתיב והי זקנתי, עכ"ל הגמרא :

תו גרסינן במרות פרק ב' (דף י"ח) אמר רב יהודה אמר רב קללת חכו חפילו על חס הוא בלם ונלן מאחיבופל בשעה שמה דוד השיחין קפא תהויל בעי למישטפיה לעלמא אחר לכו וכו' לכתוב שם אחסא ונשדא בתהומא דליקו חדוכיה ליכא דאמר ליה מידי אחר כל הודע דבר זה ולא אמרו יהונק בגרונו נשא לחיתופל ק"ו בעלמו אמר ומה לעשות גלום בין איש לאשתו אמרם תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על הנזים כל העולם כולו לא כ"ש א"ל שרי כו'. למזנו מכאן דמותר לבנות מפני השלום ומותר לעבור על גדר עקר הרמק. גם דוחה לא תעשה שבחורה שהיא לא העבון ען לה' אלהיכם שהיא אזורה למוחק השם כדאיתא בסברי פרשת ראה ומנחה הרמב"ם ז"ל והסמ"ג במנין המנות. וא"כ אומר שס"ה שדוחה נאו של מוליא גם רע דמותר להוליא ש"ר אם כוונתו לשמים ולחללית עוב כדי לעשות שלום ע"ד שאמרו צמיר פרק מי שאמר הריני נזיר (דף כ"ג:) גדולה עבירה לשמה עומאם שלא לשם ים וראייה נועל כו', וק"ו הוא מאוטה שאמרה תורה לעבור מלות ל"ת בשביל הבאת שלום בין איש לאשתו כ"ש בין שארית ישראל בתפוזרין מעט הכה מעט הכה שומרי מלות השי"ת ודחו שעת לעבות לה' להפיר תורתו כדי להביא שלום על ישראל ולהסיר מביניהם דברי ריבות וקטנות אשר ביניהם ולכרים מכשול מדרך עמנו פנות דרך מן התקלות, אך הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות. אמנם הוא ע"ד שאמרו רז"ל צמיר פרק מי שאמרו (שם ע"ח) ולדיקים ילכו צם ופושעים יכשלו צם משל ללוע ושתי בנותיו הם נתכוונו לשם מאוה עליהם נאמר ולדיקים ילכו צם הוא נכתבין לשם עבירה עליו נאמר ופושעים יכשלו צם. ומה מאוד נמללו צום דבריהם צאמרם צום במסכת צ"מ (דף כ"ט:) וז"ל לוי לי אם אומר לוי לי אם לא אומר כו' ולבסוף אמר כדלעיל, ואל יתהלל המתהלל לומר דלא דמי להא אלא להא דאמרינן פרק בתרא דיומא (דף פ"ג ע"ב) עבירות שבין אדם למקום יוס"כ מכפר ושבין אדם לחבירו חין יוס"כ מכפר כו' ואם כן יאמר נמי דלא עדיף השלום מיוס"כ ואינו דוחה אלא עבירות שבין אדם למקום אבל עבירות שבין אדם לחבירו אינו דוחה. זה אינו כלום וראייה מהא דגרסינן פ"ק דאבוה (דף ו') ואומרים לה בתי הרבה יין עושה כו' עד עשי למען שמו הגדול הנכתב בקדושה כו' ואומרים לפניה דברים שאינה כדאית לשומען היא וכל משפחות בית אביה כו'. ובגמרא על אותה משנה מאי היא

ומפרש שאומרים צפניה מעשה כחוצים הראצונים יהודים סודה ולא בוש ראובן יהודים כו'. ובסמ"ג ובמשנה תורה שחבר הרמב"ם הלכות סוטה (פ"ג) ואומרים לפניה מעשה ראובן כפשוטו. והנה קי"ל על זה שרי אמרו ז"ל פרק צמה בהמה (דף כ"ב) כל האומר ראובן חטא אינו אלא כועה. גם אמרו במגילה פרק הקורא את המגילה במשנה (כ"ה) מעשה ראובן נקרה ולא מתרגם. ופירש הדון המפרשים רש"י ז"ל משום גנותו וא"כ קשה וכי מפני הטמאה הזאת שלא חשבה ותמות ובדלתי אינה כדאי לשמוע נוליא ש"ר על ראובן הליך ונאמר שחטא ונכחיש המקרא שנאמר ומעיד עליה שלא חטא שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר ואמרו ז"ל (שבת דף נ"ב ע"ב) מלמד שכולם לדיקים ושוים שלא חטא ראובן, ואלא על כרחך לומר שהפעם הוא כדי שלא ימחק השם הנכתב בקדושה ובתורה כמו שאמרינן עשי לשמו הגדול שלא ימחה על המים כו'. והנה מעשה נדון ק"ו צדון דידן. ומה מחיקת השם יתעלה שנדחה מפני השלום אפ"ה דוחה הולאת לעו על בני אדם הכשרים, הבאת שלום שדוחה מחיקת השם אינו דין שידחה הולאת ש"ר. ואם בהבאת שלום שבין איש לאשתו כך על אחת כמה וכמה הבאת שלום שבין משפחה ועיר וכרך. ומהשתא ליכא למיפרך ולומר מה להחם (פירוש לסוטה) שכן אינה דוחה אלא עבירה שהיא רע לשמים לחוד אבל עבירה שהיא רע לבדיות ולשמים שמה אינו דוחה. דזה אינו דברי חפילו מחיקת השם דוחה אותה הבאת שלום על אחת כמה וכמה וק"ל על מי שבקי בדרכו של ק"ו ומדותיו. דחו ליכא למיפרך על ק"ו זה ואודותיו. ואל השיבני מהא דאמרו פ"ח דתרומה (סוף הפרק) גשים שאמרו להם כותים תנו לנו אחת ונעמא אותה ואם לאו הרי אנו מנצחים כולכם יעמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל, ואמרינן צירושלמי (פרק ה"ל) על הדא מהניחין סיי. בני אדם המהלכים בדרך ופגעו בהם כותים ואמרו להם תנו לנו אחד מכס ונהרוג אותה ואם לא נהרוג כולם חפילו כולן נהרגין לא ימסרו נפש אחד מישראל. ייחדו להם אחד כגון שבע בן צברי ימסרו ואל יסרגו כולם, א"כ ש"מ כי לא ייחדו אכור להליל נפשות רבות בנפש אחד מישראל אע"פ שגם הוא יסרג עמהם מוטב שימותו כולן זכאין ואל ימות אחד מהן והם חייבים. ואף צדון שלפנינו היה לנו לומר מוטב שיקלקל מלכ המדינה ולא היה לנו למסור נפש אחד מישראל ללעג ולקלס ולהוליא עליו דברים אשר לא כן, כ"ש על חשוכים כמאה מנציגי המדינה כמו שטעו במעשה אשר אבאר למטה. מ"מ נ"ל שאף בזה לא סרנו ימין ושמאל מן הדרך. כי יש לחלק בין שמוכרין אותה בידיה להריגה או לכומאה וזהו אכור אבל דברים בעלמא לאו כלום הוא ושרי. ותדע דהרי לא נקט שם אלא תנו לנו אחת מכס ונעמא אותה או נהרוג אותה ואף שם לא אכור אלא ליבא וליהן בידיה מדנקט לא ימסרו ולא אמר ולא יתנו ש"מ דלא אכור אלא נתינה מיד ליד דהיינו מסירה כמו דאמרינן פ"ק דצ"מ (דף ח':) מאי מסירה כו'. וזהו דוקא אכור אבל דברים בעלמא שפיר דמי. ועוד דהרי אם ייחד להם אחד שרי. וצדון דידן ייחד לנו אחד מהם שאומר החויב הי נשואיהם של אלו היה מבקש כמו שנבאר. ואע"ג דצירושלמי דהתם איתא עובדא האי בר נש דתבעיה מלכותא וערק ללוד לגבי ר' יבועה בן לוי ואקיף מלכא מדינה ויהיב לכו והוכ חליבו רגיל דמתגלי ליה תו נא מתגלי ליה לם כמה לומין עד דמתגלי ליה א"ל דליטור אלא מתגלי א"ל ולא כמשנה עשיתי א"ל וכי משנת חסידים היא זו. א"כ ש"מ דלחסידי חין לו לעשות, מ"מ נאמר אף כי לא מצנת חסידים עשינו מ"מ כדון עשינו הרי הוכחנו צרחות דמותר לספר לשון הרע מפני השלום. אך מי יתן ונדע אם יש לחלק ולומר דילמא דוקא דבור גרידא שרי דומיא דמעשה דראובן

שאומרים

שאלות ותשובות הרמ"א יא

שאלות רבים לפניהם כפשוטו אבל לכתוב ולרשום ככה ולפסוק
הדין על ככה דנראה כחוק לדבר דילמא חסור. ודיו לבא
מן הדין להיות כדון ודילמא לא שרי אלא כמעשה שהיה
גבי סוטה. מ"מ נראה דאין לחלק דאחרי שהדבור שרי גם
המעשה שאחריו לאו כלום הוא. וראייה ממה דגרסינן פרק
הגוזל בתרה (ק"ז) שהוא גברא דאחוי אחמרא דרבי פוחס
בריה דרב מרי ברית דרב חסדא ח"ל דרי בהדין דר' ואמטי
בהדיהו אחא לקמיה דרב אשי פטריהו אמרו ליה רבן ור' ור'
תנן ואם נשא ונתן ביד חייב ח"ל ה"מ היכא דלא חוקמיה
עלויה אבל הכא כיון דחוקמיה עלויה מעיקרא מקלי קלייה ע"כ.
הרי קמן אע"פ שאם נשא ונתן ביד בהחילה חייב מ"מ
כיון דחוקמיה עלויה מעיקרא מקלי קלייה והמעשה שאחריו
לאו כלום הוא ה"ה כדון דידן כיון שהדבור בעלמא שרי
לפי דעתנו כמו שבארנו גם הפסק דין שאחריו אינו כלום
כי באמירה לחוד כמקלי קלי דמי וכמעשה גברא קטילא
קטלנו. כי אם האמירה אמת הפסק דין מפורסם ובאמירה
לבד כמקלי קלי דמי, אבל עיקר האמירה היתה בדרך
שבארנו לשמות מפני השלום ולהוליא עם זה יקר מזולל כמו
שבאר. ותחלה נאמר שנחזיק בענין המשפט מקום הדין
להחזיק כל חדק וזדק, לקום על הדין ועל האמת ועל
השלום למשפט נרשיע כל נשא פנים לנגלה פנים תרפה לא
נשא על קרוביו להוכיח אותם נגד פניהם כחזקיהו מלך
יכודה שגירר עממות אביו. נעבוד את ה' אלהינו ויהי מה
נעבוד אותו בכל לבנו וגאמר כמודה ועוזב שמפני השלום
כמו שבארנו (דמליו דברנו שפה יתר) על קליני ארץ ליתן
אותם לפני בני צליעל לא במרד ולא במעל להחניף הארץ
בדמם כדמי דגיס ורחשו"ן ומה יתרון לבעל הלשון. הנה
בכל אלה לשלום נחכונו בעלם ורחשו"ן, אף כי במקרה
מרה היתה באחרונה. ואף מקלפת עזי פנים היו בקרבנו
ועכשיו מהפכים דברינו לחוכה ובהו. מיכה אנו לשם שמים
נחכונו, והכל נמשך אחר המחשבה והכוונה. אף כי אחריתו
ראש ולענה. וראייה ממה שפסק המרדכי במגילה סוף פ'
סקורא את המגילה וז"ל כשאל רביו שמשון משאנן על
אודות כהן שמל תיזוק ומת אם יוכל לישא כפיו. והשיב
דנושא כפיו ולא דמי לכהן שהרג את הנפש דאפילו בשוגג
לא ישא כפיו דהכא לשם מלוא נחשו"ן. הרי תשובתו
הרמ"ה מגלה הבעיה מעל פניו שאחרי שלשם שמים
נחכונו ה"ה עמנו כאשר היה עם אבותינו שדרשנו הק"ו
בעמנו כמו שדרשו אחיחופל ועל שאחנו מלומר קללו דוד
ונחנק בגרונו. אף כי תחת החטא ילא חוח לו ולא נמשך
מחשבותינו, בהדי כבשי דרחמנא למה לן חולי ה' אמר
ומי יפירו. וזה המעשה אשר חירע לא ראינו מעשה מעולם
כזה לרוע, במכנף הארץ שמענו שנתחברו יחד כתרנגולים
של בית בוקיא כל רועי ישראל האזינו גדולי ארץ גודרי
פרץ פרשו מלודתם בנליבותינו על אחד ונלכה בחרמם
ובמלודתם וכדגי הים יאסוף במלותם, ודמו להיות מותר
וכהו בעפר על החסידות שעושה עם חביריו באמרי שפר.
וה' אמר עלתו להפר, ואסמכוה אקרא כי חס"ד הוא ונכרתו
הנפשות העושות. והיה לבני מרי לאחות. והיה כי שמענו
כלנו את הדבר הרע הזה ונתחבלנו כי עליו נגזרה גזירה
ונחתך עליו דין מסור הגמורה, ואף כי היה להשיב על
פסקי הגאונים ודבריהם מי האיש שיחתה גחלים בחיקו ולא
ישרף ברשפי לבת אש ניולוייהם. ומי היה יכול לבא אחר
רבן ודתם שנתנו אחת דתו להמית כי נכתב (ונחתם)
[ונחתם] עונו לפניהם כתמים שלא יכבסו כל נחר ובורית,
ושמועותינו מאז יבסלונו הבא עלינו מחדש שמענו. והאמת
ברחוב כשל, איש מעל אחיו נפרד ינשל. כי ה"ל ראה על
אויביו שהמליא עליו הדברים לנקום ובהם התעבר, הלא
ואף התגבר. ונתחברו אליו אנשים לעזרתו אשר היה להם
לר ברתו. ובסבת זה נחלק הקהלה ויושביה לשנים,

ונתחלל שם שמים, בסבת כריז והמדון אשר היה צעיר
יומם ולילה לא תכבה, הקטנים מלקטים ענים והגדולים
מצעדים האש הרבה, האמת כשל סחוב והשלך הלאה
מרחובותינו, כמו שהיה ידוע מקדמת דנא לכל באי שער
עירנו המעשים הרעים שהיו נגד פנינו ואויבנו היו פלילים
וזכר נתמוטטו עמודי ארץ ויסודים. והיה לחוש פן יפוק
ח"ו חורבא מיניה מלח פני המלך והשרים לגרש כל העם
הזה כולו כהמיה ושיניה. והנה ידוע לכל כי קהלנו היה
ה"ל כעת נחלת ישראל הנשאה. וכמעט אבדנו ח"ו בסבת
זה הקטע אשר בינינו האמת היתה נעדרת. וזאת הכל
היה בסבת החלק לבד העם הזה ולא היה לנו תחבולה
ללחא מידי פח יקום הלזה אם לא בדרך שעשינו בשנותנו
את עצמנו לספות הרוע עם המלמה השמן עם הרוע, גם
כי כמה פעמים נפל על פניו המחלוקת ועל אשר נגזר
עליו ולפניו התעשת ובקש ממנו בצכי ובחמונים למה
תעמדו מלהוליא אותי ואת בני מכלמה ובושת. פתחנו
לשלום ודברנו עם ה' שיהיה מנגד להשלים אתו והיינו
בעיניכם כמתעתע כי לא יסקמו עד שרצו להרוג אותנו,
ואמרנו מה זאת עשה ה' לנו נחפשה דרכינו חולי נמלא דרך
למלא מנוח לקף רגלנו ורגלי הילדים המתנהלים לאטנו.
ואל יקשה עלינו ממאמרם ז"ל בפרקי אבות (פרק א')
חכמים הזכרו בדבריהם כו' וגם שזכו חלול השם כל ת"ה
שאנו נזהר במעשיו וגורם שאומרים עליו דופי כדאיתא פ'
אחרון דיומא (דף פ"ד). והנה גם כזה יש לחלק לומר אף
כי נחכונו למלוא מ"מ גרמנו שיאמרו עלינו דופי לומר
שעבדנו דינא בלא דינא ומי יודע אם ברנו כחוכנו וזבחן
לבית ה', והאדם יראה לעיניו ישפוט, הלא בזה נועדים
עליו שמים וארץ שזכרנו מזה כי נשבע לנו שבעה חמורה
שלא ראה לגלות השטר החתום לעולם ובשמנו לא יחא
נקרא, רק שיוכל להתפאר בו שגם לו חתומים כאלה בחולי
יוכל להוליא על ידי זה השטר החתום עליו ויבואו על ידי
זה להשלים אתו ויבערו שני הילדים השטרות מן העולם,
ואם ככה עשה לנו לא היה צדור אלא קדוש השם יתברך
שישלימו ישראל זה עם זה ויוסיפו כח בגבורה של מעלה.
עוד קבל עליו ה"ל אף לבלתי הגיד הדבר כי אם לשונאיו
בלנעה ולהגזים להם בזה השטר בחולי יבאו ליתן לו גם
את שלו, והנה בזה לא היה חלול השם ח"ו לא בלנעה
ולא בפרהסיא. כי גם על פה אמרנו להם כמה פעמים
דרך גיזום תכריחונו לעשות כזה כדי לעשות שלום, אבל
מעולם לא עשינו ככוונה אחרת כי אם להוליא את שלו.
ואם לא אז קיבל עליו להחזיר לנו את חתימתנו. ואם עתה
עוצר על דבריו ומגלהו ברבים ומפרש בו דברים זרים אשר
לא עלו על לבנו מעולם, וכתחברו אליו אנשים רקים הללו
בעלי דין והללו בגלי פטחין חן שחוט לשונם מוליאי דבה
הוא עתיד ליתן את הדין. גם מתוך השטר ניכר כי לא
דינא עבדנו רק ע"ד גיזום, וא"כ אין כאן דבר חלול כלל
כי נזכרו בדברינו ולא עשינו דבר רק להניח רוגזו של
פלוני כי חמתו צערה בו, כי ה' משיב חכמים אחר ודעתם
יסכל שטעה האיש ה"ל בעשות הגדול שהוא שאפילו
תינוקות של בית רבן יודעין אותו וזה כי השטר מזויף
מתוכו שכל אחד מהחתימים נאחז בחבירו וכשל איש באחיו
עד שכל אחד מאתנו פכול להעיד עם חבירו כ"ש לדון,
וזוה כי ראה נפלאות שלא נפקד אחד ממנו שכשר להעיד
(בזה) כ"ש לדון ולכן בעד אחד השטר בטל ומבוטל וכחרם
הנשבר הוא ולשריפה הוא עומד כי לא נתקן אלא מפני
השלום ואם אין שלום אין כלום הוא, וא"ל נמי דדמי להא
דאמרינן פ"ב דכתובות (דף י"ט) עדים שכי"י יולא ממקום
אחר דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן דמי
וכיון שהגידו שוב אין חוזרין ומגידין. וא"כ היה לומר ג"כ
שאין אנו עכשיו נאמנין לומר באופן זה נכתב השטר. דזה

אין

ע"ש גיהערט האט זא האט ער גישפראכן ער ווייס עס
 ניט מען ווערט עס וואל אין זיין עדיה זעהן אויך העט
 ער אירגנש אדרש מין עדיה ער ווישט אינונד ניט וועט
 עכ"ל טענהו. ומרדכי השיב מ"ל צהו שכולו שקר רק
 שהיה לו קטט עמו בעבור ממון וע"י זה נתגלגל הריב
 ביניהם וכדי להתקם ממנו פירש ממנה וכביא פסק אחד
 שהעיד הסופר מק"ק פראג שנפסק להם על עסק קטט
 שביניהם כהקנת קהלת שו"ס. וכן העיד זלמן לוקו לפני ז"ד
 שזכר שהיה להט קטט ביחד בעבור ממון לפני הראשים
 אבל לא שמע שפלוגי הנ"ל נתן אשמה לבחו, והאריכו עוד
 בטענותיהם אין לורך ברוב דבריהם אלא בעיקר מה
 שכתבתי. ובחוק זמן פרידה פלוגי מאשהו ילא קול זנות על
 אשהו ולא ידעין אם אויבים אפקו לקלא או לא. וטען
 פלוגי שהוא מהמין לדברי העדים והקול שנעמאת והאריך
 הרבה בטענותיו. גם הראה לנו עדות הוגבהו ז"ד של
 הדיוטות ממש שלא בפניהם. ושנים עדים העידו עליהם
 שכל אחד מהם ששכב הנחמד עליה כדרך המנאפים אך לא
 ראו הדבר ביחד רק העידו בפני אותו ז"ד בראה כל אחד
 הדבר בפני עצמו. וז"ל העד הראשון (אויך האב גיזען מיט
 מיין אויגן דז פלוגי איז גישפרונגן פון איר איך העט
 גימיינט עס ווער איין נכרית גיוועזט זא זאה איך פלוגית
 כו'). עוד העיד וז"ל (אויך האב איס גיפונדן זייה איר
 אויף דער באנק ממש בעו"ה דאש מעשה אויף אנדער
 גילעגן אויך דר נאך אבר איין מאל) עכ"ל העד האחד.
 וז"ל העד השני (זא האב איך גפונדן זייה זיידע זייה
 אנדר פלוגי אויך פלוגית גיזען בעו"ה ליגן דען פלוגי
 אויף פלוגית אויף דער ערד). ועוד העידו אחרים אך
 העיקר דין הולם בעדות זו. ולכן אבאר בעזרת האל דינס
 החלה והח"כ אבאר דין שאר העדות שהעידו. נראה פשוט
 דחילו העידו עדים כשרים בפני ז"ד כשר בפני בעל דין
 עדות כזה פשוט הוא דהיו מולאין אותה בעדות זה
 מצעלה כ"ש שהפסידה כתובתה ורהייה לדבר דהא אף
 לענין שוכרגין עליו לא צינין כמכחול בשפופרת רק כדרך
 המנאפים כדפסקין סוף פ"ק דמכות. ואע"פ שפירש שם
 רש"י וז"ל משיראו כדרך המנאפים משינהגו ענין ניהוף
 ששוכבים בקרוב בשר ונוהגין כדרך תשמיש, וכאן לא
 העידו רק ששכבו זה על זו והפטר שצבדיהם קאמרי ולא
 מיקרי בכך דרך המנאפים (ועיין בהשבות מהר"ם באחד
 שהיה כהן ושמע אחר הכותל נשימה דרך המנאפים) מ"מ
 לא גרע מדבר מכוער פ"ב דיבמות דאמרינן דהלא ופירושו
 דהלא מן הבעל לדעת ר"ת ורש"י והשאלות כמו שהאריכו
 החוספות שם וכן פסק שם המרדכי בשם מוהר"ם, וכתב
 שם בשם הר"ם מאחר שדברי השאלות מיושרים מי יחלוק
 עליהם להקל ועוד שכל דבריהם דברי קבלה. ואע"ג דהרי"ף
 והרמב"ם פכ"ד דאישות פסקו דאין להוליאם מצעלה אלא
 בעדי טומאה ולא בעדי כיעור וכ"כ הרשב"א בהשבות
 וכתב ניווקי יוסף פ"ב דיבמות דכן דעת הר"א והריב"ז א'
 וכתב הר"ם בהשבות כלל ל"ב דכן ראוי להורות, מ"מ
 נראה מאחר שהר"ם כתב שאין להקל ולזה נוטה דברי
 הטור באבן העזר סימן י"א אין להקל דאינון בתראי אינון
 וכלכחא כותייהו כדפסק הרי"ף פ"ב דעירובין דראוי
 להורות כבתראי וכן נוטה מהקנת הר"ם פ"ב דיבמות,
 ואע"פ שלא ראו הדברים כאחד מ"מ עדותן מלטרפת כמו
 שפסק המרדכי בשם מוהר"ם פ"ב דיבמות, ואע"ג דכיעור
 דחזא האי לא חזא האי והביא שם ראיה מן הירושלמי כ"ש
 כאן דמלטרפין (עדותן) בהעידו שראו כיעור אחד, מ"מ
 ענין נדון דידן עדים אלו אין בהם ממש מכמה טעמים.
 טעם הראשון שהגבו שלא כדון שלא בפניהם. ואיתא
 בהשבות הר"ם כלל מ"ו סימן א' וז"ל תחלה אני כותב
 שלא כהוגן עשו שקבלו העדות שלא בפני האשה ושלא בפני

בעלה

איו דהרי כתב הר"י ברלוגי בשם רב האי גאון ז"ל
 דבתנאי נאמנים אפילו בכ"י יולא ממקום אחר דלאו חוזר
 ומגיד הוא שהרי השטר חל והשטר כשר אם יתקיים התנאי.
 וא"כ גם בנדון זה זה השטר נכתב ונחתם כראוי ויתן
 ליכתב כמו שביררנו לעיל ק"ו מכופה רק אם יתקיים תנאו
 שדבר לנו שלא להראותו רק לשונאיו לעמוד בו על נפשו
 אבל לא נחתם להרע בו לשום אדם חלילה לנו מרשע,
 ודמי להא דאמרינן בקידושין (דף ע"ד:) והביאו הטור ח"מ
 סימן כ"ג וז"ל אין הדיינים נאמנין לומר לזה חייבנו אם אין
 בידו פסק דין ודוקא בשודא דדיינא כו' אבל בדין דתלוי
 בטעמא לא שייך ביה נאמנות שלפי טענות שטענו יזכה
 לזכה. ובלבד שלא יחזרו ויעטנו, וא"כ גם בנדון זה אין
 שייך נאמנות אלא אלו מגלין דעתנו בעלמא דלחזור ולידינו
 בהן דמי שמע ומי ראה עולה כזו נתנה ראש ונשבעה בארץ
 לשוטט בהנה ונהנה ונשמע למי מדגים למי שי"ח למי פלעים
 למי קול מסור כי אם למאחרים על היין. ולכן אליכם
 אישים נקרא וקולנו אל בני אדם הציטו נא וראו למי
 החותמת ולמי הפסילי"ם ר"ל החתימה כדי לפסול ג"כ
 החתימות האחרים ולבעלם ברוב, וא"כ אלו נאמנים במנו
 שאף אם ח"ו טעינו אם נחזור ונדיינו הנה דברינו מצוטלין
 מעיקרן, כל שכן שאנו נאמנין לומר כזה ראינו וקדשנו
 כי ראינו העיר במאור ובמאוק וקרינו עליה לשלום.
 וכל שכן בזה ממה שכתב הר"ם בהשבות כלל מ' סימן ג'
 על לוחה אחת שנמלא אחד מן העדים פסול שנתבעלה
 ואין דנין על פיה כלל וזה אינו אריך ראייה, וכ"ש בנדון
 זה שכלנו פסולים זה עם זה שאין דנין על שטר זה ושלא
 בלום הוא. ובהא נחיתגא ובהא הליקנא אף כי בחולי היתה
 ערמה וכוונה למלחמה ולא היה בשבועתו פיו ולבו שוים
 כי לא היה (תוכו) כצרו ונדון אותו לכף זכות כי חולי
 ביטל השבועה בלבו כדאיתא במעשה דרבי יקיבא כו' מ"מ
 המה למלחמה ואנחנו לשלום. וחולי שכזה קרה למעלת
 אדוננו קדושת ענות גאונינו לניף מלכות דתנו תפארת
 סדרת תורתנו גולת זהב על מנורת גולתנו נר ישראל ואורו.
 (ע"כ מלאתי בהעתק):

יב מעשה בא לפנינו באודות פלוגי שהיה נפרד זה

כמה שנים מאשהו ובאו לפנינו לדין וע"י
 זה נתגלגל הדבר וטען לפנינו איך שראוה מדברת עם אחד
 שחשדה ממנו וז"ל טענהו. (איך בין זייה מיינס ווייב
 גיוועזין אויך האב גיזען דז זייה האט פיל עסקים גיהאט
 מיט דעם פלוגי אויך האב מיין שוויגער גיזעטין זייה זאלט
 אין אינס הויז ניט לחזין גיין זייה האט זיך נישט דראן
 קירט אויך דר נאך האב איך מיך אויז גילוכן אין איין
 אנדר הויז אויך בין איין מאל גונען אין דער גארבר גאס
 דא האב איך גיזען מיין ווייב אויך פלוגי גיין מיט פלוגי
 אויך פלוגית האט קיכלך גיעראגן דא האב איך גילערנט
 האב גישפראכן גייה הייס דא האב איך מיר איין גיזעלט
 איך וויל נאר דען זעלביגן זמן זייה איר בלייבן אויך בין
 אלזו פון איר גינגן האב זייה ניט אן גרירט). וזה היה
 כנגד חמש או שש שנים (פער ב' שנים אן גיפעהר
 האב איך וועלין ווידר לו איר קומין דא האט מאן מיר
 גיזאגט זייה זייה איבל גיהאנדלט האט דז איך מיר האב
 איין גיזעלט אז זייה טמא איז אויך דז איך אל מיין טאג
 ניט לו איר וויל. זא האבן מיר אין גיפרעגט האסטו
 עפיש מער פון איר גיזען דא האט ער גישפראכן איך
 האב נישט גיזען וועדר איין מאל איז זייה גילעגן אין
 איינס (בית החורף) אויף דער באנק אויך פלוגי איז איס
 חדר גיוועזין זונשט האב איך נישט גיזען. אדר איך
 גלויב וואל דאש זייה טמא איז גיווארן דען מאן הט מיר
 אזו פיל גיזאגט. דא האבן מיר אין גיפרעגט פון וועט

[שו"ת הרמ"א] 7

לדבר סוף דאין לך משפחה שאין בה מוכס וכדומה לזה.
 לכן נראה דאף אם היה דברי פלוני כנים שאמר שלא היה יכול לגבות עדות בפניה מפני חלמותו של אביה מ"מ בתו לא הפסידה זכותה משום אביה, ועוד דברור לנו שבזמן שגובה עדות זו היה לד פלוני המושלים וראשי פראג והיו יכולים לגבות עדותו בפניה, ותו דהא הראה לנו מרדכי שטר חתום מתלמידי גברי מהימני דהיינו מהר"י שטרנובורג ורבי יצחק שטיענגל"י ורבי מאיר זער"ן שהסירו בזעליקמן הנ"ל שאם יש לו עדות שיגבוס בפניה והם רואים לישב בב"ד ולא יגורו מפני איש ומדלא עשה זה נראה דאין מקום לטענותו שגבה עדותו שלא בפניה מחמת חלמות של מרדכי, ועוד נראה דמאחר שהיה יכול לגבות עדותו בפניה לפני הב"ד הנ"ל ולא ראה אם כן הוה כחילו בזה לגבות עדותו שלא בפניה לכתחילה וזהו אסור לכ"ע דאף ריב"ן לא מכשיר אלא בדיעבד וזהו לא מיקרי דיעבד מאחר שהיה יכול לחקן קודם שבה לב"ד, וזהו כ"ל פשוט, וכ"ש שכאן הוא כדיני נפשות ופסול לגמרי כמו שהוכחתי מעובדא דינאי מלכא (ואין להקשות הרי מנינו הרבה פוסקים דס"ל דתלמידי בקלא דלא פסיק בעדי דבר מכוער אע"ג דלא הוגבה העדות כלל בב"ד וכ"ש במקום שהועד בב"ד אף שלא בפניה, לא דמי כלל לכאן דהתם לא אמרינן דתלמידי משום העדים שהעידו אלא משום הקול דחוששין לו וכאן אין הקול כלום כמו שיכתבאר לקמן בעזרת השם, א"כ פשיטא דאף משום העדים אין לנו לאוסרה מאחר שהוגבה שלא בפניה כדמשמע בתשובת הרמ"א דלעיל שאף שם אין אוסרין אותה אלא כהעידו בפניה ע"ש). מיהו בממון היכא דלא אפשר או אפילו היכא דאפשר בדיעבד לדעת ריב"ן כבר ומטעם שאמרו לענין דרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומפני מה אמרו כדיני ממונות לא בעי דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוי ומתאי עממא נמי אמרינן דדיני ממונות כבר שלא בפניו דללא אפשר. אבל לאסור אשה לבעלה כדיני נפשות דמיא. דהא אמרו שלמי יבמות לענין דרישה וחקירה למשרי אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמיא ולא דוקא אלא ה"ה כל שאר עדות אשה, דהא הרמ"א בתשובה דלעיל הביאו לענין לאסור אשה לבעלה. ואע"ג דהתוספות כתבו שלמי יבמות בשם ר"ח דהלכה דעדי נשים לא בעי דרישה וחקירה וכן פסק הרמב"ם סוף הלכות גירושין, היינו משום דמשום עיגונא הקילו חכמים להאמין עד אחד שמעיד לאשה שמת בעלה אבל לאסור אשה לבעלה בענין דרישה וחקירה בתשובת הרמ"א דלעיל. וכן כתב הר"ן סוף פ"ק דכנהדרין ובהגהת מיימוניות דאישות ובהגהת מרדכי דיבמות. ואם כן מאחר שדמי לדיני נפשות לענין דרישה וחקירה ה"ה לענין שלא בפניו דלא מהני לכ"ע. ואין לומר דאע"ג דאין נאמנין לאוסרה על בעלה מאחר שהוגבה שלא בפניה מ"מ לענין להפסידה כתובה כדין היואלת משום שם רע שהפסידה כתובה כדאיתא פרק אלמנה ניזונת והוא דבר ממון הם כשרים בדיעבד (חדא דהא כבר כתבתי דלענין הלכה ראוי להורות כרבותינו הפוסלים) ואף לדברי ריב"ן נראה דכאן יש לפסלן, דהא אמרינן שלמי יבמות אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה דברי רבי עקיבא רבי ערפון אומר בודקין וקמפלגי בדר' חנינא דא"ר חנינא דבר כו' עד ומאי טעם אמרו דיני ממונות אין לריכין דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין כו' ובמאי קמיפלגי מ"מ כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומ"מ כיון דקא שרינן א"ה לעלמא כדיני נפשות דמי. ומדנקט למשקל כתובה משמע דוקא במקום דאיכא למשקל כתובה דאית בה ג"כ טעמא דחינא כדאיתא בכתובות אבל להפסידה כתובה דלית בה טעמא להקל לכ"ע בעינן דרישה וחקירה. ועוד יש להביא ראיה דלא פלגינן עדות בכ"ג דהא אמרינן פרק האשה שלום איבעיא לכו הסירוני

לכנסא

בעלה ויבא בעל הסור ויעמוד על שורו אמר רחמנא, ועוד ה"ה ראוי שעדות זו תתקבל בפני גדולי ישראל שבקיאים בדרישה (וחקירה) שידרשו ויחקרו היטב שלא לאסור אשה לבעלה כדאיתא שלמי יבמות כו' עד ולאסור אשה על בעלה הכל מודים דבעינן דרישה וחקירה ולקבל עדות בפני בעל דין ובמני גדולי ישראל שידעו לחקור ולדרוש ולא להסתיר עלה במחשכים ולהוליך לעז על האשה תחת בעלה, ואף בעדות ממון הקל כתב ר"י שאם קבלו שלא בפניו אינו עדות לדון על פיו כו' עד וראוי להעניש כל מי שהיה באותו ועד לקבל עדות של לעז ופגם על אשה יושבת תחת בעלה שלא בפניה והניי כותב על ענין העדות אם היה בפני בעל דין כו'. משמע דבכ"ג שלא היה בפניה לא היה דן עליו כלל דלא הוה עדות, וכן פסק הטור ח"מ סימן נ"ח דעדות שלא בפניו אין דנין על פיו, וכן פסק הרמ"א בתשובה כלל מ"א סימן ו' דהוה כחילו לא נתקבל כלל וכן הוא בנ"י פרק כילד הרגל ופרק הגזול בתרא וכתב דהוה כעשה בדבר משנה דחוזר, וכן כתב במרדכי בפ"ב דכתובות ופרק הגזול בתרא דפסול, ואע"ג דכתב דכתב שם המרדכי בשם ריב"ן להכשיר בדיעבד, נראה דלענין הלכה יותר יש לכמוך אדברי הפוסלים דכוון רובא ובתראין, ואף לדברי ריב"ן היינו דוקא בענין ממון הקל, וכן מה שכתב מהר"ר איסרל בפסקיו דבמקום אלם דחלי מיניה גובין לכתחילה עדות שלא בפניו היינו דוקא בענין ממון כמו שכתב שם בעלמא מטעם הפקר ב"ד הפקר והכי דיינין לאלמי ולכל חבריו אבל לאפקועי אשה מצעלה בעדות שלא בפניו פשיטא דלא מהני כלל כדמשמע בתשובת הרמ"א דלעיל מאחר דבעי דרישה וחקירה כדיני נפשות כמו שכתב הרמ"א בתשובתו גם לענין קבלת עדות שלא בפניו הוה דינו כדיני נפשות ושם פשיטא דלא מהני עדות שלא בפניו דכתיב והועד בבעליו יבוא בעל הסור ויעמוד על שורו, ור"ה מפ"ב דסנהדרין עובדא דינאי מלכא רעל נפשא א"ל שמשון בן שמעון לחכמים תנו עיניכם בו ודינוהו שלחו ליה עבדך קטל נפשא ושדרים לכו שלחו ליה תא אנת נמי להכח והועד בבעליו אמרה הורה יבא בעל הסור כו', ואי הוה עדות שלא בפניו כבר בדיעבד לדיני נפשות לא הל"ל לינאי תא אנת דהא איכא עשה דשום תשיב עליך מלך, ומתאי טעמא דקדק ריב"ן שעדות שלא בפניו כבר בדיעבד מדכשר לכתחילה במקום שמקבלין שלא בפניו היכא דהיו עדים חולים או הולכים למדינת הים כדאיתא פרק הגזול וה"כ מדשלחו אחר ינאי בודאי ש"מ דמן הסורה כל עדות בעי בפניו והפילו בדיעבד פסול. (ואין להקשות דמהר"ם בתשובה והיא במרדכי פ"ב דיבמות מדמה ענין עדות אשה לענין עדות ממון לענין לירוף העדות כדאיתא התם ואע"פ שלענין נפשות לא מלטרף עדות מיוחדת כדאיתא פ"ק דמכות שאני התם דכתיב קרא דכתיב לא יומת על פי עד אחד ומוקי לה התם בגמרא דקאי לענין עדות מיוחדת והתם דוקא לא יומת כתיב אבל לענין שאר דברים כגון דרישה וחקירה או עדות שלא בפניו דמן הסורה בעינן בתרומתו רק חכמים הקילו לענין ממון פשיטא דמדמינן לענין נפשות) ומהכא עובדא דינאי ש"מ ג"כ דאפילו במקום אלם לא מגבינן עדות שלא בפניו כדיני נפשות דאין לך אלם גדול מינאי מלכא דהוה מלך וקטל כולכו רבנן כמוזכר בקידושין ואפ"ה לא ראה לגבות שלא בפניו וה"ה כאן בדון דידן, ותו דאף אם היה דינו לגבות שלא בפניו אלם מ"מ עדות בניו ובנותיו לא אמרינן דמתיראין מן האלם דהא אמרינן פרק חזקה הבתים דלגזלן אין לו חזקה משום דיראין מפניו למחות ולבנו יש לו חזקה, ואין לחלק דוקא התם דאין המחאה מזקת אלא לבן ולא שייך בה האלם מידי אבל בעדות כזו מתיראין מן האלם דהא זהו פגם לכל המשפחה ולכך יראים מן האלם, דא"כ אין

להגשח והנו לי כתובה מהו כיון להמרה כתובה אדעתא דכתובה ה"ד כו' ופסק שם הר"ם לחומרא וכן משמע דעת העור חזן העזר סימן י"ז. ש"מ דאם ידעינן דאדעתא דכתובה אחאי לא מתירין ליושח אף שתבעה נמי להגשח ולעינין יישובין היא נאמנה אפ"ה כל העדות בעל. וכן משמע ממה שכתב מוהר"ם בכתובה והיא בסוף הגהת מרדכי דקידושין וע"ש ה"ה בגדון דידן דודאי אדעתא לאוסרה על בעלה קא אהו ולכן אף לענין כתובה אינן נאמנין, דא"ל דלפסידה כתובה כוונת דא"כ לא הולכין לומר ששכבו זה על זה דבעוברת על דת יהודית שמדברת ומשחקת עם הנחורים הפסידה כתובה כדאיתא פ' המדיר. ואי משום דבעוברת על דת לחוד לריכה התראה להפסידה כתובה כדאיתא בסופה פרק ארוסה וא"כ הולכין להעיד עליה דבר מכוונת דאוסרה לבעלה והלא בלא כתובה ואימא לעולם דמשום כתובה קא אחי. זה אינו דאם כוונת לכתובה היה להם להודיע לבעלה בפעם הראשונה שראו מה שראו להתרות בה בחולי תעבור עוד על דת והפסיד כתובה ועוד דכרי כל אחד מהן העיד בפני עצמו וידוע שאין אשה מפחדת כתובה בעד אחד, אלא ודאי לאוסרה על בעלה קא אחו דחו עד אחד נאמן לאוסרה עליו כשהבעל נאמן לדבריו כמו שיכתב לקמן. אלא ודאי לא כוונת הני עדים רק אחיבור שהוא פשוט לכל שאוסרה לבעלה, ויותר יש לחלות בשחשבו לאסור ממה שהעידו לענין כתובה שהוא ממון:

ומגתה אומר מאחר שגובה עדות זו שלא בפני אשה ובעלה לא היו עדות כלל לא לענין לאוסרה על בעלה ולא לענין הפסד כתובה כמו שביררתי, וכ"ש בעדות זו דאיכא למיחש, דהא אמרינן בירושלמי פרק זה צורר רב כד כוס חמי סהדי מכוונין הוה חקר כד הוה חמי סהדי הכן והכן הוה מכוון פירוש כשהיה רואה עדים שהיו חומרים עדותן מכוונין בלשון אחד היה חושש לשקרים ובעלה אחת כוונת לשונם והיה חוקר ודורש אותם, אבל אם לא אמרו ממש בלשון אחד אלא זה אומר ככה וזה ככה רק שלא היה הכחשה לא היה דורש כ"כ, ומאחר שעדים אלו העידו בכוונת אחד שראו בשתי פעמים ששכבו זה על זה ואמרו עשו אותו מעשה כו' איכא למיחש לשיקרא והיה (אריך) לחקור בעדות, וכל שלא נעשה (ונחקר) כתקנו ונעשה שלא בפניה לאו כלום הוא. הפעם השני שאין בעדות זו כלום דהא אחו לקדמנה שני עדים כשרים והעידו על עדים הראשונים שפסולי עדות הם שרצים העידו דרך כלל שאין לסמוך אעדותן כי כן הוחזקו לרקים ופוחזים וחשודים וכן הוא מפורסם לכל. ואף הבעל דבר לא יוכל להכחיש זה אלא שאומר שמשום זה אין לפוסלן לעדות ושנים או שלשה העידו בפרט אחד העיד בפני פלוני הבעל שאחד ששמו כך הוא מסר פרנסי פראג ביושם ביחד בבית פלוני, ועד שני העיד ג"כ כזה אך שלא בכני פלוני הבעל כי הלך לדרכו קודם שגביו עדות על זה. ועוד העידו רבים עליו בפני פלוני איך שעמד בפרהסיא וגיזם למסור ולהרוג. שהוא נשבע תמיד ולפעמים מתרף וזוכר שם ע"ז, אחר זה גם על עד שני שהוא פלוני אחד העיד עליו בפני פלוני שמלאו אלו ספרים שגנב והשני העיד שלא בפניו איך שגנב לו הרבה דברים ודבר אחד מלא ביד הבורף שמכר מגניבתו. ועוד העיד אחד שידוע שגנב לחביו והולך להחזיר הגניבה לחביו אף שהעד אומר שקטן היה באותה שעה, עוד העיד אחד ששמע מצע"ב שלו שפלוני זה חשוד שגונב. וע"פ דברים אלו נראה לנו שפסולים הם לעדות זו (מאחר שכבר כ"כ הוחזקו לחשודין ואמרינן סוקלין על החזקה כדאמרינן פרק עשרה יוחסין) ופשיעא דאלו האחרונים נאמנים על הראשונים אע"פ שהוא שלא בפני הראשונים, דהא אמרינן פ"ב דכתובות שנים

חחומים על השער ובאו שנים אחרים ואמרו פסולי עדות היו כרי אלו נאמנים ואם היה כתב ידן יולא ממקום אחד אין אלו נאמנין ומסיק דלאו למגבי בשטרא קאמר דאינן נאמנין (דנהי דהזמה לא הוי בפניהם הכחשה מיהו סוה) אלא חוקי חרי לבעדי חרי וחוקי ממונה בחזקה מריה, ה"ג אע"ג דלא נפסלו בהעדאת עדים אלו עליהם שלא בפניהם מ"מ לזה העדות אינן מועילים כלום דחוקי חרי לבעדי חרי ואשה בחזקה סיחר לבעלה וזה פשוט. ועוד בגדון דידן לא גרע סוף דינא מתחילת הדין, ומאחר שעדות הראשונים הוא שלא בפני בעל דין אם כן יכולין לבעל עדותן ג"כ שלא בפניהם. ותו דהא גלוי לכל דאלו שנים עדים שהעידו הם חשודים כי האחד מהם הוא נקרא פוק"ש והוא ראש לשועלים הקעניים המחבלים כרמים, והשני פלוני וניכרים לפוחזים ורקים לכל אדם, אע"ג דלא ידעינן בכו שהם פסולים ממש מ"מ מאחר שהוחזקו בפי כל לפוחזים ורקים פסולים הם לעדות כזה, וראייה מהא דכתב מהר"א בפסקיו סימן רכ"ד בענין החרת אשה שמת בעלה שהסכים להסיר וכתב לבסוף וז"ל, אך בתנאי זה אם ידוע למר שהועד העדות בלי רמיה כי אינו מכיר את העד אם הוא מן הרקים הפוחזים דלא חיישי במידי לאסכודי שיקרא וכ"ש דככה"ג דבבב"רין הם שבדאי לא יבואו לידי הכחשה מחמת רחוק הדרך כו' עד לכך אם נראה לומר שיש שום עיקול או כבול ועקבה בהעדת עדים כגון אם שחדוהו להעיד וככה"ג אינו נמנה להסיר כלל שלא להחזיק ידי רשעים הבאים לפרוץ גדר וגזירת חכמים כו'. ומתשחח גדון ק"ו שהרי לאסור אשה על בעלה בעי עדות פפי מלהסירה כמו שאכתוב לקמן אי"ה, ותו כי כבר כתבתי לעיל תשובת הר"ם שמדמה עדות אשה לאוסרה על בעלה לעדות שמחירין אותה לעלמא לענין דרישה וחקירה ה"ה לגדון דידן. ומאחר שמנינו שאף לענין להסירה על בעלה שהאמינו אף לעדות קל ואפ"ה כתב שאין לסמוך אעדות רקים ופוחזים במקום דאיכא למיחש שמססדים שקר כ"ש בגדון דידן שרקים אלו באו לאסור אשה על בעלה והעידו עליה בסתר ולא הגידו אימת הוה המעשה שהגידו שראו ואיכא למימר שבדאי סמכו עלמן שלא יבואו לידי הכחשה דמי יכחישן בענין כזה ואף שלא אמרו באיזה יום ראו אותו מעשה ובעדיה אמרינן כל עדות שאי אשה יכול להזימה אינה עדות בדיני נפשות, וכבר ביארתי לעיל שעיני עדות זה הוא בעדות דיני נפשות, ותו דלא גרע מעם הארץ דפסול לעדות כדאיתא פרק מקום שנהגו ואע"ג דר' יוסי פליג בהם ואמרינן בחגיגה כמאן מקבלינן האידנא עדות מעם הארץ כמאן כר' יוסי לית הלכתא אלא כת"ק כמו שפסק הרי"ף ודוקא בעם הארץ דליהא במקרא ובמשנה ודרך ארץ כדאיתא ספ"ק דקידושין, וכתבו הגהת מרדכי דסנהדרין דכל מי שאינו זריז בק"ש ובתפלה ובמנחה פסול לעדות, וכתב הרמב"ם פ"א דהלכות עדות אין מוסרין עדות לעם הארץ ואין מקבלין עדות ממנו אלא"כ הוחזק שהוא עוסק במנחה כו' עד וכל עם הארץ בחזקה פסול עד שיוחזק שהוא צדקני בדרכי הכשרים עכ"ל, ק"ו לרקים אלו שהוחזקו לחשודים וקלים שאין מקבלין עדותן כלל. ותו דהא איתא בג"ה במיימוניות פ"א הלכות עדות בשם רב פלגוי גאון דהאומר אלך ואמסור פסול לעדות וכבר הועד לפנינו על אלו העדים שגזמו בזה בפרהסיא, ואע"ג שמהרי"ק שורש קס"ו כתב דהרמב"ם חולק בזה מ"מ בעדים כאלו שכבר חשודים ומוחזקים בודאי הרמב"ם מודה בדבר וק"ו בגדון דידן דפסולים ממש הם כמו שאכתב דגרסינן פ"ק דמכות ה"ב איתתא דאחאי סהדי ואשתקור אזלה חייתי סהדי אחריני דלא אשתקור אמר ריש לקיש הוחזקה זו אמר רבי אליעזר אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו וכן אמר רבי יוחנן כו', משמע דאי לא הוה סאי חזקס דכל ישראל

שאלות ותשובות הרמ"א יב

רבים, ומאחר שהעידו עדים כשרים לפנינו שאלו עדים פסולים וגם ניכרים לכל שהם פוחזים וקלים וכ"ש בעדות כזו שנגבה לפני דייני הדיוטות ממש כאשר שמענו עליהם (שהם ב"ד לפי ערך העדים הנ"ל) ופשיעה דחיישין לב"ד טועים שלא חקרו ודרשו היטב ועוד שאינו מקויים ואין ניכר חתימת הדיינים ואף אם ירלס לקיימו אין שומעין לו מעכשיו מטעמים דלעיל ואף אם ירלו העדים לחזור ולהגיד בפניה לא מהני מעתה מאחר שיש בהן שמץ פסול כמבואר לעיל ועוד שמאחר שנתנו חרם בזהכ"ל שכל מי שיודע להעיד שיבא ויעיד ואלו העדים היו שם ולא העידו נפסלו מעתה לעדות כדן ה"ב. ובר על החרם שפסול לעדות כמו שפסק סעור בחו"מ סימן ל"ד והם דברי הר"ש שפרק זה בורר ואין נאמנין לומר שלא שמעו מן החרם הואיל והיו בעיר כמו שפסק המרדכי ריש שבועות ואע"ג דמשמע במרדכי סוף שבועות העדות דאם נתנו חרם להגיד כל מי שיודע עדות וכתק ואח"כ בא להעיד דלא נפסל עדותו בכך היינו דוקא בדבר שיוכל לתרץ עלמו ולומר לא שמתי לבי על זה כמו שמשמע שם מראייה מרוב חסי שהביא חבל בזהכ"ג שכבר העידו דבר ומוזכר להם ולא העידו ח"כ נפסלו מעתה להעיד ובהדיא מלאחי חלוק זה בתשובה ישנה, ולא אוכל להאריך בדבר זה כי אין נפקותא בזה מאחר שיצא להם שם פסול מחמת דבר אחר, על כן נראה פשוט שאין עדות בדבר זה לא מעלה ולא מוריד :

ועבטיין אבוא לכורות על דבר העדים הנשואים שהביא בעל האשה שהביא כתב לפנינו וכתוב בתוכו בזה הלשון (דא זאג איך שלמה בר אליעזר הלוי המכונה זלקינד אויף מיין חלק לעו"ב נימנט נאך לו לייך נאך לו ליב איך בין מיט פלוני גאנגן אין דער גארבר גאש כו') עד בתוך כך (איז פלוני אונ' פלוני בת שמעון בוס אונ' יוזל פיר גאנגן דא האט פלוני פלוני גיזעסן אונ' האט אויף זיא גישריאן דא איז פלוני איין וועק גילאפן אונ' פלוני האט איין שיסל מיט קיכלך גפראגן דא הט הצעל גישראכן גייה איין הייס דא איז זיא אוועק גאנגן דא האבן מיר אין נאך גיזעסן דא זיינן זיא ווידר לו הנגדר קומן אונ' זיינן דער נאך פער שוואגנדן) עוד העיד בכתב ידו וז"ל (נאך איין מאל האט ליינל לו מיר גישראכן אויף פלוני זיא זילט אובן אין דער שטובן פער שפערט אונ' עשין אווייט ארלייח פיש אונ' איין וויין זויף מיט אנגד דא בין איך גאנגן אונ' האב אן גיקלאפט אונ' העט גערן מיט געשן דא האבן זיא מיך ניט וועלן איין לאזן אונ' איך האב גיטרט פלוני מיט פלוני ריידן) עוד העיד בכתב ידו וז"ל) איך בין הייס גאנגן דא איז פלוני זייה פלוני אונטר דער פיר גיטנדן אין דר פינפט אונ' האט איר צרוין עשמלטי פעללל אום גיחאט אונ' אין אונטר העמד אלוו בין איך דער שראקן אונ' האב מיך מלער גיוועזן אונ' האב עש מיינס ווייב גיזאגט אונ' דאש איז גיוועזן אונ' גיפערליך אום חמש אורד אום שש אין דער נאכט אונ' דאז זאג איך אויף מיין חלה"ב איך וויל עש אונטר דען פנים זאגן אונ' גלייך פר דעם ב"ד אונ' וואו מען וויל עש איז איינעל אחת נאום שלמה בר אליעזר הלוי) עכ"ל העדות שהביא בעל האשה לפנינו ולא הגיד דבר לפני ב"ד רק כך היה כתוב בכתב יד העד הנ"ל. ואומר פשוט הוא דאין צשני דברים הראשונים שהגיד שום ממשות דאפילו דבר מכושר או יחוד לא הוס מאחר שהגיד שראוי הולכת עם אשה אחת ועם הנחשד בדרך שרבים בוקעים בו וזה לא מיקרי יחוד שהרי למדו (בכל מקום) שפסק עומאס בר"ה טסור מסועה דכתיב בה ונסתרה דוקא וזה לאו סתירה מיקרי, ואף מעשה השני שאמר לו אשה שהם סגורים ביחד ושמעם שדברם עם הנחשד גם זה אין בו ממש דאפשר לתמריס

מי הוחזקו איכא למיחש לכהדי שיקרי מאחר דידעינן שחזרה אחר עדים שקרים, וה"ה בנדון דידן שהעידו על בעל אשה זו שחזר אחר כהדי שיקרי פשיעה שיש לחוש לרקים וחשודים אלו שנתפתו בדבריו (וכן אמרינן בהדיא פרק ב' דכתובות לענין שטר דאם מהדר אזינפא חימר זינפי זינפי אע"ג דאמרינן אס הוא הוחזק כל ישראל מי הוא הוחזקו כדאיתא התם ופסקו הרא"ש בהלכותיו) ה"ה בנדון דידן שהעידו על בעל אשה זו שחזר אחר כהדי שקרי פשיעה שיש לחוש לרקים וחשודים אלו שנתפתו בדבריו :

וה"ל העדות שהעידו עליו. רבי אביגדור בן הר"ז הדרשן העיד עליו וז"ל ואמר לי (איך זאלט זאגן וויא זיא חס ושלום זאלט זיין איבר דען קרוג גאנגן אונ' האט מיר וועלן מאכן איין שטר אום לעסן טאלר אונ' אימר לוא נאך גילאפין איך זאלט זאגן אין פלוני הויז זאלט זיא זיין איבר דען קרוג גאנגן אונ' האט מיר גיוויזן חתימות איז איין כתב גיוועזין אונ' זיגערט איך זאלט מיך דרויף חתמן זא האב איך ניט גיוואלט ואמרה אלי ווארום ווילשטו דין ניט חתמן האב איך דאך פיל עדים דא איך גיזעסן האב דאז איין כתב איז דא האב איך ניטע וועלן מיט לו שיקן האבן עכ"ל האחד) ושוב העיד פלוני בן פלוני (דא איך ל"ע בין קראנק גיווארדן דא איז פלוני הצעל לו מיר גיגאנגען אונ' האט מיר ארבעה טאלר אויף מיין שלחן גיווארפן אונ' האט לו מיר גישראכן ניט דיא ארבעה טאלר אויף לירונג ווען דו ווערשט גיוונט זיין זא ווערשטו מיר איין עדות זאגן אזו בין איך ה"ל גיזונט גיווארדן אונ' דיא ארבעה טאלר אים הייסן אויף הייבן אזו האב איך זאלן איין וועק ליהן דא האט איינר נאך מיר גישיקט) ואמר אלי פלוני (דוא ליכשט איין וועק גיב מיר אויף גישריבן וואש דיר ווישיגליך איז דא האב איך אימם ניט וועלן געבן דא האב איך איין משכון זייה פלוני גייהאט דא האט ער מיר דאם משכון ניט וועלן געבן אונ' האט גיזאגט עש שאלט ניטע דא האב איך אים עש גישריבן געבן דאז איך האב מוזן זאגן וויא זיא גיוועלט האבן סוב מיר גידוכט עש איז יוא קיין ב"ד אונ' איז קיין עדות דער זייה עכ"ל). עוד העיד וז"ל (אונ' האבן פון מיינס ווייב אך וועלן האבן זיא זאל עדות זאגן דא זיא אן איר ניט האבן קעיין דער לאנגן דא האבן זיא כמה פעמים פון איר אונ' פון מיר וועלן האבן זיא זאל נאר אמן זאגין אויף דאש עדות דז איך גישריבן האב געבן אונ' ווייט איין גאט וויל קיין ביז בכל העולם פון איר עכ"ל). ושוב העידה אשה אחת ואמרה שאם רלחה לחכמה יתה יכולה להרויח מעות כינד פלוני הצעל רלס לשוכרה. ושוב העיד רבי ישראל בר יוסף (דר נאך איז מיר פלוני הנ"ל ווידר נאך גאנגן אונ' האט מיך גיבעטין איך זאל מיט מיינס ווייב ריידן ער וואלט עש ניט אום זונשט בגערן, דא שפראך איך דא זייה גאט פער דז איך זאלט מיין זייל פר זענקיין פון געלט וועגן דא איז ער מיר נאך גאנגן עטליך וואוכן דז ער ניטע האט קעיין פון מיר צרענגן דא האט ער לו מיר גישראכן וואש שאלט עש דיר גיב מירש גישריבן איך וויל דיר עפיש שענקיין דא האב איך גישראכן איך טוא עש איין גאט וויל ניט אונ' ער האט וועלן האבין איך זאלט זאגין וויא איך פלוני מיט פלוני העט דער ווישט ח"ו עכ"ל). מכל הני עדיות שמעינן שחזר אחר עדי שקרים ולזה צחסדא כל דהו אין להאמין לעדים הראשונים שהעידו איך שראו המעשים. ועוד דאיכא למ"ד שוגא פסול לעדות כדאמרינן פרק זה בורר ואע"ג דהלכהא כרבנן דחולקיין ואומרים לא נחשדו ישראל על זה מ"מ צחשודים כבר והם שונאים ודאי חיישינן וצרוור לנו שאלו העדים שונאים עם משפחת הגרשוני כאשר שמענו מפי

דאחרים היו עמכם בחדר שלא היה יחוד ואף אם הם בעדות זו שנתייחדה עמו מ"מ אינו כלום דהא אין אחרין על הייחוד כמו שכתבו התוספות פ"ב דכתובות ופרק אין מטמדין דה"ב לא הנהת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, וכן כתב הר"ם בכתובה כלל ל"ב סימן ז' והאריך בתרומת הדשן סימן רמ"ב. ולכן פשוט שאין בדברי אופן עדות שום ממשות. אך בעדות השלישית לריך דקדוק כי אותו עדות הוא עדות דבר מכוער מאחר שהעיד שראה אותה עומדת ביחוד אלל הנחמד באופל לילה בחלות הלילה שהרי כתב הרמב"ם פכ"ד דאיכות וז"ל הולאת משום שם רע כילד כו' עד או שהיו יולאים ממקום אפל כו', וכן הוא בירושלמי, וכתב מהרי"ק שורש קל"ה וז"ל ולדון איזה דבר נקרא דומה לאותן דברים המכוערים המכרים בתלמוד בבלי וירושלמי הלא אין זה תלוי אלא בשקול דעת הדיין ועל כיוצא בזה אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כו'. ואם כן אם האמת כן כאשר הגיד זה היה דבר מכוער ביותר. מכל מקום נ"ל שגם בעדות זה אין בו ממש משני טעמים, חדא דהא עד זה לא העיד דבריו בפני בית דין רק שלח עדותו בכתב ידו לב"ד וזה אינו כלום. ור"ת מהא דפירש רש"י בפירוש החומש והביאו התוספות פ"ב דכתובות מפייהם ולא מפי כתבם שלא ישלח עדותו בכתב לב"ד. וכן פסק רבינו משה פ"ג דהלכות עדות ואפילו לפי דברי ר"ת שפירש דמהני עדות כזה כמו שכתבו התוס' פ"ב דכתובות בשמו סינו דוקא בדיני ממונות אבל בעדי נפשות לא כמו שכתב הגהת אשר"י פ"ב דכתובות וכן הוא במרדכי ריש פרק ארבעה אחין וכבר ציררתי לעיל בדון דידן לענין עדות הוא בדיני נפשות. ותו דאף ר"ת לא קאמר אלא כשחקר עדותו בב"ד על פי אותו הכתב כגון ששלחו לב"ד מרחוק וגם העד יודע כמו שכתב בכתב, אבל בדון דידן שקודם שנחקר העדות בב"ד חזר העד בעדותו והעיד לפני ב"ד שכל מה שעה תחילה הוא הוא וכזב ולא נעשה אלא כדי שיחזיר לו פלוני משכנותיו כמבואר לעיל פשיטא שאין בעדות זה ממש דהא בשעה שזכר לפני ב"ד כתב ידו כבר ביטלו ופשיטא דאין בו ממש דלא עדיף מאילו שמענו דבריו הראשונים מפיו דיוכל לחזור בו כל זמן שלא הגיד בב"ד כדאיתא בפרק שבעות העדות אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי לך הלא במקום שאילו היה מגיד זה היה מתחייב ממון, אלמא דאף אם העיד חוץ לב"ד יכול לכפור אח"כ בב"ד כדאיתא בתם בהדיא, כ"ש כאן דיכול לחזור דאף מה שהעיד ראשונה חוץ לב"ד אינו עדות על פה רק ע"פ כתבו דפשיטא דאינו כלום אף לר"ת מאחר שאין פיו מכים לכתבו הוה מפייהם ולא מפי כתבם מידי דהוה האלם דאמרין ריש מי שאחזו אם לא יגיד פרט האלם שאינו יכול להגיד כו', ומאחר שגם עד זה אינו יכול להגיד לפנינו שהרי כבר הודה בפני ב"ד שאינו יודע מאומה ושמה שכתב ראשונה הוא הוא וכזב וא"כ אינו יכול לחזור ולהגיד לפנינו משום כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד אם כן גם כתבו אינו כלום וקרינן ביה שפיר אם לא יגיד פרט למי שאינו ראוי להגיד כ"ש שאינו רק עד אחד ואינו מהני בזנות עלמא אלא אחר קינוי וסתירה כדאמרין בקידושין פרק האומר וכן הסכימו כל הפוסקים כ"ש בדבר מכוער דלא מהני, ומעתה שציררנו שאין לאסור אשה זו או להפסידה כתובתה על פי עדות הר"ל אומר ג"כ שאין לאסרה או להפסידה כלום על שאר שמן עדות שהעידו עליה נשים וקטנים שראו בה דברים זרים כי האשה העידה שראוהו יולא מחדרה קודם עלות הבשר והחדר היה סגור קודם ללאתה והגדול העיד בראש בקטנותו שעיניה בראשו ושוב לא ראה מאומה, וברור שכל אלו הדברים אינן דברים מכוערים כי מה שהעיד הקטן שעיניה בראשו אפשר דמבוס שהיה מבני בית שלה עבדה הכי חט"ג דלאו שפיר עבדה מכל מקום לענין דינא אינו מעלה

ולא מוריד דלאו דבר מכוער מיקרי, ואף כי קטן הוא גם בעדות האשה אפשר לומר שהיה לא היתה אז בחדרה כשילא הנהגד ואפילו היתה דילמא היה שם אינש אחרונה בהדיהו דאפילו לא נתייחדה עמו וראה דברים מכוערים שכתב הרמב"ם או שהיו יולאים ממקום אחד משמע דוקא שאנו רואים את שניהן ביחד יולאים וכדומה לזה אבל בכ"ג אפילו יחוד לא מיקרי, ואף אם נודה בדברים אלו קרויים דברים מכוערים ממש מכל מקום מאחר שפסולי עדות הם אינו מעלה ולא מוריד כמו שיתבאר למטה מתשובת מוהר"ם. ועוד העידו נשים ששמעו מפי אחרים איך שקטן גיזס להם לומר עליה שזינתה עם הנחמד והשה אחת אמרה שכתבה לו כתב מכל מקום אף כי דברים אלו קלת דברים מכוערים ואין לאשה לעשות כאלה מכל מקום אין עדות ממש בדבר מכוער ואף כי כל זה הוא פסולי עדות ואין משגיחין בהו לענין דינא כמו שיתבאר לקמן וגם אין לאסרה משום שינא לה קול מזה בעיר כדאמרין פ"ב דיבמות דלא חיישינן לקלא במקום אויבים דאימור אויבים אפקו לקלא וכתב שם ניימוקי יוסף דכל היכא דאיכא אויבים בין לנעטן בין לנעטת אין חוששין לאותו קול. כ"ש בדון דידן שיש אויבים לשיהם כידוע לנו באנשי עירם שתמיד לא יחדלו אויבים מקרבם. ועוד דהא העידו עדים שראה לשכור עדים עליהם. עוד העיד אחד שחמיה ז"ל ראה לשכור ואין לך אויבים גדולים מאלו. ותו דהוה קול ושוברו עמו מאחר שידעינן שעל פי עדות אלו עבר הקול במחנה ומאחר שאין העדות כלום מבטלין קול כזה, ור"ת לכל מה שאמרתי מתשובת מוהר"ם והביאו הגהת מרדכי דיבמות והשובת מיימוניות הלכות אישות. מעשה בא לפני שילחק זקק זקקה על אשתו שהלכה ממנו בר"ח אדר ל"א לפרט ולא חזר אליה והוגד לו כי הרה לזנונים וילדה בחדר שנת לב"ב ושלחמו אל המקום אשר היתה שם אל הר"ר שאלתיאל ובניו והעידו על פי החרם שהולידה ממזר וגם עד אחד העיד שבליל שבעות ל"א מלאה עם רקים ופוחזים וחבקים וגפפוס והניחוח בחוך הבית ושערנו שבאותו הימן נתעברה, ועוד כאשר ילא שם רע עליה בא אביה אלי ושלח ממני היתר להורגה או לעוצעה בכהר מקול זנותה ולא רליתי להסיר. ועוד דברים רבים כאלו. והשיב הר"ם וז"ל דקדקתי בעדות הר"ר שאלתיאל ובניו שהעידו שנתפרדה מבעלה כ"ה בחדר וילדה בפרשת פרה הדומה לשנה הבאה ממזר אין בעדותן ממש דהוה ליה עדות נחת דהם קרובים כדאמר פרק האומר אי מהימן לך כבי תרי אפקה והכא אי מהימן ליה כבי תרי לא מלי לאפוקה בע"כ כיון שאומרת שינאה ממנו מעוברת דילמא אשתהווי אשתהי כעובדה דרבה תוספאה פרק הערל. ואע"ג דאיכא עד דבר מכוער לא מתסרא ואפילו בעד עומאה אלא לאחר קינוי וסתירה ואז אי מהימן כבי תרי מתסרא אבעלה ומכל מקום כתובתה לא הפסידה. כללא דמילתא אסור לקיימה ורשאי לזרוק לה גע אם יוכל בע"כ ואם אינה (רואה) יכול לישא אחרת ויש לשאל פיה ואם לא תשיב תשובה נכונה ומיושרת על כל דבר ודבר תפסיד גם כתובתה עכ"ל. וכתובות השייכות להלכות נשים במיימוניות מוזכר תשובה זו באריכות עם שאר תשובות וכתוב שהיו מכפירים מנהג מוזרות בלבה והיה קלא דלא פסיק וכמו שכתב מהרי"ק שורש פ"א על תשובה זו ואפ"ה פסק מהר"ם דלא אבדה כתובתה :

ומהשתא אבאר כל דון דידן מתשובה זו כי כל מה שהעידו השני עדים הראשונים עם הנשים והקטנים אינו כלום דהא פסק הר"ם דר' שאלתיאל ובניו אינם רק בעד אחד מאחר שקרובים הם והתם דכל אחד כשר בפני עצמו נשאר עד אחד אבל במקום שכולם פסולים וכל אחד בפני עצמו אינו כשר א"כ כולם אינם כלום וכלא נחשב

שאלות ותשובות הרמ"א יב

נחשבו. וגם שמעיו מתשובה זו דאין לאסור משום קלא
 אע"ג דהוה קלא דלא פסיק היכא דידוע לנו שעל פי עדות
 רעוע נעשה הקול. כ"ש בנזקים אויזים דליכא למיחש כלל
 לקלא, וגם אין לאסרה כלל או להפסידה כתובתה משום
 לירוף הרבה דברים מכוערים שראו זה דאין לך דברים
 מכוערים גדולים מאלו שכתב בתשובה הנ"ל והיו אומדנות
 המוכיחות ואפ"ה לא אסרה מהר"ם או הפסידה כתובתה
 אע"פ שהיה עד אחד בדבר מכוער והבעל האמין שם לדברי
 העד, וכך כתוב בתשובת מהר"ם עלמו והיא במיימוני
 סוף הלכות נשים דעד אחד בדבר מכוער חפילו נאמן עליו
 כבי תרי לא מהני לא להפסידה כתובתה ולא לאסרה עליו,
 ומה שכתב לבסוף כלל דמילתא כו' היינו משום דמחשבו
 מוהר"ם מעשה ההוא לקולא בזנות כמו שיתבאר לקמן אבל
 בעדי כיעור כדון דידן שכל העדים פסולי עדות הם
 פשיטא דאין לאסרה משום הקול מק"ו מתשובת מוהר"ם.
 אך לריך דקדוק במה שבעל אשה זו אומר שמאמין לדברי
 המעידים וא"כ איכא למימר דשויה עליה חתיכה דאיסורא
 כדאמרינן פרק האומר בעובדא דהוה סמיא דא"ל אי נאמן
 עלך כבי תרי זיל אפקה כו'. ומ"מ נראה דאף פענה זו
 אינה כלום, חדא דהרי כתבתי לעיל בשם תשובת מוהר"ם
 דעד אחד כיעור לא מהני כלום ואע"פ שקלת משמע
 במרדכי דמשום עד כיעור לעד עומאה שכתב ואי ליכא
 עדות כיעור אלא בעד אחד אי מתימן עליה כבי תרי אסור
 לקיימה כו' מכל מקום על כרחך הכי פירושו אי ליכא עדות
 כיעור אלא עד זנות אי מתימן כו' דאל"כ הרי כל דברי
 המרדכי שם הנה תשובת מהר"ם וכבר כתבתי בשמו דלא
 מהני, אלא ע"כ לריכס לבאר דברי המרדכי בחופן הנ"ל.
 ועוד דהרי כתב המרדכי וכן כתב הרמב"ם וז"ל מי שראה
 אשתו שזינתה או שאל"ל אחת מקרובותיו כו' ש"מ בעד אחד
 בזנות קאמר, ובתשובות מיימוניות שבהו דברי מוהר"ם
 עלמו אינה כתובה כך אלא כך כתוב בתשובה אי ליכא
 עדי כיעור אלא אותו העד שמואל כותים מגפפים אותה אי
 מתימן ליה כבי תרי חייב להוליאה ואפילו עדות אביה בלבד
 שהעיד שזינתה כו' משמע דוקא בכה"ג שהיה העד מעיד
 שגפפו וחבקו אותה והרבה מעשים מכוערים והיו אומדנות
 המוכיחות שנתעברה מהם כמוזכר שם ולכן דן מוהר"ם
 שהוא בעד אחד בזנות אבל בשאר דבר מכוער פשיטא דעד
 אחד לאו כלום הוא כתשובת מוהר"ם דל"ל ואף אם נאמר
 דעד כיעור הוה בעד אחד בזנות אפ"ה לאו כל כמיניה
 לאוסרה עליו. ותחילה אומר כי זה פשוט שלא כל כמיניה
 להאמין לעד אחד להפסידה כתובתה, שהרי כתב הרמב"ם
 פכ"ד וז"ל מי שראה אשתו שזנתה כו' עד זין שהיה האומר
 איש או אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת
 הרי זה חייב להוליאה ואסור לו לבא עליה ויתן כתובה ואם
 הודית לו שזינתה תחתיו תלא בלא כתובה לפיכך משביעה
 בנקיטת חפץ שלא זנתה תחתיו ואח"כ תגבה כתובתה עכ"ל.
 הרי לך בהדיא דלא אפסדא כתובתה אפומא דחד סהדא
 ואפילו היכא דמיתסרה עליה, וכן כתב ג"כ בסמ"ג וכן
 פוסקים כל הלכות וכל רבותינו שוין בדבר. ולכן פשוט הוא
 שבנדון דידן לא הפסידה כתובה אף שהבעל אומר דמאמין
 לעדים הנ"ל. ואל יעטך מה שכתב המרדכי פ"ב דיבמות
 וז"ל עוברת על דת יהודית או שעשתה דבר מכוער פירות
 בלא ראיית עדים אלא ע"פ הבעל אין כופין הבעל להוליא
 אלא אם ראה יוליא ואע"פ שלא הוליא אין לה כתובה
 ובכתובה תקנת חכמים היא שלא תהא קלה בעיניו להוליא
 ולא הקפידו אלא על צנות ישראל הכשרות אבל הפרזות
 אין להם תקנה אלא תהא קלה בעיניו להוליא הרי שכתב
 בדברי השאלחות עכ"ל המרדכי. וא"כ יש מכאן מקום
 לטעות ולומר דאף הבעל נאמן להפסידה כתובתה כ"ש ע"י
 עד אחד דיכול להפסידה כתובתה. אומר כי דברי מרדכי

הם מוטעים ומשובשים בכלן ודברי התשובה הם בענין אחר
 ואף ששם כתב מקלת דברים אלו שום תלמיד עושה הגיה
 ולא עלה על דברי מוהר"ם מעולם. ואוכיח לך זה בראיית
 ברורות אמיתיות מן הסברה וגמרא ופוסקים, חדא דא"כ
 לא שבת אשה יושבת תחת בעלה ומה הועילו חכמים
 בתקנתם שתקנו לאשה כתובתה אי הוה הבעל נאמן עליה
 להפסידה כשיראה להפסיד שיאמר שראה ממנה דבר כיעור
 או שעברה על דת בסתר. ועוד דהרי פסק דעוברת על
 דת הפסידה כתובתה על פי ראיית הבעל ובהדיא פסקין
 בסוטה דעוברת על דעת לריכה הסתרה ואין הסתרה בלא
 עדים, וכבר פסק הרמב"ם פכ"ד דאיכות וכן פסק העור
 סימן קט"ו דעוברת על דת לא הפסידה כתובתה אלא
 כשבאו עדים שעברה על דת אחר הסתרה. וכן כתב שם
 דאם ראה הבעל ממנה שזנתה אינו נאמן להפסידה כתובתה
 אלא להלריכה בצוטה וכן הובאו כל הפוסקים וכן כתב
 מהרי"ק בהדיא שורש פ"ב, ואם כן איך נאמר שהמרדכי
 חולק על דבר הברור שאינו. ועוד שהרי משמע מדברי
 המרדכי שהדברים אלו הם דברי הרמב"ם, שהרי תחילה
 ראה להביא ראיה מדברי הרמב"ם שכתב בדברי השאלחות
 וכתב וז"ל ואף המיימוני בפכ"ד דאיכות (כתב) בדבריהם
 וז"ל היו שם עדים שעשתה דבר מכוער ביותר וכו' ולבסוף
 אחר דברים אלו כיים הרי שכתב בדברי השאלחות, משמע
 שגם דברים אלו כתבו בשם הרמב"ם וכן מוכח בהדיא
 מתשובת מוהר"ם שהיא סוף הלכות אישות ברמב"ם אשר
 דברי המרדכי לקוחים משם כמו שיראה כל מעיין בדבריהם.
 וז"ל התשובה ואף הרמב"ם כתב בדבריהם וז"ל היו שם
 עדים שעשתה דבר מכוער שהדברים מראים שהיה שם
 עבירה וכו' עד היתה עוברת על דת או שעשתה דבר מכוער
 שהדברים נראין בלא ראיית עדים אלא על פי הבעל אין
 כופין הבעל להוליא כו' הרי שכתב בדברי השאלחות עכ"ל
 התשובה. הרי לך שהביאו דברים אלו מדברי הרמב"ם
 והנה ראה בכל דברי הרמב"ם פכ"ד דאיכות אין הדבר שם
 כן אלא אדרבא כתב בהדיא דאין הבעל נאמן בעוברת על
 דת ולא בזנות להפסידה כתובתה וז"ל הרמב"ם בדין זה,
 היתה עוברת על דת או שעשתה דבר מכוער אין כופין
 הבעל להוליא כו', אבל אין שם הדברים המשובשים דהיינו
 מה שכתב בתשובה ובמרדכי דהיינו בלא עדים אלא בראיית
 הבעל, ומבואר בדברי הרמב"ם שכוונתו בעוברת על דת
 ממש בעדים קאמר או עשתה דבר מכוער ממש בעדים ועל
 זה קאמר שאין כופין הבעל להוליא ולהפסידה כתובתה
 אף אם אינו מוליא אבל שיהא הבעל נאמן על אשתו
 להפסידה כתובתה לא עלה על דעת שום חכם מעולם.
 ושום תלמיד עושה כהבו בדברי תשובת מהר"ם ושבתא
 כיון דעל על נעתיק גם כן בדברי מרדכי. ובסגרת מרדכי
 דקידושין איחא תשובת מוהר"ם דבעל שאומר אשתו זנתה
 אינו נאמן להפסידה כתובתה כ"ש בדבר מכוער בלבד,
 ואף אם יתעקש לומר היאך נעשה ונשבע דבריהם אפשר
 לומר שהיה להם נוסחא אחרת בדברי הרמב"ם והיה כתוב
 בו דין זה ויאמר דהתשובה מוהר"ם שולקים ביחד, ע"מ
 אומר דאף אם היה כותבים הרמב"ם ומוהר"ם נ"מ לריכס
 לדחוק ולומר הא דכתבו שאין לה כתובה היינו בלא שבוטה
 אבל בצבוטה מיתה תגבה כשמכחשת בעלה דהא אמרינן
 בהדיא בקידושין עד אחד בהכחשה מאי הוה וכ"ש שאין
 כ"ל כלום בהכחשה, או אפשר דמיירי בקלא דלא פסיק
 שאז היה נאמן הבעל להפסידה כתובתה למקלת הפוסקים
 וכן משמע קלת במרדכי דגל זה קאי, אבל במקום דהקול
 אינו כלום כמו שכתבתי לעיל פשוט כביעה כנותחא שאין
 הבעל נאמן להפסידה כתובתה, וכל מעיין בשום פוסק
 בעולם יכול לדעת זה ולכן אין להאריך בזה לרוב פשיטותו,
 ועוד דבנדון דידן הבעל אומר שמעולם לא ראה זה דבר

מטעם

מכוער רק מה שהעידו העדים. וכבר מצאנו בדברי החכמים והמרדכי עלמו שבעד אחד צנות אינה מפסדת כתובתה כ"ש זכיעור שאף לאסרה עליו אינו כלום כמו שביארתי לעיל, ואף שאומר שראה אותה הולכת עם הנחשד ברחוב העבדים כמו שהעיד העד פלוני לעיל מכל מקום כבר כתבתי דאיתו דבר לא מיקרי דבר מכוער, גם שאמר שראה ששכבה על הספסל והנחשד היה הולך בחדר דבר זה אפילו יחוד לא הוה מאחר שבעלה היה צעיר ואפילו צניע כדאיתא פרק בתרא דקידושין דהיה בעלה צעיר אין חוששין לייחוד, ולכן פשוט דלא הפסידה כתובתה, אלא נראה דאף לאוסרה עליו לאו כל כמיניה דהא כתב מהרי"ק שורש פ"ב על מעשה כזה וז"ל ועוד נ"ל דאפילו לאוסרה על בעלה אינו נאמן אלא א"כ קים ליה בגויה דלא משקר כגון חדם שהוא מנוי אלו תדיר וגם ביה עובדא כו' עד חדם אחר דלא קים ליה בגויה לא ואע"פ שמוחקק הרבה לאדם כבר והגון. וכן יש לדקדק מהתשובה הרשב"א וז"ל ועוד כי מה שפירשתי באי מהימן לך כבי הרי אי איניש מהימן הוא אלו בכל כשנים שאינו משקר יפה דברת כו', משמע דוקא במאמין העד וכומך דעתו עליה ולא בדמאמינו משום שחשד באשתו אלא משום דקים ליה בגויה דלא משקר, והאריך שם בתשובת מהרי"ק להוכיח דלא הייב להוציא אלא כשמאמין לעד ולא משום שמאמין שאשתו זנתה שחשדה כבר, וכן משמע מהתשובה מהר"ם דלעיל כמו שהוכיח שם מהרי"ק. ומשכסיו גלוי לכל שאין יכול בעל זה לומר שאחד מן העדים נאמן עליו כבי תרי כי העדים הראשונים אכן שהדי דתרי מינייהו אינון באחד ואיך נהימניה לבעל שמהימני עליו כבי תרי וגם העדים של פלוני שהעיד בכתב ידו וחזר וכפר לפניו ז"ל איך יאמר שיאמין כבי תרי מאחר שהעד בעלמו חזר בו, גם עדות של האשה שאמרה שראתה אותו יולא מחדירה לא יוכל לסמוך עליה שהרי אמר לפנינו ה"מ שלא ידע מעולם מעדות שהוא עד בואו הנה ק ק קראתה א"כ ש"מ שלא היה גם כן כל כך תחילה כי חילו היה גם כן כל כך אי אפשר שלא הגידה לו תחילה להפרישו מאיסורה ומדלא גם כן אינו נאמן לומר גם כן שמהימני כבי תרי. וחו דכבר כוכחתי דעדות זה אינו דבר מכוער ואף אם היה דבר מכוער עד ההד זכיעור אינו כלום, ותו שאינו מסימן דהא איתא בהגהת מיימוניות פכ"ד דאישות וז"ל הורה רבי יוסף האומר אשתו זנתה דאינה חסורה עליו לפי משנה אחרונה עתה דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת אחר הקנת ר"ג שאינו יכול לגרשה בעל כרחו ועוד ביש לנדות האוכר אשתו עליו כמגרש בע"כ דכוף כוף מצטל תקנת הגאון עכ"ל, ואין חלוק בין אם הוא אומר שאשתו זנתה או שעד אחד מעיד שזנתה שזנתה חייב להוציא והדרבא גרע יותר לענין לאסרה עליו כשהוא אומר שהוא ראה שזנתה מכשמאמין לעד דהתם לב יודע מרת נפשו וגם לא יוכל להעיד כשמשקר ומטעם זה אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת כדאיתא פרק המגרש ופ"ב דכתובות ואם יש עד אחד מעיד כדברים אינה נאמנת כדאיתא התם דהואיל ועד מסייע לה מעיזה, א"כ ה"ה כאן דכשעד מעיד שזנתה והוא אומר שמאמין לדברי העד גרע מהילו אמר בעלמו שזנתה ומאחר דחילו אמר בעלמו שזנתה אינו נאמן וראוי לנדות כ"ש כשאומר שמאמין לדברי העד ואוסרה עליו, כ"ש צדוקן זה שהיה קטע בינו לבינה תחילה כמו שהודה בעלמו שראה לחזור אללה לולא דברי העדים הללו כמבואר בטענותיו וכמו שהעידו שחר עדים כמו שאכתוב לקמן אי"ה פשיטא דחיישינן בהומר בדדמי ואינו נאמן עליה, וראייה מפרק האשה שהלכה דהתן התם האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה באה ואמרה מת בעלי נאמנת קטע בינו לבינה אינה נאמנת, ופסקו שם הר"ש וספור אבן העזר דלא שנת ארגיל הוא הקטע

או ארגילה היא וכן כתב המגיד משנה פי"ג דגירושין. ומעתה אדון ק"ו ומה התם לגבי עדות אשה שהקילו חכמים בה עובדא להאמין עד מפי עד ולהאמין פסולין המסיחין לפי חומן והאשה עלמה נאמנת לומר מת בעלי ואפ"ה במקום קטעיה אינה נאמנת ואפילו עד אחד מעיד כדברים כדאיתא התם כל שכן לענין לאסור אשה על בעלה דחמיר עפי שאין פסולי עדות נאמנין על זה ואין עד מפי עד נאמן דחיישינן דאיכא למימר דאומר בדדמי ולא יוכל לאסרה עליו בזה שעד אחד מעיד כדבריו וכמה שאכתוב לקמן תשובת הרשב"א שהיא ממש כדברי. ולכן נראה דלא יוכל פלוני הנ"ל לגרש אשתו בעל כרחו או להפסידה כתובתה כלל מאחר שאינו נאמן, ופשוט הוא מאחר שאינו נאמן דיכול לחזור ולישא אותה ולא אמרינן דכבר שוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא, ועוד עדיין הוא שמאמין לדברי העדים ואיך נאמר לו לך חסורא, דהרי כשאמרה עמאה אינו לך דלמשנה אחרונה אינה נאמנת וכופין אותה לבעל לו כדאיתא פרק בתרא דנדרים ה"ה בכה"ג דאין הבעל נאמן דכופין אותו לחזור ולנושא כמי שלא ילא עליה קול מ: ולא, ואע"ג דבתוספות פ' אע"פ (ס"ג:) כתבו דאשה שאמרה לבעלה עמאה אינו לך חסורא לו דהא כבר שוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא והא דאמרינן צדדים איתתא שריא היינו לבעל אבל לבעל חסורא, ואם כן צדוקן זה נמי נימא דשוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא, נראה לומר דכל זה אינו כלום, חדא דהא כל הפוסקים כתבו שתמא אשה שאמרה עמאה אינו לך אינה נאמנת וכן כתב הרמב"ם פכ"ד דאישות והעור סימן קע"ו. וכן כתבו התם צב"ס ר"י פ"ב דיבמות ועוד דאף צדוק אע"פ לא כתבו אלא איכא דאיכא רגלים לדבר בלא דברים כגון כההיא מעשה דנדרים שחזו כוה"ק שערק מציתה, ואע"ג דהתוספות לא חלקו צדוק בין איכא רגלים לדבר לליכא רגלים לדבר מוכרח הוא צדדיהם דאם לא כן איך יחל"ו על משנה שלימה דסוף נדרים דתנא בה האומרת עמאה אינו לך תביא ראיה לדברים, ואין לחלק דהתם מייירי שאינו רואה להפסיד כל כתובתה כמו שכתבו שם התוספות דלענין שוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא אין לחלק בזה. ותדע מדברי התוספות עלמן שכתבו וכן נראה דאין אשה נאמנת מטעם ארכוסו הוה מירכס אי אמרה עמאה אינו לך דהא שוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא עכ"ל. ויש לדקדק אמאי לא כתבו לעיל בריש אותו דיבור כשהביאו משנה דנדרים דאינה נאמנת מטעם דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר ומוקי לה התם בתובעת כתובתה ולמה לא כתבו מידי, וכן נראה דאל"כ לא אמרינן דאינה נאמנת מטעם דנתנה עיניה באחר שכבר שוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא אלא ש"מ דס"ל להוספות דטעם של שוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא לא מהני רק במקום דאיכא רגלים לדבר דומיא דההיא מטעם דארכוסו הוה מירכס דחו נואף הוה ערק מציתה אבל צענין אחר לא. א"כ צדוקן דידן דליכא רגלים לדבר שכתבת אתו דהתם היה רגלים לדבר שדברים אמת אבל הכא אע"ג דיש מקלפת עדות מפסולי עדות שעשתה דברים מכוערים מ"מ מאחר דלא מהני עדותן אלא ע"י האמנת הבעל ועל זה ליכא רגלים לדבר שכתבת אתו שמהימני כי אפשר לחוש שיסקר ה"כ פשיטא דאין לומר כבר שוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא וזה נראה ברור, ואפילו אם נאמר דיכול לשוייה לנפשיה חתיכה דאיסורא ולאוסרה עליו מ"מ נלכד בהרם ר"ג כמו שכתב הג"ה דלעיל מאחר שגורם שהאסר עליו, ומ"מ נראה דלאו כל כמיניה לאוסרה עליו כלל וכופין אותו לשמש עמה ולקיים עונתו עמה (ו'ן הוא צדוקן בתשובת מרדכי דקידושין פרק האומר צב"ס ר"ש דלאחר הקנת כגהונים כופין אותו לשמש עמה אפילו למי שלבו מוקפו לומר שלא להאכיל לאדם דבר האסור לו עכ"ל). ומה לדמות דברים מלבנו מאמר

שמנינו

שאלות ותשובות הרמ"א יב

(ואע"ג דהרמב"ם פסק פכ"ד דחיבות דמי שטען על אשתו שזנתה לריכה שבועה לגבות כהובתה כגדון דידן חייבה לריכה שבועה דהא דלריכה שבועה היינו כשטען ברי שבוטא ראה שזנתה אבל בכ"ג לא וכן משמע מבואר מדברי הרמב"ם) ואם רולים בדבוק ולא בפרידה נראה לנו ג"כ שמוותרים כמו שהוכחנו לעיל בראיות אמיתיות לפי הנראה לנו לעניות דעתנו. אך יש לחוש כגדון דידן למה שחשב מהר"א ז"ל בכחציו (סימן רכ"ב) וכחצו לבסוף דאם לא יסכימו עמו אחרים אע"ג דחית ליה ראיות ברורות להחיר מכל מקום כיון דלעלמא דלחו דיני גמירי אסתחזק איסורא לכן יהיו דבריו בטלים כו', וכזה מלינו בהרבה תשובות מוהר"ם שכתב דאם לא יסכימו רבותיו עמו יהיו דבריו בטלים. לכן גם אנחנו החתומים לא נסמוך אדעתנו להחירה לבעלה אם לא יסכימו עמו בני תופסי ישיבות משתי עיירות, ואם יסכימו עמו נלמדך עממם לעשות מעשה על דבריו להחירה ואם לא יהיו דבריו בטלין לענין זה. וידוע דמאן דכאיב ליה כאיבא אזל לגבי אסיא, על כן נראה לנו דכל אחד משנייהם הרואה לעכב הגירושין הוא ישחלל הסכמה משני חכמים הנ"ל אם הבעל רואה לשוב חללה ולא לגרש וליתן כתובה הוא ישחלל הסכמה הנ"ל קודם שבת נחמו הסמוך הב"ל ואם היא ממאנת בגירושין ובכתובה תשחלל היא הסכמה הנ"ל. ואם לא ישחללו קודם זמן הנ"ל הסכמה הנ"ל אזי נראה לנו שהבעל מחוייב לגרש אשתו לזמן הנ"ל ולתת לה כתובה משלם והיא מחוייבת לקבל גיטה ממנו ואע"פ שאין כופין לגרש מ"מ כגדון דידן נראה לנו שיש לכופו בכי האי גוונא שהרי הבעל מאחר שאין לו חכמים לסמוך עליהם להחירה לו מחוייב לגרשה מאחר שאסרה על עצמה לפי עמותו וגם הוא בקש ממנו שיגרשה אם כן אין אנו כופין אותו לגרש רק שאנו מחייבין לו הכתובה וגם היא מחוייבת לקבל גיטה. אע"פ שהגאון תיקן שלא לגרש אשה בעל כרחה מ"מ בכ"ג שמגרשה משום נדנוד איסור לא תיקן הגאון. ולכן אם לא יביא הסכמה הנ"ל לזמן הנ"ל יגרשה הנ"ל ויתן לה כתובה ואם יטעון הבעל שאין לו לשלם הכתובה אזי חייב יוכל לברר על מה שיש לבעל אם יש לברר. אבל אם אין לברר עליו שיש לו אזי ישבע הבעל שאין לו ויסדרו לו סדור בעל חוב ויתן לה שטר חוב על עצמו עד כדי כהובתה כמו שפסק הרמב"ם בכ"ג בפרק י"ג דחיבות ולא יהא כח לתבוע זה החוב מהבעל אלא בדיני ישראל ולא בערכאות אם לא שיערב לעמוד בדין ישראל אז יכולין לתבוע זה החוב ממנו בערכאות. ומה שטען הבעל שעדיין יש לו עדיות אחרות במקומות אחרים נראה לנו אע"ג דמה שפסקו רבני פראג ביניהם שכל מי שלא יביא ראיותיו לב"ד שללו יאבד זכויותיו כמו שראינו בראיותיהם שהביאו לפנינו מ"מ אם היה לבעל עדות ברורה אחר זה אי אפשר שלא לקבלו ואין כח ב"ד יפה הזה לבעל איסורא. אך לזה מהני מאחר שלעת הזאת ינאחה זכאית לפנינו מעתה חזקה בגביית עדות מכלאן והלאה בגביית עדות על שאר נשים הכשרות שבישראל שלא לגבות עדות שלא בפניהם ושלא להוליא עוד לעז פכול עליהם ואף עד אחד הבא להעיד עליה יחוש לעצמו מה שאמרו עובדי הטא וזיגוד מנגיד, ואף בעלה אם יאמר שיגבה עוד עדות ויחזור ויגבה דברים שאין בהם ממש יהיה חוזר ומוליא שם רע עליה ויהא עונשו כעונש מוליא שם רע על אשתו. ועל אלו הדיונים שהיו באותו ועד שהוגבה העדות שלא בפניה אע"פ שהם ראויים לעונש גדול הם והעדים כמו שכתב הר"ם בתשובה דלעיל מ"מ קלקולן זו היא תקנת ר"ל שאין אנו מכירין חתימת ידיהם ואין הב"ד מקויים ואפשר שמוזייף הוא ועוד שאין אלו האנשים לפנינו לכן לא נחליט עליהם דין הראוי להם אך הם יחושו לנפשם אם האמת שטען הדבר הרע הזה:

שמלינו כל דין דידן מבואר בתשובה הרשב"א (סימן אלף רל"ז) בתשובותיו שהאריך הרבה בראיות ואני חקלר דבריו ואביא לשונו בקצרה וז"ל, אמרת ראובן נשא אשה והיתה קטנה ושנאה קדומה בינו ובין אביה ועכשיו מלא מקום לנקום נקמתו ממנו וילא קול שנתן עיניו באחרת כו' עד ושם לה עלילות דברים פעם בטענה גניבה ופעם בטענה מומין ופעם שראוה מדברת עם אחד פריץ ובמקום רוחים ופעם שא"ל אותו פריץ שהשחית דרכו עמה ואחר שהוא מאמינו וכשהיה מהפך טעמותיו בב"ד גערתם בו ואמר כי עוד אין לו טענה אחרת וכשראה שכל זה לא הועיל לו אמר שהוא עצמו ראה שזנתה. תשובה תחילה הומר מה שיראה בעיני שהוא יסוד כל בנין והוא מה שראייהם אותו מרגיל קטנה עם האשה והוא מחזר לגרשה ומוליא עליה ש"ר ברוב ענין ונמלא במקלתן שקרן לפיכך שוב אינו נאמן בכל מה שיטעון עליה שכך עונשו של בדאי שמחזיקין טעמותיו בשקר וכמו שאמרו פרק האשה שלום (דף קי"ד) קטנה בינו לבינה כו' ועוד דאפילו באינש דעלמא חייבי רואה כאן דבר שתאסר לבעל דמה שטען תחילה שראוה מדברת עם הפריץ אין זה אסור לבעל אלא שלא דבר עמה בסתור ולא עוד אלא אפילו דבר עמה בסתור אינה נאסרת עליו כו' עד ואע"פ שהעיד רשע בפניו ואמר שהשחית דרכו עמו אינו נאמן ואפילו היה עד כשר והעיד עליה שזנתה אינו נאמן דאין דבר שבערוה פחות משנים וכ"ש זה שהעיד פניו והעיד על עצמו שהוא רשע שאינו נאמן ואפילו העיד הוא ואחר עמו באינש דעלמא לפי שהוא חסוד על עריות ואינו נאמן בעדות אשה בין לאפוקי בין לעיולי, ומה שטען שהוא מאמין אותו האיש במה שהעיד פניו אין מקבלין ממנו דמתוך שהרגיל קטנה שקורי משקרא וכמו שכתבתי כו' עד ועוד מלך מה שאמר דכל שנתן עיניו לגרשה אנו חוששין לו וחזר זה להיות כמשנה אחרונה דהאומרת עמאה אני לך דכיון שאינו יכול לגרשה אלא מדעתה וכל זמן דאגידה ביה לא יהבו ליה אחריאה לפיכך חוששין כמו שחששו באומרת עמאה אני לך וכ"ש בזה דודאי נתן עיניו באחרת ומחזר לגרש את זו, וקרוב הדבר שאפילו בעונה שהוא משועבד לה מותר בב"ד מתנין לעקיר דבר מן התורה משום מגדר מילתא וכמו שהחירו באמרה עמאה אני לך כך יש להחיר באמרו עמאה היא לי במקום שאי אפשר לגרש אלא בטענה ועל פי ב"ד כדי שלא יהו נזות ישראל ובני ישראל רגילים בכך. ומ"מ אפילו אם נראה לומר שהיא אסורה לו ושווייה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא יחוש לעצמו ואם תרצה היא למחול על העונה ושלא יוליאה בגט יתן לה שאר וככות כמו שאמרת, וזה שנראה לי עיקר לגדון שלפנינו וראוי לדון בכיוולא בזה ולא ישלחו הפריצים בעולתה ידיהם עכ"ל התשובה. הרי כל דברי גדון דידן אשר ראוי לשום אליהם לב מבוארים בתשובה זו. בראשון מאחר שהיה קטנה בינו לבינה כידוע לכל וגם העידו בב"ד שחזר אחר עדים שקרים א"כ אין להאמינו כלל במה שאומר הנ"כ וכופין איהו לקיים עונתו אם אינה מוחלת לו, (ואף כי הרשב"א מסתפק בדבר אי מותרת לחזור לו היינו דוקא במעשה שהוא שאמר בעצמו שראה שזנתה עמו אבל כגדון דידן שכל עדותיו אפילו עד אחד בדבר מכוער ממש לא הוי נראה דמוותרת לו לכולי עלמא ולחו כל כמיניה להסרה עליו ובכ"ג יש ג"כ ליישב תשובת מוהר"ם הכתובה בהגבות מרדכי דקידושין (תרכ"ג) דמשמע שם דאם אמר בראה שזנתה דשווייה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואסורה לו אף לאחר תקנת ר"ג ע"ס), וגם מבואר שמה שראה אותה מדברת וכוללת עם הנחמד שאין בו כלום, א"כ גם כאן מה שראה אותה מהלכת ברחוב העבדנים אינו כלום. סוף דבר על פי דברים אלו נראה לנו לפסוק שאם רואה לגרשה והיא מקבלת גט מראויה יתן לה כתובה וכל הנאיה ככל מגרש אשתו

ועל

ישנה עד שעלתה חלודה בין כמ"ר נחשון בן עמינדב ובין
 חתנו כמר אליזר בן שדיאור אשר כאמין לקול מלחשים
 להוליא דיבס וס"ר על אשתו שרש בת נחשון כ"ל. ובתחלה
 אעתיק כל העדיות והעניות מגוף פסקי שלשה חלופי ישראל
 הנקובים בשמם על ספרה דמתא מק"ק קראקא ובדאי
 אותה הכעתקה היא כישרה הנתאמתה לחכמים עד אשר
 נתנום בהעתק לוח פסקיהם איש איש על דגלו וז"ל. נוסח
 טענות ר' אליזר, איך בין בי"ח מיינס ווייב גיוועזין כו'
 עד אך העיקר דין תולה בעדות זו (תמלא בראש תשובה
 י"ב). עוד אעתיק מפסקי הגאונים וז"ל, על דבר עדים
 הנשאלים שהביא בעל אשה זו כתוב לפנינו וכתוב בתוכו
 בזה הלשון, דא זאג איך הויף מייין חלק לעוב"ב כו' עד
 בכתב יד העד הנ"ל (תמלא בתשובה י"ב ד"כ ועכשיו).
 עוד שאר שמן עדות שהעידו עליה נשיב וקמינס שראו בה
 דברים זרים, כי אשה העידה שראתה יולא מחדרה קודם
 עלות השחר וחדר היה סגור קודם לאתו, והגדול העיד
 שראה בקטנותו שעיניה בראשו ושוב לא ראה מאומה, ועוד
 העידה אשה ששמעה מפי אחרים איך שקטן גיזס לה לומר
 עליה שינחה עם הנחמד, ואשה אחרת אומרת שכתבה לו
 כתב ע"כ. ושוב אעתיק מפסקי הגאונים העדות לזכות אבי
 האשה ובתו וז"ל, ולפסול העדים הראשונים פסקי התו
 לקדמנה שני עדים כשרים והעידו על עדים הראשונים
 שפסולי עדות הם וכו' עד חסוד הוא שגונב (בתשובה
 הקודמת ד"ה ומעתה כו', הפעם הכתי כו'). ועוד אעתיק
 מפסקי הגאונים העדיות שהגובו על הבעל שחזר אחר עדי
 שקר, וז"ל העדות שהעידו עליו ר' אביגדור וכו' עד דר
 ויישט חו (תמלא ג"כ בתשובה י"ב ד"ה וז"ל העדות כו'),
 עוד העיד אחר שהבעל ראה לשוכרו, ע"כ ההעתק :

והנה אבא לדון לפני רבותיי וחביריי להיות מן המתירין
 וכח דביתרא עדיף. תחילת דברינו שאותה אשה
 שרש בת נחשון מותר לבעלה ר' אליזר על כל אפיין, והיתרה
 מתחלק על ארבעה דרכים :

הדרך הראשון שכל אותם העדיות אפילו אם היו ח"ו
 עדים כשרים והגובו כדת ובהלכה מ"מ אין כאן
 דין עדי עומאה אלא עדי כיבור כמו שפסקו הגאונים
 הנ"ל דשאלו בצגדים קאמרי ולא בקירוב בשר ורש"י פירש
 בסוף פ"ק דמכות דבעינן שישכבו כדרך המנאפים בקירוב
 בשר, ואף שרש"י צפרק השוכר את הפועלים לא כתב
 להדיא דבעינן שכיבה בקירוב בשר מכל מקום מאחר שכתב
 שם נושישכבו זה על זה כדרך המנאפים ואין לריך לעדים
 שיראו כמכחול בשפופרת משמע זולת זה בעינן כל הראוי
 לתשמיש והיינו שכתב ישכבו זה על זה כדרך המנאפים ולא
 סגי בזה שכתב ישכבו זה על זה, ועוד מהתמא בעינן
 שכיבה הראוי להערה כי עיקר טעמא דכגי בהכי דאמרינן
 מסתמא הערה בה כמ"ס הרמב"ם בפ"א דביאות אסורות
 וכן הטור אחריו דאין לריך כמכחול בשפופרת אלא כשרואים
 אותן דבקים כדרך המנאפים הרי אלו נהרגין שבדאי הערה
 בה עד כאן. והנה הנראה בעיני מאחר דליכא כאן אלא
 עדי כיבור וליכא קלא דלא פסק שברי מוכח שאין כאן שום
 קול ורינון אלא מה שהעידו העדים והוליאו עליה רינון,
 וכבר פסקו בהג"מ והרי"ף והרמב"ם ור"ח ז"ל ד' עמודים
 יסודי עולם שאין מוליאין מן הבעל אלא בעדי עומאה
 ולא בעדי כיבור וכן נראה לר"י בעל הסוס' וכדאי היה
 לסמוך עליהם שלא לאסור אשה על בעלה אלא שמהר"ם
 כתב שלא להקל בדברי השאלחות מאחר שדבריהם דברי
 קבלה, והנה כבר הכריע הרא"ש שהוא ראש לכל האחרונים
 שאף לדברי השאלחות לא מפיקין מבעל אלא בעדי כיבור
 וקלא דלא פסק ומי יחלוק על דבריו להחמיר שלא כדון
 להוליא אשה מבעלה, ואף הריב"ם מביא ראייה מדברי
 הרמב"ם

ועל דבר ההולחה שהצט הצעל מאבי אשתו שגרס לפזר
 לו ממון שבה הנה ליום שהיה קצוב להם ואביהם
 איחר פעמיו ולא בא, נראה שבה הדין עם הבעל, וכן
 פסק המרדכי סוף זה בורר וז"ל אמנם אם בא ראובן ואמר
 לשמעון לך לב"ד הגדול וא"ל שמעון ואני אבוא אחרך אם
 יחזור ראובן ויטעון עני שמעון לומר שפיזר את מטותיו על
 שהלכתי לב"ד נגדך ולא באתה אני שואל ממך יליחותי ר"מ
 מחייב לשלם לו כל הולאותיו אע"פ שלא נדר לו עכ"ל.
 כ"ס בנידון דידן שקבלו ק"ס וס"ד וח"ח לעמוד לדין ולא
 בא ואע"פ שטען האב וכן העידו עליו שמשפי פראג וכתבו
 הנה לזמן ההוא שהיה חנוס בדבר והולרך להשתדל בהשתדלות
 הגרוש ובקשו ממנו להרחיב להם הזמן המוגבל ההוא עד
 ל"ג בעומר שבער וכן עשינו, מ"מ מידי הולאות הבעל לא
 נפטר דלגבי דידיה לא מיקרי חנוס אלא הוה כרוזה להליל
 עלמנו בממון חבירו שחייב לשלם לו. מ"מ יוכל לתפסן
 במזונות בתו או כתובתה עד שבת נחמו הבע"ל שיראה אם
 יכנס הבעל אשתו או יפטור וכן הוא במרדכי בסוף אע"פ
 ובהגהות שם לענין מורדת דתפיסת האב מהני לבתו. ומה
 שהצט האב להבעל ליתן כל חדש משנים שצברו מקטע שהיה
 עם בתו וזכו אדום למזונותיה ולפרנסתה כמו שכותבין
 בתנאים דמתקנין לאחר הנשואין והראה לנו על זה פסק
 חתום מראשי ק"ק פראג, על זה לא נדון לעת עתה מאחר
 שלא שמענו טענות והתבונות שטענו ושהבינו על זה והפסק
 שהביא לא היה כל כך מבורר לפסוק עליו. וכבוד דבר זה
 ונטיל לדון דבר זה על שלשה רבנים הנקובים בשמותם
 רבי מאיר בערן ורבי יחזק שטענגלי ורבי יעקב רוידניץ
 והמה מחוייבים לשמוע אל ב"ד הזה במה שיפסקו להם בזה
 ובכל טענת ממון שזיניכס כאלו פסקו אנתנו, והב"ד
 הנ"ל יפסקו להם ג"כ דינס קודם שבת נחמו הנ"ל שאז
 יכנס או יפטור. ומה שהעידו על הבעל שראה לכתור
 עדים שקרים על אשתו בזה שלא כדון לריך סליחה ופריה
 ולריך תשובה על זה כאשר נסדר לו התשובה וא"ל לכזיברה
 בפסק הזה, איך זאת נזכיר באם יגיע זמן הנ"ל ויגרת
 הבעל את אשתו או במעמד ההוא יאמר ששקר עמו זו
 העדים, ואם באמת עשה הנה מצקם מחילה על זה מאשתו
 וממשפחתה על שראה לפגמם. וכל זה דלעיל לריכין לקיים
 שני האדדין הנ"ל כאשר קשרו עלמם בח"ח ובש"ד וק"ס
 לקיים דבריו כנ"ל. ומה שנראה לנו פסקו וחתמנו יום ה'
 י"ו ימים לחדש סיון שי"ח לפ"ק :

נאום משה בן יקותיאל ז"ל סנ"ל איש לנדא. ונאום יוסף
 בן הר" מרדכי גרשון כ"ץ ה"ה. ונאום משה בן לא"א
 ישראל שלי"מ נקרא משה אישראלש מקראקא :

יג תשובת מהרש"ל על נידון זה, ונדפסה ג"פ
 בתשובותיו בסיומן ל"ג :

ראיתי דמעות העצוק, היורד וזוכה משוק לשוק, קול
 נהי וקול כזי וקול תמרורים, מקולות מים רבים
 משברי ים אדירים, הם מים הזדונים מי המרים, מקור
 נובע מסלעי המחלוקת מראש לורים. הקול קול עקב וקול
 ערעורים, קלא דאפקו סנאי רשיעיות צריב ומלה וחרחורים,
 קול דבה ויבבה בהרועה ושברים, קול אונת כהנים מהמונים
 זורים, המפגלים זכיהם בהקרבת חלבים ואימורים, כי דם
 הקדש נשפך כאילים ופרים. מפה לפה נתמלא הומים
 בקרית יערים, על זה ידו כל הדווים זקנים ונערים. על
 כן נערת חלני לעזרת ה' בגבורים, לקפץ על הגבעות ולדלג
 על ההרים, לבנות מזבח ההרום מול בית פוערים, ולהחזיר
 העטרה ליושנה כלבי תפארת והדורים. כי לא יכון נגד
 עיני דובר שקרים, ואומר כפי אשר יראוני מן השמים צבירורים,
 להסיר עיינין כהורים. ואתחיל ואומר. על דברי המחלוקת

שאלות ותשובות הרמ"א יג

הרמב"ם ומשום אותו לדברי השאלות להיסור שלא כדברי הרמ"ם, והטור ג"כ כתב שדעת הר"ף קדעת השאלות כפי אשר ביאר אותן הרמ"ם. ואני כתבתי שהר"ף והרמב"ן ורש"י כולן הוכיחו דין שלא כדברי השאלות, ולריך אני לברר את דברי ולהעתיק קלם מחבורי בפרק בילד אשה אחיו סימן ע"ז, וכבר ידוע פירושו של מהר"ם איך מפרש השאלות ואיך ר"ה חזר לדון כדברי השאלות כאשר כתב באשר"י, ואיני לריך להעתיק אלא מה שהיבנתי על דבריו ואיך עמדתי בהחלט הדבר לפי קולר תבונתי ומיעוט שכלי וזה הלשון, ונראה לפי דברי מהר"ם ויישובו הא דקאמר בקלא דלא פסיק דסגי בראית הבעל לחוד איך הפירוש שקול יולא ע"י שראה הבעל דבר מכוער או קלא דפסיק שילא הקול על ידי עדים שראו דבר מכוער כמו שפירש הטור דאם כן קלא מאי מהני ובסוגיא משמע דלא סגי בלא קול, אלא ג"ל קול הוא לעז בעלמא שמרנניס אחריה ועל זה נאחד שזינחה עמו זולת אותו דבר מכוער שראו העדים או הבעל, וכן יראה להדיא מן הרמב"ם פ"ב דהלכות סוטה בפירושי, ומ"מ סיכא שיש עדים בדבר הכיעור או סגי אפילו בלא קול כלשון השאלות, והא דקאמר הא בקלא דפסיק שריך לכל הפחות קלא גבי עדי כיעור איך הפירוש שריך לקלא אלא ה"פ הא דקאמר רב שריך עדים לכיעור אבל בלא עדים אפילו ע"י ראית הבעל וג"כ יש קל אינה נאסרת היינו בקלא דפסיק לזה לריך עדים אבל ה"ס בלא שום קול מהני, גם כתב הטור לדעת ר"ת ר"ל כמו שחזר בסוף ופירש כדברי השאלות שאם יש לה בניס לא האל אלא בעדי עומאה. ולא דק בדבריו כי אליבא דר"ת כמו שפירש מהר"ם לעיל אף בעדי כיעור אפילו יש לה בניס האל דהוי כמו פהח פתוח כו', וכן כתב הרמ"ם גופיה אליבא דר"ת, ועוד כתב המרדכי בשם מהר"ם וז"ל ואחרי שדברי השאלות מיושרים מי יחלוק עליהם להקל ועוד שכל דבריהם דברי קבלה ויש לסמוך עליהם כמו על התלמוד ואף רבינו תם חזר בו שוב והיה חושש להחמיר כדבריהם ואף המיימוני פרק כ"ד דאישות כדבריהם וז"ל, היו שם עדים ששטחה דבר מכוער ביותר שהדברים ניכרים שהיתה שם עבירה ואע"פ שאין עדות ברורה בזנות כגון שהיתה בחלר לבדה וראו רובל יולא ומיד נכנסו בשעת יליאתו ומלאו אותה עומדת מעל המטה והוא לובש מכנסים או שהיא חוגרת חזרה או שמלאו רוק למעלה מן הכילה או שניהם ילאו ממקום אפל או מעלים זה את זה מן הצור וכיוצא בו או שראו מנשקין זה את זה או מגפפים זה את זה או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלת וכיוצא בדברים הללו אם ראה הבעל מוליא ואין לה כתובה ואין זו לריך התראה. עוברת על דת יהודית או ששטחה דבר מכוער פירוש בלא ראית עדים אלא ע"פ הבעל אין כופין הבעל להוליא אלא אם ראה יוליא ואע"פ שלא הוליא אין לה כתובה שהכתובה תקנה חכמים היא שלא תהא קלה בעיניו להוליא ולא הקפידו אלא על צנות ישראל הנוטות אבל הפרולות אין להם תקנה זו אלא תהא קלה בעיניו להוליא כרי כדברי השאלות עכ"ל, ושרי ליה מריה כי אגב חורפיה לא עיין בדברי הרמב"ם כלל כי אדרבה לשם משמע להפך שהרי כתב אפילו סיכא שראו עדים הכיעור מ"מ אם ראה יוליא משמע שאינו מהוייב להוליא והיינו כדברי הג"מ ור"ת ורי"ף, גם מה שכתב אה"כ או עשה דבר מכוער פירוש בלא ראית עדים על כרחך לריך לפרש שהיא אינו מכחישהו דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן בכתובה שלא תהא קלה בעיניו להוליא אלא יכול לומר ראית דבר מכוער ממנה, וגם הרמב"ם פסק פרק כ"ד דאישות שאפילו אם ראה הבעל שזינחה אינו נאמן להפסידה כתובה, וכן כתב המהר"ם גופיה בכתובה שאין הבעל נאמן והוא בהגהות דקידושין, וזו אינה לריכה פנים דפשיטא דאינו נאמן אם

לא שאינה מכחישהו. האמת שהוא מפרש כך מדעתו אבל אינו כן אלא הכל בעדים רק שהרמב"ם חזר ומפרש הא דלעיל הא דקאמר ראה הבעל מוליא כו', ואף שיש קלם לדחוק וליישב דברי מהר"ם איך השוה דברי הרמב"ם לדברי השאלות בשינויי דחיקי אבל אין לנו להוליא דברי הרמב"ם מפשוטן, וכן פירש (הרא"ש) להדיא שדעת הרמב"ם כה"ג ור"ת שאין מוליאין בעדי כיעור מצטל דה"כ מאי קאמר אי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק מפקין האל בעדי כיעור לחוד סגי. וא"ל דאו או קחני כלומר בעדי כיעור או בראית הבעל בקלא דלא פסיק אם כן ה"ל לפרשו קלא דלא פסיק ודבר מכוער בראית הבעל, ועוד דלא ה"ל לחתויי ברייתא דרוכל יולא כו' דמדבר דבר מכוער בראית הבעל אדבר מכוער בשני עדים, ולכן נראה שהשאלות מפרשי דברי רב בעדי עומאה וברייתא דרבי שרוכל יולא בעדי כיעור רבי סבר דבעדי כיעור מפקין מצטל ורב סבר דבעדי כיעור לא מפקין מצטל כלל אלא בעדי עומאה ופסק תלמודא הלכתא כוותיה דרב בקלא דפסיק כלומר או עדי כיעור לא מהני אלא לריך עדי עומאה וכוותיה דרבי בקלא דלא פסיק דמהני עדי כיעור עם הקול שילא בעיר, אבל בראית הבעל לחוד לא מפקין מצטל אפילו בקלא דלא פסיק, ועדי כיעור עם קלא דלא פסיק דוקא חסוב כפתח פתוח או עד אחד קנוי וסתירה, ומה שהיה קשה לר"ת לעיל דאי רב בעדי עומאה מאי קאמר כי אפסקא לקלא כו' איך שייך לשון קול בעומאה, אגב דבעי למימר באותה סוגיא אלא דליכא עדים ואפסקא לקלא נקט נמי בתחלה האי ליטנא ועוד דאליטנא דמתניתא קאי דקרי ליה נטען דמשמע בדברים בעלמא והיינו קלא וזהו מסתברא, אבל לא מסתברא כלל לפרש ובעדים סתם דקאמר רב היינו בעדי כיעור וכן באו עדי עומאה דברייתא חיירי בעדי כיעור וכך היא שיטת רב אלפ"ם והרמב"ם עכ"ל, ונראה מה שכתב כך היא שיטת הר"ף כו' אין ר"ל שהר"ף סובר דבעדי כיעור עם קלא דלא פסיק מפקין מצטל כמו שפירש הרמ"ם אליבא דשאלות, כי הר"ף והרמב"ם פוסקין להדיא דאין מוליאין כלל מצטל אלא בעדי עומאה עד שיטא כדרך המנאפים ודוקא מן הנטען מוליאין בעדי כיעור וקלא דלא פסיק, ומה שכתב שיטת הר"ף והרמב"ם כלומר שמפרשי דברי רב ובעדים בעדי עומאה והברייתא בעדי כיעור אבל אינם מפרשים האל מן הבעל כשאלות אלא מן הרוכל הנטען, ומתוך כך שגג הטור וכתב לד. ת. כרי"ף בעדי כיעור עם קלא דלא פסיק מפקין בין מנטען בין מצטל וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל, וליתא שהר"ף לא סבר כן אלא שהרא"ש פוסק כן כדברי רש"י והשאלות שמפרשי האל אבעל קאי. ומה מאד יפו בעיני דברי הרא"ש שמכריע בשאלות ואינו מקיל בהן ומפרש אותה בסדור יפה, וראייה שהביא מהר"ם מדקאמר אין אוסרין על היחוד ולא אמר אין אוסרין ותו לא, חילוק קלישא הוא בעיני לבנות עליו יסוד בניין על דרך האמת. עד כאן העתק וקלרתי, והשתא נתלצנו דברינו שהאשה מותרת לפי דעתי אפילו אם היו עדים אמיתים ח"ו:

ומ"מ פתחי להכנס במבוי המקורה להטיר ולעז שיחתי לפני הגאונים ה"ל שכתבו שיש ג"ם במרדכי ולא כתבו באיך ומה לתקן המעוות והמעוקל ואם היו באים לתקן שלא כפירושו היה להם לפרש ולומר מה שכתב ואע"פ שלא הוליא אין לה כתובה כו' חזר לדבריו הראשונים דלקמיה דחיירי בעדי כיעור, גם לפי דעתי שאי אפשר לתקן כולו שהרי מהר"ם דימה לחשוב שדברי הרמב"ם כדברי השאלות היינו צמה שיכול להוליא ואין לה כתובה כדברי השאלות אף שלא הוכיחו ממש לדבריהם הרי שהם כתבו שמויאין בע"כ ממנו, גם אפשר מאחר שהפסידה כתובה א"כ מסתמא ראוי לו ומלוא להוליא וקרוב קלם דבריו לדבריהם

כל אחד ואחד דתקן הוי זכיר בדבריו שמה מחוסר ילמדו לשקר משום דבי דינא דתת דבי דינא לא דייקי, ומחדש ההחילו הדיוטות לקבל עדות ומעמי עקלקלות, וכל המקבל עדות ואינו ראוי לדון כאילו קבל עדות שקר ואין ראוי לדון על פי אותו שטר עכ"ל. ובתשובות מיימוניות הביא דברי ריב"ס לפסק הלכה וכן הסכים הרמ"א, ותימה על הגאון מהרמ"א שהביא בכתבים סימן קע"ה דברי ראב"ן לפסק הלכה. ואולי לא סמך אדברי ראב"ן כל עיקר אלא סמך קצת חמה שכתב בסוף התשובה וז"ל ואף כי עיקר חינוס אלא לזרר אמינת הדברים לפי אומדנות הוכחות עכ"ל, פירוש מכח זה היה מתיר לגבות שלא בפניו וגם העיקר שאותו גזר שיהיה להעיד שלא בפניו גזר אלים הוה כמו שכתוב בראש התשובה ולכל זה יכול להיות שריב"ס גופים מודם וזודאי כך דעו, וחדע כי לא הורגל זה הגאון לפסוק כחד דעה דפרט דדיני ממונות וגם רבים חולקים עליו כגון ריב"א והאשר"י אלא עיקר כמו שפירשתי ע"כ העתק מחבורי. ואף שנמלא כתוב בחידושי מרדכי בהגהות החדשות המוספות עליו בדפוס וז"ל. תקנת הגאונים כשמקבלים עדות מן הקטנות שאין לעדים להעיד בפני הצעלי דינים כדי שלא יעשו זה את זה קטנות כשישמעו עדותם וגם הדיינים לא יגלו עדותם שיקבלו לבעלי דינים שלא ילך בעל ריב אליו להתקוטע אבל עסקי ממון מקבלים בפני בעל דין עכ"ל, אין לטעות ולומר דשרי נמי בדון זה לקבל שלא בפניה כדי שלא יתגלגל ריב חלילה, ואין לדמות ענין זה לדון דהא כל עסקי ממון הזהיר שם שלא לקבל העדות אלא בפניו ולחוב את חבירו אלא בפניו, כי טעם זה שכתב מפני הקטע כו' אינו מספר כלל אלא להדיין שרובה לישב ולדון דברי ריבנות וקטנות בין איש לחבירו או בין משפחה למשפחה שאין בהן דררא דממונא וכ"ש שלא יבא בהן דברי אסורים אלא ענייני חירופים וגידופים ולראות מי הוא הפושע וכדי שידע לפשר העניין וידע מי מחוייב ביותר כדי להשקיט הריב אז הוא שרי לקבל העדות שלא בפניהם, ועוד הארכתי לשם בחידושי הרב מאלו הדינים ונלחתי להאריך. ואין לשנות ביה נגה ולומר שפני אלמותו של רבי נחשון כ"ץ שאימתו מוטלת על הצריות שלא היו יכולים העדים להעיד אלא בהסתר ובחשבה, ומה שרצו הגאונים הנ"ל לחלק דלא אמרינן דין אלים לגבי בניו אין עעמא דרור לדבריהם כסני דמ"ש הא מהא ומסתמא דתלמודא דפרק חז"ה דמסקינן לשם דלבן הגזן יש לו חזקה כשצא בטעות עלמו היינו כשהחזיק שלש שנים אחר מות האב שכבר חלף והלך לו אלמותו של האב כדמשמע לורחא דשמעתא למענין שם, אף שדברי מהר"ם שכתב על הישוב משמע שאפילו באצו חי קאמר מ"מ יש לתמוה אף עליו, ועוד שאני הסם דחזקה מסייע ליה וחדע דאפילו הגזן גופים מהני ליה חזקה במה שלא החזיק עליה גזנות כ"ש בנו שלא החזיק בגזנותה כלל, וגם יש לחלק בין ממון שאין אדם חוטא ולא לו ובין פגם בחו שפגמה פוגמתו שהרי סוקלין אותה על פתח בית אביה לומר ראו גידולים שגדלתם כ"ש בה כהן שחלויה בקדושה וע"כ יראה להחמיר ולידון בשריפה שיבא בה שייך דין אלם, אלא שתמה אני על הגאונים איך הושבו חכמים אחר ויהיה להם להשיב נהי דהוי אלם מכל מקום אבות יאכלו בוסר וגו' הלא עיקר דינה דגבין עדות שלא בפני אלם היינו מקור חובו מהאי עובדא דמרי בר איסק דאתא ליה אחא מבי חוזאה כו' א"ל מרי בר איסק לרב חסדא וכי דינא הכי המוליא מחבירו עליו הראייה וא"ל רב חסדא הכי דיינינא לך ולהלוהו אלמי דכוותיך, משמע דמקלין גבי אלם למעבד ליה נגד דת תורתנו וה"ה למגבי עדות שלא בפניו. ומה שיש רואים לדקדק מהאי עובדא איפכא כבר ביארתי יפה לשם בחיבורי, אלמא דעיקר דינא דאלם משום קנסא ואלם

לדבריהם, א"צ אף שהאלחות לא איירי שמוציאין ממנו אלא סיכא שאינו מכחישן ומאמין לדברי העדים שראו הכיעור אבל סיכא שאמר הבעל להדיא איני מאמין לעדים כלל שראו אף הכיעור הזה אין מוציאין מידו. אבל מ"מ דוחק דמניין לו להוליא דברי רבינו משה מפשוטו כאשר פירשנו:

סוף דבר הא לן קמא דהאי איתתא שריא לבעלה ולא יכול לגרשה כלל בע"כ, ואף לפי סברת הרמב"ם שכתב אם ראה להוליא מוליא היינו זימיו שלא נתפשט חרם הגאונים ודר"ג שלא לגרש אשתו בע"כ אבל זימיו ובזמנו שנתפשט חרם דר"ג שלא לגרש בע"כ כל היכא דשרי לבעלה לא יכול לגרשה בע"כ, וה"ה שלא הפסידה כתובתה דהא טעמא דר"מ דהפסידה כתובתה משום תהא קלה בעיניו להוליא והכא שלא יכול להוליא ממילא שלא הפסידה כתובתה:

והדרך השני אף אם היה העדות מספיק לאסרה ונהוליא מבטלה הכא שלא הוגבה בפניהם לית כאן בית מיוחד כלל, ואל תצא לאסרה מדברי ראב"ן שפסק דדיעבד הוי קבלת עדות שלא בפניה עדות כי כבר הוכחתי בחיבורי פרק הגזל ק"ה סימן ע' שאין הלכה בדבריו ואעתיק לך ממנו קצת הענין וז"ל, מה שכתב המרדכי בשם ראב"ן מאחר שמעשירין לקבל העדות שלא בפני בעל דין ע"י אונס ש"מ דדיעבד כשר אף בלא אונס דאי פסול דדיעבד אף בלא אונס א"כ באונס נמי ליפסל, ועוד כתב שאם אינו בעיר ואין שהות לשלוח אחריו דמקבלין ע"כ. והנה מה שכתב אם אין שהות לשלוח אחריו כו' נראה דלא סבירא ליה כוותיה ה"ה כמו שפסק ריב"ס דאף באונס לא מגבין שלא בפניו אלא ח"כ פשע שלא בא, ומ"ש ראב"ן דדיעבד כשר כו' היינו שמביא ראיה מדברי אלמו שפסק להדיא אפילו היכא דלא שלחו אחריו מ"מ מקבלין העדות היכא דאיכא אונס כגון שהעדים חולים או הוא, וגורם או שלחו אחריו ולא בא, אבל לפי מה דכתיבנא שהגירסא המקובלת היא ושלחו אחריו אם כן לית ליה ראייה כלל דמתמת אונס נמי לא מכשירין לקבל העדות שלא בפניו א"ל שפסע ולא בא. ואדרבה ריב"א מביא ראיה שאם קבלו דדיעבד שלא בפניו אין עדות כלל לדון על פיו וראייתו מפרק האשה שנתארמלה (דף כ') אין מזימין העדים אלא בפניהם נהי דהזמה לא הוי הכחשה מיהו הוי, פירוש מכחישים העדים אף שלא בפניהם דלא לחוב את העדים אלא חוב של בעל דין והרי הוא בפניו אבל אין מזימין כו' פירוש לדון אותם על פי אותה הזמה משום דהוי חובת העדים ואין מקבלין שלא בפניהם אבל לענין הכחשה הוי שפיר הזמה, אלמא אף דדיעבד שקבלו הב"ד ההזמה מ"מ לא הוי קבלת עדות לדון ולהייב העדים עליה מאחר שלא הוי בפניהם. ואף שכתב המרדכי שיש דוחין שכל ענייני הזמה חדוש הוא ולא גמרינן מיניה, איני מבין דבריו כלל דנהי דעדים זוממים חדוש לחייב אותם מטעם חרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני כו' ולא גמרינן מיניה לחיובא ולא לחומרא אבל לפטור ולקולא שפיר ילפינן מיניה מכח ק"ו שאפילו עדים זוממים לא מחייבין להו שלא בפניהם ק"ו בדוכתא אחריתי, וכן יראה מלשון רש"י בפרק כל הנשר גבי בשר בחלב חידוש הוא דוקא חומרא לא גמרינן מיניה, ואף אה"ל דפרכינן הכי בין לקולא בין לחומרא מידי הא באורייתא כתיב שאין מזימין אלא בפניהם ובהזמה גופים מנלן אלא דקי"ל לרבותינו שאין מקבלין העדות שלא בפניו משום דהוי כמו דין ואין דנין את האדם לחוב שלא בפניו כדכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט וה"ה לכל מיני דינא, ומש"ה כתב בעל העיבור חשובה לרי"ף וז"ל קבלת עדות לריך שלשה ומומחין יודעין הלכות עדות כשר ופסול והיירותם בקבלתם לקבל

שאלות ותשובות הרמ"א יג

כן אי קנסין ליה לאב למה נקום לבניו וכזו לא אשכחן לא בתורה ולא במשנה ולא בתלמוד, והא דלריבין למימר במקום דאין קונסין בנו אחריו היינו צמידי דאחי ליה מאבוב כגון שאביו בנה בית כו' כדאיתא התם, ועוד בר מן דין וכי כל בע"ד מהימן לומר לחבריה גברא הלמא הוא אלא דוקא שיש קלת רגלים לדבר כו' כמו שכתבו התוספות והרא"ש והב"י מאי רגלים לדבר איכא ואדרבא חזין שהוא מן הנרדפים והנעלבים כמו שכתבו הגאונים ה"ל וז"ל, ועוד דברור לנו שבזמן שגבסה עדות זו היה דליליור המושלים וראשי הקהילה והיו יכולין לגבות עדותן לפניו ותו הרי הראה לנו נחשון שער חתום בתלתא גברי מהימני דהיינו ר' משה ור' אהרן ור' דוד שהתרו בפני אליאור ה"ל שאם יש לו עדות שיגבסה בפניהם והם רוצים לישב בב"ד ולא יגורו מפני איש ומדלח עשה זאת נראה דאין מקום לטענתו שגבסה עדותו שלא בפניה מפני אלמותו של ר' נחשון ע"כ לשון הדיינים, כל שכן לפי טעמותיו של רבי נחשון שרואה לברר שבאיתו הפרק שהוגבה העדות הכה אותו העד הראשון בפני הראשים מכת מרדות וכיה נכפה בלא משפט ראשים שהקל תפסו אותו במשמר כעין הרבשה שבוטות ע"י אותו העד והיה צע"ס נכפה בלא משפט והוא על הוב בא לו, ואיך יעלה על לב האדם לדון בו דין אלם שיוכשר קבלת הסדיועות בלא בפניו, ואף אם תאמר להחמיר ולומר דהילכתא כראב"ן דקבלת עדות בלא בפניו הוא עדות בדיעבד מ"מ אינו אלא בממון ומטעם הפקר צ"ד הפקר כדי שלא תנעול דלת בפני לויין מה שאין כן בנדון לאסור אשה על בעלה ולפוסלה דדמי לדיני נפשות הלא אשכחן דאין אדם משים עלמו רשע כמו שאין אדם חייב מיתה על הודאת עלמו, ואם כן איך נשים אותה רשעה בלא בפניה וק"ו לפוסלה ולפוגמה, ואין חילוק בזה שהוגבה בפני הבעל שהרי הוא בא לחוב לה ולפוסלה, ואף אם יבא בעל דין לחלוק ולומר שהוגבה לחובתו מ"מ אינו מועיל לפוסלה נהי דחוב לו שיוציאה מביתו מ"מ הוא אינו נפסל ונעשה רשע וא"כ איך יועיל אותו הקבלה לעשותה רשעה ולפוסלה :

ועוד נראה צעייני דעיקר הטעם שאין מקבלין העדות בלא בפני בעל דינו היינו משום שלא יוכלו להעיד כל כך בפניו שהוא ידע בשקרייכו, ואף דמשמע מעבדה דינאי מלכא דקטל כו' ששלחו לו חכמים יבא בעל הסוד ויעמוד על שורו היינו דילפינן מקרא וכו' ובעליו וגזירת הכתוב שבעל הממון יעמוד על ממון, ואולי אף בזה איכא טעמא שמה לא יוכלו העדים לשקר ולהעיד בפני בעל הממון אף שלא ידע בשקרייכו מכל מקום שמה יסוגו אסור צרחותם בעל הממון שלא להפסיד ממוןו שלא כדין, ונראה צעייני אף אם היה ינאי המלך עומד לפני העדים מ מ לא היו יכולין לקבל העדות שלא בפני העבד שהרי אנו מוזכרין על הריגתו כמו על ישראל ואיך ידונו שלא בפניו ולא אמרין דקבלת האדון יסייע לחוב לעבדו שלא בפניו, ולישנא דתלמודא התם מסייע לנו ששלחו ליה רבנן תא את נמי להכא שמע מינה דתרווייהו צעיינן דאם לא כן ה"ל תא להכא, וק"ו בן בנו של קל וחומר בנדון זה, והשבות הרא"ש מבייע לנו באשר הביאו הגאונים בפסקם :

הדרך השל שי אף אם תאמר שהעדות מספקת לאיסור וגם בדיעבד הוא קבלה מ"מ בנדון זה העדות לא הוא עדות שהרי הוגבה על פי הדיועות ממש ושלא בדרישה וחקירה, וכבר פסק רבינו תם שאין להוציא אשה מבעלה אלא ע"י דרישה וחקירה, ואביא ראיה לדבריו מהא דמסקינן בסוף יבמות תניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה דברי ר' עקיבא ר' ערפון אומר בודקין וקמפלגי בדברי תניא דאמר רבי תניא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר

משפט אחד יהיה לכם ומה פעם אמרו דיני ממונות אין לריבין דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לויין ובמאי קמיפלגי מר סב"ר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומר סב"ר כיון דקא שרינן אשה איש לעלמא כדיני נפשות דמי, ופסק ר' אהר"י דהלכה כר"ע, וע"כ ז"ל דטעמא דיליה לאו משום דכתובה לחוד היא דאנו משום דמהני גבי ממון יקילו לומר דמהני גבי נפשות אדרבה איפכא מסתברא מאחר דלא מהני לגבי נפשות לא מהני לגבי ממון, וא"ל דר' עקיבא לא קאמר דלא צעיינן דרישה וחקירה אלא לענין כתובה לחוד דאיכא תבוא לגבות כתובה אם לא שיתירוהו כצ"ד להנשא, ומאחר שצריכה דרישה וחקירה לענין בריותא דילה למה אמר שאין צריכה דרישה וחקירה לכתובה אלא בודאי ר' עקיבא סבר דבודאי לענין שריותא דילה אינה צריכה דרישה וחקירה כלל דהא קילח לה לגבות כתובה דהא נשאת ע"פ עד אחד חפילו על ידי קרוב וכמו שכתב רבינו משה פרק ג' דכלכות גירושין וז"ל, אל יקשה צעיינך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה או עבד או שפחה או נכרי המסיח לפי תומו ועד מ"י עד משי הכתב ובלא דרישה וחקירה כמו שביארתי, שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות אלא בדבר שאין אדם יכול לעמוד על צוריו אלא מפי עדים ובעדותם כגון שהידו שזה הרג את זה או כלוה זה את זה אבל דבר שאפשר לעמוד על צוריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמע אם אין הדבר אמת הגון זה שהעיד שמת פלוני לא הקפידה תורה עליו שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו בו עד אחד חפילו שפחה ומשי הכתב ובלא דרישה וחקירה כדי שלא ישתרו בנות ישראל עגומות ע"כ, א"כ בא ר' עקיבא לומר שאין בודקים לעדות נשים בדרישה וחקירה דלענין שריותא דילה פשיטא דלא צעי ולענין גביות ממון שהיא הכתובה נמי לא תקנו דרישה וחקירה כדיני ממונות דמי אף דליכא בה טעמא שלא תנעול דלת בפני לויין מ"מ לא חלקו חכמים בין דיני ממונות א"כ משום חנינא חקילו נמי גבה, ור"ט סבר מאחר דסוף סוף מתירין א"א לעלמא כדיני נפשות דמיא, ואף שהקילו בעדות אשה מ"מ אותו העד שמעיד או שני עדים שמעידים אין יולאין מדין דרישה וחקירה שמה מתוך דברייהם ילמדו לשקר והלכה כר' עקיבא אבל לאסור אשה על בעלה דלא מקילין לגבה פשיטא דצעי דרישה וחקירה לכ"ע, וכן כתב האגודה במסכת יבמות צ"פ הבא על יבמתו שאין לפסול ולפגום שום איש ישראל בלא דרישה וחקירה, ומאחר דאין לפוסלה ולאסרה נ"ל בעלה צ"ד זה שהוגבה על פי הדיועות ממש בלא דרישה וחקירה אלא אדרבה דרוש וחקור העינין שהוא לשקר א"כ אין ממשות כלל בכל עדותיו, ואין שייך לומר כאן דפלגינן העדות ולומר נהי דאינה נאסרת מ"מ הפסידה כתובתה דלענין ממון לא צעי דרישה וחקירה וצוא לדחוק ולומר אף שאין שייך הכא טעמא דנעילת דלת ואדרבה אי מפסידתן כתובה בלא דרישה וחקירה עבדינן נגד הסברא שהרי הקילו חכמים לגבה משום חנינא כדפירש"י וכ"ש דנוקמה אדינא אפ"ס נתפוס טעמא קמא שכתבו ואין לחלק בין דיני ממונות זה אינו דפשיטא לפי מה שנהוג בינינו חרם ר"ג שלא לגרש אשה בע"כ א"כ כל איכא דשריא לבעלה ויושבת תחתיו חיה לה כתובה כדי שלא תסא קלה צעיינו להוציאה כדפיר"י, ועוד איך יתכן לומר שהפסידה כתובה א"כ זינתה ואיך שריא לבעלה ומדשריא ש"מ דחוקמה לחוקה שלא זינתה ואיך הפסידה כתובתה, ועוד לא שייך למימר כאן פלגינן כלל זה הא מדינא צעיינן דרישה וחקירה אף בממון אלא שהקילו חכמים גבי ממון ומאחר דהכא גבי לאסרה על בעלה צעיינן דרישה וחקירה אם כן פשיטא דנוקמינן האי איתתא לכל דבריה כדינה :

שוב מלאתי בתשובות הרשב"א סיוע לדברינו דבעינן דרישה וחקירה בפרט האידנא וז"ל בתשובה, ומ"מ אני רואה כי רבו היום הגשמים מתפרלים ואין חיש בדרך להוכיח לרשע ולגלות מומו ולאמר למקלקל מקומו מדוע ככה עשית וזכות ישראל לנעוה הן אלא שסדור מנוולן ולפיכך מן הראוי לחכמים ולכבדים לחקור הרבה ולדרוש ולהוליא דבר לאמיתו כי מדין התורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות לריכס דרישה וחקירה אלא שבדיני ממונות בלבד הקילו מבוס נעילת דלת וכוון באמת אף כשתמלא לומר שהוא כדיוני ממונות הואיל ועדיין לא נשאת היא לאחר ואין כאן עדיין דיני נפשות ראוי לנעול דלת בפני בעלי הוללות וסכלות ודורשין וחקרין אותם להוליא לאור משפט וכדאמרינן בריש פרק אחד דיני ממונות דאפילו בדיני ממונות בדין מרומה לדין דרישה וחקירה דגרסינן התם רב פפא אמר אידי ואידי בהודאות והלוואות כאן בדין מרומה כאן בדין שאינו מרומה כדברי שמעון בן לקיש דר' שמעון בן לקיש רמי כהיב בלדק השפוט עמי זך וכהיב לדק לדק תרדוף הא כילד כאן בדין מרומה כאן בדין שאינו מרומה ע"כ. ואם הורה כך בעדים שבאו להעיד על מה שנתקדשה ולהחמיר ק"ו בעדות שבאו להעיד לפסול האשה ולפוגמה ולהוליאם מבצלה. ולאותם בני דרכים שכתבתו שבעדות בעלה משום שהגבזו שלא בפניה או שהגבזה על פי הדיוטות בלא דרישה וחקירה מסייע לנו תשובות הרמ"א ש וכאשר הביאו אותם הגאונים בפסקים ע"כ לא הולכתו להביאו :

הדרך הרביעי דהיי דסהדי דקמסהדי על עיקר הכיעור סהדי שקרי נינהו כאשר העידו עליהם עדים כנ"ל, ואף שיש לפקפק ולהשיב דרוז מעשיהם הרעים של אותם האנשים בעו"ה הרגל מזוי באנשי דורנו ובפרט בקהלה קדישא דפראג ביותר מרוב ריבוי הכמון שהם כלאן אשר אין להם רועה, ס"ס מאחר שהחזקו לרקים ופוחזים כאשר חקרו ודרשו הגאונים הנ"ל ואף אני הקטן אחריהם חקרתי ודרשתי שכל פומי שוה שקלים הם מסובין וא"כ איך יוכשרו לעדות כזו, בפרט מאחר שיש עדות שחקר האי זעליקמן הנ"ל אחר סהדי שיקרי ובה לשכור עדים עד שמלא סהדי שיקרי דזילי אלוגרייכו וזאתו הדבר קל להעיד כפי רלונו, וכבר ידוע שהרקים והפוחזים שאינם בדרך ישוב העולם ודרך ארץ וכ"ש במלות שפסולים לעדות כאשר כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות עדות פי"א וז"ל, מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ הרי הוא בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם, שכל מי שירד עד כך חזקה שהוא עובר על רוב העבירות שיבאו לידו לפיכך אין מוהרין עדות לעם הארץ ואין מקבלין ממנו עדות אלא אם כן החזק שהוא עוסק במנות ובגמילות חסדים ומוהג בדרכי הישרים ויש בו דרך ארץ מקבלין עדותו אע"פ שהוא עם הארץ ואינו לא במקרא ולא במשנה ומלאת אומר כל תלמיד חכם בחזקת כשר עד שיפסל כל עם הארץ בחזקת שהוא פסול עד שהחזק שהוא הולך בדרכי הישרים וכל מי שיקבל עדות עם הארץ ערם שתהיה לו חזקה זו או קודם שיבאו עדים ויעידו שהוא מוהג במלות ובדרך ארץ הרי זה הדיוט ועתיד ליתן את הדין שהרי מאבד ממונם של ישראל על פי רשעים ע"כ, וכ"ש שמאורף לזה שמחמת שגאה ותגרא שבר לסהדי על ר' מרדכי כהן הנ"ל ובאו לנקום נקמת נפש ואף שהלכתה כחכמים דשונא כשר להעיד מ"מ גבי רקים ופוחזים פשיעה דפשיעה דלא מהימני. ולולא דמסתפינא מרבתיי וחזיריי אמינא דשונא גמור פסול להעיד מדמסקינן ספ"ק דמכות הרוג יליל נרצח יליל, ופירשו ההוס' משום שהוא שונא לו ואף בגבי נרצח סתרו זה הטעם ופירשו בע"א מ"מ גבי הרוג יליל כו' עומד זה הפירוש על אופנו מפני שהוא שונא לו וכן פירשו בפ"ק

דסנהדרין וקשה הלא שונא כשר לעדות, ודוחק לומר דדוקא אליבא דר' יכודה פריך דפסל שונא לעדות דה"כ הל"ל הניחא לרבנן דמכשרי שונא לעדות אלא לר' יכודה מה"ל ועוד מאי פריך לר' עקיבא דריש התם במתניתין מה שנים נמלא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בעלה כו' דלמא הוא סבר כרבנן ור' יכודה סבר כרבי דאמר התם במתניתא ד"א כשתתרו בהם אכל לא התרו בהם מה יעשו בני אחים שראו באחד שהרג את הגפס. ואמת שמלאתי בתוס' הגליון תוס' הישינים קושיא ו ובתימה עומד בזדאי תימה ולריכה תלמוד קאמר והניחו לנו מקום להסגדר בו דבזדאי שונא גמור כהרוג וכדומה לו פסול לעדות ולא פליגי אלא בסתם שונא היינו שלא דיבר עמו שלשה ימים כדאיתא התם להדיא במתניתין דבשונא כזה פליגי אכל שונא גמור שהוא לו באחד מן הרודפים ומבקש להתנקם ממנו אין לך נוגע בעדות גדול מזה, כל היכא דאיכא למיחש שהוא עושה להנחתו פסלין כאשר כתב הרמב"ם והטור וז"ל כל כיוצא בזה לא יעיד עליהם ודברים אלו אינן תלויין אלא בדעת הדיין ועולם בינתו שיבין עיקרי המשפטים וידע הדבר הגורם לדבר אחר וידע הדבר להעמיד ולראות אם ידע שיש לו לעד שום דבר הגאה בעולם בעוה ז' אפילו בדרך רחוקה ונפלאה הרי זה לא יעיד בה וכשם שלא יעיד בדבר שנוגע בעדות כך לא ידון עד כאן. כל שכן מה שראיתי כל דבר כתוב ותחום איך נגזרו אותם העדים במרמה ותרמית ומראשו ועד סופו אין בו מתום וכזאת לא יעשה בישראל הכזונה יעשה את אחותנו והפב"ד העתקתי בסוף סיום הכשר היריעה, ומאחר שאותו כתב עדות בעל ככל שוא ותפל. והעדות השני שהגאונים דימו לדמות לכיעור אומר אני אף שהוא עדות כיעור להרחק ממנו מ"מ אין זה כיעור להוליא דאינו דומה כלל למה שכתב הרמב"ם שניהם יולאים ממקום אופל דהיינו פירושו מקום סתר ומיוחד לעבירה להסתיר דבר מה שאין כן בנדון זה שהוא בפתח הבית ועוברים ושבים מזויין בעיר גדולה כמוה ושומרי העיר סבבו חמיד ולומדי התורה נעורים ומזויים להקיש על דלתות פתחי הבתים הפתוחים לרוחה ואין זה מקום סתר כלל, ואף זה היה בכתב ולא הסירו לקבל עדות מפי כתבם אלא בדיני ממונות משום נעילת דלת ותיקון השוק כמו שכתב הרמב"ם אכל לא לענין שאר דברים כגון קנסות או לחסור חשה על בעלה או לענין עדות קידושין, והארכתי בענין זה בפרק ארבעה אחין, רק אעתיק לפני רבותיי מעט מנהו וז"ל רש"י ז"ל פירש בחומש מפייהם ולא מפי כתבם מכאן שאין העדים יכולין להעיד בכתב ולשלוח לב"ד אחר וכתבו התוספות והרא"ש אין להביא ראיה לדבריו מהא דתניא בפרק מי שחזו חס לא יגיד פרע לחלם שאינו יכול לדבר אלא בכתב ורחמנא אמרה מפיהן ולא מפי כתבן שאני חלם שאינו ראוי להגדה כלל כדאמרינן בעלמא כל שאינו ראוי לבילה בילה (אינה) מעכבת כו', ור"ת נהג שישלחו עדים עדותן לב"ד בכתב ולא קרינן ביה מפייהם ולא מפי כתבם כיון שזוכרין עדותן אף שאפשר לומר ששכתו עתה מ"מ בעת שכתבו היו יודעים ואם יראו בכתב יזכרו, ומדברי הרמב"ם יראה כרש"י שכתב בפ"ג דהלכות עדות וז"ל, דין חורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי העדים שנאמר על פי שנים עדים מפייהם ולא מפי כתבם אכל מדברי סופרים שחותכים דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימים כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, וכתב הטור עליו הרי שלא הסירו אלא לחתום בשטר, ומ"מ נהגו העם כר"ת לשלוח העדות בכתב למקום אחר היכא שמכירין החימתם, והנראה בעיני דלאו משום דינא הוא אלא משום תיקון העולם ותיקון הסוחרים הסולכים למרחקים מביתם לשוקא לערוף להם חוקים ולוים ופורעים ומקיפין ממקום למקום שלא יכה לריך כל

שאלות ותשובות הרמ"א יג

לקבל ע"י אונס, וה"ה דדיעבד חפילו בלא אונס כדעת
 הראשון וכמו שהקילו לגביה לענין דרישה וחקירה פשיטא
 שיוכלו להקן שלא ישתנה מדינא דאורייתא וצטלו כל הדעות
 שהגבס שלא בפניה ולא בפני השמשים והסופר ונתרועע
 כל היסוד ונפל כל הבנין :

ועבשין שביארנו כל הדרכים וארון אלהים ולוחות הצביות עוברים לפנינו לתור למרים מנוחה וכשרון

עברה לבעלה, באחי לדבר משפט עם בעלה שבה למעול
 מעל ולבגוד באשה נעורים ולהפך ברית אשר כרת עמה ולא
 שמע למוכר מלאכי מפי האלהים ואומר שמאמין לדברי
 העדים באמרו שכשרים הם צעינו לנאמנים ונאמנים בצביות
 אחר ועבדה לנפשיה חתיכה דאיסורא כעובדא דשמואל בהאי
 סמיא בקידושין דה"ל אי מהימן לך כבי תרי כו' ויבא לשלם
 כל כתובה, ועל זה באחי לענות לו מן הסערה הלא שנינו
 משנה שלמה בסוף נדרים בראשונה היו אומרים שלש נשים
 יולאות ונוטלות כתובה האומרת עמאה אני לך שמים בני
 לבינק ונעולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה
 נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אומרת עמאה אני
 לך תביא ראיה לדבריה כו' ע"כ לשון המשנה, וכתבו
 התוס' וז"ל חזרו לומר אינה נאמנת דחיישינן שמא עיניה
 נתנה באחר, ואם תאמר עמאה אני לך אמאי לא מהימנא
 הא שויה נפשה חתיכה דאיסורא כדאמרינן בקידושין פרק
 האומר היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתך הוא
 מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו, ותירץ הרב ר'
 אליעזר דלא מלינו זונה שהיא אסורה לינשא לכסן דודאי
 הוא מותר עליה אבל היא אינה מותרת עליו הלכך גם
 לדבריה אינה אסורה בו, וקשה דאמר בפרק יש מותרין
 כל היכא דאיכו מותר איכו מותרת וע"ק דאמרינן בגמרא
 דאוכלת בתרומה שלא להוליא לעז על בניה ואמאי והא
 לגבי תרומה שויה נפשה חתיכה דאיסורא, וז"ל כיון דיש
 לחוש שמא נתנה עיניה באחר יש כח ביד חכמים לעקור
 דבריה מכל וכל בסברא גדולה כזאת, ומיהו נראה דאף
 למשנה אחרונה אם אומרת אשה עמאה אני לך ואמר
 הבעל שמאמינה דאסורה לו דאיכו שויה לנפשיה חתיכה
 דאיסורא וחפילו תחזור בה האשה ותאמר באונס היא, ויש
 אומרים דמשמתינן ליה על שגרם שתיאסר אשחו עליו
 ועובר על חרם תקנת רבינו גרשום עכ"ל התוס'. והשתא
 מאחר דאיכא תקנת ר"ג שלא לישא אשה על אשה ולא
 לגרשה בע"כ למה לא יחוש ג"כ לגבי בעל היכא שאמר
 מאמין אני לע"א או לפסולי עדות כגון רקים ופוחזים
 דהכא שאינם משקרים וימא ג"כ שעיניו נתן באחרת ואף
 לפי הר"ן שכתב לפי שהאשה משועבדת לבעל ואין כח בידם
 להפקיע עצמה מבעלה אלא דלפי משנה ראשונה משום
 דכסיפא לה מילתא לומר כך מש"ס הימנוה דאי לא קושטא
 אמרה לא הוה מזלזה בנפשה לומר כל כך ומכי חזו רבנן
 דאיכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר חזרו ואוקמוה דאינה
 ע"כ. מכל מקום הכי נמי איכא למימר גבי בעל לפי חרם
 ר"ג מאחר שהוא משועבד לה ולא יכול לגרשה בשום ענין
 בע"כ ח"כ אין כח בידו להפקיע עצמו ממנה, ואף אם
 תבא לחלק ולומר שלא תקינו אלא בנשים כמו שכתבו התוס'
 והרא"ש ביבמות פרק שני וז"ל, ואל תחמה היאך מתירין
 אותה לבעלה הא שויה לנפשה חתיכה דאיסורא כיון דאמרה
 עמאה אני וכי מאכילין לאדם דבר האסור לו, וז"ל דלפי
 שראו חכמים קלקול הדורות שנתנו הנשים עיניהן באחר
 ורוב האומרות כך משקרות לכן נראה להם להסירן וכו' ג'
 אמרינן התם בשילהי נדרים אמרה לבעלה עמאה אני לך
 אמר רב ששת אוכלת בתרומה שלא תוליא לעז על בניה
 עכ"ל התוס'. וא"כ יש לחלק דלגבי הנשים לא ראו הקלקול
 חפילו אחר שנתשע חרם ר"ג ותקנותיו ולא תיקנו חכמי
 הדור מ"מ הכא דאיכא רגלים לדבר שעיניו נתן באחרת

כל פעם ליקח עדים עמו, ואולי אף הרמב"ם מודה לזה,
 ומה שכתב שהתירו לרבותא דסיפא קאמר כמו שמסיק ואין
 דנין בעדות שבשטר בענייני קנס ק"ו מכוח וגלות, וכן
 נראה עיקר כרש"י ורמב"ם שאין לדון על פי עדות בכתב
 ח"ל בדיני ממונות נוהגים היתר כר"ת אבל בדיני קנסות
 וכן בעדות על אשה שזינתה או לפסול עדות אין דנין ע"פ
 השטר וכן עדים מעידים על הקידושין בכתב ידן בלא ב"ד
 כאשר כתב הרשב"א בתשובה וז"ל, ועל עדות שאמרת אם
 מקבלים מפי כתבם אין עדות שבשטר עדות אלא בשטר
 שיעשה בדעת המתחייב כשטר מקנה שממנו חנו למידין
 שאמרו וכתוב בספר וחתום וגו' שהמוכר לזה לכתוב ולחתום
 וכן כל כיוצא בזה אבל כל שטר שלא נעשה מרצון המתחייב
 אינו אלא כפנקס בעלמא ומפי כתבם ולא מפייהם הוא זו,
 וזה שאמרו הודאה מפי שנים וזריך לומר כתובו שאם לא
 נוס אין להם לכתוב ואם כתבו שלא מדעתו אין עדות
 עדות, וכדאי' בפ' זה בורר (כ"ט:) דגרסינן התם הדין אודיתא
 דלא הוה כתיב בה אמר לנא כתובו וחתמו והבו ליה חזיי
 ורבא דאמרי תרווייהו היינו דר"ש בן לקיש דאמר חזקה
 אין עדים חותמין על השטר אלא ח"כ נעשה בגדול כלומר
 וה"ל חזקה לא חתמו אלא ח"כ אמר להם תתמו וכו' ליה
 מתקיף לה רב פפי מי איכא מידי דאין לא ידעינן ואינהו ידעי
 שאלו לספרי דאביי וידעי לספרי דרבא וידעי, אלמא פעמא
 דידעי הא לא ידעי פסולי, והכא נמי אם כתבוהו וחתמוהו
 העדים שלא מדעת המתקדשת אין סומכים על עדות זה עד
 שיבואו ויעידו בפניהם והאריך ואני קלרתי, וכ"ש היכא שחזר בו
 שאין ממש באותו עדות וחפילו כחזק פורת להבאים שמן
 רוקח, ואינו, ושאר עדות של נשים וקטנים פשיטא שאין
 ממש בעדותם ואין ממש בדבריהם כאשר כתבו הגאונים
 ה"ל בפסקים באר היעב. ושם בחפזי עיינתי בפ"ד
 שהובא מק"ק פראג והיא כתובה בסוף הכשר היריעה
 וכתוב בה שיש תקנה והסכמה בקהלה שלא לגבות עדים
 ב"ד אלא בפניהם ובפני שני שמשים וסופר דמתא ואף
 מהר"ר יהושע שהוא מלך שכנגדו פיו הודה בדבר ח"כ
 פשיטא שנתבעל ונתהרס כל בניו אשר בנה אוחו זעליקמן
 ה"ל בכל תחבולותיו בעדות לשוא עמלו בניו בו דפשיטא
 דתקנת הקהלה תוכל להפקיע העדות חפילו שהוא עדות
 כשר כאשר כתב הרשב"א בתשובה וז"ל, מה שהקבל עשו
 תקנה מחמת הפריצין שכל מי שיקדש אשה שלא במעמד
 עשרה שלא יהיו קידושי קידושין שורת הדין נראה צבירור
 שרשאין בני העיר לעשות כן ובלבד שיסכימו בכך הנשי
 העיר ואם יש שם תלמיד חכם ולא הסכים עמם לא,
 והטעם בזה לפי שהליבור יכולין להפקיר ממונו של זה
 ונמלא כמקדש בממונו שאינו שלו וכמו שאמרו בכמה מקומות
 בתלמוד אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה וצפרק חז"ה אמר
 אמימר תלויה וקדיש קידושיו קידושין רב אשי אמר באשה
 ודאי אין קידושיו קידושין הוא עשה שלא כהוגן ואפקעינהו
 רבנן לקידושי מיניה, וביבמות פרק ב"ש ההוא עובדא דהוה
 בנרש דאיקדשא כשהיא קטנה וגדלה ואותיבזה חבי כורסיה
 אתא איניש אחרינא וחטפה מיניה ורב חננאל תלמידיה דרב
 הוה התם ולא ארצה גיטא מבתרא אמר רב אשי הוא
 עשה שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה דבכל מקום
 הפקר ב"ד הפקר כו' עד ומעשה היה צעירנו ודנתי בדבר
 לפני רבותי ומורי הרב ר' משה בר נחמן הודה לדברי.
 ומ"מ עוד לריך להתיישב בדבר עכ"ל התשובה. ומה היה
 לריך נמי לטעמא דהפקר ב"ד הפקר ואף ח"ת שיש חולקים
 על דבריו היינו משום דבעו להפקיר דין עדות שהוא כנגד
 תורתנו דכל שנים כמאה עדים דמי אבל הכא שתקנת
 והסכמת הקהילה לאוקמה דאינה דאורייתא שהרי מן הדין
 אין גובין עדות אלא בפני ב"ד כדי שיבא בעל השור ויעמוד
 על שורו אלא שבאחס להקל ולומר שהתירו בעדות ממנו

אלהים שופטים בארץ ולהרחיק ככלע ומוה"ר דייקין בין מוקדם בין מאוחר תועבת ה' גם שניהם לולא זה היה לי להשיב ידי אחור וסגחונים אשר התחילו בדבר מלוא עליהם היה לגמור ומי הוא זה ואיזה שיבא לחלוק על דבריהם אם לא מי שהורגל להעיל מוס בקדושים עד שירולה בעולת גדו"ה ועולת ראי"ה הלא עמכן הכרית והפליתי חשן המשפט ואורי"ם ותומים עמהם. גם ענין המחילה וסדר הכשר והקיון אשר יעשה ברבים הכל יהא על פי הגחונים ה"ל ואח"כ דעתי מסכמת בהחלטה להכריז בכל בתי כנסיות שהאי חשה נורת מרים בת ר' מרדכי הכהן נמלאת זכאה בדין וכשרה וטבורה ועילה הוליא עליה אנשי רשע ואנשי ריב וזדון השיאו עליה העמל הזה שוא ותפל הפילו היה בעלה כהן גדול מותרת לו :

ואז יבקע כשחר אורה, וידעו כל העם שהיא נירייה, ונתבטלו דברי המורה, שאמר פסולה וכעורה, וג... היא חסורה, הלא שגג וילא מלפני' כשורה, על כן... צעזעי הקורה, כי על ראשה לא יעלה מורה, וכבראשונה יזהיר אור נהורה, ערוכה בכל כבודם בת מלך ושמונה, ואם יהיה איזה שורש פורה ראש ולענה בעם עמורה, להוליא עוד בשפסיו ולהגות בגרונו, ולהעלות דבר זרות של שרבוז לשונו, במדה אשר מדד יהא מדתו, וישתרבו לשונו על גויתו, בפגיעת מרגלים תהא פגיעתו, במיתת מגפס תהא מיתתו, וקבורת החמור תהא קבירתו, אם לא יבקש להסיר גערותו, וילקח ויתודה ואז יחזור לכשרותו : דברי שלמה לוריא

יד אמת חותמי אשר חתמתי ושורה אשר רשמתי, בשולי פסק הגאון מהר"ר שכנא י"ץ בסגנון זה, דברי הגאון הג"ל נראין בעיני כי הם נוטים אל לד האמת עכ"ל. הנה לא החלטתי המשפט ולא נמניתי בהסכמתם להעשות סניף למכ"ת יען לא ראיתי ולא שמעתי דבר זולת הפסק הסוף ואולי גם לפני הגאון לא ספרו הדברים בהווייתן רק מקלת הדברים אשר הביאו בפסקי הליע בעל דין אחד ועל פי הדברים האלה פסק מה שפסק, ואני אמרתי בחפזי צערדת היריד נראין הדברים כיוון הורף הענין אבל לא נתתי הסכמת עד אבא חדר תורה אשר שמה כסאות למשפט כלי הקודש כלים מכלים שונים להוליא לתור תעלומה. והנה להיות נקי מה' ומישראל, ולהשיב לשואל משיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר או ח"ו יאמרו כתבתי כסומא בארובה ואח"כ שויתי נפשי בדמנא, אליע ההנללותי לפני כל יודעי דת ודין ואשר יבחרו יקרבו אליה וכל מלאכה נמצאה וגמס אותה יחרימו, וסדי במרומים הזה דרכי כל כימים לבלתי נשאי פנים לשום אדם רק להעיד על האמת לפי עניות דעתי וכל מאן דרחים לי רחים לי וכל מאן דסני לי סני לי :

והנה אבא בקררה. יען כי כבר קדמוני רבנן דהיינו בתחלה בלשח הרועים עמודי עולם דיינים וק"ק קראתא האריכו למעניתם ואחריהם הגאון ה"ה מהר"ר שכנא י"ו האריך מגילה ולא הניחו לי מקום להסגדר בו והיה כל מ"קש ה' ילא אל אוהל תורתם וימלא מבוקשו. והנה אשר פסק הגאון מהר"ר שכנא מתוך פלפולו דקלא דפסיק וליבא עדים כלל כרבי אבל איבא עדים כל דכו הפילו עדים פסולים תלא בע"כ, ואח"כ פסק על ההיא דאויבים אפקו לקלא דלאו אויבים כדאמרי אינשי הלא בענין דעירו עבירה כו' עכ"ל, א"כ לפי סברתו למה פסק דבקלא ואיבא עדים כל דכו הפילו עדים פסולים תלא בע"כ דבעל הלא עדים פסולים ודאי משום עבירה ע"כ מותר לשמוא אותם והוי קול ושובר עמו דאינשו אפקו לק"ל ולמה תלא. ואם ר"ל פסולים מחמת קורבא קאמר גם זה רחוק מן הדעת דבקלא דפסיק ע"פ קרובים תלא בע"כ הלא הרבה נשים שוגאות זו את זו ומרגילות קטעות ואפילו לגעלים

או בממון כאשר העידו עליו שחקר אחר סדי שקרי ואיבא רגלים לדבר שרגליו לרע ירונו שיש לומר עיניו נתן באחרת ונכוף אותו לכל דבר המשועבד לה כגון שארה כסותה ועונתה, כאשר כתב ר' שמשון מיינבול על אחד שאמר שראה באשתו שזינתה כו', ומה שכתבו החוס' דממתין ליה על שגרם שהאמר אשתו עליו ולא כהבו שכופין אותו להיות עמה היינו משום שהיא התחילה לומר עמאה אני ונתנה אלבע בין שנייה ולא שייך לומר עיניו נתן באחרת ומ"מ שויה לנפשיה חתיכה דאיסורא אבל משמתין ליה, ומש"ה מיושב מה שהביא האגודה דברי החוס' וכחז שיש חולקים בדבר והיינו עמא משום שראוי היה לומר שהפילו מן השמתא יהא נפטר שהרי היא התחילה בקלקול ונתנה אלבע בין שנייה, אבל בנדון שכתב ר' שמשון מיינבול ובנדון דידן איבא שפיר למימר שמה עיניו נתן באחרת ואף אותה החולקים אף על ר' שמשון מיינבול ואמרו שאין כופין האדם לעבירה ואין מאכילין לו את האכילי בעל כרחו ולומר לו שיעשה עבירה ואינו דומה לאשה שהיא מבושלת לו והיא קרקע עולם לפניו היינו איבא שאמר שהוא ראה שזינתה דאיבא למימר לב יודע מרת נפשו אבל איבא שאמר שהוא מאמין ואינו מחוייב להאמין אפילו אי אתא יבוסע בן נון יכול למימר לא לייחנא ליה ומחמת שחל עליו החרם של ר"ג לא יכול להאמין ומושבט ועומד שלא להאמין ומוקמין אחזקה שלא האמין הלא עיניו נתן באחרת כ"ש ככא דאיבא רגלים לדבר שהלך בתרמית ואף ברגלים חוטא לשכור סדי שיקרי דלאו כל כמיניה לומר שהוא מאמין וכ"ש איבא שיהי כבר קטע בינו לבינה כגון בנדון זה, וכאשר כתב הרשב"א בתשובה וביאו הגחונים בפסקם, ומה שכתב הרשב"א בתשובה אחרת שהפילו לפי חרם ר"ג יכול לגרסה איבא שרואה בה דברים מכוערים, שהרי (כתב) לא גרע מרוכל יולא ואשה חוגרת בסינר כו' והוא ראה בעיניו ומרגיש בדבר עבירה אבל הכא שזודה הבעל שלא ראה בה דבר מכוער הלא שבה ומלא ילה להאמין להריקים פשיטא דלאו כל כמיניה, ובדאי כל המחלוקת שופל בין הגחונים האחרונים אי יכול להאמין ולשווייה הנפשיה חתיכה דאיסורא בנדון זה כ"ע מודו והכא אין שייך לומר שריך ליתן אמתלא לדבריו הלא איבא שאמר בעלמו שראה שזינתה וא"כ כי לא נתן אמתלא לדבריו הוא אוכל דבר האסור לו אבל הכא שלא נאסרה לו מעולם הלא שבה לאסרה על עלמו בזדון לבו על פי עדות רעוע או שטעם וסדר שיש בהן ממש והשתא קחזו רבנן דלית ציה השש בהאי עדות אם כן ליה ציה בית מיחוש כלל וכ"ע ידעי שרדברים פורחות היו, ודומה לזה אמרי בתלמוד דכה"ג ליבא למיגזר דאיבא למימר קמו רבנן במילתא ואישתכח דשיקרא הוא, ע"כ היריעה של הכשר עשרתה :

עכ"פ הוא אינו יולא מנקיון כפיה וככות עינים עד שיאמר צרבים אשר שיחת דרכו והפר צריח ורלה לשלוח יד בכלי קודש ולקלקל באר של מרי"ם מעין החוס גן נשול, ע"כ יבוצ למי צורו וישח מים חיים וימאס מים גבובים הלא ישתה בעליו כל ימיו ולא ישלחה. ומה שחייב האי זעליקמן שהוליא עליה ש"ר וצא לבגוד באשת נעורים לפי דעתי תועבה גדולה עשה וקשה עונו לנשוא א"ל בהשוכה ובהכנעה גדולה וצוודוי צרבים, ואני לא נקראתי להכנס במבוי זה הלא לשריותא דהאי אשה ואף גם זאת מה שעשיתי עשייתי מרוב לטקת ובכית האיש ר' מרדכי הכהן אשר נכמרו עליו רחמי בראותי דמעוה העשוקים ובת ישראל יושבת עגונה מכוסה בשק ואפר ומקוננת על ימי נעורים אשר נתנה למשחית ולחבל כרס ה' לבאות בת של אברהם אבינו המבורכת בכל תהא ח"ו ארורה מכל. גם זקני עירי הגדולים והמנהיגים התחננו על נפשו ועל נפש לומר לי אזור בגבור חלניך להסיר המותר ולאסור האסור ונראה שיש

שאלות ותשובות הרמ"א יד

הזכרה מפי חבריו לשוא שגזע לפניו לשקר כו' חייב לנדוחו (ופסק הסמ"ג סוף סימן רמ"א בלחיון) ומתיר לו מיד כדי שלא יהא מכבול לאחרים, וא"ת יודיעם ומנא כל העולם בנידוי שהרי למדו לשונם העוה ושבועת שקר, ואע"פ שיש לחלק דהיינו לענין נדוי אבל לענין עדות פסול הוא וכן הדין נותן אכן לא בכל השבועות פסלין, ועתה עת לקצר רק הבאתי שכיון שרוב העולם אינם נזהרים מזה ועשרה קבין שבועות ירדו לעולם תשעה נטלו אנשי העיר בעת ההיא לבי מחסם לפסול בשביל זה. ואשר דברתי על בני אנשי העיר אין דעתי רק על סיעת הרבה אנשים לא על הכלל ח"ו כי בודאי יש גם ביניהם כח חסידים שרידים אשר ה' קורא הנאמחים והנאמקים על כל התועבות והן לאל ידם. והנה בפסקי הגאון נ"י מוכר"ר מאיר מפדוואה י"ץ (סימן ע"ו בתשובותיו) נמנה דומה לזה בענין מי שקנה יין נסך להסתחר שאין ראוי לעשו מאחר שראה ויתר, ואף כי התם בדרבנן והכא בדאורייתא הלא הבאתי ראיה דגם בדאורייתא שייך לומר בענין זה :

ג מה שכתבו דיני קראקא בשנים עדים כשרים העידו על עדים הראשונים שפסולים הם, וכן העידו רבים שהם מוחזקים כו', והנה מהר"ם דחה חולי חשבו שהם פסולים ואינו כן וחולי האחרונים פסולים כו' לפוס ריכעא היו נראים בעיני דברי הגאון כיון שלא הוזכרו שם עדים אחרונים והגאון מהר"ם לא היה מחשבם כפסולי עדות כיון דלא איחזרר פסולם לא גרע מקלא דלא פסיק, מכל הלין טעמים כתבתי בדברי הגאון נראים בעיני אם יקיימו הב"ד דהיינו שיהא הב"ד הגון וראוי לסדר ואלו ודאי היו יודעים לדרוש ולחקור כל דבר על צדו, אכן צראתי פסק של שלשת הרועים דהיינו דיני קראקא שידוע להם בודאי שעדים הראשונים הם אנשים רקים ופוחזים וחבודים וכן הב"ד אשר גם כמותם, וכן כמ"ר מרדכי בר גרשון כ"ץ הביא ב"ד נגזה בדיינים כשרים ולפני שמשים דק"ק ההוא ומשמע נהוך הב"ד דתקנה קדומה היא בק"ק פראג שלא לגבות שום ב"ד רק על פי תקנה דהיינו לפני ב"ד הגון ולפני שמשים דק"ק פראג, והנה הבעל הכל"ל היה כמחשיך מעשיו להסתיר עלה עב אנשים פוחזים ורקים כאשר העידו אנשים כשרים אשר העלו שמותם בב"ד ההוא גם קלת חתימות הב"ד נתקיימו והב"ד נגזה בסיון שי"ח לפ"ק, וכן ראיתי הרבה כתבים כולם יעידון יגידון שהם צוקי כריקי אנשים פוחזים ורקים וחשודים, וא"כ לא הנחת בת לא"א שתכא יושבת תחת בעלה ובפרט שעד אחד חוזר בו לאמר מעולם לא ידעתי שום דבר רע על מרת מרים הכל"ל וגהן אמתלא לדבריו פשיטא שאין באותו עדות ממש אפילו היו כש"ים כיון שבאים לאוסרה לריכס דרישה וחקירה. והואיל ועדיין לא היתה דרישה וחקירה יכולין למימר מצדו היינו, וראיה ממרדכי (פ' החד דיני ממונות) בשאל לר"י על אחד שהטעה להעיד עדות שקר והשביעו בטעות להעיד מה שיאמר ואמר להם להעיד שקידש אשה אחת ולבסוף חזר בו אחד מהעדים והשיב ר"י להכריך גט להסיר הלעז ולולא כן לא היתה זקוקה לכך, כי מן הדין יש לפוטרה בלא גט כי עדים שבאים לאוסרה לריכס דרישה וחקירה הואיל והיא מכחשת וכל זמן שלא נחקרה עדותן בב"ד יכולין למימר מצדו היינו דמאי שנא מעדים שהעידו שהוא בן גרושה וחלולה דהניח בהוספתא (פרק ב' דכתובות) יכולין לומר מצדו היינו לבעל עדותן כל זמן שלא נחקרה עדותן בב"ד, ועוד כי אפילו בעדות הודאות וכלואות לריכס דרישה וחקירה עכ"ל. הרי לפניך דבעדות אשה לאוסרה על בעלה לריכס דרישה וחקירה וכל זמן שלא נדרש יכולים לומר מצדו היינו אם כן אין באותו עדות ממש. כ"ש כשהעדים רבים נקובים בשמותם העידו בעדות האחרונים שהראשונים אנשים רקים ופוחזים הם לדקו דברי הדיינים לפסול העדות ולהעמיד

לבעליהן ובשביל זה לא תלא בעל כרחו, ועוד באלפסי (פרק ב' דיבמות) לא משמע כן בפירושו דכתב ואי הית ליה הויבס לנטען כו' וק"ל :

והנה ע"ד העדות שהוגבה שלא בפניה וטען הבעל כי זאת היתה לו בסבת חלמותו של אבי אשתו, והנה דיני קראקא י"ו הושוו דעתם לפוסלה והחליטו המשפט לילך אחר רוב פוסקים ובתראי אפילו בדיעבד כמבואר בפסק של מכ"ת, הסכימה דעתי שאין לפסול העדות בשביל זה וכי ראב"ן שהכשיר בדיעבד כדאיתא במרדכי (פ' הגוזל וראבי"ה פ"ב דכתובות) דמכשיר וכי קטלי קני באגמא ניסה, ומהר"י דהוה צתרא טובא הביא ראיה מהם בפסקיו (סימן קע"ה) ואי לא דהלכתא כוותיהו לא הוה מייתי ראיה מנהו וק"ל. ואף לפי דעת הר"ם בתשובותיו (כלל מ"א סי' ו' וטור ח"מ סימן כ"ח) אין לפסול העדות בדיעבד כי כן כתבו ודייקו בלשונם אין דנין ע"פ אותו עדות אבל לא אמרו עדותן בטלה רק כוונתם שהוא דומה קלת לדין מרומה ואין נזקקין ע"פ אותו עדות להוליא אשה מצטלה, אכן גם אין להסתירה לבעלה כדאשכחן בהרבה מקומות וכל שכן היכא דאיכא טעם כגון הכא דאם היה אמת בטענה זעליקמן שאבי אשתו היה אלם פשיטא שיכולין לגבות עדות שלא בפניה, ואשר הביאו דיני קראקא שאלמות האב אינו מזיק לכן והביאו ראיה מחיקת הבתים (דף מ"ז ע"א) דכן גזין יש לו חזקה אמתה אינוי רואה שום ראיה כי שם מדבר כשמת אבי הגזלן והוא בא בטענה עלמו אז יש לו חזקה אבל אי הוה אבי הגזלן חי והיה לחוש באם יוליאם מתחת יד בנו שהגזלן ימצי אותו ואת חמורו לשחור פשיטא שאין לכן הגזלן חזקה. והמדקדק בסוגיא בגמרא וברש"י ימנא בנקל שדוקא לאחר מיתת הגזלן מיירי. גם הדחיה אשר דחו בעלמם הראייה ואחר כך תירלו א"כ אין לדבר סוף, כי הדחיה נ"ל והתירוץ אינו מהפיק, כי שאני בת המזנה את אביה היא מתללת וסוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראה גידולים כו' ואפילו במוכס כל משפחתו חופין עליו כל שכן הכא. וה"נ בדורות הללו בפרט בק"ק פראג אשר תמיד חמס וריב ברחובותיה אפשר שיש לקבל בענין קטנות אפילו לכתחילה שלא בפניו כדי שלא יבואו לידי קטנות, וכן מלאתי בפרק הגוזל סביב המרדכי בדפוס של סביוניטא וז"ל, תקנת הגאונים כשמקבלין עדות מן הקטנות שאין לעדים להעיד בפני הבעלי דינים כדי שלא יעשו זה את זה קטנות כשישמעו עדותן וגם הדיינים לא יגלו עדותן שקיבלו לבעלי דינין שלא ילך בעל הריב אליו להתקוטט אבל על עסקי ממון מקבלין בפני בעל דין עכ"ל. גם על דבר שהבעל חזר אחר עדי שקר כו' א"כ גם אלו עדי שקר הם, אומר אני ממה נפשך אם העדים האחרונים חשודים הם אפילו לא היה הבעל מחזר אחר עדי שקרים פסולים הם, ואם לא בודאי י"ל אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו למה לנו להרכיב העניינים. והנה מה שפסלו את העדות אפילו שלא בפניהם לדקו דברי הרבנים דק"ק קראקא. וכן בעיקר הפסול שפסלו עד אחד שמנאו אללו גיבה על דבר זה לדקו דברי הר"ם. גם בענין פסול עד השני שפסלוהו במסירה ובזכרת השם, הנה גם בזה יש לד הכשירו שקילקול קלת ראשי העיר הם תקנתם כיון שקלת מסורים מפורסמים נמנים להיות ראשי העיר בעת ההיא ולשפוט העם וכתיב התקוששו וקושו קשוט עלמך וכו', א"כ העד ראה ויתר למסור באומר בדעתו שאין נקרא מסירה רק המוסר גוף חברו ולא ממונו כי מורגלים בזה, וראייה מפרק קמח דב"מ (דף ה' :) לא תחמוד לאישי בלא דמי משמע להו לכן כשר לשבועה, ופירש רבינו משה ור"ר אליעזר ממ"ץ ואינו חשוד על לא תחמוד לפי דעתו אע"פ שאין האמת כך, ובגדון זה יש להכשירו גם בעבור הולאת ש"ס וכן אמרו פ"ק דנדרים (דף ז' :) אמר ר' יוחנן השומע

דינם ויאמר ישר ונחגלגל פסק דינם עד יתר חכמי הגלילות הנמלאים תוך הילכות הלז ולא נשאר בהם שלא הסכים לפסק דין האלופים הנזכרים לפסוק דינם של הלדדין הנ"ל עד אחד לפי מה שהוגד אלי הסבא. והנה האלופים הנזכרים הנ"ל שקלו וטרו דדין זה הלדדים הנ"ל וסתמו כל החלל וכל חלקי הסותר והיו מהומים דדין הנ"ל עד שהוליא דינם לאמיתו שהבעל הנ"ל מותר לשוב לביתו ואל יוליא עוד שום לעז על זוגתו מרים הנ"ל ולריך סליחה וכפרה על מה שהוליא שם רע על בת כהן הנ"ל :

והנה לפי הנראה לפי משאם ומתנם פסק דינם של המזכירים הנ"ל כי באותו זמן עדיין לא נראה להם הכחשת העדים בעלמם ועם כל זה פסקו לתרוך דיו של בעל הנ"ל לשוב לביתו, וטעמם וימוקם עמם מאחר שכל עדותו היה שלא ע"פ ז"ד מקויים כתיקונו וכראוי לדברים כאלה וכל דבריו היו בהסתר ועל זה נאמר חרור מכה רעסו בסתר, וכנה סוף העדות תחילת מחשבתו לא טובה שכל כוונת הבעל הנ"ל לחרוש רעה על זוגתו הוא וכל הנלוים אליו ולקום בה נקמת מריבת אביו עם אביה וגם הוא בעלמו מחשבתו לנקום בה ריב עלמו באביה ולא ירא אלהים, והנה עכשיו צדוק כנה אביה הנ"ל הראה לי עדות הנגזרה ז"ד במעמד שמי הכנסת ובמעמד ספרי דמתא כפי תקנות ק"ק פראג אחר פסק דין של האלופים הנ"ל. ואני אחרי ראיתי העדות חדש עמדתי מרעיד ונפלאתי הפלא ופלא על אותו האיש הנ"ל ועל קרוביו למדו לשונם שקר סעו ונתבררה רוע מחשבתם להדר היופא להוליא שם רע על בת כהן הנ"ל, וראוי הוא וכל הנלוים אליו אשר יעלוהו לעשות הרע צעני ה' לתוכחת מגולה למען יוסרו רבים, ונאמנה כשם שנבטלה נפשי על רוב הנבלה שעשה האיש ההוא ויעליו כך ניתן שמחה בלבי אחרי ראיתי כי עיקרי העדות הוא עדות מוכחשת מפי העדים עלמם. וכה"ג לא מלי משוי אנפשיה חתיכה דאיסורא, וכן נמלא בתשובות [הרשב"א המיוחסות] להרמב"ן (בסי' קל"ג), וז"ל ראיתי אני מה שכתבת ואמרת שאין לז"ד לאכרה עליו בטעותו ואני מסכים לעיקר מה שחמרת לאחר שעיינתי ודקדקתי בטעותו ובטעותיך. וכמו שהראוני מן השמים הנני כותב פרטי הדברים שהביאוני לומר כן. ותחילת כל דבר אומר מה שיראה צעני שהוא יסוד הענין, והוא מה שראית אותו מרגיל קטטה עם האשה והוא מחזר לגרשה ומוליא עליה שם רע ברוב ענין ונמלא במקלת שקרן לפיכך שוב אינו נאמן בכל מה שיטעון עליה, שכך עשנו של בדאי שמחזיקין טעותו כשקר, וכמו ששינו פרק האשה שלום (דף קי"ד): קטטה ביו לבניה ושלום בטולם ובאה ואמרה מה בעלם אינה נאמנת ואמרין עליה בגמרא (דף קי"ז ע"א) ה"ד קטטה כגון דאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ואוקימנא שאמרה גירשתני צפני פלוני ופלוני ושיילינאו ואמרו להד"מ, ואמרו מ"ע דקטטה רב חנניא אומר משום דמשקרא כלומר שראינוה שמשקרת מחמת קטטה ורולה להתגרש מאת בעלה לחזוקי מחזיקין לה בשקרנית בכל מה שתאמר שהיא מותרת לעלמא ושאיין רשות לבעל עליה לפי שכבר גירשה והינה נאמנת אחר שנמלאת שקרנית. והכא דכוותיה הוא דמשום שאין רשאי לגרש כי אם מדעת ז"ד שקורי משקר בכל מה שיאמר ואפילו טען מה שהיינו מקבלים נמנו ומאמינים אותו מעיקרא ועוד דאפילו באינש דעלמא איני רואה כאן דבר שתיאמר לבעלה עכ"ל הרמב"ן ומאריך יותר. וכדומה לי שזדרש כלז דהיינו נדון דידן הוא יותר סברא לומר שאינו נאמן בשום פנים לשווייה אנפשיה חתיכה דאיסורא, ה"א דאותן עדים שאמר הבעל ש"א אותה מקלקלת ח"ו מכחישין אותם בפומבי צפני ז"ד הממונים מפי רבנים וראשי ק"ק פראג, וגם אותו שלמם בר אליעזר שמסר כתבו ביד הבעל הודם צפני ז"ד הממונים וחזר מעדותו שכתב ומסרו אותו ביד הבעל וכתיב סיבת

הפסוק

ולהעמיד מרח מרים מנוחה בחזקת כשרות כשאר בנות ישראל הכשרות ואשר נתחבטו שלשת הרועים כשאר העדיות אי הוו עדי כיטור ועד האחרון העיד שראה את מרים הנ"ל בעמדה חלל הפתח הפתוח לרחוב העיר באישון לילה והסכימה דעת הדיינים שהוא עד כיטור כמו שכתב המיימוניות (פכ"ד מהלכות איבות) שחשב מה ששניהם יולאין ממקום אחד אפל לכיטור ביותר שגראים הדברים שהיתה שם עבירה. ול"נ שאינו דומה לכיטור המוזכר בדברי הרמב"ם, כי כששניהם יולאין ממקום אפל שאין רגל אדם מלוי שם ניכרים הדברים שהיתה שם עבירה כי לולא זה למה נכנסו למקום אפל חבל במקום שרגל אדם מלוי שם אפילו באישון לילה ואפילה אין לומר ודאי היתה שם עבירה כי מירתתי אולי יעבור שום אדם לפניכם כגון העומדים צלחות לילה ללמוד או לחשוב חשבונות או המאחרים על היין או אחד מבני בית יטור משנתו וינא לחוץ ודאי מירתתי ולא עבדי עבירה. דהל"כ אמאי חזו מתירין להתייחד אשה אחת עם שני הגשים או שלשה או להיפך בחדר אחד בלילה אולי יפול חרדמה על הרוב וישארו איש ואשה נעורים ויעשו איסורא, אלא אמרינן כיון דאיכא בהדיהו אינשי אחרוני מירתתי אולי יעורו משנתם בפחה פתאום ויגלה סודם, ה"נ צדוק זה מירתתי ולא הוה מעשה כיטור כ"כ כמו שהזכיר הרמב"ם, א"כ נשארה האשה בחזקת כשרות כשאר בנות ישראל הכשרות ולא איתרע חזקתה במידי. והנה על רבן אשר קדמוני סמכתי בהרבה עניינים אשר לא השבתי על כל קוץ וקוץ :

כללא דמילתא נ"ל לדמות נדון דידן להבוא דרשב"א בתשובתו (סימן אלף רל"ז) דשם גם כן היתה קטטה קדומה ובסוף התשובה כתב וכן ראוי לדון בכל הדומה לזה. וא"כ צדק נחיתנא וצדק סליקנא דהאשה הנ"ל בחזקת כשרות ואין לגרשה בעל כרחם ומוותרת לבעלה באם ירלו שניהם להדבק ולהיות יחד, שהדברים נראים שצטעות נגבו הדינות בלי חקירה ודרישה באיזה יום ובאיזו טעם ועד אחד חזר צו לומר שלא העיד מעולם ז"ד הנ"ל. ושאר העדיות חין בהם ממש לחוש להם כאשר פסקו קלת דייני קראקא י"ץ גם אני הבאתי ראיה לקלת ראיות, מכל הלין טעמין ראוי לבעל קלח כי הוא קול ושובר עמו דאויבים אפקוד לקלח, והנני נעשה סניף להחיר אשה זו לבעלה באם יאותו שניהם להדבק, כי כן נראה לי לפרש ההיא דמסרי"ק (סימן ע"ב) וצדקי סלקו העניינים. ע"כ הפסק של מסר"ד גפתלי המכונה הירץ מק"ק בריסק דליטא :

מז יען וציען אחרי ראיתי כמה דיו משתפכים וקולמוסים משתברות אודות עסקא בישא ולישנא בישא בסבת גרמת לוחשי לחישא. מוליא דבה ככסילים ואוילים, להדריך דרך פשעים מגולגלים, ונכו הללים, והקולים מן סדרם אינם מכלים, ועוברים על לא תחרוש על רעך רעה וש"ס מחללים. במים אדירים אינם לוללים, ואיש ברעו יסתלו, ומועלי מעל מעלו, הנה שמוטה שכתתי ונגלה לאזני אודות מחלוקת ע"י התעוררות וכולאת עסק לחישה שם רע שהוליא הבעל על אשתו ונמשך אודות מחלוקת זה משך זמן רב עד שנתגלגל אודות מחלוקתם שקבלו עליהם שני הלדדים לדון לפני שלשת הרועים אבירים נאמנים הנמלאים בקראקא הבירה, דהיינו הישים כמהר"ר משה לגדא י"ז ומסר"ר יוסף כ"ץ וגיסו כמהר"ר משה איסרלש י"ז. ועוד ילכרף עמם כמהר"ר יצחק בר בללאל הדר בלאדמייר, ואלו האלופים ידונו ויכריעו בין הלדדין הנ"ל ע"פ טענותם ולהלדיק הלדיק ולהרשיע כו', וכן עשו שלשת הרועי' וכמ"ר יצחק לא אסתיע מילתא להלכרף לבא עד השלשה בזמן קבוע הלעת טענות שני הלדדין הנ"ל עד אחר גמר פסק דינים של שלשת הרועים הנ"ל ראם והסכים על פסק

שאלות ותשובות הרמ"א טו טז

ספתוי ורב אגסו מחמת חזרת משכנותיו שהיו ממושכנים
 ציד יחוסע גיסו של זעליקמן וכבר ביטל עדותו בפני צ"ד,
 והנה מאחר שנעשה אותו הצעל שקרן בעדותו מזוייפת
 דהיינו עדות של יוסף בנו של יודא ארוך ועדות של פוקס
 שמכחישים אותו בכל מה שבראה בכתב הגרלה לפני הדיינים
 המבוררים בקראקא, ועוד הוצא לפני הדיינים כמה עדים
 שהוא ובני משפחתו רלו לשכור עדים שקרים להקדים פיהם
 למה שלא ראו עיניהם, הוי לאזנים ששמעו כזה. ואיך
 יעלה על דעת שום רב ולרוב לדון לכף זכות כי אם לכף
 חובה ורב תועבה. אף כי ח"ו ילא עליה קלא בישא ע"י
 דמדומי מהא בודאי אויבים אפקוס לקלא כשם שרלו לשכור
 עדים שקרים כמו שהועד עליהם מכמה עדים בודאי מלאו
 להם אנשים או אולי גערים ונערות לאפוקי עלה קלא בישא
 ומורים היתר לעלמן לחמר הלא אדבר בגומא ולא עדות,
 ואוי לאזנים ששמעו תועבה ועולה כזה. ואומר אני שעל
 האלופים דהיינו שלשת הביורי הרועים הגבררים לדיינים
 בדין הלדדים הנ"ל להוליא דינס לאורו וכבר התחילו לדון
 ע"י בירור אמיתי בלתי משוא פנים ובזכותם אסתיע מילתא
 שנתברר לעין כל ומוכתת שאותן עדים שטיקר בניינו וסמיכתו
 עליהם לבגוד באשת נעוריו ולמעול מעל בה וללמד לשונו
 שקר העוו, באמרו בעגותו לפני הדיינים כי האמין להם
 להעדים דהיינו יוסף בן יודא ארוך וגם פוקס העידו בו,
 כל סמיכותיו קנס רעון וכל דבריו מזוייפים ודחופים לעין
 כל ומוכתת, ועל הדיינים הנ"ל לבא על אותו האיש וכל
 מסייעו דרך הוכחת מגולה על רוב הנבלה אשר עשה
 בישראל לבנות בת ישראל ולגרוע חזקת כשרותה, לפי ראות
 עיני שכלם ולפי שמיעת טענותם. ואחם האלופים הנבחרים
 ונבררים לדון בין הלדדים הנ"ל חזקו ואמנו לבבכם לחזק
 ולקיים פסק דינכם שחרלתם, וידי ג"כ תהא עמכם כפי
 מהות דינכם שחרלתם על אותו האיש על קרוביו דאלפוכו
 שיקרא ולא תחוסו עליו ועל משפחתו מסיתיו בלתי משוא
 פנים, ואני מסכים עמכם על כל הטונשים שתשימו על האיש
 שהוא ועל מסייעיו לדבר עבירה לפי ראות עיני שכלכם,
 ואל תענו דינה של האומללה ואל תמנעו מימני הסחד ממנה
 מאחר שלכך נבררתם ובזכות קיום משפט האמת נאמר ליון
 במשפט חפדה. כה עתירת הערוד ונעלב קלמן ווי"מ שא
 הכותב בידים עללות, לפרשת רב לכם שבת שי"ח לפ"ק:

טז ראיתי לעקת העשוק. היירד ועולה מים מן בארית
 דלא פסקא. קל נשמע בחולות. מרוב זדוני
 טרינות. הוכרח ללאת הקד"ש ממחילות. ולשוט בכל ארלות.
 ולהדביק כל הפרלות. להשתיק כל הנחות מבת כהן מיוחסת,
 שחלבה ודמה היתה מקרבת והמיד היתה עומדת על משמרת
 להקריב חטאת עם עולות. עד מן השמים קולה נשמעת
 לבעל ממנה לזות שפתי זאת לקרב אותה אל האמת ולהחזיר
 הטערה ליושנה כלבי תפארת, ולהחשיב אותה בין הצנות
 כחדא מן האמהות, כך מסכמת החתום בסוף היריעות:

אחר שנתבקשתי לערוח ולקרוא הקו"ת ולחוות דעתי,
 אחיה דעתי הקלושה כאחד מן העורים הממשש
 באפילה וכבער שאין לו דעת, וכבר קריהי הפסק של
 שלשה עמודי עולם ואלופי ישראל הנקובים בשם, ומאחר
 שראיתי שחזרו על כל לדרי לדדין וחפשו ודרשו היטב א"כ
 מה לי לדרוש יותר בודאי אין עוקן שלא ידעו, מ"מ
 אכתוב ג"כ דעתי לפי קולר שכלי, רק העדיות והענין אינו
 לורך להעלות צספר כי כבר כתבו כל העדיות צפסקיהם,
 רק על הטיקר אדבר מה, צפרט כל העדות שהעידו תרי
 צוקי כריקי דהיינו אחד יוסף בן לנג יודא והשני פוקס,
 אמת אם היה עדותן צהכשר צפניה ובצ"ד כשר ובדרישה
 וחקירה והם אמרו בזה הלשון הנזכר בעדות אז היה חשש

גדול לדבריהם ואפשר שהיה דיין להוליא מבעלה ור"ש
 להפסידה כתובתה כדפסקינן סוף פ"ק דמכות (דף ז' ע"ה)
 שאינה לריכה רק דרך המנאפים, ומ"מ אף זה לא היה
 ברור לנו שאפשר מאחר שלא אמר בפירוש בקירוב צשר כמו
 שפירש"י שם על כדרך מנאפים ששוכבים בקירוב צשר א"כ
 אפשר שלא היה בקירוב צשר ממש שיהיו עדי עומאה רק
 עדי כיעור, ואפשר שהיה כיעור זה דרך שחוק דלא אכרינן.
 כמ"ס הרשב"א בתשובה (תתל"ב) וגם צמיימויות כתב
 מהר"ם בתשובה (ע"ט) על מעשה דהרוא כהן שראה אשתו
 ילחה לקרחת בחור אחד במקום יחוד ושהו שם טעה קטנה כו'
 ואחר אותו מעשה פעם אחרת היה אותו הצעל שוכב על
 מטתו צלילה צשעה שהעולם ישנים ושמע מאחורי הכותל
 שהיו ביחד ומחמת קול נשימתו הבין שקילקלו גם צלילה
 השני שמע כמו כן והבין שקילקלו מחמת נשימתן אבל לא
 ראה שקילקלו אף ששהו כדי עומאה וסמך אזנו לכותל ושמע
 קול נשימה כדרך שאדם משמש עם אשתו, ומחמת הנשימות
 ששמע ומחמת היחוד שראה היה דעתו לאכרה עליו. ואותו
 הלילה שקילקלה ראה הצעל שאיחרה מלבוא לישון והיתה
 שונאת אותו והמיד מפייסה ולא הטעה חזנה וכל שמושו היה
 צעל כרחה כו'. תבוצה, ג"ל צעיני אם כך הוא הדבר כמו
 שכתבת ששמע קול נשימתן ושהיו ביחד כדרך המנאפים
 המשמשים שמושימים צשעת השמים בודאי אכורה עליו דלא
 דלא צעי כמכחול צשפיפרת הלא משיראו אותה כדרך
 המנאפים מה לי דרך זה מה לי דרך אחר כדרך המנאפים
 שהנא קהני כ"כ רע כימין זה כמו סימן אחר ובלבד שיאמר
 שברור לו שהשתו היתה שאין לו להלות צהשה אחרת, א"כ
 ודאי שוייה עליה תהיכה דאיכורא. וגדולה מזו אמרו
 ביבמות רובל יולא ואשה חוגרת צסינר הוליל ומכוער הדבר
 הלא, וכן מנעלים כפוכים ורוק למעלה, אע"פ שר"ת
 מפרש פ"ק דיבמות (דף כ"ד ע"ב) תלא מרוכל ולא תלא
 מצעל הוי עובדא ודאי מכוער היה טפי לאכורה על צעלה
 ואף רבינו תם חזר בו וכתב דתלא אף מצעלה צדבר מכוער.
 וכן פסקו צשאלהות דרב אחאי דאף מצעלה כו' והאריך שם
 עד כך ג"ל לענ"ד ושלום חזקיה בר"י ג"ע עכ"ל, ואז שלחו
 לפני מורי שיחיה והשיב חכם שאחר אין חצירו רבאי להחיר
 והלילה לי להחיר מה שאחר מורי הר"ר חזקיה ואם הייתי
 צפניו הייתי נושא ונותן עמו כי קשה על דבריו דהא קי"ל
 דאין אוכרים על היבוד ואין אוכרים הלא בקינוי וסתירה
 או מכיראו כדרך המנאפים ששוכבים בקירוב צשר כפירוש
 רש"י (סוף פ"ק דמכות) שהבאתי לעיל ודקדקתי ששום
 פרשן אינו חולק על זה, אבל מה ששמע אותן מנשימין שמה
 היו משתגעין ביחד דרך שחוק ולא אכרינן צכא דאפילו
 צדבר מכוער בגון רובל יולא ואשה חוגרת צסינר דהוי לן
 למימר אם לא הסירתו מעליה לזנות למה היתה מסירה
 אותו וכן כל שאר דברים מכוערים דקא חשיב שם צרגלים
 לדבר עובא אש"ה אם אין עדים שראו דבר מכוער לא
 אכרינן לה על צעלה צראיית הצעל כ"ס צשא שיש לתלות
 צמעון שדים הלא שצגעו ומן השגעון הוי משתמע קול
 גניחתיהו ושלום מאיר צר צרוך שיחיה עכ"ל הרשב"א.
 א"כ מכאן נדון לנדון דידן מה צכאן שמשמע אפילו אם היה
 יודע שהיתה אשתו בודאי מדלא קאמר ספק ספיקא מ"מ
 מותרת וגם היה צלילה כמוכת צשאלה וגם הרבה לילות
 היתה כל זה גם צבר נתיחדה בודאי, מ"מ כתב מהר"ם
 שמה דרך שחוק היתה ואינה אכורה אע"פ שזה היה דבר
 מכוער שיש רגלים עובא לדבר יותר מרוכל כמשמרת
 תשובת הר"ר חזקיה הנ"ל, א"כ צנדון דידן דאף אם היו
 שני עדים כשרים ח"ו ואף נגצה צפניה ובצ"ד כשר מ"מ יש
 לנו לומר שכל מה שראו העדים היה דרך שחוק שראינו
 צעינינו צעו"ה הרבה רקים עבדי כה"ג דרך שחוק, ומאחר
 שסם לא העידו שהיה בקירוב צשר אפשר שהיו צלבושיסם

ואף

דבר מכוער דלא מהני אף אם היה דבר מכוער טוב ,
 מ"מ לא מעלה ולא מוריד מאחר שאין בה שום קינוי שלא
 מלינו בשום עונה שקינא לה בלשון אל תסתרי עם פלוני
 אפילו בינה לבין. וזה הלשון היה מועיל כמו שכתב
 בתשובת מהר"ר יעקב ווייל סימן ח' והמיימוני ג"כ הביא
 דבר זה לפסק הלכה פכ"ד דאישות דזה הלשון מועיל אפילו
 בינו לבין, וז"ל רבי יעקב ווייל ז"ל דוקא שאמר לה בלשון
 זה אל תסתרי עם פלוני אז הוא קינוי לאוסרה בסתירה
 אבל אי לא אמר בלשון זה אלא אמר לה אל (תסתרי)
 [תדברי] עם פלוני לא הוא קינוי כדאיתא במתניתין פ"ק
 דסוטה דאל תדברי עם פלוני לא הוא קינוי ואם לא קינא
 לה הבעל אז אפילו אם העד נאמן עליו כבי תרי אינו
 אוסרה עליו דאין האשה נאסרת על בעלה בלא קנוי וסתירה
 ובדבר מכוער רק בעד עומאה ממש אי מהימן עליו כבי
 תרי כמו שכתב בתשובת מיימוניות בהלכות אישות פכ"ה,
 כתב מהר"ם על אחד שילא מאשתו לילך למרחקים לערוף
 ערף ונשתהה בדרך י"ב חדשים וכשתזר לאחר י"ב חדשים
 היתה אשתו מעוברת ובחך אותם י"ב חדש ראה עד אחד
 שהיו נכרים בציתה וחבקה אותה ונסקו אותה, ופסק
 מהר"ם אם העד נאמן עליו כבי תרי דחייב להוליא ע"ש,
 ובאותה תשובה עלמה כתב מהר"ם ז"ל דאפילו אי מהימן
 ליה כבי תרי לא מפקינן מגברא אלא בעד עומאה ולא בעד
 דבר מכוער וא"כ קשיא אהדדי, אלא מסתמא היינו בלא
 קינוי אבל בקינוי מודה וע"ש, וא"כ בנדון דידן מאחר
 שהעד האחד אינו כלום א"כ אף העד השני עדותו אפילו
 אם היה כשר אינו כלום מאחר שלא קינא לה ואפילו חתוכה
 דאיסורא לא שוייה עליה מאחר שלא קינא לה כנ"ל, וכמו
 שמלינו בדברי הרב ר' יעקב ווייל ז"ל, מה שכתב לי
 בעובדא דהסוה גברא שהיה חושד אשתו עם כותי אחד
 וסתרה בה ואמר לה אל תסתרי עם פלוני כותי ולא יהא
 לך עסק עמו ויהי היום יאל האיש חוץ לעיר ובלילה בא
 המגיד והגיד שהכותי נכנס בצית האשה הנחשדת ובלאו
 נשים ועד אחד וסגרו החדר שהכותי והאשה בתוכו עד
 לבסוף כשפתחו החדר ראו נשים ועד אחד את הכותי והאשה
 יולאין מן החדר כ"ל אם בעל האשה אמר לה בלשון זה אל
 תסתרי עם פלוני הכותי הוא קינוי כדאמרין בשמעתא
 קמייתא דסוטה (דף ב'): אמר ר' הנינא מסורא לא לימא
 אינש לאינשי ציתה בזמן הזה לא תסתרי עם פלוני כהדיא
 דילמא קי"ל כר' יוסי בר יהודה דאמר קינוי ע"פ עלמו
 ומתסרא והאידינא ליכא מי סוטה למיבדק וקאסר לה עליה
 איסור עולם, והמיימוני הביא דבר זה לפסק הלכה פכ"ד
 דאישות וז"ל, אמר לה בינו ובינה אל תסתרי עם פלוני
 וראה אותה שנסתרה עמו ושתהה כדי עומאה הרי זו
 אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה עכ"ל. והאי
 גברא אם אמר אל תסתרי עם פלוני הכותי והעד או נשים
 שראו שנסתרה נאמנים עליו ודעתו סומך עליהם חייב
 להוליא (כי היא) אסורה עליו אפילו אם היא מכחישה
 בעד והנשים כדאיתא בקידושין פ' האומר (דף ס"ו ע"א)
 רבא אמר אי מהימן עלך כבי תרי זיל אפקה והיינו פירוש
 חייב לאפקה ואסורה עליו, וכ"כ המיימוני פכ"ד דהלכות
 אישות ז"ל מי שראה אשתו שזינתה או שאמר לו אחד
 מקרוביו או מקרובותיה שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם
 בין שהיה אומר איש בין שהיתה אומרת אשה וסומכת דעתו
 ע"ז שהוא אמת חייב להוליא ואסור לו לבא עליה ויתן
 כתובתה ואם סודית לו שזינתה חלא בלא כתובת עכ"ל,
 ומסתמא ה"ה דנאמן אם אמר לו בסתירה לחוד אחר הקינוי
 אפילו לא ראה שזינתה, וכחוב צמיימוני פ"ק דהלכות
 סוטה וז"ל בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר הקינוי
 ושתהה כדי עומאה אם נאמן לו ודעתו סומכת עליו יוליא ויתן
 כתובתה ואם לאו הרי אשתו מותרת לו עכ"ל, וגם מה שכתב

במנדטי

ואף לא העידו שהיה בלילה יוכל להיות שהיה ביום צפרכסיה
 ושהיו לשם בני אדם לפי שלא הגיד שום עד בעדותו שהיו
 ביחד בלא שום אדם גם לא הגידו שהיו בחדר או במקום
 יחוד. ומה שכתב בעדות (אין האב זיל גיזעסן ממש אויף
 אנדר ליגן) (וכן דער אנדרר עד אין האב גיזעסן כו') כל
 דבריהם אינו צירור (נ"ל ביחד) רק על דרך רכבו על תרי
 כתפי אמרו לעדות, והאפשר אם האל את פיהם אמרו שכל מה
 שראו לא היה בסתר, כ"ש שהם לא העידו בפניהם גם לא
 צ"ד כשר כדת וכתיקון הקהלה וצודאי בלא דרישה וחקירה
 היה עדותן דאם היתה צדרישה וחקירה צודאי היה כתוב
 בעדות באיזה זמן היה כל מה שראו העדים קודם פרידה
 והרבה דברים היה להם לשאול ולחקור בעדות כזה, לכן
 ברור אללנו כביעתא בכותחא שלא היו דורשים וחקרים
 כנכון, וצודאי שכל זה לריכין לנו (בעדות כזה) צודאי,
 ואין לי להאריך בדבר זה בשביל שגם הגאונים שדנו ביניהם
 הביאו כמה ראיות על זה והאפשר שגם בכיעור זה מודה ר'
 חזקיה הנ"ל:

ואם

באת לחלק דוקא במעשה דהסוה כהן דהיא היתה
 שוגאת אותו כמוכח בשאלה הנ"ל וסיחה נותנת עיניה
 באחר (ומלחה) לבה ל שות כל זאת כדי להוליא כמו
 שמלינו חילוק זה במהר"א סימן רכ"ב ע"ש, אבל בנדון
 דידן לא שמענו מבעל שאמר עליה שהיא היתה שוגאת אותו
 א"כ אין הגדון דומה לראיה, מ"מ לנו רואין שגם מהר"א
 מביא ראיה מהא לאותו מעשה דאשת כהן שהיתה משכרת
 כו' ע"ש, ואף ראיתי עדות אחד מן העדים הנ"ל שהגבה
 צ"ד צסיון שי"ח לפ"ק שכתב צו שהאחד מהעדים הנ"ל
 שנקרא פוקס אמר בפני צ"ד צ"ע שכל מה שאמרתי לא
 אמרתי צ"ע רק פעם אחת הייתי יושב בחבורה וז"ל בל"א
 (מין האט גיפירט ר' יהושע איין מאל הוויף אין שמעלקיש
 שטיבל דא זיינן זיל גיזעסן אוי' האבן גילעכט וויין דא
 האב אין ניך אויך גיזעלט אוי' האב מיט זייל גיזעסן אוי'
 גיטרונקן דא האבן מיר גירעט פון מרדכי למחם אוי' פון
 זיינר טאכטער אז מען רעט אויף איין שוגא איבר איינר לעך
 אוי' אין האב גירעט אויף דער לעך פיל ווארט אוי' אויך
 אם עק פון עיש איז גיזעסן ר' יהושע אוי' האט גישריבן
 אין האב ניט גווישט וואס ער שרייבט עם מאג זיין דז ער
 מיין ווארט האט אן גישריבן וואס אין האב איבר דער
 לעך גירעט אבר מען האט מין נימר זייל חרם גיפרעגט
 אין האב אויך ניט צ"ע גיזאגט אוי' זונשט האב אין
 נירגש נישט גיזאגט נייערט איבר דער לעך אז דער סדר
 איז אז שונאים ריידן פון איינס אבר אין ווייט נישט זיין
 פון מרדכי טאכטער, זאת עיקר העדות), א"כ מאחר שהעדות
 הראשון לא היה בפניה וגם לא צ"ד כהוגן וכתיקון קהלה
 שכתבו הגאונים שיטבו על הדין שהם יודעין בצירור כל זה,
 אין בזה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מאחר שאין
 בגביית העדות ראשון ממש כמו שהביאו הגאונים בשם רבי
 מנחם הארוך עיין צ"י (סימן כ"ח צ"ח) ובתשובת הר"ם
 בראיות אחרות, ומאחר שאין עדות הראשון נגבה צ"ד
 בראוי וכנכון וכתיקון הקהלה אין בה חשש, גם באותה
 שעה לא היתה עדות מקויימת ואף אם עכשיו בא לקיים
 אין חוששין לקיומו, צפרט מאחר שכבר התרה בו ר' מרדכי
 הנ"ל בתרי שמשו פראג כמה פעמים וגם כבר נצברו ביניהם
 תלחא גברי מהימני צפ"ק פראג לגבות בפניהם כל העדיות
 ולפי משמעות ק"ם ולכן צודאי אין בהם ממש. א"כ גם
 אין צו משום כיון שהגיד כו' ויכול לחזור מדבריו הראשונים
 מאחר שהיו חוץ לצ"ד כמו שמוכיח צ"ה ובכמה מקומות,
 ואין לי להאריך בזה, ולפי זה אין עדותו עדות ובעל
 מעיקרא א"כ אין כאן אלא עד אחד ועד אחד אינו מהני
 אפילו בזנות עלמו אלא לאחר קינוי וסתירה כדאמרין
 בקידושין (דף ס"ו ע"א) וכן הסכימו כל הפוסקים כ"ש

שאלות ותשובות הרמ"א טז

מוכח בהדיא בתשובות רשב"א (סימן אלף רל"ד) ח"ל רל"ז
 גשא חשה וייתה קטטה ושנאה בינו וזין אביה ועכשו
 מלא מקום לנקום ממנו כו' ושם עליה עלילות דברים הרבה
 עד שפעם אחת אמר שהיא מדברת עם הפריץ כו' ופעם
 אמר איך שאמר לו אותו פריץ שהשחית את דרכו עמה
 ופעם אמר שהוא עלמו ראה שזינתה. תשובה ראיתי אני
 מה שכתבת ואמרת שאין לבית דין לאוסרה עליו בטענותיו
 כו' והאריך ע"ש. וכוף כחצ ותחילה לכל דבר אומר מה
 שיראה בעיני שהוא יסוד כל הענין, והוא מה שראיתם
 אותו מרגיל קטטה עם האשה והוא מחזר לגרשה ומוליח
 עליה שם רע ברוב ענין ונמלא במקלתן שקרן ולפיכך שוב
 אינו נאמן בכל מה שטוען עליה שקר עשו של דבאי
 שמחזיקין טענותיו בשקר וכמו ששנינו בפרק האשה שלום
 (דף קי"ד) קטטה בינו ובינה ובאה ואמרה מת בעלי אינני
 נאמנת ואמרינן עלה בגמרא ה"ד כו' עד לחזוקי מחזיקין
 בשקרנית בכל מה שתאמר כו', והכא דכוחה משום דאיננה
 ראויה לגרש כי אם מדעת ז"ד שקורי משקר בכל מה
 שיאמר ואפילו טען מה שהיינו מקבלין ממנו ומאמינים אותו
 מעיקרא, ועוד דאפילו איננו דעלמא איני רואה כאן דבר
 שתיאמר לבעלה דמה שטען תחילה בראיה אותה מדברת
 עם אותו הוי"ש ח"ע"פ שהוא חשוד בכל העבירות אין זה
 אוסרה לבעל, חדא שלא דברה עמו בסתר ואפילו גירשה
 הבעל וכנסה זה אין מוליחין אותה ממנו דאין כאן דבר
 מכוער, ולא עוד אלא אפילו דבר עמה במקום סתירה איננה
 נאמרת עליו, וגדולה מזו שנינו בפ"ק דסוטה (דף ב':)
 כיצד נקנה לה אמר לה בפני שנים עדים אל הדברי עם
 איש פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת לביתה ומותרת
 לאכול בהרומה נכנס עמה לבית הסתר ושהתה עמו כדי
 טומאה אסורה לביה, ואמרינן עלה בגמרא (דף ה':)
 הא גופא קשיא אמרת ח"ל בפני שנים אל הדברי עם איש
 פלוני זה אלמא דבור סתירה היא והדר חני דברה עמו
 עדיין היא מותרת לביתה ומותרת כו' נכנס עמה לבית
 הסתר ושהתה כדי טומאה אסורה לביתה ואפילו אם ראינו
 בעינינו דברים מכוערים איננה נאמרת ככך לבעל, דכל
 אותם שאמרו בפ"ב דיבמות (דף כ"ד:) מכוער הדבר חל
 לא מבעל קאמר חלל מבעל כדעת הרב אלפסי ור' נחמאל
 ורבינו תם (תוספות שם) ואף אם אינו כך הנכה חלל
 כשאלתה וכשאר בתראי כגון הטור (ח"ע סימן י"א). גם
 המרדכי הביא כל זה בפכ"ב דיבמות ופסק מותר"ם כשאלתה
 דאף אסורה לבעל מכל מקום אנו למידין מכאן דדוקא אם
 כבר קינא לה אז היא אסורה בצד אחד או בראיית עלמו
 אבל בלא קינא לה איננה אסורה עליו אפילו בדבר מכוער
 כדמשמע ברשב"א (סימן אלף רל"ד) ח"ל ב"א תה שמועה
 בעלמה שהבאתי לעיל מיניה וח"ע"פ שהטור רשע בפניו ואמר
 שהשחית דרכו עמה אינו נאמן, ואפילו היה עד כשר
 להעיד עליה שזינתה עם אחר, אין בזה כלום לפי שאין
 בדבר ערוה פחות משנים כו' וכן היא בתש"ב מותר"ם סי'
 כ"ה כמיימוני וסר"ב ר' יעקב וייל הביא כו', וח"כ בנדון
 דידן יש ג"כ כל הדרכים. ועד הרבה טעמים יש שאין
 בעדיהם ממש אפילו לא היה חזר עד אחד מהם כמו שכתבו
 הגאונים בפסק שלהם, חדא שלא היה נגזר בצ"ד כהוגן
 ובידאי לא היה דרישה וחקירה בשעת גביית עדות כנ"ל
 ואנו לריכין דרישה וחקירה כמו שכתב סמ"ג בסיומן מ"ח
 בשם ר"ת שאין לה ליה אשה מבעלם חלל ברישה וחקירה
 לפי שאם היה ממש בעדיהן באתו להליחה מבעלם אם כן
 לריכין דרישה וחקירה כמו שכתבו הגאונים מזה ואין לי
 להאריך בזה. ועוד שהעדו נגזר שלא בפניה ואין לי
 להאריך בראיית שערות שהגזר שלא בפניה אין זה עדות
 שכבר האריכו הגאונים בזה, גם נמלא בעדיה אין שהבעל
 ואצ"ו היו מחזרים אחר עדות שקר ומאחר שהיא מחזקת

למז

המרדכי מיושב בזה, ח"ל המרדכי פ"ב דיבמות ואחרי
 שדברי השאלתה מיושבים מי יחלוק עליהם להקל ועוד שכל
 דבריהם דברי קבלה וכדאי לסמוך עליהם כמו על התלמוד
 ואף רבינו תם חזר בו שוב והיה חושש להחמיר בדבריהם
 ואף המיימוני פכ"ד דאישות כתב בדבריהם ח"ל, היו שני
 עדים ששטתה דבר מכוער ביותר שהדברים ניכרים שהיתה
 שם עבירה ואף פ שאין עדות ברורה בזאת כגון שהיתה
 בחצר לזדה וראה רובל יולא ומיד נכנס בשעת יליחה ומלא
 אותה עומדת מעל המטה והוא לובש מכנסים או שהיה
 חוגרת אורה או שמלא רוק למעלה מן הכילה או שהיו
 שניהם יולאים ממקום חופל או מעלים זה את זה מן הכור
 וכיוצא בזה או שראו מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה
 או שכנסו זה אחר זה והגיפו הדלת וכיוצא בדברים הללו
 אם רואה הבעל מוליח ואין לה כתובה ואין זו לריך התראה.
 ואף אם זה הלשון מגימגם מאוד שאמר אם רואה דמשמע
 דאינו חיוב ואמר אין לה כתובה דמשמע דחיוב הוא, אלא
 בודאי איירי שהיא מודה בדבר שכתבתי לעיל דאם היא
 מודה אז אין לה כתובה אבל אם היא איננה מודה אז יתן
 לה כתובה ואז שייך לומר קלח אם ראה, ואף זה דומק עיין
 בו ואין לי עת עתה ליישב או להגיה שאין כ"כ מעלה ומוריד
 בדין זה רק שהבאתי כל זה שאין לבעל דין לחלוק על האמת
 ולומר אביב לך מן המרדכי שגם הכתובה אינו נתן לה
 וק"ל. ואף אין לחלק כאן אין לה כתובה מאחר שיש שני
 עדים כמו שכתוב היו שם שני עדים כו', וח"כ בנדון דידן
 אם העדים ח"ו אמת אף כתובה אין לה אפילו אם היא
 איננה מודה כדמוכח באתה הלכה לעיל, הא אינו דאין
 חלוק בין תרי עדים על הכיעור לכל הפחות בנדון דידן
 סיכא דלא היט שום קינוי וזין עד אחד דנוהמן עליו כבי
 חרי לענין זה כדלעיל, דאם לא כן מה מוכיח במרדכי
 שהמיימוני סבני כשאלתה דאסורה לבעל וכלל השאלתה
 לא איירי בנני עדים כמו שכתב האשר"י (פ"ב דכתובות)
 ח"ל, ול"כ מתוך לשון השאלתה שכתבו ואי איכא דבר
 מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק מפקינן לה מבעל ומבעל
 דתניא רובל יולא כו' שלא כווננו לדברי ר"ת דלר"ת מפקינן
 בעדי מכוער מבעל וח"כ מאי האי דקאמרי ואי איכא דבר
 מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק תרווייהו למה לי והלא
 בעדי כיעור לחודיה סגי ובלא קלא מפקינן וכי איכא קלא
 דלא פסיק נ"ו עדי כיעור מפקינן רק שהבעל ראה דבר
 מכוער, ואין לומר דאז או ב' עד ועוד לא הוה ליה לאתויי
 ברייתא דריכל מדבר מכוער כשנים עדים דהא ברייתא לא
 איירי חלל בדבר מכוער מראיית הבעל ולכן כו', ואף שהרב
 עיין לשם רק שאין כאן מקומו ואף לר"מ מיישב לברייתא
 בעדי כיעור מ"מ אפשר לרר"ך ג"כ קינוי ע"ש, אם כן
 אפשר דלכ"ע בעי מ"מ קינוי :

מ"מ מאחר דבנדון דידן לא היתה שום קינוי כדמוכח
 בטענותיה וכל עדותן בודאי יקראו רק עדי כיעור
 ח"כ אין בזה איסור להוליה מבעלה, וח"ף אם קינא לה
 בעדים משמע בגמרא דקידושין פרק האומר (דף ס"ג)
 דאינו חייב להוליה רק ללא ידי שנים, דלא קאמר חלל
 זיל אפקה המימרא דשמואל והוינא מפרש ללא ידי שנים
 אבל איסורא ליכא, וכן משמע מלשון האשר"י ח"ל אבל
 ללא ידי שנים אי נהימנא ליה כבי תרי מחוייב להוליה
 ויתן לה כתובה. ואף אם מלשון המיימוני (פכ"ד דאישות
 וסמ"ג עשין מ"ח) ומותר"ם משמע בהדיא דאסורה עליו,
 מ"מ מאחר דבנדון דידן לא היתה קינוי אם כן כ"ע מודים
 דאפילו עליו היא מותרת ואף אם אמר בטענותיו (איך
 האב מיר איין מוסכס גימאכט איך וייל ניט בייא איר
 בלייבן ווען זיא איז גימא), מ"מ אין בדבריו כלום דבזה
 הלשון אינו אוסר עליו, וגם אפשר שכל זה עושה מכח
 שנאה ישנה שהיה ביניהם וזין אביה לכן אמר כן, וזה

ובנה (דף ג' ע"א) ומסופם ילפיון כל דבר ספק בר"ס ספיקו טבור ע"ש. וגם בנדון דידן ח"פ שהיה באישון לילה מכל מקום מאחר שביא עמדה ברחוב ורבים שכיחי ללאת ולבא ברחובות זה אחר עסקיו וזה אחר שתייתו וכמוהו רבים עסקים לכן אינו נקרא מקום חופל ח"פ שכתב הרמב"ם בתשובה וכו' בפסקיו (פרק כ"ד מהלכות אישות) אם שניהם יולאים ממקום חופל דזה נקרא דבר מוכתר והמרדכי (פ"ב דיבמות) הביא כג"ל מכל מקום כמיימוני חיירי במקום רה"י דומיא דמעלים זה את זה מן הביר שניהם הם במקום מיוחד והוא רה"י כדמשמע הלשון אבל בכלן שהם קרובים ומורגלים ביחד מנעוריהם ח"כ אינה כל כך חשש אם לפעמים מדברים יחד מאחר שלא קינה לה כג"ל, ואף אם הוא היה חמת מ"מ מה בכך מאחר שהוא היה עומד על המפתח שהוא רה"י והיה עמדה בר"ר ואינו מקום מיוחד לכן אין סודון דומה לראייה ע"ש. ועל שאר העדות איני יכול לדבר בו כי דמיתי. גם דקדקו הגאונים בכל דבר היטב רק מה שהורוי מן השמים כתבתי ואין לי לחם ושמלה להוליא כל דבר לאורה. ועל הגאונים סמכתי שהם היו שוקלים וטריס בדבר כמה ימים ובדאי הוליאו כל דבר ברור כשמלה ומזוקק שבעתיים ואף לא הניחו מקום להתגדר בו מה שהם כבר הסכימו עליו הם המוסכמים מן בריכה העליונה ואין לבוס אדם למעול בהסכמהם בבחינה, רק בלא דעת ובלא בינה. לכן אינה מן הדין שיפיל דבר אחד מכל מה בפסקו שלשת הגאונים המבוררים ארצה הן דבר גדול או דבר קטן אזי יהיה אוחו העובר בעונש חרם כ"ד של מעלה ובעונש חרם כ"ד של מטה ולהפריש אותו מכל קדושות ישראל שלא לקרות אותו ש"ן לס"ת ולא יהא נמנה לשום קדושה אף למנין עשרה לא יהא נמנה ופתו יהא פת כותי ויינו יין נסך וקבורתו קבורת חמור עד שישוב לכשרותו הראשון ובה יוסרו אחרים ולא יוסיפו לעשות עוד נבלה בישראל לעשות את אחותו ח"ו כזונה. והם השלשה עמודי עולם גאונים מבוררים נודע (להם) בעונש מה לעשות ואף המקל והרצועה נחויים בידם. ובעשות מבפפ ולדקס, ילילו הש"י מכל מרעין ועקא, ומחזיקים יהיו נקי, מדין עלוקה, ונפדה מעלה עמוקה, וליון הפדס במשפט ושביה בלדקס. במהרה בימינו אמן סלה. ע"כ דברי ולעשות סניף לרבותיי כדי להגדיל תורה ויאדיר. נאום הכבוד צטרדות הזמנים אליעזר בר מנוח ז"ל:

יז בה זאת עולם מן המדבר בתמרות עשן מקותרת מ"ר ולבו"ה מקו"ל אבק"ת רוכ"ל שוד ובצר. עבירה גוררת עבירה הוה על הוה מהחצר. קול ברמה נשמע על דברי ריבות אשר במדינת אבכנו מהגבר. נחלקו לשתי כתות אלו מטהרין ואלו מטמאין. אלו קושרין ואלו מתירין, באו בניס עד משבר. יתלקטו הנשים רקים אל יפתחו שקו לכותר עובר. נשתרצב הלשון עד כי הויבנו פלילים פוז להם הקבר. כי ע"י זה נתחלל ע"י ש"ש כי לא כלורס לורנו יתעלה זכרו לנלח עלמין ידבר. והנה בעוד זה מדבר. זה בא מהר"ר מנחם בטלעול קשה טלעול גבר. ובירו מגלה עפה ארוכה מארץ מדה מחוברי חבר. המה למלחמה ואני לשלום אדבר. שעל זאת ידוו כל הדווים ולבם בקרצם ישתבר. כי זה הוא שהחריב ביתנו והגלנו מארצנו מאין יושב נעשה מדבר. וכמו שנאמר ועשקו גבר וגו'. חדשים מקרוב באו מק"ק פראג במעשה שהיה בין איש לאשתו בין אב לבתו אשר עשו בזדון. לא פטרו מים ראשית מדון. לא ראו פני האדון. וע"י זה ל"ע הלך לאדון. ואף כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי לדון. בגדולים הקרי לב בפלגו"ת ראוי ביי"ן שמתו"ן ואש"ר בעלי הלו"ן. אוי לי אם אומרו מלך האוסר ואוי לי אם לא אומרו מלך העון. ברז לכס איש שידון. בתורת חסד ואמת ביניכם. והסירו אלהי סגור

לחזר אחר עדות שקר וגם הם העדים הנ"ל מוחזקים לפוחים ורקים וחשודים כמו שהעידו עליהם רבים יש לחוש לשקרא, ובכדי שהדי שקרא למה לן ואין בעדותן עיקר. ובדאי עדותן שקר כמו שהוכיח מעדות עלמם שהביא ח"י מרים ח"כ שהגובה כ"ד בסיון ש"ח לפ"ק שסותר דברי הבעל. ומה שטען שמכח זה לא גבה עדותו כתיקון הקבלה בפני שמשו פראג מטעם שהעדים היו מתיראים מפני אלמותו של מרדכי כ"ץ, זה אין לו טעם וריח שכרי שאר שני עדות הוגבו כ"ד לפני שמשים ובאותו זמן שהטילו החרם כ"כ והלו השנים י"ס ופוקש לא גבו כ"ד הנ"ל, ואף אם היה כבר בידו מ"מ מאחר שהתרה בו ר' מרדכי כג"ל ולפי משמעות ק"ס הועשה ביניהם ח"כ הדין נוחן שגם מהם היה לו לגבות פעם אחרת כ"ד כהוגן כדי להסיר מעליו לזות שבתים, אלא שבדאי מאחר שהם היו נגזין בשקר ובשקר בא לידו לכן לא הוגבה כ"ד שנית כהוגן וכמו שהעיד דהיינו פוקש העיד בעלמו שהבעל ביקש ממנו להעיד ואמר שלא ידע מאשתו מאומה להעיד כ"ד כניכר בעדות שהביא ר' מרדכי כ"ץ הנ"ל, ומתוך שהעיד לא היה רואה להעיד כ"ד כרלונו הניח ממנו ולא שלח אחריו לבא לב"ד ולהעיד ח"כ סותר כל דבריו מכל לדין שכל מה שטען הכל שקר וכזב רק בעלילה בא עליו ולומר מפני אלמותו של אביה ואף על כחו אשר הייתה כל ימיה בכשרות בא בעלילה, ומה לי להאריך בזה כי גם יש עליו עונש וגדול עונו מנשוא למה שהיה מהדר על עדות שקר, ואין ספק בדבר אללי שבדאי גם הגאונים אל יתרגלו לענוש על זה ואל יחוסו עליו כדי שיוסרו כל השומעים ולא יזדו עוד וגם בזה יהיה להם ולקרובותיה נחת רוח וחזקת כשרות לכן אל תעללו שאין המלוה נקראת רק במי שגומרה. ומה שהבעל טען שאביה היה אלם לאו כל כמיניה דלא מפיו אלו חיים. ובר מיניה וכי כל בעל דין מהימן לומר על חצריה גברא חלמא הוא אלא דוקא שיש קלת רגלים לדבר כו' כמו שכתבו התוס' והרא"ש פ"ב דכתובות (דף כ"ז:), והכא מה רגלים איכא אדרבה ראיתי עדות שהתרה בו כמה פעמים ע"י שמשו פראג לגבות עדות בפניו קודם שעמדו לדין ולכל זה לא שם לבו ופנה פניו למדבר, לכן אין להאמין לו בראיות שאין לו דין אלם וגם באותו זמן היה נד שלו מושלים כמו שכתבו הגאונים בפסק ע"ש. ואם באתם בטענה להוליא מבטלה בקלא דלא פסיק הוא, זה אינו טענה מאחר דהקול לא היה רק מאלו עדים כמוכח בטענותיו ומאחר דעדות עדים אינה כלום גם הקול אינו כלום על דרך כשל העוזר ונפל העוזר, ועוד עיין באשר"י (פ"ב דיבמות) גם בר"ן דקול ודבר כיטור חרי מילי נינהו, וח"כ מאחר שאין בעדות כלום גם מהמת קול הפילו דלא פסיק אינו כלום דלא אכרינן הקול כדמשמע באשר"י באותו פרק עיין שם. ועוד הקול ההוא מחמת אויבים בא שרגלים לדבר, גם לפי העדות קלת משמע דקול ילא מאויבים וקול דאויבים אינו כלום כדמוכח פ"ב דיבמות (דף כ"ה ע"א) ואין לי להאריך בזה. לכן מכל אלו הטעמים לית נגר ובר נגר לאסור אשה זו על בעלה ואפילו חתיכה דאיסורא אינה כמוכח לעיל. ואם באת לומר שמוכ שהעיד שלמה בר אליעזר סלוי והוא נרשם מן פסק הגאונים עיין בו והם שלשה דברים ומכח זה יהיה עליו כבי חרי, זה בודאי אינו כמוכח בפסק של הגאונים אבל מזה העדות אין לי להאריך מאחר שלא העיד בפני כ"ד רק בכחב כתוב כל עדותו. וכבר כתבו הגאונים כל דינם רק בעיקר עדותו דהיינו מה שהוא כתוב בעדותו איך שראה אותה מרים עומדת ברחוב העיר בפני הדלת עט כנעטן באישון לילה. אף אם היה ח"ו ממשות בעדותו הניחן בכחב מ"מ אין זה נקרא סתירה במקום חופל מאחר שיהיה בפרהסיא ברחוב העיר ונקרא ג"כ ר"ה שספיקו טבור בכמה מקומות בחולין (דף ע"י:)

שאלות ותשובות הרמ"א יז

הנכר מצויניכם. ולמה אשכל ביום אחד את שניכם. לדקתכם וממוכס הורישו לבניכם אחריכם. ונכירו נכורכם. דלא יאחיו חמורים ויבטשו שרגיכם. כי יודים ידי עשו ונתים עיניהם בכיסים. (ורחיתם וזכרתם מעשה שאירע בק"ק פראג אחיכם). חזו וראו מפעלות אלהים בארץ. הוא שארי הגאון הגדול מוהר"ר מאיר מפדוואה גודר גדר ועומד בפרץ. לדק לדק תרדפו לבית דינו יפה כאשר נודע בארץ. יודע ק"ל וחומ"ר לטבר השרץ. ולדעתי הש"י זכרו לנח שלח מלאכו שהתנדב רוחו לדון ולהורות לכם גושנה בארץ. כדאמרינן פרק הניזקין (דף ג"ב:) הגהו כי תרי דאיגרי צהו שטן כל כי שמשי הוו מינלו צהדי הדדי איקלע רבי מאיר להסתם עכבינהו תלתא בי במשי עד דעבדו שלמא שמעיה דקאמר ויי דאפקיה ר' מאיר להאי גברא מביהיה עכ"ל הגמרא. ומכל מקום אומר שהוא מילה דתליא בסברא. כי אין כוונת הרב לכופ אוחס לדון לפניו ושלא תהא בידם הצרירה. על פי שלשה עדים יקום דבר זאת אברהם. בזמן הזה שאין צ"ד הגדול כדורה. האחד כי זה לא נמצא בתלמוד ולא במשנה ולא במקרא. ולהוליא האב"ד מבית דינו הוא נמוט ואזכרה. ואף כי מהרי"ק (כתב בתשובה שורש י"א) במקום שאב"ד מסולק הדין הוא הפקירא. כמו שבנדון זה שמהר"א אב"ד שלכם הוא עד ואין עד יעשה דין במקום הקל כ"ש באיסורא. מ"מ צ"ד הקרוב קרוב קודם אשר ממנו ילא אורה. ואף אם נאמר דצ"ד של מהר"ם הוא צ"ד הגדול שבדור וא"כ אפשר להשיב עלי נודברי עמוד התורה. הוא הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ו מהלכות סנהדרין בזמן שאין צ"ד הגדול אבל יש מקומות שיש בהם תלמידים שאינן כמוהן אם אמר נלך למקום פלוני לפני פלוני הגדול ונדון לפניו כופין הנתבע להלוך עמו וכן מעשה בספרד בכל יום עכ"ל. מכל מקום שיעלה על הדעת שבצ"ד הגדול יכול לכופ שני הצדדים לדון לפניו לא נהירא. ותו דהרמב"ם דקדק בלשונו שיש במקומות תלמידים כו', משמע הו במקומות שיש ג"כ מומחים אע"פ שאינן גדולים כגדול שבדור אין ראוי לכופ בזמן הזה וכ"ש במקום שאין שלשה בתי דינים צהו שהקרוב קודם, וכ"כ ג"י צהדיא לענין צ"ד הגדול. וז"ל הירושלמי (פרק זה בורר) זה אימר לעבריא וזה אומר לליפורי ואינון הויין יתבן צהדא נהא אס העיירות שוים להם הולכים אחר צ"ד הגדול ואם אינן שוין הולכים אחר צ"ד הקרוב הואיל ושניהם מומחין לרבים, וכל שכן בנדון זה שכל חכמי אשכנז סביב למשכן העדו"ת יתנו והם גדולי ארץ מומחים לרבים עומדים לנס עמיס אליהם גוים ידרשו איים מאפסי ארץ. ותו דהרי פשוט הוא דבימים האחרונים אין דנין דין צ"ד הגדול כמו שכתב הרי"ף בהשבעה (שורש כ"א) ומסר"י בתשובותיו (סימן ס"ה) ומסר"י (סימן ק"ו בפסקיו), ואף כי מסר"ם בעלמו ראה בעיניו שעתיד תלמיד ותיק לחדש וכתב צהדו פתוחי חותם קודש שיש לחלק בין ממון לאיסורא. ג"ל שר"ל שיכול חכם לכתוב דעתו כפי אשר לו נראה. בדרך הודעה ודרך מוסר למחות ביד עושי איסור. אבל לכופ לומר קבלו דעתי אינו מן הדין שהן רשאין והרואה לסמוך עליו ימלא דבריו. ואם הוא גדול בחכמה ובמנין חייבים לילך אחריו. אבל באולי יהיה צדבר מהלוקה. ואז יהיה הדבר למכשלה ולפוקת. שכל אחד יתלה עלמו באילן גדול שיראה והעוב צעיניו יעשה. ואף כי גדול המעשה מן העושה. ויאמר מי צא לרדותנו צביהנו כל זמן שלא ביררנו דין ציוותינו. ויאמר מאי חזית דסמכת אלד שכנגדי. סמוך אדידי. ולעולם לא יבא זה לתכלית טוב. עד שיכנסו באח"י טוב. לצדור להם דין אחד שעליו יסמוכו. ואחר דבריו ילכו. ולכן צדור לי כשמם שלא כיון הרב הג"ל לדבר שאינו מתוקן. אך כאשר אבאר דבריו באחרונה ולא יראו פני ריקן. הטענה השנייה. שאין כוונת הרב בדרך כפייה. כי הוא מלמד ממנו

מניעה. ואף כי היה לדון ע"פ הראייה. כי צקי חמי צמדות תרומיות של הישיב שאינו חוקע עלמו לומר קבלו דעתי ואז אשר אביע. וענותו תרבי יום ליום יציע. ואף אם ישאל השואל לומר כי אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' יתעלה וצדבר איסור אם אינו מוחס יתפס על עון הדור. הנה המקשה הזה בפני עלמו יגדור. לנוף כדדור. דא"כ יקשה לנפשיה דהרב הג"ל על שני הצדדים הדבר חולה. אם יוכלו להשוות עלמם על מורה שוב בגולה. ואין ידחה הרב דבר שעליו עלה. אלא על כרחו חנו לריכים להודות מאחר שהרב לא חקר עדיין סדבר עוטה. צחקירה ודרישה כאשר ראוי לזה ואינו יודע עדיין להיכן הדין נוטה. יכול להסתלק עלמו מזה, ודוגמא שאמרו (סנהדרין דף ו':) לענין שני בעלי דינים אחד רך ואחד קשה. והיה אם בן הכות הרשע. וכן כתב הרב צכתבו אם אעמיד העדות ואדום כו', הרי שהרגיש צדבר ולא נסה. ועוד טענה פשה אפשה. כי אם היתה דעתו של הרב לכופ לדון לפניו מי מוחס בידו עד הנה. הלא הוא הראש לעדת מי מנה. וכבר עברו זמן ועמים שקבעו. ותשובתו ודבריו עדיין לא באו. מלוקף לזה שעיני ראו כתיבתו דמר וז"ל, אל הצ"ד מקבלי העצמות אך את אלה תזכרו בעלי הדין כו' אף כי בידי לפסוק על מה שבידי כו' עד ואדע את אשר אעשה כו', הרי לך שכתב אף כי בידי כו' ומכל מקום לא כתב שידון על זה לצד אלא באם ישלחו לו עוד טעמותיהם, כי צה יבחנו דבריהם. אם חושקים לדון לפניו. וצה גילה רעיוניו. ולכן נראה כוונת הרב משני פנים. האחד שגזים ולא עביד ולא כיון צו רק להסתייר עלה ולבהל הצדדים כדי שישוו עלמן על מורה שוב. ולא יספו הצמאה עם הרוב. גבר יסיר ולא ינוס. ואני הולך רכיל מגלה הסוד. ליסוד מוסד. שאני עתיד לבאר בעזרת שדי יתעלה. וע"י זה דעתי הקלושה מתגלה. והשנייה כיון צה הרב אל מה שאמרו פרק האשה רבה (דף ל':) ובסנהדרין פרק נגמר הדין (דף מ"ו.) צ"ד מכין ועונשין לאורך שעה משום מגדר מילתא, ואין צדבר זילותא. אדרבה מלוא גדולה כמלוא ועושה, וכן יעשה בכל בתי דינים שבישראל. ואין כא"ל. לורך שעה שנתמנת ריב זה אפשר ח"ו שיכנס המלצ. זרע צרך זרע לו"ר המהלצ. וזו היתה כוונת הגאון הגדול. תל של חלפיות עוז המגדול. ואחר שפירשתי כוונותיו ודבריו. אפרש דברי למלאות אחריו. ולגלות כוונתי. ואל איזה דבר היתה מגמתי. וצה אתחיל ואומר. בעזרת אלהי ישעי אשר עלי גומר. צה הסירותי מסצ"ל שכמה של הגאונים. בזמן עם האחרונים. וצמעלה עם הראשונים. האחד הרב המדובר צו ע. סה. והשני הנושא חינא בעיני כל עלמא. הוא הגאון שאירי מוהר"ר שלמה. אשר נדבס רוחן ליכנס בעובי הקורה. לדון צדבר זה להוליא תעלומה לאורס. וזהו מקובל ונאה. ולא לגם לצו צהוראס. כאשר רחיתי כתוב עליהם. וצה הסירותי מסוה הבושת מעל פניהם. גם כי צדבר זה יתגלה לנו תעלומות חכמה. לצא הקדש פנימה. לחוס על צדור רבני ורנקפורט ואגפיה. תשובים עלי כיבנה וחכמיה. שגזרו לעמוד לדון לפניהם. כי הדבר לדעתי הקלושה מוטל עליהם. באשר הם קרובים אל החלל. והם יכולין לצער את הגל"ל. ולצעות מלפוניו. ולהוכיח כל צד על פניו. ולפניהם הצדדים צרורים כשמל"ה. גם צדרי המסילות כולן להם נגלה. גם צדרי העדיות וזקתם על צדרי העלמה. ומה שטען צה הקלין והתרעם על רבני ורנקפורט כמבואר בחוך כתבו לומר שגם ה' דבר צו. צה אני רואה את דבריו. ומעולם לא חטרתי דבר וחזרתי לאחוריו. דא"כ יקשה גם לר"מ הג"ל כ. צרים האלה. אשר עשה כאלה. ואם ידון כוונת הר"ם הג"ל לצכות כמו שכתבתי מעיקרא. אדון מינה ומינה ואוקי צהתרא. ואם יש לחלק בין צ"ד לצ"ד לדעת המרומם הקמטוי. ע"ז לא אוכל לדין כי נפלא ממני.

מדוע

מדוע רוצה להביא ממרחק לחמו. בעוד שדייני בארעא
 ישכילו גם חכמו. וכבר ביארתי בראשונה. גם אחרת
 באחרונה. שלדעתי לא יקפיד הר"ם הנ"ל כאשר חכמים
 אחרים ידונו צנייהם. רק בשלום במהרה יהא מתווק
 במחניהם. וישקטו במהרה כל מריבה. ויעמדו על עיקר
 התכלית והסבה. אם אמת נכון הדבר או אם בא ממוציאי
 דבה. והחוטא עושה יענה. בכל מיני עונש. גם זאת שמתי
 לנגד עיני. ואמרו לי רעיוני. שגם שום חכם אין דעתו
 לכוף אחד משני הלדדים. כי אין דינם לפי הנראה להיות
 מבתי דינים נדונים. רק לדון בפני דייני ישראל בני ידידים.
 ולשום קץ לריבם. ואל יתחלל שם שמים צם. לדון לפני
 ערלי לב. שבים על קיחם ככלב. אבל הרשות ביד בעלי
 הריב לברור להם זה בורר והשליש לשניהם. אבל לא לכוף
 לדון לפנייהם. ואני אומר. לדון בזה קל וחומר. דהרי יפה
 כח שלשה הדיוטות לגבי דין מכה יחיד מומחה כדמשמע
 באשר"י פרק זה בורר. וכן משמע בעוד חס"מ סימן י"ג
 והם אינן יכולין לכוף לדון לפנייהם במקום שרואה לירד לדון
 בז"ב, כ"ש יחיד מומחה. זהו הנראה על פי הסב"א.
 ומדין הגמרא. כאשר כתבתי מעיקרא. ועוד נוסף בזה.
 כי כן קבלו עליהם בקשר אמין שני הלדדים מעיקרא לברור
 להם מבוררים ולטעון לפנייהם והם יבלחו להשר יחפולו.
 ובדאי דרך זה עוד יראו. כי הוא עוב לשניהם. והוא דבר
 נכון לפנייהם. וכל שכן שכבר קנו בקנין לדון בדרך זה.
 וע"כ אין לסור מזה. כי אין לאחר קנין מאומה. ואין יכולין
 לחזור בהן כמו שכתב הרי"ף בתשובה. והביאו בני"י פ"ק
 דמליעאל. וכ"כ הרמב"ם פ"ד מהלכות סנהדרין וכתב
 בתשובות מיימוניות השייכים לכפר שופטים (סימן ע') וז"ל
 על שנים שבאו לדון ונתפשרו במעמד טובי העיר וקנו זה
 מזה ורצה אחד מהן לחזור בהן ולבטל הקנין נראה בעיני
 דאין לאחר קנין כלום ואין יכול לבטלו עכ"ל. סוף דבר
 אני רואה צדין הזה. הטוב מזה ומזה. כאשר התחילו יגמרו.
 ויעמדו לפני דיינים שביררו. ופיהם לא ימרו. ואשר ישיתו
 עליהם ישמרו. ואם אחד מן הדיינים ברח לנפשו. שנים
 הסבירים במעמדו ייסרו, ויכופו אותו הלד להחזירו. ומפני
 איש לא יגורו. או שיברור אחר במקומו. ועכ"פ שהצירה
 לא יסיה ממנו וי"עמו. ולולא שאמרו ז"ל (פ"ק דחצות) יש
 לדון כל אדם לכף זכות. הייתי אומר שאין זה מלך שפלות
 רוח וזכות. ורע עלי זה המ"ש. וכן לא יעשה. שקרוב
 לגמר הדבר ישמיט הדיין עלמו כאילו היה הדין מרומה
 ומעשה מרמה. והף שהוא הצבר לאחד. מ"מ כבר כתב
 הרא"ש פרק זה בורר לו אחד שאכור לבורר להטעות חבירו
 ואם עשה הרי הוא בכלל לא חטה משפט. בעמק יבוספ"ע.
 ומאחר שחסידות בבורר שברח הוא ברור. ורוב תבואות נכח
 ש"ה. אומר נאמן עלי הדיין. שיחזור לגמור הדבר עדיין. ולא
 יהיה על ידו הדין מעונה. ויירא לנפשו משוקן מעונה.
 אלהי קדם יתעלה ויהרומם. וע"י זה ידווש טובהם ויקרב
 שלימם. והיה אם יהיו שלשה המבוררים בכוונת יחד.
 יבררו להם מורה אחד. כאשר התנו מתחלה. ובהם כל העם
 יבא על מקומו בשלום ובגילה. ולפי הראוי והנאות הנראה.
 יקרבו אל המראה הגדול מוהר"ם הוא יהיה ל"ם למורה
 ללדקה. להכיר מכשול מדרך זה פמבולקה. כי המתחיל
 במורה אומרים לו מרוק. והטוען ראוי לו לפרוק. אבל בזה
 אין הכרחי רק בדרך נאה ולכסיר המגונה. אבל מכל מקום
 הצריכה ביד הצוררים כמו שהיה בראשונה. והיה אם יתן
 איזה לד לזה כחף כוררת. הן מלך הצעל דין או מלך
 המתברת. אז דעתי נוטה לכוף בכל מיני כפייה. נגישה
 ורדייה. מאחר שעבר על קניינו. ביו יבוזו לו כל הונו. כי
 לא יועיל הון ביום עברה. כאש"ס עובר"ה. ומי שיפרע
 ממנו באחרונה. יכוף אותו עכשו בראשונה. לקיים אשר
 קבל על נפשו. ושיעמיד שליבו. ובהם אמרו פרק המדין

(דף ע"ג.) עד שנוסף אותו להוליא כולה. חס נדעתי הדבר
 המעולה. ואי איישר חילי אכוף אותו לדבר מלוה. ובה
 סדרך יהא לדבר קלבה. ואם עכ"פ השלישי ימאן. לשבת
 אחיס ליטב חלל להיות עמכם. אילו השנים ישלחו אלו
 הטענות והתשובות לפני מורה שום. והוא ירום להם כגן
 רוח. גם כילד יעשו עם דיין זה השלישי. אם הוא כאילו
 אמר איני יודע. או אם דבריו נחשבים מכלל מחוסר דעה.
 ואם יוסיפו הדיינים, ע"פ הלדדים או על פי הרבנים. כי
 לא אוכל לדון עליו. באשר נכסה ממני טעם מפעליו. סוף דבר
 אין דעתי לנפות כלל ממה שקיימו וקבלו עליהם. לדון על
 פי הנבררים מבין שניהם. ואם אחד אחור מור. ילקה
 החוטא וכשל עוזר ונפל עוזר. וכל זה כתבתי אם כוונתי
 לדברי הגדולים. אשר קנים עבה ממתני ולפרנס מכרסי
 מטולים. ואם כוונתי במה שכתבתי שאין דעתם לכוף לדון
 כהכרח. אז מטה שלי בתוכם יפרח. ואם לאו מפניהם
 אסתור ואברח. ויתבטלו דברי מחמת דבריהם במוכרח. ומה
 אחריו והלא ת"ל הם וצ"ד קיים. ומפיהם אנו חיים. ואם
 מוהר"ם ורצני ורנקפורט ר"י לכוף ולדון מי ימחה בידם.
 אף כי תשובת צלדס. ולדעתי דין זה אמת קרוב לפשרה.
 ומבורר ע"פ הגמרא והסברא :

ועל

השאלה השנית אשר העמיקו שחתו לסתור עלה
 במעמקים. עדות במסתרים להקים. ע"פ דיינים
 רקים. בוקי ס יקים. מלאים קיח לואה בלי מקום. בארור
 כל יקים. אה כל דברי התורה. והאחד מן הארורים מכס
 רעו בסתרה. נגד נגידים אדבר. ומילין אחר. כבר
 נודעו אותן הדברים. אשר עברו בשערים. בפרהג הצירה.
 שמעשה רע כזה קרה. משנה שעברה. ובא הדין לפני
 חכמי קראקא. האחד הישיש מורה לנדקה. הגאון מוהר"ר
 משה לנד"ו. והשני אשר צלדו. הגאון גיסי מוהר"ר יוסף
 כ"ץ. אשר מהוך הלחץ. שאין בית דין שום שלא יחץ.
 נמניתו לשליש עמכם. ואני הקטן בבהם. ונזררנו אהנו
 השלשה. להורות להם סדרך המפולשה. וכן עשינו לפי
 דעתנו. והבחנו רהיות מופתיות לדברינו. שעדות כזה אינו
 לא מעלה ולא מוריד. והמגזיבו ראוי לכוריד. ואין לו
 טלייה. רק בפיוס וכפיה. תחת יד שגבה עליו ואת רגיש
 להתרועע. צדין מוליא שם רע כזה נפסק על פינו. וכל
 חכמי הדור ת"ל הסכימו עמנו. ועדיין אותן תשובות
 מונחות ביד מרדכי בר גרבון כהן. גם ביד רבי מעתקות
 מהן. ולכן בזה הוא יתרון. להחזיק דברים שנגלו בישראל
 וישורון. על כן אמר. שמי שנפשו שומר. ירחק מעדיות
 כאלה. ולא ישכין באהלו עולה. להשמר נגע לרעת
 ותקלה. כדין מוליא שם רע שדינו במלקת ולרעת. ממנו
 לא יהיה נגרעת. ויהא לוקה בקל וחומר. אהא לילה וגם
 בוקר אהר ש"מ :

ועל

השאלה השלישית. לבי הליה השית. והנה גנבתה
 רוח קדים חרישית. וכליה יס"ד השואל השית. אף
 ממנו תהיה נעשית. וזה כי קבל השואל. על אחד שמו
 יוזל יויל. עבר עליו דרך כבושית. ולבשה אותו רוח עפשית.
 עד שמוכר ועבר ש"רו. ודברים רבים כאלה אשר פעל
 עמו. עמד לו על גופו וממונו. ומ"מ הולרתי לבים מחסום
 לפי. אף כי לפי דברי השואל רשע לנגדי עומד בדופי.
 והפטר בהשואל כהוגן שאל. וזה ה"ש יוזל כאלה פעל.
 מ"מ מה חטשה ואבי שבשמים גזר עלי. להית תמים מפעלי.
 ונאמר במע שוא לא תשא. ופני עשיר לא יבא. ושמוע בין
 אחיכם. השימו לטייכים. ואף כי אין עדות ברורה הגיע
 לידי. שעליה אוכל לסמוך לשום תשובתי צלדי. וגם באם
 כן הוא לא נאה ללכת באלה. כי כבר מבוחר ונגלה.
 תשובת מוהר"ם והביאו הגהות מרדכי בקידושין, על שני
 בעלי דינים שאחד מהן ת"ח ויודע לכתוב ראיותיו ובכנגדו
 ע"ה, אין לת"ח לכתוב בעלמו אלא הדיינים יעתיקו אה

סיכום

שאלות ותשובות הרמ"א ז

ממון ממש עכ"ל. והדבר עלי קשה. כגיד הגסה. שאין
 בו טעם. והדבר אך הפעם. שהרי כתבו התוספות בהדיא
 פרק לא יחפור (דף כ"ג:) דאינו אלא מדינא דגרמי כמו
 השורף שטרותיו של חבירו. וכמו המשסה כלב בחבירו.
 וכן הוא מבוחר בתשובת מיימוני סוף סדר נזיקין (סימן
 ע"ו) והלכה כה"כ כ"ר באכ"י ורקי"ן. גם הרמ"א בתשובתו
 כלל י"ד (סימן א') כתב דלא הוי מעשה אלא כמו הורדה
 לצור, וכבר הוא ברור שכל זה אינו אלא דיני דגרמי, דהא
 כתבו התוספות סוף פרק כילד הרגל (דף כ"ו:) גבי הסוף
 מעשה דזרק בליס מרחש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות
 ובה אחר וסילקן פטור. וכתב ר"י דסלוק הכרים לא הוה
 אלא גרמא בניזקין דפטור לכ"ע, והרי"ף שם וסרמ"א פ"ז
 מהלכות חובל כתב דהוה דיני דגרמי ולא קיימא לן כרבה
 ולכ"ע לא מיקרי מעשה ממש. זה ברור כשמש. והוא
 הדין הורדה לצור דהוי כסילוק כרים, ודמי למה שאמרו
 בסנהדרין פרק הנשרפין (דף ע"ו.) סוף תמא לכאן לבא
 סוף לינה לכאן לבא שפטור בעולם הזה ונענש לעולם הבא,
 ומאחר שכתב הרמ"א דמזיק ע"י אגסים הוי דומיא דהכי
 זכינו כדינו. והוליאנו לאור משפטנו. כלל העולם לדעת
 דין הזה. שכל הללה שריא ולא אסור. ואין חילוק בזה
 בין גוף לממון. ובלבד שיעשה מיראה שממון. וא"כ להליל
 עלמו שריא. ואין להניחם מחמת שום יראה שכתב
 הרמ"א דאיכא למיחש של"י ירגיל עלמו בכך כמו שהרחיקו
 חכמינו ז"ל פרק איזהו נשך (דף ע"ה) הרביע לכותי. ולא
 הסירו אלא משום חיי נפש עכ"ל הנכונה. אבל ראייתו
 היא כאכלא לדנא. דהרי כתבו התוספות פרק בכל
 מערבין דמזכרין על כוס של ברכת מילה בתענית דלא
 חיישינן דלמא אתי למסרך מאחר שאינו דבר הרגיל וכ"כ
 שם המרדכי וביומא ובפרק ערבי פסחים. ואף כי אליבא
 דהלכתא דברים אלה זנוחים. כי רבו החולקים כמ"ש בעל
 הטעור (הובא בכלבו) בשם הגאונים והביאו הטור בסימן
 רס"ה ביורה דעה. ודעה כרי"ף וסרמ"א (בתשובותיהם)
 עיין בית יוסף סימן סג"ל) כבעלי זו הדעה. וכן כתב הר"ן
 פרק חולין. מ"מ בדבר זה אין הדברים מועילין. דאין
 לחוש לזה משום הבא באחרונה. כי יש כמדקרות הדב
 בועה. וכל המרחיק עלמו מחמת זה הוא חסיד שוטה,
 ועל דרך הסליחה אומר בכה"ג שטיא בחד מילתא לא
 סריך. אף לפי החולקים וסוברים דמילה בתענית לא
 צריך. וטעמא שם דזרכה אין זה עכבה. אחד הממשיע
 ואחד המרבה. אבל בנדון כזה שיש לחוש לתקלה. חונתא
 הוא דהתא לידי קולא. ואם יבא לידי ואישר חילי מזה
 בא לידי אקיימו. ולא אחוש שמא ארגיל בה, אם היה
 בזה לורך טעם. זאת הקרנוס. ועשה די לי:

שיחבז הוא דבריו כדי שלא יסא נחמד המורה ששולחין
 אליו פן יסא פני ח"כ עכ"ל המרדכי. הרי שהדיין לריך
 להיות מנוקס מכל מוס וחסד. כל שכן לכחוב באם כן
 שיסא נחמד. ואפשר שמתוך דבריו ילמדו לסקר. למשפחה
 העקר. וכ"ש במקום שלא הגיע לידו רק דברי האחד.
 שלפשו ירא ויפחד. שיסא מתון בדין. ויראה תחילה ויבחין.
 אך לא אוכל להתאפק. לומר כי בזה אין לפקפק. ומי
 לא יודע דינו. ברור כשמש. ראה אלהים ויוכח אמת. ולא
 היו דברים אלו לריכין התרה. והעושהו הים מקריב כפרה.
 וגם מותר להליל עלמו בממונו. ק"ו מרז כהנא דשמטיס
 לגרונו. בסגול בתרא (דף קי"ז). ואין לומר דמפרך זה
 הקל וחומר. דהא כתב כרי"ף (פרק הגזל בתרא) ושאר
 פוסקים דממונו אסור לאבדו. אע"ג דנדון בכבידו.
 ה"מ לאחר התקלה. אבל לא בשעת הללה. דאז קנסינן
 ליה בגופו ולא בממונו. כדי שהלדיק היולא ממנו יירש הונו.
 ודבר זה מבוחר במשל הקדמוני בתשובת מוסר"ס אשר
 כתבה המרדכי פרק הגזל בתרא, ובסוף סדר נזיקין (סימן
 ט"ו) בספר המיימוני באורות הריב שבין ר' אפרים ורבי
 יואל. אשר נודע בישראל. ובדאי לא גרס מהסוף חמרא
 שרלה להטביע למזבח. דאמרינן פרק הגזל בתרא דהוה ליה
 אחוה הממון רודף. והוא הדין לכל מי שמפני הממון נרדף.
 וגם שהוא לא גרע, ממה שמוזכר בגמרא, פרק הגזל ומאכיל
 (דף קי"ז:) ופרק בן סורר (דף ע"ד.) שהנרדף שכליו של
 רודף מוצב שהוא פטור שלא יסא ממונו חמור מגופו.
 ושלא יסא לנרדף לאבן גופו. וידוע שכל הפוסקים המטילין,
 דינו לדין רודף בכללו. ובכל דיני רודף יסא נדון. ובלבד
 שיעשה בזדון. והוא עדיין בשעת מעשה. או במוחזק לכך
 ביש לחוש שלא יכשיל לעתיד לבא החרים. אלו דברים
 הנאמרים. אך אחת אלטרך עליו להעיר. מוזכר בדברי
 המרדכי ב"ן יאי"ר. פרק הגזל בתרא שכתב שם דין
 כל דאליס גבר. דלא מתקרי כן אלא במתכוין להזיק אבל
 לא בכוונתו להוליא את שלו מהחת יד חבירו. אבל בתשובת
 מוסר"ס שם מחשבו כאילו מסרו. וכן הוא בתשובת הרמ"א
 (כלל י"ז סימן ד). סוף דבר כל דיני מזיק ביד אגסים
 הנמאחים בכלל כללתי. אבל לעת עתה לשום אדם צפרט
 לא פרעתי. מאחר בשום עדות עדיין בזה לא ראייתי. מ"מ
 מכסה פשעיו לא ילית. כי מתנגדו לכוף עליו ילריח.
 והמחלל שם שמים בסחר ופרעין ממנו בגלוי. לא יתכפר
 בכל חילי נביות לחטאת ולחשם תלוי. ועל כן יחוש לראשו
 בראשונה. כי הלכה כרשב"ג מלבד בראיה אחרונה.
 ובחמת שלא אוכל להבין, דעת המבין שם משמעון כי אבחיין,
 מה לו ללרס, לדרוש לכפרה. שמופר פבוט ולא אכור. אך
 אם דבריו הם אמיתיים. שמתנגדיו הם אכורים ברהטים.
 אך מי יוכל לדון בזה. בלא עדות ובלא ראייה אשר יאמר
 כי הוא זה. וכשאלה מלך אחד מגולה. ומלך השני מכוסה.
 וללכת באלה איני מנוסה. ולדיין הקרוב ראוי לקרבו.
 בעוד שהמלך במסבו, רק לב יודע מרת נפשו. והוא נוהל
 הדם בו צנשו. ודבר המסור ללב נאמר ויראת מאלהיך.
 והוא יודע כל העלומות יסא נגד עיניך. ושלא יסא כל
 אחד בונה לעלמו במה. ישמר עלמו מן הכלימה. להיות
 נקי מה' ומישראל. את הרב כחסידי מהר"א סג"ל אב"ד
 שלו יסא שואל. ועל פיו ילא ויבא לעשות לו בעלמו דין.
 והמשכיל יבין:

ואחזיר להלכה פני. נדון ענ דברי פי חכס חן בא לפני.
 דברי הגאון מוסר"ר שלמה הנטימים. אשר
 ממני הם נעלמים. שכתב וז"ל דוכי דשרינן לאבד ממונים
 ע"י גרמי. כגון שורף שטרותיו והדומה לו בדיני גרמי.
 אין למסור ממונו ביד כותי דקליה דיבורים הוה מפסיד

מריא

בריה כאלום מ"מ לא יכולתי להחפיק להודיע לרמאים ידיעי ופקיעי רבין ברוע מפעלם, ועד כאן דברתי דרך משא ומתן כחלמוד הושב על קרקע ודן לפני רבותיו לקבלם. ובידם לבטל דברי כאין נגדם. והדן אותם לכף זכות ידיוהו לזכות וימחלו עונותיו כולם :

יח *נדרוש

נדרשתי מקליני גדולי הארץ אנשי מופת המה ע"י אמלעי ח"ש כלבני ה"ה חכים בדורו שאירי מהר"ר משה י"ץ, והופקד הגאון מן הגאונים ע"י פריסת שלומים לדרוש בשלומי כדי שאחיה דעתי בעניין הסוראה שהורה הגאון הזקן מלא חכמה שאירי ה"ה נ"י מהר"ר מאיר מפדוואה וכו' הגאון אשר בא למלאות מקום אבותיו בתורה ובחסידות מהר"ר יודא י"ץ, אשר אין ותיקר ותיקן וגדר הבקעה אשר מלא קלה גדרה מהורם כאשר בשכר גידרי אבותיו הקדושים מנוחתם כבוד גאוני עולם מהר"ר יהודם ומהר"ר אברהם מיינן ז"ל. ותוכן הסוראה אשר תיקן צנייין הטבילה שיכנסו הנשים לבית המרחץ בלילה ויעשו החפיפה והטבילה הכל בלילה בסיומת שבת המרחץ עומד במקום תחנותם בחצר בית הכנסת ומרגישים כל המון בכניסתם למרחץ שעת טבילתם היא כי אין המוסג לשם שיכנסו הנשים בערבית לבית הכנסת להחפיל והלנושות מתביישות גם מדת חסידות בידם להסחיר הטבילה כאשר יסד המקובל הגדול בעל הרוקח, ורחייתו מהא דאמרינן פרק כילד מעברין (נ"ה:) על בנות יושבי ארפיס אמרו יארוך שובב עם בהמה מפני שמרגישים בטבילה, והא דרש"י שפירש מפני שיש רשע שרודף אחריה ומתרחק עמהן לפי שמקום הטבילה רחוק מהן, אכן יש כמה פנים לתורם ונוכל נמי לפרש משום לניעות שלא יזונו עיני העם בהן ואיכא חשש כההוא לכאן ולכאן ומקלם נשים לנועות מרוב הצנעה כבשו זמן טבילתן בפני בעליהם ומלאו עילה ודחו הטבילה עד מולאי שבת שבהכרח יכנסו למרחץ בלילה ולא ירגישו בהן העם כאשר העיד הזקן א"צ ר"ס המון גוים, ע"כ החזיר בנו העטרה ליושנה כאשר תיקנו אבותיו מ"כ שהחפיפה תהא בלילה וחשש שמאומה לביתה כו' גזר ותיקן לבלתי יכסלו בחשש של רש"י שכל הנשים החופפות בלילה יעמידו כלי הקרוי שעה והוא אחד מכ"ד חלקים ביום שלם וגזרו על הטובלת להתעסק בחפיפה כל אותה שעה למען לא ימארו במלאכתן לקרר החפיפה ולעשות עראי, ועמד חכם אחד ושמו מהר"ר ודרש לפני הנשים שלא בפני הכהם ואמר שעצירה היא בידן לעשות החפיפה בלילה, והוסיף בחמתו לאמר שהטבילה לא תהא חשובה בטבילה לבעליהן והבנים יהיו ממזרים, ע"כ טענת החכם :

גכ"ה

אשיב דבר לשואלי ואכריע לימין לדקו של הרב מהר"ר יודא י"ץ. ואחליט הדין בין ד"ס לד"ס ובין ר"צ לר"צ אחפש למלא לך זכות להחכם מהר"ר החולק עליהם על מה בא לחלוק על הגדולים ואיזה דרך הטעמו שלא יאמרו עליו ח"ו קטיל קניא באגמא הוא, וקודם שאכנס במבוא העניין מוכרח אני להביא תוכן שמעתא דמסיק הא דאפשר הא דלא אפשר כו' והא מהוך לשון התלמוד ושיטות הסוגיא אשר לפנינו יבואר שאלתנו. וזהו לשון התלמוד, (גדה דף ס"ח) דרש רבא אשה חופפת בערב שבת וטובלת במולאי שבת אמר ליה רב פפא לרבא והא שלא רבין באגרתיה אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במולאי שבת ותמה על עלמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה הא בעינן תיקף לחפיפה טבילה וליכא הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרת לפניכם טעות הן בידי צרם כך אמרו משמיה דר' יוחנן אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במולאי שבת ותמה על עלמך היאך חופפת

ביום וטובלת בלילה הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה וליכא והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והילכתא אשה לא תחוף אלא בלילה קשיא הילכתא אהילכתא לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר, ופירש רש"י ותמה על עלמך כו' שהרי בקושי התירו להרחיק חפיפה מטבילה כל כך אלא משום דאי חפפה בליל טבילה אימור לא חייפא שפיר משום דממחרת לטבילתה מחוך שמאומה לביתה, ופירש הא דאפשר לחוף ביום חופפת ביום הא דלא אפשר לחוף ביום כגון מולאי שבת לא תחוף אלא בלילה. והשאלות פירשו הא דאפשר לחוף בליל טבילה שהוא חול לא תרחיק החפיפה מן הטבילה כלל ואפילו ביום כמו כן חול לא תחוף אלא בלילה, והא דלא אפשר כגון שליל טבילה יו"ט או שבת או תחוף ביום שלפני הטבילה, ור"ת פירש ותמה על עלמך זהו כפל מלה כלומר היאך תהא חומר דבר זה שאשה חופפת ביום וטובלת בליל מולאי שבת והא בעינן סמוך לחפיפה טבילה וליכא והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה, פירוש בערב שבת וטובלת במולאי שבת, והילכתא אשה לא תחוף אלא בלילה פירוש במולאי שבת ולא תמאיר לחוף בערב שבת, הא דאפשר לחוף ביום"ש לילה שהוא חול תחוף בו ולא תמאיר לחוף בע"ש והא דלא אפשר לחוף ביום"ש ליל טבילה כגון שהוא יו"ט חופפת מערב שבת ח"ע"פ שטבילתה למו"ש או ליל שני בשבת והם שני ימים טובים אחר השבת, ולא איירי כלל תלמודא באיסור חפיפה שחרית וטבילת ערבית בלא הספקת יום וכן לא איירי כלל באיסור חפיפת לילה :

והנה

לכאורה נראה שהדעת נוטה להחמיר בפירוש רש"י שאסור לחוף בלילה ולכתחילה, מדפליגי אמוראי לעיל אי שרי לחוף ולטבול בלילה דמר זוטרא אוסר ורב חנינא מסורא שרי ומאחר דמר זוטרא אוסר א"כ למה לנו להסיר לכתחילה ואף דמייתי עובדא מהא דאבא מרי ריש גלותא דתיקוב איתתיה ואזל רב נחמן חתניה לפיפוסה שטבול בלילה וא"ל אטו דודי חסרת כו', היינו בדיעבד שהרי היה לה קטע ביום עם בעלה ולא רתה לטבול, ומה שכתבו בתוס' וז"ל, ומ"מ לפירוש רש"י נראה דמותר לחוף בליל טבילה אלא שטוב לה יותר לחוף ביום מפני שמאומה לביתה, וכן משמע מדקאמר אשה חופפת ביום ולא קאמר אשה לא תחוף אלא ביום כדקאמר באידך הילכתא אשה לא תחוף אלא בלילה וכן משמע לעיל בעובדא דריש גלותא דמותר לחוף בליל טבילה, ולא מסתברא לפלוגי משום דתיקוב מדמייתי מהאי עובדא דגדה חופפת בלילה משמע אף בלא חוס, ע"כ אומר חני בודאי מהוך הלכה מוכח דשרי אף בלא חוס מ"מ לא מלינו דשרי אלא בדיעבד והיינו היכא שעברה ולא חפפה דשרי כדי שלא תדחה הטבילה ולבטל העונה אבל לכתחילה מאן לימא לן דשרי ושמא אף ר' חנינא דשרי לא התיר אלא בדיעבד, ועוד מאחר דבני יש"ש איבעי להו אם תוכל לחוף בלילה וכו' משמע שספק היה להם אי שרי אפילו בדיעבד והם כן לכתחילה בודאי אסור וכ"ש שנדחו בזה דברי השאלות שפירש אפילו לכתחילה לא שרי לחוף ביום אלא דוקא בלילה דהא לעיל בסוגיא משמע דאיכא עדיף וכן השיג עליהן הרא"ש, והרא"ס פסק נמי בספרו כרש"י כאשר כתב המרדכי. וזהו זכות למהר"ר החולק :

אבן

כי דיוקת שפיר ומעיינת בשמעתא נראה דברי השאלות עיקר, דדבר הימה הוא להירוש רש"י שבתחילה אמר ותמה על עלמך כו' כלומר שבדוחק גדול התירו להרחיק החפיפה מן הטבילה ולחוף ביום היכא דאפשר עדיף להרחיק החפיפה מן הטבילה ולחוף ביום היכא דאפשר הפך העניין, ע"כ נראה כפירוש שפירשו המסקנא בפירוש התימה שאמר בתחילה שלא להרחיק החפיפה מן הטבילה כלל אם לא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר טוב יותר לחוף

* שאלה זו נדפסה בתשובת מהר"ל סימן ו' והדפסנוה כאן : [שו"ת הרמ"א] יג 13

שאלות ותשובות הרמ"א יח

ותרע שכן הוא ואשתו לטוב הסמ"ג, אחר שהביא פירוש השאלות כתב וז"ל, ולפי זה הפירוש נשים שלנו שחופפות תמיד ביום הואיל ונכנסות שם בחול בעוד היום גדול ושעות שם עד הערב וחשובה חפיפה זו כאילו היא בלילה לד"ה, ור"ת מפרש שאין מדבר כלל בימי החול אלא כך הוא אומר במקום שאפשר לחוף במ"ש תחוף בלילה ולא תרחק לחוף מע"ש, אבל במקום שאי אפשר לחוף במוצאי שבת כגון שאירע בו יום טוב או חופפת בע"ש אע"פ שטבילה בליל מוצאי שבת או בליל שני בשבת שהוא יום טוב, ולכל הפירושים נשים שלנו שחופפות ורוחלות בחמין עד הערב ועובלות בלילה מנהג כשר הוא עכ"ל:

ועתה פקח עיניך וראה שבתחילה לא כתב אלא שהמנהג של הנשים שלנו מספיק להן לפי השאלות וזאת להשמיע שאף השאלות מודים לה, ובלשון זה כתב הס"ח ז"ל ואף רב אחאי בעל השאלות דאוסר לחוף ביום כי יולאה בעוד היום גדול אבל אם היא שוכה שם עד הערב מודה דשרי ע"כ, אלמא דלא עדיף מהא דחופפת בלילה סמוך לטבילה ממש, והיינו טעמא משום דאיכא למיחש שמא לא תהא רוחלת וחופפת עד סמוך לטבילה אלא תשב בצטלה ותספר עם חזירתה, וא"כ איך יכתוב בסוף שלכל הפירושים מנהג כשר הוא ויהיה הכרח לעשות כן, ועוד למה לא כתב לעיל שמנהג כשר הוא מיד אחר פירוש השאלות, אלא בודאי בתחילה כתב דאף השאלות מודים בזה ומה שכתב בתחילה ולפי זה הפירוש כו' ה"ק אפילו לפי זה הפירוש של השאלות נשים שלנו כו' וזכוף כתב שלכל הפירושים כלומר אפילו לפי ר"ת דלא איירי תלמודא כלל בדיני חפיפה בחול מכל מקום מודה שמנהג כשר הוא שרוחלת עד הלילה ואינה הולכת מן המרחץ כי היכא דאפשר וזהו מנהג כשר הוא ואין לכוד מנהג וגם שתהא עוסקת בחפיפה עד עת הטבילה בלא צטלה ועל זה כתבו נמי החושפות לעיל ותבא עליה ברכה, אבל בלתישוח החפיפות דוקא ביום על זה לא כתב מידי וטוב לעשות בלילה כמו ביום אפילו כפי מנהג שלהם לפי דברי, ומה שנוהגות הנשים ליכנס במרחץ בעוד היום גדול זה אינו משום חומרא דרש"י אלא ענה טובה להן שלא יהיו מהומות לביתן וגם לא ינטרכו לשהות בלילה, וא"כ צטלה כל זכותו של מהר"ז החולק לפי הראיות שהבאתי:

עד הנה כתבתי לפי גורת הדין ופסק הלכה אשר נראה בעיני:

ועתה אכנס לפניך משורת ההלכה, כדי שלא יבא צעל דין לחלוק ואומרי שאף אם יבא מהר"ז החולק לסחור בדעתו כל מה שבניתי ויחמר דהלכה כרש"י וא"כ אסור לכתחילה לחוף בלילה מ"מ אין לו זכות וטענה לחלוק על הגדולים מאחר דדיעבד שרי אפילו בלא חוגג כאשר כתבו החושפות אלמא דאין איסור בדבר אלא שטוב יותר לכתחילה אם כן פשיטא דהיכא דאיכא חשש איסור שלא ירגיבו בטבילה הן שהוא איסור מצדד כאשר כתבנו גם לפעמים הנוטות מתביישות וזאת לידי ביטול טבילה בזמנה ועונתו מלוא פשיטא דיש להן לעשות החפיפה בלילה, ואף אם יחמר מהר"ז שהמנהג שנהגו הנשים לחומרא היינו להכנס מצדד יום ומשום חשש דרש"י דשמא לא יעשו חפיפה כראוי אגב דמהומות לביתן ונחמר מאחר שקבלו הנשים עליהם חומרא זו משום חשש דחפיפה שתהא מהוקקת בכל הצורך ותפסו איסור ליכנס למרחץ בלילה ולעשות חפיפה בלילה כא מצדד יום וא"כ נחמר שאסור לסחור מנהגם ועל זה הקפיד מהר"ז, אפילו הכי נראה פשוט מאחר דתקנתן קלקלתן שיבאו לידי איסור המבואר בתלמוד (עירובין נ"ה:) שקרא על צוותיהם ארור שוכב עם זממה פשיטא

לחוף בלילה ולא קשה מסוגיא דלעיל דמשמע דלכתחילה אסור וכן היה נוטה דעת בני הישיבה, מזה לא קשה מידי דאפשר לא ידעו הא דשלה רבין משמיה דר' יוחנן כו' דלא עדיפי מרבא שטעה בזה וא"ר הדברים שאמרת לפניהם טעות הן בידי כו', אכן לפירוש ר"ת דפירש שלא איירי כלל בימי החול באיסור חפיפת שחרית או איסור חפיפת לילה יש מקום לחלק ולומר שמשמע שאסור לכתחילה כדפרישית, אכן נראה בעיני שפירוש ר"ת שפירש דלא איירי כלל בימי החול רחוק מאוד דא"כ היה לו לומר ותמה על עמך היאך חופפת בע"ש ועובלת צמ"ש מאחר דבבבאי איירי הסוגיא ולא איירי מחול כלל, וכ"ש דקשה מסתמא דתלמודא דקאמר והילכתא אשה חופפת ביום ועובלת בלילה ה"ל למימר והילכתא אשה חופפת בערב שבת ועובלת במוצאי שבת דהא שקילוחא וטרוחא דתלמודא דלעיל מיניה ביהאי ליטנא איירי, עכ נראה דלא כפירוש וראייה לדברי שהרי המדכי הביא שני הפירושים ופירוש ר"ת לא הזכיר וכן רבינו נסים בפירושו לא הזכירו, והנה תלמידו של ר"י נמי לא הזכירו, ומאחר דפירוש ר"ת ליתא א"כ כבר הוכחתי דבעלו דברי רש"י נגד דברי השאלות, ואף שתלמיד כמוני אינו ראוי להכריע בין הקדמונים אכן מאחר שכתבו האחרונים בכמה מקומות שאין לסור מדברי השאלות שרוב דבריהם דברי קבלה ג"כ אלהם בעקביהם ולא אזוז מפירושם ובפרט מאחר שהרי"ף והרמב"ם תפסו דבריהם וא"כ צטלה זכותו של החולק, אכן יש לו למצוא זכות ממה שכתב הסמ"ג ולכל הפירושים נשים שלנו שחופפות ורוחלות בחמין עד הערב ועובלות בלילה שמנהג כשר הוא, ומדקאמר מנהג כשר הוא משמע שכך נהגו וקבלו חומרא על עצמן וא"כ אין לסתור מנהג אפילו בדיעבד היכא שאפשר שהרי מלינו כמה חומרות שהחמירו צנות ישראל על עצמן כגון עיפת דם כהרדל כו' וקרא בתלמוד חומרא דר' זירא משום שהוא פירסם החומרא שלהן וזו היא חומרא יתירה יותר ממה שהחמירו עליהם חכמי ישראל שבתחילה לא תיקנו להחמיר יותר ממה שתיקן רבי צפ' אחרון דנדה (דף ס"ו) ראה יום אחד תשב ששה וסוף שנים ששה והן בלילה שבעה נקיים וכמעט שהספיק להם תקנה זו ואפ"ה חששו צנות ישראל והחמירו על עצמן לישב שבעה נקיים אפילו על עיפת דם כהרדל כמו שביאר המ"מ וכל חכמי הדור תפסו גזירתו עד היום הזה ולא מלינו מי שפקפק ח"ו בזה, ואין לומר מאחר שהנשים קבלו חרטה על מנהגם ומלא שיש עתה מנהג צטעות ובודאי אתה רשאי להסיר להם המנהג ע"י חרטה כמו שכתב להדיא באשר"י בפרק מקום שנהגו, הא דאמרין דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור שאי אתה רשאי להסיר צפניהם היינו בלא חרטה משום לא יחל דברו אבל החכם יכול להסיר בחרטה ופתח וא"כ אין לך פתח גדול מזה משום חשש הרגש טבילה כו', זה אינו, חדא דאין שייך לומר להסיר בחרטה אלא מה שנהגו מקלפת הסמון ולא כולו כדמשמע הלשון ואחרים נהגו בו איסור אבל מה שנהגו בו כל ישראל וקבלו עליהם אי אפשר להסיר כמו שאי אפשר להסיר חומרא דר' זירא משום דהוי דבר שנאסר במניין פלריך מניין אחר להסירו ואי אפשר להתקבץ כל הגולה כאחת להסיר הדבר ואם כן איך יבא מקלפת העם להסיר האיסור ע"י סיבה וחרטה שפגע בהן מה שנתפצע וגאסר לכל ישראל, אכן אי דייקת שפיר המנא להדיא שלא כיון הסמ"ג בזה שכתב מנהג כשר הוא להיות המנהג כשר וחזק לילך ביום למרחץ ולחוף ולא להמתין עד הלילה, אלא כלומר מנהג כשר הוא שרוחלות עד הלילה ואינה הולכת מן המרחץ קודם הלילה שזהו אסור לזוז מנהג אלא היכא דלא אפשר, כגון בע"ש:

שפילו מדרבנן אין צו איסור אלא מה שנהגו על עולם
שאין לנו לקום ולעשות הולד פגום וכ"ע מודים בזה ,
ועוד נראה בעיני שפילו בנדא ממש לא עלה על דעת
הרמב"ם לעשות הולד פגום לכהונה :

והנה אעתיק מעשה שבה לידי שחכם אחד ראה לפסוק
שהולד פגום מן הכהן לדעת הרמב"ם והשכחתי לו

על ככה. וז"ל החכם, מאחר שכתב הרמב"ם בפט"ו מביאוח
אסורות איזהו ממזר הבה מן הערוה חוץ מן הכהן שהבן
ממנה פגום ואינו ממזר כו', משמע שפגום הוא לכהונה
מדכתב אינו ממזר כלומר אינו ממזר להיות פסול לבא
בקהל אלא פסול לכהונה, ומה שכתב הרמב"ם גופיה בפרק
י"ט אין הולד חלל מנדה היינו שאין עליו איסור חללות
כגון שיהא איסורו עולם או שיהא חלל ממש אפילו
הוא זכר דהא אפילו כהן הבה על אשתו נדה אינו עושה
חלל לפי שאין חלל אלא מאיסורי כהונה כדאיתא בפרק
עשרה יוחסין (דף ע"ז) אבל פגום הוא כגון שאם היחס
בת פסולה לכהונה דומיה דהא מסקינן (לקמן) בפ' החולץ
(דף מ"ד:) הכל מודים בזה על חייבי כריתות שהולד פגום,
ומפרש להכל מודים דקאמר ה"ק אפילו ר' יהושע דאמר
אין ממזר מחייבי כריתות פגום מיהא הוי קל וחומר
מאלמנה לכ"ג, ופירש רש"י פגום כגון אס היא בת פסולה
לכהונה כמו חללה, ואף דגבי נדה איכא למיפרך מה לגבי
אלמנה שהיא עלמה מתחלת מה שאין בנדה וכדאיתא
התם בסוגיא כל היכא שהיא חונה מתחלת בביאה ליכא
למילף מאלמנה לכ"ג מ"מ מאחר דק"ל יש ממזר מחייבי
כריתות אלא שמגזרת הכתוב הימעיט בנדה שיחא קידושין
חופסין בה ואין הולד ממזר איכא למימר דלא אימעיט אלא
ממה שאין קידושין חופסין בה ולענין ממזר אבל לעולם
לא גרע מאלמנה לכ"ג והולד פגום ע"כ, והשכחתי לו דע"כ
לא עלה על דעת הרמב"ם להיות הולד פגום לכהונה
דא"כ למה ליה למכתב גבי דין ממזר הולד פגום וגבי דין
חללים כתב הולד כשר ואינו חלל אדרבה לשם הוה ליה
למכתב הולד פגום ואינו חלל מההך דקאי באיסורי כהונה
ואין שייך בדין ממזר כלל. ועוד הדע הולד אינו פגום דהא
היא עלמה שעשה עבירה אחת מחייבי כריתות ומיניו
שכל חייבי כריתות נתחללה בביאה להעשות זונה ופסולה
לכהונה והוה לן למימר גבי דמייע קרא בנדה דתפסי בה
קידושין ולא נעשית זונה ממש שיהיו בניה הבאים מן הכהן
חללים מכל מקום פגומה היא לכהונה אפ"ה אמרינן מאחר
דמייע קרא נדה משאר חייבי כריתות שהרי תפסי בה
קידושין א"כ לא נפגמה כלל ולא פסלה כאשר כתב הרמב"ם
בתשובה, כ"ש הולד שאינו נפגם, ואדרבה מלינו גבי כתי
ועבד הבה על בת ישראל שהיא נפגמה לכ"ע והולד אינו
פגום למקלח אמוראי כ"ש איכא שהיא לא נפגמה שהולד
אינו פגום, ועוד מדכתב הרמב"ם הולד כשר ואינו חלל
ולא די לו במה שכתב אינו חלל משמע דכשר ממש אפילו
לכהונה. אלא בודאי הולד פגום ומקולקל קאמר והוא מעזי
פנים דהיינו המורדים ופושעים כדאיתא בנדרים (דף ב' :)
וכדמוכח מההיא עובדא דרבי עקיבא במסכת כלה, וכמו
שכתב הטור בני ידו פירוש בני נדה אע"פ שאינו ממזר
מן התורה כו' וי"מ בני ידו ממש כו' ובסוף כתב בכל
אלו פגום הולד ונקרא פושע ואף שהרמב"ם בפרק כ"א
מאיסורי ביאה לא קחשיב אלא בני ידו ממש אפשר דס"ל
דכ"ש הוא וקחשיב בכלל בני תשע שהרי הוא בא מאיסורי
כרת ואינו דומה לכל איך שאין בהן איסור ממש אלא
שפוגמין הולד ע"כ, והודם שחכם לדברי ויתר חכמים
הסכימו עמדי ע"כ. ובודאי זה החכם מהר"ז מכלל כעס
בה לכלל עושה שלא ירד לעומקם של הלכה, ומה מאוד
חמה אני על החכם מהר"ז אשר שמעתי עליו שהוא איש
ירא אלהים וחסיד ולא ירא לשלוח יד במשיח ה' ולא

לבוז

פשיעא ופשיעא דיש לדחות מנהג איסור קלילה מפני האיסור
חמור, ואין זה קרוי ביטול מנהג והיתר האיסור אלא
אדרבה תיקון וגדר הוא לתקן שלא יעבלו בענין שירגישו
האנשים בטבילה, כל שכן שזה החכם תיקן ג"כ חששא של
רש"י שהצמוד במרחץ כעין שעה והחמיר יותר ממה
שהחמירו הראשונים :

ועוד אני אומר דהפילו לשכקיה ליה למהר"ז כל פעותיו

ויאמר שמנהג חזק הוא ואיסור לבטלו ואינו מקפיד
בחשש הרגש עבילתן ויאמר שאין צו פעולת און וגם כל
העדה כולם קדושים וחלילה שיביטו בהן ואדרבה יסתירו
עיניהם מלראות והנשים המתבייבות חוששות לחומר
יתירה בלי הכרח, אפ"ה נראה דשפיר קעביד לבטל המנהג
אפילו מפני חששא קטנה לפי שאין שייך לומר איסור לסתור
המנהג אלא במילתא דפסיקא במה שנהגו איסור בדבר אז
אין לסתור ולהתיר הדבר אבל הכא שאי אפשר לומר שהפסול
איסור בחפיפת הלילה מחמת שמכומה לביאה ואי אפשר
שיעשו החפיפה כהוגן, זה אינו שהרי איכא דלא אפשר
כגון מולחי שבת נהגו הנשים בעלמאן לעשות החפיפה בלילה
אלמא שלא החליטו הדבר לאיסור וא"כ אפילו תאמר שנהגו
לחומר ולומר שזהו עדיף עפי א"כ איכא דמתבייבות
הלוטות מפני חשש איסור שיכולין לסתור העניין ולעשות
כמו שאינו אפשר מאחר שאין איסור מצד דבר, וא"כ
לפי האמת ירא מהר"ז החולק על הגדולים נקי מכל זכותיו.
עוד באתי לחפש לו קלת זכות על מה שאמר הבנים מנזרים
בשלמא מה שהחמיר ועשה אותה כנדה לבטלה יש ליעבו
קלת ולומר שדעתו היה מאחר שנהגו הנשים חומר אז הוה
כאילו קבלו עליהם שלא תחשב החפיפה בלילה חפיפה
אפילו בדיעבד וא"כ הוה הטבילה בלא חפיפה והוה כנדה
מדרבנן ואסורה לבטלה כנדה דאורייתא, אבל במה שהחמיר
בכעסו ואמר שהבנים מנזרים קשה בעיני לומר שנתעלם
ממנו שמעתא דבי רב ידעי דאמרינן בפ' החולץ (דף מ"ט)
ובפ' האומר (קדושין ס"ח) הכל מודים בזה על הכהן שאין
הולד ממזר דכתיב ותהי נדה עליו שאפילו בשעת נדה
תהא בה הויה וכן הביאו כל המחברים, אלא בודאי דרך
גוזמא קאמר ממזר ולאו דוקא קאמר אלא כלומר פסול הוא
והיינו פגום וכמו כותי ועבד הבה על בת ישראל שאין
הולד ממזר אלא פגום לדעת מקלח המחברים וכמו שכתב
הרא"ש ונאמר הכא נמי פגום הוא שהרי בא מן הכהן דרבנן,
וכאשר כתב הרמב"ם בפט"ו מביאוח אסורות איזהו ממזר
כל הבה מן הערה מן העריות חוץ מן הכהן שהבן ממנה
פגום ואינו ממזר, ובודאי זה עושה להחכם ה"ה :

ואומר אני שאפילו לפי מה שטעם על דעתו שהוא פגום

בן הבה מן הכהן היינו דאורייתא אבל בנדה
דרבנן כל היכא דלא אשכחן דגזרו להדיא לפסול הבן אין
לנו להוסיף ולפסול זרע ישראל בכדי אפילו עבר באיסור
דרבנן כמו שכתב הר"א בפרק ב"ש על דברי רבי"ף שכתב
על קידושי קטנה איסור דרבנן והרמב"ן בא לחזק דבריו
אף איכא דלא שייך איסור כרה ולאו כמו גבי איסור דשייך
בהן כרת ולאו ולקיום זה כמו זה מהא דכל פסולי גיטין
של דבריהם כגון כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כו' או
היה במזרח וכתב במערב וכן כנסה בגט קרח שבכל אלו
אין בהן איסור ערוה ולאו אלא פסול תקנות של דבריהם
משום שלום מלכות ומשום דמיהזי כשיקרא ואע"פ כן תלא
מזה ומזה כו' וכל י"ג דרכים בה כ"ש בקידושין דרבנן,
והשיב הרא"ש דאין ענין זה לכאן כלום והתם עבדו חכמים
מטבע בגיטין וקנסו כל המשנה ממטבע שלהם, אבל
בנדון זה שאין תקנה לחכמים בדבר זה אלא לפי שבא עליה
באיסור דרבנן יש לקנסו אין לחדש קנס זה מדעתנו אס לא
שנמלא להדיא שקנסו כיוצא בזה עכ"ל. כ"ש בנדון מנהג

שאלות ותשובות הרמ"א יח יט

לכבוד הזקן וזנו אשר הם גדולי הארץ בחכמה ובמנין וכל בני המדינה סרים למשמעתם ודרש שלא צפניהם להרוס תקנתם ודובר עליהם סרה, ואם אורייתא דהוה רתחא ביה היה לו לקנאות סופרים ולהתוכח עמהם בהלכה על מה עשו ככה ומתוך דברי והיה מתרווחא שמעתא ועשייתו שלא בפניו הוא כמוליא לשון הרע, כי אינו רחוק ממה שכתב הגהות מיימוני מי שאומר לחבירו שהדיין עשה לך שלא כהוגן כו'. גם לא חש לעונש דהכחא תלמידא שבא לקפח הזקן ר' ערפון במסכת מנחות כו', רחמנא לילול ליה מהכחא עונשא כי גברא רבא הוא, גם מה שהחזיר הנשים אחר ברכו וביטל עונתם עבירה גדולה הוא בידו ולריך כפרה ויהושע ע"ה נענש על זה שביטל ישראל לילה אחד מפריה ורביה ותכמינו הקילו בענין החפיפה היבא דלא אפשר לכל הפירושים ולא דחו הטבילה עד למחרתו, וחלילה לומר שנשתבש בזה שכבר מאחר שאמרו הקהל ברכו שהוא לילה אף לענין חפיפה שהרי מנהגא לא חלוי בקריאת יום או לילה או שייך ליום שלפניו או לאחריו אלא כדי שיהיה קודם לילה כדי שלא תהא מהומה לביתה, אלא בודאי שהשם החכם להחמיר ובה לעשות משמרת לדבריו וגזר אחר ברכו חנו לילה, אכן יש לתמוה כי מי הוא זה ואיזו שיכול לתקן תקנות מעלמו בלי קבולת חכמים ולומר שאם לא חכום לבית המרחץ קודם ברכו ששבו לא תכנס והנשים לא נהגו אלא להכנס למרחץ בעוד הוא יום ולא הקפידו על תפלת הקהל. ואי לדידי לייא ההוא החכם יחזור מדרשתו ויאמר במקום שדרש ברם הדברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי דלא עדיף מרבא ע"ה ויאמר ברבים שדיבר סרה על הגדולים דהיינו ה"ה מהר"ר מאיר וזנו אשר קם תחזיו ה"ה מהר"ר יהודה ועיניו לא ראו מה שראו עיניהם ולא ידע שהיתה תקנת מנימות הזקנים אשר בארץ מ"ב, דהיינו הגאון מהר"ר יודא וזנו הגאון מהר"ר אברהם מיינץ ז"ל, ויתחרט על מעשיו ויודה ולא יבז ע"כ, ואח"כ ילך לבית הזקן ויפייסנו כראוי שלא יכוס בגחלתו, ובה יתהלל לעיני כל ויראו ענותנותו וישמתו ויאמרו אשרי הדור והקטנים נשמעים אל הגדולים ואז שב ורפא לו :

דברי שלמה לורי"א

בענין הג"ל

י"ט גרסינן פרק תימוקת (דף ס"ח) שלח רבין באיגרתיה אשה לא תחוף בע"ש ותטבול צמולאי שבת ותמה על עלמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה הא בעינן תיכף לחפיפה עבילה וליכא וכו' והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה קשיא הלכתא והלכתא לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר עכ"ל לשון הגמרא. וז"ל רש"י ותמה על עלמך כו' שהרי בקושי הסירו להרחיק חפיפתה מטבילתה כל כך אלא משום דאי חפפה בליל עבילתה אימור לא חייפא שפיר משום דממחרת לטבילתה מתוך שמהומה לביתה. הא דאפשר לחוף ביום חופפת ביום. הא דלא אפשר לחוף ביום כגון מלאי יום טוב לא תחוף אלא בלילה עכ"ל. וכתבו שם התוספות מ"מ לפירוש רש"י נראה דמותר לחוף בליל טבילה אלא שטוב לה יותר לחוף ביום מפני שמהומה לביתה, וכן משמע מדקאמר אשה חופפת ביום ולא קאמר אשה לא תחוף אלא ביום כדקאמר אשה לא תחוף אלא בלילה והביאו ראיה שם דאף בלא אונס מותרת לחוף בלילה אף לדברי רש"י. ובשאלות דרב אחאי (פרשת אחרי מות) פירש אם אפשר לחוף בלילה כגון שטובלת בחול לא תרחיק החפיפה מן הטבילה ואם אי אפשר כגון שטבילתה בשבת או יום טוב חופפת ביום, מיהו לפי מנהג הנשים של עכשיו ששוכחות במרחץ עד הלילה מותר לחוף ביום אף לפי השאלות, ואינו אסור אלא לחוף מצעור יום וללאת מן המרחץ קודם

הלילה אבל כששהה שם עד הלילה חפיפה אריכתא היא שכל שעה עוסקת בחפיפת גופה ושערה ותע"ב ועוד מחמירות כו' עכ"ל החוס', וכן כתב הרמ"א. והרמב"ם פ"ב דמקואות פסק כדברי השאלות וכן פסק הר"ן בשבועות דכן דעת הר"י, ומעתה נראה דהוא פשוט דלענין דינא הלכתא כדברי השאלות וכן ראוי להורות דהרי אף רש"י מודה לדברי השאלות דמותר לחוף בלילה אלא שיותר טוב לחוף ביום כדברי החוס' דלעיל. אבל השאלות היום מודים לדברי רש"י דמותר לחוף ביום דהרי אמרו אשה לא תחוף אלא בלילה דמשמע בלילה אבל לא ביום (ולדברי השאלות ברייתא זו מיירי בדאפשר), ולכן אסור לחוף ביום לדברי השאלות אלא בדלא אפשר. וא"כ יותר ראוי לעשות ככ"ע ולהורות למעשה לחוף בלילה מלהורות לחוף ביום שאז לדברי השאלות עושין שלא כהוגן. אמנם אין לנו לריכס לזה מאחר שנהגו הנשים לילך ביום ולשהות שם עד הלילה כמו שכתבו התוספות, אך נראה דמנהג הנשים אינו עדיף מעיקר דינא, דהא לדברי השאלות דאסור לחוף ביום מ"מ בדלא אפשר חופפת ביום כ"ש בדלא אפשר לקיים מנהג הנשים שמותר לעשות כדין ולהוף לכתחילה בלילה. ונראה לומר דלאו דוקא דלא אפשר משום שהוא שבת או יו"ט דה"ה שאר אונס. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב דמקואות), ולכן בנדון דידן דלא אפשר ג"כ שבת ישראל מתביישות ואין יכולות להלניע טבילתן כראוי להם כמו שכתב (הרוקח) מהרי"א דכילד מעברין (דף ג"ה:) שאמרו שם על צנות יושבי ארופים ארור שוכב עם בהמה מפני שמרגישין בעבילתן וכמו שהאריך בזה האלוף הגאון החכם הכולל מוהר"ר יהודה בן הגאון מוהר"ם, זהו מיקרי לא אפשר, ומותר לבטל מנהג הנשים שנהגו להחמיר להתחיל לחוף ביום ולהעמיד אדינא לחוף בלילה דחמירא סכנתא לעמוד בסכנת ארור שוכב עם בהמה מאיסורא דחפיפה בלילה שאינו אלא חשש בעלמא שמה לא תחוף יפה. ועוד דחפיפה עלמה אינה אלא דרבנן כמו שאמרו פרק מרובה (דף פ"ב:) דאורייתא בעיונא בעלמא סגי וכ"ש לדברי השאלות עיקר דינא הכי הוא וכדאי הם לסמוך עליהם שלא בשעת הדחק כ"ש בשעת הדחק, וראייה לדבר מהא דאיתא פרק תימוקת (דף ס"ו:) אמר ר' חייא בר אשי אמר רב נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה משום סרך צתה אהקין רב אידי בנרש למיטבל ציומא דתמינאה משום אריותא כו' עד רבא במחוזא משום אבולאי, ופירש שם רש"י בנינים של מטרות היו בדרך בית הטבילה ואם תפול שם תסחכן. והשתא יש לדקדק מה טעמא אהקין להחיר איסורא הוה לו להורות שתטבול בלילה כדינה ולהחיר הצוקות ונרות שעי' תולל מן הפחתים כדאמרינן פרק הקורא עומד (דף כ"ד:) א"ר יוסי כל ימי הייתי מלעטר על מקרא זה והיית וגו' כאשר ימשש העור באפילה כו', ואין לומר דבכה"ג תקנה עשירים שהיה זה ביבולתן אבל לא לעניים שאין להם משרתים ועבדים מאירים כמאורות ברקיע השמים שהוא ביום, דזה אינו כלום דלשון אהקין משמע שעשה להם תקנה שלא יעשו בענין אחר דאל"כ התייר להם לטבול ביום היה לו לומר דהיה משמע הא אם ראו לעשות בלילה בענין המועיל הוה עדיף עפי אבל לשון אהקין משמע שעשה תיקון בעירו ושלא יעשו בענין אחר, וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה ולמה לא ילכו בנרות מי שאפשר להם אלא ודאי לריכין לומר דאז הוה עבדי איסורא והוה אוושא מילתא ולא היה בזה תקנה לנועות המלניעות טבילתן. והשתא נדון ק"ו ומה הסם שהחיר איסורא משום תקנה זו כ"ש להחיר היתרא כגון לחוף בלילה שהוא מותר לכתחילה לכולי עלמא בדלא אפשר. ועוד יש לדקדק ממה שאמר התקין רבא במחוזא משום אבולאי מדקאמר התקין מכלל דבראשונה לא עשו כן וממילא נהגו כדברי רב דאמר אסור לטבול

צום

ג"כ אין לשנותו מאחר שלא נתחדש דבר ממה שהיה בימי הראשונים (כשהוא דסנדל גם הראשונים ידעו מהו סנדל ומנעל ומאחר דהסכימו בחליטה י"ג לילך אחריהם), אבל במקום שנתחדש דבר שלא ידעו הראשונים כגון דאיכא למיחש לקלקול או לאיסור שלא היה לו לחוש בימים הראשונים ודאי מותר לתקן דבר ככל תקנות האמורים בתלמוד משום דאיכא (למימר) אדעתא דהכי לא הכהיגו הראשונים, ועוד דהרי אמרו א"כ יבוא אליהו ויאמר חולצין צמנעל צומעין לו אין חולצין צמנעל אין צומעין לו, ש"מ דלא אמרו דאין לשנות המנהג הראשון כלל אלא מותר להוסיף עליו ולתקן קלקולו, ולכן גם בנדון דידן שתיקן מהר"י המזכר כדן תיקן כי האמת אתו כי צודאי הראשונים לא הכהיגו לילך ביום במקום שאין הלכות יכולות להנייע עבילתן. ועוד דאף הוא לא חסר לילך ביום אלא שאמר שאף מותר לילך בלילה ומה יפו פעמיו צמנעל שאמרו צומעין לאליהו:

ומעתה אומר שמאד נשתבש החולק עליו והוליא לעז באמרו שכל אשה שהולכת לטבול בלילה צריכה ממצרים והיא לטבול כנדה. והוסיף עוד שכל על הצליל להורות לנשים שכן צריכות לילך לטבול בעוד היום גדול קודם שיתחילו הקהל להתפלל ערבית, וכל אלו הדברים ישפיעו ולא יאזרו, חדא שכבר ביררנו שדנין הורה, ועוד דאף א"כ ח"ו שלא כדן הורה א"כ יוליא בשפציו לאמר שבניהם ממצרים שהרי אף מנדה ודאית דאורייתא אין הולך ממזר אפילו מדרבנן כדאיתא פרק החליץ (דף מ"ט:): כ"ש בחשיפה שהיא דרבנן כ"ש בחשיפה זו שמהומה לביתה שמתו לכתחילה דלא אפשר כ"ש שלדברי השאלות דיונה ה"א לכתחילה, וא"כ ימלא לבו לומר שהוא ממזר (וכבר נתבאר פעם זה בחשוכה במדכי סוף פרק במה אשה) ושביתת שמה שסורה שצריכות לילך קודם תפלת ערבית (משום שמדמים הדבר לספירת שבעה נקיים שהחמירו האחרונים שצריך להיות קודם תפלת ערבית) זה גדול מן הראשון, דלדברי ה"א לכ"ע מותר לילך לטבול בלילה אלא שעדיף טפי לדברי רש"י לחוף ביום וספירת נקיים צריכה והפסיק בעהרה מבין השמשות כמבואר פרק בתרא דנדה (דף ס"ח) אלא ש"מ שאין ענין ספירת נקיים שהוא דאורייתא להלכות החשיפות שאינו אלא חומרא בעלמא, מלבד טעם הגאון שכתב מהר"י ה"ל שהתם ביומא תליא מילתא, והוא פשוט לכל בר בי רב דחד יומא. ולכן צ"ל סליקא דמהר"י כדן הורה וכל כי האי מילתא לימרון משמאי, כך דעתי נוטה. כי דברי מהר"י הן עין הדעת. והחולק דעתו נגדעת. נאום מש"ז איסורא בקראקא:

ב עזרי מעט ה' יתבדך טושה שמים וחרץ והוא יעזרי לעשות חיל ויילני משגיאה:

שאלה ראובן שהשכיר ביתו לשמעון לזמן אחד שידור אצלו בביתו ונגמר קנין השכירות כמנהג העיר שלא היה אחד מהן יכול לחזור וקודם כניסת שמעון לבית חלתה אשה שמעון חולי הקדחת שקורין גע"ל זכ"ט ב"א ל"ז, ובהגיע זמן כניסת שמעון לחדרו ראובן מעכב עליו באמרו שאדעתא דהכי לא השכיר לו ביתו שיקבל אצלו אשתו החולנית חולי כזה שהוא חולי מתדבק. וע"י אונס זה רוצה ראובן לחזור משכירותו ולא לקבל שמעון בביתו:

תשובה תחלה אומר שזה פשוט שמאחר שנגמר השכירות כמנהג העיר מיקרי קנין גמור כאילו שכרו וקא"ו בכסף ובשטר ובחזקה. כי כמו שלענין מקח וממכר אמרו פרק חיזוהו נשך (דף ע"ב) אמר רב פפא סיטומתא קניא. וכתב שם הרא"ש ז"ל וכיוצא בדבר זה באיזה דבר שנהגו לגמור המקח כגון במקום שנותן הלוקח פשוט אחד למוכר

ביום משום סרך בזה, אם כן שמע מיניה שצטל מנהג משום תקנת הלכות כדי שיכולין להסתיר עבילתן כהוגן, ואחר זה נאמר שדנין הורה הגאון מוסר"ר ר' יודא במה שתיקן (בווינליא"ה) שהנשים ילאו לטבולתן בלילה ויחופו עלמן טעה אחת, שמאחר שמקום דחוק להם וכל ישראל אשר לשם יוצאים בגורן עגולה (כאשר שמעתי) אי אפשר להלל שבזמן שבתות ישראל יולאות לטבולתן כל העינים לופות כהן ואין יכולות להנייע עבילתן. וגם איכא למיחש להסודא דלאו כולי עלמא דינא גמירי כרב גידל במסכת צרכות (דף כ') דהוה יתיב אשערי עבילה דדמיין עליה כקאקי חיורי, א"כ מיקרי אי אפשר ומותר לחוף בלילה אף בלא לורך טעה וכ"ש כאשר הורה בלורך טעה (שאז אין לחוש שמהומה לביתה וכאשר הורו כבר החכמים הקדמונים מהר"י ומהר"מ מיינץ ומהר"ס פדוואה ש"ן), ואין לפקפק בזה ולומר מאחר שכבר נהגו הנשים לילך ביום ולישב במרחץ א"כ חסור לצטל מנהגן שמונהג כשר הוא ואין לך ותיקין גדולים מאלו. וכבר כתב מהר"ק בתשובותיו (שורש קמ"ד) דאם נמלא המנהג באיזו פוסק אמרינן אי תניא תניא ואין לצטלו. וכן אמרינן (פרק מקום שנהגו דף ו'): בני צייטן נהוג דלא הוה אזלי מזור לידון צמנעל שבתא אתו צנייבו קמנא דר' יוחנן א"ל אצבתין אפשר להו חנן לא אפשר לן אמר להם כבר קבלו הצותיכם עליהם שנאמר שמע בני מוסר אביך וגו', א"כ צומעין אף בשעת הדחק אין לשנות מנהג, וכחצ עוד מהר"ק (שורש ט') דאפילו אם יש במנהג ז' איסור אין לצטלו וראייה (מפרק הקומץ רבה דף ל"ב) אמר רב א"כ יבוא אליהו ויאמר אין חולצין צמנעל אין צומעין לו שכבר נהגו להלון צמנעל כו', והאריך שם להוכיח דאפילו במנהג מקום אחד אמרינן דאין לצטלו משום הלכה, אומר דכל זה אינו כנוס דאל"כ תקשה לך ה"א (דלעיל דאמרו התקין רבא במחוזא כו') גם ה"א דתנן צפ"ד דר"ה (דף ל'): בראשונה היו מקבלים עדות החודש כל היום פעם אחת נשתחו העדים ונתקלקלו הלויים צעיר התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה משחרב צהמ"ק התקין ר' יוחנן בן זכאי שיכיו מקבלין עדות החדש כל היום, וא"כ יש לדקדק היאך חזר ר' יוחנן והתקין דבר שהיה נגד התקנות ומנהג הראשונים אם אי אפשר לשנות מן המנהג הראשון צ"ל ענין, ואין לחלק בין דבר המסור לב"ד בלבד כמו קבלת העדים ובין דבר המסור לכל מנהג בין הנשים ונשים (ובה"א חלקו בזה פ"ק דבילה), דה"א ליתא דה"א פ"ק דבילה (דף ה'): אמר שם א"ר רב יוסף א"י מתקנת רבי יוחנן ואילך בילה אסורה מ"ט הוי דבר שבמנין וכו' עד א"ל אביי ה"ו בילה במנין הואי בילה בעדות תליא מילתא אשתרי עדות כו' רב אדא ורב שלמון מבי בלוחית אמרי אף מתקנת ר' יוחנן ואילך בילה אסורה, מ"ט מהרה יבנה צהמ"ק ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בילה ביו"ט בני השתא נמי ניכול ולא ידעי א"ה עדות נמי הכי השתא ההם עדות מסורה לב"ד בילה לכל מסורה עכ"ל הגמרא, שמעין דלכ"ע אי לאו דאיכא למיחש שמה יבנה צהמ"ק ויאמרו אשתקד כו' לא חילקו בין מנהג דבילה למנהג דעדות אע"ג דבילה לכל מסורה ואפ"ה היה צדקה לצטל מנהג ואע"ג דאיכור בילה לא היה בו איסור תחלה כלל כל שכן במנהג דיש בו קנת איסור דמותר לצטלו, ואמרינן פרק השולח (דף ל"ד ע"ב) הלל התקין פרוצבול ומציא התם טעמא מפני שראשית הער ש' עשו מלהלות כו' ועכשיו היאך היה רבאי לתקן דבר נג. ה"א הג' הראשון, אלא ע"כ צריכים אנו למימר דהם המנהג דבר ממון בעלמא על זה אמרו בירושלמי ומייתי ליה רבי"ן פרק השוכר מנהג מצטל הלכה, וכן אם המנהג בדבר סייג וגדר וליכא למיחש לקלקלה יש לקיים המנהג שהוא כו' אמרינן לעיל גבי בני צייטן דלוא להם ר' יוחנן לקיים מנהג אבותיהם בידיהם, וכן מנהג שנתפסע כההיא דחליפת סנדל

שאלות ותשובות הרמ"א ב

למוכר וזוה נגמר המקח, וכ"כ נ"י (שם) בשם הרשב"א
 ח"ל שמעין מהכח דהמנהג מבטל הלכה בכל כיוולא בזה
 שכל דבר שבחוקו על פי המנהג קונים ומקנים הלכך בכל
 דבר שנהגו התגרים לקנות קונים עכ"ל. ח"כ ש"מ שלענין
 מקח וממכר נגמר המקח בדבר שנהגו דשכירות ממכר
 ליומיה הוא כדאיתא פ"ק הזהב (דף נ"ו:) ובהדיא אמרו
 פרק מרובה (דף ע"ט) הניח כשם שתיקנו משיכה בלקוחות
 כך תקנו משיכה בשומרים וכשם שקרקע נקנית בכסף
 ובשטר ובחזקה כך שכירות נקנית בכסף ובשטר ובחזקה,
 ולאו דוקא אלו אלא ה"ה לכל דיני גמר קניית מקח וממכר
 כמו שמשמע ממרדכי פרק שור שנגח את הפרה (דף נ"ב)
 דכתב אהא דאמר שם ר' יהושע בן לוי המוכר בית לחצירו
 כיון שמכר לו המפתח קנה, וכתב שם המרדכי וכן הוא
 בהגהת מיימוניות פ"א דהלכות מכירה וז"ל כתב ר' אבי
 העזרי וז"ה במכר סחורה המונחת בבית או בשוכר ומכר
 לו שמירת המפתח נקנית הסחורה או הבית כאילו שכר את
 מקומו עכ"ל, הרי שמעין מדברים אלו שאף לשאר קניות
 שהקרקע נקנית בהן שזה דיני שכירות נתיב לדיני מו"מ.
 ואע"ג דלא קיימא לן בדברי המרדכי זה דהא משמע דס"ל
 דמכירת המפתח קונה והם דברי רשב"ם כוף חזקה הבהים
 (דף נ"ג) ולא קיימא לן הכי כמו שכתבו בתוספות פרק שור
 שנגח (דף נ"ב) וכן כתב הטור סימן קל"ב בחושן המשפט
 מ"מ למידין מכאן אילו היה קונה במקח וממכר מסירת
 המפתח היה קונה ה"ה לשכירות, וה"ה לשאר קנינים,
 ועוד נראה דיותר נקנים קניני שכירות ע"פ דברים שנהגו
 בשאר קניות שהרי כל דיני שכירות תלויים במנהג כדאמרין
 ריש פרק הדין וההוא הפועלים (דף פ"ג) אמר רשב"ג הכל
 כמנהג המדינה ואמרו שם בירושלמי והביאו הרי"ף בהלכותיו
 שם ומכאן שמנהג מבטל הלכה. וכן אמרו ריש המר"ל
 (דף ק"ג) לענין שכירות שדה הכל כמנהג המדינה, ומענה
 אומר מאחר שנגמר ביניהם קנין השכירות ואין אחד מהם
 יכול לחזור גם טענת אונס לא מהני כלל, וראייה מהא
 דכתב הטור ריש סימן שי"ב וז"ל, המשכיר לחצירו בית או
 חצר או מרחץ לזמן קצוב אינו יכול לחזור בו ולהוליאו הו"ד
 זמנו אפילו נפל ביתו של משכיר שאין לו מקום לדור בו
 ואפילו העני ולריך למכרו אינו יכול להוליאו כו', וכ"כ
 הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהלכות שכירות) כו' ודברים אלו הם
 דברי הירושלמי והסכימו כן כל הפוסקים כמ"ש נ"י פרק
 השואל (והא דאמרין שם פ' השואל נפל ליה ביתא ח"ל לא
 עדיפת מינאי מייירי שכלה זמן השכירות והשוכר רואה לעכב
 שם מחמת שלא הודיעו כמו שאכתוב למטה ח"ה), ואע"ג
 דבמרדכי פרק השואל מוקי בשם מוהר"ם דברי הירושלמי
 בדבר אחר ומחלק בחלוק אחר כדי שלא יחלוק על הלמודא
 דידן דס"ל דנפל הבית יכול להוליאו, י"ל היינו דוקא שכבר
 כלם זמן שכירותו אלא שרצה לעמוד שם מטעם שלא הודיעו
 על זה קאי שם בגמרא מוס שאמרו לא עדיפת מינאי כמו
 שפירש שם רש"י והרא"ש בתשובה (כלל א' סימן ה') אבל
 תוך זמנו לא יחלוק מוהר"ם על כל הפוסקים וזה פשוט.
 ח"כ שמעין דלא אזלין בתר אומדן דעתא להוליא השוכר
 מביתו תוך זמנו דהא כשנפל ביתו יש אומדנא גדולה כמו
 שאמרו בהדיא שם פרק השואל פשיטא נפל ליה ביתא אמר
 ליה לא עדיפת מינאי. ומעתה הואיל ולא אזלין בתר
 אומדנא דעתא לענין נפל הבית דהרי המשכיר אין לו לדור
 ולריך לדור מבחון כמו שפירש רש"י שם על הא דאמרין
 לא עדיפת מינאי וכתב שם הואיל והגיע זמנו יכול להוליאו
 וח"ל הרי לא באת עלי אלא מחמת שלא הודיעך שאין
 חפני כך עוד וח"ה איך מולא בית לשוכר גם אני לא
 היה לי להודיעך שלא ידעתי שיפול ביתי וגם אני איני מולא
 בית לשוכר ולא טוב שתדור אהם מבפנים ואני מבחוץ.
 הרי משמע אילו היה הו"ד ששוכר לא היה יכול להוליאו

אף המשכיר היה לריך לדור מבחון, וא"כ כ"ש בנדון דידן
 אין האונס אלא שאין המשכיר רואה לדור אלא החולה. ואם
 יראה יכול לדור בחון שאין יכול להוליא השוכר מביתו
 ולחזור בשכירתו מע"ס זה. ועוד ראיה מהא דאמרו שם
 פרק השואל (דף ק"ח:) הו"ה גברא דזבן חרבא דחמרא לא
 חשכח דוכתא לאותוביה ח"ל להסיא איתתא אית לך דוכתא
 לאוגורי ח"ל לא, אול קדשה יבבא ליה דוכתא לעיוליה
 אול לביתיה כתב לה גיטא שדר לה אולא איכי אגרא שקולא
 מיניה וביה אפיקתיה ואתניה בשבילא, אמר רב הונא
 בריה דרב יהושע כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב
 בראשו לא מיבעיא חזר דלא קיימא לאגרא אלא אפילו חזר
 דקיימא לאגרא ח"ל לכ"ע ניחא לי לאוגורי ולך לא ניחא לי
 דמית עלי כי אריא חרבא. וכתב שם נ"י והא דמליא אמר
 כן היינו דוקא כי האי גווגא שלא היה דעתא לאוגורי
 להאי אלא מפני שקדשה הא אוגרה ליה סתם קודם קידושין
 ואח"כ קדשה לאו כל כמינה למיבבד הכי כו', הרי קמן
 אע"ג דדמי עליה כחריא חרבא לא אמרינן אומדן דעתא
 דאדעתא דהכי לא השכירה לו ואע"ג דהוא עשה לה שלא
 כהוגן כמו שאמרו כאשר עשה כו', כ"ש בנדון דידן אע"ג
 דלא ניחא ליה להשכיר באשתו חולנית ודמיה עליה גם כן
 כאריא חרבא מ"מ לא יכול להוליא הואיל והשכיר לו סתם
 תחילה, והדע שהרי המנהג פשוט שאילו חלה השוכר לאחר
 שנכנס בבית ראובן שלא היה יכול להוליאו אם כן רואים
 דעמא הוא מאחר שהשכיר לו סתם לא יוכל למימר דמית
 עלי כאריא חרבא, ולא שייך כלל דון דידן להא דאמר רבא
 פרק האומנין (דף ע"ז) האי מאן דאוגיר אוגורי לדולא
 ופסק נהרא כו' ופסקו לשם הפוסקים המרדכי והטור
 והרא"ש דכל מידי דהוה למידע לפועל ולבעל הבית או דלא
 הוה למידע לשניהם פסידא דפועל ולא הוה פסידא דבעל
 הבית. אלא ח"כ ידע בעל הבית ולא פועל ולא אחי, דכל
 זה לא מיירי אלא שאי אפשר לעשות השכירות או הפעולה
 מחמת אונס אבל במקום דאפשר לגמור השכירות אם יוכל
 לחזור מטעם דאדעתא דהכי לא השכיר זה אינו תלוי בזה
 כלל. וזה פשוט דאם היה יכול לחזור מטעם דשוכר הוה
 ליה לאחזוי, ח"כ אחר שנכנס נמי אלא ודאי זה הטעם
 לא שייך כלל לכאן, ואין לבעל דין לחלוק ולומר דכל זה
 מיירי שכבר נכנס השוכר בבית שכירותו ואז הוה בחזקה
 שוכר ולכאן אין יכול להוליאו בטענת אונס או כה"ג אבל
 קודם שנכנס בבית שעדיין הבית בחזקה המשכיר יכול לומר
 איני מקבלך מטעם זה. וכן משמע קלת הלשון שכתבו
 המפרשים אין יכול לחזור להוליאו תוך זמנו, ויש קלת ראיה
 לחלק כה"ג מהא דאיתא בכתובות פרק מי שהיה נשוי (דף
 ל"ג) ופ"ק דב"ק (דף ע') אמר אביי ראוהו שומר שדה
 לשמעון וילאו עליו עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו
 משחזיק בה אינו יכול לחזור בו מ'ימתי הוה חזקס מבי
 דייס אמרי, ופירש שם הסוס' דמיירי שכבר קנאו בקנין
 גמור אם ילאו עליו עוררין יכול לחזור בו כל זמן שלא הלך
 אמריי השדה וסיינו דייס אמרי כו', וא"כ נאמר בכס"ג
 כאן דכל זמן שלא נכנס השוכר לתוך ביתו דאדעתא דמשכיר
 שלא יקבלנו כו'. כל זה אינו כלום מכמה ראיות, חדא
 ממוקם שבאנו, וזה דאף שם דבעין דייס אמרי כו'
 ואמרין דעתו של אדם לחזור עד דייס אמרי לא יוכל
 לחזור רק בערעור שהיה בשעת המקח אבל לא באונס
 שכל דאח"כ מטעם שכתב הטור סימן רכ"ו וז"ל, ואם לא
 הלך על מצרי השדה לאחר שיאלא הקול יכול לעכב המעות
 דכיון שיש עליו עוררין הוה כמו מקח טעות והוה כמו שאר
 מומין למהווי מקח טעות כו', משמע דלא יוכל לחזור אלא
 משום דעיקר המקח אינו והוה מקח טעות דבעל מעיקרו
 הואיל ובשעת המקח היה בו מוס זה. אבל אינו יכול לחזור
 מטעמא דנאמר אדעתא דהכי לא קנה אם ערערו עליו אחרי

מואלים לשכור, ועוד סתמא דמילתא בסתם שכירות שלא נגמר הקניין עד שעה שנכנס בבית ואין קניין בזה ואז יכולין לחזור אף בלא חנוכה עד שעת הכניסה. אבל במקום נדון דידן דאין מואלים לשכור אפילו קודם שנכנס ומזה הטעם נהגו שלא יוכל המשכיר לחזור כשמגיע שמונה ימים קודם זמן כניסת הבתים וגם קונים על השכירות א"כ לא מהני ליה ג"כ טענת חנוכה כאלו כבר נכנס דאין לחלק בזה מאחר שכבר נגמר השכירות. סוף דבר איני רואה כלל שיוכל משכיר זה לומר אדעתא דהכי לא השכרתי. אף אם נודע שזה שחלתה אשתו של שכר מיקרי חנוכה כ"ש שאינו חנוכה שראוי לחזור בגינו, כי מה שאומר שהוא חולי מהדבק כולו הכל ומוי שלבו נוקפו אומר כן כי השם יתעלה הוא המוחזק והרופא ואם היה כדברי המשכיר בטל כל דיני ביקור חולים כי לא מלינו בשום מקום שחלקו בין חולי מהדבק לשאינו מהדבק חוץ מלענין בעל רחמן דאסרו לישב בללו, וראייה מפרק המדיר (דף ע"ז) דלא חשבו למוס אשה לומר שאדעתא דהכי לא קדש רק בחולי נכפה שהוא מין רחמן אבל בשאר חולי לא אמרינן הכי. וכ"ש בנדון דידן דחולי זה שכח מחמת עיפוש האויר הנסוג בעיר הסיח הוא מידי דשכיח ואין בית אשר לא היה שם חולי זה דמסיק כל אדם אדעתיה ואיכא למימר סבר וקיבל. ולכן אף בלא גמרו קניין על השכירות רק שמנהג העיר שמדברים ביחד וכל (שלא) כודיעו שמונה ימים קודם זמן כניסת הבתים אינם יכולין לחזור מטעם דהוה ליה להודיעו, מ"מ בחנוכה כי הוא לא יוכל לחזור אע"ג דנפול יכול לחזור בכה"ג כמו שכתבתי לעיל היינו מטעמא דה"ל לא עדיפת מינאי אבל בשאר חנוכה כ"ש בחנוכה גרוג כה"ג דעתי שאין יכול לחזור. כה אמרנא הלעיר משה איסרלש :

כ א שאלה ראונו מת וחיים לכל ישראל שבק, וזוה בעת שהיה שכ"מ הרבה לוואות כדרך שכ"מ, ובתוכם לוח שאחיו וחתנו ובתו המה מחוייבים לחקן העניים בשכח. עוד לוח פיתנו שש מאות לכתולות ויתומים ולנערים ללמד. עוד לוח שלש מאות עאלר לבת אחותו לסייע נשואיה. עוד לוח ארבע מאות עאלר ללרבי אחותה וללרבי נשותיה לנשואיהן. עוד לוח שתי מאות לבנות בן אחותו ללרבי נשואיהן ויתנו ליד אשת בן אחיו. וסוף הלוואה כתב כלל העולם שאחיו ובתו ייעיבו עם קרוביו שהם מלך אביו ויקלו מעותיו לזה ויעיבו עמהם עכ"ל הלוואה. ולא היה לראובן יורש ונחל כי אם בתו זאת אשר מלדה בעלה יורש את חמיו, וכשמוע פתנו את לוואה חמיו בקש להודיעו מה כתב כי היתה סגורה בחיבה וכמוסה ביד העדים שהיו אלל הלוואה. וכן לוח חמיו בשעת מותו שלא יודיעו לוואהו עד שיקבל תחילה לקיים כל דברי השכ"מ. וכן עשה וקיבל קנין לקיים כל דבר הכתוב בלוואה הנזכרת, ועל זה השלים נכסי עזרון ראובן הנ"ל לקיים כל דברי הלוואה, וכאשר נגלו לו דברי הלוואה שהיו חתומים תחילה נפל מחלוקת בין היורש הנ"ל דהיינו חתנו של ראובן ובין אחי ראובן הנזכר אשר נתמנו אפ טרופסים לחלק נכסי ראובן הנ"ל לעניים כמוזכר בלוואה. כי האחים הנ"ל אומרים שכוונת אחיהם ז"ל היה לחלק לקרוביו עוד מנכסיו כפי מה שגראה לעיניהם ואומרים על זה אומדנות המוכיחות כדבריהם והף העדים שהיו אלל הלוואה אומרים שכן היה דעת המנוח. והסתן אומר שא"כ אין לדבר סוף שהם יחלקו כל אשר לו לעניים וילא הוא נקי מנכסיו ובדאי שזה לא עלה על דעת חמיו אלא ודאי שרצה לומר שמאלו שש מאות שאוס לתת לעניים תחילה פירש אח"כ שמהם יתנו לקרוביו. ועוד נפל מחלוקת ביניהם, כי האחים אומרים כל מה שאוס לנשואי קרובותיהם הם יעבדו בידם עד בוא זמן נשואיהן כי בידם מעות כל אחיהם ז"ל, והיורש אומר שסוף

כך, וכן כתבו שם בכדיה הסוספות והגכות אשר"י וז"ל דוקא עורריה אבל חנוכה אפילו בחתירות נמי אין יכול לחזור דמזלו גרם, הרי כתב בהדיא דאם חירעו חנוכה אף קודם דדייש חמלרי אינו יכול לחזור וכו"ה כהן דנאמר מזלו גרם. ולא דמיא אלא לאשה שנתארסה ונולדו בה מומין דאמרינן נסתחפה שדהו כדאיהא פרק המדיר (דף ע"ה) דאע"ג דעדיין היא בבית חניה לא יוכל לומר דאדעתא דהכי לא קדשתיה ולא דמיא להא דפסק הר"ש בכתובות (כלל ל"ד דין א' והוא באבן העזר סימן ג') באחד שפידך בקנס וקודם שהגיע החופה ילחה אחות המשודכת מן הכלל כו' ופטרנו מטעם דאין סהדי דאדעתא דחנוכה גדול בזה לא שידך כו' דמהא לא חיריה כלל דשאני הסה דעדיין לא נגמר שום דבר דראוי לומר עליו נסתחפה שדהו דעדיין לא בא ברשותו. אבל במקום שנקנה הקנין דומיא דארוסה בודאי דראוי לומר מזלך גרם כמ"ש הסוספות והגה"ה דלעיל. עוד יש להביא ראייה דאין לחלק בין נכנס השוכר לביתו ללא נכנס. ז"ל הירושלמי פרק מקום שנהגו ופרק השואל, המשכיר בית לחבירו ורואה למכרו א"ר חמי לא עלה על דעתו שימות זה ברעב ר' זירא ורבי אילא תרווייהו אמרי מכל מקום קנוי הוא לו אלא זה אמר שבקיה רישאי עד דמלי חנקלוס ידיה (פירוש זמנו) אתא עובדא קמיה דרבי יוסי ולא קבל מה פליג אמרינן ביתא דמשכיר כו', ועיין במרדכי פרק השואל פירוש הירושלמי זה, מ"מ יש לדקדק אם רבי יוסי פליג והתירן השיבו ביתא דמשכיר כו' ולמה לא משני עובדא דרבי יוסי היה דעדיין לא נכנס השוכר בבית. ואיכא למימר דידע עובדא כיכי הוא דהרי לא ידע שהרי התירן השיבו שהמעשה היה בענין אחר ממה שהבין המקשן כמו שפירש שם המרדכי וא"כ למה לא משני דמיירי שעדיין לא נכנס השוכר בבית אלא ש"מ דאין לחלק. ועוד ראייה דאין לחלק בין נכנס השוכר ללא נכנס דהרי הקרקע בחזקת המשכיר קיימא אף כשדר בה השוכר כמו שמוכיח למטה אי"ה א"כ מאחר שאילו נכנס בה השוכר פשוט המנהג והוא כדן כמו שזכרנו לעיל שאין המשכיר יכול להוליאו אע"ג דקרקע בחזקת בעליה קיימא הוא הדין קודם שנכנס בה מאחר שכבר נגמר קניין השכירות. וראייה דקרקע בחזקת המשכיר קיימא אף לאחר שנכנס השוכר מהא דאיתא פרק השואל (דף ק"ב:) השכיר לו לחדשים ונתעברה השנה נתעברה למשכיר כו', ואמרינן בגמרא אמר שמואל ובבא בחמלע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר רב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה קיימא ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר דקרקע בחזקת בעליה, ופסק שם הרי"ף וכל הפוסקים כרב נחמן, אם כן ש"ענין אע"ג דכבר דר בה השוכר חודש העיבור אפ"ה קרקע בחזקת בעליה ולריך ליתן לו שכר מספק, שמעינן דאף בשעה שדר בה השוכר קרקע קיימא בחזקת המשכיר ואם כן אין לחלק בין נכנס השוכר ללא נכנס. ועוד ראייה ברורה דאין לחלק דתניא פרק האומנין השוכר את האומנין והטעם את בעל הבית או בעל הבית הטעם אותן אין להם זה על זה אלא תרעומות בד"ה שלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא מלאו תבואה פועלים ומלאו שדה שהיא לחם נותן להם שכרן משלם. וכתב שם הר"ש דלאו דוקא הלכו ולא הלכו אלא ה"ה אם לא הלכו ועכסם עד שאין מואלים להשתכר לריך ליתן להם שכרם כפועל בטל כיון שגרם להם הפסד אלא אורחא דמילתא נקט דמסתמא כשלא הלכו מואלים להשתכר כו' ואע"ג דהתם לא קנו קניין על השכירות אבל אם משך כלי אומנותו דנגמר קניין השכירות אינו יכול לחזור בשום עניין כמו שכתב שם ר"ת. וא"כ ה"ה נמי בנדון דידן אין לחלק בין נכנס לבית ללא נכנס מאחר שאין השוכר מואל לשכור במקום אחר. והא דנקטו הפוסקים בנפל הבית דלא יוכל להוליאו נמי אורחא דמילתא נקטו דכל זמן שלא נכנס

שאלות ותשובות הרמ"א כא

שכח יעכבס בידו. גם השם מאות הס יעכבו בידם עד זמן הראוי לחלק וכל הריוח שירויחו עם זה הוא שלו: **תשובה** נראה לי דברי היורש דהיינו חתנו של ראובן **הנ"ל** חל לא מטעמיה, וזה כי בודאי משמעות לשון הלוואה היא כדברי האחים הנ"ל כי מאחר שזה תחילה אם שכה עניים שיתקנו אחיו וחתנו וכתו ש"מ שבה להוסיף לעניים ששכה ולא כיון על המעות הראשונות. וגם ממה שזה לבסוף שיקלו מעותיו וז"ל, יקלו מעות שלי, בודאי כיון על מעותיו הנותרים דהם שלו, כי מה שגדר תחילה אינו נקרא שלו כי כבר זכו בזה עניים שאמירתו לגבות כמסירה לסדיוט, ואף אם עמד לה היה יכול לחזור כמו שפסק הר"ם פרק מי שמת דמאחר שהיה בעיה דלא איפשרתו חלוקתו ולא מצטלין כח דהקדש. ועוד רח"ה מאחר שלבסוף לזה שאחיו וכתו יתקנו קרוביו אשר מלך אביו ולא הזכיר חתנו בודאי היה יודע שזו הלוואה נגד חתנו שיקלו עוד יותר לקרוביו משלו ולכן לא מייסו אפוערופוס על זה. ומכל הדין נראה שהדין עם האחין. חבל כי דייקין בה עובא מלינו שאין בלוואה זו ממש כדפסק המרדכי (סוף יש נוהלין בשם ר"ג מ"ה) וז"ל השיב ר"ג על ראובן שזה לשמעון אפוערופוס שלו הן לבני כך וכך ולבנותי כך וכך אז ודאי דברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמו. חבל אם אמר ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתו לחלק לבני בין רב בין מעט, יש ללמוד שלא נתן מחיים בלום חלף שיסכים לאותו מעשה שיעשה שמעון אחר מיתת ראובן ומשעה יליאת נשמתו נפלו הנכסים לפני הבן וילאו מרשות ראובן ואין לו לאפוערופוס שלו חלף לנהוג בנכסי היורש כשאר אפוערופוס כו' והאריך שם בראיות, הרי שמעין דלוואה זו שזה שאחיו יחלקו מעות לאשר יחפולו לאו כלום הוא דמיד בנחת נפשו נפלו הנכסים לפני בתי ואין לאפוערופוסים רשות בהן, ואע"ג דכתב שם המרדכי דרש"ם מפסק דברי ר"ג ואמר כיון שמינהו לאפוערופוס מחיים בכל נכסיו מקרקעי ומטלטלי לרבות ולמעט ואמר בעדים ופיו כפי ועשייתו כעשייתו נראה שיכול האפוערופוס לרבות ולמעט דמלוה לקיים דברי המת ודברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמו והרי השליטו מחיים בכל אשר לו לעוצת היתומים שלא פירש לו ככה יתן לכל אחד ואחד לא אמרין קפלה נחלה כבר משעת מיתתו ונראה ליד היורש חלף מה שעשה עשוי ויתן לבנות כמו שנראה לו כו' והאריך בראיות ודחה ראיות ר"ג כמו שהאריך שם המרדכי, מ"מ יש לי לדון כדברי ר"ג דברי הרש"א כתב בתשובותיו (סימן השל"ד) כדברי ר"ג, וכתב מהרי"ק בתשובה (סימן ל"ד) דמכתב המרדכי והרש"ם מפסק זה ולא כתב ורש"ם חולק משמע דעת המרדכי כדעת ר"ג. ואף אם היה פלוגתא דרבותא יש לדון כדברי הר"ג דהנכסים בחזקת יתמי קיימי והמוליא מחזירו עליו הראייה כמו שהאריך שם מהרי"ק, ואין חילוק בזה אם עשה הלוואה ללרכי הקדש או לשאר דברים כמו שהאריך בזה הר"ד כהן בתשובותיו בית ל':

ומעתה אומר מאחר דהלוואה בענין זה אינה כלום אף הקבלת קנין שקיבל החתן לקיים לוואת חמיו אינו כלום בענין זה דלא עדיף מגבירה דאחי מחמתיה ואומדן דעתא הוא שלא קיבל קנין להוסיף על מתנת חמיו במקום דאין לריך לקיימם רק שיקיים מה שזה חמיו וראוי לקיים, וא"ל דה"כ קנין זה למה לי דברי בדבר שזריכים לקיים בלאו הכי אין לנו לריכין קנינו דאיכא למימר דקנין זה בל לחזק הענין כמו שכתב מהר"א בפסקיו (סימן ל"ט) על אחד שבקש מיורשו לעשות כך וכך, ופסק דהוי מתנת שכיב מרע ומה שבקש האחד לחזק הענין, כן הוא בנדון דידן. ועוד אמר דאף אם נודה שקנין קאי על כל דבר המוזכר בלוואה זו מ"מ אין בקנין זה ממש מחמת שלשה

טעמים, חדא דברי הנכסים אינן שלו חלף של אשתו והם נכסי מלוג של אשתו, ואף בעל שמכר נכסי מלוג של אשתו שסוף נהנה במעות המכירה לא עשה כלום כדאיתא פרק הגזקין (דף כ"ח): ופרק חזקת הבתים (דף נ') כ"ש אם נתן לאחרים במתנה דלא עשה כלום. וא"כ מאחר שנת ראובן לא קבלה קנין לקיים דברי אביו אינה לריכה לקיים חלף מה שהיה חייבת לקיים מחמת מתנת אביו בשכ"מ ומה שאין במתנת אביו כלום אינה לריכה לקיים כלום, וא"כ אין בלוואה הנ"ל ממשות כלל. ועוד דאף אם היה חתן הנ"ל היורש בעצמו אפשר לומר דאין בקנינו כלום מטעם דכתב ר"ג דנפלו הנכסים לפני יורש ואין נקראים עוד נכסי ראובן לקיים בהן מה שזה וז"ל ויקלו לזה מעות שלי דמעכשיו אינן שלו וכן כתב הר"ד כהן בהדיא בתשובה הנזכרת לעיל. ואף אם נאמר עדיין הן שלו ונאמר דלא באו עדיין לרשות יורש א"כ גם הקנין אינו כלום דמאחר שעדיין לא באו ברשותו א"כ הוי כדבר שלא בא לרשותו דלא מהניא ביה קנין כדאמרין (פ"ק דב"מ דף ע"ז) מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מנודתי מכור לך לא אמר כלום, ועוד אפשר לומר דקנין זה הוא קנין דברים שכתב הטור סימן ר"ג וז"ל, מטלטלין קונין זו חת זו בחליפין כו' עד חוץ מדבר שאין בו ממש אין קנין מועיל בו כגון שקנו ממנו שילך למקום פלוני או שיחלקו חצר שביניהם, ועוד כתב (סימן קכ"ז) דאף המקבל קנין לכת לפלוני הוא קנין דברים, וז"ל בנדון זה נראה דהוא קנין דברים שהרי לא שיעבד נפשיה למאומה אף קיבל קנין שרונה לקיים והוא כמקבל שרונה לחלוק בחצר שאין בו דין חלוקה דהוא קנין דברים כדאיתא פ"ק דב"ב (דף ג') וכתב הרש"א בתשובה (סימן אלף ל"ג) על אחד שקיבל קנין שיעשה שטר מחילה לחזירו ופסק דהוא קנין דברים דאינו חלף סלוק שיעבד ואם קנו מידו שיחלק לאחר זמן שיעבד שיש עליו אין זה חלף דברים בעלמא ולא עשה ולא כלום, וא"כ בנדון זה נמי שקיבל הקנין לקיים הלוואה הוא כסלוק בעלמא והוא קנין דברים, מיהו איכא למימר דככה"ג לא מיקרי קנין דברים כמו שכתב מהר"א בפסקיו (סימן קע"ג) וז"ל, והיכא דמקנה סתמא ולא פירש לאחר זמן נראה דהוא ממילא מעכשיו דמסתמא לא הקנה מילי דכדי, הכי משמע כמדומה בחוספות ואשר"י ומרדכי פרק איזו נשך, וז"ל בנדון דידן איכא למימר הואיל וקנו ודאי דעתיה בענין דמסני הקנייה והיינו דמשעבד נפשיה לעשות הלוואה זה לא הוא קנין דברים כמו שכתבו החוס' (ריש ח"פ) מיהו איכא לדון ככה"ג דין קנין ומחילה בעשות דלא הוא קנין דידוע אינו ידע החתן הנ"ל דברי הלוואה שהיה ככה"ג לא קבל קנין דמה לו ללרע ליכנס בקנין לוותר סך מרובה כזה דהיינו שיעיבו האחים הנ"ל לכל קרוביהם מה שיראו ומחילה שאין סודי שנעשה בעשות לא הוא מחילה אפילו בקנין כמו שהאריך בזה מהרי"ק שורש כ"א. ואף שאפשר לחלק ולומר דבכאן הולרך לוותר דברי ראובן ז"ל פסק עליו בקנס ה' חלפים למלכות אם לא ירצה לקיים הלוואה כמו שזה ולכן הולרך לעשות מה שעשה מ"מ נראה דאי בלאו האי קנס לא היה לריך לקיים גם ע"י קנס זה אינו לריך לקיים דמאחר שלא היה חיוב עליו מחמת דין תורה אף מהקנס היה פטור, ולכן אומר ברור אם האמת שהוא קבל קנין ולא אשתו פשוט דאין לריך לקיים הנ"ל, ואם גם אשתו קבלה קנין מ"מ לריכין להתישב אם לריך לקיימה מטעם שאמרת המוליא מחזירו עליו הראייה ונכסי בחזקת יתמי קיימי, גם נ"ל שבשאר דברים שטען שהנכסים יהיו מונחים בידו והוא יחלקם זכה בדינו וכן הוא בהדיא בתשובת מרדכי דב"ב בשם ר"י, ואע"ג דתפסו הגבאי דקא בשביל העניים הם לריכים להחזיר ליורשים וכ"ש ככה"ג דלריכים להחזיר והוא יחלקם בהסכמת האחים הנ"ל כפי משמעות

טעוה. אבל כל זמן שלא יחלקם הכל יהא מונה ביד
סיוע וכו' לא מידי, גאוס משה איסרלש :

כב גרסינן

פרק חזקת הבתים (דף מ"ז:) אמר רב
סוגא תלויס וזבין זביניה זבינא כו' וכחז
שס הרשב"ס ודוקא מכר אבל מתנה לא הויה מתנה דכיון
דלא מקבל מידי לא גמר ומקני כדמוכח לקמן וכו' וכ"כ
התוספות (מ"ח.) וז"ל לאו דוקא אונס הגוף אלא אפילו אונס
ממון כהיה מעשה דפרדיסא ואם מסר מודעה לא הוי
זבינא וכו' ודוקא מכר אבל מתנה תלויס ויהיב לא הויה מתנה
אפילו לא מסר מודעה כו' וכחז התוספות עוד דהיה
דבעיל מודעה בשעת זביניה הויה זבינא דאזכר אונסו גמר
ומבעיל אפילו אמר בשעת מסירתו המודעה כל מה שאבעיל
לא יהא בעל לא אמר כלום וכו' עד אבל מתנה אי ידעינן
באונסיה לא הוי זבינא ולא גמר ומבעיל, ומיהו אי לא
ידעינן באונסיה ומבעיל מודעה מדעתו נראה שבעולו בעול
ולכך נזכרין למכתב בשטרי מתנה זבינא מודעי עכ"ל
התוספות, וכן כתב הר"ש שם, והמעשה דפרדיסא מוזכר
שם בגמ' (מ') דאמרינן התם רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו
לא כתבינן מודעי אלא אמאן דלא לייח דינא אביי ורבא
דאמרי תרווייהו אפילו עלי ועלך אמרי נהרדעי כל מודעה
דלא כתב בה אנו ידעינן ביה באונסיה דפלניא לאו מודעה
היא מודעה דמאי אי דמתנתא ודגיטא גילוי מילתא בעלמא
היא ואי דזביני הא אמר רבא לא כתבינן מודעי אזביני.
לעולם אזביני מודה רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא
דהכחא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר
דאכליה שני חזקה אמר אי מוזנת לי מועב ואי לא כבישנא
לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כה"ג כתבינן
מודעה עכ"ל הגמרא, והרי"ף הביא שם בהלכות הסוה
מעשה דפרדיסא וכתב עליו נימוקי יוסף וז"ל, ואי קשיא
לך היאך סכירו באונסו שאם המחזיק אמר לו זה בפני
עדים פשיטא שהרי בא עליו בעקיפין ואין לריך למודעה,
וי"ל כגן שהטמין לו עדים אחורי הגדר ושמעו שלא נהרסה
לו למכור אלא בהכרח כגון זה מעידין על אונסו והכל לפי
דעת השומעים וכן כתבו הראש"ד והרשב"א עכ"ל נ"י.
(מיהו הרמב"ם בפ"ז מהלכות מכירה כתב דהיה מעשה
דפרדיסא מיירי שהעדים שמעו הכפירה בצ"ד והא"כ ידעו
האונס וכו' א"כ פליג אדברי נ"י ואפשר דלא פליגי ומר
אמר חדא ומר אמר חדא ול"ע בדברי הרמב"ם, וכתב עוד
שם בנ"י בשם הר" יונה כדעת התוספות והרא"ש דאם
בעל מודעות א"כ הווי מבעילין ואע"פ שאנסוהו על כך
ואפילו ביטל תחילה כל מה שיבעיל א"כ. אבל הרמב"ן
והרבה זן האחרונים סברי דאם ביטל תחילה כל מה שיבעיל
א"כ לא הויה זביניה זביני עכ"ל, וכן כתב שם (קפ"א):
והסכים שם לדברי הרמב"ן. וכתב ולפיכך נ"ל דכל היכא
דידעינן באונסיה ומסר מודעה על המכר ועל כל הביטולים
שיעשה הרי המכר בטל ואין לו תקנה עכ"ל, וכן כתב
הרמב"ם פרק ו' מהלכות מכירה, וכתב עוד שם דדין
מכירה כדין מתנה (ופשרה כדין מכירה), וכתב עוד חושן
המשפט סימן ר"ה הא דאמרינן תלויס וזבין הויה מכירתו
מכירה היינו כשאין כופהו אלא על המכירה אבל אם כופהו
ליהן לו פחות משויו אף בקרקע אין כאן תורת מקח והויה
כמו שאנסוהו ליהן לו מתנה שאינה מתנה, וכתב עוד בשם
הר" יונה הא דאמרינן דכשלא מסר מודעה ממכרו ממכר
הוא בקרקע אפילו אם לא נתן לו כל שויו לפי שאין אונסה
לקרקעות, אבל מטלטלין כיון שיש בו כדי אונסה או כדי
זבינא מקח אין כאן תורת מקח, וכך כתב נ"י בשמו פרק
חזקת הבתים :

ונראה לי

לומר דאע"ג דמשמע בתשובת מהרי"ק שורש
קפ"ו דאם קיבל שום אונסה מן האונס מקחו
[שו"ת הרמ"א] טו 15

מקח אע"פ שאינו נגד מה שנתן לו והביא רח"ה מחזקת
הבתים (דף מ"ח:) מאשה המתקדשת באונס ע"י פרוטה
דכח קידושין והביא עוד רח"ה מתשובת הרשב"א לענין
אחד שאנסוהו להמתין חוב לאחד ע"י שנתנו לו קלת מעות
ופסק דהוי מכירה וכו', נראה דלא קשה מידי דהתם
מיירי בענין שלא היה שייך אונסה בדבר כגון בקידושי
אשה, וגם במעשה דתשובת הרשב"א מיירי בענין דלא הויה
אונסה כגון שלא אנסוהו אלא על המתנה אבל לא ליקח
בפחות משויו ולהכי הוי כמכר כמו בקרקע דהא גם אין
אונסה בשטרי חובות כמו בקרקע, כדאיתא פרק הזב
(דף נ"ז) ולכן דין אחד להם אבל בדבר דשייך אונסה ונתן
לו פחות משויו ודאי כולו מודים לדברי הר" יונה שכתב
העור בלא מחלוקת דלא הויה זביני זביני, ואף אם נאמר
שמהרי"ק סובר דהרשב"א והתוספות חולקים אר' יונה מ"מ
למדין מדברי מהרי"ק אשר לשם דאפילו החזיר לו הרבה
מה שהיה בידו משל חזירו אם לא נתן לו בעד המכירה
אלא מה שהיה שלו תחילה ולא ויתר לו דבר משלו דלא
מיקרי מכירה כלל, וכן כתב שורש קי"ח בהדיא, (אך לריך
להתיישב בדברי הרמב"ם דכתב דפשרה כמכירה דמשמע
דאע"ג דלא נתן לו משלו ואנסוהו למחול לו על השאר חפ"ה
הוי כמכירה והמגיד משנה כתב שם בדברי הרמב"ם
(נכונים) וכתב נ"י בשם ר' חננאל דכל היכא דגזים לחוסן
מיקרי אונס אע"ג דעדיין לא עבד (וכן משמע מדברי
הרמב"ם פ"י דכל היכא דאפשר לו לעשות מה שנגזם הויה
כאילו כבר עשאו), וכן כתב מהרי"ק שורש קפ"ו וכתב
דראבי"ה פליג אר' חננאל וסבר דעבד אנוש דגזים ולא
עבד ובעינן דוקא דידיה העדים שעשה האונס כעובדה
דפרדיסא שכובש שטר המשכנתא כו', ומעשה נבאר
שאלתה בעזרת ה' יתע' :

מעשה

היה בארבעה שותפין שהיו משותפין ביחד על
זמן כך וכך ובתוך כך נסע אחד על יריד עם
נכסי שותפים ובשבו מדרכו לבשו רוח אחרת ותפס כל
נכסי שותפים ואמר להם שיחלקו עמו ויפטרובו מכל החיובים
שחייבים השותפין הנ"ל לאחרים ואם לא יעשו כזה יתפוס
בכל אשר להם ולא יחזיר להם שום דבר והראה להם דרך
בחיזה ענין יוכל לתפוס בשלהם כי אמר להם שיוכל לומר
שנתן כל אשר להם בהקפה על זמנים ארוכים לשירים אלמים
דלא מלי לאשתעווי דינא כהדיהו על דרך דלנקטיה בכובסיה
דלשבקיה לגלימא והנה השלשה שותפים הנותרים לא ידעו
מה לעשות כי אם שלקחו עדים והעמידו בהטמיה כשדברו
עמו ושמעו אונסן ואח"כ הוסיפו השלשה שותפים למסור
מודעה לפני עדים הנ"ל ובעלו לפניהם כל מה שיעשו אחר
זה ואפילו אם יבעלו מודעה יהא הכל בטל כאשר הראו
חתימות העדים מקויים על זה ואח"כ הולרכו לפשר עם
השותף הרביעי כאשר ראה בזבינא מודעי בכל ענין שופרי
דשטרי ופטרובו כאשר ראה עכ"ל השאלה :

תשובה

פשוט דזה הדבר מיקרי אונס גמור כעובדה
דפרדיסא דזה היה כמו כובש אשר היה להם
ולא ראה להחזיר להם כאשר העידו העדים היודעים
באונסם, ולא שייך למימר כאן עבד אינש דגזים מאתר
שכבר יש לו בידו משלהם ולא ראה להחזיר, וכ"כ מהרי"ק
שורש קי"ח בהדיא במעשה כזה דהויה אונס ולא אמרינן
דהוי גיזוס בעלמא אלא דומיא דדון שכתב עליו מהרי"ק
שורש קפ"ו דאמר אלך בערכאות דעדיין לא עבד להו כלום,
אבל בכה"ג פשוט דמיקרי אונס, וכן משמע בהדיא במעשה
דפרדיסא דאע"ג דלא אמר אלא אמינא לקוחה היא בידי
דהויה אונס אע"ג דעדיין לא אמר כך אלא גיזוס שיאמר
כך היה אונס מאתר דכבר היה הפרדס בידו היה הגיזוס
כאילו כבר כבשו ולא שייך כזה למימר גזים ולא עבד,
ולק

שאלות ותשובות הרמ"א כב

ולכן צנודן דידן אפילו ראבי"ה מודה וכו"ם לדעת ר"ח והרמב"ם ועוד צנודן דידן זהו כבר כצ"ע בשלכס כפי משמעות עדות שלהם וכאשר ידוע לרבים שלא רצה להחזיר להם נכסיהם עד שהולרכו לפוערו. גם אין לימר דלא מיקרי אונס מאחר שהיה יכול להוצעו צדין כדאמרינן בגמרא פרק חזקת הבתים (דף מ') רבה ורב יוסף אמרי דלא כתבינן מודעא אלא למאן דלא לייית דינא דהא כבר דחו אביי ורבה דצריהם ואמרו אפילו עלי ועליך אע"ג דהם הוו לייית דינא, וידוע שהלכה כאביי ורבה וגד רבה ורב יוסף, וכן פסק הרי"ף והרא"ם בענין מודעא. (ומ"מ לריך עיון בדברי המ"מ פ"י דמכירה דמשמע קלת דאם ידוע הדבר לעדים דיוכל לחבטן צדין שוב לא מיקרי אונס, ואפשר דאף המ"מ לא קאמר אלא דאם העדים שמעו הדבר בגלוי שיכולים להעיד על הדבר להוליא ממנו, אבל צנודן דידן דהכמינו העדים דאלו העדים לא מהני לענין להוליא ממנו מה ששמעו שהודה כמו שיתבאר למטה אי"ה, אפשר דאף המ"מ מודה דמיקרי אונס ומכרינן מודעא עליהם ול"ע):

ומאחר

שנזכר שזה מיקרי אונס גמור נבאר ג"כ שכן מודעא מודעא פוצה אע"ג דהכמינו העדים עליו וע"י הכמנה ידעו באונסייהו כמו שכתבתיו לעיל בשם ל"י והראב"ד והרשב"א והרנב"ר, וכן כל הפוסקים לא חלקו לענין מודעא בכך, והוא פשוט בעיני אלא בשמעתי יש טועים לומר דלא הוי מודעא משום זה ואין להם על מה שיסמוכו, ואולי טעו בין הודאה למודעא דלענין הודאה אמרינן פרק זה צורר (דף כ"ט): דלא מהני הכמנה העדים כדאיתא בהם אבל לענין מודעא לא עלה על לב חכם. ומעתה לא מיבעיא דאם מטעה זה הוי מהנה (מאחר שהיה בדרך נחילה משמע מדברי מהרי"ק (שורש קי"ח) דכל שלא כתב בדרך מכירה דינו כמתנה א"כ פשיטא) דהמתנה בעילה דהא פסקו כל הפוסקים דמתנה אף שלא מסר מודעא המתנה בעילה היכא דידוע האונס כמו צנודן דידן שגלוי האונס לכל, ואע"פ שכתב מהרי"ק שורש קפ"ו בשם ר' יודא בר ברזילי דאף במתנה לא מהני אונס בלא מסירת מודעא מכל מקום לא קשה מידי דהרי כתב בהדיא דמיירי דוקא באין שם אונס ידוע כדאיתא בהם זהו פשוט. אלא נראה דאף אם היה בדרך מכירה כמו שטען השותף האחד שמחמת זה ויתר להם כל מה שהיה לו בשותפות (או נאמר שדרך זה מיקרי פשרה שכתב הרמב"ם פ"ו מהלכות מכירה) דדינו כמכירה אפ"ה המכר בטל, הדין דהא הרמב"ם (שם) ורוב הפוסקים הסכימו שאלו בעל תחילה כל מה שיבעל בכסף שבעולים האחרונים בעלים ומסירת המודעא קיימת כמו שכתב צ"י לעיל שרוב האחרונים הסכימו כן, אם כן גם כאן השותפין מסרו מודעא תחילה וביטל כל מה שיטעו א"כ פשיטא דמהיחא והכל בטל, ותו דאף לדעת החוס' והרא"ם וסיעתן דס"ל דאם בטלו א"כ מודעא הכל בטל מ"מ כאן המכר בטל לגמרי מטעם שכתבתי לעיל בשם הרי"ר יונה דצמטלעלין במקום שיש אונאה או כדי ביטול מקח המקח בטל ואפילו במקום דליכא אונאה כמו בקרקע אם אונסו ליתן לו פחות משויו כמבואר לעיל, (ואע"ג דהרמב"ם כתב דפשרה הוי כמתנה וכל פשרה הויא בפחות משויו, אפשר לומר דההוא מיירי בפשרה בפחות משותף דלא מיקרי אונאה), ואף אם נאמר דהרמב"ם פליג אדברי הרי"ר יונה הרי כבר נתבאר לדבריו דבטל מטעם אחר הואיל וביטל תחילה הביטולים שיעשה א"כ הרי לכל הדעות הדבר בטל להרמב"ם וסיעתו מטעם שביטל ביטול המודעות, ולהרי"ר יונה וסיעתו מטעם אונאה. וא"כ גם צנודן דידן שאנסן לפטור אותו מן החובות ולא רצה ליתן להם את שלהם בענין אחר הרי כפאן ליתן לו בפחות משויו דהמקח בטל אף בקרקע וכל שכן צמטלעלין דיש להם אונאה דהמקח בטל, ואע"פ שיש בתוך השותפות שטרות

שאין בהם אונאה וביטול מקח (מ"מ הרי כפאן לקנות ממנו בפחות משויו דלא מהני אפילו בקרקע), ותו מאחר שיש בהן ג"כ צמטלעלין שיש בהן ביטול מקח כל המקח בטל כמו שכתב מהרא"י סימן שי"ח וכמו שיתבאר למטה אי"ה דכל מקח שנתבטל מקלחו בטל כולו, ותו דהמכר בטל שהרי מכר להם דבר שאינו מסויים שלא ידעו מה הם הנכסים שצידו שהרי לא רצה להראות להם מאומה עד שפטרוהו תחלה וזהו מיקרי דבר שאינו מסויים כמו שכתב בר ששת בתשובה סימן רס"ג, וידוע דצמטלעלין דבר שאינו מסויים דהמכר בטל כמו שכתב הרמב"ם פרק כ"א מהלכות מכירה וכתבו חוה"מ סימן ר"ט, ותו דאף אם נאמר דזה מיקרי דבר מסויים הואיל וכשנתקף כבר הגיד להם מה שצידו מ"מ המכר בטל מטעם אחר, דהרי ידוע שנתקף השותפות שלהם היו שטרות ושטר אינו נמכר אלא בכתובה ומסירה ואי לא כתב ומסר קיבול קנין לא מהני כמו שפסק הרא"ם פרק המוכר את הספינה וכ"כ חוה"מ סימן ס"ו, א"כ מאחר שהקנין בטל אלל השטרות כל המכירה בטילה כמו שכתב המרדכי פרק מי שמת על אחד שהקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם עם דבר שצא לעולם דכוי כקני את וחמור דלא קנה וכן משמע מהדומות הדשן סימן שי"א דאם המכירה בטילה מקלחתה בטילה כולה וגם בפסקיו סימן קע"ג משמע כן (ומ"מ כל זה אפשר לדחות דהרי המרדכי ומהרא"י לא כתבו כן בפשיטות אלא הכיחו הדבר בספק וא"כ המוליא מחזירו עליו הראיה, ומיכו אפשר דכאן השלשה שותפים מיקרו מוחזקים כמו שיתבאר למטה. אבל עיקר הדבר ל"ע דאפשר דכאן לא בעינן כתיבה ומסירה אף בשטרות דהרי ה"ו שותפים בתחילה בכל שטרי חובות והשטרות הם צנח כל השותפות וכל מי שהשטר צידו יכול היה לתבוע כל החוב א"כ א"ל כתיבה, וכן הדעת נוטה וכן משמע מהשבות הרא"ם שהביא הטור חוה"מ סוף סימן ס"ו וכן כתב מהרא"י בתרומת הדשן סימן של"א בהדיא דצנחנים כאלו אין לריכין כתיבה רק מסירה לחוד), מ"מ מכל הני טעמי דלעיל נראה דצין שהוא מכר צין שהוא מתנה המכר בטל ויחלקו השותפים הנ"ל ויתנו לכל אחד כפי חלקו המגיע לו, ואף אם ירצה החולק לחלוק ולבעל דברים אלו ולומר שאם הוא בדרך מכירה המכר קיים מ"מ נראה לי שהשותפים השלשה נאמנים לומר שהוא בדרך מתנה (ושלא ויתר להם כלום מחלקו על זה) שהרי כתוב בשטר הסילוק והפטורים וז"ל, (אוי' מיר האבן גיטיילע אוי' אויף גיזאגט דאש שותפות), הרי הודו השותפים שכבר הגיע לכל אחד חלקו מן השותפות, ואח"כ כתוב צו ועוד הודו השותפים השלשה שהם יסלקו כל בעלי חובות צו, ועוד הודו שהם חייבים לשותף האחד חלק זהובים וכשנתקף קבל עליו שאם יקיימו כל הנ"ל פטר ומחל על אלו חלק זהובים צו, משמע לשון השטר שבראשונה הגיע לכל אחד חלקו ואח"כ הודו השותפים שהם יפרעו החובות צו משמע דלא מפני שיתר להם חלקו הודו זאת אלא מילתא אחריתי היא דאם לא כן היה לכתוב בשטר שצנודן שיתר להם חלקו ישלמו הם החובות והיה דרך מכירה, אבל עכשיו שכתב בשטר שכבר חלקו משמע שכבר בטל חלקו מן הקופה וההודאות שטעו היא מילתא יתירתא דעבדי ליה והוא מתנה ולא מכר, ואע"ג שכתוב צו למטה שהודו שחייבים לו חלק זהובים והוא מוחל להם כשיקיימו מה שנתעבדו צו. כל זה לאו כלום הוא, דזהו דרך קנס בעלמא וכדי להשמר מדיני אהמכתא כתבו בדרך זה כמו שכתב הרמב"ם פ"א דהלכות מכירה וז"ל כשהיו רוצים חכמי ספרד לקנות באהמכתא היו עושים כך קונים מזה שהיה חייב לו ק' זהובים ואחר שחייב עלמו קונין מצע"ח שכל זמן שהיה כך או יעשה כך יהא נפטר צו. ועוד דכל מה שהודו השותפים לאו כלום הוא דכל זה מפני האונס עשו וכו"ג אפילו גבי מכירה לאו כלום הוא עד שיראו

בכשרות הולד לסבה הקודמת, אך לא האמינו על ישראל זה בפרטות ואפשר שזנתה עם ישראל אחר ולא ילא הולד מכלל כשרות. מעתה היה נראה לפי דרכי דכשטוענת לישראל כשר ובעלתי נאמנת להכשיר הולד ומשיאין אותו לכה נה לכתחילה אפילו ברוב פסולים אללה דמאחר שהתירה לבא בקהל שהוא ספק דאורייתא ומעוות לא יוכל לתקן לא ראו להכשירו לחלאין ודינו כישראל גמור וממילא שהוא כשר ג"כ לדון בחליה. הנה יראה נפשי לדבר במותרות, כי ידעתי כל רז לא אינם למכ"ת אך מאשר יקרה בעיני נכדת הרחבתי הדבור באלה ועל מכ"ת לברור האוכל מחוך הפסולת כי נחילה רבה כתבתי ומחוך ערדא. ואל יחשדני כ"ת כי לאהבת האיש הדבר, כי האלהים נבזה וחדל אישים הוא בעיני ולדעתי אין כתר זו הולמתו, עם כי תהיתי מעט בקנקו וראיתיו מחנהג כמנהג יהוא ולדעתי לא הסכמתי לסמיכתו רק באתי להעיד על חתימותיו כי ישראל הנה ואינם מזויפות. ואף גם זאת אחרי אשר הרבה עלי רעים אשר הפלירו כי והנה יהיה לי לחן שמכ"ת ישלח לי העתקה מאשר כתב ח"א הגאון י"ץ ומחתימתו כי אודא מני מילתא ח"א הגאון י"ץ כעת סמכוה באשישות לסבת חולי השתן ל"ע אשר החלישנו מאד, ולזה לא כתב למעלתך אך סדר לי לכתוב למעלתך בשמו, חששו באיש כטוב בעיניכם כי אתם מכירים את האיש ואת שיחו וחלקנו נחיר כי לא נקפיד על אלה. אך לדעתי הקלושה אם ראוי הוא בעיניכם לסמיכה לולא הפגם הזה אף על דעה מעלתו שהוא פוסל לדין בחליה איך תורידו בשביל אלה וסרמב"ס כתב בהלכות סנהדרין (פ"ק ד') שלכתחילה סומכין לחלאין ומעשה רב יוכיח. ויהי מה לב רחב נחן ה' למעלתו ומלפניו לא ילא משפט מעוקל ושלוס למעלתך. ממני דבק מאח לך, שמואל יודא בן כמהר"ס י"ץ קלינאילנבוגן :

נתינת המעות כדאיתא כהדיא בפרק חזקה הכתים (דף מ"ח:) ולכן פשוט הוא שאין השטר מכור כלל שהוא דרך מכירה. ואדרבא מוכח שהוא דרך מתנה. ומאחר שכבר ביורנו שמתנה בלוגם בעילה אם כן שטר זה בטל (אם נחשב אותו למתנה ולא לפשרה שכתב הרמב"ם) ותו דאף אם היה הדבר ספק אם הוא מכירה או מתנה נראה שהשלשה שותפים נשבעים ונאמנים. חדא דהרי ידוע לכל שהשותף האחד היה שותף שלהם וכמו שעדיין שטר שותפות בידיהם ועכשיו רוצה להוליא עלמו מן הכלל בשטר זה ומאחר שהדבר ספק יד בעל השטר על התחונה ומוקמינן ליה לחזקה קמייחא, ועוד דמאחר שידוע שזה השותף רצה לאונסן וכפר בפני עדים בשלם עד שהורכו לפשר עמו נראה דהוא חשוד ושכנגדו נשבע ונוטל דהא אמרינן בפ"ק דמליעא (דף ה') הכופר בפקדון הוי חשוד ושכנגדו נשבע ונוטל והרי עדים קמן שכפר בשלם וצא עליהם בעקיפין (ואף אם נאמר דלא מיקרי כפירה אלא בצ"ד כדמשמע פ"י דמכירה מ"מ גרע כאן ויש לדמותו לחמסן דנפסל לשבועה דהרי איכא עדים דאונסן לקנות ממנו וידוע דחמסן פסול) פשיטא שהם נשבעים ונוטלים. כן ג"ל אך יסכימו עמי חברי ורבותי ואם לא יתבעלו דברים אלו כי יש להתיישב בדבר הרבה ול"ע גדול :

כג פתח דכריך יחיר עיני בנת לי נשורה מולאת כי

שנה נפש מעלתך לאיתנה וברוך דיהבך לן ולא יסבך לעפרא. ע"ד הגבר הוקם על מעשה שהיה כך היה, האיש הזה היה מתגורר בפירד"א והרבוים משם נתנו מהודם עליו וכדי להסתות בחילן גדול בקשו פני ח"א הגאון י"ץ יסכים עמם בסמיכה זו והיתה תשובתו אליהם כי מי שלא ראה את החודש אינו מעיד עליו אך אם ראוי הוא בעיניכם יסמיכוה ויזכירו שמי עליה, אמנם אין ספק כי לא ידעו בפגם האיש הזה ובעיקרא דדינא היה נראה לפום ריהעא דכשטמו טוענת לישראל כשר נבעלתי דנאמנת להכשיר הולד לכל מיילי ואפילו לכהונה דהא פי"ח מאיסורי ביאה חלק המ"מ זין האשה לולד וז"ל ולזה לא החמירו בולד כלל לפי שאם היו מחמירין בו מלבד בקהל לא היה לו תקנה וסרי דין הולד כדן האשה שנשאת אבל זה עלמה כו' עד לכתחלה לא תנשא לכהונה אלא בתרי רובי וכו', מדבריו אלו משמע דהאמינו להכשיר הולד אפילו לכהונה לכתחילה אע"ג דליכא תרי רובי. ראשונה מדאמר ולזה לא החמירו בולד כלל משמע אפילו לכהונה אשר עסוקים אוחנו בעינייהם שם. שנית דמדבריו משמע שהחמירו באשה יותר מבולד ואי לריך גם בולד תרי רובי להשיאו לכהונה לכתחילה ח"כ דין האשה והולד שוין דבשניהם בעינן תרי רובי לכתחילה ובדיעבד שניהם מותרים אפילו ברוב פסולים. שלישית אף חכ"ל שהחמירו באשה לכהונה יותר מבולד לבא בקהל אבל לכהונה דין שניהם שוין. ח"כ אדחלק המ"מ זין ולד לאשה ליחלק בולד עלמו ויאמר עד כאן לא האמינו להכשיר הולד אלא לבא בקהל אבל לא לכהונה אם לא בדאיכא תרי רובי, ודין הולד כדן האשה וממילא לא יקשו דברי הרמב"ם אהדדי ולמה תלה ההפרש זין ולד לאשה. רביעית איך השמיט הרמב"ם דין בהם דפליגי בה ר' יוחנן ור' אלעזר (פ"ק דכתובות דף י"ג:) מה דיהי לכהונה והלכה כר' יוחנן והרמב"ם לא הביאו בפסקיו, אלא על כרחם שמה שאמר הר"ם פט"ו מאיסורי ביאה שהאשה נאמנת להכשיר הולד אפילו ברוב פסולים רצה בזה אפילו להשיאה לכהונה לכתחילה וטעמא מאחר שהוכרחו להכשיר הולד ג"ל בקהל דאל"כ לא היה לו תקנה לזה הכשירוהו מכל וכל, והחמירו באשה להפריך תרי רובי לכהונה. והם הם דברי המ"מ במה שאמר לא החמירו בולד כלל לפי שאם היו מחמירים בו וכו', והנה לא האמינו לומר זה בנו של פלוני לפטור אשתו מיבוס ולירשו לפי שלא האמינוה אלא בדבר הנוגע

כד מה שכח לי מר באודות השתוקי שראוי לעלות ליוחסין על פי אמו שאמרה לכשר נבעלתי ודקדק בן מדברי המ"מ פי"ח מאיסורי ביאה כו', הנה דברים אלו תורה הן וללמוד הני לריך על כן אשאל מכם הוראה בענין זה, ולכן אליע דברי לפני כסא כבודכם וע"י זה יתברר ויתלבן הדבר מבית מדרשכם, וזו היא הלעת השמועה (פ"ק דכתובות דף י"ג) ראה מדברת עם פלוני ואמרו מה טיבו של זה איש פלוני וכן הו"ל ר"ג ורבי אליעזר אמרו נאמנת ר' יהושע אומר אינה נאמנת וכו' (שם ע"ב) בגמרא אמרינן ח"ר יוחנן לדברי המכשיר צם מכשיר צנתה ור' אלעזר אומר אף המכשיר צה פוסל צנתה. אמר רבה מאי טעמא דר' אלעזר איחי אית לה חזקה כשרות, שמעינן מזה דדין צנת גרע מדין האם, והשתא לאותן המפרשים שסוברים שגם האם צעיה תרי רובי לכתחילה, לעד"י דכ"ש הנת דבעיה תרי רובי, וכן משמע בעור ח"כ"ע סוף סימן ט"ז דמשווה דין צנת והאם להדדי ואפילו לדברי הרמב"ם והרשב"א שכחב דכטוענת סגי לה בחד רובא מ"מ כ"ע מודים לעינן כהונה שלא תנשא לכתחלה אלא בחד רובא דהיינו רוב כשרים אללה הא לאו הכי לא אע"פ שאם נשאת לא תנא אפילו ברוב פסולים אללה כמו שהאריך בזה המ"מ סוף פרק ה"ל וכן הר"ן ספ"ק דכתובות. וא"כ כדון דידן דרוב פסולים אללה דרוב טעיר כותים אינה נאמנת לדבר שהוא פסול דאורייתא כמ"מ המ"מ פט"ו שם. ומה שחילק מר ביניהם מעטם שכתב המ"מ דמאחר שלולד לא היה לו תקנה אילו לא הכשירוהו הוה ליה כדיעבד באשה. והסיף מר מדעתיה בנתינת טעם לשבח וז"ל, ומעתה היה נראה לפי דרכי דכטוענת לכשר נבעלתי נאמנת להכשיר הולד ומשיאים אותה לכהונה אפילו ברוב פסולים אללה דמאחר שהתירוהו לבא בקהל שהוא ספק דאורייתא ומעוות לא יוכל לתקן לא ראו להכשירו לחלאין ודינו כישראל גמור

כב"ל

שאלות ותשובות הרמ"א כד

עכ"ל דמר. אע"פ שסברה זו נאחזה נראה דיש להקשות עליה מהא דאמרין פ' י' יוחסין (דף ע"ג.) אמר רבא דבר תורה שחוקי כשר מ"ע רוב כשרים חללה ומיעוט פסולים ואי חזלי חייבו לגבייהו דהוה ליה קבוע וכמהלך על דילמא חללה חייבי לגבייהו דהוה ליה קבוע וכמהלך על מחלה דמי התורה אמרה לא יבא ממזר, ממזר ודאי הוא דלא יבא חבל ממזר ספק יבא ומה טעם שתוקי פסול שמה ישא אחותו מחביו, והקשו שם על סברה זו ומסיק דלא שכיח חלל מעלה עשו ביוחסין, והשתא איכא למידק אמאי לא אמרינן טעמא דחיישינן שמה הנשא לכהן והתם פסול מדאורייתא דכא רוב פסולים חללה לענין כהונה. דכא כתב רש"י על מה שאמר רוב כשרים חללה ו"ל ואף כותי ועבד חס בל עליה אין הולד ממזר, ח"כ לענין כהונה חס בל עליה כותי או עבד דהולד פסול מדאורייתא כמ"ש הרמב"ם פ"ח דאיסורי ביאה שזו היא זוגה האמורה בתורה ח"כ יש לחוש שמה הנשא לכהונה ואם כן היה להם לומר הנשא מטעם זה, חלל ש"מ דטעם זה לא היה מספיק דהיה אפשר לאוסרו לכהונה אע"פ שכשר לבא בקהל ולא מיקרי זה הכשר לחללין, דכמה כשרות לבא בקהל ואסורות לכהונה. וידעתי במכ"ת שלבו לב אריה לדחות ראייה זו דמטעם כהונה לא היה להם לאסור רק שתוקי דפסולה, חבל שתוקי אין לאסור דכרי אין הכשרות שבהונה מוזכרות לינבא לפסולים. ולכן אביא עוד ראייה אחרת יותר חזקה מזו. עוד אמרינן התם (דף ע"ד.) אבא שאל היה קורא לשתוקי בדוקי מאי בדוקי שבדוקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת כמאן כר"ג כו' עד ואמר שמואל הלכה כרבן גמליאל חדא להכשיר בה חדא להכשיר בבתה. הניחא למ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה חלל למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אבא שאל מאי אחא לאשמועינן, דאבא שאל עדיפא מדר"ג דחילו התם רוב כשרים חללה חבל הכא דרוב פסולים חללה אימא לא לריכא עכ"ל הגמ'. והשתא יש לדקדק אמאי הולך לומר הא בה וזהו בבתה ולא מוקי אידי ואידי בה או בבתה וזהו ברוב כשרים חללה וכא ברוב פסולים. ואי אפשר לומר דחזר בו מאותו תירוץ כשמעניי הא ברוב כו' דח"כ היה לו לומר חלל. והו דכא רש"י והתוספות פירשו הא ברוב כשרים חללה כגון פנייה ורוב העיר משיאין לכהונה חבל היכא דרוב פסולים חללה כגון ארוסה וזו היא אומרת מן הארוס כו', והשתא קבה למה לא פירש דרוב פסולין מיירי כשאין רוב משיאין לכהונה. חלל על כרחך שמעינן דאבא שאל לא קאמר דנאמנת חלל לענין פסול קהל ולכך הולך רש"י לפרש רוב פסולים כגון ארוסה וכו' חבל לענין פסול כהונה לא קאמר אבא שאל דנאמנת ברוב פסולים כוהיל ואיכא איסורא דאורייתא כמו שכתבתי לעיל. וא"ל ח"כ מאי פריך תנינא חדא זמנא כו' הלא לא דמי דהתם מיירי לענין פסול-כהונה ואבא שאל מיירי לענין פסול קהל, די"ל דמכ"ש פריך שפיר חס אמר ר"ג דנאמנת לענין פסול כהונה ח"כ דאבא שאל ל"ל, ולכן לא קאמר חלל דרנא לבורות דלעולם מיירי הא בה וזהו בבתה ר"ל דגבי ר"ג מיירי לענין פסול בה דהיינו פסול קהל, כן נראה לפרש מימרא זו. וא"כ שמעינן מינה דלענין פסול כהונה שהיא דאורייתא צעיק תרי רובי בבתה כמו בה :

ועוד נראה קלם להוכיח דלא אמרינן מיגו דנאמנת לענין פסול קהל נאמנת נמי לשאר דברים. מהא דכתב רש"י במתניתין דלעיל מה טיבו של זה פלוגי וכהן הוא, ופירש"י כהן לאו דוקא חלל ר"ל מיוחס וכן פירש הר"ן שם. והשתא אי אמרינן מיגו דנאמנת למקלף דבריה נאמנת לכולן ח"כ מנ"ל לרש"י דלמא נאמנת לשווייה כהן ממש מכא מיגו זה. ואין לדחות דהני מילי תרי דברים יונחו דאין הכשר יחוסו לענין נשואיו הולך בדין כהונה ולכך פלגינן דיבורא

וכדיעבד

וכדי יבד דמי דאם נשאת לא תלא . ומה שכתב מר להעתיק
 החתימות שלכם , דע כי מעלתו לא תהא לו מחומה רק
 העיד על החתימות שלו שהם ישרות אבל הגאון חבי בכתב
 הסכים עם אחרים שהמכוהו אך שכתב שאינו ניכר לו
 וכומך על יד אחרים שהו צקנקו . ומה שכתב מר מדברי
 הרמב"ם שכתב שכומכין לחלאין , הנה אני אומר שאין
 זמנו זה כזמנו שלא הורו אלא ברשות רבם והיו נזהרין
 צדק ולמה שהותרו כותרו והיה מורה רבן כמורה שמים
 עליהם , אבל בזמנו זה שאין בודקין מס"ת ולמעלה וכל מי
 שנקרא בשם מורינו הוא הותר בכל דבר ואין לריך לרשות
 אחרת נראה דאין להכשירו לחלאין (ועוד דברי כתב הרמב"ם
 בקדיא דאין סומכין לחלאין אלא כשראוי לכל אבל כשראוי
 ראוי לכל אין סומכין לחלאין דכל הראוי לבילה אין הבילה
 מטכנת בו) , וכל זה כתב הרמב"ם בהדיא פ"ד מהלכות
 סנהדרין . ע"כ מלאתי בהעתיקה :

*** בה לדיון** ליה כבד בתיה שלום דמטיבותיה מטיב
 לאומתיה כולם פתחין סגרון . שלטן ועטרן .
 חכם ואיש ישרן . נבון ובר סבון . בתורה אדירירון . לו
 ידות ארבע בארבע ובשית . "משדד עמקים" , שאל בן
 הפרקים , "הלא דבריו מדבש מתוקים . עוקר הרים פטיש
 החזק עמוד הימיו ה"ה הגאון מוהר"ר משה נר"ו . בכיות
 שצעו"ה ביום בוא דברין נטרפה השעה ונשבה ארון הקודש
 ונתקש בישיבה של מעלה , מאור הגולה , רוח אפיו משיח
 ס' רב רבנים גאון הגאונים נשיא ישראל (ס"ה אדוני
 מ"ה) הנקרא בשם קדשו מוהר"ר שלום המכונה שכנ"ו
 זק"ל ס"ה סכ"מ אשר עליו היה נאמר לך דק חרדוף
 לקיים מה שנאמר בקש שלו"ם ורדפהו לכנ"ו חדרשו ובאת
 שמה . ועתה צעו"ה נפשי עגומה . ושפתי אטומה . ואין
 בידי להשיב מה . כי נתפרדה החבילה . ואין דעתי ללולה .
 כי נפלה עטרת הגולה . על זאת נפשי עלובה . דאבס
 כאבס . ואני אנה אני בא . על כל זאת שלא להשיב (פניך)
 היקרים רקים אדון (לפניך) בקרקע מן הבא בידי בכיות
 דברא כרעא דאבס הוא , וזכרתי מאמר ז"ל כל שאינו מניח
 בן כו' , עיין שם בפרק יש נוחלין (דף קט"ז) . והנה דרש
 ר' פנחס מאי דכתיב וסדד שמע במלרים כי שכב דוד עם
 אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה כו' יואב שלא
 הניח בן נאמר בו מיתה כו' והכתיב מבני יואב עובדיה בן
 יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמר בו שכיבה וכו' .
 וק"ק למה התחיל בשינויא בתרא בדוד ובשינויא קמא ביואב
 (אולי דמוסחא אחרת נודמנה לו) . אלא בא ללמדנו דלא הדר
 ביה מכל וכל אלא גבי דוד אבל גבי יואב אע"ג דה"ל בן
 כיון דלא הוה כמותו מעלה עליו הכתוב כאלו אין לו בן
 לענין שהוא דיש נוחלין שהבאתי לעיל דפסע דה"ל ללמדו
 ולהדריכו . לכן אני מחוייב להשלים לגול מעליו חרפה ו
 ושילדק עליו למימר שכב עם אבותיו , ע"כ נכנסתי לדברים
 להבין מה עוב , נדרשתי ללא שאלוני , נמלאתי ללא בקשוני
 אומר סני סני , להבין דברי תחמוני , אף כי לא הורשיתי
 למשוך בעטי מיעוט דעתי אולי מבגה הוא . וזה חסדך
 אשר תעשה עמדי , שתבוא תדיר בכתבך לדבני אחרך
 אדבר . ולא כמתגבר . כי נעמה תורתך . ומתוקה שאלתך .
 וגברו סברותיך וראיותיך . ואיך לבי ערב . לקרב אל הרב .
 והוא גבור מלויין . משיב כענין ושאל כהלכה . תיכף לזכרך
 ברכה . שמורה וערוכה . ברמ"ח איבריך . אבר"ך יקראוך .
 בראש יושיבך . ומטיבותא אשיב לך ריבא . ראשית דברי
 פי חכם חן הענין הוא , כי בא הנה סופר אחד מארץ

גרסינן פרק הקומץ (דף ל"ה) . אמר רב חסדא על הארץ
 בשיטה אחרונה א"ל בסוף שיטה ואיכא דאמרי
 בתחלת שיטה מאן דאמר בסוף שיטה כגובה שמים על
 הארץ ומאן דאמר בתחלת שיטה כי כיכי דמרחקי שמים
 מארץ , אמר רבי חלבו חזינא ליה לרב הונא דכריך ליה
 מאחד כלפי שמע ועושה פרשיות סתומות . וכתבו החוס'
 קלת קשה דנקט לשון רבים ואין שם כי אם פרשה אחת
 ושמה משום על הארץ דבסוף שיטה אע"פ שאין כתוב כלום
 אחר עכ"ל . וקשה אם כן לוכח עניניה דבסוף שיטה כתבן
 על הארץ ר"ל רב חסדא מדלא פליג עליה דרב הונא . וע"ק
 דה"ל איפכא עושה פרשיות סתומות וכריך לה מאחד כלפי
 שמע דמתחלה כותב ואח"כ כורך , וי"ל דנותן טעם לדבריו
 למה עושה פרשיות סתומות דהיינו על הארץ בסוף שיטה
 ומשני משום דכורך מאחד כלפי שמע (כלומר משום דרלו
 לכרוך מאחד כלפי שמע) ואז בתחלת פתיחת המזוזה יזדמן
 לו על הארץ (לבד) לכן עשה פרשיות סתומות כלומר שכתב
 על הארץ בסוף שיטה כדי שיראה יחד השמים על הארץ ,
 אמנם הבא לכרוך משמע כלפי אחד יכתוב על הארץ בתחלת
 שיטה כדפירש כי כיכי דמרחקי שמים מארץ כו' . והנכון
 אללי כי השמים מורים על החיים אשר משם נחלבו הנשמות
 שהם חיים וקיימים לעולם , והארץ על המות אשר משם
 נחלב הגוף שהוא כלה , א"כ כל כמה דלא פגע בעל הארץ
 עדיף טפי . ואפשר לפעמים היו לוקחים אותם התלמידים
 להחלמד בה בבית רב הונא , ולכן כרכו מאחד כלפי שמע
 ועושה אותה סתומה מטעם דכתבו וסמך על כגובה שמים
 מעל הארץ , אמנם בבית אחרים שאין דרך להחלמד ולקרות
 בה כלל רק לקובעה בכותל בחזק כורכים אותה משמע
 כלפי אחד וכותבים על הארץ בתחלת שיטה מטעם דכתובנה .
 ואפשר מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי לעיל א"ל
 בסוף וא"ל בתחלה כי שניהם חומרים אחת והלכה . ומ"מ
 נהנין לכרוך מאחד כלפי שמע כדכתבו הפוסקים הואיל
 ונפק מפומיה דרבי חלבו . אך קשה לפי זה הלא מוכרח
 להיות הפירוש דפרשיות סתומות משום דעל הארץ בסוף
 שיטה א"כ למה כתבו הסוספות ושמה כו' , ועוד קשה לא
 ה"ל ועושה פרשיות סתומות דנכלל בה סתימה ראשונה
 מאחד דאין לה קשר ושייכות לזה ולא ה"ל אלא וכותב על
 הארץ בסוף שיטה . וי"ל דה"ק אע"ג דהיו לפעמים לוקחים
 אותה להחלמד בה אפ"ם עשה פרשיות סתומות לגמרי
 ולא היו מניחין ריוח בין פרשת שמע לפרשת ויהי אם
 שמוע אלא כותב שתיכן כאילו הם פרשה אחת , אע"ג
 דהיא

(* א"ה שאלה הזאת נדפסה בתשובת הגאון מהרש"ל בסימן ל"ז
 עם תשובת מהרש"ל ז"ל . אבל התשובה זו מהגאון מוהר"ר ישראל בן
 גאון מוהר"ר שכנו ז"ל לא באה עדיין בדפוס קמיה הליך ותברכני
 נפשך .

שאלות ותשובות דרמ"א בה

דחיה בריש ספרא ומס היו הפרשיות משמשות ליתן ריוח למשה להחזיקו בין פרשה לפרשה וכ"ס הלמד מן ההדיוט, מ"מ מזוזה שאני דלא היו התלמידים לוקחים אותה לקרות בה דהא נכחזים שלא מן הכתב להיות שגורות כפי כל רק היו לוקחים אותה להתלמד בה הלכות כתיבתן כגון ריוח מלמעלה כו' ושרטוט ועל הארץ בשיטה אחרונה ודומים, ועל זה קשה לתוספות למס אמר פרשיותיה ואין שם כי אם פרשה אחת שהיא סתומה לגמרי עם שלמטה ממנה כאילו הם אחת מה שאין כן בעל הארץ אע"פ שנכתבו בסוף שיטה ומורה קלת שהיא סתומה עם הבאה אחריה מ"מ סתומה לגמרי לא היו מדלף נכתב דבר אח"כ דהיינו אי היו על הארץ נכתב בתחלת שיטה והיה נכתב יותר מיד אחריו בלא שום הפסק או ילדק למימר על שיהיה בחד מחתא סתומות אמנם מאחר דלא נכתב אח"כ מידי ולכך על כרחך הולך למכתב על הארץ כסוף שיטה (כדי לעשות הפסק) להורות שבהא אחריהם סתומה ומינה מוכח ע"כ שהם שתי פרשיות אח"כ לא ה"ל למכללינכו בהדדי ולמימר עליהם סתומות מאחר דכתיבתן לא דמו להדדי. ומשני ושמה משום על הארץ דכסוף שיטה ר"ל מאחר דעל הארץ ע"כ הוא מפרש דלעיל להיותו כוף פסוק ואם כן הוה ע"כ הפנוי שלפניו כאילו נחמלא דלא מלינו כיכר באמצע פסוק לכן היו הבא אחריו מיד בתחלת שיטה שלמטה הימנה סתום ממש אע"פ שאין כתוב כלום אח"כ וק"ל א"ל ל"י"ם דגריי אע"פ שאין כתוב כלום אמר כך אחי שפיר עפי ור"ל אע"פ שאין כתוב כלום בפנוי שלפני על הארץ. והשתא ח"ש הא דאוחזינין מהא דאמר רבי שמעון בן אליעזר (שם) ראיתי ר"מ היה כותב על דוכוסטוס כמין דף וטובה ריוח מלמעלה וריוח מלמטה ועושה פרשיותיו פתוחות אמרתי לו רבי מה עשם א"ל הואיל ואין סמוכות מן התורה וא"ר חננאל אמר רב הלכה כרבי שמעון בן אליעזר ר"ל דאמר מה עשם וסבירא ליה דבעינן למיעבד סתומות מאחר דבתורה סתומות הן וכתב דפריך מאי עשמייה דרבי מאיר מאחר שאין סמוכות כו', דל"ל למקשן דטעם מסתבר הוא וסדר ביה רשב"א, א"כ קשה למה ליה להביא להא דרב חננאל כלל גם למה ליה למימר מאי לאו אפתוחות ומאי משני לא מריוח, ועוד קשה מדאמר רשב"א מ"ט והשיבו ר"מ הואיל וכו' מוכח בהדיא דמהאי טעמא שרי למעבדינכו פתוחות אע"פ שהם סתומות בתורה ועבד הכי כי היה דרכם להראות לתלמידים דברים נפלאים ומכ"ס אי עבדינכו סתומות כמו שהם בתורה דעפי עדיף ואם כן לא קשה מידי לרב הונא. וע"ק למה לא אמר רב הלכה כרבי מאיר דהא ליכא תרי תנאי אליבא דרבי מאיר אלא ודאי ס"ל דלא סדר ביה רשב"א אלא דלא למעבדינכו פתוחות הואיל והן בתורה סתומות אבל לא סתומות לגמרי, ועוד דאל"כ לא ה"ל שום סברה למימר מ"ט ומזה פסק רב הלכה כותיה, וא"כ קשה עליה דרב הונא דעבדינכו סתומות לגמרי דלא כמאן ודלא כהלכתא. ומשני לא אריוח ואמר הלכה כרשב"א משום דההוא ודאי ס"ל דיש לעשות ריוח מדאמר ר"מ היה כותב כו' ועושה ריוח כו' אבל ר"מ גופיה נימא דלא עבד רק כדי ליפות בעלמא משום זה אלי ואנוהו ולא שיהא לריך לעשות כך מדינא כלל ואע"ג דהוי דלא כמאן להכי מביא הא דא"ל אביי לרב יוסף כו' (שם ל"ב.) והא רב היה ליה מנסגא והאידנא נהוג עלמא בסתומות פירוש לגמרי ור"ל דס"ל לרב הונא כרב רביה. והא דאמרין (שם) ר"נ בר יוחנן אמר מלוה לעשותן סתומות ואי עבדינכו פתוחות שפיר דמי ומאי פתוחות דקאמר רשב"א אף פתוחות ס"פ מכדי ס"ל לר"ש מלוה לעשותן סתומות כמו שהם בתורה ואפ"ה אי עבדינכו פתוחות ש"ד דקבל דברי ר"מ לכל הפחות לענין דיעבד מטעם שאין סמוכות בתורה מכ"ט נמי אי עבדינכו סתומות לגמרי ש"ד דפתוחות משום שאין מקומו לא מעליא מסתומה לגמרי כי שיהיה אינם מלוה מן

המובחר לכן שקולים הם ויבואו שניהם ומאי פתוחות דאמר רשב"א דעבד ר"מ מטעם הואיל אף פתוחות ר"ל אבל לא שיהיה ר"ל דוקא פתוחות דזוה היו סברה זרה דמשום דאין סמוכות יעשה פתוחות דוקא דמ"ט לפתוחה זו דייך אם שרית להו מס"ט לשנות מכמו שהם כתובות בתורה וכדכתיבין לעיל. וע"ז אומר לימא מסייע ליה כיולח בו ספר תורה שבלה ותפילין שבלו אין עושין מסן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה הא מורידין עושין אחי הכא סתומות וככו פתוחות. כלומר אי הוה אמר פתוחות דוקא קאמר רשב"א דעבד כר"מ א"כ הויה דלא כר"מ אלא ודאי אף קאמר. והשתא אחי שפיר דלא מייתי אחי סייעתא לרב הונא דשפיר עבד דעשה פרשיות סתומות דאי בעינן דוקא פתוחות קשה הכא סתומות והכא פתוחות דכיון דרב הונא סתומות לגמרי קאמר ליכא סייעתא דאף אי אמרינן דלא שפיר עבד ובעינן למיעבד כמו שהם בדאורייתא ח"ש עפי הא דאין מורידין אותן דלאו הוה הכא סתומות והכא סתומות, גם ל"ק עלה הא מורידין עושין הכא סתומות והכא סתומות לגמרי דלא לעבדא קאמר למימר דאי עבד סתומות כמו בדאורייתא שיהא פסולין וק"ל. ואין להקשות למאי דפרישית לעיל והאידנא נהוג עלמא בסתומות דס"ל סתומות לגמרי מהא דכתבו התוספות וז"ל והאידנא נהוג עלמא בסתומות ופירש בקוב"ה דכשיש בתחלת שיטה ובסוף שיטה ופרשה באמצע פירוש חלק המפרש ועושה אותן שתי פרשיות זו היא סתומה, ואנו נוהגין להניח חלק מעט בתחלת שיטה ואחר כך מתחיל וסיה אם שמוע עכ"ל. מאחר דלא מלינו בפירש"י שלפנינו שום פירוש על והאידנא וכו' ועוד מדכתבו התוספות בשם הקונטרס דכשיש כו' מוכח בהדיא דלא כפירש"י על והאידנא כלומר דאל"כ הל"ל רק כתוב בתחלת כו' אלא קאי בקונטרס לפרש לורה הפרשיות שבתורה ואמר דכשיש כו' זו היא סתומה בתורה ומביאו התוספות פירוש הקונטרס להסביר גודל הקושיא דאמר והאידנא נהוג כו' דהיינו סתומות לגמרי יותר מסתומות שבתורה דהא פירש בקונטרס דכשיש כו' וא"כ קשה למה מעלין ליה תרי דרגי במה שאנו נוהגין להניח חלק מעט כו' ומשני ושמה גם זה קרויה סתומה ר"ל סתומה הויה כשמניח חלק בתחלת השיטה כהרמב"ם ומאחר דלא מניחין חלק כשיעור רק מעט הויה כסתומה לגמרי והאי מעט ר"ל שאין שלש תיבות שהוא השיעור האמיתי אלא שלש אותיות, לכן מקשו תוס' ור"ת מפרש כו' וסתומה שכתוב בתחלת השיטה כו' עד כדי לכתוב שתי אותיות או יותר וזו היא סתומה ש"מ דשיעור סתומה הויה א"כ לא הויה סתומה לגמרי. וכמה יניח בראש השיטה והא נקראת פתוחה כדי לכתוב שלש אותיות ש"מ דכסבי נמי הוי פתוחה. ועוד דבירושלמי בפ"ק דמגילה קאמר בהדיא דפתוחה מראשה כפתוחה מתוכה. ר"ל כשיעור הפתוחות שעושין מתוכה כדי לעשות סתומה הויה פתוחות שעושין בראשה לעשות פתוחה דהיינו שלש אותיות לאפוקי כשיעור שלשה למבפחותיכם שכתוב בסידור קדמונים להניח בסוף שיטה כדי לעשות פתוחה, ש"מ דהויה סתומה בשלש אותיות. ואין לתמוה דקרא לחלק שבאמצע השיטה פתוחה מתוכה דכ"ג כתבו תוס' לקמן וז"ל או פתוחה באמצע ומכאן ומכאן סתומה, ואי גרס בתוספות סתומה מראשה כפתוחה מתוכה בא להוכיח דלא כהרמב"ם, ומ"מ מקשו תוס' וז"ל כל הני קשה אמנהג דידן כו' והוכרחו למסדר בהו משוויא קמא ואומר ושמה סמכין אהיהא דירושלמי כו' עד הלכה בדברי מי שאומר פתוחה שאין זה מקומה כלומר מפני שאין מקומה יכול לעשות פתוחה, וקשה לתוס' אי ס"ל בירושלמי א"כ למה לנו מניחין יותר חלק בתחלת השיטה ולא כשיעור פתוחה דהיינו שלש אותיות, אבל אשיעור סתומה ל"ק דמדאמר שתי אותיות או יותר ולא אמר

שלש

מניח יותר מכשיעור בסוף שמע או פחות ומתחיל וסיה
בשיטה שנייה ילא י"ח :

והנה אחר שכתבתי זה שלחתי אחרי תרי ספרי דווקא
שבשירנו כדי לירד לעומק הענין, האחד המיוחד
הישיב החלוקה הר"ר שלמה יל"ו, ומבנהו הנכבד והיקר
החר יעקב יל"ו. ושלחתי את פיהם איך הם נוהגים ואמר
הר"ר הג"ל איך שדרכו להוסיף או למעט משיעור כי ישיב
דלא להוי פתוחה גמורה, ושמחתי שכוונתי לקבלתו, וה"ר
יעקב הג"ל אמר שדרכו לעשות ממנה פתוחה גמורה ואמר
שקבל הפתוחה לריכס שתהיה פתוחה בסוף שיטה כו',
דר"ל אחר שכתב הפרשה הנקראת פתוחה יעשה לה היכר
בכופה כלומר שמניח חלק כשיעור או בסוף שיטה שגמר
הפתוחה או בתחלת השיטה מפרשה הבאה. וכן סתומה
לריך שיטתה היכר בכופה כמשמעות הר"ש וכו', ועוד
דאל"כ פרשת קדש לא מיקריא פתוחה, מלורף דהדיבור
דלעיל המתחיל ועושה הפרשיות סתומות אפי כפשוטו וכמו
שהזכיר החכם השלם כמהר"ר משה נר"ו הוא פירוש דבריו
ומחא ליה אמונים באמרו ולדעת הר"מ לורת הפתוחה
וסתומה הוא בתחלתה כמו שבראש מתוך דבריו מפירוש
שכתב בפ"ח אס גמר באמלע שיטה מניח שאר השיטה פני
ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה באמלע השיטה השנייה עכ"ל.
אמנם מנייה וביה אבא גשדי ביה נרגא, דהא כתב על הא
דכתב הר"ש וז"ל ואם סיים פרשה סתומה בסוף השיטה
יניח שיטה אחת חלק ויתחיל בשיטה שנייה עכ"ל. דמשמע
בשכר סיים הפרשה כתימה יניח החלק המורה עליה
שהיא סתומה אפשר ליישב ולומר דסתומה פירוש מסויימת
וה"פ ואם סיים פרשה מסויימת עכ"ל, הכי נמי י"ל דברי
הרמב"ם ומתחיל הפרשה שתהא מתחלת בתחלת כו'. אמנם
תירון דחוק הוא דמה לו לכפילות זה למימר ואם סיים
פרשה מסויימת וכן ומתחיל הפרשה שהיא מותחלת לימא אס
סיים פרשה בסוף כו' וכן ומתחיל הפרשה בתחלת שיטה
השנייה. וכן לאידך פירוש דפירש וז"ל אפשר דסתומה ע"ד
ועושה פרשיות סתומות וכתבו ההוספות דמיקרי פרשה והיה
סתומה מבוס דמסיימא בסוף השיטה ה"ל האי דקאמר
הר"ש כו' כלומר ואם סיים פרשה סתומה דהיינו בסוף
שיטה עכ"ל. נימא ה"ס איפכא קורא הרמב"ם בלשון מושאל
הפרשה הבאה אחר הפרשה הפתוחה פתוחה בהיות חלק
הרבה ביניהם א"כ בהיות שפוחתת בראש שיטה כשברתו
שפרשה המתחלת אחר הפתוחה לפי שאנו עוסקים בו מתחלת
בראש שיטה וסתחלה זו עושה שפרשה המסויימת הויא
פתוחה לכן קורא אותה פתוחה ע"ש פעולתה וק"ל. ומה
שכתב וז"ל והכי דייק לישנא שמביא בעור ואם סיים
הסתומה בסוף הדף יניח שיטה עליונה של ראש הדף חלק
כו' ואיכא למידק דהל"ל ואם סיים הסתומה בסוף הדף
ובסוף השיטה וכתב דסוף הדף משתמע כו' אף סוף השיטה
כו' אמרין (בפרק הקומץ דף ל'). הכותב ספר חורה בא
לו לגמור לא יגמור באמלע הדף אלא מקלר וסולך עד סוף
הדף ואח"כ כותב לעיני כל ישראל באמלע שיטה, נראה דסוף
הדף לא משתמע עד סוף השיטה ג"כ אלא סוף הדף מיקרי
בשיטה אחרונה הפילו באמלע כו'. אי משום הא לא איריא
דלעולם נימא היכא דאומר בכתמא עד סוף הדף ר"ל סוף
באורך וברוחב, ושאיני הכא דפירש בהדיא בר"ל באמלע
הדף באמרו מקלר וסולך עד סוף הדף דהיינו כונן שלש
בתים אחת. ומ"מ הולך להזכיר היכא שכותב שיטות
מיושרות ושוות עד סוף הדף ילמא בשיטה אחרונה לעיני
כל ישראל באמלע שיטה להראות שנגמר כדכתב המרדכי
דכשמסיים בחוף השיטה כמו שאר השורות נראה כאלו
רואה לכתוב יותר עכ"ל. ואפשר מה"ט כתב הרמב"ם שפרשת
וישל היא סתומה אע"פ שהיא מסויימת באמלע שיטה בהיות

הסתומה

שלש ש"מ דלא קפדין אבל גבי שיעור פתוחה קאמר לעיל
כדי לכתוב שם של שלש אותיות. ואין לתמוה דריוח סתומה
יהיה יותר מפתוחה רמז לדבר דאשכחן דכתב הר"ש וז"ל
ואם סיים פרשה סתומה בסוף שיטה יניח שיטה חלק
ויתחיל בשיטה שלישית וכיחא פרשה סתומה כו', שמע מנייה
דאי הוה מתחיל באמלע או בסוף שיטה הויא פתוחה והשתא
דסיני חלק יותר הויא סתומה ע"כ מביאין לשון הירושלמי
פתוחה מראשה פתוחה כו' ודבר תימה כו' ונראה לפרש
כו' וכדפירש הר"ש דברי הוספות דרב פסק כמ"ד אף
פתוחה וכדבר נחמן בר יצחק וכיון דמלוא בסתומות לכן
מדקדקיס שלא לעשות פתוחה גמורה ואז מיקרי סתומה
וה"פ אית תנוי הני סתומה כזו דוקא מבוס דבה מקוייס
תתי פתוחה גמורה לא מפני שהן אינן סמוכות בהורה
ואית תנוי הני פתוחות כלומר אף פתוחות לגמרי כשר אי
עבדינכו וככי הלכתא כדרכי"י. לכן מיושב מה שאנו נוהגין
לסיני חלק בראש שיטה יותר משיעור פתוחה. ומה שכתב
לעיל מעט היינו לפי מאי דס"ד מעיקרא דשיעור פתוחה
הוא שלש תיבות של שלש אותיות א"כ כוי מעט כשאין כ"כ
וק"ל. וכעין שכתבתי כתב הסמ"ג (עבין פ"ה) ומאריך
אח"כ שם ואומר פתוחה מראשה פתוחה מכופה פתוחה,
פתוחה מכאן ומכאן סתומה. וקבלתי שכך הפירוש לא
שתהא פתוחה לגמרי מראשה כו' ולא שתהא פתוחה לגמרי
מכופה שא"כ היתה פתוחה גמורה רלה לומר ולא הו
סתומות בתורה, אלא תחלק שיעור הפתוחה לכאן ולכאן
פחות מג' אותיות בסוף ובשעריך בסוף שיטה ופחות מג'
אותיות בתחת שיטה במקום שמתחיל והיה אס שמוע
להיכרא בענמא לפי שאין סמוכות בתורה. ר"ל ואין לריך
לכתחיל והיה בסוף שיטה לעשות סתומה גמורה ואז אית
ביה תתי וזו הוי סתומה גמורה מאחר שהין שיעור
פתוחה לא בתחלה ולא בסוף עכ"ל. וס"ל להוספות דכמו
כן כשמוסיפס על שיעור הפתוחות לא מיקרי פתוחה מטעמא
דכתובנא לעיל גם סתומה גמורה לא הוי מדלא התחיל
והיה אס שמוע בסוף שיטה דלעיל וקיימנו הסתומות
בבהורה והריחוק וק"ל. וא"ל למה לכו להביא הירושלמי
נימא דכבירא ליה כרנב"י ויפרש כדפרישית, דקשה לתוס'
לפי מאי דפירש דברי רב הונא בר"ל סתומות לגמרי לכתבם
כאלו הם פרשה אחת וע"ז מביא התלמוד והאידנא נהוג
עלמא בסתומות ומדנכוג עלמא הכי ש"מ דהוא מלוא מן
המוצת, ואפשר מטעם דהין סמוכות בתורה לא עבדין
סתומה כדנייה רק לגמרי סתמין אבל פתוחה לא עבדין
דאז הוה עבדין על סתומה לא יעשה פתוחה וק"ל, ולכן
לא היה לנו להניח חלק מעט בתחלת השיטה כרנב"י ולחלוק
על מנהגא דעוקר הלכה, ומשני דס"ל כירושלמי דפליג ארב
הונא והמנהג וס"ל כרנב"י ע"כ יש לנו לפסוק כרנב"י וק"ל.
וככי חלוא סוגיא דשמעתא ותוספות וברא"ש כהוגן.
והארכתי בפירושה יטן ראיתי שכתב החכם השלם כמהר"ר
ישיע שולין נר"ו וז"ל מלאתי בפסקי ה"ר ישיע הרשב"א
שכתב בהלכות מזוזה אהא דגרסינן (בפרק הקומץ דף ל"א):
ועושה פרשה סתומה פירוש שלא היה מניח ריוח בין פרשת
שמע לפרשת והיה אס שמוע שאע"פ שבת"ת יש ריוח בין
הפרשיות התם מפני שישויה להשלמד בה וכדי שיוכל
האדם להבין בין פרשה לפרשה לריך ליתן ריוח ביניהם
כדתייא כו' אבל המזוזה שאין עשוייה לקרות בה אלא
לקובעה בכותל אין לריך להניח רווחא ביניהם אלא כותב
את שתיסן כאלו היא פרשה אחת עכ"ל הרב כו'. ואע"ג
דהאי פירושא אינו מהיישב שפיר בסוגיא כו' עכ"ל הרב
הג"ל. לכן משכני נפשי עליה דרב ישיע אע"ג דמעולם לא
ראיתי פסקא דין חמינא כי כבינא יפוק לוותי דמתרננא
לכוגיא בנותיה. ומנייה לענין שהילא דשאלנא קדמיכון אי

שאלות ותשובות הרמ"א כה

שהפתיחות שם אין בל להורות על הפרשה אם תהיה
 סתומה או פתוחה רק על הסורה שנגמרה, אלא למד
 הרמב"ם ק"ו מפרשת ויחי שהיא סתומה מפני שנסתמו
 עיניהם של ישראל עו', וק"ו באבד איש כזה שהעידה עליו
 כה"ר דלא קם ונו' ואשר הוליאם מנלות (מלרים) ולמד
 הורה שהיא סם חיים וחכמה ובינה לעיני כל העמים ואבדו
 הרבה דברים נפלאים בגויעתו שעי' כן באו לגלות המר
 הזה כידוע לחכם ונבון כמוך. וא"ש מה שהקשית עוד וז"ל
 יקשה בזה שאמרו (בפרק הקומץ דף ל') איני והאמר רב
 גידל אמר רב לעיני כל ישראל באמלע הדף היתה באמלע
 שיטה איתמר, דא"ל לומר דבאמלע שיטה איתמר דא"כ
 הל"ל דפרשת ויעל היא פתוחה ומינה הוה ידעין דהיא
 מסיימת באמלע שיטה דאי מסיימת בסוף השיטה היא
 סתומה כמו פרשת ויהי כו'. ע"כ לומר דודאי היא סתומה
 ומ"מ מסיימת באמלע שיטה והרמב"ם מנחה לפרשה סתומה
 לכללה עם שאר הסתומות שבתורה, והטעם ידוע ממנינם
 שכתב הרמב"ם ס"ט כל הסתומות ע"ש והפתוחות ר"ך
 (עוד יש רמז ש"ע ר"ך, גם יש בזה סוד למקובלים). ויוד
 י"ל לאידך גיסא דלא הוה ידעין דהיא מסיימת באמלע
 שיטה דה"א אע"ג דמסיימת בסוף שיטה הו"א שפיר
 פתוחה כמו פרשת קדש דהו"א פתוחה לפירושו ולריך להראות
 הפרשה בראש פרשה אע"פ דאין שום סיכך בראשה. מ"מ
 כיון דאין קודם לה דבר מיקרי פתוחה ס"ה הכא נמי כיון
 דאין אחריה דבר מיקרי פתוחה בלא שום סיכך, להאי
 פירוש דמראיין הכיכר בסוף, והא דמהר"י קאר"ו ומהר"י
 אבובי אינם מפרשים כן היינו משום דבאו ליישב מנהגו
 וק"ל. ומה שכתב מהר"י שולין נר"ו וז"ל שאם מה שכתב
 הרמב"ם והטור בשלש הפרשיות תהיינה פתוחות ופרשה
 אחת סתומה הו"א מימרא דאיתמר הכי בשום מקום היה
 מקום לחלוק שאמרה אמנם כו' ולא ילא להם דבר זה אלא
 ממה שאמרו בגמרא (בפרק הבונה דף ק"ג:) סתומה לא
 יעשה פתוחה פתוחה לא יעשה סתומה דמייתי גבי ספר
 תורה וסבירא להו לרבנותא דפרשיות של תפילין לריך לכותבן
 על סגנון שכתובות בתורה אם פתוחות פתוחות כו', וכיון
 דכן הן שיהיה סימן הפתוחה בראש או בסוף אין כאן מקום
 להכשיר שהרי אין סכונה אלא לעשות ע"ד שכתבו בספר
 תורה ונס"ת בסוף שמע איכא סתומה וכן בראש והיה כו'
 עכ"ל. לטעמיה קשה מנ"ל לרבנותא לבדות דבר גדול כזה
 מלבם הפרשיות של תפילין לריך לכותבן על סגנון שכתובות
 בתורה אם פתוחות פתוחות כו' ואם שינה בהם פסולות,
 ע"כ ז"ל דכלכתא גמירי להו איש מפני איש, מעתה נאמר
 דלא ילא להם זה מההיא דפרק הבונה דלא ס"ל לריך
 לכותבו על סגנון שהם כתובות בתורה רק הם מקובלים
 איש מפי איש דשגש פרשיות הראשונות תהיינה פתוחות
 והאחרונה סתומה בהיותה דרך תוכחה מוסר ולעולם ר' ר'
 פתוחה וסרי"מ הוה בסוף. עוד כתב וז"ל ואין נאמר
 שהסופרים עושים בין פרשה לפרשה שמנלתי בחבור אחד
 שנקרא ברוך שאמר חזרו סופר אשכנזי בזמן מהר"ם
 מרוטנבורג שכתב וז"ל כל השיטין הראשונות בין ביד בין
 בראש יאריך מאוד כדי שיהיה בשיטה האחרונה פתוחה כשגש
 פעמים אשר כו', ובפרשת שמע של כיד יאריך מעט בתי"ו
 של ואהבת כו', ובפרשת שמע של בראש יאריך הלמ"ד של
 ובכל קלח בשביל הפתוחה שבשיטה הרביעית, ופרשת ויהי
 אם שמוע תהיה סתומה לגמרי בין בראש בין ביד עכ"ל.
 זה"פ דבריו שהשיטין הקודמות תהיינן ארוכות כדי שיוכר
 הפתוחות שבסוף הפרשה שהוא כשיעור ג"פ אשר. ולהיות
 ש"פ הקבלה כתב המחבר הזה כו' כתב להאריך בתי"ו של
 ואהבת שלא ישאר גליון יותר מכדי הלורך בלד שמאל,
 ואחרי אותה שיטה ימשכו שאר השיטות עד השיטה
 השנייה שהפתוחות בכוכב באופן שהיה הפתיחה נכרת

לעין, וכן בפרשת שמע של ראש כו' נמלא סוף שיטה
 ראשונה וכל וכח להאריך בה בשביל הפתוחה שבשיטה
 רביעית משמע בדיח דלאו שגגה היא הפתיחות שבסוף
 שמע עכ"ל, מדספר כ"כ בשבחו וכח שחזרו סופר אחד
 בזמן מהר"ם ר"ל לכן יש לסמוך עליו, גם אח"כ הוסיף לומר
 ש"פ הקבלה כתב כו' הרי יש לסופרים אשכנזים על מי
 לסמוך ואוחו מחבר היה בקי בהלכות ס"ת תו"מ דהרמב"ם
 וברא"ש פ"י מינן ומביאן בחבורן והיה בימיו דהרא"ש ובנו
 דהיו בימי מהר"ם ומסתמא שמע מפייהם ואפ"ה כתב דיש
 לכיון כדי לעשות הפתוחות דבסוף שמע אע"ג דכתב בדיח
 בסוף דבריו ופרשת ויהי אם שמוע תהיה סתומה לגמרי
 בין בראש בין ביד, ע"כ ז"ל דס"ל דהחלק שמניחין להודיע
 שהפרשה פתוחה או סתומה יש להניח בסוף כדלעיל ויש
 לפסוק כוונתו, כמו שפסקו ז"ל בשמואל וברב נחמן דדיני
 לכוונה דיינים ונחתי לעומקא דדינא ה"ה ספרי בדיחו
 נחתי לעומקי דפרט מאחר שהיו בזמן הגדולים ובדאי
 שמשם (היה לו זאה ושך קבל) (ומ"מ איני מחליט האי
 פירוש ואפרש לקמן שהתפילין כשרים אף אי מניחין החלק
 בתחלה. גם אפשר לומר ששני הפירושים אמת וחלוי דעת
 הסופר אם רוגה מניח סיכך כל הפרשיות בסוף ואם רוגה
 מניח בתחלה ואחי ליבא דהרמב"ם והרא"ש כפשוטו ובהא
 מודינא דלא יניח מקלפת בסוף ומקלפת בתחלה דישתנה
 המכוון לגמרי דלא ידעו איזו סתומה או פתוחה אי
 אדבתרא קאי אי אדקמא וק"ל). ותמניי שכתב הרב וז"ל
 משמע בדיח דלאו שגגה כו' ולריך לתת לב כו' ויראה לי
 דנמשכו הסופרים האשכנזים אחרי דעת התוס' כו' עד ואם
 כן גם בתפילין ראוי לעשות פתוחה כו', כל זה משמע
 שבה לתרץ המחבר הנ"ל, והלא כתב המחבר בדיח ופרשת
 ויהי אם שמוע תהיה סתומה כו' נמלא שללל במים הדורים
 והעלה בידו חרס. ומאד מגומגם אללי האי משען דרנה
 להוכיח מהתוס', עד שילדק לקרות עליו משענת קנה רנוך.
 ע"כ לא באתי להאריך בביטולו. אפס כדי שלא ליתן פתחון
 פה למימר דלכחי פסלי רבנותא אם שינה וכתב סתומה
 פתוחה פן יבא לעשות פתוחות סתומות כדכתב מהר"י
 שולין נר"ו, לומר איני מאחר דפתוחה לא יעשה סתומה
 גופה הו"א כמו גזירה אטו ס"ת מדלא כתיב ולא רמיז לא
 גזרינן גזירה לגזירה וק"ל. ועוד במחילה מכ"ת סברא זרה
 היא זו למימר דיש לגזור אם כתב סתומה פתוחה אטו יבא
 לשנות לעשות פתוחות סתומות דגזירה כי האי לא השכחן.
 הינח אי הוה עוד איזו פרשה גבי תפילין שפסולה אי כתב
 פתוחה הוה מקום לגזור בפרשת ויהי שג"כ מלוא בסתומה
 למפסלה בדכתב פתוחה אטו אותה פרשה כי היה דרכם
 ז"ל להשוות מדותיהם כדי דלא ליתי הסמוך למיעטי להשוות
 לקולא. אמנם כשיטעו לעשות מסתומות פתוחות היינו
 משום שראו להשוות כתיבתן ודאי טוב לא יטעו בהפכו
 וק"ל. ואפשר מאחר דפתוחות ש"ד ומסקנת התוס' והרא"ש
 במזוזה ספרי דידן נהוג בפתוחה גזירה אטו שלש ראשונות
 דפסולות אי עבדינאו סתומות אף אי מפרש דהסיכך הוא
 בסוף כל פרשה ופרשה, גם א"ל דטעם דרבנותא משום
 דגזרינן אטו ספר תורה א"כ במזוזה נמי ס"ל למיגזר. לכן
 אמינא אם קבלה נקבל ואם לדין יש לחלוק ולחלק כמו
 שכתבת וכמו שאכתוב עוד בעז"ה :

וב"ש דמתוך דברי התוספות משמע דמלוא מן המובחר
 לעשות פתוחות לא היא כדכתב הרא"ש שהבאתי
 לעיל, ועוד דא"כ קשה מנ"ל לתוס' דבאו לפרש דבריו רב
 שיודה דאף סתומות שרי. דלמא ס"ק פתוחה מראשה
 כשיעור פתוחה ופתוחה מסופה כשיעור פתוחה כלומר אלו
 הוא דהוויין פתוחות אבל פתוחה מכאן קלח ומכאן קלח
 סתומה הו"א לפסול. אלא ש"מ דס"ל מלוא מן המובחר
 בסתומה כמו שהם בס"ת לכן לרבנותא פירש בסתומה גמורה
 ואפ"ה

ואפ"ס יש לעשות לכתחלה, ור"ת דוק לאידך גיסא מדכתב
 ודבר תימה בו' ונראה לפרש בו' רק דלא הל"ל רק או
 פתוחה באמצע ומכאן ומכאן פתוחה (ל"ל סתומה) והאי
 מכאן ומכאן אסתומה דבתר הכי קא ולא אפתוחה דקמיה
 דהכי פתוחה באמצע חיידי דהא לא הוה ק"ל רק על
 שקראת פתוחה ולא יתכן והא חירץ והא דקאי לפרש מילתא
 דרב בו' והא דקאמר בתר הכי ואע"ג בו' הוה יכול לומר
 בקושיא ויהיה פירוש הסתומה איך שיטיה ולא תלי הא בהא,
 וע"כ ל"ל דקודם פירוש זה ה"א דקאי לפרש מילתא דרב
 בסיפך פתוחה מראשה או בו' הוה דהוי פתוחה ויכול לכתוב
 אבל פתוחה מכאן ומכאן סתומה ואין לכתוב הטעם פתוחה
 לא יעשה סתומה כדלקמן, לכן הקשה דה"א שתקרא זה
 סתומה ותירלו ו"ל בו' פתוחה באמצע ומכאן ומכאן סתומה.
 ומעתה אי אפשר לפרש דר"ל דאין לכתוב מטעם דהוי
 סתומה דה"כ הוי עיקר חסר מן הכפר דהנ"ל פתוחה
 מכאן ומכאן סתומה סתומה, דהא עדיין לא פירש מה ר"ל
 שיכא דינה של פרשה זו דסתומה דקאמר ר"ל בכתבה
 השורה בכתב לכן הל"ל פ"ס שניה סתומה, אלא ע"כ ר"ל
 או וא"כ ש"מ דבא לפרש מילתיה דרב באופן אחר ממתי
 דס"ד מעיקרא וע"כ הקשו בכוף ואע"ג, ולפ"ז ש"מ דס"ד
 דסתומה תהא פכולה א"כ לפי מתי דמתרץ נעליה חד דרגא
 למישריה בדיעבד ומ"מ לכתחלה עפי עדיף בפתוחה יש
 לדחות דלכתי קאמר רבא לפרש מילתא דרב מבוס דהוה
 ק"ל מאי קמ"ל בהאי ומאי עניינא לכאן. בשלמא אי הוי
 הפירוש דמסיים באמצע השיטה ומסיים באמצע השיטה
 שתחתיה ניחא דקמ"ל דסתומה כי הוי מודו כ"ע דיוצאים
 בה דמיקרי סתומה אף למ"ד בעינן סתומה ומיקרי פתוחה
 למ"ד בעינן פתוחה לפי מה דס"ד דהתוס' מטעם דלא גרע,
 אבל לפי מה דפירש הוה סתומה גמור א"כ הל"ל לעיל
 אחת סתומה, לכן ע"כ ל"ל דבא לפרש מילתא דרב דר"ל
 אף פתוחה. ואי איכא למידק מחוס' מהא איכא למידק
 דכתבו ו"ל אע"ג דבעלמא מיקרי סתומה כה"ג ר"ל א"כ
 ה"ל למיפסל מבוס פתוחה לא יעשה סתומה ומבני לא
 חיישינן גבי מוזה כיון דטעם מבוס דאין זה מקומו בו'
 כלומר שאין הפתוחה במזוזה מבוס אורת הפתח אלא מבוס
 דאין זה מקומו אין פוסל ומדס"ד למיפסל ש"מ דס"ל מלוה
 מן המובחר וזה אי אפשר מדכתב בה"ש דפסק רב כמ"ד
 אף פתוחה ש"מ דס"ל דהתוס' ס"ל מלוה בכתומות, וכדי
 לתרלם נאמר דה"ק אע"ג דס"ל גם תפילין מלוה בפתוחה
 וכה"ג מיקרי סתומה ופסלינן וא"כ במזוזה לא ה"ל למעבד
 סתומה לכתחלה וזה אמרו ואע"ג דבעלמא מיקרי סתומה
 ע"ג דפרשה זו עלמה. ומבני לא חיישינן גבי מזוזה דכיון
 דטעמא דשרינן למעבד פתוחה הוה מבוס דאין זה מקומו
 ובלאו הכי הוה השרינן וגבי תפילין דוקא גזינן למעבד
 פתוחה כיון דליכא קפידא אטו אחריני, משא"כ במזוזה.
 והשאלה א"ש מדויק דאמר לא חיישינן גבי מזוזה דלא הל"ל
 גבי מזוזה רק לא חיישינן הכא דהא במזוזה קיימינן אלא
 לדקדק גבי מזוזה הוה דלא חיישינן אבל גבי תפילין חיישינן
 ש"מ דבתפילין מלוה בפתוחה. יש לדחות דהתוס' אליבא
 דר"ת כתבו הכי דלדידיה פרשת ויהי כתובה קודם שמע
 בשל יד על קלף אחד וכן מנחין בבתים בשל ראש מעתה
 נהבטלה הסתומה דמכוף שמע המורה על ויהי דלכו
 סתומה ומאחר דקודמת לה ועוד דהפתוחה דבכוף ויהי
 כי יביאך מורה עליה דלכו סתומה, לכן ע"כ ל"ל דס"ל
 דיש לעשות פתוחה אבל לדין דס"ל כרש"י לא וק"ל. ומה
 שכתב ו"ל שידוע בכל האשכנזים נמשכים אחר הסתומות
 עכ"ל, אמח בכתב מהר"ם מרובניבורג ז"ל שדרכו היה
 לפסוק כהרי"ף ז"ל היכא דלא פליגי עליה התוס' מכלל
 דיש לפסוק כתוספות והיינו מטעם דהיינו הוה בקיאים
 בפרשים יותר מכל אדם אשר על פני האדמה וכיון דפליגי

עליו ודאי טעמא רבה אית לכו. ומינה דהלכה כהפוסקים
 כהר"ם והמרדכי ודומיכם דכוו בהרייטו עובא כדפליגי
 עלייהו דמס"ע הלכה כבהר"א דהוה חזא טעמא דקמח
 ואפ"ס פליג ש"מ ידע דלית בה מששא אבל קמח דלמא אי
 הוה שמע טעמא דבתרא הוה סדר ציה, ע"כ יש לפסוק
 כתוספות היכא דלא פליגי פוסקים עלייהו, אמנם היכא
 דפליגי (פוסקים בתראי כהר"ם והמרדכי עלייהו) הלכה
 כוותיהו. וכן קבלתי הלכה למעשה מאדוני מורי אבי הגאון
 רבן ומאורן של כל בני הגולה מהר"ר שלום המכונה שכ"ו
 זק"ל ה"ס הכ"מ אשר העמיד תלמידים הרבה מסוף העולם
 ועד סופו מפיו חיים ומימיו שותים. וחי נפשי עולמים
 דזמנין כגיחין בקשהי עב הרבה לומדים ממנו שיטתה פוסק
 והשובתו היתה מחמת רוב חסידותו וענותותו אשר היה
 עניו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה. ואמר יודע
 אני דשוב לא יפסקו כ"א כאשר הכתוב מטעם דהלכה
 כבתרא, ואין רלוני שיסמכו העולם עלי, ר"ל כגון היכא
 דאיכא פלוגתא ביני רבוותא והוה יכריע או לפעמים יחלוק
 ואין לדיין כי אם מה שעיניו רואות, לכן יעשה כל אחד
 כפי הוראת שטה כאשר עס לבו. ומס"ע לא עשה גבי
 רבו הגאון מהרי"ף שום ספר גם שום חשובה בשלחו
 למרחוק לא שהיקו בניהם אלו הגאונים מס"ע אף כי היה
 נחשב בעיניהם כיושרא:

ואשוב למה שהייתי בו ואומר דיותר תימה לי על מהר"י
 שולין הא דכתב ו"ל מיכו אן לדין בו' ועוד
 שאנו בכל דיני ס"ת נמשכים אחר הרמב"ם והנאני הרבה
 מה שכתב ב"י משם הר"א אכאן הסופר שרב אחד פסל
 כל התפילין שהיו עשויים על דעת הר"ם כיון שהס"ת
 עשויים ע"ד הרמב"ם בו' דהאני התם כיון דבס"ת הסתומות
 מתחילות באמצע שיטה אם יתחיל הפרשה של תפילין ג"כ
 באמצע שיטה יהיו סתומות לדעת הר"ם דהא לריך
 למיעבדיהו על כגון שהם בספר תורה שהפתוחות מתחילין
 בריש שיטה משא"כ בפרשת ויהי אע"פ שבספר תורה הוה
 סתומה לא הוה פסל הרב הג"ל מאחר שאין סמוכות בס"ת
 וכדכתב מהר"י שולין בריש דבריו ו"ל, אלא הוקשה לו
 לרב על ענין אחד שהיו מתחילין לעשות תפילין שלסם שהיו
 כשרים בין להרמב"ם בין להר"ם והיו מכיימים פרשת קדש
 ופרשת ויהי כי יביאך באמצע שיטה ומתחילין שוב בראש
 שיטה ופרשת שמע היו מכיימין בכוף שיטה ומתחילין שוב
 ויהי אם שמוע באמצע שיטה בו' והיו כומכין בכתרות
 פרשה האחרונה דהיא כפתוחה לדעת הר"ם בו' ובדאי
 דסתומה שטעמה פתוחה שייך לאכשורי מבוס דאין סמוכה
 לה בתורה בו' עכ"ל. ר"ל כיון דלהרמב"ם הוה סתומה
 יכול לכתוב כן לכתחלה אע"ג דלהר"ם הוה פתוחה יש
 לסמוך על שאין סמוכות בתורה, ומינה דיכול לכתחלה
 לעשות פתוחה כשמתחיל לעשות תפילין שהיו כשרים אליבא
 דכ"ע, א"כ למה נתרעם על ספרי דין דמכיימין שמע
 בכוף כדף באמצע שיטה ומתחילין והיה בריש סדף בריש
 שיטה דלמא משתדלים לעשות תפילין שהיו כשרים בין
 לבעל הטיטור ובין להרמב"ם ובין להר"ם דהיא פתוחה
 לדעת בעל הטיטור שכתב לעשותן פתוחה, ואפשר ס"ל
 כהרמב"ם דכשמתחיל באמצע שיטה הוה סתומה ולהרמב"ם
 והר"ם נמי כשרים מבוס דאין סמוכה לה, ולענ"ד נראה
 מאחר דכתב בעל הטיטור ז"ל שכל ארבע פרשיות שבתפילין
 יעשה פתוחה ואין הר"ם זכור והמרדכי מביאין דבריו
 לחלוק עליו ולמיימר דלא כבעל הטיטור דכתב בו' כדרבם
 ש"מ דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי עליה הרמב"ם
 והר"ם זכור והמרדכי ז"ל והא דכתבו ו"ל ולריך לומר
 בפרשיות שאם עשה מסתומה פתוחה או מפתוחה סתומה
 פכולה, ושלש פרשיות כראשונות כולם פתוחות ופרשה
 האחרונה שביא והיה אם שמוע סתומה עכ"ל, ר"ל כשהם

בבבב

שאלות ותשובות הרמ"א בה

בחוברים בקלף אחד בארבעה עמודים וכדמתיא ואם כתבם בעור אחד וכתיבם בארבעה צדדים בעור אחד ילא כו' וכן בשל יד לכתחלה דכיון דהם כתובים זו בצד זו לריק להראות שפרשה הצדדים האחרים היא סתומה. אמנם אם כתב הארבע פרשיות בארבעה קלפים וכן של יד כשרות דמתיא אם כתבם על ארבעה עורות והניחם בבית אחד בעור אחד ילא ואף ח"ל לדבק בדברי ר"י הם כיון דכל חדא וחדא לחודה קאי ע"כ מיקרי פתוחה אף אם יעשה היכר סתומה בפרשה שלפניה וכעין זה חילק המרדכי ב"כ ר"י ח"ל, מכופה פתוחה כלומר אם בסוף הדף שייר שיפור יכול להתחיל דף האחר בראש השיטה, ואע"ג דכ"ג אף באמצע הדף מיקרי פתוחה מ"מ נקט בסוף הדף לרבותא דאפילו בסוף הדף דאין ניכר כ"כ הספיק מיקרי פתוחה וה"ט כיון שהם מחוברים בס"ת משא"כ בתפילין דודאי האי לחודיה קאי וכאי לחודיה קאי והויא כעין פרשת קדש הנקראת פתוחה לפי שהיא ההחלה ואין קודם לה דבר לכן לא יועיל הסתומה שלפניה כלום, וע"כ יש לעשות פתוחה בדברי בעל העיטור ז"ל מאחר שאין כמוכות בתורה בדברי ר"מ וק"ל, ואפילו מה"ט אן דכתבין הארבע פרשיות של ראש בארבעה קלפין ועבדין כולו פתוחות בדברי בעל העיטור יש לעשות גם בארבע פרשיות של יד פתוחות אע"ג דכתבין להו בקלף אחד אין להחמיר בכל יד דקדושתה קלה יותר מבשל ראש דקדושהו חמורה כדשלה ר' חנינא מבוס ר"י הפלה של ראש אין עושין אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין מורידים מקדושה חמורה לקדושה קלה. וכתב אע"פ שהיא קדושה קלה יש להחמיר כיון שכתובים בקלף אחד, נחוצה יוכיח דכתובה אף בעמוד אחד והפי' הכי כתב היו"ד בכימון רפ"ח ח"ל ואם עשה פתוחה כשרה עכ"ל. ח"כ תפילין של יד דכתבין בני עמודים יש לעשות פתוחה לכתחלה. וכי תימא מה למזוזה דהיא ק"ק של ראש הנכתבת בארבעה קלפים יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הלא הכוס שבין דאין כמוכות בתורה ויש לכתוב פתוחות אף אני הביא של יד. וא"ת ח"כ של ראש דנכתב בקלף אחד נמי ליתי במה כ"ל. וי"ל דדבר הלמד ממה כ"ל לריק לבא מתחלה הדין בק"ו וכדון דידן וק"ל כדאשכחן טובא בצבא קמח בשמעתא דלכתוב רחמנא תרתי וליתי אידך נתייב ע"ש בפירש"י. וא"ת מנ"ל דאמרינן מזוזה דכשרה דיעבד יוכיח דתפילין יש לעשות פתוחה לכתחלה כיון דנכתבו בב' עמודים וי"ל כ"ג אשכחן טובא בשמעתא גסכרתי בפירוש רש"י ח"ל דאי כתיב בור וקרן אחיה שן מנייכוו הכי מה בור באין דרכו לילך ולהזיק חייב שן שדרכו לילך ולהזיק לכ"ש, מה לבור שכן תחלת עשייתו עומד למק חאמר בשן קרן יוכיח כו', וקשה נימא דיו בקרן דאין משלם עתחלה רק חלי נזק חלא ש"מ דמ"מ אמרינן קרן יוכיח שאין תחלת עשייתו למק ונשלם ח"י מטעם שאין מועד מתחלתו ואף אני הביא שן משלם נזק ש"ס מתחלתו כיון שהוא מועד מתחלתו וק"ל. וכן קשה על כל מה שפירש שם ומתורץ כך כי בקל נוכל לומר יוכיח רמז לדבר בתחלת דין לריק למיתי בק"ו משא"כ בסוף דין. וא"ת לכי מה שכתבתי דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי נכ"ש קשה דה"ל להרא"ש וכו' והמרדכי להביא דברי בעל העיטור ולחלק כ"ל. וי"ל כדי ללא ליתי למטעי ולומר כיון דככתבין בד' קלפים האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כדכתבתי א"כ ה"א הס"י אי נביד מפתוחות סתומות וכשיר מה"ט ואינו דדוקא סתומה יש לעשות פתוחה כיון דאיכא עוד עממא דאין כמוכות בתורה משא"כ בפתוחות דאין לנו שום טעם למעבד סתומות וק"ל לכן לא פסיקא להו למיתי בפירוש. אמנם רמזו על זה הרא"ש וכו' ה"א ח"ל ח"ל הרא"ש יעשה השיטות שוות בלא תהא אחת ארוכה ואחת קצרה ועשה כל הפרשיות פתוחות מלבד האחרונה עכ"ל. וקשה

דח"ל ועשה הפרשיות פתוחות מלבד האחרונה ויא ח"ל כל. ואגב תורחיה נפרש מה ענין עשיית השיטות שוות ח"ל זה דה"ל גבי סוכו דמשום זה ח"ל ואמרו וכן קשה על לשון עור ח"ל דכתב ח"ל ויעשה השורות שוות בלא תהא אחת נכנסת ואחת כו' ויעשה כל הפרשיות פתוחות דהיינו שיטתו בסוף השיטה חלק כדי שלש היבות של שלש אותיות או בתחלתו חוץ מפרשה האחרונה שיעשה סתומה עכ"ל. ח"כ ח"ל כהרמב"ם והמרדכי דכתבו נכנסו נכנסו ושלש פרשיות הראשונות כולן פתוחות כו' חלא ס"פ יעשה השיטות שוות כו' כדי להראות לעינים הפתיחות שבסוף כל פרשה ופרשה וכל זה להורות דלריק לעשות כל הפרשיות פתוחות דשיטות שוות הוא יכולים וזה תומרו ויעשה כל פרשיות פתוחות מלבד האחרונה, לפעמים כשהם נכתבו בקלף אחד וכדפרישית. ואפשר דגם הרמב"ם והמרדכי רמזו על זה כאמרם ושלש הפרשיות הראשונות כולם פתוחות ופרשה האחרונה שהיא והיא אם שמוע סתומה, דקשה תרתי למה לי ללא ח"ל רק (ופרשה האחרונה סתומה), וכי תימא דאגב תורחיה בלא ללמדנו דפרשת והיא היא האחרונה ולא שמוע מ"מ קשה ללא ח"ל רק ושלש פרשיות הראשונות כולם פתוחות ופרשת והיא אם שמוע סתומה דממילא שמעין שהיא האחרונה, חלא ס"פ ושלש כו' פתוחות ופרשה האחרונה נמי ופעמים והיא אם שמוע סתומה כדפרישית ומ"מ משום תיקון לשון אמרינן שהיא והיא וק"ל. ובר מן דין לא ידענא מאין לנו לפסול אם שינה, דהא הרא"ש וכו' לא כתבו ואם שינה פסול רק ועשה כו' דהיינו לכתחלה יעשה שלש ראשונות פתוחות מלבד האחרונה שיעשה סתומה אם ירצה ולא גזרינן בלא לעשותה סתומה אטו שלש ראשונות אבל אי עשה פתוחה עפי עדיף מאחר שאין כמוכות בתורה וכדי שלא להרבות מחלוקת בישראל יש לפרש הכי. גם דברי הרמב"ם והמרדכי שכתב ח"ל ולריק ליזכר בפרשיות שאם עשה סתומה פתוחה או הפתוחה סתומה פסולה ושלש הפרשיות הראשונות כולן פתוחות ופרשה האחרונה שהיא והיא אם שמוע סתומה עכ"ל. וקשה איפכא מיבעי ליה ובלש כו' פתוחות ופרשה כו' סתומה ואם שינה פסול. דעתה קשה טובא, חדא האריכות ללא לורך ועוד למה דיבר בהידוש שלא נדרשו וקשה כעין קושיית התלמוד תנא הריבא קאי ועל מה אמר ואם עשו כו' ועוד מה לריק ליזכר איכא למשמע לכתחלה כיון דאם שינה פסול דיעבד. חלא ס"פ ולריק ליזכר בפרשיות ר"ל לכתחלה יש לו ליזכר בפרשיות שכותב בתפילין לעשותן כמו שהן בס"ת אם פתוחה פתוחה ואם סתומה סתומה שאם עשה הפתוחה סתומה או הסתומה פתוחה פסול בס"ת ושלש הפרשיות הראשונות כולם פתוחות בס"ת ופרשה כו' סתומה בס"ת לכן יש ליזכר לכתחלה וק"ל. ומ"מ ח"ל לעג"ד ללא בלא להזכיר רק על השלש הראשונות שלא לעשות סתומות מאחר שהם פתוחות בתורה ולא על האחרונה שהיא סתומה מאחר שאינה סתומה בתורה ומה שהזכיר שפרשה האחרונה היא סתומה בס"ת היינו לענין שיוכל לעשותה סתומה אם ירצה וכדמתיבנה לעיל בדברי הרא"ש ז"ל ולעולם נימא דיותר טוב לעשות פתוחה גזירה אטו שלש ראשונות דלריק ליזכר לעשות פתוחות וכדכתב בעה"ט ז"ל דיש לעשות לכתחלה פתוחות אף ללא מלינו בתלמוד בבלי וירושלמי דבר מזה גבי תפילין רק גבי מזוזה. ומסקינן דיש למעבדינהו סתומות והיינו משום דנכתבו על קלף אחד בעמוד אחד ומ"מ אם עבדינהו פתוחות ש"ד מאחר שאין סתומות בתורה. מה"ט יש להכשיר גם גבי תפילין ואי כוס שום פסול גבי תפילין דיעבד סתומה פתוחה הוה קשה ללא ישתמע בשום מקום למימר שהם פסולין דיקא נמי דכשרים מדקתני בפרק הבונה גבי ספר תורה סתומה לא יעשה פתוחה כו' ש"ע דבתפילין לית לן בה דח"כ קשה לישמעין גבי תפילין מטעם

האפטרופוס השלישי ובקשו ממנו חשבונות רבים וחפלים
לכשיג ממנו שישלם להם כל נכסי עזבונו של מת באומרה
דמאחר שקבל האפטרופוסות עם חבירו כל אחד ערב בעד
הכל וחושבים דדמיה לשנים בלוו שכל אחד מחוייב הכל
ואף כי קלח פשע לוי שהניח המעות ביד שמעון. זה דעתם.
והנה האפטרופוס בקש ממני לחוות לו דעתי אף כי היני
דין בדבר לא אוכל להתאפק מלענות על ריב להודיע
דעתי בדרך משא ומתן, ומס' ית' אשאל עזר והוא יילמי
משגיחה :

תשובה כבר ידוע הא דאיתא בירושלמי דפ' שביעת

הפקדון בשנים בלוו מאחד שיכול לגבות מכל
אחד מהם וגפל מחלוקת בין הפוסקים בירושלמי.
הטור כתב בסימן ע"ז בשם הרמב"ם דיכול לגבות מאחד
מהם אע"פ שיש לשני לשלם חלקו שהם כערכים קבלנים
שפרע המלוה ממני שירלם. וכן הוא מוכקת הר"ש פרק
שביעת הפקדון. אמנם בעל העיטור חולק וס"ל דאין
יכולין לגבות מאחד מהן אלא ח"כ אין לשני לפרוע. וכן
כתב הרשב"א בתשובה והסכים לזה נ"י פרק השואל וכן
נשמע מתשובת מהר"ם שהביא המרדכי ריש פרק מי שהיה
גשוי. המ"מ כתב פכ"ה דהלכות מלוה ולוה בשם הרמב"ן
דדעת הרמב"ם כדעת בעל העיטור דאין אלא ערב בעלמא
ואין גובה מאחד כשיש לחבירו לשלם. וכן כתב מהר"ק
(שורש פ"ג) בשם ספר הגודה וכתב מאחר שהוא מחלוקת
הפוסקים יש לילך אחר המיקל לנתבע ושלא להוליח מאחד
מהן כל זמן שיש לחבירו לשלם והאריך שם בתשובה בזה
מיסו כתב דרבותיו נהגו כדברי הרמב"ם והרא"ש. וכתב
המ"מ פרק כ"ה דמלוה ולוה בשם הרמב"ן דבנים שהלווהו
לאו דוקא אלא ה"ה אחד שהפקיד לבנים נמי דינה הכי.

ומעשה אדון בגדון דידן לומר אף אם נודה לדברי המעוררים
בגדון דידן דומה לאחד שהפקיד גבי בנים או שהלוה
לבנים שאחד ערב בעד חבירו מ"מ כל זמן שיש לשני לשלם
לא מפקינן מאפטרופוס השלישי. מאחר שכל בני רבנותא
דכתבתי דעתן קיימי כוותיה ופסק מהר"ק דאין מויליחין
ממנו ח"כ מי יכריחו לשלם בכה"ג כל זמן שיש לשמעון
האפטרופוס לשלם הן קרקעות או כל דבר דכזה פירעון
דומיה דערב דכל זמן שיש ללוה לשלם אין מויליחין מן
הערב כדאיתא ס"פ גט פשוט (דף קע"ג). ותו נראה
דאפטרופוסים אין להם דין שני לוויס בלוו מאחד דשאני
שני לוויס שיש להם עובה מדבר זה ועל כן אמרינן כואיל
וגהו מהנין ונעשו ערבים זה לזה ואדעתא דהכי הלוח
להם המלוה ואמדינן דעתיה דמלוה דבלאו הכי לא היה
מלוה להן. אבל גבי שומרים שאין להם עובה מזה לא
אמרינן דמסתמא קבל עליו ערבות של חבירו דמה לו ללרם.
וקלח יש להוכיח סברא זו מפרק המפקיד (דף ל"ז). אמר
רבא כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד וכתב
בס ר"ת דלא אמרינן הכי אלא לענין דלא מלי למימר את
מסימנא לי בשבועה אלא משתבעי אינהו ופטוריס אבל אם
פשעו הם ואין להם מה לשלם חייב לשלם הוא דאלת"ה
כל פקדונות שאדם מפקיד לחבירו ימסור לאשתו והיא
תחלם כו', וכן כתב שם הרא"ש. וידוע דזה לא גרע
מאילו מסר לשני שומרים לשמור דאע"ג דכל המפקיד על
דעת אשתו ובניו הוא מפקיד מ"מ הבמל הוא עיקר השומר
והשתא בלא טעמא שאדם ימסרם לאשתו יהא הוא חייב
לשלם מטעם דמאחר שהוא קבל עמהם לשמור הוא ערב
בעדן כשני לווינן כאחד ואף לפי טעם שכל אדם ימסרם
לאשתו אינו מחוייב רק אם אין להם לשלם משמע הא איה
לדידהו לשלם הוא פטור אע"ג דהוא עיקר השומר כ"ש
בשני שומרים שקבלו עלייהו השמירה ביחד דלא אמרינן
דאחד ערב בעד חבירו, ואע"פ שכחתי לעיל בשם
הרמב"ן דאם הפקיד גבי בנים דינו כאחד ליה גבי בנים

י"ל

מטעם שלריך לכחצן כמו שהם בס"ת ק"ו ס"ה עלמה
וק"ל. וא"ת תיקשי לישמעין גבי מזוזה למאן דתני סתומה
ול"ל דסתומות דוקא והיינו נמי מטעם דלריך למכתב כמו
שכתוב בס"ת וא"כ מכ"ס ס"ת. וא"ל לכתחלה דוקא בעי
סתומות מאן דתני סתומות ומאן דתני פתוחות ר"ל אף
פתוחות לכתחלה לפי מסקנת סתום וברא"ש דפירש דר"ל
אף ופסקינן הלכתא כוותיהו ח"כ מאי הא דכתב הרא"ש
וז"ל ורב ס"ל כמ"ד אף פתוחות והיינו כמסקנא דשמעתיה
דרב נחמן ב"י כו' וכה ליתא דהא בהדיא אר"י מלוה
לעשות סתומות ר"ל לכתחלה ואי עבדינהו פתוחות ש"ד
ר"ל בדיעבד ומאי פתוחות דקאמר רשב"א אף פתוחות ר"ל
דאף פתוחות כשרים בדיעבד. אלא י"ל דלא קשה מדי
דכיון דלא שמעינן ממזוזה כ' אם סתומה לא ישנה פתוחה
ולא פתוחה לא ישנה סתומה לכן תני גבי ס"ת לאשמעינן
תרווייהו וק"ל. ואין להאריך יותר מפני ערדת בית המדרש
וחבירי המקשיבים לקולי אף כי אין דעתי ללוה ולא באתי
להשיב על דבריכם רק להראות פנים שתפילין שלוו כשרים
וכבר ילאתי ידי חובתי שהראיתי פנים בכמה גוויס שהם
כשרים. וסמכו ספרי דידן על ר"ת ז"ל דכתב גבי שירעוט
תפילין וז"ל כל הפטור מן הדבר נקרא הדיוט אם עושהו
עכ"ל, לכן כותבין הכי לכתחילה. ואני מחלם פניך היקרים
באם למכ"ת יקשה על דברי שהודיעני ע"י הקלין הנכבד
והנחמד איש מהימן האלוף שמהר"ר ברוך נר"ו כי הוא יגיע
לידי ואשיב כיד ה' הטובה עלי ואם בגיתי אשובה ואודם
על האמת ומשגיחות ילימי נור ישראל. ויראהו נפלאות
בתורתו וישמחו בנין אריאל. כה עתירת אהב ישראל בן
לאדוני מורי אבי הנאון מוהר"ר שלום המכונה שכנו זק"ל
ה"ה, המתחבל על גולת הכותרת, עטרת תפארת, ראשי
אלפי ישראל שהושלך בעו"ה ארץ, בראש חדש כסלו שי"ע
הכ"מ :

ויעל ובר השוקי אם נאמנת אמו לומר לכשר

נבעלתי להשיאו לכהונה כבר נשפכו הרבה
דיווחות ונשברו כמה קולמוסים בזה וכבר עניתי חלקי בזה
(לעיל בסימן כ"ד). עוד מלאתי לדברי שאינה נאמנת עזר
גוהא דכתב המ"מ פי"ח מהלכות איסורי ביאה לגבי אשת
בסן שנאנסה לומר קודם קידושין נבעלתי הואיל וליכא אלא
חד ספיקא ואע"ג דכתב המגיד דיש חולקים בדבר מ"מ
ראוי להחמיר באיסור דאורייתא ועוד דבספר ב"י סימן ז'
כ"א מיתתי דרש"י פירש בהדיא בגמרא לגבי הא דאמרינן
ספ"ק דכתובות (דף י"ג) דאם נמלא האסופי במקום כותים
כו'. וכתב רש"י דאם בת היא אסורה לכהן ואפילו ליכא
לנניחם לאסופי כגון הא דאמרינן בעשרה יוחסין (דף ע"ג
ע"ב) נמשלטי הדמיה תלי פהקא תלי קמיע כו'. מיסו
חיישינן שמא בת כותים היא ולמ"ד גיורת פסולה לכהונה
נפילו קמיה זו אסורה לכהונה דתרי רובי בעינן ליוחסין
עכ"ל ועיין בדברים אלו וימלאו לך דברים נכונים :

בן נשאלתי בנועשה שנים ביטקב שנפטר וחיים

לכל ישראל שבק. והנה מינה שלשה
האפטרופוסים על נכסי עזבונו והנה ראובן שמעון ולוי.
והאפטרופוסים האלו לא היו אלא בשעת מותו, שהיו בעיר
אחרת, ואחר פטירתו באו על הנכסים והחזיקו בהן כדרך
האפטרופוסים ועסקו עם הנכסים לטובת היתומים זמן
מה. ואחר זמן הלך ג"כ ראובן אחד מן האפטרופוסים
לעולמו ושבק חיים לכל ישראל ואז היו כל נכסי היתומים
ביד שמעון אחד מן האפטרופוסים בידיעת אב"ד של מקום
דירת האפטרופוסים ובידיעת קרוביה של אם היתומים, אח"כ
נתן שמעון חצי הנכסים ליד לוי האפטרופוס השלישי,
ועמד כך זמן מה עד ששמעון האפטרופוס ירד מנכסיו
ולא נשארו לו רק קרקעותיו. ועתה רבים קמים על

שאלות ותשובות הרמ"א כז כח

ז"ל והאחרונים שהסכימו בששים. והנה מלינו ג"כ מחלוקת זה לענין חמץ בפסח כמו שכתב המרדכי ריש כל שעה על חטא שנמלאת על בשר מלוח אין אוסר אלא כדי קליפה. וכן כתב הר"ר שמואל מפלייז"א בשם ריב"א ושוב כתב בשם חכמי גרונ"ה ומבוס"ר יודא לאסור וכתב דכל הקדמונים סובו כדברי ומלאתי כתוב בשם מוסר"ס דאינו אוסר אלא כדי קליפה עכ"ל. ונראה דהאוסרין לא אוסרין אלא אותה חתיכה כמו שכתבו בעור. א"ח (סי' תס"ז) והר"א"ש בשם ספר הרוקח תרנגולת שנמלחה בין תרנגולות אחרות ונמלח חטה על אחת מהן אותה תרנגולת אסורה כי נהרבה החטה וחמץ בפסח במטהו והשחר מותרות. והר"א"ש חולק וכוזר דסגי ליה בקליפה. וכן כתבו הגהות מיימוניות (פ"ח) בשם סמ"ק. ומאחר שכתב דכל הקדמונים הסונו לאסור וידוע שבעל הרוקח היה מן הקדמונים ומאחר שכתבו דבר שמעיין דאף למאן דמחמיר אינו אוסר אלא אותה חתיכה ולא יותר ולא מלינו שוב פוסק שיחמיר ביותר מזה ואי לאו הכי לא הוה שתיך בעל הטור מיניס להביא דעתו שהרי כאן בעור א"ח ר"ס להביא כל הדעות מאחר שהביא דברי בעל הרוקח וידוע דלא ס"ל כוהיה דהא בעור י"ד (כימין ע' ו"א וק"ס) פסק שהמא דמילתא סגי ליה בקליפה ש"מ שכן דעתו ולא הביא דברי בעל הרוקח אלא להביא כל הדעות וא"כ אם היו עוד המחמירים יותר היה מביא דשתייכו ומדלא הביאן ש"מ דלא מלינו שום חכם שיחמיר יותר בזה. והין להקשות מאי טעמא דמאחר שכל השנה פוסקים בכל מליחה בששים אם כן שמעיין שס"ל שנותן טעם במליחה והטעם מתפשט א"כ היה לנו לסורות בפסח במטהו כמו בביבול. איברא שזכו דעת החולק, אמנם כי דייקין נאמר שאין להוסיף לזה מכח הרבם טעמים ומוכרחים לומר טעמים אלו דאל"כ תקשה לדעת בעל הרוקח וחכמים שסוברים כוהיה דמדאוסר כל החתיכה ע"כ ס"ל דטעמו מתפשט במליחה כמו בביבול ולא סגי ליה בקליפה וא"כ אמאי מתיר שאר החתיכות, אלא ע"כ לריכס לחלק כמו שהבאר אי"ה הדא דאסור משהו דרבנן. ואפשר דס"ל לבעל הרוקח וסייעתו דלא אמרינן באיסור דרבנן שהאיסור יולא מחתיכה לחתיכה ע"י מליחה אף אם לא היה אלא ספק. ומ"מ יש להקל באיסור דרבנן מכח ספק כמו שמקילין בליד דגים טמאים דרבנן. (על כרחו ל"ל שיש חילוק בין מליחה לביבול דהרי חתיכה שנפלה לתוך הליד אינו אסור רק מה שבתוך הליד מה שאין כן בביבול וא"כ על כרחו לריכס לומר דלגבי כח מליח שהינו אלא מדרבנן לא דמי מליחה לביבול לענין איסור דרבנן וס"ה לענין איסור משהו דרבנן, וזאת הראיה נ"ל ראיה נלחת לא יחלוק עליה רק מתקשה). ואע"ג דבשאר ימות השנה אין נוהגין כן כמו שכתבתי לעיל בשם מהר"א"י שדין דין מליחה כדן ביבול מ"מ נראה לדקדק מלשונו שלא משערין בששים בכל ימות השנה משום דס"ל הכי אלא שנהגו כן משום דמילתא דפסיקא היא ולא לריכס לשטורי כו' כמו שכתבתי לעיל לכונו. ומשמע הא לאו הכי הוה אזלינן בתר רבוותא דפסקו דסגי ליה בקליפה ולכן הואיל ולא סנהגו כן אלא משום מילתא דפסיקא פסק ג"כ דאזלינן בתר ששים אף להקל. ואינו לריך קליפה אע"פ שלאותם רבוותא המלריכס קליפה לריך קליפה אע"ג דאיכא ששים. וא"כ רואין שמשוכ מילתא דפסיקא נהגו אף להקל וא"כ לענין משהו ג"כ לא החמירו והניחו הדבר לדון בששים מאחר דמילתא דפסיקא היא בששים לא רצו להחמיר פעם אחת במטהו ופעם אחת בששים מאחר דעיקר דין ששים אינו אלא משום מילתא דפסיקא ועוד דהרי"ף פרק כל שעה והרמב"ם פ"ה מהלכות חמץ ומלה כתבו דאין לאסור בחטה שניאלה בתבשיל אלא דוקא בתבשיל החטה ממש וא"כ כי לא נתבשלה שריא לגמרי לדעתיה ואף כי המרדכי כתב

דין

י"ל דהרמב"ם לא איירי בכהם פקדון אלא מיירי דהתוס בהדיהו בפירוש וכמו שפירשו (ב"מ דף ל"ד.) מהנה שומר חנם להיות כשואל כו' ועוד רחיה מהא דאיהא פ"ק דבבא קמא (דף י'). מסר שורו לה' בני הדם דאיריין אם חלק אחד עלמו מן השמירה הנשארים חייבים כמו שכתב בס' הר"א"ש ולא מלינו שיחייבו זה שכתב מבעם שנתערב בעד חבירו. ועוד אני אומר אף אה"ל ששני שומרים יש להן דין שני לוין מ"מ שני אפטרופסין אין בהם דין זה דמטעם דקי"ל מינהו חבי יחומיט לה ישבע כאבא שאל דאמר הכי פרק בניזקין (דף נ"ב.) דחיישינן שמא מימנע ולא עביד ס"ס דאיכא למימר הכי לענין זה דאם הוא יתערב בעד חבירו מימנע ולא עביד. ועוד איכא למימר דבזדון דידן ליכא למיחש כלל דהא לפי מה שכתבתי לעיל במעשה שהיה שני המטות כולן בתחלה ביד האפטרופוס הראשון בידיעת אב"ד שלהן א"כ כבר נסתלקו האחרים מן השמירה דהא לא גרע מהלו הלווהו אלו האפטרופוסים לאיש אחר דזודאי לא היו האפטרופוסים מחוייבים לפרוע דזה לא מיקרי פשיעה אם היה האיש הכהא נאמן בעיני א"ד כ"ש כאן שגם חבי יחומים מינה זה האפטרופוס על צנו ולא שייך למימר בזה שומר שמסר לשומר מאחר דרגיל להפקיד אלוו דאיהא פרק המפקיד (דף ל"ו.) וכ"ש דע"פ א"ד הוא דעבדי ותו לא מידי. לכן נראה דמאחר שאין מחלוקתן תלויה אלא אם לגבות מאחד מהן או לגבות מכל אחד חלקו הכולל לסמוך אדברי הפוסקים שפסקו בלריכס לגבות מכל אחד חלקו. והיה זה שלום על ישראל :

כח שאלה

על חטא שנמלאת על חתיכת בשר מלוח בפסח והיה הרבה בשר מלוח בחבית הלל אותה החתיכה וכורה המורה כדעת הרוקח לאסור אותה חתיכה ותו לא, ועמד חכם אחר ופליג עליו ואמר שראה מטעם שאוסרים ושורפין כל הבשר שהיה בחבית ורבים בעידו ג"כ שראו מטעם כדברי המורה וכן נמלח בתוספות בשם ס"ד ישראל ברי"ן שכן יש לכוונ. ועתה שאלתך כיול פוסקים לענין הלכה למעשה :

תשובה

תחלה לריכס לברר דין מליחה בשאר ימות השנה ואח"כ נוכל ללמוד משם דין חב"פ. אמרינן צפ' גיד הנשה (דף ל"ז) ובפרק כל הבשר (קי"ח) ובפסחים פרק כיול לולין (דף ע"ו) מליח כרי הוא כרותח. וכתבו ההוספות והר"א"ש שם דלא לאסור הכל אלא כדי קליפה. וכן כתב הר"ן דף תשכ"א ע"א בשם הר"א"ה וכן כתב המרדכי (פרק כל הבשר) בשם ראבי"ה. אמנם במרדכי סוף ג'ה פסק בשם מוסר"ס והרבה גאוים דמשערים בששים וכ"כ פרק כל הבשר בשם ר"י הלזן והרבה גאוים וא"ז מכללן לשער בששים וכ"כ בש"ד וכתב בהג"ה בשם מהר"א"י ז"ל (שער ל"ד) דנהיגין לשער בששים ודאיכא ששים לא צעי קליפה אע"ג דרבוותא עובא פניגי עליה ואזלינן בתרייהו ברוב דוכתין מ"מ כאן תפוס עיקר לשוויי המליחה כביבול משום דמלתא דפסיקא היא ולא לריכס לשעורי כמו שכתב ראבי"ה שצריך להעמיק יותר בחלב שמן מבחלב כחוש, ודבר זה תלוי בכל פעם בחומד הדעת לפי כשישנהו ולפי שמנוניתו וזמנין דאחי לידי מכשול. ולכן ראוי לסמוך אבעל השערים שראה מעשה הרבה פעמים ומעשה רב אפילו יחיד נגד רבים כדאיהא פרק במה מדליקין עכ"ל. וכן פסק האגור (סי' אלף ר"א) בשם מהר"י מולין וכן פסקו מהר"י ווייל בתשובה ובאיסור והיתר ה"רוך (כלל י"ד) דמליחה בששים. אמנם בית יוסף (כימין ע' וסימן ק"ה) כתב בספרו דנקטינן דסגי ליה בקליפה בחלב כחוש אבל בחלב שמן לריכס ששים אלו דיניס מלאנו לענין איסור הנמלח בשאר ימות השנה עם סיקר. והמנהג באלו המדינות לשער בששים כדברי מהר"א"י

מעשה דתערוצת דמאי כו' וטוד אמרו דדרבנן כולכים אחר המיקל. איני רואה בחכם זה אלא שחפץ להשיג ולא להורות. ואי טען מבוטא מנהגא אינו מנהג שמתפשט ברוב המקומות ואי חכם אחד הורה כך לשעתו לא מיקרי מנהגא כמו שהאריך בזה בתשובת מהרי"ק. ומי יודע סורחת החכם שהוא חס לא לורך שעה היה ולא שבקינ גמרא ופוסקים שלנו לילך אחר שיחה בטילה שלהם. (וכן הסכים בזה מהר"ם פד"ו ובנו מהר"י פד"ו דהין לחוש לדברי המחמירים ואין לאחור אלא אותה חתיכה. כן נ"ל). ככותב וכתובת ב"ח ימים למצ"י שנת שי"ע. ואוס משה בן לא"ח ישראל שלי"ט בקרא משה איסרלש מקראקא :

כח עוד אחרת נפל בין החכמים הג"ל בעשיית הסוכה שהמורה הג"ל עשה סוכה ברחוב היהודים בכל לילה ולהותיה נעולות והיא כמבוי סתום שהרבה יהודים צוקעים בו והארות פתוחות לתוכו והיה לסוכה ד' מחילות סגורות בפניה והיה בין דף לדף אויר תוך המחילות בכחות משלבה ואפשר שלא היה פסח בין דף לדף רק שהיו יכולין להכניס מחוץ לשם יד אצל בפנים היו תלויים סדינים המזויירים לחוץ מפני הרוח הנכנס בין הקבצים. ועמד החכם החולק ואמר שהסוכה פסולה מכה בראש במהרי"ל שהביא דברי המרדכי (כוף פרק סיבן) דאם עשה סוכה במקום הראוי להצטרף באכילתו או בשתייתו או בשינה כגון שירא מן הגנבים ולכטים לא מיבעיא דלא מיפטר בה אלא אפילו אם באכילה ושתייתו אין סכנה אלא בשינה לא ילא ידי חובתו כלל אפילו באכילה דהא כעין דירה צעין וכיון שאין לעשות בה כל לרכיו ואכילה ושתייה ושינה מתחלה לאו סוכה היא כיון דלגמרא קיימא עכ"ל המרדכי, וכן הוא בסגת מיימוני. וכנה מהרי"ל הביא דבריו אלו בקלרס וז"ל ויעשה הסוכה במקום שיוכל להיות תמיד בהם סן ללון סן לחול כגון שלא במקום נופת וסרחון או במקום סכנת לכטים וגנבים דאז אפילו ידי חובת אכילה לא ילא מאחד דאינו יכול ללון בהם עכ"ל. ואמר החכם החולק שאם עשה במקום שהגנבים יכולים לגנוב משם הסוכה פסולה כי כן הבין דברי מהרי"ל ואמר שבכל מקום שמוזכר בתלמוד שבפחות משלשה אמרינן לבדו ושסוכה בה שתי מחילות כשירה הכל מיירי שעומדת בחצר במקום המשתמר מן הגנבים, וע"י זה פסל הסוכה והוליא לעו שהמורה יושב בסוכה פסולה. ועתה נריך לזרר הדין עם מי. אומר כי פשוט הוא בעיני כי דברי החולק בזה הם בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא קיימין ומעולם לא עלה על דעת המרדכי והגהות לפסול סוכה שגנבים יכולין לגנוב ממנה דא"כ כל הסוכות שבטולם פסולות דכל סוכה דירת עראי צעין ואף בחצר המש מרת אינה משומרת מגנבים הנכנסים והיולאים כמו שאוכיח אחר זה אי"ה בר"איות ברורות, רק תחלה אומר שהמרדכי והגהות לא קאמרי אלא במקום שהוא מתיירא לישן בסוכה מפני הגנבים ולכטים כדנוכח לשון המרדכי אצל הפתוח שיכולין לגנוב ממנו מזה לא דבר המרדכי דביום הרי הוא שומר הסוכה ובלילה יכניס הממון לתוך ביתו כי אין הסוכה נריכה להיות משתמר בהם ממנו דלא קפיד רחמנא אלא על יבינתו ולא על שמירת ממנו דדוקא לגבי ידיה צעין תבצו כעין תדורו ולא לגבי נמונו. ור"ה לזה מדמכשרין סוכה המחזקת ראשו ורובו וידוע שלא יוכל לשמור בהם ממנו אלא ליבב בה בדוחק. ועוד ראינו מדאמרינן במס' סוכה (דף כ"ז:) כל ישראל ראיין לישב בסוכה אחת שנה' כל ישראל ישבו בסוכות, וידוע שבכל ישראל אי אפשר שלא יהיה בהן גנבים ואינה משתמרת מגנבי שיגנבו ממנו. ועוד דכתב (א"ז סס) והביאו הגהת אשיר"י דהעושה סוכתו ברי"ה ילא בה בדיעבד ואין בה מבוס סוכה גזולה, וידוע דאם עשה דר"ה אינה משתמרת מגנבי דהתם ר"ה רבים בקעי

דין האוסרים מ"מ סגי לן אי אוסרים אותה חתיכה כי לא נתקעו החטים. ועוד אי אומר דודאי כל ימות השנה לא מסיגין בששים רק בדבר דאיכא למיחש לחלב או בדבר שיש בו חשש שומן דמפפע דהא בהדיא אמרינן פרק ג"ה (דף 51:): דמליחה אינה רק כללייה ואינה אוסרת רק בקליפה כמו שמבואר שם גבי חטימתא דאימליחו בג"ה וא"כ איך אמרו לשער בששים נגד דעת הגמרא, אלא ע"כ לא הלריכו בשים רק לגבי חלב דמפפע דאז גם כללי הוא בששים כדאמרינן שם בגמרא וכן כל דברי הפוסקים שפסקו מליחה בששים לא איירי כולו רק לענין חיבור חלב או נבילה צהדי שחוטם דאיכא שומן. ולענין זה פסקו האחרונים לבער בששים אצל בחיבור דלית בו חשש זה נראה דלא עלה על דעת לשער בששים נגד גמרא מפורשת בזה ולכן אין ללמוד מאיכור חמץ דלא שייך ביה פעפוע לשאר איכורים, וזהו דבר ברור לעינים. ועוד נראה דסמכו לדון בששים בפסח הדברי מרדכי שכתב (פרק כל שעה) כל מקום שיש בלא זה לא להתיר אע"פ שאנו מחמירין לדון בפסח במבוא מ"מ כשים עוד לא להתיר כומכין הדברי השאלות דרב אחאי שפוסק דחמץ בפסח בששים ואין לך לא היתר גדול מזה שרוב החכמים שאנו נגררים בתרייהו ס"ל דאין הטעם מתפשט במליחה. (וכן מלינו שוהגין לענין חטה הנמלאת במלה שאוסרים אותה מלה ומתירין האחרות אף כי נוגעים בה אע"פ שיש אוסרין כל המלות ויש מתירין אף אותה מלה עושים כמין פשרה לחסור אותה מלה וחו לא וכן נראה לעשות בנדון דידן). ועוד נראה דסמכו הדברי המרדכי שכתב ריש כל שעה דיש להקל מבוס שמחת יו"ט ולפסוק בששים בפסח, וא"כ בנדון דידן ה"ה דהמורה כדן הורה כ"ה שמהרי"ב שהוא בחרה עפי והיה אחר מהר"א וכתב שכן יש לנהוג ורבים העידו שראו כך מעשה ואמר דהמקיל לא הפסיד והמחמיר יחמיר בשלו ולא בכל אחרים כי דבר זה הוא הפסד ממון ישראל וכתורה חכה על ממונו. ואף הרואה להחמיר יפסוק כמו ששמעתי שסורו ג"כ מקלחת החכמים הראשונים לשרוף אותה חתיכה ולהסכות האחרות עד אחר הפסח. וכן כתב המרדכי בשם ר"ת שהיה רגיל להורות כן בחטה הנמלאת בתרנגולת בפסח. ואף שאנו מחמירין באותה חתיכה כדעת הרוקח מ"מ סב דלא להוסיף עליה להלריך לשרוף אף שאר החתיכות ויש לחוש מפני החרון. ובאמת שאני תמה על המלריכין לשרוף כל השער הנמלה עמו שאף אם נודה להו צטעמייכו מ"מ היה להם לחוש מלשרוף הכל ולהתירו לכל הפחות בהנחה כמו בפסק המרדכי כוף כל הללמים שחמץ בפסח שאסור בהנחה יש לו פדיון להוליך דמי הנחה לים המלח ומותר ליהנות מן השאר וכן כתב הר"ן פרק השוכר את הפועל לעשות עמו בין נסך ואע"ג דבמרדכי (פרק כל שעה ע"ג) כתב בשם ר"י להלריך כל התרנגולים שריפה וכתבו מהר"א ומהרי"ב דק נוהגים מ"מ ראוים הם שמתירין להתיר שאר החתיכות בהנחה. ואין נקפל כל תנאי דעלמא להדי להחמיר בחיבור דרבנן לאצד ממון של ישראל. והמקיל וחס על ממונו של ישראל וחס ג"כ על כבוד קונו יתענג על רוב שלום :

ועכשיו אביס פני נגד החולק דאף אם נודה לו בעשותו אין שייך לחלוק בדבר כזה ולמהדר עובדא שכבר הורה המורה בחיבור דרבנן וסמך על רוב המקילין ופסק דברי הפוסקים המפורסמים וזודאי שדבר חומרא זו אי אפשר לזררו בשיקולא ועריא דגמרא רק חשש חומרא בעלמא ואין יחלקו בזה ולא יחובו למה שאמרו בירושלמי והביאו בנימין זאב, חכם שהתיר אין חזירו רשאי לאסור. וכן משמע מהר"ם (פ"ק דע"ז עיין ש"ע סימן רמ"ב ב"ד) וזודאי שעל עיני כזה נאמר. ועוד אמרו פ"ק דחולין (ו'). בדבר דרבנן עבדין עובדא והדר מותבינן כמו שמביא בה

שאלות ותשובות הרמ"א בט"ל

בקעי כה ואין עומד במקום המבטח. ועוד ראיה מפ"ק דכוכה (דף ז' ע"ב) דאמרין סיכך על גבי פסי ביראות הסוכה וז"ל בשבת שבחג, וידוע שאין דין פסי ביראות מהני לשבת אלא במקום שרבים מצויים כמו שאמרו פרק עושין פסין (דף כ"א) לא התירו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד וידוע שזה המקום אינו שמור מגנבי. וכן אמרי ההם פ"ק דכוכה מצוי מפולס והיקנו בלחי מלך אחד ומלך הרביעי פרוץ וסיכך על גביו מהני בשבת שבחג. וידוע שסתם מצוי מפולס בתים וחלרות פתוחים לו ואי לאו הכי אינו ניחד בלחי וקורה כדמבאר פ"ק דעירובין ובדאי דשכיחי ביה גנבי ואפ"ה כשר. וע"כ נראה שהחולק אין לו על מה שיסמוך. כן כ"ל משה איסרלש בקראקא:

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ והוא יצילנו משניאות.

ל מעשה היה פה ק"ק קראקא בחד שמו אברהם סיס מסודך עם בחולה אחת בזה ממרחקים לגור עמו פה קראקא. והנה לא עלה זוגם יחד עד שעלו קטנות ומריבות ביניהם ונתפרדו מהדדי. והנה זה אברהם הנ"ל בא לפני דייני העיר והבז מן הערב הקים ונחתייב בדין ופטרו הערב מן הקנס וטעמם שהביא הערב עדים שפטרו ומחלו שני האדדים זה לזה בתקיעת כף אלא שאח"כ חזרו להדדי ע"י שדכנים ועל זה לא נחערב כאשר פסקו מונח וכחוב ציד הערב מלך הכלה והוא המומחה הרופא ר' שלמה לועז. והנה כאשר ראה אברהם שנתחייב בדיוו הוליא עליה קול קידושין ואמר שקידשה כי נתן לה ארבעה זכובים אדומים לסבלנות ועל ידן קידשה והנה על זה הוגבה עדות הנ"ל איך באמר שפלוגי ופלוגי היו אלל הקידושין ושאלו את פיהם ולא ידעו מאומה כאשר רשום בתשובת מהרש"ל סימן כ"א עוד הוגבה בעדות הנ"ל שאלו ארבעה זכובים אדומים שנתן לה היו שאלים לו מאיש אחר ששמו ינחק כאשר הוגבה העדות הנ"ל:

תשובה לריבין לברר תחלה האומר לאשה קידשהך אם נאמן או לא. ואח"כ לריבין לדון בענין סבלנות אם חוששין להם, ואח"כ אם העדים האלו יש ממשות בעדותן, ואח"כ לריבין לברר מקול שילא על האשה שנתקדשה אם חוששין לו ואם מבטלין קלא. והנה בנדון זה אנו זקוקים לדון באלו ארבעה אבות נזיקין, שצנודן שלפנינו כולן אדוקין, וכשיהו דברים אלו מסולקים, יבורר מדברי אברהם הנ"ל שצורים ומבולקים, בטלים ומבועלים לא שרירין ולא נחזקים. ונתן חורה לעמו ישראל בקולות וברקים, ינחני בדרך אמת ויסייענו תורתו להקים:

גרסינן בפרק האומר (דף ס"ה.) האומר לאשה קידשהך והיא אומרת לא קידשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ע"כ לשון המשנה. ומוקי לה ההם בגמרא באומר לה קידשהך בפני פלוגי ופלוגי והלכו להם למדינת הים אפ"ה אינו נאמן. הרי קמן דאינו נאמן לומר שקידשה אע"פ שהוא אומר שיש לו עדים פלוגי ופלוגי. וכחכ ריב"ש בתשובה סימן קכ"ג דאין חילוק בין שיחד עדיו לומר פלוגי הם עדי, ובין לא יחדם, ובין שאמר צ"לכו למקום רחוק בין שהלכו למקום קרוב לעולם אין חוששין לדבריו שלא תנשא מבוס דבריו, ואינה נריכה להמתין על העדים דאם לא כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שתוכל להנשא שיבא אחד ויוליא קול עליה שקידשה בפני פלוגי ופלוגי שהלכו להם לעיר אחרת ותלערך להמתין עד שיבואו העדים ולכן אין חוששין לדבריו עכ"ל. הרי קמן הפילו אמר אברהם

(*) העדיות השייכים לתשובה זו כבר הודפסו בתשובת מהרש"ל סימן כ"א בכתבם וכלשונם:

הנ"ל שקידשה בפני עדים ואין כאן אינו נאמן ואינה נריכה להמתין עליהם כדאמרין פ"ק דקידושין (דף י"ב:): עידיה בלד אסתן ותאסר כמו שהאריך ריב"ש בתשובה דלעיל, כ"ש שהעידו עדים על אברהם שיחד עדים ואמר שהר"ר פנחס ואחרים הקובים בשמותן בעדות הנ"ל יודעים הדבר והם אומרים לא היו דברים מעולם כמו שיחבאר שאין בעדותן כלום א"כ פשיטא דאינו נאמן. ודמיא להא דאיתא פרק המדיר (דף ע"ב ע"א) לענין עוברת על דת, אינו היא עוברת על דת משה מאכילתו דברים שאינם מנושרין ואמרין שם בגמרא הרי דמי אי דידע נפרוש ואי דלא ידע מנא ידע לא לריכא דאמרה ליה פלוגי תיקן לי את סברי ואזל שיליה ואשתכח שקרא. ולא מיבעי לדברי הרמב"ן שכתב בה הר"ן שהכחם נאמן עליה שלא תיקן לה א"כ ה"ה הכא דאין נאמן נגד העדים. אלא הפילו לדעת הר"ש שכתב שם שאינה מפסדת כתובה אלא בכוכשה בעדים וכן כתב שם הר"ן בכס הרשב"א מ"מ גס כאן הרי הוא מוכחש בעדים ששני העדים שיחד לומר שהם יודעים מן הקידושין אומרים (שהוא) שלא היו דברים מעולם א"כ אין לך הכחשת עדים גדולה מזו וא"כ פשוט הוא שאין אברהם הנ"ל נאמן לומר שקידשה בעדים אלו או ע"י עדים אחרים כמו שכתבאר בתשובת ריב"ש דלעיל. ואין להלק ולומר דנדון דידן דהיתה משודכת גרע טפי ונאמן יותר עליה שצדו הלכו לעיר אחרת כדאמרין פ"ק דקידושין (דף י"ב.) גבי הכותב גברא דקדיש באבנא דכוחלא כו' עד הא איכא סהדי דהכותב יומא כותב שיה פרוטא השתא מיהו ליחנהו קמן לאו היינו דר' חנינא עדיה בלד אסתן ותאסר אביי ורבה לא ס"ל הא דרב חסדא אם הקלו בשבויס דמנוולא נפשה גבי שבאי נקיל בא"ה אשתייר מהיהא משפחה פרשי רבנן מינה משום דס"ל כאביי ורבה. וכחכ ריב"ש בתשובה דלעיל אע"ג דלא מהימן לומר שיש לו עדים במקום אחר הכא סברי רבנן דאיכא למיחש כיון דידע בודאי שהיא פשעה ידה ונתקדשה וליכא ספיקא אלא אי אית ביה בקידושין שיה פרוטא וככי הא חיישינן לקלא הפילו דלא התחזיק והכותב דשבויס נמי בכ"ג דשבויס ודאי אלא שספק אם נבעלה א"כ שמעינן במקום דאיכא רגלים לדבר חיישינן ליה. נראה דלא דמי כלל לנדון דידן דודאי כי ידעינן שנתקדשה אלא שהספק בדבר אחר או חיישינן ליה כמו שמשמע מדברי ריב"ש. אבל בנדון דידן שלא ידעינן מקידושיה כלום ואדרבא חזקה שלא נתקדשה לו בכל המשודכים שאינן מקדשין עד שעת החופה פשוט הוא שאינו נאמן לומר שקידשה. ואדרבא כ"ל דגרע טפי מאלו לא היתה לו משודכת כלל. ודמיא להא דאיתא פרק התקבל גט לאשה (דף ס"ד) האומרת לבעלה גרשתי נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה וכו' ואמרין ההם דאם יש עדים במסייעין לה חיישינן שמה מעיזה פניה וס"ה בנדון דידן יש לחוש יותר שהוא משקר מאחר שיש לו לך טענה שקדשה מאחר שהיתה משודכת לו ולכן לא עדיף משאר האומר לאשה קידשהך דאינו נאמן ותו כיון דמיחד עדים אלו הרשומים שם בתשובת מהרש"ל בעדות והם הכחישוהו הוחזק כפקן ולא נחוש לו עוד אם אומר יש לי עדים. ואע"פ שפסק הר"ש פ"ק דמליעא דלא הוחזק כפרן אלא כפר צ"ד אבל אם כפר חוץ לצ"ד לא מ"מ נראה דכאן ככפירה צ"ד דמי מאחר שהעיד מוהר"ר מתתיהו שראה בכתבו ששלח הנה שהר"ר פנחס ואברהם העדים הנ"ל הם יודעי עדותו וזה הכתב כתב הנה קראקא להראותו לצ"ד שהחרימוהו על ככה הנה כתיבה זו הויה כטענתו צ"ד. ותו אומר דאף הכופר חוץ לצ"ד לא הוחזק מ"מ נראה דאם כתב כפירתו חוץ לצ"ד מחשב כפירה וכעין זה כתב הר"ש כלל ס"ה לענין טענת מהמה אני כך. סוף דבר איני רואה ששום מורה לדה יחוש להידושין אלו מכח דברי

אברהם

אברם הנ"ל שאומר שקידשה כל זמן שאינו מביא עדים על דבריו או מכה סבלנות או קול שיאל שם הדברים הנשאלים לברר :

והשתא חזוה אל הסניח. אם יש ממשות בעדים אלו שהעידו שהר"ר פנחס העיד שלא ר' בוס נתינה ולא יודע משום דבר רק ראה שנשא אברם ארבעה זכובים אדומים בידו ואברם הנ"ל העיד ג"כ שלא ידע שום לשון קידושין גם לא שמע שום לשון מחנה וטעיד עוד שאח"כ הנ"ל אברם המסודך הנ"ל שהוא ראה שקידשה. והנה נראה מזה שאברם הנ"ל חשב נתינה זו לקידושין. עוד העיד שאברם המסודך הנ"ל בקש ממנו ומסר"ר פנחס שיטעמו וילכו עמו אל הכלה ועוד העידו בני עדים הנ"ל שחיים וועלי הם המליך בין המסודך לייבוכה. והנה המליך הנ"ל העיד עוד שראה הנתינה מידו לידה אך בנתינה לא ראה הכלה לעול עד באמר החתן אליה שכן סדר הכחתן נותן לכלה דוריות ואז קבלתן ולא שמע גם כן שום לשון קידושין. זו עיקר עדותן של העדים אשר הליו ראוי להחזיקו כי דברים אחרים שהעידו חין מעלין ולא מורידין כי אמרו ח"ך ששמעו מפי המסודך ח"ך שקידשה זה אינו כלום כי לא על פיו אנו חיינ כמו בנתינה לעיל. הנה בני עדים אמרו שראו הנתינה אך לא שמעו לשון קידושין. והעדות של הר"ר פנחס אינו כלום מאחר שלא ראה שום נתינה שהרי כתב הרשב"א בהשואה סי' הלך קל"ג שאע"פ ששמעו העדים שאמר הרי את מקודשת לי בדבר זה ואח"כ יאל אותו הדבר מתחת ידה כל זמן שלא ראו עדים את הנתינה אינה מקודשת כלל אע"פ ששמעו הסוף שכתב עליו הרשב"א היה הרבה אומדות המוכיחות בנתן לשם קידושין אפי"ה התירה מטעם שלא ראו עדים הנתינה, וכדברי הרשב"א משמע בנתינות מיימוניות סוף ח"כות סימן א' ובמרדכי פרק המקדש וכתבו גם דאפילו הוא מודה בנתן לתוך ידה כל זמן שהעדים לא ראו הנתינה הוי כמקדש בלא עדים דאין הושבין לקידושין כדאמרין בקידושין פרק האומר (דף ס"ה). וכתבו גם דלא אמרין הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה אלא לענין קידושין ביאה אבל לא לענין שאר קידושין. אם כן פשיטא לדברי רבותא הנ"ל ח"ן בעדות של הר"ר פנחס כלום :

ואין להקשות מהא דכתב המרדכי פרק האומר וז"ל בכפר החכמה סימן שפ"ד כתב הרמ"א בנתינה דהיכא דאחד מן העדים לא ראה נתינת הטענת ח"ן לבעל צדק הקידושין, חדא דחושבין לדברי רב פפא דאמר חושבין לקידושין בעד אחד וכו', ועוד אם עד רואה דבר מוכיח ונראה שיכול להעיד ולדון כאילו ראה גוף המעשה כדאמרין בגיטין ובקידושין הן הן עדי ייחוד הן הן די ביאה, א"כ אפשר לומר מאחר שהר"ר פנחס ראה דבר מוכיח שנשא הארבעה זכובים אדומים אפשר לומר דהוא כאילו ראה הנתינה מ"מ נראה לי דאין בעדותן כלום דזה לא מיקרי דבר מוכיח כלל דאפשר שנתן לאיש אחר והוא נתן לכלה שדרך לפעמים לעשות בכחאי גוונא וברי העד הנ"ל המליך אמר שהכלה לא ראתה לקבלן עד שהחתן אמר לה שכן הסדר שהחתן נותן דוריות א"כ מאחר שלא ראה הנתינה אפשר לומר שהכלה לא קיבלתן בעלמא ולכן לא מיקרי דבר מוכיח כלל ולא הויא דומיא דנדון שכתב עליו בספר החכמה כי מעשה הכוח היה בנתינות האשה לקידושין ונתינתה לקידושין נתינתה רק שלא ראה הנתינה והאפשר ששמעו הסוף שמע גם כן העד הלשון שאמר לה בשעת הנתינה רק שלא ראה העד הנתינה ודומה הראיה שמביא דהן הן עדי ייחוד שאביא אבל בכה"ג לא מיקרי כוכחה כלל. וחו דברי הרשב"א ומסר"ר חולקים עליו וראויים לסמוך עליהם ולכן פשוט שאין בעדותו של הר"ר פנחס כלום מאחר שלא ראה הנתינה. ואף אם ראה הנתינה כמו שאר

העדים אינו כלום מדגרסינן פ"ק דקידושין (דף ו' ע"א) איבעיא לכו חרופתי מהו כו' במאי עסקין חילימא בשלא דבר עמה על עסקי גיטה וקידושים מנא ידעה מאי קאמר ואלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושים אע"ג דלא אמר נמי דתן הוה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקידושים ולא פירש ר' יוסי אמר דיו ר' יהודה אומר לריך לפרש וא"ר הוגא אמר שמואל הלכה כר' יוסי אמרי לעולם אימא לך במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושים ואי דיסיב לה ושתקה ה"ג הכא במאי עסקין דיבד ואמר לה בסיני ליבני וסיני קמיבעיא ליה בני ליבני לקידושין קאמר לה או דלמא למלכה קאמר לה תיקו. ואמרין בגמ' (ס"ט) והוא שעסקו באתו ענין כתיבתי רבי אומר והוא שעסקים באתו ענין רבי אליעזר ברבי שמעון אומר אע"פ שאין עסקים באתו ענין. ואי לא דקא עסקי באתו ענין מנא ידעה מאי קא"ל אמר חב"י מענין לענין באתו ענין עכ"ל. ופירש"י והוא שעסקים באתו ענין שמדבר עמה מעסקי קידושים עד שעת נתינה. מענין לענין שפסקו מלדבר בקידושין ממש וכו' מדברים בדברים אחרים ומיכו לדברי רבי זוגס היה כמו יש לך נדוניה וכו'. ומשמע אפילו למאן דמתמיר וס"ל דאפילו מענין לענין באתו ענין מ"מ בעינן שדברו תחלה מקידושין ממש באתו מעמד אלא שפסקו מלדבר בקידושין ועדיין מדברים בלתיכס א"כ צדון שלפנינו שלא דבר עמה מעולם מקידושין ממש א"כ ח"ך אם נאמר שהמשתה שטבו אלל הכלה מיחשב לרבי זוגס מ"מ אינו כלום מאחר שלא דבר עמה מעולם מלרבי קידושין ממש כ"ס לדברי הסוכים שסיבירים שבעינן שידבר עמה באתו ענין ולא מענין לענין כמו שפסק הרי ה' וסרמב"ס פ"ג דחייסות ובר"ה"ש ובר"ן וכתב סמ"מ שכן דעת בעל העיטור וכן פסק הטור בספר חזן העזר סימן כ"ח ואע"ג דמתשובת המרדכי סוף האיש מקדש משמע אפילו מענין לענין הוי מקודשת וכתב סמ"מ שכן דעת הרשב"א מ"מ כבר נתבאר שאף לדבריכס בעינן שדבר עמה פעם אחת מעסקי קידושין באתו מעמד מה שאין כן צדון דידן כ"ס שאפילו מענין לענין לא מיחשב צדון דידן שאף ששמו משתה אללה לאו לקידושין נתינתו שכן הוא דרך הארץ לעשות משתה ובמחה אלל הכלות. ועוד דברי המליך היה צינתס ר"ל שהעיד שדבר עמה דברים בעלמא שלא בלרבי זוגס כלל וא"כ פשיטא דלא מיקרי מענין לענין כלל. וא"כ פשיטא דנתינה בלא דבור כלל לא הוי ביה חשב קידושין כמו דפריך בגמרא דלעיל אי בשלא דבר עמה על עסקי גיטין וקידושין מנא ידעה מאי קאמר וכן פסקו כל הפוסקים ומשמע מדפריך מנא ידעה כו' ולא פריך מנא ידע כו' משמע דאע"ג דהוא מכוון לשם קידושין אינו כלום מאחר דלא ידעה האשה מאי קאמר. וגדולה מזו כתב סמ"מ פ"ג דחייסות בבס רשב"א שאם נתן לה כחש אע"פ שחזר אח"כ ואמר הרי את מקודשת אינה מקודשת ולריך ליטול הכסף ממנה ויחזור ויתן לה בתורת קידושין וכ"ס צדון דידן שמעולם לא ינאה תורת הקידושין מפיו נגד האשה אם כן פשיטא שאינו כלום. ואע"פ שהרב הגדול מורי הגאון מוסר"ר שכנו זק"ל הסמיך מאוד בענין נתינה בשתיקה ורלה להראות מתוך פלפולו הגדול ופירש הסיח דפ"ק דקידושין דהיה מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושים כו' שהיה מדבר עמה על שניהן ביחד ולכן לריכיס שפירש אבל בקידושין גרידה חיישינן כמו שהאר"ך בפסקו הנתינה לרבים מ"מ הלא כל הפוסקים ראשוים והחרונים לא כ"ל כוותיה וכלהו ס"ל דמימרא זו היא כפשוטו ואינה מקודשת אם נתן לה בשתיקה כמו שהאר"ך הרשב"א בזה סימן אלף רנ"ג שא"כ לא הכחת צת לאברהם אבינו וכן כתב סמ"מ פ"ג דחייסות. ואין לומר דניחוש לדברי הגאון זק"ל לחומרא כי חומרא דחתי לדי קולא הוא דברי כדק קמא דקידושין משום גירושין לקידושין ולדבריו אם נתן לה גע

בסתמא

שאלות ותשובות הרמ"א ל

בסתמא הוי מגורשת וכו' נגד דעת כל הפוסקים שפסקו שאינו גט, ואין לומר שפסקו לדברי שניהן לחומרא מאחר דהוי תרי חומרי דסתרי אהדדי ואמרין פ"ק דעירובין (דף ז') דעל ז' נאמר הכסיל בחושך הולך, ולכן אין לזוז מדברי הגאונים הפוסקים ומחברים שדבריהם דברי קבלה ואפשר אילו היו בחיים היו משיבים על דברי הגאון הג"ל יאין משיבין את הארי לאחר מותו ואף כי בימיו כל חכמי תוגרמא חלקו עליו על דבריו ואין להאריך. (ועוד אני אומר דנדון דידן גרע טפי מאילו נתן לה סתמא שהרי המליץ העיד שנתחלה לא ראה לקבלן עד שאמר לה שכן דרך שסתמן נתן להכלה דורות. הרי קמן שפירש שלא לשם קידושין נתן לה אלא לשם מתנה כדרך הארץ וברור הוא שאין דרך הארץ לקדשה בכ"ג אלא שנתנוין לה דרך סבלנות בעלמא). וא"כ בודאי אין צו מיוחד מלד לשון זה אלא דהוי כשאר סבלנות בעלמא. ותו דמאחר שאמר שנתן לה לשם מתנה אף אם לא אמר כדרך הארץ לא הוי בזה רק לשון סבלנות ולא לשון קידושין כמו שכתב המרדכי סוף האיש מקדש בכס מוכר"ס א"כ מאחר שנתבאר לעיל דנדון דידן לא הויא מענין לענין באתו ענין אלא שלא דבר עמם מעסקי קידושין והלשון גרע טפי משתיקם א"כ פשיטא דאין בזה קידושין רק סבלנות שנתבאר א"כ דינו אי"ס. ותחלה אומר הע"פ שהמליץ העד שהיה עוד עד אחד אלל סדר דהיינו ילחק בן ליבל כהן כמו שנתבאר בעדותו אין לחוש שמא אוחו העד יעיד ששמע לשון קידושין דנראה דאף אם יעיד כן אינו מעלה ולא מוריד. חדא דרוב הפוסקים הסכימו דהמקדש בעד אחד אינו כלום כמו הרי"ף והרמב"ם פ"ד והטור א"ה ע"י מ"ב, ואפילו לדברי הסמ"ג דמחמיר בעד אחד היינו כשאין האשה מכחשת אבל במכחשת אפילו לדברי הסמ"ג אינו כלום כמו שכתב הר"ם בר למה בתשובה וכן פסק מהר"י בת"ס סימן רי"ב ומוכר"ס פאה"ו בתשובותיו סימן ל"ג ואע"ג דמשמע ה"ס סימן ל"ב דיש מחמיר אפילו במכחשת האשה מ"מ בנדון דידן בודאי אין העד האחד כלום דהרי האחרים שהיו באתו מעמד אמרו שלא שמעו קידושין כלל. ולא שייך למימר בכ"ג לא ראינו אינה ראינו מאחר שהיו כולם במעמד אחד שראו הכתינות ואחד היה מליץ ביניהם. וכדרייק ליכנס פ"ב דכתובות (דף כ"ב:) דאמרין ה"ס שנים אמרו נתקדשה ושנים אמרו לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ופריך פשיטא לא ראינו אינו ראינו לא לריכא דדיירי בחלך אחת מכו דתימא אם איתא דקדשה קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבדי אינשי דקדשי בליגעה כו'. והכתא אמאי לא מחרינין דמייירי שהיו במעמד אחד בשעת קידושין אלא ש"מ דבמעמד אחד הוי הכחשה, וכן כתב רבינו ירוחם (נכ"ב ח"ב) בספר חוש ששם רש"ס ופשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים. ותו דהרי כתבו החוס' פ"ב דכתובות (דף הג"ל) דאם אחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה תנשא לכתחלה וכן פסק הטור א"ה ע"י סימן מ"ז וכן משמע מהר"ן פ"ב דכתובות שזו דעת הרמב"ן אבל במ"מ פרק ט"ו משמע דלדעת הרמב"ם אפילו בעד אחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה לא תנשא לכתחלה אפילו אם גם היא מכחשת העד דגרע מאילו לא הוי שם עד כלל דאמר לא נתקדשה כדאיתא ה"ס מ"מ נראה דבנדון דידן דהוי תרי לגבי חד לכ"ע ליכא למיחש למידי אף אם העד הסוה הוי מעיד על לשון קידושין כ"ש שלא ידענו שיעיד ולכן אינה לריכא להמתין כמו שכתבתי לעיל בזה. ועוד אני אומר דאף אם הוי כדבריו שקדשה בארבעה זכובים אדומים אלו ואין לו עדים על ככה אפ"ס אינו כלום מאחר שאלו ארבעה זכובים אדומים הוי שאלים לו לשם סבלנות א"כ לא ידע המשאל שרואה לקדש בכס ולא הוי מקודשת כמו שכתב הר"ם פ"ק דקידושין וכן משמע בהגהת מרדכי

דקידושין ועדיין עלינו לברר אי חוששין בסבלנות דאף אם לא הוי קידושין ממש בדבר מ"מ לא גרע מסבלנות שהרי בארבעה זכובים אדומים הוי בלוארה ואינה יכולה להכחיש. ומה לא האריך בזה להביא הגמרא והתוס' ופירש"י אלא אקלר בזה מאחר שהאריך בדבר שאירי מהרש"ל שבו עיקר יסודו על חשש הסבלנות ולא יותר ולכן אקלר בזה ואומר. הר"ן כתב פ"ב דקידושין הא דחוששין לקידושין היינו ששלח לה סתם אבל אם פירש ששלח לה לשם סבלנות ליכא למיחש לפירש"י דפירש דחיישינן שמא הסבלנות עלמן הוי הקידושין אבל לפירוש ר"ת דפירש שמא קידשה קודם לכן איכא למיחש עכ"ל. וכן כתב מהר"ק שורש קע"א אם כן בנדון דידן שאחד מן העדים שראה הכתינה העיד כהדיא שאמר שנתן לה דרך סבלנות דהיינו כדרך הארץ א"כ פשיטא דליכא למיחש לשם סבלנות דלדעת רש"י צעין תרי שהדי בסבלנות והכא אחד מסן אומר שלא נתן לה אלא לסבלנות (וא"כ לא נשאר אלא אחד בסבלנות שאינו כלום כמו שכתב מהר"ק) ותו דליכא למיחש בנדון דידן לדעת רש"י מאחר שהטעם היה שאלו לא הוי קידושין כמו שנתבאר ואף אי הוי קידושין בדיעבד אין חוששין שעשה עבירה שקדשה בטעם שאלו מידי דהוי אשלח סבלנות בשבת שכתב מהר"ק דלא חוששין מעטם זה וליכא למיחש שמא קידשה קודם (כדעת ר"ח דלאותו פירוש אין לחלק בין שהסבלנות שלו או של חבירו כמו שכתב ריב"ש בתשובה סימן טע"ט דאף אם אבי הנתן שלה סבלנות יש לחוש לפר"ח דלמא קידשה קודם לכן מ"מ נראה דבנדון דידן אין לחוש), שהיא עלמו מודה שלא קידשה קודם לכן שהרי העידו עליו עדים שהר"ר פנחס ובהאריס הוי אלל הקידושין ש"מ שלא קידשה מעולם אף לדעתו אלא בסבלנות אלו א"כ אלא חששא דר"ח ורש"י א"כ פשיטא דלא חיישינן לסבלנות כאלו (א"כ לריך עיון) מנ"ל דמהני בודאם של בעל שלא קידשה תחלה שאפילו שהר"ם לוקחו בכתבו למושפל ראשון יש לדקדק מנא ליה שהרי הר"ן כתב פרק האיש מקדש דכל סיכא דחיישינן אפילו אמרו שניהם שלא נתכוונו לשם קידושין לא מהימני, וכן כתב בת"ס סי' ר"ז בשם א"י, ואע"ג דבתשובת הריב"ש סי' ה' כתב דכל סיכא דהוא אמר דלא שלח לשם קידושין ליכא למיחש וכמו שכתב מהר"י די"א דנאמנת וכן הוא מסקנת מהר"י וכן כתב מהר"ק שורש קע"א. אלא שכתמיר לעשות מעשה בזה. מ"מ נראה דבכ"ג שאומר שקדשה בשעת הסבלנות הרי ראו דעתו שחפץ בקידושין בודאי נאמן לומר שלא קדשה תחלה במגו דהוי צעיר אמר שקדשה תחלה. ודמיא להא דאיתא במרדכי בפרק החולץ דאע"ג דאין אדם משיס עלמו רשע מ"מ אם בא להעיד לטובתו וע"י זה משיס עלמו רשע נאמן כדאיתא ה"ס. וא"כ ס"ה בנדון זה מאחר שבא עליה בטענת קידושין אם קידשה קודם לכן בודאי הוי כוען האמת אלא ודאי נאמן שלא קידשה קודם לכן מאחר שבא להעיד לטובתו ודאי לא משקר. ותדע דהמרדכי כתב די"ל לפירוש ר"ח דוקא משאמר קידשתך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים והיא כופרת אע"ג דאמרין לקמן דאינו נאמן בכ"ג סיכא דשלח לה סבלנות נאמן עכ"ל המרדכי. משמע הא אם שניהם הוי כופרים לא חיישינן. וא"כ יש לדקדק אמאי הולך מהר"י בתשובה הג"ל להביא לו סיוע לחלוק אר' שמחה מדברי הרא"ש דחזקה דסבלנות לא הוי אלא חשש בעלמא, ולכן נראה שם ממשקנתו דאם אמרו שניהם דלא קידשוה קודם אינן נאמנים כדאיתא ה"ס בתשובה וכתב לבסוף ואי לא לשון חשיר"י דלעיל לא מלאני לבי לחלוק להביא ראיה לסתור דברי הגאון אמאי לא חלש עלמו בדברי המרדכי שכתב לדברי ר"ח אין לחוש אלא כשאומר קידשתך בפני פלוני ופלוני ומשמע הא אי הבעל כופר ואומר לא קידשתך. (פשיטא דאין חוששין אלא פשיטא דיש לחלף בין אם כופר

ואומר

ואומר לא קידשתך כלל) שעל זה כתב מהר"א בהחלה ודקדק מדברי רבי שמחה שאינו נאמן ולצדק דחה חף דעת זו וסעלה שנאמן ועל זה הביא רח"ס מדברי חש"ר"י כמבואר בדבריו ומזה לא היה יכול להביא רח"ס מדברי המרדכי דאפשר דמרדכי ס"ל דאם אומר לא קידשתך כלל אינו נאמן כדברי רבי שמחה והא דלריך שיאמר קידשתך צפני פלוני ופלוני וכו' היינו באומר קידשתך ולכן לריך שיאמר צפני פלוני ופלוני אבל אם אמר שקידשה צינו לבין עלמו מסימן (ואינו כלום) מאחר שאנו רואין שהפך בקידושין ודאי אומר האמת כאשר נבאר כנ"ל. מוכרח כדעת מהר"א. ואין להקשות לפ"ז דיכא נאמן לכשיאמר לא קידשתך צמינו דאי צמי אמר קידשתך צמי לבין עלמי דאין טענה מינו תמורת המנהג כמו שהביא מהר"א ז"ל רח"ס ותו דירא לומר קידשתך צמי לבין עלמי דלאו כ"ע דיני גמירי ויודעים דלאו קידושין הן. סוף דבר אני אומר שבנדון דידן כ"ע מודו דהבעל נאמן. וא"כ מאחר שלדברי הבעל אין דבריו כלום א"כ אין חוששין לסבלות. ואף שהגאון מהר"ם זק"ל"ל החמיר גם בזה וכתב שהאומר ככה אינו אלא עושה, נראה מאחר שכתב דברים הכם בלא רח"ס ודאי סמך לדברי הר"ן והר"ם שכתבו מהר"א ומאחר שכבר ביררנו שדעת מהר"א בעלמו לחלק בהא"כ אין להחמיר עוד כולי האי. ועוד דאפשר דאף הר"ן ומהר"ם מודים כאן כמו שאכתוב לקמן ח"ו. וא"כ אפשר שאף הגאון הנ"ל מודה בנדון דידן. ועוד נראה דאף אם נאמר דאין לחלק כמו שכתב מה"מ נראה מאחר שהריב"ש ומהר"ק ומהר"א כולן הסכימו שהבעל נאמן סמכין עליהו מאחר שזכו ג"כ דעת המרדכי והר"ם ואף כי הר"ן חולק עליהו מה"מ יחיד הוא בדבר. ואף כי מהר"א דקדק מדברי רבי שמחה כדעת הר"ן מה"מ י"ל דאף רבי שמחה מודה דהבעל נאמן ואפשר לדחות דקדוקי מהר"א. ואין ראוני להאריך בזה מאחר דרבים ובתראי חולקים עליהו. ואף בדברי הר"ן יש ליישב דהא דכתב דכל מקום דחיישין אפילו שניהם מודים אינו נאמן דוקא מיירי במקום שיש לחוש לדברי ר"ח ולדברי רש"י כי יש לחוש לדברי שניהם כמ"ס הר"ם פ"ב דקידושין דמשמע בתלמוד כדברי שניהם לכן יש לחוש לדברי שניהם לחומרם אבל במקום דליכא למיחש אלא לפירוש אחד אפשר דאף הר"ן לא קאמר דאינו נאמן. כך נראה ליישב דברי הר"ן אבל דברי הר"ם שמהם אי אפשר ליישב בן דמשמע לדברי מהר"א דאף לפירוש אחד יש לחוש לדברי הר"ם שמהם ואינן נאמנים. ובאמת שאי לא מסתפינא חמינא שבזמן הזה אין חוששין לדברי הר"ן והר"ם שהרי מעשים בכל יום שנחבעלו שידוכין וסבלות חוזרין ולית מאן דחוששין להו ואי נהגו לחוש כדבריהם שאף שניהם אינן נאמנים א"כ בכל פעם אנו לריכין גט אלא ודאי אין לחוש במקום שאין הבעל אומר ששלח לה לשם סבלות ולא לשם קידושין ויש לסמוך בזה אמנהג כדאמרין פרק המקבל (דף ק"ד) במעשה דאלכסנדריא שהיה דורש כלל לשון הדיוט. ואין להאריך בזה כי פשוט בעיני. ועוד נראה שאין לחוש לסבלות אלו כלל דברי כהן הר"ן פ"ק דקידושין דבאחרת דכ"ע מסבלי וסדר מקדשי לכ"ע לא חיישין וכן כתב מה"מ סוף פ"ע דאישות וכן כתב מהר"ק שורש קע"א וריב"ש בתשובה סימן ה' וכן משמע מפסק מוסר"ם פאדווס סי' ס"ח וכן משמע מסקנת מהר"א בתשובה סימן ר"ז ופסקיו סי' ע"ד וא"ע ג' דכתב שם דאין לסמוך על זה לבד אלא א"כ יש עוד לד אחד להחיר כגון אם הכלה לא רתה לקבלן מכה שהתן אלא מכה האם או מכה השליח הוי הוכחה כו'. וכן נראה להוכיח מדברי מהר"ק שהרי בשורש קע"א משמע דיש להחמיר אפילו במקום דכ"ע מסבלי וסדר מקדשי, ומשורש ק"ע משמע דמקום דמסבלי וסדר מקדשי אין לחוש, וא"כ דבריו סותרין זה את זה אם לא שנתרן בחלוקה

דמהר"א דמקום שיש לדיים אחרים להחיר בלא זו סומכין ג"כ אהיתר זה מה"מ בנדון זה הרי ג"כ איכא היתר שהלה צו מהר"א"י אח עלמו שהרי העיד המעיד שלא רתה לקבל בתחלה עד שאמר לה שהתן ששלח לה דורות, הרי קמן שמוכיח שלא רתה לקבל שום דבר מכה חשש קידושין, ועוד יש לדי היתר במה שהתן מודה שלא קידשה תחלה ולכן בודאי אין חוששין לסבלות אלו, ועוד כי נראה דלכ"ע מותר בנדון דידן. לדעת מהר"ן שריא דברי מהיר מכה דמסבלי וסדר מקדשי וס"ה דנוכל לומר שזכו דעת ר' שמחה דא"ע ג' דס"ל דאין הבעל נאמן לומר שלא קדשה כדעת הר"ן מה"מ אפשר גם בזה לא פליג עליה וא"כ לדעתיהו שריא, ואף לדעת מוסר"ם שהביאו מהר"א ומהר"ק שכתב בתשובה דמי יכניס ראשו לחיותו ספיקא לידע מנהג המקום שהוא ילא משם ומזה החמירו שלא להחיר אפילו דכ"ע מסבלי וסדר מקדשי אם לא במקום דאיכא עוד לד היתר כמו שנתבאר מה"מ אפשר דמוסר"ם מודה לדברי המרדכי ואש"ר"י שהיו תלמידיו וס"ל דאם הבעל אומר שלא קידשה מסימן וא"כ לכ"ע יש להחיר דאין אומרים נתפוס חומרי שיהיה לחומרם דזה לא אמרין כדאיתא פ"ק דחולין וסביאו מהר"ק בתשובותיו ועוד שהחמיר דמעשים בכל יום הוא דמקדשי בשידוכין שמסבלין וחוזרין אחר מן השידוכין א"כ מה"מ דמנהג מקומנו לכ"ע וא"כ לקדש. ורח"מי הגאון מורי זק"ל"ל הנ"ל שהחמיר ביותר בענייני סבלות אפילו באחרת דכ"ע מסבלי וסדר מקדשי ור"ה להוכיח עוד מכה פלפול דאפילו למאן דלא חייש לסבלות היינו דוקא כששלח ע"י שליח אבל אי מסבלי ע"י עלמו לכ"ע חוששין לסבלות והביא ראיות הרבה להחזיק דעתו מהוך פלפולו. הנה אומר הרשב"א ור"ן לא ס"ל האי חילוק כלל שהרי בהרשב"א בתשובה סימן הלף ק"פ וסימן קפ"ע משמע בדיא דאין לחלק בזה. וכן משמע מדברי הר"ן פרק ב' דקידושין דכתב נתן לה סבלות במקום שלא לה סבלות משמע דמשום להו צדינייהו. ואפשר דגם הגאון לא קאמר אלא כשהבעל אומר שהוא כיון לשם קידושין ואין עדים מכחישין אותו אבל בנדון דידן שאמר שהעדים ידעו לדבר זה והעדים הכחישו ודאי אין חוששין לדבריו. ותו דמבואר בגלגל דאין חילוק של הגאון אלא לפירש"י דפירש הסבלות בעלמן הן הקידושין דבסיי איכא לחלק, אבל לפירוש ר"ח דפירש דחיישין שמה קידשה קודם לכן אין חילוק בין סבל ע"י עלמו לסבל ע"י שליח דבתיבה אין חשש עכשיו שקידשה וכבר כתבתי שלדעת רש"י אין לחוש בסבלות אלו כלל. ובאמת שיש לתמוה לדעת הגאון הנ"ל שהביא כמה ראיות להחזיק חלוקה זה דא"כ היה לו לסתור מזה דעת ר"ח ומה"מ כתב שדעת רש"י הוא עיקר ואפשר שזאת דעתו ג"כ שלא חילק אלא לדעת רש"י ובנדון דידן אין לחוש וא"ל בנדון דידן מאחר שבקש עדים שיעמדו עמו גרע עפי ואי כיון לשם קידושין כל זה אינו כלום דכבר ביררתי שאין לומר שעכשיו קידשה שהרי היא לא רתה לקבל מידו א"ל מתורת מהנהג ולא מתורת קידושין. ועוד שהם שאלין וא"כ אין לחוש אף אם כיון הוא לשם קידושין ותו דבודאי לא ירד לתורת עדים ליקח עמו הבחורים אלא הכלה אלא רק דרך שמהם דאל"כ בתרי מנייהו סגי אלא ודאי לאו לתורת עדות ירד וכמו שמלינו פרק השוכר את הפועל (ע"ז דף ע"ב.) לענין שומא אמרין בדשיימי תלתא בתרי מתלתא סגי בדשיימי ארבעה עד שיאמרו כל הארבעה שלא ירד לתורת ב"ד מאחר שאמר יותר משלשה שהוא ב"ד וס"ה בנדון דידן. סוף דבר אינו רואה חשש קידושין לא מתורת סבלות ולא מתורת דבורו של בעל ולא מתורת העדים ולא נשאר עלינו לברר אלא אי מצטלין הקול שהוליא הבעל. גרסינן פרק בתרא דגיטין (דף פ"א ודף פ"ט) א"ל חביי לרב יוסף מצטלין קלא או לא מצטלין קלא ואסיקנא

שאלות ותשובות הרמ"א ל לא

העיר. וכתב המרדכי פ"ק דב"ב דמיירי דוקא שדר בלוחס
העיר ולא תיקשי להביא דקתני כשהם חוזרים מצידי
עמם ומפרינסין בהן חגי עירן עכ"ל. הרי קמן דלריך
ליתנו ללוחס העיר שפטר בה ראובן. ואין התנולות ליורשו
לומר שיתנו לעיר אחרת. ואע"ג דכתב המרדכי בתשובה
פרק קמא דב"ב דמונהג בלרפת ובשאר מקומות והיו גודרין
לדקה דבר גדול ולא היו גודרין לעניי לוחס העיר אלא
מחלקין לכאן ולכאן שהדבר ידוע שאין מתכוונים לעניים
מוטעין שבעיר ולא לאורחים הבאים שם כו'. די"ל דשאי
התם דהיו עניים מוטעים בעיר אחת ולכן אזלין בתר
אומדנא, אבל בכאן דאדרבא האומדנא הוא להפך דודאי
גדר לעניי עירו שהיא קהלה גדולה לאלהים, אין בכל
הארץ כמוה, וגדר רק ללמוד עשרה נערים כל זמן מכך
חמשים שנה, א"כ ודאי כיון לעניי לוחס העיר. כי כן
דרכה שאלחין לבש מכל סביבותיה ללמד נערים ומנהג
הוא לשכור מלמדים מקופה של לדקה, ובדאי כיון ללוחס
נערים אשר שמה. והדע שהרי במרדכי פרק בני העיר
אחד שגדר לדקה אם ישחק ועבר על שבוטתו ועסה שואלין
גבאים שבעירו מה שגדר והוא אומר שרולא ליתן חוץ לעירו
במקום שהוא חפץ ופסק מוהר"ם דלריך ליתן לעניי עירו
עכ"ל. וכבר כתבו שאר הפוסקים האחרונים כתוספתא
הג"ל ולא חשבו לתשובת ר"י הג"ל ש"מ דכל זמן שאין לנו
אומדנות המוכיחות שלא נדר לעירם שיתנו לעניי לוחס
העיר כדין התוספות ולא כמנהג לרפת כמו שנתפרש. גם
יש להביא קצת מדברי תשובת מוהר"ם דלעיל דיכולין
הגבאים לשאול ולתבע ממנו מה ששייך לעניי עירו שהרי
כתב שם והגבאים שואלין אותו כו'. ועוד דאמרין פ"ק
דב"ב (דף ה') ממשיכין על הלדקה ואפילו בערב שבת איני
והא כתיב ופקדתי על כל לוחיו ואמר ר' יצחק בר שמואל
בר מרתא משמיה דרב ואפילו על גבאי לדקה לא קשיא
הא דאמריד הא דלא נאמיר כי הא דרבא אכפייא לרב נתן
בר חמי וסקיל מיניה ארבע מאה זוזי לדקה עכ"ל. הרי
קמן דהגבאים יכולים לכוף על הלדקה להוליא מידו מה
שאמר ליתן כל שכן מה שנתחייב ליתן. ואין לחלק ולומר
דהתם מיירי בלדקה שיש לה קלבה וקבל עליו שיכופו אותו
עליו כמו קופה ותמחוי שגדר להם שיכופו אותו על זה
דא"כ לא הוה פריך מידי איני והאמר רב שמואל אלא ש"מ
דכל ענין שמחוייב ליתן כופין אותו וכן מוכח התם מדברי
התוספות והאשירי שכופין על כל לדקה. הרי קמן דלא יוכל
לומר לאו בעל דברים דידי את ומיקרי לדקה דאית לה
הובעים. ומעתה לא יקשה עלינו תשובת הרש"א שהביא
בפור הארוך וז"ל ששאלת ראובן הקדיש מנה ושיקח שמעון
בנו מהם קרקע ויתן הפירות לעניים ולא יהא לבוס אדם
רשות בהן ולא בקרקע ולא בפירות ולא במעות רק בנו או
באי כחו ועכשיו עבר זמן רב ולא קנה שמעון הקרקע אם
יכולים גבאי הקדש לכופו לעשות לווי אביו. והשיב אע"ג
דשמעון זה עובר הוא על דברי אביו ומלוא לקיים דברי
המת ועוד במונע לדקה מאיזה עניים מ"מ ממון זה אין לו
תובעים שהרי יוכל ליתן הפירות למי שיראה ואין לגבאי
הקדש לכופו דלאו בעל דברים דידיה הוא עכ"ל. דיש לומר
דמאחר דלוא שיעשה בהן מה שיראו ולא יהא לבוס אדם
כהו לא היה ראוי לעניי לוחס העיר דוקא ולכן הוי
ממון שאין לו תובעים אבל לדקה הראויה לעניי לוחס
העיר ודאי כופין וממשיכין עליה ומיקרי אית ליה תובעים
דהרי תובעים אלו ידועים שהם גבאי העיר שהם יד
עניים כמו שמפורש שם בתשובה שאח"כ דאין לומר מאחר
שכנערים רבים מיקרי אין לה תובעים דא"כ מי שנתחייב
לעיר אחת לא ישלם. אלא ש"מ דעובי העיר במקום כולם
עומדים וה"ה בגבאים לענין עניים ומיקרי שפיר ממון
שיש לו תובעים. וראיה מהתשובה ר"ש במרדכי פ"ק דבב"ק

אחרונה וינכו כסורא מצטלי קלא בנהרדעא לא מצטלי
קלא. ופירש"י שמענו קול יולא מפי נשים ותינוקות משחקין
להו לבטולי קלא או לא משחקין להו הוהיל ואמרו פלוני
שמע מפי פלוני כו' וליתנהו דלישיילינכו א"כ חזרו לוחס
פלוני ופלוני ממה שאמרו ואומרים לנ"מ מצטלין או לא.
וכתבו התוספות והר"ם דפירוש שני הוא עיקר ופסקו עוד
הר"ם ומוהר"ם מרוטנבורג דמצטלין קלא. וכ"כ המרדכי
סוף פרק המגרש בתשובת מוהר"ם וכן פסק עור אה"ע סי'
מ"ו. והשתחא לא מיבעיא לדבריהם דמצטלין הקול דהרי
הטדים עלמין שכתב עליהן אברהם הג"ל באו ואמרו שלא
דעו משום קידושין וא"כ פשיטא שמצטלין הקול. אלא
נראה דאפילו לדעת הר"ן דכתב סוף פרק המגרש דזמן
הזה סתם עיירות אין מצטלין קלא, וכתב שזכו דעת הר"י
שלא כתב בהלכותיו שמצטלין הקלא וכן נראה דעת הרמב"ם
פ"ע שלא כתב ג"כ דינא דביטול קול, מ"מ בנדון דידן
נראה לכ"ע דמצטלין דלא הוי קול כלל והוי כקול ושזכרו
עמו דהא הכל ראו שמחמת קטטה ושנאה הוליא הקול
שהרי בהחלה בקש הקנס וכאשר ראה שנתחייב דדינו הוליא
הקול הכוא ודמיא להא דאמרין ביבמות (דף כ"ט ע"א)
אויבים אפיקו לקלא, ועוד דכאן לא הוי קול כלל מעיקרא
דהא בעינן שיחא הקול ברור ומוחזק ב"ב דאמרין התם
בגיטין (דף פ"ט) לא שישמע קול הכרה וכו' ואין לך קול
הכרה גדול מזה דאין כאן עדות כלל שאמרו שקידשה אלא
הוא דאפיק לקלא. ובהדיא אמרין פרק המגרש (כ"ט) אמר
ר' אבהא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הכרה אלא
כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני וזה שוין
כל הפוסקים אפילו לדברי הרמב"ן שכתב א"ע דהוה קלא אפי'
באשה שאמרה מפי תרי מ"מ עדות כל דהו מיחא בעי
אבל שיחא הוא עלמנו ממש מפיק לקלא בזה לא שמענו
דא"כ לא הנחת בה לאברהם אבינו שכל אחד מן הריקים
יאמר שקידש בת גבדי ארץ. ותו דאם היה נאמן להפוקי
קלא הא שכתבתי לעיל האומר לאשה קידשהיך כו' אמאי
היא מותרת הלא אפיק קלא, אלא ודאי שמעין דכ"ג לא
מיקרי קלא וזה פשוט אין לריך ראייה וכן מבואר בתשובת
רי"ב"ש כתחלת דברי. ואחר זה אומר הנראה לי להלכה
להיות סניף לשאר גאונים שיתירוה אבל לא אסמך עלמי
על דעתי לדון בדיני א"ה החמור אם לא בייסכינו עוד
עמנו גאונים אחרים ואז חלקי חתיר ג"כ ויגיע מכל חד
עמנו שיבא מכשורא. כתבתי וחתמתי יום א' עשרה
ימים למספר בני ישראל שנת שי"ט לפ"ק. נאום משה בן
לא"ה מורי כמר ישראל שלי"ע הנקרא טשה איסרלש

מקראקא :

לא ששאלת

על ראובן שנפטר ושנק חיים לכל
ישראל כולו והנה לוא בעת פטירתו
הרבה לוואות ובתוכן לוא בזה הלשון לפי מה שכתוב
בלוואתו עשרה נערים ילמדו חמשים שנים בלי הפסק
ממעות שלי בזולת השש מאות הג"ל. עכ"ל הלוואה.
ולמעלה מזה היה כתוב שש מאות זכובים מתנדב להשיא
יתומות ובתולות וללמוד נערים וכו'. (ולוא בקגס גדול לשר
אם לא יקיימו היורשים הלוואה גם קבל קנין לקיים הלוואה).
והנה לאחר פטירת ראובן לא קיימו יורשיו לוואה זו של
חמשים שנים הג"ל ולא שכרו לנערים מלמדים כמשמעות
הלוואות הג"ל. וישבו ב"ד וגבאי לוחס העיר ורלו לכוף
היורש לקיים הלוואה הג"ל והוא אומר לאו בעל דברים
דידי אחס :

תשובה

על האחרון ראשון, אם יכולים הגבאים והב"ד
לכוף ליורש, ואח"כ נרד ללשון הלוואה אם
מועיל או לא. תניא בתוספתא פרק הגזל ופרק חזקת.
האומר תנו מאתים זוז או כ"ת לב"ה יתנו לב"ה שרגיל
בה כו' עוד מאתים זוז לעניים יתנו לעניים שבאוחס

לב על דבר חלומות אשר שאלת שראובן יש לו חלומות מביתו לחזר בית הכנסת. ועתה צאו הליבור לפסוח חלומות מזהב"י לחזירו של ראובן הנ"ל ומיחה בהן ועי"י ותעוררו הליבור לומר שמאחר שהוא אינו רוצה להניח להם החלומות גם הם ימחו בו חלומותיו שיש לו לחזר בית הכנסת שהוא שלהם. ושאלת ממני בדין מה לעשות. איני צריך להאריך בדין חזקת החלומות ואם יכולים למחות וחזקתן בשלש שנים כי זהו דבר פשוט ידוע למעלתך אך אבוא להשיב בקצרה כי בודאי ראובן יוכל למחות שלא להניח חלומות לחזירו כי מאחר דשכיחי רבים בחזר בהכ"י או בהכ"י עלמו כל שכן דשכיחי היזקא ולא יוכל לאינצטויעי בתשמישו ואיכא קפידא. אבל שהליבור אם יכולין למחות בו נראה לי דיש להביא ראיה ממה שכתב הרב הברללוי שמבוי מפולש דינו כר"ה דלא שייך ביה היזק ראיה ושאינו מפולש דינו כחזר. ומעתה אם חזר בהכ"י זה הוא מקום כניסה לרבים כמבוי מפולש או שאין בו שום תשמיש לנוע אלא הוא כמו חורבה או גג אינן יכולין למחות בחלומותיו אבל אם הוא מקום תשמיש אפילו לרבים לפעמים שעושין בהם דברים לנועים יכולין למחות דלא גרע ממבוי שאינו מפולש דהוא לכל בני המבוי שיעשו בו לרכיבם ויכולין למחות וכו' הדין בדון זה. ובהיות כי אין הפנאי מסכים עמדי לעת כזאת אפסיק בזה. ומ"מ אומר שאם אין ההיזק הרב לראובן הנ"ל בפתיחת חלומות בהכ"י לביתו או לחזירו לא היה לו להעמיד עלמו על מדת הדין רק היה לו ליכנס לפנים משורת הדין ליתן כבוד לחלכו ולהדר בית אלהינו ומי שלא חס על כבוד קונו כו' וכופין על כניסה לפנים משורת הדין כמו שכתב המרדכי פרק המפקיד (ואף כי יש פוסקים חולקים). ומ"מ זה אינו אלא לפי רוב ההיזק ולפי ראות עיני הדיין. ולכן לא אוכל לדון בזה בכתב. זהו הנ"ל בשאלתך ושלוס. מני משה איסרלש מקראקא :

לג ה"ה השאלה סתומה מאד לא העלית על ספר טענה שמעון ולכן נעלמה מעיני טענה שמעון מה היא. אם הוא מודה לדבר ראובן שכחש לו ואמר לו שלוי נתן ראובן היה חייב לו ולא היה כן במציאות רק שפתה בזה את ראובן שישעבד עלמו בעד חתנו לוי, או אם טוען שראובן שקר ענה בו רק כי תחלת שעבודו של ראובן היה על תנאי השותפות שעשה אח"כ עם לוי חתנו (בין לא פירש לו הענין או פירש לו הכל שב אל חלק אחד) או אם טוען שהיה חייב לו וכבר פרע לו והחזיר לו שטרן רק שאח"כ חזר לוי והשכינו אללו בעסק השותפות. והנה נראה בעיני שעכ"פ לא ימלט הדבר משלשה חלוקי טענות אלו שיוכל שמעון להשיב ואף אם יתחלק וישנה תשובתו במקלט מ"מ אל אחד מהשלשה ראשי השותפות תלך חשוכת שמעון בעיקר הדין. ולכן אחליט הנראה בעיני בשלשה דרכים הנ"ל, ומתוכן נלמד אם נלך בזה אחר אומדן הדעת במה שראו השטר יולא מתחלה מיד לוי שהוא עיקר יסוד ובניין שעליו בא תרעומת ראובן על שמעון שבא עליו מתחלה בעקיפין. ואומר מבוחר נגלה כי אם היתה שמתחלת השעבוד היה נעשה על ענין השותפות אף כי לא הגידו לראובן לא הפסיד שמעון משום זה זכותו וכי הולך שמעון לבדר לראובן על עסקי מה היה חייב לו. והיכן מלינו שצריכין לבדר לערב ענין החיוב מאיזה ענין היה ולכ"ע ערב שלא בשעת מתן מעות אם קנו מידו משעבד אע"פ שלא פירש לו ענין החיוב מאיזה דבר היה דלא משתמיט תנא למיתני בשום מקום דצריכין לבדרי לערב מהיכן בא לו החיוב. ואדרבא תנן סוף ב"ב בפלוגתא דר' ישמעאל וכן נוס (דף קט"ה:) ערב היולא אחר חתום שטרות כו' עד בן נוס אומר אינו גובס לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין. אל"ר ישמעאל לעם. אל"ר הרי סתום

אל. וכבר נשאל לר"ם ושאלת על ישראל שהיו לו מעות של דקס צפקדון ונאנסו בהפיסת השלטון אם חייב לשלם או אינו חייב. תשובה אינו חייב וכן תניא בהדיא סוף החובל לשמור ולא לחלק לעניים חוץ מהיבא דמיקץ קייץ להו כדאמר נן סהם גבי ארקי של דקס דאפקדה רב יוסף אבל היבא דלא קייץ להו פטור ואפילו פשע בה כדמוכח סהם. וא"ת תישוק ליה דכו"ל ממון שאין לו תובעים כדאיחא פרק הזרוע גבי מתנות כהונה וי"ל דסהם הוי ממון שיש לו תובעים דרב יוסף גבאי הוה וחובע מההוא גבירא אשר הפקיד אללו הלכך אי לאו מבוס טעמא דלשמור ולא לחלק לעניים היה חייב כו'. הרי קמן דגבאי מיקרי ממון שיש לו תובעים רק שפטור גבי פקדון מבוס לשמור ולא לחלק אמנם דוקא בלדקס דשייכא לגבאי אבל לדקס המתחלקת לכל העולם מיקרי חין לה תובעים כדמוכח במרדכי ריש פרק החובל דאף אלל גבאי מיקרי חין לה תובעים אלא על כרחך יש לחלק כמה שכתבתי. ואע"פ שמלשון רש"י שכתב סוף פרק החובל משמע דדוקא מטעם דמיקץ קייץ הוה ממון שיש לו תובעים אבל בלאו הכי לא י"ל כדפירשתי דגם שם היה דרכם לחלק בלדקס לכל העולם רק שהגבאי היה בפומבדיתא כדאיחא סהם ואף כי הלשון דחוק שם קלמ לפי זה מ"מ יותר נראה לדחוק קלמ בזה כדי שלא יחלוק רש"י אדברי כל הפוסקים והגמרא דאמרו שכופין וממשכנין על הלדקס. ואף כי יש ליישב דס"ל לומר הא דאמרין בגמרא (ב"ב דף מ"ו) דכופין על הלדקס סיינו דוקא בדברים או במידי דקייץ להו כמו שפירשו שם סהם בתירוטים הראשונים מ"מ רוב הפוסקים הסכימו דכופין על הלדקס. לכן נראה ליישב דברי הרשב"א ורש"י שלא יחלקו עליכם אי נמי דרש"י ס"ל דאע"ג דלדקס הוי ממון שאין לה תובעין אפ"ה כופין עליה מטעם שכתבו הסוכפות שנא' בו לאוין דלא תקפוץ ולא תאמץ. והרשב"א שכתב בהשבעה הנ"ל דאין כופין עליה מאחר שהוא ממון שאין לו תובעים הוא יחיד בדבר זה וס"ל כתיירוטי סהם הראשונים וכבר הסכמת הפוסקים בתירון בתרא דכופין ודלא כרשב"א וכן כתב ב"י בהדיא ריש סימן רמ"ח ועכ"פ במקום שראוי דוקא לעניי אותה העיר נראה דמיקרי ממון שיש לו תובעין ובלאו הכי אי אפשר לפרש שהיא דכופין על הלדקס לפי דעת הפוסקים כדפרישתי. והשתא יש לדקדק בלבן הלוואה וז"ל, עשרה נערים ילמדו נ' שנים בלי הפסק ממשות שלי וכו'. גרסינן פרק מי שמת אמר רב ששה יטול ויזכה יחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הם כו'. ונראה דס"ה ילמדו ממשותי בלשון הלוואה הנ"ל דהוי לשון מתנה דהא הוי כיעול או יזכה או יחזיק דאע"ג דלא קאמר דנותן להם במתנה אפ"ה מאחר דקאמר יטול כו' ואי אפשר דיטול כו' אם לא שנתן לו במתנה אמרין דודאי למתנה נתכוין. וה"ה במה שאמר ילמדו ממשותי. ואין לפקפק מאחר דקאמר ילמדו ממשותי וזה אינו אפשר א"כ יש לומר דלמא ילמדו ממשותי ממש קאמר ומאחר שאינו המתנה בעלמא, זה אינו דאדרבא הוא עדיף יותר מאילו אמר ישכרו להם מלמדים ממשותי וראיה מהא דאיחא פ' התקבל (ס"ה:) גביבא יולא בקולר הוה כי הוה נפיק אמר הבו ארבע מאה זוזי לר' אבינא מחמרא דנהר פניא כו' עד אלא הכי קא קשיא ליה חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר מחמרא קאמר ואיך מחמרא כדי ליפות את כחו. שלחו מתם מחמרא כדי ליפות את כחו. הרי קמן דאע"ג דקאמר ליתן לו ארבע מאה זוזי מחמרא ואי אפשר ליתן לו ולעשות מעות מיין אפילו הכי אמרין דכיון ליפות כחו וה"ה כאן נמי אמרין הא דקאמר ילמדו ממשותי דכיון ליפות כחו כמו גבי חמרא דרבינא. זה הנ"ל בשאלתך. נאום משה בן לא"ה מורי ההלן כמר ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלש מקראקא :

שאלות ותשובות הרמ"א לג

אח אחד בשוק ומלאו חבירו וא"ל הנה לו פטור שלא על
 חמונהו הלוכו. אלא איזה הוא ערב כו'. ומדמה למלא חבירו
 שהיה חונק אחד מן השוק כו' דבדאי התם לא ידע מאיזה
 ענין נתחייב לו דאל"כ הוה ליה למימר הרי החונק בעל
 חובו ולא אחד מן השוק דמשמע דאקראי בעלמא הוא
 שמלאו בשוק ולא ידע מה הוא הענין ואפ"ם טעמא דלא
 על חמונהו הלוכו הוה לאו הכי מתחייב. וא"כ בקנין
 משתעבדי כמו שפסק בס' בגמרא. ועוד דנכסים אינון
 ערבין ביה וכי היכי דמגביין לב"ח אס נתחייב בעל הנכסים
 אע"ג דאין הנכסים יודעים מאיזה דרך נתחייב לו ה"ם
 בערב. וכס"ג מלינו במרדכי סוף פרק גט פשוט שלמד
 מוכר"ם דין הערב מדין הנכסים מה"ט, וה"ם בגדון דידן.
 ואע"פ שהדבר פשוט בעיני אביא עוד ראיה דהא אישא
 פ"ק דקידושין (דף ז') אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש
 אני לך מקודשת מדין ערב. ערב לאו אע"ג דלא מטא
 הנאה לידיה קא משעבד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא
 מטא הנאה לידיה מקניא נפשה כו'. ואי ס"ד למימר דגבי
 ערב לא משתעבד אלא בשכררו לו ענין החיוב. א"כ גם
 בחבה לא מקניא בענין אחר דומיא דערב ואס כן ס"ל
 לפוסקים לבאר כדן גבי קידושין דטעם הקידושין מטעם
 ערבות שאז נדע שאינה מקודשת רק בחופן שערב משתעבד.
 ומאחר שהשמינו דין הערב גבי קידושין ש"מ דאין חילוק.
 ומאחר שהדבר כן א"כ כבר נסתלק תרעומת ראובן על
 שמעון במה שהיה השטר ביד לוי אחר השיעבוד של ראובן
 נגד שמעון בלא שום קנויית בעולם. כי מאחר שגמר
 השותפות ושטר שבין לוי לשמעון בעסק השותפות לא נעשה
 עד אחר זמן. א"כ כראוי לקח לוי השטר בידו ולא נתנו
 ביד שמעון עד גמר השותפות. ויכול להיות שכבר נתחייב
 לוי לשמעון כאשר כבר נגמר בינו לבין שמעון עסק השותפות
 רק שלוי לא ראה למסור השטר ביד שמעון עד גמר
 השותפות. וכזה אמרין פרק גט פשוט (דף קע"א) שטר
 שזמנו כהוב בשבת כשר במא איחרוכו וכהובו כל שכן
 ה"ש לנו לומר בשטר זה שאין בו ריעותא רק שגראה ביד
 לוי שמא איחרו וכתבו שטר השותפות לאחר שנתחייב לוי
 לשמעון בינו לבינו ולא איברו סדי אלא לשקרי. והוא לורך
 שטר השותפות. אבל כבר נתחייב לוי לשמעון בענין
 השותפות בינו לבינו ונתקיים שיעבודו של ראובן כהוגן.
 והאמת הגידו לו רק שלא פירשו לו הענין היטב. ועוד
 אני אומר שאין זה שום ריעותא במה שגראה השטר ביד
 לוי דדלמא שמעון האמינו ללוי והפקידו אליו מאחר שלוי
 כוזה שחייב לו והחזיר לו השטר דלא חיישינן לקנויית
 ולפרעון אלא בשטר שפול דאתרע אבל שטר שהופקד ביד
 שלישי ונתחייב מודה מחזירין לו ולא חיישינן לקנויית כמו
 שכתב האשיר"י פ"ק דמליעא. גם כאן ראובן מודה שחייב
 לשמעון רק שרואה להוכיח ה"ש קנויית ממה שהיה השטר
 ביד לוי מאי אמרין דלמא הופקד בידו כל שכן שכבר
 הוחזר ליד שמעון ואפילו לסדרת הרשב"א בחשוכה וי"א
 שהביא הר"ם שאפילו ביד שלישי חיישינן לקנויית היינו
 דוקא דומיא דשטר הנמלא שאין השליש יודע מה טיבו של
 שטר אבל כשהשליש יודע ומסר השטר למלוה לית דין ולית
 דין דלא חיישינן לקנויית דאל"כ אין לך אדם מפקיד שטרות
 ביד שלישי. ואין לחלק בין הפקיד לאחרים או הפקידו ללוה
 גופו אף אם היה לוי החייב עלמנו אפ"ם לא מיקרי זה
 ריעותא דרגילות הוא שהמלוה יפקיר ויחמין ללוה עליו.
 וראיה ממה שכתב המרדכי סוף פרק האומנין המלוה על
 המשכון וחזר המלוה והפקידו אלל הלוה ונגנב או נאבד
 המלוה חייב בחזרתו דהוה ליה כאילו הפקידו ביד אחר
 כו' ואע"ג דבסוף הגהות שניות פליג סס וכתב דאין המלוה
 חייב בעוד שאין המשכון ברשותו היינו מטעמא אחרתא
 אבל מ"מ חזין דדרך המלוה להפקיד ביד הלוה עלמנו וכל

שכן שנוכל לומר כן בשטר זה שהפקידו ביד לוי ואין ריעותא
 לחוש מבוש זה לקנויית ולא גרע ממה שכתב בתשובת
 הרשב"א דהמלוה יכול לעשות הלוה מורשה נגד הערב
 קבין לתבוע ממנו חובו ואס לא חשבו סס לקנויית כ"ס
 דלא נחוש בכס"ג דמאחר דלוי עלמנו היה יכול לתבוע החוב
 מראובן כל שכן שיוכל להחזירו לשמעון דאין כאן ריעותא
 כלל רק בשטר היה עדיין ביד לוי עד עשיית השטר
 בותפות שביניהם דאפשר דהיה עדיין איזה תנאי או חלוק
 ביניהם לכן עכב לוי בידו עד שיגמור הדבר ביניהם ואלא
 מבזה שלימה היא פרק גט פשוט (דף קס"ו): כותבין שטר
 ללוה אע"פ שאין המלוה עמו ואפילו למאן דמוקי לה פ"ק
 דמליעא (דף י"ב). דוקא בשטרי אקנייתא אבל בשטרי
 דלית בהו קניין חיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוס עד
 חשרי כו', מ"מ לא חשבו אלא לכדמת הזמן ולא חשבו
 לקנויית הלוה עס המלוה דיכתוב שטר כאילו הוא חייב לו
 ואינו חייב לו דאל"כ אין לדבר סוף דאף כשלוה והמלוה
 ביחד היה לנו לחוש לזה אלא ודאי אין לנו חוששין לקנויית
 אלא בשטר דאית ביה ריעותא אבל לא במידי דלית ביה
 ריעותא דלא נחשדו ישראל בהכי וכ"ס וק"ו בגדון דידן
 דשטר זה שעשה ראובן לשמעון יש בו קניין כדרך שטר
 הנעשה בערכאות ונשתעבד מיד והוי כשטר אקנייתא דאין
 חוששין לקנויית. ועוד אני אומר אף אם היה אמת שעשו
 לוי ושמעון קנויית ביחד וכתבו לראובן ואמרו שלוי נתחייב
 לשמעון עד שנשתעבד לוי כנגד שמעון שראובן חייב לשלם
 לשמעון דאע"ג דנהגו בו מנהג רמאות וכן לא יעשה מ"מ
 איבו דאפסיד הנפשיה דככל מקום שהיה לו ליזכר לא
 חיישינן לקנויית וראיה מהא דאיתא פרק חזקת הבתים
 (דף מ'): אמר רב יסודס האי מתנתא עמידתא לא מגביין
 כו' עד הסוף גברא דאזל לקדושי איתתא אמרס ליה אי
 כתבת לי כולכו נכסך הוינא לך ואי לא הוינא לך. אזל
 כתביה לה לכולכו נכסיה איתא בריה קשישא אמר ליה וססוף
 גברא מה תהוי עליה אמר לכו לסדי זילו איטמרו בעבר
 ימינא וכתבו ליה איתא לקמייה דרבא א"ל לא מר קנה ולא
 מר קנה כו'. והשתא תיפוק ליה דהאב וכוו עשו קנויית
 ביניהם על האשה ואפילו אי הוה מתנה גלויה ומפורסמת
 לא להוי מתנה אלא ודאי ש"מ דאע"פ שהס עשו קנויית
 מ"מ האשה ה"ל למידע ככל לוקח הקונה שדה המשוועבד
 לאחרים דאין חילוק סה אם עשו קנויית או לא וה"ם בגדון
 זה. ובגט פשוט (דף קע"ב) במשנה רשב"ג אומר הערב
 לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא
 יעשו קנויית על הנכסים של זה ויחזיר את אשתו, ואמרין
 בגמרא משה בר עזרי ערבא דכתובתא דכלתיה הוה רב
 הונא בריה לורבא מרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר
 אביי ליכא דליסביה עלה לרב הונא ונגרשה לדביתיה ותיזיל
 ותגבי כתובתה מאבוס והדר נהדרס. א"ל רבא והא ידירנה
 הנאה תקן א"ל אביי אטו כל דמגרש בני דינא מגרש כו'.
 עד ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איזה רשע ערוס זה המשיח
 עלה למכור בנכסים כרשב"ג, כו ונורבא מרבנן שאני. הרי
 קמן דאביי למדו לעשות קנויית על אביו והיה מועיל אפילו
 באיש אחר שאינו כו ות"ח. דהא דהגן ידירנה היינו
 לכתחלה, שב"ד שמגרש לפניהם יזירו בדבר שלא יפסידו
 הערב אבל אם גירשה ולא הדירה ודאי גובית כתובתה
 וכדאמר אביי אטו כל דמגרש בני דינא מגרש וכזה אמרין
 סס בערכין פרק שום היתומים (דף כ"ב) ענין הקדיש
 נכסיו וגירשה דלריך להדירה דאדם עובס קנויית על
 הכקדש. אבל לגבי לקוחות לא חיישינן ואין לריך להדירה
 דאינהו דאפסידו אנפשיהו. וכן אמרין פרק החובל (פ"ט)
 כל אשה לגבי בעלה ודאי מחלה. ואמרין בכתובות ליכא
 דלסבו עלה דלמחול כתובת אמיה לגבי אבוס כו'. הרי בכל
 המקומות לא חיישינן למה שעשו קנויית וה"ם בגדון זה
 אע"ג

הוא שראובן אינו חייב לו כלום, ואפילו אם ידעו שראובן חייב לו והוא אומר שאינו חייב לו הרי ראובן פטור ממנו. וכן כתב מהר"ם והוא במרדכי פרק יש נוהלין ראובן אמר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר זודאי איך חייב לי שאפילו אין שמעון מוחל לו שראובן פטור מע"פ שראובן בטלמו יודע שחייב לו וכדאמרינן בגמרא כו' ח"כ ס"ה זכאן מע"פ שראובן נחן שטר שיטבד לשמעון ושמעון הודה שאינו חייב לו כלום מהני הודאתו והוי כמלוה שאומר שטר שבידו אמנה הוא דאמרינן תבוא עליו ברכה. ומאחר שראובן אינו חייב לשמעון, ח"כ מנה אין כאן משכון אין כאן דאין ללוי שום כח בשטר זה הנכתב על שם שמעון שיוכל למשכון, בפרט ששמעון הודה בשטר השותפות שאינו חייב לו ראובן ואיך יוכל לוי למשכן לו שטר שהוא עלמו מודה שאינו אלא חספה. וזו טענה חמישית לדעתי לפטור זו את ראובן: ומה בשאלת שראובן אומר ששמעון ידון עמו לפני יודעי דת ודין או לפני זבל"א ושמעון משיב שרולה לבוא עמו לפני סוחרים שידונו לפי אומד דעתן, אינו לריך להשיב בזה כי הדין פשוט שהנכתב יכול לומר לא אדון בפני דיינים אלו רק בפני אחרים הגדולים מהם כדמוכח פרק זה בורה לגבי כי דינא דרב כונא ורב חסדא וכ"ש לדעת הסמ"ג דאפילו מגדול לקטן יכול להסתלק הנכתב כ"ש מקטן לגדול דלכ"ע מסתלק. ומה שטוען שמעון כי הסוחרים ידונו לפי אומד דעתן תואנה הוא מצד כי גם הדיינים יודעי דת ידונו לפי אומד דעתן אם הוא אומדנא המוכחח כי אומדנא המוכחח הוא הדין לאמתו כמו שמלינו במעשה של שלמה ע"כ הזנות, וכמו שהאריך הרמ"א בתבוצה בענין זה, ולכן אין צין הסוחרים או הדיינים אם שניכס הם בתי דיני יבראל כי תורה אחת לכלו והנכתב יכול לומר לא אדון בפני אלו רק בפני אלו כל זמן שהם במקום אחד. וכו' הנראה לי בשאלתך, ובזה שלומכם יבגא:

לד אשר שאלתני אם מותר ליטב על תיבה שיש בה ספרי קודש או יש לחוש בזה משום גזיון הספרים:

תשובה גרסינן פרק מי שמתו (דף י"ח.) ברוכז יל החמור וס"ה עמו מפשילו לפניו וא"כ י"ה מחירה מפני הליכטים מותר לרכוז עליה ט'. וכן פסק הפוסקים בפרט הטור סימן רפ"ב ז"ד ואמרינן במנחות פרק הקומץ (דף ל"ב:) מטה שיש בה ס"ה חסור ליטב עליה. הרי מבואר שאסור ליטב על הספרים ואפילו על מטה ס"ה עליה כ"ש על הספרים עלמן. ואין לחלק בין ס"ה לשאר ספרים כמו שמלינו שחלוקים לענין תשמיש המטה לפי דעת הרמ"א פרק מי שמתו כדאיתא התם ואפילו הכי נראה דלענין זה אינן חלוקים דהא קדושת ספרים עדיפי מעלמות מתים שדין כס ת לענין זה כדאיתא במרדכי. ואני רואה כי קדושת ספרים גדולה מקדושת עלמות דהרי אינו חסור לשמש בבית שעלמות של מתים הם ואסור לשמש בבית שיש בהם ספרים אלא ח"כ נותן בכלי חוץ כלי כמו שכתב שם הרמ"א. מיהו יש לדקדק דלמא הואיל והם נהונים בתיבה הרי הן ברשות בפני עלמן וכמופסקים דמו. מיהו נראה דאין לחלק בזה דהא אמרינן פרק מי שמתו (דף כ"ג:) לגבי תפילין מע"פ דהניחן כלי חוץ כלי חסור לשומן תחת מרחבותיו כ"ש תחת מרגלותיו ולא אמרו דהכלי מפסיק, וס"ה לענין ליטב עליהן, וידוע כי קדושת ספרים עדיפי מתפילין דהא אמרינן במסכת שבוטות פרק שבוטות הדיינים (דף ל"ה:) לענין שבוטות דאורייתא דבעינן לאנקוטי חפלא דלא משבעינן בתפילין אלא לתלמיד חכם כו' וכחצו הפוסקים לענין שמוש דאם פירם עלית על גבי ארגז מיקרי כלי חוץ כלי הרי כהן דארגז אינו חשוב רק כלי אחד אלא אם כן הארגז גדול היולא

מע"ג דעשו קנוניא ונכנסו בערבות על פיהן ודאי נשתעבד. ואי לוי חתן ראובן הוה ת"ח ודחיק ליה שעתא וראובן הוה כמשה בר עלרי אפשר דהוה שרי לאחזבי ליה עלה זו דבעל כהשתו וכו' כצנו, דאמרינן צנו ות"ה שאני. ואין לחלק ולומר דשאני הכא דהקנוניא נעשית קודם שנעשה ערב ודאי אילו הוה ידע ראובן מקנוניתן לא נשתעבד ולא דמי למשה בר עלרי וכן בהסיח דערסין וכתובות ופרק החובל כולם הקנוניא נעשית אח"כ בזה אין לחלק מכה רחיה דמתנתא עמירתא דלעיל דבשעת הקידושין של אשה כבר נעשית הקנוניא ואפ"ה הוה מהני בכל מקום דס"ל ליה, ותו דאף אם עשו קנוניא ביחד מ"מ מאחר שהודה לוי שחייב לשמעון כבר נתחייב לו מידי דהוה אומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר שחייב לו כדאיתא פרק הנושא (דף ק"ה) וס"ל ראובן כאילו הוה ערב בעד מתנה שנתן לוי לשמעון דמשתעבד לכ"ע מע"ג דכתב ר' ירוחם נתיב ט"ו ח"ה הנעשה ערב בעד מתנה די"א דלא הוי ערב בשעת מתן מעות. וכן דעת הרשב"א ריש הניזקין. מ"מ בקניין משתעבד לכ"ע דאין לאחר קניין כלום ולא מהני מה שראובן אומר אילו ידעתי שלא חייב לו ממש לא הייתי ערב דכל זה אינו אלא דברים שבלב ולא הוי דברים דא"כ כל ערב שבעולם יפטר בחיזו טענה, כל זמן שלא ביררו לפניו ענין העסק. וכבר נתבאר שכל זה אינו לפי הנראה דכל זמן שאין כאן אומדנא דמוכח איכו דאפסיד אנפשיה וכל שכן בשטר שטבד שלדעתי אין כאן קנוניא רק שהחייב היה ע"ד השיתוף רק שלא פירשו הענין לראובן דודאי הערבות קיים. אך אם כה יאמר שמעון ויודה לראובן שהחייב היה ממקום אחר וכבר מחל ללוי אוחו חייב כי כבר נתפרע מראובן או מלוי ולכן החזיר השטר ללוי פשיטא דראובן פטור אז מאחר דהוי שטר שנמחל שיטבדו. אבל כבר נתבאר שאין ראיה שהערב ביד לוי רחיה של כלום דבנדון זה אין לשמעון עסק עם לוי בעד השטר שיטבדו של ראובן כי ראובן נעשה עלמו החייב ולוי נפטר משמעון מאותו סך וא"כ לא הוי אלא כאילו הוי שטר ביד אחר ולמה יאמר שכבר נמחל שיטבדו הלא יודע אם פרע לו או לא דבדאי לוי לא פרעו מאחר שאין לו עסק עם לוי עוד באותו שטר השיטבדו כי לא נזכר בו וחזקה שאין אדם פורע מה שאין עליו לפרוע ואומדן דמוכח הוא שלא נפרע שטר זה רק כשהוא באחד מב' פנים הנשארין או שנעשה מתחלה על דעת השותפות שעשו אח"כ או עשו קנוניא על נכסי ראובן ואמרו שלוי חייב לשמעון ולא היה כן. וכבר נתבאר כי בכל אחד מאלו שני פנים נלכד ראובן בתחבולות ונשתעבד ולכן גם העד לא פשע במה שחתם על צ' השטרות כי מאחר שאפשר ששניהם היו אחת באחד מן הדרכים הנזכרים ודמיו להא דאמרינן פרק חזקת (דף מ"ח:) מאן דחתם אשטרטא שפיר חתם ומאן דחתם אמודעא שפיר חתם. אך בזה יש לדקדק מאחר שראובן שיטבד עלמו נגד שמעון שחייב לו השטר השיטבד, ובשטר השותפות כתוב איך שלוי נתנו בידו בהזרת משכון להיות לו על אחריות בהפסדה בשותפות שביניהם, וזה נעשה מראון שמעון, הרי הודה שראובן אינו חייב לו ומחל לו על שטר, אף אם היה האמת שחייב לו ואין ביד לוי שום זכות למשכן שטר של ראובן חמיו שהרי אינו שלו ולא נכתב על שמו ובזה נראה שראובן יזכה בדינו ויפטר מכה טעם זה. וראיה שהודאת שמעון לגבי ראובן הוי הודאה מאחר שכתוב בשטר השותפות שקבל שטר השיטבד בתורת משכון מהא דאמרינן סוף פרק בתרא דכתובות (דף ק"ע.) במשנה העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר הכני נוח לי כו' עד עשה סימן לאחר אבד את זכותו, ופירש"י אפילו לאדמון דכאן לא שייך למימר הכני נוח לי. וא"כ ה"ה בנדון דידן מאחר שהודה שמעון ששטר זה הוא ממושכן בידו מלוי ח"כ

שאלות ותשובות הרמ"א לד רה

מכלל כלי וחולק רשות לעלמה, וזה מצוה במסכת אהלות
 וכחצו הרמב"ם הלכות טומאת מת ע"ש. מיהו כבר נחבאר
 דכחצו ארגז גדול ואפ"ה אינו חשוב רק ככלי אחד
 וכמו שנהבאר ונ"ע. והנה לא אוכל לדקדק עכשיו בדבר
 זה באשר ספרי אין בידי. אמנם יש לדקדק איזה מיקרי
 ספרי קדש לענין זה דאמרין פרק כל כתבי (דף קי"ז).
 וכחצו הרמב"ם סוף פ' כ"ג מהלכות שבה דכפרים הכתובים
 בכל לשון או בכחצו אחר אין מילין אורח מפני הדליקה
 ובחול אסור לקרות בהן אלא מניחן במקום הסורף וכן
 מתאבדין מאליהם, ואם בספרים שלנו הכתובים בכחצו
 משיט"ה שאינו כתב אשורי אשר נכתב בספרים יש לומר
 דקדושתיהו לא חמורה כ"כ, ולכן יש להחמיר בהפילין
 הנכתבים בכחצו אשורי (דקדושתיהו) יותר חמורה, ואע"פ
 שהרמב"ן כתב דאסור לקרות בהן ואינו קורין בהם ועיקר
 ספרים שלנו כתובים או נדפסים בכחצו אשורי והוא
 מטעם שאנו כותבים תורה שבעל פה כמו שפסקו הפוסקים
 ואיתא בגמרא מטעם דעת לעשות לה' הפרו תורתך ח"כ
 ה"ה בכתיבה זאת, ואפשר דהראשונים ז"ל המליחו כתב
 אחר כדי לכחצו הדברים שבע"פ ואע"פ שלא יתנו לכחצו
 אפשר דהיינו בכחצו אשורי שהתורה שכתב נכתב בה אבל
 בשאר כתבים אין לחוש. מ"מ אפשר לומר דקדושת ספרים
 אלו אינו חמור כ"כ כמו קדושת תפילין ומהני צבו כלי
 להפסקה ונ"ע. (הערתך מכתב יד הגאון בעלמו):

לה אשר

שאלת ידידי על מה שכתבתי בשולחן ערוך
 סימן תפ"ח בענין הלל שמברכין לקרות את
 הסלל ובמנהגים כתב שנהגו העם לברך לגמור הלל וכן
 משמע באשיר"י פרק היה קורא (ובמגדל עוז סוף ה'
 זכרות להרמב"ם). עוד כתבתי סימן ת"ל שנוהגים לקרות
 שיר השירים בפסח ורות בשבועות וקהלת בסוכות והעם
 נהגו שלא לברך לא על מקרא מגילה ולא על מקרא כתובים
 ובמסרי"ל כתב לברך על מקרא מגילה. אומר אני אשיב על
 האחרון ראשון באשר כי הוא העיקר בעיני בעלתיך.
 אמר כי כדברי מסרי"ל כתב בעל אבודרה"ם והם
 הקדמונים שיסדו המנהגים וכן מלאתי בהגהות מיימוניות
 הלכות ע"ב פ"ה וז"ל ויש במסכת סופרים דאמגילת רוח
 ומגילת קינות ומגילת שיר השירים מברך על מקרא מגילה
 וכן נהגו הר"ם אך שיש לאומרו נוחה ובלחש עכ"ל. וכן
 כתבתי בעלמי בחיבורי דרכי משם אשר ממנו סדרתי
 השולחן ערוך וכן דקדקתי כמה שכתבתי והעם נהגו שלא
 לברך כו' ולא כתבתי סתם וכן נהגין כמו שהוא מדרכי
 בשאר מקומות ופיק חזי מה עמא דבר. וכן ג"ל מכמה
 עמים, ה' שבמנהגים של מוסר"ר אייזק טירנא שאנו
 נוהגין בתרייהו לא כתב כלל לברך על שיר השירים ורות
 וקהלת, ובידוע כי אילו היה דעתו לנהוג לברך היה כותבו
 כמו שכתב לגבי איכה לברך ויש לחלק בין אלו לקריאת איכה
 כי שם החזן קורא להשמיע הליבור והיו כמו קריאת מגילה
 לכן מברך עליו כמו במגילה ועוד כי אותה קריאה מוזכרת
 בגמרא סוף תענית דקאמר קורין בקינות והביאו הפוסקים
 (כדאיתא בהגהות מיימוניות) אבל קריאת של מגילות אלו
 אינן אלא מנהג בעלמא כמו שיתבאר. ולכן נראה מדברי
 מסר"א טירנא שדין חלוק מאיכה ומגילה ואין לברך עליהן.
 וכן נראה מדברי הגהות מיימוניות דקאמר וכן נהג מסר"ם
 מכלל דשאר אינשי לא נהיגי הכי. הטעם השני ג"ל שלא
 לברך וזה כי במסכת סופרים כתובה הגי' הכי על שיר
 השירים ואיכה ורות מברכים על מקרא מגילה אע"פ
 שכתובה בין הכתובים ובמדרכי פ"ק דמגילה בהג"ה מייתי
 הגירסא בסגנון אחר וכתב דאם כתובים בין הכתובים מברך
 עליהם על מקרא כתובים ומאחר דאיכא חילוף בגירסות
 נראה דאם כתובים בין הכתובים כמו בזמן הזה דאין

מגילות אלו כתובים במגילות כמו צימיהם להוילא נפיש
 מפלוגתא נראה דאין לברך עליהו כלל דכרי חס מברך
 שלא כדינו אינו מועיל ומברך ברכה לבטלה. הטעם
 כשלישי כי יש להמוס על ברכה זו למה, וכי קריאות אלו
 חיובא לברך עליהו אשר קדשנו במצותיו ולונו, וכיין מלינו
 שונו חכמים על כך שהרי לא נזכרו קריאות אלו בתלמוד
 ולא בשום פוסק (מפורסם) כי אם בדברי האחרונים ובקלפת
 מדרשות וכמה נחבצטו הראשונים ז"ל אם יש לברך על
 קריאת הלל בר"ח כמו שהאריכו החוס' פ"ב דתענית ופרק
 היה קורא וכן האריך שם האשיר"י והמרדכי וסר"ן פרק
 כמה מדליקין שרוב הגאונים הכחימו שלא לברך עליו
 הוהיל ואינו אלא מנהג דומיא דחבוב ערבה דחביט חביט
 ולא ברך וכל שכן במנהג כזה. ואף כי ר"ת ז"ל כתב
 לברך על הלל דר"ח ושמברכין על מנהג כמו שהאריכו
 הפוסקים הג"ל כדבריו וכן כתב הר"ן וכן פשט המנהג
 לברך על הלל דר"ח, מ"מ ג"ל דלא דמי להם דשאי הלל
 שהוא מנהג קבוע בכל ישראל כמוזכר בתלמוד מה שאין כן
 במנהג זה לא וראה במקומות אשר נהגו לומר חיוב בחשעה
 באב או במקומות שאומרים תהלים בכל בקר וכי יש לברך
 עליהו ואף כי דבר זה נמלא כתוב בשם מהר"ם וסמך על
 מסכת סופרים אינו מובן לי. ואי לא מסתפינא לחלוק על
 סברת מהר"ם ז"ל אמיתא כי דברי מסכת סופרים לא כוונו
 כלל על קריאות אלו כלל. ואעתיק לך לשונם הסה וז"ל ריש
 פרק י"ד הקורא צרות ושיר השירים באיכה ובמגילת אסתר
 לריך לומר על מקרא מגילה ואע"פ שכתובה בין הכתובים.
 הקורא בכתובים לריך לומר אשר קדשנו במצותיו ולונו
 לקרא בכתבי הקדש עכ"ל. ובידוע שאין שום מנהג בעולם
 לקרוא בכתבי הקדש בצבכ"ג ולכן נראה שכוונת מסכת
 סופרים באחד משנים פנים, או שנאמר שמה שכתב לברך
 על כתבי הקודש היינו צימיהם שהיו נוהגין להפטיר בכתבי
 (הקדש) במנהג ששבת כמוזכר פרק כמה מדליקין ובהכי
 זיירי שם סוף פרק י"ג, ואפשר שכמו שמנהג זה נשתנה
 כך נשתנה מנהג של קריאת מגילות אלו ואפשר שצימיהם
 היו רגילים שאחד היה קורא מגילות אלו לפני העם להשמיע
 קריאתם את שאינו בקי ולכן כתב לברך עליהם כמו בשאר
 דברים בקורין או מפטירין בהם בליבור ולכן בזמן הזה
 שאין נוהגים כן רק באיכה ובמגילה אין לברך על האחרים
 כי מה שכל יחיד קורא מגילות אלו אינו אלא קריאת בדברי
 מגילות אלו כקורא בתורה בעלמא ואין כאן כבוד ליבור
 לברך מאחר שכל יחיד קורא בעלמו. ותדע שהרי מה
 שמברכים העולים לקרות בתורה אינו אלא משום כבוד
 ליבור כמוזכר בדברי התוספות והרא"ש פ"ק דזכרות כ"ש
 בקריאות אלו שאין כאן כבוד ליבור מאחר שכל יחיד קורא
 בעלמו וכי נסלק אדעתין שכל יחיד שקורא הפרשה כשאין
 ס"ת בבית הכנסת לברך עליה ולכן לא נזכר בשום פוסק
 לברך על מגילות אלו זולת בדברי הג"ה המזכרת. ועוד
 אפשר לומר דמסכת סופרים לא מיירי אלא כשמשיכים
 לתלמוד במגילות אלו דאז יש לברך על קריאתה על מקרא
 מגילה וס"ל כמ"ד פ"ק דזכרות דעל מקרא ומדרש מברכין
 אבל לא בתלמוד ולכן כתב דנשתנה ג"כ ברכה זו במגילות
 ובכתבי הקדש שלא לברך עליהו לעסוק בדברי תורה רק
 לקרוא מגילה או לקרוא בכתבי הקדש אבל לברך על קריאתן
 שאנו נוהגין וכבר ברך ברכת התורה בהשכמה לא מיירי
 ציה במסכת סופרים לדעתי. הטעם הרביעי ועיקר הוא
 בעיני דאף אם נאמר דיש לברך עליהו ושלזה נכתבונו
 מסכת סופרים היינו דוקא כשהם כתובים בתקנים בקלפים
 ובמגילות כמו שהיה דרך הספרים הראשונים כתובים בגלילה
 כס"ת ואע"פ שכתוב בני' מסכת סופרים אע"פ שכתובים
 בין הכתובים מ"מ מיירי שכולם כתובים בכתב אחד בקלפים
 כדרך ס"ת וכמו שהיה המנהג צימיהם אבל בחומשים שלנו

קחמר דחס גרופים מן המולייר דכיוונו שהיו במולייר חף בלא חס חכורים מפני שהמולייר שומר חומו חע"פ שאין חס תחתיו ומחמם מים שנתנו בתוכו חף בלא חס. וכן כתב שיבולי לקט וכתיבו האגור בסדיח וכן משמעות דברי הפוסקים דמולייר הגרוף מיירי וכדליתחא במשנה פרק כירה לענין נתינת מים לחובו בשבת. ולא חוכל להחריך בזכ ושלוס וחיים. גאוס משה איסרלש מקראקא :

לו נשאלתי על רחל בת ת"ח שנשאת בוויניזים לראובן שהוא מצני פראג וסתנו שיעמוד שנה אחת בוויניזים לזון את אשתו בבית חמוי וללכת שניהם אח"כ לפראג, ובתוך השנה הסיח פור ובלה כל נדוניית אשתו וכל מה שנתן לו חביו והלך דדרכים לא עובים עד כי נמלאת גובה בידו וכבושת גב כי ימלא הלך לו לעיר פראג הוא לבדו וגם שם עשה על פי מדותיו כי נתחבר לעושה זיוף חותם המלכות ונתפס בעד הזיוף שהוא וסוכרה לברוח גם משם זה כמה שנים נחמת סכנת נפשו והלך נע ונד בארץ ובתוך הזמן חזר לוויניזים ונולד לו בן והוא עשה כבן י"ג או י"ב שנה ובתוך זמן זה לא שלח להם מזונות לזוגם ולפרנסם רק עמדו חמיד בבית הס"ח להולאותיו ולפעמים היה חוזר לוויניזים בידים רקניות. וגם נולדה לו בת חוץ זמן מה חלה דחיים לכל יבראל שבקס וזה דרכו ככל לו מבקש למודו והיו מולא ונמלא גב או קוביוכטום כמפורסם למבחדלי ארץ אשכנז מה שעשה באשתי פראג מלבד עבירות שבין אדם למקום כנגלות לכמה בני אדם. ועתה רחל אשתו מתאוננת ומתלוננת לפני כל יודעי דת ודין שימלאו חיזו תרופה למחלתה. כי להזדווג עם איש אשר חלה לו אי אפשר מפני כבודה וכבוד בית חביו ואין לך טענת מאיס עלי גדול מזה, וללכת אחריו לפראג כאשר היה החלי ביניהם בשעה שנבאת אי אפשר כיון שברח משם מחמת מרדין, וללכת אחריו במקומות אחרים אינה חייבת בכך וזו גדולה על כולם כי זה יותר מי"ב שנה שאינו זכר והיו מפרנסה, וגלוי ומפורסם הוא שאין לו צמח לזונה ולפרנסה, האם חמות צרעב או תכיה מועלת על הליבור להפרנסה היא וצנה מן הלבדקה. ועל זה היא מבקשת שתתן לה נפשה בשאלתה לכוף האיש הזה לגרסה :

אם אמרת להכניס ראשי במחלוקת תורי רב רבני רה"ש ויהארוניס צמה שכתבו בטענת מאיס עלי ירח אני פן ירללו את מוחי כי רבו דעות המחמירים כמו שכתב טור א"ח סוף סימן ע"ז בשם הר"מ מרובטבורג ז"ל וז"ל. ובאר עוד בתשובה וכתב שהסכימו חכמי אשכנז וחכמי ארפת בטענת מאיס עלי אין לכוף הבעל לגרש לכן יזהר כל דיין שלא לכוף לגרש בטענת מאיס עלי וכן אין כופין אשה להיות אלו עכ"ל. הלכך התייחס צהא כמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו סימן תהנ"ט דינא דמורדת וז"ל כי הוינא דינא דמורדת לא חסקית מיניא חלא כמו דמסיק תעלה מצי כרצא כי רבו צה דיניס, דינא דמתניתין ודינא דגמרא ודיני דמתיבתא, ועוד הליבו לה ליון באתרוניס ואין יתמי דיתמי לא ידעיין איך נפתח לפניכס מורי עכ"ל. ה"כ דין דמאיש עלי לא גרע מדין מורדה לענין זה. ולכופו נמי מטעם דגנב או קוביוכטום הוא או עברין אין לנו ראיס להשען עליה דהא חפילו מומר להכניס אין כופין אותו לגרש חלא לרצונו ולסמוך על מה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו כלל ל"ה סוף סימן ח' אינו משגיגת ראו לסמוך עליה דהתם עיקר התשובה הסיח היה על צה עובים שנתקדשה בטענת שאלה וזה שאינו חס ראו והגון לידבק צה עובים גרם לו לכנוב שיה לו לסמוך על דברי קלח רבותיו שפסקו דינא דמורדה וכופין אותו לגרשה חבל באשה נבואה שנים רבות ע"כ בעלה כנדון דידן אין ע"מ

אין לברך עלייסו דלא עדיפי ממגילת אסתר שכתבו הרבס מן הראשונים שאס קוראה בחומס שקורא אותו בלא ברכה (וכן פסק הקה"ק) וכל שכן במגילות אלו ואפילו למאן דחולק שם וס"ל דיש לברך על המגילה בחומס בשעת הדחק ומדמי ליה ללובב שמברכין עליו בשעת הדחק וכמו שכתב הרוקח וסבור סוף סימן תרל"א מ"מ יש נסוכים שאין לברך על מגילות אלו דחס היה ראוי לברך עלייהו היה לכדר אחר מגילות הכתובות כתקנס כמו במגילת אסתר דלכ"ע מחוייבים לכדר אחר מגילה כשירה ואין לברך על החומס חלא, מכח דחק וכדיוו בלובב ומדלח מהדריקן עלייסו כלל ש"מ דאין המנהג לברך עלייסו. מכל חלה נראה דיותר יש לחוש לברכה שאינה לריכה ממה שיש לחוש שלא לברך דברכות אין מטככות :

ועל אשר שאלת צענין ברכת הלל נראה כאשר כתבתי כדי להוליא נפשין מפלוגתא שהרי מוסר"ס כתב שאין לברך לגמור ואם שהר"ש כתב שאין להקפיד כי פירוש לגמור הוא כמו לקרוא מ"מ לקרוא עדיף עפי ואין לומר הא דאמרן פרק כ"מ דפליגי ההם אי מברכין המוליא או מוליא לחס מן הארץ וקאמר ההם לכ"ע מוליא לעבר משמע ובהמוליא פליגי ואפ"ה פסק ההם המוליא דהא פירשו ההם החום' וז"ל חע"ג דמוליא כ"ע לא פליגי מ"מ מפרש טעמא בירושלמי דהמוליא עדיף בכדי שלא לערב האותיות הטולם מוליא כו' גם מהא דפסקו פ"ק דפסחים דהלכתא על ציעור חנוך חע"ג דבלצטר כ"ע לא פליגי וכתב שם הר"ש הטעם מובס דאמרין מברכותיו של אדם ניכר אס ת"ח הוא וסמברך על ציעור יודע דעל ציעור נמי להבא משמע חנמא בלריך להשמיטנו חדוש בצרכותיו. מ"מ הרי פירש שם הר"ש (הטעם) דלריך לברך על ציעור כדי להשמועין דגם על ציעור להבא משמע ובלא יטעם לומר דעל ציעור לטעבר ואם ברך כך לא ילא עכ"ל. ובכאן לא שייך האי טעמא דליכא למטעי לומר דלריך לאשמועין דחס ברך לגמור דינא ולגמור לקרוא משמע דחף חס לגמור משמע לגמור ממש מ"מ ילא דהא לדברי מוסר"ס אין פירושו של לגמור הוא לקרוא ואפ"ה יולא צו. ועוד דהא דנהגו לומר לגמור לאו מחאי טעמא נהגו דח"כ אפילו בר"ח דאין גומרין הלל סוס לן לברך לגמור כדי להודיע בפירושו לקרוא וכמו שכתב הר"ש פרק היה קורא חלא ש"מ דאין נפקותא בכדי ולא נהגו לומר לגמור רק כדי להודיע שגומרין הלל וכמו שכתב הר"ש פרק היה קורא טעם המנהג. ואין להקשות דמ"מ הרי הר"ש כתב דנהגו לומר לגמור וא"כ למה לא נעשה כמנהג. ונראה דהר"ש לא קאמר חלא להחזיק המנהג שפי' גומרין הוא קורין ובודאי במקום שנתפשט המנהג אין אנו לריכין לבנות המנהג מטעם שכתב הר"ש חבל במקום שאין מנהג ראוי לחוש לדברי מוסר"ס ולברך לקרוא דאז יולא לכ"ע. כן ז"ל :

עוד שאלת הא דליתחא סוף כל טעה אשה לא הלוג במים שלא לז. ופירש"י כל שכן בחמי האור (וקאמר שם דאפילו עברה ולשה צהן אכור) וכן כתבו כל הפוסקים, חס מהני לזון לחמי האור או לא. ל"ל בפשיטות דלא מהני דלא מיבעיא לפירוש ר' אליעזר מניין דפירש דמים שלא לנו אין להם תקנה כל שכן בחמי האור. חלא נראה דאפילו לפירוש רש"י דס"ל דמים שלא לנו איהו להו תקנה נ"מ בחמי האור גרע עפי דהא צמים שלא לנו לפירוש רש"י חס עברה ולשה צהם מותר ובחמי האור אכור ולכן לא מלינו לשום פוסק דלישתמוט לומר דלית תקנה לחמי האור. ואל טענה צמה שאסרו מים הגרופים מן המולייר ופירש רש"י שהחוס (המולייר המחזיק חומו) מחממן ותידוק מזה דדוקא הגרופים מן המולייר חבל בלאו הכי שרי. דזה אינו דבגרופים מן המולייר ל. מיירי שנתחממו על האש ואח"כ עמדו במולייר חלא מיירי שלא היה שם חס מטולם ולכן

שאלות ותשובות הרמ"א לו רז

לומר שדעת הרמ"א הוא לכוף ולגרש מטעם שאינו כגון או שהולך בדרך לא טוב דהא איפכא שמעינן מפסקיו פ' אע"פ ומתשובותיו כלל מ"ג סימן ח' בטענה מאיס עלי וע"ש. והא נמי טענה מאיס עלי הוא מטעם מעלליו אשר לא טובים ומטעם זה אין כופין אותו. וגם מטעם שכתב חכם אחד שכיון שיש לו לקיים מצוות פריה ורביה שכרי אין לו צד ועשה יש חרם ר"ג שלא לישא אשה אחרת כייפיון ליה לגרשה הואיל והיא מואסת אותו מחמת רוע מעלליו. והביא ראיה לזה מהשבות ר' יצחק בר משה הכתובה בתשובות מיימוניות לספר נשים סי' ל"ד. כ"ל טעם זה תפל הוא מבלי מלח, דהתם במקודשת שחזרה בה מיימי ולא בנשואה שיש לו ממנה בן ולכנסו במהלוקת ז"ש וז"ה בקיום פריה ורביה ובתשובה שהיא שדה בה נרגה בסופה שכתב שקשה הדבר שא"כ עשינו תקנה לפרולות: אמנם אם יש ראיה להביא לזכות האשה הטובה הזאת אפשר להביא ראיה ממנה שכתב עור אה"ע בסוף סימן קנ"ד בהם השבות אביו הרמ"א ז"ל על האשה הטובה שיכופו לבעלה שיגרשה מפני שהוא מוכתב למלכות והוא בורח ממקום למקום ואינו רשאי לעמוד במקום אחד מפני סכנת נפשות והשיב וז"ל דבר זה תלוי בחקירת הדיינים אם הדבר ידוע שהינו רשאי לעמוד במקום שנשאת מפני סכנת נפשות אין לך טענה גדולה מזו כיון שהינו רשאי לישאר אלמנה והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת כופין אותו לגרשה עכ"ל. מכאן יש להביא ראיה לגדון דידן ולומר דדבר ידוע הוא שהינו רשאי לעמוד מפני סכנת נפשות במקום שהיה דר בו כשנשאת דהיינו בפראג שכן היה שהנאי ביניהם להולידה שמה אחרי עבור שנה ראשונה והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת ולכן כופין אותו לגרשה. אכן יש לגמגם על השבות זו במה שכתב בס' אה"כ וז"ל ואם רשאי להיות בעיר אה"ע שהוא מוכתב למלכות בעיר אחרת אין כופין אותו להוליד עכ"ל. שנראה מזה שאם איש זה רשאי ורואה לבוא בוויניציא"ה במקום האשה אה"ע שהוא מוכתב למלכות בפראג אין כופין אותו להוליד. ולכן יפה דן הגאון נ"י מ"ה כמח"ס מפדוואה י"ץ לכוף האיש הזה לשבץ בוויניציא"ה ולהתגלגל עם אשתו וזכו כיון שהוא רשאי לבוא שמה או שישלח לה גט וזהו יתקיימו דברי הרמ"א ז"ל בהשבות הנ"ל שאם רשאי להיות בעיר אה"ע שהוא מוכתב למלכות בעיר אחרת אין כופין אותו להוליד, דמשמע מהוך דבריו שהם אינו רואה לבוא בעירה לכשת מה הרי הוא כאלו מוכתב למלכות גם בעירה ולכן ראוי לכופו שיעשה אחת משתיים כמו שכתב הגאון הנ"ל: ואולם יש לפני דרך אחרת לכופו להוליד דהא אמרינן פרק המדיר (דף ע"ז ע"א) אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוליא ויתן כתובה אזל ר' אלעזר המרס לשמעתיה קמיה דשמואל אמר הכסוס שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוליד יכפוהו לזון. ואה"ע שפסק הרי"ף כשמואל וכן ר"ח ולא חשו להא דר' יוחנן דכבירא ליה כוותיה דרב הלא כתב הר"ן שם דבס"ג פסק כרב וכתב בשם הרשב"א ז"ל דאפילו לדברי הרי"ף ור"ח ז"ל אפשר לומר שהם אין ז"ל יכולין לכופו לזון כגון שהיה עני ואינו רואה להשתכר ולהכריח ולזון דכופין אותו להוליד דהא שמואל לא דחי להא דרב הלא מוכחי טעמה דעד שכופין אותו להוליד יכפוהו לזון דהא אם אין יכולין לכוף אותו לזון כופין אותו להוליד ע"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות אישות עכ"ל הר"ן ז"ל. וכפ"י זה כפ"י ממנו הוא משום דהוי דבר שיש בו חיי נפש כמו שכתב שם הר"ן ז"ל. וזה לשון הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות אישות ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא לריכה לו כופין אותו להוליד ותהיה כתובה חוב עליו עד שתמלא ידו ויתן עכ"ל. ושם כתב הרב המגיד כל מה שכתב הר"ן בשם הרשב"א כמו שכתבתי לעיל, וכתב הרמ"א ז"ל שם בפסקיו

סוף פרק המדיר אחר שכתב פסק האלפסי ור"ח דפסקו כשמואל כתב וז"ל ובהלכות גדולות פוסקים כוותיה דרב וכן יוחנן וכן אביו דאמרינן בירושלמי עלה דהביא האומר איני זן ואיני מפרנס מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כ"ש וכן מהכתב דאשה בושא לבא לב"ד כל פעם ותמות ברעב כדאמרינן פרק החולץ אשה בושא לבא לב"ד והורגת את בנה עכ"ל הרמ"א ז"ל. וכן כתב בנו בטור אה"ע סימן קנ"ד. הא קמן בעל הלכות גדולות והרמב"ם ז"ל והרמ"א ז"ל והר"ן והמ"מ ובעל הטורים כולו סבירא דכופין אותו להוליד כשהינו יכול לזון ולפרנס את אשתו, ובדאי נקטינן כוותיהו, ה"כ זכינו לדין דכיון שנשאת רחל זו זה כנה שנים ובעלה הניחה עזובה וגלמודה עם בנה דודאי כופין אותו להוליד דאם באמירה לבד האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוליד כ"ש זה טעמה מעשה אכזריות כזה זה שנים רבות וז"ל רואים בודאי שאין לו תקנה גם לעתיד דפשיטא שכופין אותו להוליד. הרי לנו שני דרכים אם לכופו לבוא לוויניציא"ה או לשלוח לה גט. אם לכופו לגמרי שיוליא ויתן כתובה מטעם שלא זנה ולא פרנסה זה שנים רבות וגם אינו יכול לזונה ולפרנסה להבא. ומה שכתבו החוס' פרק אה"ע (דף ס"ג.) והמרדכי סוף פרק המדיר לדחות אם כופין הבעל להשכיר עלמו ולהרויח כדי לזון ולפרנס את אשתו אינו מענין זה דלאו בכה"ג עסקינן בגדון דידן הלא ככופין אותו להוליד כשאוהב איני זן ואיני מפרנס או בטענה מעשים דומה לאמירה זו כמו שטענה האכזר והגבל הזה זמן ועדן. זה הוא שהעלה מלודתי בענין זה וה' ינקני משגיאות. ולכן ראוי לשמוע לדברי הגאון מ"ה כמח"ס מפדוואה י"ץ אשר כתב לבי דינא רבא במנוואה ולב"ד דק שבקרימוני"ה אשר נקראו בשם ז"ל על עסק זה מפי חלופים שבקראקא אשר גזרו על בעלה של האשה הטובה הזאת שקודם ר"ה יבא לגליל זה במנוואה או בקרימונה ושיעמוד שם שלשים יום להיות כהן לכל תובעיו ולא השגיחו על הימים הגוראים וימי החג שקשה לכל אדם ללכת מביתו גם לא לזון עליו שנים בואו לאחד מבתי דינים הנ"ל שיודיע לחמיו כי יבא. ועל כן ראוי על מכ"ת כאשר יבא אללכס האיש הנ"ל לגזור עליו שיודיע ביאתו לחמיו ושיחילו ה' יום אחרי ההודעה הנ"ל ולהוסיף עליהם אם יראה בעיני מכ"ת. ואם אי אפשר לכופו שיפרע מזונות אשתו ובניו לחמיו אשר הוליא משלו זה שנים רבות אם בטענה אין לו אם מטעם הניח מטותיו על קרן הצבי דל"ש בין אב בין אחר אינו גובה מזונות כמו שהוכיח הר"ן מן הירושלמי פרק נערה שנחתתה. מ"מ על גאון עוזבס מוטל להחזיר עגונה זו אשר לבוא שמרה ולכופו לגרש מטעם שאינו יכול לפרנסה ולזונה כמו שכתבתי או מאיזה טעם אחר כפי מה שיראה בעיני מכ"ת והב"ד אשר יבוא לפניו הדין הזה כי בודאי מלוא רבה היא לכל המטפל בה. כה מעתיד הטרוד ברוך עזיאל חזקיהו לב"ד למנחס השכ"ד פה פירארה. הועתק מלה במלה ואות בנות מנוף כתיבת יד הגאון הנ"ל והתימת ידו ממש ואני העתקתי. נאום הטרוד והנבון מבולס המכונה קפמן בכמר שמועיה ז"ל. עוד תשובה מהגאון ר' אליעזר אשכנזי ז"ל על ענין זה

בסימן ל"ו (דף רס"ט):
לז אמרינן פ"ק דמכות ת"ר אם צפתה פרט לקרן זיית, בלא איבה פרט לשונא, הדפו שדחפו בגופו, או השליך עליו להביא ירידה שהיא לורך עליה, בלא לדיה פרט למתכוון ללד זה והלכה לה ללד אחר, ואשר לא לדה פרט לתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע עכ"ל הגמרא. שמעינן דמתכוין ללד זה והלכה לה ללד אחר לא מיקרי שוגג שחייב גלות וכתב הסמ"ג וטעמה משום שהם קרובים לאוים ואוים רחמנא פטריה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר וכן אמרינן לענין נזקי אדם באדם אה"ע דאמרינן סוף פרק

הפשוט יכול להיות דפסולות דר"ל אם נשאר אות פשוט כגון מנו"ן זי"ן, וכן מכ' פשוטה כר', ואלדלעיל קאי דקאמר דאם נשאר מלא אות קטנה כמו יו"ד פסולה, ואם קאמר לא מיבעיא י' אלא חפילו שאר אות פשוט שכוף יותר גדול מיו"ד אפ"ה פסולה ולא מהני קריאת תימון דלא חכים ולא טפס מאחר שדמה לאות אחרת וכמו שמביא אח"כ מההיא דפרק הנוטה, ומעשה לא יקשה לך הא דפרק הקומץ דהוי נפסק ו' דויהרוג דהתם לא נדמה לשום אות אחר, כי היה נשאר יותר מיו"ד והיה דומה לו ולכן הכשירוהו ע"י קריאת התימון כן כ"ל. וכן מלאתי כתוב במרדכי שלי שכתבתי הפירוש אלל העמוד בחורף שער. ואל תחמה שלא פירשתי לכם כן בהיותכם עמי כי אין דומה שונה פרקו וכו', ועיין בספר המרדכי של מהר"ר מרדכי מפונזא ותמלאנו שם, כי ידעתי שכתבו במרדכי שלו. ומה שכתב שמהרדכי כתב שהאריך בתום' ולא מלאה בתום' שלנו, זה אינו דבר חדש כי כל דברי המרדכי בהל' קטנות כמעט כולם הם דברי תוספות ש"ך כמו שבאר רוב הפעמים וילמוד הסתום מן המפורש כי בזכרו שם התום' כוונתו על תום' ש"ך:

ב ומה ששאלת עוד במרדכי פרק במה מדליקין (ק"ב.ב.) שכתב מפטירין בנרות זכריה ולא בהשמים כסאי כו' עד אע"ג דתדיר ופאינו תדיר תדיר קודם כו' והקשים אדרבא היא הנוחנה דמכוס שהוא תדיר קורין בשל ר"ח קודם ואח"כ של הנוכה הוא האחרון ולכן מפטירין בשל הנוכה כו' וכמו שכתב המרדכי פרק בני העיר לענין ר"ח של אדר שחל בשבת כו'. לא קשה מידי דהרי במרדכי דפרק בני העיר בעלמא כתב שם החלוק דשאני ר"ח דמפטירין ביהודע משום דכלול ר"ח ג"כ בשל שקלים כו', אבל הפטרה דלא משתעי בשל ר"ח נדחית מפני של ר"ח חדא דתדיר קודם כו'. הרי לך דבהפטרה שהיא כמו הפטרת הנוכה שאינה מדברת כלל בר"ח נדחית מפני הפטרת ר"ח וא"כ מדינא היה לקרות בשל הנוכה תחלה ואח"כ בשל ר"ח ולהפטיר בהפטרת ר"ח וזהו יותר קדימה לתדיר ממה שנדחה הפטרת לגמרי ונקדימו לענין קריאת התורה בלחוד ולכן הולך לעמא דפרסומי ניסא. והא דקאמר במרדכי דבני העיר לגבי הפטרת אדר דמעטס תדיר קודם מקדימים הקריאה בשל ר"ח ואח"כ בשל שקלים ומפטירין בשל שקלים היינו דוקא בזה הפטרה שמדברת ג"כ משל ר"ח ואין ר"ח נדחה לגמרי. וזה דבר פשוט בעיני שפירשו הכי ותמיכה על שכלך וטוב הבנתך שלא שמת לבך על זה שהוא מפורש לנגד עיני:

ג שאלה שלישיית על לשון המרדכי פרק כל כתבי כתב ר' אליעזר מתי"ך דאף בסעודה שלישיית חייב לעשות על פת דבעינן דבר שחייב עליו ברכת המזון וטעמא כו' והקשית למאי הולך לומר דבעינן דבר דמזכירין עליו ברכת המזון כו' הלא בזהו מקרא שלומדין הימנו שלש סעודות כתוב בעלמא לחם כמו שאמר שם המרדכי דהוה קרא דמפקינן מיניה שלש סעודות אלחם קאי דכתיב הוא הלחם כו'. זהו ענין שאלתך. והוספת לומר דבסמ"ג ובא"ח לא הזכירו ענין ברכת המזון כלל. מ"מ נראה דלא קשה מידי דהא בקרא לא כתיב רק לחם ולא פת וכל הסעודה מיקרי על שם הלחם כמו עבד לחם רב ולכן אמר להם בזמן כי זהו הלחם שנתן להם הקב"ה לאכול וידוע כי המן לא היה דוקא בצורת פת. ומקרא מפורש הוא והמן כזרע גד וגו' שטו העם ולקטו וטחנו ברחיים או דכו במדוכה ובשלו בצרור וגו'. וכבר דרשו ז"ל שהמן היה משתנה להם לטעם הנאפים והנענשים והמבוסלים לכן הולך לומר דבעינן דבר שמזכירין עליו ברכת המזון שהוא פת עלמא, ולא מיני תרגימא הנעשים מחמשת המינים אע"ג דמיין זייני, ומפרש הטעם דמאחר דמלינו גבי ברכת

המזון

כילך הרגל פלע תחת פלע לחייב על האונס כרלון מ"מ לא רבי רחמנא אונס גמור רק אונס דהוי כעין פשיעה. וכן משמע בירושלמי דפטור אונס גמור דפטור אדם הישן היכה דאדם קדש לכלים וכמו שכתבו התוספות פרק השוכר את האומנים והמרדכי הביאם ריש פרק המניח. מכל הנזכר יש ללמוד לענין זה הדין הנוכחי נקרא פ"פ אשר אלהים אלה לידו שנסע עם משרתו אשר אהבו על העגלה והנער רכב לפניו על הסוסים להנהיג העגלה והוא ישב על העגלה ובידו כלי משחית הנקרא ציק"ש ורלס לפנותה ולזרוק מלאה ולירות אל השמים וכאשר הרים הכרזל אשר עליה האבן אשר נתן אל והניחה עליה בא השטן בתוכה וילאה באש עם אבן ברזל אשר בתוכה וילא אל העגלון הזה והמיתו וכאשר ראה הנוכה כי נתגלגל חובה על ידו בא אל ההכס שבעירו ובקש ממנו שיקבע לו תשובה ושאל ממנו המעשה אשר יעשה והדרך אשר ילך וקבע לו ענינים עד שיבא הנה ק"ק קראתא כאשר מבואר בכתבו, והנה ראינו כי המעשה הוא קרוב לאונס ואין לו אפילו דין שוגג כל שכן דין מזיד ללמד לו תשובה מתוך דברי הרוקח ז"ל כי הוא לא כיון רק אל המורדים והפושעים אשר עוזבים דרכם לשוב אבל לא אל השוגגים והאנוסים, ומ"מ כל אדם ידאג לנפשו לעשות תשובה שלימה בלבבו ביודיים ע"ד שאל' קרעו לבבכם ואל בגדיכם בפרט במעשה כו"ל. לכן הסכימו לדברי החכם שבעירו שקבע לו ענינים הנ"ל בפרט שקבע לו ג"כ שייהיה גולה שנה תמימה לא ילין שני לילות במקום אחד ובמקום שבעלי תשובה כאלו עומדים אפילו לדיקים גמורים אינם עומדים, וע"כ אם ימלא תשובתו כאשר חקק לו החכם בכתבו אשר בידו נראה לנו שחזר לכשרותו ושכר רפא לו מאחר שכמעט היה אונס בדבר. אך זה ראינו שטוב לו שיחטא מהיום עד לאחר יום הכפורים כל יום נולד ימים שאין אומרים בהם תחנון ולהתודות בכל יום ערב ובקר ולפרט חטאו בינו לבין עלמו עד תום שנה שלימה ואח"כ יקבע אותו היום שאירע בו המעשה יום צביה לו לדורות להשתנות אותו היום ולומר בו וידוי ותחנונים ביום שמת בו אביו ע"ד שאמר דוד וחטאתי נגדי תמיד. ואין להחמיר עליו יותר מזה כדי להקל על בעלי התשובות כדרך שמלינו בהקב"ה שפותח ידו לשבים ואינו חפץ במות המת כי אם בשונו מדרכו הרעה והי בהם. ועוד נאמר כי בתשלום תשובתו אכור לומר לו משם והלאה זכור מעשיך הראשונים ועובר עליו בכל חונו כי לא יזכרו לו עוד ראשונות, גם הוא בעלמו לא ידבר עוד מזה כי אם דרך וידוי, ע"ד אשרי אדם נסוי פשע כסוי חטאה. זה הנ"ל ושלוס על דיני ישראל.

נאום משה איסרלש מקראקא :

לח גבור כארי ורץ כלבי לעשות רלון אביו שבשמים הוא אביו האלוק הותיק כמהר"ר בירש ש"ן וכל דילך שלום. קבלתי כתבך ע"י וואלף וראיתי אותו מלא תאלות וספיקות שנתחדשו למעלתך בחזרה שנית על המרדכי, ועל הענין הראשון ששאלת כבר במסכת גיטין כבר השגתי לך, ולא הודעתני אם הגיעה התשובה לידך. אבל אשרי אם לא בא עדיין תשובתי שהיא כללת גם אותה בתוך האחרות אשר שלחת לי עתה. ולכן לא אשיב רק על אלו שבאו לי על ידי וואלף. ואלה דברי דוד"י האחרונים:

א פתח דבריך יאיר בשאלתו הראשונה הקשה על מה שאמר המרדכי בהלכות קטנות (דף ז"א ע"ג) דכל הפשוט יכול להיות דפסולות אפילו קרי ליה תימון דלא חכים ולא טפס כו', והקשית דהא אמרינן פרק הקומץ גבי ו' דויהרוג דמפסיק ואמרו זיל אייתי ינוקא כו' ו' ו' יקרא אות פשוט כדקאמר ההם במרדכי עכ"ל שאלתך בזה. הנה אהו' בחורף הקרוב כשהגדתי שנית המרדכי לתלמידים אשר היו עמדי לעת הדין פירשתי להם דהא דקאמר וכל

2010 Ministerio de Cultura

שאלות ותשובות הרמ"א לח לט

למיטותא כל כך שיזכירו לשנה הבאה. ולכן הולך לומר דאף חותן שהיו צבית הכנסת יזכירו לשנה הבאה מאחר שש"ץ אינו חוזר התפלה בערבית :

ן שאלה ששית על הא דאיתא במרדכי פ"ק דב"מ (דף קל"ו ע"א) שהביא דברי הסמ"ג שכתב שאם ילא מצ"ד ואומר פרעתי נאמן לפיכך אם חזר התובע כו' עד והיינו כדברי הראב"ה שפירש לעיל כו' ופירשתי לכם דהיינו ראב"ה שמעבר לדף סוף ע"ד דף קל"ב שכתב שנאמן בשבועה אף נגד פסק דין, ושאלת אדרבא הסמ"ג פליג אראב"ה דלדברי הסמ"ג אינו נאמן רק בלא פסק דין ובלבד עם פסק דין אינו נאמן, דאי נאמן אמאי אין כותבין לו הודאתו אלא ודאי אינו נאמן נגד פסק דין. וראב"ה דס"ל דנאמן לריך לפרש הא דאין כותבין ונותנין לו היינו באדרכתא כפירוש רש"י ז"ל, וכתבת דנ"ל להגיה שלא כדברי ראב"ה עכ"ל. הנה אומר אף כי נראה שקושייתך קוביא מ"מ אין להגיה הספרים שהרי בחושן המשפט סימן ל"ט כתב הטור ג"כ בלבן המרדכי בעלמו וקושייתך שהקשית הקב"ה שם בעל בית יוסף וא"כ אף אם נאמר שהקוביא היא אמיתית מ"מ לא נאמר שטעות נפל בכל הספרים בדבר אחד גם כי אי אפשר לתקן בטור במלת לא ע"ש. ובתירוץ הקוביא כ"ל לומר דס"ל למרדכי וטור הא דאין כותבין ונותנין לאו משום דאינו נאמן אחר כך לומר פרוע אלא משום דזילותא הוא לבי דינא לכתוב דבר שלא כהוגן בדבר דנאמן לומר שכבר פרעו. ובזה שלוחך יסגא כחשק אובדך משה איסרלש מקראקא :

לט אשר הקשית במרדכי פרק אחד דיני ממונות ע"א. מה שכתב דהנשבע להכחיש את העד אע"פ שפטור עלמו בשבועתו מיהו לחלוק נפסל מכאן ולהבא לעדות ולשבועה שהרי בעל דינו והעד אומר דשקר שבועתו ודוקא בפקדון אבל לא במלוה עכ"ל. והקשית דמה חילוק בין מלוה לפקדון מאחר דכבר נשבע דלא חלקו בגמרא בין מלוה לפקדון רק קודם שנשבע אבל לאחר שנשבע נפסל בשניהם וכדאיתא פרק הגוזל עניס עכ"ל שאלתך. הדין עמך אבל הקוביא אינה כלום דדקדק ריב"א בלשונו לומר מיהו לחלוק נפסל מכאן ולהבא כו' ור"ל לחלוק בשעת הכפירה ונ"מ אם העיד בין הכפירה לשבועה ואם קאמר ודוקא בפקדון כו' ובעל ב"י תירץ קושייתך בח"ה סימן ל"ז בתירוץ אחר ומה שכתבתי נ"ל. ואין להקשות דא"כ בלא שבועה נמי דהא הכופר בפקדון נפסל מיד לעדות ולשבועה, יש לומר דס"ל כמו שכתבו הגהות מרדכי פ"ק דמלועא (דף קמ"ו). אם כבר בפקדון ולא נשבע כו' לא נפסל ולכן לריך שבועה דבלאו הכי יכול למימר שהים רואה לשלם א"כ י"ל דס"ל לריב"א כהגהת הרי"ף שכתב המרדכי פרק כל הנשבעין (דף של"ו): דהכופר במלוה ונשבע עליו דכשר וכן נ"ל עיקר. ומה שהקשית במרדכי דשבועות סוף שבועת הדיינים בתשובת מוכר"ס דקאמר דהא ממ"ז זכה הבעל בחלי הנכסים כו' עד ואי נמי הלכתא כר' אליעזר דאמר יורשים נשבעים כו' והקשית דאם נאמר דהיורשין נשבעים א"כ הבעל יורש נכח הבעל שירשה אמה א"כ ה"ל ראוי לגבי הבעל דהא האלמנה מתה אחר מיתת הבעל ואין הבעל נוטל בראוי כצמחוק. זהו תורף שאלתך, ואינה דודאי גם לר' אליעזר נראה אוחה סברא דלא מיקרי ראוי מאחר דמחוסר גוביינא דאל"כ גם לר' אליעזר לא יעול הבכור פי שנים אם מתה האם אחר כך ואינו (דודאי לענין זה הנכסים בחזקת אביה קיימי) אלא דקאמר א"כ אליבא דר' אליעזר דאמר יורשים נשבעים א"כ הבעל לא יעול מכח דלא יוכל להשבע (כלומר דהבעל הקיימת אומרת שאע"פ שלא בלא הנכסים לרשות אמה בחייה מ"מ עדיין היא עומדת במקום אמה לגבות כתובתה ולישבע) ועל

סמון שהלחם הנאמר שם הוא פת עלמו כידוע שאין מצרכין צרכת סמון רק אפת ה"ה שנאמר שהלחם הנאמר אלל שלש סעודות הוא ג"כ רומז על לחם ממש וראיה מפרק שלשה שאכלו כו' כמו שהביא התם. ואין להקשות מאי אולמיה דלחם הנאמר אלל צרכת סמון דנאמר שהוא פת דוקא מלחם הנאמר אלל שלש סעודות, דשאני התם שנאמר ואכלת ושבעת ועיקר השביעה היא צפת או מטעם אחר ועל כרחק אהה לריך לומר כן שהרי איכא למ"ד דיואלין בסעודה שלישית במיני חרגימא א"כ ש"מ דלחם האומר בקרא לאו דוקא, והוא מבואר :

ך שאלה רביעית בסוף הגהות דשבת (דף קפ"ג ע"ג) דכתב אדרבי ר' יואל מיהו לפירש"י גבי עיר של רבים כו' עד יפה דנת להחיר כו', ודקדקה משם דמשמע אבל אי הוה דין כרמלית לר"ה שלמו אז לא החיר יפה והקשית על זו ממה שכתב אה"כ דאף בר"ה הואיל ויכול להביאו ע"י מחילת בני אדם שרי אמירה לכותי כו'. וא"כ אף אם היה רשות הרבים גמור שרי מהאי טעמא דאין לומר דטלכול מה לא מיקרי מלוה דא"כ אפי' בכרמלית נמי אסור כמו שכתב ראב"ה דאף בדרכין לא שרי רק דוקא לדבר מלוה. זהו תורף שאלתך ויפה הקשית בזה אבל על פי האמת נראה לי דלא קב"ה כלל. כ"ה דעתו המרדכי קינר דברי תשובת ראב"ה וראב"ה האריך בתשובתו וכתב הרבה טעמים בדרך משא ומתן לדון כדברי ר' יואל ולכן בתחלה מלא לו סיוע מדברי רש"י גבי עיר של רבים כו' ואח"כ העמיק בפלפולו לומר דאף אם היה ר"ה יש ללמד להחיר מטעם שכתב לבסוף רק שבתחלה לא הולך לירד לחלוק ההוא וכן דרך המשיבים לבאר כל חלקי הדין הנופלים בשנין התשובה. זהו נ"ל על פי האמת אך באשר ידעתי כי תירוץ זה לא יכנס לאזני מעלתך כי אני בזה כמרחיק עדיו, לכן אומר שאף בדברי המרדכי לא קשה מידי, חדא דגבי מת אי אפשר לעשותו ע"י ישראל אפילו ע"י מחילת של בני אדם דהרי המת מוקפה מלד עלמו ואסור לעלולו אם לא ע"י כבר ותיווק ומי יאמר לך דס"ל לראב"ה דשרי בר"ה ע"י כבר ותיווק דלמא ס"ל בר"ה שכתב הטור סימן ש"ה בשמו דאסור וכן כתב הר"ן פרק סמליע ווא"כ עיקר הקוביא ליתא, ותו דאף אם נאמר דאפשר לעשותו ע"י מחילת מ"מ לא קשה מידי דבלאו קושייתך קשה התם מה קאמר התם והיכא דאיכא למימר דאיתי לאחלופי בר"ה אסור אמירה לכותי אפילו איסור דרבנן כו' הרי אמר תחלה דאף בר"ה עלמו שרי מאחר דיוכל להביאו ע"י מחילת של בני אדם כו'. ודע כי זאת הקוביא הקשה הרב הגדול המחבר ספר ב"י בח"ה סימן ש"ז והגיה הדבר בל"ע ולי נראה דהכי פירושו והיכא דאיכא למימר דלמא איתי לאחלופי בר"ה כו' ר"ל דאיתי למחלף שאר איסורים באיסור ר"ה דהיינו דאיכא התם רואים הרבה ואיכא אושא מילתא ואתו למימר דכמו דשרי אמירה בר"ה דשרי בשאר איסור ואתו להחיר אמירה גם בשאר איסורים (ולכן) הכל אסור כמו שמסיק התם, כן נ"ל פירוש דברי ראב"ה וכן קבעתי בחידושי א"ח שלי הנקראים דרבי משה סידוע למעלתך. ומעתה גם שאלתך מיושבת דצמעתה דר' יואל היא למיחש משום דאיתי לאחלופי ולכן לא הוה שרי כלל אי הוה ר"ה ולכן הולך לעמא דהוי כרמלית דאז ליכא למיחש לאחלופי דודאי הכל יודעין דכרמלית דרבנן :

ה שאלה חמישית ריש פ"ק דתענית במרדכי דקאמר ויזכיר שחרית א"כ יסברו כו' עד כי בערבית אין ש"ץ מתפלל בקול רם כו', והקשית בלא טעם זה נמי הרי איכא למיחש לחבילות דאותן שנשארין צבתים וזכירו לשנה הבאה ויהיה צבו חבילות, י"ל דלא הוה חיישינו

שאלתו למעלתך. הנה דע כי לא כן לצדי עם מעלתך רק
 כי כל דברי מועתקים אות בלות מגוף כתיבתי כי קשה
 עלי המשא לכתוב כל ענין פענויים ולכן אני מניח גוף
 הכתב באולרותי ואני מניח להעתיק הדברים לשלחם למעלתך
 או לאחרים השואלים ממני אבל חלילה לי לשלוח דבר
 ולחטום עליו עד שאדע ואחקרנו אם הוא כענין ולכן ודאי
 לי שאין כאן טעות סופר אלא מיעוט חקירתך בתשובתי
 ושאתה נחפז להשיב על כל דבר העולה בדעתך בענין
 תשובתי והיה למעלתך לחקור ולעיין בכל הדברים באולי
 תגלה הענין בעיוך ולא לתלות הענין בחסרון הכותב. והנה
 אעתיק לך שנית מה שהשכתי אז על קושייתך שם וז"ל
 שאלתי בגוף כתיבתי ומה שהקשית במרדכי דשבעות סוף
 פרק שבעת הדיונים בתשובת מוסר"ם דקאמר דהא ממ"כ
 זכה הבעל בחלי הנכסים כו' עד וז"ל הלכתא כרבי אליעזר
 דאמר יורשין נשבעין כו' והקשית דאם נאמר דהיורשין
 נשבעין ח"כ הבעל יורש מכח הבת שירשה אמה (ה"ל)
 ראוי לגבי בעל כו' עד ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק
 זהו תורף שאלתך ואיני. דודאי גם לרבי אליעזר נשאתה
 אותה סברא דלא מיקרי ראוי מאחר דמחוסר גזייתא
 דאל"כ גם לרבי אליעזר לא יטול הבכור פי שנים אם מתה
 האם אח"כ ואינו (דודאי לענין זה הנכסים בחזקה חזיה
 קיימי) (ע"ל בתשובה הקודמת) אלא דקאמר ח"כ אליבא
 דרבי אליעזר דאמר יורשין נשבעין ח"כ הבעל לא יטול
 מכח דלא יוכל להשבע (ע"ל בתשובה שקודם לזו) ועל זה
 משיב כו' אבל פשיטא דאינו ראוי מכח סברא הראשונה כן
 כ"ל בשאלתך. עד כאן מלאתי בגוף התשובה שהשכתי מאז
 ומקדם ואין בה חסרון כלל כי ודאי אותה סברא דלא
 מיקרי ראוי נשאת לכו"ע בין לר' אליעזר בין לרבי ושמואל
 אלא דקאמר מתחלה ממה נפשך לומר בין יורשין נשבעין
 ונוטלין או לא דינא הכי מטעם דלא מיקרי ראויין הוא
 מבואר בדברי הראשונים אלא פענויי כאשר ידעת שאני
 לומד דרך קלרה סן בכחני סן בעל פה גורמים הויות
 וקושיית על דברי חך למחזוק בהם היטב ימלא ככן עיקר
 ה"ל ודי מזה. והנה ראיתי בכתיבת מעל' דחדשים עם
 ישנים שאלות וספיקות אשר נסתפקת בהן במרדכי ובטורים
 ועתה אשיב. כתב מעלתך וז"ל כתוב במרדכי פרק גיד הנשה
 (דף תשל"ח.) מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטת ושלחום
 ביד כותי כו' עד והתתתי אותה כיון שבעל התרנגולת הים
 מכיר אותה כדברי ר"ת כו' ודברים אלו אינן מובנים לי
 דאף שבעל התרנגולת הים מכירה עדיין יש לחוש שמא
 הכותי נתן לשותע תרנגולת אחרת לשחוט ותרנגולת זו שחט
 הכותי ומה סימן הוא זה ואם חסוב סימן ח"כ גם לדברי
 הרי"ף והרמב"ם שפסקו כרוב בבשר שנתעלם מן העין הוי
 שרי, וכן כתב הרמב"ם פ"ח, ואי לא מיקרי סימן אף
 לר"ת אסור דלא שרי ר"ת אלא בבשר הנמלא במקום
 שהניחו אבל אם מלאו במקום אחר או שלחו ביד כותי לריך
 סימן או טביעת עין כמו שכתב שם המרדכי בלוחו עמוד.
 ובזה המעשה שנשאלה ביד כותי דעת הרי"ף והרמב"ם
 ור"ת שוין עכ"ל שאלתך. דע אהובי כי מבואר בגמרא בהדיא
 דבנמלא ביד כותי הוא עדיף יבשר שנתעלם מן העין והיינו
 דוקא במקום דליכא למיחש לטריפה כמבואר בגמרא לדברי
 רב המחמיר בבשר שנתעלם ח"כ שוין אלו חוששין
 שנתחלף בטריפה מ"מ אסור שמה עורבים הביאו טריפה
 במקום אחר והחליפום. אבל בנמלא ביד כותי כתיבתי
 גוונא שרי אפילו בלא סימן. ולכן מה שכתב המרדכי
 למעלה מזו דבשולח על ידי כותי יש לחוש בלא סימן היינו
 שער במקום שהטריפות מלויות שם דיש לחוש שמה
 החליפו וזה מוכרח על פי סוגית הגמרא פ"ט. ומעתה
 אומי כי ודאי השחיטה אינו סימן וכמו שכתב המרדכי
 בעלמו. מההיא דמלא פרגיות שחוטות ואפי"ה שרי לר"ת

דעסד

ועל זה משיב שגם הבעל יוכל ליטבע כו', ומעתה לא
 תאמר ששבעת הבעל הוי ראוי דמאחר דנכסים בחזקה
 חביבם ולא בא לירש מאשתו רק שבעה בעלמא לא אמרינן
 בזה ראוי וכדמיייתי ראיה בסוף התשובה דלגבי ירושה חזקה
 בעלמא לא אמרינן ראוי ולגבי הנכסים עלמן פשיטא דאינו
 ראוי מכח סברא הראשונה. כן כ"ל בשאלתך. והוא משת
 איסורלש מקראקא :

מ באלהא

רבא שלמא רבא לגברא רבא הוא אהובי
 תלמידי וחבירי הוסיף האלוף כמהר"ר
 הירש ש"ן וכל דילך שלום רב. הגיעני כתיבת מעלתך בעת
 שלא הייתי בבית כי הלכתי לק"ק בריסק על חתונה אחי
 ש"ן ובשובי לביתי בשלום ח"ל מלאתי כתיבתך ושאלתך
 וראיתי שחזר מעלתך על הראשונות שכבר השכתי עליהם
 והגיע התשובה למעלתך כאשר ניכר לי מהוך כתבך אשר
 כתבת באחרונה ולכן לא אצטרך להעתיק תשובתי שנית רק
 להשיב על מה שהקשה מעלתך על תשובתי. ותחלה אני אומר
 דע אהובי שכל שאלותיך מיום פרידתך מעמי וכן תשובתי
 עליהם הם מועתקים אללי מחוברות עם תשובתי אשר ידע
 מעל' ולכן הכל הוא לנגד עיני כתיבתי למעלתך וכן תעשה
 כדי שיהיו הדברים קשורים זה בזה דבר דבור על הופניו
 ובדרך זה אין לנו לריבין לחזור תמיד הדברים הראשונים אלא
 לכתוב בקלרה הענין אשר לנו עליו. ומעתה אתחיל ואומר.
 כתב מעלתך וז"ל. והנה דבריו הראשונים אינן מובנים לי
 מה שכתב מר בכחבו השני וז"ל לדברי דא"כ בלא שבעה
 נמי דהא הכופר בפקדון פסול מיד דהרי כתב מעלתו
 בכחבו דמיד שכבר נפסל בפקדון ולא במלוה ואהא קאמר
 דוקא בפקדון ולא במלוה אבל אם כבר נשבע נפסל בשניהם.
 ע"כ לשון קושייתך על תשובתי ולא קשה מידי דהא לא
 קאמר כהם במרדכי דנפסל אלא אם נשבע להכחיש העד
 כו' כדמוכח הסם בהדיא מלשון המרדכי אלא שכדי ליישב
 המרדכי שמהלק בין פקדון למלוה וזה אינו שייך לאחר
 השבעה שנפסל בשניהם כמו שכתבת בשאלתך בתשובה
 השכתי דגבי פקדון נפסל למפרע משעת הכפירה מה שאין
 כן לגבי מלוה כמו שמשמע מלשון המרדכי שכתב נפסל
 לאחר כמו שכתבתי כל זה בתשובתי על שאלתך ומעתה
 יפה הקשית ח"כ בלא שבעה נמי ולמה לו לפסלו למפרע
 בלא שבעה כלל נמי ועל זה תיראתי דס"ל לריב"א כמו
 שכתבו הגהות מרדכי דמליעא דאף בפקדון אינו נפסל בלא
 שבעה אלא דבפקדון נפסל למפרע משעת הכפירה ובמלוה
 אינו נפסל רק משעת השבעה. ומעתה מסולק מעלי גם
 הלונתך על תשובתי במה שכתבת עוד שזה התירוץ הוא נגד
 התירוץ הראשון כי אדרבא שניהם נדקו יחדו וק"ל. גם חלף
 הלך לו ענין הקושיא השלישית שהקשית על תשובתי וז"ל כי
 מה שתירץ מעל' דס"ל לריב"א כהגהות מרדכי דפרק קמא
 דמליעא דאם כבר בפקדון ולא נשבע אינו נפסל זה מועיל
 מה שאינו נפסל בפקדון עד שנשבע אבל הקושיא הראשונה
 מה שלא נפסל במלוה אם נשבע כבר עדיין במקומה עומדת
 דלפי תירוץ זה לית ליה לריב"א דעת שאירי הרי"ף עכ"ל.
 וכל זה אינו כלום לפי דברי שכתבתי דגבי פקדון נפסל
 דוקא לאחר שבעה למפרע מה שאין כן במלוה אבל לאחר
 שבעה נפסל בשניהם והוא מבואר למזין כמעל'. אך אומר
 במטו מיך שהענין היטב בתשובתי על דבריך תמיד ואל
 תעבור עליהם בעיון נמסר כי בדרך זה אתה פוגם את
 שנינו כי איני שולח תשובה למעלתך עד שאעבור עליה
 פעם ושתיים ואדע שיש עיקר בדברי לפי דעתי ואיך אפול
 בעציות אלו אשר חשבת בדברי לפי כתיבתך אבל הענין
 כאשר כתבתי: ומה אבא אל השנייה מה שהקשית במרדכי
 דשבעות בדברי מוסר"ם והשכתי עליה וכתבת לי עכשיו
 כי עדיין לא עיינת בתשובה וכמדומה לך שיש שם טעות
 סופר ובקשת ממני שאם השיבך שנית שאקרא הכתב קודם

שאלות ותשובות הרמ"א ז

דמתיר בשר שנחטף מן העין במקום שאין עריפה מצויה כ"ס בגמרא ביד כותי דככה"ג שרי ואפילו לרמב"ם ורי"ף ה"ל למשרייה בכה"ג לפי סוגיית הגמרא דמתיר בגמלא ביד כותי אפילו לרב אלא דכחא גרע קלת שבחיה פנים אחת ליד השוחט ונחטלם מן העין בשעה שזרקו מידו לאחר שחיטה קודם שהגיע ליד כותי ששלחה עמו, ומאחר שלא היה מכירה ח"כ הוי כשאר בשר שנחטלם מן העין שלדבריהם הוא אסור. אמנם לר"ת הוא שרי. ומה שהקשית מאי מועיל שבעל התרנגולת מכירה דילמא הכותי שחטו ונתן לשוחט אחרת, נראה דהמעשה היה דבעל התרנגולת היה יודע שהשוחט שחט תרנגולת שהביא לו הכותי לשחוט אך לא היה יודע אם נתחלפה ח"כ. ועל כרחק אתה לריך לפרש כך דאם היה מכירה עכשיו פשיטא דמותרת דהא מהני עשיית עין אפילו אליבא דרב כדמוכח בגמרא וכמו שכתב הרמב"ם וכמו שנשמע מתשובה זו בעלמא דאילו היה השוחט מכירה בטענת עין הוי מהני ח"כ ה"ה בעל תרנגולת נמי אלא ודאי לא היה אומר עכשיו לאחר שהביאה הכותי שזאת היא ששחט השוחט אלא שהיה מעיד שזאת תרנגולת ששחט השוחט היתה התרנגולת של כותי אך אינו יודע אם נתחלפה ח"כ ביד כותי או אם נתחלפה בין השחיטה קודם שבחיה ליד כותי והוי אסור מכח בשר שנחטלם ולכן הולך להתייר מכח דברי ר"ת. כן נ"ל. ועל תשובת ראב"ן באתו סוף ע"ד שם אשר הקשה מעלי עליו קושיות חזקות כאשר בא בכתב, נ"ל לומר דס"ל לראב"ן דאין הקדירה מועיל לתבטל ואין התבטיל מועיל לקדירה ובעינין ס' בקדירה כדי לבטל החלב שנפלה עניו כדי שהקדירה לא תיעשה נבלה ואז היינו לריבין לשער מן התבטיל נגד כל הקדירה דדילמא מתפשט בכל הקדירה ונעשה כולה נבלה אבל מ"מ גם הקדירה אסורה אפילו יש בו ששים דדילמא אינו מפעפע בכולו ולכן אנו לריבין ששים בתבטיל מן הטפה דדילמא נכנס החלב מיד לרוטב ואינו מתבטל בקדירה כמו שהוא דעת קלח מפרשים. ומתשחח כל דבריו וכוונתו ואין אנו לריבין להגיה שום דבר. כי אמר תחלה כשיש ששים בקדירה אינו נעשה נבלה והתבטיל מותר מאחר שאין אנו לריבין לשער נגד כל הקדירה ולא הולך לבאר דלריבין בתבטיל ששים נגד הטפה שזו פשוט בעיניו כדין שאר איסורים. ולזה הקשה ח"כ ור"ת הלא החלב כו' ר"ל ואף אם אין אנו לריבין לשער נגד כל הקדירה מ"מ יש לאסור מכח מין צמינו והשיב כו' וכן עשה רב מעשה לאסור הקדירה ולהסיר התבטיל מטעם שכתבתי בדברי ראב"ן. כן נ"ל והוא אמת. על מה שהשיב לי מעלתך על תשובתי בענין אי קרי ליה תיגוק דלא תמיס ולא עפש בהלכות קטנות, לא אוכל להשיב כי לא הגיע אוחו כתב לידי ולא ידעתי מהו. ועל דבר הגהות מרדכי דחולין (דף תשמ"ב ריש ע"ב) בענין הזבוב שנפלה למאכל והוליאה עם הכף והחזירו הכף לקדירה כו' אשר הקשית על לשון הג"ה שכתב ולי הדיוט ק"ל למא אפילו הכף אינו מותר אם יש ששים מן הזבוב דעם בריה בעל ול"ג דודאי מותר עכ"ל הגה"ה. והקשית מאי פריך פשיטא מיירי בדליכא ששים בכף דאי בדליכא ששים והפ"ה אסור ח"כ הקדירה היה לאסור מיד מן הזבוב. יפה הקשית אבל אפשר דגם הוא פריך בכה"ז ולכן הקשה מאחר דסתם זבוב וסתם כף איכא ששים בכף נגד הזבוב אמאי לא יהא מותר דהא טעם בריה בטל כמו בקדירה עלמה. והא דלא פריך בקלרם מ"ש כף או קדירה י"ל משום דהוה אפשר לשנויי דס"ל למוהר"ם דאין מבטלין איסור בששים ע"י כלי דדילמא אינו מתפשט בכל הכלי וכדאמרין גבי טפת חלב שנפלה על הקדירה לדעת מקלית מפרשים ומת"ם עלמו סובר שם כן מה שאין כן בקדירה שהמאכל הוא ששים נגד הזבוב ועל כן הולך להקשות מסברא דנפשיה למא לא

יתבטל בכף בששים דהא טעם בריה בטל כמו בקדירה, ואף אם הלשון הוא מגומגם קלת אין להקפיד כאשר ידעת כי כן הוא דרכן של הגהות להיותן מלוקטים מספרים הרבה ומקובלים הרבה. ומה שהקשית בדברי העור ח"ע סימן ע"ל בהיה דישבם על המשבר מביחין סבין כו' והקשית מהסיה דיולא דופן דאמרין דהולד מיית ברישא, ועל תירוץ של מהר"ר חייזק שטיין שחילק בין נעקר הולד ללא נעקר, הקשית מתום דחולין (דף ל"ח) מפירש"י פרק אלו טרפות (דף כ"א) דלא ס"ל תירוטו של מהר"ר שטיין מדלא חלקו צו כו'. הנה אני אומר כי המדקדק בגמרא דערכין סוף הכל מעריבין בפירוש רש"י שפירש גבי הוה דיושב על המשבר דזמנין דמיקרי דהוה מייתא ברישא לא ילמדך לחלק בחלוקו של מהר"ר שטיין אלא משמע דס"ל לרש"י דאע"ג דרוב פעמים הולד מיית ברישא מ"מ לפעמים רחוקות היה מייתא ברישא ולכן מקלינן לענין פיקוח נפש ולא אזלינן בתר הרוב כמו בשאר דברים דאזלינן בתר רובא, כן נ"ל מלשון רש"י שם. ומ"מ גם תירוטו של מהר"ר שם הוא נכון ומוזכר אוחו חלוק בגמרא סוף הכל מעריבין לענין דבר אחר ע"ש. וכן כתבו החוספות אוחו חלוק בהדיא ריש פרק מי שמת אך מוכח סתם כמו שתיירתי דשאיני סכנת נפשות מדלא הקשו משם וע"ש. מה שהקשית מתום ופירש"י דלא תירוטו הכי בחולין י"ל דסתם בלאו הכי משני שפיר דמחלקי בין מתה מעלמא לנהרגה וזה החילוק אמרין בהדיא בגמרא בסוף הכל מעריבין ועוד דאפשר לומר דאי נעקר הולד קודם מיתתה לא הוה ממשטיין מכי יולד דזהו לידה שהרי הוא פירש לחיים אף שמתה אמו, ח"כ אנו רואין דהוי כילוד קודם מיתתה ולא הוי דינו כיתום לענין קרבן. וכן רש"י פרק אלו טרפות ניחא ליה לאוקמיה ביולא דופן ע"י שם ובין הוא ובין אמו חיים מלאוקמיה דמיירי שהיה מתה ונעקר הולד תחלה דאז יוכל הולד להיות לפעמים דמ"מ הוא דבר רחוק שיחיה אף שיוכל להיות וניחא ליה יותר להוקמיה ביולא דופן על ידי שם. ואני אכריח לך דבר זה מפירש"י שם דבלאו הכי קשה מאי דחק ליה לפרש שם דאמו ג"כ היא חיה אף אם מתה אמו מתיישבת הסוגיא שם. אלא על כרחק רש"י בא לישב לשון יולא דופן דקאמר בגמרא ולא קאמר סתם הכא במאי עסקינן בשחטבו את אמו ולא ילא דרך רחם, אלא דהגמרא רלה לתרץ בדבר הרגיל להיות דהיינו ביולא דופן סתם והאם נשאר קיימת וחיה ולא רלה ליישב בדבר רחוק שמיירי שמתה האם וחזבו אוחה וע"ז קאמר רש"י ואין לומר שמתה האם כו' ו.אז דוקא נקט יולא דופן וה"ה בחתכה במקום אחר וניחא ליה ליה לפרש בדרך זה ממה שפירש ע"י שם שהוא מילתא דלא פסיקא ולריבין לחלק בין ילא ע"י שם בין חתכו שבדאי מתה אמה תחלה, ועל זה תירץ דהא אמרין בנדה שהולד מת תחלה וח"כ אף אם נאמר דמיירי דמתה תחלה על כרחק לריבין לחלק בין נעקר הולד ללא נעקר ולא נוכל ליישב במילתא דפסיקא ושמיירי בכל ענין ח"כ יותר עדיף לאוקמיה דדוקא יולא דופן נקט ובין הוא ובין אמו קיימים ומיירי שהוליאוהו ע"י שם. כן נ"ל לפי דברי מהר"ר שם. אבל אין אנו לריבין לכל זה רק כאשר כתבתי כי לענין פיקוח נפש אזלינן לקולא כמשמעות דברי רש"י שהבאתי. עוד הקשית סוף סימן ק"ע באבן העזר צ"ב יבמות שבאו מבית אחד שכתב הרמב"ם דיוכל כל אחד מהן לחלוץ והקשית דדילמא חלץ אחיו תחלה ואחיה מלריכה כרוז לכהונה וכה"ג אמרין בגמרא וכחצו העור סוף סימן ק"ע. יפה הקשית גם בזה אבל נ"ל לומר דשאיני הכא דאין לחוש לשום דבר אלא ח"כ מותר לחלוץ ועל כן אין מונעין אותה מן החליצה דאם היה אסור לחלוץ ח"כ גם אחיו אסור לו לחלוץ ואם כן איך נחוש שמת אחיו יחלוץ קודם ואם כן ממה נפשך אין מונעין אותה מן החליצה. וזה ברור כן נ"ל

בשאלתך

ביום או איבה ודבריו מספיקים בנדון דידן להחיר אספיק
עלמי דבריו עכשיו ולא לחלוק עליו בזה ומ"מ לפי דבריו
אין להחיר רק במקום דאיכה למיחש לביום או לאיבה אבל
במקום שאין מכירין אותו ושואלין אותו היאך יקראו אותו
לס"ת לפי הני עעמים ילטרך לעלות על שם אבי אביו .
זכו הנ"ל לפום דיהבא . נאום משה איסרלש מקראקא :

בב בימי שפתיו מחוקים וערבים , מים חיים מפיו
נשאבים , חזרים לקולו מקשיבים , ומגחלי
חורתו מתחממים ונהנים , ה"ה האלוף ה"ה סיני ועוקר
הרים , כמס"ר משה י"ו . ה"ה ק"ק וויניזי"ה לשלום ודרשתי ע"ד הפטורין שהיה לו להביא
עמו כפי נוסח הטופס שמסרתי לידו ונתן אמחלל לדבריו
שלא היה אפשר להביאם לעת הזאת עד אחר היריד מלוצלין
יהיו נשלחין פה לידי ע"י א"י מוקדם ומאזרף לזה אודיע
למכתו"ר שביום אחרון של חג קבלתי אגרת אחת מידי
מעכתו"ר ומיד מולאי החג הייתי מוכרח להשיב לדרך
פעמי בטסקי באופן שלא נתתי מענה למכתו"ר על מכתבו .
והשאלה הואיל ואתא לידן לכתוב למעכ"ת בזה העסק אימא
בה מילתא בזה שכתב לי מכתו"ר בהאגרת ה"ה , ולא
כמשיב על דברי מעכ"ת כי ידעתי כי כל דברי מכתו"ר
מחמדים מיוסדים על אדני השכל וכפוחי זהב במשכיות
כסף רק אבוא לפני רוס מכתו"ר בדרך משא ומתן אולי
אבנה מדברי מעכ"ת . והנה מכתו"ר כתב אלי בזה הלשון
אמנם אפשר לזכות הסופר במשפטו ולומר שהרשאה לא
היתה נפסלת כלל מחמת שהיתה מוקדמת בזמן בלא טענה
מעכ"ת שכתב שאפשר לתלות הדבר בטעות הסופר כי אף
לכתחלה יש לכתוב הרשאה בלא זמן כלל או להקדימה או
לאחריה כמו שכתב המרדכי במרוצה ובהג"ה דשבוטות וכו'
ע"כ לשון מכתו"ר . על זה השיב למכתו"ר התלולותי שלא
נחיתי בשיטה זו על דרך זה כלל לפסול שטר הרשאה בשביל
שהיתה מוקדמת בדרך שפסלין שטרי הלוואה ומקח וממכר
המוקדמים כדי שלא יטרפו לקוחות שלא כדון כי איך יעלה
על דעת שבטרי הרשאות נישא לפרוף מלקוחות שנאמר
מפני זה שבטרי הרשאות המוקדמין פסולים . וגם מה שכתב
רבינו שמחה ז"ל במרדכי בפרק מרוצה שאין לריך לכתוב
זמן שבטרי הרשאות דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם
הוא מאוחר , לא בא רבינו שמחה ז"ל להשיענו זה שבטרי
הרשאות כשרים האף שאין כתוב בה זמן כי גם שטרי
הלוואה כשרים אם אין כתוב בהן זמן רק שאינם טורפים
ממשעבדי אבל בא להשיענו שא"ל לכתוב בהן זמן כי הזמן
לא מעלה ולא מוריד בהן כמו בשאר שטרות דאילו בשאר
שטרות אם כתב בהן טורף מלקוחות מאותו זמן ואם אין
כתוב בהן זמן השטר כשר וגובה מבני חורין כי הלקוחות
יאמרו לו קנינו קדמה לשטרך . אבל להקדים הזמן אף
בשטרי הרשאות סובר רבינו שמחה ז"ל ג"כ שאין להקדימו
כלל לכתחלה כאשר משמע מלשונו שכתב שאין לריך לכתוב
זמן שבטרי הרשאות דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם
הוא מאוחר , דמשמע דמה לי אם הוא וכו' הוא נחית טעם
למה שאין לריך לכתוב זמן שבטרי הרשאות כמו שהוא
חועלת לכתוב זמן שבטרי הלוואה דהתם שבטרי הלוואה
אם אין כתוב בהן זמן כשיבוא המלוה לפרוף מלקוחות
לומר שבטרו קודם למקחו יאמר הלוה אדרבא שטרו
מאוחר למקחו א"כ יהיו מחולקים על שטר הלוואה אם הוא
מוקדם או מאוחר למקחו ולא יטרוף בעל שטר הלוואה
מלקוחות אבל בשטר הרשאה אם אין כתוב בו זמן אין
הפסד כי אין בו דרישה אם הוא מוקדם או מאוחר . וזהו
מה שכתב דמה לי אם הוא מוקדם ומה לי אם הוא מאוחר ,
ואם דעת רבינו שמחה ז"ל כפי שהבין מעכ"ת מדבריו
שאף לכתחלה יכולין להקדים הזמן שבטרי הרשאות היה לו
לומר

בשאלתך אשר שאלת . וע"ד אשר נקפת ממני לכתוב למחתי
שמעון גינלבורג , הנה לך כתב מיוחד אליו ויהיה לך לעינים
בכל מקום אשר תלך והיה זה שלוותך וכסאך יגדל כחשקך .
נאום חוסבך משה איסרלש מקראקא :

בא עתה לא יבוס יעקב ופניו לא יחווירו בזה שהורה
בניין בן המומר שיש לקרותו לס"ת כמו
הרגיל בו מקדם כדי שלא יתבייש ברבים וכבר הורה זקן
הישיב הגאון שארי מוסר"ר מאיר מפדוואה (בסימן ל"ה
בתשובתו) . והנה תשובתו נדפסת ומונחת ביד רבים ובאמת
שמבין ריסי כתבי מעלתו ניכר שראה אותה תשובה הלא
שהעלימה לפינו לבדקנו בהלכות וגאמר כי מאחר שהדבר
יאל להיחר מי יבוא אחר המלך אשר כבר עשה וכו"ש בדבר
שטעמו ונימוקו עמו וראה לדבריו לפי חז"ל מהלכות גיטין
שכותבין בגט שם דיהדות ולא שם של כותים אע"פ שכתבו
התוספות דגיטין (דף ל"ד:) חלילה להזכיר שם כותים בגט
שכותבין בו כדת משה וישראל ואפ"ה כותבין בו שם
דישראל שהיה לו מקודם ואין חוששין לשם רשעים ירקב ,
כ"ש לפי הנראה לקראו בן לס"ת שאין שם הזכרת דת משה
וישראל ולפעמים מזכירין בב"ה שמות הכותים עלמין כמו
שכתב מעלת כחו"ר והוא בתשובה הנ"ל ובאמת שאני
מסתפק בדבר זה כי מאחר שקוראין אותו לס"ת על שם
אבי אביו היאך יכתבו בגט על שם אביו הלא כל האחרונים
לא הביאו ראייה לכתיבת גיטין רק מקריאתו לס"ת ואע"פ
שנסדר גיטין שלנו נמלא שבס"ת עולה על שם אבי אביו
וכן כשחותם עלמו על שטר חותם על שם אבי אביו ובגט
כותבין שם אביו מ"מ יש להתישב בטעם הדבר ולדעתי זו
היא ההוכחה שהביא מוסר"ס בתשובתו הנ"ל על שם הר"ר
נפתלי מאוב"ן שהוכיח מתשובת הר"ש שחולק על ספר
הסידים וס"ל דיש לקרותו בשם אביו ולא כתב שם מהות
הכוכחה . ולי נראה שלזאת נתכוון כי כן מלינו בתשובת
הר"ש שהביא הטור סוף סימן קכ"ט דיש לכתוב בגט
על שם אביו ולא ע"ש אבי אביו ואפילו דיעבד פסול אם
נכתב על שם אבי אביו וא"כ איך מלינו ידנו ורגלינו בב"ה
שאין יעלה לס"ת בשם אבי אביו ויפסול הגט אם נכתב בן
הנה הם דברים הסותרים זו את זו ולכן נראה דבדאי ספר
הסידים ומוסר"י ז"ל בעל תרומת הדשן (סימן כ"ה)
שכתבו לקוראו בשם אבי אביו לאו דוקא לדינא כתבו הלא
לעלה עובה קאמרי לבן שלא יעלה בשם אביו כדי שיחבייש
אביו ויכפר לו קלת כמו שמלינו בחזקיה שגירר עלמות אביו
אבל לא מטעם שם רשעים ירקב דלא שייך בכה"ג דאע"ג
דאיתא סוף פרק אמר להם הממונה (דף מ':) דלא מסקינן
בשמייכו היינו דלא לקרי אחר על שם אביו אבל להזכיר
הרשע עלמו לא מלינו שהרי החורה והנביאים וכל התלמוד
מלאים מזה בהזכירן שם הרשעים שטברו ולא גרע שם
הרשע משם ע"ז עלמה שנאמר בה לא ישמע על פיך ומכל
מקום מותר להזכירה בכל שם שאינו לשבח הלא לגנאי
וכמו שאמרו אם קורין לה בית גליא קורין לה בית כריא
וה"ה אם הים שמה מתחלה בן שלא לשבח מותר להזכירה
באותו שם כדאיתא במרדכי (פרק א' דע"ז) ובהגהות
מיימוניות הלכות ע"ז פרק ס' . ועוד דלא שייך דלא מסקינן
בשמייכו הלא בשם שלא מלינו באיש אחר חוץ מאותו רשע
אבל שם המשותף לרבים הנקראים בן אין לחוש לזו וכמו
שכתבו בהדיא התוספות ר"פ בתרא דכתובות (דף ק"ד:)
ופרק אמר להם הממונה (דף ל"ה:) מכל זה נראה דאין
לחוש בהזכרת שמו ומה שכתבו הסידים לא כתבו הלא
מטעם זה שכתבתי וא"כ כל שאין הבן חושש לזו אינו מעכב
ויכול לעלות לס"ת בשם שירלה ולכן בגיטין שיש לחוש
בשינוי השם הניחו הדבר על דינו וכתב שיש לכתוב אביו
שהוא העיקר . בן נראה לדינא דהלכה אבל מאחר שראיתי
לשישם הנ"ל בתשובתו שלא התיר מטעם זה הלא מטעם

שאלות ותשובות הרמ"א נ"א

ג"כ לא הייתי חושש דהא כתב הסמ"ג בהלכות שלוחים שאין הכתוב יכול לדחות המורשה ולומר לו שמא המשלח הרשה אחר זה יאמר לו תן לי הפקדון והרשאתי זו תהא בידך ואם הרשה אחר הוא הפסיד את עלמו והנפקד פטור מהרי בהרשאתו נתן. אבל דאגתי על ענין שלישי, כיון שגודע אללי האמת שהסופר עשה והקדים הזמן שנה אחת והעדים לא הרגישו גם כן כאשר אמר המורשה בעלמו ואם הייתי נתן הממון ביד כמר יוסף כ"ץ בהרשאה זו ואשר הממון נאנס ממנו בדרך ח"ו ואיכא למיחש שמא היורשים בק"ק קראקא הרגישו בהקדמת הזמן ושהקו ואם העדים לא היו בק"ק בזמן הכתוב בשטר הרשאה היו יכולין היורשים בקל למנות העדים לאחר זמן שיזימו עדי שטר הרשאה בעמנו הייתם במקום פלוני בזמן פלוני וגמלא בהרשאה מזויפת למפרע ואע"ג דעס כל זה איכא למימר שאין היורשים יכולין לתבוע ממני הממון שהייתי מוסר ליד כמר יוסף כ"ץ בהרשאה הריא שאין אונס גדול מזו כי מאי הוה ליה למעבד שבה בהרשאה מקויימת ב"ד וכי אדע שעדי השטר היו נעשים זוממים דאם נחוש לזה אין לדבר הוה שלעולם הבא בהרשאה יהיה נדחה בטענה זו מכל מקום הפטורים והמחילות שהיה עושה לי כמר יוסף כ"ץ מלד היורשים בכח ההרשאה הריא שאין להם עוד עלי לא טענה ותביעה וחשבון מכל מה שהיה יכול לדבר היה חספה בעלמא, ואף על גב דתניא בפרק אחד דיני ממונות (דף ל"ב.) שטר שכתוב בו באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו ואלא עמנו הייתם במקום פלוני השטר כשר ועדיו כשרים שמא איחרוהו וכתבוהו, ה"כ ה"נ כימא גבי הרשאה זו שמא איחרוהו או הקדימוהו וכתבוהו ונדחה חששא דידי, מ"מ אכתי איכא למיחש שמא היורשים לשם הביאו העדים ב"ד ואמרו שהשטר הרשאה בזמנו כתבוהו ואח"כ כשיהיו נעשים זוממים לא אמרינן עוד שמא איחרוהו וכתבוהו כמו שכתוב בטור ח"מ סימן מ"ג וז"ל לפיכך אין עדי השטר נעשים זוממים עד שיאמרו ב"ד שטר זה כתבוהו בזמנו ולא איחרוהו וכו' וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פרק י"ט מהלכות עדות) והרי"ף ז"ל (בפרק מרובה) והר"ן ז"ל בפ"ב דכתובות. וא"ת ה"כ איך מוליאין ממון מיד המחזיק בהם בהרשאה שלעולם ידחה המחזיק בממון את המורשה בטענה שמא זמן שטר הרשאה מוקדם או מאוחר בטעות ועדי השטר העידו ב"ד שבזמנו כתבוהו וגמלא שיכולין להיות נעשים זוממים, יש לי לומר דודאי מספק לא אמרינן הקדימו או איחרו זמן השטר בטעות רק אם הקדימו או איחרו עשו בטעות ואח"כ איכא למיחש שהיו נעשים זוממים אף כי לא יאמרו ב"ד שבזמנו כתבוהו אבל בנדון דידן שהמורשה בעלמו הודה ואמר שהקדימו הזמן בטעות למה לא ייחוש בכל אחד :

ואי ל"י מסתפינא הייתי מטיל חששא אחרת בנדון דידן כיון שמיים שנגלה לשם הללכם מפטירת האלוף כמוהר"ר משה ז"ל עד זמן שכתב בה הרשאה יש באמת ימים מועטים ה"כ יוכל להיות שעדי ההרשאה יוכלו להיות נעשים זוממים באופן זה שיבואו שני עדים ויעידו איך עדי ההרשאה היו עמהם במקום פלוני בתמידות ימים רבים קודם שגודע מפטירת האלוף ז"ל ה"ל עד יום או יומים אחר זמן הכתב בשטר ההרשאה וזה הוא דבר שכיח אללכם באשר אתם הולכים תמיד חוץ לעירכם על הירידים אבל אי אפשר לומר שמא איחרוהו וכתבוהו רק לומר שמא הקדימוהו וכתבוהו. ועתה אבוא לדון אם שייך לומר כאן שמא הקדימוהו וכתבוהו, דהא דתניא בבבביתא שהבאתי לעיל שטר שכתוב בו באחד בניסן בשמיטה וכו' עד שטר כשר ועדיו כשרים שמא איחרוהו וכתבוהו, איכא למימר בין לפירש"י ז"ל שפי' איחרוהו וכתבוהו שלא כתבו השטר בזמנו אלא איחרוהו מלכתבו וביום כתיבתו היו במקום אחר כמו שהעדים

טמרים

נומר רבותא בטופס שטרי הרשאות יכתוב זמן ואני אומר שאף לכתחלה יכולין להקדים הזמן בשטרי הרשאות. וא"ת להשיב לי בדוחק שרבינו שמחה ז"ל דבריו בלבן לא זו אף זו ולתתן דבריו דמה לי אם הוא מוקדם כאילו אמר דמה לי ג"כ אם כתוב בתוכו הזמן מוקדם, אם כן הוא בכתב דבריו בדרך לא זו אף זו היה לו לומר דמה לי אם הוא מאוחר ומה לי אם הוא מוקדם כי בשטרי הלוואות המאוחר כשר והמוקדם פסול, הלכך לענ"ד מתוך לבונו משמע שלא בא רבינו שמחה ז"ל לומר שיש לכתחלה להקדים הזמן בשטרי הרשאות ואפשר שטעמו כמו שכתב רבינו ירוחם בנתיב ד' חלק ד' שם הרשב"א ז"ל בענין שטר מאוחר מ"מ אין לאחור לכתחלה דמיחזי כשקרא וגם וכל ליתן טעם אחר שאין להקדים לכתחלה הזמן אף בשטר הרשאה מפני שיוכל להגיע הפסד בזה למורשה כי לפי דעת הרי"ף ז"ל (ב"ק בפרק מרובה) והרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' שלוחים) מי שהרשה לאחד ורלה לבטל השליחות ולהרשות לאחר דשאי. וכתב הרשב"א ז"ל בבימין אלה וע"א שאם הרשה את שמעון ואח"כ הרשה את לוי הרשאה אחרונה מבטלת את הראשונה, וא"כ בנדון דידן איכא נפקותא גדולה שלא להקדים הזמן בשטר הרשאה כי לפעמים שיעקב הרשה לראובן באחד בניסן להוליח ממנו מיד המחזיק בה ואח"כ נחחרט שהרשה את ראובן מפני שאינו מאמינו או מפני חששא אחרת והרשה את שמעון באחד באייר והרשאה הראשונה תהיה מבטלת ואם העדים יקדימו הזמן בהרשאה של שמעון ויכתבו באחד באדר הן בלא ידיעת המורשה או אף בידיעתו גמלא בהאחרונה תהיה ראשונה ולא תהא כונת המורשה מקויימת שרלה לבטל בהרשאה שכתב לראובן. וע"ד זה יש קלח לחוש ג"כ שלא לאחר הזמן לכתחלה בשטר הרשאה. וא"ת ה"כ גם שאין כותבין זמן כלל איכא חשש שלא יתברר איזו הרשאה ראשונה או שנייה, איכא למימר שיש תקנה לזה שיכתוב בהרשאה שנייה איך הוא מבטל בהרשאה שמסר לראובן אבל כשיקדים זמן ההרשאה כדלעיל האף שיכתוב בשטר הרשאה שמסר לשמעון איך הוא מבטל בהרשאה שמסר לראובן אכתי איכא למיחש שמא הרשה את ראובן באחד בשבט ואח"כ הרשה את שמעון באחד באדר ובטל בהרשאה של ראובן ואח"כ חזר והרשה את ראובן באחד בניסן ובטל בהרשאה של שמעון, וכחששא זו גרסינן בפרק גט פשוט (דף קט"א:) והביאו הסמ"ג בהל' מלוה ולוה שטרי מקח וממכר שלא נכתבו בזמנם אפילו הם מאוחרים פכולים שהרי אפשר לפרוץ בהן שלא כדין כילד כגון שחזר המוכר וקנה השדה מיד הלוקח קודם שיגיע זמן השטר המאוחר ויוליח הלוה השטר המאוחר ויאמר חזרתי ולקחתי ממך פעם שנייה וגמלא פורץ שלא כדין :

והשתא בנדון דידן שהתרעמתי בהרשאה שיואלה מתחת יד כמר יוסף כ"ץ שדילג בה הסופר שנה אחת וכתב שנת ש"כ לפ"ק, והיה לו לכתוב שנת ש"א, לא היתה הלונתי לאמר שההרשאה פסולה מחמת שהיא מוקדמת כמו שפסלינן שטרי הלוואות המוקדמות כדי שלא יערפו לקוחות שלא כדין כאשר כתבתי ג"כ לעיל. וגם לא שייך בנדון זה שום חד מחרי טעמי דלעיל, לא מטעמא קמא דמיחזי כשיקרא כיון שכבר נכתבה ונחתמה ההרשאה לא פסלינן אותה כדיעבד כמו שלא פסלינן שטרי הלוואות המאוחרות לפי דברי רבינו ירוחם שכתב שם הרשב"א ז"ל שאין לאחור לכתחלה דמיחזי כשיקרא, וגם לא משום טעמא בתרא דשמא הרשו היורשים בק"ק קראקא לאדם אחד ואחר כך הרשו לכמר יוסף כ"ץ וגמלא כמר יוסף הוא המורשה האחרון ונכתב המורשה הראשון ועכשיו שהקדימו הזמן בהרשאה של כמר יוסף כ"ץ שנה אחת גמלא שהוא יהיה המורשה הראשון והרשאתו תהיה מבטלת, משום הא

אומרים שהם כתבו עם המקום שראו בו הכלואה בין לשאר המפרשים ז"ל שפירשו שהטור בזמנו נכתב ובאותו מקום שנכתב היו אלה שהם איחרו הזמן ולא כתבו מאותו הזמן ואפשר כי ביום הכתוב בטור היו במקום אחר איכא למימר טעמא לשני המפרשים למה איחרוהו וכתבוהו שנתרלה המלה ומחל שלא לטרוף לקוחות רק מזמן האחרון ולפירש"י ז"ל איכא למימר עוד ג"כ שנתרסלו מלכתוב הטור עד אחר זמן וכתבו אח"כ מקום שראו הכלואה א"כ לכל הפירושים איכא טעמא איך נזדמן שאחרוהו וכתבוהו. אבל נדון דידן כיון שבאופן הנ"ל אי אפשר לומר שאיחרוהו וכתבוהו רק גשאר אללו לומר שהקדימוהו וכתבוהו א"כ אשאל למה ועל מה תועלת הקדימוהו בשלמא אם היה אפשר לומר שאיחרוהו וכתבוהו היינו אומרים בטעמא שאמרנו לפירש"י שנתרסלו מלכתבו עד אחר זמן וכתבו אותו הזמן בכונה אבל להקדים הזמן על מה כוונה ותועלת הקדימו ולסיבת מה. וליכא למימר שעדי הטור שהזמנו דאמרינן שהטור כשר ועדיו כשרים שמה איחרוהו וכתבוהו בטעות וה"ל אמרינן שהקדימו בטעות, זה ודאי לא אמרי' גבי עדים זוממים דא"כ איך כתב נימוקי יוסף בפרק אחד דיני ממונות בשם רבותיו על צרייתא דלעיל דשמעינן מהא דאם היה כתוב בסוף שמיטה והזמנו הטור פסול ולא אמרינן איחרוהו וכתבוהו שאין דרך לאחר השטרות ולכתוב בסוף שמיטה ואי אמרינן שמה איחרוהו וכתבוהו בטעות נימא נמי ההם איחרוהו וכתבוהו בטעות בסוף שמיטה אלא ודאי הסברה נותנת איכא דעדים הזמנו לא אמרינן איחרוהו וכתבוהו אם לא שיש לתלות באיזו סיבה. ומגופא דצרייתא דנקט בחד בניסן שבמיטה לרבותא לפירוש נ"י הייתי יכול למידק דין זה אכן יש קל"ת דרך להשיב ולא חפצתי להאריך. ואם יקשה עלי מכ"ת לפי חששא זו אחרונה א"כ נ"ה דכתב הטור ח"מ וגם הרמב"ם והרי"ף ז"ל לפיכך אין עדי הטור נעשים זוממים עד שיאמרו צ"ד שטר זה כתבוהו בזמנו הלא יש דרך שיעשו זוממים האף שלא אמרו צ"ד שטר זה כתבוהו בזמנו כפי הדרך שכתבתי שיבואו עדים וינידו שעדי הטור היו תמיד עמהם במקום פלוני רחוק מאוד מיום שנולדו עד זמן הטור או עד ימים רבים אחר זמן הטור, על זה השיב שהמפרשים כתבו דבר שהוא יותר רגיל ושכיח אבל אינם מכחישים אם יעידו בזה שלא יעשו גם כן זוממים :

והנה אפרש כתבי שכתבתי למכ"ת שאף שהטעות נופל בזמן הטור אפשר להוסיף לדדים להחלות בטעות סופר כוונתי כיון שיום השבוע אינו מכון עם ימי החודש של שנה ש"כ ועם שנת שפ"א הוא מכון נמלא מוכח מתוכו שהוא טעות סופר ודילג שנה אחת, וא"כ ליכא למיחש לחששא דידי שיהיו עדי הטור נעשים זוממים. אף יש לומר לאורך גיבא שהרשאה נכתבה בנת ש"כ לפ"ק ובאותו חדש יום השבוע ואינה מוקדמת ועשה צימי החודש, הלא כתב מהרא"י ז"ל בכתביו סימן י"ג דרובא דרובא לא ידעי חשבון ולא היו משום הכי מוכח מתוכו ומכאן זה כתבתי ומה לי ללרע או לעמוד על ספק שיבוא אר"י לתלות בי צוקי סריקי :

ועל מה שכתב לי מכ"ת שאף שכתב בטור הרשאה יעקב בר ברוך הכהן הוא שם חניכתי, שאני נקרא יעקב ברוכש, באמת במקומי לא שמעתי משום אדם שקרא שמי יעקב ברוכש רק יעקב בכמר אברהם שלמה הכהן. ולא אחריו עוד בדרוש הזה. ואדון העולם יוסף למכ"ת חיים ושלוס ויגדל כסאוי דמר עד עולם. כה משתיר אהובו דמר ולא יעקב בכמר אברהם שלמה הכהן ל. נכתב פרשת וילא יעקב :

מג למרבה המשנה ושלוס וין קן, לו שם בחכמים פיושבי יעבן, בין המשפחים רובן,

דברי ר' שמחה לדעתי :
 ובאמת שאני תמה על מעכ"ת שטר שדחק עלמו דברי ר' שמחה היה לו לדחוק עלמו קל"ת ליישב לשוני ולכוונו להלכה כדי שלא להשוני טועם בדבר פשוט כדעת מעכ"ת, ואפשר שרוב חכרונא לא ראה מעלתו להצבון כ"כ דברי להשיג הכוונה מתוכו ולכן שם כל כוונתו דברי ר' שמחה והעלה צבן מה שהעלה. ואם אדון מעכ"ת לכף זכות כמו שהוא מן הראוי אומר כי כן דרך בזה דרך הרב המורה שכתבו עליו מפרשי דבריו שלפעמים פירש פסוק בפירוש שאינו מוכרח כדי להוליד כוונתו וכן עשה מעכ"ת צו כי כדי להראות פלפולו ונימוקו עמו פירש דברי צפי' זר כדי להוליד תולדותיו וראיותיו ומופתיו שצנע על ז'.
 הראשון שכתב מכ"ת שאין להקדים הרשאה מפני שיוכל לבוא

שאלות ותשובות הרמ"א מג מד

לצוא היזק מזה למורשה על דעת הרי"ף והרמב"ם דיכול לבטל ההרשאה, על זאת חשיב דא"כ למה כתב ר' שמחה דאין נפקותא אם ההרשאה מוקדמת או מאוחרת ובלא דברי ר' שמחה הלא גם מעב"ת כתב שאין לפסול ההרשאה מוקדמת ואם היה לחוש לחששות מעב"ת א"כ למה לא תהיה פסולה כמו שאר שטרות המוקדמים הפסולים מטעם חששות טריפות לקוחות שלא כדון וא"כ גם צ"ו היה לנו לחוש להפסד המורשה, ועוד דא"כ גם ההרשאות ושליחות גיטין היה לנו לתקן זמן כדי לידע אם בטלו אח"כ אם געשה קודם ההרשאה או אח"כ וידוע כי הרבה חששות חששו בניטין שהן יותר רחוקים מזה הלא על כרחו אין לנו לחוש לשמא יחזור ויבטל משום דהוי דבר שלא שכיח מטעם דשארית ישראל לא יעשו עולה כו'. ומטעם זה כתבו הפוסקים שאין הנהבע יכול לדחות המורשה שמה בטלו. ועל מה שחולק מכ"ת למלוא תקנה להרשאה שאין בה זמן שיכתבו בשניה שצטלו הרשאות שמסר פלוני ועל כן אין לחוש שיחמרו שהרשאות היה השניה חבל אם היה מותר להקדימה אי אפשר לומר כי אפשר שהרבה את ראובן באחד בשבוע ואח"כ הרשה את שמעון באחד באחד ואח"כ חזר והרשה את ראובן באחד בניסן כו', והנה חששו זו איני מכיר כי גם לפי זו היה לנו לכתוב בהרשאה שיהיה ה"ך שביטל הרשאות ראובן שזמנה באחד בשבוע דהו ליכא למיחש למידי אלא על כרחו לריכס להודות שלא חששו חכמים לשמא יבטל ההרשאה מטעם דפרישית :

מד גרסינן פרק החולץ (דף מ"ד.) מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה ואמר לו נחגיירתי בני לבין עלמי א"ל ר' יהודה יש לך עדים א"ל לא א"ל יש לך בנים א"ל הן א"ל נאמן אתה לפסול את עומך ואי אתה נאמן לפסול את בניך ומקשה ומי אמר ר"י אבנים לא מרימן והתניא יכיר יכירו לאחרים מכאן אמר ר' יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכסם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה או בן חלוה הוא וככא אומר דאינו נאמן ומתוך אמר רב נחמן בר יצחק ה"ק ליה לדברין עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם עכ"ל הגמ'. ובמרדכי שם וא"ת למה נאמן על עלמו הלא אדם קרוב אל עלמו וי"ל הכא לא בעי לפסול את עלמו הלא אדרבה הוא רואה להכשיר להתגייר היעב עכ"ל. שמעינן מכאן דאדם נאמן לפסול את עלמו חבל לא לפסול אחרים הואיל וע"פ עדות זו שמעיד הוא עלמו פסול, וא"כ נראה מזה להביא רחיה על מעשה הנושה בק"ק צריסק שנתנו חרם צ"ה אחר עדות שכל מי שיודע יבא ויעיד הך זמן מה ולאחר אותו הזמן עמדו מקלח אנשים והעידו וא"כ נראה שעדותן בטלה מהיהא שהבאתי למעלה דהרי גם כאן לדבריהם עכו"ם הם שידעו להעיד ולא העידו ע"פ החרם וכל העובר על החרם פסול לעדות ולשבועה כמו שפסק בעור ח"מ בהדיא בלא שום מחלוקת סימן ל"ד וכן משמע במרדכי פרק שבועת הדיינים ה"כ לדבריהם עכו"ם ופסולין הן ואין נאמנים להעיד לפסול אחרים. ואין יכולים להשמיט לומר לא שמענו בחרם זה דאין נאמנים כמו שפסק המרדכי ריש שבועת שתיים וז"ל מלאתי התשובה אשר יסד ר' אליעזר מגרמניזא וז"ל אל יאמר אדם לא שמעתי החרם ולא כללתי עלמי בה לא ולמד מיהונתן בן שאול כי לא ידע יחונתן בהשבעת שאול ואפ"ה ראה שאול להרוג ליחונתן על השבועה ועל החרם בלי ידיעתו. ונראה דאינו רואה לומר דשאול היה יודע דיהונתן לא ידע מן החרם ואפ"ה ראה להורגו דזה אינו דהא חונס רחמנא פעריה מולגטרה לא תעשה וכו' אלא ששאול לא ראה להאמינו שלא ידע מן החרם ואין אדם נאמן על זה ולכך ראה להורגו. וכן כתב הרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלו וז"ל יהונתן שוגג היה וקרוב לפושע שהיה רואה

אם העם שאין אדם משיס ידו לפיו ולא שאלו ואצ"ו לא היה סבור ולא היה מאמין שהיה שוגג והיה רואה לחייבו מיתה ואמר לו העם כיון שנועשה הנס על ידו הדבר ידוע שהיה שוגג שאין הקב"ה עושה נס ע"י הרשעים המועלים בחרם, וכן ת"י בן עוזיאל היונתן יתקטל דעביד פורקנא רבתא הדין בישראל חס קיים הוא ה' אם יפול משער רישיה לארעא ארי קדם ה' גלי דבשלו עבד יומא דין, וכן אמרו בפרקי ר' אליעזר (פרק ל"ח) עכ"ל. הרי קמן דאין אדם נאמן לומר שוגג הייתי או לא שמעתי דא"ל דוקא יהונתן לא היה נאמן דהיה קרוב לפושע שהיה רואה העם שאין אוכלין כמו שכתב הרמב"ן ז"ל חבל שאר בני אדם נאמנים. זה אינו, דא"כ ה"ך למד ר' אליעזר בדרכי התשובה דאל יאמר אדם לא שמעתי בחרם מיהונתן, דלמא דוקא יהונתן משום דהיה קרוב לפושע אלא ש"מ שאין לריך שיהיה קרוב לפושע אלא לענין שאין עונשין עליו במיתה כמו שרלה שאול לעשות לבנו אם לא יהיה קרוב לפושע דהרי אפילו מויד בלא ההרשאה אין ממיתין אותו עליה צ"ד ואע"פ שהרוגי מלך אין לריכין ההרשאה כמו שפסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פרק ג') מ"מ קרוב לפושע צעין חבל לענין שאינו נאמן אפילו בלא פושע אינו נאמן וכן משמע בתשובת בר ששת סימן רס"ב דאין אדם נאמן לומר לא שמעתי אם לא שהיה חוץ לעיר שאז נאמן לומר לא שמעתי :

וא"כ לפי זה נראה דהואיל ואלו העדים היו צעיר אין נאמנים לומר לא שמענו וא"כ לפי דבריהם פסולים הן ופסולים להעיד כמו שאמר ר' יהודה לגר שבא לפניו. ועוד נראה להביא רחיה ממנה שלמה שעדות של אלו בטל דתקן חסם פרק שבועת העדות (דף ל"א:) השביע עליהן ה' פעמים חוץ לב"ד וכפרו צ"ד חייבין על כל אחת ואחת ואם השביע עליהן ה' פעמים צ"ד אין חייבין אלא אחת א"ר שמעון מה טעם הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות עכ"ל. הרי ש"מ דהואיל וכתב בפעם ראשונה צ"ד שוב לא יכול לחזור ולהעיד לכן פטור על השבועות האחרונות, וא"כ צדון דידן נמי הואיל ושחקו וכפרו ע"פ החרם והעובר על החרם הוי כעובר על השבועה כמו שפסק הרא"ש פרק שבועת הדיינים ומיד לאחר שילאו מצית הכנסת היו שם צ"ד שגבה עדות ולא באו הם ולא הגידו הוי כאילו השביעו צ"ד וכפרו וא"כ שוב לא יוכלו לחזור ולהעיד כמו שאמר ר"ש ולא יוכל לחזור ולהודות וכן פסק המיימוני פרק ט' מהלכות שבועות וז"ל אמר לעדים בואו והעידו וי"ל ואח"כ עמד צ"ה והשביע כל מי שיודע לו עדות יבוא ויעיד ולא באו ולא העידו הרי אלו חייבין שהרי חזנן תחלה והוא שיהיו אז צ"ה ויהיה שם צ"ד חבל אם לא היה צפני צ"ד אם ענו אמן חייבין בשבועת העדות כשיכפרו בעדותן צ"ד ואם לא ענו אין חייבין עכ"ל. הרי קמן דאם השביע אותן צ"ה ושחקו ולא העידו הוי ככפרו בעדותן וחייב משום שבועת העדות וא"כ ה"ה שאם לא הודיעו עדותן ע"פ החרם שנתנו צ"ד הוי כאילו לא העידו ע"פ השבועה שבצ"ד והוי שתיקתן ככפרו בעדותן ושוב אין יכולין להעיד ואע"פ שכתב הרמב"ם אם היה שם צ"ד חייבים ואם לאו כו' דמשמע דאי לא היה שם צ"ד לא היו חייבין נראה דלא מלריך שיהיה שם צ"ד אלא לענין שיהיה כפירתן מיד כפירה ושיהא נקרא כפירה צ"ד כי אין לחייבן משום שבועת העדות אלא ככפירה צ"ד דין כמו שאמרין שם בגמרא (דף ל"ב.) מנ"ל דכפירה לריכס להיות צ"ד דכתיב אם לא יגיד וגשא עונו במקום הראוי להגיד דהיינו צ"ד חבל מ"מ אפילו לא היה שם צ"ד וכפרו הוי כאילו מושבעין ואם גבו צ"ד אח"כ עדות ולא באו חייבין דעל השבועה לא קפיד קרא שתיים צ"ד וכן הוא פשוט במשנה זו שאמר השביע עליהן ה' פעמי' חוץ לב"ד וכפרו צ"ד חייב

חייבין על כל אחת ואחת וכן משמע מלשון דהך חס לא
 סיס שס ז"ד וענה חמין חייב כשכפרו אח"כ וא"כ צדון
 דין שהשביעין צ"ס נחרס על כל מי שיודע עדות שיבוא
 ויגיד ואלו עדים לא באו לב"ד שיסבזו מיד אחר יליאת
 צ"ס הוי כמושבנין חוץ לב"ד וכפרו צ"ד דחייבין משום
 שבועת העדות אילו תבטו אותם מתחלה ואפילו לא תבט
 אותן תחלה לומר שוב חייבין יכולין לחזור ולהעיד דמ"מ
 כפירה צ"ד הוי הוהיל ולא באו ולא העידו ע"פ החרס
 שנחנו צ"ס דלא צענין שהבט אותן תחלה חלה לענין
 שבועת העדות כמו משמע מתשובת המרדכי פרק שבועת
 הדיינין שהכחוב למטה ואע"פ שכתב הר"ם דלריך עניית
 חמין חס לא הוי שס צ"ד נראה דהיינו דוקא כשהוא עלמו
 מבביעו אבל כשנותנין חרס צ"ס חין לריך לענות חמין
 ואפ"ס החרס חל עליו כדפסק הרמב"ן במשפט החרס שלו
 וסביחו בתשובת בר ששה סימן קע"ח. ונראה שזהו כוונת
 הרמב"ם שכתב שריך שיחיה שס צ"ד בשעת השבועה
 והשיגו שס הראב"ד וז"ל ומה לורך שיחיה הב"ד צבכ"ג
 בשעת השבועה והלא חין מקפידין על השבועה בחיזה
 מקום שהחיה חין מקפידין רק על הכפירה עכ"ל.
 ונראה לי פשוט דדעת הרמב"ם כי חס הוי צ"ד שס הוי
 כחילו מושבע מפי בית דין וחין לריך לענות חמין אבל
 כי ליכא צ"ד שס לריך לענות חמין וא"כ ככאן הוהיל
 ונתנו חרס * בעדות חין לריכין לענות חמין ע"פ חרס, וא"כ
 הוהיל וכפר אח"כ הוי כופר בעדותו ושוב לא יוכל לחזור
 ולהעיד וא"כ נראה דעדות חלו צעלים ומבטלין הוהיל
 וכפרו בתחלה ע"פ החרס שוב חייבין לחזור ולהגיד:

ואין להקשות על דברי מת"ם המרדכי פ' שבועת הדיינים
 נשאלתי על מעשה שאירע הקהל נתנו חרס צבכ"ג
 על כל מי שיודע עדות שיעיד קודם שינאחו מחלך צבכ"ג
 וינאחו ולא העידו ולאחר זמן באו עדים שהיו צבכ"ג ואמרו
 לא שמנו לבנו אז להעיד וענה זכרנו ובאנו להעיד, והשיב
 ג"ל דמקבלין עדותן דהא אמרינן פ"ב דכהובות (דף כ':)
 רב חשי טוב ידע ליה סהדותא לרב כהנא וכו' ח"ל ולא חכי
 וסכי הוב ח"ל לא ידענא לסוף אידכר רב חשי חסכיד ליה
 כו', ולא דמי להא דתנן (פרק שבועות העדות דף ל"א ע"ב)
 השביע עליו ס' פעמים צ"ד וכפר חינו חייב חלה אחת
 ואמר ר"ש הוהיל וחינו יכול לחזור ולהודות ד"ל שאני התם
 דכפר לגמרי וכיון שהגיד שוב חינו חוזר ומגיד מספר
 השכמה עכ"ל. וא"כ נראה מזה שהשובת בתחלת המחשבה
 סתירת כל מה שכתבתי. מ"מ כשנדקדק הדרבה תשובה זו
 ראה לדברי. תחלה אומר כי ג"ל תשובה זו תמוסה מאד.
 חדא במה שהביא ראה מרצ חשי דאידכר וחזיל כו' דשאני
 התם דלא השביעו תחלה ולבסוף הוי נאמן לומר דאידכר
 דמתחלה לא רמי עלויה לזכור עדותו אבל כשמשביעין
 אותן חייבין דחינו נאמן לומר אח"כ דאידכר דודאי כל אדם
 מדקדק בשמעו קול חלה חס יודע מעדות זו וע"כ לריכין
 לחלק צבכי שכרי דוק באותה משנה דלעיל צרישא דמתניתין
 שבועת העדות כיד אמרו חין חנו יודעין לך עדות משביע
 חני עליכם ואמרו חמין חרי חלו חייבין, ובקשה שס הר"ן
 מה טעם חייבין דהוהיל ואמרו צ"ד חין חנו יודעין לך
 עדות חין יכולין לחזור ולהודות כמו צסיפא דמתניתין
 דהשביעו ס' פעמים צ"ד דפטור מעטס הוהיל וחינו יכול
 לחזור ולהודות, ותירץ הר"ן וז"ל וקרוב צענין דחס לא יגיד
 דדרשינן מיניה דחס לא הגיד שוב חינו חוזר ומגיד בתר
 ושמעט קול חלה כתיב ומפני שדרך העדים להשמט שלא
 להעיד אע"פ שאמרו בתחלה חין חנו יודעין ובתר שבועה
 אמרו יודעין חנו חין חוזר ומגיד שלא השיאן התורה עון

באין יודעין חלה בתר קול חלה, ועוד שקרוב לומר צענינו
 דאין זה מיקרי חוזר ומגיד כשאמרו החלה חין חנו יודעין
 ולבסוף העידו ומה שאמר ר"ש צסיפא מפני שאין יכולין
 לחזור ולהודות לחו מטעם כיון שהגיד שוב חינו חוזר ומגיד
 חלה מטעם דלא משוו נפשייכו רשעים שהרי כפרו בתחלה
 אחר שהשביעם עכ"ל. כרי קמן דבין לתירוץ ראשון או שני
 דברי התשובה זו חייב צרורים, דלתירוץ ראשון לריכין חנו
 לחלק בין כפרו בלא שבועה לכפרו ע"פ שבועה ח"כ מה
 ראה לדבר חשי דהתם לא השביעו וכ"ש לתירוץ שני
 דטעמא הוי משום דאין משימין עלמן רשעים דאין לחלק בין
 כפרו לגמרי ובין שתקו דמ"מ עברו על החרס ורשעים הם.
 ועוד יש להקשות על דברי התשובה דמוקי דברי ר"ש
 בכפרו לגמרי דאין זה לבון משמעות המשנה כלל, חדא דלא
 נקט חלה השביעו חמש פעמים וכפר דמשמע דלא הוי
 כפירה חלה לבסוף ולא בין שבועה לשבועה, ועוד דאי
 בכפירה ממש מיירי הוי למתניתין לחלק מיניה וביה הכל
 בהשביעו ח"פ צ"ד ולא כפר חלה באחרונה דאז הוי יכול
 לחזור ולהעיד ולכן חייב על כל אחת ואחת אבל אי כפר בין
 שבועה לשבועה דחינו יכול לחזור ולהודות חינו חייב חלה
 אחת. חלה ח"מ דאף צבכ"ג חינו חייב חלה אחת. ולכן
 נראה דפשיטא דלדעת הרמב"ם שתיקה ככפירה דמיא דהא
 כתב לעיל ועמד צ"ד והשביע על כל מי שיודע לו עדות
 כו'. וא"כ מדשתקו ולא העידו ע"פ החרס הוי ככפירה
 וחין חוזרין ומגידין, וכ"ש לדעת הר"ן דפירש בתירוץ
 האחרון דטעמא משום דלא משוו נפשייכו רשעים ולכן חין
 חוזרין ומגידין דפשיטא דלפי טעם זה חין לחלק בין שתקו
 או כפרו דהא מ"מ משוו נפשייכו רשעים ח"כ ודאי עדות
 של חלו חייב כלום ואפילו אמרו נמי שלא שמו לבן צבכ"ג
 להעיד מ"מ לא מהימני לומר שוגגין הוי בחרס כמו
 שכתבתי לעיל וראה מיהונתן בן שאול וא"כ הוהיל ופסוליס
 הם לפי דבריכם חין נאמנים לפסול אחרים כמו שכתבתי
 לעיל. חלה נראה דאף לדעת התשובה ממרדכי שהבאתי לא
 קאמר חלה היכא דהוא עלמו נותן המתלה זו לומר לא
 שמנו לבנו להעיד אז שתיקה לא הוי ככפירה אבל אי לא
 אמר טעם לדבריו למה שתק צבכ"ג כ"ע מודו דשתיקה
 ככפירה דמיא ושוב חינו חוזר ומגיד. וחלוק כזה מלינו
 לענין איסור וסיחור באשיר"י פרק הניזקין גבי האומר לחבירו
 נתנסך יינך ושחק נאמן דשתיקה כהודאה דמיא וכתב שס
 הרא"ש ששם הריב"ז ח' דאפילו במקום ששתיקה כהודאה
 דמיא חס שתק תחלה ואח"כ הכחישו ואמר שתקתי תחלה
 לפי שהייתי מחשב לידע חס הוא חמת נאמן וס' נמי
 לענין כפירה וכאן הוהיל ואמר המתלה לדבריו שתקתי
 מטעם זה בתשובה זו דנאמן. ולא הביא ראה מדרב חשי
 חלה שטענה זו טענה מעליה חוי ושמינו לפעמים שאדם
 שוכח עדותו תחלה ולבסוף זוכר אבל לא הביא ראה מדרב
 חשי דאפשר דהא דרב חשי חוץ לב"ד הוי ולכך אע"פ
 ששתק תחלה הוי יכול לחזור ולהעיד או שלא אמר ע"פ
 שבועה חלה ע"כ חינו מביא ראה חלה שזו טענה מעלייתא
 חוי ולכן נאמן אבל היכא שאינו עושה לא טענין ליה ולכן
 קאמר דהא דקאמר ר"ש הוהיל וחינו יכול לחזור ולהודות
 דמיירי בכפירה גמורה הוהיל ולא טען צבוף דמשום זה
 שתק דברי כפר עדיין ח"כ אותה כפירה צבכ"ג היתה
 ולכך לא יוכל לחזור ולהודות דהוהיל ולא טען למפרע גגלה
 דשתיקתו ראשונה הוי כפירה ראשונה. וזה מה שג"ל ליישב
 תשובה זו אף צדון דידן שאלו העדים לא טענו שמשום
 זה שתקו חין לא טענין לכו ועדותן צעלה וכזה מלינו
 הרבה דהיכא דהוא לא טען חין לא טענין ליה דברי
 הורה בפני שנים ואמר משטם חני כך נאמן וחין לא
 טענין ליה כדפסק האשיר"י פרק זה צורר וכמו שלא
 טענין ליתומים טענות דלא שכיחי אע"ג דחילו טען חביבין
 נאמן

(* צדון חזה צטל דיני חרס ע"פ דינא דמלכותא.
 [שו"ת הרמ"א] ב"ג 28

שאלות ותשובות הרמ"א מד כה

נאמן כמו שפסק האשיר"י פ"ק דב"ב, וא"כ הואיל ואלו
 העדים לא טענו אף לא טענין לכו ועדותן בטלה. ואפשר
 דאפילו אי אמרי העדים ג"כ צנזון דידן דלא שמו לבס
 להעיד דדוקא דבר הנעשה קודם שנאו להעיד מזמן רחוק
 אז שייך לומר לא שמו על לבם ולסוף זכרו דומיא דמעשה
 דרב אשי דמשמע שהיה צב"ג דגרסינן פרק ב' דכהובות
 (דף כ'): רב אשי הוה ידע סהדותא לרב כהנא ח"ל מי
 דכיני מר האי סהדותא ח"ל לא ח"ל ולא הכי וככי הוה
 ח"ל לא ידענא לסוף חידוכי רב אשי כו', משמע דלגמרי היה
 נשכח ממנו שא"פ שהיה מזכירו לא זכר ולצסוף זכר חבל
 דבר הנעשה קודם יום או יומים פשיטא שאין לומר לא
 שמו לבנו להעיד וא"כ הואיל ושתקו תחלה הוי ככפירה
 ואין חזרין ומגידין לכ"ע. וא"כ אלו עדיות בטלין ומבוטלין
 לא שרירין ולא קיימין :

עוד נ"ל מטעם אחר להביא ראיה שעדיות אלו בטלים
 מהא דאיתא ג"כ בפ"ב דכהובות (דף כ'). הני צי
 תרי דידעי סהדותא ומינשי חד מינייהו מדכר חד לחבריה
 איבעיא להו הוא עלמו מאי רב חנינא אמר אפילו עלמו
 מר צריק דרבי אשי אמר עלמו לא והלכתא עלמו לא ואי
 לורבא מרבנן הוא נפילו עלמו. ופירש"י הוא בעד לורבא
 מרבנן מעיד דאי לאו דכי רמי אנפשיה מידכר מעלמו לא
 היה מעיד אהפיקא. הרי דאי אינו לורבא מרבנן אינו נאמן
 אח"כ. והרי צנזון דידן שמוכר"ר מרדכי דיצר לעדים
 להעיד כמו שכוטד עליו צב"ד שראיתי מקויים בכתב הגאון
 מוהר"ר שכנא ש"ן דודאי אינן יכולין להעיד ואף לפי
 הרמב"ם דפסק הלכות עדות פ"ח דאם בעל דין ת"ח שפיר
 דמי כיון שהוא ת"ח הוא יודע שלא יהיה בעד מעיד אם
 לא שזכרו מעלמו עכ"ל. נראה דמ"מ אינו דומה לצנזון
 דידן דהתם מיירי שבעל דין יודע שהעד יודע בדבר ולכן
 מותר להזכירו אבל צנזון דידן שרבי מרדכי אף אם יהיה
 לו דין לורבא מרבנן מ"מ לא היה יודע מעדות זו שהרי
 בעדות הראשונות שהעיד ר' מרדכי עלמו לא הניד מאלו
 העדיות מאומה אם כן לא ידע מאלו העדיות וא"כ אין
 חילוק בין לורבא מרבנן לשאר העם, ועוד דאין לנו דין ת"ח
 בזמן הזה כמו שפסק מהר"י מילין ומהרי"ו אחריו (סימן
 קכ"ט) וכוא הדין צנזון זה, והע"ג דפסק הגאון ה"ה
 מוהר"ר שכנא ש"ן לר' אליהו דין ת"ח ואף לאשתו דין ת"ח
 לקום ליטרא דהכנא לאשת ר' מרדכי הלא כתבתי בכתבי
 הראשון כוונתו בזה ולא מטעם דיש דין ת"ח בזמן הזה,
 ועוד נראה לי דצנזון דידן אינו מועיל שהוא לורבא מרבנן
 דהואיל והעד עליו שהחזיר אחר עדי שקר לשכור ואיבד
 כחו של לורבא מרבנן שיוכל להזכיר לעדים דגרסינן פ"ק
 דמכות (דף ה' ע"ב) הריא איתתא דאחתי סהדי ואשתקור
 אייתי סהדי ואשתקור אזלא אייתא סהדי אחריני דלא
 אשתקור אמר ריש לקיש הוחזקה זו ר' אלעזר ור' יוחנן
 אמרי אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו עכ"ל הגמרא.
 משמע דאף ר' יוחנן לא קאמר אלא מטעם דכל ישראל לא
 הוחזקו אבל מ"מ היא עלמה הוחזקה וא"כ צנזון דידן
 נראה להוכיח דהעדים פסולים דהרי העדים לא זכרו העדות
 מעלמן אלא שדיבר עמהם ר' מרדכי וא"כ לפירש"י דעני
 שיהא בעד ת"ח פשיטא דאין עדותן עדות. אלא אף לפירוש
 הרמב"ם דאי בעל דין לורבא מרבנן מהני מ"מ לורבא
 מרבנן זה הוחזק לחזר אחר עדי שקרים מה נאמר אם הוא
 הוחזק כל ישראל מי הוחזקו זה אינו דהרי העדים מלד
 עלמן אינם נאמנים הואיל ור' מרדכי דיבר עמהם ח"כ
 אמאי היה להועיל מלד לורבא מרבנן וזה כבר אבד זכותו.
 על כן אומר דפשיטא וצורר כשמש בלכרים דעדות זו בטילה
 ומבוטלת אפילו העידו עדים אחרים מאלו בדבר ר' מרדכי
 עמהם כ"ש שאינן בעלמן העידו שאין עדותן כלום כ"ש
 וק"ו בן בנו של ק"ו שעדות זו נגבה שלא בפני בעל דין

בכתבא והבעל דין התרה בו שאל יגבה עדות שלא בפני
 בעדות זו בטלה דאפילו בעדות שלא בפני בעל דין גרידא
 פסק הר"ן פרק כילד מברכין והאשיר"י והמרדכי פרק הגוזל
 בתרא ובעור ח"מ (סימן כ"ח) דעדות שהוגבה שלא בפני
 בעל דין שאין דנין על פי אותה עדות ואע"פ שכתב המרדכי
 שם בשם הראב"ן דמהני בדיעבד מדמכשיר ליה לגבי חונס
 שלא בפני בעל דין ש"מ דבלא חונס כבר בדיעבד דאי לא
 מהני ע"י חונס נמי מיפסל עכ"ל, נראה דע"כ לא קאמר
 אלא שהוגבה שלא בפני בעל דין כבר אלא שעשה בלא חונס
 אבל במקום שהלד השני עומד ולווח שלא יגבו אותו שלא
 בפניו וגם נראה לעינים שהכמין עדים בכתב ודאי בהא
 לא פליג דהא בכהאי גוונא לא מלינו שמקבלין לכתחלה ע"י
 חונס. ועוד דאף אי ראב"ן פליג מ"מ יחיד הוא וקדמו
 הוא בדבר זה דפוסקים אחרוני חולקים עליו דהטור כתב
 סתמא בלא מחלוקת דאין דנין ע"פ אותה עדות וכן הר"ן
 דכוא היה בתרא עפי וידוע שהלכה בכתראי מאבזי וחילך
 וכן פסק הגהת מיימוני דמטעם זה אין לנו אלא דברי
 מהר"ם שהיה בתראה וידע דברי הראשונים עפי מינן.
 קנני למילין לפי ד' טעמים אלו שכתבתי נראה לי שחס ד'
 יסודות חזקים שראוי לפי הנראה לבטל עדות אלו וא"כ
 הדבר חוזר ליושנו לפסק הראשון שפסק הגאון מוטר"ר
 שכנא וכמו שכתבתי לך גם קודם זה והבאתי ראיה לפירוש
 ה"ל מבוטלת ומפסקי מהר"ם מירצבורג ז"ל. עוד מלאתי
 שם (בדיני צושת דין ה') וז"ל דין ראובן אמר על שמעון
 שזקינתו היתה שפחה ועדים הציגו ששמעון כן לא יפה עשה
 ראובן וגם העדים אחרי שאין עדותן עדות הרי אינו אלא
 הולאת לעו וחייב דין או נידוי עכ"ל, הרי כ"ל בעד לכס
 דאף אם הוציאה הטוקלת שמעה הדברים מ"מ הואיל ואין
 כאן עדות ברורה שהוא חמה חייבים דין או נידוי ואם כן
 אחרי שמהר"ם סתם ולא פירש מכו דין ח"כ זכינו צדון
 שפסק הגאון מוטר"ר שגנו. זה נ"ל לכתוב למכ"ת דרך
 משא ומתן להלכה ולא למעשה ע"פ דברי כי ידעתי שלא
 הגעתי עדיין למדרגה זו ומ"מ לא רציתי להמרות פיה.
 והנה אחזקי גיסי כל אלו הדברים כתבתי לך ולא לזרים
 אהך באם כן הוא כדבריך שכתבת לי אבל לא בדרך פסק,
 ושלום, נאום משה איסרלש מקראקא :

מה נוי חוכי כי אבוא הלום ואדברה למלחמה ולא לשלום
 על דברי ריבות אשר בשעריכם ק"ק בריסק על
 דין עסק צים הידוע בעיני שהאחת הו"יאה שם רע ותלתם
 קלקלה בחצירתה לאמר עליה שטם מנאפים היה חלקה רק
 שנחפשה, וכיא לא נתפשה ודבר, ומילין לחבר, ומ"מ דברם
 מה שעלה על לבם, ורעיוניה על פיה סליקו לגלות מחשבתה
 אשר היה בקרבה. והנה ידעתי כי אם דברי לא יגרעו ולא
 יוכיפו וכלא נחשבו, גם כי יש ת"ל אלהים שופטים בארץ
 הקרובים אל החילול, וצידם המקל והרנועה לפרים מכשול
 להכות ולקלל, ואין נחשתי נגדם כי בחמתו יתהלל
 המתהלל. ועוד צם שליביה כי איכבה אפלה פס וארים
 ראש, לתרום ולדרוש, לפסוק על מעשה הבא לפנינו בעוד
 מ"ו קיים הוא ובית דינו הוא גולת הכותרת, עטרת
 תפארת, גחלת הכשארת, נר ישראל ואורו יזכיר כזוהר
 השמים יעופף זרחה, ושמן משחת קודש מעשה מרקחת,
 הוא אשר נודע בשערים, ראש הגבורים, הגאון מוטר"ר
 שכנא ש"ן. אך הואיל וראיתי שהר"ר אליה בן מנחם, לבש
 בגדי נקם, לנקם ולא לרחם, ושלא למרחקים להביא לחמ"ו
 ושלא ג"כ לרצני עירנו וחכמים, לשפוט את בעלת ריבו
 ולהכיליה פרי מעלליה, והוכרחתי לענות עמהם, אף כי לא
 עלי היה הדבר אלא עליהם, כמאמר ר' יוסי מעולם לא
 עברתי על דברי חבירי כו', כ"ש חוכי שלא יכולתי לעבור
 פי אדוני ורבותי, אשר אמרו לי לעלות עמהם לדוכ"ן את
 האשה

מורנו מהר"ם ס"ל להלקוחו, וא"כ כבר נחצטלה טענת
האשה דבורה ס"ל שלא תוכל לומר שהיא לא הולאה השם
רע כי היא שמעה מאחד שמו ליב בן משה פידליר כי אף
אם האמת היה אהה מ"מ היא חייבת מדין בושת הולאל
והיא גורמת הבושת על פי עדות ס"ל כדחנן פרק החובל
(דף פ"ו:) המבייש את הערום פטור ואמרין עלה בגמרא
ושבסו בו הרוח והגביה בגדיו ונראה כערום וכן אחר
והוסיף בהשפעתו חשיב כבושת וכן פסק הטור ח"מ סימן
ס"כ וא"כ בנדון זה שבדלתי דברים הראשונים גילן הרוח
כי דברי רוח היו וזאת האשה דבורה הוסיפה בהשפעת
הקול היא חייבת בבושת וא"כ הולאל וחזר לנו דין בושת
לדין מלקות א"כ היא חייבת אף אם האמת אהה כ"ש
עכשיו שזה עומד בשאגת ארי"ה ולווח בקול יהודה לאמר
כי לא לדקסו כי לא ממני נעשה הרעה כמו שמבורר בעדות
הנגזית שהיא אינה נאמנת דאם לא כן בטלת כל דין מוליא
שם רע דכל אחד יאמר ששמע מפי חבירו אע"פ שחבירו
מכחישו וא"כ לא שבקת חיי לכל צריה, ודמילא להא דליתא
גמי פרק החובל (דף ל"א:) תני רבס בר בר חנה קמיה
דרב שורי הרגת נעישותי קללת אהה אמרת לי להורגו
אהה אמרת לי לקללו פטור א"ל א"כ לא שבקת חיי לכל
צריה כל כמיהם עכ"ל. וא"כ ה"ה בנדון זה. ועוד דכתב ר'
ירוחס בספר תולדות אדם וחוס בחלק חוס נהיב כ"ו ח"ד
בשם הרמב"ן דכל עד מפי עד והראשון מכחישו סב' שאמר
בשמו אינו נאמן וכתב שכך קיבל עכ"ל. וא"כ הדבר ק"ו
דאפילו במקום שהאמינו לעד מפי עד נאמן כ"ש במקום
שלא האמינוהו שאין להאמינו ופעלים להביא ראיה שהיא
לא גרמה בושת זו ואם לא בודלתי היא בת מלקות כפסק
הגאון ס"ל. אבג אין נראה לחייבה מטעם הולאת שם רע
דפסק המרדכי סוף פרק החובל ע"א וע"ד שחייב מלקות
וכן היא תשובה זו כתובה על ספר הישר תשובת הרשב"א
סימן תתנ"א וכן פסק מוסר"ם הלכה למעשה, דזה הטעם
לא שייך הנה על פי עדות אלו דהרי כלן פה אחד העידו
שלא אמרה דבורה ס"ל אלא שהנכרי ראה לאנסה או
שהפילה לארץ או דחפה ואף גם הדבורה עלמה לא העידה
אלא שלאחר שהאשה קללה את הנכרי אז נפל הנכרי בבגדיו
עליה וכמעט שפרחה רוחה של האשה תחתיו, כן נראה תוכן
העדות וא"כ נראה לפי זה שאין זה שם רע כלל על האשה
דאוגס רחמנא פטריה דמה היה לה לעשות כי אם ללווח
וכן עשתה ולית מאן דאשגח בה וכאשר יקום איש על רעבו
ציער וסרגו כן הדבר הזה וגם לא היתה נאכרת על בעלה.

ע"כ מלאנו בהצחק :

מו ראה

ראיתי את עני עמי ואת הטעמי להם ושד
נכרים תקיפה עליהם בטעות הדור באודות
הערבות שעשו בני קרימונו"י מחמת האלוף סר"ר יצחק בר
שלמה ז"ל בסבת שהיה אפטרופוס של היתומים וע"י זה
העליל השר עליו כאשר ידוע החמס הנעשה לו וניזק
בחזירתו מן המלוכה דהיינו כשרלה להפטר מן האפטרופוסות
ובנתנו חשבון לפני יודעי דת ודין כאשר הכל ידוע ולדקחו
ענהו בו על כתבים שיש לו בידו מצ"ד של ק"ק קרימונו"י
וע"י זה נתגלגל שהולך להעמיד ערבות נגד השר שלו
ובסבסו זו ניזקו ערביו ונתפסו בכבלי ברזל ויש לחוש מפני
החסרון שלא יפלו מדנים וריבות בשעריהם על הנזקין
והסבת והלער שהגיע לערביו ס"ל, ונתבקשתי לחוות דעתי
בזו ונתפתיתי להשיב את אשר עס לבני. ואומר בודלתי ידוע
תשובת מהר"ם והיא במרדכי פרק הגוזל בתרא ותשובת
הרא"ש כלל י"ח בתשובת המעמיד חבירו ערצ נגד הנכרים
ואנסו הנכרי והעליל עליו עד שהולך להוליא מעותיו או
לשלם שנית ולכן לא אדבר מזו לעת כאשר כל דיון יוכל
להבין דבר מתוך דבר מתוך תשובתו שם ומשם יוכל יודע
לנדון זה ואף כי הדבר נחזן עלי לעת כזו ולכן לא אכתוב
אלא

האשה הזאת ולגדור גדר שלא יעשה עוד כמו כן, ועוד לפי
הנראה נתן הגאון אדונו נשיא הלכה בתוכו רשות לכל
תלמידים לדבר בענין זה קטן וגדול שם הוא זה וזה ניכר
מתוך כתב שקיים כל העדות שנשלחו הנה ובודלתי כוונתו
בזה לשלחם הנה והנה לאפשי גברת אהה כי ברוב ים
הדרת מלך, ועוד נוסף כי בדרך אחרת חלך כי לא אפסוק
שום דבר רק ראיתי פסק הגאון סתום וקלר ולא הביא
ראיה לדבריו כדרך לעולם ישנה אדם את תלמידו דרך
קלרה, ואולי כיון למה דגרסינן פרק כל הספר גבי כחל
(דף ק"י.) רבי יוסי בר אבא מתני אהה כחל של מניקה
שניתן לו ומתוך פלפולו של ר' חייא שנה לו כחל סתם,
ופירש"י ר' חייא היה מחודד מאוד ומבין מעלמו וכסבור
סתלמידיו מחודדין כמוהו וכסבור שיבין רב את דבריו ולא
הבין, כן בדרך זו עשה לנו רבינו וסתם לנו, לכן אמרתי
שאביא ראיה על כל דיבור ודיבור שילא מפיו אהה דבר
אדוני שתיס זו שמענו. ואל ישיבו עלי כמו שמלינו פרק
השוכר את הפועלים (דף פ"ד.) כי נח נפשיה דר"ם בן
לקיש הוה קא מלעזר בתריה ר' יוחנן עובא אמרו רבין
מאן ליזיל ליתביה לדעהיה ניזיל ר' אלעזר בן פדת דמחדדן
שמעתיה אול יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר ר' יוחנן
א"ל תניא דמסייע לך אמר את כבר לקישא בר לקישא כי
הוה אמינא נילתא הוה מקשי לי כ"ד קושייתא ומפריקתא
ליה כ"ד פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא
דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא. לא דמי, שאני
לא אומר בלשון תניא דמסייע ח"ו, כי ידעתי בהגאון ס"ל
שאין לריך סיוע לדבריו מכ"ש מאיש אשר כמוני, אך אגלה
מהיכן תולאות פסקיו ולא אהיה רק כמורה מקום על פסקו
לומר כי אלו לא נכתב עדיין ראוי ליכתב מכח הראיות
והטעמים שאכתוב כפי דעתי הקלושה. ואומר על פי העדות
שראינו שבאו הנה בקיום של האלוף מוסר"ר לבי לא בא
עדות מכוונת אלא על אשה אחת שמה דבורה בת ראובן
ז"ל אשה מהר"ם רייס ועליה העיד יהודה בר משה פידלר
ור' מרדכי בעלה ורבי יונה בר יצחק ואחיה משה ואשת
כמר יעקב יואלש. וזה תוכן העדות שבא הנה אע"פ שלא
כוונו לגמרי יחד מ"מ עדותן קיימת ואדרבה עדיף עפי
כדליתא בירושלמי בפרק זה בורר רב כד הוה חזי סהדי
מכוונין חקר כד הוה חמי סהדי סכן והכן הוה מכוון, ופירוש
כשהיה רואה עדים שהיו אומרים עדותן כעין כל אחד היה
חושש לשקרים ובעלה אחת כוונת לשונם וכיה חוקר ודורש
אותם אבל אם לא היו אומרים ממש כל אחד אלא זה
אומר בכה וזה אומר בכה רק שהיה עדותן מכוונת בלא
הכחשה לא היה דורש כ"כ, ולכן ע"פ עדות אלו דן אותה
הגאון ס"ל למלקות ארבעים. ונ"ל ראיתו וטעמו מהא
דכתב מהר"ם מירזבורג (דיני בושת דין ע"ז) וז"ל הקורא
לאשת חבירו זונה או פרוטה סופג ד' מלקיות והשוו אונאת
דברים לפריעת הראש מבוס כבוד צנות ישראל הסגורות
ותן (ב"ק פרק החובל דף ל'). הפורע את ראש האשה
נותן לה ארבע מאות זוז ומדלח מגבינן קנסה בבבל
מלקינן מלקות על כל מנה ואי לא לייח מגדין ליה עכ"ל.
הרי קמן דמי שקרא לאשה זונה או פרוטה חייב ד' מלקיות
כ"ש בני שהוליא לעז ודופי על אחת מצנות ישראל הכשרות
שחייב מלקות אע"ג דחנן פרק החובל (דף ל"א.) אמרי
במערכא משמיה דר' יוסי בר אבין ביישו בדברים פטור
כתב הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק ויש לב"ד כח בכל מקום
ובכל זמן לגדור כפי מה שיראו וגובין בין בבבל ובין בא"י
כן השיב רב שרירא גאון ז"ל על המבייש בדברים דקיי"ל
שהוא פטור מ"מ מגדין אותו עד שיפייסו כראוי לפי כבודו
וכתב הרא"ש פרק החובל ומסתברא דיותר הוא בושת של
דברים מבושת של חבלה שאין דבר גדול כלשון הרע ודבה
שאדם מוליא על חבירו. ולכן נראה דמשום זה הטעם פסק

שאלות ותשובות הרמ"א מו מז

אלא הכרור לי לעת כזו ואומר. נראה דדברי מוהר"ם
 והרמ"א לא קאי אלא על מה שהולך להוליח על זה נגד
 סוכרי אבל מה שניזק הערב בגופו בסיבת הפיסתו ושבתו
 ולערו פשיטא שאין על המעמיד סילוקו ולפלוטו מהא מכמה
 טעמים. חדא דענין תפיסה הוא אונס דלא שכיח ובהא לא
 מתחייב המעמיד כדפסק בהדיא מהרמ"א בתשובתו סי' י'
 וכתב שכן כתב ר' יעקב בתשובתו והביא ראיה לדבריו
 מגמרא דגיטין פרק מי שחזו כמו שהאריך שם ודמיו הא
 מילתא לאחד מן השותפין שנתפס בהלכו לנורך השותפות
 דפסקו הרמ"א בתשובה כלל פ"ח והרמב"ן בתשובתו סי' י'
 כ' והגהות מרדכי דבבא בתרא דאין חבירו חייב לפדותו
 מן התפיסה. וגדולה נזו כתב בטורים הארוכים בשם ספר
 האגודה ריש סימן ר"ז באחד ששלח אחר חבירו לבוא אליו
 וקבל עליו לפלוטו מכל הפסדות ונתפס בדרך ופטרוהו
 מלשם כי לא היה מסוכן ואונסא דלא שכיח הוא עכ"ל.
 הרי קמן דאף במקום שמתחייב לפלוטו מכל אונסין וערעורים
 מ"מ בתפיסה אינו מחוייב לפדותו והוא הדין בנדון זו אף
 על גב דמחוייב לפלוטו מן הערבות מ"מ אינו מחוייב לשלם
 לו דמי תפיסתו. ואין לחלק ולומר דודאי תפיסה הבא לו
 מאונס לא סליק ליה אדעתא אבל בכלן שהתפיסה היא
 כדי שיקיימו את ערבותן ודאי תפיסה כזו סלקו אדעתן כי
 כן דרך הארץ לכוף הערב לפדוע הן בתפיסה או בשאר
 כפיות, אמר כן הוא יש לחלק בכך אבל עיקר הראיה
 מהבאתי לא הוה אלא לדמות לזו ענין הלטע והשבח הנעשה
 דמחוייב לסלק מהם הערבות ושעל ידי זה יפטרו מן
 התפיסה מ"מ האונסין האחרים שנעשו להם זה לא עלה
 על דעת והוא הדומה לראיה. ועוד דפטור כאן מכל חזק
 שהגיע להם ומן בטלתו ובושתו ולערו בתפיסתו מהא דאיתא
 בפרק הגזול עליהם (דף ל"ח.) דגרמא בניזקין (פטור) ודבר
 זה גרמא בניזקין הוא וכן כתב בהדיא הרשב"א בתשובה
 אמתשה כזו והביא מהרמ"א בתשובתו סימן קנ"ה. ועל כן
 נראה לי פשוט שאין לחייב האלוף הנ"ל בשום דבר מחמת
 לער הנתפסים או בטלתן או דמי בושטן אפילו מדינא כ"ש
 שאין דיין בזמן הזה דברים דלא שכיחי ולית בהו חסרון כים
 כמו בושט ולער כדאיתא פרק החובל (דף פ"ד:) ופסקו שם
 הפוסקים והרמב"ם פ"ה מהלכות סנהדרין. ואע"ג דאמרין
 פ"ק דבבא קמא (דף ע"ו:) ופרק החובל (דף כ"ל) דאע"ג
 דאין מגבין קנסות בבבל מ"מ אם תפס לא מפיקין מיניה
 והוא הדין בדיניהם אלו כמו שפסקו הפוסקים הרי"ף והרמ"א
 פ"ק דבבא קמא ופרק החובל והרמב"ם פ"ה מהלכות
 סנהדרין, מ"מ בנדון זה לא מהני תפיסה מטעמים הראשונים
 שכתבתי דמאחר לא נתחייב בלעגן ובזיטולן ובבושתן לריבין
 להחזיר לו את שלו אף אם תפסו כ"ש אם לא תפסו. זהו
 הנראה לי בדין הלטע והזיטול וכבושת שלהם, אמנם לא
 דאיתי עתה לירד לעומקא דדינא בענין מה שהוליאו בזה
 מחמת אונסין אי מחייב האלוף הנ"ל להחזיר או לא כי
 לדעתי יתפשו בזה ואף כי נוכל לעמוד על זה מהוך
 התשובות שנתבארנו לעיל כמו שכתבתי למעלה והמשכילים
 יבינו ויזכירו כוונת הרקיע. ובזו שלום על ישראל אביע.
 כה אומר וכו' :

מז למדרנו

רבינו ראובן חלה ונעם למות וקודם
 פטירתו לוא לתת סך מה לעניי ארץ
 ישראל וסך מה לאחיו ומת אז וחיים לכל ישראל שבק ובאו
 אלו המעות ביד איש נאמן מופקדים ביד העניים ואחיו,
 ועתה היורשים מערערים באומרים כי הלוואה אינה עשויה
 כהוגן לפי שכתב בלוואה שנתנס במתנת בריא ולא במתנת
 שכיב מרע ולא נזכר שום קנין בלוואה. ועתה יורנו רבינו
 אם זכו העניים אם לאו :

תשובה

אין בעטנת היורשים ממש שמאחר שזה היה
 שכ"מ כשלוה אין ספק שמה שלום לתת לעניים

שבארץ ישראל במתנת שכיב מרע היה, ומה שכתב שנתנס
 במתנת בריא אפשר שהוא טעות המלווה שכתב ליפות כחם
 באמרו שהיה מתנת בריא או הסופר טעה וכתב כן מדעתו.
 ואין לומר כיון דקיי"ל דיד בעל השטר על התחנות אין לנו
 כח לתקן דברי השטר, דלא אמרינן יד בעל השטר על
 התחנות אלא בלשון הכתוב בשטר שיש לו שתי משמעויות
 אחת לזכות ואחת לגרוע מהזכות אבל במקום שמתבטל
 השטר מהדרינן לקיומיה והבא לבעל עליו הראיה כדאשכחן
 בשטר הכתוב בשבת או בעברה בתשרי דתניא בפרק גט
 פשוט (דף קצ"א.) דאמרין שטר מאוחר הוא וכשר וכ"כ
 שם נמוקי יוסף וכן כתב מגיד מבנה בפרק כ"ג מהלכות
 מלוה בשם ר"ח ור"ש והרמב"ן והרשב"א וכתב שעוד יש
 לזה ראיות אחרות וכן כתב בעל העיטור (מאמר א') ובעל
 התרומות (שער כ"ו) וכן כתב הרמ"א בתשובה. ובנדון
 דידן כיון שאילו היינו אומרים שמתנת בריא היתה ואין בה
 קנין היתה מתנה בטלה יש לנו לפרשה בענין שחיה קיימת.
 וכל זה הוא כי יבדו להו ליורשים כל טעוטיהו שכוברים
 דמתנה זו כשאר מתנות בריא שאם אין בה קנין בטלה
 היא, אבל לפי האמת נ"ל אפילו הוה מתנת בריא ממש
 אע"ג דלית בה קנין הרי היא קיימת משום דלדקה היא
 ולדקה כתב המרדכי בפ"ק דב"ב דכיון שגמר בלבו לתת
 הלקחה חייב כאילו הוליא מפיו וכתב מהר"י קולון שכ"כ
 ר"פ ולזה הסכים הוא ז"ל ורבים חולקים ואומרים שאריך
 להוליא בשפתיו ובנדון דידן שהוליא בשפתיו אפילו אם היה
 בריא דבריו קיימים אע"פ שלא קנו מידו ואין ליורשיו שום
 טענה בדבר לדברי הכל. וא"ת הא אמרינן בפרק שור
 שנגח ד' וכו' (דף ל"ו:) גבי הכורא גברא דתקע לחבריה
 אמר הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתבין לעניים
 הדר אמר ניתבין ניתבין חזיל איברי ביה נפשי ח"ל רב
 יוסף כבר זכו זכו עניים ואע"ג דליכא עניים הכא אן
 יד עניים אן, ופירש"י יד עניים אן רב יוסף גבאי הוה,
 משמע טעמא שהיה שם רב יוסף שהיה גבאי הא אם לא
 היה שם לא זכו בו עניים, י"ל שכבר כתבו החוספות (שם)
 והרמ"א שר"ח פירש שזה לא היה רואה לחזור בו מן הלקחה
 אלא היה רואה ללוותו לפי טעה ולהחזיר אחר לעניים תחתיו
 וא"ל רב יוסף יד עניים אן וזכינו בו במעמד שלשתן ואמרין
 בפ"ק דערכין האומר סלע זו ללקחה משבחת ליד גבאי
 אסור לשנותה עכ"ל. ולפי פירוש זה אין לורך ליד עניים אן
 לענין לחזור בו שאע"פ שלא היה הגבאי שם לא היה יכול
 לחזור בו, ועוד שהרי כתב שם הרי"ף דליכא למימר שאם
 לא היה שם גבאי לא זכו בו העניים דהא אמרינן בפ"ק
 דר"ה בפ"ק דערכין האומר אלוהא דזיבורא מחייב והא דאילטרין
 רב יוסף לומר יד עניים אן משום דהוה פלגא דזוזא לא
 הוה ברשותיה אבל מידי דאיתא ברשותיה ואמר הרי הוא
 לעניים זכו ביה עניים ולא מלי למיהדר ביה. וכך תירלו
 החוספות והרמ"א וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ה מהלכות
 מתנות עניים הלקחה הרי היא בכלל הנדרים לפיכך האומר
 הרי עלי סלע ללקחה או הרי הסלע זו ללקחה חייב ליתנס
 לעניים מיד, הרי מבואר דלדברי הכל דכיון שאמר סלע זו
 ללקחה אע"פ שלא היה שם הגבאי זכו בה העניים מאחר
 שאותה הסלע היתה ברשותו, ה"ל בנדון דידן כיון שלום לתת
 מנכסיו שהיה ברשותו סך מה לעניים זכו בהם העניים אף
 על פי שלא היה שם הגבאי. ועוד שהרי כתב רבינו ירוחם
 (נתיב י"ע ח"א) דאדם חסוד או טובי העיר הוה יד עניים
 ונראה מדבריו אע"פ שאינם גבאים וכן מוכח בגמרא (שור
 שנגח דף כ"ל) מדמייתי עלה הא דאמר רב יהודה אמר
 שמואל ר"ג ובית דינו אביהם של יהומים הם, וכשעושים
 לוואה דרך להמליח שם אנשים חבובים וה"ל יד עניים וא"כ
 אפילו היו נככים אלו שלום לתת לעניי ח"י ביד אחרים
 זכו בהם העניים. ועוד שאפילו לא היה שם שום גבאי ולא

זה מוכנס מכל הפוסקים ואם הוא תלין דברי שכיב מרע
 בטעות ושלא נתכוין רק ליפוי כח היה לנו לתלות ג"כ לענין
 מתנה בשטר או בקנין. והנה אפשר ליישב לפי עניות דעתי
 דברי מכ"ת דמר מתשובת רב האי מכתב ר"י בר ששת
 בתשובותיו סימן קס"ח, אך תשובתו בלדו וז"ל כס גם תשובת
 רב האי גאון ז"ל שהשיב והאי דנכינו בני מקומכם לכתוב
 בלוחת שכיב מרע וקנו ממנו וחששת שמא שטר זה לאחר
 מיחה, אל תחוש שאין בזה הזמן מי שמחוייב להקנות
 בשטר אלא בלוחת בעלמא הם מקנים ורואה בעלמא הוא
 לאו רבינו האי חתים עלה ואם היא אמיתית לא הוה
 משתמיט ריי"ף והרמב"ם לכתבה בחיבוריהם וגם לא אחד
 מן האחרונים ז"ל וכלם כתבו בהדיא דמתנה שכ"מ שיש בה
 קנין בטלה כדין הגמרא ואפשר כי רב האי ז"ל לבני
 המקום ההוא שכלם נהגו כן היחה כוונתו לא לשאר
 המקומות וזה אמת ויליב עכ"ל. הרי קול ושוברו עמו וכשאלה
 במקומה עומדת. ואין לחלק ולומר דשאני הכא דנדר לעניים
 ולכן אמרינן ביה טפי אומדנא דודאי עשה ליפות כחו וכו'
 חדא דמשמעות לשון מר משמע דלא מטעם חילוק זה כתב
 מדחילק בזה בסוף תשובתו וכמו שאכתוב בסמוך לענין
 מתנה בריא ולא חילק כן לענין מתנה שכ"מ דהחליט מר
 דבריו בכל מתנה שכ"מ, ועוד דאין לחלק בזה ורואה מהא
 דמקשינן החס בפרק יש נוחלין (דף ה"ג) שכ"מ שאמר
 כתבו ותנו מנה לפלוני ומת רואין אם כמיפה את כחו
 כותבין ואם לאו אין כותבין, מתיב ר' אבה בר ממל בריא
 שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין הוה
 שכיב מרע כותבין ונותנין, הוא מתיב לה והוא מפרק לה
 במיפה כחו. והשתא איכא למידק אמאי לא משני דהס
 בפלוני עני מיירי ולכן בשכ"מ כותבין ונותנין וזה התיירוק
 עדיף טפי מלאוקמיה במיפה כחו דא"כ הוה ליה לפרש
 השיקר רבותא בהדיא ולמימר בריא שאמר חנו ואף כתבו
 אפ"ה אין נותנין אבל השתא דתנא כתבו ותנו משמע
 דבשטר קאמר ולא מיפה כחו ולא הכי הוה ליה לחלק בין
 מנה ליתן לעניים, אלא שמע מיניה דאין לחלק. והנה על
 מה שכתב מר לזכות העניים מלד שנתלה הדבר בטעות
 סופר יש לשאול על זו מהא דאמרינן פ"ק דמליצא (דף י"ד).
 אחריות טעות סופר וכתבו שם הסוס' דאם פירש בהדיא
 שלא קבל עליו אחריות לא אמרינן ביה טעות סופר. כל שכן
 בנדון דידן שכתוב בהדיא מתנה בריא איך נאמר בטעם
 הסופר לכתוב מה שלא נהו. ואין לחלק ולומר דדוקא הסס
 ליכא לתלות בטעות אבל כאן אפשר דהעדים כוונו ליפות
 כח המקבל ולכך טעו וכתבו מתנה בריא, נראה דאין לחלק
 בזה דאם כתבו מתנה בריא כשהיה שכ"מ יש לחוש שלא
 נזהר להן הנותן והוי עדות שקר דהא הוי שכ"מ וזכ"ג
 ודאי אינם נאמנים לומר טעונו ואז"פ שאם ידענו (בטעות
 המלוי ורגילים לטעות בו) נאמנים הם לומר טעונו דאין
 אדם נעשה רשע במה שלא עשה במזיד אלא בשוגג והכי
 אמרינן (בירושלמי פ"ב דכתובות וחספתא דסנהדרין) קודם
 שנחקרה עדותן ב"ד נאמנים לומר שוגגין היינו מוטעים
 היינו וכו' והיא אפילו במידי דאורחיהו למידק לא אמרינן
 ס"ל למידק ואפילו כתב ידן יולא ממקום אחר נמי הוי
 נאמנים כדאמרינן פרק גט פשוט (דף קס"ז:) גבי הסוא
 תברא דהוה חתים עלה רבה וכו' עד לורבא מרבנן לאו
 אורחיה למידק, אפ"ה אין לנו לתלות שגשגה בטעות משום
 דהוה להו למידק, והא דאמרינן באחריות טעות סופר הוא
 לא שאנו תולין שהסופר טעה אלא אפילו ידענו בבירור
 שלא הסנו באחריות הרי הוא כאילו הסנו מאחר דלא שדי
 אינש זויי בכדי ואפילו כתב ידן יולא ממקום אחר נאמנים
 מטעם הפה שאמר הוא הפה שהתיר כיון דלא משווייהו
 רשעים, אבל במידי דאורחיה למידק כדי להכשיר השטר
 הפסול נראה דאין נאמנין וכל שכן כשאין לפנינו שגאמר

אדם חשוב ואפילו לא היו הנכסים ברשותו אלא מופקדים
 ביד אחרים זכו בהם העניים שהרי כתב ריי"ף פ"ק
 דמליצא ומטלטלי דאמרינן שאז"פ שיכול להוליחו בדיונים
 והקדישו אינו קדוש ה"מ היכא דכפרים דלריך להוליחו
 בדיונים אבל היכא דאית ליה פקדון גבי חבריה וכי תבע
 ליה יכיב ליה ניהליה כמקרקעי דמי דקי"ל דפקדון ברשותיה
 דמריה הוא וככי איתמר משמיה דגאון כדאמרינן עכ"ל.
 וכ"כ הרמ"ם והר"ן וכתבו עוד דהכי מוכח בפרק הספינה
 (דף פ"ה.) גבי הסוא גברא דהייתי קרי לפוס נהרא וכן
 פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות ערכין. נמלא דבנדון דידן זכו
 עניי ארץ ישראל במה שזיה לתת לעניי ארץ ישראל במתנת
 בריא אפילו אם היו הנכסים בטעות מתנה מופקדים ביד
 אחרים ואפילו אם לא היה שם בטעות הלוואה לא גבאי ולא
 שום אחד מחשובי הקהל לא היה יכול לחזור בו ואם היה
 חוזר בו לא היה ממש בחזרתו כ"ס זה שלא חזר בו שזכו
 בהם עניי א"י וכל מי שהנכסים הנזכרים בידו חייב לשלחם
 לעניי א"י. ועם היות הדברים פשוטים נדרשתי לאשר
 שאלוני. נאום הלעיר יוסף קארו :

תשובה שהשיב הגאון רב המהר"ר על תשובת הגאון
 מהר"י קאר"ו הקודמת :

מח באתי להשיב מפני הכבוד לדברי הגאון הגדול
 מורינו ורבינו יוסף קאר"ו יל"ו אשר מימיו
 אנו שוחים מקנקנו וכדו, ומה אוסיף בשבתו לכבודו,
 מאחר דכל מה דאית משבח ליה את מגנה במעשה ידו.
 יברכהו השם בנפשו ומאודו. ובהיות כי אחר השבח ראוי
 להיות התפלה, על כן התפלל אל ה' על העתיד להאריך ימי
 מורנו ורבינו, נשיא אלהים בתוכנו, ושנותיו בטוב
 ובעניינים לבלות עד בשבט ה' שיבט ליון יראו עיניו ועיניו.
 ובהיותי אין איש דברים, אדלג על ההרים, לבוא אל
 כוונתי ולבוא בדברים קלרים, שלא יהיו דומות למרובות
 ונעדרים. והנה אומר מחניתא דמר וספרו אנה מתני
 כאשר ראינו בתשובתו דמר על אודות הלוואה שכיב מרע
 הנעשית במדינות אלו לעניי ירושלים והיה כתוב בה
 שנקנס במתנת בריא, ואלו דברים אשר סדרתי על דברי
 התשובה. והנה חלילה להמרות דברי מכ"ת דמר וכל החולק
 עליו כחולק על השכינה וכן הסכמו פה והסכמו האיש
 לשלוח מאה זהובים פו' שהם נגד ס' דוקט"י וויניציא"ה
 כפי פסק תשובתו דמר. אך אמנם דברי התשובה תורה
 הם וללמוד אני רריך ולא חוכל לעמוד עליה אם לא בשגשג
 וניתן על זה, וידוע מאמר ר' יוחנן פרק השוכר את הפועלים
 (דף פ"ד.) בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשה
 וממילא רווחא שמעתתא (ורז"ל ד,מו דברי תורה לעין וכו') :
 ואתחיל להחזון בדברי מר מה שכתב בראשונה לזכות
 (לעניים) ואין בטענת היורשים כלום שמאחר שזה
 היה שכיב מרע כשזיה אין כפק שמה שזיה במתנה שכיב
 מרע היה ומה שכתב שהיה במתנת בריא טעות המלוה
 שחשב ליפות כחן באמרו שהוה מתנה בריא או הסופר
 טעה וכתב כן מדעתא דנפשיה. ויש לשאול בזה מהא דכתב
 גמוקי יוסף פרק מי שמת מתנה שכיב מרע שכתב בה
 מהיום בעי קנין דכל שמחיים מקנה לא קנה בדיבור כו',
 ואם תלין בנדון דידן דהמלוה כתב מתנה בריא כדי ליפות
 כחו ולא נתכוין אלא למתנה שכיב מרע א"כ היה לנו לתלות
 דגם כתב מהיום כדי ליפות כחו וטעה. גם יש לשאול על
 זה מדברי הגמרא דאמרינן פרק יש נוחלין (דף קל"ה:)
 יתיב רבה בר רב הונא באכסדרא דבי רב ויתיב וקאמר
 משמיה דרבי יוחנן שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני
 ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר בלבו להקנותו אלא
 בשטר ואין שטר לאחר מיחה וכן אמרו שם לענין מתנה
 בקנין דלא הוי מתנה לולי במיפה כחו כדאיתא הסס ודין

שאלות ותשובות הרמ"א מח

עשו ללא משינוי דבורייהו לומר טעו מפני שהוא מפורסם בשקר. וכבר כתב הר"ז סלוי ז"ל (הביאו הר"ן פ"ק דר"ה) שכל פעות שעדים רגילין לטעות בו נאמנין הן בעלמא ולריך ב"ז ד"ג הגדול וכו' (הובא בדרכי משה בח"מ סימן כ"ט) הרי קמן ללא אמרינן טעות סופר במידי דאורחיה למידק אם לא שנאמר שהעדים כוונו לשנות ואז העדות בטל וליכא לאקשווי מתשובת הר"א ש דכתב כלל ס"ה סימן ל"ב על שטער שכתוב בו לאה ויהי להם לכתוב רחל דהשטר כשר אע"ג דהוי מילתא דאורחיהו למידק ביה, נראה דהיינו דוקא שהעדים בעלמא אמרו דטעו או שהדבר מבואר שטעו אבל דאין ניקום לומר שטעו כדי להכשיר שטר פסול בזה לא שמענו ומכר"א ז"ל כתב בפסקיו (סימן י"א) דלא תלינן בטעות סופר אלא בטעות דמוכח מיניה וביה אבל לא בשאר טעיות, ואע"ג דכתב בגבי קאי אין לחלק בזה בין גט לבאר שטרות דהא בהשבות הר"א ש כלל מ"ה וכו' מה שחילק עליו מהר"א ז"ל חילוק זה הביא הר"א ש ראייה מהכשר שטרות דתלינן בסופר לענין גיטין שכיב מרע שאין לחלק. ודי בזה להחזיק השאלה הראשונה :

השאלה השנייה במה שכתב מר וז"ל ואין לומר כיון דקו"ל יד בעל השטר על ההתחונה אין לנו כח לחקן דברי השטר דלא אמרינן יד בעל השטר על ההתחונה אלא בלשון הכתוב בשטר דיש לו שהי משמעות אחת לזכות ואחת לגרוע אבל במקום שמתבטל השטר לגמרי מהדרינן לקיומיה והבא לבטלו עליו הראיה כדאשכחן בשטר שזמנו בשב"ז או בעשרה בתשרי כדתאן בפרק גט פשוט דאמרינן שטר מאוחר הוא וכשר עכ"ל דמר, והחזיק דעתו בזה להביא ראיה מרוב הפוסקים דהסכימו ע"ז דלא אמרינן יד בעל השטר על ההתחונה אלא בכה"ג וכתב לבסוף וז"ל. ומעתה בנדון דידן כיון שאילו היינו אומרים שמתנת בריא היתה ואין בה קנין היתה המתנה בטלה יש לנו לפרשה בענין שכתב קיימת עכ"ל דמר. ויש לשאול על זו מכת התירוץ והקוביא מטיקרא וזה כי בער אנכי שאדע איך פס קדוש יאמר דבר זה להביא ראיה מדין יד בעל השטר על ההתחונה לענין שפריכין למימר ביה בו טעות סופר. כי ודאי לשון שהוא משתמע לתרי אפי לכוזב המחזיק והתובע אז שייך למימר ביה יד בעל השטר על העליונה או על ההתחונה וכדי שלא יתבטל השטר אנו מפרשים הלבון כדי להיות בעל השטר על העליונה אבל בלשון כנדון דידן שאי אפשר לפרש לכוזב בעל השטר אם לא שנאמר שהוא טעות מן המלוא או מן העדים מה שייך יד בעל השטר על ההתחונה אז על העליונה לזו. וזה מוכרח דאל"כ לא נמלא שטר פסול לטולם ותמיד נאמר שהוא טעות סופר כדי להכשיר השטר וכבר כתב נימוקי יוסף פרק היזהו נשך גבי עובדא דרב עילג דנפק עליה האי שטרא דהוב כתיב פלגא באגר וכו' עד רב עילג גברא רבא וכו' וכתב שם נימוקי יוסף שמתין מכאן מדאמר רב עילג גברא רבא הוא הא לאו הכי הוה אמרינן דתנאי זה תנאי של היסור הוא ולא מפרשי ליה הכי והא דאמרינן יד בעל השטר על ההתחונה ומפרשי ליה להועלת המחוייב היינו היכא שכלשון עלמו של שטר מספיק לזה אבל הכא לא אמר אלא פלגא באגר ובפסד והפירוש הוא מלבד הלבון שפריך להוסיף תרי תלתי לא אמרינן בזה יד בעל השטר על ההתחונה עכ"ל. וכ"ש דלא שייך למימר יד בעל השטר על העליונה או על ההתחונה בדבר שהוא נגד לשון השטר כמו בכתב שכתוב בו מתנת בריא ואין נאמר דהוי מתנת שכ"מ. והנה מטעם זה שכתב בנימוקי יוסף כתב מהר"א בפסקיו סימן ר"ו דשטר שכתוב בו וכל הא דלעיל קבל עליו בקנין ולא היה כתוב בו במנה דכשר למיקני ביה ופסק דיש לחוש שקנה בקנין אחר ולא בקנין תליפין מאחר דרגילות לכתוב במנה

דכשר למיקני ביה יד בעל השטר ענ התחונה ואין מוליחין בו ממון, הרי דפסק לבטל השטר לגמרי מאחר שלשון השטר היה מוכח קלת ביד המחזיק, כ"ש במקום שאי אפשר לפרש הלבון כלל כדברי הבא להוליא. גם משמע קלת מהשבות זו ללא אמרינן טעות סופר בכה"ג וכו' מבואר לדעתו וכן משמע בהשבות הר"א ש כלל ע"ז על שטר פטור הנעשה בניסן מכל החובות שנתחייב לו עד אותו יום ובאותו יום כתב לו שטר חוב דהשטר בטל משום דאמרינן יד בעל השטר על ההתחונה אע"ג דכתב על אותו השטר לגמרי והיינו מטעם זה דפרישית מאחר דלשון עד אותו היום כולל ג"כ זמן שנכתב בו השטר. וכן יש לשאול על הראיה שהביא לזה משטר שזמנו כתוב בשבת וכו' דהתם ניתן לכתוב דשטר מאוחר כשר כדאיתא במשנה שביעית פרק בתרא והובא פרק גט פשוט ובכמה מקומות בתלמוד וטוד דהתם אית ביה הוכחה דלא נכתב בזמנו דלא נכתב בשבת או ביום"כ ולכן אמרינן שמה איחרו בו וכדברי מהר"א ז"ל דלעיל דהיכא דמוכח מחוכו אמרינן ביה טעות סופר להכשירו אבל במקום דליכא הוכחה כמו בנדון דידן וגם לא ניתן לכתוב לבנות ממתנת שכ"מ למתנת בריא בודאי לא תלינן בטעותא, וחילוק כזה מלינו לענין מודעה היו דבריו דנאמנים ובשטר אמנה אינן נאמנים משום דהאי ניתן לכתוב ודאי לא ניתן לכתוב כדאיתא פרק ב' דכתובות (דף י"ט:). ומעתה אני תמה במה שכתב מר וכל זה הוא כי יכיב לכו לירשים כל טעויותיהו שכוברים דמתנה זו כשאר מתנת בריא שאם אין בה קנין היא בטלה עכ"ל דמר. ואילו לא ילא מפיו דמר הייתי סובר דליח ביה טעותא כלל והמוליא מחזירו עליו הראיה :

השאלה השלישית במה שכתב מר לזכות העניים מטעם אחר ולקיים לשון השטר וז"ל אבל לפי נדון דידן אפילו תהיה מתנת בריא ממש אע"ג דלית בה קנין הרי היא קיימת מטעם דלדקה היא ולדקה נקנית בגמר בלבו לתת כו' והאריך בראיות שכן דעת הפוסקים המרדכי והרי"ף והמר"ק וכתב מר לבסוף ואע"ג דיש חולקין מ"מ בנדון דידן שהוליא בשפתיו אפילו היה בריא דבריו קיימין אע"פ שלא קנו מידו ואין לירשין שום טענה בדבר לדברי הכל. והקשה מר לנפשים מעובדא דההוא גברא דהקע לחבריה ונאמר ליכוי לעניים וכו' וז"ל רב יוסף אן יד עניים אן וכו' דמשמע דבלאו הכי יכול לחזור בו, וחירץ מר שכתבו שם התוספות והרא"ש דלא רלס לחזור בו רק שרלס ללוות וכו' ולהכי הולך רב יוסף למימר יד עניים אן ולא מליח ללוות והרי"ף והרמב"ם כתבו דמאי סדר ביה כוליא ולא הוי ברשותיה וכו', וכתב מר לבסוף הרי מבואר דלדברי הכל דכיון שאמר סלע זו לנדקה אע"פ שלא קנו מיניה זכו בו העניים מאחר שאותו סלע היה ברשותו ה"נ בנדון דידן כו'. יש לשאול בזה דמאחר דסדר לואתו להקדש ולהדיוט ונתבטל השטר בהדיוט אפשר דה"ס דבעל לענין הקדש וכמו שכתב הרשב"א בהשבותו על אחד שנתעבד שאם ישחק יתן למלך כך וכך ולהקדש כך וכך (חפשיית ברשב"א ולא מנאחיו רק בריב"ש מנאחתי סימן רפ"א וז"ע בהשבות הרמב"ן) ופסק דהואיל והוי אסמכתא לגבי הדיוט הוי אסמכתא לגבי הקדש ולא קניא. אע"ג דדעת הרשב"א דאסמכתא קניא בהקדש לחוד כדמשמע באותה השו"ב. ומיהו בזה יש לחלק בין אם לוס מהנחתו בפעם אחת דאז הוי בקני אה וחמור לא קני או כשלוס זה אחר זה וכדאמרינן פרק מי שמת (דף קמ"ח:) לענין שיור האמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולם עמד חזר בכולן ואם כנמלך מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון. וכן אמרינן לענין קני אה וחמור (ב"ב דף קמ"ג.). וא"כ אפשר דמר לא כיון אלא כשחילק נכסיו בנמלך דהוי שתי

לשאל דאף אם הרמב"ם חולק אין לסמוך עליו בזה מאחר
דיחיד הוא בדרך זה ובר"ף והתוספות (פרק ד' וס')
והאשיר"י כתבו כולן דלה זכו בו עניים אלא מטעם נדר
וא"כ במתנת שכיב מרע לא קנו מאחר דלא חל הנדר עליו
לקיים פשיטא דאזלינן בתרייהו כמו שכלל מר זריש ספרו
בית יוסף דכל מקום דבר"ף ובר"ף ש מסכימים נקטינן
כוותייהו כ"ש כאן דבר"ף ד' והתוספות מסכימים ג"כ לדעת
זו דאין לזוז מדבריהם להוליא ממון מן היורשים הנקראים
מוחזקים אף נגד העניים כמו שפסק הרמב"ם פ"ע מהלכות
זכיייה לענין מתנת שכ"מ להקדש אם עמד חוזר וכן פסק
הטור ח"מ סימן ר"ן בשם הרמ"ם והע"ג דבר"ף והמרדכי
פרק מי שמת פסקו דאם עמד אינו חוזר הואיל וספיקא
דאיסורא הוא ואזלינן לחומרא. מ"מ לענין זה נקטינן כדברי
הרמב"ם והרמ"ם כמו שפסקו בתראי ר"י בר ששת סימן
ק"ס בתשובותיו ושאריו הגאון מהר"ם פדוא"ם בתשובותיו
סימן נ' וכן נראה דעתו דמר בכפרו וכן פסק הרשב"א
בתשובותיו סימן תפ"ט ומבר"ף בפסקיו סימן ע"ג דיורשים
נקראים מוחזקים נגד הקדש ואיך נוליא ממון בנדון דידן
דאפילו ספקא לא הוי אלא יחיד נגד רבים ובתראי. ולא
עוד אלא דהרב המגיד משנה סכריה סוף פרק כ"ב דהל'
מכירה דאף דעת הרמב"ם כן הוא דלא זכו העניים בזה
מכח דבריו וכן כתב הרמב"ם בעלמו פ"ו מהלכות ערכין
וחרמין גם דעת בעל הגהות מיימוניות הכי דדעת הרמב"ם
כן שכרי כתב הדברי הרמב"ם שכן הוא דעת מוהר"ם
בתשובות סימן ה' סוף ספר הפלאה ומבאר שם שדעת
מוהר"ם דלא קנה אלא דחייב לקיים נדרו. וכתב המ"מ
שם ומה שכח דאם לוח השכיב מרע לתת כל מה שיוציא
אילן זה לריכין לקיים דברו היינו מטעם דמלוא לקיים
דברי המת ולא מטעם דזכו בו עניים. ובנדון דידן ליכא
למימר דזכו מטעם דמלוא לקיים דברי המת דהא פסקו
התוספות ובר"ף סוף פ"ק דגיטין (דף י"ג.) וסוף פרק
מליאת האשה (דף ע'.) דלא אמרינן מלוא לקיים דברי המת
אלא בהשגשג מתחלה לכך. וכן פסק המרדכי פ"ק דגיטין
והר"ן סוף פרק מליאת האשה. והע"ג דבר"ף פ"ק דגיטין
כתב דהרמב"ם (ל"ל הרמב"ן) חולק וכן כתב בטור ח"ס
שהרמ"ם (ל"ל בר"י) חולק וסבירא ליה דבכל ענין מלוא
לקיים דברי המת ולדברי המ"מ גם הרמב"ם חולק בזה.
מ"מ נראה דלא פליגי אלא כמו שפירש הריב"ף דברי
הרמ"ם הביאו הב"י (סוף סימן רנ"ב) וז"ל אפילו לא הושגשג
מתחלה לכך ואפילו לא הוליא ממון מתחת ידו כל שנים
לירשים או למי שסיפק בידו לעשות וקבל עליו או שחק
יש בו משום מלוא לקיים דברי המת אבל אם לוח על
היורשים שלא בפניהם אין בו משום מלוא לקיים דברי
המת עפ"ל. וא"כ בנדון דידן דלא לריכין לקיים משום
מלוא לקיים ד"ם שלא היה היורש אלא הוליא ולא לריכין
לקיים משום נדר דהא ליחא לנודר קמן ולא זכו ג"כ מטעם
מתנת שכיב מרע לא ידענו למה זכו העניים. ועכ"פ יש
לתמוס הדברי מר איך הביא ראייה לנדון דידן ממה דלדקא
נקיית באמירה בבירא דכל זה הוא מטעם נדר ולא שייך
כלל לדברי שכיב מרע לקיים לוחתו לאחר מותו דברי ליכא
חולק על זה דבשכ"מ לא לריכין לקיים מטעם נדר אלא
דהרמב"ם כתב לריכין לקיים ופירש בו המ"מ מטעם דמלוא
לקיים דברי המת וא"כ היה למר לכתוב מטעם זה שאין
לחלק בין דקא לשאר דברים ולא משום דקא נקיית
באמירה. ועוד יש לשאל בזה דאף אם היה דקא נקיית
באמירה מ"מ מאחר שפירש שנתן מתנה זו במתנת בריא
לא נקיית אלא כשאר מתנות בריא מידי דהוה אמתנת שכ"מ
דנקיית נמי באמירה ומ"מ אם הקנה בקניין או בשטר
אמרינן דילמא לא כיון להקנות אלא בשטר והוא הדין
בנדון דידן זה :

מתנות. אמנם לעיקר דינא אני לריכין לשאל וזה כי מן
הנראה לי שאף בלדקה כס"ג לא זכו עניים וראיה מהשוצת
מוהר"ם והיא במרדכי פרק מי שמת על אלמנה אחת שנתת
ואמרה לקבל אחר מותי בואו בחדרי וקחו כך וכך ללדקה
וכו' וביום השני קראה אל אחיה ולתת לו ליקח כל אשר
לה וכו' ופסק שם מוהר"ם דמכח מתנת שכיב מרע לא
קנה ההקדש דהא חזרה בה קודם מותה וכו'. וכתב שם
ואין לומר תתחייב לתת ממנה כך וכך ללדקה מטעם נדר
דאין בלשון זה לשון נדר שהרי אמרה כך נתנו לאחר מיתה
ולא נתנה כלום וכו'. ועוד נראה לרבינו מאיר דאפילו
אמרה אהן כך וכך ללדקה לאחר מותי לא נעשה נדר
ומליא למיחדר ולא דמי לחומר סלע זו כשהוציא לידי התנה
ללדקה דהוי נדר כמו שכתבו התוספות פרק ד' וס' (ל"ו):
שליכין לקיים דבריו דהתם כשכח לידו חי הוא ובר קיומי
לנדריה הוא הלכך כשהי שעתא אמרינן ליה קיים נדריך
אבל גבי שכיב מרע בעידינא דהוי לנדריה למיחל ולקיים
אותו כבר מת ונעשה חפשי מן המלות והאריך שם בזה.
והנה בנדון דידן דלא קנה מטעם מתנת שכ"מ מאחר דכתב
מתנת בריא א"כ גם דיבוריה ונדריה לא קנו. לא מיבעיא
אם אמר תנו דלא הוי נדר כדברי תשובה זו אלא אפילו
אמר אהן דאע"ג דמיחייב לקיומי נדריה מ מ העניים לא
זכו בנכסים אלא דכופין לדידיה לקיומי נדריה והא ליתיה
קמן דברי מת ונעשה חפשי מן המלות ולא מיבעיא דאם
אמר ליתן אחר מותו דפשיטא דלא חל עליו הנדר מעולם
ואין היורשים לריכין ליתן כדברי תשובה זו אלא אפילו
אמר ליתן מיד אין היורשין לריכין לקיים נדרו כל זמן שלא
זכו העניים מכח קנין וכמו שפסק הר"י בר ששת בתשובותיו
סימן שכ"ח ושל"ם דאם נשבע לקיים קנין שלא בא לעולם
אע"ג דהוא חייב לקיומיה מלד שבעתו מ"מ אם מת אין
היורשים לריכין לקיומיה וס"ה בנדון דידן מאחר דהוא
אינו חייב לקיומיה אלא מכח נדר אין לכוף ליתומים לקיים
נדרו (וכן משמע בתוספות פ"ק דערכין (דף ז':) דנודר
ומעריך אין היורשים לריכין לקיומיה דה"ל מלוא על פה
ואינה נגבית מן היורשים וכן הוא בפרק האומר משקלי עלי
(דף כ'). והיא משנה שלמה הנודר ומת אין היורשין חייבין
לשלב). והע"ג דנקט בתשובה זו של מוהר"ם אבל גבי שכ"מ
בעידינא דה"ל לנדרא למיחל וכו' דמשמע קלת דאי הוה ליה
לנדרא למיחל מחיים חייבוהו לקיומיה, נראה דמוהר"ם
מילתא דפשיטא נקט דהתם אמרה לאחר מותה ולכן נקט
מוהר"ם לאחר מותה כמעשה שכיב אכל אין הכי נמי דבלאו
ככי נמי אין כופין היורשים לקיים נדר אביהם אלא
שאומרים לנודר לקיים נדרו אם הוא חי וכדברי הריב"ף
וכן משמע מדברי מוהר"ם שכתב שאל לקיים נדרו. ועוד
דאף אם היה חל הנדר על אביהם אין היתומים לריכין
לקיים רק משום דמלוא על היתומים לפרוע חוב אביהם
דלא גרע משאר חוב דמלוא לפרוע כמו שאיחא בכתובות
פרק מי שסיה נשוי (דף ל"א:): ופרק מי שמת (דף קנ"ז.)
אבל מיהא אין כופין על זה וכאן היורשין עומדין ואינם
רואים בנדר זה ואיך נוליא מכח ממון שלא ברעונו וכדברי
מוהר"ם דלא זכו העניים בממון רק שבופין לדידיה והוא
מחוייב לקיים נדרו. וככי איחא ג"כ במרדכי סוף פרק
הזב וכן הוא דעת האשיר"י פרק ד' וס' ובתשובותיו כלל
י"ג וכן הוא דעת הרשב"ד בהשגות פרק כ"ב מהלכות
מכירה אע"ג דדעת הרמב"ן משמע שם שאינו כן שכתב
שם הקדים דבר שלא בא לעולם זכו בו העניים ולכן אם
לוח שכ"מ כל מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים שזכו בו
העניים וכתב שיש גאונים חולקים בזה אך שדעתו אינה
מסכמת עמהן ומשמע דזכו בו העניים ולא מטעם נדר ולכן
השיגו שם הרשב"ד וכן נראה דעת בעל הטור סוף סימן
ד"ב בח"מ שאין דעת הרמב"ם כדעת הר"ף מ"מ יש

השאלה

שאלות ותשובות הרמ"א מח

וכוא הטוב שאפשר לעשות בנכסים כמו שכתב מוהר"ם
 וסיה בתשובה במרדכי פרק ע"י שמת על חשה שלוחה לעשות
 בטוב בנכסים ופסק דהטוב הוא לתת ליורשים ולא להקדש,
 ומוכח לה מפרק יש נוחלין (דף קל"ג:) מעובדא דיוסי בן
 יועזר דהקדיש כל נכסיו מפני שלא נהגו בניו כשורה ומוכח
 שהם דלאו שפיר עבדו וכו'. ולכן הייתי סובר שהטוב הוא
 לתת הנכסים ליורשים. אך עכשיו בטל דעתי נגד דעת
 מעלת הדרת כבוד תורתו דמר ועליו יש לסמוך בחיסוד
 דאורייתא כ"ס במזון קל אך חבקש שלא ישליכני מר אחר
 גוו לבלתי השיבני על שאלתי כי מונע בר יקבוצו לאוס,
 ובכרות לראש משביר, הוא יוסף חביר הגביר. וכזה שלוחו
 דמר ואריכת ימיו אשאל מאל כביר. נאום משה בן לא"ה
 מורי כמר ישראל שלי"ע הנקרא משה איסרלש מקראקא:

וזאת אשר השיב על זה הנאון פוהר"ם פרוואה זצ"ל:

שאיירי האלוף מוהר"ם קבלתי גם כתבך השני. וכבר
 קבלתי הגודל של כתבים עם החבור אשר חברה
 להשיג על פסק הגאון הקאר"ו, והיטבת לעשות כי מלאה
 פרכא על כל דבריו, אך הארכת יותר מדאי לכתוב לפעמים
 שלא לצורך דרך ואין לומר, כי לאיש כמוהו יספיקו דברים
 מעטים ורמיזות לבד ואדרבה בדברים נותנים לו מקום
 להשיב, והמשל שמעלתך בעמיק בפלפולו בעמין טעות סופר
 ללא צורך לרב כמוהו כי מעלתך ירדה לדין אחריות טעות
 סופר ופשיעה שרב כמוהו לא יחשוב לדמותו לנדון שלו כי
 אחריות טעות סופר הוא העדר ושכחה ונדון שלו הוא שפת
 יתר ושקר. ויהי מה יפה כתבת לסחור דבריו בכל פנים.
 עכ"ל ר' מאיר פרוואה זצ"ל:

מט שלמ"א

רצא לגברא רבא אהובי עמיתי הר"ר
 סעדיה ש"ן, אהובי ראיתי כתבים שכתבת
 לגיסי מוהר"ר פנחס ושאלת בו להורות לך עעס דינינים
 שפסקו בענין השטר שהיה בו אסמכתא, וכתב בשטר בח"ח
 ובשד"א וק"ס, ועוד העידו העדים שהמשעבד לזה להם
 לתקן הכונה בכל חופן המועיל וכפי הטוב בעיניהם כו'
 וכן הודע הנחבצ שכן לזה לעדים, ופסקו דינינים שאסמכתא
 כו' קניא. ובאלו על החתום להחזיק פסק דינינים. ושאלת
 מאיזו עעס דנו. הנה אהובי אמת שבאלו על החתום ולולי
 ששמעתי שאיזו גאים המתכבדים בקלון חביריהם פקפקו
 בזה לא הייתי סבור שבוס כסיל לא יבין את זאת. ובאמת
 שמתחלה כשהחזקתי פסק דינינים רייתי להאריך בטעם
 הדבר אך אמרתי שהוא מבוחר לכל משכיל והנחתי סתמא
 לחדד התלמידים. הטעם הראשון הוא כמו שכתב מעלתך
 דאסמכתא ע"י שבועה קניא כמו בפסק מוהר"ם בשד"א
 והוא בתשובת מרדכי פרק בור שנגח ד' וכו' (וכמו שכתב
 מוהר"ם פרוואה בתשובתו סימן ל') למעשה. ואפילו לחזון
 מפרשים דכתב ר"י בר ששת בתשובתו (סימן של"ה) דס"ל
 דשבועה לא קניא באסמכתא, מ"מ בגדון דידן קניא וכמו
 שכתב הסת דאם אמרו אסמכתא לא קניא. בשבועה לכ"ע
 קניא (המעין בדברי ריב"ש ימלא פירושו היינו מדין
 אסמכתא לא קנה רק מכה שבועה לריך לקיים הנאו). ואין
 לחלק בין ששמעו שבועה מפיו או לא, דכל דכתוב בשטר
 שקבל עליו שבועה הוי כאילו קבל עליו בפירוש ולא תלין
 זס בשופרי דשטרי כמו שכתבו הגהות מיימוני (פי"א מהל'
 מכירה וגם בהגהות מיימוניות פ"ה מהלכות זכיים ומתנה)
 ובתשובת מיימוניות סוף ספר קנין סימן ד' בשם מוהר"ם
 לזה בפירוש לסופרים לתקן השטר בכל חופן המועיל דהיס
 רשות לבופרים לחזק הענין כמה שיראו. והטעם השני דאף
 אם נאמר דאסמכתא כו' לא קניא מ"מ הואיל ועדים עדיין
 זוכרין עדותן שלום לעשות שטר יפה יכולין לעשות שטר
 אחר

השאלה הרביעית כמה שכתב מר וז"ל ועוד שכתב ר'
 ירוחם דאדם חבוב או טובי העיר
 פ"י יד עניים ונראה מדבריו אע"פ שאין גבאים וכן מוכח
 בגמרא מדמייטי עלה הא דאמר רב יהודה אמר שמואל
 ר"ג וביה דינו חביבן של יתומים הם וכשעושים לואה דרך
 להמליח שם חנשים חשובים וכו' יד עניים וכו' אפילו היו
 הגבאים אלו שלום להת לעניי ארץ ישראל ביד אחרים וכו'
 בו עניים עכ"ל דמר. הנה מדברי רש"י בגמרא מוכח דלא
 פ"י ירוחם שהרי כתב אהא דאמר רב יוסף אן יד עניים
 וכו' רב יוסף גבאי הוה ואי הוה מהני אדם חבוב לא היה
 לריך רש"י לפרש שגבאי היה שהרי רב יוסף אדם חשוב
 וכו'. ומה שכתב מר שכן משמע בגמרא מדכביח ג"ה הא
 דר"ג כו' מידי איריח הא כדאיתא וכו' כדאיתא דגבאי אלא
 עניים ככ"ד אלא יתומים דהתם לענין פרוצול קאי לריך
 כ"ד, ועוד דאף לדברי ר' ירוחם לא שייך הכא למימר אן
 יד עניים אן וכו' דהא דיד עניים קנה היינו מטעם
 שגמרא שלשתן כמו שפירשו התוספות התם וידוע דמעמד
 שלשתן לא קנה אלא בכיות המקנה והקונה ובעל המעות
 במעמד אחד וכאן לא היה בעל המעות אלא הלואה שהרי
 בעל המעות דר בעירנו והנפטר מת במדינה אחרת ועוד
 דאף החשובים שבעיר דהו יד עניים היינו דוקא עניים
 המועילים עליהם לפרנסם אבל כאן דלוה לעניי ארץ ישראל
 ולא מוטל על אותן שהיו אלא הלואה ולא שייך בזה למימר
 יד עניים אן ולמקמי במעמד שלשתן. ועוד דמה שכתב
 דמסתמא היו חשובים אלא הלואה, אפשר לומר אילו היו
 חשובין אלא הלואה לא שתקו כאשר אמר מהנה ש"מ (כ"ל
 מהנה בריח) ולא קנו מיניה ואדרבה מהנהג במדינות אלו
 שמזוים בסתר כדי שלא להשביע את עלמו ואת בניו ולכן
 אין סכרה בדבר שהיו חשובים אלא הלואה ואף אם היו יש
 לשאל בזה אם זכו מטעם שכתבו:

השאלה החמישית כמה שכתב מר סוף פסקו וז"ל ועוד
 שאפילו לא היה בוס גבאי ולא אדם
 חשוב ואפילו לא היו נכסים ברשותו אלא מופקדים ביד
 אחרים זכו בהם עניים שהרי כתב רי"ף פ"ק דמליעא
 דנוטלעלי דפקדון יכול להקדיש וכו' וכן כתבו הר"ם וכו'
 והרמב"ם פ"ו דהלכות ערכין. והנה מורי בדבר זה היה
 הלואה בשעת הלואה ואז לא היה הזמן פרעון ולהולאה ניתנה
 ומבוחר שהלואה שיש ביד אחרים לא יכול להקדיש וכדמשמע
 מדברי רי"ף דדוקא פקדון דלא כפרים משום דכל היכא
 דאיתא ברשותא דמריה איתא אבל מלוה דלהולאה ניתנה לא
 וכן כתב ר"י בשדה וכן משמע מדברי הטור י"ד סי' רנ"ח
 ואע"ג דבמרדכי סוף פרק המוכר את הכפיונה כתב דה"ס
 דמלוה יכול להקדיש נראה דליכא למסמך עליה להוליה נגד
 רביס החולקים עליו. גם ראיית המרדכי אינה מוכרחת
 דמה שהביא ראיה מדנקט במעמד שלשתן יכולין נמי
 להקדישן אינה מוכרחת דמעמד שלשתן תקנה חכמים היא
 כדאיתא פ"ק דגיטין (דף י"ד). תלת מילי שווינכו רבנן
 פהלכתא בלא עמא וכו' חדא הא וכו' וכתבו שם התוספות
 פירוש מה שמועיל אבל טעם יש למה תיקנו מעמד שלשתן
 כדי שלא יצטרך לעשות קנינים כו', ולכן אין לחלק בזה בין
 מלוה לפקדון אבל אין למידן ממנו למקום אחר דהא מדינא
 דגמרא כתבין הרשאה אפקדון דלא כפרים ולא הלואה
 כדמוכח פרק מרובה (דף ע"ה) א"כ ש"מ דאין למדין
 מקניית מעמד שלשתן. ונראה דלכפי קאמר בני תלת מילי
 שווינכו רבנן כהלכתא בלא עמא ופירש"י ז"ל כהלכה
 למשה מסיני שאין לריכים טעם, וקשה דמאי נפקא מיניה
 דהוי כהלכתא, אלא נראה דבא לומר דאין למידן ממנה
 פשם שאין למידן מהלכה למשה מסיני וכמו שאמרו וכי
 למידן מן הלכה. אבל ה"ל היה נראה לזכות היורשים

לא עבד. זהו ה"ל דין זה אך ה"גם אם היה הונס שחזרו בכן מחמת חשש אויר ל"ע גר"ה דיכולין לחזור דהא חפילו לא חזרו בכן ח"פ פסידא דמלמד וכמו שכתב מהרי"ל בתשובותיו סי' מ"א ומוהר"ם פדו"א בתשובותיו סי' פ"ז דהוי חונס דלא שכיח דהוי פסידא דפועל כדפסקו המרדכי וסר"ג פ"ק האומנים. אך אמנם אם חזרו בהם קודם שודע חשש אויר ח"פ דהוי ח"כ פסידא דבעל הבית דמיד דחזרו בו נתחייבו לפועל מאחר דלא היו יכולין ואונס שנעשה ח"כ פסידא (דפועל) הוא. כן נ"ל אלו הדינים לעת עכשיו ואם יסתפק לך דבר מעתה או יקשה לך איזו דבר בדברי השיבני ואשיבה כבד השו"ת וזוהי שלותך יסגח:

נא יוסף הרופא מתעשר מלכא רב של רבנים אשר כתבו לזכותו ואין כל, כי כתבו שלא כדת של תורה שזאתה שמוע בין אחיכם והמה לא שמעו ממני טעמי ולא דרשו אותי לומר מאיזה טעם דנתי, בכן באתי להעלות על ספר כתוב יוסף דברי אמת עיקרי הדרוש להראות שלא על תסו פסקתי עליו נדוי בראשונה ואף חרם ח"כ*.

אך בכוף נענית לדרבי (האווגדור) להיות בשב ואל תעשה, כי אני פי מלך השמור, כל מי שלא ידע תחלת עניין לא יוכל להכיר אמיתתו לכן מראש חגיד אשר מאתו נתגלגל ונמשך גירוש:

בשנת אלף תקמ"ו (בדילימב"ר) למספרם ביקש (מסי' יתקום מינע"ו) מן השרים להשיב משה (דישאנ"ו) באתו הבית שדר בו עתה הרופא ה"ל באמרו שהוא פנוי ושרים שלחו לקרוא הממונים הר"ר קו"י סג"ל ז"ל וכמר יקו"תאל ז"ל לדרוש חו"הם אם מרואים הם הכיבו היותם מרואים ולכן דרשו השרים (למסי' יתקום) להשיב כמר משה ה"ל שם עם בני ביתו. והאמת נכר מתוך המעשה שמה שאסרו השרים להשיב שם שום אדם עם בני ביתו רק הסותרים (לגויטיני"ו) דהיינו עובדי ארץ ימים ישבו שם דירת עראי וגא דירת קבע על ימים אחדים בלי בני בית הנאי זה עשו לטובת יחודים של (גיט"ו חדש) לכן לא ראו להרשות למשה ה"ל בלתי רשות ממונים של (גיט"ו חדש) ואחר שנפטרו כמר משה שם בא אליעזר הרופא שהיה יהודי אז ועשה גם הוא (סופלי"ג) ומסרה לשרים כ"ע (אפרי"ל) תקמ"ו למספרם ובקש רשות לדור שם עם בני ביתו, וגם הפעם כהוא דרשו פי הממונים אם יתראו בו ונתראו (ו' מאי"ס) בבניה ה"ה. ואז (ז' מאי"ס) ה"ל נתנו החמשה חכמים רשות שאליעזר ה"ל ידור בעת ההיא עם בני ביתו והזכירו שהממונים נתראו וכן כתוב בהדיא, מכל אלה נודע האמת שדת זו למנוע דירת בני בית (בגיט"ו וויטי) היה בעבור יחודים של (גיט"ו חדש) ולתועלת ח"כ מי שיחשוב לדור שם עם בני ביתו בלתי רשות קהל (גיט"ו חדש) הוא משיג גבול וגזול חזקתם. ואחר שילא אליעזר ה"ל נכנס יוסף הרופא ה"ל ועשה פעולות עם (מסי' יתקום מינע"ו) ולא שאל שום רשות מהממונים ולא מהקהל ולכבוד קדרה דבי שותפי לא מיחו בו. ובתיקה זו אינה מחילה כי מילתא דליבורא אין שייך ביה מחילה מכח שתיקה (כ"כ בחידושי הגדה פרק חזקת הבתים) ולזה גם אחרים שראו שלא מיחו ביוסף הרופא באו גם הם ושכרו בתים שם וישבו שם עם בני ביתם ונפרץ הגדר שלא ברשות ונתגלגל מזה (שזינטלו"מר) אחד שהיה לו בתים (בגיט"ו חדש) להשכיר התחיל לגרות מדון

(* בתשובה הזאת יודבר במעשה שנעשה במדינת איטליא זה קרוב לארבע מאות שנים, אבל בעתים הללו ובפרט במדינתו אין מקום לנדוי חרם ושמת' שהכל נאסר ע"פ דינה דמלכותא, ונקט זה הכלל בידך בכל הספר הזה וכן בכל הספרים מדורות שעברו ולא נאסר להכפיל הדברים, וכן כל יתר הדברים בתשובה זו, הכל היה ע"פ מהגה הקב"ה אז, והממשלה ידעה ולא כהמה בהם. (המ"ל):

אחר ולחקן הענין בדרך שלא יהיה אסמכתא דמאחר שנמלא שטר זה שאינו מועיל לא עבדי עדים שליחותייהו ויכולין לחקן שטר אחר, ורחיים מהא דכתב הרשב"א בתשובה כל שאמר לעדים עשו לי שטר מעליא קאמר ואם היו סבורים שהוא עשוי (כתקנה) וראו ח"כ שאינו כתקנה חוזרין וכותבין חפילו מאה פעמים, ולא אמרינן (חזקה עדים עשו שליחותן) כי אם גבי גט כו', וחפילו לדעת הר"ן פרק התקבל גט והמ"א פ' כ"ד מהלכות מלוה ולוה דס"ל (דאין חילוק) בין גט לשטרות אחרים מ"מ גבי נדון דידן לכ"ע כותבין לו שטר אחר דהא השטר (שכתבו מתחילה לא נכתב כראוי) וכל זמן שהשטר הראשון פסול חוזרין וכותבין אחר חפילו לגבי גיטין כדאיתא פ"ו דגיטין (ס"ג) דחפילו בפסול דרבנן כותבין אחר, וה"ה בבאן דכל זמן דלא עשו סעדים (כמו שז"ה עליהם) שיהיה השטר מתוקן כראוי ובחזק שאין אחד מהם יכול לחזור כותבים אחר, ועוד דאף אם (לא יכתבו לו שטר) אחר מ"מ דנין על פיהם מה שמעידים על פה ואין בזה משיב (חוזרים ומגידיים) דהרי אינם מכחישים דבריהם אלא מוסיפים על עדותן הראשונה כמ"ס הר"א פ"ב דכתובות (וגם המשעבד עלמו מודה) לדברי העדים והודאת פיו הוא כמאה עדים, ולכן לית דין לריך בשט דאסמכתא כזו קיימא. נאום משה איכרלש:

נא אשר שאלת ממני על אודות שכר הרבנות ששכרו אותו לרב שלהם וכאשר הקריב הזמן חזרו בכן כו'. הנה אשובי תוכן השאלה נעלמה ממני לכן אכתוב כל חלקי הדין שיפול בזה ספק בדין זה אמנם בקלרה כי אין הפנאי מסכים להאריך עכשיו. אך מבואר פרק האומנים (דף ע"ו) דהבוכר פועל שניהם יכולים לחזור בו כל זמן שלא הלך הפועל למלאכתו אבל לאחר שהלך אינן יכולין לחזור, וכתב שם הר"א דהלך לאו דוקא אלא ה"ה אם הלכו ולא שכו כ"כ שעדיין מולאין להשכיר עלמין אין לפועלים על בעל הבית רק חרעומות בעלמא, וכן אם לא הלכו ושהו כל כך עד שאין מולאין במקום אחר להשתכר לריך ליתן להם כפועל בעל כיון שגרים להם הפסד, והא דנקט הלכו ולא הלכו אורחא דמילתא נקט דמסתמא כל זמן שלא הלכו מולאים להשתכר ומשהלכו אין מולאים, וכתב שם מיכו איכא נפקותא כשהלכו אם הוא בעניין שאינו מולא להשתכר ואף אינו לא הלך לא היה מולא אין בעל הבית יכול לחזור אלא ח"כ ונתן לו שכרו כפועל בעל ואם לא הלך חוזר בו וחפילו חרעומות אין לו עליו אי נמי כגון ששאר פועלים נשכרים בג' והוא שכרן בד' כיון שהלכו הוי כאלו התחילו ואין יכול לחזור ואין יכול לומר השכירו עמכם כשאר פועלים אלא לריך ליתן להם כפועל בעל כפי התנאי שפסק עמכם או ישכירו עלמין כשאר פועלים והוא ישלים להם כהנאי שפסק עמכם כו', אלו הדינים עולים שם במסקנת הר"א, וכבר ידוע שדין מלמד כדן פועל וכן פסקו החוספות והר"א ש' והרי"ף והמרדכי פרק האומנים וה"כ מעלמן הכול לדון בדבר זה לעניין פועל וה"ה למלמד, ועוד כתב המרדכי שם על רבים ששכרו מלמד וראו לחזור דאין יכולין לחזור חפילו קודם שהתחיל במלאכה דכל דבר שנעשה ברבים או ע"י שלשה עובדי העיר לא שייך בחזרה והאריך שם בזה הרי דאין לזה חזרה. ומבואר ג"כ שכתב הפוסק לעם דיני איסור והיתר והוראה יש לו דין מלמד כדאיתא בתשובת הרמב"ן ובתשובת מהר"ר מאיר פדו"א סימן מ'. מיהו זהא נראה דחלוק דין רב המורה מדין מלמד דמלמד אין דנין לו כפועל בעל ודמיה לאכלושי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי דכל מלמד כשאינו לומד הבטלה גורמת לו שכחה וכמו שכתבו הפוסקים אמנם בעניין הוראה איסור והיתר לא שייך למימר דאי לא עבדי חלשי אך שאין חילוק רב ג"כ בין אי עבד בין אי לא עבד ואינו מוכה לו הרבה אף אי

מדון עם היהודים (בג"ע"ו ווי"ט"י) באומרו שלכם זה
 הוולו בחים שלו (בג"ע"ו חדש) וסבב שרבים (מגי"ט"ו
 ווי"ט"י) נעשו מהשרים על אשר עברו דת המלך ונחגשו
 מקלחם משם. ומזה נחגלגל (שמס"ר יאקום מינע"ו) היה
 לאויב ליהודים של (גי"ט"ו חדש) כי ראה נזקו שבתים
 שלו נשאר פנוים בלי שכר כי אמר אם ירלם היהודים של
 (גי"ט"ו חדש) יוכלו לכייע לו בהשתדלות רשות שיוכלו
 להשכיר, ובאמת הרבה מראשי הקהל הסכימו שריבוי דירות
 (בגי"ט"ו י"ן) היה קרוב להפסד לטעמים רבים ולא היה
 דעתם לסייע לו לכן גזם להרע להם צעת שנקשו לחדש
 הקיומים והוא אחד (מזינעלומ"ר) העיר ואוכזבו רבים לכן
 שלא צראונם התחילו לפייסו ובאו עמו לידי פשר לטעות
 רצונו לשכור ממנו כל הבתים אחר שיכיה לו רשות מן
 המלכות כי זה היה כל מבוקשו כי לא היה לו דרך להשיג
 רשות מן המלכות להשכיר הבתים שידורו בו בני אדם עם
 בני ביתם רק אם ישכירו לראשי הקהל של (גי"ט"ו חדש)
 וראשי הקהל לא רצו לשכור אותם רק ע"מ שהם ישכירו
 למי שירצו ולא יהיה חזקה לשום אדם רק להם במקדם,
 כאשר ביררתי שלא היה יכול להשכיר עד כי נדרשו הממונים
 ואם לא יהיה ככה יהיה צבב ואל תעשה ולא יסייע בדבר
 אשר אפשר שיכיה להם לנזק חס ושלום. לכן (הזינעלומ"ר)
 לאשר לא היה לו דרך להשיג מבוקשו כי אם על דרך זה
 גרם כל יתר היהודים שלא היו (לווינעי"י) ומסרו
 המפתחות אל הצעל הבית ואל הממונים וזה התחיל לריב
 גם עם הרופא הג"ל והרופא נלח אותם במשפט הראשון
 ולא הלך (באפיליו"ן) עד קץ הדבר כמנהג העיר ורפו
 ידיו ושב להתרעם על ראשי הקהל באומרו שיקשה לו
 להחזיק בריב עם זה ולזה שלחו הראשים של הועד קטן
 להרופא להתרות שיבא עמם לפני כל הרבנים שבעיר
 והם האלוף מהר"ר זעלמלין סג"ל ז"ל והאלוף מהר"ר קופמאן
 מפדוואה י"ך והאלוף מהר"ר קופמאן נווירס י"ו וכו'
 מהר"ר יודא י"ו והוא מאן לעשותו רק אמר לדון בדרך
 זה בורר לו אחד כו' וגם אמר שהרבנים נוגעים ב"ב
 וירלם לדון רק בפני חילונים ואז התריתי בו ביני לבני
 ואמרתי לו שלא יעשה כן במילתא דליבורא רק לדון בפני
 ב"ד היותר מומחה שבעיר ואשר אמר שהרבנים נוגעים
 בדבר שקר גמור הוא כי לכולם דירות (בגי"ט"ו חדש) ואף
 אם אולי לעתיד ילטרך אחד מהם לשכור מה להם אם
 ישכרו מן ראשי הקהל או ממנו. הלא כל המחלוקת שלו
 הוא בעבור קלת הדמים שדרכו להשכיר. לאשר ראשי
 הקהל בעיניהם לכל אשר ישבו (בגי"ט"ו י"ן) לפנים ביתו
 להם כפי לרכם רק אשר לא ילערכו ישכירו הם הראשים
 א"כ מה הנאה להם אם ינלחו הראשים או הוא, כל היודע
 הסגת דבר זה ותכליתו יודע צבירור שלא היו נוגעים
 בדבר, ובלעדי זה גלוי וידוע המנהג הקבוע בגליל זה
 שאדרבה כל מילתא דליבורא דמים דוקא על פי אנשי העיר
 אשר נוגעים בדבר הן בענייני מסים שותפים למלכות הן
 בענייני עולים של כל עיר ועיר שפורעים לאורכי צ"ה
 ולעניים ושאר לרכיהם וידוע שמנהג מבטל הלכה. ואין
 לומר שמנהג זה לא נעשה על פי ותיקין ואיתא בירושלמי
 על מתניתין דפרק הפועלים מקום שנהגו וכו' דלריך להיות
 על פי ותיקין דהא מסרי"ק בשורש כ"ד כתב וז"ל ואין לך
 מנהג ותיקין גדול מזה שנעשה ברבים מקדם קדמתה לפני
 גדולי עולם עד כאן. גם המנהג הזה שנעשה מקדם לפני
 גדולי הארץ מנהג ותיקין הוא ועוד יש להם סמך שמנהג
 זה מבטל הלכה דהוי כאילו קבלו עליהם קרובים או פסולים
 וסנין בפרק זה בורר (דף כ"ד). נאמן עלי אבא ואביך כו'
 דמאחר דליבור התקינו ונהגו אין לך קבלה גדולה מזו ואף
 כי איתא שם דקודם גמר דין יכול לחזור בו ואין כופין
 אותו מ"מ תקנה ומנהג יכול להשכיר שיהיו כדעיינים כשרים.

וכדומה להם כתב הרמ"א בכלל י"ג סימן י"ח לענין עדים
 מפורעי המס ונוגעים בדבר והכשירים, וכן בכלל ס' סי' ד'
 על שאר ענייני תקנות והסכמות הקהל אומר שמנהג פשוט
 הוא וכן בתשובת רשב"א סימן תתי"ח. והגאון ר"י קאר"י
 (בח"ס ס"ס ל"ז) הביא תשובה אחרת דאפילו פסול קורבא
 כשרין צלרכי ליבור. והנה הרופא הזה אחר שלא שמע
 לקולי החלטתי עליו דין סרבנות וגדוי ואח"כ נתחרט ציוס
 י"ב חלול שי"ט וחזר בו וכעיד עדים על חזרתו ועל שהט"ח
 טרם חזרתו לשלוח ליווי מן (האווגידו"ר) להרבנים כתב
 בכתב חזרה זה וז"ל ואף אמנם שחטאתי לפני כ"ח דרך
 (האווגידו"ר) הנה גדול עוני מנשוא וכו'. אח"כ כרת ברית
 עם ראשי הועד ועשה להם (רינוול"י, ר"ל בלשוננו שנתן
 להם זכותו) כמשפט ס' חכמים וגם ביהדות מכל זכותיו
 וחזקתו אשר אמר וקבל עליו בח"ח ובש"ד בכל תוקף ואיך
 שעשה כל חלה בלי אונס והכרח כלל. ואח"כ בא לפני
 האנשים שנתמנו לחלק הדירות (שבגי"ט"ו ווי"ט"י) ופסקו לו
 חלקו וקלבו הבערות וילא וקיבל עליו ולא אמר דבר ימים
 רבים עד עבר זמן רב נכנס בו רוח שפות וכפיר בריתו
 ונתן טעם לפגם. האחד אמר שהיה אנוס לעשות (רינוול"י)
 מחמת סרבנות וגדוי הראשון שהיה עליו. שנית שהממונים
 לא השיגו בעבור הקהל שלהם כמו שהתנה הוא (ברינוול"י)
 שיכיה להם רשות לשכור בתים (בגי"ט"ו ווי"ט"י) לדור שם כל
 זמן שישיבו בו (הלוועיני') והם השיגו הרשות סתם ולא
 נכתב בו כל זמן שישיבו בו (הלוועיני'). והנה טענה ראשונה
 של אנוס שקר היא כי (רינוול"י) זו נעשה כ"ו חלול שי"ט.
 וכבר י"ב בו חזר בו וקיבל עליו לבוא לפני הרבנים וילא
 מן הנדוי ואחר ע"י ימים (לכד) עשה (ברינוול"י) עמם
 כאשר היה פטור לגמרי מהנדוי ואשר קבל עליו לבא לפני
 הרבנים היה מבורת הדין. זאת ועוד אחרת שאם אמר
 (ברינוול"י) זו חין צה ממשות לאשר היה אנוס ממש
 ידוי הראשון א"כ הוא עדיין נדוי ראשון ואיך ילא ממנו
 ועוד חרם שני וש"ד חין יפטר מהם שקיבל עליו בח"ח
 וש"ד לקיים (ברינוול"י), אנה נמלא שמונת ליבצע לשקר
 לעשות דבר מה כדי להפטר מגדוי שהוא על עסק ממון.
 אם לדמות דבר זה להא דאמרינן פרק ד' נדרים (דף כ"ז):
 כבודרין לחרמין ולהרגין ולהאסין. הלא מבורר שם שר"ל
 שיאמר יאסרו כל הפירות עלי אם חין של בית המלך
 ויחשוב בלבו היום וכדומה לזה שמתחבת לבו אינה סותרת
 כדיבור. ודבר כזה חין שייך בנדון דידן שכתב סני מקבל
 עלי בח"ח ובש"ד לאשר ולקיים כו'. ומה שאמרו הסודרין
 פ"ג (דף כ"ו). ודרשו האדם צבועה פרט לאנוס אינו רק
 בענין זה או שהוא אנוס צסוף שלא יוכל לקיימו או שלבו
 אכזו כהא דאמרינן (שם) הלהים כך אמר רב וכו' וכן
 ביארו הרמב"ם בפרק ג' דשבועות או אם מכין ומייסרין
 אדם כדאיתא בתשובה סוף ספר הפלחה אבל בעבור הפסד
 ממון לכד לא רק על דרך מחשבות לבו שאינו כותר הדבור
 כ"ל לא הוי להאסין וכאן לא היה רק חשש הפסד ממון
 אם יפסקו הרבנים כנגדו. ועתה נבא אל הטענה שלא נכתב
 בהשגת רשות כל זמן (שהלוועיני) ישבו שם כל היודע
 סדר ומשפט (וינלי') ילעג לו. וכן טענה זאת היתה לו
 לחוכא ואטלולא לפני חכמי הערכאות אשר טען לפניהם. ולזה
 אח"כ עשה עיקר טענתו לפניהם טענת אונס ובלי ספק
 שהרחוקים אינם יודעים ומבינים טעות זה לכן כאשר הושת
 לפניהם שלשון כמו שהוא בתנאי ולא נכתב ככה ישפטו
 שהדין עם הרופא. לכן אבאר הדבר על צוריו איך נפל
 לשון זה בדרוש וכי בנדון שלנו לא מועיל כלל ואדרבא אילו
 היה נכתב היה קרוב להפסד חדשו שלשון זה היה לו
 בתחילה לגרועותא. וזה כי בעל הבית כאשר ביקש להשיג
 רשות מן הכרים להשכיר בית זה לאחרים שאינם (לווינעיני)
 היה טענתו לפניהם בעבור שהבית היה פנוי ולא היה יכול
 להשכירו

לשכירו לאינם ישראל כי לא יטון שהיחודים וא"י ישבו יחד
 לכן נכתב לו הרשות שיהיה לו כח זה כ"ז (שהלוונטיני) שם
 כי אם אינם שם יכול להשכירו לא"י. וכאשר הרופא שכר
 ממנו הבית הכתיב לשון הרשות שהיה לבעל הבית כמו
 שהיה כחוב שיהיה לו הרשות שהיה לבעל בית ולזה עתה
 כאשר נתפטר עם הראשים של הקהל ונתן להם זכויותיו
 (ופריוויליגי) שלו הכזיבה בלורתה ולאשר אמר הרופא אולי
 לא יעלה בידכם הסגסגה מהמלכות שתוכלו להשכיר הבתים
 ואם אבטל זכותי ומלאתי קרח מכאן ומכאן כי לכם לא
 יהיה כח לתת לי דירה לזה הודו לו הראשים ואמרו שיכתבו
 הסגסגה שאם לא יעלה בידם שיהיה לזה רשות להשכיר
 הבתים שלא יהיה ממש (בריוונטיני) ויהיה לו זכותו קיים.
 ולזה אגב שטיפים הזכיר הזכות שלו כאשר היה כחוב
 בתנאים עם הבעל הבית. והראשים לא הרגישו ולא הקפידו
 ונכתב להם הרשות מן המלוכה על הכוונה האמתית לה על
 דרך זה רק שיוכלו לשבת שם לאשר המקום נר להם (בגיט"ו
 חדש) וזה הוא בין יהיה שם (לווינטיני) או לא כי ישיבת
 (לווינטיני) אינו ענין לרשות של אנשי (גיט"ו חדש) רק לבעל
 בית בראשונה וכל לשון זה לגריעותא כנ"ל. וזהו האמת
 הברור, ועתה הרופא מלא עליה ונתן טעם לפגם לימר
 שלשון זה היה בו תועלת כי מנהג המלכות לתת לנו קיומים
 על זמן קלוב וככלות הזמן מחדשים ויש לחוש כאשר יכלה
 הזמן מהקיומים לא ירלו עוד לתת קיום ויגרשו היחודים
 אשר בארלס ח"ו לכן אם היה נכתב שהמלכות נתן רשות
 כולל לראשי הקהל להשכיר בתים (בגיט"ו וויט"ו) כל זמן
 (שהלווינטיני) שם ממילא בזה היה להם קיום נומיד ולא
 יהיה חשם גירוש כי לדעתו המלכות לא יגרש (הלווינטיני)
 וא"כ יהיו תלויים זה בזה, ועל טענה זו שחקו כל חכמי
 העיר כי אף אילו נכתב ככה לא היה מוכן רק כל זמן
 שיהיה להם קיום מן המלכות להשאר בארלס כי רק על
 דירת הבתים לדור בהם היה הרשות הזה לאשר נר להם
 המקום ולא היה מועיל לענין קיום כי אין לוכדין המלכות
 בלשונות של דברי הבאי כאלו ושום דבר שכל לא יכחיש זה.
 ועוד מופת ראיה על זה כי הוא הרופא בלשונו בתנאי זה
 כתב כך שישגו מן השררה או ממשפט אחר וכו' וידוע
 שלשון שררה בעיר הזאת הם הדוכוס ויועליו וגלוי לכל
 שאין להם כח לתת קיומים ליחודים רק עלת עשרה שהם
 המלכות או (פריגיני) שהם כל הליבור של המלכות אשר
 נבררים לעשות כל דברי עיקרים של המלכות א"כ אי אפשר
 שלשון זה היה לתועלת הקיום שלא יגרש ח"ו. והרופא
 כאשר היה לפני דין הוא והועד קטן ואמרתי לו דבר זה
 והודה שהכח אינו ביד השררה ואמר אני כוונתי לזה כי
 ידעתי שזה אי אפשר ונתתי לפניהם מכשול ואם לא הבינו
 איננו חפצו אנפשיהו. אז אמרתי אם יתה כוונתך כך היה
 מן הדין לגדותך בגלל אלה לבד שבאת להתל בראשי הקהל
 ולדעתך אף הנידוי הראשון דבוק כך כי בעלת החזרה אשר
 חזרת ושבת לסודך ואף דברך לא יועילו לאשר א"כ התנאי
 בעל והמעשה קיים מטעם הא דנתן בפ' המגרש (דף פ"ד).
 ובסוף פרק הסוכר את הפועלים (דף ז"ד). דאמר יהודה
 בן תימא כל שאי אפשר לקיים בכופו והתנה עליו מחילתו
 אינו אלא כמפלגו בדברים וזה אחד מהלכות תנאים
 המפורשים בכל מקום וכן הוא לענין ממון כאשר באר
 הרמב"ם בפרק ג' דהלכות זכיה ומתנה ובפרק ו' דהלכות
 איבות. אמנם האמת ברור שאפילו היה כתוב לשון זה לא
 היה משמעותו רק על הדירות ולא היה נכלל בו קיום כלל
 א"כ לא היה בו תועלת רק היזק כי אפשר שישבת
 (לווינטיני) ישתנה ממקום למקום כי הבעל הבית אינו
 מוכרח להחזיקם רק מרצונו כי כן פסקו לו החכמים כ"ד
 (שטימ"ר) אלק תקמ"ו למספרם וכתבו בפסק ההוא שיטעך
 רק להחזיקם עד (מוימ"ר) שאחריו כדי שהשררה יוכלו

לכקם להם מקום אחר אך אח"כ נשאר מהשוואה והשכיר
 להם על זמן וכן עשה מזמן לזמן ובסוף כל זמן הוא ברשותו
 וגם קביעת (ליוונטיני) הוא יותר מסופק משלנו כי הם
 כקוף בעיני רבים (מזינוילמר) אשר הם כותריב צים לאשר
 חלו היחודים מזיקים להם ולזה עומדים עליהם לגרשם
 אמנם הקיומים שלנו לא נשמע נעולם האמרו לגרשנו ת"ל
 רק לפעמים באיזה קיום חדש נבמים איזה חק בהלואה
 לכן לשון זה היה קרוב להפסד ולא לחועלת. דעו ולמדו
 מתוך (האקורדה) שעשה הבעל הבית עמם כ"ד (מוימ"ר)
 אלק תקמ"ו ועשה להם שכירות על ז' שנים בארו בו שאם
 השררה בחוק זמן זה לא ירלו להחזיקם עוד שיהיו פטורים
 (מהפיט"ו) נראה שפחדו מגירוש. ולא יעשה אדם לומר אע"פ
 שלא היה בלשון זה תועלת מ"מ לריך לקיים התנאים
 כלורתו וככתבו ויביא ראיה מדתן בפרק מי שחזו (ע"ד).
 אמר רב"ג מעשה בלידן באחד שאמר לאשמו כדי זה
 גיטך ע"מ שתתן לי אלטליתי ואחד האלטלית אמרו חכמים
 נתן לו את דמיה ואמרו שם דלית הלכתא כותיה אלא
 כחכמים שאמרו שאינו גט דאלטלית דוקא בעי למיתב, הרי
 אע"פ שאין לו שום תועלת באלטלית דהא רתה לתת לו
 דמיו ואפילו תרלם לתת לו אלק זוז דמיו כאשר באר
 הרמב"ם בפרק ח' גירושין אפ"ה אינו גט לריך לקיים
 התנאי ממש, זו אינה ראיה כלל דמבואר שם בגמרא דגבי
 שאר דברים אינו כן דגרסינן (שם ע"ב) שהוא גברא דאמר
 לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דלוותא ואכלי ריבעא את
 דלי ארבע ואכול תלתא לסוף תתא מערר ולא דלם אמר
 רב יוסף הא לא דלם רבה אמר הא לא לריך ופסק הרי"ף
 ברבא. ובס' בגמרא לימא רב יוסף ברבנן דסברי אין דמיה
 במקום אלטלית ורבה ברב"ג וכו' עד רבה קאמר אפילו
 ברבנן שאני התם דלעורה קא מכוין והא לא לערה אבל
 הכא להסקאה כיון והא לא לריך, ופירש"י שם סתם מגרש
 משום איבה מגרש הלכך יש לחוש דילמא לעורה כיון ע"כ
 כלומר שתערה עד שתמלאהו. הנה בארתי להסיר טעות
 זה. אכן אינני לריך לכל זה דכאן נתקיים התנאי דכלל
 מאתים מנה דהשיגו סתם בין ישארו (הלוונטיני) בין לא
 ישארו. גם את אלה לא אוכל שאם שאים הזה מתרלם
 נגד הטעם כאלו הוא היה תמיד מוכן לליית דין ואנשי הועד
 העבירו עליו את הדרך והדבר הוא בהפך כי אנשי הועד
 סתרו בו שיבא לפני האלופים אשר בעיר ויעשו ככל אשר
 יגזרו והוא סרב ורלם שיבואו לפני דיינים שחון למדינה ועל
 זה נתנה ואח"כ חזר בפה ולא בלב לפי דבריו וגם הודה
 על חטאו ששלח לזוי לטרבנים (מאוויגדור"י) ואח"כ נתפטר
 עם אנשי הועד בקשר אמין. וחזר לסורו להפיר הברית
 והלעיז לפני טענותיהם והוריתי מה שהוריתי נכח שקיבל
 עליו בח"ח ובש"ד ואז הכריזו אנשי הועד עליו החרם
 מכח הוראתי והלך הוא בערכאות לפני (האוויגדור"י) לכוף
 אותם לבעל החרם והשיג שעשה (האוויגדור"י שושפיטין)
 וזה היה (מר"ך) ש"ט ואחר כך (הלוונטיני) פשט טלפיו
 ועשה ששלחו לועד קטן להגיד איך שהרופא הוא מוכן
 להיות לייט דינא וזה היה שבע שב"ב ומן הדין לפי החקקה
 שנעשה (בפירר"א) בועד הקהילות לא היו לריכים להשיב
 רק שאינם חייבים לדון עמו בדין ישראל אחרי שכבר הלך
 בערכאות מכל מקום לא השיבו ככה רק השיבו דבר
 אמת שכבר באו לפני אב"ד שלהם שקבלוהו הקהלות
 עליהם זה שנים רבות ושמע טענותיהם ופסק והורה מה
 שהורה כזכר שם ואין להם לשוב ולטעון אחר גמר דין.
 והוא כבר בזה ואמר שאף אם כל אחד ספר לפני זכותו
 היה רק דבר שפתים ולא קבלוני לדין עליהם. וזהו אינו
 נאמן דאע"פ שכתב הטור ח"מ בס' כ"ב וכן הוא בשרא"ש
 בתשובה (כלל נ"ו סימן א') שאם כבר ואמר לא קבלתי
 לדין ישבע זהו דוקא לענין ממון שהבירו לא יוכל להוית

ממנו

שאלות ותשובות הרמ"א נא נב

(האויגדור) שעשה (שופ"ט) ויקרה לאיש הזה כאשר קרה להבוא קצב המזכר בתשובה הרמ"א (דין ט' כלל ט"ו) על שאמר אדרבא ככה יקרה גכ לו שכל חזירי ותלמידי ינהגו בו נידוי מחדש על זה שזלזל בכבודי ועל שמתפאר שחכם הסכים לאדרבא אין לחוש לחכם הבוא אשר ידון על פי דבריו ולא שמע טעמי ונימוקי :

ועל אנשי הו"ע קטן לא יוכל לומר כלל אדרבא כי הם לא נדוהו רק פרכמו הורחתי. עוד הביטו רמות רוחא דהסו"א גברא כי מי נתן לו מעלה זו להכניס ראשו בין הכרים הרמיט הפוסקים החולקים א"ס ע"ה יכול לומר אדרבא. והגאון מהר"י קולון בשורש ק"ע הביא החולקים והגאון מהר"י קאר"ו הביא יותר סימן של"ד ציור דעם א"כ לדברי מי שאומר שע"ה לא יוכל לומר אדרבא יכנס וילקח בשפתיו והחכם שהורה לו אינו כדאי כנ"ל. גם אם יאמר שב"ד יכולים לגדול אותי אף שהע"ה לא יוכל איני חושש לזה כי אם יעלה ככה על לב ב"ד שלי ספק אם ב"ד יפה הוא ידרשוני תחילה מאיזה טעם דנתי ואבאר להם טעמי המזכר ויותר דברים הראויים לגלות לב"ד אשר כאן לא חשלה על ספר לחששא כזה וכ"ש לדברי הראב"ד שסובר שב"ד אין מוקקין לזה שאין לחוש לזה. ובהיות כי לדעת קונטרס זה יגיע לקל"ת תלמידי חכמים אחדים בו דבר ואף כי איני סומך על סברתי לחדש דין שלא נמלא מ"מ להיותו משא ומתן של תורה אכתבונו. וזה כי מסברא שגדון כזה אף אם היה ח"ו שלא בדין אין שייך בו אדרבא כי מבטן מי ילא אדרבא הלא ממששה דר"ל פרק אלו מגלחין (י"ז.) דנער פרדיסא דהוא היה המגדה ומפיו ילא הקללה ואז שייך לומר אדרבא, אי מטעם דמפרש בירושלמי משום אורחין ארור או מטעם שזלזל אותו ולזה הטעם סוברים קל"ת הגאונים שע"ה לא יוכל לומר אדרבא על ת"ח דהא ת"ח שזלזל ע"ה אינו חייב נידוי וכן רמ"ך אמר ככה מטעם זה והגאון הקאר"ו (סימן של"ד) צי"ד הביאו, אבל דבר כגון דידן אני לא נדיתי אותו ולא ילא התנאי מפי על דבר זה אך הורחא לבד הוריתי לומר ששעבודו הוא קיים ונכוח בגחלת שחתה על עצמו לפי הפסק וההורחא שלי אנה נמלא ששייך לומר אדרבא על זה לא מטעם אורחין ארור כי לא קללתי אותו ולא מטעם זלזול כי לא זללתי אותו וכי לא היה לי לפסוק כפי שקול דעתי. ודבר זה אינו בגדר המגדה חבירו שלא כדון רק בגדר דיין שדן ועשה שלא נמלא שקונסים אותו רק כאשר מכה פסקו נתן ראובן לשמעון מעות שלא כדון ישלם כדין לראובן מעותיו שהזיק לו כאשר דינו הוא קיים והוא שלא כדון. אבל בגדון כזה אף אם טעה במה שנתחייב כדין נדוי אין שייך תשלומי חזק אם לא ע"ד לעשות לו כאשר זמם וזה לא נמלא בטענה. אכן האמת כבר אמרתי שבדין הוריתי. יותר ממה שכתוב כאן יש אחי לכתוב במקומו ובשעתו כאשר נתן הרשות :

נאום באיר בכמר יצחק ז"ל קצינעלינגבוגן :

נב קול

שאון מעיר שמענו. חיל כיולדה ופלאות אחוזו. דבר זה אשר בא לפינו. על אודות רופא האליל יוסף, אשר אסף אלפים חרפחו. מקלל עצמו ותולה באחרים קללתו. מניף ידו על המקום ואסף מלרעתו. וכהה על נד עילאי ידבר. ולו פנים קלקל וחיללים יגבר. רוצה לפרוץ הגדרים אשר יסדו גודרי גדר. נטעי נעמנים ושרשי תקנות ארזי לבנון רוצה לעקר ולשבר. חזקת ישוב אשר החזיקו בו קמאי דקמאי בני עליון. אשר ראו את הנולד מעם משורר ומפורד ואביון. בגלות בני כוש תרשים ויון. אשר עשרה אנשים יחזיקו בכנף איש יהודי לדחותו מעליהם. ולדחות אבן אחר הנופל מחצותיהם. וכ"ש בהחלק לב ישראל עתה יאחמו בעמותיהם. על כן שלא יכרם המלכ בה מגדולי לתלפיות. להחזיה צדיני חזתה ישוב שלא יכרם המלכ

ממנו כפי הפסק מהדין כי דין הוא המוליא מחזירו עליו הראיה והנחבע פטור בשבועה אבל לענין איסורא כגדון דידן שאנשי הו"ע קטן יודעים האמת שלהם וראו לאפרושיה מאיסורא ולהזכיר גם אחרים שלא ימעלו בחרם הרשות בידם ויפה עשו ויפה השיבו. גם אלי לזה האיש לפני המושל פה (פדווא"ה) להכריחני לתת לו בכתב ביטול החרם מרלוני, והשכתי לפני המושל שכבר עשה (האויגדור שופ"ט) על החרם ועל כרחי הני לריך לשמור דברי אדונים שלי והוא אמר שזה לא יספיק לו שהיה כמוכרח רק שאכתוב לעשות כן ברצון ולא עלה בידו כי המושל היה חכם ואיש ישר ממנו. מעתה ראו דרכיו שתמיד עם כולנו הלך בערכאות רק לפעמים כאשר לא השיג רלונו בערכאות פשט טלפיו ואמר לדון בדיני ישראל אך תמיד בחד שטוחא מסרך סריך לומר לדון לפני חילונים :

ראו דרכיו ראשית דרכו בג' (מרץ) אלף ה"א למספרה לזה הראשית של הקהל לפני ה' חכמים אשר הם עשה (הרינונלי"י) לחתו' (הרינונלי"י) מכה טענותיו המזוייפים הנ"ל וכאשר ראה שלא יעלה בידו גם סלק עצמו מהמשפט הבוא ואח"כ הלך בדרכיו הרעים לענין אחר לאות הראשית לפני (הגורנדור"י) לטעון שיהיה פטור מהמם בהיות מושבו בין (הלווינטי) ויחשב כמוהם, וגם הם לא השיג מבוקשו כי אמרו שבכלל שאר היהודים הוא. עוד יש לשדוה נרגא בעיקר טענותיו שאמר שלא נתקיים התנאי כי מכה דינא תנאי זה אין בו ממש דלא נעשה כהנחתו בשום דבר דהא (הרינונלי"י) שעשה בראשונה במשפט החכמים אין בו דבר כדינו כי הם המעשה קודם התנאי ואין בו כפל התנאי (וברינונלי"י) של יהדות לא נתבאר בו התנאי רק שמוזכר (הרינונלי"י) שעשה במשפט החכמים ואמר בלבון זה הנני מקבל עלי בח"ח ובש"ד וכו' לקיים (הרינונלי"י) שעשיתי היום במשפט החכמים וכן עם התנאים שבחוכו כנראה במשפט הנ"ל בכלל ובפרט ולא הזכיר שום תנאי בפירוש רק תלה הדבר במה שזכר שם וכס אינו כהלכתו. בשלמא כפילות התנאי אפשר לתרץ על שני דרכים, אחת שיש מחלוקת בין הפוסקים (הביאם הנ"י בח"ה סימן ר"ז) אם בממון לריך כפילות או לא שאל, (דברינונלי"י) של יהדות כתוב וז"ל וכל התנאים הנ"ל הותנו ונעשו כהלכתן כתנאי בני גד ובני ראובן ככל הלכותיה וכו'. ובסגרות מיימוני פ"י דאישות איהא וז"ל אר"י כי שמא אם אדם אומר סתם שיהא תנאי כתנאי בני גד ובני ראובן יכולה להיות שמועיל בלא כפילות תנאי. אבל כאן שכתוב בפירוש (הרינונלי"י) במשפט החכמים מעשה קודם התנאי ובהיות תלה הדבר (הרינונלי"י) היתה אין לומר שמתל כתנאי בני גד ובני ראובן יועילו לסתור מה שכתוב בפירוש הספק. בשלמא על כפילות איכא למימר אע"פ שחזר בכתב לבון זה שאמר בבני גד ובני ראובן רצה לומר שכתב אע"פ שלא נכתב אבל לומר שירמוז על מה שכתב בספק אי אפשר דיסיו סתרי אהדי וכן בהג"ה הנ"ל לא הזכיר רק על הכפילות א"כ התנאי הזה מעשה קודם התנאי, התנאי בטל כי אף החולקים בכפילות מודים במעשה קודם לתנאי כדאיתא בהמגיד פרק ו' דאישות ובר"ן בפרק האומר בקידושין משום דסתם מתניחין היא בסוף פרק הפועלים, ואין לומר הואיל (והרינונלי"י) נעשה בערכאות לא נלמד לכל דקדוקי התנאים כי צדיניהם א"ל דכתב הרמב"ן וכטור ח"מ מביאו סימן ס"ה וז"ל דלא עדיפי בערכאות מזכופרי ישראל שאין דינא של מלכותא אלא להכשיר שטרות שלהם ולעשות סופר שלהם נאמן כמאה עדים שלנו אבל לענין הקנאה לא עדיפי משטרות שלנו שמנו וכו'. והנה האיש הזה טועה מתפאר שיכול לומר אדרבא וכי יש בידו הסכמה מחכם על זה, בלי ספק גחלים יחתה על ראשו כי בדין הוריתי עליו החרם אף כי אח"כ הייתי מוכרח לגזירות

המלך ויבא לידי דחיות. ושנא יוכח שער ע"י שאיות. ותקנו חרם בחזקת יבוב על כל הרואה לבטלו. יחול עליו החרם שהוא לגמור כולו. וכל המפקפק בזה מעיד שריו מלכותן שקבלו. ואף במקום שלא התפשטו אותן תקנות וחרמות. מ"מ מהם ללמוד לכורות ולדמות. כדון דידן שעליו נכתוב תשובותינו הרמות. וזה על דבר הרופא יוסף שבה לגור בחזקת היד במדינת לעזו בעיר ויניז"א בגיט"ו הישן ואמר כי ידו רמה במשפט השררה ואין מוחה בידו עד שנתגלגל הדבר שגרם ע"י זו היזק לבני הגיט"ו החדש שחס הקהלה של ויניז"א שהסר מגיט"ו הישן גזר להם שיצטוו לו נגד הרופא הנ"ל. גם שבזו ראה לבטל חזקתן שהיה להם מימים קדמונים שלא ידור שם אדם בלי רשותן והנה סתרו בו שיטמווד לפני הועד שלהם ולא אבה שמוע להם כי אם לרונ בזה צורר וע"י זה הלך בערכאות כו' וגלוי שבזו עשה שלא כהוגן ובר נידוי הוא. חרם שרלה לבטל חזקתן ורחיה מהא דליתא פרק לא יחפור (כ"א):

אמר רב הונא ברבי דרב יהושע בר מחא אבר מחא מעכב ואי שייך בכרגא דמחא לא מלי מעכב. וכתב שם המרדכי בשם אביהם ר"ת וז"ל רחיה שפירש ר"ת ואי שייך בכרגא דמחא לא מלי מעכב ולהכי נהגו הקדמונים לגזור חרם של ישוב שע"י חרם כופין ולא מדינא כדפרישית ושראוי להסיע על קילתן ולעשות תקנה נ"ל על עממן רשאין לגזור על כל מי שיבא לעיר שלא מרנוסם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר יכול לגזור גם על הבא בעיר לגור וחלה עליו גזירתו אם הוא תלמידו עכ"ל. הרי דמי שבא להרוס חזקת הישוב הוא בחרם קדמונים כ"ש במקום שיש להם תקנה שלא לגור שום אדם שם כי אם ברשותם שהוא בחרם הקדמונים ואף במקום שלא נתפשט חזקת ישוב מ"מ רשאין להסיע על קילתן ולגזור נידוי על הבא שלא ברשותם כ"ש במקום דאיכא רב גדול בעיר אשר הכל אללו כחלמידים כמו שיתבאר לקמן. וכתב עוד מהרי"ק שורש קל"ד הובא בטור ס"ס קנ"ו הא דכתב הר"ם שחכם יוכל לדור בכל מקום שיראה ואין בני העיר יכולין לעכב עליו פשיטא שר"ל שאין בני העיר יכולין לעכב ע"פ ז"ל אבל אם תגבר יד בני העיר לסגור דלת הן ע"י שר הן ע"י שום מושל פשיטא שהרשות בידן ולא יהלוק על זו כי אם עיקש אשר לא יבין ולא הגיע להוראה עכ"ל. הרי שכתב מהרי"ק דאף במקום שלא נתפשט שם תקנות וחרם הקדמונים מ"מ אם יוכלו לגזור עליו למנוע אותו שלא יבטל חזקתן הרשות בידן וה"ה כדון דידן שהיה רשות לקהל לנדות יוסף הנ"ל שבא לגור שמה נגד חזקת הקהל שבר נדוי הוא וצדין נדוהו. וכתב עוד מהרי"ק שורש קל"ב שבזמן הזה שיש לחוש שאם יתוספו כדיורין שיבא לידי קלקול מן השרים המושלים וא"כ כל הבא לדור אללם הוי כרוף ולכן מלו מעכבי. והנה מבוחר דבדין נתודה יוסף הנ"ל מלד זה שרלה לבטל חזקתן א"כ הוא כאשר שמענו שהדבר שלא היה רשות לשום אדם לדור בגיט"ו הישן היה לטובת בני הקהילה שבזו כדרך שם יכולין למחות, וכמו שכתב מהרי"ק שורש קע"ג וז"ל ראובן שהיה לו חק מהשר שלא יוכל שום יהודי לדור שם בלי רשותו יכול לעכב על כל הבא לדור שם מאחר שהחק הוא היה לעובת ראובן כו'. וא"ל מהא דכתב המרדכי פ' הגזול בחרה בשם מוכר"ם ז"ל ואם השר אומר מעלמו איני רואה ששום יהודי ידור כאן כי אם ברשות ראובן, ראובן יכול לעכב על כל הבא לדור שם דדינא דמלכותא דינא כו' ומשמע דאם לא אמרו השר מעלמו אין ראובן יכול לעכב עליו דלאו דוקא נקט מעלמו אלא לרבותא קאמר מעלמו

וכ"ש אם ראובן טרח והוליא עליו הולאות עד שהשחל מן השר חזקתו דאסור לאחר להעביר עליו הדרך וכמו שהארין בזה מהרי"ק (שורש קל"ב וקע"ג). השני שבדין נתודה מהאי דאמרין פרק הגזול בחרה (דף קי"ד). אמר רב חשי האי בר ישראל דמזבין ארעא לכותי אמר דבר ישראל חזרים משמתין ליה מ"ע משום דא"ל ארבעת לי אריא אמרתי ומשמתינן ליה עד דקבל כל הונסא וכו'. ואמרין פרק המקבל (דף ק"ח): זבין מכותי וזבין לכותי ליה ביה משום דינא דבר מלרא כו' עד שמותי ודאי משמתין ליה עד דקבל עליה כל הונסא דאחי ליה מחמתיה. וכתב נ"י פרק המקבל דה"ס לשכירות וכן כתבו התוספות והרא"ם פ' לא יחפור (דף כ"א). הרי קמן דאם מוזיק לחבירו ע"י כותי דבר שמותי הוא עד דמקבל עליו כל היזקות וכ"ש צסיזקא דרבים שנקראו מוחזקים לגבי היחיד דמשמתין ליה עד דמכלק היזקא ואח"כ ידון עמהם אם יש לו דין עליהם כמו שפסק המרדכי סוף לא יחפור (ומהרי"ק שורש ב'): הטענה בשלישית הפשוט הוא דמשמתין למאן דלא אחי לבי דינא כשמזמינין אותו וכדליתא פרק הגזול בחרה (דף קי"ב): ואפילו בעל כרחו של אדם יכולין לדונו ולא יוכל לומר אחי לא אדון אלא בזה צורר כדליתא פ"ק דסנהדרין (דף ח'). וכתבוהו הרי"ק והרא"ם דדיין מומחה או דקבלו עליהם דן אדם בעל כרחו וכ"ש ועד של בני הקהל מיקרו קבלו עליהם דלריך כל אדם לדון לפניהם ולא יוכל להשתמע ואי לא אחי בר שמותי הוא וליכא למימר כאן שהיה ללרבי בני העיר אין דנין בדייני אותה העיר וכדליתא פרק חזקת הבתים (דף מ"ג). בני העיר שנגזב להם ס"ת אין דנין באותה העיר כו' הלא כתב הרא"ם שם אע"ג דלא מהני סלוק בענין המס מ"מ אם עשו תקנה או יש מנהג בעיר שדייני העיר ידונו על ענייני מסים דיניהם דין כמו שקבלו עליהם ועוד כתב בהשבות מיימוני (סימן י"ג) דעל חזקת ישוב מצרין הדבר ע"פ עד מפי עד ומפי פסולי עדות משום דכלאו הכי כלם פסולים הם ומאן ידע במילתא כי אם בני מתא עכ"ל. וכן הוא בהשבות הרא"ם (כלל ה' סימן ד') דמונהג פשוט בכל ישראל שאין מביאים עדים מחוץ לעיר על תקנה והסכמת הקהל וכו'. וכן הוא בהשבות הרשב"א (סימן תתי"א) הרי דהכשרי פסולים לעדות וה"ה לדין. וכתב הרשב"א (סימן תר"פ) דהמנהג בכל מקום לדון לרבי ליבור בדייני ועדי העיר ומוכרים להכשרי פסולי קורבה וכו' ואע"ג דכתב הרא"ם בהשבות (כלל כ"ח) דאין הליבור יכולין לדון ליחיד שיש לו דין עמהם בעסק הליבור היינו דוקא מדינא דתלמודא וכדמשמע התם דמיייתי רחיה מהא דבני העיר וכו' אבל מכא מנהג פשוט דיכולין לדונו בכל השייך לליבור וכמו שכתב הרא"ם בעלמו לענין זה דבמקום שיש מנהג הולכין אחריו. ועוד בר נידוי הוא * מטעם שהלך בערכאות ותניין פרק המגרש (דף פ"א): תניא היה רבי ערפון אומר כל מקום שאתה מולא איגרות של כותים אע"פ שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי ליוקק להם שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כו'. וכתב ר' ירוחם בספר מישרים (כתב א' ח"ג) אחד מצעלי הדינים שרואה לדון לפני כותים אין שומעין לו וכתב רב אלפס בהשבות שלריך לנדוהו וכתב הריב"ם (סימן ק"ב) להחרים ולנדות המחזיק ביד הסולך לדון דיני כותים וכתב מהרי"ק (שורש קנ"ד) בשם המרדכי דאפילו אם אינו עושה שום מעשה רק כופסו בדין כותים שיטמווד בדין ישראל ראוי למותחו על העמוד כו'. כ"ש בזה האיש אשר הלך בשירות לבו לפני עלת

חזקתם

(* ידוע כי בשנות המאות שעברו ניתן הרשות לדייני ישראל לדון בין ישראל לחבירו ע"פ דיני ישראל, ולהפסק שנתנו הכ"ד של ישראל היה כל הוקף ועזו ע"פ הוקי המדינה, ע"כ היה נראה בעולה כפי"ל אל אחד כופה חבירו לדון בערכאות. לא כן בזמננו ובפרט במדינתנו שהיקי המדינה כוללים גם ישראל והכל נידון בערכאות ע"פ חיקי המדינה, ודייני ישראל אין שום כח לדון בדיני ממונות, ממילא אין מקום לבי הנאמר בזה. וגם כל ענייני נדוי חרם ובמתא הכל נאסר בזמננו ע"פ דינא דמלכותא, ודינא דמלכותא דינא. (המו"ל)

יכול לבטל פשרתו משום זה דכלל מאתים מנה הוא ודענא
 ליה עבדי ליה ורתיא מנה שכתב הר"ן פרק האיש מקדש
 ובפרק המדיר דדבר שבממון כגון שאמר ע"ה שהתן לי
 מאתים זו וכיוצא בו יוכל לומר ריניו כאלו התקבלתי בו.
 וכן כתב הרמב"ם פ"י מהלכות אישות לענין קידושין דיכול
 המתנה לבטל הנאו כשירצה א"כ היה בנדון זה הועד המה
 יכולין לבטל הנאו מאחר שהתנה לעובתו וא"כ א"פ שלא
 נתקיימו התנאים שהיה לעובתו וא"כ דכתב הר"ן פ"ק
 דקידושין דאם הותן הוא המתנה לא יוכל המקבל לומר
 קבלתי א"פ שהתנאי הוא לעובתו מ"מ אם היה התנאי
 לעובת הקהל כאשר זה בשאלת הג"ל א"כ מסתמא הם
 היו המתנים ויכולין לומר קבלו. אמנם אם הלשון משמע
 לעובת הרופא הג"ל כאשר עושן הרופא ג"ל לדקדק בזה
 כמו שיתבאר אמנם אם כתיבא הוי אזלין בזה לחומר
 מאחר שנתעבד בזה ובש"ד וכוי ספיקא דאיסורא ואזלין
 לחומר כמו שכתבו הפוסקים בכל ספיקא דאיסורא ואם
 יאמר הרופא שלדידיה צרי לו שלא נתקיים התנאי והקהל
 מכחישין אותו ואומרים שנתקיים התנאי ומחזיקים עליו
 חרם כמו ששיעבד עלמו והוא זה להוליא מהם המה נאמנים
 כמו שכתב הר"ן פרק האומר ואפילו לדעת הרמב"ן
 שכל הנאי שהוא בקום ועשה לריך להביא רתיא שקיים
 הנאו מ"מ הם נאמנים לומר שזה התנאי הוא לעובתו וכמו
 שכתבתי לעיל מדברי מוהר"ם והרשב"א (סימן תתי"ח) שכל
 לרכי העיר מביאין רתיא ועדות מצני העיר וכן פשוט מנהג
 זה בכל ישראל ותו דה"ל לדברי הרופא מאחר שלא כותב
 הנאי זה כהלכות התנאים התנאי בטל והמעשה קיים
 כדאיתא בגיטין פרק מי באחו (דף ע"ה:) ובשאר מקומות
 בתלמוד ולא מיבעי לדעת הרמב"ם והרא"ש שכתב פרק
 יש נוהלין דבעיין בכל התנאים כל דיני הנאי דודאי כהן
 הואיל ולא כפל לתנאו הנאו בטל והמעשה קיים אלא אפי'
 לדעת רשב"א והגאונים דס"ל דלא בעיין הלכות תנאים רק
 בגיטין וקידושין אפ"ה בעיין תנאי שאומר על מנת או
 כיוצא דמשמעותו תנאי אצל בלאו הכי חינו אלא גילוי
 מילתא בעלמא ולאו דוקא הוא. ורתיא מדברי רשב"א במוכח
 מדבריו דלא בעיין תנאי כפול מהא דאיתא פרק יש נוהלין
 (דף קל"ז:) אחרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירכו
 לי וכו' וההם ע"מ קאמר ואי הוה מועיל לדברי רשב"ם
 אפילו בלא ע"מ ה"ל לאשמועינן רבותא עפי דאפילו בלא
 ע"מ אלא ע"מ דוקא בע"מ קאמר וכ"ש דבעיין תנאי קודם
 למעשה כמו שכתב החכם מהר"ם בפסקיו ואם כן בנדון
 דידן שלא קאמר ע"מ כדא"ל לכו"ע לאו תנאי הוא שיחבטל
 המעשה בצבילו. ואין לחלק דכאן שכתב בערכאות לא
 בעיין דיני תנאי דכבר כתב הרמב"ן שאין השטרות של
 כותים כשרים יותר משטרות של ישראל כמו שכתב בעור
 ח"מ סימן כ"ח ואע"פ שהרא"ש כתב בתשובה (כלל ח')
 שטרות הנעשים בערכאות ועשוין בלשון שטרי כותים כמו
 שרגילים הם לעשותן אע"פ שאין עשוין בלשון שטרי ישראל
 כשרים י"ל דהיינו לענין להכשירן שיסא שטרותיהן כשר כי
 על זה מקפידין אצל שדון שטרותיהן בלשון אין מקפידין
 וכ"ש נכשיר השטר כאן ויתקיים הפשר שאין מקפידין אחר
 כך על לשון התנאי וכן כתב מהרי"ק שורש קפ"ז לכן על
 כל פנים יתקיים מעשה זה ויהבטל מענת הרופא כל שכן
 שהועד אומרים שהתנאי הוא לצורך הקהל שנתבטלו
 פענותיו וכ"ש אם כתב בתנאי זה דבר שאי אפשר לקיימו
 דלא הוי תנאי כלל וכמו שאמרין פרק מי באחו כל תנאי
 שאי אפשר להקיים בסופו וכו'. ועוד דאמרין פרק המניח
 את הכד (דף כ"ז ע"ב) עביד איגס דינא לנפשיה אפילו
 במקום דליכא פסידא כמו שפסקו שם הרי"ף והרא"ש
 ואמרין פרק אלו מגלחין (דף קל"ז:) אמר רב יוסף לורבא
 מרבנו עביד דינא לנפשיה פירש שם הרא"ש שם רש"י

הזקנים ושרים ולא אבה שמוע אל השופט אשר בימיו דראוי
 למוסחו על העמוד או לגדוהו ואף אם עשה לו הועד שלא
 כדין אסור לילך לפני הערכאות שלא ברשות כמו שכתב
 המרדכי פרק מרובה וברמב"ם סוף הלכות כהדרין. ואע"ג
 דאמרין פרק החובל (ל"ב) מנהא סא מילתא דאמרי אינשי
 קרית לחברך ולא עקך רמי גודא ושדייה עגויה דכתיב יען
 טהרתך ולא טהרת וגו' וכתב הרא"ש מכאן פסק רב פלגוי
 ז"ל ראובן שיש לו חביבה על שמעון ומסרב לבא עמו
 לדין שרשאי לבא עמו בערכאות כדי להוליא את שלו
 כו'. נראה דהיינו אחרי געילת רשות מצ"ד אצל קודם
 געילת רשות ודאי אסור דברי הטור ח"מ סימן כ"ז כתב
 סתמא דאסור בלי געילת רשות ואילו לא היה דעת הרא"ש
 כן לא הוה שתיק מיניה. וא"ל מ"ש מהא דאמרין פרק
 הגוזל בתרא (דף קי"ג:) מכריו רבא ואיתמא רבי יוסף
 דסלקין לעילא ודנחזין לתתא האי צר ישראל דידע סהדותא
 אבר ישראל חברים ואזיל ומכסיד ליה צי כותים משמתין
 ליה מאי טעמא משום דמפקי ממונא הפומא דחד סהדא
 ע"מ דבלאו הכי לא משמתין ליה וכן כתב הרא"ש שם
 בהדיא ומיירי כשהכותי תובע הישראל וישראל כופר לו
 דהשתא פטור ישראל ואינוכו מפקי ממונא הפומי אצל
 ישראל שהובע מעות מן הכותי ואומר פרעתי או כופר הכל
 יכול להעיד ששרי גם בדיני ישראל היה פטור בו ע"מ
 דמוחר להעיד במקום שהוא כדין, מ"מ אין למידין דינא
 מעדות לדבר זה דהתורה לא הקפידה אלא אדין שנאמר
 ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם ולא לפני כותים. ועוד
 נראה דכשהישראל דן עם הכותי אז מותר להעיד אצל
 כשהישראל דן עם חבירו אין הכי נמי דאסור להעיד אע"פ
 שהוא כדין משום דמסייע לעוברי עבירה ואף על גב דליה
 ציה משום לפני עור לא התן מכשול מאחר דבלאו ידיה
 יוכל לעשות האיסור וכמו שכתבו התוספות (דף י') והמרדכי
 והאשר"י פ"ק דע"ז מ"מ איסורא מדרבנן איכא כמו שכתב
 שם הר"ן וכן כתבו התוספות (דף ג'). והאשר"י פ"ק
 דשבת. מכל הני נראה דצדין נתודה יוסף הרופא בראשונה.
 וגם מרה הוה באחרונה. וראוי עליו לקרות מקרא שנאמר
 בעין חטא ישראל וגו' וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם
 נחשו וגם שמו בכליהם. לקח מן החרם קדמונים בחזקת
 שישוב שרטה לבטל, וגם גנב את לבב ישראל באמרו לדון
 בזה צורר ואף שלא היה מלך האמת, וגם כהם במה שהזיק
 לרבים והוא בכלל לא תכחשו וכדאמרין במליעא פ' המקבל
 (דף ק"י.) זהו גוזל זהו עושק זהו כחש וכו', וגם שם
 בכליהם של הערכאות כדרך הארץ. ומעשה נחה שקמה
 שאלת מענת האונם שטיען שהיה אונם בפשרותו שהתפשר
 עם הקהל כי אם כן כל עבריין שכופין אותו לעשות דין
 יעשו אותו ואפילו בקרבנות וגיטין כופין אותו עד שיאמר
 רוצה אני וכמו שאמרו פרק חזקת הבתים (דף מ"ח.) וכ"ש
 בממון הקל דאין מענת אונם כו' משום פרוליס ומכוס
 לנשים. ועוד דאף אם היה כדבריו שהיה אונם מ"מ
 מאחר שלא מסר מודעה אין צטענתו כלום ואע"ג דאמרין
 כדק חזקת הבתים (דף מ"ו:) תליוה וזבין זביניה זבני
 וסוכיחו שם התוספות דדוקא מכירה אצל מתנה לא הוי
 מתנה אי ידעין באונסיה או שכופים אותו מ"מ ככאן
 שנתפשר עם הקהל דינו כמכירה וכן כתב הרמב"ם פ"י
 מהלכות מכירה דמחילה הוי במתנה ופסרה כמכירה. וכן
 משמע בתשובת הרא"ש כלל ע"ב סימן ב' וכ"ש אם כן הוא
 שכבר הוחר חרמו קודם שנעשה הפסרה ימים רבים דלא
 מקרי אונם וחייב למיקם הנפשיה מה שקיבל עליו. והטענה
 השלישית. יתאבו רוח חרישית. במה שטיען כי הקהל לא
 קיימו תנאים במה שהתנה שיסא לו רשות כל זמן שהכוחרים
 שוכנים שמה ומאחר שלא נשתדל זו פשרתו בטלה, הנה אם
 הלשון מועיל להקל כאשר כתוב בשאלה פשוט הוא דלא

דיוכל

דיוכל להכותו להוליא אותו ממון וסקסה על פירש"י דקסה
 הדבר לפירשם כך אם הדין ברור לאחרים והיכא חלול השם
 בדבר ועוד שאין אדם דן דין של קרובו כ"ש של עלמו
 פר"ט דלענין ידווי לצד קאמר כגון שקראו עבד וכו'. וה"כ
 בנדון דידן דליכא חילול השם בדבר דהא רבים היודעים
 ומפורסם לכל לפי דבריהם שהדין עמהם פשיטא שיכולין
 לנדומו על דין וליכא ג"כ משום דנגטי בדבר דהא כבר
 נפסק לעיל דעבד איניש דינא לנפשיה וכן כתב הר"ם
 בתשובה כלל י' אימנ כ"ה דכל דבר שידוע לטובי העיר או
 לרוב העיר שאחד מחזיק בשלכם אע"פ שאין אחד מהן
 יכולין להעיד מ"מ הם בעלמא מוליאין ממנו ועבדי דינא
 לנפשייהו כ"ש כאן דליכא תרתי דליכא רבים ולורבא מרבנן
 דעבדי דינא לנפשייהו לנדומו עד אשר יתקן להסיר היוזק
 ולכן יש להמסר הרופא זה על מה שמך להחזיק פניו ומעשיו
 לומר אדרבה על חרם של גאון הישיב והועד שלו שהסכימו
 בדין להחרימו ואף אם היה ח"ו שלא כדן אין באדרבה
 שלו כלום כמו שכתב מהרי"ק (שורש קכ"ח וק"ע) בשם
 המרדכי וכן כתב הר"ן פרק אלו מגלחין וכן כתב ר' ירוחם
 (נתיב י"ד ח"א) בשם הראב"ד ז"ל דעם הארץ לא יוכל
 לומר אדרבה וה"ה תלמיד על רבו, ואף שכתב מהרי"ק
 (שורש ק"ע קכ"ח) שלדעת הרמב"ם עם הארץ יכול לומר
 אדרבה דמאחר דב"ד חייבים לנדומו כ"ש אם נדכו העם
 הארץ בעלמו מ"מ בנדון כזה אין אדרבה שלו כלום כמו
 שכתב הגאון ז"י בשם תשובת ריב"ש (בי"ד סי' של"ד) על
 ראובן שרלס לומר ברבא אה"ה צ"ה שהיה נראה לשמעון
 שהיה ברבא לבטלה וגזר עליו ידווי שלא יאמרם והשיב
 שאותה ברבא לא היתה לבטלה מ"מ לא מיקרי שמעון מנדה
 חבירו שלא כדן דדוקא במנדה במוחלט אבל זה לא אמר
 אחר מעשה שיהא בידיה אלא קודם מעשה גזר עליו כו'
 ועוד שהיה חושב לעשות מלוא למוגעו מברכה שאינה לריכה
 ואע"פ שלא כיון להלכה אין ב"ד מנדין השוגגין וכ"ש אם
 הוא ח"ה ולורבא מרבנן עכ"ל. כרי קמן דאין ב"ד מנדין
 לשוגגין כ"ש בני שפוסק דרך פסק שלא חייב ידווי שאין
 ב"ד מנדין אותו וא"כ גם אדרבה אינו כלום דהא בהא
 הליא כמו שכתב מהרי"ק בתשובה (שורש קכ"ח) דלעיל.
 וא"כ מאד ברע לעשות זה הרופא שתוקע עלמו להניס לבו
 לומר אדרבה נגד גאון עולם זקן בן שמונים לגבורה שכל
 אדם נקראים אללו כהלמידים כמו שכתב הרשב"א בתשובה
 סימן תר"ע דרבו לאו דוקא בכל התלמוד אלא גדול ממנו
 וכן הוא בתשובת מהר"ד כהן סימן כ"ב ולכן ברע לעשות
 אף אם היה כדבריו כ"ש שכבר נתברר שכל דבריו בטלין
 ומבוטלין ולית בהן ממש, על כן אחת דתו של הרופא
 להמית תאומו, וישב ויהודה חטאתו. ויקבל עליו כל מה
 שפסק עליו הגאון אב"ד של מדינות ויניזי"ה לפני כמה
 שנים. ולא יתלה עלמו באילנות המה הרבנים. ואם לא
 יקבל עליו כזה. יהא נלכד בחרמו שהחרימוהו בזה ובזה.
 עד שישוב מדרכיו ושב ורפא לו. נאום בושא בן לא"ה
 מורי כמר ישראל שלי"ט הנקרא בושא איברלש מקראקא:

נקב שאינו מוליא מיס מוליא יין ושאינו מוליא יין מוליא
 שמן וכו'. ועל פי הדברים הנ"ל הייתי פורש מן השמן זית
 במדינות הללו ולא הייתי רגיל בו ונעשיתי טיפש. ועכשיו
 כתב לי כ"ה שפשוט בעיניו להחירו אף אם האמת כן
 ומביא ראיה מן היורה שמושחין אותו בשומן חזיר ומן הדם
 שנותנין במלח בשעה שמרתיחין אותו כדאיתא במרדכי פרק
 ח"מ. ובעיני אין בנדון דומה לראיה דגבי שומן חזיר
 הכשר בהדיא דנותן טעם לפגם ובעל בששים א"כ מאן
 יימר דשומן בשמן נותן טעם לפגם ואדרבה באיכור והיתר
 האריך בסימן ל"ב מביא בשם המרדכי דפרק כל בעה
 דשמונית בשמן נותנת טעם לשבח ואע"פ שאינו במרדכי
 הכדפס שלנו ודאי כן האמת רק חכורי מחסרה ועוד דגבי
 יורה כתב שהוא בטל בששים אבל בנדון דידן מי יאמר
 שהוא בטל בששים אם נותנין אותו לתוכו כדי שיהא נקפה
 קלת ויתעבה פשיטא שדבר קטן לא יועיל לזה ולכל הדעות
 ספיקא דאורייתא הוא. ומה שירלה כ"ה לחלק מאחר
 שהוא נמחה ביד כותי או ביד ישראל אין זה כדבר המעמיד,
 מה ענין זה לזה דגבי דבר המעמיד את החלב משום
 שמעמידו בקיבת נבילה שהריה והכח מהקיבה מעמיד את
 החלב ונדמה כממש לכן כשממחין אותו חזיל ליה ופשיטא
 שבעל בששים אבל דבר המקפה את השמן מפני רוב
 התערובות שמערבים בו היאך יתבטל מפני שממחה אותו
 הלא עדיין טעמו וממשו קיים וכן גבי מלח שנותנין בו דם
 כנ"ל הטעם מפורש בהדיא דנעשה כזורק מים לטיע שהוא
 מתייבש ואין בו אלא הנאה בעלמא שיתלבן בכך ואף אם
 אין בו איכור משום שומן חזיר מ"מ דבר מאוס הוא
 כדאמרי אינשי מאוס כחזיר אע"ג דבעל בששים כמו עכברא
 וכמו קיבת נבילה שכתב כ"ה וז"ל מיכו לכתחילה להעמיד
 גבינה בקיבת נבילה היה אוסר ר"ח ז"ל משום מיאוס
 וצדיעבד היה מתיר באכילה. מ"מ פה קדוש כמו מר ירחיק
 עלמו מזה וכדדרשינן (סוטה דף י"ב) לגבי משה את מי
 יורה דעה ואת מי יצין שמועה גמולי מחלב עהיקי משדים
 כו' אע"ג דלגבי סינוק חלב אדם היתר גמור מ"מ לגבי
 משה קראו עמא. וכדאמר הקב"ה (סוטה דף י"ב): פה
 שעתיד לדבר עמי יינק דבר עמא כדאיתא בסוטה ויחזקאל
 נמי אמר ולא בא צפי צבר פגול ודרשינן וחולין פרק ב'
 דף ל"ח:) שלא חלב מצהמה שהורה בה חכם. ובדבר הנכנס
 לגוף אדם נוסר ביותר ואין הקב"ה מביא תקלה לידי לדיקים
 ואף אם רואה כ"ה אחרים אוכלים אותו וכבודו אינו אוכל
 עמהם אין בזה שום חשש מחלוקת דכמה גברי איכא
 בשוקא דלא חלבי שמן זית זך ונקי. ומה אדע ולא ידע מר
 הכל גלוי וידוע לפני כהא כבודך. בכן אשים קנאי למלין.
 והבס יסגא שלות כ"ה תלי תלין. בחדוה וגילין. כה
 פתירת נאמן אהבתך. הקטן והלעיר אהרן ב"ר גרשם ז"ל ה"ה:

נד איש לאבי ברית. על דבר שמן זית אשר
 העלה על כתבו לאסרו משום שמחליקים
 אותו החביות בשומן חזיר כדי להעמידו בחביות של עץ.
 הנה לדעתי אין לחוש לדבר זה וראיה מהא דכתב המרדכי
 פרק אין מעמידין על דבר היורה שמושחין אותו בשומן
 חזיר דשרי מטעם דנותן טעם לפגם הוא ובעל בששים
 א"כ ג"כ בנדון זו ליכא למיחש לזו משום דאף אם היה
 אמת ודאי לפגם הוא ובעל בששים הוא דהא אמרינן פרק
 השוכר את הפועל (ע"ז דף ס"ה): שהוא עכברא דנפל
 לשיכרא אסריה רב להכוא שכרא וקאמר שם בגמרא משום
 דאפשר דאשבוחי משבח לה ואפ"ה כתב הרמב"ם פרק ע'
 מהלכות מאכלות אסורות ואם נפל לין ושמן שרי שאלו
 לריכין להיות מבושמין יותר ובודאי פוגם, א"כ בשומן חזיר
 דהוא לפגם אפילו בשכר כ"ש שהוא לפגם בשמן. ועוד
 מדפשיע לראבי"ה שכתב המרדכי בשמו דבזורה סוי לפגם
 ש"מ

נג ומה שכתב לי כ"ה מן השמן זית. על אמונתו
 נעלה ממני אם ספרתי הדברים באזני הגאון
 מהרש"ל ז"ל. אך האמת כן ספרתי הדברים בפני רבים
 כמה בני אדם במדינה זו ובמדינה אחרת כי קבלה גמורה
 יש לי מן אחד מן הגרים שהגיד לי איך שאביו היה עסק
 משאו ומתנו במכירת שמן זית ובעלמו הביא השמן ממדינת
 איטליה ולא היה יכול להוליכו כל כך למרחקים בחביות של
 עץ משום דמדייתו עובא אבי לא שערב בתוכו שומן חזיר
 עד שנקפה ונתעבה ושוב עמד בתוכו ולא הוליא שום טיפה.
 והאמת כן שהשמן מפעפע לפלוט לחוץ יותר מן שאר
 משקים ואיתא כמו כן בירושלמי דסוכה (פרק לולב וערבה)

שאלות ותשובות הרמ"א נד נה

ש"מ דפשוט שהוא יידון כדברים המאוסים וכנבילה מוסרתת
 דבלאו הכי מנ"ל לראבי"ה שהוא לפנים ואם כן אין לחלק .
 גם ראיה דנותן טעם לפגם מהא דאמרין פרק אין מעמידין
 (דף ל"ח ע"ב) האי מבחא שליחא דארמאי חסור א"ל רב
 ספרא למאי ייחוש לה אי משום איערובי מיסרח סרי אי
 משום ביטולי כותים נאכל כמות שהוא חי, ואי הוה לן למיחש
 לבשר חזיר מאי פריך רב ספרא למאי ייחוש אלא משמע
 מיייה דנותן טעם לפגם הוא וכדברי רב ספרא פסקו
 הפוסקים . גם נראה לי דבדאי יש בו ס' נגד החזיר דהא
 אמרו רבנן בקפילא ואמרו רבנן בששים כדאיחא פרק גיד
 הנשה (דף ל"ז ע"א) וכתבו שם ר"י והרא"ש דדאיכא
 קפילא לא צעין ס' וא"כ בנדון זה שרוב הכותים טועמין
 אותו ולא מרגישין בו טעם חזיר שהרי אוכלין אותו בימי
 עמייסן ולא מרגישין טעם גם מסיחין לפי תומן כן ומעולם
 לא נשמע בזה פולה פה דודאי יש בו ששים או שאינו נותן
 טעם ושרי ואפילו לדעת הרמב"ן דסבירא ליה דקפילא לא
 מהני רק בדאיכא ששים ואפילו הכי צעין קפילא וכן נראה
 דברי הר"ן מכל מקום ליכא למיחש לכאן דהרי כתב בספר
 ב"י (סי' ל"ח ביורה דעה) וז"ל ונראה מדברי הר"ן שאע"פ
 שנתערב גוף האיסור אם אין לנו יודעים שיטור האיסור סמכין
 הקפילא לומר דלא אית ביה כל כך כמה דלא ידעינן, וא"כ
 גם כאן נסמוך הקפילא ומעולם לא נטעם שום טעם חזיר .
 ואע"ג דכתב האגור (סי' אלף רס"ג) דמימיו לא ראה ולא שמע
 שום מדינה שסמכי הקפילא מ"מ נראה בנדון דידן שאינו
 בעלמנו טעמנו אותו כמה פעמים ולא טעמנו בו כלום דליכא
 למיחש כלל . ואין לפקפק ולומר דילמא טעמייהו שוין דא"כ
 למה אמרו חולין (דף ק"ע ע"ב) אחר לנו חזיר והתיר לנו
 שיבטא ולא אמרו שמן זית אלא ודאי דליכא למיחש להכי
 וא"כ על כרחו אית ביה ששים או אינו נותן טעם בלא ס'
 וממילא שרי, וליכא למימר דהוי דבר המעמיד השמן ובאלף לא
 בעיל אע"ג דאינו נותן טעם, דזה אינו דמאחר דחזר ונמחה
 ביד כותי נתבטל חשיבותו ומוחר וכמו שאמרין לענין בריה
 וחתיכה הראויה להכבד אם נימוח בטל חשיבותו וה"ה הכא
 וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהלכות מאכלות אסורות לענין חמאה
 של כותים . ומעכשיו על דברי מעכ"ת יש לתמוה שהביא ראיה
 מדברי איסור והיתר הארוך שכתב ששמנונית טעמו לשבח
 בשמן לענין נדון דידן דשאינו חזיר דדבר מאוס הוא ביותר
 מכל ברלים שבעולם עד שאמרו לא יאמר אדם אי אפשר
 בבשר חזיר וכו' ולא אמרו שאר ברלים ש"מ דזה גרע טפי
 ועוד שהוכחתי לעיל מדברי הגמרא דבשמן הכל הוי לפגם
 מדקאמר למאי ייחוש לה כו' א"כ לא יכריחו הג"ה זו שמביא
 באיסור והיתר הארוך נגד דעת הגמ' מאחר שאינו נמלא
 במרדכי שלנו אולי שום תלמיד הגיהו במרדכי ונקרא על
 שמו ואין לחוש לה נגד דעת הגמרא, ואע"ג דבתוס' פרק אין
 מעמידין (דף ל"ז ע"א) ובהוספות פ"ק דחולין (דף ח' ע"ב)
 ובסמ"ג סוף סי' קמ"ח הוכיחו התוספות מכוננית הגמרא
 בשמן בשמן הוי לשבח וכהג"ה זו שהביא מעכ"ת, מ"מ על
 כרחו לריכין לומר שגם התוס' אינן חולקין על הגמרא
 דקאמרה למאי ייחוש לה אלא על כרחו לריכין לחלק ולומר
 דכשהוא שלוק ונטעם כמשקו הוי לפגם ולזה קאמר דוקא
 למאי ייחוש גבי משחא שלוק אבל קודם שנטעם ונטעם כמשקו
 אפשר לומר דנטע"ש וכן מלינו לענין דבש שמחלק בתשובת
 מהרי"ל בין דבש שלוק ונטעם כמשקו ובין דבש עלמו
 כמו שכתוב התורה זו באיסור והיתר שלנו הנקרא שערי
 דורא והוכיח שם שדבש הנאמר שם בגמרא דקאמר
 גמי אי משום איערובי מיסרח סרי כו' מייירי במשקו של דבש
 וה"ה בשמן מאותה הוכחה עלמה שהוכיח מהרי"ל גבי דבש
 ויעיין מעכ"ת שם וא"כ כשנמחה ונמוק ביד כותי דנטעם
 כמשקו פשיטא דהוי לפגם כמו שהוכחתי מן הגמרא אלא
 דאף בשמן עלמו קודם שנטעם משקו אין לחוש לעירוב שומו

דכא מסקינן שם (ע"ז דף ל"ו) דר' יהודה הנשיא התיר
 השמן ועל כרחו התיר אותו שנאמר צימי המשנה מכח חשש
 תערובות שומן כמו שמוכח מדברי התוס' ומדסתירו ש"מ
 דלא חיישינן לתערובתו ובהא נקטינן כר"י דהתיר השמן וכ"ש
 בשומן חזיר דודאי מאוס ופגום וכמו שחילק מהרי"ל בתשובה
 הכ"ל לענין עכברא דבבבשא . עוד נראה לי דליכא למיחש
 כלל בשמן לשומן חזיר וזה שהרשב"א כתב בתשובה סי' ס"ד
 דהשתא בזמן הזה אין חוששין שיחליקו הנכרים גבינותיהן
 בשומן חזיר מאחר שטעמיהן עליו למי שאוכל אותו צימי
 עינויהן עכ"ל, וכ"ש בשמן זית דכל עיקר הבאתו למדינות
 אלו אינו אלא משום ימי עינויהן ואילו הוה ידעי דהוה מערבי
 ביה שומן חזיר ודאי לא הוה אכלי ליה . ועוד לא ייחוש
 לשומן חזיר כל זמן דלא ידעינן ליה מטעם שכתב המרדכי
 פרק אין מעמידין בשם ר"ב וז"ל אפי' לדברי ר"ת דאוסר
 שמרי יין מכל מקום מותר לחם של כותי כי אינו יכול להיות
 שלא יבא כותי אחד שלא יתקן כך ואמרין בתשובת שמחבואה
 אחת מללת על כולן ואם כן ה"ה בנדון דידן ואע"ג דבגמרא
 פרק אין מעמידין (דף כ"ז) אוסרין לקנות כמה דברים מן
 הכותים מכח חשש עירוב יין, נראה דוקא בדבר דשכיח וידוע
 לרבים אמרינן אי אפשר שלא יעשה אחד מהן ולזה מליל על
 כולן ואם כן בנדון דידן שאינו דבר ברור שמשוימם בו חזיר
 כמו שכתב מעכ"ת בעלמו פשיטא דחזינן לקולא ולא מחזקינן
 איסורא לומר שנתערב בו . והנה אע"פ שיש לחלק ולדחות
 ראיה זו ולומר דלא אמרינן דמליל אלא באיסור סתם יין
 דהוא דרבנן אבל לא באיסור דאורייתא מכל מקום אין ג"ל
 כלל לחלק בהכי דהא מלינו בכמה דברים שהחזירו לענין סתם
 יין יותר מבאיסור דאורייתא . ולכן ג"ל מכל הני טעמי דשמן
 זית מותר ופוק חזי מאי עמא דבר . ומ"ש מר שמשום מיאוס
 יש להרחיק ממנו, אינו אומר כבר ארז"ל בקיבת עולה (שם
 כ"ט ע"ב) כהן שדעתו יפה שורפה חיה וכל שכן שמן זית
 זך וכתיה למאור . ואי משום שמחמיר על עלמו כאשר כתב
 מעכ"ת כבר אמרו צירושלמי דנדרים די לך כמה שאסרה
 תורה ואמרו ג"כ הפטור מן הדבר וכו' וצירושלמי גבי החרת
 שמן שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל א"ל שמואל לרב אכול
 או אנה אכתוב עליך זקן ממרא כו' עד אטרח עליה ואכל
 כמו שהביאו התוס' פרק אין מעמידין (דף ל"ו) . ומה שהביא
 מעכ"ת ראיה מיחזקאל שלא אכל מבמה שהורה בה חכם אינו
 דומה לנדון דידן שמהגב פשוט בכל ישראל לאכלו ולית דחש
 ביה וליכא ביה ספיקא כלל דאין להחמיר בזה ולא דמיא למושה
 רבינו שלא ראה לניק מנכרית דהרי אף בדורותינו איכא
 קפידא בדבר כמו שכתב הר"ן סוף פרק חרש וכן כתוב
 בהג"ה אשר"י פ"ב דע"ז בשם א"ז שזה גרם לאחר שילא
 לתרבות רעה . ואני השאל מעכ"ת אם אינו אוכל דגים
 שקורין לקסי"ן ואני שמעתי הרבה בני אדם שהגידו שמושחין
 אותו לפעמים בשומן חזיר . ולכן לדעתי המחמיר בדבר זה
 אינו אלא מן המתמיהים :

נה ואשמע

אחרי קול רעש גדול ילא מר ממתוק .
 יידוי דקשה ממיחה מן צ"ד של האלוף
 מהר"ר שבנא ש"ן על האלוף מהר"ר מן י"ז ר"מ מק"ק
 פראג, עד דאכלי קורלא צי מלכא מאן מלכי אינסו רבנן על
 עסק גט אחד אשר מהר"ר מן י"ז הג"ל קרא תגר על מסדרי
 הגט שהוא בפראג שלא בפניו וערער על הגט שהוא בשלשה
 דברים . האחד שאצי המגרש המיר דהו ולא כתבו עליו וכל
 שום והניכא, והאמינו לדברי המגרש שאמר ששב להיות יהודי
 ולזה לא כתבו רק שם של יהדות . והשני שהיה ערב וקרוב
 לחשיכה עד שבשאר בתי בנסיות שבפראג התפללו מנחה
 וערבית רק באותה צ"ה שהיו הרבנים מסדרי הגט עכבו
 העם מלהתפלל בזמנם בעבור נתינת הגט ומהר"ר מן הכ"ל
 וחבריו אמרו כי פנה היום צנתינת הגט . שלישיית אמר שהיה
 קגע משום בגוים שלא בדיו והגיעו לידי חבילות חבילות

עמו, מאיר בכס"ר יצחק ז"ל קצנאילבוגן :

נו ועל

דבר המעבירים קול על מהר"ר מן י"ו ואומרים
 שעבר על חרם ר"ת ותלמידיו שהוליא לעז וערער
 על הגט לפוסלו מטעמים הג"ל נראה לנו בזה שלא עבר על
 החרם כלל כי ר"ת ותלמידיו לא גזרו רק על מי שראה הגט
 קודם המסירה ושתק מלערער עד אחר המסירה או על מי
 שניתן הגט שלא בפניו ואומר חילו הייתי שם הייתי מערער
 על העדים על הגט כדאיחא במרדכי סוף גיטין כי זה שסתם
 דבריו ודאי ללעז קא מכיין וכל עליו החרם חבל מי שניתן
 הגט שלא בפניו ומלא ח"כ פסול מה בנט ומפרש ואומר
 שפסול מטעם זה ומטעם זה לא עלה על לב ר"ת ותלמידיו
 מעולם לסתום פיו מלומר את אשר בלבו ואדרבה יישר כחו
 כדי שהאשה לא תנשא לאיש עד שתקבל גט כשר, וכן משמע
 בחוספות (דף ל"ו) ובמרדכי פרק המגרש וז"ל מעשה בא
 לפני רבינו חס שינא על גט אחד קול פסול ונתנו גט שני
 מפני הלעז ולא הלדיכה ר"ת להמתין ג' חדשים מזמן שני וכו',
 ומדלא החרים ר"ת משמע שלא עברו על החרם וכייו ע"כ
 מטעמא שהיו מפרשים ואומרים שפסול מטעם הנה זה
 בעיניהם ולא להוליא לעז נחביונו רק כוונתם היתה בזה
 לש"ס ומ"מ חששו להפסול ההוא ונתנו גט שני. לכן מהר"ר
 מן הג"ל י"ו שניתן הגט שלא בפניו גילה ח"כ את אשר
 בלבו שפסול מטעמים הנראים בעיניו ולווח ככרוכיא לבוא
 עמהם לפני המורים והם ידונו ביניהם ואם יכשירוהו יקבל
 עליו ויחזור בו וזה ילדקו דבריו. ולכן נראה לנו שאין על
 מהר"ר מן הג"ל י"ו שום מיתוס חרם ר"ת ותלמידיו ולא
 נכוס בגחלתו כלל, וגוזרים אנו בגזירת נח"ש שלא ידברו ולא
 יאמרו עליו שם העברת חרם בגדון זה. הנראה בעינינו
 כתבנו למען האמת והשלום כה דברי הכותבים והחותמים
 היום יום ח' י"ט אלול ש"י לפ"ק פה ויניזי"ח הצירה. נאום
 מנחם בן מהר"ר יצחק הכהן ז"ל ה"ס. ונאום מבולס בן
 לא"א האלוף כבוד מהר"ר יעקב סג"ל ז"ל ה"ס הערליבהיים.
 הניי שוכב על ערש דוי ולא היה לי להכניס את ראשי
 בעומקא דדינא התולה בחבלי רברבי מ"מ עיינתי כפי מעוט
 שכלי והמכתי על אלופי חבירי שלא ילא מתחת ידך דבר
 בלתי מתוקן ואסכים בכל אשר הכנימו שלשה האלופים
 הג"ל, נאום חברהם אהרן בר שמואל ז"ל ה"ס מרלינגא. פה
 ויניזי"ח הצירה. כיבודם ועוד לקרא גם אנכי מסכים
 לדברי האלופים הג"ל, נאום משה בכמ"ר זכריה כהן ז"ל
 מקירפ"ו : והנה שקלנו בעין שכלנו ועל כל מאזני דק ומשפט
 כדי לעמוד על דעת השלשה רבנים הללו והעולה על רוחם
 ולא יכולנו למצוא שום דבר כשר ויפוי כח למה נתנו זה הגט
 המנוסה כאשר ראינו בעדיות שתפסו אותו בנוימבורג וגם
 ח"כ שמרו אותו עד בואו לק"ק פראג גם בק"ק פראג מיהרו
 עם הגט כי בא בחלי היום ולא המתינו עד למחר ונתנו
 אותו באותו היום ומשחשיכה וזה הדין פשוט הוא בכל
 הפוסקים שפסול וזיל קרי בי רב הוא שגט המנוסה בגוים
 חפי' כדין פסול וכ"ש שלא כדין כגון בגדון דידן שהוא פסול
 ואפילו רית הגט אין בו. ואם יאמר האומר שמאחר
 שאחר כך נתראה ובביטול כל המודעות משום זה יהיה
 כשר, תעיין בתשובת חבי זקני מהר"י קולון ז"ל נ"ע
 בשורש ס"ג שהוא פסול ולמה הכניסו ראשם בין ההרים
 הגדולים. ומה נאריך בראיות ארוכות הלא כבר הביאם
 הגאון הג"ל בקונטרס שלו וגם הביאם הרבה מהם ומה
 גדע ולא ידע גם האורך אין עלינו ואם ילערך נמתיק דברינו
 בראיות ברורות. ואפי' שני הגמגומים האחרים דהיינו
 משחשיכה ושלא כתבו כל שום וחכיכא אפילו לפי דבריהם
 שאמרו בדיעבד כשר לא עשו כן לכתחילה. ואם יאמרו שאפי'
 לכתחילה ח"כ לכתוב כל שום וחכיכא גם יש בו איסור ותלו
 עלמם בחילן גדול כדרך הרוב כו' דהיינו בעדות ר' ישראל
 קוטפס

של עדיות אשר נגזו משתי הכחות. ואף כי היו בהם עדיות
 מוכחות, מכל מקום אוכל לשער האמת מן אשר לקטתי
 מתוך העדיות שהיה בין השמשות ואחרו יותר מן השיעור
 אך לא היה לילה והתפללו מנחה אחר נתינת הגט וע"ד
 השיעור לא נתברר שהיה מעושה בשעת נתינת הגט רק נמלא
 לפי העדיות שחלתו היתה באונס שהיה הפוסק בעבור זה
 בעיר אחרת אשר שם דירת אס המגורשת שתקפה ידה שם
 עליו, אכן בפראג היה בן חורין לפי דברי העדים שהעידו
 שלא ראו שם שום שומר עויין עליו. ומהר"ר מן הג"ל אמר
 שהיה מפחד המגרש שקרובי האשה בפראג ישבו לתוכחתו
 וכי בבוואו מעיר וימזורג לפראג הופקד ביד העגלון לשומרו
 ואך בפראג לא ראה הטגל להמתין ולשומרו והלך לו וככה
 נמלא ג"כ בעדיות שנגזו וכבר הגיעו הדברים לקאת מחמת
 של ישראל אשר שם אלופי העורה והורו מקלתם להסירה
 ובראשם הזקן מהר"ר שלמה מעיר ברזל ומהר"ר שכנ"א
 מארץ פולין וגם אנכי כבר הוריתי בו להסיר בדיעבד,
 ובדאי אס היו המגרש והמתגרשת לפניו והיה נקל להשיג
 שיתנו גט אחר הייתי נותן גט מאחר שעברו על הגט הראשון
 כבר מילתא דחיוהא, אכן לאשר ברור הוא שהמגרש הוא ריק
 ופוחז ורשעתו בפניו יונה וקשה להשיג ממנו גט אחר אס
 לא בריווי כסף הרבה, והיה האשה עגונה, לכן העמדתי
 הדבר על קו הדין להכשיר הגט בדיעבד. ועל טענת שום
 וחכיכא כבר גליתי דעתי ונימוקי עמי להסיר. אכן חלילה
 וחם לומר שמהר"ר מן הג"ל נכוס בגחלת ר"ת ור' משה
 תלמידו לאמר היותו בר ידוי כמוליא לעז על גיטין ועפרה
 לפומייהו דאויבים אשר מפיהם ילא קול זה וכי יעלה על לב
 שום מורה לנעול דלת בפני ת"ח סדר בעיר ושמע שת"ח
 אחר סדר גט אחד שלא בפניו והגט אינו כשר בעיניו שלא
 יבא כגדו לחלוק עליו כאשר עשה מהר"ר מן הג"ל שנווח
 ככרוכיא על מסדרי הגט לאמר נשים הדברים לפני המורים
 ולא תנשא האשה בגט זה עד יורו בו המורים, ר"ת ור' משה
 לא כוונו בזה ולכיוולא בו, ואדרבה מסדרי הגט העוו לעשות
 שלא הראו הגט בראשונה למהר"ר מן הג"ל י"ו כי ככה מנהג
 כל מורה לך ואף הם מומחה הוא לבלוח הגט לכל המורים
 אשר בעיר ואם אחד מהם מגמגם בו ומטיל בו מוס לא
 יתוהו עד ילא לאור משפטם ורק גוזרים ידוי על אשר
 נמלאו בנתינת הגט ושתקו ואחר הנתינה מוליאים לעז
 בדברים בלתי ברורים. לכן כל אשר יאמר על שארי האלוף
 מהר"ר מן י"ו הג"ל שמעל בחרם הוא בכלל המגדה חבירו
 שלא כדין שהוא עלמו בידוי וגם אני גוזר בגזירת נח"ש על
 כל אשר ישמע דברי אלו שלא יאמר על האלוף הג"ל שמעל
 בחרם ר"ת ואשר יעבור על זה ינשכנו נח"ש בלי לחש ובלי
 ספק לא סיימוהו קמי מהר"ר שכנא הג"ל ולא ידע גופא
 דעובדא היכי הוה דחילו ידע לא היה בעוכריו ולדעתי כאשר
 ישמע דברי האמת כמוני יבטל הידוי גם הוא. עוד רעה
 רבה ראיתי שבר בי רב דחד יומא הנסמך היום תיקף לסמיכה
 יברך עלמו בקול גדול ונוטל מקל ורעושה בידו ומטפל
 בניטין ואינו נושא פנים למורים אחרים אשר בעיר שם
 זקנים ובעלי כוראה כאשר גלוי לפני על אחס ר' מענדיל
 ור' פלק אשר לא שמעו כל לרבים. ואם הרבנות ניהנה להם
 במחנה לכבוד ולתפארת לא יכון להם להרים יד ברבנים
 סמוכים זקנים אשר בעיר להורות ולכתעסק בניטין שלא
 מרלון המורים הזקנים בהם כאשר עשו ר' מענדיל ור' פלק
 להורות במקום מהר"ר מן הג"ל י"ו ולאשר אלו הרובים גם
 לבס בהוראה מרבים מחלוקת בישראל לכן כל איש ירא
 אלהים וחרד על דברי ימחה בידם ויניחו הכוראות לזקנים
 סרגילים להורות והם יראו ויבינו עד ימלאו ימיהם ולא
 ירימו עוד ידיהם במהר"ר מן הג"ל י"ו ואם ישבו לכסלם
 אנכי אדרוש מהם ואחבע עלבון של מהר"ר מן הג"ל י"ו
 וקשה לא חקקה. נאום הדורש עוב לאחיו ודובר שלום לכל

שאלות ותשובות הרמ"א ט

יראשיהם בזהמ"ד ולדעתו הקלושה הם עשו בדבר הלכה כי כוונת ר"ת ודאי לא היה בזה כי ז"ל של ר"ת ורבי משה הלמידו עמו וכל גדולי הדור עמו גזרו בכנופיה שלא יקרא שום בר ישראל פרעור על שום גט אחר נתינתו ואם לא יתן לפניו אל יאמר חילו היה נתון לפני הייתי מערער על הצדים או על הג' או על שאר דברים עכ"ל. הנה כי לערער כזה בלי יסוד רק גמגום בעלמא גזרו והחרימו בכל חוקף שלא להוליא לעז על גיטין אמנם מי הוא שבר דעת יעלה בדעתו שאם מורה הלדק יראה או ישמע בצירור גט אחד שניתן בלא כהלכות ותקון רז"ל שכוונת ר"ת וישיבתו שישתוק ויניח לסתיר א"ל לעלמא, ה"ו לא נהיה כזאת בישראל, אדרבה היפכה מסתברת כי המעליח עיניו ונותן יד לפושעים בלא דבר בלתי מתקן מתחת ידם ובפרט באיסור חמור כזה גדול עונו מנשוא ועמיד ליתן את הדין כי המכשלה הזאת חסיה תחת ידו. לכן האלופים נותני הגט הנ"ל יש מאד להם לחוש על עצמם על האדרבה שאמר להם מהר"ר מן בסיוחו נקי מה' ומישראל ולא מעל כלל ועיקר בחרם הנ"ל והפולס פה נגד האלופים הנ"ל חוטא בכבוד וחייב נידוי ועל כל יודעי דת ודין מוטל ללבוש בגדי נקם ולחבוט עלבון מה"ר מן וכבודו במקומו יסא מונח עד שיבא אליהו עם משיח לדקנו, יחיר עיניו, ויוליא לאור משפטנו. נאום המתפלל בעלמא דרצון ותלמידיהון כה"עיר והנבזה אליהו מנחם חלפן בן לא"ה האלופים כמה"ר אבא מרי זללה"ם שמתעסק בחכמת הרפואה וויניז"א יוס ד' כ"ב חלוט ש"י לפ"ק :

ועל דבר שקראו חגר על הגאון מהר"ר מן י"ו באמרם שעבר על חרם ר"ת ומסכימיו שהוליא לעז על הגט. נראה לי שכל האומר דבר זה נקרא עושה בדבר משום עושה דאיתא בתשובת מהר"ק בסימן ל"ז וז"ל ומ"מ דבר פשוט הוא בעיני דבטנין החרם שלא להוליא לעז על הגט בכבר תקנו ר"ת והסכימו עמו גדולי הדור וכו' עד ואמנם לפי הנלע"ד לא תיקן הגאון הנ"ל אלא בדרך הולאת לעז במילתא דלא פסיקא או שבר לקיטר ולפגום ואומר שהגט הוא פסול אבל ח"ה שרוצה בגט אחד פסול פשיטא ופשיטא דבזה לא דיבר ר"ת דאדרבה מחוייב הוא לשאול על זה מפי הגדולים כדי לאשרשי מאי"ורא וזה דבר פשוט עד כי אין צריך להאריך כלל עכ"ל. ול"י לשי מיעוט שכלי להוכיח מהלבון דהדין עמו דלשון מוליא לעז משמע דבר שהוא שקר או לכל הפחות מילתא דלא פסיקא כמו שכתב מהר"ק ז"ל וראיה ממה שאמרו רז"ל פרק כל היר (דף י"ג) ומביאו בטור אורח חיים הי' ג' ולא ישתין מעומד כדי שלא יתז ניולות על רגליו ויראה ככרות שפכה ונמלא מוליא לעז על בניו וכו', ח"כ משמע בהדיא דלשון מוליא לעז משמע דבר שאינו. עוד ראיה שכתב ג"כ מהר"ק סימן פ"ד וז"ל חרם רבינו גרשון ותקנות אינם יכולים להפקיע קידושין ואם עבר על התקנות וחרמים וקדשה מקודשת ח"כ שמע מיניה דרבינו גרשון לא גזר במקום שיש איסור ח"ה ולפי דברי הגאון מהר"ר מן הנ"ל לפי העדיות שהביא יש איסור ח"ה. לפיכך נ"ל שאותם אנשים שמוליאים הקול שהגאון הנ"ל עבר חרם דר"ת נקראים מוליאים ש"ר וראוי לנהוג בם דין מוליא ש"ר שקר ומי שמחזיק אותו או שמוליא מפיו שהוא בחרם וכל הגאון לומר אדרבה כי ידוע ומפורסם הדין מי שמחרים אחד מישראל שלא כדין שהוא עלמו בנידוי וק"ו בן בנו של ק"ו א"כ הוא ת"ח ומחוייב יהיה מי שיסיה לפיכך שאין לך ביוש יונגר מזה. גם אני מסכים עם הגאון מה"ר מאיר י"ו שר' מטנדיל ור' פלק לא יעפלו בעסקי גיטין וחליטה וקידושין כל זמן שמהר"ר מן ומהר"ר יבוע י"ו הם בחיים ויושבים בק"ק פראג מבני טעמים, חדא שהם לפי הנשמע יוחר גדולים מהם בשנים ובחכמה, השנית מאחר שהם היו דרים שמה כמה שנים מקודם בואם הם לשם נקרא הסנה גבול ויורדין

קוטפם, משם אין ראיה כי מי יומר לן שעשה חטובה והלא הוא דבר שבערוס ולריך עדות ברורה ואין סבן נאמן על אביו שעשה חטובה ובפרט שהקול היה ברור שאביו היה מומר ולא על פיו ילא הדבר שנאמר הפס שאמר הוא הפס שהתיר אלא כבר היה ברור שהמיר ואין נאמר שאם יכתוב זה בגט שיעבור על לאו דלא חונו כיון שאין עדות בדבר שעשה חטובה, אלא ודאי יועמד על הזקתו עד שיחזרר בעדים. ואפי' אם יאמרו שהכל היה דיעבד ודיעבד עשר, זה אינו קרוי דיעבד אלא לכתחילה כיון שלא נשאת ויוכל לתקן את אשר עייתו בגט כשר כמו שכתב המרדכי בהג"ם (בגיטין סי' תס"ח) מכסה בצחור שגירש אשתו ונשאת לאחר וקודם בנישואין ילא קול על הגט שכתב משה וישראל היה כתוב ברישא וכשבא לחופה לא ראה ר"ת ליהנות מחופתו וכפה ר"ת את הבחור לתת לה גט כשר דכל קלא דקמי ייבואין יש לחוש אפילו ידוע שלא ימלא אמת, וגם מלאנו בסדר הגט הארוך שהיקן הגאון מהר"ר ז"ל מרגלית וז"ל וכן הירע מעשה במגנ"ה לפני מהר"ר ז"ל על גט שערער עמו מה"ר קופלמן ז"ל דהוה כה"ג גט שבדיעבד כשר וא"ל מהר"ר ז"ל ליתן גט אחר כיון דיכול לתקן מיקרי לכתחילה, גם בנדון דידן הוא גט דיכול לתקן אפי' לפי דעתכם למה לא יתנו גט אחר כשר ומה יש להם לדבר על הגאון הנ"ל ולהחרים בחרם ר"ת בלא כדת ובלא כדין שלא עלה על לב ר"ת ז"ל וביט דינו להחרים על דבר כזה שיש בו כמה גמגומים וטעויות ופסולים ולא על הכל אפילו גמגום קטן שבהם לא גזר ר"ת ז"ל, ולא זו בלבד עשו ועוד אחרת הלא הוא מבואר בכל עופסי גיטין שמחוייב הוא על כל מסדרי גיטין לשלוח הגט לכל תבוצי העיר לדקדק בו וגם על זאת לא שמו לבם. חע"פ שח"ל גדולי אשכנז והסידים נמלאים בכרהג כמו הזקן והישיש אשר טעמו ונימוקו עמו ותורת השם יחברך כל ימיו לא פסק מפומיה הוא הגאון כמה"ר משה לנדא וחד דעמיה כמה"ר שמואל י"ו אשר היו מעולם אנשי שם ויתר רבנים אשר לבם לא שלחו הגט אליהם לא קודם נתינתו ולא ר"ה נתינתו רק שמרו אותו מן העכברים צבית גמיהם ומה יש להם להשיב על זה, והף אם יאמרו ש"הבת הנילוח גבר עליהם כי הוא אחת מן הסיבות שמונעת האדם מלהשיג מה שבכחו להשיג כ"ה"ר הוא מבואר בספר המורה ולכך עשו מה שעשו נגד הגאון הנ"ל ובשביל זה עשו כמה שטעו ולמה לא סדרו אותו בפני גדולי אשכנז הנ"ל ובציתם או לכל הפחות למה לא שלחו הגט להם כדי לעיין בתוכו אם יש בו טעות או לאו אלא סדרו אותו בלינעא בלי ידיעת שום מורה ונפלו בצור הטעות כה"ר הוא מבואר בקונטרסים ובעדיות של הגאון הנ"ל ואין לנו יודעין מה מחשבות חשבו כי איך אפשר שלא ילא מזה נדח אלא לפי שלא חשו לכבוד החכמים והזקנים לעשות כסתור והש"י נחבט מהם בגלוי, גם נתקיים בהם מאמר חז"ל כדגרסינן בפ' חע"פ (דף ס' ע"ב) אמר אביו האי מילתא דאמרו רבנן אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי איש במקום רבים לאו משום דמחזי כאפקירותה והו לא אלא משום דלא מסתייעא מילתא למימר דהא חנה הוה גמירתא להא מילתא דרב ושמואל ואפי"ה דלא מסתייעא לי מילתא למימר, ובדאי אם ראו העדות והראיות אותם המתנגדים אשר כתבו כנגדם להכשיר הגט לא הכשירו אותו כי לא אמר להם רבי מטנדיל מגט המעושה דבר רק מהגמגום של שום וחכמה, ואפילו בגמגום זה כמדומה לנו שטעו ולא כתבו כדין וכשורה כי ר"ת ז"ל לא גזר על זה ועל כיולח בזה ובדאי כשיראו העדיות והראיות של הגאון הנ"ל יחזרו בהן על מה שנידו והחרימו האלופים נותני הגט וסיעתם את האלופים מהר"ר מן שגפל לפי דבריהם כתוא מכמר תוך רשת חקנת הקדמונים ר"ת ותלמידיו ובני ישיבתו כמוליא לעז על גיטין, ימחול לי כבודם כי לא מלאו ידיהם ורגליהם

הדבר כאשר כתבו חכמי איטליה והגאון מהר"י קלמן דמנובא י"ו. האף כי בתשובת מהר"ק ז"ל בסיומן ט' וסוף דבריו שיש להקל משום עיגונא אף כי נמצא עליו איזה גמגום אמנם יכולני להעיד נאמנה על מה שראיתי בימי חורפי שמהר"ר סירך מפרישפורג ז"ל סידר גט ושלה אותו לק"ק לונזן מקום שהכל יודעים ששייך חירוס מעיר לעיר במדינות הגר והיה נכתב דונאו שהיה או מרוחק מדוג כמלא נימא יותר מן השיעור והחזיר מהר"ר יוסף זלמוני ז"ל הגט והלריך ליתן גט אחר. ועוד היה מעשה בגט שסדר מהר"ר גרשון לטעף והכתיב שם המגורשת ניסל ובא מעשה לפני מהר"ר יוסף זלמוני והחזיר הגט והלריך ליתן גט אחר והכתיב ניסל, הרי קמן דבשביל עונה קלם הוחזר גט כ"ש בגדון דידן ומעשה רב. ובהא סליקא דהא ניכר מחשבה דהני תלמידי רבנן מחשבתן מתוך מעשיהן שחתרו להטיל הגאון הנ"ל במכמורת נח"ש דר"ת ותלמידיו ולא חשו לדקדק להשיב על טענות מומי הגט הנ"ל כדי להחזיקו בתורת כשרות אלא כחן שחו"ד לשוג"ס, נראה בעיניו דלית דין לריך לפני שדו את הגאון הנ"ל שלא כדין ומשפט זה חרוץ המגדה את חבירו שלא כדין הוא עצמו בנידוי עד שיפייסו כראוי. והס כי לא להזכיר עוד להוליא עתק מפיהם ואל ישובו לכסלה כי הני בעיניו מסכים עם מהר"ר מאיר דפדווא י"ן במה שכתב מעיני חרם דר"ת ועם שאר חכמי איטליה י"ן ומחמת שררות דמתא הלא הוכחתי למעלה ועליהם נאמר היה יכודם כמסיגי גבול אם ינהגו שום שררה בחיי הגאון מהר"ר מן י"ו בכל אופן שכתב מהר"ר מאיר דפדוואה וכמהר"ר קלמן דמנובא י"ו ואנכי נגרר בתרייהו. ושלום על דיני ישראל קאמינא. איש רש ונקלה משמא גברא מנוח בכמ"ר אשר ז"ל ש"ן נכתב יום ח' ביום גדליה שנת שי"א לפ"ק כי לא ינוח שבט הרשע בגורל הצדיקים :

נח גרסינן בפרק כל כתבי (דף קי"ח ע"א) אמר ר' יוסי יודע אני שאיני כהן ואם יאמרו לי חבירי עלם לדוכן הייתי עולה. וכן יודע אני שאיני כדאי ולבקשת משחרי יותר מדאי הוכרחתי ביום הזה להכניס ראשי בין הרים גדולים האמנם ירחתי פני ירונו גלגלתי נכנסתי לפני ממוחלתי לשם שמים אמרתי ברוב סרעפי ה' אתי אל תיראם, ועל קול שאון מעיר פראג יעיר לי אופן לשמוע מהרבינים מעוררים מדנים וטוענים על אודות גט אחד אשר נתן אביהם בר אליעזר לאשתו בחודש שבט ש"י לפ"ק בק"ק פראג ע"י שלשה רועים נקראים רבנים עדר עדר לבדם, ולא דרשו אביר רועים הגאון ריש מתיבתא רבא דעמיה ומדברנא דאומתים השוכני בגליל ההוא כבוד מהר"ר מן י"ו ופגמו טעמו וממשו וכבוד תורתו חש בראשו ולא נתישבה דעתו על נתינת הגט ההוא ונראה בעיניו לפסול אותו מכמה טעמים. כי נפסל בלינה ונתנו אותו משחשיכה. עוד שנית שהיה גט מעושה ע"י נכרים ומאותם שאין כופין להוליא. ולא כתבו בו וכל שום וחניכה דאית ליה כי אבי המגרש היה מומר. ותרב משאת המריבה והקטעה לא שקטה בין כחות הרבנים והמחזיקים ידיהם של נותני הגט, ומליצים ומתייחסים דברים חדים כנגד השיש הגאון ר"מ הנ"ל והופכים לראש משפט ולדקה ללעג כי הוא ענה שקר בהם ונכוה בגחלת ר"ת ח"ו והוליא לעז על גיטם. וקורא אני בעתה משרבו מושכי הרוק רבו המחלוקת וכו' כמה דאיתא בסוטה (דף מ"ז ע"ב) משרבו זוחי סלב רבו מחלוקת בישראל משרבו תלמידי שמאי והלל אשר לא שמשו כל לרכס רבו המחלוקת בישראל ונעשית התורה ח"ו כשתי תורות. ואוי לעינים שכך רוחות, ואוי לאזנים שכך שומעות, זיקין וזועות. וקטיגוריא בין ת"ח תרועות ויבבות. ועדין אין בן דוד בא. והאלוף רב הנ"ל הנעלב הביא גימקו עמו תכריך שערות של הדיוטות של עדיות מצ' הכחות לשון אשכנזי שפת לא ידעתי

ויורדין עמסם עד לחיים כמו שכתב מהר"ק ומהר"י ז"ל. ובסבת היוש ערב ר"ה קלרתי. נאום הקטן שבהלמידים יעקב קלוגימום בן הגאון מהר"ר אליעזר ז"ל מבושיינא :

נו ידעתי בעלמי שדרך עלב בי וחלפי סדל לסבה כי אין בביתי לחם ובמלה לא בהלכתא ולא בטעמי. מנעתי את עלמי מחוות דעי אף חני דהא לית ביה לרוך וביחוד בעסק שכבר דשו ביה רבים זה להחיר וזה לאסור ומי יכניס ראשו בסלע המחלוקת, ואיתא נמי במרדכי וז"ל תקנות קהלות שהיקן מהר"ר חיים מווי"ן ז"ל עם גדולי הארץ כל רב שיפסוק דין בלי שמיעת שני בעלי דינים אלא כשיבוא אחד אללו ויאמר תשמע דברי וכתוב הנראה בעיניך וכתב לו הדיין שהוא לא ידון עוד שום דין עכ"ל. ומשום הני טעמי מסתפינא שלא אשגה הרבה מאוד אמנם בראותי כל גדולי איטליה י"ו נכנסו בעיני הקורה לתבוע עלבון הגאון מהר"ר מן י"ו ולית דמשגח בהני תלמידי מטיילי מו"ס בקוד"ש, מו"ס ר"ת "מענדל" ו"ק "מרדכי, בקודש הוא הגאון הנזכר דהוא בן הקדש ז"ל, עם שיש בידו חבילות עדות גם אני אבחרם דרכם ואלך בעקביהם בראיות נכוחות :

ראשונה ע"ד הגט שסדרו הנהו הלחא הנזכרים בק"ק פראג בחודש שבט ש"י לפ"ק באחרת דמרא תלי זיינא ה"ה הגאון מהר"ר מן י"ו ושלא במעמדו, לא חשו לקמחייכו בזה, דהא ליה קיימא שעתא שהי בלעדיו לא הרים שום מורה את ידו לסורות לפני שום הוראה לסיוח שתפס ישיבה שם הוא וכו' זה כמה שנים רלופות והמה הנזכרים חלפו חקם בסדרם הגט שלא בפניו כדי להסתרים כנגדו ולהסתרות עיני כבודו או בשביל הנחת ממון או בשביל להגדיל שמש, או בשביל להגדיל השואה והמחלוקת שבין המשפחות המהגרות זו בזו ומתנשאים לאמר הלא גם בנו דבר (רק) רוח ההוראה למשן ספוט כרוה את הלמאה. נראה לע"ד שאין לך אפקירותא גדולה מזו והיתה יכולת ביד הגאון מהר"ר מן סג"ל למיעבד דינא לנכשים ולמגור שקייכו בפרזלא כההוא דפרק מרובה (דף פ"א ע"ב) רבי ור' חייא הוי שקלי ואולי באורחא אסתלקו ללידי דרכים הוה קא מפסע ואזיל ר' יהודה בן קמוסא קמייכו ח"ל רבי לר' חייא מי הוא זה במראה גדולה בפניו ח"ל ר' חייא שמא יהודה בן קמוסא הוא שכל מעשיו לשם שמים כי מנו הסם חזייה ח"ל חי לאו יהודה בן קמוסא את גזרתינכו לשקך בנרגא דפרזלא (פירש"י ידווי) ע"כ. ח"כ כל שכן לכדחוי הגאון הנ"ל חיוהא בגט שניתן בלילה דכתיב לילה כהו כלילה. שנית שהיה גט מעושה. שלישיית שלא כתבו וכל שום וחניכה בשם אבי המגרש. ועוד דברים אחרים רעים שברמיה. ואין לומר הואיל שלא נתמנה הגאון הנ"ל י"ו להיות אב"ד ח"כ הוי דבר הספקר וכל הקודם זכר, זה אינו דהא איתא פרק השותפין (דף י"ב ע"ב) אמר ר' יוחנן מיום שחרב בהמ"ק ניטלה נבואה וניתנה לשוטים מאי היא כי הוה דמר ברבי רבב אשי דהוה קאי ברסתקא דמחוזא שמע להכוה שטיא דאמר ריש מתיבתא דמתא מחסיא טביומי חתים אמר מאן חתים טביומי אגא ש"מ לדידי קיימא לי שעתא קם אחא אדחתא אימנו רבנן לתותובי רבב אחא מדפתי ברישא כיון דשמעי דאחא שדר זוגא דרבנן לגביה לאימלובי ביה עכביה שדר שדר זוגא דרבנן אחרניא עכביה גביה עד דמלו בי עשרה כיון דמלו בי עשרה פתח הוא ודרש, ש"מ שכיון שלא היה באותו פרק מאן דיתבי ברישא והוא החזיק מכח דרשתו ומעלמו נעשה ראש ישיבה קרי רב אחא עליה כל המריעים לו וכו' ואע"פ שהיה לו להרים בו יד כ"ש הני תלמידי דלא הוה להו להרים ראש באשרא דמר ונידוי הגאונים לא חל עליהם ואדרבה שלו חל. וע"ד הגט אומר אני הואיל ונפל ביה אינלא תעמוד האשה בחזקת איסור עד יגמר

2010 Ministerio de Cultura

שאלות ותשובות הרמ"א נח נט ס

ידעתי ולא נתקיימו בחותמיהן ואיני זקי בהם ובשמותיהם . ולכן לא אוכל להכריע זיניהם ולא בעיקרה דדינה דחיכה פירכה אפסוק כלו' על אודות הגמגומים שנפלו על הגב ודבר גדול הביא המרדכי בפרק המגדל תשובת ריב"ז על הגב המובא מארץ סגד נמלאו בו כמה שינויים ועגמה נפשו על עגון הבת והשו להוליה לעז על גמיהם ומשכו ידיהם מלפסול הגב . אך ראיתי אלהים עולים מן הארץ מראה כתביהם כלפידים שנים אחים לרפתים סוכתים הרעתיים כוכים זיפיה של תורה מתיזים נחילים נחילים דברים חלולים על המטפלים בגב סג"ל ואינם נושאים פנים למורים אחרים אשר בעיר זקנים ובעלי הוראה מימים קדמונים כמו האלוף ס"ה מה"ר מן י"ו סג"ל ולא נכון להרים ראש בעיני גיטין וקידושין לפני אב"ד הגדול מהם כאשר הליעו בשיטת ראיותיהם ולחות לשונם דבש וחמאת הסלסה בפייהם עם מכתב שאר הרבנים וגאונים מבחרייהו וכושיים אחריהם . על פי הדברים האלה חכמי כורת ברית וחורט בחרט חנוט כי לא יאות לרבנים הרחוקים לבפוט זיניהם ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ומבין בממשות הטענות כדאיתא בסנהדרין (דף ד' ע"ב) אסור לדיין שיטמע וכו' שנאמר שמוט בין אחיכם . ולכן הדבר זה מסור לחכמים ובתי דינים הסמוכים בגלילותיהם לחקור ולדרוש שתי הכתות יתנו עדיהן ולדון זמישרים כמו הרב המופלא אב"ד מוורנקוורט כבוד מה"ר אליעזר איש מריו"ש י"ו וכבוד השיש המופלא מהר"ר משה ומהר"ר שמואל לנדא אשר צפראג וכיוצא בהם ילאו ויבואו ויבררו ללבן הדברים כהוייתן אם הוכשר הגב או פסול ובין כך העמד האשה בחזקת אסורה כאשר ישפטו מעלהם או להסירה או להאריכה גט אחר ויעברו בין כך כל הלודה ושמן דבה מהגאון כבוד מה"ר מן י"ו כי לשם במים נתכוין להעמיד דברי תורה על תלה ולהרחיק אדם מן העבירה וספק ממזרות ח"ו ויזכרו מגחלתו המורים לפי חומן פן יהיו נכוין בלעותא דרבנן וכל המנדה חבירו שלא כדין הוא עלמו יהיה בנידוי ולא יסור שבע מעלתו מחזקתו וצרכה ושלום על כל ישראל אמן . נאם הערוד צא זימים יוחנן בן במה"ר יוסף איש טריווים ז"ל ס"ה כ"ב אלול ש"י לפ"ק פה ווינזי"ח"ה הבירה : אבל בחרם ר"ת שאין כ"כ זדינו אין לי בו אלא פירוש מהר"ק סי' ל"ז ואי הכך תלתא לא שמייע להו או לא סבירא להו אפי' אי הוה דינא סכי דככל אופן גזר ר"ת עם דלא מכתבר כלל , מ"מ מהר"ר מן עשה חיובו לדברי מהר"ק הא תורה וזו שכרה לא יגרע מהא דרמב"ם פי"ב דכלכות שבועות וז"ל ולא ידע כמה היו חיוב לנדוהו ואני אומר שאסור לנדוהו כו' עכ"ל . ואחרי שהוכחתי מהרמב"ם דלעיל שאפי' לפי טעותיהו היה אסור לנדוהו למה"ר מן י"ו וזו אין לריך לומר בלהכא יזכרו בגזירת חבתינו סג"ל ובגזירת הרבנים אחרים על זה ועל שעבר יעתירו לה' יתעל' וגם אליו שיכפר בעד מה שעשו וכן לא יעשה עוד לכל יהו הס עצמם בנידוי ח"ו כמנדה שלא כדין ומלוא לשמוע דברי חכמים . ובענין שררות דמתא מכחמא מה"ר משה חכים כרב אדא בר אבהו פרק עשרה יוחסין (דף ע"ו ע"ב) בעובדא דרב זיבי ואושפיזיכא ואל נא ימשוך ידיו מכל סג"ל לאשר ראיתי סוף כחבי מהר"ו ווייל צכי' קנ"ו וכבר ראינו קהלות שנהפכו מתוך מחלוקת עכ"ל . לכן אל תדמה בנפסך להמלט בשכ ואל תעשה ושמעית בתריקל זיע סגי דהיה צק"ק הדין ולריכין שיזכרו מנקוף שנים ח"ו לכן בקש שלום ורדפסו . כ"ד הערוד קטן התלמידים שלמה בכמר מנחם ב"ץ זלה"ה :

נח מ"ט דאין מסרבין לגדול נדרשתי לאשר נשאלתי ללאה בעקבי הלאן לאן קדשים להגביה שבי חישי עם אורם כאור שבעתים ואם היה כשרגא בעיהרא אחוה דעי על קלת הדברים אשר עם ואבוא בקלרה לכיות האים כמהר"ר מן י"ו הלז נחפז ללכת לפי דבריו . ואומר אני

כי על מה שראה וידע בגט הנזכר ענין או ענינים אשו למראה עיניו ישפוט שהגט נפסל מחמתו ואמר לפי גדולים וגם לוא שהאשה לא תנשא והכל כדי להפריש מן האיסור , יפה עשה ויישר כחו אל"י . ואין לריך לומר שלא ללכד בחרם של ר"ת שבודאי לא כיון הוא ולא הנמנים עמו להכשיר גט פסול אחר שניתן אלא שראו פרעה ממוליאים לעז ומטילים הדברים שצאו שם במרדכי בספור החרם ז"ל כי דבר כזה ריבחה מריבה בישראל ואם למעט מריבות כוונו להרבות ממזרים ח"ו לא כוונו ויפה כיון בעיני מהר"ק בעודם ל"ו שהעלה בפשיטות פסול שלא דבר ר"ת בת"ח שראה פסול בגט . ועתה צמה שבאל כמהר"ר מן י"ו סג"ל פי הגאונים על ענינים פסולים שהוא ראה או ידע להפריש מן האיסור כג"ל סגס ילא בזה ידי חובתו המוטלת עליו מאת מהר"ק שם והאריכות בזה אל"י מותר . גם מכתב אני מה שצחרו הגאונים שם ואתיוס קמי דמהר"ר משה לנדא סג"ל לדון בדבר ע"פ האמת יחמול על מרחו ויבטל ראונו מפני השלום . ובעזר הגורז על שימחה שמו כדי להטיל שלום , יבוא עד האמת והשלום . כה מעתיר הלעיר משה בכמר אברהם פרובינצא ז"ל זיוס לוס נדחה ד' תשרי שי"א פה מגעובא :

לעצור במלין מי יוכל אחר שצא לפני האלוף כמה"ר מן י"ו ולעק במר נפשו על כדוי שגזר עליו בית דינו של האלוף מה"ר שכ"א על עסק גט אחד אשר האלוף מה"ר מן י"ו קרא תגר על מסדרי הגט שהוא בג' דברים , האחד שאבי המגרש המיר דלו ולא כתבו עליו וכל שום וחגיכה והאמינו לדברי המגרש שאמר ששז להיות יסודי ובעבור זה לא כתבו רק שם של יהדות . והשני שהיה ערב קרוב לחשיכה עד שבשאר כנסיות צפראג התפללו מנחה וערבית רק באתו בית הכנסת שהיו הרבנים מסדרי הגט עכבו העם מלהתפלל בזמנם בעבור נתינת הגט . ומה"ר מן וחביריו אמרו כי פנה היום בנתינת הגט . שלישיית שאמר שהיה הגט מעושה בזכרים שלא כדין . ואני לא ראיתי כל העדיות כדי האורך אך ראיתי מכתב הגאון מה"ר מאיר מפדוואה שכתב אין הגיע לידו חבילות חבילות של עדות אשר נגבו משתי הכתות ולפי האמת היה בין השמשות ואחרו יותר מן השיעור אך לא היה לילה והתפללו מנחה אחר נתינת הגט . וע"ד השישוי לא נחברר שהיה מעושה בשעת נתינת הגט רק נמלא לפי העדיות שתחילתו היה באונס שהיה תפוס בעבור זה בעיר אחרת אשר שם דירת אם המגורשת שתקפה ידע שם עליו אכן צפראג היה בן חורין לפי דברי העדים שהעידו שלא ראה שם שום שומר עויין עליו . ומהר"ר מן אמר שהיה מפחד המגרש שקרובי האשה צפראג יבצו לתעשו וכי בדרך צבואו מעיר נוינבורג לפראג הופקד ביד העגלון לשומרו אך צפראג לא רצה להסתין העגלון ולשמרו וחזר לו וככה נמלא בעדיות ג"כ שנגבו . עכ"ד הגאון מה"ר מאיר מפדוואה וכדי הוא לסמוך עליו :

ס * **שאלה** זו שלא לדי שארי הגאון יניק וחכים מהר"ר משה איסר"ל יצ"ו לחוות דעתי ולהשיב מה שנאות בעיני :

נשאלתי ראובן נתן במתנת שכ"מ לבתו חזקה לדור צביתו אחריו כל ימיה עם בעלם כמו שהיו דריס בחייו . כך הוא לשון הלוואה . ונתקיימה בכל אופן המועיל דתקין רבן למהוי כמתנת שכיב מרע ונפטר ראובן והייה חיים לכל ישראל . עכשיו נתגלגלו ב' חילוקים בין היורשים ובין הבת הזו . הא' שהבת עושנת שא"ל לתת להולאת לרכי הבית כגון קניית עלים להחם הדירה כדרך הארץ וכן האר הדברים בהם לרכי הדירה כי כן לוא לה אביה ז"ל שתתא דירחה כמו שהיתה בחייו ואז היתה פטורה מכל דבר . השנית עושנת הבת שמאחר שאינה לריכה דירה זו כי יש לה מקום לדור בלא זו ראונו להשכיר דירחה לאחרים שהן כיוצא

(*) נעקקה מהשנת מהרש"ל סימן ע"ז , ובתשובות רמ"א הראשונים לא נדפסה .

אדם אחר, ואפשר דאף הרמב"ם ומוסר"ם מודים בזה דהם לא קאמרי אלא במקום שיש לשכור דירה צפני עלמנו ולכך אמרו דיכול להשכיר לאחרים אבל בכה"ג שהיו דרים ביחד בבית אחד מודים לדברי הרמ"א דיכול האחד למימר אותך הייתי יכול לקבל אבל לא לחבירך. מ"מ נראה לי דאף הרמ"א לא קאמר אלא ב' שותפים ששכרו בתחילה בית ביחד ולכן בדעתן תליא מילתא כמו שדקדק בלשוננו במה שכתב הלכך אדם הרואה לדור בשותפות מדקדק תחילה וכו' כלומר שמתחלה בירר לדור עמו ולכך אינו יכול לכופו לדור עם אחר אבל בנדון דידן שאין הדבר תלוי בדעת היורשין אלא בדעת הנותן בכה"ג ודאי לא מלו למימר אותך יכולין לקבל ולא אחר כי מה לי ולדעתם וכרי נדון זו כב' אחים שירשו בית שפשיטא שכל אחד יכול למכור חלקו למי שירצה ואין הכני יכול למימר אותך הייתי יכול לקבל ולא חבירך כמו שכתב ת"ה סי' קצ"ח בהדיא דכל אחד מן האחים יכול למכור חלקו למי שירצה, וכעין חלוק זה כתב הרמ"א פ"ק דב"ב וכו' וא"ו ת"ה סוף סי' קצ"ח לענין גוד או איגוד שכתב, וז"ל הר"ר יוסף הלוי דינא דגוד או איגוד לא שייך אלא ביורשין או מקבלי מתנה אבל אם לקחו שנים בית שאין בו כדי לזה וכדי לזה אין אחד מהן יכול לומר גוד או איגוד שהרי לדעת שיהא שותפות לקחוס מתחלה ולא למכרו איש אל אחיו. מ"מ מוז דדוקא שותפים שקנו מתחלה ביחד יכולין למימר אדעתא דהכי קנאוהו מתחלה אבל לא יורשין ומקבלי מתנה דלאו בדעתא דידהו תליא מלחא וכו' דלא יכלי למימר אותך אני יכול לקבל, וכן מוכרח מדברי הרמ"א לענין דינא דבר מלחא דאם שייך בבית דינא דבר מלחא וכתב שם דדוקא ב' בתים הפתוחים ביחד דכוכ בבית אחד כמו שכתבאר סוף סימן קצ"ח דמשמע שם דשני אחים שיש להם בית ביחד כל אחד יוכל למכור חלקו ולא יכלי למימר אותך הייתי יכול לקבל, וראיה עוד מחשבות הרשב"א סי' א' קמ"ה, ששאלת ראוונ נתן מחליית ביתו לבנו ושייר במתנתו בלשון זו ושיירתי לי ולמי שימשתי כל ימי דירה. בזה הבית המחליית הבתים שאני נותן עתה ובעמדתי כלי בו והלנעתי כלי היין שלי בחולר כמנהג קודם זאת המתנה ואחר כך נתן ראוונ אותו שיוך לאחר, והבן עושן דלא שייך אלא לעצמו ולכליו בעוד שהן שלו אבל לא להכניס אחר וכליו. תשובה, הדין עם האב שהמשייר דירס לעצמו לא לעצמו שייך אלא לכל ימי חייו שייך בין להשאל לאחר בין ליכור עד שימות ואפילו שאמר שייירתי לי לא בא לומר אלא שאינו משייר בה כלום לאחרים ואפילו השוכר יכול להשכיר כו'. ומשעתא שמעינן דאף על גב דהתם שייך לעצמו מחליית הבתים דמשמע שיהא דר עם הבן בבית ואפילו הכי כתב דיוכל להשכיר לאחרים מאחר דלא יוכל הבן למימר אדעתא דהכי שתפתי עמך מתחלה, וכו' דהא דדוקא דידן שחולל הבת להשכיר חלקה. דאין לומר דדוקא משייר לעצמו שייך לו שיוכל להשכיר אבל מה שנתן לבתו אין לה כח כ"כ. דזה אינו דכ"ש הוא. דהא אמרינן פרק המוכר בית לענין בור ודות דאם משייר לעצמו בור ודות צריך ליקח לו דרך אבל אם מכר בור ודות אין המוכר צריך ליקח לו דרך דמוכר בעין יפה מוכר וכו' ש הנותן מתנה דבעין יפה נותן כדמוכר התם, וא"כ אם נאמר במשייר חלקו בבית יכול לשכרו לאחרים כל שכן בנותן לאחרים דיכול המוכר מתנה להשכיר לאחרים: ואחר שבררנו דבר זה נשוב לשאלה קמייטא. מה ששאלת לרבי הבית בקניית עלים וכיוצא בו. נראה לי דגם בזה זכתה הבת, וראיה ממנהג הארץ שהמשייא בתו כתב לה דירה שנים ידועות ואז היא פטורה מכל הלרכים הנ"ל, אם כן שמעינן דהתם דירה משמעות כן דפטור מכל דבר. כ"ש בנדון זה שדירת הבת היתה כמה שנים אלא אביה בענין זה שלא היתה לריכא להוליא שום דבר, א"כ כשאמר לה שתדור כבתחלה ודאי משמע שתדור בכל

בה ובזו היא נהנית ואין היורשים חסרים וכופין על מדם סדום. עכ"ל השאלה:
תשובה תחלה נבאר השאלה האחרונה ואחר כך תראה שגם, ובמאי דסליק נפתח בעזרת הש"י:
גרסינן בכתיבות (ק"א:) הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים נשאת לאחר ופסקה עמו כדי שיזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים לא יחמר הראשון כשתבא אליו הזונה אלא מוליך לה מזונות למקום שאמרה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נוהן לה דמי מזונות כו'. הרי קמן דאף על גב דאיכא תומדנא גדולה שלא כתב לה אלא ע"מ שתהיה אצלו ולא אחר שתתגרש אמה ועוד דלא כתב לה אלא לזונה כפי ברכת הבית אפ"ה מאחר שכתב לה שתמא ולא התנה כלום אמרינן דחייב לתת לה דמי מזונות משלם כמו ששקרו הפוסקים, וכו' בנדון דידן חייבין היורשין ליתן לבת דמי דירתה אם יש לה לדור במקום אחר, ואין לומר דדוקא מזונות דמה לי הן ומה לי דמיאן דהרי גם כשלא אצלו לריך לתת מעות בעד מזונותיה אבל דירה דאין חסירין כלום כשדרה אצלו ולכן כשאמרה רוצה לדור אצלן אין לריכא לתת לה מעות הדירה אלא יכולין לומר הא ביתא קמך. אמינא דודאי היורשין אינן לריכא להוליא מעות כדי לתת לה דמי דירה מאחר שהן חסרים מזה אבל מכל מקום הדירה עלמה לריכא ליתן לה דהיינו שתוכל הבת להשכיר דירתה לאחרים שהן כיוצא בה דזה נהנה וזה אינו חסר ולא אמרינן דלא נתן לבת אלא כל זמן שהיא לריכא לזו דומיא דמזונות דבת כמו שכתבתי, ולא דמי להא שכתב הר"ן פרק הנושא שאין חלומה יכולה להשכיר דירתה דבאני התם דכתב לה את תהא יתבא בבית דמשמע את דוקא, וכעין זו כתב שם הר"ן ריש הנושא אהא דפוסק לזון את בתו לריך לתת לה מזונות משלם ולא כפי ברכת הבית, וכתב שם הר"ן ולא דמי להלמנה דנותן לה כפי ברכת הבית דבאני התם דכתב לה את תהא יתבא בבית ומתני מוכסי כו' וכו' דיש לחלק לענין השכרת בית ולא גרע דבר זה ממה שכתב הרמב"ם פ"ה דהלכות שכירות המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורלה השוכר להשכירו לאחרים עד סוף הזמן הרבות בידו להשכירו שהם במנין ביתו, וכן הוא תשובת מוסר"ם במרדכי סוף פרק האומנין, ואע"ג דבמרדכי פרק חזקה הבתים משמע דאין השוכר יכול להשכיר כלל אלא זה המשכיר אומר לו הן לי שכרי דהא ביתי קמך, נראה דיותר יש להמוך הדברי מהר"ם ורמב"ם שכתבו דכח בידו להשכיר מעל התם דברי מרדכי בפרק ח"ה שלא ידוע שם אומרה ותו דהא מהר"ו פסק סי' י' כדברי מהר"ם וכן כתב הרשב"א בתשובה שאכתוב לקמן ח"ה. ועוד נ"ל דדברי מרדכי שכתב שאין יכול להשכיר הם כדברי הר"ם שכתב הטור סי' ש"ה דס"ל דאין השוכר רשאי להשכיר כלל אע"ג דידוע דאין למשכיר היזק בזה ולכך אף בבית אסור להשכיר לאחרים אבל הרמ"א ושהר מפרשים חולקים הדברי הרמ"א וס"ל דבמקום שאין היזק יוכל השוכר להשכיר ואם כן כפי ה"ג יכול להשכיר לכ"ע:
אך צריך עיון בדברי תשובת הרמ"א כלל א' וכלל ב' על שנים ששכרו בית לדור בו בשותפות ביחד אין אחד מן השותפין יכול להוסיב אחר במקומו אפי' יש לו דיוורין פחותין ממנו כי יכול לומר אותך יכול אני לקבל אבל אחר איני יכול לקבל כי ידוע שאין לקבל כל אדם בבוה יש מפני השיבותו שאדם בוש מפניו ויש מפני גריעותו ויש שהוא בעל קטטה ויש מי שאינו נאמן הלכך אדם הרואה לדור בשותפות מדקדק תחלה עם מי הוא חפץ לדור ולא יכול אותו שקבל לדור עמו להוסיב אחר במקומו וגם אינו יכול לכופו לחלוק עמו שבהית אינו שלם אלא שכור להם לזמן עכ"ל. ואם כן איכא למימר לפי דברי הרמ"א דה"ה כאן אין יכול להשכיר לאחרים משום דהיורשים יכולין למימר דאין יכולין לקבל

שאלות ותשובות הרמ"א ס

לגבי לווהא שאין לה אלא כפי דבריו שאומר לה להדיח שנתן לה חזקה לדור כמו שהיו דרים בחייו דהיינו הס בעלמא, אף י"ל דלא אמר זה אלא לטפויי הולאה העלים ושאר דברים שלא תלמדך להוליא כמו בחייו, מנין לך דלטפויי אתא דלמא למטופי אתא שלא תשכיר לאחרים ויד בעל השטר על התחונה, או נימא דלהרוייכו קא מכוון שיכא ממש כמו שהיה בחייו בלי חילוק בין לטפויי בין למטופי. וזו העיקר. ואם תאמר הנה שאלה דברא ליפנא דלוואה מוכחא שתוכל להשכיר שהרי אמר בזה הלשון שנתן לה חזקה לדור כו' ולא אמר שחדור כו' אלא כלומר חזקה הבית לדירה יכא לה וא"כ תוכל לעשות בחזקה מה שתרצה והשתא בע"כ מה שאמר כמו שהיו דרים בחייו לטפויי אתא שלא תכא לריכא להוליא הולאות עלים והדומה לו, זה אינו דמה שאמר חזקה לדור הוא לשון הורך עלמו דאל"כ לא הוי לווהא כלל כדאמרינן להדיח בב"ב אמר רב נחמן שב"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום לפי שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש אס לא שיאמר תנו בית לפלוני כדי שיודר בו עד זמן פלוני או דקל זה כדי שיאכל פירותיהם כו'. וא"כ ה"נ אי לאו דקאמר חזקה לדור דהיינו חזקה הבית כדי שיודר בו לא הוי דבריו כדברי שב"מ לקיים אותם, דהא אפילו בכתיבה ומסירה נ"ז לא מועילין אס לא בעניין יש בו ממש. ומה שיש לדמות לתשובה בחד שנתן מחליט ביתו לבנו ושייר ביה מקום דירה לעלמו ולמי שימשמו ואח"כ נתן אותו שיוך לאחר ועשן הבן שייך אלא לעלמו ואין לו רשות וכו' ליתן שיוך לאחרים ופסק הוא שהדין עם האב כל היכא ששייר דירה לעלמו לא לעלמו שייר אלא לכל ימי חייו שייר בין להשאל בין להשכיר כו', והשתא לכאורה יש קלח לדמות לנדון דידן דהא ידוע שעדיף כח הלוקח והמקבל מתנה מכח המוכר ומכח הנותן דהא היכא שמכר בית או נתן ושייר בור ודות לעלמו שלריך ליקח לו דרך לפי שמוכר בעין יפה מוכר וכן נותן, ואם מכר בור ודות חו נתן בור ודות כו' אין הלוקח לריך ליקח לו דרך וכן המקבל מתנה אלא שהמשייר לעלמו לא עדיף כמו המקבל מתנה ואש"ה אמרינן לגבי המשיר דלאו דוקא לעלמו לבד כו' כ"ש לגבי המקבל. אכן אי מעינית חזית ביה מילהא פריכא פשיטא לפי מה שכתבתי דמן הלשון של לווהא שאמר כמו שהיו דרים בחייו מורה דוקא לעלמו ולא לזולתן, שאין רחיה לדמיון זה לפי שבכאן אין בוס לשון מורה שיכיה דוקא לעלמו ולא לזולתו מש"ה יכול להשאל ולהשכיר, ואף לפי מה שכתבתי שהאומדנא מוכח שלא כיון אלא לה לעלמה ולא לזולתה לפי שהינו רולא שיכא מריבא בתוך ביתו לאחר מותו, הכא ליכא האי אומדנא שהרי הוא בחיים וידוע בעלמו לשטר ולכוון שלא יכיה רעה לבנו אלא רולא להשאל או להשכיר לאדם אחר שיכא כשר בעיניו וממולעת לבנו גם אם ירגיש בו אח"כ דבר שאינו נאה בעיניו יכול להוליא, מה שאין כן בנדון זה שהדבר יהא תלוי בדעתה ותעשה מה שלבה חפץ להשאל או להשכיר למי שיכיה אפי' לא יהא בגון בעיני הורשין, וגם הכא חזינן למפרע דלא קפיד בכך שהרי רולא להשאל ולהשכיר ומאחר שאין כאן אומדנא דמוכח אוקמינן אחזקתיה אצל הכא שמת אמרינן בודאי אס היכא חי וביה בידו למחות הים מוחה, ושצקינן לכל בני טענות ונימא דנהי דליכא שום הוכחה בלישנא וליכא שום אומדנא אפ"ה ליכא רחיה מיניה כלל, דבודאי מה שאמרי' שאם שייר בור ודות לעלמו שלריך ליקח לו דרך מבוס דאמרינן כל מה שנתן או מכר בעין יפה מכר ומלאח שלא שייר לעלמו אלא בור ודות לבד ולא יוחר, וכן איפכא אס מכר בור ודות בעין יפה מכר ומכר כל מה ששייר לבור ודות אצל דבר שאינו תלוי באותה הנתיבה ומכירה אלא שבא חלווה הלוקח או מקבל מתנה למחות במשייר שלא יהא כה להשאל או להשכיר לאחרים זה לא יכול לעשות

ככל דבר כדירתה בתחלה ופטורה מכל דבר שהיתה פטורה בחייו, ואין לומר דסיכי נביא רחיה ממנהג שאינו מזכיר שהוא מנהג ותיקין, דזם אינו כלום דכ"ג דורשין לשון הדיוט לילך אחריו כמו שהוא מבוחר פרק המקבל, ועוד רחיה ממדור אלמנה דאמרי' פרק הנושא דנותנין לה מדור לפי כבודה כו' ואמרי' התם ח"ר משתמשת במדור כדרך משתמשת בחיי בעלה זכרים וכסחות כדרך משתמשת בחיי בעלה זכלי כסף וכלי זהב כדרך משתמשת בחיי בעלה שכן כתב לה ואת תהא יתבא בביתו כל ימי נויגר כו', שמעינן מזה דמה שכתב לה את תהא יתבא בביתו דכולל כל לרכי המדור דאל"כ מנא לן ליתן לאלמנה שאר לרכי מדור דהא לא כתב לה אלא את תהא יתבא בביתו אלא ש"מ דהכל בכלל, ולכן תנא במתניתא ונותנים לה מדור לפי כבודה דכולל הכל. ועוד יש להביא רחיה מהא דכתב הר"ן פ' הנושא והמ"מ פי"ח דאישות בשם הרשב"א נראה דאלמנה אינה משתמשת בכל הבתים אס הורשין ביחד אלא מיחדים לה מדור לפי כבודה בבית בעלה דאל"כ מהי קאמר לפי כבודה הלא ככולן משתמשת והא דתניא משתמשת כדרך משתמשת בחיי בעלה לאפוקי שאין יכולין לדחותה מן המדור ולשכור לה אחר, שמעינן מזה דאי לא תנא התנא מדור לפי כבודה ה"א דכיתה משתמשת בכל המדור מאחר דדינא הוא להשתמש בו כדרך שהיתה משתמשת בחיי בעלה, ואם כן ה"ה בנדון זה דאמרינן שיש לבת להשתמש בזה כדרך שהשתמשה בו בחיי אביה בלי נתינת לרכי הבית, וזה נראה לי בדינים אלו. נאום הכותב בקלרה וסומך על רבותיו וחבריו שהם יוסיפו עוד ראיות כהנה וכהנה ואף כי הדבר פשוט הוא בעיני שאינו לריך לראיה, נאום משה בן לא"ה ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלוז מקראקא:

מה שאדוני שאל מאת שארו להורות דעתו בנדון דברי מר שיכיו נחזמים לעשות הלכה למעשה, הריעותי ידי לאל שדי ומי שאמר לעולמו די יאמר די לנרותי מתלמידים הפושעים בי, שחפשתי ללדד זכות ללד כושר מפעלי מר מאחר שהעניין נוגע בו ורחוי להפך בזכותו כח"ה ותיק כמותו אצל מה שעשה האלוקים חיי ירא, ודעתי אחוה למר עד מקום ששכלי ישיג ויגיע. כי נראה בעיני פשוט שאין הבת עם בעלה יכולין להשכיר כלל כדירה לאחר, כי ידוע שעיקרי לווהא שכיב מרע בנוי על יסוד האומדנא ומש"ה במקלח בעי קנין ובכללו לא בעי קנין וכן כל דיני מתנות כגון הכותב כל נכסיו לאשתו או לאחד מבניו שלא עשהם אלא אפטרופוס מכח אומדנא, וכן כל הכותב נכסיו לאחר מחמת שמוע שמת בנו כו', וא"כ בודאי בנדון דידן נמי אומדנא דמלתא שלא נתן לבתו אלא שיכא לה דירה כל ימי חייה ולא לריכא לעלמל ולשכור בית דירה, ואינו דומה להפוסק לזון בת אשתו כו' דהתם לאו בדעתיה לחוד תליא מלתא אלא אף בדידה תליא שהרי פסקה עמו שיון ונתחייב לזה בשיעבודו שנשתעבד לה וא"כ אין שייך אומדנא כ"כ דאדרבא אומדנא דידה מוכח שיון אותה על כל פנים בדמיו. ומה שכתבת בסוף שאין הדבר תלוי בדעת הורשין אלא בדעת הנותן כו', יפה כתבת, אכן אף בדעת הנותן אומדנא שבודאי לא נתן אדעתא דהכי שהשכיר לאחרים דשמה לא יהו מקובלין זה לזה כדעת הר"ש גבי שני שותפין ואין אחד רולא שיכיה מריבא בתוך ביתו לאחר מותו מדמקטינן בבבא בתרא ואין לך מריבא וקטמא גדולה מזה דשמה השכיר לאדם שאינו מקובל להם כפרע שהורשים עשירים ומעוגנים ואין מורגלים בהשכרת הבתים לאחרים הם ואבותיהם, ואמינא אפי' מתן דס"ל דהשוכר יכול להשכיר בכ"ג מודה, ועוד אפי' בלא אומדנא אין לה זכות שתוכל להשכיר שהרי אפילו אשה שיש לה מזונות בתנאי ב"ד וכן פסק לה אפ"ה אין לה אלא פיסוקו ומאחר שפסק לה ואת תהא יתבא בביתו ומתנא מגכסי כו' לא נתן לה אלא כפי צרכת הבית, כ"ש

שמה כל אחד אוסר על חבירו מיד וכן מכתב , וכן משמע להדיא מסוגיא דפ' סדר גבי ר"ל ותלמידי דרב תנינא איקלעו להווא פונדק כו' ופירש רש"י פונדק יש בו חדרים פתוחין לחצר ואכסניאם נכנסים בכן ואוסרין זה על זה בשבת , ועוד בירושלמי מחלק בין רגיל ובין אינו רגיל וסביאו סתום' וסר"ש , אלמא לרגיל לבא באכסניא אוסר מיד , ואולי שבלובלין רגילין לקבוע לבא בכל יריד ויריד , ואף סר"א וסעור כתבו דתיירי בנכרי נראה דכ"ס ישראל דלח גרע מנכרי לעמין שיאסור על ישראל וע"ס לדברי ר"י קולון דאין מחלק כלל בין בעל בית לאורח היכא שמחולק בפיתא ומחולק באפייה וביטול וכ"ס האורחים בלובלין שהם מחולקים זה מזה שאוסרים זה על זה , וס"ס לבצל בית שדר שס. כחצתי במרואה , ואדוני יראה לי מקומו כאשר כתבת , ואז אדע איך להשיב כי קבלתי מכל זקנים לאיסור בנדון דידן ואני מוסיף לא די שאסור להם לטלטל בכל העיר אלא אפי' בחצר אסור לטלטל היכא ששני ישראלים מתאכסנים לשם ונריכס עירוני חצירות היכא שניהם פתוחין לחצר לכל אחד פתח בפני עצמו , דברי שלמה לורי"א עכ"ל :

סב שאלה

רב שקס שהמיר ולקח לו אשם תמרורת שהמירה גם היא ולקחה בגיותן וקדשה כדיניהם וילדה בת מצוה וסולידה וסלמיחה בגיותן עד שגדלה ביניהם וסשיאה אותה לעבדן מומר גם הוא וסולידו בן ונתגדל ביניהם מפחס הכל ומכוסס שסס . ויהי כאשר הגדיל סבן במראה אליו נתודע כי מזרע ישראל הוא וישת אל לבו לשבז אל אחזת אבותיו ככה אמר לחבירו אך לא נימול ולא הניח עדיין דרכיו רק לבו אמר עוב , ויהי היום נתן עינוו בבת גילו בת מומר ומומרת אשר גם המה פוסחים על שתי הסעיפים ויאמרו לשבז ליראת ה' אלהי אבותה ויהי כמה מתלשחים ויום יום ידברו יחדיו מעסק זה קול דברים כמה שומעים ולא ילא שום פועל מהם נשתוו יחדיו להשיא בת המומר הלזה לבן עבדן סג"ל אשר נדבס רוחו לשבז ליראה את ה' וסנתנו ביניהם בדברי סתנאים ועמדו מתוך סדברים וסלהו לקרות שני יהודים יהיו עדים לקידושין ועמד בן עבדן סג"ל וקדש את הבתולה סג"ל בפני סעדים בטבעת כדת משה וישראל . ועתה יורנו רבינו אם קידושין אלו חופסין אם לא מאחר , שלא נתגייר עדיין אחד מהם רק אחר זמן נתגיירה בבת סמאורסת ככלפתה וסמארס עדיין לא נתגייר וסלך למרחקים במקום שאין דרים כס יהודים :

תשובה יראה דבר ברור דחיישינן לקידושין הוהיל וידעינן בודאי דתרווייהו סמקדס וסזקודסת מורעא דישראל קאתו . דגרסינן סוף פרק קמא דיבמות (דף י"ו ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב אפי' נכרי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין חיישינן שמה מעשרת שבטעים הוא וסא כל דפריש מרובא קא פריש בדוכתא דקביעי וסוכן קביעי כדכתוב וינחס בחלה ובחבור נסר גוזן וערי מדי וכו' כי אמריתא קמיס דסמואל אמר לי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנס . ופירש"י חיישינן שמה מעשרת שבטעים הוא בא שנסאו נכריות וקסבר נכרית שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושי ממזר . בדוכתא דקביעי בני עשרת שבטעים וכל קבוע כמחלה על מחסה דמי . בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנס כדנפקא לן מבי יסיר את בנך ולא כתיב כי חסיר את בנך אלמא לאו אבתו לא תקח קאי דא"כ יולדת בן לע"א לאו בנך מקרי ולא קרינן ביה כי חסיר את בנך מאתרי דכותים גמורים סס דאין קרוי בנך אלא בנס עכ"ל . מהכא משמע דלא משגיחין במארס אם נתגייר אם לא דכא כותי סתמא נקט ולא הית לספוקי אלא אם הוא מעשרת שבטעים דסיינו מורעא דישראל וסדין בן עבדן סמארס ידעינן בודאי דמורעא דישראל הוא ומאי דאמרין

בנך

דכל מה ששייר לעצמו לא ממנו קבל אלא שהניח לעצמו ולא ראה ליתן לאחרים א"כ פשיטא שהוא ככחו הראשון ויכול לעשות עמו מה שיראה אבל המקבל מתנה שבא מכחו ומרואן סעוב של הנותן ולא היה בו כח מעולם א"כ אחריון דלא יסיב ליה האי כח אלא לעצמו ולא לזולתו , ויהי דסלוקת יכול להשאל או להשכיר כמו שזכר כו' לפי שתלוי נמי בדעתו אכן המקבל מתנה שבא מכח הנותן תלוי בכל דעת הנותן ולא יכול להשאל ולהשכיר כלל כ"ס בצירופי טעמים שכתבתי . חי ס' סך נראה צעירי פשוט ואס שנית לא יהא עולם זדון כי אין סכלי משיג חוץ לגדר סהסגס . אכן השאלה השניה נראה פשוט שאינה לריכס לשלם שום הולאה לצאים כמו שהיתה דרס בחייו לפי דרכת הבית ברובה . אכן לא ילטרכו היורשים לשלם לכיסה כפי מה שנהנו בדירתה שהרי לא לוס לזון אותה או להשכיר לה בית דירה אלא יניחו לה חזקתה הראשונה בכדי בלא סולאותיה . והאלהים אפילו אם יסיב לי מר בליקוטים האחרונים מעשה בזה לא אשגיח ביה כי חסוב מר צעירי בשכלו סך ככל אחד מן סגדולים האחרונים , אם לא שימאלה סדבר בחלמוד או בפסקי סגאונים אז אודס ולא אבוס , כי בעו"ס ממריתת תלמידי סמורדים ופושעים בי וסומכין ובוטחין על גבורת סזק"ן וכוו סגאון י"ו , סס סמוליתיס אותי חוץ למחילתי ומחסרים גופי ובריאותי , ומאן דלא שסייס לאוניתא למלכא דאדוס לא ליסחייה לאוניתא דידי או יספך לבס ל"ב סאבן וסאכזר לבב בשר , או יתן לי חיל ואומן כח להליל את נפשי ונפש סתלמידיס סבשריס מידיס , ואף בהיותי בארץ אויבי וכפוי תחת ידס לא מאס וגעל סי"ת להפר בריתו אתי וסרבה גבולי בתלמידיס סגונים מכל ד' קלוי ארץ וסס סקולים צעיניהס וסחמגא ליחוס וליפרק מר ממרעין בישינן כאלו . חי ס' שלא היה עומד מר בנכסיונות כאלו אפי' חדש ימים כי לא ניסה , ויזכס לשני עולמות בחייו כו' , דברי שארך שלמה לורי"א :

סא (* השאלה לענין שתוקית אם כשרה לכהונה כו' , אין זה אלא מחלוקת ישנה , לדעת הרמב"ם לא תמלא לעולם שכשרה לכהונה אם לא צפרשת דרכים אבל כל הפניות שנתעברו בעיר אסורה היא והבת לכהן , אבל דעת ספור להיתר , וסכרעתי בחיבורי כדעת ספור לסכסירה לכהונה אפי' בחד רובא ודוקא בצדוקס ואומרת לכשר נבעלתי אבל לא כשאונה בדוקה כי סמבייטות מקלת מהן לגלות וגם העולם אינה רגילין לחקור אחריון כ"כ אזי אינה כשרה בחד רובא אבל מ"מ כשרה בתרי רובי , אכן דוקא במקומות שרובן ישראלים ורובם כשרים לגבה אבל במקומות שלנו רוב העיר נכרים וא"כ אינו רוב כשרים לגבה ופשיטא שהיא לכתחילה לא תנשא סכרי סוכרי פוסל אותה בביאתה , אלא אפילו הבת לא תנשא לכתחילה סכרי דעת רוב הפוסקים נהי סוכרי ועבד הבא על בת ישראל אין עושה הולד ממזר מ"מ עושה אותה פגום שאם היא בת אסורה לכהונה והיכא דלא בצדוקס ואמרה לכשר נבעלתי אפי' נשאת תלא , אכן לפי מה שהוכחתי בראיות ברורות בפ' סחולץ דבת נכרי ועבד מן ישראלית אינה פגומה אלא לכתחילה אבל נשאת לא תלא א"כ סשתוקית שלנו ברוב נכרים לא תלא , ואסוכי יבאר סשאלה בתיבה עניין ובתיבה זמן ובתיבה מקום אז אשיב כפי אשר יראוני מן השמים : ועל דבר האורח שכתבת , בפשיטות שאינו אוסר בשבת עד אחר לי יום , וכאשר כתב בית יוסף ומה באת לסתיר בלובלין לישא ולסוליא בכל העיר , אמת סמדעת מהרר"י בת"ס יראה שאין האורח אוסר עד אחר לי ובסוף סתשובס נוטה להחמיר דוקא באורח שניכנס לבית סוכרי דשמה מכח ישראל סקבוע נאסר עליו אבל אין האורח אוסר על ב"ס דסאורח בטל לגביה , אכן צעירי אורחים מחולקים

(*) נעמקה מחשבת מהרש"ל סימן י"ז , ובתשובת רמ"א הקודמים לא נדפסה .
[שו"ת הרמ"א] כ"ט 29

ישראל כשר הוא ומיוחס הוא כדאמרינן בשילסי פ"ק דיבמות
 והא איכא בנות כלומר בנות שהמירו וילדו לכותים וא"ר
 רבינא בן בתך הבא מן הכותי קרוי בןך וכ"ש אם ילדה
 מישראל עכ"ל. ומכל הדא נמי משמע דליכא למימר דאיכא
 דאמרי פליג על וסא איכא בנות כיון דחזינן דגדולי המורים
 נסבו לכו עיקר לוסאיכא בנות ולפי זה קשה לחלק בין ליבנה
 קמא לאיכא דאמרי. ומאי דחזי לן לחלק דליבנה קמא חע"ג
 דקאמר בןך, קרוי בןך ואין בןך הבא מן הנכרית קרוי בןך
 אלא בנה מ"מ יבילגא למימר דרב חסי לא חש בנה משום
 חומרה דקידושין כדגרסינן בפרק החולץ (דף מ"ז ע"ב) גבי
 גר עבל ועלם הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הילכתא
 ח"ר יוסי בר' חנינא דאי הדר ביה כישראל מומר הוא ואי
 קדיש בת ישראל קידושין ועל כרחין אית לן למימר
 הכי לא חש רב חסי דאי לאו הכי דוחק לומר דרב חסי לא
 הוה ידע כמה מתייתא דתנן בפ"ב דיבמות (דף כ"ב ע"א)
 מי שיש לו בן מכל מקום פוער את אשת חביו מן היבום
 ובנו הוא לכל דבר הוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית,
 וכס"ג איתא בפ' האומר בקידושין (דף ס"ח) הולד נכרי
 אינו מתייחס אלא אחרים ולענין קידושין ישראל מקרי וסבי
 משמע מדברי הר"ר אליעזר ממ"ץ דמיייתי ליה בסמ"ג
 ענין סי' קס"ב וז"ל אומר הר"ר אליעזר ממ"ץ שאם
 היה עברין במזיד באחת מכל המלות האמורות בתורה ולא
 עשה תשובה אינו חייב להחיותו ולא להלוותו דכתיב וחי אחיך
 עמך וכתיב מאחד אחיך וכיון שעבר במזיד ילא מכלל
 כאחוס עד שילקה דהני בפ' אלו הן הלוקין (דף כ"ג ע"א)
 ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיק אבל קודם
 לכן אינו אחיק ואע"ג דתימא בפ"ב דע"ז (דף כ"ג ע"ב) לכל
 אצידת אחיק לרבות את המומר דוקא לענין אצידת נתרבה
 להחזיר לו את אשר לו ואין ללמוד ליתן לו משל אחרים ומה
 שמשמע בפרק השולח (דף מ"ז ע"א) שרב חמי היה רואה
 לפדות מומר אוכל נבילות לתיאבון לפניו מבורח סדין היה
 עושה וגם צריצית נמי היה אסור להלוותו אבל המומר
 להכעיס מותר להלוותו צריצית שהרי גבי ריבית כתיב אחוס
 כי ימוך אחיק וגו' אל תקח מאתו נשך ותרבית. והא
 דאמרינן בסנהדרין (דף מ"ד ע"א) חף על פי שחטא ישראל
 הוא דוקא לענין דברים דלא כתיב בהון אחוס כגון לענין
 קידושין וגיטין כדאיתא ביבמות פ"ק נכרי שקידש בזמן
 הזה חוששין לקידושיו שמא מעשרת שבטים הוא בא עכ"ל,
 ומשום דתלמודא מסתפי דלמא רב חסי כדקאי קאי חע"ג
 דהוה שמיע ליה להא דשמואל לא הוה סבירא ליה משום
 דקרא לא חפקיה בהדיא ורחוי להחמיר לענין קידושין משום
 הכי מצעי ליה לאתויי איכא דאמרי כי אמריה קמיה
 דשמואל אמר לי לא זז משם עד שעשאום נכרים גמורים
 שנאמר בה' בגדו כי בניו זרים ילדו. ובדאי אי הוה
 שמיע ליה לרב חסי הא מילתא לא הוה פליג עליה, חדא
 דגזירת הכתוב הוא בהדיא ועוד דליבנה דלא זז משם
 הלכתא פסיקתא היא כדגרסינן בפרק יש נוהלין (דף ק"ל
 ע"ב) ת"ר אין לומדין הלכה לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה
 עד שיאמרו לו הלכה למעשה וכו' וכחך שם הר"ן ומיהו
 באומר במתני' לא זז משם עד דקבעו הלכה כמותו אין לך
 פסק גדול ממנו כדאיתא פ"ק דפסחים עכ"ל. ומאי דלא
 סייעה נמי באיכא דאמרי והא איכא בנות אכשר לומר
 משום דלא נהדרש בו דבר לא חש התלמוד להביאו. ואית
 לדקדק אמאי השמיטו גדולי הפוסקים דין המקדש את
 המומרת. ונראה דהוא מילתא דפשיטות גבי מומר שקידש
 בקידושיו קידושין חע"ג דגרע במקום אחר דלא שדין זרעיה
 אבתייהו מכ"ש היא דקידושין תפסי בה דיפה כהא חפילו
 לגבי כותי דשדין זרעיה אבתייהו, ואי לאו דמסתפינא ממה
 שפירש הר"ן כי בניו זרים ילדו אלמא בן ישראל הבא על הנכרית
 זר הוא הוה מוקימנא כוגיא דתלמודא באיכא דאמרי שפיר

בן מישראלית קרוי בןך ואין בןך הבא מן הכותית קרוי בןך
 אלא בנה. והדין בן עכרן המארכ נמי ידעי בודאי דאמו
 מזרעא דישראל קאיתא מלך אבוס ואמה. ותו גרסינן סהס
 (דף י"ז ע"א) והאיכא בנות ואמר רבינא בן בתך הבא מן
 הכותי קרוי בןך גמירי דנפתא דהכחא דרא אלטרווי אלטרו.
 פירש"י והא איכא בנות ישראל שנשבו בין הכותים ונשאום
 כותים וכולידו מהם. ואמר רבינא בן בתך הבא מן הכותי
 קרוי בןך דכתיב כי יסיר את בןך מאחרי ומדלל כתיב כי
 חסיר מכלל דאבתך לא תתן לבנו קאי וה"ק שמא תלד לו
 בן ויסירו האב מאחרי וקא קרוי בןך וליחוש לקידושין.
 דהכחא דרא דעשרת שבטים. אלטרווי אלטרו נתבקע רחמן
 מלקלוט את הזרע ונעשו עקרות עכ"ל. משמע נמי בהדיא
 דאי לאו דאיפקרו היינו חוששין לקידושין חף על גב דאביו
 בודאי כותי הוה. וכל שכן בן עכרן דבודאי אביו ואמו
 מישראל קאחו. ואף על גב דאמרינן (פ"ס) סהס איכא
 דאמרי כי אמריה קמיה דשמואל אמר לי לא זז משם עד
 שעשאום כותים גמורים שנאמר בה' בגדו כי בניו זרים
 ילדו, הא נמי לא אמרינן אלא לבר ישראל הבא על הכותית
 דולד זר הוה ולא קרוי בןך כדפירש הר"ן בפרק האומר
 בקידושין אבל כותי הבא על בת ישראל ליכא מאן דפליג
 דקרוי בןך. מכל הדא משמע דבן עכרן המארכ קידושיו
 קידושין. מדידיה נשמע לדידה המאורסת בת מומר ומומרת
 דקידושין תפסי בה. והואיל וגמירא לן דהלכתא כלישנא
 בתרא נימא ביה מלתא. לדקדק מאי בינייהו ללשון ראשון
 ולאיכא דאמרי לפי פי' הר"ן, וחזינן לצרורי צרישא דליכא
 מאן דפליג על וסא איכא בנות דהלכתא פסיקתא היא דבן
 בתך הבא מן הכותי קרוי בןך דאשכחן בכמה דוכתי
 דתלמודא מיייתי לה בפשיטותא כדגרסינן בפרק כילד אשת
 אחיו (דף כ"ג ע"א) ובפרק האומר בקידושין (דף ס"ח ע"ב)
 גבי נכרית דולדה כמוה מנלן ח"ר יוחנן מבוס רש"י אמר
 קרא כי יסיר את בןך מאחרי בןך הבא מביתך קרוי בןך
 וכו' כך היה גירסת רב אלפס בפרק כילד ואע"ג דאיתא
 במוסחא הגמרא בןך הבא מישראלית גמורה קרוי בןך עכ"ז
 דעת המפרשים שם כולן בןך הבא מביתך קרוי בןך ואפילו
 בבא עליה כותי ועבר איפסיקא הילכתא כותי ועבד הבא על
 בת ישראל הולד כשר כדאיתא פ' החולץ (דף מ"ה ע"ב)
 ולפי דעת הר"ן שם כשר ואפילו לכהונה ומלישנא דמגיד
 משנה פ"ד דהלכות אישות חזינן נמי דסמך על וסא איכא בנות
 דבת גבי ישראל מומר וכו' וז"ל ומן הסוגיא שבפ"ק דיבמות
 כ"ל שאפילו זרעו שהוליד משמיר את קדש חותו זרע ישראלית
 קידושיו קידושין ודוקא שהוליד מישראלית ואפילו מומרת
 אבל הולידו מן הכותית אין חוששין לה שהרי אפילו ישראל
 גמור הבא על הכותית והוליד ממנה בן אין קרוי בנו אלא
 בנה וזה ברור עכ"ל. ומה שכתב ודוקא שהולידו מישראלית
 והלא אפילו כותי הבא על בת ישראל הולד כשר לא הולך
 לאשמועינן אלא בשביל אבל הולידו מן הכותית וכו' וה"ק
 איתא במדכ"י סוף פרק החולץ וז"ל ונ"ל כיון דפסקין פרק
 החולץ (פ"ס) הלכתא כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד
 כשר אפילו לא מל ולא עבל אי קדש קידושיו קידושין אבל
 ישראל הבא על הנכרית הולד כמוה וכ"ש מומר דהוליד מן
 הנכרית כיון דפסקין כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד
 כשר ל"ש פנויה ול"ש אשת איש כי המירה וילדה מכותי
 הולד כשר וקידושיו קידושין ואסור להלוות לו צריצית אביהם
 עכ"ל. ודכותא איתא בהצבות המיוחסות להרמב"ן סי' קמ"ב
 שאלה מומר לע"ז שקידש בת ישראל שקידושיו קידושין ואפילו
 כותי שנתיייר וחזר לסורו כדאיתא ביבמות מה ראו חכמים
 שלא חבו לענון וכו' והשיב בסוף דבריו ומיהו כשקידש
 קידושיו קידושין וישראל נמי שקידש מומרת תופסין בה
 קידושין ואם חזרה בתשובה אסורה בקרוביו והוא אסור
 בקרובותיה ולריכס ממנו גט ואם ילדה בן אפילו מכותי

כלל קושיא כלל . וק"ל נראה כן דעת התוס' דהקשו לפי פירש"י דפי' כותי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין וכו' קסבר נכרית שילדה מישראל סולד ממזר וחוששין לקידושין ממזר ותימא דבכמה משניות מוכח דאינו מתייחס אלל אחריים וכו' ותירלו נראה דפעמא דרב אסי משום בנות וליה ליה בנחא דהוא דר"א אלטריוי אלטריוי וכו' ולפי דבריהם לרין לומר דשמואל לא הבין דברי רב אסי שהשיב בןך מישראלית קרוי בןך ואין בןך הבא מן הכותית קרוי בןך אלל בנה וזה תימא כמו שהעלו התוס' בתימא אע"ג דתירלו ודברי שמואל דחקו לרש"י לפרש מה שפירש משום הכי לפי דבריהם סולדך להביא איכא דאמרי לא זוז משם עד שעשהו כותים גמורים אפילו מהבנות . והשיב שמואל כהוגן ותלמודא נמי לא מציעיא להקשות והאיכא בנות . ומאי דאמרינן עד שעשהו כותים גמורים וכו' אפילו מהבנות זהו דוקא לבני עשרת השבטים דקרא דבה' בגדו עליהו כתיב וליכא למימר והא גבי יהודה נמי כתיב בגדה יהודה , שאני התם דלא כתיב בה' בגדו וכו' , ודומיא להא אשכחן בפרק האומר (דף ס"ח ע"ב) ובפרק אין מעמידין (דף ל"ו ע"ב) דפריך תלמודא גבי כי יסיר ההוא בשבט אומות הוא דכתיב שאר אומות מולן ופעמא התם משום דז' אומות אכורין טפי מאומות אחריני ה"ג גבי עשרת השבטים משום דבגידתם הוי טפי מאחריני גזר הכתוב על בנייהם חפי' מהבנות מה שאין כן בדורות הללו דהא אמרינן אפילו כותים בזמן הזה לאו עובדי ע"ג הם אלל מנהג אבותיהם ביה"ט . הכי משמע נמי דבה' מרדכי פ"ק דיבמות וז"ל עוד גרסינן שם אמר רב אסי כותי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין דילמא מעשרת השבטים הוא דקאתי ומוקי לה בדוכתא דקביעי כגון בחלח וחבור וכו' כי אמריה קמיה דשמואל אמר לא זוז משם עד שעשהו נכרים גמורים פסק ר"ח דליהא לדרב אסי ואפי' בדוכתא דקביעי אבל מוצר שקידש הוא קידושין דאורייתא כדתניא פ' בחולין וכו' עכ"ל . מהוך פסק ר"ח דכהב דליהא לדרב אסי ואפילו בדוכתא דקביעי משמע קלת דלא זוז משם עד שעשהו נכרים גמורים דוקא לעשרת השבטים ודכוותה אשכחן בפרק חלק (דף ק"י ע"ב) עשרת השבטים אין עהידין לחזור דברי ר' עקיבא ר' הליעזר אומר מה היום מאפיל ומאיר אף הפילה שלכם עתידה להאיר לכם ולכל ישראל אמון :

כג הנה לא עובה השמועה אשר שמענו כי ממרום נשלח אש המחלוקת בעלמכם עד כי הסרים רקדו כאלילים גבנות כבני לחן . כדברי קטוריה ולחן . וקרא זה אל זה ואמר . אני בן אדם והתם החמור . כל אחד ירה חליי בכלתו נוד הכני . אני אמלך ואין שני . עד כי ע"י זה היו שניהם לשמלה בקמיהם . פרחו רשת ליד מטגל צהרמיהם . ומי יבוא אחר המלכים אשר כבר עשוהו . ובפרט דבר אשר עינינו לא ראו אך שמענו קול ענות וקול לווחה . הוי לדור שהגיע לו ככה . ששופטיהם לריכים שופטים צנייהם . לומר שיטלו קורה מבין עיניהם . ואיזה גבור הכובש את ילרו ולהיות מן הנעלבים לא שמו נגד פניהם . ונתחלל שם שמים על ידיהם . לשמלה בקמיהם . ולמשנאי אהבו מות לא בא צנכליהם . והחכמים אינן רולין לראות את הנולד שטער . צמדינת פיהם שהאויב גבר . בדבר זו שחלק לבם האשימם . והמחלוקת החרימם . ולולי כי השאיר ה' לנו בארץ הזאת פליטה . ח"ו היה ישראל לאלה ולשבוטה כשועה . אך בעזר אורה עוטה . אשר לב סמלך ושריו אחריו נוטה . שחפץ בנו ת"ל כל זמן שאין מגידי בעלטה כמדקרות חרב בוטה . ואם הוא ילא אשכס ואכל גדיש ומלא קוליס . כמה בני אדם הראים . להפיל חומת הסורה ולהרוס המלכ . ע"י צורות המחלכ . בקום אים אדמוני עם יפה עינים קרא במקום בית אל מחניס . וטם בקקם גדול על אחד מבעלי המריבה . לבלתי החרים

וכוליא דבה . והיה זה כי יחס לבנו לא שת לבו לדבריו . עשה אשר זמם וגלה מסתוריו , וכאשר ראה אשר על ריב לא לו מתעורר . לא שככה חמתו מלכשתרר . ואמר לפרץ ח' שהיה במקסות . מדברים אלו עליו להתגלות . ונתן (שמעל"א) לעדות ולזכרון . לא שת אלהים לנגד עיניו ביום חרון . הוי לאזנים שכך שומעות . כי לאוילים חגמות ראמות . שלא יחוסו על כבוד קוניהם . ולא יחפו על מה שברביהם . לגרום שאיביו יהיו פלילים . וכבר חרז"ל יומא (דף פ"ד) איזה מחלל השם זה ת"ח שאינו נזהר צמעשיו . כ"ש לגרום הקול קול יעקב והידיים ידי עשו . על זאת נלביש בגבורה כלי מלחמתנו . ונאזור בגבורה חלצינו . להפר ענת ערומים . וליתן קולנו צמרומים . לגזור בחוקק גזירתנו על המגזים ליתן הדבר בפלילים . ולסלק יד הכותים אשר עשה בזדון . מאיש המדון . ומה לו להכניס עלמו בין ההרים . אם ילחו סגוליירים . פן ירולו גולגלתו ברעה שאולה . והנה עכשיו חכמו להקדים דברי שלום ואמת . לבלתי לגלות האיש בחותמת . אלל האיש יחוש לעלמו . אף אם היה דוד המלך בעלמו . כי כה יעשה אלהים וככה יוסיף . כי כל חכמי הדור עליו נאכוף . ברועים ובמקלות . להכריז עליו בכל הקהלות . אם לא ישוב ממה שהתחיל . ויתקן מה שעוות בחיל . כי לא שוב לנו צמק המלך . כי אכפר ח"ו המכה חלך . ממדינה למדינה ומעיר לעיר . על כל הרעש הזאת תחלה נבעיר . ואח"כ כשיהיה יד כותים מכולק . אז הדין שבין החכמים על פי חכמי ישראל ושופטיהם יהיה מבולק . ונכתב גם צו דעתנו . וניתן להם שישמעו ג"כ לקולנו . וזה כי לנו לייחי יניחו כל הדברים עד יריד לובלין הבע"ל . וישבות מביניהם אש המדכבה . ואף כל גידופיהם וחרמיהם יתירו . לבלתי אחרים בהם יאכרו . ועל יריד לובלין קרוב ירדו לדין ביחד . כן לפני זה צורר או מורה שום שיבדרו כחד . ויוליא דינו לאורה . וזה מהן הלל תורה . ולכל ישראל שילמדו מכן לבל יחזיקו במחלוקת . ומאן דליסקל ליה בני דינא גלימא ליזל ולומר צמשפט וחקות . וזה לא ישכיד אחר מן הילדים . רק אריכת אפים עם עוה יהיו נלמדים . להיות מהומים בדין עד היריד . ואולי יתקיים בהם דברי בן ידד . שאמר פוטר מים ראשית מדון . ובחמת כל לד העובר על זה נראה שעושה בזדון . ואף כי אף בירינו לכופו עתה . באשר עכשיו אין עתה . שהרי עדיין הדברים מכורים ללב שנאמר צבן ויראת מאלהיך . ואי אפשר לקיים שמוע בין אחיך . ובפרט בגדולי חבל נחלתך . על כן לא בלנו עכשיו רק תחילה ברלון אף כי אפשר שחוף יהיה באונס . לדבר עכשיו בדרך בקבה כנחכימי דבי אהינם . ולבקש על נפשנו . שיונעמו להם דברינו לשום שלום צפמליה שלהם . ואשרי לגדולים ששומעים למדברים בהם . והיה אם לא תשמעו למה שאלו מבקשים אתכם . נראה מה יהיה באחריהם . כי אין דבר טוב יולא מתוך מריבה . ומ"מ לא נרצה עכשיו על אחד מן הילדים חובה . עד דע בשל מי הרעה . ואין אדם שאין לו השעה . וזאת הכשורה נבשר לשניכם שכל לד שהדין יהיה עמו . ובקש להש"י ממרומו . שיכיה בעוזרו מן קמיו . וגם אנתנו נמלא אהריו . הן בגופנו . הן צמאודנו . לא יכבד המשא עלינו . כל זאת נגיד ולא נשכחו . והמסרב בנו נראה . ונקבץ עליו כל הארצות . כל חכמי אשכנז ולועז מקובלות . ומי שעושה צמרומו שלום . ישים שלום בין החכמים . עוד נזכיר על כל בחורים הן גדול הן קטן . אלו גוזרים עליו שבל יהא מבני פלג ויקטן . וילמד ולא ישגיח בעמימי המריבה הן צולזולים או צבולאת דבה . וכל מי שידעו צו שמרם בדברינו . לבלתי שמוע אלינו . נחרימכו בהכרז כנסיות ובתי מדרשותינו :

סד גרסינן פ' חוקת הבתים (דף ל"א ע"א) הוי חייתי סדי דאבתיכ הוי ואכלה שני חוקה והאי חייתי

שאלות ותשובות הרמ"א סד סה

הוא שיבאו ב' הלדדין דהיינו כמר זיסקינד הכרזת הלקוי
 כהדי הולא שלמה הנ"ל ליריד לובלין הסמוך לדון לפני חזק
 ב"ד הגדול שיתרלו ב' הלדדים ושם יאירו דבריהם. וזם
 סליקנא שאנחנו ח"מ גוזרים בהוקף גזירתנו בחדס בית דין
 העליון ובחרס ב"ד התחון *) על שני הלדדים הנ"ל לבוא
 על יריד הסמוך לק"ק לובלין להיות אחד באחד נגבו לדון שם
 להוליא לאור תעלומותיו וכל נד אשר ימרה את פינו יוחרס
 מן השמים. להיות נלקה בכפלים. בעוה"ז ובעוה"ב וסופו
 יפול כאיש הביניים. וזם שלום על דייני ישראל עד בוא
 גואל לירושלים :

סה הרי ישראל פרים יתנו. ואת תורת ה' יתנו. להרים מכשול מדרך עמנו. לבצר הרע מקרבנו.

במעשה אשר הגיע לידנו. שמועה שמענו. והאותיות לא
 ראינו. המעשה אשר ילא הקול במדינה מעהדין על חשה
 אחת זקוקה ליבס עדיין קבורה בו חרשה חון ונולד ממנה
 בקר דהיינו שנשדכה לאחר קודם שחלה. והנה זום הפרה
 חק הדנקות שבין חשה לבעלה שהיה לה לשמור חקת קשר
 למו ואע"פ שהנפשות רחוקות, מ"מ הלצבות דבוקות. ובאות
 נפשה שאפס רוח בכוד סיבוס וכל זאת לא שחה על לבה
 וגזסה פירוד בין הדבקים ונגנן מפריד חלוף נעורים. והנה
 חדשות ישמיענו הטוברים והולכים ושבים באמרם איך
 שהמשודך היה ירא לנפשו שתעשה לו כמו בעשה לבעלה
 הראשון וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח והוליא קול
 איך בקידשה קודם שנחלה. והנה ארז"ל פסחים (דף מ"ע
 ע"ב) עם הארץ אכור לחול בשר בסבת שאינו יודע הלכות
 שחיטה וכן לאיש הזה שאם קרא לא שנה ואם שנה לא
 שימש ת"ח שלכד ברשתו אשר עמן לרגליו וזה כי התקנה
 שחשב היא קלקלתו כאשר ידוע ומפורסם שהמקדש חשה
 בעודה זקוקה ליבס שאורה לו עולמית כדברי בעל ה"ג
 ואף כי לפי דברי ר"ם (הרא"ש הביא פ' האשה רבה דעת
 ה"ג ור"ת ע"ש) שמהירה היינו דוקא בשוגג חבל לא במזיד
 כמו בנדון דידן שהוא ידוע ומפורסם לכל עובר ושכ שהיא
 זקוקה ליבס. והנה פכוע הוא חש אמנה נעבתה התועבה
 בישראל שקדשה חשה חמת חולה לו ולא יכניסה
 לעולם ואף אם עמד וכנסה לריכה ללאת כמבואר בדברי
 הרא"ש פרק האשה רבה. אמנם באשר עיקר הדברים לא
 ידענו ולא שמענו כי אם תענות קול שהוליא המשודך עלמו
 ואף הקול בעלמו לא ידענו אם הוא קול שיש בו ממשות
 או קול וכזברו עמו אמרנו וגזרנו על המשודך והמשודכת
 שאל יוסיפו סרה ולא יעשו דבר מעשה עד שיליעו דבריהם
 לפני חכמי מדינה שלהם אם הם מותרים לישא זה את זו
 או לא ולא יכורו מדבריהם ימין ובמאל. והנה ראינו שהב"ד
 הקרוב אל החלו"ל הזה הם ק"יני ורזוני חלופי ק"ק לייפניק
 הניכרים בשערים ובראשם הגאון מהר"ר ילחק שטערנבורג
 והאלופים הר"ר חיים גנ"ש ובר"ר פסח, לכן המה הראויים
 לדון בדבר זה המה ידעו יתירו יאסרו כפי דעתן הרחבה
 ואל יפילו אחד מן הלדדים מכל דבריהם ארלה. וכדי להגדיל
 כח הב"ד הנ"ל נוסף להם דיינים דהיינו שיקחו חללם
 החלוף כמנהג"ר אברהם מפריד"א ואם אפשר להביא דרך
 קרוב מהר"ר ליב מאויסערליץ יהיה ג"כ נמנה עמכם, והנה
 כאשר שמענו כי אין איש במדינת מעהדין שמשים
 דברים הנ"ל על לבו על כן אמרנו כדי לגדור פרץ ולהודיע
 כי יש חללים ת"ל עדיין בארץ וקמנו לגזור בגזירת נח"ב*
 על כל בר ישראל שלא יעסוק בקידושין חלו המשודכים
 הנ"ל עד שיהיו ניתרים ע"פ ב"ד וכל מי שימרה את פינו
 ידע ליהוי ליה שדמיה מידיו נבקש מלבד העונשין שישמנו
 על עקב בשחם של המשודכים הנ"ל שיעכבו דברינו ואפשר
 שהדין יתן להפרישן אף לאחר הנישואין אם יעברו וישאו זה
 את זו אחר הסתראה בלתי היתר חכמים. ובו שלום על
 דייני ישראל נאום משוה איסרלש :

חייתי סהדי דאכלס שני חזקה ח"ר נחמן חוקי אכילה
 כהדי אכילה וחוקי ארעה בחזקה אבהתא, הדר חייתי סהדי
 דאבהתיה היא אמר ר"ג חן אחתינה ואנן מסקינן ולילותה
 דבי דינא לא חיישינן, כ"ס וק"ו שלא נישום לשגגה זאת שילא
 מלפני השליטים דייני הארץ על דברי העד שנפלו בין היקר
 כמר זיסקינד ובין אחד נקרא כמר שלמה עוטה על עדרי
 חביריו ויתן עלינו צבעלי כיסין להסגולל עליהן במינים
 ממינים שונים. וזה כי בתחילה הכה מכה רבה את כמר
 זיסקינד ולא חש אל י"ה שנאמר ויאמר לרשע למה תכה
 דעך, והנה וירא כי לא יכול לו כי אחד שמו אברהם בן משה
 זל"ל הגיל המוכה מפי הארי אז בלע באמרתו אשר זמס
 לעשות והלך והלשין על כמר זיסקינד ונתן לכתוב צפוקס
 דמתא דלבוז איך שכמר זיסקינד התחיל עמו והנה הוכיף
 רעה על רעהו למטן ספות הרוס את הנהגה ולמשמע חון
 דאבה נפשו חבל לא נוכל לשפטו על כך כי עדיין חבירור
 כעדים לא ידענו והנה על כל זאת הפך הקערה על פיה והלך
 להביא ערפו ממרחקים וממרחקים יביא לחמ"ו וקבל לפני
 דייני הארץ על כמר זיסקינד איך שהוא הטביר עליו הדרך
 והטעים להם דבריו במה שהראה לטם עדיות מקלתן אפשר
 מזוייפות והטובים שבהם נגבו שלא צפני בעל דין וכן לא
 יעשה והנה אז בנה שלמה בנה לכמוס והושיע עלפיו להראות
 רעונו שרולה לדון בדיני ישראל והנה באמת האשה החומרית
 סעתה את לבבו ולא היה תוכו כזרו וכל כוונתו לא היה
 רק לעורר העם על כמר זיסקינד ולבזותו ברבים, והנה
 מגורת הרשע היא תבואתו לכמר זיסקינד שדייני הארץ
 שמעו לקול אשתו ושמו דברי אותיותיו אותות להיות לדיק
 הראשון צריבו והאמינו לו וכהבו מגילת ספר על כמר זיסקינד
 אשר לא ניתן לכתוב לפי הראוי וגמול ידי שלמה עשו לו.
 והנה לא עליהם תלונותינו כי כבר ראו מאמר ר' אליעזר
 (סנהדרין דף מ"ז) שב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ולא
 לעבור על דברי תורה אלא לעשות בייג לתורה, חבל המירו
 הרע בטוב, ע"ד שנאמר ויעש שלמה הרע, ובכמר זיסקינד
 לא מלאו שום צקעה להסגור זה כי כבר ידוע לרבים
 שבתוך עמו הוא יושב כא' מוכדי הארץ ומשמועה רעה לא
 יירא רק בזה לא ידענו מה היה לו ואפשר כי החללים
 מלא את עונו ושלם לו בזאת העין אשר חטא ע"ד שנאמר
 הוי אכור שבע אפי וגו'. והנה בזה לא ילא דבר שאינו
 מתוקן מתחת ידי דייני הארץ. גודרי גדר ועומדים בפרץ.
 כי היטיבו את אשר דברו לנו שני דייני עירנו ואמרנו כי לא
 סיימו להם הדברים בהיותם בלובלין ולא ידעו שה"ס הגאון
 הישיש מהר"ר קלמן הוא המתנגד בעל דבא דהסוה גברא
 ולכן כתבו מה שכתבו להיות כמר זיסקינד לייח דין לפני
 הגאון הנ"ל. והנה אחרי שמעם שכמר זיסקינד לוח ככרוכיא
 להיות ל"ד לפני כל אחד מישראל חון מתי שפסול לדון אותו
 דהיינו שונאיו סדרו זהו וסודו ולא יתבוסשו לומר שהדין
 עם כמר זיסקינד וכ"ס במה שטוען לפני ב"ד הגדול קא
 אזילנא דהיינו הדיינים המבוררים בדינים וזהו הב"ד הגדול
 שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו' וכן כתב
 הטור ח"ס סי' י"ד דכל ב"ד הממונה דורו הוא הב"ד
 הגדול וכ"ס במה שרולה ללכת לפני ב"ד הגדול האמתי
 דהיינו נ"י הגאון מרנא ורננא מהר"ר שכנא ש"ן אזי בודאי
 הדין עמו כמו שפי' התוס' (סוף זה בורה) והביאו המרדכי
 והאשר"י לפסק הלכה וז"ל ונראה לר"י דענת ב"ד הגדול
 נחבע יכול למימר ולא הובע וכו' ואף ר"ת דפי' אף הובע
 מכל מקום כ"ס בנתבע ואף כי לבס סוף הפ' כתב המרדכי
 וז"ל ע"ד לב"ד הגדול קא אזילנא בעירנו יש חרס שלא
 לטעון כך וכו' מכל מקום במקום שאין מנהג חזר הדין
 לסיני ולכן גם אנחנו סלא אחרי רוחנו שהדין עם כמר
 זיסקינד ראינו לאשר החמון ולהליל עשוק מיד עושקו ובאנו
 למלאות דברי הדיינים המבוררים מעירנו לאמר דיינא הכי

*) בזמנינו אכור לתח חרס ע"פ דינא דמלכותא ודיני דמלכותא דינא.

ועל

וכן כתב בתשובת מהרי"ל סי' ע"ד וכן כתבו הגהות חלפסי דף ת"ץ דיש חולקים וס"ל דהשני נאמן וא"כ יש לומר דבאיסור דרבנן הולכים להקל וכ"ש בחמאה). ואפשר דאף איסור דרבנן ליחא דברי רבים נוהגים בה היתר ואמרי' בספיקא דרבנן הולכים להקל כ"ש בחמאה נכריים שיש להחריס ולא לאוסרה :

סו והא"ש משה גדול מאוד . נערמו מימיו נלכו כמו נאד . אהובי שארי האלף יניק וחכימא

דדרא מהר"ר משה יל"ו וכל דילך שלום. קבלתי כתבך ע"י פלוני אלמוני מטושטש ופתוח כאלו ישן נושן עד שינא תאורך אל הפועל שחדשו ושועטו בו כל עיני הקוראים עד שידעו שנתיישיתי בעיני המלך כמותך . תחילת מכתבך וז"ל עוקר הרים בפלפולו וטוחן זו בזו עד שנתהוו דק לעפר כחלק שאינו מחלק לדעת הגדברים וי"א לומר על מעלתו מה שאמרו על ר"ע ז"ל גלוי וידוע לפני הקב"ה שאין בדורו כמותו וכו' . כ' ואתן הדברים הם כאלים וקוץ בה . הוילא ממנו לדעתך שחך הלכה כמותי והוא הביא מהיקש בפאה אחת לא בהיקש מוחלט כי מי גדול ממך שהלכה למשה מסיני דעתה ראוי לומר עלך ממשה ועד משה לא קם כמשה . ואף לך הממלכה מעברת מלכס ואשים מחכום לפי כי ברוב דברים לא יחדל פשע רק מאל יתברך אני שואל שיראה עמלי ויגיע כפי להיותי משכיל בכל דרכי להיות ה' עמדי לקבוע לי הלכה כמותי בכל מקום והתלמידים יבינו ויעמדו על דברי כמו שעמדו עד עתה ואף שקללת חכם אפי' על תנאי בזה יראה שאינה אלא מהשפה ולחון כי ברית ברואה לשפתיים אבל לא בהכנה ורעיון אף שתאוות עינים שמעת היינו בדרך הבחירי שלא תפול בו רעה בשום דבר אבל לא בתורת עול"ה וי"ר"ד כלל . ועוד כתב מר וז"ל ולא זו בלבד עשה לי מר אלא הספאר בי וכו' וקבלת לשון הרע שלא כדת משה וישראל ואוחו רא"ש הרכיל שכתבת לי מסתמא הים הללו גם התפארות בשא"ר דבר אשר מורגש ממנו דבר וחילופו ע"כ הוילא מה שהוילא כדי לעשות קטיגוריא וחד דעימיה אשר הזכרתיו הוא אשר בו שע"ר בתוך הג"ע הפך לבן מלרע"ת נושנת ומי ה' אשר פדה את נפשי מכל לרס מיום ראיתי כתבי דמור הייתי מתכבד בו ושמתי דבריו ענק לגרנותי ואמרתיו בדברנו על מר שהוא שיש טבור לבו כלב ארי ומר לא די לו שהאמין לרובלים וקבל מה שקיבל אלא שאף עקב בעקבי המגאפים וכתב והקק בתוך כתבו להראות לרבים שלא עליו לבד עוותתי אלא אף על הזקן מהר"מ מלנדא יל"ו וכדי שיבואו הדברים לאזניו ע"י ארחי ופרחי ע"כ גליתיו בכתב להעתיק ע"י אחד ושלחתי לידו ע"י אחר שלא ע"י גיסך כדי שיתפרסם הדבר כמו שנתפרסם פה פרס בא כתבך לידי ונעשה העיר הומיה ומה העשה הלא אין החי יכול להכחיש את החי אבל האמונה שלא כתבתי עליו שום דבר קשה אלא באיש אשר מעתיק אל אחיו תמלית רעיוניו ודאגת לבו ישיחנס ואמרתיו מסתפינא מהגבר בגוברין כי ראיתי שלא אזכה לאיש אשר בידו כלי חושים לפתור כל המבוכות וכל הספקות והלוואי שיעייתי בהרסורי עליו ואם יודע לי מהות גדול הפארתו חי ה' שאלך אליו במקלי ובתרמילי ואשב לפניו בקרקע כתלמיד לפני רבו אבל מסתפינא דעונותי ועונות הדור יגרמו שלא אזכה לזה . ומה שכתבת שנסיתו וכו' והנה הוא קטן בעיניו וכו' וחי ה' אשר נתן לי חיל לעשות כל אלה שלא עמד בנוסיון ואף שמר הסכים עמו כי תמלית דעתו שיש חילוק בין אחיזה עינים שלא ע"י כישוף לאחיזה עינים בכישוף לא אוכל להבין הלא לא נביא וכן נביא הוא שגילה לו סוד הפעולות האלו כי כל אחיזה עינים היא ע"י כישוף רק מחמת שלא עשה מעשה פטור . ומש"ה משני הסמ"ג (ל"ת סי' נ"ג) והגהות מיימוניות (פ"א י"א מהלכות ע"א) הא דתן האוחז עינים פטור היינו מניחת

סו ועל אשר שאלת בענין החמאה שראובן תיקן החמאה לשמעון ושמעון מכר החמאה בחזקת כשרות ואמר שראובן תיקן חמאה זו וררובן מכחישו ואמר ששמעון לא תקנה . נראה ששמעון נאמן. חדא דנאמן במיגו שיכול לומר שהוא בעלמו תקנה והיה נאמן על שלו באיסורים ומגו דאורייתא כמו שפירשו בתוס' (ב"ק דף ק"ז) לגבי הא דאמרי' מפני מה אמרה חורה מודה מקלת הפענה ישבע . ועוד דלא גרע מהא דאמרינן פרק הניזקין (דף כ"ד ע"ב) דהיכא שהבעלים מכחישים שהבעלים נאמנים וע"ש, ואע"ג דפירשו שם התוספות דאם אמר לו בפעם הראשונה שמלאו השומר שהשומר נאמן . נ"ל דהיינו מטעם שפירשו שם דהואיל וא"ל בפעם ראשונה והיה עדיין חחת ידו והוי כבעליו ונאמן עליו אבל אחר שאינו שומר אין חילוק בין פעם ראשונה לפעם שניה וזהו פשוט בכל הפוסקים ועיין שם. וא"כ בהכחשה שהוא אומר לא תקנה והבעלים אומרים תקנה ונתת אותה לי בחזקת כשרות ודאי הבעלים נאמנים דלא שייך בזו למימר הוילא וא"ל בפעם ראשונה דברי הבעלים מכחישים אותו ואומרים שלא אמר בראשונה אלא שנתנו בחזקת כשרות בראשונה דודאי הבעלים נאמנים . ותו דאף אם הבעלים מודים שא"ל מיד שמלאו אלא שהבעלים מכחישים אותו ואומרים שהחמאה כשרה הבעלים נאמנים דהא לדברי ראובן שאמר לא תקנה לא היה שומר חמאה זו מעולם ולדבריו כחצר דמי ואחר אינו נאמן כשהבעלים מכחישים ודמיא להא דאיתא פרק החולץ (דף מ"ז) שהוא דאחא לקמיה דר' יסודס וא"ר נתגיירתי ביני לבין עלמי וכו' עד א"ל לדברך כותי אתה ואין אתה נאמן לפסול את בניך , כרי קמן אע"פ שאין לבנים חזקת כשרות כלל אלא מאל אביהם ולדברי אביהם הם פסולים אפי"ה הוילא ולדבריו כותי הוא אינו נאמן לפסול את בניו , ה"ה בחמאה זו אע"ג דשמעון גופיה אמר דחמאה אינה כשרה אלא מכח ראובן וראובן אומר לא תקנה אפי"ה הוילא ולדבריו אינו אלא כחצר ולא שומר חמאה זו א"כ אינו נאמן לאסור החמאה כשומר אלא כחצר דמי והוילא ובעלים מכחישים אותו הבעלים נאמנים . ואין לחלק ולומר דלא דמי להאי דפרק החולץ דהתם אבי הבנים היה בחזקת ישראל ולכן הבנים נשארו בחזקתן אבל גבי חמאה זו אין לה חזקה טובה כלל, דזה אינו , דגם התם לא היה חזקה להב כמו שפירש בנימוקי יוסף . ואין להקשות מהא דאיתא פ' המדיר (דף ע"ב) כינר מורדת על דת אמרה פלוני תקן לי הכרי ושאלו ואמר שאינו אמת , ופסק שם הרא"ש דוקא שאין האשה מכחישתו אבל מכחישתו היא נאמנת ומשמע התם דוקא לענין כתובה נאמנת שלא תפסיד כתובתה אבל לא לענין הכרי וכן משמע קלח באשר"י פרק הניזקין והביאו המרדכי ריש פרק האשה רבה, דו"ל דלא דמי כלל דהתם הכרי בחזקת איסור עבד ולכן אינו נאמנין אבל היכא דלא איתחזק איסורא מהימנא וחילוק זה איתא ריש גיטין (דף ב' ע"ב) וע"ש, ותו דהתם הכרי אינה של אשה ולכן לא מהימנא עליו יותר מן החכם דאף ע"ג דככרי של בעלה אינה שלה דברי הוא גזל כדמשמע במעשה דאשת חבר עוונת עס אשת עס הארץ אבל כאן שהחמאה של בעלים ודאי מהימנא עפי מאחר דנאמן אדם על שלו , ותו דאפשר דאף בכרי היא נאמנת אף על הכרי ול"ע שם בדברי הרא"ש והר"ן (אמנם הר"ן פרק שבועת העדות ופרק המדיר כתב שם הרמב"ן דאם העד הראשון בא וטכחיש השני הראשון נאמן מ"מ נראה דבדבר שהוא שלו ועד אחד בא אח"כ לאוסרו אינו נאמן אח"כ לומר שנתנו לו בחזקת איסור דא"כ השומר לעולם יהיה נאמן במיגו דאי הוה בעי הוה אמר הכי אלא ש"מ דאינו נאמן מל של אחרים בשאינו בידו אע"פ שהיה בידו בתחילה) וכל שכן דהחמאה של כותים הוי איסורא דרבנן (ונתבאר דברי סר"ן הג"ל דיש חולקים על הרמב"ן בזו וס"ל דהשני נאמן

שאלות ותשובות הרמ"א סז סח

ב"ד של מכשף אלמא דסתם אחיזה עינים כשוף הוא דהא מתניתין סתמא קתני פרק ד' מיתות (דף ס"ז) האוחז את העינים וכו'. גם מה שסבר מר לחלק דהגמ"ת מיימוני וסמ"ג חולקין על הרמב"ם לא זו הדרך ולא זו העיר כי כבר נודע שהסמ"ג הוסיף כולו על פי הרמב"ם וברוב מקומות הוא במעתיק ממש ואינו חולק עליו ולא במקום שבעלי החוס' חולקין עליו ובלעדם אינו מרים ידו ורגלו נגדו גם ליטול דהג"ה מיימוני אינו מוזן לי כלל שחולק עליו. גם מה שסבר מר לחלק דאחיזה עינים בלא כישוף לוקה ובכישוף אינו לוקה מאחר שאינו חייב מיתה בו, תמה אני מאחר דלוקה לדעת הרמב"ם אפילו בלא מעשה ממש אלא שטובה תמחון וכו' למה לא יתחייב נמי מיתה כה"ג ואם לא יתחייב מיתה אלא במעשה ממש א"כ אף מלקות לא יתחייב הלא מאמר רחבה בתלמוד דילפינן חייבי מלקות מחייבי מיתות ב"ד והוא הדין שחלט בפרק אלו נערו (ל"ה) ובקידושין ואף בלא הדין אלא במה שלד נדמה להדי ומהין לנו לחלק ביניהם. ועוד וכי בעבור שמוסיף ומכשף וחייב עונש מיתה נהי דפטור ממב"ד מחמת שלא עשה מעשה מ"מ לא גרע מסתם מעוקן ולא לקו עליה. ועוד וכי אשתכח רמו בתלמוד בין אחיזה עינים לאחיזה עינים עיין בפירש"י שפי' על אחיזה עינים דברייתא (דף ס"ד) ועל אחיזה עינים דמתניתין (דף ס"ז) אם השמיע שום רמו לחלק ביניהם כפי דבריכם ואם הרגיש מה שפירש הרשב"ם בסוף פ' ד' מיתות (דף ס"ז ע"ב) האוחז עינים דמכשף דאמר פטור הוא פטור אבל אסור כגון פטורי שבת והיוב מלקות ע"כ לא נכנס לדבר קשות כאלה ואותן הדברים אי אפשר להעתיקם כי אם פה אל פה אם נזכה. עוד כתבת דיש להקשות בסמ"ג (ל"ה סי' ל"ה) למה אמר משום שניתן לאזהרת מיתה ב"ד דמכשף בו תיפוק ליה דמולך שהוא מוקדם בקרא וכו', ללכת במים הדירים והעלית חרס בידך דא"כ לפי דבריך איך מיושב סמ"ג שכתב ולריך להתישב במקרא זה אם לוקין על אזהרתו מפני שניתן לאזהרת מיתה ב"ד דמכשף בו עד ור"מ כתב שלוקין על אזהרתו ע"כ והתם איירי בכל לאוין המנויין במקרא ולא איירי כלל באחיזה עינים שהרי ר"מ כתב וכו' וא"כ למה לא הזכיר מולך, אלא לא כמו שעלה על דעתכם כי נואל"ת על הדברים וכך העלו הבחורים בביאורם מימים קדמונים דמולך יש לו לאו בפני עצמו לא חתן ולא תעביר ואף אם חזר ונשנה בתוך המנויין אינו כוער את האחרים שהאמר שהוא ניתן לאזהרת מב"ד דמולך שהרי יש לאו זולתם משא"כ במכשף שאין לאו זולתו וא"כ נפל כרסא בבירא, אבל מבלעדי הדעת שלך יודע אני שהמנויין הוא מכשף אבל לא כדעתך שיש מעונן אחר בלא מכשף אלא כולן קרויין כישוף אלא לחכמים הוא בכלל מעונן וכלל בלאו דלא תעונו וכו' עקיבא דסבר כמתניתין סבר אחיזה עינים פטור לגמרי אבל אסור והדברים עמוקים הם וטיקר טעות דמר מאחר שחילק הרמב"ם והפסיק ביניהם בודאי שני עיניים הם ואיננו כן וכאלו רבות ימלאו בהפרו שחזר על הראשונות. גם מה שכתבת שהדברים נאותים לדעת דשוב לא נריך לאדחוקי כמו הסמ"ג והגמ"ת מיימוני לחוקמי מתניתין דהאוחז את עינים פטור מיתה ב"ד קאמר או ממלקות למ"ד דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אלא הוא כפשוטו מתניתין דפטור איירי בכישוף בו ותימא הלא בע"כ נריך לומר כך שהוא פטור כה"ג דמש חילוק יש בין לאו שאין בו מעשה או ניתן לאזהרת מיתה ב"ד בשניהם יש חיוב לאוין אלא שאין לוקין ואם זהו הדוחק שנוקי מתניתין כמאן דסבר אין לוקין על לאו שאין בו מעשה הלא כך הלכה ואף איך מ"ד יתקן מיתה קאמר ואם הדוחק על הברייתא דת"כ דתיבא אחיזה עינים וכו' מה קושיא בדבר כי הנהא נקט דבריו אליבא דחכמים דמפרשי המקרא של לא תעונו באחיזה עינים ומה בכך שאינו לוקה והלא כמה לאוין בתורה בסגנון זה.

ומה שלא שאלת ממני לבאר דעתי בענין זה הוא לפי חוקף דעתך ומכל מיקום תוכל להרגיש קלת המכוון מתוך כתבי הפס קלהו תראה וכולו לא תראה מאחר שלא בקשת זאת מידי למס לי רמוס חלייך ואהלך בכדי. וכדי שלא אפרוש ממר מתוך הקטעור אביאך לדעת כי בהיותי מגיה המרדכי שלחתי אחר המרדכי של גיסק האלוף ה"ה הר"ר אליהו שטובה מתוך כתיבת ידך ומלאחי כמה דברים שאינם נאותים ונלאיתי להביא במשאל רק אחת השאלת המלית דעתך. כתוב בפרק האשה שנפלו (דף תקמ"ב ע"ב) בענין מברחא כמעשה שבא לפני ר"ת בו וכתוב גם וגובה הוא ממקבל מתנה, ומר הגיה האשה וב"ח. ואני אומר שאף אשה טעות הוא אלא הכי הוא גובה ממקבל מתנה כאשר מוכח בהדיא בתוספות ר"י, וע"כ אומר שמר כיון לכל יתר כטול דמי והגיה ב"ח כדי להיות נטול אף אשה דוק ותשכח. ודע שבדפוס שלך כתוב ותשובה זו של ר"ת הולך על מה שכתוב בפרק מי שמת בשם הר"מ ובמרדכי דפוס שלי אינו ובכל הנוסחאות שראיתי אינה וע"כ אינו מנוסח הפנים שהרי ר"ב היה זמן רב קודם מהר"ם אלא הוא מדברי המגיה שהגיה מבחוץ ולא הבין כל הפשט דסתם בפרק מי שמת איירי במתנה של מטלטלים דכתובה אינה נגבית ממתנת בריא והכא איירי לענין קרקעות דלעולם כתובה אשה קודמת דאם עורפת מלקוחות קל וחומר ממתנה וכ"ש לפי מה שהגהתי דאשה הכתוב כאן טעות דהכל לבעל מתנה שטעה המגיה ודלג אותן וגם הסתכם בסוף ההגהות מרדכי בסוף כתובות סוף ע"ג וז"ל וא"ת מאי נפקא מיניה בין למר ובין למר וכו' עד תשלוט הענין כי עמוק הוא מאוד וגם כיום בכלה אם נזכה להזרות ולא שאלו הפרטים לבד הם לריכוס תלמוד אלא אף הרבה כמותם חי' ה' לנאות אלא שעתה בוא לידי בעת קבלת מכתבך ומן הדין אי שומא הדרא בכתובת אשה הכתובה לשארנו מהר"ם הלא אתך הקולמוס לבסם הדבר ולהטעימו אחר דעתך ואם לא ירמזי אותם הכתם להדיא היפך דברי אז לא חזו ממקומי ואחזקם כארי וכלביא שלא להקימו. דברי הכותב בלב ונפש שלמה בן סהר"ד יחיאל לוריא ז"ל ה"ה :

וואת אשר השבתי על דבריו אלה. כבר הארכתי בדברי הראשונים לחלק בין אחיזה עינים לאחיזה עינים וכו' האמה והנכון. ומה שכתב מכתו"ר מי הוא הכביא וכו' סוד ה' ליראיו לא וראה דר"י תשובת מהרי"ק סי' ע"ז ובגמ"ת מיימוני החדשים שהגיהן מוהר"ם פדווא"ה ז"ל, וכן בספר בית יוסף סימן קע"ט שכל אחד חלק בזה וכתבו דתרי אחיזה עינים הם. ומה שמכתו"ר כתב שהעלה דעתו בביאוריו ראיתי אותן הדברים ואינם נראים כלל אך הם מין שלישי באחיזה עינים נגד התלמידים שאינן מבחינים בין טוב לרע ואינן יודעין לברר האמת מן השקר. ומה שכתב מכתו"ר שהסמ"ג לא יחלוק על הרמב"ם בו כבר קדמוני מהרי"ק בכתובה וכתב שהסמ"ג יחלוק בזה עם הרמב"ם. ומה שהרחיק מכתו"ר מה שהגהתי במרדכי בכתובות יפס הגהתי אלא שהיה חסד מן ההעזק עדיין אין האשה וב"ח גובה ממקבל מתנה וכן הוא בספר שלי דוק מעלתך ותשכח שכן הוא והג"ה כתב מכתו"ר איני מבין כי איזה גבייה שייכא כשקיבל מתנה הלא כבר היה תחת ידו וק"ל :

כה בענין השומא בכתובות אשה או הדרא, היא בתשובת מהרש"ל סי' נ' ונדפסה לעיל סי' ט' עד ותו לא מידי עכ"ל, וסוף תשובת מהרש"ל נדפס בכאן :

ואשוב ואומר הדין שכתבתי דלא הדרא שומא גבי כתובה אשה, ואזרח כגבור חלייך להראות פלאות לומר הפך נגדי והחלפת הדבר לעלמך עד שלא בקשתני אפילו להראות דעתי אלא כאילו נפסק בבי דינא דבי נשיא, חי' לולי אכתבך לא הייתי מגלה דעתי מאחר שלא בקשתני

אבל תורה היא ולא חמנו מלאומה אם תקבל תקבל .
 דע שכל הראיות שהבאת כבר ידעתי ראיותיהם ודחיותיהם
 וגם שאין להשוות לדינא דב"מ אלא דאית ליה סברא רבה
 דלא עשו תקנה אלא גבי ב"ח משום ועשיית היש-והטוב
 כמו שפירש"י דלא נחית אלא אדעתא דמעות משא"כ באשה
 דאדרבה עיקר שיעבודם על הקרקע כו' וגם בתחילה היה
 קרקע ברשותה וק"ל, ומש"ס כתב הטור אהא דמנו לאשה
 בפרק המפקיד ושינה הלשון וכתב שמו לאשה בחובה משמע
 אבל לא בכחובתה, וכן יראה מלבן הר"ן שכתב שמו לה
 לפרוע לה מה שמחוייב לה והיא פנויה ואח"כ אינסיבה
 כו' כל אלו הדברים מורים דוקא בחובה ולא בכחובתה .
 וכל זה יש לדחות בפרט בדורות הללו שאינם מודים על
 האמת, אבל הו"ל ראי' ברורה מדפסקין בפרק אלמנה
 ניוזנית אלמנה ששמה לעלמה ולא כלום משום דאמרינן מאן
 שם לך וחיפוק ליה דשומא סדרה לעולם בפרט מאחר שלא
 מכרה ודוחק לומר דשומא איירי בהשביחה או נתייקרה דלא
 אמרינן שומא סדרה דסתמא קאמר תלמודא . כך פסקתי
 והעליתי בחידושי אבל בודאי בייתי יודע שלא הודה והאמר
 שאין ראי' דשומא איירי בהשביחה או בנתייקרה, אלא כשדרך
 מקרה מלאתי ת"ל שמהרר"י כתב בספר ת"ה סי' של"ט
 על ענין אחר שדוחק לאוקמי סתמא דתלמודא בהשביחה
 או בנתייקרה וצ"ע על זה יסודו, ה"כ הדין שלי יש לו
 יסוד ועיקר השומע ישמע והחדל יחדל. אהובי בלב ופיש אם
 לא יכנסו דברי באזניך יכי לך אשר לך ואל תעריחני להעלות
 יותר בדברי הרחשונים כ"א בדבר מחדש וצדק קלרה ועלה
 מהיום והלאה, כי הדברים ילאו ויבטלו הזמן. ואתה שלום
 וכסאך שלום: דברי שלמה לוריא .

כדי ור' יוחנן יתרו כתיב ואין כאן מקום לאלא. ורבו כמו
 רבו בתלמוד כאלה ובעו"ס אין לי תלמוד כעת לראות בו
 וגם בסוגיא זאת אני כותב כחולס חלוס. והא דפירש"י רוב
 פסולים כגון ארוסה וכו' ולא פירש כשאין רוב העיר משיאין
 לכהונה י"ל דחדא מינייהו נקט לכן בעשרה יוחסין (שם)
 נקט תרומתו עיין מעל' שם. שוב הקשה מעלתו חי אמרי'
 מגו דנאמנת לקבל נאמנת לשאר דברים למה פירש"י על
 פלוני וכהן הוא מיוחס הוא למה לא פירשו כפשיטו ונאמנת
 לשוייה כהן. כבר נשמרתי מקושיא זו ומכילתא בה לא
 האמינוס אלא בדבר הנוגע לכשרות הולד אבל לא לשוייה
 כהן או לפטור חשת סבעל מיבוס ולירשו, ועוד דאפי' בעשרה
 כהנים ופירש אחד מסן ובעל ולא ידעין מי הוא קאמר במאיל
 (יבמות דף ק' ע"ב) דהולד אינו כהן מדכתיב וסיחה לו
 ולרשו אחריו דבעינן זרעו מיוחס אחריו כ"ש הכא דלא
 ידעין שהוא כהן אלא מפיה. ויש לפקפק על זה לומר כי
 מ"י עדי זה א"א לפרש כהן ממש דהא ר"ג דאמר נאמנת
 לא אמר לענין הכשר הולד דע"כ לא קאמר ר' יוחנן אלא
 המכשיר בה מכשיר גם בבחנה ממילא אבל דאיירי בבחנה
 לא קאמר דא"כ היה לו לר' יוחנן לפרש נאמנת עליה ועל
 בחנה אלא ע"כ מחני' לא איירי אלא בה וא"כ ע"כ פירוש
 כהן מיוחס. והא דלא פירש ר' יוחנן נאמנת עליה ועל בחנה
 הוא לדעתו מדאמר רבי יוסע הרי היא בחוקה מעוברת
 מנחין וממזר עד וכו' וע"כ לא קאמר אלא שפאולה לכהונה
 אבל לא לאסור הולד לקהל דודאי ממזר אמר רחמנא וכו'
 וא"כ בעינן סברא היא דנאמנת מאחר דאין כאן אלא ספק
 איסור דדבריהם ומר' יוסע שמעין ליה לר"ג. על התירולים
 אשר השיב מעלתו על הג' ספיקות שטורתי לא השיב כי
 שצרי התירולים לא נעלו, אך בעיני סם רחוקים קלת .
 חמת מה שהשיב מעלתו על הספק הד' אחר המחילה
 דבריו רחוקים משכלי ולא זו אלא אף זו כי כמדומה מלשון
 מעלתו שגם הוא הרגיש בחולשת התירון שלו. ועל אשר
 סוקף מעלתו להקשות למה שבמיט ברמז"ס דין כותי ועבד
 הבא על בת ישראל דהולד פגום לכהונה, השיב ואומר כי
 אפשר שהוא סובר דהולד כשר לכהונה ולזה אמר כפשוטו
 באיסורי ביאה הולד כשר בסתם וכן דעת הרי"ף באשר
 הבין הר"ן מדבריו וכן הביא בשם רש"י, ועם כל אלה יש לי
 ראי' להכשיר הולד לחליטה מדכתיבוהו לכהונה ולא
 חיישין לרוב הפוסלים אותו לכהונה על דעתו מטעם דלא
 חלקו בכשר הולד ממילא דהוא כשר ג"כ לחליטה ולא
 חיישין לכותי מטעם דלא חלקו בהכשרו. ואשר כתב לי
 מעלתו בשם הגאון מהר"י בללא"ש כי הסכים שלא לקרותו
 בשם רב להיותו בזיון לתורה כי נקל בעיני הסריות, כבר
 כתבתי למעלתו כי כמוני כמוך אם בעיניכם אין כתר זה
 כולמתו כאשר לדעת האמת בעלמו כן הוא. אך אם כיוון
 לומר שהוא בזיון לתורה להסמיך פגום כמוהו לדעתו לא
 גרע שהוקי מגר וכמה גרים מלאו בהנאים ואמוראים וכן
 אמרו ז"ל (בוריות פ"ה) ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה. וידעתי
 בנזכר לומר דגר כקטן הולד דמי ועדיף משחוקי וממזר
 ת"ח הוא קודם לכ"ג עם הארץ אבל אין קורין אותו לס"ת
 בשם רבי. אך האמת מליץ מכל לך וכהנה רבא אכשריה לרב
 מרי בר רחל ומייהו בפורסי דבבל (יבמות דף מ"ה ע"ב),
 ואף על זה יש להשיב, ויהי מה זה דרכי כסל לדבר נגד
 מלכים ולא אבוש. ובפרט כי גרש גרשתי ממכ"ת לחוות
 דעתי באלה, ומענותותיה דמר דברתי דברי, אך חלילה
 חלילה לי להכריז אחר המוסכס בבית דינכם הלאה. וכבר
 קבלתי זה ח' ימים מגילה עפה ומוטפה מבעל הדין בעלמו
 מלאה סוג וחללה. והכחמתי שלא להשיב לו אחרי רואי
 הסכמתיכם. ועדיין לא הרליתי הדברים לפני מעלת א"א
 הגאון מכל הנכתב בינינו כי הוא זקן בא בימים ה' יוסף
 ימים

סט (* שלב"ת להיות הימים האלה יומי דערידי צ"ע
 אינשי אבא בקלרה ואשיב על קונטרס
 מעלתו ואפס קללו המלטרך בעיני. כ"ת השיב עלי ממחלוקת
 ר' יוחנן ור' אליעזר דפליגי אם המכשיר בה מכשיר גם
 בבחנה, אך להכשיר הבחנה לכהונה יותר מאמה לא עלה על
 דעתם. כבר העירותי זה הספק בעלמו בכתיבי השני אשר
 כתבתי למעלתך. וכל התירון מבואר בדברי הראשונים כי
 המכשיר הבחנה לכהונה מכשרה מ"מ דמאחר שהתירוב לבא
 בקהל לא חלקו בהכשרה. והגע עלמך כשרוב פסולים אלא
 מכח שהיא ארוסה איך נחיר הולד לקהל ולא נחירוב
 לכהונה משום חשש ממזרות ויהיה הולד ממזר לזה וכשר לזה,
 אין זה בעיני כ"א חוכא ואטלולא. אלא ע"כ לומר דמאחר
 שהתירו הולד לקהל ואפילו לכתחילה ברוב פסולים הכשירו
 ג"כ לכהונה ח"ע"ג דאמה לא תגשא עד דאיכא תרי רובי .
 והוספתי מדילי דבכל מקום שהתירו הולד לקהל התירו
 ג"כ לכהונה אפילו כשהרוב פסולים מכח דרוב העיר אין
 משיאין לכהונה והיה אפשר להתירו לקהל ולאסורו לכהונה
 אפי"ה הכשירו הולד גם לכהונה ולא חלקו בהכשרו מאחר
 שהאמינו לה על הולד מעוות לא יוכל להקון האמינו על
 כל דבר הנוגע בכשרותו. שוב בא אלי מכ"ת בחורפיה מהא
 דאמרינן בגמרא (קידושין דף ע"ד) אבא בחול היה קורא
 לשחוקי בדוקי וכו' עד כמאן כר"ג עד וא"ר יהודה כלכה
 כר"ג, חדא להכשיר בה וחדא בבחנה, הניחא למ"ד שלדברי
 המכשיר בה פוסל בבחנה אלא לדברי המכשיר בה מכשיר
 בבחנה אבא שחול שאי אהא להשמעינן, אי מההם ס"א
 דוקא ברוב כשרים אבל ברוב פסולים לא קמ"ל ודקדק
 מעלתו מדלא קאמר אלא משמע דלא חזר בו מתיירון הא
 בה והא בבחנה ותרווייהו לריכי, והוכיח מזה מעלתו מה
 שהוכיח. דע אחי הגדול שפלפול זה קראתי מן כי לא ידעתי
 מה הוא. כי איך יאמר אלא וכתירון הראשון בתקפו עומד
 לדעת הפוסל בבחנה והרי זה כמי שאומר ר' אליעזר יתרו

(* תשובה זו היא מפקנת תשובה כ"ד לעיל המדברת מענין זה .

שאלות ותשובות הרמ"א סט ע עא

ימים על ימיו, ופורק ממנו עול הכתיבה. ובזוה כתב מעלתו הראשון הלעתי לפניו שאלת מעלתו והיחס תשובתו אלי כי אכחזב הנראה לעיני וחולי בימי החג בע"ל חשלה על דברי מעלתו ודברי ודבר מה ירחמי אודיע למעלתך. הנה נא אחמו יהודי אחד אשר קנה כל הרי"ף הנדפסים בסבינויעה וחס יפס מאד והוא יתנס לי פה לדעתי בארבע שקוד"י וחלי (משלנו האחד). יועלני אדוני חס חקח אותם גלח עדיכם, ובעד כמה ימכרו שם חס חשלה שם נ' ועלת מעלתו הנחמי וש"ס. שארך ונרלע לאהבת מעלתו שמואל יהודה בן הגאון כמה"ר מאיר י"ץ קאצינלבוגן. יום ב' י"ב ניסן שי"ט לפ"ק. חס בחולי שגיתי ידינו מעלתו לכף זכות כי חי נפשי כתבתי על רגל אחת וטרדות רבות סבבוני מבית ומחוץ שלום למע"כ :

ע כבר נדפסה לעיל בסימן ט', וסופה מתשובת רש"ל לעיל בסימן ס"ח, ואין להכפיל הדברים :

עא מה שנשאל הרמ"א והשיב ונדפס לעיל בסי' ג', וע"ז השיב מהרש"ל ונדפסה לעיל סימן ד', שוב השיב הרמ"א ע"ד מהרש"ל לעיל בחשו' סימן ח'. וע"ז השיב שוב מהרש"ל :

יסגא שלוחך. וירומס דלוחך. ויפולו מטינותיך אהו' שאירי המרומס משה י"ץ. מה שראית להלוק על דברי שכתבתי שכ"ע מודים בטעמא שפירש הרשב"ם (ב"ב קנ"ח) לפי שהראוי אינו נמכר כלומר מאחר שלא באו הנכסים מעולם ליד אבי הבן וכתבת וז"ל ול"ע דבר זה כי הטור כתב בהדיא סי' רי"א דאף במקום דמכירתו מכירה כגון במקום שאמר מה שאירש היום מכור לך אפ"ה יכולין לומר מכח אבוב דהבא קאחינן כו והרחבת בעיני שהטעם שלא יוכל למוכרן כו' והטעם שלא באו הנכסים מעולם ליד האב תרי מילי נינהו ודברי רשב"ם הוא בכלל דברי הטור אבל לא להיפך כו'. אשתומם על המראה דאם כדצריך שהטור סבר דאפילו בנמכר ממש חוזר ומוליא ח"כ אמאי לא כתב בנמכר ממש כגון לרבינו חס שאומר שדה זו שאירש מאבא דהוי מכר כמו שכתב הטור משמו בלי מחלוקת ולא הוה לריך למידחק נפשיה ולומר צמי שאמר מה שאירש מאבא היום דאיירי דוקא במוכר מעט לעורך קבורת אביו והוא מילתא דלא שכיחא חלא בודאי היכא דהוה מכר גמור פשיטא שאין הבן מוליא אפילו בטעמא דמכח אבי אבא קאחינא חלא דוקא כה"ג שנמכר לו מה שאירש מאבא היום שאינו מכר כלל לפי שאין אדם מקנה דבר שלב"ל חלא שחכמים תיקנו הדבר משום כבוד אביו ומשום כדי חייו כדאיתא בפרק קמא דמליעא. ואם כן דוקא היכא שהבן קיים הוי מכירה מדרבנן וכשיבא לידו לא יוכל לחזור אבל היכא שמת בודאי חלא המכירה שהרי לא בא מעולם לידו כמו שכתב הטור דאל"כ מה מועיל טעמא מאחר שלא בא לידו מאחר שקנהה ממש בקניין גמור. ויש נפקותא בדין זה כי לפי דצריך אף היכא שאמר שדה זו כו' מוליא הבן מיד הלקוחות וליתא. ומה שכתבת שהרי הסוספות נמי לא ס"ל כדברי הרשב"ם שהטעם מבוס באינו נמכר חלא עיקר הטעם מבוס דמכח אבוב דאבא קאחינא דאל"כ מאי הקשו התוס' בהחלה חלא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו' אדרבא היא הנותנת מבוס דאין אדם מקנה דשלב"ל יכול לומר מכח אבוב דאבא קאחינא כך היא תמלית שחילתך כי שגיתי הלשון שלך כי בחלק מחילות הרגשתי שלא הנותנת אותו הדבור יפה שכתבת וז"ל שהרי ע"כ לריך להודות כשהוא גוסס כו' מה בא הודאת גוסס לכאן חלא שהתוס' מוכיח מנוסס שאין אדם מקנה דשלב"ל היכא שמת הבן קודם שגפלו בירושא, אבל אין זה תועלת לדברינו, ע"כ אינה מזה ואומר לא אוכל להתאפק בודאי כי ייים עג אמר להא מילתא דבודאי לפי סיוס קושע דברי

התוס' שמפרשים שהבן מוליא בלא דמים סוברים כמו שפי' רשב"ם חלא מקודם שהוכיחו שהבן מוליא בלא דמים הוי מבינים התלמוד כפשוטו דאיירי לענין חזרת המקח ואז בע"כ היינו מוכרחים לפרש שהמכר היה קיים לולא שהבן בא ומוליא מיד הלקוחות וע"כ תמזה התוס' מה ששאל התלמוד ולימרו ליה אבוב זבין ואת מפיק כלומר וזו היא שקשה בד"מ חלא אין אדם מקנה דשלב"ל ומש"ס מוליא ומבטל המקח עד שהוכרחו לומר דמפיק בלא דמים קאמר וזה נגד הסברה חס לא שנאמר שאינו נמכר ממש דאי נמכר ממש נהי שבה יורש לבטל המקח מ"מ לריך לסלקו בדמיו שהרי קנה בקנין ממש. ועוד מאחר שלא ללכך לאדחוקי ולומר דאיירי לענין בטול מקח חלא לענין דמי למה לא נפרש דאיירי דוקא בכה"ג צמה שאינו נמכר אבל בדבר שנמכר אין הבן מוליא כלל מיד הלקוחות אפי' אחא מכח אבוב דאבא שהרי קדמה מכירתו כדפי' לעיל בפסק הארוך ותדע שכן הוא שהרי ר"י מפרש בסוף הדבור דאיירי בנכסים שכתב האב לבן וכגו' וס"ל לשלחו מהם כו' יוחנן דאמר לא קנה כו' מכלל לריש לקיש דאמר קנה לוקח לא אמרינן שהבן מוליא אף שבה מכח אבי אבא ולפי דצריך שפי' יתכן לומר דאפילו כה"ג מוליא הבן אף שהוא נמכר ממש ס"ס מאחר שלא באו מעולם הנכסים לידו שהרי היה לאב הזקן צבן קנין פירות כל ימי חייו ונהי דלא הוי כקניין גוף מ"מ קרויין בנכסים שלא באו מעולם לידו. וע"כ לפי דצריך אין מבין הטור הסוגיא דיש נוחלין דקי"ל כר"ל דאמר קנה לוקח ואמאי אינו מוליא צנו מיד הלקוחות מכח אבי אבא ואף חס תאמר שאין כאן כן כ"ס שיוליאו יורשי האב חלא בודאי כל היכא שנמכר במכירה גמורה שוב לא יכול להוליא בכה ירושה אפי' אחא מכח אבי אבא חס לא שתדחוק והאמר מאחר שאביו הקנה לו גופו מחיים קרוי כאילו באו הנכסים לידו אבל אין טעם לדבר. ועוד לפי דצריך שהתוספות ג"כ ס"ל כדברי הטור ואף היכא שנמכר מ"מ יכול הבן להוליא כו' ח"כ נמתי הקשו בתחילת הדיבור חלא אין אדם מקנה דשלב"ל כו' אמאי לא תירלו דאיירי בנמכר לו מה שאירש מאבא היום כו' כדברי הטור, חלא בודאי אף כהאי גוונא אינו מכר לכשימות הבן מקודם ואם כן מה זו היא בקשה בד"מ דלימרו ליה אבוב זבין כו' כדפרי'. וח"ל אמאי לא תירלו התוס' דאיירי בנמכר לו שדה זו וכפי דברי ר"ת אפשר דלא ס"ל בפשיטות דברי רבינו חס שהרי צפ"ק דמליעא לא הזכירוהו חלא בפרק מי שהוא נשוי חילק ר"ת הכי מכח קישיא וחס כתבו התוס' דאין ראיה לדבריו לפירש"י. גם מה שהביא ראיה לשם מהא דכהא וחוקי בדהו זו פשיטא שאינה ראיה שהרי פירשו כל המפרשים דלא איירי כהא לענין מכירת המכר חלא לענין חזרת מטות שמוליא בלא דמים ממלוה. ועוד אפשר דס"ל לפי האמת היכא דהוה נמכר ממש אין הבן מוליא מיד הלקוחות ומש"ס לא ניחא להו לאוקמי בהכי כדפרישית לעיל. ומה שהקשית על דברי שכתבתי שאף הטור בע"כ ס"ל ב"ח גובה בראוי מדקא פסיק שהבן מוליא בלא דמים וכתבת כ"ס כשהינו גובה מן הראוי והרחבת המליצה ובכף כתבת וז"ל ואין להקשות על דברי מיין לטור שהבן מוליא בלא דמים שהרי התוספות לא הוכרחו לזה חלא מכח קוביית כו' עד די"ל דמסתבר לטור דהא בשה חליא כו' וכסם שאין מכירתה מכירה ה' שמוליא בלא דמים כו' ע"כ. כך דרך כלל מכתב שעשית עלמך כאילו אינך מרגיש, פשיטא שזו היא עיקר ראייתי ויסודי שהרי התוס' לא הוכרחו לזה חלא מכח קוביית חלא הכי הוי מפרשין כפשוטו לענין ביטול מקח וכ"כ הרשב"א להדיא ומנין לו להטור לפסוק שיולא בלא דמים. ומה שלא הזכירו הרמב"ם והרשב"א בדבריהם דמוליא בלא דמים כו' אדרבא זהו סיוע לדברי שהכל תלוי צמה שאינו נמכר שהזכירו בדבריהם דאז מוכרחים אנו לפרש דאיירי שהבן מוליא בלא דמים מכח קוביית התוס' וכמו

שפירש

בו מחוס ודבריו צפסק הארוך אשר קבלתי הכל מוסתר
 ונפרך מיניו וביה אס תעין כחצוי סעב בלכך ותודה על
 האמת וא"ל יכה כמוס האלך ולא תלמדך להשיב עוד . ומה
 שכתבת ותמסת עלי לפי טעמך שמלוס נקרא מוחזק לגבי
 צ"ח וכתובה לפי שסס קדמו למלוס ואז הים מוחזק וסקשית
 א"כ לא יגבו ממלוס שקודם לכן כו' ודחיה אותה בקנה
 רלוך דמשום לא פלוג כו' , אטו מכוס לא פלוג יוליחו ממון
 היתומים שלא כדן שהרי אין כאן תקנה שיפול עליהם לומר
 לא פלוג כי לפי דבריו מכה דינא גובה מן הראוי , בשלמא
 לפי פירושי שכתבתי דאלמוס רבנן לכחובה ועשאוה מלוס
 לגבי מוחזק כדי שלא יפקיע כל אדם כתובה אשהו באשראי
 לפי זה שייך לומר לא פלוג דמאחר שאלמוס לכחובה א"כ
 גביה מכל הלוואה דלא אלמוס למחליה . ומה שסקשית אחוס'
 דפרק מי שמת (שס) שכותבין שאין להוכיח שצ"ח גובה בראוי
 ממה שגובה ממלוס דהיינו משום דר' נתן כו' תיפוק לכו
 משום טעמא דכתובה , שזה לק"מ דלמס לכו לאדחוקי משום
 טעמא דאלמוס מאחר שגובה מן הדין משום דר' נתן . ועוד
 הא דכתובה אשה גובה ממלוס לא כך ברירא לכו להוכיח
 טעמא מינה אלא שהוכיח דין זה מפרק הכותב אבל לא
 נאמר להדיא בשום מקום לאפוקי צ"ח לכ"ע גובה ממלוס
 כדאיתא להדיא בים נוחלין וכן יראה להדיא מאשרי דפרק
 יש זכור שכתב שצ"ח גובה מדר' נתן וגבי כתובה כתב
 דעמא דבר להגבות כו' משמע דשניהם כחדא גובין שהרי
 לא חילק אלא שזה מכה הדין וזה מכה המנהג שאלמוס
 לכתובה אשה ובמחילה מר פסק הדין לפי חוכו שלא כשורס
 שכתובה אשה . הינה נגבית אלא ממלוס שלום אה"כ כי לא
 היבתימיט בשום פוסק שבעולם אלא סתמא כתבו שצ"ח
 וכתובה גובה ממלוס , ועוד שהחוס' פרק יש זכור השוו
 לגמרי כתובה אשה לצ"ח אף בטעמא דר' נתן וכתבו שבין
 צ"ח בין כתיבת אשה גובה ממלוס מדר' נתן אלמא דדין אחד
 לכן , רק שלא מלאנו לבי לומר בטעמא דר' נתן מספיק
 בכתובה אשה מאחר שלא ניתנה כתובה לגבות מהיים כאשר
 כתבו החוס' בכמה מקומות בניטין ובצ"מ והעליתי אותם
 הדברים בחיבורי . ותמה אני עליך לפסוק במהירות שכתובה
 אשה אינה נגבית ממלוס הקודם לה . ומה שסקשית לפי טעמי
 שלא יפקיע כו' הלא בימי הגמני התלמוד כו' לא היתה
 כתובה נגבית ממטלטלי דיתמי אלא דלא חבו חכמים להפסד
 כתובה אבל מטלטלי מכוס דלא הים שכיח כו' , אמת מה
 יפה הקשית אבל מ"מ אומר אני נכי דעיקר סמיכתה
 אנטרקטי היכא למיחס להפקעה דהי אפשר לאדם או שלא
 יחא בעל קרקעות או בעל סיקפות ואשראי ואס היית אומר
 שאין הכחשה נגבית ממלוס אלא מקרקעותיו רוב בני אדם
 לא יתנו בעלי קרקעות אלא בעלי סיקפות ואשראי כדי
 שפסק כתובה אבל מאחר שהיא נגבית אפילו ממלוס בשום
 פנים לא מפקע כתובהה שהרי אף המלוס נגבית ממקרקעי
 ותמלא שהגבה ממקרקעי בכתובה ועוד אפשר בלא הפקעה
 אלמוס לכתובה שכתב נגבית אף ממלוס הגבה ממקרקעי
 דשכיחי יותר ממטלטלין בימי חכמי התלמוד . דברי שלמה
 לוריא :

עב שאלה ראובן שהיה חייב לשמעון כך מה ולוי
 אחי ראובן נשתעבד עמו נגד שמעון בעד
 הסוב הכוא ואחר כלות זמן הפרעון בא שמעון לגבות
 מטותיו והרווחו הזמן ביחד ו א נשתעבד ראובן נגד שמעון
 רק לוי דבר עם בן ראובן שנכנס עמו לבעבוד נגד שמעון
 ונחנו על זה כתב ידן ערבים קבלנים זה כנגד זה כדרך הארץ,
 לאחר ימים נפלה מחלוקת בין ראובן ללוי אחיו וחשבו יחד
 ואמר לוי לראובן הלא אני מחוייב לפרוע בעדך במקומות
 שנשתעבדתי בעבורך וחשב גם חוב זה של שמעון עם שאר
 חובות ואחר כך השוו עלמן החאים הנ"ל שלוי יפרע כלל
 החובות שנשתעבד בעד ראובן אחיו ונגד זה עשה לו ראובן
 פטור

שפירם טרשצ"ח אבל לפי דבריו שכתבת שהטור מיישב
 השאלה צע"ח ומוקי תלמודא דאירי בכס"ג שמכר לו מה
 שאירש מאבא היום ששפיר נמכר א"כ מניין לו שהבן מוליח
 בלא דמים אס לא כדפי' שאף הטור סבר כדעת החוס'
 אלא שרבותא קמ"ל דאף בכס"ג שמכר לו מה שאירש מאבא
 היום אפ"ס הבן מוליח לפי שאינו מכר כלל כשמת הבן בחייו
 וכדפרישית לעיל . ועוד שדבריו סותרים זה את זה שכתבת
 דהא בהא תליא בלא רחיס ואדברי הרא"ש דקדקת בפסק
 שלך מניין לו שהבן מוליח בלא דמים א"ל שסקשה להרא"ש
 קושית החוס' כו' אלמא דבלא רחיס וקושית א"ל שהבן
 מוליח בלא דמים . אף שבאותה רחיס שכתבת בפסק שלך
 שהרא"ש בודאי קשה לו קושית החוס' וז"ל ויש להקשות
 דמנ"ל להרא"ש דאפי' הדמים שקיבלו אין לריך להחזיר אלא
 ודאי גם לו קשה הקושית של החוס' למה הוא קשה בד"מ
 דילמא היינו טעמא משום דאינו נוטל בראוי ולכך פירש
 דלזו הוא הקשה דאכילו הדמים שקיבל אינו לריך להחזיר
 ובזו אינו מהפיק טעם בראוי וכן כתב הר"ן להדיא כו'
 עכ"ל . חי ה' לא אדע מה אשיב חורפי דבר כי מרגיש אני
 שלא ירדת כלל לשורש של דברי החוס' עד שעוררתי אותך
 בענין אדרבה כשאנו מפרשים באירי שהבן מוליח מיד הלקוחות
 אז קשה תי"ל שצ"ח אינו נוטל בראוי ואכתי מה קשה בד"מ
 שהבן מוליח מיד הלקוחות בלא דמים . אבל בשאלו מפרשים
 דאירי בביטול מקח איך בא לכאן קושית דב"ח אינו נוטל
 בראוי הלא מדבר העניין בביטול מקח וכן דברי התנא
 מקושרים מאחר שאירי מוליח בלא דמים כו' תיפוק ליה
 דב"ח אינו נוטל בראוי וכן כתבתי בפסק שלי . ובטוח אני
 במעלתך שעכשיו ירדת לשורש של הענין אבל לא מקודם .
 וכן מה שכתבת דמוכח שפיר מדברי הר"ן אף היכא דלא
 נוהגי טעמא בראוי אינו משתעבד כפי מה שתיירתי דברי
 החוס' דאף אס הב"ח אינו נוטל בראוי מ"מ הוא קשה
 בד"מ שיוציא בלי דמים ויהיה עדיף יותר ממורישו כו' ומר
 הבין ממה שצ"ח אינו גובה בראוי ומה שראוי אינו משתעבד
 הכל אחד וטעית טעות גדול דבודאי החוס' סברי לכו אף
 לפי תירולס בראוי משתעבד דהיינו דשלב"ל דאל"כ הך האב
 הים מוליח בלא דמים שהרי לא היה לו עליו שיטעבד כלל
 אלא שהים מחוייב לבלס הממון שקבל ממנו ומ"מ יש נפקותא
 בדין שהם היה מוכר אה"כ לאחרים היה מוכר אפילו
 אין לו לבלס דמיו ללוקח ראובן ודוק . ואתה הגהת עלי
 במה שכתבתי שאף רשצ"ס ס"ל בראוי משתעבד מאחר
 דהבן מוליח בלא דמים וכתבת מי יתן ואדע דברי מר כ"ס
 אס אינו יכול לטעבד דהבן מוליח בלא דמים כו' ע"כ. האלכיס
 בושני מדבריו כי לבן לב ארי וא"ך נכבשת בזה דאסיכבור
 רשצ"ס בראוי אינו משתעבד לא יכול לפרש כלל דשמעתא
 אירי שהבן מוליח בלא דמים ומכה דקאמר מכה אבי הלא
 קאתינא וזו היא שקשה בד"מ דס"ס הדר קושית לדוכתא
 מאי קשה בדיני ממונות הלא לא משתעבד מעיקרא ולא הל
 עליו שיטעבד ופשיטא שמוליח בלא דמים ותמה אני איך הכנת
 דבור החוס' (צ"ב קנ"ט) ופירש ריב"ס דהיירי שמוליח בלא
 דמים כו' ולפי זה ז"ל דס"ל דארכ משתעבד דשלב"ל כו' איך
 מקובר זה לזה א"ל כדפרישית . אבל מה שפירשו החוס' אה"כ
 דב"ח נוטל בראוי כו' , על זה כתבתי שהינו תירוך מוחלט
 כו' כמו שפירשתי דאפילו אינו גובה מן בראוי מן היתומים
 מ"מ קשה הוא בדיני ממונות שיוציא בלא דמים אבל אי לא
 הוי אפילו משתעבד כלל פשיטא שמוליח בלא דמים , פקח
 עיניך בדברי החוס' וראה שזה שיכול לטעבד דשלב"ל כו'
 וב"ח גובה בראוי תרי ענייני הם מכל וכל . ועוד איך הכנת
 בפסקי שכתבתי שהתירוך של חוס' אינו מוחלט ויכילנא לומר
 שצ"ח אינו גובה בראוי וא"כ איך כתבתי בכוף דאס יסבור
 דשצ"ס כחוס' דס"ל בראוי משתעבד כו' א"ל כדפרישית
 אלא שלא דקדקת יפה . ועתה כל מה שסקשית על דברי אין

שאלות ותשובות הרמ"א עב עג

במקום השטר דהא מקשו הסם אהא דאמרין הסם צמתי' עדים שאמרו אנוסים היינו קטנים היינו אם כתב ידם יולא ממקום אחד חינו נאמנין ומקשו הסם ואמתי לא מהימני במגו דאי צעו אצרו פרוע הוא ומשני דמאחר דמקויים הוא ואין סדרי דלא היו פסולים ואנוסים היו כמגו במקום עדים וכו', והשאלה איכא למידק דהוי כמגו במקום השטר אלא ש"מ דאמרין מגו במקום שטר אם לא במקום דאין סדרי דמשקר בטענתו דכוס מגו במקום עדים אבל במקום דליכא למיקם עלה דמילתא פשיטא דאמרין מגו במקום שטר וכ"ש בגזון דידן דליכא כאן שטר כלל דהא בן ראובן לא נשתעבד רק נגד שמעון ולא נגד לוי ומאי מהני שטר של שמעון ללוי דלא נאמר מגו ופשיטא דאם כבר פרע לוי לשמעון הוה מלי בן ראובן למטען נגד לוי פרעתי לך כמו דאמרין פרק גט פשוט (דף קע"ד) לגבי ערב שילא שטר חוב מחתה ידו אינו יכול לגבות בהותו שטר אלא ח"כ כתב לו המלוה קבלתי דהוי שלוחו של מלוה וכמו שפסק הטור סי' ק"ל ח"כ שמעיין דאין זה השטר שייך לגבי הערב כלל. וס"ה בכאן אין זה השטר שייך ללוי כלל ואם כן אמתי לא נאמר מגו כנגדו דלא יוכל למימר שטרך בידי מאי צעי דהא לית ליה שטר מינייה כלל. וכן כתב הטור בהדיא סוף סי' ע"ד וז"ל איש ואשה שלוו מאחד היא חייבת לפרוע החלי מחובתה שהיא לענין חלי החוב כאילו לוחה בפני עצמה ואם הצעל או יתומים פרעו כל החוב חוזרין ונפרעין ממנה החלי ואם הצעל קיים והיא עושה אתה לקחה כל המעות אלא שאני נכנסתי עמך בשטר אינה נאמנת אלא במגו דפרעתיך החלי עכ"ל. הרי קמן גזון דידן בעלמנו דפסקו דבמקום דאית ליה מגו דפרעתיך יוכל למימר אתה לקחה כל המעות אלא שאני נכנסתי עמך בשטר וס"ה כאן במיגו זה דיוכל למימר אתה לקחה הכל במגו דאי צעי כפר ליה מה שתחת ידו והוא פשוט לדעתי. ועוד נראה כאן לזכות בן ראובן נגד לוי מאחר שהוא כתב לראובן שהוא יפרע כל חובותיו שנשתעבד בעדו א"כ לריק לפרוע גם זה החוב דזהו ג"כ מה שנשתעבד בעדו דהא אם ירצה שמעון יוכל להצוץ מכל החוב ח"כ זהו מקרי ג"כ בכלל חובותיו. (ע"כ נמלא בהשקף):

עג עיאלה

בני עיר אחת שנשאו ונשאו זה כנוס שנים בעיר אחרת כאשר היא שייכה לב"ד שלהם והיא שייכה לפרורא דידה ולא מיחו בני העיר בכן משום קדירא דבי שותפי והף כי לפעמים גברה ידן של הנושאים והנושאים שלא מיחו בכן אבל כל פעם לווחו בני העיר על הנושאים ונוהגין במקומן בלי רשותן ולית דאשגח בהו ולבסוף נתגלגל הדבר עד שהקפס ידן של בני העיר והכריחו הנושאים והנושאים לדון וישבו דיינים על זו ומלאו פשר דבר בין בני העיר ובין הנושאים והנושאים שכל זמן שיבא להם שותפין בעיר הגדולה הנושאים ונוהגין שמה יחנו סך מה לעזר המס של בני העיר והוא לא יוכלו למחות מליבא וליתן עממם ועמד כך זמן ארוך והך כך נשתרצב מריבה בין בני העיר ובין מקלח הנושאים והנושאים באמרם שפגעו בכבודן וזלזלו את בני העיר ונתקבלו כהרנגולים של בית בוקיא ועמדו ראשי ועובי העיר ותקנו שלא ליתן עוד לבני עיר אחרת לישא וליתן בעירם וגזרו על בני עירם בגזירת הקהל לבלתי השתתף עוד עם בני העיר אחרת. ועל זו מפרעמים בני עיר אחרת באמרם האיש אחד יחטא ועל כל בני עיר אחרת תקלפו ועוד שאין כח לכם למחות בנו מלעסוק בעירכם מאחר שכבר נחפשו הדבר בינינו ועוד שבגזירותיכם אתם מזיקים לרבים מבני עירכם שחפלים בנו מאחר שאנו מוזלים החורותינו גבייהו והף שמקלח בני העיר רואים להשתתף עמנו. ובני העיר אומרים אף אם נתפטר הדבר החילה יש לנו כח לגזר ולהקין מה שגדלה צפרע על בני עירנו שלא להשתתף עמכם והף כי הפשרה אינה נלחית רק יש כח לבני העיר לתקן

מס

פמוד על מה שצידו משל ראובן ואחר כך בא שמעון לגבות חובו מלוי ובן ראובן טען שלא אתה ידעת שאין לי פרוטה בזה החוב אלא שאני נכנסתי ערב בעד לוי דודי וערב שלא בשעת מתן מעות לא משתעבד בלא קנין ושמעון מודם בדבר שכן ראובן נשתעבד בעד לוי. זאת ועוד אחרת נפל בזה כי בן ראובן טען על לוי מאחר שנשתעבד בעדו לשמעון שיפטרנו ולוי כופר ואומר שלא נשתעבד בעדו וסיים לו חלק בערבות בעד ראובן כמו שהוא נשתעבד בעד ראובן ולא נשתעבד בן ראובן בעדו רק בעד אביו ראובן והלא בן ראובן חופס משל לוי ואומר מאחר שאני מוחזק משלך ואין כאן רוחה אני נאמן לטעון כנגדך שערבתי בעדך נגד מה שצדי במיגו דאי בעית איכפר בשלך במה שצדי ולוי טוען שלא אמרין מגו נגד השטר. עכ"ל השאלה:

תשובה

ברור הוא דערב שלא בשעת מתן מעות לא נשתעבד וכדפסקין בהדיא בגמרא סוף ב"ב ואין חילוק בזה בין קבלן לשאר ערב מדקאמר הסם (דף קע"ו) הוה דאמר ר' יוחנן הלכתא כר' ישמעאל דאמר ערב היולא לאחר תחום שטרות גובה מבני חורין פליג ארב נחמן דאמר ערב שלא בשעת מתן מעות צעי קנין ואם היה לחלק מנ"ל דפליגי דלמא ר' יוחנן בקבלן קאמר ורב נחמן מיירי בלא קבלן אלא ש"מ דאין לחלק, וכן כתב בח"מ סימן קכ"ט בהדיא דבכל מקום דבערב לא משתעבד גם קבלן לא משתעבד ושאין לחלק ביניהם אלא לענין שיעבוד החוב, וכן נראה שם דעת הרמ"ם והתוס' דקבלן ג"כ צעי קנין, והוא דגרים שם והלכתא ערב דב"ד לא צעי קנין ואידך כולו צעו קנין ואפילו ערב קבלן בכלל כדמשמע במרדכי שם וגירסת הרמ"ם הוא גירסת הרמ"ם וס"ה פכ"ה מסלכות מלוה ולוה והף ע"ג דרשב"ם לא גרים ואידך כולו צעו קנין לאו משום דאית ליה דקבלן לא צעי קנין אלא משום דלא לריך למגרם הכא כמו שכתבו שם התוס' טעם גירסת הרשב"ם, ומאחר דכל בני רבנותא ס"ל דקבלן צעי קנין פשיטא דפסקין כותיהו (ודלא כר"ם שכתב במרדכי בשמו דקבלן לא צעי קנין). גם אין לחלק בין נתן לו שטר על הערבות בין ערב לו צעל פה דבכל ענין לא משתעבד בלא קנין כמו שכתב הטור בהדיא סי' כג"ל וכן כתבו התוס' שם בהדיא בשם ר"ח. ולכן נראה דאם צעל השטר מודם שכן ראובן אינו אלא ערב בעד לוי ושלא היה בשעת מתן מעות פשוט הוא דבן ראובן פטור ואם יש כפירה ביניהם לריך צעל השטר ליצבע ואע"ג דכתב המרדכי כוף גט פשוט דאם החזיר לו שטר או משכנו הוי כערב בשעת מתן מעות וכאן החזיר לו שטר שהיה משועבד בן ראובן וח"כ נכנס בנו במקומו והוי כערב בשעת מתן מעות. נראה דשאני כאן דלא ידע הערב מחזרת השטר על פיו וזה לא נחייב הערב דלא נחייב הערב אלא במה שידע והוא פשוט. ועוד דכאן לא החזיר כל השטר אלא שחלק עלמו מראובן ועדיין שיפטרנו של לוי קיים ולא מידי צעד על פי בן ראובן כי ידוע שאף אם היה ראובן משועבד אי אפשר לגבות ממנו אלא מלוי שהוא עשיר נכחי, מיכו ל"ע. אך נראה לזכותו מטעם שני דנאמן לטעון שנשתעבד בעד לוי ושהוא החייב במיגו דאי צעי כפר מה שתחת ידו דאמרין מיגו במקום שטר כדאמרין בסוף המוכר בית (דף ע"ו) דהמפקיד אלל חבירו בשטר יוכל למימר ליה החזרתי ולא יוכל לומר שטרך בידי מאי צעי במגו דנאנסו וכן פסקו שם הרמ"ם והרמ"ם וכן פסק הרמ"ם פ"ג דהלכות שכירות וכן אמרי' פ"ב דכתובות (דף י"ט:) דאמר מר בר רב אשי עדים שאמרו מודעת היו דברינו נאמנין במגו דאי צעו אמרי אין זה כתב ידו ואע"ג דרב נחמן פליג הסם וס"ל דאין נאמנין דמאחר דמודים בשטר לא אתי צעל פה ומרע לשטרות הלכה פסקו כל הפוסקים כמר בר רב אשי דנאמנין ועוד דמוכח הסם (דף י"ח ע"ב) מדברי הסופרות דאמרין מגו

מס שירלו ואין מוחס בידם . עכ"ל השאלה הראשונה :

עוד שנית נשאלה שאלה כי אלו בני העיר רולים לכוף אלו הנושאים והנותנים בעירם שיטעמו עמם לדין בעירן בעבור קלת תביעת מסים שיש להם עליהם מאחר ששייכות לב"ד שלהם ואב"ד אחד לכולהם ואלו אומרים שאין מדינם להיות נתפסים בעון כל עירם אך רולים לליית להם בעד חלקם ועוד נוסף שיש להם שער חירות לפי דבריהם שזה זמן מה עמדו ב' ראשי העיר עם בני עירן ביריד לובלין לפני פרנסי המדינה ומילצו ביניהם שבני העיר הגדולה לא יהיה להם כח להשתדל על בני העיר הקטנה להזמין לדון לפנייהם ולא בשום השתדלות מבלעדי אס יתרגש ח"ו שום בלבול כללי לצורך מס או לצורך עלילות שקר ח"ו שיסו בני ג' המדינות יחד בפירוש אפי על אותן חילוקים יכולין בני העיר הגדולה להזמין בני העיר הקטנה לדון בעיר הגדולה . [ובני העיר הגדולה] משיבים שאלו התביעות הם כללים ועוד נוסף כי אינן מזמינין אותן לדון לפנייהם רק לפני אב"ד שלהם ומאחר שבלאו הכי נמלאים בעירם מכה עסקיהן יש להם לעכב עד שיבא דינם לאורם . אלה הדברים הנשאלים :

תשובה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון . דבר פשוט שאין כח לעובי העיר לתקן דבר כי אם על פי הדין והמשפט ולא לילך בחזקה עם היחידים ואין לרבים כח לגזול היחיד כמו שכתב מהרי"ק שורש א' על מעשה כזה וכזה, כתב הרשב"א בתשובה והביאו בר שעת בתשובה סי' תע"ז ועל קהל א' שרלו לעשות תקנה שיפרעו מס מכל נכסים שיש להם בעיר זו או בעיר אחרת והיו עושין זה כדי לחייב יחיד אחד שדר ביניהם, וכשיב' ח"ו מה שאמרת שיש לקהל לעשות דינים וחוקים בדבר זה ל"ל שאין זה אלא גזל ואין יכולין להתנות על הגזילות וכו' והאריך שם הרב בזה, ולכן פשוט הוא שאין כח ביד בני העיר לתקן תקנות רק מה שצדקן מכה הדין ולא מה שתעלה על רוחם וזה לא היה ולא יהיה ולכן נלמדך בזו לירד לעומקא דדינא :

גריסין ב"ב (ח':) רשאין בני העיר להסיע על קילתן וכו' וכחז' שם המרדכי בשם תשובה אבי העזרי דיש כח ביד עובי העיר לתקן מה שירלו דמאחר שסוברו לתקן בעירן הנראה בעיניהם הפקר ב"ד הפקר ויש כח בידן לענוש על זה אמנם ר"ת ור"י ממי"ץ ושאר הגאונים חולקים כמו שכתב שם המרדכי וס"ל דאין כח ביד עובי העיר לתקן דבר שהוא מזיק לאיזה יחיד בלא דעתו והא דאמרין (פ"ק דב"ב דף ח' ע"ב) רשאין להסיע על קילתן היינו אס נעשה מתחילה מדעתו ועבר עליו אבל בלאו הכי לא וכן נראה שם מסקנת המרדכי וכן הוא דעת הרשב"א והריב"ש בתשובה דלעיל וכן נראה דעת מהרי"ק שורש א' וי"ד, אס כן לפוס ריבטא היה נראה דאין כח ביד בני העיר לתקן דבר דאיכא רוחא להאי ופסידא להאי בלא דעת כולם וכל שכן שאין לתקן דבר על בני העיר אחרת שאינן תחת ממשלתם . מכל מקום כי דייקין בהך מילתא נראה דבנדון דידן מלו מעכבי מכהם טעמים הן שיכולים לגזור על בני עירן שלא ישאו ויחנו עמכן הן על בני עיר אחרת שלא יעסקו אללן . חדא דהא מנהג קדום בעיר הגדולה שכל דיניה נעשים ע"י הקהל המבוררים ומתקנין בעירן כל מילי וכל תקנותיהן שמתקנין שנראה בעיניהם שהוא לטובת הקהל תקנתן קיימת אף אס היה בזה פסידא לרבים כ"ס ליחידים אס כן הוי עובי העיר ומבוררים בענין זה כאילו קבלו עליהם דכל מקום הולכים בזה אחר מנהג בני המדינה אס לא היה מנהג גרוע שאין לילך אחריו כמו שכתב ר"ת פ"ק דב"ב גבי הא דאמרין כחם לאתווי אתרא דנהיגי בהולא ודפנא וכו' וכ"ס בעיני הקהל דכולן נידונין ע"פ המנהג כמו שכתב מוהר"ם שו"בגין להביא עידיה מחוך בני העיר העפ"י שנוגעין בדבר מלך המנהג . וכן פסקו האחרונים ז"ל (עיין ב"י בת"מ סי' ז' וכו' ל"ז) לילך בכל עניני הקהל אחר המנהג וכמו

שארריך בזה בת"ס ריש סי' שמ"ב וכו' פשוט דהולכין אחר המנהג בזה מאחר שיש להם על מה שיסמוכו והם רבותינו האומרים שיש ביד עובי העיר כח לתקן מה שירלו וכמו שכתבתי לעיל דבריהם, וכן נשמע בתשובת מהרי"ק סימן א' דבמקום דנהוג לרדות ולכוף היחידים שבבני עירם הרשות בידם לעשות כמנהגן . ועוד די"ל הא דאין רשות ביד הקהל לעשות תקנה להסיע על קילתן במקום דאיכא רוחא להאי ופסידא להאי נראה דהיינו דוקא במקום שעושין תקנה נגד דברי תורה ושלא כדין תורה כדמשמע לשון להסיע על קילתן ר"ל שמסייעין הדין מד"ת כמו שפירש"י בגמרא , אך אמנם במקום שמתקנין דבר ואינו נגד ד"ת הרשות בידן , וחדע דהא בתשובה בר שעת סי' תע"ז פסק דאין כח לתקן דבר נגד היחיד מומחה בדבר אס לא שקבלו מדעתו כדעת ר"ת דלעיל ובתשובה סי' של"ט משמע שס דאפילו במקום פסידא הרשות בידן דכתב שם על בני העיר שרלו לתקן שלא יהא רשות לשום אדם לקדש אשה בלי נאמני הקהל וכחז' דהרשות בידן והשיב שם ח"ו רשות ביד בני העיר לעשות ביניהם גדרים ותקנות ולקנוס העובר עליהם מדין תורה דגריסין ב"ב (דף ח' ע"ב) רשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שער הפועלים ולהסיע על קילתן ולא זו בלבד אמרו אלא בכל ענין שרלו בעיניהם לתקן ולקנוס העובר הרשות בידם אלא לרבותא נקט הכי דאע"ג דהיון דברים כוללים לכל בני המדינה אבל הם כנגד מוכרי פירות לבד או נגד השועלים לבד ואית להו פסידא בככי אף על פי כן הרשות בידן , דה"ג עלה בתוספתא רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה אלא פלוני כך וכך יתן אלא המלכות כך וכך וכן כל מי שתראה פרתו של פלוני בין הזרעים יסא ויתן כך וכך עכ"ל . הרי קמן דפסק דרשות לתקן אע"ג דאיכא פסידא ליחידים בדבר וכן משמע שם באותה התשובה מדברי הרמב"ן, וא"כ סותרין זו את זו אלא דעל כרחין אנו לריכין לומר דדבר שמתקנין על פי הדת כמו בענין המדות והשערים ושכר פועלים שמדינא יש לו קלבה וכמו שדרז"ל (ב"ב דף פ"ט ע"א) ש"ד מלוויים להעמיד אנדרמים על המדות וכו' אלא שהחק לישראל הוא לתקנו בכל עיר ועיר לפי הענין זהו רשות לקהל לתקנו כפי חפצן ורלוס אע"ג דאיכא פסידא ליחידים בדבר וכן לעשות דבר שהוא מגדר מילתא בעיני הפקר ממון מקדש שלא ברשות דהתורה נתנה רשות לב"ד להפקיר ממון מכה מגדר מילתא ולא פירשה באיזה ענין והרשות ביד ישראל לתקן הדבר כפי ראות עיניהם ולפי צורך השעה וכמו שאמרו ב"ד מכין ועונשין וכו' אבל שיתקנו תקנה חדשה שיהא נגד ד"ת כגון ליתן מס מדבר שאין חייבין בו כמו שמוזכר בתשובה הנ"ל לזה אין כח ביד הקהל לעשותו אס לא מדעת כולם ולכן כתב המרדכי כל החלוקים שהם אפיסקא דרשאין בני העיר להסיע על קילתן ולא אדינא שב"ד נותנין על המדות וכו' . ומעכשיו בנדון דידן שבני העיר הגדולה אומרים לתקן שאין בני עיר אחרת ישאו ויחנו בעירן שלא כדת אע"ג דהוי פסידא למקלת יחידים בדבר, הרשות ביד הקהל לתקן להכריח היחידים ולהפסידן כדי להעמידן על החק שחקקו להם הרשות בידן ואס כן נראה דיכולין הקהל למחות ולתקן בקהלה שאין להשתתף עוד עם אלו הנושאים והנותנים כהסיח דתוספתא שכתבתי רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה אלא פלוני יתן כך וכך דודאי מיירי בכה"ג שענין ראייתו אלא פלוני מזיק לבני העיר ולכן הכח בידן לתקן היזקם כאשר ירפולו ודומיא דסיפא כל מי שיראה פרתו של פלוני בין הזרעים יתן כך וכך דהא ג"כ מטעם זה דחוקקין קנס להעמיד דין תורה שלא יזיק אחד לחבירו וה"ה בראייתו אלא פלוני שמיזיק לבני העיר ולכן הרשות בידן לקלוב קנס כפי רלוון ולא מיקרי זה מסייע על קילתן במקום דאיכא רוחא להאי וכו' ולכן אס בני העיר מוחין במקלת בני עירן מלהשתתף עמכם מכה שאומרים שגורמין להם

החן בדבר זה נראה דיכולין לתקן דבר זה כפי רצון לבד
 ישתמשו עמם חף דאיתא למקלחן פסידא בהאי. ומ"מ נראה
 דבגדון דידן מאחר שכבר עבר עליו דין ופסק כמו שמרשים
 כוונתים והנותנים [אין יכולין למחות]. וז"ל השער עשיר
 פ"ב ב"ב הלכות ע"ל. הרי שנתפטר הדבר בין בני העיר
 הגדולה לבני העיר הקטנה ועשיית הפטירה ברצון שניהם
 ועמד כך הרבה שנים וחקקו הנושאים והנותנים ונתנו זמן
 רב הסך שחקקו להם בפטירה הראשונה הרי קיימו וקבלו
 עליהם בני העיר הגדולה ושוב אין בידם למחות וכ"ש שכבר
 החזיקו הנושאים והנותנים בדבר זה וחזקה קיימת כמו שכתב
 המרדכי פרק חזקה הבתים לענין חזקה יבוב. והע"ג דכתב
 שם בשם מוהר"ם דלא מהני חזקה ליבוב מאחר דגם הבתלים
 היו דרים שם פ"ל דומיא דהא דאמרינן ההם (ח"ה דף כ"ט
 ע"ב) הנה בשכונת גואי הוה דיירנה. י"ל דשאני בתם דיוכל
 למימר לה חבתי למחות מהאי טעמא כמו שפירשו התוספות
 אבל במקום דידענו דנתפטר הדבר והיה קיים כך ג' שנים
 פשיטא דהוי חזקה כאלו מכרו להם החזקה ואפילו בלא
 חזקה ג' שנים הויה חזקה מיד ונקו הדברים בכל הפטירה
 שאין לאחר קנין כלום וחזקה הוא מאחד מדרכי הקנאה
 (וכו' קנין) וכן כתב הרשב"א בהדיא מתשובה והובא בב"י
 סי' י"ב דחזקה מהני לבני פטירה כמו קנין. גם נראה דאין
 בני העיר יכולין לומר שיהנו סך יותר ממה שנתנו בראשונה
 כי מאחר שקבלו להם דבר קבוצ מכל ק' סברו וקבלו עליהם
 מידי דהוה אכל שכירות דעלמא שאינו יכול להוסיף על
 שכרו תוך הזמן שקבלו והוא פשוט ואינו לריך לראיה. אך
 אמנם באלו שפקרו נגד הקהל והתריסו נגד נראה דיכולין
 למחות שלא להשתתף עמם דלא יכא אלא נידוי דהקהל
 יכולין לנדות אחד שפקד נגדן * וכדאמרינן פרק אלו מגלחין (דף
 י"ו ע"ה) מנודה לשירו מנודה ליידי אחרת מנודה לעיר
 אחרת אינו מנודה לעירו ומיירי שם שנידוהו לכבודם שפקר
 נגדם ולא משום אורך מלוא דומיא דהא דאמרינן ההם (שם)
 מנודה לרב מנודה לתלמיד מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב
 דאמרינן ההם דמיירי שנידוהו לכבודו אבל לאורך מלוא מנודה
 לכל העולם וכן משמע בתשובת הרמ"א ש"ל כלל כ"ח. וא"כ
 שבני העיר יכוין לנדות לכבודן לא יכא דבר זה אלא נידוי
 מנודה לכל בני העיר דהא הוכחתי לעיל דיש כח ביד קהל
 לתקן מילתא שהוא בדבר תורה חף במקום דאיתא פסידא
 לאחד מהן. ואפילו שלא נידוהו יכולין לתקן שלא לישא וליתן
 עמו כמו שכתב המרדכי פ' המדיר בשם ר"ת לענין כפיית
 הגט וכן כתב הרשב"ד בדין הנידוי שהמנודה לעיר אחרת
 אין לו דין אבילות שאין אבילות לחלואין אלא שבני אדם
 מרחיקים אותו כדי לביישו וכו' וכ"ש במקום שפירשו המנודים
 לאיזה דבר מנודים אותו דהרשות בידן וכן הוא במרדכי פ'
 לא יחפור בשם ר"ת דיכולין להחרים שלא לישא וליתן עמו
 וז"ל בכאן. ומעתה נחבאר נדון דידן שביד הקהל למחות
 מלהשתתף עם אותן שפקרו נגדם דעבדי צוה דינא לנפשיתו
 אבל מי שלא פקר נגדן אין להם כח לבטל פטירה הראשונה
 אלא היא בתקפה ובגבורתה ודוקא לאותן שנתפשו עמם
 אבל לאחרים יכולין למחות מטעמים הנ"ל. ומעתה נשאר עלינו
 לבאר אם יכולין למחות באותן הנושאים והנותנים לעסוק
 בסחורתן בעיר לבד בלא שותפות: גרסינן פ' לא יחפור (דף
 כ"ח ע"ב) אמר רב הונא צריה דרב יוסבב צר מתא אבר
 מתא אחריתי מני מעבד ואי שייך בכרנא דמתא לא מני
 מעבד עב"ל הגמ'. ופירש"י שנותן מס גלגלתו למושל העיר
 הזאת. וכתב ב"י משמע מפירש"י שאפי' שילס מס לשר העיר
 הזאת כיון שאינו מבלס גלגלתו למושל העיר הזאת מנו
 מעבדי עב"ל. א"כ בגדון דידן שבני העיר הקטנה אין להם
 שייכות כלל לענין מהי העיר שהרי לכל עיר מס בפני עצמה
 ומושל בפני עצמה ואפי' המלך אינו שולט עליהם רק שהשר
 שלהם כבוף לו פשיטא דזה מקרי לא שייכי בכרנא דמתא

ויכולין למחות בהן מלעסוק בעירן ואעפ"י שס"ד יוסוף סלוי
 כתב דס"מ (דיכולין למחות) שאינו מזיל ללוקחים אבל אם
 מזיל ללוקחים אין יכולין למחות בידן להזיק ללוקחין כמו
 שכתבו שם הרמ"א ונ"י והמרדכי ושאר פוסקים בשמו מ"מ
 הרי המרדכי כתב דאין דבריו נראין וכן כתב הרמב"ן דאין
 דבריו נראין וכן כתב נ"י דאין דבריו נראין (ועיין כל הדעות
 אלו בב"י בח"מ סי' קנ"ו) אם לא שהמציאים נותנים צול
 גדול שהוא פסידא גדולה ללוקחים, ואם כן אפשר לומר דאף
 הרמ"א והטור (סי' קנ"ו בח"מ) דלא חלקו הדברי ר"י
 וכתבו דבריו סתמא לא מייחו אלא בכרנא שמזילין צול גדול
 אבל בכמו נדון דידן שאין צול גדול רק שמזילין השער כ"ע
 מודו דיכולין למחות וכ"ש לאלו שפקרו נגדם שיכולין למחות
 שלא לקנות מהם מלך קנסא בדרך נידוי וכמו שכתבאר ואף
 אם היו רשאין למדיר דבר שמזילין ללוקחים יראה דוקא
 באותו דבר שמזילים להם אבל אין יכולים למכור שאר
 סחורות אגב זה והוא פשוט. וכתב רבינו ירוחם (נתיב ל"א
 ח"ו) ומ"מ פ"ו דשכנים דדוקא אם הלקוחות ישראלים אבל
 אם הלקוחות כותים יכולין למחות בהן ח"כ חף אם לא היו
 יכולין למחות. היינו דוקא למכור ללוקחים ישראלים ודוקא אותם
 סחורה עצמה אבל לא סחורה אחרת וכ"ש שאין למכור לכותי כלל
 ולא יכולין למימר דמהשתא יהיו בכרנא דמתא דאין שומעין להם
 צו כמו שכתב ב"י (ח"מ סי' קנ"ו) וכן נראה לדקדק מתשובת
 הרמ"א שהביא הטור כוף סי' קנ"ו דכתב דאין יכולין למחות
 אלא באדם שדר בעיר אחרת ואינו שייך במס שלהם אבל
 דבר פשוט שאדם יכול לגור בכל מקום שירצה ואין בני העיר
 יכולין למחות בו ובודאי שאם היה בא לגור שמה לריך להיות
 בכרנא דמתא ואפ"ש כתב דיכולין למחות אם בא לסחור שם
 לולא שבא להשתתף. וכן הוא בהג"ה ח"ה ח"ה פרק לא יחפור
 בשם רש"י ור"ת דמלו מעבדי וכן כתב ח"ה ח"ה ח"ה דהמרדכי
 כתב שם דאם רוצה לישא בעול עם הקהל לא מלו מעבדי עליו
 לא דחינן כל דברי בני רבנותא משום דעת המרדכי. ועוד
 דהמרדכי לא קאמר אלא אם רוצה לישא בעול עם הקהל, דהיינו
 כל לרכי הקהל אבל בלאו ככי לא והדע דא"כ דברי המרדכי היו
 כותרין זה את זה דהרי כתב לבסוף דאם צורחים ליישוב מחמת
 סכנה אין בני היישוב יכולים לעכב בידן להרויח כפי משפט
 לרכם וכפי משפט עסקים ישאו בעול ואי שייך בכרנא דמתא
 אין יכולין למחות בו, הרי דלא התייר שם אלא לצורחים
 מבח סכנה ויוסקים מעט אבל בלאו הכי לא כדמוכח שמה
 מדברי המרדכי ואע"ג דנישאין בעול עם הקהל וא"כ קשיין
 דבריו זה על זה, אלא ע"כ לריכין למימר וליישב דוראי אם
 לא ירצו ליתן רק מעט לפי ערך משאן חו לריכין להיות מסוכנים
 ויוסקים מעט אבל אם ירצו לשאת לגמרי בעול הרשות בידן
 כן נראין דברי המרדכי מוכרחין וכן מוכח בדברי מהר"א
 סי' שני"ב אבל אלו הנושאים והנותנים אין חפלים צו להיות
 כי העול כבד עליהם ויותר יפסידו במס ממה שירויחו שמה.
 ועוד נראה דהמרדכי לא קאמר אלא מדינא דתלמודא אבל
 לפי מה דנסיגי עכשיו חזקה יישוב למחות למי שבא לגור
 בעיר כ"ש שיכולין למגור על כסם שלא ישאו ויתנו בעירן
 וכ"ש הוא דהרי הרמ"א ס"ל (תשובת הרמ"א והובא בטור
 ח"מ כוף סימן קנ"ו) דאין יכולין למחות בהן לגור בעירן
 אפ"ש ס"ל דבמקום שאין דרים שם יכולין למחות בהם כ"ש
 צ"קוס דנסיגי בחזקה ישוב למחות לגור שם דיכולין למחות
 שלא יסחרו בה ולא ידורו שם. והע"ג דכתב המרדכי פ'
 לא יחפור דאין יכולין לגזור על הבא לגור (אלא ח"כ יש
 רב בעיר וכתב לגור) הוא תלמידו וא"כ חרם של בני העיר
 אינו כלום מ"מ נראה דכאן שהרב הסכים לתרם היישוב
 ולחזקה שיש להם בעיר הגדולה ח"כ יכולין בני העיר להחיר
 ולקשור ולהוסיף בתרם הראשון כל מה שירצו מאחר שכל
 דברי בני העיר נדון על פיהם וס"ל כאלו הסכים החכם
 בפירוש. סוף דבר לדעתי יכולין למחות במס מאחר שנתבטלה
 הפטירה

(* צמנים ה' אלה אכור לנדות ולהחרים, ע"פ דינא דמלכותא ודינא דמלכותא דינא.)

בשנת תשנ"ד נגד היתומים בעד ז' מאות והנה הוא אומר
 שהשטר מזויף ולא היה חייב ליתומים רק מאה וא"כ הפשרה
 נעשית בטעות ואינה כלום לפי דבריו. והנה היה זכאן
 האלוף מוה"ר נפתלי אב"ד של כתר יונה והוא היה מן עושי
 פשרה זאת והטעמים לנו דברי כתר יונה והתללותו עד מאוד.
 והגיד לנו שכמה יונה הזכיר ג"כ טענה זו קודם שעשה
 הפשרה אך לא היה יכול לברר דבריו ועל כן עשה פשרה,
 אך אמנם עכשיו אומר כתר יונה שיוכל לברר שהשטר מזויף
 מכה שנגרד ונתקן מלשון הג"ל מאה זכו' שתי מאות זכו'
 והנה אומר שאין דברי כתר יונה ממש מכמה טעמים.
 חדא שלא ניכר שום גרד ועשיות בשטר כאשר ראינו פה
 השטר ביד האלוף הג"ל שרצה לעזור בזה לכמה יונה הג"ל
 והנה הוא בעוכריו כאשר שאינו ניכר שום דבר בשטר
 לגריעותא. ועוד דמאחר דהיה השטר ביד כתר יונה אחר
 הפשרה כמה ימים מי יודע מי גרדו אף אם היה בין האותיות
 גרד כאשר הוא דמיון לעיני כתר יונה כי האותיות עלמין
 של שתי מאות הם שרירין וקיימין כאשר דברי השטר ואין
 שום טעמים או גרד (המזיק ניכר כאן), ועוד דקשה לברר
 דבר זה שהשטר מזויף אף אם היה שם גרד ושינוי בשטר,
 ואע"ג דאמרין פרק גט פשוט (דף קס"א ע"א) שהוא שטר
 דהוה כתיב ביה תילתא בפרדיסא אזל מחקיה לגגיה דבי"ת
 וכרעיה ושווייה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי ח"ל מ"ט רווח
 ליה עלמא להאי וי"ז כפתיה ואודי וכו', נראה דזכאן לא
 מהני הודאה מאחר שהשטר הוא של יתומים אין זה האפטרופוס
 מהימן לומר זיפתי מאחר דאין לו ממון היתומים או שטרותיהם
 בידו דנאמין ליה במגו, ועוד דאף אם אנו רואים שום
 שינוי בשטר לא מיפסל השטר בהכי אלא שאנו כופין לבעל
 השטר להודות אבל אם אנו מודה שהשטר כשר, וכן כתב
 שם נ"י אמתשה זו דאם לא מודה דכשר ואף על גב דכתב
 שם ומיירי שלא היה המחק ניכר דאל"כ כל מה שנוכל
 לתלות בגרד או מחק תלינן ביה, הרי במעשה דידן ג"כ
 אין הגרד ניכר, ולכן אף אם היה בו שום שינוי לא מיפסל
 ליתומים, ועוד דאף אם יברר בעדים שהשטר מזויף נראה
 דאין אחר פשרה זו וקנין כלום אע"ג דקנין בטעות חוזר
 שאני הכא דהיו ליתומים הרבה תביעות וטענות על כתר
 יונה והפשרה נעשה על כל הטענות ביחד ומי יימר דדעהו
 היה שהשטר ז' מאות ושבלתי זה לא עשה הפשרה דהרי
 טענה זו היתה גלויה קודם עשיית הפשרה אע"ג דאומר
 שלא היה ברור לו אז כמו עתה מ"מ הוי דברים שבלב ואינן
 דברים מאחר שלא התנה בזה בשעת הפשרה ולא דמי לשאר
 פשרה בטעות דאיכא אומדן דאדעתא דהכי נתפטר, אבל
 זכאן שהיה להם הרבה ערעורים ביחד מי יוכל לעמוד על
 דעתו שלא נתפטר בלא זה עם היתומים בסך כזה. ולכן
 נראה דמתחייב כתר יונה לפרוע ליתומים בלא שום טענה
 ופקוק ואם לא יעשה כאלה אזי חבי יתומים יתעלה יתבע
 עלבונם ויקבע קובציהם נפש. גם אנחנו נחלק חלצינו
 כגזורים ללאת לקראת מלחמתם של חורה להוליא של
 היתומים מכמ"ר יונה הג"ל ומן הערבים אשר תקעו כפס
 לפרוע, והשומע יונעם לו:

עיה וזאת אשר השיב הגאון הזקן מוה"ר פדווא"ה על
 התשובה הג"ל בענין בני העיר הגדולה אשר לה
 הריב עם בני העיר הקטנה המושאים והמוחלים אלן כמבואר
 בתשובה דלעיל ע"ג:

וה"ל הגאון. מה שמעלתו ירד להכריע בין ראבי"ה לר"ת
 דבמרדכי פ"ק דב"ב אם יוכלו בני העיר לתקן דבר
 חדש בגלגל דאיכא רווחא להאי ופסידא וכו', לא תלמדך
 לזה, כי בנדון שלכם אף אם יש לאותו מקלף שנתחפזו
 עם קלף אנשי העיר הקטנה קלף ריוח אינו דומה כלל לה
 דראבי"ה דסובב על שרצו לשנות נוס על הקרקע מה שלא
 נהגו.

הפשרה הראשונה מלך שיכולין למחות בבני עירן לבלתי
 סתתף עמהם: ועל דבר השאלה השנייה נ"ל ג"כ שהדין
 עם הקהל אף על גב דהני פ' חזקת הבתים (דף מ"ג ע"א)
 בני העיר שנגזב להם ס"ת אין דנין בדיוני אותה העיר
 וכו' מיסו הרי כתב הרמ"א בתשובה (כלל י"ג סי' י"ט)
 דבמקום שנהגו לדון ענייני המס בדיוני העיר דנין אותה
 שם כמו שהנהיגו וכן כתב הרשב"א בתשובה סי' תר"ף
 דנוכחים לדון כל לרכי ליבור בדיוני העיר ונוכחים להכשיר
 פסולי קורבן בדברים אלו וכן כתב המרדכי (פ' לא יחפור
 ופרק חזקת הבתים) בשם מוה"ר"ם לענין חזקת יישוב א"כ
 בנדון דידן נמי דנהגו לדון בעיר הגדולה כל מיילי דליבורא
 דאית להו עם סביבותיה השייכים לב"ד שלהם ה"ה דיכולין
 לדון דבר זה בפרט מאחר שתובעים אותן לפני הב"ד שלהם
 דהמנהג לדון לפני כל מיילי וכמו שמובא משטר חירות שלהם
 שהביאו לראייה שלכל מיילי שיתחייבו בו כנון בלבול ח"ו או
 דבר כללי ידונו אותן בני העיר הגדולה. א"כ ש"מ מלשון
 השטר שהם שייכים לבני העיר הגדולה לדון שמה בדבר
 כללי אף שמוגעים בו בני העיר הגדולה, א"כ אם נפלה
 מחלוקת ביניהם שאלו אומרים שהוא דבר כללי ואלו אומרים
 שאינו דבר כללי גם כן ידונו לפני הב"ד שלהם חוץ העיר
 מאחר ששייכים לענין בני העיר לענין המשפט כמו בכתבא
 (ואף כי האב"ד נוגע בדבר מלך שנותן מס בעיר מאחר
 שכבר היה המנהג כן לדון לפני כל ענייני המסים). וה"ל
 מאחר שכבר כתוב בשטרן שאין לבני העיר רשות לכופין
 ולהזמין למס דבר לולי בדבר כללי ח"כ המוליא מחבירו
 עליו הראיה ובני העיר הקטנה יכולין למימר שאין זה דבר
 כללי ולא ידונו חוץ בני העיר. נראה דאדרבא נאמר יד בעל
 השטר על התחזונה ומאחר שהם שייכים לבני העיר בכל
 מיילי מלבד בדבר שאינו כללי הם לריכים לראיה שזו דבר
 שאינו כללי כי אוקי הדבר על חזקהו שהיו נדונים תחילה
 קודם שטר הסלוק חוץ העיר הגדולה (ועוד שבני העיר
 הגדולה יכולין למיבד דניא לנפשיהו ולהחרימן * בעירן
 באמרם קים לן דזה דבר כללי ולא גריעי מיחיד דעבד
 דניא לנפשיה, ואם בני העיר הקטנה אומרים שאין זה
 דבר כללי עליהם להביא הראיה להליל עלמין מיד בני העיר
 הגדולה. וכזה כתב הרמ"א בפדיא בתשובה כלל ו' סי' כ"ה)
 ועוד ש"מ יכולין לתבוע אותן בכל דבר לפני הב"ד שלהם
 כי לא כתוב בשטר רק שאין לבני העיר כח להזמין אבל
 אב"ד שלהם שקבלו עליהם (בני העיר הקטנה) בודאי רשות
 להזמין דמי גרעו בני העיר הגדולה משאר כל אדם
 שיכולין להזמין לפני אב"ד שלהם, ועוד דנהי דאין להם רשות
 להזמין מ"מ אם מולאן אותן בעירן למה לא יכופו אותן
 לידון שמה דמי גרע מהא דהתובע לריך ליקך אחר התבוע
 מ"מ אם מולאן התבוע בעירו יכול לכופו לדון והוא מנהג
 פשוט בכל מקום וכן כתב מהרי"ק שורש י"ד. ולכן פשוט
 מאחר שבני העיר הגדולה מולאן מקלף בני העיר הקטנה
 בעירן שהלריכוס לשפוט שמה (לפני) אב"ד שלהם גם הם
 נתפסים בעון כל העיר ר"ל שיכולין בני העיר הגדולה לתבוע
 ממקלף המובאים שמה בעד כל בני עירן כי הם כשותפים
 להדדי כמו שכתב הרמ"א בתשובה כלל ה' והביאו בח"מ
 סי' קכ"ח בלא מחלוקת, וכן כתב המרדכי פרק הגזול
 לענין מסים. ולהיות הדבר פשוט בעיני לא חאריך בזה והיה
 זה שלום על דיוני ישראל הפלים לעשות נדקה ומשפט בכל
 עת. נאום משה איסרלש סקראקא. (ועיין לקמן מה שהשיב
 הגאון מהר"ם פדווא"ה על התבועה זו בס' ע"ה):

עד על דבר הפשרה הנעשית בין כתר יונה ובין
 היתומים בני אשתו ועכשיו חוזר בדבורו באמרו
 שהפשרה נעשית בטעות מאחר שהראו לו שטר שהיה כתוב
 (* ועתה בזמן הזה בטלו דיני חרם ונדוי עפ"י דינא דמלכותא,
 32 **לב** [שו"ת הרמ"א]

שאלות ותשובות הרמ"א עה עו

מחוייבים ליתן המס אשר ישית עליהם חב"ד שלהם, ומה שחייב ליתן חזי מקלתן הנמלאים נתפסים בשביל כולן ולריכוס לשלם כל המס ששייך לכל בני עירן כתשובת הרמ"א הנ"ל כי אין בני העיר הגדולה מחוייבים לגבות לפי הפנקס ח"ל מאחד מסן מאחר שכולן אחראין זה בזה, ואולי כי רוח החרת בדעת הרב הנ"ל, וסבין דברי הפסק הראשון שכתבתי שאחד נתפס על כולן דיינו לדון בכלן מאחר שנמלאו מקלתן כחן ואינם לריכוס להזמין כמבואר בפסק הקודם ולכן כתב שאין ענין תשובת הרמ"א לכאן מטעם שכתב אחר כך על דברי המרדכי כי לא דבר רק ממס המחוייב, אבל לא לענין לדון וכו', הנה אעפ"י שלא עלה זה על בני הפסק הקודם רק בדרך שנתבאר שהם מחוייבים לשלם בעד חזריהם המס המוטל עליהם ע"פ חב"ד שלהם מ"מ אף כי אחן לרב הנ"ל הסנתו בדברי לא אוכל להבין דעתו שכתב שלא עיינתי בדברי הרמ"א, אם אינו רק מטעם זה, שהרי לבסוף כתב על דברי המרדכי שחלוק זה רחוק הוא אבל לא כתב כאלה שלא עיינתי בדברי המרדכי ומאי גריעותא דאשר"י מן המרדכי, (ולא מסתבר לומר משום דהרמ"א שחייבי אם תפס וגדון דידן מיירי בלא תפס כי אין לחלק בזה לפי טעם שנתן הרמ"א), ועכ"פ לא אוכל לדעת ממין לו לחלק בחלוק בין דברי מסיס לבאר דברים כי דברי הירושלמי שהביא אין אדם נתפס על חבירו וכו' אינו שייך לכאן כלל כי תפס מדבר בבני אדם שאינן שייכים במס ביחד ואינן אחראין זה לזה ומש"ס אין אחד נתפס על חבירו כדברי הירושלמי שהביא הרי"ף סוף כתובות דומיא דעמד אחד ופרנס אשת חבירו דהניח מעותיו על קרן הלבי, וכן נראה מדברי הרמב"ם והטור (והתם מיירי בארנוניות וגלגולת המונח הקרקפתא דאינשי ואינן שותפין ואחרתין וכו'), אמנם בדבר שבני אדם שותפין ואחרתין (כמס כללי המונח על כל בני העיר ביחד) ה"ל כשנים שלו שאחרתין זה לזה כדברי תשובת הרמ"א, לא ידעתי לחלק בין מס בין דברים אחרים שבכל מקום שותף נתפס על חבירו וכו"ש בנדון דידן שצורך מס הוא ואם הדין נותן שהנמלא בכלן לריך לדון בכלן על חלקו לריך לדון גם כן כאן בעד חבירו מאחר שהיה שותף שלהם בדבר זה הרי הוא כמחוייב בכל, מיירי דהוה השנים שלו שיכול לגבות הכל מאיזה שיראה ובה אחד לעירו דודאי יוכל לעכבו משום הכל, וה"ס בנדון זה (וכן מדמה המרדכי פרק עי שהיה נשוי ע"ד בני העיר לענין מסיס לשאר שותפים ע"ס, וכן כתב מוסר"ס בהדיא בתשובתו וסיח במרדכי פ' הגזול בהרא דבני העיר יש להם דין שותפין בענין מס שלהם ושאין יכולין לחלוק כמו ששותף אינו חולק בלא דעת חבירו וזהו מבואר בדברי הרמב"ם). זה הנ"ל שנית:

עו ער מה שבדקני מכתו"ד אם מותרים ב' מוכלים למול תינוק אחד בשבת כגון א' יעשה התינוק והשני הפריעה. הנה בצואי לביתי נתתי לבי לחקור בזה ומלאתי און לי בספר בית יוסף בעור י"ד סוף סי' רס"ו ובאולי שאין הספר הבוא ביד מכתו"ד העתיק לשונו הנה וממנו גבין להורות. כתב שם וז"ל גרסינן בפרק ר' הליטור דמילה (דף קל"ג ע"ב) מהלקטין את המילה ואם לא בלקיט עושה כרת מני אחר רב כהנא אומן מתקיף לס רב פפא לימא לכו אנא עבדי פלגא דמאוס אחון עבדו פלגא דמאוס ואסיק רב אשי הכא במאי עסקינן כגון דאחא בין השמשות דשבת וא"ל לא מספקת ואמר לכו מספיקנא ועבר ולא חשפיק ואשתכח דחבורה הוא דעבד ועושה כרת. ופירש"י מהלקטין בליין המעבדין. ונימא אנא עבדי פלגא כלומר הואיל וכשהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה אמאי חייב נימא לכו לכו אחת ושימו המלאכה עכ"ל. ויש לדקדק מדבריו דנסי דחייבא דכרת ליכא איסורא מיהא איכא הואיל ולא גמר רמאוס ולפי זה יש ליזהר שלא ימולו ב' עובלים מילה אחת לכתחילה בשבת כגון שינתו ביניהם שזה

נהגו כבר שבזה נהגו העניינים שאין להם קרקע ומפסידים אותן שיש להם קרקע, אבל נדון שלכם לגזר צניכס שלא יתעסקו עם אחרים שאינם מהעיר הוא דבר כללי לתקנת כל בני העיר הלא כמו שכתבתי יש למקלתן שותפות עם הסכרים גם ככה האחרים להשתתף וסוף סוף לכל בני העיר יש נזק שאחרים יקפחו בנחיה שלהם לכן לכ"ע יוכלו לגדור צניכס עכ"ל:

ועל דבר הטענה השנייה שטענו בני העיר הגדולה שחביעתן הוא דבר כללי ובני הקטנה אומרים שאינו כללי מאחר שיש לבני העיר הקטנה שטר סילוק שאין להשתתף לבני העיר הגדולה עליהם בדבר שאינו כללי ח"כ בסכרם לריך אחר לדון צניכס אם זה מיקרי כללי או לא גם האב"ד שכתב העיר הגדולה בכלל העיר יחשב אם לא שגם בני העיר הקטנה קבלו אותו לחב"ד עליהם עכ"ל. עוד כתב אמנם בקלה אחד לחליט לכלדיק מעלתו שאותן אשר נמלאו בעיר הגדולה דרך עראי ונתעכבו שם לדון עמהם מחוייבים לדון שם כמו שאר בני אדם מכה המנהג כאשר נמלא אחד בב"ד כאשר כתב מהרי"ק שורש י"ד ומקורו הוא מן המרדכי סוף זה בורר. אכן אשר כתב מעלתך שטעמו יהיו נתפסים אף אותן אשר לא נמלאו שם ולא נתעכבו לדון שם מכה שהם שותפים, אינו רואה לזה שום דבר על טעם, והתשובה של הרמ"א אינה ענין לזה ומעלתך אגב ריהטא לא עיין בה, גם המרדכי דפרק הגזול בתרא מעניין המסיס אינו עניין לזה כי שם שניהם חייבים ודאי המס, ואיתא בירושלמי (פ' הגזול בתרא) אין אדם נתפס בשביל חבירו וחייב לשלם כ"א ארנוניות וגלגולת, אבל בנדון זה שאם אחרע מזלו של אחד מהם שבה דרך עראי לעירך ונתפס שצריך לעמוד שם לדין תאמר שגם חבירו ילטרך לדון שם רחוק הדבר מאד. עכ"ל תשובת החכם הנ"ל:

על הראשון בהשיב וחלק בין דברי ראב"ם ור"ת וגדון דידן לא חבין לו כי גם אצל הקרקעות יוכל להיות שהעניינים יתעשרו ויהיה להם נזק בתקנה זו כמו שחשש וראה למרחוק בכלן שגם אחרים ישתתפו ויהיה להם נזק כי אף הקב"ה אינו דן האדם אלא באשר הוא שם ואיך חכם יראה את הנוול ואין לנו לדון אלא לפי הזמן והמקום וכאשר בשעת התקנות איכא פסידא למשתתפים עמהם ולא לאחרים נראה דהוי דומיא דברי ראב"ם ור"ת. (ומה לי לדקדק בזה מאחר) כי יש להשיב על דבריו בזה ג"כ בצדדים אחרים לא אחקרנו כי מאד הדין לא חלק עלי מעלתו בזה. גם בענין השני אשר הסכים עליו מאחר שבני העיר הקטנה קבלו עליהם האב"ד לריכוס לדון לפניו גם השלישי אם נמלאו בעיר לריכוס לדון בעיר אף שאין רשות להזמין אין חלוק צניכס ועל כן אינה דבריו כאשר נמלאו. אמנם הרביעית עליו לא אחשה, באשר כתב שלפוט ריהטא לא עיינתי ולא כתב מהו קשה. ואליע הנה חשו הרמ"א ודברי המרדכי וממנו נלמוד להורות ולעשות. כתב הרמ"א בתשובה וז"ל סוף כלל ה', ראובן שאל ממעון מנה שאתה חייב לי על פה, השיב שמעון כן הוא אני חייב לך אבל אירע שפרש נכנס לביתי למשכן בשביל מסי הקהל ואני חייב לפרוע לפרוע הי אני חייב מפורעי המס והקהל חייבים לפרוע לי כמה שמשכן הפרש מביתי ואתה מפורעי המס מן הקהל אני רואה לגבות מנה שיש לי בידי בשביל אלו. תשובה הדין עה שמעון כיון שהפרש משכן אותו בשביל כל הקהל אם הוא חופש מאחד מהקהל יתפוס אותו בחובו כי אינו מחוייב לגבות על פי הפנקס מכל אחד ואחד כי שותפין בחובו כן ואחרתין זה על זה ושלוס כנפש חפץ, אשר בן הר"ר יחיאל ז"ל. עכ"ל התשובה, וכן הביאו הטור ח"מ סי' קכ"ח. הנה נתברר מזה דברינו בפסק הקודם כי מאחר שהני הגדולה יכולין לכוף לבני העיר הקטנה לדון לפני האב"ד שלהם השקבלו עליהם (כמו שהורה מעלת הרב הנ"ל בתשובתו) הנה הם

ימול וזם יפרע אלא המל הוא יפרע עכ"ל ז"י. והנה חף
 שמואל לכוונת אל הרב חף חס הוא היה מיקל ואני מחמיר
 כ"ס במקום שהוא מחמיר ואני מיקל מ"מ לא חמנע לכתוב
 מה שדעתי נוטה דאדרבא משמעתי זו יש להוכיח דש"י.
 ובתחילה חסיר מעלינו דקדוקו של הרב מלשון רש"י שוקט
 אמאי חייב דר"ל הא איכא חסירא ולי נראה דאין זה דקדוק
 דרש"י נקט לשון המימרא שקאמר חייב ברת ולכן נקט
 בלשון לשון אמאי חייב להטעים הקושיא, ועוד דאף חס
 נאמר דהתם איכא איכא דהיינו משום דלא ידע האומן
 בפסק דאחרים ילקיטו אחריו אלא בפסק מלמול ואפשר דגם
 האחרים לא ילקיטו אחריו ולכן איכא איכא חסירא וואיל ולא
 נגמר המלוא ומש"ה פריך אמאי חייב לימא לאחרים אהין
 עבדו פלגא דמלוא וכו' ולכן הולך רש"י לפרש הואיל והתחיל
 ברשות אינו חייב אש"י שלא נגמר המלוא אבל במקום
 שהאומן הראשון פוסק כדי שיגמור האחר מותר להתחיל
 וכמו שיכתב לקמן אי"ס. והנה אחר שהוסר המונע והוא
 ז"י הביא ראייה משמעתיא זו להסיר ולה מיבעיא האומן
 ששני דמותר להתחיל שזה פשוט דהוא עיקר המוסל דמל
 ולא פרע כאלו לא מל ואין המלוא נקראת אלא על מי
 שגומרה ולכן יכול למימר לכו בשמעתיא חזון עבדו פלגא
 דמלוא ואני אינו עבדו איכא חסירא בהא מי יכול למימר לכו
 אהין עבדיתו איכא חסירא ודאי דאיכא פשיעא מותרין
 להתחיל אלא נראה דאף הראשון מותר להתחיל דאי לאו
 הכי מנא ליה לאתקפתא זו לחלק בין איכא חסירא לחסירא דלמא
 חייב הואיל ולא נגמר המלוא ואף על פי שפירש"י מאחר
 שהתחיל ברשות אמאי חייב כו' דילמא מיירי דלא התחיל
 ברשות וכגון דלא היה יודע לגמור המילה ואמר ליה לא
 תספיק ואמר מספיקנא ועבר ולא חספיק כו' כדמשני אבין
 השמשות (ועל כרחך מיירי התם דאינו יודע לגמור המילה
 דאי יודע לגמור אמאי פריך ולימא לכו אנה עבדי פלגא
 דמלוא אהין עבדו פלגא בלאו הכי נמי התחיל ברשות דהא
 היה דעתו לגמור המלוא וליכא למימר הואיל ולא גמרה
 מתחייב למפרע דהואיל והתחיל ברשות ודאי לא יתחייב למפרע
 דאל"כ אף כשאומר להם אהין עבדו פלגא דמלוא מ"מ כי
 לא עבדי ולא אמר להם יתחייב למפרע וא"כ הדרת קושיא
 לדוכתא אלא ע"כ מיירי דלא ידע לגמור ואפ"ה פריך שהתחיל
 ברשות מאחר דאיכא התם מוסלים אחרים כדמשמע שאמר
 להם אהין עבדו פלגא דמלוא מיקרי התחיל ברשות דיוכל
 להמוך עלמו אמוסלים אחרים ושרי להתחיל ולכך פריך אמאי
 חייב. ועוד אני אומר דש"י וראיה מקרבן תמיד ומוספין
 של שבת דלא משתמיט שום תנא דלא היה מעשהו בשבת
 כמו מעשהו בחול וכן לענין פסח אמרינן פרק תמיד נשחט
 (דף ס"ד ע"ה) כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת שהיה
 נשחט ונפשט כמו בחול והיו הרבה כהנים וישראלים מתעסקין
 בו ומחללין שבת אף על פי שהיה אפשר בכהן אחד, ואין
 לחלק בין מילה לעבודה דהא פרק ר' אליעזר דמילה (דף
 קל"ב ע"ה) בעי למילף דמילה תדחה שבת מעבודה דדחיא
 שבת בק"ו מלרעת שנתה מפני מילה ודחה עבודה שנת
 מינה דמילה חמירא ואף על גב דלא קאי קאי קל והומר
 התם היינו משום פרכא אחרינא אבל הא לא פריך דעבודה
 מותרת בשבת בשנים מה שאין כן במילה. ואף על גב דיש
 לדחות ולומר דס"ל לבעל ז"י דהין חסור אלא מדרבנן ואם
 כן לא שייך למפרך ממנו לענין קל וחומר דאורייתא מכל
 מקום נראה דאין לחלק בין מילה לעבודה דתרווייהו דוחין
 שבת (ואף על גב דיש לחלק בין עבודה למילה דגבי עבודה
 לא ראו לשנות הסדר שבחול מה שאין כן גבי מילה דאחד
 הוא מל על הרוב וכמו שיכתב לקמן מכל מקום האוסר
 עלינו לריך להביא ראייה כדי לחלק בכהן). ועוד ראייה נענין
 פיקוח נפש דכתבו הדמ"ס פרק ז' מהלכו' שבת והעור
 דשבת הוא אלא כחול גמור ולכן כתב הטור (כי שכ"ח)

דשיחטין לחולה ולא מאכילין אותו וזילם משום שהוא אלו
 כחוג גמור לכל הצורך לו וכן כתב הרמ"א סוף יומא
 בשם מוסר"ס חס כן אנו רואין דאין מדקדקים בחיסור
 פיקוח נפש לעשות החיסור הקל מאחר שהוא כחול והוא
 דאין בשבת יכולין לעשות מלאכה אחת כמו בחול ואם כן
 במילה נמי דהא ילפינן דפיקוח נפש דוחה שבת ממילא
 כדאמרין פרק ר' אליעזר דמילה (דף קל"ב) ומה מילא שהיה
 אבר אחד דוחה שבת כל שכן פיקוח נפש וא"כ במקום
 דחסור במילה חסור ג"כ בפיקוח נפש דמסיכא תיתי חס
 לא ממילא אלא ש"מ דאין לחלק. ועוד נ"ל להביא ראייה
 דאין לחלק דאמרין פרק ה' ורג (דף ק"ו) דלר' שמעון
 מקלקל בחבורה חייב ואמרין התם מ"ט דר"ש מדאילטריין
 קרא למשרי מילא הא חובל בעלמא חייב ור' יודא התם
 מתקן הוא כדבר אשי דאמר מה לי מתקן מילה מה לי
 מתקן כלי. והשתא יש לדקדק מנ"ל לרש"י דמקלקל בחבורה
 חייב דילמא לעולם פטור דהא ודאי סברת רב אשי סברת
 מעולם היה דגבי מילה הוי תיקון גברא ומנ"ל לר"ש למידק
 לענין מקלקל בחבורה אבל חס נאמר דב' מוסלים מותרים
 למול אחי שפיר דס"ל לר"ש דקרא למשרי מוסל ראשון נמי
 קאתי דכתיב ימול בשר ערלתו וכוא החיתוך ואע"ג דמוסל
 ראשון אינו אלא מקלקל חס לא פרע ומדאילטריין להסיר
 גבי מילה ש"מ דשאר מקלקלין חייבין ורבי יודא ס"ל
 דמ"מ צורך תקון הוא ואין למדין ממנו שאר מקלקלין. ואין
 להקשות לפי זה ח"כ לר' ש מלך דמותר לעשות הפריעה
 בשבת דילמא קרא לא שרי רק החיתוך שהוא מקלקל, די"ל
 מאחר דס"ל מקלקל בחבורה חייב ואפ"ה שרו גבי מילה ח"כ
 ס"ה פריעה דמסתתא אין חילוק בין מקלקל למתקן. ועוד
 דפריעה ג"כ בכלל ימול בשר ערלתו הוא דמל ולא פרע
 כאילו לא מל וא"כ הכל שרי רחמנא מיסו יש לדחות
 דמדרבנן חסור. ואי לא מסתפינא חמינה דיותר טוב לעשותו
 ע"י שני מוסלים כדי שלא יעשה שום אחד מהם מלאכה
 שלימה וכו' כשנים שעשו מלאכה ביחד דפטורים כמו זה
 עוקר וזה מניחו כדאיתא במסכת שבת בכמה מקומות, אלא
 שבתאמת בכל ענין שרי דמאחר שמילה דוחה שבת ח"כ הוי
 אלו כחול לכל דבריו וכמו שמבאר לענין פיקוח נפש. ויש
 לדקדק במנחות ריש פרק ר' ישמעאל (דף ס"ג ע"ב) דגרסינן
 התם לענין עומר ר' ישמעאל אומר בשבת היה בא מג'
 שאין ובחול מחמש, וחכמים אומרים אחד שבת ואחד חול
 מג' שאין, ר' חנינא סגן הכהנים אומר בשבת היה נקטר
 ביחיד ובמגל אחד ובקופה אחת ובחול בשלשה וכו', ואמרין
 בגמרא (דף ס"ד) אמר רבא ר' ישמעאל ור' חנינא אמרו
 דבר אחד נמי לא אמר ר' חנינא התם כיון דאפשר לא
 ערחין הכא נמי כיון דאפשר לא ערחין, אמאי דלמא ע"כ
 לא קאמר ר' ישמעאל הכא אלא דליכא פרומי מילתא
 אבל התם דאיכא פרומי מילתא כו'. שמעין מכאן דריבוי
 במלאכה ולרבווי בגברי שום לענין חילול השבת. ומוכח התם
 דאין חילוק בין עבודה לשאר חילול שבת דגרסינן התם בעי
 רבא חולס שאמדוהו לשתי גרוגרות ויש ז' גרוגרות בשני
 עוקלין ושלש בעוקן אחד הוי מינייהו מייתי שחיס מייתי
 דחיי ליה או דילמא ג' מייתי דקא ממעט בקלירא, פשיעא
 דג' מייתי דעד כאן לא קאמר רבי ישמעאל אלא דכי ממעט
 באכילס קא ממעט קלירא אבל הכא דכי קא ממעט באכילס
 קא מפיש קלירא ודאי שלש מייתיין. והשתא יש לדקדק
 דדוקא שלש בעוקן אחד אבל ג' זב' עוקלין משמע דחסור
 הואיל ולא ממעט בקלירא, דאל"כ הוה ליה לאשמועינן
 רבותא עפי וכו' בחרי גברי במקום דיש לעשות בחד גברא
 דהוא דומה לזה כמו שיכתב, וכן משמע התם בתוס' דכתבו
 על הא בשיא הזכרת וז"ל לא מלי למפשט מהא דתמיא
 פ"ב דבי"א (דף י"ז) ממלאת אשה קדירה בשר אש"פ שאינה
 לריכה אלא לחתיכה אחת וכו' דביו"ט דקיל לא חייבין ולא

דמי

שאלות ותשובות הרמ"א עו עז

דמי לשבח דלא ניתן לדחות. מיסו יש לדחות דהחוס' לא קאמרי הלא דלא מלי למפסע מהתם אבל לפי המסקנא אפשר דאף נכבה שרי וסכי מוכח מסוף דברי החוס דכתבו וז"ל וסא אמרינן גבי יוקא דאשתפוך חמימיה להחם אגב אימיה בעירובין (דף ס"ו ע"ב) עד דהא ליכא הלא איכורא דרבנן ובמקום מילס דהיא גופיה דחיא שבת לא גזרו עכ"ל. והשתא לפי זה מאחר דשרי להרבות במילה במלאכה ס"ס בתרי גברי נמי. והע"ג דמפרשי החוס' שם בענין אחר מ"מ לענין דינא משמע דאית לכו האי תירולא והאפשר דה"ס לענין חולה נמי שרי ג' גרוגרות צ"ב עוקלין וסא דנקט ג' צדד עוקץ לרבותא דבעיא קאמר דה"ל דהפי' כפי ס"ג חסור וסא דקאמר דקא מפיש ק"ירס ולכן אינו מביא שתיס היינו דוקא אליבא דר' ישמעאל דחייס לרבו מלאכה אבל לחכמים בכל ענין שרי. ודוק בסוגיא זו והשם יתעלה ברחמי יאיר עינינו בחורתו. והרבה שנים אחר שכתבתי זה מלאתי בסוף ספר הסדרומה ישן מקלף שהיס כתוב בהדיא בסוף ס' שבת דשרי וסביא ראיס מהא דא"ר פפא אלא עבדי פלגא דמטוה וכו' ומסדר תמיד כמו שכתבתי :

עו ומה

ששאלת על ראובן שמכר עלייה על גבי ביתו לשמעון ועל עלייה היה גג כדרך הבניינים שבארץ ואח"כ ראובן מכר ביתו ללוי וצא לוי ותובע את שמעון שיחוק הגג כי אומר שהגג הוא נשבר וע"י זה מזלפין הגשמים על ביתו ושמעון טוען כי אין עליו לתקנו מאחר שאינו דר עכשיו בעלייה ואין הגשמים מוזקין לו וכשיבא לדור בעלייתו יתקנו. נראה דעל שמעון לתקן עלייתו ותיקון הגג הוא בכלל תיקון העלייה כדתנן ריש פ' הבית והעלייה (דף ק"ו ע"ב) נפחתה העלייה וכו' עד ר' יוסי אומר שהתחון נוסן התקרה והעליון המעזיבה ופירש"י דבשוכר ומשכיר קאי משום דבאחין שחלקו אין על התחון לבנות התקרה וכן נראה מדברי החוס' ופירש"י דה"ל פירש"י דבשוכר ומשכיר מיירי והיה דבית הבד פירש"י בשותפים משום דמכנס דבית ועלייה פשיעא לא מלי מיירי בשותפים דפשיעא דבשותפים אין בעל הבית חייב לתקן התקרה לדירת בעל העלייה כי מה הוא לריך לה כיון שהגג של מעלה קיים אדרבה יותר הוא חפץ בפחיתותה מבחוקנה כדי שלא ידור בעל העלייה על גביו אבל גבי בית הבד התחון לריך לתקרה שלא יתקלקל בית הבד שלו ואי צעי לסלוקי בעל העלייה את הגג כדי שיצטרך בעל הבית לתקן את התקרה מחינן בידים דהגג משועבד לבעל הבית אף כשיש שם תקרה כי הדבר ידוע אס ירדו גשמים על התקרה יעברו לבית והדעתא דסכי הלכו מעיקרא שיחוקן בעל העלייה את הגג שלא יזיקו מי הגשמים לתחון אבל התחון אינו מחוייב כלל לתקן הגג לעליון עכ"ל. הרי לך צדדיא שבעל עלייה מחוייב לתקן את הגג שלא יזיקו מי הגשמים לתחון, וסא דכתב ואי צעי לסלוקי בעל העלייה את הגג וכו' לאו דוקא אלא ס"ס אי ליכא כאן גג מחוייב בעל העלייה לבנותו דאדעתא דסכי קנס העלייה לתקן הגג דאי לאו סכי מנ"ל לרש"י לאוקמי מתניתין דבית ועלייה בשוכר ומשכיר לוקמיה בשותפין ובשאלן שם גג דאי לריך התחון למעזיבה ולכן לריך להעמיד בשוכר ומשכיר, וכן משמע בתשובת בר ששת סוף סי' תקי"ז דלריך בעל העלייה לתקן הגג כמנהג המדינה. וא"ל מדברי הרמב"ם פ"ב מהלכות שכנים מי שהיתה לו עלייה למעלה מביתו של חבירו ונפל כותל מכותלי הבית אין בעל העלייה נותן לו כלום ביציאותיו וכופס את בעל הבית לבנותו כשהיה, אבל אין בעל הבית כופס לבעל העלייה לבנות כותל עלייה שנפל עכ"ל. וכן כתב הטור ריב סי' קס"ד בח"ס וז"ל הבית והעלייה שהוא של שנים כל הקלקול שיארע בכתלים מן התקרה ולמעט חייב בעל

הבית לתקנו ואס אינו רוצה לתקנו בעל העלייה כופסו ומן התקרה ולמעלה יתקנו בעל העלייה אס ירצה עכ"ל. משמע דוקא אס ירצה אבל אין כופסו על כך. י"ל היינו דוקא הכתלים משום טעמא דכתב הרמ"מ דדברי הרמב"ם וז"ל ולמה יכריחנו וסלא הבית שיה יותר כשאין עלייה על גביו עכ"ל. וא"כ דוקא בכתלים שייך האי טעמא דאין מועיל לתחון אבל בנין הגג שמועיל לתחון ולהלילו מורס וממער פשיעא דמחוייב העליון לתקנו כדברי הרמ"ם. ונראה דאז אין בעל העלייה רוצה לבנות יכול לכופו לכך שיבנה אע"פ שאינו דר עכשיו בעלייה דומיא דהא דאמרין פרק הבית והעלייה (דף קי"ד) הבית והעלייה שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העלייה בונה את הבית ודר בחוכו עד שיתן לו יציאותיו וכו'. וכתב הרמ"מ פ"ד מהלכות שכנים דמתני' מיירי כשאין בעל העלייה רוצה לכוף את בן הבית או שצדח למדינת הים אבל אס ירצה יוכל לכפותו וכתב סקן דעת הירושלמי והרמב"ם והרמב"ן, וכרשב"א חולק וס"ל דלא יוכל לכפותו אלא בונה ודר בבית עד שיתן לו יציאותיו. הרי קמן דיוכל לכפותו שיבנה הבית ס"ס בן הבית יוכל לכוף בן העלייה לתקן מה שעליו לתקן ואע"ג דהרשב"א חולק וס"ל דאין כופין לא שצקין כל בני רבנותא לילך אחרי דברי הרשב"א כ"ס דעת בעל הטור בן שכתב דדברי הרמב"ם שהוכיח מהן הרמ"מ שדעתו לכוף א"כ גם דעת הטור בן ולכן אין לזוז מדבריהם לכוף בעל העלייה לתקן גגו דאדעתא דסכי קנאו מתחילה. וא"ל דא"כ אמאי לא אשמעינן בן תנא ג"כ שאס בעל העלייה אין רוצה לתקן בעל הבית בונה משמע בעלייתו עד שיתן לו יציאותיו הנראה דזהו כ"ס ותנא רבותא קמ"ל דמוחר לדור בבית אע"פ שנסנה במה שמוס לו שדר בבית אפ"ס שרי לאפוקי מדברי ר' יהודה דחולק התם ומ"מ אף זה דר בחצר חבירו שלא מדעתו ולריך להעלות לו שבר אלא בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה ומקרה העלייה ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו עכ"ל, ות"ק מחיר לישב בבית אף בלא עלייה ולכן לא יכול לאשמעינן איפכא דאי אפשר לבנות העלייה בלא בית ונראה דלא פליגי ר' יהודה ות"ק אלא בדלא אפשר לכופו ובהכי אופי דכתב הרמ"מ אבל לכוף דברי הכל מודו דכופין ולכן פשיעא דכוף כאן בעל העלייה לתקן גגו ואס אי אפשר לכופו בונה בעל הבית הגג ודר בעלייה אפילו לדברי ר' יהודה דשרי כאן זה לא נסנה וזה אינו חסר דשרי יוכל להשתמש בביתו וכ"ס לדברי הפוסקים דפסקו כת"ק דר' יהודה. אף עדיין קלת ל"ע צנודן דידן דמאחר דאפשר דבעל העלייה קנס מראובן ועלייה לא קנאו אדעתא דסכי שיחוקו יותר ממה שהיס צראשונה קודם שקנאו. ונראה לדקדק מהא דכתב רימוקי יוסף סוף פרק לא יחפור וז"ל הלוקח בית וצו פתוח חלון לחצירו של מוכר שיש לו לסתום החלון משום היזק ראיס דהוי כגירי דיליה ואע"פ שנעשה החלון ברשות אע"ג דקי"ל דמוכר צעין יפס מוכר שאני סכא דנזקין לא מזנן ליה אבל לוקח כל בני נזקין דמתני' שסמכין המוכר לכותל אין הלוקח חייב להרחיק שהוא לא סמכן אלא נחשב מזיק אבל הלוקח חלון כל שעה מזיק צראייתו ס"מ כשיש היזק בחלון בשעת המכר אבל אס מכר לו בית שיש בו חלון על חורבה שלו אע"פ שעשויה לבנות כיון שנפחה זה החלון ברשות ולא נחתיב לסלקו מתחילה אף כשיפנה זה את החורבה אין לו לסתמו בן כתב הר"ר יונה עכ"ל. וכן כתב צ"י בשם תשובת הרשב"א (סי' קל"ד בח"ס) ור' ירוחם כתב נתיב ל"א ח"ו דאפילו גבי חלון אמרינן מוכר צעין יפס מוכר ומכשתא נראה דודאי אס כשקנס שמעון הים הגג שצור אין לריך לתקנו אע"ג דמזיק לביתו של ראובן המוכר מ"מ לא גרע מנזקין שסמך ומכרן דאין הקונה חייב להרחיק דמוכר צעין יפס מוכר ולא דמי לחלון כלל דהתם בשעת המכר לא הים היזק צא אלא אח"כ

היא וללמוד היא לריך גם יאמרו עלינו שילא דבר שאינו מתקין מתחת ידינו ושידי המתנגדים רמה . לכן עתה באתי להכריע על הדברים הראשונים שכוין נכתבו ואילו לא נכתבו ראויים הם ליכתב ואילו לא ראיתי לא האמתיו ששום אדם יפקפק בזה . ואעתיק לך הנה דברי החכמים שכתבו לבטל הפסד וטעמם ואח"כ נכתב עמם בהלכה . וז"ל השאלה והתשובה . נשאלתי ראובן ושמעון בדרו להם ב' פשרנים וקבלו עליהם בק"ס לקיים כל דבר שיפשרו ביניהם אודות החלוקה שביניהם עבור יתומה אחת שהיתה קרובה לראובן מאלד אביה שהוא אחי אביה ז"ל וקרובה לשמעון מאלד אמה שהוא אחי אמה ז"ל ובכן פשרו ביניהם חלוקים והעלו הדברים על ספר ולבסוף כתבו ואם תמות היתומה קודם שתנשא לאיש אזי ראובן ושמעון הנ"ל יחלקו נכסי עזובה שיש בשום הן כסף הן שום כסף מלבד הקרקעות ולראובן הנ"ל יש לו עוד אח ובני אח הראויים לירש עמו והנה היתומה הלכה לעולמה בעוד היא פנויה ובכן באין היורשין וגם ראובן בעלמו ורולין לבטל הפשרה ולהוציא משמעון מה שבירו באמנם שלא היה כח ביד הפשרנים לבטל הירושה דאורייתא מן הראוי לירש ולהורשה לאחר , ושמעון השיב לראובן הנה הפשרנים הטילו עליך לסלק ולפלות מעלי על הולאתך כל חולק על הפשרה הנ"ל לבטל אותה בפרט הקרובים מאלד אביה . עכ"ל השאלה :

תשובה הגם כי תניא בפ"ק דמליעא (דף ע"ז) מה שאירש מאבא מכור לך דלא מפיקין מיניה דתפיס ליה כמו שהעלו הספרדים מהא דאמר רב נחמן ומדינא דאי שמיט ואכיל לא מפיקין מיניה ונדון דידן דתפיס ליה שמעון , הנה מ"מ גלע"ד דהפירוש לא עשו כלום ואין כח בידם להתנות על מה שכתוב בחורה ולא עדיפי הפשרנים מהיתומה בעלמה שאלו כתבה היתומה לשמעון שיירש נכסיה הן כולם הן מקלחה לא עשתה כלום אם לא שכתבה לו לשון מתנה בין בהחילה בין בהמלצ בין בכסף כדאיתא בפ' יש נוחלין (דף ק"ל) בפלוגתא דחכמים ור' יוחנן בן ברוקא דכילבו מודו דאין לבון ירושה מועיל אלא לרהוי לירש , וכן אם ראובן בעלמו אמר לשמעון מה שאירש מהיתומה חירש עמי שהי וקיבל עליו בק"ס בודאי לא זכה כלום בלשון ירושה ועיין במרדכי בתשובת מהר"ם בהחילת פרק מי שמת . ולבון יהלוקו הכתוב בפסד גלע"ד שהוא ג"כ לבון ירושה כמו האחים שחלקו או האחים שצאו לחלוק בפירשו האחים שצאו לירש או שירשו ובפרט בנדון דידן שכתבו וז"ל ח"ו (אוב דאש יתום ברה בת בועז ז"ל אב גינג דא האבן מיר אזו גימאכט דז דאש חלק בית של היתום הנ"ל זאל ראובן ירשן פון יתום הנ"ל וכו') עד (אוב דאז איבריג זאלן זיה גלייך מיט אנדר עיילין דיא ב' בלדים הנ"ל וכו') הא קרין שכוונתן לירושא כמו שהלק ראובן הוא מבוס ירושה ה"ה חלק שמעון וק"ל . ומאחר שהפשרנים לא עשו כלום ודברים בטנים הן מעיקרא בלתי שום חילוק ח"כ מה שביר שמעון בתורת פקדון הוא אללו ולא זכה בה מעולם ויולא בדיינים ואף ראובן יכול לגבות ממנו את חלקו והפשרנים שבקשו להעביר נחלה אין רוח חכמים נוחה מהם והינם ככ"ל בני אדם החבובים כמו שכתוב בפור ח"מ סי' רפ"ב אם לא שכוונתם היתה לשם שמים להטעות את שמעון בלבון ירושה הנ"ל כדי להביאו לידי פשרה מחמת שהוגד לי ע"פ שבכח ובאלמות זיקש שמעון להחזיק כל נכסי היתומה על לא דבר ומכא הפשרה הוציאו מידו מה שהוציאו . ונאמר לי איך מהר"ר הושע ומהר"ר מן יודעים מזה . ושלום על דייני ישראל ושומעיהם וכשם יתעלה יולני משגיאות ויראני מתורתו נפלאות :

עט גם הלום אחרי ראוי פסק הלכה שפסק האב"ד שלנו י"ן בתשובת שאלה הנ"ל ועל זה לדעתנו **בבב**

בשעת הראים וזה לא מכר לו אבל חזקן דהוי בשעת מכירה כמו בנדון דידן אם היה בגג שבור מתחילה ואח"כ בא חזקן ממילא אין הקונה לריך להרחיק חזקן דומיא דחזקן שסמכי לכותל כל שכן לדברי ר' ירוחם דס"ל בחלון אין לריך להרחיק וכ"ש בנדון דידן . אמנם אם לא היה בגג שבור בשעת מכירה וכבר אח"כ נראה דעל בעל העלייה לתקנו דמעשה חזקן גגו עליו ואדעתא דהכי קנאו מידי דהוה אם רולה לתקן אח"כ חלונות ואם אינו ידוע המוליא מחבירו עליו הראים . זה הנראה לי משה איסרלש מקראקא :

עז ואשמי אחרי קול רעש . כען לבנון אשר ירעש . ואמרו על דברי נואש . כאלו היה בגד אשר חבלו עש . בעיני המעשה אשר נעשה בזמן ארוך בדבר הפשרה בק"ק קעלין בין אחד וקרא שמו אשר בר יעקב ובין כמר משה בר מנחם על דבר יתומה שהיתה קרובה לבניהם לא' בת אחיו ולאחד בת אחותו והיו חלוקים ביניהם בעיני נכסי היתומים עד שנטפלו להם ראשי הקהלה ועשו פשר ביניהם על כל החלוקים ויבא בתוכה שכמר אשר יפרנס היתומה אללו וכו' וכתבו לבסוף ואם תמות היתומה קודם שתנשא לאיש אזי כמר אשר וכמר משה הנ"ל יחלקו נכסי עזובה שיש בשום הן כסף הן שום כסף הן וכו' וקיימו וקבלו עליהם ב' בלדים בק"ס ובאחר חזקן שטרות כדרך תקון חכמים בכל אחד מהבלדים הנ"ל מחוייב לסלק ולפלות את חבירו בפילוי גמור ומוחלט מכל הערעורים והקטנות שיטלו ויבואו על אחד מהם מאלד קרוביו דהיינו כמר אשר מחוייב לפלות ולסלק את כמר משה הנ"ל אם יערערו עליו קרובי אשר הנ"ל מחמת היתומה הנ"ל ומחמת הפשרה הנ"ל וכמר משה הנ"ל מחוייב לסלק ולפלות את כמר אשר הנ"ל מכל קטנות וערעורים שיגיעו ויבואו עליו מקרובי משה הנ"ל מחמת היתומה הנ"ל ומחמת הפשרה הנעשים ביניהם הנ"ל , וכל זה קבלו עליהם הבלדים הנ"ל בק"ס . ואח"כ לבש משה הנ"ל רוח אהרת ובקש לפטור את עלמו מן הפשרה והפילו הנ"ל ולא ידענו אז מה היה לו ובא הנה ק"ק קראקא כמר אשר או בלוחו לפני ב' הו' ג' שנים והראה לנו שהער פשר הנעשה ביניהם ובקש ממנו בלאן שחזיק ידיו ולכתוב לדייני מדינת פיהם שיכופו את כמר משה שיקיים את אשר נדר ואשר קיבל עליו וכן עשינו אז כהער ראינו לרת אחינו בני פיהם שהיו עומדים בכל יום ויום לברוח על נפשם בעיני הגידוש אשר היה אז לחוש ח"ו ולכן היה נראה לנו אז לטעות בטוב וכיבר עם כמר אשר הנ"ל וכתבנו אז אל דייני מדינת פיהם שיחזיקו ידיו לבקש לכמר משה הנ"ל שיקיים ק"ס שלו ויפלה כמר אשר כהער קיבל עליו לפני ראשי הקהלה שלו גם לפני האלוף מהר"ר יעקב מקדומנו"י קיבל עליו פשרה הנ"ל בעיני חילוק נכסי היתומה אם הפטור , וכנה כמר משה הלך בדרך אהרת ותלה את עלמו בהחיים שאין לריך לקבל הפשרה כי אמר שאין כח בפשרנים לבטל ירושה דאורייתא מן הראוי לירש ולכודים להתר והביא פסקים ממקלח חכמים על דבר זה שהדין עמו מאחר שאין אדם יכול למכור ירושתו כמו שהעתיק לבון החכמים לקמן וזהו הלא לפטור עלמו מן הדין . וכוף נהגלגל הדבר ובא לפני דייני ק"ק פראג כל אחד מן הבלדים הביא שטר בידו , כמר אשר הביא כתב שלנו שכתבו שכמר משה מחוייב לקיים הפשרה וכמר משה הביא פסק מהחכמים אחרים שפטור מן הפשרה , מטעם הנ"ל , והיה תמוה בעיני דייני ק"ק פראג שדברינו יהיו סוהרים זה את זה בדבר מושכל ראשון וע"י זה צאו ב' השטרות לידי דברינו הראשונים עם מה שכתבו אחרים . ואמת שהדבר היה נכח ממני עד שראיתי חתימתי וקנתי מרעיד ואמרתי אכורה גא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע כתבתי בן בראשונה ואף כי דייני ק"ק פראג כבר פשרו הדברים בין הבלדים מ"מ חורה

שאלות ותשובות הרמ"א ע"פ

מכאן מקנה דבר שלב"ע הואיל ושיעבוד חד על גופו
 והחיוב הקרקפתא דגברא מונח והחולק על זו אינו חל
 מועד כמו שכתב ר' ירוחם ה"ל. ותו דגדון דידן הקנין
 חל עליהם מטעם אחר וזה דכתב בהג"ה מרדכי (ד"ב"ב
 פרק ג') דכתב תשובה לר' משולם בר קלונימוס על שלשה
 אחים שהתנו יחד בקנין על נכסי אחותם שנתן לה בעלה
 שכל מי שמקבל מתנה מאחותם שיחלקו בשום שלשתם
 ולימים נתנה מתנה לאחד, והשיב אע"פ שאין אדם מקנה
 דבשלב"ל בהיה הנאה דסמכי אהדדי גמרי ומקנו להדדי
 וכו' והאריך שם בראיות לבאר דיוכל אדם להקנות בכה"ג
 אף בדבר שאינו מועיל קנין, א"כ בגדון דידן שעשו פשרה
 בין האדדים ה"ל ושי האדדים הקנו זה לזה בפשרותיהם
 ודאי גמרי ומקנו אהדדי אף בדבר שאינו מועיל קנין וכמו
 שכתבו החוספות והמרדכי פרק זה בדר (דף כ"ה) דמטעם
 זה גזים הקנסות שבשדוכין אע"ג דהוי כמו אסמכתא כו',
 ועוד מטעם אחר חייב לקיים מה שקבל עליו דהא כל שטר
 הועשה כהקון חכמים דכתוב בו שמקבל עליו בק"ס ובכופה
 דאורייתא וכל שכתב בשטר כך הוי כאילו קיבל עליו שבועה
 בפירוש כמו שכתב מוהר"ם בהג"ה מיימוני סוף ספר
 קנין, ומאחר שקיבל עליו שבועה לריך לקיים שבועתו כמו
 שכתב המרדכי פרק שור שנגח לענין אסמכתא וס"ה לדבר
 שלא בא לעולם, וכן כתב ר"י בר ששת סי' של"ה, וכתב
 שם דאפילו למ"ד בשבועה אסמכתא לא קניא מ"מ לריך
 לקיים שבועתו ומ"מ אם אף בנו חייב לקיים כו', כדי
 קיין מכה ג' ע"מ ה"ל שכמר משה מחוייב לקיים שטבדו
 לפנות כמר אשר, ולא אחר כך בזה מאחר שגם בעל הריב
 הודם מטעם תפיסה שזכה כמר אשר בזה, אף אמרם בא
 בנחתרת להמליא תרופה לכמר משה מלך שכתב בשטר לשון
 יחלוקו, וכתב שלדעתו הוא לשון ירושה ועל זה בנה בנינו,
 והנה כך הכפזור וירעשו הכפיים כי לפי דעתו בנה בנינו
 על יסוד רעוע אשר רוח חכמים יעקרו מעיקרו, וזה כי
 מה שהביא ראיה מלבן האחים שהלקו או האחים שבאים
 לחלוק שפי' האחים שבאים לירש כו', אסתמך אם חכם
 בישראל כזה ידבר כי לבן הנזקק האמר שם הוא פירוש
 הבאים לירש כי אינו אלא דרך שותפים שבאים לחלוק
 וירושתם כבר נסתלקה ממות אביהם ולבן יחלוקו האמר בכל
 דבר שיחלק בין איש לרעהו ריש צ"מ בניס אוחזין בטליה
 וכו' יחלוקו ופ"ק דכוכה (דף ה' ע"ב) בית שאין בו ד' על
 ד' אין האחים והשותפים חולקים בו וכל דיני חלוקה
 המוזכרים ב"ב לענין שותפות חגר ובהים כולן אינן לשון
 ירושה, ועוד אני אומר כי ייים וכיב אמר להא מילתא
 דהא גרסינן בהדיא פרק המוכר את הבית (דף ס"ג) פשיטא
 אמר יחלוק פלוני בנכסי פלגא הנו חלק לפלוני כו' ש"מ
 שלשון יחלוק הוא לשון מתנה דאי הוי לשון ירושה לא היה
 נוטל כלום כדאיתא משנה שלימה פרק יש נוחלין (דף ק"ל)
 וכמו שכתב החכם בעלמו, וכן כתב הרא"ש בתשובה בהדיא
 בשבועותיו כלל פ"ג דיחלוקו הוא לבן מתנה וכמ"ש ג"כ
 בשמו כבוד ה"ה סימן רפ"א. והנה נראה בהדיא דנסתלק
 מכלן לשון ירושה והוא לשון מתנה והיא קיימת. ומ"ש
 בפרט בגדון דידן כו' עד הא קמן שכוונתם לירושם כמו
 שחלק ראובן הוא משום ירושה ה"ה חלק שמטון וכו', גם
 זה הכל דהא אין איפכא תנן פרק יש נוחלין (דף קכ"ו ע"ב)
 האומר משום ירושה לא אמר ולא כלום כתב בין בתחילה
 ובין באמצע בין בכוף משום מתנה דבריו קיימים, ובגמ'
 אמרינן (פרק י"ג דף קכ"ע) היכי דמי מתנה בתחילה היכי
 דמי באמצע ה"ד בכוף כי אהא רב דימי אמר רבי יוחנן
 חנתן שדה פלונית לפלוני וירשה זו היא מתנה בתחילה וכו'
 ומסקינן בהם דאפילו בשני בני אדם שכתב לאחד מתנה
 ולשני לבן ירושה קנו שניהם ש"מ שלשון מתנה מהני ללשון
ירושם והמכס זה הפך הקטרה שלשון ירושה יעשה דלשון

כלכל דבריו במשפט שנפטר ההוא אין בו ממש בטעמים
 מספיקים ואים דין לריך בשם חזיל קרי כי רב הוא מטעם
 שכתב גם הוא שבדבר שלא בא לידו ולא זכה עדיין לא
 יועיל לו ק"ס ובפרט בלשון ירושה שהוא נגד דת תורתנו
 הקדושה, ועל זה אין לורך בטכספות ראיות על דבריו
 ואפילו לאפשי גברא בעלמא לא בעי גם בלא"ה כדי הוא
 לילך על משנתו על צוריו ולסמוך על דבריו. אף דבריו
 מרוב היות הדבר המושב בעיני המוני עמנו כמדגלה בפומא
 דאפשי צבואם לידי פשר מילין אין אומר ואין דברים רק
 קבל קניין ותו ליכא ואין משימין על לבם באיזה אופן חל
 ויועיל או לאו ודבר זה נחפזט בפשיטות. זאת ועוד סברות
 דעת הכל כאשר לכל מקיימים ק"ס מה שהוא נעשה בטעות
 גמור לא יחל ולא יחלל דברו ובפרט כששני האדדין שותקין
 זמן מה ואין שום אחד מהן יכול לחזור בו ע"ד סברת
 וקבלה. והנה אע"פ שכל אלו הטעיות אין בהן לא שורש
 ולא ענף ולא מקום למטעי מ"מ לרוב פשיטותן בעיני כל
 באנו על הרעום לדעת ולהודיע ולהודיע ולהוליא מלבם
 שאינם של אדוקים הלא בעובדה דיוס"כ (יומא כ"ג) הולך
 ג"כ כ"ג למעבד מילתא להוליא מלבן של אדוקים אע"ג
 דבאו בטעות גמור בראש ברה"ש. שום ק"ס לא יועיל ולא
 יחול על דבר שלא בא לידו ולא זכה בו עדיין כמבואר
 בפסקי כאב"ד י"ו אבל לא בדברים פרטים כמו אם חייב
 את עלמו וכס"ג הודעים ויודעי דת ודין ובפרט בדבר
 שהוא עקירת דת תורתנו ח"ו לא יזכר ולא יפקד. ועל
 טעות הכל פיהם בסברות טעותם שאפילו בטעות חל ובפרט
 בשהיקס, זה אינו דהא לענין מחאה מהרי"ק ז"ל אשר מיימו
 אנו שותין פסק בפומבי מי שכתב ולא מיחה בדבר באפשר
 לו לומר בטעם צדין צמידי דרגילין בהם למיטעי ביה וכ"ש
 אם גם החובע טעה בו וה"כ בפשיטות בגדון דידן איכא
 למימר הכי מרוב הרגילות והתפשטות בהמוני עמנו ובדלית
 ספיקא שגם הכשרנים עלמם טעו בזה דהא קא מהסיד
 עליהו דני הורה כו' ואולי על זה מאמר החכם ע"ה מי
 כהחכם יודע פשר דבר. גם לפי הנראה י"ל בודאי שתיקת
 ראובן זמן מה כדי להוליא משמעות דברים הנעלמים ממנו.
 ס"ד דבריו בפומבי דברי הפשר החוב דהיינו אותה חילוקי
 נכסי היתומה לבאינו ראוי לו בטלה ומבועלת לא שרירא
 ולא קיימא רק מי שמשולחן גבוה קא זכי בההוא שנה הוא
 ולא אחר וזכה לדיעתו נאמר די ושלום. הנה לא אזכיר
 שם ההכמים המתנגדים ובל אשא את שמוהם על שפתי כי
 לדעתו המתנגדים להם לא יהיה להם לכבוד ועל כן אפשר
 בדבריהם להשיב להם מה שכתב החכם בראשונה שגם כי
 הניא צבא מליעא פ"ק מה שאירש מאבא דלא מפקינן
 מנייה כדאפיס וכו' אני אומר לא זו הדרך ולא זה המקום
 לבא על זו מכה טענת הפיסה אלא מכוס דיוכל למכור
 ולהתנות על זו בדרך שאבאר וזה כי כתב ר' ירוחם בס'
 פניברים נהיב י"ז אל תטעה בין מחייב עלמו בחוב למקנה
 כי המוכר עלמו יוכל לבעד עלמו אע"פ שאינו ברשותו אבל
 ניקנה שמוכר או נתן לזה אינו יכול להקנות דבר שאינו
 ברשותו עכ"ל, וכן כתבו החכם בהדיא ריש אע"פ (דף נ"ד)
 דיוכל לבעד גופו לדב"ל ולכהחייב עלמו בדבר שאין לו
 ולכתיבו לו נכסים חל שטבדו עליהם מעתה ואין זה קנין
 דברים וכו' וכן כתב הרא"ש וכן כתבו החכם פרק מי שמת
 (דף קנ"ט), ולכן ג"כ בגדון דידן ודאי יוכל כמר משה
 לבעד עלמו לפנות את כמר אשר מכל עירטורים כי אין
 זה כמוכר דבשלב"ל רק משטבד עלמו בדבשלב"ל דמהני כמו
 שכתבתי וכן כתב מוהר"ם בתשובה והיא במרדכי פ"ק
 דמליעא לענין שמטון שקיבל עליו שצנו יבא בת ראובן כו'
 וזה פשוט מידי דהוה אכל שידוכין דעלמא שב' האדדים
 מקבלים עליהם בה"זג יבא זה אם זו דכל אחד מחוייב
 לקיים עליו מה שקיבל ולא כו' כזה מכוס קנין דברים ולא

כל עמיסה . נאום משה איסרלש סקראקא :

ע"ע

דבר המראה האוונות בשבת נראה לי דשרי ע"י נכרי, חע"ג דגרסינן פרק מי שהחשיך (דף ק"ה ע"ב) אין ממרים את העגלים אבל מלעיטין ומחלקטין לתרגולים וכו' ומפרש בגמרא אינו המראה ואינו הלעטה אמר רב יוסף המראה למקום שאינה יכולה לחזור הלעטה למקום שיכולה לחזור רב חסדא אומר אידי ואידי למקום שאינה יכולה לחזור ומראה בכלי ושלעטה ציד ואמרינן סתם תניא כוותיה דרב יוסף כו' וכן הרי"ף והרא"ש לא הביאו רק דברי רב יוסף וא"כ שמע מינה דאם מכניס המאכל למקום שאינה יכולה לחזור מקרי המראה דאסורא. ופירש"י סתם דמה דשרי בתרגולים שרי בעגלים אלא דגבי עגלים מקרי הלעטה וגבי תרגולים מקרי סלקוט. ואין להקשות על פירוש רש"י אמאי קתני אין ממרים בעגלים ולא קתני גבי תרגולים דיש לומר דצמניהם לא היו רגילים להמרות העופות ולכן דבר צהור וכו' והוא הדין תרגולים, ומכל מקום שמע מינה דאם מכניס המאכל כ"כ לתוך גרונה שאינה יכולה להחזיר מקרי המראה ואסורא (וכן כתב הרמב"ם סוף פרק כ"א דהלכות שבת). מכל מקום נראה דשרי ע"י נכרי. חדא דאם יין (שבת דף ק"ו) בסוף הוזה שמעתתא לוי אשכח לגבל דבי נשיאם דקא גביל לתורא בטע ביה אחא אבוב אשכחיה א"ל הכי אמר אבוב דאמך משמיה דרב ומנו רבי ירמיה בר אבא גובלין ולא מספין ודלא לקיט בלישיניה מלעיטין ליה וכו', ופירש"י דלא לקיט בלישיניה עגל קטן שאינו למוד לאכול. ונראה דזה דקאמר ודלא לקיט בלישיניה מלקיטין ליה דר"ל אף בלקטא דבעגל אחר אסירה דהיינו שאינה יכולה לחזור דאי לאו הכי אפי' לקיט בלישיניה נמי שרי הלעטה במתני' דהיינו שיכול לחזור דאין לומר דמתני' מיירי נמי דוקא בעגלים דלא לקיט בלישיניה דהא דומיא דסיפא קתני נוחים מיס לפני אוזים ותרגולים ויוני הרדסאות ועוד דקתני בגמרא מהלקטין לתרגולים וא"כ לומר שמלקיטין ואין מלקיטין ליוני שובך ויוני עלייה ומפרש בגמרא אליבא דרב יוסף דהלכתא כותיה מהלקטין דספי ליה בידיה מלקיטין דשדי ליה קמיה ויוני שובך ויוני עלייה משדי קמיהו נמי לא משום דאין מזונותן עליך אבל אוזים ותרגולים מזונותן עליך, וא"כ מיירי בדיכולים לאכול דומיא דיוני שובך ויוני עלייה דיכולין לאכול ומשום הכי אין נוחין לפניהם מזונות דיכולין לפרנס עלמן. וא"כ ש"מ דיכולין לאכול נמי שרי הלעטה בעופות וכו' הלעטה בעגלים וכו' אמאי נקט דלא לקיט בלישיניה אלא ש"מ דבלא לקיט בלישיניה שרי אפילו המראה שהאורה במקום אחר והיינו שמכניסו למקום שאינה יכולה לאכול, וחע"ג דנקט מלקיטין ולא נקט מהלקיטין לאו דוקא קאמר דהא על כרחך לריך ליתן לו המאכל להוך פיו דהא לא רגיל לאכול וא"כ אמאי נקט מלקיטין דפירושו דשדי קמיה כמו שפורש לעיל וכו' למקט מהלקיטין, ובספר כ"י"ף כתוב מהלקיטין, וא"כ קשה דהא הלעטה שהיא דומיא דהלעטה בכל עגלים שריא אלא ש"מ דלאו דוקא קאמר מלקיטין אלא ר"ל דמאכילין אותה באיזה דרך שאפשר ואם אוכל דרך שמכניסו לתוך פיו עושה ואם אינו אוכל בדרך זו מאכילו בדרך המראה, כן נ"ל על פי סוגיית הגמרא. וא"כ בנדון דידן שאומרות הנשים שהאוונות שכורגלו כבר במקרה אינן אוכלות בדרך אחר ואף אם יתנו אוכל לפניהם אינן אוכלות רק במקרה כמא שלמדו כבר נראה דשרי דומיא דעגל דלא לקיט בלישיניה. אמנם לפי זה לריך דקדוק אמאי לא חילק בעור או"ח סי' שכ"ד ולא הרמב"ם פרק כ"א מהלכות שבת בין לקיט בלישיניה או לא לקיט בלישיניה דכתב סתמא אין ממרים בעגלים אבל מלעיטין ולפי מה שכתבתי היה לו לחלק. ואפילו אם נחמיר לאוסרו על ידי ישראל ע"י נכרי מיהא שרי משום לע"ז

דלא

מתנה לא יועיל. ואין לחלק ולומר דדוקא בלשון שהוא ודאי לשון מתנה אזלינן בתריה אבל בלשון שיש בו לספק קצת אזלינן בתר לשון ירושה, דזו אינו דהא כבר ביררתי לעיל בלשון יחלוקו אין בו ספק כלל דהוא לשון מתנה ועוד דאף אם הוא לשון מסופק קצת לא גרע ממה שכתב הרא"ש בתשובה (סוף כלל פ"ד) על זה והוציא ח"ה סימן רפ"א, שאלה ראובן היה מלוה ואמר אם אפטר אני קודם לאשתי עשיתי א"ת יורשת גמורה בכל נכסי והנחתי ליורשי אחרי חמשה זכובים וכו', תשובה מה שנתן לאשתו בלשון ירושה אינו כלום אמנם רואה אני לקיים לוואה זו מחוך תיבה אחת שכתוב בה ותחזיק בנכסי בכל מה שיש לי כו' שהוא לשון מתנה ושרי לשון מתנה לבסוף וכו', הרי דאנו למידין מהיבה אחת להפך לשון ירושה שכתוב בפירוש ללשון מתנה כ"ש שלא נספק לשון המפורש בהדיא שהוא לשון מתנה מכח שכתוב בהחילה לשון ירושה :

ועוד נוכל ללמוד מתשובה זו דחע"ג דכתוב בחיתו שטר ירושה הננים שהוא לשון ירושה ממש מ"מ דרשינן שאר הלשונות לטובה המקבל מתנה, שפיר כתב באותה לוואה והנחתי ליורשי אחרי חמשה זכובים וכו' והוא לשון ירושה מדכתב אחרי אפי"ה אלא האשה הוא לשון מתנה הוא סדין בנדון דידן, ועוד ראינו מהא דכתבתי לעיל ואמר פלוני יחלוק בנכסי דודאי בחלק הנשאר יירשו בניו אפי"ה אמרינן דיתחוק הוא לשון מתנה אלא האחר, ועוד ראינו דאין לחלק בחלוקים אלו מסוגיא דפרק יש נוחלין (דף קכ"ט) דאמרינן סתם כי אחא רב דימי אמר ר' יוחנן ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא וכו' עד כי אחא רבין אמר סתמן שדה פלונית לפלוני ויירש שדה פלונית רבי יוחנן אמר קנה וכו' עד אלא דרבי יוחנן אדר' יוחנן קשיא אמוראי ניבחו אליבא דרבי יוחנן, ואי חיבא לפלוני בהכי ה"ל לשנויי הכי הא בשני בני אדם לא מהני היינו כשאחד הוא ראוי לירש דהו לשון ירושה דוקא אלא ש"מ דאין לחלק בהכי :

סוף דבר אינו רואה בוס יסוד לבניו של החכם הנ"ל במה ששען לבטל הפשרה מכה זו הכעטה, ומדרשה דבריו אינן כלום גם סוף דבריו בעליה במה שכתב מאחר שהפשרה בטינה וכו' כי אינו אומר שהפשרה קיימת ונתקיים אם כמד משה רואה להיות יכודי ולעמוד בדבורו שקבל עליו בק"ם ובתוקף שטרות. גם מה שכתב שהפשרנים ברלו לבטל ירושה דאורייתא אין רוח חכמים נוחה מהם כו' אם לא שכוונתם לש"ס להטעות את וכו', אינו רואה זה החכם רודף אחר הדיונים להטעותם על לא עול זכפיכה, וכי אין רוח חכמים נוחה במי שגורם שורש יסור עם אחרים או מוחל לגמרי על ירושתו, ובאמת שזה החכם אין רוחי נוחה היינו במה שנתחלק לו בין יורש למוריש, כי אמרו פ' יש נוחלין (דף קל"ג ע"ב) הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה כימנו, וכן אמרינן סתם דאמר ליה שמואל לרב יוסף שינא לא יהוי בעבורי אחסנתא כו', הרי כל זה במוריש אמרו שאסור להעביר נחלה אבל יורש עלמו שרואה למחול על ירושתו בלא יכא בזה רוח חכמים נוחה כימנו בזה לא שמענו. וכנה מלינו ליעקב אבינו שפחה לפשו שימחול לו חלק ירושתו וחלילה לנו לומר שאין רוח חכמים נוחה כימנו ויש לנו אב זקן להום על כבודו ולומר יפה שתיקה זה המדמה כחכם מדיבורו. והנה מאחר שכתלקו מעלינו דברי החכם הראשון כ"ש שנחצטלו האחרונים שילאו בעקביו ובתר רישא גופא גריד ואין לורך להביב על דבריהם כי לא דברו על דגמרא רק בספרות כרסיות וכדרך דרשנים המוכיחים את העם וישר כחם ומי יתן כל עם ה' כמוהם החרש יחרישו ויטיה להם לחכמה, ובהם שלום על דיוני ישראל העושים דקס ומשפט

שאלות ותשובות הרמ"א ע"פ

ולא גרע מחליצת הנסמות בשבת ע"י נכרי שהתירו הפוסקים
מכה לער ב"ח אע"ג דהתם הוא איסור דאורייתא כל שכן
בעיני המראה שאין זה שום מלאכה רק עובדה דחול. אמנם
נראה דאין להמרות בשבת רק פעם אחת ע"י נכרי דכיו
נסתלק ממנה לער של רעבון וצרכי סג' :

פ שאלה

שותפים שקבלו מראובן מעות בעיסקא ,
וז' שטר הביתפוח. אנוחו ח"מ המשותפים
מודים ומעידים לכל רואי ח"מ איך שקבלנו מידו של ראובן
שמה מחות זכובים מזומנים על חלק ד' של פונדק מעיר
פלוגית ומעיר פלוגית שיש כבר בידינו בין לריוח בין
לפסד ח"ו רק שהותנה שאלו רואים יכולין לסלקו בריוח
כ"ס זכובים מכל מאה ונהיה מחוייבין להשיב לו סך ה"ל עם
ריוח ה"ל בסוף כלות השנה דהיינו יריד גראמניו ש"ג
כו' עד עוד קבלנו עלינו שיקח מן החברותא שלנו כל שבוע
זכוב פולניש על הפיזור ובסוף השנה כשנבא לחשבון ינכה
לנו מן הריוח אותו הסך כו' ואם לא נחלק עמו הריוח הלא
שנסלק את ראובן בעשרים וחמשה מכל מאה כו' עד נמלא
שהסך בכללו הוא חלק זכובים עוד הוספו לו בעד חודש
העבור שויב של מרטינה במלאכה שהיא ראויה וטובה לו
כו' וכל זמן שהשטר ביד ראובן או באי כחו אז יסא יד
בעל השטר על העליונה גם יסא נאמן בדבור הקל על
הסיזק כו'. שצדנו לו בק"ס כו' עד אפילו ביטול כיסו
בעיקר החוב וכל זאת קבלנו עלינו הן על הקרו הן על
הריוח גם קבלנו עלינו על חמורת יסודותא בחמורת שמים
לקיים כל דברי אגרת הלו אפילו מגלימא דעל כתפנה מיומא
דקן ולעלם כו'. עד ואם יבא ח"ו לנו חזרה הוצק או חזו
פגיעה לא יוצק ראובן ה"ל בשם דבר כי עלינו מוטל
לכשתל הסך מעות ה"ל בין קרן בין ריוח כ"ל לידו בלי הוצק
ופגיעה או ליד הבא מכחו כל זאת קבלנו עלינו כו'. וכנס
ג' משותפים שקבלו עליהם עסק זה ביחד ותוך זמן כנס
כרכוס של מלכות אחרת אחת הערים שבחוקן הפונדקאות
ה"ל ונשבה שם אחד מן השותפין עם ממין רב שקבל משכר
הפונדק שם גם היה בידו ממון רב מלבד זה וגאבד השותף
עם כל אשר בידו לא ידענו מה היה לו ועכשיו נפלה
מחלוקת בין שני השותפים הנשארים ובין ראובן שהומרים
שגם ראובן הפסיד אשר לו בחלקו שהיה לו על הפונדק
ובאתה השאלה הזאת לפני לחוות בה דעתי ולכן אקומה נא
ואראה כי הדין עם ראובן לפי ה"ל מתרי ותלהא עעמי :

הנה נראה מלשון שטר זה כי היה הלוואה גמורה ולא לקחו
השותפין הברירה באופן ה"ל רק להכלל מאיסור ריבית
כמו שמוכיח מחובו למדקדק בו ולכן אם היינו באים לדון
הדברים ע"פ אומדות וידיים המוכיחות פשיטא שהיו חייבין
לשלם לראובן מעותיו דודאי לא היה צדעתן מעולם ליתן לו
חלק בפונדק רק שכתבו כן כדי להכלל מאיסור ריבית ומיד
נחלצו בהלוואה לכן כתבו בסוף השטר שהסך בכללו הוא
חלק זכובים עוד הוספו לו בעד חודש העבור שויב כו'
עד ואם יבא ח"ו שום הוצק כו', כל זה מוכח שמיד נחלצו
בהלוואה מיום כתיבת השטר ולכן הם חייבים בכל האונסין
אע"ג דמתחילת הקבלה היה בו תנאי שהיו יכולין ליתן לו
חלק בפונדק ובזו ילאו מידי איסור ריבית מידי דהוה אהצבות
ר"י מאורלייגש שהביאו הגהות מרדכי דאזכורו נשך וז"ל ,
טופס שטר זה שהתקתי מכתובת יד ר"י מאורלייגש והתיר
ללוות בריבית ע"י שטר זה וז"ל , הנני הכותם מודה שאני
חייב לפלוני כו' והנני מחוייב לפרוע לו לזמן ע"ו ימים
להזמנתו וכל זמן שאעכשם ולא אפרעם לו עלי לתת לו כל
שבוע וכבוע שאעכשם כך וכך פשיטא כו'. הרי קמן דאע"ג
דמתחילת הלוואה היתה כוונתן ללוות בריבית מ"מ שרי
מאחר שבתחילת הלוואה היה תנאי בדבר , וה"ס בנדון דידן
שאע"פ שנתלצו בשעת כתיבת השטר להיות הלוואה כדמשמע

מלשון השטר אפילו הכי לא מקרי ריבית ככהאי גוונא מאחר
שבשעת קבלת המעות לא היה בו ריבית ואע"ג דמלשון
השטר ג"כ מוכח דהתנאי היה עדיין תלוי ועומד עד שעת
חלוקה שכתבו בו ינכה מן הריוח כו' עד ואם לא נחלק
הריוח כו' מכל מקום הדר חזרו והחליטו הדבר עליהם
בהלוואה גמורה כמס שכתבו בסך בכללו הוא חלק ושיתנו
לו בעד חודש העבור כו' ושם חייבין בהוצקות כו' דכל זה
לא שייך בדבר שהוא בעיסקא ומאחר בסוף השטר מוכיח
שהוא הלוואה חלוקה בתריה וכמו שיתבאר לעתיד אי"ס .
ואע"ג דרבים החולקים על סברת ר"י מאורלייגש כמבואר
בתשובת הרשב"א סי' תרנ"א והרמב"ן סי' קע"ה וכתבו ר'
ירושם בספר תולדות אדם וחוס נתי' י"ז , והביא הרב ב"י
דבריהם בארוכה (י"ד סימן קע"ז) והוסיף עוד להחמיר
דבעיני זה של הר"י אורלייגש שמוכר בו ריבית כל שבוע
ושבוע פשיטא דאסור לכ"ע דהוי כהדיא אגר נטר , וא"כ
ה"ס בנדון דידן נמי איסור ריבית אם לא היה התנאי עומד
לעולם ולכן ודאי נאמר לא שציק אינש היתרא ועביד
איסורא , וכמו שכתב המרדכי פרק השולח ולמדו מעיני
פרובול וכל שכן אי המלוה גברא רבא ללא הוה ספי איסורא
לאינשי כדאמרין גבי רב עילא פרק איזוהו נשך וכמו שהכתוב
לקמן אי"ס מ"מ נראה דבנדון זה הוה חזרה היתר למלוה
זה דאל"כ אפילו הוה התנאי תלוי ועומד הוה ביה אסור
ריבית דהא בהלוואה לך ה' בריבית אסור כרבנן דפלוני אר'
יסודה פרק איזוהו נשך (דף ס"ג) ואסרי לך אחד בריבית
ואפילו ריבית דאורייתא הוה כמו שמשמע בתוס' דאיזוהו נשך
(דף ה"ל) בד"ס ריבית ע"מ להחזיר חפי בריבית דרבנן
יש לאסור לפי דעת חכמות בר ששת סי' ש"ס ותס"ד וכמו
שהצריך שם בזה , ואף אם הוה לדברי המרדכי דנא קי"ל
ברבנן רק בדרך הלוואה אבל דרך מכירה לך אחד בריבית
מומר דקי"ל בזה כר' יסודה , מ"מ בנדון זה ששנוס לו מעות
אלו הוה הלוואה גמורה הוה אסורה ב"ל עיני אע"ג דהתנאי
הוה תלוי ועומד דמ"מ הוה לך אחד בריבית כדאיתא בתס'
(כס) בפלוגתא דר' יסודה ורבנן דתני הוה הוה מוכה בחבירו
מנה ועשה לו בדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח
אוכל פירות אסור ר' יסודה אומר חף בזמן שהלוקח אוכל פירות
מותר ה"ל ר"י מעשה בביהוס בן זונין שעשה בדהו מכר ע"פ
ר' אליעזר בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו מכר
ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח , מאי בנייכו אמר
אבוי לך אחר בריבית איבא בנייכו , ופירש"י לך אחד כי
האי גוונא שמה יבא לידי ריבית במא' לא יבא לך הפדיוס
יבא לידי ריבית לך המכירה היוו בל לידי ריבית , הרי
קמן אע"ג דהתנאי היה עומד ותלוי עד שעת זמן הפדיוס
שהיה לשלם שגם כמוכר שם במכרה במעשה דביתוס בן
זונין ואפ"ס קי"ל ברבנן דלך אחד בריבית הוה וא"כ על כל
פנים הוה כהאן איסור ריבית . רק שהאמת בנדון דידן מאחר
דהקבלה הוה בעיסקא לגמרי להיות לו חלק בפונדק ולא
היה שום הלוואה כלל רק שהברירה ביד הלוה ליתן לו מן
הרווחים שיקבל מן הפונדק ריוח כ"ס ממאה ושאר הריוח
יקבל לעצמו הוה כוונתן מעות להנווי למחליט שכר פלגא
באגר תרי תילתי בהפסד או פלגא בהפסד ותילתא באגר
דשרי לכ"ע אפילו לקח לו הברירה הלוה מיד שרי כמו
שכתבו החוספות בהדיא פרק איזוהו נשך גבי עובדא דרב
עילא , ואל תקשה לך הא דכתב הטור סימן קע"ז בשם
הר"ר ישעיה שאלה התיירו מהלית שכר הלא בלא קניינה אבל
אם קאן בדבר ידוע אפילו כל האחריות על הנותן אסור
מבוס דמיחזי כמלוה בריבית ואהי לחלוףי עכ"ל , וא"כ
בנדון דידן דקאן עמו כ"ס ממאה לשנה הוה אסור , די"ל
דכאן שאני מאחר שהלה הברירה על המקבליה בתחילת
וא"כ לא הוה הלא לך אחד באיסור דאחי לחלוףי בריבית
וזכו לכ"ע ברי , ואף אם היה חשב לך ריבית מ"מ לא

יפסיד

לאינשי לא הוה ספי מה נפשך אי פלגא באגר חרי תילתי
 בהפסד אי פלגא בהפסד חרי תילתי באגר, וכ"ס בגדון זה
 דים לייבב לשון השטר מה נפשך אי להוי בדרך פקדון קבלת
 אחריות על הנותן ואי להוי בדרך הלואה שהם יתנו לו כ"ס
 ממאה אחריות על המקבלים, מ"מ ראובן זכה בדיונו ולא
 מציעא לפי יישוב הראשון דפשיטא דזכה בו ראובן דהא
 עיקר הסיקא בא מעלמא שכרסו בא לעיר וכבשה ונשבה
 השותף הא"ד עם כל רכשו אשר רכש שם ולא נשאר
 לראובן לקבל רק קלת היות שהיה להם לשמור הפונדק עד
 כלות הזמן שהיה המדובר ביניהם, ואף לפי השני מ"ע
 מאחר דסוף השטר סליק בהלואה ולא נזכר בו שום תנאי
 דקבלה חזר להיות לו דין הלואה גמורה וכמו שכתבאר
 למעלה :

ועוד אני אומר דאף אם היו כל האחריות על ראובן מ"מ
 כאן השותפים מחוייבים לשלם מאחר שקבלת חבר
 הפונדק היא מעות ומיד בקבלת המעות נסתלק אחריות
 ראובן ונשתעבדו השותפין בכל האחריות, דהא תנן פרק
 המשקיד המפקיד מעות אלל שולחני אם לדוריס לא ישתמש
 בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותו בו וכח שם
 המרדכי וזמן הזה שאין לנו שדות ורוב עסקינו במעות אין
 דין הנפקד כבעל בית אלא כחנוני, ודוקא במפקיד מעות
 ממש אבל המפקיד נשכח כסף אין דרך להוציא כ"כ, מיהו
 י"ל דסכל לפי הענין וכחז מהרי"ק שורש קנ"ה דאין חילוק
 בין מקום שהתורים מצויים לאינן מצויים וכן אין חילוק בין
 עשיר שאינו לריך לאלו המעות לעני, הרי בכל פנים נתחייבו
 השותפים באחריות מעות אלו מאחר שקבל השותף חלקו של
 ראובן מיד עמד ברשותו ונתחייבו באחריותו, מיהו בזו י"ל
 דאבדו דוקא קצתי ולא נאנסו כדאמר הס"ס רב נחמן ופסקו
 הס"ס הרי"ף והרא"ש כוונתם, מכל מקום י"ל דבגדון דידן
 נתחייבו השותפים בכל האונסין דעממא דלא נתחייבו כאן
 באונסין הוא מטעם שכתב הרא"ש וז"ל שם וסלכתא כר"י
 בדיו, ואע"ג דלעיל פסק ז"ל בדמי אבידה כרב יוסף דהוי
 שואל עלייהו איכא למימר שאני הס"ס דבלא הנאה שמוס
 הוי עלייהו שומר שכר אבל הכא דש"ס חסדיה חד דרגא
 בהנאה שמוס והוי ש"ס ואינו טעם נכון דשכר הנאה שמוס
 שיה בכל מקום ואם נתוסף בדמי אבידה פרוטה דרב יוסף
 אנו בשביל שהשכר מרובה יחשב שואל אין חילוק בין ש"ס
 ששכרו מרובה או שכרו מועט, והרא"ש ד"תירך דהנאה שמוס
 דהכא גריע מהנאה שמוס של דמי אבידה לפי הירא לשלוח
 בהן יד לקנות בהן סחורה שמה יבא המפקיד לתצוב פקדונו
 אבל בדמי אבידה יודע שישהה אללו ימים רבים עכ"ל.
 א"כ בגדון דידן דלא היה ירא מלשמש בכו דהרי היה יודע
 שאין לריך לפרוע לראובן עד זמן הפרעון והיה לורשות להשתמש
 במעות א"כ פשיטא דהוי כמו מעות אבידה ועדיף והוי
 שואל עלייהו והפילו לפי החלוק הראשון שכתב הרא"ש דהרי
 גם כאן בלא הנאה שמוס היה ש"ס עלייהו כדפרי' אפ"ס
 הנאה שמוס עשאו שואל :

זה ה"ל בשאלתא דמעלתו ואם טובים דברי בעיני מעלתו
 יבא אחרי למלכות דברי ושלום. גאס משח בן לא"ה מורי
 הקלין כמר ישראל שלי"ט הנקרה בשח איסרלש מקראקא :

פא ילמדנו רבינו נסתפקנו אם לורך ליתן השמש סמוך
 לגרות כדי שאם ישתמש ליתן אחרת
 הנר כמו שכתב הטור סי' תרע"א או נוכל לומר זהו דוקא
 בשנותן הגרות על השולחן כמו שכתב הר"ן (פרק במה
 מדליקין) וז"ל אמר רבא ולריך נר אחרת להשתמש לאורה
 וכיון שכן פשיטא דלריך נר אחרת, הכא הכי קאמר דאע"ג
 דבשעת הסכנה כיון שכן דמניתו על שולחנו על כרחו משתמש
 לאורה אפ"ס לריך נר אחרת לעשות סיכור בדבר, א"כ
 לפי פירושו משמע שאין לריך להניח השמש אלל הגרות אם
 אין

יפסיד שום זה מפות הקרן אשר עליהם אנו דנין דהא
 בשטר שיש בו ריבית גמור אם הריבית מפורש בשטר לא
 קנסינן ליה כמו שכתבו התוס והרא"ש פרק איזבו נשך
 (דף ע"ב) ופרק המניח (דף ל') והרמב"ם פ"ד מהלכות לוס
 ומלוה כ"ס בריבית דרבנן, ולכן מאחר שנסתלק מכאן איסור
 ריבית עכ"פ ואיכא אומדנות הטובות מותר לשון השטר
 שכוונת השותפים היתה להלוואה גמורה דהא בכל השטר לא
 כתוב שום עיסקא רק בענין הקבלה גם כי לשון השטר
 מוכח דנתרלו מיד בהלואה א"כ פשיטא שחייבים בכל אונסין
 ולריכין לשלם לראובן מעותיו שקבלו ממנו. ועוד אני אומר
 שיש לזכות לראובן מכח לשונות השטר שכתבין זה את זה
 כמו שכתבאר לעיל, ועוד דבתחילה כתב בן שקבל עליו
 אחריות הן לריוח הן להפסד ולבסוף כתב שהם קבלו עליהם
 כל הסיקות :

ובתחילה לריכין אנו לדין זדין זה ומתוכן יתלבן זכותו של
 ראובן. הן במשנה פרק גט פשוט (דף קס"ה) כתוב
 בו מלמעלה מזה מלמעלה מאתים מלמעלה מאתים מלמעלה
 מזה הכל הויך אחר התחון א"כ למה כותבין את העליון
 שאם תמחק אות אחת מן התחון ילמד מן העליון וכן
 כתבו הרי"ף והרא"ש משנה זו בלא מחלוקת, וכן כתבו
 הרמב"ם וה"ס (סי' מ"ב). והנה בגדון דידן מאחר שהלבושות
 סותרין זה את זה דבתחילה כתבו שקבלו המעות על חלק
 רביעי בן הפונדק הן לשכר הן להפסד ולבסוף כתבו ואם
 ח"ו יגיע איזה היות או פגיעה לא יזיק לראובן בו הרי
 שקבלו עליהם כל האחריות ועליהן לשלם, ואף לדברי
 תשובת מהר"ם שהביא בתשובת מיימוני סי' ס"ט בתשובות
 השייכות להלכות מלוה פרק כ"ז דלא אמרינן דילמד מן
 התחון אלא דוקא בלבושות שאי אפשר ליישבן וסותרין זה
 את זה אבל אם אפשר ליישבן כוללים אחר ב' הלבושות
 וכמו שהאריך שם בזה וכן כתב מהרי"ק בתשובה שורש י'
 ובגדון דידן גם כן יש ליישב הלבושות בריוח ולא בדוחק
 באחד מב' פנים, או שחומר דדוקא ריוח או הפסד שבה
 להם מן הפונדק עליו כיון יוקרא וזולא וכדומה לזו קיבל
 עליו היותן אבל היותן דהתו לכו מעלמא לא קיבל עליו
 הנותן כלל וככי דייק לשון השטר בסוף בוס היות או
 פגיעה היות דומיא דפגיעה וכככי מהיישב לשון השטר
 שפיר ולא דמיא לשאר עיסקא דהוי פלגא מלוה ופלגא
 פקדון כדאיתא פרק איזבו נשך דכאן לא הוי שום הלואה
 כלל לפי לשון השטר שקבלו מראובן סך ה"ל על רביע חלק
 הפונדק ועסקו בו לורך ראובן רק שקבלו עליהם אחריות יזיק
 או פגיעה כדחנן מתנה שומר חנם להיות כשואל כדאיתא
 סוף פרק השוכר את הפועלים (דף ז"ד) כ"ס שלכל הפחות
 שומרי ש"ס הוו כהיה הנאה דהוי לכו הברירה ליתן
 להם כ"ס נמאה והמותר היה להם בשכר עררן דאין לך
 שומר שכר גדול מזה, וכמו שאמרו פרק המפקיד (דף מ"ג)
 דהואיל ונהנה מהני בהיה הנאה דהי מחרמי ליה זכינא
 דהיה ביה רווחא זבין בכו הוי עלייהו ש"ס, ועוד דאפילו
 אם הוי עיסקא פלגא מלוה מ"מ אפשר דסתנו ביחד איזה
 אחריות יקבל המקבל ואיזה אחריות יקבל הנותן ועשה הדבר
 דרך היתר וכמו שכתבו התוס' פרק הגזל קמא (דף ק"ב)
 דיכלין ליתן עיסקא למחלס שכר ולכתנות שלא יתעסק רק
 בדבר ידוע ואם ישנה יהיה כל האחריות על המקבל, ואולי
 בדרך זו נעשה שטר זה. או שיכולין לתרן לשון השטר בדרך
 אחר והוא הנראה אמת, כי סוף השטר כולו קאי על מה
 שצדדו להם השותפין להיות הלואה ותחילת השטר היה על
 ענין הקבלה שאם היו רוצין בדרך קבלה הראשונה היה
 אחריות על הנותן ואם רלו בהלואה היה אחריות עליהם,
 וכי"ג אמרינן פרק איזבו נשך (דף ס"ח ע"ב) צני רב עילש
 נפק עלייהו ההוא שטרך דהוה כתיב ביה פלגא באגר
 פלגא בהפסד אמר רבא רב עילש גברא רבא הוא ואיסורא

אחרית. כן חמת כי זה ימים רבים נתקשרו קהלה קדושה
 אשכנזים וקהלה קדושה הגריים אשר פה פליזנ"א, וז"ל
 שכתב נחמו ח"מ יחידים מקהלה קדושה אשכנזים ויחידים
 מק"ק בודון י"ו שבאים על החתום נתקבלנו יחד ונתקשרנו
 בקשר אמין וחזק שבועה דאורייתא כל אחד לדעת חברו
 וכולנו לדעת אחת להיותנו יחד באגודת אחת באהבה ואהבה
 ושלוש ורעות ועשינו חברה אחת שנינו הנקראים חברה
 של גמילות חסדים לגמול חסד עם החיים ועם המתים וכו'
 וכעת נראה לב' הקהלות שיותר טוב להיות כל קהל וקהל
 לבדו ורואים להחיר שבועה, ועתה ילמדנו רבינו האם
 נאמר שבועה זו הוי על דעת רבים ואין לה התרה כ"א
 לדבר מזה מי אמרין הואיל והשבועין הם רבים הוי ע"ד
 רבים דמסתמא כל אחד על דעת חברו נשבע כאשר כתב
 מהר"י קולון בשורש קפ"ב וז"ל, ועוד חוששנו לזה משום
 נשבע ע"ד רבים דפשיטא דאין לו התרה אם לא לדבר מזה
 שהרי כל אחד ואחד מארבעתן ע"ד חברו נשבע וכו' עד
 אלא שמעט אני חוכך בדבר ממ"ש הרמב"ן בחרמי לבד שלו
 (נדפס בסוף ספר כלבו) שהאריך בתחילה בענין מה שמוסיין
 שהקהל עושין החקות *בחרם וכשנמלכין להחיר עומד ש"ץ
 ואומר הותר החרם וכו' וכתב שוב וז"ל ותמה על עלמך
 אפילו הלכו אלל חכם וכו' הרי נהגו עכשיו להחרים ולהשביע
 על דעת המקום ועל דעת הקהל והוא ליה על דעת רבים
 וקי"ל נדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה לעולם לדבר
 הרשות עכ"ל, ולפי סברה שאמרנו יקשה למה להרמב"ן
 לתלות קובייתו במה שנהגו עכשיו להשביע עד"ר תיפוק ליה
 דכל מה שמחרימים הקהל לצורך הקהל ולתיקומו וכל אחד
 מהם מכים לחבירו ולייתי לו וכנס בחרם דחשיב עד"ר
 דכל אחד מהם ע"ד חברו קבל החרם וכשבעה, ומ"מ
 קלה יש לתרץ דלרווחא דמילתא נקט הרמב"ן דעכשיו נהגו
 כן ומשל לדייג ששולל דגים מן הים וכו' עכ"ל מהר"י קולון
 ז"ל. הרי שחושש מהר"י קולון שבהיות השבועים זה לזה רבים
 הוי שבועה עד"ר דמסתמא ע"ד חברו נשבע או דלמא
 הכא שאני שכתב בהדיח כל אחד ע"ד חברו שהוא מורה
 ליחיד ואם היחא דעל דעת רבים נשבעו הים להם לכתוב
 ע"ד חבריו דהוה משמע רבים כששטו ומדנקטו ע"ד חברו
 משמע שכל כוונתם לא הוה אלא שלא יהיה עד"ר ויהיה
 לה הפרה. ואנכי הצעיר בהורמנא דמר אידון לפניך בקרקע
 דרך משא ומתן כתלמיד הנושא ונותן לפני רבו, אמינא דאם
 לא דמסתפינא ממהר"י קולון פן ירוץ את גולגלתי ח"ו ה"א
 דכל היבא דמחרימים הקהל לצורך הקהל ולתיקומו לא הוי
 עד"ר ה"א מה שאמר מהר"י קולון וראיה מהרמב"ן שהביא
 מהר"י קולון עלמו מחזמי ליבור שלו והבאתיו לעיל, ואע"פ
 שכתב מהר"י קולון שיש לתרץ קלה שדומה לדייג כו' לא
 נהירא לי שהרי כתב הרמב"ן בתשובה וסבילא סבית יוכף
 כור יו"ד סי' רנ"ח וז"ל, וכתב בתשובה להרמב"ן על
 ליבור שהסכימו יחד על ענין אחד ונשבע כל איש מהם
 עליו ואח"כ ראו להחיר אין להם תקנה עד שיחרטו כולם
 וימלאו פתח לשבועתם כשאר שבועה דעלמא ויתירו להם ג'
 אנשים וכו' וע"ש. ואם היחא דס"ל להרמב"ן דכל היבא
 שמחרימין ומשביעין הקהל לצורך הקהל ולתיקומו הוי עד"ר
 איך יתירו להם אנשים הרי אין לו הפרה כ"א לדבר מזה,
 ואין לומר דהכא לא הוה לצורך הקהל ולתיקומו הילכך לא
 הוי עד"ר ויש לו הפרה דא"כ למה נשבעו אם לא הוה
 לצורכם ולתיקונם. וכי תימא מה שכתב הרמב"ן בתשובה
 שיתירו להם ג' אנשים היינו לדבר מזה זה לא יתכן מחרי
 עשי, חדא שהיה לו לפרש כי אין דרך הפוסקים לסתום
 כי אם לפרש, שנית שכתב אין להם תקנה עד שיחרטו
 כולם וימלאו פתח לשבועתם וכו', והלא אין לך פתח וחרטה
 גדולה מדבר מזה דמסתמא ייחא להו, ועוד הרי פירש"י
 בהדיח (גיטין דף ל"ו) דלא מקרי עד"ר אלא כשיאמרו לו

אינן נחווין על השולחן כמו שאנו נוהגין אפי' בפנים סמוך
 לפתח, ואפילו לדעת הרא"ש מפראג שכתב בשם החוס'
 שיכול להדליק ח"ו לוי סמוך לפתח וכו' מ"ע משמע
 לפירוש הר"ן ב"ץ לריך להניח השמש סמוך לנרות. ואם
 חמלי לומר ב"ץ לריך להניחו סמוך לנרות אם רבים הדליקו
 סמוך לפתח אז כל אחד לריך להניח שמשו שם או די
 כשיניח שם רק שמש אחד לבד. וכי משמע במרדכי פרק
 במה מדליקין וז"ל אומר מהר"ם ז"ל ששמע רק שיש במקום
 אחד נר כשר דע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבבית
 ושנחלר א"כ די להיכר נר אחד אפילו יהיו נרות רבים.
 ולפום ריבועא כחצתי בקיטור ומר יעמידני על האמת ויהא
 בעזרו ס' חמת, כס משתיר תלמידך הקטן דוד דרשן
 בהסכמת החברים :

אלה דברי דוד האחרונים יש להסתפק בהן כי לפי הנראה
 די בשמש אחד אלל כל הנרות דלוחו נר מחיר השמש
 לכל הנרות דהא מועיל שמש אחד לח' נרות ביום אחרון
 כמו שמועיל ביום ראשון לנר אחד וס"ה אם רבים הדולקים.
 אמנם כי דייקין אף בזו יש להחמיר קלה מטעם דמאחר
 שנוהגין עכשיו שכל א' מצני הבית מדליק א"כ אין היכר
 ללילות שיוצאים אם לא שכל אחד מדליק נרותיו במקום
 מיוחד וכמו שכתב מהר"א מפראג בהגהותיו (סי' תר"ע
 בא"ח) א"כ כל מקום לריך שמש אחד לנרותיו ופוק חזי
 מאי עמא דבר דכן נוהגין דכל מקום שמש שלו עומד עליו
 ומשמבו, ואין ראיה מהא דכתב שם מהר"ם לענין איכור
 שכתב דהתם אינו אלא משום גזרה שמה יטה וזכרון אחד
 עולה לכאן ולכאן משא"כ בנרות של חנוכה דאסור להשתמש
 אללן ולכן לריך שיאר אלל כל איכור, זהו ה"ל בדברים
 האחרונים, אמנם הראשונים אינו נראה לחלק כלל בין
 מדליק על השולחן או לא, וראיה מכל דברי הפוסקים
 האחרונים גם דברי הטור שנהגו להדליק השמש אף כשמדליק
 בפתח, ומ"מ אם היה רואה שלא להשתמש אלל הנרות
 בודאי לא היה לריך לשמש אלא דחוששין שמה ישתמש שם
 מאחר דמדליקין בפנים ולכן נוהגים בשמש ואין לשנות, ודברי
 הר"ן פי' דברי הגמרא דמונהגן היה להדליק בחון לכן לא
 נהגו בשמש אם לא כשהיה מדליק בשולחן שאז אי אפשר
 שלא להשתמש לאורו ואז לריכס להדליק נר אחד, אבל גם
 הר"י מודה לפי המנהג שמדליקין בפנים ונוהגין בהדלקת
 הר"י שאין לשנות כי מנהגן של ישראל תורה היא. ובזו
 צ"י יסגל כחשק דורש שלום, משה איכרלש בקראקא:
 (אזכרי לאחר שהקרא כתבי חזר לשלחו אלי כי כן מנהגי
 לי להייתיק כל הדברים הנוגעים צדין מן הדינים כדי
 צ"א שמור אללי לכת זקנתי אשר אקוה מהשם ית"ש וש"ש):

כ"ב יפה פרי חזאר קרא ס' שמו. יושב על רוס המעלות
 וס' שמו. יעמוד ביהובו בלדקו ובחומו. דגול
 מ"בם במעשהו ובחומו. יושב על כסא עם זקני עמו.
 סמם נדיבי עם משיבי עמו. עיניו יחזו חכמה ודעת.
 איב מושכל ונפש יודעת. כל קבל דרוח יחירא השתכחת
 ביה. עפ"ה שפיר וסגיא עינביה. קאור לשוני האריך
 מעלס. לך דומיה תהלס. לכל עוב ידו נטויה. הלא הוא
 הגאון האלוף כמהר"ר משה איכרלש י"ו:
 בהיות דהסיגו תמן דלא באל זעירא בשלמא דרבה, נוסף
 לזה למרחק הדרך לא זכיתי לשלוח לפני מכתו"ר
 מנככי ים לבקי בהלכה. והמה מברכות הניחו לי ברבה.
 ולאורך הלכתי חושך והשלוחך נרותי. ואם מעט שמן אשר
 בלשחת אך היום הזה ממחילתי ילאתי. כי הליקתני רוח
 צמני לבא לסתחן לפני הודו והדר תורתו תורת ה' תמימה
 לבל יהא לך אדוני למשא שאלתי ובקשתי. את פניך פני
 אליהם אבקש להטות אזנך אל שאלתי. כי תורה היא וללמוד
 אני לריך ולמתן ספר את כל הקורות. אגיד מראשית עד

*ועסה בזמן הזה בשלו דעי הרס אדוני ע"פ דינא דמלכותא ודינא דמלכותא דינא.

נשבעו מעולם וגם ראה שזכות כל הנשבעים בחיים פטרו אחד מן הנשבעים שלא לדבר מלואו. ושכחתי לכתוב בשאלה ושאר החברים אינם אומרים בודאי שעד"ר היה, יש לסמוך על החברים האומרים שלא נשבעו על דעת רבים ואיכא ידים מוכיחות שהאמת אחס מדלח כתב על דעת חבריו וגם פטרו לאחד מן הנשבעים שלא לדבר מלואו וגם הם ליבור, וכתבו הפוסקים שנהגו להסיר אפי' כשאמרו על דעת רבים דהוי כמתנים. ולכן נלע"ד דבר פשוט שמתירין ח"ל שרלוני להשתעשע בידידי ולהחלמד ממעכ"ת איך סובר ברבים שנשבעו להדדי סתם אי הוי על דעת רבים כסדרת ר"י קולון או לא ואת"ל דבסתם לא הוי על דעת רבים אם כתב על דעת חבריו הוי על דעת רבים או לא, וכל זה יודיעני מורי ורבי בראיות ברורות שרירות וקיימות מן החלמוד בבלי וירושלמי ספרא וספרי וחוספתא, כי ידעתי הלא איש אחס ומי כמוך בישראל להורות להם את סדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. ושלוס למד ולתורתו ולכל שואבי מימיו. כה עתירת הלעיר ועירא דמן חבריא גרשון בר יהודה ז"ל ה"ה :

פג אשר לא ינוס ולא יישן. ינאר כאישון. החכם הכולל נבון לחשון. גדול בדורו כבן עמינדב הוא נחשון. לכל דבר וקדושה נמנה ראשון. הוא האלוף מוסר"ר גרשון. ש"ן. ולכל דיליס שלום רב. ענות מעלתך תרביני דפק על דלתותי. לאמר פתחי לי אחותי רעיית. אמר לחכמתי אחותי את ואם לבינתי חקרא. ואם אין בי חכמה ובינה מ"מ לא אוכל להמרות פני גדול כמעלתך ואין טעם לרלון, וכבר אמרו (פ"ד דאבות) איזבו חכם הלומד מכל אדם אף כי קטן הוא ובזו נודע לי גדולת מעלתו ורוב חשקו לבקש אחר החכמה לחפשה בחורין ובסדקין לאור הנר לא לאור החמה ולא לאור האבוקה (ואף כי הדרך רחוקה) ולכן בדרך לקחתי וברך אשיב למעלתך, ובזה אחמיד ובאחבתו אשגם תמיד. מלורף לזה שכפי הנראה לי אחר החבונני מתוך כתב מעלתך נדמה לי, כי באמת משל היה ולא בא מר ח"ל לבדקני בהלכות והחלמוד גדול מן המעשה ולכן על כרחי אני מוכרח להשיב שואלי דבר ולראות (וליראות) פני האדון כמאמרם ז"ל ריש מכתב חגיגה (דף ב'), ואף כי מעלת כ"ת הקשה לשאל ממני במה שכחתי שחשיב לו מן החלמוד בבלי וירושלמי ספרא וספרי וחוספתא ומי כמוני יערכנה ויגידה, ובאמת ששאלה זו נאותה לגדול בישראל כמעלתך בבקי בכל אלה, ויודע שיש להשיב מהן בנדון שלפנינו, ומכל מקום דברי מעלתך לא יבטלוני ואשיב כפי השגת ידי ומשחרי ימלאונני לומר סוני להשיב לשולח אלי דבר. אך בריב לא לי לא אחגבר. לפסוק על מעשה כל זמן שלא אשמע שני הלדדים לא אחגבר. ולכן דברי להלכה לא למעשה אחר. והנה שמעתי כי מעלתו מרכיב דבריו אחרי ריכשי, וכתב דבריו ג"כ לשארי הגאון מהר"ר שלמה, והנה אריס אבי תרי לא נפל אם לא שנדמה לו כו'. על כן עתה אקום אומר להשיב על שאלתו :

פתח דבריך יאיר בכתיבתו ז"ל, זה ימים רבים נתקשרו קהלה קדושה אשכנזים וקהלה קדושה הגר"ים כו' עד ונתקשרו בקשר אמין ובש"ד כל אחד על דעת חבריו וכולנו לדעת אחד להיותנו כולנו באגודה אחת כו' עד ועכשיו נראה לב' הקהלות שיותר עוב להיות כל קהל לבדו ורואים להסיר השבועה וכו', ושאל מעלתך אם שבועה זו מקרי על דעת רבים שאין לה הסרה רק לדבר מלואו מאמר שרבים נשבעו ביחד או אם נאמר מאחר שכתבו כל אחד ע"ד חבריו דוקא חבריו שהוא יחיד קאמר. והאריך מעלתו בהראות כל חלקי הסותר ולקח חרב פיפיות בידו להלחם עם דברי מהר"ק שורש קפ"ב אשר עליו בנה יסוד מלחמתו ופלפולו להראות כי רבים הנשבעים ביחד לא מקרי שבועה

הרי אנו מדירין אותך עד"ר, והמרדכי כתב (פ' השולח) והיינו עד"ר כשאומר לרבים על דעתכם אני נודר או אפי' שלא בפניהם כשאומר ע"ד פלוני ופלוני דהיינו ג', וכתב הטור ביורה דעה (סי' רכ"ח) שכתב מלואו בשם ר"ת שאם נדר בפני ג' אנשים אפילו לא פרע אותם ח"ל אומר סתם על דעת רבים אין לו הפרה דמסתמא על דעת אוחס רבים שסם בפניהם נדר. הרי לך שכשלא אמר על דעת רבים או על דעתו או יאמר לפנים על דעת רבים לא הוי על דעת רבים, וכן פסק הרמב"ם (פ"ו מהלכות שבועה) וז"ל אחד הנשבע בינו לבין עצמו או הנשבע לרבים וניחם הרי זה נשאל ומתירין לו וכן פסק הסמ"ג (חלק לא תעשה מלוא רמ"ב) והטור יורה דעה (סי' רכ"ח) ואין נראה לחלק בין נשבע לרבים שלשם הרבים לא נשבעו ולכך לא הוי על דעת רבים עד שיפרעו אמנם כשנשבעים רבים להדדי מסתמא על דעתם נשבעים דמאי שנא יחיד הנשבע לרבים כימא דמסתמא לדעתם נשבע, ועוד הלא כתב הריב"ש בשבועה שאלה סי' ש"ע ז"ל, על ששאלוהו חכם שנשבע לקהל לעמוד שם ועתה מתחרט אם ב"ד מתירין וכו' יעויין שם, והאריך ריב"ש בשבועה וסוף דבריו ואפי' לדברי רבינו חס ז"ל הנה אחס מקבל עובס שהרי כשנשבעת להם לא נשבעת להם בחסם ח"ל שהיו תנאים בין כבודך ובינם וגם הם נתחייבו לך באיזה דבר וכו' יעויין שם, ומסתמא נשבע הקהל ג"כ לו על מה שנתחייבו לו ואם איחא שכשרבים נשבעים להדדי הוי ע"ד רבים למה לו לריב"ש להאריך ולומר דהם עשו לו טובה שיפוק ליה דהוי על דעת רבים או לפחות יאמר שאין להסירו משום דהם עשו לו טובה וגם שהוא על דעת רבים וגם השואל נראה מתוך דברי ריב"ש שלא היה קטיל קני באגמא ולמה שאל אם ב"ד מתירין שלא בפניהם שיפוק ליה דהוי על דעת רבים, ובר מן דין הלא כתב הריב"ש בסו' קע"ה ז"ל ומתשובת הרשב"א ז"ל נראה שאפילו אמרו על דעת רבים שמן הדין אין לו הפרה ח"ל לדבר מלואו בחרמי נבזר מתירין הם עלמין אפילו לדבר הרשות ואם איחא לסברת מהר"י קולון הג"ל מאי אפי' אמרו על דעת רבים והלא כל חרמי נבזר הם על דעת רבים, ודומק לתרץ שכולם היו דיינים. ובר מן דין ובר מן דין נראה לע"ד להביא ראיה מן הגמרא היפך סברת מהר"י קולון דגרסינן בגמרא (גיטין דף ל"ו) אמר אמימר הילכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה עד"ר אין לו הפרה, ועתה קשה לי לסברת מהר"י קולון אמאי נקט אמימר על דעת רבים אין לו הפרה לפלוג וליתני פדידה אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה נדר שנדרו רבים להדדי אין לו הפרה מבום דהוי על דעת רבים וכ"ש על דעת רבים דכשתא ליכא למיטעי מידי ולמימר שהייתי אומר כל נדר שנדרו רבים אין לו הפרה ואע"פ שיהיה מאריך יותר בלשונו מכל מקום יותר עוב שיאריך בלשונו משנעטה בדבריו ונאמר שדוקא כשאומר על דעת רבים אין לו הפרה ח"ל אם רבים נשבעו להדדי לא הוי על דעת רבים שהרי אמימר אמורא הוה ואריך לפרש דבריו וא"כ בנדון דידן שלא פירשו על דעת רבים לא הוי עד"ר ויש לו הפרה לסברת כל הני רבוחא הג"ל :

ועוד נלע"ד לומר דבנדון דידן אפילו מהר"י קולון מודה שיש לו הפרה מדפירשו בהדיא ע"ד חבריו דהיינו יחיד ש"מ שכוונתה היתה שיוכלו להסירו כביראו דאי לא תימא הכי לימרו על דעת חבריו דהוי עד"ר ודאי ח"ל ודאי ע"ד יחיד נשבעו. וכי תימא אדרבא להיפך בנדון דידן כ"ע מודו דהוי עד"ר שהרי אמר על דעת חבריו וקאי על כל חבר וחבר כדאשכחן עובא בקראי כה"ג וגם שהוא איסור דאורייתא ולא יהיה בה ספק אם יהיה עד"ר או לא ואוליגין לחומרה, מ"מ אני אומר כיון שיש חברים מהנשבעים שאומרים בבירור שלא היתה השבועה עד"ר ושלא

שאלות ותשובות הרמ"א פג

על דעת רבים והאריך מעלתך בראיות מדברי הגמרא
 ופוסקים כיד ס' הטובה עליו לסתור דברי מהרי"ק וכתב
 לבסוף ח"ל, ונראה דנגדון דין אפילו מהרי"ק מודה
 מדפירושו בהדיא על דעת חבירו מורה על היחיד ש"מ שכוונתן
 היה שיוכלו להתירו כשיראו וכי תימא אדרבה לסיפך בנדון
 דין כ"ע מודו דהוי עד"ר שברי אמרו עד"ר חבירו וקאי
 אכל חבר וחבר כדאשכחן עובא בקראי וגם שהוא היסור
 דאורייתא לא יבא אלא ספק אזלין לחומרא מ"מ אני אומר
 כיון שיש חברים מהגשעיים שאומרים בבירור שלא היתה
 השבועה עד"ר ושלא נשבעו מעולם וגם רחיה בזהיות כל
 הגשעיים בחיים פטרו אחד מן הגשעין שלא לדבר מזה
 ושאר החברים חיים אומרים בודאי שעד"ר היה יש לסמוך
 על החברים האומרים שלא נשבעו עד"ר, ואיכא ידי
 מוכיחות שהאמת אהם מדלח כתב עד"ר חבריו וגם פטרו
 לאחד מן הגשעין שלא לדבר מזה וגם הם ליבור וכתבו
 הפוסקים שנסגרו להתיר אפילו כשאמרו עד"ר דהוי כמתנים
 עכ"ל מעלתו הרי"ך לנדון דין. והנה לפי ענ"ד אחרון
 אחרון חביב וכו' היתד שהכל תלוי בו ודברים אחרים
 שקדמו לו אינן כדאים להתיר בשבילן קשר אמיץ וס"ד, והנה
 אמרו במסכת שבת מאי דכתיב ראש דברך אמת וכו' אלא
 מסוף דברך יוכר שראש דברך אמת ומאחר שהאחרון הוא
 אמת השניותא שהתיר מעלתו הוא אמת. אלא מדברי מעלתו
 בפעמים יפולץ סלע מתחלקים לכמה טעמים שאינם נראין
 בעיני. הראשון במה שקל מעלתו במאזני שכלו הם רבים
 הגשעיים להדדי מקרי עד"ר רבים והראה פלאות פלפולו
 לחלוק על דברי מהרי"ק נראה דלריבין אנו למיקס הטעמא
 דנדר על דעת רבים שאין לו התרה, דאין לומר מאחר שגדר
 על דעתן אין לו התרה בלא דעתן דא"כ עד"ר יחיד נמי ואין
 לומר ג"כ דקיסו אותו מאחר שפרון בנדורים כ"כ כמו שפירש"י
 סוף השולח (מ"ה:) גבי מחלוקת דר' יהודה ורבנן לענין
 נדר שסודר ברבים גבי המוליא אח אשתו משום ש"ר כו'
 דזה אינו דלא שייך קנס אלא אם נדרו ברבים אצל עד"ר
 לא הוי פריעות אם נדר בינו לבין עצמו, ועוד דהא אמר
 חמימר (הלכתא) אפי' למ"ד נדר שסודר ברבים יש לו
 הפרה על דעת רבים אין לו הפרה א"כ שמע מינה אפי'
 למאן דלית ליה טעמא דפריעות אפילו הכי מודה בעל
 דעת רבים אין לו הפרה. ולכן ע"כ אנו לריכס להודות
 לדברי התוס' דפירושו הטעם סוף השולח (דף מ"ו:)
 ד"ה רב נחמן בר ינחק אמר כו' משום דמבטל דעתו אלל
 רבים ואינו מבטל דעתו אלל יחיד, ומכשתא לפוס ריבטא
 נראה דרבים שגשעו להדדי לעשות איזו הקנס הוי בעל
 דעת רבים דכל אחד מבטל דעתו לגבי חבירו כדי שיבטלו
 ג"כ דעתן אללו וכדאמרין לענין ממין אגב דקני גמר ומקני.
 והנה מעתה דברי מהרי"ק מנוקים מפסולת במה שכתב
 שחברים שגשעו להדדי הוי בעל דעת רבים אם הוא
 שהשבועה היא לעוברת כולם כמו הטעם שכתב עליו
 מהרי"ק כמבואר בתשובתו שם ומה שהקשה מהרי"ק מדברי
 הרמב"ן וחירץ משל לדייג וכו' באמת כי בנפשו דבר כאלה
 כי הקושיא מדברי הרמב"ן מעיקרא אינה כלום הא דכולך
 לתלות בדעת רבים וכו' משום דהרמב"ן ראה להקשות דאפי'
 אם נתחרט וכל הנודרים אין להם היתר כמו שכתב שם
 אפילו אם הלכו אלל חכם ומתחרטים וכו' ולכן הולך לתלות
 הקושיא במה שכותבין על דעת המקום ועל דעת רבים וכו'
 דאותן רבים הם אחרים שאין בכלל הגשעיים ולכן לא מהני
 חרפות המתקנים והגשעיים מאחר שחלו שבועתן באחרים
 ובדעת המקום, אבל אין להקשות מכח שהם נשבעים להדדי
 דהא אפילו אם נשבעו כל אחד עד"ר אחרים הגשעין מ"מ
 אם מתחרטים כולן א"כ ומסכימין להתיר היה לו התרה
 כמו מי שמפרש עד"ר רבים ומפרש מי הם הרבים אם אותן
 האחרים מסכימים להתיר יש לו התרה כמו שכתבו התוס'

פרק השולח (דף ל"ה) ד"ה אבל נשאת אין מדירין אותם:
 ואין להקשות על דברי דאם אלו הרבים אינן אותן הגשעיים
 ח"פ הגדר אינו כלום כמ"ס החוס' (דף ל"ו) ד"ה אבל
 לדבר מלוה וכו') והרא"ש בשם ר"ת דאם אמר עד"ר רבים
 סתם ולא פירש לא מקרי נדר עד"ר רבים אלא אם נאמר
 דדעת רבים הם הגשעיים יחא דהא מודה ר"ת בכה"ג כמו
 שכתב הרי"ף בשמו. נראה דלא קשה מידי, הנה דדילמא
 הרמב"ן סבירא ליה כרמב"ם פ"ו דס"ס דס"ל דעד"ר רבים
 סתם מקרי נדר עד"ר וכן דע"ה הר"ן פרק השולח, ועוד
 דאף אם נאמר דס"ל כר"ת מ"מ אם אומר עד"ר הקהל הוי
 כאילו פירש בהדיא וכמ"ס הריב"ש בתשובה סי' א' היות
 יוסף בפרו סי' רכ"ח ולכן אם טובי העיר תקנו איזה
 דבר ואמרו עד"ר הקהל אין לו התרה אלא מדעת כל הקהל
 שלהם משא"כ אלו נשבעו הטובים זה לזה לחוד או החרימו
 לחוד בתקנתן. ואין לומר דמאחר שצידן לתקן קהלם א"כ
 שבועתן עולם במקום כולם והוי כאילו נשבעו כולן כמו
 שגמלינו בגשעונים שלא המיתום כל ישראל בעבור שגשעו
 להם נשיאי העדה, זה אינו כלום דאם היה צדן כח להגשעין
 יהיה להם כח ג"כ להתחרט ולהתיר שבועתן משא"כ אם
 אומרים עד"ר הקהל שאינו מועיל עוד חרפתן אם לא שיסכימו
 עליהם כל הקהל הנשים וגם וטף וכולם מקרי קהל וכו'
 מבואר. ובזה סרה תלונת מעלתו ממהרי"ק בהאיותו מדברי
 הריב"ש בתשובותיו סי' ש"ע בענין החכם ששבע לקהל כו'
 שדקדק מעלתו למה לא תלה הריב"ש חומר השבועה במה
 שהיא עד"ר כמו שבא בכתב מעלתו דבודאי שם כל
 הגשעיים מתחרטים והיה לדבר היתר אע"פ שגשעו להדדי
 ולכן הולך לתלות שם בדבר אחר ומבלעדי זו אין אותה
 רחיה כלום כמו שיתבאר לפנינו, ומעכשיו נראה דמהרי"ק
 דחירץ קושיתו שהקשה על הרמב"ן משל לדייג וכו' על עצמו
 דבר דבלאו הכי לא קשיא מידי. גם רחיה בניה שהביא
 מעלתו בכתבו מדברי הרמב"ן שהביא צ"י בעור סי' רנ"ח
 על נזיר שהסכימו יחד על ענין אחד ושבע כל אחד מה
 עליו וא"כ רולים להתחרט אין להם תקנה עד שיתירו להם
 ג' וכו' ודקדק מעלתו ואם איתא דס"ל לרמב"ן דכל סיכא
 שמתחייבים ומשביעים הקהל לנדרך הקהל מקרי עד"ר איך
 יתירו להם הנשים כרי אין לו התרה אלא לדבר מזה
 ועוקר מעלתו הרים בפלפולו לומר ואין לומר דכאן לא מיירי
 לדבר מזה דא"כ היה לו לפרש ועוד מאחר שכתב עד
 שיתחרטו וימלאו פתח וכו' ואלא אין לך פתח וחרטה גדולה
 מדבר מזה דמסתמא יחא להו עכ"ל מעלתו. ולפי דעתי
 לא קשה מידי אף אם אודה למעלתו דלא מיירי לדבר מזה
 ואפ"ס יש לו התרה מהחר דמתחרטים כולם א"כ אותם
 הרבים מסכימין להתיר ואז יש לו התרה כמו שכתב. גם
 מה שדקדק מעלתו אם מיירי לדבר מזה היה לו לפרש
 נראה לי דיש לדחותו דודאי מיירי לדבר מזה כי כל נרבי
 נזיר הם דבר מזה על דרך שאמרו בירושלמי (פרק אין
 עומדין) לענין תפלה העוסק בנרבי ליבור כעוסק בתורה
 שהיא גדולה מכל המצות כמו שאמרו נמנו וגמרו תלמוד
 קודם למעשה וכו' כמוכר פ"ק דקידושין (דף מ"ו:) ופ"ק
 דמגילה (דף ג') גדול תלמוד תורה מהקרבת המידין ומבילת
 נפשות ומצנין בהמ"ק וכבוד אב ואם ואפ"ס לרבי ליבור
 שקול נגדו ואין לך מזה גדולה מזו ובודאי סתם תקנת
 הליבור או התרתם הוא לנדרך הליבור והוא פשוט בעיני
 ולא הולך הרמב"ן לפרשה גם הולך לומר עד שימלאו פתח
 וכו' והוא שידוע שיש בהתרה זו לרבי ליבור והוא מבואר,
 ותדע דברי כתב בר ששת סי' קע"ח בשם הרשב"א אם
 ביזה הסכמה גדר לרבים או סייג לדבר תורה או לדבר
 מזה אין רשאי להתיר אפילו יסכימו כולן, ואין לומר בזה
 כיון שעל דעתן נשבעו יתירו לעממן אפילו לדבר היסור שאין
 דעת הקהל למשגי אסורא וכו' וכן פסק צסי"ד ובודאי

שאלות ותשובות הרמ"א פג פר

שאמרו שם ממלא לכל אחד מישראל שש מאות חלף ושלשת חלפים וחמש מאות וחמשים א"כ שמע מינה דמלשון זה בזה משמע בעד כל ישראל ואפילו ערבא דערבא כדאמרין סתם וכו' והוא הדין בעל דעת חבירו וכמו שנאמר ואכבת לרעך כמוך דלאו דוקא ואמרו (שבת ל"ה) מה דסני לך לחברך לא תעביד והוא לאו דוקא, ואמרין במכות פרק אלו הן הלוקין (דף כ"ג:) דכל ישראל נקראים בלשון יחיד ישראל וישע ב'. ולא יבא אלא ספק הרי אמרו במשנה דנדרים (דף י"ח:) סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ומכאן זה יש לזכות דברי מעלתו במה שכתב כי מקלטה הנשבעין אומרים שלא היה נודר על דעת רבים שנאמנים דפירושן להקל ועוד דברי כתב מהרי"ק שורש נ"ב דמחירין נדר שהודר ע"ד רבים אם אומר שקך היה דעתו וכן כתב הריב"ש בתשובותיו סי' תנ"ז ורס"ב דנאמנים מתקני הקהל לומר ולפרש מה היחה כוונתן בתקנתן ולכן בודאי אלו נאמנים על עצמם לומר שקך היחה כוונתן אמנם שיעיל זה לאחרים מלד עדותן אינו נראה דדילמא מקלטה היחה כוונתן על דעת רבים ואין אחד יודע מה שבלב חבירו. אכן נראה למידק דמכני החרה קלטה להחרת כולן דאזלין בזה אחר כוונת הנודרים דבודאי לא היה בדעתן לקיים שבועתם עליהם מבלעדי חביריהן ומאחר שסותרו קלטה סותרו כולן ולא גרע מהא דאמרין פ' הנודר מן הירק (דף נ"ה:) היה עטון אמר ופשתים וכו' וכבר כתב מהר"ר דוד כהן בתשובותיו דדין התקנה לפי מה שנראה שהיחה כוונת המתקנים בשעת התקנה כמו בשאר נדרים ופשוט הוא. ואין להסיב בזה ממה שכתבתי לעיל בתשובת הרה"ש והריב"ש דאם קלטה המתקנים מתחרים להם והאחרים האין מתחרים אוחן נשארם באיסורן דיל דהיינו דוקא שאומרים שאין מתחרים א"כ גלי דעתייהו דלא תלו עצמן בדעת חביריהן אבל בלאו הכי בודאי אזלין בחר כוונת הנודרים וכמו שמלינו בשמאן שהרב הפלשתיים (סוטה י') אר חייא בר אבא הוחלף שבועתו של אבימלך דכתיב אם תשקור לי ולניני וכו' ופירש רש"י לפי שפלשתיים עברו שבועה תחלה, וכתבו הגסה מרדכי בשבועות דמזה יש לדקדק דשני חכמים שנכבדו זה לזה ועבר אחד מסן על שבועתו השני נפטר מאותה שבועה וכן כתב ר' שמבון משנ"ץ לענין שידוכין וכ"כ ר' ירוחם סוף ח"ז נתיב י"ד וז"ל שנים שנכבדו לעשות דבר אחד והאחד מהן עבר על שבועתו השני פטור וא"ל היתר מן השבועה כן כתבו המפרשים וראיה מדוד שהלך להלחם עם הארמיים אמרו לו הסגדדרין הם עברו ברית תחילה וכו' כדאיתא במדרש תהלים א"כ שמעין דאזלין בזה בחר כוונת הנודר, א"כ ה"ה בנדון של מעלתו מאחר דמקלטה אומרים שלא כוונו על דעת חביריהן ושאלו על נדרן והותרו כולן מותרין. אמנם נראה דזה אינו מועיל אלא בענין הקבלות להדדי דהיינו אם כל קהלם אחת שאלה על נדרה השנית מותרת ג"כ דהו"ל כשנים הנודרים זה כנגד זה אבל אם מקלטה קהלם אחת מתחרים ואפילו משני הנודרים נשאר הקשר בין האחרים וכמו שכתב הריב"ש סי' תנ"ג ושאר מהר"ם פדווא"ה שיחי' בתשובותיו סימן כ"ו. אמנם הראיות והאומדנות שהביא מעלתו מאחר שכתירו לאחד מהן נראה דלא נדרו עד"ר זה אינה אומדנא המוכחת מאחר שכתירו לאחד מהן הרי נחרו כולן ואפילו נשבע על כולם מהני. ומ"ש מעלתו שמקלטה אומרים שלא נשבעו כלל רק בנכתב כך בשטר הלא הריב"ש בתשובותיו והביאו ב"י בספרו (סי' רכ"ח ציו"ד) כתב דשטר שהיה נחוב בו עד"ר שדינין ליה כדעת רבים המוזכר בגמרא ואינו מוכרח עכ"ל ב"י. ומ"מ כתב מהר"ר ישראל אשכנזי בספרו ת"ה (סי' שכ"ו) דאם נותן אמתלאות למה שכתב בשטר כך נאמן לענין השבועה וע"פ זו יש לדון בנדון של מעלתו. חע"פ שיש לדקדק ולהאריך בזה אם נאמנים א"כ על האחרים, הקלר הפעם בסבת כי קלר לי המלע מהשתרע

באשר הוא בערב סגן לפנות ערב והולכתו לתקן החשונם קודם סגן כדי שלא אצטב וע"כ קלרתי שלא להסיב רק בדברים שנשאלתי ונבדקתי עליהם. זה ה"ל להלכה בדברי מעלתו אמנם למעשה מעלתו אינו לריך לא לגמרא דידי ולא לסברא דידי מאחר שכתב מעלתו ששתי הקבלות מתחרטים ונראה לכן עובתן לחלק א"כ אפילו נשבעו כל אחד מהן על דעת חבירו כולן יכולין להסיר מאחר שכולן מסכימים להסיר והוי לריכי לבור כמו לדבר מלוא דמחירין אפי' אין אנו יודעים דעתן בפירוש דודאי מסכימים לדבר מלוא שסם תיקוני הקהל כמו שכתב הריב"ש בתשובה הנ"ל וכל שכן במקום שסם מתחרטים ואומרים דלא יוחא לכו דמחירין להם וכל שכן במקום שהמנהג להסיר חרמי לבור ושבעתן דמחירין בכל ענין כמו שכתב הרה"ש פ' שבועה הדיינים ובתשובותיו בכמה מקומות: זאת ראייתי להסיב למעלתו בענין שאלתו אך ג"כ אחת או שחיס אבקש ממעלתו ואם ישיבני מעלתו עליו אדע כי מלאתי חן בעיני מעלתו, וזה כי גרסינן בירושלמי פ"ק דתענית המתפלל ואינו יודע אם הזכיר אם לא קודם שלשים יום חזקה מה שהוא רגיל מזכיר מכאן ואילך מה שהוא לריך מזכיר והביאו הפוסקים לענין הזכרה ושאלה וכתבו עליו בשם מהר"ם שהיה רגיל לומר בשמיני עלרת ברכת אהב גבור תשעים פעמים זהו גירסת העור והסמ"ק, ועכשיו יש להקשות הלא בשלשים יום הם יותר מל' תפלות דהרי המוספים של שבועה הם בכלל כל' יום ואין יספיק ל' פעמים לשלשים יום (א"ה בספרו ד"מ מלאתי חירון לקושיא זו וז"ל הד"מ פור א"ח סי' קי"ז ויש להקשות בכאן היאך למד מהר"ם דתשעים פעמים יועיל כמו שלשים יום שאמר בירושלמי דהרי בשלשים יום איבא יותר מל' תפלות דנשבעות שציינים מתפללים מוספין ואם נאמר דבירושלמי לאו דוקא לענין הזכרה קאי אלא קאי לענין שאלה א"כ שלשים יום אין עולין ל' פעמים דהא בשבתות אין מתפללים רק שבע. ואפשר ליישב ולומר דבירושלמי קאי על שתיים ולכן למד מהר"ם דשלשים יום לאו דוקא קאמר דא"כ בהזכרה הוי יותר מתשעים ובשאלה הוי פחות מל' ולכן כוונת מהר"ם דנקט שלשים יום להורות על ענין התפלות שמתפללין בכל יום שאין צדן מוסף דהיינו ל' תפלות בשבתות וכן נ"ל). ועוד יש להקשות בעור יו"ד (סי' ב') על דברי ב"י הוא הרב הגדול שכתב בדיני הגרמם דציונה שיעור חורבן הושע מבלעתה נראה שהבין מה שאמרו בגמרא (חולין דף מ"ג:) יונה אמר ר' זירא מבלעתה שיונה הוא שם עוף ולא ידעתי זה מנין לו כי נראה לפי מה שקבלתי מרבותי שיונה הוא שם חכם אמר משום ר' זירא ששיעור החורבן הוא מבלעתה ופ"ו דשקלים מוזכר שם אמורא זה וכן משמע בערוך בערך חרבן ועתה יודיעני מעלתו דעתו באלו השתי בקשות והף כי הרבה ספיקות עמדי כספיקות ששאלה שמואל לר' יוחנן מ"מ אפסיק עכשיו באלו השתיים שלא אטריח מעלתו בשאלותי שלא יבא עליו דומות למדובות וכנס למשא ובכן אראה ענותנותו דמעלתו: נאום הדורש שלותך משה בן לא"ה מורי הקלן כמר ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלש מקראקא:

פד יורנו רבינו על הלכה למעשה הבא לידינו בחד שבא לגרש ויהי נקרא שם אביו ישעיה הוא היה שמו הרגיל בו צפי כל ואין מכירין אותו אלא בשם הסווא רק בעלותו לס"ת קורין אותו אהרן סעדיה והנה נפלה מחלוקת בין החכמים איך לכתוב שם אביו המגרש בנט. ובאשר לא אטריח רבינו לדקדק הרבה בדין הכתוב כל חלקי הסותר בדין זה וכל הדעות שנפלו בזה. הנה אין לספק בשם אהרן סעדיה שכותבין אהרן דמתקרי סעדיה מאחר שנשתנה שם סעדיה מנחמה חולי לשם אהרן ולכן כותבין שם השני קודם ועל השני כותבין דמתקרי כמו

שכתבו

שאלתו שמרדכי (בסביליח) וסמ"ק (מלוא קפ"ד) ושאר
 רבונות שדברו מהו וכו' לא נסתפק הדם אך נסתפקו איך
 יש לכתוב סעדיה עם כ"ה ישעיה כי יש כזו ד' דעות לפי
 הגרסא ולכל אחד פנים בהלכה. וזה כי יש אומרים לכתוב
 סעדיה דמתקרי ישעיה מאחר שהיא לשון עברי וכו' שכתב
 סמ"ק (סי' קפ"ד) וכו' מיימוני (פ"ג מהלכות גירושין)
 וכלבו (סי' ע"ז) דנהיגי לכתוב מתקרי כששם השני לשון
 עברי ומכונה כששם השני לשון לעז, וי"א שיש לכתוב המכונה
 מאחר שלא נשתנה השם ע"פ חולי או בלא קראו לו ב'
 השמות ביחד רק שנשתנה שמו אח"כ אינו אלא כינוי בעלמא
 ושייך לכתוב מכונה ומצינו ראיה לדבריו ממה שכתב בעור
 ח"ע הארוך (בב"י דף קס"ב) בחלוקה השלישית שכתב ח"ל
 היבא שהשם השני יולא ממשעות שמו העברי אלא שנקרא
 כן על שם משפחתו כתב מהרי"ק שיש לכתוב המכונה וכו' עד
 וא"ע"פ שמתשובה זו שבמהרי"ק משמע דוקא כששם השני בלשון
 לעז כותבין המכונה כו' עד ולאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט
 כו' עד אלא ודאי כל חניכה כותבין המכונה בין שהיא בלשון
 עברי בין שהיא בלשון לעז ומש"ס לא משכה שיכתוב דמתקרי
 אלא כשנשתנה שמו והיא דנקט גבי חניכה לשון לעז אורחא
 דמילתא נקט כדפרישית דסתם חניכה היא בלשון לעז עכ"ל
 שם. ודקדקו מזה דאין לכתוב מתקרי אלא כשנשתנה שמו
 ע"פ חולי כדמשמע סתם מלשון סמ"ק (סי' קכ"ד) שמייתי
 אבל כשלא נשתנה שמו אלא שקראו לו שם שני מתחילתו
 יש לכתוב המכונה והכינוי שם הפשט שזהו אורחא דמילתא
 דנקט בב"י ר"ל דלכשנשתנה ע"י חולי רגיל להשתנות לעברי
 וע"כ כותבין מתקרי אף אם נשתנה ללעז וכשלא נשתנה
 ע"י חולי רגיל להשתנות ללעז ולכן כותבין המכונה אע"פ
 שהיא עברי, וכינוי משפחה דנקט הסתם לאו דוקא אלא שאינו
 רגיל להשתנות בלא חולי כי אם מלד משפחה שהראשון היה
 נקרא בב' שמות ע"י חולי ולכן משנים גם שמות בניו אחריו
 אע"פ שהם אינם חולים וכו' דעת בעל הסברה הזאת. ועוד
 נסתפקו ב' שם ישעיה יולא משם סעדיה כי בלשון הגרי
 בלשון בב"י שמאלית וקורין ליבעיה סעדיה או להיפך או
 נאמר ב' שם סעדיה ליבעיה כי בזה הלוי ג"כ
 סדין אם יש לכתוב מתקרי או המכונה כפי דעת בית
 יוסף. עוד נסתפקו בלשון בב"י כי האמר כי וכו' נקרא
 שם משה שכל יבשים שבמשפחה זו שמונה המגור
 כולם. ויש לסתם סעדיה ונקראים ישעיה וא"כ הוא שהוא
 שם נחמה כותבין מכונה לפי דעת בב"י. ומטיבוחים דמר
 חמי"ן שאין כן דעת בב"י בכל זה דלא נקרא שם משפחה רק
 כשכל המשפחה נקראת על שם הסוף כגון משפחת הפואה
 שבה עלה מהרי"ק שהביא שם שכל בני המשפחה נקראים
 פואה אין חילוק בין בני המשפחה כמו שנמלא מדפיסים
 חור"ן עלמן טוביה פואה וכתב מהרי"ק כותב רפאל
 פואה וכו' שהוא על שם משפחתו או משפחת אברבנאל
 וכו' בלשון עברי כגון משפחת אבן עזרא או קמחי דכולן
 נקראו בשם שהוא אין חילוק בהן ובשמותיהן אבל בכה"ל
 לא דוקא סעדיה של אותה משפחה נקראים ישעיה ולא
 שאר שמות של משפחתן אין זה כינוי משפחה רק כינוי
 הסולם בשם סעדיה ונקרא חניכה עלמו ולא חניכה משפחה
 כמ"ס בב"י עלמו (דף ק"ס סי' קכ"ע) נבי חניכה וחניית
 משפחתן יעויין כ"ה. גם נראה דלא עלה על דעת בב"י
 בין אם נשתנה שמו ע"י חולי או לא אלא דס"ל דאם כ"ה
 חלוי במשפחה כותבין מכונה אצל אס תלוי בשם אחד דנשתנה
 שמו כותבין מתקרי וזהו אורחא דמילתא דקאמר ר"ל כי
 על שם משפחה הוא על הרוב לשון לעז ולכן כותבין מכונה
 וכו' על שם עברי אם הוא כינוי משפחה לדעתו כי מכונה
 שייך לומר בדבר שאינו נקרא בו כל כך עיקר השם וכינוי
 כינוי משפחה שכל בני משפחה נקראים כן אבל בכינוי של
 א' כן לעז או עברי כותבין מתקרי מאחר שנודע היטב בשם

הוא, וזה הגרסא בדעת בב"י אבל אין חילוק בין נשתנה
 ע"י חולי או ע"י דבר אחר, וא"כ מאחר שזה כ"ה נ"ה
 כינוי משפחה כמו שנבאר יש לכתוב מתקרי. והנה ממה
 שנמלא בגמרא (גיטין ל"ד:) שרש דמתקריא מרים. וא"ע"ג
 דיש לחלק דגם שם נשתנה שמה ע"י חולי מ"מ לא נראה
 דהא בתיקון גיטין מדמי ליה הסוף מעשה דאסתר וע"י לחוק
 נשתרבו שמה מלכה דכותבין מלכה דמתקריא אסתר ואף
 כי בעל סב"א זו דחק למלא חילוק בין שמות הנשים לנשים
 אינו נראה כלל וכן מבואר בתשובת מהרי"ק שורש ל"ח דאין
 חילוק בין נשתנה ע"י חולי או ע"י דבר אחר ואדרבה נראה
 שם מדבריו דיותר יש לכתוב מתקריא כשנשתנה בלא חולי
 מכשנשתנה ע"י חולי כמו שגראה משם מבואר בדבריו אין
 ראוני להפריך בהם, ועוד דכאן צ"ח מילתו קראו לו סעדיה
 כמו שעולה לס"ת והכל קראו לו ישעיה בשם ראש המשפחה
 שהיה נקרא ישעיה רק שעולה לס"ת סעדיה וא"כ הוי כאלו
 נתנו לו ב' השמות ביחד ויש לכתוב בהן מתקרי כמו בשמות
 ראש המשפחה שמתנו יולא שמות אלו, ולכן נראה לכתוב
 כאן דמתקרי על כל פנים מאחר שאינו כינוי משפחה כמו
 שנבאר סן לדעת בב"י שכתב שכל כינוי שמו כותבין מתקרי
 בין שהוא לעז או עברי בין לדעת האחרונים שלא חלקו בהא
 וכתבו סתמא דכל שהוא לעז כותבין מכונה ושם עברי כותבין
 מתקרי מ"מ כותבין כאן מתקרי מאחר דבשם עברי הוא כל
 שכן שחותם עלמו בשטרות לפעמים בשם ישעיה שהוא שם
 עיקרי כמו שם סעדיה: ואף אם נודע לדעת החולק דדעת
 בב"י לומר דכל שנשתנה שמו שלא מחמת חולי כותבין מכונה
 נראה דלא נהיגי בהא כותבים, חדא דפירושו דחוק מאוד
 לומר דכל הפוסקים שחלקו בין לשון עברי ללעז לאו דוקא
 נקטו וכלשו אורחא דמילתא נקטו ואין זה מדרך פוסקים
 ראשונים ואחרונים לדבר בסתימות רק לפרש דבריהם היטב
 וסברתו שם על זה אינו כלום דייק ליה מיחור לשון וכו'
 אורחא דמילתא בדברי פוסקים לצייר דבריהם צדק כ"ל
 והוא מבואר לכל מטיין. דיו ועוד דברי אלו לא נהיגי
 רייתיה בכל דבריו שם דמ"ס ברייקה השנית דיהודא הנקרא
 ליאון כותבין מתקרי הוא ג"כ המנהג דלא כותבים
 דכותבין כל פעם יהודה המכונה ל"ב או ליבא והוא ליאון
 בלשון לעז והוא מבואר בדברי האחרונים וכן מ"ס לכתוב
 על כינוי משפחה מכונה לא נהיגי כותבים דהא בסדר גיטין
 דלא כותבין שם כינוי משפחה כלל, ובת"ס כתב סי' ר"ה
 לכתוב כל שום וחניכה ומדכא ליהא הא נמי ליתא, ולכן
 נראה דבכל מקום יש לכתוב בשם עברי מתקרי ובשם לעז
 מכונה והוא פשט הפוסקים ולא נחלק בין כינוי לכינוי. וכינוי
 משפחה לא לכתוב כלל מאחר שנסתפקו בו בתראי איך
 לכתוב ולכן כתב בעל מסדר תיקון גיטין בלא לכתוב כלל:
 ונ"ד הביא לזה החילוק קצת ראיה לכתוב מכונה כי
 מלא בעור הארוך (שם ע"ג) שיש לכתוב שלמה המכונה
 בלמן ואומר שלמן הוא שם עברי כמו שלמן סוליד את
 בועז וכן מצינו פרק כ"ל בברכות (דף ל"ע) א"ל רב נחמן
 לכהוא ה"ל מאי שמך א"ל שלמן א"ל שלום שמך ושלמה
 ז"נתך ששם שלום בין חלמיריס וא"ע"ג דמקרא מלא דבר
 שכתוב שלמן כו' ונגמרא אמרינן בלא ו' מ"מ ס"ל שם א'
 הוא ר"מ יעקב יעקב וכיולא בהן רבים. אך אמר נראה
 דלא כיון כאן גבי שלמה המכונה שלמן לזו כלל, חדא דהתם
 לא ירד למידק בלישנא דמתקרי לזו מכונה רק לדקדק
 אם לכתוב השם כינוי קודם כהן או לכתוב קודם הכינוי כהן
 בדיחא התם לכן איבא למימר דלאו דוקא קאמר מכונה
 אלא ר"ל מתקרי אלא סרגל לשון מכונה נקט ותו דאף
 אם נאמר דדוקא נקט מכונה מכל מקום הסוף כינוי
 אינו השם שלמן הנמלא אלא ר"ל הכי"ן שמאלית והוא
 בלמן כי כן דרך הגוים לקרוא לשלמה שלמן והוא כינוי ממש
 כמ"ס ברא"ש על שמות שקורין הגוים קרוב ללשון עברי
 וכו'

וכו' כינוי ממש ולכן כתב לכתוב המכונה ולכן נראה דאין
 לסתור משום זה כלל דיש לכתוב בשם עברי מתקרי או
 לדעת ז"ל על כינוי עלמו מתקרי כי פשוט בעיני שכוונת
 ז"ל כאשר כתבתי שאין מחלק רק בין כינוי משפחה לכינוי
 שם עלמו ולא כאשר הבין החילוק ממנו שיעקר חלוקו הוא
 בין אם נשתנה ע"י חולי או נשתנה בלא זה ודוק מעלתו הסם:
 ועוד נראה דאפילו אי הוי ספק או יש לכתוב מתקרי או
 מכונה ש לכתוב מתקרי והוא כולל ג"כ כינוי כי לבין
 קריאם כולל הכל להיות נקרא בשם הסיח אבל לא יתספק
 לומר דהכל נקרא כינוי דזה אינו ששם העיקר אינו נקרא
 כינוי וזה פשוט בעיני וראיה דכמגיד משנה פ"ג גירושין
 כתב דיש לכתוב על שם סלועים שהם כינויים פלוגי
 דמתקרי פלוגי וכן אמרינן בגמרא אדא בר הדיא דמתקרי
 איי מרי אע"ג דאיי מרי אינו שם עברי אלא ש"מ דשם
 מתקרי כולל הכל. ואין להקשות מהא דכתב הרא"ש פרק
 השולח דהכיגי באשכח לכתוב בכל גע כל שום וחניכה
 כדעת בעל ס"ג ולא פלוגי דמתקרי פלוגי כדעת רבינו סם
 לפי שנסגו הגויים באשכחו שקורים ליבודים חניכה הקרובה
 ללשון עברי ואין ראוי לכתוב על אותה חניכה דמתקרי לכך
 נסגו לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה שמלה זו כוללת הכל
 עכ"ל. וה"כ סוס לדקדק דאין לכתוב מתקרי על שום כנוי
 דזה אינו דע"ס הרא"ש אינו משום זה דא"כ לכתוב
 מכונה וה"כ כל שום וחניכה למא לי אלא משום דר"ל דאוחן
 כינויים אינן עיקרים לפרשן בגט ולכן טוללין אותם בלשון
 שום וחניכה אבל לא משום חילוק דמתקרי או מכונה ואדרבא
 מדברי הרא"ש יש להוכיח דיוכל לכתוב על כולן מתקרי
 דברי כתב לפי דעת ר"ת דכותבין פלוגי דמתקרי פלוגי ולא
 חילק בין הוא שם לעז או לא, ועוד מדכתב שלא לכתוב
 על שמות העמים מתקרי אלא כל שום וחניכה ממילא לדין
 דלא נסיגי בכל שום וחניכה כותבין מתקרי על הכינויים
 דוגמת השמות שמדבר עליהם הרא"ש, ועוד דאמאי כתב
 דהכיגי לכתוב כל שום וחניכה מכא משם כנויים של כותים
 היפוק ליה דלא ידעינן לכתוב הכינויים אם לכתוב מתקרי
 או מכונה ולכן נסגו לכתוב שום וחניכה אלא ש"מ דאין
 להקפיד לכתוב מתקרי בכל מקום, אבל היפכא ליכא למימר
 דהא כתב ז"ל ומכרי"ק דכותב מכונה במקום מתקרי אינו
 אלא עושה אלא ש"מ כדפרישית. ועוד נ"ל להביא ראיה
 ממולא הדבר וזה כי עיקר לשון איתקרי הוא מן התרגום
 שפי' ונקרא שמו בישראל מתקרי ונקראם בשם מהקריא
 והנה מלינו ויקרא פרעה את שם יוסף לפנת פענח ותרגום
 וקרא פרעה שם יוסף גברא דטמירן ליה גליין והתם כינוי
 הוי ולא תרגם וכינה פרעה וכו' ש"מ דשם קרא כולל הכל
 ואע"ג דכתבו הפוסקים דוהגין לכתוב בעברי מתקריא
 ובלעז מכונה היינו לסימנא בעלמא שלא נעשה לכתוב
 מכונה בעברי שזכו טעות כמו שכתבתי אבל לא להיפך
 דמתקרי כולל הכל. ולכן נ"ל ברור דיש לכתוב סעדיה דמתקרי
 ישעיה. ואין לפקפק ולומר דלמא לאיתן ז' גיטין לאפוקי
 נפשין מספיקא, דזה אינו, חדא דאין לכתוב ז' גיטין רק
 במקום דוחק גדול שאי אפשר לעמוד על הדין בשום פנים
 כמו שהאריכו בזה הכתובים בתשובותיהם ונימוקיהם הובא
 הכל בסדר גיטין לכן לא אחריך בו, גם לי שני טעמים דאין
 ליתן שני גיטין נוספים על טעמים הנזכרים בסדר גיטין,
 חדא דק"ל אין ברירה בדאורייתא ומאחר דלא הוברר בשעת
 הגט באיזה מנרש יש לפקפק בו כמ"ס המרדכי בהגהות
 דגיטין (דף תרי"ז ע"ג), ותו דהתוס' מפרשים בשו"ע בפרק
 סיה מביא (דף י"ח) דהמגרש בז' גיטין הגט פסול משום
 דספר אחד אמר רחמנא ולא ז' ספרים וכו' ואע"פ שלכל
 זה אין לחוש רק בנותן ז' גיטין בפעם אחת אבל לא בנותן
 זה אחר זה ולא אחריך בזה כי אינו מן הכדון מ"מ חזינן
 דחששו הרבה בנתינת ז' גיטין כמבואר בסדר גט וכן יש לפקפק

זו ממה שכתבתי והוא יותר חששא ממה שיש בחילוף מתקרי
 או מכונה לדעתי. ועוד דאם נחוש לכל הספיקות נלמד ד'
 גיטין כי יש אומרים שלא לכתוב שם ישעיה כלל מאחר שיש
 לספק בו שהוא כינוי שם משפחה א"כ לפי מה שנוהגין שאין
 כותבין כינוי משפחה א"כ אין לכותבו כלל. ועוד דעת
 רביעית לכתוב סעדיה ישעיה בלא מתקרי ובלא מכונה וזה
 כי כתוב בסדר גיטין וז"ל אשה אחת סמירה ושמה הסתר
 ואח"כ חזרה וכדי להתנסבא קראת שמה פעסלין ומכרי"ז
 כתב לה גע וכתיב אשחר פעסלין וכן כתב מהר"ר שלום
 בתשובה וכן קראו בולם (וזהו פעסלין וזהו להתגרש לפי
 מהר"א שלושטא"ט וכתב בגיטין פעסלין ואשחר בלא מתקרי
 ובלא מכונה מאחר דלא נשתנה שמה מחמת חולי אלא לקחה
 לעלמה שם אחר והורגלה בפי כל לכן הקדמנו ג"כ אף כי הוא
 אשכח וכתב שם שכן עשה מהר"י מולין בגט כה"ג חוס
 ריילל עכ"ל. הנה אם נחוש לכל הספיקות הים לחוש ג"כ
 לזו ובאמת שהיא ספיקא קרובה יותר מענין מכונה שהיא
 דעת רחוקה לדעתי באשר לא נמלא חלוק זה בשום מקום
 שישתנה מענין מתקרי ללשון מכונה ע"י שהשם לא נשתנה
 מחמת חולי אם לא לפי דעתו בפי' דברי ז"ל והוא רחוק
 מכוונתו שם לדעתי. מ"מ נראה דלשון מתקרי עדיף מן הכל,
 חדא דאיכא לזימר דשאני הסם דלא נשתנה שמה מעולם
 אלא היא לקחה לעלמה שם אחר אבל כאן שיעקר שמו הוא
 ישעיה כמו סעדיה דהא כל אותן סעדיה שבמשפחה קורין
 אותו ישעיה ומיזם מילתו ואילך נקרא ישעיה א"כ הוי כמו
 שיש לו ז' שמות ממש דכותבין מתקרי ועוד דכאן לא נקרא
 בז' שמות ביחד לעולם דבעלייתו לס"ת עולה בשם אהרן
 סעדיה ונקרא בפי כל ישעיה ואין נכללים ביחד לאפוקי הסם
 דאשחר דכל העולם קראו אותה אשחר פעסלין ביחד לכודיע
 שאותה פעסלין היא אשחר הראשונה אף כי קראו אותה
 בפניה פעסלין לחוד כדי שלא לזייבם אבל כאן אין לכולם
 ביחד כלל מאחר שלא נקרא בשניהם כאחד בשום פנים. ועוד
 נראה דאף הם שכתבו אשחר פעסלין מודים שעדיף טפי
 מתקרי אלא שרצו להראות כחן שלא הולרכו לכך וכד'ך
 שאמרו כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אבל
 במקום דאיכא לכפוקי דלמא אינה דומה להכיח מעשה ממש
 פשיטא דיש לכתוב מתקרי שהוא לשון הפשוט ולא להכניס
 ראשו בספיקות התלוים בהררים בשערה. ותדע דהא מהר"ק
 שורש ל"ח קורא הגר על מי שכתב בגט לוי יבודה בלא
 מתקרי אע"ג דהתם לא נשתנה ע"י חולי רק שלא יכירו
 אותו כשהיא מעשה דאשחר פעסלין וכן מבצע באשר"י פרק
 השולח דברי אדם הגולים ובורחים לנפסם למדינות אחרות
 ומשנים שםם שלא יכירו אותן יכתבו פלוגי דמתקרי פלוגי
 ולא פלוגי ופלוגי. ובהשתא בין אם נאמר דהנהו רבוחא
 פליגי אהדי או יש חילוק בין המעשים כל זמן שאין החילוק
 ברור לנו לא נכנס לספיקות רק נכתוב פלוגי דמתקרי
 שעדיף מכל דבר וראיה מהא דכתבו רבוחא על שם
 שנשתנה מחמת חולי דיש כותבין פלוגי ופלוגי בלא מתקרי
 ויש כותבין פלוגי דמתקרי פלוגי. וכתב ז"ל (סי' קכ"ט)
 דמלא בתשובות אשכנזים דאם כתב בלא מתקרי יש פוסלין
 ויש שאינן פוסלין אבל לא נמלא להפך דמאן דכתב בלא
 מתקרי פוסל אי כתב מתקרי א"כ ש"מ דזהו דבר המחזור
 בכל ולא נאמר ג"כ מאחר דהדבר מפוקפק לא נכתוב אלא
 שם אחד הרגיל בו ובו הגט כשר דלא גרע מחניכתו שרגיל
 בו שכותבין אותה לחודה לפי דעת התוס' והרא"ש (פרק
 השולח) והעור. הנראה מאחר שדבר זה תלוי באשלי רבנני
 דהרמב"ם (פ"ג דהלכות גירושין) ורש"י אינן מכשירין רק
 בדיעבד כמבואר בדבריהם לכן נחוש לדבריהם לכתחילה
 על כל פנים כי אין חילוק זה בין מתקרי למכונה כדאי
 ליכנס בספק זה ואין לשנות המנהג שלא לכתוב שום כינוי
 אבי המגרש שאין לריכס לכתבו אפילו לכתחילה לדעת קצת

רבוחא

פו על דבר הריב שבין כמר שמעיה ומרת מירל ובניהם
 העדיות אשר להם כל אחד מבקש הזיקו
 והולאותיו מחזירו ומבקש על חבירו דין מסור כאשר האריכו
 למעניהם בתשובותיהם ועמותיהם זה על זה חבילות חבילות
 קצתן בדברים שאין בהם ממש דומות למרות והנם למשא
 ועיקר הריב נעמן בטענותיהם ותשובותיהם בדברי חדושים
 זה על זה כמרגלית העמוסה בחול וע"כ לטורח ילמשה
 להאריך בכל טענותיהם ותשובותיהם להשיב על הוכחותיהם
 שהביאו בדבריהם גם בעדיות שהראו לנו שאין בהן ממש
 ולכן לא העליתי על ספר רק האוכל מתוך הפסולת והרע
 נפסד מעצמו וכל האריך לדין לדון עליו חללו כאן בכללות
 קצרות כדי להשיב תשובתנו עליו. והנה ראיתי ד' אבות נזיקין
 הנמנעים במחלוקתם ולהם תולדות כיוצא בהן אך על ארבע
 להם השיב ואחר העינים נמשכים השרשים והענפים :

בראשון תובע כמר שמעיה אח מרת מירל חיך שבה לידו
 כתב שער חוב ששל (המקרוצ) מנחור פידלר
 בתורת משכון והוא לקח סחורה על זה מסוחר בעד ארבע
 מאות טאליר ויותר והולך להיות ערב בעד זה חלל הכתב
 ואומר שזה נעשה ברלוזה ואח"כ הולך להלוות לה יותר מכה
 גיומיה שהאמר ליתן פעורים על הכתב גם שאר גיומיה
 בתפילות גם שקבל עליו בערכאות שגנב לה הכתב גם
 שבעלה הביא כתבים מן הדוכוס לדוכוס (ממייסן) לעקל
 הכתב ושאר דברים שעשתה לו עד שהולך ללוות ולהקיף
 לה מסוחרים יותר עד שלבסוף הולך להשפיר עמה ועשו
 שער חוב ביניהם ונתפטר אז הכל ביניהם כאשר מפורש
 בטענותיהם ראשונה ושלישית שהודם בפירוש שאז נתפטר הכל
 ונתנה לו כתב על חלק טאליר ובאותו זמן בא הכתב לידו
 בתורת משכון ולכן תובע כל חובו גם כל היקותיו שהולך
 להוליא על זה ולשלם לסוחרים. ומרת מירל השיבה על זה
 לא היו דברים מעולם שלא היה הכתב ממושכן ביד מאיר
 פידלער גם מה שעשה שלא ברלוזה נעשה ולא היה כחה
 חלל זה גם מה שהלוה לה אח"כ לא היה באונס גם שהקיף
 לה אח"כ והאריכה לעשות ואינה מגדת שום אונס גם קובלת
 עליו שהקיף לה סחורה שלא היה שום החליה גם אומרת
 שמה שבעלה הביא כתבים עשה להליל ממונה כי שמעיה
 ראה להפסיד כתבה והלך עמה בערמוניות וטוענת שלקח
 ממנה ריבית ושאר דברים סוף שנתפטר עמו מדעתו וזוה
 שניהם אינם כופרים כי ההשואה כתובה לפני המשפט
 (בליפסק) כנ"ל. זהו החילוק הראשון :

השנית עוד טוען שמעיה שאח"כ לא שלמה לו לזמן שהיתה
 מחוייבת לשלם לו והולך לעשות עוד היקוה
 אחרות על הראשונות לשלם לסוחרים שהקיף מהם גם
 להוליא ולפזר בדבר משפטם ושהכתב היה מעוקל מבנה לז
 (והמקרוצ) הקטן עד שלזה לא היה ביכולתו למשכן הכתב
 וכל זה גרם לו היקוה רבות והולך להגיד הדבר להדוכוס
 ממייסן וכו' והדוכוס יעץ לו שיתרה בה שתפדה משכונה
 ואם לא שיוכל למכור הכתב להדוכוס שהיה חייב לו והוא
 לא עשה כן רק שהגיד לה הדבר אז בקשה ממנו בבני
 ובחחוננים שלא לעשות כזאת והיא הסע לבנה ליב לפדות
 הכתב וטוענת שגם היה לה משפט ויום שהגביל הדוכוס
 ממייסן לשפוט מחמת הכתב עם מי שעקלה עליו גם עם
 שאר דברים שהיתה לריכה לשפוט בהן והיא נתנה לו כח
 קודם וסיעתה לבנה שאם לא תבא לזמן שהגבילת האבד
 זכויותיה מן הכתב דהיינו שיהא לשמעיה הנ"ל עם בעלה
 לשפוט הדבר וכאשר נסעה ולא באה גם בעלה היה חולם
 לא יכול לעמוד למשפט הולך הוא להוליא הולאות וליסע
 ממקום למקום בדבר המשפט ולבעל מחייתו וכו'. עוד טוען
 שמהם שטענדיל כתב לו הרבה פעמים לפשר הדבר ולו
 לבוא (לליפסק) לפשר הדבר ובה שמה ולא נמלא שם **אדם**
ואח"כ

רבותה מאחר דברים חולקים וס"ל דים לכחצו לכחילה וכן
 המנהג פשוט ואין לשנות. לכן הדעה המחוררת לכחצו אה"ן
 דמתקרי בעדים דמתקרי ישעיה. כן נ"ל ומעלת כ"ח יעמידנו
 על הכרור לסודות הלכה למעשה וממנו תלף תורה. גאוס
 דורש שלוח מעלתו. משה בן לא"ה מורי הקלן כמר ישראל
 שלי"ט הנקרה שמו משה איסרלש מקראקא :

פה אשר שאלת וז"ל ילמדנו רבינו על אורח הבא
 לעיר שישראל אחד דר בין סבותים אם חוסר
 על ישראל הדר שם שהוא מותר לטעול בלתי מאחר שכבר
 נפסק הלכתא ריש פרק הדר (דף ס"ב) כר' אליעזר בן
 יעקב דסובר דאין סבותי חוסר על ישראל עד שיהיו שני
 ישראלים שרויים בחצר ועכשיו יש להסתפק אם אורח שבה
 שם ללון חוסר על ישראל הדר שם. עכ"ל שאלתך :

תשובה הנה בודאי לא נעלמו מתך דברי הפוסקים
 בזה וזה כי המרדכי כתב ר"פ הדר בשם
 רש"י חזירו של כותי הרי הוא כדיר של בהמה פי' ומותר
 לישראל המתאכסן שם להכניס ולהוליא ואם יש שם ישראל
 אחד חוסר פי' חוסר לאורח להוליא מבית סבותי אבל אותו
 ישראל מותר להוליא מביתו לחצר דאין ישראל האורח חוסר
 עליו עכ"ל. וכן כתב הטור סוף סי' ש"א בהדיא דאין אורח
 חוסר. אמנם מהרי"ק שורש מ"ז כתב בפשיטות דאורח חוסר
 גם על בעל הבית וכן נראה מדברי שבו"י לקט הלכות שנת
 (סי' כ"ד) שהביא האור סי' תקנ"ב וז"ל דים ליישב
 מהרי"ק שצייירי באורח שנתהה שלשים יום וכמ"ס ז"י סי'
 ש"ע על דברי שבו"י לקט אמנם אני רואה שספיקא הוא
 שדברי ז"י בדין זה ז"ל וזה כי בס"ס ש"פ הביא דברי תרומת
 הדשן סי' ע"ו שכתב על דברי המרדכי כי במרדכי דבני
 חוסרתיך לא נמלא פסק זה כלל ואי לאו דמסתפינה חמיכה
 דפסק תמוס הוא כו' אמנם קשה לסתור פסק ערוך בגמרא
 בחבנו מדקדוק הגאונים אך מ"מ האיסור תמוס מאוד הוא
 ואין לסודות להסיר וגם אין למחות ביד הנוסגים היתר
 באין ולאו ורפיא בידיה ע"כ. ודעת בעל ת"ס דאף האורח
 מותר להוליא כמבואר בדבריו אף שדברי המרדכי העלו ספק
 בלבו וכתב ז"י על זה ותמיהני עליו חיך רפו ידיו ולא
 סתר פסק זה בזרוע נטויה מפני שדברים הללו לאו לדברי
 ראב"י במתני' קמייחא (דפרק הדר) דק"ל כוותיה אהמר
 חלף לדברי ר' מאיר דלא ק"ל כוותיה דהא אחאי דגרסינן
 ריש פרק הדר גופא חזירו של כותי הרי הוא כדיר של
 בהמה ומותר להוליא מן הבתים כו' ואם יש שם ישראל אחד
 חוסר דברי ר"מ כתב רש"י כן וכיון דלא ק"ל כר"מ ממילא
 לא ק"ל כאותן דברים ולפיכך לא נכתב במרדכי דבני
 חוסרתיך ובמרדכי דבני ריינו"ס חלף שום תלמיד טועם
 כתבו דרך פי' ולא פסק וא"כ נקטינן דשיהם מותרים דאין
 בע"כ חוסר על האורח ולא אורח על בע"כ וכמו שהוכיח
 בדברי ת"ס עכ"ל. והשתא יש לדקדק הלא תלמוד ערוך
 הוא דאורח חוסר דגרסינן פרק הדר (דף ס"ה:) ריש לקיש
 ותלמידי דרבי חנינא אקלעו להכחא פונדק ולא הוה שוכר
 והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה כל היכא דלא מלי
 מסלק ליה כו' ופירש"י איקלעו להאי פונדק דהו דיירי ביה
 בהכחא חלף תרי ישראל וחד כותי שוכר את דירתו מחזירו
 כותי ואותו שבה לא הוי שם אותו כותי השוכר חלף כותי
 המשכיר והיו יראים שמה יבא הכותי בשבת. פונדק יש בו
 חדרים פתוחים לחצר והאכסנאים נכנסין בהן ואוכרין זה
 על זה בשבת עכ"ל. הרי דפירש"י דאלו אכסנאין הנכנסין
 בפונדק אוכרין זה על זה ש"מ דאורח חוסר, ושבו אמרין
 סתם ר' חנינא בר יוסף ור' חייא בר אבא ור' אסי אקלעו
 להאי פונדק דאתא כותי מריה דפונדק כו'. (ע"כ נמלא
 בסעתיק)

שאלות ותשובות הרמ"א פו

מאות מ"מ מהר"ז ר"ס ליתן משכונות בעד חמשים ולכתיבתו על השטר והיא לה אכתה שמוע וכתבה (זופלי"ר) לדוכוס איך ששמעיה ר"ס ליקח י"ז מאות וחצי ממנה בעד הכתב שלה שבדו ולכן יקח הדוכוס מתחילה י"ב מאות ע"אליר והשאר תניח לפני יועליו לשפוט עמו בפניהם ובזה עשתה לו היוק גדול שהרגיזה הדוכוס עליו ור"ס שיתנו לו כל מעותיו בפעם אחת ובקושי גדול השיג ע"י בקשות היועלים שלקח הדוכוס ז' מאות ע"אליר בתחילה והשאר ישלם לו על ב' שנים ואומר שכל זה עשתה להכעיס ולהשפידו כי אנשים כשרים מיחו בזה שלא לגלות לדוכוס והיא עברה על דבריהם ובזה עשתה לו היוקות גדולות מלבד ההיוק הנגלה לכל שקלקלה לו הפשרה הראשונה שהיה לו עם הדוכוס על שמנה שנים ועכשיו הולך לפרוע בשתי שנים ובתחילה היה לו ליתן רק ה' מאות רייגש ועכשיו שבע מאות ע"אליר. והיא עושה על זה אדרבה מה שעשתה (זופלי"ר) עשתה בר"ס הר"ז ואברהם שוואלינג גם כי עשתה לטובתו שיפטור מן התפיסה, ומה שאומר שנתקלקלה פשרה שלו אומרת שלא ידעה מזה ומי יודע אם היה לו פשרה עם הדוכוס גם אומרת שמה שעשתה עשה להכיל כתבה ולהכיל ממנה כי היתה מתייראה שלא תמכרו מאחר שלא נגמרה פשרה ביניהם. הנה אלו הם ד' יסודות המתלוות אשר להם הריב וכל אחד הביא עדות וראיות המספיקות לדעתו כאשר נתבאר לפנים גם האריכו באומדנות המוכיחות ושאין מוכיחות רבות מלכתוב עוד נמשך לזה טענה חמישית שנפלה ביניהם ששמעיה ה"ל עוען בטענתו השלישית שאחר שעשו הפשרה האחרונה ביניהם דהיינו שקיבל י"ב מאות ע"אליר וס' מאות וחצי מונחים על ד"י וקבלו עליהם הפשרה בק"ס בח"ח ובכתיבת ידן באיבוד זכיות עברה הפשרה כמה פעמים וחזרה והלכה בערכאות וסתרו בה ולא השגיחה ולכן מבקש המעות המונחים עם כל היוקותיו בלא דין ודא מאחר שאברהם זכיותיה והיא אומרת שלא אברהם זכיותיה שלא עשתה כלום גם מה שעשתה עשתה בהתרת בני פונא. עוד נפלה מתלוות קטנה בערך אל הראשונות שמירל תובעת משמעיה משכונות שבדו שהן שלה ואומרת שהן בכלל פשרה שעשתה עמו והוא אומר להד"מ אלה משכונות אלו סטראי ניכו שהרי לא נכתבו בשטר פשר. עד הנה הגיע דברי מחלוקתן וריבותם אשר בשעריהם. והנה אענה על ראשון ראשון ואחרון אחרון בעזר הש"י :

ואח"כ שמע שעקלה מעות בנה ליב והוא עשה עקול וכו' עד ע"י זה נתפטר הדבר ביניהם שיתנו לו שמונה מאות מזומנים דהיינו ג' מאות (משם שטענדיל) וס' מאות סוחר ח' ויניתו הכתב ביד שליט לכה שלשתן ושנח הוא היה יכול ליקח עוד סחורה על הכתב וכו' וכאשר פתח העקול לא קיים הסוחר הפשרה וסניח למשפ"ל רק ב' מאות והשאר לא הניח והסופט לוסו ליקח בשתי מאות וא"ל כשיבוא הכתב להשלישו יתקן לו הפשרה כאשר עשו ביניהם בראשונה והולך לעשות זה בהכרח מכח רוב אונס וכאשר בא אל ביתו נתפס מן הדוכוס ולא היה יכול להביא שם הכתב להשלישו ומכח אונס התפיסה לא היה יכול לגמור הפשרה אך שלא כמו ושליח למקום הפשרה שיביאו לו המעות למקום תפיסתו וכס יקיים הפשרה להשלים הכתב ולא באו ולכן מאחר שגמרו לא נצורה הפשרה ובר"ס היה לקיימה וס' לא קיימה ולא באו אליו רק כתבו לו לשלוח הכתב שמה ועשו זה כדי ליקח הכתב בחזקה מיד שולחו מבקש כל היוקותיו והולאותיו שעברו עליו מזמן פשר הראשון שנכתבו לו חלק ע"אליר בשטר. והנה היא משיבה על קצת דברים אלו להד"מ ואדרבה היא קובלת עליו שמהרה לדוכוס וביקש לאבד כתבה והלך עמה בערכאות וביקש מן הדוכוס לתפסה וגם עיקל על מעות בנה ליב שלא כדה לכן מבקשת כל היוקות ממנו וטוענת שהיו לה מלינים תמיד שעמדו על המשמר של המשפט ומה שהיה לא באה ליום שהגבילה היתה אנוסה וכו' ושלחה נחמן בעל כחה ואדרבה הוא לא קיים הפשרה שביניהם וע"י זאת לידי היוקות גדולות ומבקשת ממנו כל היוקותיהם :

השלישית טוען שכאשר היה תפוס בתפיסה קשה נתנה כחה למליץ ח' והמליץ הלך עמו בקושי פתח כל חדריו ובתי גמזו ובקש הכתב ור"ס לקחתו בחזקה ממנו וגזמה לו בעינויים ובשאר דברים גם אשתו ובניו הקטנים שבצית בדברים אשר כן לא יעשה וכל זה היה בכחה גם בעלה אביגדור מסרו כמה פעמים על גוף וממון וכל זה היה בר"ס וברשותה גם מחוייבת לפנות את בעלה גם היא הביאה לוויים אל הדוכוס לכופו שיתן הכתב או יענו אותו ושאר הדברים הקובל עליה בדבר זה גם כי היה נפטר מתפיסת הדוכוס רק היא עשתה שישב ב' שנים בתפיסה קשה כזאת ע"י שחדים ועיקלה אותו בתפיסתו והלכה בערכאות ש"ג ימים ושנים והרעה לו לעשות ולא שאלה שום מורה או ב"ד אדרבה התרה בה אב"ד של ק"ק פראג ולא השגיחה גם עברו הימים שהגביל להם הדוכוס ביחד כדי להמשיכו בתפיסה גם התרה בה להיות לה ל"ד ולא ר"ס שמוע לכן מבקש ממנה היוקות ולערו ובושתו ושבתו גם ליתן עליה דין מסור. והיא משיבה להד"מ על כל דברים אלו רק כי הוא היה תפוס מן הדוכוס בעד חובותיו והיא לא החזיקה אותו מעולם בתפיסה ומה שעשה המליץ גם בעלה עשה שלא ברשותה כי לא היה להם כח על זה ומה שעברו הימים המוגבלים היה ב' וגם גם כי שלחה נחמן עם כחה גם מה שעשתה בעש"ל לכופו ליתן כתבה הולכה לעשות כדי להכיל את שלה כי לא היה ב"ד באותה מדינה ועבד אינש דינא לנפשים וכו' ואדרבה היא קובלת עליו שהביאה לידי היוקות גדולות שלא ר"ס להראות הכתב שלה למשפט ובזו היה הלוי כל משפטיה וע"י זה סלר"כה לפשר ולהפסיד ז' אלפים ומבקשת ממנו היוקותיה גם טוענת שהוא הלשין עליה פעמים רבים ע"י (זופלי"ר) שלו ומבקשת עליו דין :

תשובה דבר פשוט וברור הוא דאע"ג דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ומסירה מ"מ יוכל האדם לתפסן בידו למשכון עד שיפרע לו מה שחייב לו בעל השטר וכדליתא בהדיא בתוספות פרק הכותב (דף פ"ה) גבי הדין איתתא דהו מפקדי גבה מלוגא דשטרי אתו יורשיה קא תבעי ליה מינה וכו', וכתבו התוס' אע"ג דתפיס שט"ח לא מהני לגבות סחוב דלא עדיפי ממסירה אלא דע"י כך יוכל לתפסו שיפרע לו דהוי כמו משכון, וכן כתב שם הרא"ש והרי"ף וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל קי"ו סימן ח' לענין יתומים שמלאו שט"ח בידם וז"ל ולא אמרינן אם היה אביהם קיים היה אומר מעות הלויתי עליו למלוה אע"פ שאינו יכול לגבות זה השטר מן המלוה כיון שאין בידו מסירה וכתיבה מ"מ אדם עשוי להלוות מעות לחבירו על שטרות שלו כי לא יוכל האחר לגבות מעותיו בלא שטרותיו כהיה דפרק הכותב גבי הדין איתתא וכו' עד דאם היה אביהם קיים הוה מלי למיטען הכי מכל מקום טענה זו לא טעינין ליתומים דמילתא דלא שכיחא היא כו' שמעינן דיוכל אדם לומר הלויתי על שטר שהוא תחת ידו ויוכל לתפסו למשכון וכן הוא בטור ח"מ סי' ס"ה בהדיא, ואע"ג דבתשובת הרשב"א שהביא ב"י סי' ס"ד בטור ח"מ משמע דלא יוכל למימר דבמשכון בא לידו כמו שלא יוכל למימר לקוחין הם בידי ומוכח לה

הרביעית הוא טוען שאחר כל זה נתפטר עם הדוכוס בעד ה' מאות רייגש והמותר עד י"ב ע"אליר שהיה חייב לדוכוס כל שנה מאה דאז היה לו לפרוע תוך ח' שנים והוא התפטר עמה ע"י מהר"ז בעד י"ז מאות וחצי ע"אליר ואף שלא נתר"ס הוא כ"כ לידי פשרה זה כי הוא ר"ס י"ז

ממעשה דהיה איתחא דאי לאו הכי הוה מהימנא במיגו זו
 דמחיים תפסה, התום' והר"א ש לית להו דברי הרשב"א שהרי
 חירלו התם טעם הא דלא אמרינן מיגו זה ולכן אין להו
 לדברי הרשב"א במקום התום' והר"א ש וכטור דפסקו בהדיא
 דיוכל לומר למשכון תפסתי כ"ש דטעמן וגמוקן עממן שחלקו
 בין טעמן משכון הוא בידי לטעמן לקוח הוא בידי והרשב"א
 כתב סתמא דמ"ש, והוכחות הרשב"א כבר חירלו התום' שפיר
 דלא אמרינן מיגו למפרע כדאיתא ההם בתוספות והיה
 סברא אמרינן בכל מקום. לכן אין לזוז מדברי הרשב"א דאין
 מוליחין השטר מיד המחזיק בו' דהמוליח מחבירו עליו הראיה
 ויכול לומר קים לי כהו"ס' והר"א ש וטור :

ומעתה פשוט הוא דשמעיה נאמן לומר דהשטר הוא משכון
 בידו על כך וכך שהקפתי לה והלויתי לה על השטר
 כל שכן במה שטען שהיה לו כח אלל זה בחילתה גם כהו"ס
 שנתפטר עמה שהיה כח למשכונות והיינו כתיבה ומסירה
 וגאמן הוא בזה לדעת ר"י בן מג"ש והרמב"ם פ"ו מהלכות
 מכירה ופרק י"ז מהלכות מלוה ופ"ט מהלכות נחלות, וכתב
 ב"י (סי' ס"ו בח"מ) דהכי נקטינן. ואע"ג דאין נראה דברי
 ב"י בזה דהא קמאי ובתראי חולקים אר"י בן מג"ש ורמב"ם
 בזה דברי ר"י בעל תוס' והרמב"ן והר"א ש (פרק גט פשוט)
 ור"י סוף בתרא ור"ן והמ"מ כולו ס"ל דהיינו נאמן (מ"מ)
 בנדון דידן נראה דנאמן) דברי איכא עד אחד דמסייעו
 ומעיד דהיה כחה אלל הכתב ולכן נראה דלכ"ע נאמן בנדון
 דידן כ"ש במקום שהיה מודית שהשטר ממושכן בידו רק
 שאומרת שתחילתו באונס וסופו ברצון, וידוע שאף אם היה
 כולו באונס אינו כלום מאחר שלא מסרה מודעא דהאמרינן
 פרק חזקה הבתים (דף מז:): תלויכו וזבין זבניה זבני ט'
 וכן מוכח התם בהסו"א דמשכן פרדיסא (דף מ':): דבעינן
 מסירת מודעא וכמו שכתבו הרי"ף והרמב"ם (פ"י מהלכות
 מכירה) והר"א ש ושאר הפוסקים ודלא כהרמב"ן דס"ל דהתם
 לא בעינן מסירת מודעא אלא בכל מילי לריכין מסירת מודעא.
 ואע"ג דכתב הריב"ש בתשובה דאף למ"ד דבעינן מסירת מודעא
 גבי פרדיסא היינו דוקא שבה הפרדס לידו בהיתר ועבד
 אינן דגזים ולא עבד אלל מי שתוקף במקח בזרוע ואח"כ
 קונה אותו הא קא חזינן דגזים ועבד עכ"ל. הא בנדון דידן
 איתא השטר בידו בהיתר דהא אף לדברים שמאיר היה בידו
 בתורת פקדון מ"מ שמעיה לא לקחו באונס אלא מאיר נתנו
 בידו וביקש ממנו שיקיף לו סחורה ולא יהא אלל גנב שמשכן
 דבר לריך בעל הגניבה לפדותו משום תקנת השוק כדאיתא
 פרק הגזל ומאכל (דף קי"ג:). והף בהר"א ש מסירת מודעא
 היינו שמסרה מודעא על מאיר פידליר אלל לא עשתה
 שום מודעא על מה שעשתה אח"כ עם שמעיה כאשר מבואר
 במודעא שלה, ואף על מאיר לא היתה מודעא כתקנה, ואין
 להאריך בזה מאחר שאין נפקותא בדבר כאן מאחר שאח"כ
 נתפסרו ביניהם ונתנו הכתב לידו בתורת משכון. והאונסין
 שטוענת אינן אונסין, שטוענת שהולכה לעשות מפני שהיתה
 דחוקה למעות וזה אינו אונס כדאיתא פרק חזקה הבתים
 (ליתא בפירוש רק שבעל העיטור מפרש בן מעשה דפרדיסא)
 דכל אונס דאיתא מחמת עלמו לא מקרי אונס ק"ו במקום שהוא
 אומר שברטונו בא הכתב לידו מתחילה ועד סוף ובהיתר איתא
 לידו דנאמן לומר כך וכך הלויתי עליו והקפתי עליו דנאמן
 אף אם לא היו עדים כלל בדבר כ"ש במקום דאיכא עדים
 ואומדנות המוכחות בנאמן אלל שטרו אף אם היתה הגובה
 מאחר שלא מסרה מודעא על זה. דאין לומר דכאן יש לו
 דין מתנה דאם ידעינן באונסה המתנה בטילה כדאי פרק
 חזקה הבתים (דף מ':): דזה אינו דכאן הואיל ונהניס הוי
 במכירה וכן פסק מהרי"ף בהדיא שורש קפ"ו ושורש קי"ח
 כ"ש שהיה אינן מזררת אונסה שאינה נאמנת. ולכן נראה
 פשוט דשמעיה נאמן לומר כמה הקיף לה וכמה הלוה לה
 ויש לו הכתב למשכון על זו. מיהו נראה דלריך לישבע כטוען

על שאר משכון שתחת ידו לנשבע ומוציא. דאין לומר דעכשיו
 דידיעין שהשטר היה בידו אינו נאמן לומר משכון היה, חדא
 דזה אינו אע"פ שראו בידו נאמן לומר דבתורת משכון איתא
 לידים כל זמן דלא ידעינן היאך בא לידו מדכתב הר"א ש
 (בתשובה הנ"ל כלל ק"ה) דאין לא טענין ליתמי משום דהוי
 מילתא דלא שכיחא אע"ג דב"ד לא יוכל לטעון אם לא ידעו
 מן השטר אפ"ס הוי טענה אי הוי מילתא דשכיחא מידי דהוה
 אלל משכון בדברים שאינן עשויים להשאיל ולהשכיר דטענין
 לקוח הוא בידו אע"ג דראוהו בידו כל זמן דלא ידעינן היאך
 בא לידו כדמוכח בשמעתא דאומן אין לו חזקה (ח"ס דף
 מ"ה:): וכמו שהעלה הר"א ש פרק כל הנשבעין ופרק חזקה
 הבתים ובה מובנים מכל הפוסקים דיוכל לטעון על מה
 שתחת ידו עד כדי דמיו אם לא ידעי עדים היאך איתא
 לידו וה"ה כאן דיוכל לומר דמשכון בא לידו כדברי הר"א ש
 דלעיל וכ"ש כאן דלא מקרי ראה שהרי בשטר פשר שביניהם
 כתוב שהיה ממושכן בידו ושלקך נתנו לו השתים עשרה מאות
 והניחו ביד שלישי ה' מאות וחלי לדון עליהם הוה אלו המעות
 מונחים בידו במקום כתבו וכל זכות שהיה לו על הכתב הם
 לו על אלו המעות שנתנו לו חלק כתבו ובשעה שמסר הכתב
 מידו אמר שהיה בידו בתורת משכון ומשום זה קבל המעות
 והיה נאמן באותה שעה דלא הוי ראה באותו זמן והוי כאלו
 באו אז לפני ב"ד וטענו לפניו ופסקו לה כב"ד ליקח אלו
 המעות ולהוליח השטר מתחת ידו וא"כ נאמן כדמוכח
 בתשובה הר"א ש כלל ק"י סימן ב' דכל שהראה המשכון ע"פ
 טענת התובע וכשהראה טען עליו טענתו והיה לו אז
 המיגו שלו דנאמן ואף אי הוה ידעינן בכאן כיצד בא השטר
 לידו אפ"ס היה נאמן מאחר דלא מקרי ראה עכשיו דברי
 הרמב"ם פ"ט דהלכות עוען ונטען פסק דבעינן ראה אף
 אם העדים ידעו היאך בא לידו וכתב המ"מ שם שכן עיקר
 וכן כתב הר"א ש בפ' חזקה הבתים. ואפילו לדברי הרי"ף
 ור"ת דחולקים שם וס"ל דאע"ג דלא ראו אינו נאמן לומר
 לקוחים הם בידי אם ידעו עדים היאך איתא לידים י"ל דוקא
 באומן אלל באדם אחר לכ"ע בעינן תרומתו וכן כתב שם
 המרדכי בהדיא סלוק זה, וכן משמע מדברי הטור ח"מ
 סי' קל"ד הביא דברי הרי"ף ור"ת לענין אומן ובסי' ע"ב
 וקל"ג לא הביאן ש"מ דס"ל דלא חלקו אלא דוקא לענין אומן
 וכן כתב הרי"ף בהדיא פרק חזקה הבתים דאחר נאמן בדלא
 ראה בידו מיסו במרדכי משמע שם דרי"ף הדר ביה ומ"מ
 נראה דעת המרדכי בן וכן הביא הר"א ש שם דברי הגאונים
 ומאחר ששמעיה היה נאמן על השטר פשוט דעל המעות
 שבידו ג"כ נאמן לומר מכה משכון בא הכתב לידו וכפי
 משמעות שטר הפרשה דאטו מי שטען בב"ד על איזה דבר
 שהוא ממושכן בידו והיה נאמן עליו ולקח אח"כ משכון אחר
 מי לא מהימן דודאי אין משכון הראשון גורם אלל התפיסה
 גורמת. וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה פרק המקבל בהדיא דאם
 לקח משכון תחת דבר הראשון בתפיסה קמייתא גם המעות
 המונחים בחזקה שניהם נראה דלכל הפחות נקרא מוחזק
 בחינין דהא הניח אותן במקום שטרו וכל מה שהיה טוען
 על השטר חל על אותן המעות דלא גרע מאילו הניחו השטר
 עלמו ביד שלישי דנראה דנאמן לטעון עליו אע"פ שב"ד
 הכריחוהו ליתנו ביד שלישי מ"מ לא אבד מיגו שלו מידי דהוה
 אהא שכתב המרדכי ס"פ המקבל לענין תקנות העקול שהשיב
 ר"ת אע"פ שלריך להחזירו מכה התקנה מ"מ לא הפסיד מיגו
 שלו ויכול לטעון עליו כל מה שהיה יכול לטעון בעודו תחת
 ידו והאריך שם בזה בתשובה מוהר"ם, שמעינן דאע"ג
 דלריך ליתנו ליד שלישי לא הפסיד המיגו מאחר דבשעה שמסרו
 מידו ליד ב"ד פטן דבריו וכ"ש בנדון זה דהניחו ליד שלישי
 מכה פשר ובזמן שהוליחו מידו טען זכותו עליו דנאמן כאשר
 טען. וראיה ממ"ש הרמב"ן לענין שלישי שהוליח שליחותו מידו
 דאינו נאמן אח"כ מ"מ אם בשעה שהוליח מידו השלישות

שאלות ותשובות הרמ"א פו

בנדון זה מאחר שצטוו פשרה ביניהם ונתחייבם לו חלק עאליר
 כמו שהניחו שתיכן בטענותיהן אותה הפשרה ח"כ יש לדקדק
 דאחיה הפשרה תתקיים וזוה נתפסרו כל היזקות והולאות
 שקדמו לפני זה כמו שטען הוא בעלמו פעם ובתים בטענותיו
 ובדאי שיש להכשיר שטר זה, אע"ג דכתב הרמב"ם (פכ"ז
 מהלכות מלוה) דשטריו הודאס ופטרות ומחילות הנעשים
 בערכאות הם כחשפא בעלמא מ"מ נראה להכשיר בנדון
 דידן. ולא מבעיא לדברי הרשב"א שכתב בשם רבותיו להכשיר
 בשטרי הודאס כמו בשטרי הלואה כמ"ס ב"י בשמו דפשיטא
 דכשר אלא אפילו למאן דפסל הכא כשר. חדא דהא נעשה
 שטר זה במקום שאין שם ב"ד של ישראל רק משפט של
 כותים וכל הנעשה שם לריכס לכתוב לפני העש"כ ודאי שם
 דינא דמלכותא דינא וכמו שכתב הרמ"א (פ"ק דגיטין)
 כמ"מ כתב הרמב"ן דנהיגי להכשיר כל הסטרות הנעשים
 בעש"כ מכה דינא דמלכותא, ואף לדברי הרמ"א דכתב דוקא
 במקום שהמלכות מקפדת שלא לכתוב שטר רק במקום
 הערכאות בו נראה דבמקום זה נמי מקרי מלכות מקפדת
 שאין שם רק משפט הערכאות ואין ישראל נמלאים שם. ועוד
 דמ"מ מה שמחל לה הוא והשוה עמה על חלק עאליר מהני
 דמחילה אינה לריכס קנין ואין השקר אלא לראיה בעלמא
 ושם כשרים עש"כ כמ"ס בר ששה בתשובותיו סימן תל"ג
 דשטרות מחילות והודאות פרעון לכ"ע כשרים ולא חיישינן
 בזה לדברי הרמב"ם וכו' וכן כתב בסימן קמ"ג, כ"ס שהוא
 מודם על מחילה זו ואף שטוען שהיה אנוס אינו כלום מאחר
 שלא מסר מודעא כמו שנתבאר. ונראה מה ששיעבדס מרת
 מירל בעד חלק עאליר קיים לכ"ע דהא שטר זה הנעשה
 בפניהם הוי כמו משכון שכתבה לו שחייבת לו חלק עאליר
 ועל זה נותנת לו השטר למשכון והוי כשטרי מקח וממכר
 דכשרים לכ"ע. ועוד דהרי מעיד הערכאי בשטרות שקבלו
 עליהם זה השטר עם אמונתן הישראלית לחזק ולקיים כל מה
 שקבלו עליהם הוי כאילו העיד שקנו זה מזה שהערכאי נאמן
 על זו כמ"ס הטור ח"מ סי' ס"ח דלא מרע נפשיה להעיד
 שקרא וכתב שם דמחלו להם זה לזה כל הכתבים והשטרות
 שהיו להם לפני השטר שכלן יהיו פטורים ומחולים ח"כ
 נראה לקיים השטר שהוא ואע"ג דכתב בו שנתעבד הבעל
 ואח"כ האשה אין לומר נחת רוח עשתה לבעלה משום דזה
 הכתב הוא נכסי מלוג שלה ולא יכולה למימר נחת רוח
 עשתה לבעלה כדאיתא פרק חזקת הבתים (דף מ"ט:), ג"כ
 ליכא למיחש בכאן אס מקבלים שוחדא או לא ולדון בזה
 כמחלוקת הרמב"ם והרמ"א שזה שהרי שניהם מודים שהפשרה
 אמתית שנעשית לפנייהם בלא קבלת שוחד וא"כ ליכא למיחש
 למידי: אמנם הני רואה חשש ריבית באותו שטר שכתב בו
 שנתחייבו לו חלק עאליר ועל זה משצנו לו השטר אך באופן
 ה שיקיף להם החורה בעד ב' מאות עאליר וכתוב אח"כ
 בסוף השטר שבאם שיפרע לו שש מאות ושמונים ושנים
 עאליר באותו היריד יקח הסחורה ג"כ שמקיף להם ויחזיר
 להם שטרות והסיזקות יעמדו על הערכאי וישום אותן, וא"כ
 נראה דהמותר הוא ריבית. אמנם כי דייקין לא חיישינן לזה
 רק אנו אומרים שהמותר הים היזקות שהולך להוליא על
 הערבות שערב בעדה שזה הולכה לשלם לו כמה שנתבאר
 לעיל ולכן כתב שהיזקות ישום הערכאי ולא חיישינן לריבית
 ואפי' היא אומרת שיש ריבית בשטר אינה נאמנת אלא הוא
 נאמן כמ"ס המרדכי פרק השולח מעשה באחד שכתב מחזירו
 שתי מאות זקוקים והלה השיב איני חייב לך אלא מאה זקוקים
 כי מאה הלויתני במאתים בריבית קולא והשיב הר"י מפורש
 דהמלוה נאמן בלא שבועה דהלוה לו בהיתר משום דלא שבק
 אינש היתרא ואכל איבורא וכן פסק בסמ"ג דאפילו במקום
 מיגו שיכול לטעון פרעתיא ולא לוייתי אינו נאמן דאין אדם
 משים עלמו רשע, וכן נראה מדברי הרמ"א שכתב הלל
 ק"ח סי' ע' ובתשובה הרשב"א סי' חתע"א ובטור יו"ד סי'

אמר באיזה דרך הושלם השטר נחמן כמ"ס הטור ס"ס כ"ז
 וס"ס בכאן דלא דמי לתשובת הרמ"א כלל ק"י סי' ב' דכתב
 דאם נראה לעדים הפסיד המנו שלו וכן הוא בגמרא פ'
 חזקת הבתים (דף מ"ו:), גבי רמאי דפומבדיתא דשאיני התם
 דנראה בלא תביעת השובע לדין ודוק שם. ולכן נראה דזה
 לא אבד חזקתו מכל מעות המונח דאלו המעות שהניחו ביד
 שליח מונחים באופן שידונו ביניהם כאשר כתוב בשטר השטר
 ולא כתוב בשטר המונחים בחזקת שניהם ח"כ נראה שמונחים
 במקום השטר וכן לשון השטר פשר שמירל תתן י"ב מאות
 ליד שמעיה ותתן את השטר חבל תניח ה' מאות וחלי ליד
 נחמן כו"ל וכבר הוזכר בשטר שנעשה פשר על דבר הכתוב
 שהיה ממושכן ביד שמעיה בעד סך מעות ומירל תתן י"ב
 מאות לשמעיה ועוד ה' מאות וחלי תשלים ביד נחמן הממושע
 לתן ואח"כ ידונו ביניהם בדיני ישראל לפני דין הממושע להם
 וכל מה שיזכר אחד מהם בדין יתן להנאמן בלי חילוקים גם
 אם שיריח איזה לך על חבירו יפרע לו לך שכנגדו מכיסו
 עכ"ל הפשרה. נראה מזה שאלו המעות המונחים ביד שליח
 הם במקום השטר כמו אלו הי"ב מאות רק שאלו נתנו לידם
 ואלו הושלשו באם תזכר שדין שהנאמן יתן לה מיד חבל לא
 משום שיהיו בחזקתה לענין הדין. ועוד דהרי העידו העדים
 שבראשונה נעשה הפשרה על י"ז מאות עאליר וחלי רק מחמת
 (הזוללי"ר) שנעשה באחרונה שכתבה להניח ביד הדוכס
 י"ב מאות והשאר להניח לפני המשפט נעשתה הפשרה
 שנעשה באופן זה לדון בדין ישראל, והנה זו הפשרה נעשית
 ע"ד פשרה ראשונה ולכן נראה דאלו המעות כולן מונחים
 במקום השטר רק שהם כמעוקלים ביד השליח על דין
 ישראל ויכול שמעיה לטעון עליהם כמו על השטר עלמו. אך
 בטענתו השלישית טען וז"ל ברשון אלו המעות המונחים
 בחזקת שנינו מעכשיו הם לחזקתי לחוד מאחר שעברה וכו'
 ח"כ נראה שהורה שהמעות מונחים בחזקת שניהם ואינו
 מוחזק רק בחייון ואע"ג דאח"כ חוזר מטענה זו ואומר
 שמונחים במקום הכתב מ"מ נראה דלא יוכל לחזור ולטעון
 בזה. אך אמנם נראה דאלו שתי מאות שבאו לידו בתורת
 הלואה בחזקתן הם מאחר שהיא לריכס להוליאן מידו עליה
 הראיה והוא מוחזק בהן כמו ב"ב מאות שקיבל כבר ובאופן
 המונחים עדיין מונחים בחזקת שניהם ונאמן לטעון על
 מעות אלו כל הקרן שאומר שהלוה לה וכתב הרשב"א
 בתשובותיו דאע"ג דאיכא עדי ראייה וגם איכא עד דבא
 לידו בתורת משכון אפילו הכי נאמן לומר כמו הלוה עליו
 כמו שהאריך שם סי' תתקל"ח וסימן חלק ע', ואף ע"ג
 דבתשובת הרמב"ן סי' פ"ד לא משמע כן מכל מקום אין
 להוליא נגד דברי הרשב"א. אמנם לענין היזקות נראה דמקלת
 פטורה ובמקלתן חייבת, דאוחן היזקות שהגיעו לו מחמת
 שערב בעדה נגד כותי חייבת כדאיתא בתשובת מוהר"ם
 במרדכי פ' הגזל ובתשובת הרמ"א הביאה הטור ח"מ סי'
 קל"א וכן כתוב בטור יו"ד סי' ק"ע. מיהו מוכח שם דלריך
 לברר ע"פ עדים כמה הולך להוליא מחמת הערבות ואם
 לא העמיד עדים אינו דאפסיד חנפשיה כמ"ס מוהר"ם בתשובה
 דלעיל דלא גרע ממוסר חבירו לאנס דאין הנמסר נשבע
 ונוטל וכו' כדאיתא התם. אך בכאן יש לדון אם שמעיה נאמן
 בשבועה לומר כמה הולך להוליא על היזקות הערבות מאחר
 שתפס ומוחזק במעות ויתבאר זה לקמן בדין נמסר שהפס
 דהרי מוהר"ם מדמה דין ערב לדין נמסר. אמנם מה שיכול
 לברר בעדות שהולך להוליא יכול כמו עיקר הקרן אמנם
 שאר היזקות שהגיעו לו ממה שהלוה לה אינה חייבת לשלם
 לו. ואיני רריך לירד בזה לעומקא דדינא להורות בדיני
 אסמכתא מאחר שלא כתבה לו בשום מקום להחייב
 בהיזקות פשיטא דפטורה ואינה משלמת אלא מה שהלוה לה
 והשאר הוא גרמא בנזקין דפטור לכ"ע: והנה כתבתי כל זה
 לפום עינך דינא אך אמנם נראה דאין אנו לריכין לכל זה

קס"ט, ואע"ג דבתשובת הרמ"ש סי' ז' משמע דהלוא נאמן
 סייט כשאין המלוה מוחזק וכן הוא בטור ס"ס קס"ב, ואף
 ע"ג דבסמ"ג משמע דאפילו אין המלוה מוחזק מ"מ אע"ג
 דכטור ותשובת הרמ"ש לא ס"ל בהא כותים מ"מ אם המלוה
 מוחזק ליכא מאן דפליג דנאמן וס"ה בנדון דידן שכבר נתבאר
 שהמלוה נקרא מוחזק דנאמן, לומר דאלו המאה י"ח עה"ל
 הנותרים בשטר הם בהיתר מכח היוקת או שאר דברים
 שהיתה חייבת לו ואפילו אם לא היה מוחזק מאחר שיש לו
 שטר נאמן וכ"כ ז"י בטור יו"ד ס"ס קס"ט. מיהו נראה
 דשבוטע בעי ואע"ג דכבר כתבתי דנאמן בלא שבועה מ"מ כאן
 שבועה בעי. חדא דבתשובת הרמ"ש כלל ס"ג כתב דמלוה
 בעי שבועה אע"ג דמשכון בידיה וא"כ קשה תשובותיו
 אהדדי אלא על כרחך אנו לריכין לחלק בין הלואה מכחישו
 וטוען ברי דאז לריך שבועה ובין אין הלואה מכחישו וכן
 מחלק שם עוד בזה לענין משכון של כותי ביד ישראל ולכן
 כאן שהלואה מכחיש למלוה לכן בעי שבועה וכן מסקנת ז"י
 דלריך שבועה: סוף דבר אני רואה שהשטר שהוא על אף
 עה"ל יתקיים ציניסם וישבע שמעיה שלא היה צו ריבית
 ואז פטורה היא מכל היוקות שהולך ליתן לכותים גם היוקות
 שהיה לו מאיתן אף עה"ל ושמעיה עשר עה"ל, כי מעתה
 היתה החיוב כולו שלו ולא נתחייבה לו היוקות וכמ"ש
 הרמ"ש פרק זה בורר דאפילו יליאותיו שאומר לו לילך לב"ד
 בגדול אינו חייב לשלם לו כל זמן שלא נעשה סרבן ומאחר
 שאין שמעיה מברר עליה שנעשתה סרבנית בפרעון חובה
 ושתבעה לדון לשלם לו אינה חייבת בהולאותיו והיוקותיו
 כ"ש שעיקר אלו אף זהובים גם מאה עה"ל שאלה כן כולן
 הלואה לה על כתב והרי היתה לו משכון ולכן אינה מחוייבת
 לו היוקות בגרמה לו מכאן ואילך. אמנם מה שהגבילה עמו
 ימים ולא באתה אם הולך להוליא איזה דבר על זה לשלם
 למהר"ז ולבוסם (כאשר הוא טוען) והיא לא שלחה שם ולא
 באתה כאשר העיד בוסם ור"ז לריכה לשלם כמו שפסק
 מהר"ס והוא במרדכי פרק זה בורר וז"ל. אמנם אם ראוון
 אמר לשמעון נלך לב"ד בגדול ואמר שמעון ואני אבוא אחרך
 לאותו ב"ד בגדול אם יחזור ראוון ויטעון על שמעון ויאמר
 אני פזרתי מעותי על שהלכתי לב"ד נגדך ולא באת ר"מ
 מחייב לשלם לראוון כל יליאותיו אע"פ שלא נדר לו ולא
 זייך למימר ראוון לשמעון משבטת אני כך בדבר הזה וכמה
 דברים יש שאין לריכין קנין עכ"ל. וא"כ נראה דהוא הדין
 כאן לריך לשלם לו בהולאות שהגיע לו על זה. ונראה דנשבע
 ונוטל בזה כל מה שיבעע שהוליא ברשות כמו שיתבאר
 לקמן כ"ש אם ר"ז ובוסם יטענו מה שהוליא ברשות ושהיא
 טוענת שהיתה אנוסה לריכה לבאר מאחר שעדים מעידים
 שלא באתה לימים מוגבלים, אמנם מה שהוליא שהלואה לה
 ולבעלה אח"כ יתבאר לקמן: ומה טעון שמעון שהיה אונס
 בפשרה ומחיה זו מכח שהחיל ליתן פטורין ולהפסיד
 המשפט, נראה דבאותו ענין לא מקרי אונס מאחר שלא מסר
 מודעה כ"ש שכל האונסין טעון לא היה מוכח אלא שהוכרח
 ליתן פטורים לדוכוס ושרתה להביאו בערכאות וגיזמה לו
 בזה וזה לא מיקרי אונס כמו שהאריך מהרי"ק בזה שורש
 קפ"ו צמי שטען שנתן לחבירו מפני שגיזמו להביאו בערכאות
 של כותים אין בטענתו ממש ולא מקרי אונס אף ע"פ
 שהפחידו בדבר שהיה צידו לעשות בו. גם מה שקובל עליה
 איך שמלין שלם הבעית אותו והת בני ביתו נראה דפטורה
 דאע"ג דהרביעיה לו אריה עליו ומשמתיין ליה עד דמסלק
 ליה כדאמרין פרק המקבל (דף ק"ח:): גבי המוכר לכותי
 אמיר חבירו בו' מ"מ לאחר שהזיקו פטורה כמו שכתבו
 הרמב"ן והרשב"א ושאר הפוסקים כ"ש שלא גרס לו היוק
 רק שהבעיתו וגזמו ולא גרע מהבעית חבירו דפטור כדאיתא
 פרק החובל (דף ז"א:). וכן מה שקובל על בעלה אביגדור
 ונחמן שמסרו היא פטורה בזה דיכולה לומר לתקוני שדרתיך

כו' ואף לפי דבריו שאומר שמחוייבת נפטות בעלה מ"מ הוא
 אינו בעל דברים דידיה ואף אם היה הוא מוחזק למכור.
 וכתב ז"י בשם תשובת ר"ש בר למח דהשולח המוחזק
 למכור חייב שולחו וכן נראה מדברי הר"ם מיזבורק שכתב
 כותי שמוכר לשופט בשם שמעון ושמעון שמע ולא הכחישו
 חייב לשלם מ"מ לא עשה לו רק גזמנים להרשות הכתב ולא
 הזיקו בידיה. אמנם ב' תביעות אחרונות לריכין דקדוק זה
 כי אף אם האמת עמו שהזיק אותו בתפיסה מאחר שהיה
 הפוסק כבר מי יודע שמה בלאו הכי נמי היה נשאר בתפיסה
 ז"ן בענין (הואפלא"ר) שעשתה עליו וגרמה לו היוק מי יודע
 דילמא בלאו הכי נמי היה חוזר הדוכים מפשרותיו והולך
 לשלם. וקודם שנודע לדון זה אומר כי ז"ו ברור כי התביעה
 שהיא תובעת אותו שגרס לו היוק שלא הראה כתבה למשפט
 וע"י זו גרס לה היוקות רבות שכל זה אינו כלום ואינו חייב
 לשלם לה היוקות אף אם האמת איתה. הדין דמי יכריחונו
 להוליא משכון שתחת ידו ושאלו לו שום זכות אחר רק שיוכל
 לכבוש תחת ידו עד שיפרעו לו כמו שכתבתי לעיל שיראונו
 ויפסיד זכותיו כי אם היה מרחיבו לא הוה מהני תפיסתו
 אח"כ לכלום שאז שוייה ראה ולא היה אח"כ נאמן לומר
 ממושקן הוא בידי. ועוד כי היתה יכולה לפטור אח"כ הלואה
 וא"כ היה מפסיד עלמנו בהרשות הכתב והוה מושכל ראשון
 שאין מחוייב להזיק בשביל חבירו כדאיתא פרק אלו מליאות
 (דף ל"ג בענין כי לא יהיה כך חביון שלך קודם לכל אדם)
 וס"ה כאן, ובלא זה מי יכריח האדם להוליא משכון מתחת
 ידו ולהרשות למקום עש"כ אשר פיהם דיבר ש"א ויש לחוש
 לקלקול ואמרין בירושלמי דכתובות (פרק הלמנה ניוזנת)
 גבי הלמנה שהפכה לא אמרין לה חוי מה שתחת ידך בו
 אע"פ שהוא לפני דיני ישראל כ"ש לפני עש"נ אשר יש לחוש
 לאכסיה ורואים דהין אדם חייב להכניס עלמנו בסכנה קטנה
 בשביל חבירו מכא דאמרין (ב"ק דף ק"ח) לוס ממנו בישוב
 ורשם לפרעו במדבר בו וכל הלכות שכנים תלויים בזה שאין
 אדם לריך להזיק לעלמו מעט כדי שישהכר חבירו הרבה וס"ה
 בכאן. ועוד דכתב הרמ"ש (בתשובה כלל ס"ח סי' כ"א הביאם
 הטור ח"מ סי' י"ו) שאין מכריחים לאדם להרשות שטרו
 לבעל דינו אפילו בפני ב"ד ישראל כ"ש שאין להכריח לאדם
 להוליא משכונו מתחת ידו. ועוד דנראה דלא הוי אלא גרמא
 בנזקין ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו בו' בין לפירוש
 החוס שכתבו פרק הגזול (דף ק') כחילוק שבין דינא דגרמא
 לגרמי בנזקין, שבדיני דגרמא הוא עלמנו עובד שהזיק בידיה
 או משום דדינא דגרמא נעשה ההזיק מיד בשעת מעשה
 וכמ"ש שם הרמ"ש ג"כ, בין לפי הריב"א שפי' החוס' פרק
 לא יחפור (דף כ"ב:) דינא דגרמא הוא חייב מטעם קנס
 ובכל דבר המלוי והרגיל לבא קנסו חכמים, בנדון דידן נראה
 דפטור דהוי גרמא בנזקין דודאי לא עשה ההזיק בידיה או
 מיד גם אינו רגיל לבוא ותדע מדנקט שורף שטר חבירו
 ולא נקט סוכטו תחת ידו. ועוד דלא גרע ממבטל מעות
 חבירו אלו שפטור מכח דינא דגרמא בנזקין כדאיתא
 במרדכי כ"ש הכובש שטרו, ועוד דלא גרע משומר שטר
 חבירו ונאבד דפטור משום דשטרות אין לו דין בומרים כ"ש
 בכ"ג ופשיטת הוא אין לריכין לראיות הרבה. מכל הלין
 נראה דלא פבע בזה שלא ראה להרשות שטרו כ"ש לפי מה
 שאמר שהיה לה העתקה מקויימת וכמו שהעיד ע"ז ג"כ
 מרדכי כן כמבואר בעדותו. וכן בענין שקובלת עליו שלא
 קיים הפשרה ופשיטו בראשונה על ס' מאות ושלקח ב' מאות
 ושלך לדרכו, הנה מאחר שהיה נתפס היה הגוס ולא היה
 יכול לקיימה גם העיד נחמן שהפשרה היתה שיביא הכתב
 תוך י"ד יום ואח"כ יקח השלש מאות הנותרים אח"כ
 בדין נטל הב' מאות הראשונים ואח"כ נאנס מכח התפיסה
 ולא עבר בזה על שום דבר ולא היה מחוייב להוליא הכתב
 מתחת ידו לשלחו עם בנו גם אם לא פשעו בזה שלא הביאו

שמעון

שאלות ותשובות הרמ"א פו

אם נאמין לדבריו האמלתיים שטען שהדוכוס אוסו לפטור
 זן התפיסה ובאותו יום עלמו באתה מירל ועשתה עיקול
 עליו שלא היה יכול ללכת משם מ"מ כל זמן שלא נפטור
 משם לגמרי איכא למימר דלמא סדרי צבו, וכדי דייק לשון
 תשובה זו דחלה הדבר בלא מלפני השופט כו' משמע דוקא
 ילא אבל בלאו הכי לא וכו' ש"ס שאין לו שום עדות צו שהיה
 החזיקה אותו בתפיסה רק שבגוס ורבי זעליקמאן העידו
 ששמעו מן היועלים שאמרו שלא יוכל ליפטור מן התפיסה אם
 לא שיתפטר עם מירל אבל לא אמרו שאם יתאשר עם מירל
 שאח"כ יפטור מן התפיסה ח"כ לא העיד שום עד שהיה
 תפוס שלה לחוד מעולם. ומאחר שמתחילה היה תפוס של
 דוכוס לחוד נראה דדומה ממש לתשובת מוהר"ם שהבאתי
 שנפטור שמשון שמסרו, ולא דמי לתשובת מוהר"ם האחרונים
 שכתב שם בסוף אותה תשובה שאם שנים מסרו לאחד ואין
 לאחד לשלם שחייב השני לשלם הכל וכן בכאן שתפסו הדוכוס
 שאריכה היא לשלם כל הזיקות. דודאי זה אינו כלום מאחר
 שתפסו הדוכוס בראשונה לחוד ח"כ כבר היו מקלי קלי ביד
 הדוכוס וקמחא עחינא טחנה אף לפי דבריו. כ"ס במה
 שהיה כופרת שלא עשתה כלום בתפיסתו ואין שום עד
 שמתיד על ככה שפטורה היא מחביעה זו בדיני אדם, ועוד
 דכתב הרשב"א בתשובה והביאה ב"י (סי' שפ"ח) על אחד
 שגרם תפיסה לחבירו והוליא ממון על זה לפטור מן התפיסה
 ופטרו מאחר שבטיקו העלילה שמסרו ילא נקי ואף מן
 התפיסה ילא חילו המתין אין זה אלא גרמא בניזקין כו' ואף
 ע"ג דלא משמע כן מדברי מוהר"ם במרדכי וכדמשמע מדברי
 מהרי"ק סי' קי"א וחדרבה (במהרי"ל סי' פ"ו בתשובותיו
 כתב דאי גרם לו תפיסה מקרי מזיק בידים ונמסר נשבע
 ונוטל), מ"מ אין יכול להוליא ממנה נגד דברי הרשב"א מאחר
 שיש קלת הוכחות שטיקו תפיסתו לא היה ממנה וכן נראה
 מדברי העדות וכן מדברי התראה שכתב לה מוהר"ר יעקב
 אקש ז"ל שלא כתב לה רק לפדות הכתב כו' אבל לא כתב
 בהתראה שהיה עשתה שנתפס אלא ש"ע"י שלא פדתה שכתב
 נמשך תפיסתו לכן לכ"ע פטורה מהזיק זה וכן פסק מהרי"ל
 בתשובותיו סי' פ"ו על כיוצא בזה וע"ס. ואם חבתה בתפיסתו
 עתידה היא ליתן את הדין. אמנם מה שקלקלה פשרותו
 שהיה לו עם הדוכוס ליתן לו ה' מאות רייגס ואח"כ כל שנה
 נאה ויהי גרמה לו ש"ע"י (הזופלני"ר) שעשתה שהולך לשלם
 ז' מאות טאליר ואח"כ גמר התשלומין תוך ב' שנים וזה
 עשתה לאחר שהתרה בה הר"ר זעליקמאן כמבואר בעדותו,
 והנה היא אינה מכחשת שלא עשתה כזה רק טוענת שלא
 נתכוונה להזיקו אלא עשתה כדי להליל את שלה דהיינו הכתב
 שהיה תחת ידו גם טוענת מי יימר דנהפטר עם הדוכוס
 תחילה, בזה לריך דקדוק וזה כי נראה ברור שמי שהזיק
 לחבירו והפסידו לריך לשלם לו הפסדו ח"כ דלא נתכוין
 להזיקו דאדם מועד לעולם ואין חילוק בין מזיד להיגס כדאיתא
 בצ"ק (דף כ"ו) ואע"ג דנתכוין להליל את שלו אם מפסידו
 ע"י כוהים ולא היה נתבע כרצן כמ"ס מהר"ם בהדיא
 בתשובה והיא במרדכי פרק הגזל וכן נראה מתשובת הר"ר
 שהביא הטור סי' שפ"ח בענין רחל ואלה וכן פסק מהרי"ו
 בהדיא סי' קי"א, וכ"כ בתשובת מיימוני סוף ספר זיקין
 דמי שנהגם נחמת ממון למסור חבירו חייב לשלם לו, ואע"ג
 דכתב במרדכי פרק הגזל בשם ר' אליעזר מטול"א שמי
 שתקף את שלו מיד חבירו אין לו דין מסור ח"כ שכתב דו
 הרבה היינו דוקא לענין מסור אבל לא לענין תשלומין מה
 שהזיקו דודאי חייב לשלומי. ואע"ג דבמרדכי פרק המניח
 משמע דאם אי אפשר להליל את שלו רק ע"י כותים והזיקו
 פטור נראה דדוקא שאי אפשר דומיא דהיה לו לשמט ולא
 שמטו שמיא שם ראייה ממנו דאז אי אפשר להמתין כלל
 ואי אפשר ליטול רשות מב"ד לאו כל כמיניה ולריך לשלם
 לזה הפסדו, ותדע דבאותה תשובה לא כתב דאם אי אפשר

שמעות אלו כמו שכחתי לעיל מהא דהלוה ממנו בשוב
 וכו'. ולכן נראה דשום אחד מהם לא פשע בזה גם אם פשעו
 בזה לא הפסיד שום אחד דבר מאחר שלא קבלו עליהם
 בקנין חזק וכל פשרה יוכל לחזור בו כל זמן שלא קיבל עליו
 קניי ואי משום שקיבל ב' מאות על הפשרה הנה השופט
 פשע בזה שנתן לו ואף כי לא נאה לבר ישראל שאינו עומד
 בדיבורו מ"מ לא הפסיד בזה שום אחד מהן זכותו גם היא
 במה שלא באתה לימים המוגבלים מאחר שלא נשתעבדו זה
 לזה באבוד זכויות ושלא כאסמכתא וכמו שיתבאר לקמן. ואין
 לומר שזו הפשרה ביטלה הכתב שהיה לו על חלק עאליר דזה
 אינו, חדא דהא לא היתה פשרה רק ליטול חמש מאות
 ולהשלים אח"כ השטר בכח השלמה הנקובים בשאלה אבל
 מעולם לא מחל על המותר, ועוד מאחר דנאנס ולא היה
 יכול לקיים הפשרה ח"כ נתעטלה הפשרה מעיקרה. ולכן אין
 לדון רק בענין שקובלים זה על זה שאחד מסר חבירו. והנה
 נראה דיש לדון דין זה מתשובת מוהר"ם והיא במרדכי פרק
 טור שנגח. אחד עשה סעודה והזמין את ראוון, ובני ביתו
 דהיינו משרתו נפתלי וכו' עד והכו בעל הסעודה ורץ לפני
 השופט וקבל על ראוון ובני ביתו והשופט היה חייב לראוון
 ו' ליטרות וילא ראוון בפעם שהיה מלפני השופט כי אמרו
 עליו שלא פשע אלא בני ביתו פשעו ועליהם נעשה ראוון
 ערב לתקן עוותתם, וכוב בא שמשון לשופט ואמר שגם
 ראוון פשע ובה שמשון עם קרובו בעל הסעודה וגרמו
 שהעליל השופט את ראוון ופסד החוב וראוון טען עליהם
 והיה לו עדים וגם שמשון טוען שגברי אחד העיד שגם לו
 מסר את ראוון ואין עד בדבר. והשיב ר"ם נראה בעיני אם
 ידוע שכבר מסר בעל הסעודה את ראוון ואת נפתלי אוכל
 לחמו ומשרתו טרם יבוא שמשון לשופט ושוב בא שמשון ומסר
 גם הוא כעוקף אחר המנהף דמשמע פטור מידי דכוס
 האמרה בחבילות וכמו כופף קמתו של חבירו כו' עד ה"נ
 כבר ברי היזקו כהוא מכמר מכיון דנפל למכמר התפול
 פח על ארץ ולכוד לא ילכוד וכו' הכא בגדון דידן זה ברור
 הוא שהחוב שהיה לראוון על השופט מופסד היה ושמשון
 קימחא עחינא טחן דמקלא קלייה כבר המוסר הראשון
 ואוקמינכו עלויה ושמשון לאו מידי עבד לענין ממונא
 שהפסיד, דהכי דכבר ילא ראוון מלפני השופט ושמשון גרם
 שהחזירוהו מי יוכל לידע כמה הפסיד בכך שכבר מחוייב
 לשופט והולך להיות ערב עבור בני ביתו וידוע שבזה היה
 מוכתב לתקן ולמלא חסדו של שופט עבור העוות שעוותו
 בני ביתו ומי יודע שמה בלא מסירת שמשון היה מעבד לו
 השופט החוב בעלילה בני ביתו אפי' לא היה מעבד את
 טלו אלא מקלתו מי יוכל לידע כמה ומספיקא לא מפקינן
 נמונא משמשון, אמנם לפטור שמשון בלא כלום אי אפשר
 כי הגדיל לעשות חוטא ולא לו סניגור לקטיגור סרבור
 לעבירה עושה יענש בתעניות ובמלקיות או בנידוי אם בר
 הכי הוא וכו' עד ואת החוב שהפסיד שמשון יש לאמרו
 כנוה היה שום כו' עד כדתיא פ"ק דמכות (דף ג') מעידים
 אנו באים פלוגי שגירם אבתו ונהן לה כתובה וכו' עד
 וננאלאו זוממין אין אומרים ישלמו כל הכתובה אלא עובת
 כנאה כתובתה וכו'. ומכאן נראה דה"ס בגדון דידן מאחר
 שלא נתפס בראשונה נחמת מירל אף שהחזיקה אותו אח"כ
 בתפיסה והרעה לעשות וראויה לעונשין כדפסק מהר"ם
 בתשובה דלעיל מ"מ אינה הייבט בתשלומי נזקו מאחר דכבר
 היה נתפס כבר נפל לפח יוקשים ומי יודע אימת היה יכול
 להמלט מאחר שכבר היה חייב להוכוס אף שלא נתפס משום
 כך מ"מ י"ל שלבסוף תפסו עליו גם משום זה והוי דומיא
 דעובדא דמהר"ם דכתב ומי יודע כמה הפסיד לו וכו' ולא
 שייך למימר כאן נמסר נשבע ונוטל מאחד דהנמסר בעלמו
 לא יוכל לידע מה הפסידו המוסר ולא לישבע על זה כ"ס
 שכבר מוסכם מכל היוסריים שאי הנמסר נשבע ונוטל ואף

מסני כמ"ס מוסר"ם בתשובות פרק הגזל דאם הו"ס לנמסר
עד אחד שהולך להתפטר עם המושל חייב לשלמי מידי
דכוס הנכסא דר' אבא (בבא בתרא דף ל"ג) דאמר אין
חטפי כו' וס"ה בבאן דכוי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול
לישבע להכחיש בעד העד נאמן עליה שנתפטר וכ"ס שגס
בזוג מעיד כאן ששמע מן היועלים שאמרו בע"י (הזופלני"ר)
חזר הדוכוס מפשרתו. מיסו דוקא לענין ממונא דדינא הוא
מאחר שאינו יכול לישבע משלם אבל לא לשוים מסור דאין
עד אחד נאמן בזה, ונדע דכא כתיב המרדכי פרק הגזל
ראובן שבצע את שמעון שמסר אותו ויש לו עד אחד וסכומים
מעידים עליו ישבע שמעון להכחיש בעד כו' ש"מ דאין עד
אחד נאמן לפסלו ל שבועה. ועדות דבזוג אינו מעיד עליה
שעשה (זופלני"ר) ואי משום שהודית שהיא עשתה
(הזופלני"ר) מ"מ אין אדם משיב עלמו רשע ואין אדם נאמן
על עלמו שמסר וכמ"ס המרדכי בהדיא פרק הגזל כ"ס כאן
שהיא אומרת שלא מסרה כלום אלא שכוונה לטובתה וא"כ
הוי לה כחזיק בשוגג ולריך לשלם ואינו נפסל. וג"כ אין למירל
לטעין בזה מי יודע מפשרה זו ודלמא השר הו"ס חוזר בלאו
כדי מ"מ נראה דאין עענתה עענה דודאי היועלים נאמנים
בזה וכמ"ס מוסר"ם סוף שור שנגח שאם שמעו מפי הסופט
או מפי אחרים כמה הו"ס חייב לו השר נאמנים דבעדות
כל דכו מגבינן ונדע דאי לא תימא כדי ח"ך יכולין העדים
לעולם לידע כמה הפסיד אלא מפי כותים כו', ה"ה בנדון זה
כבזים נאמנים שנתפסרו עמו בסך הנ"ל ובחזר בו הדוכוס
מבא (זופלני"ר) שלה ולא חיישינן דלמא הדוכוס הו"ס חוזר בו
מפשרתו דזה לא חיישינן כמו שהס' לא חיישינן דלמא בלאו
כדי לא הו"ס השר משלם לו ואע"ג דהתם פסק מוסר"ם
לשום החוב כמה הו"ס הוא ואם אין יודעים הנמסר ישבע
ויכול מ"מ בנדון זו (אם הוא בענין) שאין לנו יכולין לשום
הפשרה של השר א"כ שמעיה ישבע כמה שם הפשרה היא
ומה שהזיקה אותו יותר מזה ישבע ויטול כדברי מוסר"ם
(ואם בענין האנו יכולים לשומו יש לומר) דדוקא בתשובות
הר"ם הולך הנמסר לישבע דאחרים לא ידעו שוויו של חוב
אבל בנדון זה דאחרים יכולין לידע הדין כמו שיעשה
נראה דב"ד ישומו הדין זה וכמו שדרשו אין רואה שבועת ה'
ההיא בין שניהם בא במקום רואה אין שבועה וישומו
הדיינים דהיינו כמסר"ר חייזק וסר"ר זעליקמאן הדין זה
וכזה תשלם לו. ולא נאיר שם שהולך לשלם המעות מיד
כוי כמבטל פיסו של חבירו (דכא לא הזיקן רק שהולך
לשלם מה שהיה חייב ואין חילוק רק מה שבין זמן פשרה
דאבוגה לשנייה, דזה אינו) אלא ב"ד שזין הדין וחייבת
לשלם לו כדאיחא פ"ק דמכות (דף ד') לענין עדים זוממין.
ועוד נראה דלא חיישינן כלל דיחזור מפשרתו ורואה מהא
דכתב המרדכי פרק הגזל לענין מהים על ראובן הבא אלל
השר לאחר שנתפסרו הקהל מן המס ובקש למחול לו חלקו
כו' עד ונראה דאם כבר פשרו הקהל עם השר ובזב ביקש
אחד לפטרו מחלקו הליל לעלמו ופטור אבל אם קודם פשרה
ביקש אחד לפטרו ופטרו חייב לתת מס וכו' הרי קמן דלא
חיישינן שיחזור השר מפשרתו. עוד רואה מהא דאמרינן
פרק הגזל (דף קי"ג:) אמר רבא בר מתא אבר מתא
מיעבט וה"מ בכרגא דהאי שתא אבל חליף שתא כיון
דאיפייס מלכא לא, ש"מ מאחר דנתפייס המלך פעם אחת
שוב לא אמרינן דלמא כדר ביה. ואין לומר דשאי דוכוס
זה שהוא פסלן גדול וכמו שטען שמעיה בעלמו דילמא הו"ס
הדר ביה דלזם אין לחוש דסתם כותים אנשים ופסלנים הם
כדאמרינן פרק חזקה הבתים (דף מ"ה) לענין מוכר מעלעלין
וכוליאן ממנו הכותים הפילו בעש"כ אינו חייב באחריותן
(ואפ"ה לא חיישינן בזה שמה יחזרו מפשרתן כמו שנתבאר)
וס"ה כאן. ועוד דלמא לא חיישינן שיחזור דוכוס עם יועליו
הנפתח דבריו דלמא דלא שכיחא הו"ס ודמיא להא דאמרינן

פטור רק כתב מעשה בלא שיהפיק אלל חבירו לימים כפר
לו ולקח המפקיד את שלו בידי כותים ומתוך כך העלילו
את הנפקד והפסיד הרבה ופסק הרב דאם אפשר למפקיד
להליל את שלו בענין אחר חייב כמו שהיה לו לשמטו ולא
שמטו כו', הרי דלא כתב עד הפטור רק עד החיוב להורות
שזה מקרי אפשר דכיה לו ליטול רשות מב"ד וכל זמן שלא
נטל רשות אפשר להליל בענין אחר מקרי, וכן משמע במרדכי
סוף פ' הגזל במעשה דרבי אפרים ור' יואל שהלך ר' אפרים
בעש"כ לקבול על ר' יואל להכריחו שיליית לו דין ישראל
ופסק מאחר דלא נטל רשות מקהלות חייב לו הפסדו
כדמשמע התם וכמו שהוא בתשובת הרמ"ם והביאו הטור
סימן כ"ו שמחייב על מי שקובל על חבירו לפני דייני כותים
אע"פ שבושה כדי להליל את שלו. ועוד דאפי' למ"ד דאין לו
דין מסור בסוף בעש"כ היינו דוקא מטעם דלא מחזינן
לחזיק ולא עשה אלא להליל את שלו אלא שהשר העליל עליו
אח"כ אבל במקום שהישראל עלמו הפסידו פשיטא שחייב
לשלם לו וכמעט נראה דיש לו דין מסור דהא כוונתו להזיק
כמו בנדון זה שכתב (זופלני"ר) להניח המעות לפני המשפט
גם שיקח הדוכוס את שלו בראשונה ובזו לא היתה מללח
את שלה וכוונתה להזיק ופשיטא דחייבת לשלם מאחר שהיתה
יכולה להליל את שלה בענין אחר, ועוד דפשיטא הוא אף
ע"ג דפטורה היא ממה שגרמה לו הדין מ"מ איחא דבר
שהביא בעש"כ לריך להחזיר. ורואה מהא דאיחא (פ' הגזל
דף קי"ו) גבי ההיא שיתא דכוו מנלו עליה בי תרי קס חד
מינייהו ומסריה כו' אמר אביי יכול לומר אלא כי מסרי דידי
מסרי א"ל רבא וכל כמיניה אלא אמר רבא משמתין ליה
עד דמייתי ליה וקאי בדיני כדאיחא פרק הגזל. הנה מבואר
דלאו כל כמיניה לומר דידי מסרי ה"ה כאן שמסרה מעותיו
ביד הדוכוס ע"י (זופלני"ר) שלה ופשיטא דלא כל כמיניה
לומר ומשמתין לה עד דמייתי אנו המעות שהולך ליתן
ליתן לדוכוס וקיימי עליה בדיני וכמו שכתב ר' אליעזר מטול"א
בעלמו בתשובה דאע"ג דאין לו דין מסור מ"מ אם יש
עדים שתקף ע"י כותים לאו כל כמיניה ולריך להשיב הדבר
מן הכותי ה"ה כאן לריכה להחזיר אלו המעות שהולך לתת
לדוכוס ולמיקם עליה בדיני. ולכן פשיטא לריכה להחזיר אלו
המעות ולשלם לכמר שמעיה מה שהיתה חייבת לו וזה הדין
עליה שהדר ולא יכולה למטען שכתבונה להליל את שלה אף
אם החמת אתה שעשתה משום זה אפי' הכי לריכה לשלם
לו הפסידו כמו שנתבאר דאין כאן מינו לומר שדידה מסרה
שהרי כבר נתבאר לעיל שחייבת לו חלק עאליר הנעשה לפני
העש"כ גם מואה עאליר לפני שמעיה דק"ק פראג א"כ אין
כאן שום מגו לטעין נגד המעות ולכן לריכה לשלם חזק זה
לכמר שמעיה אפי' לדברי ר' אליעזר מטול"א ומכל שכן
לחולקים עליו. ומ"ס מוסר"ם מירזבורק אף דרך באותה העיר
שהיהודים מעבדין חביריהן ע"י כותים כי אין שם ב"ד פטור
נראה דהיינו עיכוב ועיקול בעלמא אבל להזיקו בידי כותים
ללא לורך לאו כל כמיניה ואינו נאמן לומר להליל שלי כוונתי
דאל"כ לא שבתחיי לכל בריה וכל העולם יטעון הכי. ומה
שבושנת סר"ר זעליקמאן ליה לה (זופלני"ר) אין זו עענה,
חדא דהוא מכחיש בדבר אדרבא מעיד בעדותו שמיחם
בה ועוד דלאו כל כמיניה כמ"ס מסרי"ק שורש א' דאף ב"ד
אין יכול לומר לילך בעש"כ כל זמן שאין שנתבצע סרבן כ"ס
שאין סיכולת ביד ב"ד ללוות לאחד למסור חבירו וכנה אף
מרת מירל אינה עושה שמעיה הו"ס סרבן לדון עמה בדין
ישראל כי כל עעמותיה אינו רק שהיא לא סרבה ב"ד"י אבל
אינה אומרת שהוא סרבן ב"ד"י אחר שהתרה בו כ"ס שהר"ר
זעליקמאן אינו ב"ד ולא היה לו כח זה להרשות לדון בדיני
עש"כ. ומעתה נראה דמחוייבת לשלם לשמעיה הדין זה. ומה
שטענה מי יודע אם היה לו פשרה עם הדוכוס נראה מאחר
דר' זעליקמאן מעיד בזה (אע"ג דאינו אלא עד אחד מ"מ

בב"ק

שאלות ותשובות הרמ"א פ

עלמה בח"ח ובש"ד. אמנם לענין דינא נגד שמעיה נראה
 דלא אבדה משום זה זכותה ואע"ג דהתראה שהביאה מק"ק
 פונגא אינה כלום ואדרבה היא נגדו דהרי פרט התראה
 שהתראה לפניו היא אחר הפרט שעברה על מה שנתקשרה
 ואדרבה מזה נראה שפיעה (בזופלני"ר) שעשתה והזיקה בו
 שמעיה הנ"ל כאשר לקחה התראה באחרונה ולא עשתה כן
 בראשונה. מ"מ לענין דינא נראה דלא אבדה משום זה
 זכותיה, חדא דהא לאחד ההתראה השלישית שעשה לה הר"ר
 זעליקמאן חזרה בה והתירה מה שאסרה ע"י עש"כ ואע"ג
 דעברה ב' התראות הראשונות מדעשה לה השלישית והשנייה
 בה נראה דיותר לה הר"ר על הראשונות וכו' ה"ה לו כח
 בחלם כמו שמשמע משער פשרתו ועוד ששיעבוד זה הוא
 דין אסמכתא ואין לה זריך בדבר מאחר שאין נפקותא בדבר,
 וזהו גם הטעם שלא אבדה זכותיה בפראג על מה שעברה
 טענותיה יום או יומים דודאי לה היתה כוונתה על כך
 מתחילה לאבד משום זה זכותיה וכו' אסמכתא גמורה דלא
 קניא זה פשוט. ותו כי איני רואה בשום כתב ששעברה
 עלמה באיבוד זכותיה, כי בשער הראשון שעשו ביניהם הר"ר
 והי"ר לא שעבדה עלמה רק על דברים המוזכרים בחותמו
 שער ואותן הדברים כבר נתקיימו כולן ובשער שעשה ביניהם
 ר"ז לא שעבדה עלמה איבוד זכות כלל רק בקנס חמשים
 עאליר ללדקס ובח"ח ובש"ד וה"ה עברה יתבעו הגבאים
 דק"ק פראג הקנס והדיינים יתבעו הנידוי ואין לנו עסק
 בזה. וע"ד המשכונות ששמעיה נאמן ליבצע על מה שתחת
 ידו ולומר שהפער לא נעשה על זה. ועוד דהרי אנו לא
 חייבנו מרת מירל מחמת שום פשרה רק מה בגתחייבה
 לו בצרור דהיינו אותן חלק עאליר שהודית היא עם בעלה
 לפני המשפט גם כי לא נזכרו המשכונות בשער פשרה ולכן
 שמעיה אין לריך לפשרה מן הכ"ה עאליר של מרדכי למח
 מאחר שלא נזכרו בפשרה גם מטעמים הנ"ל (שהודית לו
 בחלק עאליר) ועוד מ"ה עאליר לפני השמשים ועוד דהיזקות
 שעשתה לו ע"י (הזופלני"ר) האחרונה ע"פ שומת דייני ק"ק
 פראג הרי כל אלו החיובות הם בלא המשכונות ולכן לריכה
 לפדות משכונותיה. אמנם צדין ההלכות ושכירות שטען
 שמעיה מה שטען שהלוה לה ח"כ הוא נאמן בשבועתו כל
 זמן שהוא מוחזק וכבר נתבאר לעיל עד היכן הוא מוחזק
 לדעהי דהיינו עד כל המעות המונחים בידו גם חצי המעות
 המונחים ביד שלישי ועל מה שאין זה מספיק היא נאמנת
 בשבועתה אמנם ההולאות וכבר ערחו יש לבררו מהא דאמרי'
 פרק חזקת הבתים (דף מ"ב:) שותף כיורד ברשות דמי
 ונוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כעבויה ליטע וכו' וכן
 כתב הרמב"ם פ"י מהלכות גזילה ואבדה דידו על העליונה
 אם הכניח יתר על ההולאה וכו' וכן כתב העור (סי' קע"ח)
 וזה לבונו. שותף שנכנס לשדה המשוחפת ועבדה חשוב כיורד
 ברשות ונוטל צדין אריסי העיר אפילו בקמה העומדת
 לקצור אפילו בשדה שאינה עשויה ליטע ונראה דה"ה אם
 משתדל בלא רשות בדבר המטלטל המשותף עכ"ל. וה"כ
 צדון זה שהיה לשמעיה חלק בשער שהיה ממוכרן בידו
 והוליא עליו הולאות ח"כ ה"ה שותף צדור שמין לו כשאר
 אריסי העיר ואפי' לפי דברי נמוקי יוסף שכתב פרק חזקת
 הבתים דלא הוי כיורד ברשות לגמרי דהיינו נוטל הולאה
 אלא כשיעור שבחא, וכן נראה מדברי מוהר"ם פרק הגוזל
 בחרה בחשונה שהיה ראובן ושמעון שותפים במשכון וכו' מ"מ
 סבא נוטל הולאותיו שהוליא על המשפט לפי דבריו שטען
 שאילו לא הוליא היה המשפט נפסד וכל אותן הולאות שהוליא
 שלא להפסיד המשפט לריכה לשלם ואפי' לא היה שותף בזה
 והוליא הולאות על נכסי חבירו חייב לשלם מה שהוליא כמו
 בשדה העומדת ליטע דשמין כמה אדם רוצה ליתן וכו' וכמ"ס
 המגיד משנה (פ"י מהלכות גזילה) שכן דעת הרמב"ם והרשב"א
 והרמב"ן ושכן עיקר. ואפילו לדברי הרמ"ם וגי' והאחרונים

צ"ק (דף ע"ז) סכופף קמתו של חבירו לגבי דליקה דאם
 לא היה מגיע שם אלא ברוח שאינה מלויה דחייב וכן אמרי'
 לענין המרבה בחבילות (צ"ק דף י'), וה"ה כאן. כ"ה שהיא
 טוענת דסדוכוס הוא אמתיי ואילו עשה עמו פשרה לא היה
 חוזר בדבורו ומאחר שנמלא שעשה עמו פשרה ח"כ חזר
 מכח דבריה ולריכה לשלם דומיא דאומר לא לויחי שלא יוכל
 לומר אח"כ לא פרעתי: סוף דבר איני רואה שמחוייבת לשלם
 מה שהזיקה אותו בזה. ומה שטוענת שגם שמעיה כתב עליה
 (זופלני"ר) ומסרה לדוכוס הלא אף אם האמת אהה אין
 צו כלום מאחר שלא הזיקה במהירותו לא גרם לה היזק
 והיא גרמה לו היזק לאחר שנפטרה מזמירתו פשיטא שחייבת
 כמ"ס מוהר"ם בהדיא בתשובות דר' אפרים ור' יואל והיא
 במרדכי סוף הגוזל ובתשובות מיימוני סוף ספר נזיקין כ"ה
 שאין לשום אחד על חבירו רק שכל אחד טוען על חבירו
 שמסרו ושהלך בעש"כ ולכן אין לדון רק על ההיזקות שנחבררו
 בעדים. גם מה שטוענת שר' זעליקמאן וזונם נוגעים בעדות
 עליה והביאה ראיה, ואי מביאה ראיה פטורה מהיזקות
 אלו של (הזופלני"ר) אמנם לריכה להביא ראיה שעדיין
 נוגעים בעדותן כי אין אנו לריכים בעדות ממון תחילתו
 וסופו בכשרות כדאיתא פרק חזקת הבתים (דף מ"ג) ואף
 ע"פ שהעיר זונם שהוא וסר"ר זעליקמאן נעשים ערבים
 בשביל שמעיה וסוף אינו כופר רק אומר שמסולקים מן
 הפרשות נראה דלריך לברר זה שהם מסולקים מאחר שאין
 לו מיגו לומר דלא נתערבו מאחר דאיכא עד אחד כמו
 שנתבאר, מכל מקום נראה דאם לא יוכל לברר ויש לו נכסים
 כ"כ שהערבים בטוחים שישלם כשרים להעיד כדאיתא בהדיא
 פרק חזקת הבתים (דף מ"ו) דאם הית מקום לערב ולמלוה
 לגבות נאמנים להעיד ללוה אפילו אם הוי ערבים קבננים
 שאין נאמן להעיד מ"מ כתב ניימוקי יוסף דאם יש לו נכסים
 עדיות ובינוניות וזיבורית (נאמן וה"ה כאן דעיקר החיובא
 הוי מעות אם הערבים כמה בטוחים שיבתלמו בזמן נאמנים,
 ונראה דאף אם) עכשו אינם בטוחים אם יוכל להבטיחן
 בצטחון גמור עדותן קיימת וכמ"ס הר"ר יונה לענין שוכר
 דנחמנין להעיד למשכיר מהאי טעמא כמ"ס בשמו הטור
 סי' ל"ז. ומה שטענה שהר"ר נוגע בעדות מאחר שקיבל שכר
 משמעיה על הפשרה נראה דהיינו כלום דמשום זה אינו נפסל
 שכבר נעשתה הפשרה ביניהם וגסתלק שכרו ועוד דלא גרע
 ממורשה בשכר קלוב כמבואר בדברי מהר"י ורמב"ן. ונראה
 דאף אם לא היה כאן עדות כלל על (הזופלני"ר) ועל
 שנתפטר עם הדוכוס מ"מ היה שמעיה נאמן על כל מה
 שמוחזק בו שהפסידתו מאחר שהודית לו שעשתה הזופלני"ר
 ואע"ג דלדברי ר"י וסר"ם ומוהר"ם בתשובת המרדכי ס"ל
 דאפילו אם המוסר מודה שמסרו אין הגומר נשבע ונוטל
 מ"מ נראה מאחר דשמעיה הוא מוחזק נשבע ונוטל כמו
 שכתב הרמב"ם פ"ה מהלכות חובל ומזיק ואע"ג דכר"ם
 כתב (סוף פרק הכונס) דכל ספיקא דדינא לא מהני ביה
 הפיסה וכאן ג"כ הוא ספיקא דדינא דנשאר בחיקו אם עשו
 תקנת גזל במסור וכמו שכתב העור סי' שפ"ח מ"מ נראה
 דכאן אין מוליאין נגד דעת הרמב"ם דהא הכ"י פ"ק דמליעא
 כתב בדברי הרמב"ם וכן המרדכי פרק ב' דכתובות והגהות
 מרדכי דב"מ וכן נראה מסקנת מהר"י בת"ס סי' שכ"א
 ומסרי"ק שורש קס"ה. גם מה שקובלת עליו שהזיק את בנה
 שטיקל מעותיו אינה בעל דברים ידיים אם הזיק את בנה
 יקבל עליו אף שאינו נראה היזק כ"כ שטיקל מעותיו ח'
 ימים גם שהוא מתרץ יפה שעשה זה לירד לדין ישראל אף
 כי רחמנא לבא צעי יודע אם לעקל אם לעקלקלות מ"מ
 אינו מתחייב צדין זה כי זהו מעשים בכל יום שמעקלים
 מטות על דין ישראל. ועל הטענה האחרונה שעברה חוק
 צעופלין והלכה בעש"כ ועברה ההתראות נראה דהרעה
 לעשות מאוד וראויה לעונש שעברה על מה ששיעבדה את

ללא ס"ל סכי מ"מ צדק דידן דודאי סוה ניחא לה זמיה שעה
שלא צדק סעפע שמיין לה וגסלמה מה שדמייה וכ"כ בתשובת
בר שש ס' תקט"ו דדוקא עדין דים סזרעין אותה ולכן יוכל
למימר לא ניחא ליה אבל בדבר שיחא ליה כמו כרס ודאי שמיין
וכו'. וש"ד יס להביא ראיה מהא דאמרינן פ' הגזל ומאכל
(דף קט"ז:) לענין שטף הגדר את חמורו ושל חבירו והיניח את
שלו והליל את חבירו אם לא היו סבעלים שם דלא הוה יכול
להתנות שריף לשלם לו את שלו. וס"ה כאן דלרף לשלם לו כל
מה שהוליא או הספיד לפי שומת ב' ד בשעה שנסע לויטבורג
מחמת הספע גם מה שלקח חבירו צעלה על סוסו ללורך
הספע וכ"ס לפי מ"ה סר"ן פרק שני דיני גזירות הסעוסה
עושה לחבירו אין אוזרים שצנתה עשה לו הלא לרף לשלם
לו שכרו. מיאו דוקא אותן הולאות שהועיל לה זמן שם לא
הוליא הוה הספע נפסד כגון הסולא סהילך להוליא
כשנסע לויטבורג וכן סהילך צעלה שיהיה לו הכח למקום
הספע אבל מה שנסע הוא צראשונה והולך לחזור לחזרו
מזה ספורס דהו"ל סירד להליל ולא סליל דאין לו רק שכרו
סראוי לו. ואין להקשות מהא דנמלא בשס ר"י מפורג צהג"ס
חלפס על מי שרולס להליל ספריו והליל ג"כ ספרי חבירו
וררף להוליא ממון מפני סהלא סמא אין לרף ליתן חפילו
שכר טרחו דסא הכא נאכוין להליל את שלו ומסמיא הוא
דרחימו על חבירו כו', נראה דסינו דוקא דלא סולך לסרבות
הולאות בשביל חבירו אבל אם סולך לסרבות ודאי עוטל
מה שהוליא, וכן משמע מהשבות מסר"ס פרו"א ס' ס"ג והכא
סולך לסרבות שכר דסא ודאי הוה יכול למסקן סכת צעד
מה שסלוס עליו או סבעל דבר עלמו הוה נותן לו את שלו
ח"כ סהולא סיהס ג"כ בשבילה ועוד דכבר נחבאר דסותף
הו סירד ברשות ואיה ליה שיעור סנחא. ועוד דסחס לא
קפ"ר חלא צמקוס דריכא למימר מסמיא הוא דרחימו עליס
דדינו דלא נאכוין מעיקרס רק על שלו ויילל חבירו עמו
חבל צדק דידן דאי אפשר להליל זס בלא זס ודאי סהולא
לחמלע כדאמרינן (ב"ק דף ק"י) שיירא ססולכת צמדבר
ועמד עליס גייס והליל סליל לחמלע ובודאי עוטל סולאסו
צראשונה וכן שומר שכר סהליל צרושים וצמקלוס דעוטל
סהולאס מצעלים כמו ספסר סר"ס צמליעא (פרק ספועלים)
חפ"ג דהליל את שלו דח"כ נלקס מד"ס שסוא יתן סהולאס
ויילל את סל חבירו וכל זס פשוט כ"ס לפי מה סעוטין סוא
סנתוס לו כח צלייפסק סחס לא סכא יסל לו כח לספוט
המשפט אז הו סלוחס צדבר סמשפט ונסבע עוטל מה
סהוליא כמ"ס מסרי"ק צתצבותיו ס' יו"ד ולכן חס מרס
מן סע"כ סנתוס לו כח לפניסס אז סוא ודאי כסלוחס
ונסבע כמה סוליא ונוטל וכ"ס חס יס לו עד על זס מר'
זעליקמאן. חמוס לרף דקדוק סהיז עוענת סלס סולרסס
לזס מאחר סנחמן הוה שס עס כסס גס סיו לס מליניס
ססמרו סמשפט ושלס סועיל לס צוס סוס דבר ופשיעא סעל
מה סכוא מוחזק סוא נחמן צשכוסס ומה סחינו מוחזק
לריכס סוא ליסבע על כל פניס סנתוס כח נחמן וסלס
סועיל לס צסולאותיו כלוס וזו חיוס יכולס ליסבע סי לא
סיהס שס וחוליו נחמן לא עסס שליחותה וכן סמליניס,
ולכן סירד נסבע כמה סוליא ונוטל דמאחר סירד ברשות
נשבע ונוטל כמו ספסק סרמז"ס פ"י דסלכות גזילס וחבידס
לענין סירד לחוך סדס חבירו ברשות וכמ"ס רבי סונחל
וסוא צמדרכי פרק סחכס סנפלו דכל סאי ידע וסאי לא
ידע נסבע סאי ידע וסקיל וס"מ צעוסס ברשות. ואס נחמן
מעיד סהיס שס צכסס וסלס סולך סמעיה להוליא כלוס
ללרכס נראה דפטורס סוא חף מן סשכוסס דכרי יס לה
עד אחר ספטורס מן סשכוסס מייסו נראה דכל זס לא חיורי
חלס צדידיעין סהועיל לחבירו כגון סנכס קרקע שלו חבל
חס לא ידוע סהועיל חיו נחמן לומר סירד ברשות או
סהועיל לו דדילמא מסקר צכולו דח"כ לא סצקת חיי לכל

בריה דכל אחד יאמר שירד ברשות ושהוליא הולאות וכו',
וכן כתב סמרדכי צהדיא פרק סחכס סנפלו סאמרו שס
סהוליא הולאות על נכסו חשכו נשבע ונוטל ומסמע שס דחס
סחכס מנחשכו חיו נשבע ונוטל כ"ס צמקוס סאומרת דלמס
לא סוליא כלוס ומסקר צכילו וסוי דומיא דאמר חיו יודע
חס חיו חייב לך דפטור מלסלס. על כן נראה דעל סמעיס
להביא ראיה על זס דהוליא הולאות עליס ועל מספעס וכלס
זס נראה דחיו נחמן כלל. ומייסו חס צדבר זס ע"י עס"כ
נ"ל דסגי צהכיו מאחר דכבר נחבאר לעיל דלא חיישינן דיעידו
סקר כ"ס חס יצבר זס ע"י עדיס אז נשבע כמה סוליא
ונוטל ואס לא יוכל לצבר לריכס סוא לקבל עליס צשכוסס
עס גלגול דברים אחריס סחכס עליסס סחינה יודעת סוס
דבר סהוליא ללרכס: ומה סעוטין עליס סנדרס לו מחס זסוביס
חדומיס שיסחלל לה סקומיסיא"ן, נראה דין זס פשוט מהא
דאמרינן פרק סגזל (דף קי"ו) עול דינר וסעבירני אין לו
חלס שכרו. הוה לייד ואמר לו צעל ממלודתך וסעבירני
לרף ליתן לו כל שכרו ולא מצעיא לרברי סר"ס פ' מלות
חלינע דפירוש סז דאין לו חלס שכרו סיינו דוקא סוכס
שסואל דבר גדול צמס סאין רגיליס ליתן לו סרביס חבל אס
סואל צדבר סרגיליס ליתן צו דבר גדול חיו יכול לומר מספעס
סייני כך וכך כחכו שס סתוס' וכן סוא צמדרכי פרק סגזל
ובסגס"ס מיימוני פ"ד דסלכות גזילס דפשיעא סחייבת לסלס
לו סכל מאחר סרגיליס ליתן להסחלל סרביס וכמו ספסק
מפעס זס רציו סנחס לסלס לענין שכר סדכנות כל מה
סנדר לו כ"ס לענין סחללות ססוא חמור יותר ורגילות ליתן
צו יותר מסדכנות דאין סכל קרוביס למלכות להסחלל ולכן
פשיעא חייבת חס נדרס לו חפילו לרברי מוסר"ס דחולק
לענין שכר סדכנות וכסותיס כתב סר"ס צתצבותיו כלל
ק"ס ס' ח', מ"מ צדק דידן לריכס לסלס לו מידי דסוס
חלייד צבעל ממלודתו וכו' דסא מי סכוסע וסולך למרחקיס
מציתו אין לך מפסיד גדול מזה וכ"ס למה סכתב סרש"ח
צתצבותיו דחס סקדיס לו שכרו חיו יכול להוליא סידו
וכן סוא צמדרכי פרק סחולך חבל צדק דידן סהיס לו מסכון
צידו כסקדיס לו שכרו דמי וחייבת לו חס נדרס לו ולכן
דינו סוא צזה כמו צענין סהולאס סחס סוא עדיין מוחזק
סוא ישבע סנדרס לו ונוטל ואס לא יכיס נוחזק לריכס סוא
ליסבע סלס נדרס לו צוס ופטורס צשכוסס. ומה סעעין
ססלוס לצעלס כל מה סלס סוה ללורך סמשפט פשיעא סהיז
פטורס כ"ס צמס ספרנס צעלס י"ח סשכוסס דסא קי"ל כחן
(כחצות דף ק"ז:) צעמד אחד ופירנס את סחכס דסניח
מעוסינו על קרן סלצי ואפי' חס לותס ואכלס סחייב לדעת
סר"ס פרק שני דיני גזירות מ"מ חס צז סבעל נחמן
לומר הנחחי לה מנוח כ"ס סאין סחכס חייבת לסלס צשכיל
צעלס וס"פ סכוא עוטן סהיז מחוייבת לפלות חס צעלס
כבר נחבאר סאין אותס עענס כלוס דמ"מ סוא לאו צעל
דברים ידס. חמוס חס ענין סמשפט חלס צכך מסוס ססבעל
סוה לו סכח ולו לי כך סוה סמשפט נפסד דינו כדין סהולאות
כאשר נחבאר לעיל. ומה סעוטין סהולך לסלס צעדס
סכירות סניח וצחדיס סנדרס, נראה דפטורס חס לא לותס
לו לסלס דסוי כפורט חוב של חבירו דפטור כמ"ס סרי"ק
פרק צתרא דכחצות ונגדריס פרק אין צין סמודר (דף ל"ג)
וכן מסקנת סמרדכי פרק סכוסס ופרק סגזל צתרא. וכן
דעת רש"י וסרמז"ס פרק כ"ו מכלכות מלוס ולוס. ונראה
דסוי קי"ל להלכתס ולא כר"ס דס"ל דחייב ודלס כמסרי"ו
צתצבתו דמשמע דס"ל כר"ס. חמוס חס סמעיס עוטין סהולך
לסלס צעדס מסוס סהיס צידו סכתב סלס ואדעתס דכתב
חלס עליס ומסוס זס סולך לפשר ולסלס לסופט מה סנדרס
לו מסוס סחדיס נראה דחייבת דזס לא מקרי פורע חוב של
חבירו כמ"ס מסרי"ו על אחד ספרע מסוס חבירו מסוס
סהיס של חבירו צידו. וכזס כתב סמרדכי צסגסות דצ"על

שאלות ותשובות הרמ"א פו פז

ישבע שוהרס לו מאה זכובים אדומים בשביל שיסתדל לסקומיסיאן גם יוכל לישבע על הולאות שהולך להוליא מחמת המשפט גם מה שהוליא לבוגס ולהר"ז שבאו על ימים המוגבלים ויהא לא באתה גם שהולך בעלה על כוסיו לוויתנבור"ג. אך ממה שהלום לבטלה פטורה אם לא שהולך לעשות ג"כ לאורך המשפט ואז ישבע ג"כ ע"ז, אמנם מה שהולך לפרוע בשבילו לא יוכל לחשוב אם לא שהולך לפרוע בשביל שעבדוהו מחמת שיהיה הכתב שלה בידו כל ה"ל יוכל לחשוב ולישבע על כולו או על מקותו כדי להחזיק מה שהיא בחזקתו. והשליש שמונה חתת ידו חלו הג' מאות יתן חלייתן החלי לשמעים והחלי למירל ושמייה פטור מצ' מאות שקבל בהלואה גם מכל מה שקיבל כבר לאחר שנשבע כ"ל, ואם לא יגיע מה שתחת ידי שמעים ובחזקתו לסך היוקותיו ע"י זופליר או מה שהוליא כ"ל חזי מירל תשבע על מה שזופרת מדברים ה"ל כדי לפטור עלמה משמעים ולא תלמדך לשלם לו המותר. וכדי שלא לבוא לידי שבעת שוא יראו דיינים דק"ק פראג שלא ישבעו להכחיש זה את זה אם הוא באפשרות וכל אחד ישבע על מקלת דברים והאחר על הדברים האחרים כדי להחזיק כל אחד מה שהוא בחזקתו ואם אי אפשר יכיל אחד מהן לישבע להכחיש חבירו ולהחזיק מה שהוא בחזקתו. ודוקא בדברים ה"ל אבל מה שגרמו זה לזה היוקות בדברים אחרים כן מחמת התפיסה שהיה שמעים תפוס או שאר היוקות שהגיע לו בגרמותא וכן היוקות שהגיע מחמת שלא הראה כתבה למשפט פטור עליהם ואין יכולים לטעון מזה חפי' להחזיק מה שתחת ידיהם ושמייה פטור מלפטור מדרכי כהן מחמת הכ"ס עאליר שזבעתה אותו מאחר שאינו מוזכר בפשרה. כל זה הדין הנראה ח"כ הוא שהר"ר זעליקמאן ובוגס נוגעים בעדות והם ערבים בעד שמעים כאשר העיד בוגס בעלמו אמנם אם יוכל שמעים לברר שהם מסולקים מן הערבות או שיוכל להצטיחן בצעחון גמור שלא יהיה להם שום נזק מזה הערבות ובהוא יפטור מן הערבות חזי נאמנים על כל מה שהעידו ובלבד שיחזרו ויעידו לאחר שנסתלקו. וכן כתב הריב"ש וצ"י (בח"מ סי' כ"ח) שם ר' מנחם הארוך לענין אם העיד עדות שלא בפניו דיכול לח"כ לתזור ולהעיד בפניו דהיינו ששמע מפי היועלים שהיה לשמעים פשרה גמורה עם הדוכוס דהיינו חמש מאות ריינגס והמותר כל שנה ושע"י זופליר של מירל חזר בו הדוכוס ולכן לריכס לשלם מכיסה לשמעים כל היוקותיו שהגיעו לו מזה וצ"ד דק"ק פראג ישומו היוקות ע"י זה וכזה לריכס היא לשלם לו ואז שמעים חינו לריך לישבע על כל הדברים ה"ל רק שבאותן י"א מאות עאליר אשר חייבת לו אין צהן ריבית וח"כ ישומו היוקות מזופליר אם הוא יותר ממה שנותר תחת ידו על ה"א מאות עאליר חזי לריכס לשלם מכיסה ועל דברים האחרים תשבע היא על כולן או השלם לו חוץ מאותן הולאות שהולך להוליא על שני ימים הראשונים שגבלו ולא באתה שהעידו על זה ר"ז ובוגס ולכן גם אותן הולאות לריכס לשלם אם ר"ז ובוגס חינו נוגעים בעדות כ"ל. ואם הוא פחות ממה שתחת ידה ישבע שמעים על דברים אחרים ה"ל כדי להחזיק מה שתחת ידה והיא תשבע על האחרים ומרת מירל תבקש מחילה משמעים וח"כ גם הוא ממנה כדי ששלים יהיה מתווך ציניהם והעוונשים שראויים שיהיה לעונש על שהלכו בעש"כ ושעברה מירל על הכתב שעשו באחרונה ציניהם ועברה על ההתראה של ר"ז הפשרן שציניהם הכל יהיה כאשר ישימו עליהם דייני פראג. וזה שלום על דייני ישראל ומקבלים דבריהם. נאום משה איסרלש מקראקא אשר משיב מפני הכבוד שלא להשיב פניכס ריקס ותליהם עיניכס בי לדון בדבר זה ולכן לא רליתי לסרב וכחצתי ה"ל, ושלוס תניינות :

ראובן שבאו חנוכים עליו ליקח משכנו של שמעון ולקחו משכון של ראובן דיוכ: לעכב משכון של שמעון בעד משכון שלו מאחר דאדעתא דידיה קאתו ואפילו לדברי בית יוסף שכתב בחושן משפט סוף הימן קכ"ו תשובה זו דחין דברי תשובה זו נראה י"ל היינו דוקא בלקחו משכון ראובן אבל אם נתן להם משכון שמעון פשיעה דפטור מאחר דמעיקרא אדעתא דשמעון אתו כמו שכתבו המרדכי ואשר"י ונ"י בהדיא פרק הגזל, כ"ט אם היחה חייבת לשופט מחמת שחדים והולך לשלם שחייבת ולכן כל זמן ששמעים מוחזק נאמן בשבועתו ואם חינו מוחזק ויכול להראות שהולך לפרוע בעדה מכה שעבדוהו מחמת הכתב שלה שהיה בידו חייבת לשלם ואם לא יוכל להביא ראיה על זה חינו נשבע ונוטל בזה מאחר שלא שלם ברשותה אף אם שלם בשבילה מידי דהוה הכל פורע חוב של חבירו. ומעתה אין להאריך בענין הכתבים ועדות שהניחו והאריכו מאחר שאין נפקותא צהן חלו באותן שהעליתי על ספר כ"ל ובפרט בכחבי גלחות שהניחו זה על זה דמי יודע מי כתבן מאחר שאין אחד מהן מקויים בהנפק ואף כי אין נפקותא כ"כ צהן חלו כדרך שנתבאר לעיל. ומה שהיה טוענת על שמעים שהגיד עדות על קהל פראג אין נפסל משום זה כדאמרין פ' הגזל (דף קס"ו:) האי מאן דידע סהדותא על חבירו וכו' עד משמתיין ליה וכחב שם המרדכי דוקא משמתיין אבל חינו חייב לשלם דיוכל לומר אמנת העדתי וכ"ס שאינו נפסל משום כך אף אם היה אמנת כ"ס שלא הראתה עדות על זה ואף כי היא ראויה לעונש אם דברה עליו דברים שאינה יכולה לברר בזה יבטל דברים וכן במה שדיבר הוא עליה מ"מ כבר כתבתי שאין דעתי לדון חלו בדברים הנוגעים בדיני ממונות אבל העוונשים שנתחייבו זה נגד זה חטיל על צ"ד שלהם שיענשו כל אחד לפי מה שיאות ציניהם וכן שהלכו בערכאות ומסרו זה את זה לתפסו ובאר דברים שישו זה לזה שלא כד. מאחר שאין נוגעים בדברי ריבות הממון גם אי עדות ברור עליהם בדבר זה ולכן יניח דברים חלו על סב"ד שבק"ק פראג הממולע לשיהם דהיינו מהר"ר חייזיק ור"ז אשר קבלו טענותיהם ח"כ נראה דממולעים הם לשיהם וכן מלינו בהשבות מוהר"ם שהבאתי לעיל בענין בעל הסעודה שמסר את חבירו שהכו אותו שלא פסק על העונשין. וכן במעשה רבי יואל ורבי אפרים פרק הגזל וכן מלינו בהשבות מהר"ל סי' פ"ו ואני חושבך עלמי בזה אחר רבותיו ז"ל והוא מן הראוי כי על העונשין אי אפשר לדון כ"כ כי אם ברשות עיניו. אמנם נראה דמ"מ מרת מירל תבקש מחילה משמעים כאשר פסק מהר"ל בהשבותיו סי' פ"ו על כולל בזה ואח"כ יבקש שמעים מחילה מן מירל ג"כ כדי שאחר שיקבלו עליהם הדין יהיה שלום מתווך ציניהם. הכלל העולה מכל דבריהם הארוכים ומן הפסק הנראה לי ע"ז כי שמעים מוחזק צב' מאות שקבל בלייפני"ק עוד י"ב מאות עאליר עוד ב' מאות שהלכו לו מן ה' מאות וחצי עד שלא נשאר מונח רק ג' מאות וחצי ואותו המונח ג"כ בחזקתו של שמעים והחלי השני הוא בחזקתו גם כל המשכנות אשר הם ביד שמעים הוא מוחזק צהן ועל כל מה שבחזקתו הוא נאמן במה שטוען בשבועתו ועל מה שהוא בחזקתה היא נאמנת בשבועתה והנה שמעים ישבע שבאותו חלק עאליר שכתבם לו בעש"כ אין צהן ריבית רק היוקות שהולך ליתן לסוחרים וכן על מאה עאליר הכתובים לפני שמעים דק"ק פראג ישבע שאין צהן ריבית ואותן י"א מאות עאליר יוכה ממה שתחת ידו. עוד ישבע שמעים שהיתה לו פשר העם הדוכוס בעד החוב שהיה חייב לו שהניח לו על ה' מאות ריינגס וח"כ תשלם החוב כל שנה מאה זכובים ולאחר שנשבע על זה יוכל לטעון על המותר שתחת ידו שהזיקה אותו ע"י הזופליר שלה האחרונה שכתב הדוכוס כל המעות לפניו ואם ישומו צ"ד שאין כנזק מגיע כ"כ שיחזיק מה שתחת ידו ובחזקתו

פו אינר שאלתם ע"ד ספק הכבוד אשר מולד באשר קנה פרה מן הכותית ונתן לה המעות ולא

משפט

כפילה כדאיתא התם, ומכאן עימא נמי אין לחלק ולומר דדוקא גבי שומר הגס ושומר שכר מקרי ליה כפילה דסו' מנא נמפטר ופשייכו אבל לא לשואל מהאחר דלא מני למפטר בפסיה כדאיתא התם, די"ל דוקא במה דלא ניחא ליה לסקנות אבל במה דניחא ליה לסקנות פשיטא דמקנה ליה יותר מכפילה, ולכן נ"ל בדברי ר"ה לסמוך עליו ולומר דדוקא משיכס קונה כדי לפטור ולד זה מן הכורה וכ"ש אם נולד זכר זה בבית גנב או בבית שמכין דודאי הוה ולדה בחזקת הגנב והקונה דהוה ההם שנוי רשות ושינוי השם ולכן פטירי. ואין להאריך עכשיו בזה. כן נ"ל משה איסרלש בקראקא *

פח שאלתם

על דברי ריב שהיה בין ראובן ובמעון והתגלגל הדבר בדברי ריבם עד שכזו כנר שהיה בהאר בית הכנסת בעמ"ס שם לפני הדיינים ולוח שמעון על ראובן שהכחז באישון ולמחרת הלך ומכר הדבר לפני שופט העיר ונתן לכחזב בפנקס המבצר על ראובן שהכחז והראה לשופט חבורה ופ"ע ואמר שראובן חבל בו ועמם כך הדבר עד בא שר העיר* למתא והלך שמעון בפרהסיא ומכר הדבר לשר ואמר שראובן נתחייב להכר כל כך זכו' כמנין הרעפים אשר על בהכ"נ כי כן החוק לקנוס מי שמכר חבירו בבית הכנסת, וראובן השיב לפני השר שאין הדבר כן ושלא הכה מעולם לשמעון ואם הראה חבורה או פ"ע לא מאתו היתה לו זאת וגם ששמעון לא יזכר עליו שהכחז, והשר שאל לדיינים אם אמת הדבר שראו שרכשו והעידו מה שראו כפי המדובר לעיל ופסק השר כפי דיניהם ששמעון ישבע על פ"ע שלו ושראובן הכהו כן ואחר כן ידע מה יעשה לראובן, והנה שמעון נחפז ללכת ליכבד וראובן התרה בו לפני קהל ועדה שאל ימכרו בידי כותים ליכבד ולגרום עם השר שיקנסו בממונו אך ירד עמו לדין ישראל וככל אשר ישימו עליו דייני ישראל יעשה. ואמר עוד ראובן לשמעון שאף הוא רוצה להסתדל שהשר יתן הדבר על דייני ישראל כמו שכבר נוס להם שופט העיר שיתפשרו לפני דייני ישראל. ושמעון פנה עורף ולא אבה שמוע ואמר שאינו רוצה לילך אל דייני ישראל אלא אלך לפני השר אם לא יעשה לי ראובן רלוני. והנה כל אלו הדברים גלויים וברורים ככך נעשה המעשה, ושאלתם מה דין שמעון אם יש לו דין מסור ביד אנס או לאו ומה דין העדים שבעידו על ראובן לפני השר :

תשובה

הדבר פשוט ששמעון יש לו דין מסור ביד אנס דכחיל והתרה בו ראובן שיליית לו דין צפני דייני ישראל ואל ימכרונו והוא השיב אלך ואמכור לא עדיף מכאן דאמרינן פרק הגוזל בתרא (דף ק"ז) הסוה גברא דהוה צפני מחוי אחיבנה דחבריה אתא לקמיה דרב ח"ל לא תחוי ולא תחוי ח"ל מחוינה ומחוינה יתיב רב כהנא קמיה דרב שמעיה לקוטיה מיניה עכ"ל הגמרא, והלא הדברים קל וחומר דמה התם בלא צפני לאחויי רק אחיבנה דחבריה כהוא דבר קל אפ"ס ענשו רב כהנא על שהעיו פניו בפרהסיא לומר מחוינה, כ"ש כאן שרצה למסור שמעון לראובן בעד כל אשר לו שיש לו דין מסור ביד אנס, ואין לחלק ולומר דלא מקרי מסור אלא כשמסרו בלא דין אלא מחסוין להזיקו אבל כאן יכול שמעון להשמת ולומר לא כוונתי להזיק אלא לתבוע דין שלי ואע"ג דאסור לדון צפני ערכאות של כותים וכל הדין לפנייהם הוה כמרים יד בהורת מהם כדאיתא בגיטין פרק המגרש (דף פ"ח). מ"מ אם עבר ועשאו דלמא אין לו דין מסור, ולכאורה זה דעת המרדכי פ' הגוזל בתרא דף

* שר העיר הוא אהרן העיר אשר לו אהוזת העיר, ולא היה לו כה ע"פ חוקי המדינה להחזיר בדברי ריבות ש"ן ח"ס להבירו, וכל מה שעשה היה הכל מעשה אנס, כמנהג הריטער במזות שעברו, עד שגבר עליהם יד המלכות ונרוע רמס שגבר :

משכס רק הניחה אלל הכותית והתמור לו הפרה ולרעות אותה עם שאר פרותיה ואח"כ נגנזה הפרה ונתרלית הכותית לשלם לו הפרה ולהחזיר לו מעותיו, ושאר הכותים היו אומרים שמדינה חונה חייבת לו לשלם רק החלי והחלי יפסידי ישראל ואח"כ הוכר הגנב ושלחה הכותית אל ישראל שיבוא ויקח פרתו ויפדה אותה ממקום שמשכנה הגנב ובעוד שכלך שם ישראל ילדה הפרה זכו וכתפקת אם הוה זכור : גראה דודאי אם חלצה הפרה תחילה קודם ולד זה דפשיטא דאין זה זכור כמ"ס מהר"א סי' ק"ל דהי איכא שום נד היתר אלל חולבת יש לסמוך עליו ולהסירה בזמן הזה, אלא אפילו לא היתה חולבת מ"מ שרי, חדא דקי"ל כר"ת דס"ל דגבי כותי אינו קונה רק משיכס וכמו שכתבו התוספות (דף מ"ב:) וברא"ש והמרדכי פרק הזהב. וכן דעת הפוסקים דמעוה בישראל קונה וא"כ לכותי קונה במשיכס כדמוכח ההם בתוספות ובחשיר"י וכן כתבו התוס' (פרק בתרא דע"ז דף ע"א) בכדיא וכתבו שם, וא"כ המקנה בהמה לכותי כדי לפוטרה מן הכורה לריך שימשכנה הכותי וצדק סגי בלא כסף, ואע"ג דכתבו שם מיהו רש"י פי' דמשיכס חונה קונה כותי רק מעוה כו' עד והרואה לחוש לדברי רש"י ולדברי ר"ת המקנה בהמה לכותי לפוטרה מן הכורה לריך שיתן כותי כסף וגם משיכס וכו', וכן כתב הר"ה ש' ריש בכורות, שיינו דוקא לכתחילה כדמוכח מלשון התוס' דכתבו תחילה בדברי ר"ת וכתבו אה"כ הרואה לחוש לדברי רש"י ור"ת ש"מ דבראון הוה תליא מילתא אבל מדינה ודאי ק"ל כר"ת מדפסקו כל הפוסקים דמעוה קונה בישראל ממילא גבי כותי פשיכס דאין לומר דגבי כותי קונה תרווייהו, כדמוכח בדברי הר"ם הנ"ל שהאריכו בזה : ומעתה בנדון דידן שלא משך הפרה פשיטא דפרה עדין ברשות כותי עומדת ופטורה מן הכורה דאין חילוק בין אם כותי קנה מישראל או ישראל מכותי דבפשיטא דין במשיכס לר"ת ובמעוה לרש"י ומאחר דק"ל כר"ת פשיטא דלא קנה, וא"ל דאע"ג דמד"ת אין מעוה קונה מ"מ לא גריעי מעוה משימטא דקניא מדרבנן כדאי' פרק איזכו נשך (דף ע"ד) דזה אינו, חדא דודאי כל זמן שלא משך ישראל הפרה הוה הכותי יכול לחזור בו דיד בעל המעוה על העליונה לפי מנהג המקום הנקנה שם הפרה. זו לפי הנראה, ועוד דא"כ דלא קנה ישראל רק מדרבנן מכה המנהג א"כ מה שאמר לו הכותי לשלם נמי הוה קנין לכותי מכה מנהג שאמרו שאר הכותים שגריכה לשלם החלי א"כ החלי שלם משעת גניבה והוה שותפות הכותי דפוטרי בכורה. ועוד נראה דאף אם נאמר דקנה ישראל במסירת המעוה מ"מ מאחר שנגנזה אח"כ ואמרה הכותית הריני משלם נקנה הפרה לכותית בכל מקום שהיא כדאמרינן ר"פ המפקיד (דף ל"ג:) המפקיד אלל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או באבדו שילם ולא ר"ה ליכבד ששרי אמרו שומר חנם נשבע ויולא נמלא הגנב משלם תשלומי כפל כו', ואמרי' ההם מהקיף לה רמי בר חמא והא אין אדם מקנה דבבל"ל ס"מ כיון פירות דקל וכו' עד אמר רבא נעשה כאומר לו כשהגנב והרואה והתשלומי הרי פרתו קנויה לך מעכשיו וכו' עד אמר רב פפא שומר חנם שאמר הריני משלם מקנה ליה כפילה וכו' שואל עד דמשלם אמר רב זביד הכי אמר אביי שואל עד דמשלם מ"ט הואיל וכל הנאה שלו בדיבורא לא מקני ליה כפילה, א"כ שמעינן דאם אמר הריני משלם נעשה כאומר הרי פרתו קנויה לך מעכשיו וא"כ ה"ה לענין בכורה, וכמ"ס מהר"א ז"ל בפסקיו סי' ק"ל בכיולא בזה. גם מחוס' דהתם יש להוכיח דאין לחלק בין ייסור לממון ככה"ג דהרי סקבו שם מענין קידושין לממון ואע"ג דהתם אמרינן דדוקא שבתא דאתא מעלמא חקני ליה שבתא דאתא מגופה לא חקני ליה והלכך לא קני גיזה וולדותיה, נ"ל דמ"מ לענין בכורה דהוה עובה למקנה פשיטא דמקנה לה גופה דהא עדיפא הומוהן דעת זה מהא דאמרינן דעתיה דמקני ליה

שאלות ותשובות הרמ"א פח

(דף קי"ג) מ"ז יחיא דהוי מנלו עליכו בי חרי האי אמר דידי וסאי אמר דידי הוא קס חד מינייהו ומסרה לפרסנא דמלכא אמר חביי יכול לומר הוא כי מסרי דידי מסרי, א"ל רבא וכל כתיבא אלא אמר רבא משמתיק לים עד דמייתי ליה וקאי בדינא עכ"ל בגמרא, וכתב שם המרדכי וז"ל פסק הר"ד אליעזר מטולא דהקנת חכמים היא, שלא יסא אדם רגיל בכך אבל אינו נקרא בכך מסור ולהכי קאמר משמתיק לים ולא קאמר מחייבין לים, וכיכא דהקפס לעלמו בידי כותים אף שאין לו לעשות כך דהא דק"ל עביד אינש דינא לנפשיה סינו בחפץ המבורר לו וידוע שהוא שלו אבל לא בדבר אחר מ"מ אם תקף בידיים לא דיינין ליה דין מסור, ואף ע"פ שהפסיד אותו שתקפו מידו כדכח כגון שהעלילו עליו ולקחו ממנו יותר או הענישו אפי"ס אין על שתוקף דין מסור דלא מלינו בתלמוד מסור אלא במתכוין להזיק את חברו אבל זה נתכוין להוליא את שלו עכ"ל. וא"כ לפוס ריכעא יש לומר דשמעון שאין כוונתו היתה להזיק ולכן לא יסא לו דין מסור. אמנם לא יועיל לרמאי רמאתו להשתמוטי בעטסה כי פיו הכשילו לומר שרלוונן חייב קנס כמנין הרעפים שעל הגג בית הכנסת, וכנס מבואר שזוהי כוונתו להזיק דלמס הים לריך לו להגיד כיצת אם לא כיון להזיק. וחו דכאן שטסה שמעון באולתו לאתר שהתרה בו רלוונן שיעשה לו דין ישראל ושמוכן לייית לדין ישראל פשיטא שלא יוכל שמעון לומר שכיון להוליא דינו מיד רלוונן אחרי שרלוונן מוכן להיות לייית דין ב"ד ישראל א"כ ודאי כוונת שמעון להזיק. וכן כתב המרדכי בהדיא פרק הגזל קמא שטס מוסר"ס בראובן שעיכב חובותיו של שמעון על פי השר שיעשה לו דין, דראובן מסור גמור הוא אם שמעון לא היה סרבן מתחילה וישלם רלוונן כל מה שהזיקו בקלקול חובותיו עכ"ל. כרי הדברים ק"ו ומה שהם נתן לראובן דין מסור גמור אם לא היה שמעון סרבן אע"ג דיכול לומר לא נתכוונתי רק להוליא את שלי, כ"ש כאן בגזון דין רלוונן עמד ולוח ככרוכיא והתרה בשמעון שירד עמו נדין ישראל שיש לשמטון דין מסור כדלעיל. ואין להק עוד ולומר דלא שייך דינא דמסור רק אם מסרו במזון אבל על דבר חבלות וסכאות יש רבות למוכה לילך לפני עש"כ כדמשמע מתשובת מסר"ס פרק שור שנגח, שכתב על אחד בעשה סעודה וסומן שם את רלוונן ובני ביתו ונפלה מריבה ביניהם ועמדו בני ביתו של רלוונן וכוו לבטל הסעודה ובעל הסעודה רץ לפני השופט וכו' עד אם החם רגילים למפטר בעל הסעודה לפי שהיה מוכה ואין אדם נתפס על לערו וכו' וכן פסק מהר"י בתשובותיו סי' כ"ח. מ"מ נראה דאין נעשה"ס מריזבור"ג אבל אם כבר שכך זעמו וכעסו מעליו ששיטא דאסור. וחו דלא איירי מוסר"ס אלא כשהלך לפני ערכאות בעיר שלא היה לו ב"ד של ישראל מוכן לדון בדבר דלא אין חייב לסדר אחר ב"ד של ישראל בשעת לערו ויכול לקבול לפני כותים אבל מי שיש לו ב"ד של ישראל ומתיחן וכולך לפני כותים אין זו אם להכעיס דשניק הסורא ואכיל איסורא*) ודינו מפורש בגמרא (ע"ז כ"ו): ועוד דכאן לא שייך כלל דאין אדם נתפס על לערו דלא שייכא הסורא עעמא אלא בידוע בעדים שהכרו ולכך אין לו דין מסור שהלך לפני ערכאות דאיכא למימר דמשום לערו קא עביד, אבל בגזון דין שאינו ידוע שהכרו שאף העדות הדיינים שהעידו ששמעון שלוח שמעון שרלוונן הכה לו אינו מהני

בענין דין ישראל כמו שהבאר למטה אי"ס. אי"כ שביטא דאין מסור נאמן נומר שהכרו ובמסרו מחמת לערו, דאם לא כן לא נבקת חי לכל בריה ולא עדיף מספיק שותא דלעיל דאמר דידי מסרית ומסקינן דלאו כל כמיניה וכו"ס בגזון דין. ולכן נראה פשוט שלשמעון זה יש לו דין מסור ביד אדם וא"ג שכתב הרמב"ם פ"ד דחובל ומזיק דאם רק קודם שטעם המסור את אשר זמם וכ פסק מוסר"ס בתשובות סוף הגזל בהרא צענין רבי אפי"ס ור' יואל שמסרו זה את זה וכתב דהוי דינא דמסור היינו משים דכור רודף ואף ע"ג דלא מסר רק ממון מ"מ מחמירים בו עפי משאר מזיק, דמסור רודף הוא לכרוג את חברו כדכתיב כחורא מכמר מה הוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמין עליו אף ממון של ישראל וכו' עד הלכך לא שייך כ"ז רק קודם שטעם את אשר זמם. מ"מ בגזון זה דשמעון זה חזקתו למסור ישראל והוא מעולם היה מקל ורלוונן לקבל ישראל ומסר ביד אנסין לרבים ויהידים זה כמה פעמים, פשוט הוא דדינו כמסור דהרי כתב הרמב"ם צפ' דלעיל דאם הוחזק למסור חובשין במא ימסור להחרים. וחו דאע"ג דאסור לדון דין מסור לאחר שטעם אשר זמם מ"מ מותר למוכרו ביד כותים כמ"ס הטור ח"מ סי' שפ"ח ובהשבות הרא"ש כלל י"ז סימן כ'. וא"כ אף אם אינו מוחזק למסור מ"מ רהוי לצער הרע מקרצנו. גכ אמר דאע"ג דפסקינן בגזול (דף קי"ט) דממון מסור אסור לאדון, לגרום לו הפסד ברי, וחו דממרדכי פרק הגזל בהרא כתב בבס רבי ברוך וז"ל אומר הוי דמלינו למימר דהתם מיירי כגון בחזר המסור בתשובה דלא ודאי אסור לאבד ממוןו בידיים, וממורי סבבן קבלהי דלא פליגי אלא לאדון, אבל לעכב לעלמו ברי, א"כ גם כאן נכסי שמטון זה הוה מוסר"ים להחזיק בהן כל מי שיכול להחזיק. סוף דבר דינו של שמעון כל חרוץ כמו שכתבתי ביש לו דין מסור גמור. כ"ס שהמסר נשבע כמה הפסידו ונוטל דאע"ג דמבעיא לן פרק ככוס (דף ס"ב) ולא הפשיטא חי עשו תקנת גזול במסור בשבע ונוטל והואיל ולא הפשיטא היה לנו לומר כמוליא מחבירו עליו כרתי, ומטעם זה פסק הרמב"ם פ"ח דחובל ומזיק דאין נשבע ואפילו תפס פסק כרתי"ש (פרק ככוס) דמוליאין מידו מ"מ בגזון זה כ"ע מודו, דהא כתב ר"ת (בתוספות פרק ככוס דף ס"ב) דהא דמבעיא חי נשבע ונוטל אינו אלא כשמוסר מכחיש הנמסר אבל אם המוסר אינו יודע כמה הזיק אזי ישבע הנמסר ויטול ואפי' לדברי ר"י דכתב ואפי' אין מוסר פוען ודאי לא יטול הנמסר בשבועה ולא ה"כיס הרא"ש שם מ"מ בגזון זה דכ"ע ידעי במסרו וכמה מסרו פשיטא דהפינו שבעה אינו לריך כמו שמיאר במרדכי פרק הגזל קמא בתשובת מוסר"ס. ועל סעדת העדים לפני העש"כ נראה דלא שפיר עבדי ולריכיס לכנס לראובן הזיקו ולבלם לו כל מה שניזק ע"י עדותן. דהא גרסינן פרק הגזול בהרא (דף קי"ג): מסריז רבא ואיסימא רב סוגא דסבקי לשילא ודנחתי לתתא סאי בר ישראל יודע כהדותא לכתי וחייל ומסכיד ליה בדינא דכותים על ישראל חברים משמתיק לים מ"ט. דאינכו מפקי ממנא אפומא דחד עכ"ל בגמרא, כרי קמן דאסור להסכיד בעש"כ במקום דלא דייני כהוא דינא כדן, כמו שפירש"י שם אהא דקאמר אינו מפקי ממנא אפומא דחד ופירש"י ונמלא שהפסידו שלא כדן וכוא כדן בגזון זה דדייני כותים דנו זה שלא כדן כמו שהבאר למטה א"כ פשוט דהעדים שלא כדן עשו שהעידו ומשמתיק לכו כדאמר רבא משמתי ליה וכו' ואע"ג דאמרי' שם בגמ' (דף קי"ד) ולא אגדן אלא חד אבל תרי לא וכו' הוי שני עדים, לגמין דגון דין אין חילוק בין תרי אחד דבשלמא לענין ממון כואיל ואיכא בני עדים א"כ בדין ישראל נמי הים חייב לו ולכך לא משמתיק לכו דלא גרמו לישראל חזק בשעדתם אבל כאן בגרמו חזק לישראל בדבר שנת הים מתחייב בדיני דישאל פשוט דאין חילוק בין תרי אחד, ורתיים

מבא

(*) ידוע ששמות מאות ששברו לא התירבו שופטי המדינה למסור בין ישראל לחבירו אם לא בגזון מנייה, אבל הנהו דבר בידי דייני ישראל, וכן הוה עוד הסדר הזה בהרנות יבמה, אפי' בעתים כללו וכללו בני ישראל בכל הרנות חירוני בחוקי ומספוי המדינות הטוליים, ואין לשום לדייני ישראל להסערב בדיני ממנות כלל, ודינא דמבוסת דינא:

ואם השר לגזור בחרם אחר עדות ופסק מהר"ם שלא יעידו
 אם יכולים להתפטר בשום דבר ואם לא יכולין להתפטר
 ולריכס להעיד יעידו וישלמו לניזק סיזקו עכ"ל. הרי לך ממש
 כנדון דידן שמחוייבים לשלם לניזק סיזקו, ואין להקשות
 מדברים אלו שמשמע שאסורים להעיד האמת ומ"ם מהא
 דאמרינן פרק הגזל והבאתי לעיל דב' עדים יכולים להעיד.
 דכבר תיראתי לעיל דדוקא במקום דבדינינו נמי הוה מחייב
 ע"פ אופן עדות כגון שחייב לו ממון שגם בדיניהם לא יתחייב
 רק שישלם ולכך רשאים להעיד, אבל לענין הכחות ושאר
 דברים שדין כל כותים אינו כדין ישראל רק קונסים הישראל
 המכה בממונו פשוט שאסור להעיד ואם העידו ע"י חונס
 שצריכים לשלם לניזק סיזקו, וגם אין להקשות בהג"ה זו
 ואמאי יתחייב הלא אינו אלא גרמא בניזקין שגרמו הניזק
 לישראל זה, חדא דזה מקרי דינא דגרמי ולא גורם בניזקין
 דכרי כאן בהעדתן הוה זרי סיזקו שברור שהשר יעשה את
 שלו ולכך אמרינן גבי מסור פ' הגזל (דף קי"ז) מכיון
 דמחוי ליה כמאן דמקליא דמי, וא"כ הוהיל וברי סיזקו
 ומיד כמקליא דמי זה מקרי דינא דגרמי ולא גרמא בניזקין
 כמו שמבאר בתוס' ומרדכי ואשר"י פרק הגזל ופסקו שם
 דינא דגרמי חייב, וכ"ש אם נאמר הלכתא בהרמב"ם
 דס"ל דגרמא בניזקין חייב כמבאר מדבריו פ"ד הלכות חובל
 ומזיק, וכן דאף אם נאמר דהלכתא דגרמא בניזקין פטור
 וזו מקרי גרמא בניזקין אפ"ה ס"ל למוהר"ם שחייבים וטעמו
 הוא מ"ם המרדכי והא דאמרינן האי זרי ישראל דאזיל
 ומסכיד וכו' כתב וז"ל ואע"ג דכל המזיקים והגורמים הניזק
 דפטורים לא משמתין להו הכא משמתין ליה הוהיל ומרויח
 לאנס ומפסיד לישראל מכוער הוא שמרגילים עלמן למסור
 ממון בידי חנסיין הלכך דינו חמור מכל המזיקים עכ"ל.
 הרי לך ה"ע"ג דגרמא בניזקין פטור מ"ם כאן משמתין ליה
 משום דדמי למסירה, וס"ה לענין חלומין נמי לריק לשלם
 משהי עשמה, ואין להלק עוד ולומר דהוהיל ואלו הדיינים
 הם רשעי הקבלה יש להם רשות לענות נכסי כמו שמבאר
 ביבמות (פ' האשה רבה דף ל"ז) שיש רשות לב"ד לענות
 נכסיו ולבכקור וכו' וא"כ גם כאן יאמרו שמה שעשו ברלונס
 הוה לענות ולהפקיר נכסי ראובן להשר על מה שעבר והכס
 לפניהם את שמעון, הנה זו העשה רעועה מתוכה ולא
 יאמר אותה רק רע שחפץ למסור את ישראל בידי חנסיין
 ויתלה עלמו בצוקי סריקי משענת קנה רלון, וזה כי אף אם יש
 רשות לב"ד להעניש ולקנות לעצמו סייג לתורה מכל מקום
 לגרום הניזק לישראל חבירו לפני כותים אסור וחייב לשלם,
 ורשעים ממ"ם בר שעת צחצחה סימן רי"ו על אחד שבזיה
 חכם אחד ועמד החכם ונתן הליערה של זכב לכותי אלם
 במהנה דמי בושתו. והכ"ז הוא דילא מתחת ידי חכם זה
 דבר שאינו מחוקק במט בעשה שער מתנה לכותי אלם מקנס
 ליערה דדכבא כנגד שמעון והיה לו לחבוע זכותו בעלמו
 לפני דייני ישראל כיון דאיכא דייני בארעא ולא נלכת לפני
 כותים, אף אי ליכא דייני בארעא והיה לריק לדון בערכאות
 לא היה לו למסור חבירו ביד כותי אלם שתהא ידו תקיפה
 עליו שלא כדין אלא שידון עמו הוא בעלמו, ודמיה למאי
 דאמרינן פרק הגזל ומאכיל (דף קי"ד) אמר רב חשי האי
 זרי ישראל דזבין ארעא לכותי אמרנא דישתאל חברים משמתין
 ליה מ"ט דא"ל אריא ארבעת אמרנא ומשמתין ליה עד
 דמקבל עליה כל חונסא דמתיליד ליה מחמתיה. וכ"ש בנדון
 זה שהניזק כבר מבואר ולכן ראוי לב"ד להכריח החכם לסלק
 כותי מעל שמעון עכ"ל, הרי לך דאע"ג שזה החכם היה
 יכול להוציא ממנו דמי בושתו מכל מקום הוהיל ועשאו ע"י
 כותים לריק לסלק ממנו סיזקו אע"ג שלא הפסידו כלום
 כ"ש בנדון דידן דאף אם היה רשות לב"ד לקנות את ראובן
 מ"ם הוהיל ושבחו דרך מסירה ביד כותים מחוייבים לסלק
 כותי מעל ראובן ואם ניזק ע"י לריק לשלם לו הניזקו ;

מהא דכתבו שם התוס' ואם תאמר והא לעיל שרי הפקעת
 סלוחתו וא"כ מפסידים אותו הרבה שאם היה רולה היה
 יכול לכפור. וי"ל דמ"ם לא משמתין ליה כיון שאין משלם
 על ידו אלא מה שחייב לו עכ"ל. הרי קמן דאף אם היה
 אמת שראו העדים שהכחו ממש הוהיל ונתחייב ראובן יותר
 ממה שנתחייב בדין ישראל משמתין להו להעדים לשלם ואפי'
 מה שנתחייב לשלם דב"י. ונראה שאלו העדים גרמו לו הניזק
 דבלא העדתן היה יכול לכפור לפני השר לשמעון זה דהא
 מסור הוא כמבואר לעיל איכ פשיטא שראובן היה יכול
 לכפור לפני השר וא"כ העדים גרמו לו שנתחייב ומשמתין
 להו, ונראה דגם אלו העדים צריכים לפרוע לראובן סיזקו
 ואע"ג דכתב הגהות מרדכי שם חזרתי על כל הלדדים דהא
 זרי ישראל דאזיל ומסכיד כו' לא מיירי לענין לחייבו ממון
 לקנות אותו לשלם כי אם לשמותי בשביל שחף עכ"ל, וכן
 הוא שם במרדכי דאין העד מחוייב לשלם דיכול למימר
 האמת העדתי וכו', מ"ם בנדון דידן מחוייבים לשלם דלא
 מהני להו במה שאומרים שהאמת העידו הוהיל ובדין ישראל
 לא מתחייב ראובן ע"פ עדותן א"כ ודאי צריכים הם לשלם
 ודמי להא דכתב המרדכי גם שם דאם היה לבעל דבר עדים
 שכבר פרע והעד העיד עליו חייב לשלם, ואין לחלק ולומר
 דשאני הכא דאלו הדיינים לא יוכלו לאשתמוטי והולרכו
 להגיד מה שראו דהשר נוה להם להגיד האמת ואם לא
 יגידו יענשם בגופם, ודמיה להא דחיתא גם שם פרק הגזל
 (דף קי"ד) אמר רב חשי כי הוין זרי רב הונא איבעיא
 לן אדם חשוב מאי כיון דסמכי עליה כזי תרי מפקי ממונא
 אפומיה ולא איבעי ליה לאסכודי או דלמא כיון דאדם
 חשוב הוא לא מלי משתמיט להו ומלי לאסכודי תיקו עכ"ל.
 וא"כ הוהיל ונשאר בתיקו נאמר דאע"ג דלכתחילה לא היה
 להם לעשות אע"ג דלא מלי משתמיט מ"ם זריעבד אין
 לענשם על כך הוהיל והדבר ספק דכרי נשאר בתיקו.
 ואפשר דכאן דהשר גיזם להם והולרכו ע"פ חונסם להגיד
 מה שראו דאפילו לכתחילה שרי דמה היה להם לעשות מ"ם
 לא יושיל לעדים טענה זו כי מ"ם הלילו עלמן בממון חברים
 וחייבים לשלם כמבואר פרק בן כורר ומורה (דף ע"ד)
 ופרק הגזל ומאכיל (דף קי"ז) דהמלי עלמו בממון חבירו
 חייב לשלם, והא דמסתפק בגמרא באדם חשוב שהעיד לאו
 לענין שלומי הניזק קא מבטיח ליה דאיתו סוגיא לא דברה
 כלל מזה כמבואר במרדכי דלעיל דלא מיירי שם שהעד גרם
 לו הניזק לישראל אלא משמתין ליה על כהחליף להעיד
 לפני כותים, וזה קא מבטיח ליה הוהיל ולא מלי למשתמיט
 דלמא לא משמתין ליה על חליפתו דהוהיל ולא מלי למשתמיט
 לא מקרי חולפה, אבל לענין שאם הניזק בעדותו שחייב
 לשלם מהא לא דברה הסוגיא שם כלל הלא פשיטא דחייב
 לשלם מכה שהוא מלי עלמו בממון חבירו אפילו במקום
 שמלי עלמו וכל ישראל, כמו שאמרינן (ככונס כ"ב) גדישין
 של ישראל ופלכתים עמונים בהן וכו' קו בנדון דידן שהליל
 העד את נפשו או ממונו שחייב לשלם בלא ספק. וחילוק זה
 כתב המרדכי בשם מוהר"ם בהשועה על משנה דרבי אפרים
 ורבי יוחל שמסרו זה את זה ופסק דאף ע"ג דיש אומרים
 דאין לקנות רבי יוחל במה שמסר לרבי אפרים כי אין אדם
 נתפס על לערו כיון שבשעת חימום היה שר' אפרים קם
 עליו להעמידו בערכאות וכפך גם הוא לתין לעשות לכנגדו
 כאשר זמם לעשות לו ותולים הדבר בתקנות הקבלות, איני
 סובר שתקנו הקבלות דבר זה אם אינו מלי את עלמו
 במסירתו כו' עד אלא לענין קנס שלא לגדותו או להלקותו
 על המסירה אבל לא לשלם ההפסד שהפסיד לחבירו דבר
 פשוט שלא פטרוהו וכו', וס"ה בנדון זה דאע"ג דלא מלי
 לאשתמוטי ופטורים משמתא מ"ם מחוייבים לפרוע לראובן
 סיזקו, ורשעים ברורה ממ"ם אגודה וסביא הגה"ת מרדכי
 פרק הגזל. נשאל למהר"ם על ז' יסודים שהכו זה את זה

שאלות ותשובות הרמ"א פח פח

סוף דבר הנראה שאלו העדים שרעו לעשות ולכן דין הכי,
 אם ברצונם העידו ממהתיק לכו וגם לריכוס לשלם
 לניזק, ואם אלוסיס סיו בעדות זה א"כ פטורים הם מן
 השמתת ומ"ע לריכוס לפדוע לניזק הזיקו משום דהלילו
 עלמנן בממון חבירינן, ונראה דכל דבר לריכוס לשלם ולא
 שייך דלמא חף צדין ישראל הים ראובן מתחייב במקלח וא"כ
 לא גרמו לו רק הספסד במקלח כי במה שהיה מתחייב צדין
 ישראל אין לריכוס לשלם כמבואר במרדכי בהבאתי לעיל, זה
 אינו דצדין ישראל הים ראובן זה פטור רק שיטבע שבועת
 היסה שלא חבל בו והא דתנן פדק כל הנשבעים (דף
 מ"ד) וחלו נשבעין ונוטלין הנוזל והנחבל וכו' הא מפרשין
 שם דדוקא הים אומדנא דמוכח שזה חבל בו כדתנן הכס
 הנחבל כולד סיו מעידים אורח הנכנס לתוך ביתו שלם ויאל
 חבול ואומר חבלת בי והוא אומר לא חבלתי בך נשבע ונוטל
 ע"כ לשון הגמרא. משמע דוקא כה"ג דידעינן שנכנס תחת
 רשות זה שלם ויאל חבול נשבע שלא חבל בעלמו אבל במקום
 דאיכא למיחש שמא אחר חבל בגרמו כגדון דידן שהיה
 בחצר בית הכנסת מלא אנשים מי יודע מי חבל בו פשיטא
 דאינו נשבע ונוטל דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה דכל אחד
 יאמר על חבירו שחבל בו כדי להחרעם עליו אלא פבוע
 דלא אמרינן נשבע ונוטל אלא כדפרישית דידוע שנכנס לבית
 חבירו שלם ויאל חבול ואין הם אחרים שיוכלו לחבול ביה
 אז נשבע ונוטל ולא צענין אחר, וכן כתב מהר"א ז"ל
 בפסקיו בהדיא (סי' ר"ח) בלא שחבל בחבירו ולא היו עדים
 בדבר רק שסוף הודם ואמר שהחביל עמו הנחבל בריב אין
 הנחבל נשבע ונוטל דאין הנחבל נשבע ונוטל אלא אי איכא
 עדים בדבר אבל בלא עדים לא דהפס שאמר הוא הפס
 שהסיר וכו' כל שכן בגדון דידן דמעולם לא הודם ראובן שחבל
 בשמעון דאין הנחבל נשבע ונוטל וא"כ לא מתחייב ראובן
 מדינא דישראל בשבועת שמעון וא"כ העדים גרמו לו כל הזיק
 שלו ומחוייבים לשלם:

פ"ט שאלה

ראובן השיא את נכדו לבן שמעון וכשהגיע
 עת דודים לעשות הנישואין לא היה לראובן
 הנדוניא במזומן והעמיד ערבים קבלנים לבן שמעון בעד
 הנדוניא ליתנה לו לזמן (דהיינו שהם נתנו לו שח גמור על
 הנדוניא) וראובן ירד מנכסיו עם הערבים מיום אל יום
 עד שדחו לבן שמעון בדברים שהמתין להם הנדוניא וראובן
 פתחו בדברים טובים שלא ידחק עליו ועל הערבים והפטר
 שנתן לו ריבית דרך היסור הו' היתר עד שהמתין לו ג' או
 ד' שנים והערבים היו מבושזים תמיד נגד בן שמעון ותוך
 הזמן נתן לו ראובן מקלח הנוזן ועל השאר נתנו לו הערבים
 שטר חוב גמור. בלי הזכרת נדון כלל ואח"כ מתה רשת בן
 שמעון בלא בנים והניחה חיים לכל ישראל ועכשיו גבה הר
 בן הערבים וראובן שאינם בשלום יחד ובן שמעון תובע
 מעותיו מן הערבים והם משיבים לו מאחר דראובן פטור
 מנצטם שהוא נדוניא שלא באה עדין ליד הבעל א"כ גם הם
 פטורים ובן שמעון תובע מעותיו מטעם שהם ערבים ולא
 באו ובערבות לא שייך בהן אומדנא שלא נתנו אלא על
 מנת שתהיה מהן הבת. ועוד שזה מקרי בא לידו מאחר
 שהיה בחזקתו והולרכו לתת לו ממנו כריבית וגם כי הוא
 בער שיש בו קיבול קנין וגמר והקנס. ועוד שכבר נתן לו
 מקלח עכ"ל. הנה אנו לריכוס לצדד יסוד דדין בגדון זה
 וממנו נלמד הלכה למעשה:

גרסינן בפרק נערה שנפתחה (דף מ"ז) חנו רבנן כתב
 לה פירגת ככות וכלים שיבואו עמה מבית אביה
 לבית בעלה מהם לא זכא הבעל בדברים הללו משום רבי
 נתן אמרו זכא הבעל בדברים הללו לימא בפלוגתא דר"א
 ורבנן קא מפלגי דתנן נחארמלא או נחגרשה בין מן הנשואין
 בין מן האירוסין גובה את ככל רבי אלעזר בן עזריה אומר
 מן הנישואין גובה את הכל ומן האירוסין בתולה גובה מאחים

ואלמנה מהם שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה דמ"ד לא
 זכא כרבי אלעזר ז"ע ומ"ד זכא רבנן. לא דכ"ע מ"א
 ז"ע למ"ד לא זכא כרבי אלעזר בן עזריה ומ"ד זכא עד
 כאן לא קאמר ר' אלעזר בן עזריה אלא מדידה לדידה
 שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אבל מדידה לדידה
 אפילו ר' אלעזר בן עזריה מודם דמשום אחתוי וסא
 אחתוי לכו עכ"ל הגמרא, ופירש"י שם דזו מיירי במתה מן
 האירוסין. והתוספות פירשו בשם ר"ת דמיירי במתה מן
 הנישואין יעצמא דלא זכא לת"ק משום דאין סדדי שאין
 דעת האב ליתן נדוניא זו אלא ע"מ שתהיה בתו ממנה כמו
 שבטנן ולרבי נתן לית אומדנא וזכא בהן הבעל, וכתבו שם
 שהם בשם ר"ת ור"ח הלכתא כרבנן דר' נתן וסורס ר"ת
 הלכה למעשה בחתן אחד במתה אביו והיה אבי הילת
 מוחזק בנדוניא ופסק דלא זכא הבעל מכח שמעתין דהכא.
 ועוד תקן שלא מכח ההלכה שאפילו בעל מוחזק בנדוניא אם
 מתה שנה החסונה וכו'. וכתב המרדכי (שם) דאף אם נפגית
 בתו משל בעלה ב' או ג' שנים שהיתה אלל בעלה ומתה
 הכל של אביה. ובהנחות מיימוני (פרק כ"ב מהלכות אישות)
 כתב אפילו סיו לו בנים ממנה לא זכא הבעל בהן וכתב
 הר"ן שם דדברי רש"י עיקר וכן כתב המרדכי בשם ר"י
 כלבן וכן דעת הרמב"ם (פ' כ"ב מהלכות אישות). אמנם
 דעת הרא"ש כדעת רבינו הם ומר"ק שורש ל"א הביא
 הרבה פוסקים דר"ל כרבנן ופסק שם בן הלכה למעשה וכן
 פסק בת"ם סימן שכ"א הרי. קמן דאם הנדוניא ביד האב
 לא מפקינן מיניה כר"ס ואח"ג דמכתב כפירש"י מ"מ היכא
 דקם ממנוח היקום. כן משמע מהשבות כג"ל ומדברי הג"ת
 אשר"י שכתבו אבל אם הנדוניא ביד האב לית דין ולית
 דיין היכא דקיס היקום ולא מפקינן ממנוח, וכ"כ המרדכי
 שם. מיהו כתב שם שאם הפס החתן יוכל לומר קיס לי
 כרש"י ולא מפקינן ממנוח וכתב בת"ם סימן שכ"א דדוקא
 דתפיס קודם שגולד הכפק דהיינו קודם שמתה אבל אח"כ
 לא מהני תפיסה. ונראה מכל הני שמעתין דכל ספק שאירע
 בדבר זה דיינונן ליה המוליא מחבירו ע"ס ולא מפקינן ממנוח
 מספיקא דברי לווחו קמחי דקמחי צדין זה וגא רבנו מזו
 אלא היכא דקיס ממנוח ליקום. וכשתא חף חס היה בכאן
 שום ספק מספיקא לא מפקינן מיונא חס לא בראיה ברורה
 כ"ש שגזיח ראיית ואומדנות מוכיחות דלא זכא בהן הבעל
 אם היה ביד האב וזה ביד הערבים כמו שיתבאר, דאין
 לחלק ולומר מאחר שהיה בכאן קנין גמר והקנס, דאין לחלק
 בזה מדכתב המרדכי שם אברייחא זו כתב לה וכו' ה"ה אם
 לא כתב אלא בהמירה דכן דברים הנקיים בהמירה. וברב
 רבי שמואל בן ר' ברוך פי' כא דנקט כתב לה משום
 דצירושמי משמע דיש לחלק בין נישואין ראשונים לנישואין
 אחרונים דלא קנס אלא בכהיבם משום הכי נקט מילתא
 פסיקתא עכ"ל. וכשתא יש לדקדק מהאחר דכתיב עדיפא
 כמו שמשמע מדברי רבי שמואל וכן הוא בכתובות פ' הנושא
 (דף ק"ב:) דכתיבא עדיפא דהא קא מציעא ליה כתם אם
 דברים הנקיים בהמירה נתנו להכתב א"כ ש"מ דכתיבם
 עדיפא וא"כ מנ"ל דכתיבם לאו דוקא דילמא דוקא כתיבם
 נקט ובהא דוקא פליג רבי נתן ואמר דזכא מאחר דכתב
 לה ודאי להוספת קנין נתיבין אבל בהמירה אפילו רבי נתן
 מודם. ואין להשיב דאם כוין כתיבם דוקא לא פריך בגמרא
 מידי לימא בפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קא מפלגי דלמא
 הכה מיירי במקום שאין כותבין כתובה וא"כ אפילו רבי
 נתן מודה, דזה אינו דא"כ גם על הגמרא בעלמא יש להקשות
 מנלן דילמא כתיבם דוקא אלא ש"מ דאין לחלק בין קנין
 לקנין דאין לחלק אם עשה קנין אחד המועיל או עשה ב'
 קניינים המועילים דלא אמרו אלא כל מילתא דבטרא לטפויי
 אהא אבל קנין לאו לטפויי אהא וכן הוא בשבות בר שש
 (סי' שכ"ח) בהדיא על קנין שקבלו עליהם בשבועת דת'
 זמן

אמן שהקנין בעל גם השבועה בעילס דלח כיון שבשבעה
 חלל אם יתקיים הקנין ולא עשה בשבועה חלל לחזק הקנין ,
 וס"ס בנדון דידן מאחר שגפער מן החוב לא יתחייב משום
 קנין דאפקעותא דמלכא סוי , מידי דהוי אשביעית דמשמטת
 אפילו שטר שיש בו קנין דאל"כ למה תקנו פרוזבול כדאיתא
 פ"ק בשולח (דף ל"ו) דמשמטת אפילו שטר שיש בו אחריות
 נכסים , הא שטר יש בו קנין דאל"כ במאי שיטבד לו נכסים,
 ואע"ז דרבי יוחנן פליג בהס"ס וס"ל דאילו משמט שטר שיש
 בו אחריות , הרי הרמב"ם פ"ט דשבועות ובר"ן פרק השולח
 וכן פסק המיימוני סי' ע"ז והטור בח"מ פסקו כרב ושמאל
 דמשמטת , ועוד אפילו רבי יוחנן לא פליג אלא מטעם דמאחר
 שיש בו אחריות נכסים כגבוי דמי , חבל משום קנין לא
 מחייב . ועוד דהא אמרינן שהס דאף ר' יוחנן פסק למעשה
 דמשמט , דאמרינן שהס קריבים דרבי אסי סוי ליה הכוא
 שפירא דהוי ביה אחריות נכסים אהא לקמיה דרבי יוחנן א"ל
 משמט או אילו משמט א"ל משמט , א"ל והאמר הוא דאמר
 אילו משמט א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה משמט א"ל
 והא תניא כוותיה דמר א"ל דילמא הכוא ב"ש דאמר שטר
 שעומד לגבות כגבוי דמי עכ"ל . הרי קמן אע"ז דרבי יוחנן ס"ל
 לדניא דאילו משמט , ואפ"ס למעשה פסק דמשמט , ס"מ דלאו
 בקנין תליא מילתא . וס"ס בכאן אע"פ שהיה לנו לדמות לא
 נעשה מעשה לאפקועי ממונא . ומכאן ענין דשביעית נמי יש
 להוכיח דאין חילוק בין ערב לאב עלמו , דהא בשביעית
 דטעמא הוא משום לא יגוש ללוה דעיקר שמעט בלוה הוא
 דכתיב ואפ"ס ערב פטור , וס"ס בנדון זה ובשביעית פשיטא
 דערב משמט , דלא מלינו בשום מקום דאילו משמט . ועוד
 מדאיתא פרק השולח (ס"ס) המלוה על המשכון אילו משמט
 ולא קתני רבותא עפי המלוה בערב אילו משמט , מכלל
 דבערב משמט , וכן משמט שם מההיא דאם אין ללוה קרקע
 ולערב יש קרקע דכותבין פרוזבול וכו' , ולא דמי להא דחילקו
 גבי גביית החוב בין ביתו של לוס לביתו של ערב ואמרו (ב"מ
 דף קט"ו) לביתו אילו נכנס חבל נכנס לביתו של ערב דכתיב
 הכס דביתו דוקא גזירת הכתוב הוא ובחזן מותר לחבול בו ,
 וא"כ אע"ז שאח"כ חוזר על הלוה מ"מ לא נכנס לביתו של
 לוס וכוא פשוט . ועוד ראייה דאין לחלק בין ערב לבשל דבר
 עלמו מהא דכ"מ שאין ב"ד גפרעין מיתומים כגון מיתומים
 קטנים או במקום שאין אדם מוריש שבועה לבניו אין גובין
 מן הערב ג"כ , דאוק סוף הערב חוזר על היתומים וס"ס
 בנדון זה . ועוד ראייה מנדון זה בעלמו מהא דאיתא בהגהות
 מרדכי (פ"ס) דכתב מהשבות מוהר"ם ז"ל ישן כי ראייה
 המפקקים על נדוניית חתנים וכו' עד וסברת ר"ת משום
 דאוקי ממונא בחזקת מרים דהיינו האב , לפי שלא גמר בלבו
 להקנותו לחתנו אלא כדי שתהנה בהו ממנו , אבל בנדון
 זה שכבר זכה היה חתנו והקנה לו ע"י משכנות המונחים
 ביד נאמן או ערבים קבלנים שנתערבו כנגדו , והאב נשא
 ונתן בנדוניית חתנו מכה שניהם לפי שהאמינוהו עליהם
 להרויח לתועלת חתנו לפי שנתנו שניהם חזקת חתנו ואבי
 הכלה שיהא חמיו עורח בממון כלו עד שיגדילו . ליכא מאן
 דפליג שכבר זכה בזה חתנו לפי שגמר בלבו להקנותו לפי
 שאלו סן הדברים הנקיים באמירה כגון כמה אהא ונתן
 לבנך פירש"י בכה"א הנאה שהאמינו גמר ומקנה כ"ש בנדון
 זה ושלוס מב"ב עכ"ל התשובה . הרי קמן דאע"ז דנתן לו
 ערבים ואפילו משכנות מונחים ביד נאמן אכן לא זכה בזה
 כחתן כמנוח ביד חמיו בחזקתו לא זכה בו . וכן הוא בהדיא
 בתשובת מיימוני סוף הלכות אישות דאם מונח ביד נאמן
 לא זכה בזה הבטל , ואפי' לדברי המרדכי דכתב יחלוקו מ"מ
 לכ"ע לא זכה ביה הבטל א"כ היה מונח ביד האב לטובת
 זוג , הרי קמן דאין לחלק בין ערב לאב עלמו דכל זכות דיש
 לאב יש לערב . ואין לומר דגם כאן היה מונח לטובת הזוג וא"כ
 יזכה ביה הבטל , דאם אילו , חדא שהרי דקדק מוהר"ם בתשובתו

שהרי האמינוהו עליהם להרויח לתועלת חתנו , לפי שנתנו
 שניהם חזקת חתנו ואבי הכלה , הרי דוקא בעשו בנדון שניהם או
 מקרי זכיהם אם נשא ונתן בו לתועלת הזוג חבל אם נשא ונתן בו
 שלא בנדון שניהם אע"פ שהיה לתועלת הזוג לא זכה בו הבטל
 מידי דהוי אנותן מתנה לחבירו והמקבל אומר אי אפשי בה ,
 המתנה בעילה כל זמן שאין בהא לידו כדאיתא פ' השולח
 (דף ל"ב) , וכאן לא היה בנדון חלל שלא היה יכול להוציא
 מחמיו בנדוניא . ועוד יש לדקדק מדקאמר שהרי נתנו
 שניהם חזקת חתנו ואבי הכלה ומאי נפקא מינה בנדון חזקת הכלה
 לא הו"ל למומר חלל שנתנה חזקת חתנו חלל ש"מ דדוקא
 בנדון שניהם תליא מילתא , דהיינו שהתנאי היה מתחילת
 האירוסין לכך שהתנה כך ביניהם בשעת הזיווג ש"מ זה
 יתקיים הזיווג וע"י כך יזכה בזה בזה , חבל אם מתחילת
 האירוסין לא היה התנאי כן , לא מהני מה שיתרנו אה"כ
 ותדע שהרי חלה עממא מרים שכן דברים הנקיים באמירה ,
 וידוע שזה לא שייך חלל בשעת הזיווג דהכי איתא בהדיא
 פ"ק דקידושין (דף ע"ו) ובפרק הנושא אמר רב גידל אמר
 רב כמה אהא נתן לבנך כך וכך כמה אהא נתן לבתך כך
 וכך עמדו וקדשו סן הן הדברים הנקיים באמירה , משמט
 בשעת הקידושין חבל לא אה"כ , וכן כתב המיימוני ופכ"ג
 דאיתא (דאיתא) וכתב"י והטור א"ע סי' נ"א וכן כתבו הסו"ס
 פרק גערס בהדיא דוקא פסקו ואה"כ קדשו חבל קדשו
 ואה"כ פסקו לא . וכן נראה מדברי הריב"ש בתשובתו סימן
 ש"מ"ה שכתב שאם פסק לאחר הקידושין לא מהני חלל א"כ
 בשאו עיד , חבל אם הוא לאחר הכישואין נמי לא מהני לכ"ע ,
 כ"ש לדברי הר"ן ריש פ' אע"פ וסמ"ד פ' הנושא דכתבו
 דאפילו אם נשאו מיד לא מהני . ועוד כתב הריב"ש בתשו'
 בהיא דוקא שהתנה חבל אם לא התנה כן חלל בעשו כן
 מעלין הוי כשאר חוב דעלמא ולא מקניא באמירה עכ"ל .
 א"כ בנדון דידן אף אם היה שנתנו שניהם מ"מ לא היה
 בשעת קידושין ולא בשעת הכישואין פשיטא דלא מקניא
 באמירה וא"כ פשיטא דלא זכה בזה הבטל כלל ועדין ברבות
 האב וגם מפקינן ממונא ממנו , וכ"ש שלא התנו כאן כלל אף
 אם עסק בזה לטובת הזוג ונתן לו רווחים ממנו משום שלא
 ידחוק עליו לבטל לו פשיטא חלל היה בדעתו להקנות לו
 מעולם ולא זכה בזה הבטל . ותו דדברים הנקיים באמירה
 לא שייכי חלל באב בפסק וכמו שכתבו הפוסקים סג"ל
 ובכישואין שהאבותים , חבל בכישואין שניהם או באחרים שפסקו
 לא שייך כלל . א"כ פשיטא דבנדון זה לא זכה ולא מפקינן
 ממונא וכל זה אף אם נתמין לראובן שנתן לו רווחים , חבל
 בנדון דידן אין להאמין לראובן כלל , דאומר קמוניא עשו על
 נכסי הערבות . ולכן כתב הרמב"ם פרק כ"ו מהלכות גלוה
 דאין גפרעין מן הערב של מלוה בעל פה עד שיביא ראיה
 שלא גפרע מן הלוה , ואפי' אם הלוה מודה לא מהני כמ"ס
 הרשב"א בתשובתו והביא ב"י (בח"מ סי' קכ"ט) וז"ל על
 מלוה שבה לגבות מן הקבלן ואין שטרם בידו וטען שהאבד
 ולוה מודה שלא פרע והלם טען שמה פרעך וקדע השטר
 שהדין עם הקבלן . וכן אמרו פ"ק דמליעא (דף י"ב) מלא
 ש"ח שיש בו אחריות נכסים לא יחזיר אע"פ שחייב מודה
 דחיישין לפרעון ולקמוניא , כל שכן שיש לחוש כזה במקום
 שמונחים זה את זה כמו בנדון דידן וכל זה מבורא . גם אין
 לחלק ולומר מאחר שנתן לו מקלח גם הנשאר גמר והקנה
 לו , דהא כתבו הגהות אשר"י ומרדכי (פרק הנ"ל) דאף אם
 נתן לו המקלח אין מוליחין מידו הנשאר . ומכל הני נראה
 דהערבים פטורים מזה שמעון ולית דין לריך פנים . כל זאת
 הנראה לפי השאלה דלעיל ואין לפקפק ולומר דכאן גרע עפי
 בנדון דידן מאחר דוקפן עליו במלוה הרי הוא כגבוי , וכדאמרי'
 לענין ריבית הגר פרק איזבו נשך (דף ע"ב) אברא לאו הכי
 הוא , שהרי פסק מהר"א בח"מ סי' שכ"א בהדיא דלענין
 נדון זה אפילו זקפן עליו במלוה ובטלו לו ש"מ גמור אע"פ

שאלות ותשובות הרמ"א פ"צ צ"א

פטור דכאן באומדנות דעם האב תליא מילתא, וכל זמן שלא נגבה ממנו אין דעתו של אב להקמותו דלא עדיף מהוליא הממון מתחת ידו וכניחו ביד האמינים דלא זכא ביה כדמשמע מהש"ב מוה"ר"ם דלעיל. ואע"ג דנמלא בהגהות אלפסי פ' גערה בשם רי"ז דאם זקפן עליו במלוה זכא ביה הבעל נראה דלא סמכין בזה על דבריו גבד מהר"י ז"ל שהיה בחראי וטעמו ונימוקו עמו להפקועי ממונא. ואע"ג דכתב מהר"ק בתשובותיו דכל מקום דאין הפסד מפורסם לא חולין בחר בהראש החולק עליו, מיהו לא קאמר דאנו מוכרחין לפסוק שלא כבתרא הלא הוא מחלוקת הפוסקים. וכתב הר"ם וכתבנו בעור ח"מ סי' כ"ט דמקום מחלוקת הפוסקים לא יאמר הדין הפסוק באיזה מהם שארלה, ואם עשה כן הרי הוא דין בקר הלא אם הוא חכם כו' ואם לאו בר הכי הוא אל יוליא ממון מספק. וכן כתב המרדכי בשם מוה"ר"ם פרק גערה ובסוף כתובות וכו' שדברי מהר"ם בתשובה דלעיל מניין כדברי מהר"י דאין לפקוע ממון. וה"ם אם היו מופלות שם פענות המכחישות זו אחת זו בין בלדין דכיינו בין החובע והנתבע שהדין המוליא מחבירו ע"ה או שזה ישבע אלל שטרו. וזה הנראה לענין מעשה ואבקש מלפני מ"ו שירני מה לעשות ואם שריינים עברו ופסקו להוליא אם מקרי פעוט צבוקל דעת דיטלמו מכיסם, צפרע במקום שהדיינים תקצו עלמן לדבר הלכה בגובה הפס כל ידרשו שהיה להם רב בעיר לשאלו ולא שאלו, אדרבה שמיחה כרב בכהן שלא יוליא ממון עפ"ז ולא שחו לבס חליו, דודאי לא גרע מהש"ב מוה"ר"ם במרדכי ריש כהנדרין שפסק על דיינים הממונים בעיר צכ"ג לבלם מכיסם וזכא שלום על דייני ישראל :

וזאת אשר השיב הגאון מהר"ם פדו"ה על תשובה זו. וז"ל על שאלתך הנ"ל מצוה היעב ואין לריך בו שיקול דעת, רק להבדיל בין תשובה מוה"ר"ם שהיה שם ערבות ורוחים לנדון זה אם אמת הוא שראובן נתן ריוח. וכן קשה להשוות דברי ת"ה במ"ש שאפילו זקפה במלוה פטור, לדברי רי"ז שכתב להיפך כנזכר צכ"ג אלפסי פרק גערה שהביא מעלי לעיל כי הוא מן הפוסקים המפירסמים והגה"ם ז"ל לא ראיתי. עכ"ל מהר"ם פדו"ה :

צ חביבין עלי דברי שארי האלוף מהר"ר משה יל"ז לכן השיב לו מילין זעירין על שאלתו אף כי הנכי היום סמכוני באשישות לכיבת חולשה וזקנה. ועיקר שאלתך ממני להודיעך מנהגי בדין חטא שנמלאת על חתיכת בשר מלוח צפסח, אם לאכור אותה חתיכה לבדה כדברי הרוקח או לאכור כל החתיכות או לאכור רק כדי קליפה באותה חתיכה : והנה אכובי כבני צענין מחלוקת זה בשאר איסורים שחולקים אם ע"י מליח אכור עם התר אנו עושים כדברי ראבי"ה לדון בקליפה ולא צכ"א אם לדון צכ"א תמיד כדברי החולקים איני יודע בינינו מנהג קבוע בגליל זה ואף אם מורה אחד ימלא שמחמיר בזה ומורה אחד מיקל איני חופס על שום אחד מאחד שכל אחד יש לו אורה שיסמוך עליו אמנם לי היה נראה לדון לחומרא לפני לדדן משום ספיקא כדברי ר' שמואל מאיור"ה במרדכי פרק גיד הנשה שאם יש ס' אפ"ה הליך קליפה דילמא אינו מפעפע ואם אין בו ששים היה אוסר ולא התיר בקליפה דילמא מפעפע. אך הוא דומה קלת למה שאמרו גבי פלוגתא דצ"ש וב"ה כסיל בחושך הולך. וסודי אגלה לך ואין לפרסמו הלא ללוועים שגם בזה איני נוטה לפעמים להורות לפי רצוי ההפסד, אמנם צמה ששאל מעלתו באיסור חמץ בפסח בדין חטא שנמלא ע"ג בשר מלוח איני חושש כלל על שאר חתיכות מאחר שילא היחר מפורש מפי קדוש הרוקח (הלכות פסח סי' רפ"ז) והר"ם הסכים עמו אותה החתיכה שהחטה עליה לא אכור כולם רק כדי קליפה ובשום ספר מפורסם לא נמלא פוסק מן הפוסקים הראשונים שאוסרים הכל איני חושש על עדות

הנמלא שאחד המורה החמיר מדעתו אך אומר שאפילו אופן המחמירין במליחה לדון צכ"א ע"כ לא פליגי הלא בשאר איסורים דבעל צכ"א חבל להחמיר כולי האי לדון ככה במשבו צפסח לא פליגי ויפה אמרת בזה. ואף כי הר"ם (שם בעור) הסכים עם הרוקח צללי לאכור כל אותה תרנגולת וכחב צבלי אם היה בא לידו מעשה היה אוסר גם האחרות כאשר מדמה משבו צפסח לשיעור נתן טעם בשאר איסורין וכו' ודאי צללי כמו שכתב דע"י הפוך השפוד מתפשט מזה לזה ח"כ צמה וכול להבדיל בין משבו דפסח לנתן טעם של שאר איסורים, אבל גבי מליחה אף המורים להחמיר שנתפשט מחתיכה לחתיכה ואוסרין אם אין צכ"א ס' הוא תומרא יתירה ואיני משום ספק איסור דאורייתא מיריה בזה נאמר שבדין פסח באיסור משבו אינו אוסרין ולא נבדה פלוגתא מלבנו. ועוד ע"כ לריכוס אנו להפריש בין דין חטא זה לשאר איסורים דהא במרדכי צפרק גיד הנשה תשובה מהר"ם שמתחלת ושבאלתה על כרס וכו' השיב שאינו מפעפע ע"י מליחה מחתיכה לחתיכה בלא רועב ואותה חתיכה משפיעים צכ"א וכן חתיכה שנגע בחלב. וצ"ל כל שעה במרדכי איתא מלחתי צטס מוה"ר"ם על דין חטא זו דחינו אכור הלא כדי קליפה ולדעתי הוא מהר"ם סתם הנזכר בכל מקום ואף כי בתשובותיו הרוב נזכר בחתימותיו ושלוש מבר"צ היינו מהיר בר רבי צרוך. מ"מ שאר הגאונים מזכירים אותו מוה"ר"ם או מהר"ם וז"ל קשה ידידיה אדידיה הלא ודאי דיש לחלק דיש הפרש בין חטא לשאר דברים דבצטס קשה אף אם נתבקעה אמרו דאז קרובה להחמין היתה, וגם אין בחטא יחידה כח להפשט כמו בחלב, וכן משמע בעור ח"ה דיש קלת הפרש דזל צכ"א צסימן חס"ז שדבר ידוע שאין איסור החלב מפעפע בכל החררה דאפי"ה לא הוי כביכול וכו' עד הלא אוסר כדי קליפה או כדי נכילה וכו' חטא אחת שאין כח בפליטתה בכל החררה ח"כ ממשמעות לבין צ"ש משמע דיש הפרש ביניהם. ולאכור הכתיבה היא למשה עלי הכפיק בזה ובלום, מנאי שאך מאיר בבשר יצחק ז"ל קציאגלנבויגן :

צ"א בפרק אין מעמידין (דף כ"ט:) מאי דכתיב כי טובים דודיק מיין כי התא רב דימי אמר אמרה כנכת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע ערבים עלי דברי דודים יותר מיניה של תורה ואמרין בעירובין פרק עושין פסין (דף כ"ה) חדשים גם ישנים לפניה לך אמרה כ"י לפני הקב"ה רבש"ע הרבה גזירות גזרתי על עמי יותר ממה שגזרת עלי וקיימתי כו' עד דרש רבא מאי דכתיב ויותר מהמה בני הזכר עשות כפרים הרבה אין קץ בני הזכר כדברי כופרים יותר מדברי תורה שכללו עשה ולא תעשה והללו חייבים עליהם מיתה במה תאמר אם יש צכ"א ממנו מפני מה לא נכתבו ת"ל עשות כפרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר אמר רב פפא צריה דרב אחא בר אדא משמיה דרבא בר עולא כל הלועג על דברי חכמים נדון בלואה רותחת ח"ל מי כתיב לעג להג כתיב הלא כל הלוהג צה עושה טעם בשר עכ"ל הגמרא ופירש"י כל הלוהג צהן ההוגה צהן כל שעה שאדם מחזיר עליהם מולא צהס טעם עכ"ל. ואיני איני כחולק על רבותינו ז"ל חלילה רק לישא וליחן כדבר הלכה והוא מה שראוי לעיין בענין הלהג זה שנאמר על דברי סופרים יותר מעל ד"ת צמה שטועים צהס טעם בשר הלא כל דברי תורה נמשלו במלינת החכמים לבשר והוא שאמרו תא ויכול בישרא שמינה בי רב ואם אין שמחה הלא בצמר ויין הלא פקודי ה' יתרים משמחי לב כמו בשר ויין ולמה לא נאמר עושה טעם בשר על דברי תורה יותר מעל ד"ס כמו שהם דוקא קרויין יין במאמר הקודם. זאת ועוד אחרת איך יחלוק רבא על המדרש כל הלועג על ד"ס כו', ודוחק גדול הוא בנאמר שרבא יחלוק על מעשה שהיה מקובל ביד חכמי התלמוד מזמן בית שני. ולכן נ"ל במאמר זה כי רבא

לא

לא בא לחלוק ולסתור דברים הראשונים רק להוכיח עליהם ולומר הגם כי נדמו במקרא זה ענין לעג על דברי חכמים ונדון בו' ומוכרח דרבה הויה מלבן יגיעת צמר הנאמר דוקא על הויה כמו שפירש"י, מ"מ גם מי שאינו לועג ומספר צמם דרך שחוק כמתלסלה היורה זיקים ואומר משחק אני כי אינו מדבר צמם רק דרך שחוק וקלות טועם טעם צמד הנאמר בחורה הצמד עודנו בין שניהם ערם יכרת וגו' וזהו שאמר למעלה ויותר מהמה בני הזהר בכל הפורץ גדרן של חכמים יבכו נחם חויה דרבנן שאין לרי למכתו כי דברי חכמים לריכים חיזוק יותר משל תורה. ולכן נאמר ג"כ בענין גדרים והקנות בגדרו ותקנו עמודי הגולה גאוני עולם קדמוניו ז"ל ה"ה קדושים אשר בארץ המה שעשו אזנים לתורה כשלמה ע"ה אשר ראוי לומר עליהם חדשים גם ישנים לפנתי לך. צפרט בענין שיש לחוש לקלקול הדורות שיש להחזיק דבריהם ולענוש עליהם מיחה בנחם דרבנן דלית לה אסותא כאשר קרה מחדש בנאחד נקרא שמו מאיר אבל בר שלמה האז מק"ק ורנקורט אשר עמד ברבים והוליה לעז על גט כשר בכל תיקונו אשר ניתן כדת מרלונו העוב ע"י השיש הגאון החסיד השלם בכל השלימות כמאר"ר חייזק סג"ל י"ו מגילבורק וחד דעימיה האלוף כמאר"ר גוטליב מנייבורג סג"ל י"ו אשר סדרו הגט ברבים בכל אופן תיקונו אשר קבלנו משלבת החכמים דור אחר דור גם עשו כסדר מסדרי הגיטין להחזיק ולפרסם חרם ר"ת וכל תלמידיו וקדושו עמו שגזרו להחרים שלא להוליה לעז על שום גט אחר הגתניה. ומה זה האיש רע המעללים המאיר"ר לארץ סג"ל שכל שבע סבלים כלולים בו ראה להמיר שמו מכלל סג"ל וקרה שמו נבל שרא דעניותא הסכיל והעיו פניו ברבים לענות שקר במילתא דעבדא לחיגלו לומר שאנום היה צנתניה הגט וביתר דברים (שהוליה ברבים ופער פיו לבלי חוק וסג"ל יפלה פיהו כאשר ראינו מגילה עשה הובא לפנינו ושם כתוב שכל הדברים) שהוליה סג"ל פיו הם שקר וכזב ואין צמם ממש גם אין אחד, כאשר העידו מעדי אמת ולדק כת אחר כת ראיה להכריע בעדותן כל ישראל הוגבה צב"ד יפה שכל דבריו שקר וכזב רק שכיון לצשהו להוליה לעז על בת ישראל הכשירה ולא שת לבו לגזירת קדמוניו ז"ל ולגזירות תרי אריה דבי עילאי מסדרי הגט כדת וכהלכה כאשר העידו המסדרים ורבים גדולים ונכבדים עממם. אך דינו חרוץ להיות נדון בלואה רותחה ושיטעום טעם הצמד סג"ל כדון הלוועג והלובג על דברי חכמים להאכילו פרי מעלליהו. גם הסו תרי מגידי בעלטה שהחזיקו ידיו ושעו אל סג"ל ואל מנחתו וילחו למלא פתח וחרטה יכיו נלכדים ברשה זו טמנו להם וינכחו רותם הנחשים השרפים. יען אשר לא הביטו אל נחש הנחובה לא יחיו עד יקבלו עליהם את הדין מהמורים האבירים הגבירים אליהי אשכנז אשר נבדר בדברינו למטה. והנה הגם כי ראינו שהגאון מהר"ר אליעזר לא כיסה בו מ"מ ראיו שלא לשחוק צמעשה זה, מדגרסינן צב"ב (דף פ"ב:): אמר ר' יוחנן בן זכאי אוי לי אוי לאומר אוי לי אם לא אומר אם אומר שמה ילמדו הרמאים ואם לא אומר שמה יאמרו הרמאים אין ת"ה בקיאים צמעשה ידיהם. איבעיה להו אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר רב יחאק אמרה ומתאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' ולדיקים ילכו צם ופושעים יכשלו צם. וכן הוא נדון דידן שהיה ראוי שלא לאמרו מלד כבוד הגאון סג"ל וראוי לאמרו מלד הגאונים שתקנו וגזרו על הדבר ושכבוד התורה נחלל צזה לא יכולנו להסתפק ואמרנו עת לעשות לה' ובמקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב וכל הקודם להעניש החוטא וזה מדגרסינן פרק הדר (דף ס"ב:): הסו גברא דהוי קטר חמרא צליניתא צשבתא יתיב רבינא קמיה דרב אשי רמא ציה קלא ולא אשגח ציה סג"ל להוי הכוה גברא צשמתא סג"ל רבינא לר' אשי כה"ג מאי מי מחזי כאפקירותא סג"ל

אין חכמה ואין תבונה וכו'. והדן אותנו לכף זכות מן השמים ידיוכו לכף זכות ולדיקים ילכו צם ופושעים יכשלו צם: גם נראה לנו כי מן הדין מסולק הרב הגאון מהר"ל מדין עסק ציש כמו שנבדר ועל כן הרשות נתונה לכל חכם ומורה לנחת לעזרת ה' בגבורים ולדון בדבר זה כמ"ש מהרי"ק צתשובותיו סו' י"א וענין סלוק הרב צדבר זה הוא נדון צק"י מהא דליתא פרק חפילת השחר (דף כ"ז:): ת"ר מעשה צהלמיד אחד שצא לפני ר' יהושע סג"ל חפילת ערבית רשות או חובה סג"ל רשות כו' עד סג"ל יהושע עמוד על רגליך ויעידו כך וכו' עד היה ר"ג יושב ודורש ור' יהושע עמד על רגליו עד שרנו כל העם ואמרו לחולפית עמוד ועמד אמרו עד כמה נלעריה וליזל אחא צר"ס אישתקיד ולעריה אחא צצכורות צמעשה דר' לזוק ולעריה סג"ל קא מלער ליה כולי האי נלעריה וליזל חא ועעבריה מאן נוקמיה וכו' נוקמיה לר' יהושע סג"ל בעל דבר. הנה נדון דידן הגם כי הגאון מהר"ל י"ו הושב צשבת החכמוני צק"ק פרנקורט ראוי שכל התורה תהיה נפקה על ידו מ"מ יש לחוש לצערן של ת"ח וראוי לנו לומר שסלק הגאון סג"ל מדינים הנוגעים צבית דין הגאון השיש כמאר"ר חייזק סג"ל י"ו ציחוד צדינים הנוגעים בהפרנס והקלין כמר שמעון גינלבורק י"ו צהרי מצינו כמה פעמים שלערן ופגע ונגע צצכודם, אשתקד צמעשה נתן שט"ן לערם כידוע לרבים שכל חכמי פולין ואיטליא החזיקו ידי הגאון החסיד השלם כמאר"ר סג"ל י"ו וצ"ד יפה גם אמרו המון הקלין סג"ל אשר נווח ככרוכיא על הגזל הנעשה לו צמדינה מנתן שט"ן סג"ל והוא עמד לימין השטן נגד האלופים חכמי איטליא י"ו וצרחשם הגאון הגדול כמאר"ר מאיר מ"כ ולא אשגח עלייהו. ותו צמעשה דיעקב לורף שחירף וזלזל ופגע צכבוד אב"ד החסיד השלם כמאר"ר י"ו כאפיקורוס, לעריה מהר"ל י"ו למאר"ר י"ו והחזיק ידי לורף ועד מחי נלעריה וליזל. ובאמת אלו היה הדבר דבר ממון החרשנו כאשר עשינו עד עתה הגם כי לא חשנו למחמרם ז"ל צצכודא דרבי אליעזר צרבי שמעון דנפק רישא מאודניה יל דשמע צזילותא דלורבא מרבנן ולא מיחה כחזר צפרק הפועלים (דף פ"ד:): אמרנו רישיה צקרירי כי חכמי גלילות אשכנז וגדוליה הם קרובים אל החלל והם ח"ו נכונים תחילה צחם יחשו צמקום שיש חלול השם צפרט צמקום שיש צידם למחות וזהו סיבת שתיקתנו כל אלו הימים. והנה לסיבה כי ראה ראינו כי שתיקתנו קלקול הדור והרום המצב גבול שגבלו ראשונים ואחרונים אחר נסוג אמרנו עת לעשות לה' והסכמנו על סג"ל. הגם כי מובטחים אנחנו צמעלות גאוני אשכנז י"ו צחם ישמעו דברי המסדר הגט כשווייתו יחשו לגזירת הקדמונים ראשונים ואחרונים ויאכילו למאיר סג"ל ולמחזיקים ידו פרי מעלליהם מ"מ הקדמנו עצמנו למלוה רבה כזו מאחר שהרשות נתונה כג"ל והכלנו גודא רבא על המוליה לעז ועל התומכים צידו עד אשר לא יוכלו קום עד יקבל עליו את הדין מג' צ"ד אשר נבדרו ומזכרו צכתב הגאון השי' החסיד השלם מהר"ר י"ו. והנה מארררים ומחרימים ומשמתים ומגדים את*) מאיר צר שלמה האז מק"ק ורנקורט כדון הפורץ גדרן של חכמים ותקנותן כאשר עשה שער על חרם ר"ת ותלמידיו ראשונים ואחרונים ויחא נידון בלואה רותחה כדון הלוועג על דברי חכמים והנה מסכימים לדברי השיש החסיד השלם כמאר"ר י"ו להחזיק עונשו וחרמו ונידו אשר העיל על מאיר סג"ל גם נחזיק בית דינו כיפה שבלעדו לא ירים אים את ידו ואת רגלו כאשר הכהיג נשיאותו ברמה זה שלשים שנה וגזירתה תהא קיימת וגזירת זולתו צבית דינו ההא צטילה ומצוטלת לא שרירא ולא קיימא צכל מה שהפס יוכל לדבר צבי דינא דרבינא ורב אשי. וצביות כי אמרנו למעלה שהלוועג גם הוא טועם טעם צמד סג"ל נאמר שכל המדבר על לדיק יכוד עולם עתק הוא הגאון החסיד השלם מהר"ר י"ו וחד

2010 Ministerio de Cultura

שאלות ותשובות הרמ"א צ"א

על דברי צ"ס ואמרין הסם בגמרא רב נחמן בר יצחק
 אומר העושה כדברי צ"ס חייב מיתה דתנן ח"ר ערפון וכו'
 ופירוש הסם הסוספות דאפילו במקום דב"ס מחמירין וב"ס
 מודים דאם עבד כב"ס יל"א אפ"ה א"ס עשה כדברי צ"ס חייב
 מיתה, ואף אין להקשות מהא דאיתא ברכות (דף נ"ג)
 לענין מי שאל ושמח לברך חד עבד בשוגג כב"ס ומלא
 ארנקי דהכחא וחד עבד במויד כב"ס ואכלו אריה דשמעין
 מיניה דיש להחמיר כב"ס דח"ל דוקא בדבר שאין בו קולא
 כלל אבל במקום שיש ק"ס קולא דדבר כגון לשכוב ולקרות
 ק"ס דהא עדיף מעומד דהוא יותר דרך כבוד אלא דלכ"ס
 ג"כ יול"א בשכיב ולב"ס דוקא בשכיב אין להחמיר כב"ס וכ"ס
 בענין עגון אשה דאין להחמיר. וכ"ס בחיוב שמחא שם
 מיתה א"ס מחמיר על ע"מ להוליא חומרא מלבו ולהוליא לעז
 על הגע חלילה כי גדול העונה אמן יותר מן המברך ואין
 ס', ומליו בתשובת מהר"ם במרדכי ריש פכ"ה שהיה מתלוצץ
 על המחמירים על ע"מין אכילת בשר אחר גביס וסיה
 חושב הדבר למינות. וכן כתב בעל המאור סוף כירס לענין
 המחמירים על ע"מין בשבת שלא לאכול חמין שחושבין למין
 מאחר שבדברי חכמים אינו מאמין, כ"ס וק"ו בענין הולאת
 לעז שכבר גזר ר"ת וצ"ד שכלכד כל הגורם הלעז בחרמות
 ושמתא וריתחא דרבנן חל עליו ממילא לא וראה מדור המדבר
 על שהחמירו ושתו לבס לקיל המרגלים אשר הוליא לעז ודבה
 על עלים ואבנים והחמירו לדבריהם נעשו בעונם הקשה
 כ"ס העושה מעשה בעלמא להחזיק קול לעז אשר כבר נזר
 עליו להחזיקו לרשע וע"כ עדיין אני בגזירתי עומד כנ"ל ואני
 גוזר על לורב וצ"ד הקטן ממני ובפרט על תלמידי אשר
 ימלאו במקום שכתבתי מגעת שיתנו להקרות דברי צ"ס
 אשר סמם שמה וכל כי האי מילתא לימרון משחאי וכל אדם
 יחוש לנפשו, סוף דבר המשוך הר"ר אברהם יצ"ו סג"ל את
 החלטים יירא ועינו יפקח ויזכר במקומו אשר לקח ויתן עינו
 בעושר וכבוד ומשפחה ואז יתפיי לו הש"י הקללם לברכה
 ויתן ביתו רחל וכבית לאה אשר בנו שתיכן בית ישראל
 וע"י זכר לביאת הגואל כארז"ל (ע"ז דף ס') אין בן דוד
 בא עד שיכלו הנשמות שבגוף כי כל סג"ל צרור בלי לפלוק.
 כה אומר הלעיר לימים נמשך אחר רבותיו וחביריו אשר
 חזרו בזה דברים הרבה לערוך מערכות בדבר ס'כות. להביא
 גוברין ושערי צרורין על דבר העלמה הסגוס אשר ראו
 הפורעים לעונם. בקהלם ונסודם. ולא עלה בידם. כי
 סגור מן בעדם. להעמידם על כבודה. וזאת תהיה להם
 לעדה. לחתרת ותקום. ואני כאחד מהם לא רציתי להאריך
 במקום שאמרו לקצר רק בחתי לבקש ולהפליג בכל הירא
 אלהים להסכים בכל סג"ל. ולהעניש המועל מעל. כי כל
 הדברים הם מן המפורסמים ואין לריכז ראיה. ומאחר
 שהרשות ניתן לכל חכם ותלמיד כמוני היום להסכים בדברים
 סג"ל בחתי ג"כ על החתום:

הנה כחצו כל סג"ל ותמכנו אהנו ח"מ יתדותינו על דברי
 סג"ל הגדול שסדרו הגע וקבלו עדיות בהכשר ובהלכה
 כאשר מסודר הכל בקונטרס אשר ראינו כתוב על זה
 ונתקיים הכל ע"י המזכר וראינו כי החכמים מסדרי הגע
 החליטו וכתבו בפשיטות חרם ושמתא ונתנו מארס בנאיר
 סג"ל סג"ל ונתנו בו עיניהם שיגרום לו מיתה או עוני והנס
 הוא בידם למושכל ראשון. לכן באתו ג"כ להחזיק דברי
 חכמים מסדרי הגע ופיהם ועשייתן בזה יהא כפינו וכעשייתנו
 כי לא באתו לגרוע מדבריהם רק להוסיף עליהם כי הם ראו
 נתינת הגע ולא זר אחס וראו וידעו כי היה מרצון המגרש
 בלא אונס וכמו שהובא בעדות ולכן לא מלינו לירד לעומק
 הדין של גע מעושה ואונס כי במקום שאמרו חכמים לקצר
 חסור להאריך ואין יעלה על הדעת ששום קל בישראל יכשל
 בנתינת גע מעושה כאשר אמר זה המגרש עם העד הרשע
 שלו שאומר שהספור הולך המגרש אלל הגע. כ"ס לחכמים

שגור

דעמים האלוף מהר"ר נופליצ מסדר הגע ויכוונו להוליא
 הקול וסלעו על הגאונים סג"ל או כדי לתלת בוקי סריקי
 במשפחות המיוחסים בישראל דינס חרוץ להיות כמוסו ולא
 ינח החס"ן מעליהם וסנח"ס יסיה כרוך על עקביהם. ובכלל
 גזירותינו סגנו גוזרים על סאיש המשוך כמר אברהם ליטא
 את בריונדל בת הקלין כמר שמעון יצ"ו אשר נתגרסה בגע
 פשר ממאיר סג"ל סיהא נזר בחו"א דרבנן לבתי להחזיק
 הקול לתת לב לענין הלעז סהוליא ושייבל השועה סג"ל
 כסבליו ולא יסוג אחר לבייש ח"ו בת ישראל המדוברת בו
 כי אז ח"ו יסא נלכד בעונם כמו סהוליא לעז עלמו וגדול
 עונם העונם אמן אחר המברך את ס' יותר מהנולע בדרך
 נאץ ס' ולא ישגיח בדברי הלעז נגד חרם ר"ת ותלמידיו
 אשר מלודתם פרוסה על סחיים בני דורנו יצ"ו. וכענין זה
 מלינו במרדכי בקידושין (פרק האומר) על אחד שאמר
 שנטמאה אשתו מאחר שלא יוכל לגרסה בעל כרחה מכח
 חרם ר"ג מס"ג כופין אותו לשמש עמה. וכן הוא בתשובת
 הרשב"א ס' רל"ז. סרי קמן שמכח חרם ר"ג כופין לעשות
 מעשה נגד חסם היסור דאורייתא במקום דאיכא רגלים
 לדבר. כ"ס וק"ו דדבר שצדור כשמש ואינו אלא הולאת לעז
 בעלמא שיחוס המשוך לנפשו מכח חרם ר"ת ולא יחוס
 לחויבים המפקים לקלא כי הוא קול ושוברו עמו ולית ביה
 ממשא רק כי הקנאה מוליא אותן החויבים מן העולם וכמו
 שמלינו בענין לשון הרע כי הקול דיע כמוליאו מתחילה
 כדאיתא פרק יש בערכין (דף ע"ו) וכתבו הרמב"ם ז"ל, כן
 הוא בענין לעז זה באס ח"ו יתן זה סאיש המשוך כהף
 סודרת לבתי סכנים לביחו האשה הכשרה המדוברת בו אי
 חרם ונבל יסיה אחריתו אבל מובטחים אהנו בו כי יבעת
 צ"ס עושיהו ויקדש ס"ס צרבים שלא לפקפק בדברי חכמים
 כאשר שמענו כי הוא איש חכם ומבין מדעתו. וכל המחמיר
 בזה או כיוולא בזה אינו אלא מן המחמירים ומכשיל רבים
 ונותן יד לפושעים מזלזלי המשפחות המיוחסות שבישראל
 כמ"ס המרדכי בענין חרם של ר"ת על גזון זה. ואין לפהפק
 ולומר מי יוכל להכריחו שלא יחמיר על עלמו לחוס לקול
 עלה נדף מאחר שלבו ירח ורך לבב הוא שלא לכוס במקום
 סכנה לדעתו. ע"כ בחתי להוסיף דברים בזה ולומר שכל
 דיינא דלא דן הכי לאו דיינא הוא כי כן מבואר הוא בתשובת
 סר"ס בר למח וסרשב"א כאשר הביאן הרב צ"י בספרו
 סארוך צ"ס מ"ב באבן עזר מבואר סיטב על ענין קול
 קידושין שהוליא ולא סיה בקלא ממש שכתב סר"ס בר למח
 וז"ל ואין להחמיר בזה ממש שלא יסיו בנות ישראל החשיבות
 מדרך קף רגל לבני פריצי עמנו וכמ"ס הרשב"א על תלמיד
 אחד שרסא להחמיר בכיוולא בזה וכעס עליו וכתב שהיא
 רעס חולה שיתעלל פריץ אחד על אחת מננות ישראל
 כ"ס יסיה כדי להוליא ממון מידה. ומה שכתבת שכן סיה
 סמסג לעגס ולחמירנו סיה מנסג צורות וחומרא דאתא
 לידי קולא הוא לענין א"ס יקדשה אחר כו'. עד ואין חוששין
 בזה לקול דאין חוששין לקול אלא בדבר צרור אבל כשיסיה
 סדיוט מוליא קול ומתוך כך ילא רינון אין זה קול כלל עכ"ל.
 סרי קמן דאין להחמיר במקום שאמרו להקל והוא בכלל לא
 הסור מכל הדברים אשר יגידו לך ודרשו רז"ל (ר"ה דף כ"ה)
 אחס אפי' מוטעים אפילו שונגין ומנדין על זה כמו שמלינו
 במסכת ר"ה (דף כ"ה) סגור ר"ג על ר' יושע לבא אללו
 במקלו ובחמירנו ציוס"כ שהיה חל להיות בחשבותו לא
 סניחו להחמיר בדבר שלא אמרו להחמיר. ואמרי' פ"ק דברכות
 (דף י'): צ"ס אומרים בערב כל אדם יטו ויקראו ובבקר
 יעמדו שנאמר בשכבך ובקומך וצ"ס אומרים כל אדם קורא
 כדרבו שנאמר ובלכתך בדרך א"כ למה נאמר בשכבך ובקומך
 בשעה שצני אדם עומדים ובשעה שצני אדם שוכבים ח"ר
 טרפון אני סייתי בא בדרך וסניתי לקרות כדברי צ"ס וסכנתי
 בעלמי מפני הליסטים ח"ל כדאי סייתי לחוב בעלמך שעברת

שכמה רבותה העריכו מערכות. דבר הלכות. להביא
 גוברין. ושטר בירורין. והלכות פסוקות. ושלא להחזיק
 במתלוקות. והערימו בקולות וברקים את המוליא לעז מאיר
 סבל סג"ל וכל אשר בידו מחזיק גם גזרו והטילו חרמין על
 ראש המשוך שלא לעינא בריתו שלא לכנוס משודכתו. כי
 היא מותרת לו. ככל צוה ישראל הכשירות שחייבין לבוא
 לגבולו. ואם אחרת יקח יסא עשו חרוץ כאשר שמו עליו
 בעלי חסופות ובעלי תריסין, ואני כאשר מסן כתבתי בדברים
 סג"ל ורתיתי דחיתא בהסכות מרדכי סוף גיטין וז"ל מעשה
 בבחור אחד שגירש אשתו ונישאת לאחר וקודם הנישואין
 הוליא קול שכתה משה וישראל הים כתוב ברי"ש וככתב
 לחופה לא ראה ליהנות מן הסעודה וכפס ר"ת את הבחור
 לתם לה גט כבר דכל קלא דקמיה נישואין יש לחוש חפי'
 ידוע שלא ימלא חמת, אבל כעוב וסמטיב לבטל לאו קלא
 הוא דפסקי' באביי ור"ת להוליא מן השני בשואה
 אחר הקול עכ"ל שהג"ס כאשר הביא הגאון מהר"ר לייזר
 מפראג בפסקיו. וא"כ יש לעטין מקום לעטין באומרו דא"ג
 דהקול לא ימלא חמת מ"מ יש לחוש לו כמו שחש ר"ת והחמיר
 בו. ואני החזיק דברי הטוען מלבן האבר"י סוף גיטין
 שכתב מעשה אירע שילא קול פיסול על גט והלריך ר"ת גט
 אחר מפני הלעז הע"פ שכבר היה ודקדק מבאן דחינה לריכה
 המתנה וכו' וכן יש לדקדק מלבן סג"ל והמ"מ פרק ט'
 דהלכות איבות שהביאו מעשה זה ואולי דהכל הוא מעשה
 אחד עם מעשה שהביאו הגהות סג"ל ושמיטין מיניה דיש
 להלריך גט במקום לעז הע"ג דגט כבר. אבל כי דייקין
 ליכא מבאן קושיא כלל רק מי-בלבו נוקפו אומר כן והוא
 מבואר מן הגמרא ומן הסברא דאין לחוש לזה כלל רק דברי
 ר"ת יש להס בנין ובאור בארי וחלת טעמי. ותחילה אומר
 כי באמת יש לתמוה על ר"ת וגדולתו שהיה יודע לטער שרץ
 מן החורה ואיך לא עמד בפרץ להקל במקום לעז בעלמא
 והיה נותן בזה מקום ויד לרמאים שכל פריץ ועז פנים יוליא
 לעז על גט לשדות בו איזה קלקול ובשרט אותן שכופין
 להוליא כדתן בכתובות פרק המדיר (דף ע"ז) ואלו שכופין
 וכו' וא"כ לעולם לא נניח את מגורשת להצרכה אבינו וכבר
 אמרו פ"ק דכתובות אין חונם בגיטין מפני הפרעות והלנועות
 כ"ש שיש לחוש בכיולא ביו לתקנת לנועות ופרעות שמה א'
 תירא לגפשה שמה הצעל הוליא לעז על הגט והלריך גט
 אחר ולא תינשא לעולם וסברא רחוקה היא לומר שמהאר
 שאם תהיה זריזה ונישאת מיד אין לחוש ללעז חס"כ ובהא
 תתקן נפשה דזה אינו כלום כי אף שהלכה רווחת בישראל
 שאין חוששין לקלא דבחר נישואין היינו להוליא מבעלה על
 זה מ"מ מידי לעז לא ילא אם היה לנו לחוש לכל קולות
 השקרים. ועוד דמבואר בגלס הוא בדברי הגמרא והפוסקים
 שאין לחוש אפילו ללעז בעלמא בדבר שידוע שהוא שקר דהא
 תקן בריש גיטין (דף ב) המביא גט ממדינת הים לריך
 שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכו' ואמרין התם בגמרא
 דמשום עגונה הקילו בה רבן ופרץ שם כאי קולא חומרא
 היא דאי מלרכי לה תרי לא אחא בעל ומערער ופסיל ליה חד
 אחי בעל ומערער ופסיל ליה כיון דאמר מר בפני כמה נותנו
 לה וכו' ופי' שם הסוספות ב' לשונות וז"ל יש לפרש דפסיל
 ליה ממש דאף ע"ג דלא מסימן וליכא חללא לעז בעלמא
 מיפסל וא"ת וכו' עד ואין נראה לר"י לפרש כן שיכא
 פסול משום לעז בעלמא כיון דקיים לן שהוא כשר וכו'
 עד ונראה לפרש ופסיל ליה היינו שיאמינוכו ללעז אבל
 מ"מ הגט כבר עכ"ל, והשתא מה הוטינו חכמים בתקנתן
 שיאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם או מהי קאמר דאי
 מלרכא ליה תרי לא אחי בעל ומערער דהא אכתי איכא
 לעז בעלמא לפי מעשה דר"ת דלעיל. וא"ל דגמרא לא חששו
 חללא ללעז דבחר נישואין ולהכי מהני תרי אבל קודם נישואין
 איכא למיתת חפי' ללעז בעלמא ואם היה הצעל בא ומערער

שבדור ואף כי אין להלריך דין גט משישה זכאן מאחר
 שאין לחוש בזה כלל שלא ימלא שום עז פנים שבדור הרואה
 להתקם שום מקום לתלות עלמנו בתריו ואולי יפרש דברי
 חכמים בדרך אחר ממה שכווננו וכמו שאסרו לכתוב החורה
 שבע"פ ולק, כנחנו מדינים אלו מאחר שהדבר מושכל ראשון
 שהגט ניתן מרצון ובגפם חפילה כאשר כמה עדים כשרים
 יעידון יגידון. ולכן כל דברי סג"ל אינו רק כשליף עופות
 וחיות עמאים. אף משום עת לעשות לה' כתבנו על הדברים
 סג"ל גם דברי סג"ל ברשע שהחליף פניו לשקר במלתא
 המפורסמת ואמר שבוטור הולך המגרש לגט, הנה מפירסם
 דינו שרתוי להלקוחו מאחר שערב על לא תענה וק"ו ממה
 שאמרו עוביא חטא וזיגוד מנגיד כ"ס במקום שמשקר כאשר
 מעידים כל העדים שבהו בקונטרס והיו כולם באותו עשמד
 של נתינת הגט וידוע אמרם בכמה מקומות לעטין דבר
 ערום וקידושין וגיטין דאין עד אחד במקום שנים ק"ו
 במקום רבים ואפילו לעז בעלמא אינו צפחות מב' כמו
 שאמרו אין עדות פחות משנים ק"ו במקום שרבים מכחישים
 אותו. ואין לומר דלמא האחרים לא יאו הטוטר ע"י שום
 אחיות עינים רק זה הרשע ראה כותי כמותו חלל הגט ולומר
 לא ראינו אינו ראינו, כי כל זה בטות גמור אינו ראוי לשום
 חליו לב דאל"כ נתבעלו כל דיני הכהשת עדים וכל דין ב'
 אומרים נתגרסה וב' אומרים לא נתגרסה וכן אמרו לעטין
 קידושין ולעטין עומאה חלל ודאי כל שהיה צמטמד אחד
 ובמקום אחד לא ראינו הוי ראינו. וכן כתבו בסדיא הפוסקים
 רחשונים ואחרונים כמ"ס המגיד משנה הלכות איבות (וכן
 הוא בהגהות מרדכי דסנהדרין) ור' ירוחם והשובת הרשב"א.
 ואף כי כל אלו הדברים גלויים ופשוטים מ"מ כתבתי לומר
 כמה סמיות עיני החפלים בלעז והולאת דזה על המשפחות
 כי אף שידועין שאין דבריהם יעשה פרי מ"מ מראים קלוגם
 ברבים, גם כי העד השני לא העיד כלום ועדותו הוא עד
 מפי עד ומוכחש מן העד שתלה קללתו ורבים עמו מ"מ
 ראוי לעונש גדול מלבד החרם ר"ת וחכמים שאחריו אשר
 ללכדו בו סג"ל. וכמהים יהיו עושיהם וכוזריהן ומוצטח
 אני בהש"י שיתן לחיש כפי פעלו ויראה בעלבון החורה
 וחכמים ולא ישהא לאונאותיה של החכם הישים הגאון מהר"ר
 איזיק עם העלמה אשר ראו העמאים לעגנה אף כי היא בת
 גדולים ועשירי ארץ מ"מ ברית כרותה אפילו לאלמנה
 וליתום של מלך וכ"ס כבוד החורה שלא חשו על גזירת ר"ת
 וכבוד החכם בעל המסדר את הגט וקדושים שעמו ובפרט
 מהמגרש סג"ל ועוריו. ובפרט האיש נתן שט"ן אשר יורד
 וגונב עולם ומטטין כתב לק"ק פוזנא על החכם מהר"ר א'
 איך שמינות נזרקה בו לעת זקנתו ראו איך החליף פניו
 לדבר על זקן וחכם ובר אוריין ובר אבהן דברים כאלה ולא
 למד מההוא לורבא מרבנן דידהו ר' יהודה (דוסו) על דמי
 שומענים ואפ"ה נהג בו כבוד כ"ס שלא היה לנתן שטן
 להקל בכבוד החכם מכה שידוכו על רוע מפעליו אשר גנב
 וגזל זה כמה שנים ויודוהו על זה כל חכמי איטליא ורוסיא
 כאשר הוא מפורסם לכל ועתה מוסיף חטא על פשע לומר
 על זקן כשוא פנים שמינות נזרקה בו חלילה ולכן ראוי לכל
 ירא חלקים לנקים נקמת השם מהנקיבים סג"ל וידי תהיה
 גם בראשונה להסכים על כל החרמות שהטילו עליהם בראש,
 הגאון מהר"ר איזיק גינלבורק ומהר"ר גוטליב והגאון הגדול
 מהר"ר לייזר מפראג עם חביריו אשר שמה והגאון מהר"ר
 ישראל בן הגאון והקדוש מהר"ר שכנא ז"ל עם הגאון מהר"ר
 יצחק לאלל יל"ו אשר הוא בלאדמר עם שאר החכמים שהסכימו
 על הדבר ויד כל החכמים אשר נגע יראת חלקים בלבם תהיו
 גם באחרונה וכל העם ישמעו וייראו :
 על דבר הסגונה. אשר ראו הפוחזים לעגנה. בקהלם
 ובסודם. ולא עלה בידם. כי הוור מגן בעדה.
 להעמידה על כבודה. וזאת תהיה לה לעדה, לאחרית והקום.

שאלות ותשובות הרמ"א צ"א

סיחה לריכה גט בני מכה סלעז, דזה אינו כלום דא"כ לא
 לכתמיט בתלמוד ובכוס פוסק לומר דאם בא בעל ומערער
 שיש לחוש לטרטורו ואדרבא כל הפוסקים כתבו סתם
 שתנשא לכתחילה ולא מסמינן ליה לבעל, ותו דמאחר דלא
 נפסל כ"ע בערעורו דבעל אלא דחשבו שיאמינו ללעז סבעל
 כדפי' ר"י מה לי קודם נישואין או אחר נישואין דמ"מ מידי
 ריבון לא ילאנו וכו' דא"כ בחד נמי מאחר שנשאת אין לחוש
 מאחר דאינו אלא ריבון בעלמא כדפי' ר"י ומה לי חד ומה
 לי תרי מאחר דבשתיים אינו אלא ריבון בעלמא ותו דא"כ
 לא הוי פריך מידי בגמרא האי קולא חומרא הוא וכו' דהא
 עיקר התקנה היתה משום עגונא הקילו בה רבנן א"כ מאי
 פריך חומרא הוא לאחר שתינשא דמ"מ משום עגונא הקילו
 בה רבנן אף אם ירננו עליה אחר הנישואין ולא חשו רבנן
 והקילו בו רבנן משום עיגון כמו שהקילו בעיקר הדבר
 להחמין לעד אחד אלא על כרחק מיירי בערעור דקודם
 הנישואין ולהכי פריך שפיר האי קולא חומרא היא והסייה
 יותר מטעונת דבחד יבוא בעל ויערער בלעז ולא תינשא
 בשביל זס אבל בתרי אין לעז מועיל ואין כאן אפילו לעז
 בעלמא מאחר דתרי הם ותרי כמאה וחצרך חברה אית ליה
 ונשמע הדבר כדאמרינן א"כ הדרא קושיא לדוכתה על
 מעשה דר"ת :

תו דגרסינן (שם) המביא גט בא"י אינו לריך שיאמר בפני
 נכתב וכו' ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמו
 אמרינן בגמרא ערעור בכמה אילימא חד והאמר ר' יוחנן אין
 ערעור פחות משנים ואלא ערעור תרי תרי ותרי נינהו מאי
 חזית דסמכת אחני סמוך אחני אלא ערעור דבעל והשתא
 אמאי לא פריך דמ"מ יוליא הבעל לעז על הגט ויעביר
 קול במחנה וירננו אחר הגט כדפריך גבי גט הכא מח"ל
 לפי' ר"י דלעיל. ואין לומר דגם הסם לא הועילו קיום העדים
 רק לאחר שנשאת אבל לא קודם לכן דזס רחוק מן הדעת
 דהנא דיתקיים בחותמו סתם התיקון המועיל בכל הכערות
 שבעולם וכאן לא יסגי אלא דוקא אחר הנישואין ואדרבא
 בכמה דברים הקילו בגיטין יותר מבשאר שטרות כמבואר
 שם בפרק סתוא ותו דאי אפשר להעמיד הסוגיא בערעורו
 דבעל אחר שנשאת. מהא דגרסינן פ"ב דכתובות (דף כ"ב)
 אמר ר' יוחנן שנים אומרים מה ושנים אומרים לה מה הרי זו
 לא תינשא ואם נשאת לא תלא שנים אומרים והגרשה ושנים
 אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת תלא ופריך
 הסם מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי תרגמא בעד א' אומר
 מה דתימנוכו רבנן כתרי וכדעולא דאמר עולא כל מקום
 שחאמינו חכמים עד אחד הרי כאן ב' והאי דקאמר לא מת
 ה"ל חד ואין דבריו של א' במקום שנים אי הכי אפי' לכתחילה
 נמי משום דרב אסי דאמר רב אסי הסר ממך עקבות פה ולזות
 שפתים הרחק ממך סיפא עד אחד אומר נהגרשה ועד אחד
 אומר לא נתגרשה תרווייהו בא"א מסבדי והאי דקאמר
 נתגרשה ה"ל חד ואין דבריו במקום שנים וכו' עד רב אסי
 אומר כגון דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו נתגרשה מיתה
 ליכא לברורי גירושין איכא לברורי דאמרינן לה אם איתא
 דהכי הוי אחוי גיטך עכ"ל בגמרא. ובתבו הרי"ף ובר"ה"ש
 ושמעין מהא דרב אסי דהיכא דמסבדי לאחר זמן ל"ש מיתה
 ול"ש גירושין היכא דקא מכחשי אהדדי לא תינשא לכתחילה
 ואם נישאת לא הלא וק"ל כרב אסי דבוא בתראה וכו'.
 והשתא יש לדקדק דסוגייתו מיירי קודם שנישאת דאי לאחר
 שנישאת מאי פריך אילימא תרי ותרי נינהו כתיב חזית דסמכת
 אחני סמוך אחני דהא ק"ל כרב אסי דפסק דבתרי ותרי
 לא תלא אם נשאת במקום דליכא לברורי כמו כאן דנתקיים
 בחותמו ותרי אמרי' דמזויף הוא וליכא לברורי ומאי קאמר
 מאי חזית דודאי הראב"ם עדיפי דאם נשאת לא הלא
 וא"ל דלעז בעלמא פריך דמ"מ מאחר שכוח הרי ותרי איכא
 לעז, דזה אינו דא"כ מאי פריך ברישא אילימא ערעור דחד

הא ר' יוחנן אמר אין ערעור פחות משנים דהא דר' יוחנן
 לאו לענין לעז בעלמא קאמר רק לענין דינא כדמוכח פרק
 ב' דכתובות גבי דינא דמעלין ע"פ עד אחד ליוחסין ובעד
 אחד היכא לעז כדמוכח כהיא דאביי דלעיל דלא תינשא
 משום לזות שפתים אלא ע"כ דגבי מביא גט בא"י לא פריך
 דהוי ביה משום לעז וא"כ הא דפריך תרי ותרי נינהו נמי
 מדינא פריך וא"כ ע"כ מיירי קודם שנשאת ואפ"ה לא חשבו
 לערעורו דבעל במקום שנים אפילו ללעז בעלמא והתירו
 לינשא ולא החמירו כלל ודלא כמעשה דר"ת שכתב דאפילו
 לא ימלא חמת יש לחוש לקלא דקודם נישואין וכן יש להוכיח
 מסוגיא דכתובות שהבאתי דגם תחילת הסוגיא דגיטין לא
 מיירי רק קודם שנשאת ולא אחר שנשאת דהא קאמר הסם
 אביי דלא תינשא לכתחילה בעד אחד משום דרב אסי דאמר
 הסר ממך עקבות וכו' ואפ"ה אם נשאת לא הלא דלא חשבו
 לריבון לאחר שנשאת וא"כ אי סוגייתו מיירי לאחר שנשאת
 לא הוי פריך מידי אלא בעל ומערער ופסיל ליה לפירוש
 תוס' דאינו אלא ריבון בעלמא אלא ע"כ מיירי קודם שנשאת
 ואפ"ה בתרי לא חשבו ללעז של בעל דאפילו לעז בעלמא
 ליכא וא"כ קשיא לן עובדא דר"ת. ותו יש להוכיח דלא כותים
 לפי פשוטו של מעשה מהא דאמרינן פרק כמגרש (דף פ"ה)
 ולא לכתוב אגרא וכו' וכן הרבה וכתב שם הר"ם וסר"ן
 בשם בעל העיטור ורב האי גאון דאין לחוש אלא בדכתב
 בעל הגט וא"ל דכיון דהכשילה וכו' ולפי עובדא דר"ת הלא
 כל בעל יכול להכיל מוס בגט בלא קלקולים אלו אלא ש"מ
 דאין לחוש : ותו מהא דאמרינן סוף גיטין (דף פ"ח) לענין
 קלא ילא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשה הרי
 הרי זו מגורשת ואמרינן שם בגמרא (דף פ"ט) אמר רב
 בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא ששמו קול הכרה אלא כדי
 שיבו נרות דולקות וכו' עד א"ר אבהו א"ר הונא אמר רב
 לא ששמו קול הכרה אלא כדי שיאמרו פלוני מבינן שמוע
 מפלוני כו' ובדקין והולכין עד שמגיעין לדבר הכרור וכו'.
 וכתב שם הר"ם דבעינן תרי מתרי ומוכח לה הסם מן
 הסוגיא וכתב עוד דאין חילוק בין קול מקודשת או מגורשת
 דבתרווייהו בעינן קול ברור ופליגי הסם בגמרא א"כ אי
 מצטלין קלא וכו' ואפילו למ"ד לא מצטלין היינו ברור
 דמקרי קול אבל בקול הכרה בעלמא לכ"ע לא חיישינן וא"כ
 קשיא לן עובדא דר"ת, דאין לחלק ולומר הא דבעינן קול
 ברור היינו דוקא להוליא מן החזקה והקול הוא נגד החזקה
 כמו מקודשת דהוה בחזקה פנויה או מגורשת דהוה בחזקה
 אבהו היס אבל בקול הכרה בא להעמיד על החזקה אפילו
 לעז בעלמא מהני, דזה אינו דמאחר דמיד דנתגרשה היא
 בחזקה פנויה ובקול בא נגד החזקה דאל"כ לא היה מביא
 ר"ת לדבריו ראיה מן הגמרא לענין מטעם שלו לענין שאינה
 לריכה להמתין ג' חדשים לאחר הגט כהני כדאיתא בתוס'
 ובאשר"י ובפוסקים הג"ל אלא ודאי דאין לחלק בין קול
 לקול ויותר רבינו יעקב הם לבדו בלא ראיה לנגד כל
 הדעות לפי המעשה שלו אם נדרשהו כפי מה שעולה על
 הדעת תחילה : אבל אני אומר כי זהו שלם על שלם כי כמו
 שהקשיתי לשאלו ג' המיכות על ר"ת כן יש ליישב בשלכס
 פנים וכולן המתיים. ואומר דבאמי הסם במעשה דר"ת
 דהאמת כן היה שיהי נכתב רי"ש בגט ולזה הלריך ר"ת
 גט אחר כאשר הכרש וזה הדבר מוכרח מלשון הג"כ הדיא
 דקאמר וכפס ר"ת את הנחור לתת גט כשר דכל קלא
 דקמיה נישואין יש לחוש אפילו ידוע בלא ימלא חמת אבל
 הנוב והמטיב לבעל לאו קלא הוא דפסקין כאביי ור"ה
 ר"ת וכו'. וכשתא יש לדקדק כי מה ענין דין הנוב והמטיב
 שהוא גילוי דעת בגטין שהלכה בזה כאביי לענין קלא אלא
 ע"כ דה"ק אם ילא הקול בהגט פכול משום דגילה דעת
 בגט ואמר הנוב והמטיב לאו קלא הוא מאחר שהלכה כאביי
 א"כ הו"ל קול וכו' עמו דאמרינן ביה דלא הוי קלא

שקר מצטלין הקול וכחז ג"כ אח"כ דין דאס לא נתחמת
הקול מגרש ראשון ונושא שני אלא ע"כ דים לחלק בין נמלא
הקול שקר בין לא נתחמת דכיונו לא ימלא חמת אלא נשאר
חמיד על הספק ולכן כתב ר"ת דאף אם לא ימלא חמת
רק נשאת חמיד בספק חיישין אבל כנתיפריסם השקר ודאי
ליכא למיחש ולא מקרי קול רק שמך דופי ומינות מן המולאו
וכל העוזרים אליו שאין יראה אלהים נגד עיניהם. סוף דבר
אני עדין במקומי עומד לגזור גזירתי הג"ל :

צב משמעות הש"ל שכתב מהגה בלשון נחתי לפלוגי

כך וכך ואחריו לפלוגי כך וכך ואחריו
לעניינים כך וכך ולעניי ח"י כך וכך וכו', ועז קאי (ואם ח"ו יתן
ר' יצחק הג"ל כתף סודרת לבטל דבר ח' סן כולו סן מקלחו
אזי יחול עליו גידוי חרס שמתא ויחא מסולק מכל ירושה
דודו ר' יצחק הג"ל ולא יקח מעצובן דודו הג"ל אפי' פרוטה
אלא על הכל הוא עומד ומוחל ופוער מצטטין ויחא מסולק
מכל ירושה עצובן דודו הג"ל נעשה היום וכו'. זכו נוסח
השטר שהגיע לידי ויחא חתום בעדים שנים בהספק דרבין
שהיה הועתק אות בלתי מן הנוף הכתב בלוחה וקבל עליו לשומרה
הג"ל היה כתוב יוס ה' כ"ג בתודע כסליו ש"ך לפ"ק).
הנראה מאחר שהתורה פירש בלוחה וקבל עליו לשומרה
לא יוכל לחזור בו דכיו כאלו נדר מעות לעניינים דימחייב
בדיבורו וכן כתב המרדכי ס"פ הזהב מתשובת מוכר"ס
בהדיא וכמו שנתבאר באריכות בדברי הראשונים שכתבתי
בענין זה כל שכן שקבל עליו בעונשים חמורים שזכרין אותו
לקיים מה שקבל עליו והוא פשוט אינו לריך לראיה אף
אם לא באו עדין הנכסים ליד היורש והוא דשלב"ל מ"מ חל
השבוטה עליהם ולריך לקיימה כמו שהאריך בו הריב"ש
בהשבוטתו סי' שכ"ד ובכ"ח ושל"ם ואף אם היה קלח
לפקפק בדבר זה מ"מ אינו רואה מהוך לשון בלוחה שמתנות
אלו קיימות מלד אחד וזה כי לא נתן מהנה לפני העדים
הג"ל אלא הודה לפניהם שכבר נתן מהנות אלו וזכו לבין
נחתי שכתב בכל המתנות ולא כתב אני נתן בלשון מתנה
אלא נחתי והיו לשון הודאה ומהני אף בלא קנין. וראיה מהא
דחיתה פרק השולח ת"ר האומר נחתי שדה פלוני לפלוני
נתינה הרי היה שלו וכו' עד ח"ר יוחנן וכולן בשטר ופירש"י
שכתב ח' מלשונות אלו בשטר ומסרו לו אבל באמירה בעלמא
לא ואמרינן אח"כ האומר נחתי שדה זו לפלוני והוא אומר
לא נתן לי חיישין שמה זיכה לו ע"י אחר, ופירש"י שם
דחיישין שמה זיכה לו בשטר ע"י אחר וא"ל זכי בו לפלוני
זכות הוא לו וזכין לו לאדם בלא בפניו עכ"ל. ש"מ דבאומר
נחתי ח"ע"ג דהמקבל אומר לא נתן לי הוי מתנה דחיישין
שמה זיכה ע"י אחר וכתבו שם הסוס' האי חיישין הוי ודאי
כמו חיישין שמה בני מילין כתבו וכן כתב הרמ"א ש"ח"כ
ס"ה בנדון דידן מאחר שהמר נתיני בודאי נתן לו והוי מתנה
וא"ל ח"כ ברישא אמאי קאמר ר' יוחנן וכולן בשטר משמע
דבלא שטר לא הוי מתנה מטעם הודאה, נראה דהתם מייירי
דידעין או שהמקבל הודה שלא נתן לו תחילה אלא שבלשון
זה מקנה לו ודומיא דסיפא דקתני אהנוו ר"מ אומר קנה
וכו' ולכן צעיק שטר אבל בדלא ידעין ודאי מהני נחתי
מטעם הודאה וכן פי' הר"ן בהדיא פרק השולח. וראיה נמי
מהא דחיתה צעור ח"מ סי' ס' בשם הראב"ד כי האומר
נחתי לפלוני כך וכך הודאה היא ולא הקנאה ומי שהודה
על עצמו שנתן אין בודקין אחריו היאך נתן ויש לנו להעמיד
השטר בחזקתו ולומר שזיכה לו ע"י אחר וכו' הרי לך בהדיא
דלשון נתינה מהני אף בצריח בלא קנין. ונראה משום דס"ל
לבעל הבער דכן הוא דעת הרא"ש וא"ע"פ שאין דברי הרא"ש
שמביא שם מוכרחים בן מ"מ נראה משם דעתו מסכמת
לזה וא"כ לדברי הראב"ד פשיטא דלשון נחתי שכתב הויח
לשון המועיל מטעם הודאה אלא אפי' לדברי חסובת הרי"ף
דמייתי ליה התם דכתב ראובן כוליא שטר על שצעון שכתוב

וא"כ יש להקשות מ"ם רישא ומ"ם סיפא דאס חוששין לקול
ח"ע"פ שידוע בלא ימלא חמת כ"ם דכיה לנו לחוש לקול
שחמרו ביה דגילוי דעת בניטין דים מ"ד שאומר שהוא
פסול וא"ע"ג דל"ו הוא כהלכתא מ"מ לא גרע משקר גמור
אלא ע"כ אנו לריכוס לומר דר"ת לא כתב דחיישין לקלא
הקודם נישואין ח"ע"פ בלא ימלא חמת חיינו דוקא בקול
צדור כמו שהרז"ל סוף המגרש כגון שחמע פלוני מפלוני
וכו' ובקול כזה חיישין ח"ע"ג דידוע בלא ימלא חמת דס"ל
לר"ת דלא מצטלין קלא ח"ע"ג דמתברר האמת אחר כך
וכנהרדעא דלא מצטלין קלא כדחיתה פרק המגרש וסר"ן
והמ"מ כתבו בן ח"ע"ג שהוא נגד דעת מוכר"ס וכו"ה"ש
וסר"ן דפקקו דמצטלין קלא מ"מ דעת ר"ת הכי ולכן כתב
אח"כ דאס ילא הקול בתחילה שאמר הפיב והמטיב לאו קלא
הוא דהוי קול ושוברו עמו. ומעתה מה שכתב שר"ת כפה
להבחר שאמר שהיה רי"ש בנט במלת כדת חיינו משום שהיה
הדבר כן בנמלא חמת הוי בן ומ"מ לא היה רק קול בעלמא
וסגט כבר היה בלא זה דהא עיקר מה שכתבין כדת מהם
בנט הוא משום דאין למדין משיטת אחרונה כדחיתה בתוס'
ובמרדכי ובאשר"י ריש פרק גט פשוט וכן הוא הסכמת כל
הפוסקים וסר"ן פ"ק דגיטין האריך בו וכתב דאס לא כתבו
כלל סגט כבר (ולא) דאין למדין משיטת אחרונה, וכן הוא
הסכמת רוב הפוסקים לענין שטרות ואף לכ"ע הפוסקין אס
לא החזיר בשיטת אחרונה מ"מ אין השינוי פוסל בו כמ"ס
הריב"ש סי' ר"ה לענין שינויין שנגט ע"ש וכן היה הסכמת
רוב הפוסקים דאין שינוי פוסל במקום שאילו לא נכתב כלל
כבר וא"כ בנדון דר"ת בודאי סגט לא היה נפסל בו אף
אם היה האמת שכתב רי"ש במקום דל"ת וכו' שנוי וכ"ס
ד"ל דאין זה שינוי דמלת כדת משתמע ללשון כריתות והוי
משמעותו כמו מלת כדת אלא ששינה קלח מלשון נוסח סגט.
ולכן קאמר דח"ע"ג שלפי האמת סגט כבר מ"מ מהאחר
בבעיני הכריתות. היה בו חשש פסול לריכוס גט כמו דחיישי'
לקול גמור ח"ע"ג דנמלא שאינו חמת מחמירין משום העברת
קול ולא מצטלין ליה ואיכא למיחש דלמא איכא דשמע ליה
בקול ולא שמע ליה בניטול גם כאן יש לחוש דאיכא דשמע ליה
דנמלא עשות סגט ולא ידע החילוק בין טופס לתורף ויבוא
לכשיר במקום הססול ולזה הכריכו גט בני אצל לא עלם
על דעת ר"ת להלריך גט במקום שקר מפורסם שאין לו
רגלים במקום בלא הקול ושוברו עמו כי זהו קול שאין בו
ממש, ופשוט הוא בעיני שהאמת כן הוא כדברי ר"ת בלא
לבושים עושה ח"ו ומ"מ הכתוב עוד הירואים אחרים על
דבריו ח"ע"פ שדרך הג"ל נראה בעיני כהמת: השני דאפשר
דאף צמעבה דר"ת דהכוא בחור היה קול צדור תרי מהרי
הלא בלאחר חקירות ב"ד נודע כדבר שרקול יולא מן הבחור
ולכן כתב דאף בלא ימלא חמת לא מצטלין קלא וחיישין
ליה כנהרדעי ח"ע"פ שידוע שהגט כבר אצל במקום דנית
נמשות בקול ומיד בלא נראה שוברו עמו ושהוא שקר מפורסם
ודאי לא חיישין: השלישית דים לחלק בין לא מלא הקול
חמת ר"ל בלא יתברר אמיתתו לעולם ובין נודע שהוא שקר.
זה מוכרח מהא דחיתה בגמרא סוף המגרש (דף פ"ט) ח"ל
אביי לרב יוסף מצטלין קלא או לא מצטלין קלא כו' עד
ח"ל אחרותא נינהו בכורה מצטלין קלא כנהרדעא לא
מצטלין קלא ואמרינן התם בגמרא ילא עליה קול מראבון
ובא אחר וקידשה קידושי סורה מהו בלא נכו וכו' עד אי
איגלאי מילתא דקידושי קמא מעליה נינהו לא לריכוס גט משני
וכו' עד לא מלאו הדבר על צוריו מהו אמר רב הונא מגרש
ראבון וכו'. והשתא יש לדקדק דאס לא נמלא הדבר על צוריו
חמאי לא מצטלין הקול, וא"ל דבגמרא קאי אליבא דמ"ד
דס"ל כנהרדעי דלא מצטלין קלא וכדחיתה התם מ"מ הרא"ש
דפקקו דמצטלין קלא למה הביא האי דלא מלא הדבר על
צוריו וכן צעור ח"ע"פ סי' מ"ו פסק דאס נחברר הקול שהוא

שאלות ותשובות הרמ"א צב

בו מחמת שנתתי לו מאה זכובים ושיעבדתי לו כל נכסי
 צאלו המאה זכובים שיגבש אותן מהם וטען שמעון שבטעם
 שכתבו על עלמו לא הוי בידו והין אדם מקנה דבשלב"ל וכו'
 עד על התובע להביא ראיה וכו' והראב"ד כתב ע"ז שלא
 נראה לו תשובת הרב כי האומר נתתי וכו' נראה משם דדעת
 הרי"ף דלשון נתתי לא מהני וכתב שם הרב בעל ז"י שכן
 דעת הרמב"ם והרמב"ן והע"ג דהין דבריו מוכרחים במ"ס
 שדעת הרמב"ם פכ"ב מהלכות מכירה כדברי הרי"ף שהרי
 הרמב"ם לא דבר כלל מלשון נתתי שהוא עיקר טעמו של
 הראב"ד ולזה לא השיג הראב"ד על דברי הרמב"ם כדרכו
 בכל מקום כי גם הראב"ד מודה לדברי הרמב"ם שאין אדם
 יכול להקנות דבר שאינו ברשותו אלא שם"ל דלשון נתתי הוי
 הודאה ומטעם זה מסולק ג"כ מה שכתב ז"י שם שהראב"ד
 הסכים לדברי הרי"ף בתשובה דאם לא הוי ברשותו לא
 עשה ולא כלום וכו' כי בכל זה לא נחלק אדם מעולם ולא
 נשאר אלא הרי"ף לבדו שחולק עם הראב"ד לבדו לפי משמעות
 דברי רבינו בעל הטור ובהג"ה מיימוני פכ"ב מהלכות מכירה
 בתשובת רב פלגוי גאון כדברי הרי"ף וה"כ הוי אפשר
 לומר דגם לשון נתתי אינו מועיל כאן, אך אם נדקדק נראה
 דבגדון דידן כ"ע מודו וזה כי נראה מהתשובה הרי"ף ג"כ
 שהביאה בעל השיעור שיעקר דברי הרי"ף לא קאי אנתתי
 דלא הוי הודאה אלא מטעם אחר והע"ג שספר בעל השיעור
 אינו בידי ולא זכיתי לראות בו תשובת הרי"ף בעלמו ולשונו
 מ"מ ה"ה כתובה על הסד הישר בסוף ספר משפטים בתשובה
 וז"ל שם בתשובה דרב הלפסי, מה שאמר נתתי לך כך וכך
 בקנין ובתנאי לך שיעבוד על כל נכסי שתגבש מסן הלו'
 הסובים שאין המתנה כלום דהין מוטב נקנה בחליפין
 ושיעבוד אינו מועיל ומייתי ראיה מהסיה המתה דפ"ק
 דקידושין דאמר מנה אין כאן משכון אין כאן וכו' עד ומכתב
 דלא דמי דהם האמה והאמתה דוקא דנקיין ככסף והתם
 ליכא כסף וכו' כסף שיהא הקנין קיים אבל אומר לחצירו
 מאתים זוז אני נותן לך במתנה וסילך משכון יחזיק במשכון
 וכו' והאריך שם בתשובת השיעור וכל משכון ומתן דכס אינו
 אלא על כשעבוד אי מהני אבל כלבון נתתי לא יחלוק שום
 אדם דלא הוי הודאה אלא דברי"ף ס"ל דהע"ג דאמר נתתי
 כך וכך זכובים ובתנאי לך שיעבוד וכו' לא הוי מתנה משום
 דעיקר המתנה כלבון זה הוא השיעבוד כלבון נתתי באמר
 הע"ג דהוי הודאה מכל מקום לא מהני מבוס הרי ע"מי.
 חדא דדילמא נתתי וכבר קבלם קאמר, ועוד דחייבינן למנה
 קבור כדאמרין סוף פ"ק דגיטין אמר רבי ש"מ האומר תנו
 מנכסי מנה לפלוני אמר זה נותנים לו לא אמר זה אין
 נותנים לו הייבינן למנה קבור והע"ג דמסקינן ההם והלכתה
 לקבורה לא הייבינן נראה דהיינו דוקא כשאמר תנו ומטעם
 שכתבו שם ההוס' דכיון שזו לתת לו משלו רוצה שיתנו לו
 מ"מ אבל אם אמר נתתי מנה לפלוני דלמא מנה קבור קאמר
 או דחייבינן במא זיכה לו ביד האחרים והיינו דוגמת מנה
 קבור. ולכן ס"ל לרי"ף ז"ל דמאחר דלכין נתתי לחוד אינו
 מהני עיקר המתנה אינה אלא כשעבוד טעם על נכסיו
 ומאחר שהמתן אינו צעין מנה אין כאן משכון אין כאן אבל
 נתתי לעולם הוי לשון הודאה והראב"ד פליג עליו אף בזו
 וס"ל מאחר שהודה שנתן אמרין דנתן לו באופן המועיל
 ומהני וה"כ בגדון דידן דפי' לבון נתתי דקאמר שר"ל מאלו
 המעות שהיו מופקדים ודאי אמרין דמהני הודאתו וסקנן לו
 באופן המועיל והע"ג דהין מטב נקנה בחליפין כדאיתא פרק
 הזהב ואמרין פ' מי שמת ש"מ שאמר הלואתי לפלוני ואקשינן
 התם וסא ליתא צבריה וכו' וגדון דידן הלוואה הוא ביד הלוה
 מ"מ י"ל סקנן לו באופן המועיל דהיינו בקנין אגב ולא מצטיא
 לדעת הרא"ש וכייעתו דכותבין הרבאם חנילוה וס"ה דנקיין
 באגב כמו שמשמע מדברי ח"מ ס"ס ר"ג ד"ל דנתן באגב אלא
 אפי' לדברי הרמב"ם דס"ל פ"ו מהלכות מלוה דלא מהני אגב

בכלואה וכתב שם הרמ"א שחול דעת הרמב"ן והראב"ד,
 מ"מ י"ל דלמא נתן לו בדרך ששיעבד לו נכסיו או שיעבד
 פלמו דלא מועיל להסתייב כמו שכתבו ההוספות והרא"ש
 ריש פ' הע"ג וכתב הרמ"א ס' ור"ל וכתבו סב"י דאף
 הרי"ף מודה בזו דמהני אם כן נראה דבגדון דידן לכ"ע
 נתתי הוי לשון הודאה ומועיל. ועוד אפשר לומר דטעם
 תשובת הרי"ף דלא מהני נתתי הוא מטעם שכתב הרמב"ד
 שהביא ז"י (בח"מ סי' ס') וז"ל גם מה שטען שאין במשמעות
 לשון נתתי אלא שנתן כבר בודאי כי לשון נתתי שני לשונות
 משמע לשיעור ולהבא וכו' עד שהרי אמרו בפ' השולח האומר
 נתתי שדה פלונית לפלוני וכו' הרי היא שלו ה"ר יוחנן
 וכולן בשטר מפני שאינו לבון הודאה שאלו בהודאה בלא
 שטר נמי קנה אלא מפני שהוא לשון מהנה להבא לריך שטר
 וכן פירשה הרמב"ן והרא"ש והשתא לבון שטר מוכיח
 שהוא להבא שהרי הודא בשטר כתיבה שהיה האמות בידו
 ואם כבר נתן לו היתך הוא אומר כן. (וה"כ גם נזכר לומר
 בגדון שכתב עליו הרי"ף דטעמו משמע הכי וכדברי
 הריטב"א, אבל בגדון דידן שאפשר לומר שגבר סילק ידו
 מאלו המעות ודאי המתנה קיימת). ומ"מ יש לדקדק אדברי
 הרמב"ן והרא"ש שכתב הריטב"א בשמייכו שלכך לריך שטר
 דלא הוי הודאה דאם כן בשיפא הוא אומר נתתי והוא
 אומר לא נתתי לי חייבינן שמה זיכה לו על ידי אחר והוי
 מתנה ואמאי הא לא הוי הודאה, דה"ל דגם כאן מיירי
 בשטר דה"כ עכשיו הוא נותנו לו דהא מהני לבון נתתי
 בשטר כדאמרין בריבא, מיכו י"ל דס"ל דלכון חייבינן אינו
 לבון ודאי אלא חששא בעלמא קאמר. א"כ לעולם מיירי
 בשיפא שכתב לו כן בשטר אלא שלא מכרו לו ולכן חייבינן
 במא זיכה לו ע"י אחר שטר הכוח ולא מטעם הודאה,
 וה"כ לפי זה אפשר דלשון נתתי לא מהני לפי הרמב"ן
 והרא"ש, מ"מ י"ל דאף לדידכו היינו דוקא כשנותן עוטר
 כך בריא אבל דהין נטען כך לא דהין חן טענין ליתמי
 מילתא דלא שכיחא כמו שכתבו ההוס' והרא"ש פ' הכותב'
 ולכן נראה דהוי מתנה גמורה והע"ג דכתב בתחילת הלוואה
 סני נותן דנכסא דנכסיו נותן לו נראה דמ"מ חליפין בטר
 לבון נתתי דהוא החרון בשטר כדתנן פ' גט פשוט מלמטה
 מהתים מלמעלה מנה מהתים מלמעלה מנה מלמעלה כו'
 ככל כולך אחר התחון ה"כ למס כותבין העלוין וכו', ה"כ
 גם כאן כולבין אחר גשון האחרון והוא לבון נתתי. ומעשה
 נחבד דמתנה היתה קיימת אך יש לספק מאחר שאמר
 נכסי אחרי שבה"י והאחריו לעניי בהרץ ולומדיכ אם מהני
 אחר פטור הירוש' ד"ל בה דירושה אין לה הפסק מדגרסינן
 פ' יש נוהלין בלא רב אחא בריה דרב הויא לדברי ר' יוחנן
 בן ברוקה נכסי לך והאריך לפלוני וראשון רהוי ליורשו אין
 לבני צמקוס רגבון כלום באין זה לבון מהנה אלא לשון
 ירושה וירוש' אין לה הפסק והנן התם איש פלוני ירשני
 צמקוס ב"ז צתי הירשני צמקוס בן לא אמר כלום ר' יוחנן
 בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו
 קיימים ועל מי שאין רהוי ליורשו אין דבריו קיימים ופסקינן
 ההם סלכס כר' יוחנן בן ברוקה וכו' דבלח רב אחא ג"כ
 כלכתה דקא מקשי מיניה ההם צגמ' וכן פסקו כל הפוסקים
 מ"מ נראה דבגדון דידן זכו צסן העניים מדכתב הרמב"ם
 וז"ל פ"ב מהלכות זכייס שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני
 ואחריו לפלוני אין לפני הלא מה ששייר ראשון ואם הוי
 הראשון רהוי ליורשו כגון שהיה בן בכלל הצנים אין לשני
 כלום בכל לשון מתנה ליורש הרי היא כלשון ירושה וירוש'ה
 אין לה הפסק והע"ג שאמר ואחריו לפלוני. אבל כבריא
 שנתן מתנה צריח על זה הדרך וכתב לזה נכסי לך ואחרך
 לפלוני אין לפני אלא מה ששייר ראשון בין שהיה ראשון
 ראוי ליורשו בין אין ראוי ליורשו עכ"ל. ומה שכתב הרמב"ם
 ז"ל דאף שנתן כלשון מהנה ה"ס אם הראשון ראוי ליורשו

אין

ירושלם. כרי דאם אמר לשון מתנה אע"ג דזכיר לשון ירושה
מסי ואמרין דמתנה קאמר כ"ס כשלא זכיר לשון ירושה
אלא לשון מתנה דאמרין דלשם מתנה נחטין מאחר דבשאר
דברים לשון מתנה ממש קאמר ונתן כולס תוך כדי דבור
כדמשמע מחוך הלוואה. ואע"ג דהריב"ש סי' קס"ח דחם
דאיה ז' לענין נדון כיוצא בנדון דידן כיינו למאי דס"ל
דהרמב"ם לא אול בחר דעת כנותן אבל אם נאמר דהרמב"ם
אול בחר הוכחה השער ודעת כנותן ודאי ראי' ברור' היא
ולכן מכל בני טעמי נראה דזכו בהן מקבלי מתנה אחריו
של יורש וכ"ס שכה עניים ואע"פ דלענין דין זה אין חילוק
בין הקדש להדיוט ואם כדאמרו ראו לירשו אין להקדש הבא
אחריו כלום כדאיתא בתשובות הרשב"א סי' תש"ד מ"מ
בזה יפה כח הקדש קל' דאמרין יותר דעת כנותן דלא
לירושלם כיון כנותן רק למתנה ממש דאיה לה הפסק לכ"ע
וזכו בהן העניים כמו שנתבאר: אך יש לדקדק מהא דאיתא
במרדכי תשובה מהר"ם וז"ל, בשאל לר"ם ראוין נשא חשם
ולא בית מצעל וסבית נתון לבעלה מאביו במתנה ושאר
נכסיו חלק לתתיו כשהיה ש"מ ועתה הוליו חתניו שטר
שחמיסם לא נתן סבית לבנו רק בתנאי אם יהיה לבנו זרע
ואם לא תשוב הירושלם לבנותיו וכשיב וכו' עד ירושה אין
לה הפסק ולא פסק כח הדין וכל הבאים מכחו מהני נכסיו
ומשום דאמר בהדיא פלוני בני יעול בית זה ליכא למימר
דסורע כחו מאילו אמר בלשון ירושה או סתמא נכסי לך
דאיכא לפרושי בלשון ירושה דמסתמא לא נתכוין לעקור
ירושלם דאורייתא כיון דאילו לא אמר מידי נמי הוי ירית ליה
אלא ליפות כחו ואפילו לא חשבתן מידי יפוי כח בירושלם
ממתנה מ"מ לא גרע כחו דדל איכו ודל מתנה וזכר הדין
ממילא בירושלם דאורייתא בהוא ביתא וירושלם אין לה הפסק
ואע"ג דאיהו בעי לאפסוקי התורה אמרס אין לה הפסק
וכו' ח"כ ש"מ דס"ל לר"מ דנדבר ראויו לירושלם לירש אורי'
דאע"ג דנתן לו בלשון מתנה אש"ס אין לה הפסק מטעם
דודאי לא נתכוין לעקור ירושה דאורייתא או מטעם דל
איכו דל מתנה וכו'. וא"כ גם כאן היה לנו לומר דלכל
הפחות בחלק המגיע לירושלם שבה"י אין לו הפסק מטעם
שכתבו הר"ם בתשובה. וליכא להקשות דא"כ היכן מלינו
דמתנה לגבי יורש איה לה הפסק אפשר דוקא אם נתן
לו יותר מחלק ירושתו, אך כי דייקין ליתא להאי סברא דלא
קאמר מוהר"ם חלל במקום בן בין הבנות דליכא יורש חלל
כוח ומיעקרא נחלס דאורייתא לגמרי אם נתכוין לשם ירושה
ממש אבל כשנתקיים ירושה בשאר נכסים ליכא למימר הוי
מלחא ודמיה לפלוגתא דר' יוחנן בן ברוקה ות"ק דכתבינא
לעיל איש פלוני יירשני במקום בת בתי הירשני במקום בן
לא אמר ולא כלום ר' יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי
שראו לירשו דבריו קיימים ואיפסקא הלכתא התם כר'
יוחנן ב"ב ויעמא דמאחר דלא מיעקרא נחלס דאורייתא לגמרי
דבריו קיימים משא"כ כשאומר לאחר בין הבנות או לבת
בין הבנים וכדאמרין בכחובות לגבי כתובות בנין דכרין דאם
איכא מוהר דיגר דלא מיעקרא נחלס דאורייתא תקינו רבנן,
ובנדון דידן בלא מתנה זו היה מקויים ירושה דאורייתא
בשאר נכסים לגבי יורש השני. ואע"ג דאמר פרק יש נוהלין
אמר שמואל לרב יוסדס שינא לא תהה כד איצבורי אחסנתא
אפילו מבשר בישא לבשר טבא מ"מ אם עבד מהני ולא
מקרי מיעקרא נחלס דאורייתא דאי הוי מקרי מיעקרא נחלס
דאורייתא לא הוי דבריו קיימים מידי דהוי אלאומר בת בין
הבנים הירשני דלא אמר כלום, ולכן איני רואה שאף מוהר"ם
מודה בכאן בנדון דידן: אך יש לספק עדיין מאחר דאין
המעשה הוי הלוואה אלל הנפקד וסורס מחל לו אם מחילתו
מהני. מדגרסינן בכתובות פרק הכותב אמר שמואל סומא
ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל, וא"כ יש
לומר דהכותב נמחל אלל הנפקד אם היה נמכר וס"ס בכתובות

אין לה הפסק כחז שם סמ"מ שהוא הסכמת הגאונים ויש
מן האחרונים חולקים כשאמר בפירוש לשון מתנה לומר שיש
לה הפסק, עוד כתב שם הרמב"ם ש"מ שאמר נכסי לך
ואמרין לפלוני והיה הראשון ראוי לירשו ופירש ואמר לא מסוס
ירושלם אני נתן לך שאין לה הפסק אלא במתנה והרי
הפסקתיה סבני קונה מה ששייר ראשון לפיכך אם נתן
המעשה ע"י שליח או שאמר תנו שקל לבני ככל שבת ולא
משום ירושה אני נתן להם והנשאר מן הנכסים יהיה לפלוני
אין נתנין להם אלא שקל אע"פ שאינו מספיק להם עכ"ל.
ומסתמא נברר ענין נדון דידן לומר דכאן זכו בו העניים
במתנה זו אחרי מות היורש מהדא ותרי טעמים, ולא מצעיא
לדברי האחרונים שכתב סמ"מ שס"ל דלשון מתנה הוי לה
הפסק וכן נראה דעת מוהר"ם בתשובת המרדכי פ' יש נוהלין
דפשיטא דנדון דידן דזכיר בפירוש כמה פעמים לשון מתנה
ולא זכיר שום ירושה כלל דזכו בהן העניים דמתנה
הראשונה יש לה הפסק, אלא אפילו לדברי הגאונים והרמב"ם
ז"ל דס"ל דאף בלשון מתנה אין לה הפסק, וכן נראה
דעת הרי"ף והרא"ש דלא חלקו ע"מ כרי כתב הרמב"ם
דמתנה בריא איה לה הפסק, וכן כתב הרמב"ם בתשובותיו
סי' ע"ה והרשב"א סי' חלף ול"א וכבר ברירנא בפסקי
הראשון ובפסק הזה דלמתנה זו יש לה דין מתנת בריא,
וא"כ על כל פנים יש לה הפסק וזכו בה העניים אחריו
דירושלם. ועוד דמאחר שלא באו אלו המצות ליד היורש מעולם
רק היו ביד שליח פשיטא דאיה למתנה זו הפסק וכ"כ
הר"ן בהדיא והביאו ב"י (ח"מ סי' רמ"ח) ונראה דמוכרח
חלוק זה לדעת הגאונים והרמב"ם כמו שכתבו המ"מ והר"ן
דקשה לדברי הרמב"ם והגאונים דס"ל דלשון מתנה אין לה
הפסק מהא דאיתא בגמרא דקחני סהס האומר תנו שקל
לבני בבת וראוין ליתן להם סלע נתן להם סלע ואם חגר
אל תתנו להם אלא שקל הוה נתנין להם אלא שקל ואם אמר
אם מתו יירשו האחרים תחתיהן בין כך ובין כך אין נתנין
להם אלא שקל וא"כ לדברי הגאונים והרמב"ם אמאי לא
יתנו להם אלא שקל הלא ירושה אין לה הפסק אלא ע"כ
דין לחלק בין היה ביד שליח לאילו בא ליד היורש דאם היה
ביד שליח כמו בנדון דידן ודאי יש לה הפסק. וכן כתב
הרי"ף שזכו דעת הרמב"ם והגאונים וכ"כ הרשב"א בתשובה
סי' תש"ד, ואע"ג דהמ"מ כתב דהרמב"ם תירץ קושיא זו
בדרך אחר ולכן חילק בין אם נתן ואמר במתנה סהס או
פירש בהדיא במתנה ולא משום ירושה, נראה דע"כ הרמב"ם
ס"ל ג"כ חילוק זה וכן מוכרח מלשון הרמב"ם שכתב אם
נתן המעשה ע"י שליח או שאמר תנו שקל וכו' משמע דשליח
לאחר מהני אע"פ שלא פירש דאילו נתנו משום ירושה וזכו
שאר או שאמר הנו וכו' וכ"כ ב"י בהדיא, וס"ל להרמב"ם
דשני תירושים אמת לענין דינא, ולפי הנראה בתירוץ ששליח
שאני יותר הסוגיא מיושבת מבתירוף סבני בין פירש בפירוש
שלא נתנו משום ירושה דשליח סוכר בפירוש צברייתא מה
שאין כן בתירוף סבני שלא נזכר צברייתא שפירש שלא נתן
להם משום ירושה, ולכן כתב הריב"ש סי' קס"ז שאין תירוט
של הרמב"ם ברור והראב"ד והרשב"א לית להו אלא שיש
לומר מה שהקשיתי דכל האומר תנו שקל כל שבת כאלו פירש
בהדיא שאינו נתנו משום ירושה דהרי אין מדרך ירושה
להשתמש בכס"ג ליתן שקל בכל מצוה מה שא"כ במתנה
דיכול ליתן בכל תנאי שיראה, וא"כ בנדון דידן שנראה ג"כ
שלא כיון לשם ירושה דהרי כתב הרבה מתנות באותה
לוואה וכתב בזכרון נחתי לפלוני כך ולפלוני כך וכו' וכו' ג'
ודאי לשון מתנה הוא ולא לשון ירושה כדאיתא התם בהדיא
המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד וכו' עד
ואם אמר לשון ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחילה בין
צדוף משום מתנה דבריו קיימים, ומסקינן התם בגמרא
דאפי' נב' שדות ושמי בני אדם מהני לשון מתנה לגשו

שאלות ותשובות הרמ"א צב צו

כשנח כדאיתא בצבורות ופרק יש נוחלין, ולכן כל זמן שלא חלקו מקרי דבר שלא בא ברשותו ואין מחילתו כלום, וכן פ"י רש"ב"ס פרק יש נוחלין (ס"ס) דפשוט אין יכול למכור ולא ליתן במתנה חלק ירושתו קודם חלוקה וא"ע"ג דסתוספות וכו"ן דהו"ס ס"ס סברת רש"ב"ס וס"ל דיוכל למכור וליתן דמיד במיתת אביו וכה בחלק ירושה, וכן הוא גם משפטים בתשובת מיימוני נראה דהיינו בחלק דוקא ירושה העתידה לבא לידו כדמפרשי גם טעמא דמאחר בטול בראוי כצמחצק כאלו אחא לידו דמי אבל צב"ג דנכסים אלו לא יבואו לעולם לידו דהרי נתן לאחרים ודאי אין יכול למחול דאין לו שום זכות בו. הלא הפילו אם כבר חלקו ובה השטר לחלק יורש האחד נראה דאין יכול דהא אמרינן האחין שחלקו הוי כלקותה ומחזירי זה לזה ציובל, וא"כ אינו יכול למחול בלא יורש חבירו דהוי כליקח זכות היורש דאין יכול למחול דאל"כ הוי למנקט רבותא טפי ולומר אפי' לוקח מן היורש יכול למחול. ועוד דטעמא דמלתא דהמלוה יכול למחול מבוט דעיקר שיטתו דהשטר נשאר אללו ולא יוכל זה למכור כמו שפירשו הסו"ס פרק המוכר ופרק הכותב, וכן פירש רש"ב"ס פרק מי שמת ולכן ג"כ אינו יכול למכור לאחר זכותו שיש לו בו דמ"מ עיקר השיטתו נשאר אללו וזכותו שיש לו בו הוי דבר שאין בו ממש ולא חל בו קנין כדאיתא במיימוני פכ"ב מהלכות מכירה ומוכר משהר פוסקים. ומעתה שבתדר דאין היורש יכול למחול נגד יורש חבירו ממילא לא יוכל למחול נגד העניים שבאו אחר היורש דהא ח"כ אין היורש המוחל יורש ואחריו במקום יורש ק"י כדבריו לעיל דירושא זו יש לה הפסק. ולכן נראה דאין מלוה זו נפקעת ע"י מחילת היורש ואח"כ דהיא נמחלת מ"מ המוחל לריך לשלם עמ"ס סר"ש פרק הכותב וכן כתבו גם הסו"ס דהוי מוזיק צידים. ובזה לא אחריק כי כמדומה לי שאין במחילת היורש כלום: נאום משה איכרלש בקראקא :

בריה, וא"ע"ג דאמרינן פרק מי שמת מודה שמואל שאם נחמו במתנת ש"מ שאינו מחול, הלא פי"ס רש"ב"ס הטעם דדברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמי ואלימי ממתנת בריה עכ"ל. הרי דמתנת בריה דינה כמכירה שלו וכן הוא בח"מ סימן רנ"ג וכן מוכרח מדברי הסו"ס (ס"ס) והאשר"י פרק הכותב דאין לחלק בין מתנה למכירה וכתב בעל העיטור דאפילו מתנה דלא מלי מחיל לא מהני וכו', וא"כ לפי מה דנחבאר בדברי הראשונים דמתנה זו יש לה מתנת ברי ואלו מהני רק מטעם הודאה שכתב נתיב במתנת בריה א"כ נוכל לומר דירש יוכל למחול. אך כי דייקין בהאי מילתא אין יורש זה יוכל למחול מאחר דכבר נסתלק מנכסים אלו ונפלו לפני היורש שבא"י ואחריו לעניים, ונראה מהא דאיתא פ' הכותב ח"ל. בלא לבריה דר' חייא בר אבין תא ואימא לך מילתא מעלייתא דהוי אמר אבך הא דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזרו ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל במכנסת שט"ח לבעלה וחזרה ומחלתו אינו מחול מפני שידו כידה עכ"ל. והשתא יש לדקדק אמאי נקט ידו כידה דהוי דלא כהלכתא דהא אמרינן ס"ס בריש ס"פ נשואה אב"י אמר ידו כידה רבא אמר ידו עדיפי מידה למאי נפקא מינה לשומרת יבם וכו', וידוע דהלכה כר"ב [לגבי] אב"י חוץ מיע"ל קג"ס הלא דאיתא לאשמועינן דבמקום דהוי יד אחרים בשטר כמו יד היורש אינו יכול למחול וס"ד כגון שהלוקח הוא ג"כ יורש דלא ידו כיד היורש הנשאר אין היורש הנשאר יכול למחול אפילו חלקו מידי דהוי אהבה עם בעלה דאף אם ח"ל דאין ידו רק כידה אפ"ס אינה יכולה למחול, והשתא נדון זה דנתן מתנה זו ליורש שבא"י א"כ אין היורש הנשאר צדאן יוכל למחול אפילו חלקו דהא יד היורש השני כידו. ותו דהא פירשו הסו"ס ס"ס ופ"ק המוכר את הספינה על מה שהקשו שרלו להוכיח שמכירת שט"ח אינו דאורייתא מהא דגרסינן פרק מי שמת אמר ר"נ מתנת ש"מ מדרבנן ופריך ושאמר רב נחמן א"ע"ג דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וכו' נתנו במתנת ש"מ אינו יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דאינו יכול למחול וכו' משמע דמידי דאורייתא אינו יכול למחול ויש לדחות דלעולם אפי' הוי שטר מכר דאורייתא יכול למחול. והתם ה"פ ח"א בשלמא דאורייתא נובחם הכי אינו יכול למחול היורש לפי שהוא אינו יורש אלא הנקבל מתנה הוא היורש דהא הוא מדאורייתא ח"כ נפקא לן מציוס הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה וכו'. הרי קמן דאם הוא אינו יורש אינו יכול למחול. וה"ס נדון זה מאחר שנתן נכסיו ליורש אחד א"כ אותו היורש הוא היורש האמיתי ונסתלק היורש השני דהא ק"ל כר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על בן בין הבנים דבריו קיימים ולמדו גם בגמרא טעם ר' יוחנן מציוס הנחילו את בניו התורה נתנה רשות להנחיל למי שירצה ח"כ נסתלק היורש הב' מההיא ירושה. וא"ע"ג דיש לדחות זו דמאחר שכבר נתבאר דנדון דידן יש לו דין מתנת בריה וכבר נתבאר שמתנת בריה לא הוי לשון מתנה לשון ירושה ולכן יש לה הפסק במקום אחריק בדלעיל וא"כ איכה למימר דלא נסתלק היורש מחלקו דהא נדון דידן לא הוי אלא מתנה ולא ירושה, מ"מ נראה מאחר ששיעבד היורש הנשאר שאם יעבור על לוואת דודו יהא מסולק מכל הירושה וקבל עליו דבר זה בח"ח ובש"ד שאין לחזור שאינו יכול למחול שהרי אם בא למחול נסתלק מן הירושה. וממה נפשך אין במחילתו כלום דאם נאמר דיוכל למחול הרי עבר לוואת דודו ונסתלק למפרע מן הירושה דהרי פטר ומחל מעכשיו וכו' ואם אינו יכול למחול ממילא דבריו בטלים: ועוד נראה דדוקא נקט יורש יוכל למחול ולא יורשים דר"ם נפלה הירושה לפני שנים לא יוכל למחול לא מצעיה קודם שחלקו ונתבדרו חלק כל אחד דהא ודאי לא זכה עדיין בחלקו דיוכל למחול ולכן אין הכבוד נוטל בשבח ב' חלקים ולא אמרינן יחלקו

צב איש שאלת על אשה אחת שתפסה מנכסי בעלה בעודו בחיים לצטחון מקלת נדונייתה די כנעלת ליה ונשטנת על שטר כתובהה ונוסף עליו עוד שטר נדוניא עשוי צדיניהם ככל משפטם אפס כי לא נזכר באותו שטר בפירוט שהוכל לגבות כל עת שתראה אך מכללא היתמר שצדיניהם מובן מן הסתם שכל עוד שילא שטר כזה קיים גדלח כתוב עליו הכרה הוכל לגבות נדונייתה כל עת שתראה ואם לא נכתב צכתב דמי כתבתי כתובה צדינינו ורואה ג"כ לדון דין קדימה נגד בעלי חובות יהודים מאחרים לה אשר נשו צבעלה ובפרט שקדמה וגבהה ותפסה והלה משיב לא כלורנו לורס ואין כתובה נגבית מחיים, והשופט הערבי שאל לאחד מן המורים דין ישראל השיב המורה אין כתובה נגבית מחיים ועפ"ז יל"א חייבת מדויניהם והושה בא לקחת מה שתפסה דינא נואי ואח"כ שלא כדן עשו הוגשים האב מחוייבים להחזיר מה שגבו ע"פ דיניהם או לא ואח"כ קב דינא ההוא מורה הוי טועה בשיקול הדעת או בדבר משנה לענין שלומי מציתה, כי זה המורה הוא יחיד אינו מומחה גם לא קבלוהו עליהם בעלי דינים גם לא שמע טענותיהם רק השופט הערבי בכחבא דרש דין מאתו ונעלם מעיני הכחות, או הוי סמיכת הרב למוריו כמאן דנקט רשות מריש גלותא דמי, עכ"ל השאלה:

תשובה על עיקר הדבר אם נגבית נדוניא מחיים בתפלה הנו לריכים לדון והוא הכלל אשר ימשכו אחריו הפרטים. כתב הרמב"ם פ"ו דאישות וז"ל הנכסים שתכניס האשה לבעלה בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים א"ע"פ שכן נכתבים בשטר הכתובה אין נקראים כתובה אלא נדוניא שמש ואם קבל בעל אחריות וכו' הרי זה נקרא ל"כ ואם לא קבל אחריות וכו' הרי זה נקרא נכסי מלוג כו' עד ואין נקראת כתובה אלא עיקר כתובהה שאם

מנה ומאחזים עם התוספת בנכד כבר סודעו שחכמים תיקנו
 כתובה לאשה ודין התוספת כדין הטיקור ולא תקנו לגבותה
 כל זמן שהרזה אלא כרי היא כחוב שיש לו זמן ואין
 הכתובה נגבית אלא לאחר מיתה הבעל או אם גרשה עכ"ל.
 מלבן זה יראה דאין דין הנדוניה בכלל הכתובה לענין שלא
 תגבה מחיים דהל"כ היו דברי הרמב"ם שתומים הם, דמתחילה
 אמר שאין הנדוניה נקראת כתובה והכתובה לא נגבית
 מחיים ואי היה לדבר זה דין הנדוניה כדין הכתובה ובכלל
 כתובה יחשב ה"כ כמעט דבריו היו כותרין זה את זה, אך
 המ"מ כתב גם ופשוט הוא שכל נכסי לאן ברזל ונכסי מלוג
 כן כמו שיתבאר פכ"ב בדין המתחיל כל נכסים שיש לאשה
 בין נ"ב וכו'. הנה הרב המ"מ פירש דברי הרמב"ם לדעת
 אחרת ממה שזכרנו מדבריו שם והכריח הענין מפרק כ"ב
 וז"ל שם. כל נכסים שיש לאשה בין נ"ב בין ג"מ הבעל
 אוכל כל פירותיהן בחיים והם מתה בחיי בעלה הבעל
 יורש הכל לפיכך הם מזהר האשה נ"מ אחר שנשאת וכו'
 הבעל מוניה הפירות ניד הלקוחות כל ימי חיים אבל לא
 גוף הקרקע שאין לו כלום בגוף הקרקע עד שהמות וכו'.
 וכנה המ"מ למד דין גביהם בחייו מענין מכירת הנכסים
 בחייו והכריח שלא ניתנו לגבות מחיים מאחר שאינה יכולה
 למכרן. ונהה לפי דברי המ"מ שמדמה דין גביהם מחיים לענין
 מכירה ה"כ היו מוכרח מדברי הרמב"ם להוד שאינה נגבית
 מחיים אלא הוא גמרא ערוכה פרק האשה שנפלו לה נכסים
 ונישאת ומכרה הבעל מוניה מיד הלקוחות. ועוד וכלל ללמוד
 מדברי המ"מ שמדמהו לענין מכירה דדוקא לענין זה אינה
 נגבית מחיים שתמצה ממנו אכילת הפירות אבל הגוף הוא
 לעולם בחזקתו כמו לענין המכירה שהגוף מכור רק שאם
 תמות בחייו הבעל מוניה מיד הלקוחות מתקנת אושא
 וכדאיתא בגמרא. וכל זה לדעת הרמב"ם דס"ל דגוף הקרקע
 מכור אבל לדברי הר"ם פרק האשה שנפלו דס"ל דמכר
 בעל לגמרי אלא שלענין זה מכור שאם תתאלמן או תתגרש
 יחזור ללוקח וכן דעת הר"ן פרק נערה שנתפחה בשם
 הרשב"א ה"כ אפי' הגוף אינו יכולה לגבות מן הבעל בעודו
 בחיים אפי' נכסי מלוג כ"ס נכסי ל"ב דלכ"ע מה שמכרה
 האשה הבעל מבעל מיד וכמו שבאר דברי הגמרא פרק
 אלמנה והוא הסכמת הפוסקים וכו' הרמב"ם בעלמו פרק
 כ"ב. ומעשה דברי הרמב"ם והמ"מ פ"ו מבוארים דמה
 שמשמע מדברי הרמב"ם שם דדוקא כתובה אינה נגבית
 מחיים היינו לענין גוף הקרקע אבל נ"מ גוף הקרקע
 ברשותה היא דהא יכולה למכור הגוף והע"פ שבנ"ב מכרה
 בעל כמו בכתובה מ"מ יש לה קצת שייכות בהן דאף הבעל
 אינו יכול גמרין בלא רשותה משא"כ בכתובה דאינה יכולה
 לעכב הבעל מלמכור נכסיו מחמת שיעבוד הכתובה שעליהן,
 אבל לענין שתגבה הנכסים מן הבעל למעט בהן את חזקתו
 ודאי דין הנדוניה כדין הכתובה שאינה נגבית מחיים וזה
 אין מחלוקת לדעתי. וכל זה כתב המ"מ שהוא פשוט, והוא
 מוכרח דהל"כ מה שזכרנו החכמים בהקנתן, ולא כמה שכתב
 שדעת המ"מ הוא דעת יחיד כי אין בה מחלוקת לדעת, לא
 וראה מ"ס הטור סי' ס"ו אם האשה מכנסת לו מעות או
 בגדים ומקבלן עליו לכתוב אותן בכתובה דיון כשאר הכתובה
 ונגבית עמה וזה נקרא נדוניה עכ"ל. וכתב שם מהר"י קארן
 וז"ל מ"ס רבינו שדין כשאר הכתובה היינו לענין מה שאמר
 ונגבית עמה כלומר שכשם שכתובה לא ניתנה לגבות אלא
 לאחר מיתה או גירושין ולא קודם לכן נדוניה נמי אינה
 נגבית קודם לכן אבל וכו' כדי שיקרא ג"כ דברי הטור
 למושלל ראשון דאינה בכתובה שלא נתנה לגבות מחיים.
 ונראה ג"כ מבואר שלא תוכל לומר שתגבה אותן עד שיעשה
 לה בטחון בהן שלא יכלה הקרן כמו שכתב מעלתו בדבריו
 וחילק ביניהם לבין כתובה משום דכתובה תהיה קלה בעיניו
 לסוליהא אם יעשה לה בטחון. דכל זה אינו משהי פנים. הא'

מלך שאינה קלה בעיניו לסוליהא הע"ג דעשה לה בטחון
 בכתובה דאמר פרק השולח העושה שדהו אפותיקי לכתובה
 אשה וכו', וכן מבואר סוף פרק האשה שנפלו דלא אמרינן
 שתהא קלה בעיניו אלא במיוחד לה מטלטלין אבל אם מיוחד
 לה קרקע דמחוסר גוביינה לא אמרינן בזה שהא קלה בעיניו
 לסוליהא הע"פ דמיוחד לה קרקע. וכן מבואר שם מדברי
 החוס' ורש"י סוף האשה שנפלו וכן מוכרח פרק י"ז ופרק
 אלמנה בסוגיא דבעל ואשה שמכרו באותן ג' שדות וכו' אלא
 שאין בכחה של אשה לחצוץ מן הבעל שיעשה לה בטחון
 בעד כתובה לכן תיקנו חכמים שיחא כל נכסיו אחרתאין
 וערבתי לכתובה, וה"ה לענין נדוניה ג"כ אינה יכולה
 להכריח בעלה שיעשה לה בטחון בעד נדוניה וכתובה
 אותן מחיים עד שיבטיח בכתובה דה"כ נתבטלה תקנת חכמים
 בענין נכסי לאן ברזל ונכסי מלוג דאין כל אדם יכול להכביח
 את אשתו. וראה מפרק מליאת האשה במשנה פסוקה הכניסה
 לו חלק דינרין הוא פוסק כנגדן בחמשה עשר מנה וכו'.
 ואם איתא דהיא תוכל להכריחו שיעמיד לה בטחון נכד
 הכל ואם לא תגבה ממנו מחיים ה"כ תקנת חכמים תקלה
 היא אללו דלפעמים מיד אחר הנישואין תכריח אותו להכביח
 לה בעד הנדוניה ואם לא תגבה ממנו מה שהכניסה לו
 וה"כ אמאי יוסף שליש דהא עיקר עמאל משום דיוכל
 להרויח בהן כדאיתא התם, וכן מוכח פרק האשה שנפלו דאין
 האשה יכולה לעכב על הבעל שיעשה לה בטחון בנדוניה
 דהא אמרינן התם תני ר' אבהו שאלתי את סומכוס הרובה
 שימכור בנכסי אחיו כולד הוא עושה אם כהן הוא יעשה
 כעודה ויפיים וכו' ואם איתא היה יכול לאשמועינן דין זה
 בנכסי עלמו שלא יוכל למכרן עד שיעשה בטחון לאשתו. וכן
 מוכח בפרק חזקת הבתים דקאמר אמר רבא הלכתא המוכר
 שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות במתנה וכו',
 תרתי לא קשיא כאן במעות טמונין כאן במעות שאין טמונין
 וכו'. (ופירש רשב"ם דבמעות שאין טמונין קנתה והבעל
 אוכל פירות) דליכא גלויי זוזי שהרי גלויין ועומדין הם, במעות
 טמונין שלא היו ידועין ומפורסמין לא קנתה דלגלויי זוזי
 הוא דבעי. ואם איתא לתוכל לגבות האשה נדוניה לימא
 הא והא במעות שאין טמונין והא דיוכל להכביחה קנתה
 והא דלא יוכל להכביחה לא קנתה ללהויה זוזי מידה הוא
 דקא בעי דאין לומר דמאחר דמוכר לה שדה יוכל להכביחה
 באותו שדה דהא ה"ה בדין התוקף מעות של אשתו נמי
 דיכא הכי דבמעות שאין טמונין מוילתיין מידו דלא סו"ל
 לתקפן וכמו שכתבו שם החוס' והרא"ש, ואם היה אפשר
 להחזיק במעותיה באיזה עשה ה"כ אמאי מוילתיין מידו לימא
 דהולך לתקוף שלא תאמר שהן שלה והכביח אותה בהן, אלא
 ש"מ שאין האשה יכולה להחזיק במעות הנדוניה בשום אופן
 ואינו צריך להכביחה בנדוניה אם לא תהנו תחילה, ובהכי
 מייירי ה"ה דפ' חזקת הבתים דקאמר ג' שדות אחת שכתב לה
 בכתובה ואחת שייחד לה בכתובה וכו'. ופי' החוס' שהם בשם
 ר"ח דהיינו שייחד לה נגד נדוניה דמייירי שהתנו מתחלה כך
 דומיא דכתב לה בכתובה דמייירי ודאי בהתנו דהא בכתובה
 לכ"ע לא נגבית מחיים. מכל הני נ"ל פשוט דלא תוכל לגבות
 נדוניה מחיים ולהכריח בעלה שיעשה לה בטחון, וכ"ס בזמן
 הזה שכותבין הנדוניה עם הכתובה וכוללין הכל ביחד שודאי
 אינם נגבים אלא עם הכתובה דאפי' אם נאמר דהרמב"ם דוקא
 נקט פי"ו כתובה אינה נגבית מחיים אבל לא נדוניה הע"ג דכתוב
 בשטר כתובה, נראה דהיינו דוקא בשלא נכלל הכל ביחד אבל
 אם נכלל הכל ביחד בודאי אין לאשה שום תביעה על הבעל
 כל ימי חייו, ולזה לא שמענו מעולם אשה שתפסה בנכסי
 בעלה עד שיבטיחה בנדוניה, וכן הוא בתשובת הרשב"א
 שאכתוב למטה, ומה שמעלתו דחה אותו חילוק מסברתו
 אינו מוכרח כלל. ומעשה נסתלקו כל ראיות שהביא מעלתו
 לענין שתוכל האשה להכריח בעלה שיבטיחה בכתובה

שאלות ותשובות הרמ"א צג צד צה

ותשב תחת בעלם ותשמענו ונדוניהם בידם חס לא שמענו ותו דגם במורדת לא בריר חס תוכל לתפוס מה שלא הכניסם לו, ואין רצוני להאריך, אמנם מה שכתבתי כל זה אינו חלל בסתם דינא אמנם לענין מ"ש מעלתך שזאת האשה יש לה יפוי כח מלך שכתב לה הנדוניה במשפט הכותים. על זה לא אענה כי דבר זה מתחלק לפי חק ומנהג המדינות גם כי תשובת ריב"ש לא נעלמה ממעלתו באשר הביאה ולכן אחיח מזה לע"ע, וגם על שאר השאלות איני לריך לענות עליהם כי מבוארים למשכיל מתוך דברי. אך עוד על אחת הדבר:

צד על עבילת היולדת, יראה מעלתו מ"ש צ"י בשם הריב"ש חס נהגו זו לגדר ופרישות אע"פ שהיא מותרת או מפני נקיות שבחנותן הימים דמים מצויין בהם ראוי להניחן על מנהגן ואין מתירין אותן בפניהם. אבל חס נהגו כן בפעולת מפני שהיא מן הדין ראוי להודיעם שטועים הם וכו' וא"כ נחיר הדבר במקום שנהגו לאסור פשיטא דיש למחות ביד המקילים במקום שיש לחלות שהוא מנהג ותיקין שהמה מהרי"ל ובעל הסניף שהביא מהרי"ק דלא גרע מדברים המותרים וכו' וכדאיתא פרק מקום שנהגו. ועוד דיש למלוא טעם למנהג ההוא ע"פ ר"ח ז"ל דפסק ימי לידה שאינה רואה בהם אינו עולה בהן לספירת זיבחה כדאיתא בתוס' ובאשר"י ובסמ"ג, אך שאין רצוני להאריך בזה מאחר דלא נהיגי כן אמנם במקום דנהגו אסור חלילה להקל. ועל מה ששאל מעלתו אף במקום המיקל חס לריך לפרוש ליל פ"א, או מ"א הלא זה הדבר תלוי במחלוקת אמרם היושבת על דם עכור לריך לפרוש עונם. וכתב שם הרא"ש המפלת דוקא על דם עכור דחיישינן משום דרגילה לשמש אע"פ שראתה תשמש ג"כ אח"כ וכפי' האשר"י פירש הסמ"ק וסו"ס והראב"ד ודחי פירוש ה"ג משום דהוי כווסת ואם כן בזמן הזה דאין בועלין על דם עכור ליכא למיחש. וכן לא שמעתי במדינות אלו שמקילים בעבילת יולדת שחוששין לזו. ולכן בכל זו נהרה ונהרה ופשטיה, וכו' כ"ל בשאלתו, נאום משה בן לא"א מורי הקלן כמר ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלש בקראקא:

צה ברוך אחת צבואך הוא חסו' עמייתו החלוק הותיק. בספרות ובצקיות הוא עתיק. ה"ה מהר"ר הירש ש"ן. שמחתי בשמעי בלוחך וביאתך לשלום אף כי אמרתי שתשאר בארץ אשכנז להיות להם לרצ ולמורה באחד המקומות, ואולי עדיף עפי פת חריבה ושלום בה במדינות אלו ובאמרם ז"ל או צעולך או בעולל דבר עשו אשר במדינות אלו אשר אין שגחתן גברה עלינו כמו במדינות אשכנז מי יתן והיה עד ביאת משיחנו. ודי מזה:

א אשר שאלתי אחיבי בפירוש דברי הגאון מהר"י קאר"ו סי' מ"ע וז"ל שהביא ראייה מסוף כתובות משער שלא נכתב בו מקום הלואה וכו' שאין לריכס לכתוב מקום דירת הלואה וכו' והקשה מעלתו שמה מקום דירה ומקום הלואה סיו ב' דברים כמו שכתב בשאלתך, נראה דס"ל להגאון הקאר"ו דאם היה כתוב בו מקום דירת הלואה ודאי אמרינן ששם נעשה ההלואה דמסתמא דמלתא במקום שהיה דר שם נעשה ההלואה וכך הם דברי הר"ן סוף כתובות ע"ש:

ב ומה ששאלת עוד בסו' ס"ז בדברי מהר"י קאר"ו שפירש שם הלשון שקאמר נשבע היסת ונפטר על שמעון הלואה. ופשט הדברים הם שם שקאי על לוי המלוה שנשבע נגד ראובן שאמר שמכר לו השטר בכתיבה ומסירה, האמת בזה אחר. וכן מוכח בהדיא מדברי המ"מ שהביא הקאר"ו בעלמו שפירש כן דברי הרמב"ם שהם ולדעתי גם הקאר"ו לא נעשה בזה שיפרש דברי הרמב"ם שקאי על שמעון רק שהוא הוסיף הדין שהוא מדעתו לומר מאחר שלוי נשבע היסת שלא מכרו לראובן א"כ גם שמעון נשבע היסת ונפטר מלוי שהרי ראובן אומר שלוי לא הפקידו בידו ולוי אומר שלא מכרו לו

ושחולל לגביה נדוניהם בחיי בעלה כי זהו אינו נראה וכמ"ש לעיל, ומה שהביא מעלתו ראייה מדברי הרמב"ם פי"ו דאישות כבר נתבאר. עוד הביא ראייה מתשובת מוסר"ם ריש הכותב ראובן שחפץ לקנות בית וכו' אין ענינו לגדון זה כלל דהתם לענין שעבוד האשה על הבית קאי שלא תטרפוהו לכשתתחלמן או תתגרש אבל לא שתגבנו מחייו וכו' מבוחר למעין שם. ומה שהביא מעלתו ראייה מהגהות מרדכי שכתבו תשובת הגאונים על חסם שכתבם מבעלה, ומ"ש ותעבד בה תכשיטים דשומעין לה וכו', לאו ראייה היא דהתם בכותב לה מחנה עסקין שאין הבעל אוכל פירות כדאי' פ' חזקה הנשים ולא כתב ונדוניהם שהבעל אוכל פירות. ותדע שהרי אמרינן פרק אע"פ דתנאי כתובה ככתובה ומבואר דכתובה עלמה לא תוכל למוער הכי דלא תהא קלה בעיניו להוליאה וכמו שהיא מבואר ס"פ האשה שגפלו הלא היא במחנה איירי בדפרישית ולכן אין לאשה שום זכיים בזכאים מטעם גבייה מחיים רק לריך עיון חס היא קודמת לב"ח מאחר שהנושה בא לקחת אפשר דהיא קודמת לב"ח אע"פ שאינה יכולה לגבות מחיים מבעלה. והנה מעלתו עירב ב' הדברים והיו לאחת בידו ואינו נראה רק שב' דברים הם. ולענין דינא כתב הטור בח"מ סי' ז"ו לאחר שכתב מחלוקת הפוסקים חס ב"ח גובה מנכסים ובגדים שקיים לאשתו וכתב זה לא מיירי חלל בצגדים שהבעל קונה לה אבל כל מה שהניסה לו בין נכסי מלוג בין נ"ב אין ב"ח גובה מהם חס ידוע שהוא ממה שהכניסו לו ואם אינו ידוע יראה שהיא נאמנת בשבועה בצגדים ותכשיטים שדרך האשה להכניס לבעלה. וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמ"ה וכ"כ הרא"ש בהדיא פ' אלמנה דאין הבעל יוכל למכור נכסים שהכניסה לו בנדוניה. אע"פ שיש לו נכסים אחרים כנגדן כ"ש שאין ב"ח גובה מהן וכ"כ המ"מ פ' ל' מה' מכירה שהוא הסכמת הרמב"ן והרשב"א, ואע"ג דהרמב"ם חולק לענין מכירה וא"כ איכא למימר דה"ה לענין גביית ב"ח מ"מ נראה דכל זה לא מיירי חלל בזכאים שהן בעין ממה שהכניסה לו אבל לא חס הוליאן שתגבה היא נגדן. וכן משמע מדברי הפוסקים הנ"ל ובפרט מדברי הטור שכתב ואם אינו ידוע שהוא וכו' משמע דוקא הצגדים שהכניסה לו הם בעין. וכן נראה מדברי תשובת מוסר"ם במרדכי פרק נערה ופרק מליאת האשה חס ב"ח גובה מצגדים ותכשיטי האשה שהביא מעלתו אותה תשובה לעזר והיא כנגדו, דמדנקט דוקא בגדי אשתו שהם מיוחדים לה שהם לאשה כמו אפותיקי משמע אבל שאר דברים לא. ותשובת הרשב"א שהביא מעלתו בעלמה תכריח שכתב בהדיא שב"ח קודם לנדוניה כל זמן שהבעל בחיים וז"ל, אע"ג שכתב בעל העיטור הנדוניה ניתנה לגבות מחיים אין דעתו נועם לכך שכולן מכניסים לבעל שלא יפרע ממנו חלל באלמנות או גירושין. ועוד מהפך כתובה נלמד שכוללן נדוניה עם הכתובה ואין מחלק בזמן הפרעון וזה נ"ל ברור עכ"ל. הרי קמן שכתב בהדיא שאין כתובה נגבית מחיים אפילו במקום ב"ח, ואע"ג דבעל העיטור חולק כבר נדחו דבריו מכל הפוסקים שהסכימו שאין נדוניה נגבית מבעל כל זמן שהוא חי וא"כ ליחא לדברי בעל העיטור מעיקרא ואין מהא ראייה לענין ב"ח ונדוניה. ומה שמעלתו ראה לדחות דברי הרשב"א מכה דברי הרמב"ם פי"ו דאישות כבר נתבאר דאף הרמב"ם ס"ל כדעת הרשב"א. ומה שדנה מעלתו שאר דברי הרשב"א בגילא דחיעתא אינו כדאי לסחור דבריו המפרשים כ"ש במקום שנראה שהוא דעת כל הפוסקים. ובתשובת מהרי"ו סימן ע"ח מהתפק חס יכולה האשה לתפוס נדוניה במקום ב"ח אפי' חס נדוניה בעלמה בעין מכ"ש במקום שאינה בעין רק שתראה לגבות מנכסיו נדוניה שלא עלה על דעתו מעולם, ומ"ש שם דלא ברירנה ליה דלא הוי כמו מורדת דיכולה לתפוס משל בעל, אינו דומה לגדון דידן דשאני התם דמרדס על בעלה ולא ראתה לפדותו אבל שתמרוד בק"ג

מסתברא . וכן נ"ל הסברה דודאי מה שסודר מכה השטר לא מקרי הודאה דברי לריך להודות מה שסודר מכה השטר , ואין כאן טעם דשאר מודה מקלת חייב דכולו שני לכפרים הלא חזקה אין אדם מעיז וכו' . הלא שהשטר בעלמו הוי הודאה כמו העדאה עדים ושלא יהא הודאה פיו גדולה מעדים כדאיתא בגמרא וס"ה לשטר . ומעתה לא יקשה לנו מה שהקשית שהרי ק' והרא"ש פסקו דשטר לא מקרי הודאה במקלת מטעם דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות דמ"מ הודאה מקרי אף לדבריהם , הלא דאין נשבעין עליהם מטעם אחר . והא נאמר דראב"ן לא פסק כן מאחר דאיתן תירושים אין הלא למ"ד הילך חייב כדפרישית א"כ לא קשה מידי מדבריהם . ואף אם נאמר דראב"ן ס"ל כותייהו במה שאין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות מ"מ יש נפקותא בדבריו דמקרי הודאה לענין אם מפורש בשטר דלא נשתעבדו קרקעות או בכתיבת ידו וכיוצא בזה . ועוד אף אם לא היה נפקותא בדבר מ"מ ראב"ן פירש האמת דמקרי הודאה אף אם פטור מטעם אחר דלא בא לפסוק רק לפרש , ודי בזה :

ה עוד שאלת בתשובת מוהר"ם פרק י"ג לענין מתנת ברי שאמר ליתן לאחר מיתה . דבתשובה ראשונה כתב דהוי מתנה שהיא כמלוה מחמת מיתה . וכן פסק בתשובה פרק מי שמת (דף כ"ט ע"ב) ובהשגחה שיהיה פסק פרק י"ג דהוי מתנת בריא ולא הוי מתנה . וכן פסק סוף פ"ק דמליעא וריש מי שמת וראה ליישב דודאי אם אומר בלשון תנאי שאם ימות ינתנו לו נכסיו הוי מלוה מחמת מיתה . וכן אם אומר שיעלו לאחר מותו אבל אם נתן לו מתנה לאחר מיתה אינו הלא כקובע לו זמן מתי יתנו לו אבל דעתו לעולם שהמתנה תחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה . ולכן ב' התשובות שכתב בהן דלא הוי מתנה מיירי תרוייהו שהוליא הממון מתחת ידו מחיינו ונתנו לאחר ולזה לתת לאחר מותו דהיינו שקבע זמן המתנה לאחר מותו , אבל לעולם הזכירה תחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה . דוק ותשכח :

ו עוד שאלת מה שכתב הקאר"ו סי' ל"ג על דברי המרדכי דזה צורר שכתב בשם ריב"א דמה שקנתה חשה קנה בעלה וכו' . דהוא ס"ל דב' הלוואות שצפרק זה צורר דחד אומר בעל כאלהו וחד אומר חשה כבעלה פליגי ואין דעת הפוסקים כן . והקשה מעל' על הקאר"ו כי ריב"א ס"ל דלא פליגי לענין ראשון בראשון כמו חשה חורגו . ולא כתב ריב"א חילוק זה הלא לענין שני בראשון . וכתב מעל' שזה שמע ממני בפירוש דברי ריב"א . אמר שקך דעת ריב"א , אבל אין להקשות על הקאר"ו בזה כי מ"מ דבריו נכונים כי לפירוש ריב"א הלוואות בגמרא פליגי לענין שני בראשון או שני בשני , האשם כבעלה אמרינן מטעם מה שקנתה חשה קנה בעלה ולהיפך לא אמרינן , וא"כ נפקותא גדולה בדבריהם והו"ל לשאר פוסקים ג"כ לפרש ומדלא פירשו ש"מ דלא ס"ל הכי ולזה כתב ואין דעת הפוסקים כן :

ז עוד הקשית על הקאר"ו סוף סי' ק"פ בח"מ שכתב שם הדברי מוהר"ם שס"ל דאין נשבעין היכה הלא כדאיתא דררא דממונא . והקשה מעל' שאינו כך רק טעם מוהר"ם מפורש במרדכי בכדיא . בזה הקשית לשאלו והאמת אחר ולא סיימו דברי המרדכי בחיבור הקאר"ו ולכן כתב מה שכתב ולא ראה הטעם :

ח עוד דקדקת בהיה במרדכי דתענית גבי מתענה ומשלים . ולא קשה מידי דודאי ריב"א גרס כגירסת הרי"ף . ואע"פ שאינו כגירסת הגמרא שלנו מה צריך הלא נמצא לרוב :

ט גם במרדכי ריש מי שהיה נשוי אין מקום לדקדוק שכתבת . שכתב ראייתו גמגומים בפ"י ר"ת ובדברי רב האי גאון ובאלפס . והעיקר כפירוש' וכו' , ושאלת הלא דעת הרי"ף ורש"י שוין וכו' כמו שכתב דמ"מ האלפס מגמגם בו והביא דעת הראשונים ומדבר עליו גבוהות , אך רש"י

א"כ לתרע ניה השטר כמו אם נפל ודמי ממש לדין שסורס הרמב"ם בשם רבותיו . זהו סגורא דעת הקאר"ו וכן הוא אף כי לשונו קלת דחוק אפשר ששי"ן של שושבע שמעון הוא טעות וראוי להיות נשבע שמעון (גם מילת היא ראוי להיות והיא) ודין בפני ע"מם הוא :

ג עוד שאלת סוף סימן ט"פ על מ"ש הקאר"ו על דברי תשובת מיימוני ודברי תימה הם דאנו מי שיש לו כלב רע וכו' והקשית ז"ל דהתם גבי כלב רע היה חייב להרגו ולסלק דבר המזיק והואיל ולא סלקו רודף הוא ולכן כל הסורגו פטור אבל זה שהכנים החמור בספינה ולא ידע ברוע מעלליו ועכשיו נספך לחויב ולרודף כו' הסורגו חייב לשלם והתם גבי כלב נמוי אם לא היה רגיל להזיק ועכשיו נספך ורלס להזיק בפעם ראשון וקדם והרגו חייב לשלם מטעם שהליל עלמו בממון חבירו עכ"ל . בזה איני רואה טענה כלל וזה כי מה לי שלא ידעו הבעלים מ"מ הכלב או החמור הם רודפים ומי עדיפי מבעליהם שאמרו הבה לסרגך שהכנס להרגו ואין חילוק בין פעם ראשון לשני הלא אמרו כל הסורים בחזקת שימור קיימי ולכן איפסק הלבנתא פלגא זקא קנסא ומ"מ תהי הורג האדם חייב מיתה כמו שכתבו משנה שלימה פרק שור שנגח ד' וה' ואם בא המנוגח להזיל עלמו והרג הסור מי מייחייב לשלם ולכן אין בדברך טענה על הקאר"ו בזה . אך דע שצטפרי אבר חברתי על הטורים בס"ד כאשר ידעת בהיותך עמי כתבתי שאין בדברי הקאר"ו ממש בזה אבל לא מטעמך רק כי אין זה שינוי כלל מה שהחמור מדלג ומקפץ בהפינה מאחר שדרבן בכך להכניס החמורים לא פשע בעל החמור ולכן חייבין לשלם דומיא דספינה שהקילו ממש"ה כמבואר שם . ולדעתי זהו המחלוקת שבין הרמב"ם והראב"ד ז"ל שהרמב"ם השוה כל הספינה שרולה לעבוע מוכזב המשא למעשה דהגזול כי ס"ל שאין בקפילות שינוי כי אם ההכנסה לספינה כמו בשאר משוי ולכן מדמה אותן ביחד . והראב"ד ס"ל דכל חמור הקופץ הוי ליה ככלב רע המזיק ואין דרכו בכך לכן הוי רודף משא"כ בשאר משוי ולכן מחלק ביניהם , דוק ותמלאנו . ומ"מ תמיהת הקאר"ו על תשובת המיימוני אינה כלום כי הוא סבר כסברת המיימוני והוא האמת לדעתי :

ד עוד שאלת במרדכי פ"ק דב"מ ריש ע"ג שכתב ז"ל , וכן פירש ראב"ן . וה"ה אפילו יש לו שטר ל' כדאמרינן סלעין דינרין עכ"ל . והקשית מאי ראייה מסלעין דינרין דשם סלע והמלוה הוליא עליו שטר אימא דזה לא מקרי הודאה . עוד הקשית דבגמרא משמע בהדיא דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות , ולכן בין לר"ש ב"א בין לר' עקיבא לוס אמר ב' פטור . א"כ מאי מיייתי ראייה מסלעין דינרין כו' . וכמו שהארכת בשאלתך . ולדידי לא קשה מידי דראב"ן מיייתי ראייה מסוגיית בגמרא דהקשה שם למ"ד הילך פטור ודקדק שם מלוה אמר חמש ולוה אמר שלם חייב הא שנים פטור והא שטרא הילך הוא וכו' . ומקשה דוקא למ"ד הילך חייב אבל למ"ד הילך פטור ניחא דמטעם הילך פטור , אבל אי לאו טעמא דהילך הוי חייב דמקרי הודאה מה שכתוב בשטר . א"כ מיייתי ראב"ן שפיר ראייה דאם כפר בכל והמלוה הוליא שטר על חמשים דלא הוי הילך דמקרי מודה מקלת , ואע"ג דבגמרא דחי לה הא דשנים פטור לאו מטעמא דהילך רק מטעם דאין נשבעין על קרקעות היינו דוקא למ"ד הילך חייב , אבל למ"ד הילך פטור אין אנו לריכים לתירושים ההם כלל . ומאחר דראב"ן פסק כמ"ד הילך פטור כדאיתא ההם במרדכי שפיר מיייתי ראייה דבמקום דאיכא שטר והוא כופר בכל דלא הוי הילך דחייב ליבעע . (דהא בגמרא משמע עכ"פ דמקרי הודאה רק שפטור מטעמים אחרים או מטעם הילך או מטעם דקא ישיני התם) . ומה שחלקת דשאני התם דהודה לו במקלת משא"כ כהפסד הכל והמלוה הוליא השטר לראובן , איפכא

שאלות ותשובות הרמ"א צה צו

רש"י פירש בפשיטות ובמוטל ראשון לכן כתב כי נ"ל דברי רש"י שפשוט הוא בפירוש. ואף שכוונתו כדעת האלפס מ"מ אין לנגמרו י' ג' :

י עוד שאלת במרדכי סוף ג"ס ע"ה גבי מליחת החיכה שיש בה חלב פסק ה"ז דחתיכה נ"ג. וכתב שם הטעם פשוט דמסתמא החתיכה נמלחה תחלה לבדס ואח"כ אחרת שאל החתיכות. וקודם זה כתב דמסתמא זו של רש"י פסק ה"ז כן וקשיא דידיה הדידיה. אע"ג דמלינו לחרוזי דמה שכתב והטעם משום דמסתמא כו' לאו דברי ה"ז הם הלא דברי ה"ר שמואל. ועם כי פסק כדברי ה"ז דחתיכה נ"ג מ"מ לאו מטעמייה אלא ה"ז פסק כן מטעם סברת רש"י והוא מטעם דמסתמא וכו', אלא בשינוי דחיקא לא אבתינא לך. אך האמת כי הכל הוא סברא נאמה כי כל מקום שאמרין חתיכה נעשה נבילה הוי הטעם דחיישינן דאותה חתיכה היתה פעם אחת לבד כמבואר בדין טפת חלב שנפלה על החתיכה ונער וכיכה וכו'. ובלאו הכי לא הוי טעם לסברת רש"י דממה נפשך אם ס"ל דהטעם יולא מחתיכה לחתיכה ציבס א"כ אמאי חתיכה נעשה נבילה לא יאמר שאל החתיכות. אלא ודאי דחיישינן במא החתיכה היתה בתחלה לבד ואחרת ואח"כ נעשה נבילה וילא הטעם מהתייה לחתיכה ואחר הכל. וא"כ זהו הטעם עלמו שאמרין גבי גליחה. ומה שהולך לפרש הטעם גבי מליחה נכוח דהא דמשערין צ"ג גבי מליחה היא גופא חומרא גדולה דהא רוב הפוסקים ס"ל דסגי ליה בקליפה. וע"כ לא מסתברא ליה למימר להחמיר בו עוד ולחוש ביה היתה החתיכה לחוד אם לא מטעמא דמסתמא דמלתא כו'. ה"ז דמליחה אין דרך לנער בו החתיכות כמו בדברים המבושלים אלא שהם מונחים כל זמן המליחה במקומם בלי נעוץ וי"כא למיחש בהו שמא היתה החתיכה לבד פעם א' כמו בדברים המבושלים. ועל הן קאמר מסתמא דמלתא כו'. וא"כ שייך שפיר למימר דחתיכה נעשה נבילה כמו בדברים מבושלים, ומ"מ הכל חד טעמא הוא :

דשמא נהגה עיניה בלחור. ולפיכך פירש הכוגיא בלחור לחור ואומר היכי דמי מורדת דפוחתין מכחוצתה מטע מטע כגון דאמרה בעינא ליה ומלעננא ליה פירוש בעינא ליה אם לא יגרשני ויתן לי כתובתי ומלעננא ליה לעגנו עד כלות כתובתי. הנה דינה כשהיא אומרת כן לשבת דזמנין תחזור בה הלך כופין לזה להשקותה. אבל אם אמרה מאיס עלי ולא כתובתי בעינא אלא הכל אני מוחלת לו לא שמחילה בטעות חשבינן לה, ואין כופין להשקותה אולי תחזור בה אלא אם כבעל רולה לגרשה מיד בלא כתובה הרשות בידו דמחילה גמורה היא. והאי דאמר מר זוטרא ביפין ליה ר"ל כופין אותו להשקותה עד כלות כתובתה אולי תחזור בה, ואם בעל רולה לגרשה יתן לה כתובה, זה פירש ר"ת בסוגיא. ואחרי ר"ת נמשכו האחרונים ומס' הר"ן ז"ל אשר הוסיף להרשות על הרמב"ם ז"ל מפרק המדיר דתן ואלו בריעין אותו להוליא מוכת שחין ובעל פוליסוס, ומפרשינן ליה בגמרא דאמרה לא הוינא כהדיה דסיונו מאיס עלי והפ"ה אין כופין אלא לאלו. עוד הקשה הר"ן מדאמרין בהמקין וכי מינא דכי כיכי דכי מפיק לה איכו תקינו לה רבן כתובה מיניה כי נפקא איכו נמי תקינו רבן ליה כתובה מינה. ומשני אבא יוליא לרנאוס ושלא לרנאוס והאיך אינו מויליא אלא לרנאוס הפקר דמסחי לה בגט. ודייק הר"ן ז"ל ואמר אלמא דאין כופין אותו להוליא שאלו היו כופין אותו היאך יכול להשקותה דאע"ג שיאמר רולה איני ע"כ יאמר כן. ואם היה הדין כן היו חכמים מתקנים ליה כתובה מינה. אלא ודאי ש"מ דאין כופין שאין האיש מויליא אלא לרנאוס. עוד הקשה הר"ן להרמב"ם ז"ל מהירושלמי פרק אע"פ דהני רולה היא ליתן כמה שלא תחזור בה ויכולה היא, ולכן הני האיש אינו מויליא אלא לרנאוס מעיקא ליה והוא מגרשה אלמא לעולם אין האיש מויליא אלא לרנאוס ע"כ דברי הר"ן. ועוד כתב הר"ן שכן דעת הר"ף דאין כופין בטעות מאיס עלי מדינא דגמרא, אבל מן התקנה שסתקמו לכוף בעל מורדת כופין. וכתב עוד שם בשם רז"ה נגד רי"ף שלא תקנו אלא לדורם ולנורך השעה. וכ"כ הרמב"ם שעכשיו כבר בעלה אותה התקנה מפני פריות הדורות. וגם הרמב"ם כתב שב"ד בדין התלמוד ראוי לדון במורדת. הנה לך שכל האחרונים הסכימו לדברי ר"ת דאין כופין בטעות מאיס עלי. ועם היות כי אין לנו להכריע ביניהם עכ"ז כיון דאתא לידן שבהי וראיתי כל הקוסיות אשר הגדילו והוסיפו להפליא על הרמב"ם ז"ל אמרתי אני אל לבי למלא דבר חפץ ליישב דבריו ז"ל. וכאשר ראיתי נוכח דבריו אכן אמרתי לע"ד שאין דבריו לריבין יישוב שמועשים ועומדים הם ז"ל שם פ' י"ד מסלכות איכות, האבא שמועט בעלם מתשמים המטע היא הנקראת מורדת ושואלין אותה מפני מה מרדה אם אומרת מאסתיהו ואיני יכולה לבעל לו מדעתי כופין אותו לבעל לגרשה עכ"ל הרמב"ם ז"ל. הנה מבואר לך שרמב"ם ז"ל לא כתב שכופין כשהיא בזה בטעות מאיס עלי לכופו לגרשה אלא כשהיא מורדת מתשמים המטע והוא החובץ ושואלין לה ומשיבה ואומרת שמתמת שמתים עליה מרדה הנה אז כתב שכופין אותו. דע שכן בהרי הרמב"ם בעלמו כתב שבאר מורדת אין לדון ע"פ התקנה, מרדה מדבריו דחייש לפריות לעיני מורדת. ואם כן איך אפשר דלא חייש בטעות מאיס עלי אלא ודאי דחייש ולא אמר שכופין אלא בשואלין אותה למם מרדה והיא משיבה. ואין לחוש ולומר שמא תמרוד מתשמים כדי שיחלטה והאמר מאיס עני כי זו השאלה רחוקה היא. וכן מלינו גבי הדין דאמרין אמרה מת בעלי הרשוני להשאל ותנו לי כתובתי אין מתירין אותה להשאל דאדעתא דכתובה אחאי. אבל אמרה מת בעלי הרשוני להשאל מתירין ונותנין לה כתובה, הרי לך בהדיא דלא חיישינן במא דאדעתא דכתובה אחאי והאי דלא קאמר תנו לי כתובתי בערמה קא עבדה. וכה"ג אמרין נמי גבי הפילה וחזרה והפילה הוא אומר תני הפילה והיא אומרת תלתא הפילה היא נאמנת. ופירשו שם והוא שאינה תובעת

גרשין

צו שאלה רחל בה ת"ח נבחה צווינלי"א לראובן שהוא

מבני פראג, והתנו שיעמוד בנה אחת צווינלי"א ובחוק השנה הדין נמלא הולך בדרכים לא טובים ומלאה גניבה בידו. ואחרי בושת גנב כי ימלא הלך לו לטיר פר"ג, וגם שם כשהכל הולך שם עשה ע"פ מידותיו כי הסרגל נעשה טבע שניה שנתחבר לעושה זיוף חותם המלכות ונתפס לענין הזיוף הנזכר, והוכרח לברוח גם משם זה כמה שנים מחמת סכנת נפש. ובחוק זה הזמן חזר צווינלי"א ונולד לו בן, ועוד הלך וחזר ונולד לו בת ומתה הבת ולא שלח מזונות זה כמה שנים לא להשחור ולא לבנו. והנה הוא הולך ממקום למקום נע ועד כי מעשיו ירחקוהו. ועתה טוענת רחל דמאיש עליה על פרי מעלליו ועל פי דרכו זה ככל דאינו כבוד שלה ולא של אביה להיותה לאיש כזה לאשה כי בושא היא משמועתה ואת אביה הוא מחלל. ועוד כיון שאין רשאי להיות בפראג והיא אינה חייבת ללכת אחריו בכל מקום אשר תדרך קף רגלו אף ברגלים חוטא הנה מפקשת מצ"ד נכבה שאלתה שיכשורו לגרשה כי היא צוחרת להיות ענוה כל ימיה ולא תזדווג עוד לאיש אשר הלה לו. יורנו מורה לך אם ירליס צ"ד לכופו באיזם דרך מסדרים לגרשה או אינם יכולים, ושכרו רשיל :

תשובה איברא דלפוס ריכטא נראין דברים פשוטין שאין

דרך לכופו. ודברים הללו מתקלקט הוא בין גאוני עולם אם כופין בטעות מאיס עלי או לאו. והנה יש מי שהבין בדבריו שכופין ויש מי שהבין איפשא דאין כופין. אמנם רבב"ם ורש"י ז"ל כתבו בביאור דכופין והרמב"ם כתב ג"כ דכופין. אך ר"ת הקשה לאומרים דכופין בטעות דמאיש עלי דליזני לה כהדי הנהו דתניין פ' המדיר דכופין. ועוד הקשה שהרי מלינו כמה וכמה פעמים בהבנו רז"ל ואמרו שאין כופין

דין שרחל שבאה לכפות את בעלה בטענה מאים עלי אפילו לדברי הרמב"ם לפי מה שפירשנו לזכריו ז"ל אין טופן את ראובן לגרשה שהרי רחל תובעת גירושין היא. ועוד באפילו לדברי הרמב"ם וקדושים שטמו סיונו כופין כיון שר"ת והאחרונים נחלקו מי יכניס ראשו בין הסרים ולא ירלוו את מוחו, ובפרט לעשות גט מטעם לדידכו ולהתיר השת איש:

אבנם כי הטענה שאמרה רחל שראובן בעלה הולך בדרכים לא טובים ונמלא גנב מפורסם הנה מעשיו ירחיקוהו והיא בוסה משמועתו, ובפרט בהיותה בת ת"ח. לכאורה היה נראה לדחות דבריה אלו. דאי משום דגנב ועבר על דת. אין טופן לעובר על דת אלא מי שעובר חרם לענין דידה שלא להטותה וכדומה, אבל אם הוא רשע לעלמו ואפילו מומר אין כופין. כך הביא בהגה"ת מיימוני סוף הל' נשים מטעמא דטב למיתב עון דו וכו'. אבל אחר העיון אין טענתה שאומרת שבושה משמועתו כטענתה שעובר על דת. ונראה שיש לכופו כמו שכתב הרמ"ם ז"ל בתשובתו כלל ל"ה בהלכות ת"ח בראש הכלל הזכר האריך לענין מי שאינו בגון לבת טובים והיא טוענת מאים עלי שהיא מתביישת להיות שאינו שום לה. ואלא לו להרמ"ם ז"ל מכלל תשובתו לסמוך ולכופו, גם מה שטוענת רחל שכיון שאינו יכול לדור בפראג מחמת הכנת נפשות והיא אינה חייבת ללכת אחריו נראה שמחמת טענה זו יש לכופו. וכן כתב הטור סימן קנ"ד. שאלה על מי שטוענת שיכפואו לבעלה לגרשה מפני שהוא מוכה למלכות. והשיב שהם אינו רשאי לעמוד מפני הכנת נפשות אין לך טענה גדולה מזו כיון שאינו רשאי לישב אלה והיא אינה חייבת ללכת אחריו אל ארץ אחרת. עוד נראה לי דכיון שנראה לבית דין שרחל הזכרת נחמת רוע מעללי ראובן מאסה בו, עתה שיש חרם רביו גרשון שלא ליבא השם אחרת והוא לא קיים פריה ורביה שאין לו בת ראוי לכופו מחמת פריה ורביה. כן השיב מוהר"ר יצחק בר משה הביאורו בהשבעה הסייכת להלכות גירושין. ועם היות שאחר כך כתב שקשה הדבר בהם כן עשינו תקנה לפרולות. הנה תראה משם שבסוף דבריו מסר הדבר לב"ד, ודע שכן שהרי מוהר"ר יצחק הנ"ל לא נשאל אם כופין על פריה ורביה אבל נשאל שהיא לא היתה רולה בו והוא משיב למה שלא נשאל ומה מסר לב"ד אם קשה הדבר לעשות תקנה לפרולות. אלא ודאי שמסר לב"ד לראות אם יש בזכריה חשש פריולות והם לאו שיכפואו משום פריה ורביה וכו'. נראה מכל אלה שצדק מקום שאנו רואים שאין חשש לדבריה לפרולות ויש לנו מקום לכפותו כדין דהאי דפריה ורביה כופין אותו. יאל לנו מזה שכיון שהרמ"ם ז"ל להיותו בלתי בגון לה הסכים לכופו. גם להיותו בכנות נפשות בק"ק פראג הביא הטור שכופין אותו וגם לא קיים פריה ורביה ומלאו שכל אחד ואחד מאלה אלו האחרונים גאוני עולם הכימו לכוף עם היות אמת כי סבירא להו כד"ת. א"כ כ"ש צדוק דין דבתלתא הויה חזקה, שהוא בכנות נפשות בפראג ומעשיו בלתי בגוים ולהיותו נשוי לבת ת"ח כשהיא דהרמ"ם ועוד שלא קיים פריה ורביה ביש לכופו. זהו הנראה לענ"ד אם יסכימו עמדי עוד שנים מצעלי הוראה המורים משפטים ליעקב לדעת מה יעשה ישראל. נאום הלעיר מתגורר פה ווינליא"ה אליעזר אשכנזי:

תשובה ממוהר"ר עוזיאל חזקוניו השייכת לזו כבר נדפסה לעיל בסימן ל"ז:

צו ושיטלתם על דבר הכתם שמלאה השם בחלוקה והיא יותר מכגרים ועוד שהוא שיעור הכתם הטמא אך שהיה לאשה מקום לחלות בו הכתם שהיחס בעלת הטמא ומכות המגואליים בדם. וסנה זאת האשה היחס רגילה בשעת מליאת הכתם לראות מראה לבן וירוק הכשרים וכל חלוקה היה מלוכלך מכחמים הירוקים והלבנים ההם. ובראש כתם אחד מן הכתמים ההם היה נמלא המראה האדם

גרושין שחם תובעת היא גרושין חיישין שמה נתנה עינים באחר. וכה"ג נמי אמרינן גבי שהתה עשר שנים ולא ילדה הוא אומר מינה והיא אומרת מיניה היא נאמנת דקים לה יותר ממנו אם יורה כחץ. וגם שם אמרינן אם היא כפתו לגרש ותובעת גירושין דחיישין שמה נתנה עינים באחר, הרי לך בהדיא דכשהינה תובעת גירושין לא חיישין דשמה נתנה עינים באחר, א"כ היטיב לראות הרמב"ם ז"ל שכתב מה שכתב. ומה שהקשה ר"ת ז"ל דאי כופין במאים עלי ליתני ליה כהדי דהנהו דכופין, כפי מה שישבנו דברי הרמב"ם ז"ל אינה קושיא כלל דלא קתני אלא הנהו דאיכי טענה דתובעת גירושין. ועוד יש לתרץ דלא קתני מאים עלי כהדי הנהו משום דהנהו כופין ונתן כתובה אבל טענת מאים עלי כופין ואין נתן כתובה. וכה"ג כתב רביו חננאל נמי גבי שהיא דרב נחמן דבאה מחמת טענה כופין להוליא ולא מני לה כהדי הנהו דכופין משום דלית לה תוספת. ועם היות כי ר"י הקשה על ר"ח באומרו שאינו ראיה שהרי שהתה עשר שנים ולית לה בנים דודאי אית לה תוספת ולא מני לה בהדיהו. עכ"ז בין לר"י בין לר"ח אין לחוש אי לא קתני לכולהו דכופין כהדי הנהו. ועוד מה שהקשה ר"י לר"ח וכל לתרץ דשהתה עבר בנים ולית ליה בנים ב"ד הם כופין משום פריה ורביה אבל אינם כופין משום טענהו, ולפי זה לא מני כהדי הנהו דמתנישין דהנהו דמתנישין ע"י טענתו כופין אותו. וכן בדרך זה נוכל לתרץ קושיית ר"ת להרמב"ם ז"ל, שמה שכתב הרמב"ם ז"ל אינה בטענה דידה שהיא אינה תובעת גירושין אבל כששואלין לה למה מרדה ואומרת מאים עלי ומשום הא כופין, שאם היתה תובעת גירושין לא היו כופין דשמה עינים נתנה באחר, ומשום הא לא מני לה כהדי הנהו דמתני' דכולהו דמתני' כשהיא תובעת גירושין מיירי. ועוד יש לתרץ קושיית ר"ת על הרמב"ם ז"ל דהא דלא קתני טענת מאים עלי כהנהו דכופין הוי טעמא משום דלא תני אלא מה דשייך מחלוקת ר' מאיר והכמים דר' מאיר אומר דיכולה היא שתאמר ככבורה הייתי, ורבין אמרי אם התנה מקבלת היא על כרחה אבל טענת מאים עלי דלא שייך מחלוקת דר"מ והכמים לא תני לה. ועוד קשיא ליה לר"ת גופיה שכתב בטענת מאים עלי דאין כופין האי פיגרא דפריך הרמב"ם לדידיה מי ניחא דכיון שהיא מפרש דטענת מאים עלי דאין כופין משום שמה נתנה עינים וכו' א"כ אמאי לא מני לה כהדי הנהו דקתני כוף מסכת נדרים ברהבונה היו אומרים ג' נשים יולאות ונוטלות כתובה, האומרת טמאה אני לך השמים ביני לביך ועולה אני מן הסיודים חזרו לומר בלא תהא אשה נוצנת עינים וכו'. ואין לומר דהנהו ג' דקתני היו כופין ברהבונה אבל טענת מאים עלי אפילו ברהבונה לא היו כופין דודאי כיון דבנהבונה מה שלא חשו הוי טעמא משום שלא יהיו פרולות לתת עיניהם באחר מה לי טענת טמאה אני ומה לי טענת מאים עלי. ובדרך זה נתיישבו הקושיות שהקשה הר"ן ז"ל על הרמב"ם ז"ל מפרק המדיר, וגם מה שהקשה מפרק הגזקין, וכן מה שהקשה מן הירושלמי כיון דאמרינן דאפילו לדברי הרמב"ם האומרת מאים עלי ותובעת גירושין אין כופין. ונראה לענ"ד שהרמב"ם ז"ל הוליא דין זה מדלא אפיק בגמ' שהיא דטוענת מאים עלי בלישנא דמתני' דתני האומרת טמאה אני כמו כן הוי ליה למימר באומרת מאים עלי. ומדתני לה במורדה ואמר ה"ד מורדת אי דאמרה מאים עלי וכו' נראה שזה דוקא מיירי שמישיבה מאים עלי כששואלין לה על מה מרדה והוא התובע אבל היא אינה תובעת גירושין ואינה באה לכופו לכן כופין. והרמב"ם ז"ל דקדק בלשונו ולא אמר האומרת מאים עלי אבל כתב האשה שמנעה בעלה מתשמיש וכו'. ואין לומר שהתחיל למנות שני מיני מורדת ולקך נקט האי ליבנא דא"כ הוי ליה למימר האשה שמנעה בעלה מתשמיש אם אמרה מאסתיהו וכו' ואם אמרה בעינא ליה ומלעננא ליה וכו', דאין ענין לשאול ממנה ולתשובה זה צדור. א"כ נראה שבנדון

שאלות ותשובות הרמ"א צו

כ"ל, וזה האדם ש"כ סביב הכתם שלבן כדמות דבר לח
 המחפש צבד ולכן היה נדמה למראה טעין שהמראה האדם
 כ"ל היה קלות הכתם שהוא שלבן ושהכל הוא כתם אחד,
 והאלהים אם חליקן בכתם הזה לקולא לתלותו בהטעין שיש
 לה בטעם מאחר שנמלא סמוך וסביב המראות שילאו מגופה.
 עכ"ל השאלה:

תשובה ח"ג דכתמים שקילו הרבה בעיני הכתמים

ואילו וזה מדבריהם, וכדאמרין פרק הרוחה
 כתם שא"ר עקיבא לתלמידיו שלא אמרו כתמים להחמיר בדבר
 חלל להקל שנאמר ואשם כי תהיה זכה דם יהיה זכה בצבירה
 דם ולא כתם ואפילו כתם המשוך הנמלא בחלוק טבור ח"ג פ'
 פדומה לדם שקיטח הבא מן הצדיקה וכמו שמבואר פרק
 ברוחה כתם והוא הסכמת הפוסקים. מ"מ בכה"ג גר"ה דטמאה
 מאחר דאיכא הוכחה שבה נמנה עם הכתם שלבן דהא כתב
 בתרומת הדשן סימן רמ"ו דמראה לבן וירוק נמי מן המקור
 אחא. וא"כ בידוע שנפתח המקור שילא ממנו שלבן והירוק
 ח"כ ודאי המראה האדם נמי ילא משם מאחר שדומה הכל
 לכתם אחד ועמאה ואפילו לא יהא חלל ספק אם הוא הכל
 כתם אחד או לא נראה דחליקן לחומרא מאחר שידוע שנפתח
 המקור למראה לבן וירוק חוששין שגם האדם ילא משם.
 וראיה מהא דאמרין ריש פרק הרוחה כתם אמר שמואל בדקה
 קרקע עולם וישבה עליה ומלאה דם עליה עבודה שנאמר
 בצבירה עד שתרגיש בצבירה. וקאמר הכתם ת"ש עד שהיה
 נתון תחת הכר ונמלא עליו דם אם עגול טבור אם משוך
 טמא ח"ד אי דארגשה עגול אמאי טבור חלל לאו דלא
 ארגשה וקתני משוך טמא וכו'. והשתא יש לדקדק אמאי לא
 משני דמייירי בכה"ג שנמלא עליו ג"כ מראה לבן וירוק דמשוך
 הוא טמא דודאי עם המראה שלבן וירוק בא מן המקור.
 משא"כ בדם עגול דאפשר לתלות במעלמא. מיהו יש לדחות
 ראייה זו דהתם קאי חליבא דשמואל דס"ל דאינה מעמאה עד
 שתרגיש דוקא ולא בעיני אחר ולכן פריך בפיר"ד וכו'.
 ותדע דהא לפי המסקנא דהלכתא פשיטא דטמאה אם בדקה
 טלמא ומלאה עליו כתם משוך, וכדפסקין הכתם הלכתא.
 ואפ"ה פריך אי דלא ארגשה משוך אמאי טמא חלל דחליבא
 דשמואל פריך הכי דס"ל ארגשה דוקא ולא קיימא המסקנא
 הכי: אך יש להביא ראייה מהא דאמרין הכתם אמר רבא
 נמלא עליה מין אחד תולה עליה כמה מינים וכו' עד איכא
 דאמרי נתעסקה במין א' תולה בו כמה מינים. מיתבי נתעסק
 באדום אין תולה בו שחר כי קאמר רבא דאנתעסקה בתרנגולת
 דאית בה כמה מיני דמים. ומבואר שם בפירש"י והתוס'
 דללישנא קמא אם נמלא עליה מין אחד שידוע שבה מעלמא
 כגון שנמלא למעלה מן החגור תולה היא בו כמה מינים
 דאמרין כמו שזה בא מעלמא ח"ה שאר מינים הנמלאים
 למטה מן החגור בא מעלמא. ואפילו ללישנא בתרא דלא
 מיקל כ"כ ולא תלין מין בשאינו מינו רק במקום שנמלא
 מינים הרבה כמו בתרנגולת. מ"מ הרי קמן דאם נתעסקה
 במין א' תולה בו כמה מיני דמים דאמרין כמו שזה מעלמא
 בא ח"ה מינים אחרים וחליקן בה לקולא מאחר דאיכא
 הוכחה דאחא מעלמא ח"ג דאין זה מין בעלמו כ"ש שניזל
 לחומרא לתלות מין א' בחבירו לומר שכמו שזה המראה הירוק
 ושלבן בא מן המקור ח"ה שמראה האדם בא מן המקור,
 דהא אמרין דיותר חליקן לחומרא בדבר המוכיח ממה שחליקן
 לקולא ח"ג פ' שאינו חלל כתם דרבנן. דגרסי' הכתם הוה
 היתתא דאשתכח לה דמא במשתיתא אחאי לקמי דר' ינאי ח"ל
 תיז ותיתי והתניא אין שונין בעבודת כי אמרין אין שונין
 לקולא חלל לחומרא שונין. משמע מהתם דאפילו בכתמים
 דרבנן דאין שונין להקל שונין להחמיר. וכתבו התוס' הכתם
 בדבור המתחיל וכי מחזיקין טומאה ממקום למקום. וכתבו
 שם וקשה מאי פריך דודאי להקל לא מחזיקין חלל להחמיר
מחזיקין דכתיב אמרין לקמן אין שונין בעבודת להקל חלל

להחמיר שונין. וי"ל כיון דכתמים דרבנן אם איתא דחליקן
 להחמיר להקל נמי היה לנו לתלות בדבר הרגיל קלח חלל
 לענין ממקום למקום שאין רגילות כ"כ אמרין לקמן בסמוך
 דאפילו בכתמים שונין להחמיר ולא להקל עכ"ל. אם כן בדבר
 שחליקן בה לקולא מכה הוכחה כ"ש דניזל בה לחומרא חפילו
 בכתמים דרבנן. ולכן מאחר דחזקה המקור שמוציא הרבה
 מיני דמים ודומה לתרנגולת שיש בה כמה מיני דמים פשיטא
 אם ידוע שהוא בא מן המקור פשיטא דחליקן בה לחומרא
 וחליקן הכל במקור והיה עמאה. ואין לחלק ולומר דלא תלין
 מין בשאינו מינו חלל דוקא אדם באדם ח"ג פ' שחלוקים
 במראיתן כגון שאחד שחר ופשיטא אדום וכו' כרכומי דמ"מ
 כולם מין אדם הם וכולם נקראים דם חלל מראה אדם
 שלבן וירוק דלמא לא תלין. דזה אינו דהא כתב שם הר"ה
 דהלכתא ללישנא בתרא דלא תלין מין בשאינו מינו רק
 בשנתעסקה בתרנגולת. וכתב דאי לא תימא הכי ח"ה שנמלא
 עליה שום לכלוך על חלוקה לא יעמא לה שום כתם דיימא
 כי היכי דבא עליה לכלוך זה בלא דעת ח"ה בא הכתם מעלמא
 בלא ידיעה עכ"ל. ומדקאמר שום לכלוך משמע דאפילו משאר
 מראות קאמר. ועוד דאי דוקא ממראה אדם קאמר מהו
 בראיה שלו דכתיב וכו' עיקר הדון שחלוקין עליו. חלל ח"ג פ'
 דבמקום דחליקן ותלין מין בשאינו מינו אין חלוק בין מראה
 למראה. ומשם בא מבואר דדון דידן דחליקן בה לחומרא לא
 מציעא ללישנא קמא דרבא דחליקן מין בשאינו מינו לקולא כ"ש
 שחליקן לחומרא. חלל אפילו ללישנא בתרא דלא תלין רק
 בנתעסקה בתרנגולת, מ"מ בדון דידן כנתעסקה בתרנגולת
 דמיא דבמקור נמי נמלאים הרבה דמים וכמו שכתבתי.
 ואין להקשות על זה מהא דאמרין פרק בא סימן תיבא ר'
 חגיגה בן חננינוס אומר כתמים אין בהם משום זב ופטמים
 שכתמים באים לידי זב. כיצד לבשה שלשה חלוקות בדוקים
 לה ומלאה עליהם כתם או שראתה שני ימים בחלוק אחד הן
 הן הכתמים המביאים לידי זב וכו' עד אמר רבא בהא זכינא
 ר' חגיגה בן חננינוס לרבנן מ"ש פחות מג' גריסין במקום
 אחד דלא חיישינן דאמרין בתרי יומי חזיתיה ג' גריסין במקום
 אחד נמי נימא תרתי ופלגא מגופא חזי. וזה ואידך ח"ג פ' וזהא דם
 מאכולת הוא. ורבנן כיון דאיכא לפלוגי בגרסין ועוד לכל יומא
 תלין. ומדקאמר דלמא תרי ופלגא חזיתיה מגופא ואידך דם
 מאכולת הוא ח"ג פ' דח"ג דאמרין דהשאר הוא מגופא ח"ה
 תלין השאר בדם מאכולת. ולא אמרין שכמו שאחד בא מגופא
 השאר נמי מגופא אחא. דכל זה אינו קשה כלל, חדא דשחתי
 כתם דמאחר דעל כרחק לא תלין הכל בראיה אחת דח"כ
 לא הוי ביה משום זב דאין זב פחות מג' ראיות בג' ימים,
 אם כן שפיר קאמר דיש להלוא בדם מאכולת חלל במקום
 דיש לומר דהכל היא ראיה אחת פשיטא דחליקן זה בזה.
 ועוד דיותר יש לתלות בדם מאכולת שהוא פחות משיעור כתם
 ממה שיש לתלות שיעור כתם ח"ה במקום שיש לתלות בו.
 וכמו שכתב בעל תרומת הדשן סימן רמ"ט לענין כתם הנמלא
 חוץ ג' ימים ראשונים של ספירת ז' נקיים דח"ג דלא תלין
 כתם ח"ה במקום שיש לתלות תלין פחות משיעור כתם בדם
 מאכולת וכו' בדון זה. ועוד דמסוגיא זו עלמה משמע דלא
 תלין רק בדם מאכולת ולא שאר דברים שתולין בהם דם.
 דמדקאמר ואידך ח"ג פ' וזהא דם מאכולת הוא. והשתא יש
 לדקדק אפילו בלא ח"ג פ' וזהא דם מאכולת תלין פחות משיעור
 כתם בדם מאכולת ח"ג דלא הוי ביה זב וזהא חלל. חלל
 ח"ג פ' דכה"ג לא תלין שמקלת אחא מגופה ומקלחה ממאכולת
 דאיך יתירני שיהא זה חלל זה בכתם אחד ויהיה מב' דברים
 אם לא שאבז וזהא שדרקן של מאכולת להיות במקום וזהא
 אחרוני כך חלל בשאר דברים שאין שייך לומר ח"ג פ' וזהא
 לא תלין בכי. וח"ל ח"כ אמאי חלוקים חכמים שם ח"ג פ'
 דאית ביה משום זב וראתה כתם זו בג' ראיות ואיך יתירני
 שיהיה הכל בכתם אחד, זה אינו קשה כלל. חדא דכבר כתבתי

2010 Ministerio de Cultura

ד' אמות. אמנם אם נשאלו כנגדיו שרי, מיהו טוב לכסות
 הכגדים שנבלעו בהן המי רגלים כמו שכתבו הגהות מיימוני,
 כי חף ע"פ שמדינה אינו לריך שהרי התוכפות והר"ם והר"י
 כתבו דברי אס נשאלו כנגדיו מ"מ טוב להחמיר ולכסותן.
 מיהו יש לדקדק דלמא כל זה מייירי בדיעבד שכבר התחיל
 להתפלל אבל ככה"ג דיודע שמטפטיף מי רגלים דלמא אסור
 להתפלל לכתחלה או אפילו לכנוס לב"ה, מידי דהוי אהא
 דאמרינן התם הולרך לנקביו ומתפלל תפלתו תועבה, ואמרינן
 לא שנו אלא דלא יוכל להשקות עלמו אבל אם אפשר לשהות
 את עלמו תפלתו תפלה. ומיהו לכתחלה לא יתפלל כמו שכתב
 שם הר"ם וכו"ם הכא דיודע דלא יוכל להעמיד עלמו דאל
 יתפלל לכתחלה. וכן משמע מהשוצת הר"ם כלל ד'. וכהב
 הטור סי' פ' בא"ח וז"ל, ומי שצרי לו שאינו יכול להתפלל
 בלא הפחה מוטב שיטבור זמן תפלה אלו ודינו ככה ולא להתפלל
 ערבית שמתפלל שחרית שהים. ואם יראה לו שיוכל להעמיד
 עלמו בגוף נקי בשעת ק"ש בין אהבה רבה וק"ש יניח הפילין
 ויברך דלמא הוא עכ"ל. אמנם כי דייקין אדרבא מהשוצת
 זו נראה דיכול להתפלל דברי הר"ם לא קאמר אלא דמוטב
 שיטבור זמן תפלה אבל לא אמר דיש חיבור בדבר אלא מוטב
 לו להמתין מאחר שיש לו תקנה לחזור ולהתפלל שהים. אמנם
 מי שרגיל הוא בכך ואי לא יתפלל יפטר מן התפלה לעולם
 בודאי מותר לו להתפלל בלא גוף נקי דלא אהא חיבור דרבנן
 ודאי לחיוב דאורייתא או לתפלה שהיא מלוה דרבים, ולהכי
 הסיר לו להפסיק בין אהבה לק"ש כדי שיקרא ק"ש ויתפלל.
 וה"ה בנדון זה ג"כ אילו לא יכנוס לב"ה או לא יתפלל אין לו
 תקנה ודאי מותר לו להתפלל ובשעת הטפת המי רגלים יפסיק
 ואח"כ יחזור ויתפלל אע"פ שנשאלו כנגדיו מהאחר שזמן
 החורה אינו אסור רק נגד העמוד בלבד, ולא דמי למא
 דאמרינן הולרך לנקביו אל יתפלל דההם יש לו לבדוק בעלמו
 ולבטור נקביו בשעה שמתפלל אבל בכאן שאין מועיל לו בדיקה
 בודאי אנוס הוא ולא גזרו ביה רבנן, והנה מלמא מהר"א
 ז"ל שכתב בהשוצת שנה יכולה לכנוס לב"ה בימים נוראים
 משום עגמת נפש כ"ש שהוא זקן ואינו לפי כבודו וגדול כבוד
 הצריות שמוותר לו לכנוס ולהתפלל, (וכן כתב מהר"א ז"ל
 בתרומת הדשן לענין המחטטת בתפלה דרך מטה דלא נהיגי
 בזמן הזה לחזור לאחוריו משום כבוד הצריות, וס"ה ככה"ג),
 וחדע דהא אמרינן פרק בני העיר המשחין אל יתפלל עד
 שיבכה כדי הלוך ד' אמות משום נילולות פירוש שמוטפין
 נילולות ממנו עד ד' אמות, והשתא יש לדקדק דכשמים
 שותחים על צרכיו תוך תפלתו אמאי לא הריכו לו ג"כ
 להמתין כדי הלוך ד' אמות משום נילולות, והתירו לו להתפלל
 מיד שפסקו מי רגליו אלא ודאי ש"מ דאם היה אנוס לא
 החמירו בניילולות, ולכן אם השחין קודם תפלתו דהינו אנוס
 ויוכל להמתין החמירו לו להמתין אבל בניילולות שבאו לו
 באונס לא החמירו, וה"ה בנדון דידן שאין להחמיר. ועוד יש
 לומר דאע"ג דכתב הר"ם ש"ש לענין הפחה דמוטב לו לעבור
 זמן תפלה וכו' היינו דוקא לענין הפחה אבל לענין מי רגלים
 אין להקפיד כ"כ דהא מלינו דין הפחה יותר חמור מדין מי
 רגלים שהרי בקש להתעפש מרחיק ד' אמות וכשחוזר למקומו
 אומר רבון העולמים וכו', וגבי סיו שותחין מי רגלים על
 צרכיו לא מלינו שהריכוהו להרחיק ד' אמות ואע"ג דמבקש
 להסך רגליו לא הריכוהו להרחיק ש"מ דלא החמירו גבי מי
 רגלים כ"כ ואע"פ שידע שאי אפשר לו לעמוד על עלמו
 אם אנוס הוא שרי ומותר לכתחילה. ודוקא שלא הולרך לו
 בשעה שהתחיל להתפלל רק שידע שקודם גמר תפלתו אי
 אפשר לו להשאק אבל אם נלך לכך ודאי אסור ותפלתו
 תועבה, ואין חילוק בין אנוס או לא מדלא מחלק בהכי אהא
 דמקשינן הא דאמרו הולרך לנקביו הוי תפלתו תועבה ואח"כ
 אמר תפלתו תפלה, ואמרינן פ"ו דשבת אין הזב יולא צבים

ליותר מדמין לחומר ממה שמדמין לקולא אע"ג שכתמים
 דרבנן. ועוד דשאני התם דתלין הכל בראיות גופה דעבד
 דמתרמי להיות הכל כהם אחד, אבל אין לומר שמקלחו הוא
 מן המקור ומקלחו ממקום אחר ונעשה הכל כהם אחד. ועתה
 נבאר הכלל העולה, וזה כי בנדון דידן ששאלתם פשיטא שהיא
 עממה מאחר שנדמה למראית העין שהכל היא ראייה א' כמו
 שכזבת בשאלתך. ואפילו אם לא היה רק ספק נראה דאזלין
 לחומר כמו שכתבתי לעיל דתלין מין אחד בחצירו לחומר, ודוקא
 שידוע לה שזה המין הלבן והירוק הוא ממה ואפילו
 אין ידוע לה אלא שאין לה מקום לתלות בו סממנות ההם רק
 בגופה אפשר דאזלין ביה לחומר חף על גב דלא תלין כהם
 בצעלת כהם אם השאילה לה חלוקה כדאמרינן פרק האשה
 שעשה לרביה מטעם דלא חזיא מגופה ודלמא מעלמא אהאי
 אע"ג דאין לה מקום לתלות דאם לא כן לא הוי הכהם הראשון
 טמא, מכל מקום אפשר לומר דוקא להקל אבל להחמיר תלין.
 אך נראה דלענין זה אין חילוק בין להחמיר בין להקל ולא
 תלין כהם בכתם, חדא דבגמרא סתמא קאמר צבי מיידיה ר'
 יוחנן מרבי יודא בר לואי מהו לתלות כהם בכהם א"ל אין
 תולין נו"ט לפי שאין תולין ומדבטי ליה סתמא והשיב לו סתמא
 ש"מ דבכל ענין לא תלין כהם בכהם. ועוד דאף על גב
 דכתבתי דיותר תלין לחומר מלקולא היינו במקום דיש הוכחה
 קלת אבל במקום דגם הכהם הראשון אינו ברור שילא מגופה
 אין לנו ראיה דאזלין ביה יותר לחומר מלקולא ואיכא למימר
 כתמים דרבנן. ועוד יש להוכיח סברה זו מדברי הר"ם
 דלעיל שכתב דהלכתא כלישנא בתרא דאל"כ אין לך כהם טמא
 שאין לך חלוק שאין בו שום לכלוך וכו'. ומכברא זו נמי
 נוכל להוכיח דלא תלין כהם בכהם להחמיר דאל"כ אין לך
 כהם טמא שהרי כל חלוק יש בו שום לכלוך. ומאחר דאין
 לנו לתלות אותו לכלוך בדבר אחר א"כ כל כהם טמא ולא
 מלינו בשום מקום שהריכו שיש מקום לתלות כל הלכותים
 שבחלוק. אלא ש"מ דלא החמירו חכמים בככה"ג אבל במקום
 שידוע שאלו הלכותים באים מן המקור ודאי חיישינן כמו
 שכתבתי לעיל. וכל זה דוקא בכהם שהוא כגרים ועוד שהוא
 שיטור הכהם הראוי לטמא אבל בפחות מזה נראה שיש להקל
 ותלין במאכלות שהיא שכיחא טפי ולריכין או לתלות בה
 דאל"כ אין לך אשה פטורה לצעלה שאין לך חלוק או סדין
 שאין בו כמה טיפי דמים ואפילו אם התרמי שדס הוא אלל
 סממנה הטמא נו"ט אמרינן דהיתרמי הכי הגב זוכמא דס
 מאכלות הוא. וכו' ה"ל בשאלתך. משה איסורליש מקראקא:

צח ששאלתם

על איש אחד שהיה לו חולי האבן ב"מ
 ומכה זה החולי היה מטפטיף ממנו
 תמיד מי רגלים לאונכו כילד יעשה עם ק"ש ותפילין וכניכתו
 לב"ה:

תשובה

אמרי' פ' מי שמתו (דכ"ב:) ת"ר היה עומד בתפלה
 ומים שותחין על צרכיו פוסק עד שיכלו המים
 וחוזר ומתפלל וכו'. וכתבו שם התוכפות דהפילו אם יש צמים
 שכל כנגדיו טופח על מנת להטפיה מותרים כיון דמדאורייתא
 אינו אסור אלא כנגד העמוד ורבנן הוא דגזרו וכיון שעומד
 כבר בתכלה לא אטרחהו רבנן לחזור ולהתפלל עכ"ל, וכן
 כתבו שם הר"ם ור' יונה. והשתא נחזיר שאלתנו דודאי כל
 זמן ששותחין ממנו ומרגיש יליאתם לריך להפסיק אבל אח"כ
 חוזר ומתפלל (אע"ג דנשאלו כנגדיו ויש בהן טופח כדי
 להטפיה) ואם נפלו על הארץ אם הוא דבר מוטב ואין נראה
 אינו מוזיק דלא גרע מאלו נשאלו כנגדיו מאחר שאין להם
 ריח רע ואם נראה על הארץ לריך להרחיק מהן ד' אמות,
 כדאיתא פרק מי שמתו. אמנם אם כבר התחיל להתפלל ואירע
 לו כך בתפלתו כתב הרשב"ה בתשובתו סימן קל"א דאין לריך
 להרחיק אלא שחוזר להתפלל מיד שפסקו המי רגלים ממנו וק'
 פסק ב"י, ודלא כר' יונה שכתב פרק מי שמתו שריך להרחיק

שאלות ותשובות הרמ"א צח צט ק

הוקשה לך הדין ע"פ פירש"י הלא כתבנו בעלמך שעל פי האלפס עולה כהוגן ומידי הוא עצמא חלא לדידיה ומאחר שמתורץ הליצים מה לנו לפירש"י בזה ודו"ק :

ב עוד פרק נגמר הדין מ"ש ורשב"ן פסק כיון דעבד רבנן לפרש לריך לפרש ואם לא פירש לאו עדות הוא וכו' ולעיל ריש פרק הגזל כתב בשם רשב"ן לענין קבלת עדות שלא בפניו דמדכשר לגבי חונס אפילו שלא בחונס כשר דיעבד וכו' וא"כ הכא כ"ל להכשיר דיעבד וכו'. לא קשה מידי דלעולם אמרינן דלא חלקו חכמים בתקנתן ואין חילוק בין דיעבד ללכתחילה חלא דגבי קבלת עדות שלא בפני בעל דין שהכשירו במקום חונס ממילא דיעבד נמי כשר דאין לך חונס גדול מזו דאי אפשר לחזור ולקבל העדות ובלא זו לא מקרי דיעבד , זהו סברת רשב"ן :

ג עוד שאלת הגי' ריש הגטות סנהדרין גבי ופ"ב דכתובות אפילו למפרע דמשחקי בקוביא וכו' וק"ל . כך הוא הגירסא בספרי ובפ"ב דכתובות אפילו למפרע דמשחקי בקוביא וכו' וק"ל . ובתופס שטר שלישיית הגירסא כך הוא לפני ואין בה גימגום כלל אין לו ליתן כ"א בפני שנים שבאו לפני ב"ד ויפרש עליו השלישי בפניהם שמה יפול ביניהם מחלוקת וכו' והוא מבואר לכל מטיין בחלילה העיון שכוון הוא ואם יש חיה חסרון בספרך לא ידעתי :

ד ומה ששאלת במרדכי ריש הלכות נדה בסוגיא אמר רב יכודס אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן חננינא וכו' עד ולפי דבריהם חשה שאין לה ווסת לריכה בדיקה לבעלה חבל ר"י פסק דאפי' חשה שאין לה ווסת וכו' ושאלת איך נשמע זה מפירש"י ור"ת ובר"י חולק עליהם לפי פירושם וכו' . במחילה לא עיינת כאן יפה כי זהו פשיטא כי לפירש"י ור"ת דפירשו מאן דמתני הא לא מתני הא קאי על אינה עסוקה בטכרות וי"ל דחולקין ביחד ר' יכודס ור' ירמיה חליצא דשמואל דלרב יהודה חף לבעלה בעי בדיקה ח"ע דאינה עסוקה בטכרות ולרבי ירמיה דוקא בעסוקה בטכרות חבל לא עסוקה לא ח"כ ש"מ דלדבריהם מלתא דרב יהודה לענין בעלה קאי ח"ע דאינה לריכה בדיקה חבל לפי ר"י דמפרש מאן דמתני הא וכו' ולעולם בעסוקה בטכרות מיירי רב יהודה והא דאמר שמואל חדא זימנא דרב יהודה לא שמיע ליה הא דרב ירמיה ואילו שמיע ליה לא כולך לאמר כי גם הוא ס"ל כר' ירמיה ואין מחלוקת ביניהם כי גם ר' יהודה לא קאי חלא לענין עסוקה בטכרות ח"כ ש"מ דבאינה עסוקה לכ"ע אינה לריכה בדיקה ולכן כתב ח"כ דבסחם כתב דאפילו לפי ר"ת ורש"י דפירשו דרב יהודה קאי חף בבאינה עסוקה בטכרות לית הלכתא כותיה וכו'. וזה פשוט :

ה ומה ששאלת במה שקאמר בסוגיא דהאשה שהיתה עושה לריכה וראתה דם וכו' ופסק מורי וכו' כדלעיל על סיבן קאי , נראה דבא לומר דרבו פיסק כמו שהביא בסוגיא ע"פ רש"י ודלא כפי' ר"ח . ולזה אמר ח"כ ופסק הר"ם וכו' דכוא פסק כר"ח וח"ע דלפי זו היה לכתוב ובר"ם פסק וכו' דמשמע דהוי מחלוקת ביניהם מ"מ אין נראה להגיה משום זה דבר אחד כל זמן שלא נמלכו בספר ישן כי אתה ידעת את ספר המרדכי ואת שיחו כי לרוב נמלכו בו לשונות מגומגמים להיותו מלוקט ומחובר מספרים רבים וברו בתוכו הגהות ודיונים רבים שלא במקומן בקלרם ואולי זה כאלה מסן ואין נפקותא בזה כ"כ להגיה עד שנמלא ספר ישן :

ו ומה שרמית להגיה גבי תינות וכו' נותנים י' לילות וכו' עד כלים רבים ואין רואה וכו' אין להגיה שם דבר ועיין בתוספות ריש פרק הסיוקות ותמלא שבוה נכון ובא לומר ח"ע שיהא רואה ע"י כלים קשים ח"פ"ה מאחר שאינה רואה ע"י כלים רכים וכל לומר שחיתה המכה. ובגמרא יש גירסא אחרת ושם מוכח דיש לגרוס אינה רואה ודו"ק :

ואשר

שלו ולא מלינו שהחמירו להתפלל עם הכים ההוא ח"ע ג שהוא לובשו ע"מ שיפלו בו ניוולות הזב , ולכן נ"ל דאין להתמיר במקום האנוס ושאי אפשר לו ליזמר , ומ"מ נראה דיש לו להקפיד שיסיו לו בגדים העליונים נקיים רק יבא לו בגד או ספוג סביב איברו ואז המי דגלים כמונחים בכיסו דמי מאחר שהוא אנוס ואי אפשר לו בענין אחר, זהו כ"ל בשאלתכם :
משה איסרלש מקראקא :

צט למר דכיה שלום רב , הוא חסובי האלוף הותיק . בחכמה הוא עתיק כמהר"ד מרדכי ש"ן וכל דיליה שלום . חסובי ביום ביאת כתב מעלתו סנה לא הייתי בביתו והלכתי לכהואי אחי יוסף ש"ן בבדיסק לדיטא ובסובי לשלום ח"ל מלאתי כתב מעלתו בחדרי והמוזילו כבר שב הלך לדרכו וכדי שלא יבוא הדבר לידי זיטול לקחתי לי כתיבתו למושכל ראשון לעיין בו ולהשיב עליו : בענין אשר שאלת אדם שמדליקין עליו בביתו אם חייב לראות נרות חנוכה חף שאינו מברך עליהם והארכת בחלקי הסותר בין דעת מעלתו ובין דעת מקלת חכמי פונגא החולקים עליך ובקשה ממני לחוות לך דעתי בזה ולהכריע בין הסרים . והנה לדעתי האמת עם מעלתו בדעת הטור והענין מוכרח מלשונו וסידורו כי בסי' תרע"ו כתב חבל בענין אחר ח"ל לבדך ובסי' תרע"ז כתב ואם מדליקין עליו בביתו ח"ל יותר . ומדלא קאמר אין לריך להדליק וקאמר ח"ל יותר משמע דאפילו בראייה אינו חייב דח"ל שום דבר מאחר שמדליקין עליו בביתו והא דקאמר בסי' תרע"ו ח"ל היינו משום דהתם לענין ברכה קאמר חבל בסי' תרע"ז דמיירי לענין חייב הדלקה קאמר דח"ל יותר שכוה לשון כולל הדלקה והראיה . גם אני רואה דנריך בדעת המרדכי שכתב דמ"מ לריך לראות , שכוונתו דחייב ג"כ לבדך , מדקאמר וכן אומר ר"י שנהגו בני אדם וכו' עד ומדליקין בבית הכוהי עכ"ל , ובדאי אמת בני אדם היו מברכין אהדלקה דח"ל"כ היה לרש"י ולכל הפוסקים שכתבו דין רש"י לאשמועינן רבותא טפי דאפילו מדליק ח"ל לבדך כשמדליקין עליו בתוך ביתו ואינו מדליק חלא משום הראיה חלא ודאי דלכ"ע המדליק חייב לבדך חלא גרע מן המסדרין דח"ע"ג דפטורים מ"מ אם מדליק מברכין . וכ"כ מהר"א בח"ס סו' ק"א ואפילו לדברי ב"י שכתב אדברי מהר"א דאין דבריו נראין לו היינו דוקא במקום שפטור לגמרי ומדליק חבל במקום שמדליק משום שחייב לראות לדעת המרדכי פשיטא שמברך חלא גרע ממסדרין ח"כ ש"מ דהמרדכי חייב לראות ולברך קאמר ולכן קאמר וכן אמר ר"י וכו' . ומה שכתבת בדקדוק חכמי פונגא מדברי ב"י לסתור דנריך אין אני רואה בזה ממש לסתור דברים פשוטים מדוקדקים כאילו כי ב"י לא דקדק בחילוק זה לחלק בין ברכה לראייה ולא עלה על לבו לכן לא שת לבו גם לזאת ויפה חירלת הדקדוקים הכס בכתבך גם כי ראיתך נכונים לדעתי עם הראייות הנ"ל ואין לי פנאי להאריך רק חיים ושלום תאריך כחשקי . נאום משה איסרלש מקראקא :

ק יהודה יגבר באחיו . הוא חסובי האלוף הר"ר יהודה ש"ן , ראיתי כתבך ובקשתך ממני למלאות למאונך בפשטי המרדכי אשר לא שמע מעלתו עד כה . ואמרתי לקיימה , והנה בזה המעט יראה מעלתו התועלת הרב אשר הגיע למעלתו עם חברים בשמעם ע"כ וחבל על ימים שאבדתם חלא אחרים ולא העליתם דבר , ויהי מה מזדי לא יבצר אי"ה לכתוב לכם תמיד כפי השגת ידי בכל אשר תשאלו ממני , והש"י ינחני בדרך אמת כדי שלא חבל עם אחרים החלויים בי בכלכה :

א שאלת ממני חסובי ריש אחד דיני ממונות בדין הב' במומחה שקבלו עליהם שפטור שסותר הכלל הראשון וכו' הרי כל דברי המרדכי שם הם דברי האלפס והוא כתב שם בדין דחוזר הדין כמו כלל הראשון , ואם

יש לדחות דה"מ בלשון נדר אבל בלשון שבועה דחמירא וכו' והקשית למעלה כתב הא דנוקקין לחלבי ישראל מיירי בשבועה וכו' לא קשה מידי אע"ג דהוא ס"ל דלענין שבועה מיירי מ"מ לא יוכל להכריח דרב האי מכת חומרא בעלמא קאמר דדילמא רב האי מפרש סענין בנדר ולא בשבועה :

יב ומה ששאלת סוף פרק שבועת הדיינים תשובת רב על אחד שמלא חיבה פרולה שיוכל להשביע היסת וכו' עד ואע"ג דתנן ואלו נשבעין שלא בטענה וכו' ושאלת מה הקשה שם בזה הלא לא חייבים רק שבועת היסת הלא נהקשה עד בימי רב נחמן וכו'. דע כי אין בין שבועת היסת לשבועת המשנה בזה רק כי בשבועת המשנה (נשבע שלא בטענה או ש"ד) לריך להיות מודה ובשבועת היסת אין לריך להיות מודה מקלפת אבל לא נהקשה שבועת היסת מעולם לענין אם עושה שמה רק בטענה כדי (כמו ש"ד במורה מקלפת) הלא שרצה קאמר מאחר דאם היה מודה מקלפת בנדון ההוא דהיינו כשמלא חיבתו פרולה אילו הודה הנתבע במקלפת הולך לישבע שבועת המשנה אע"ג דהתובע עושה שמה א"כ אפילו בלא מודה מקלפת נמי חייב שבועת היסת שנהקשה בימי רב נחמן ולכן הקשה שפי' ואע"ג דתנא ואלו נשבעין כו' דמשמע הא בכל הטענות אחרות שטוען שמה אפי' מודה מקלפת אינו לריך לישבע א"כ ממילא בכופר הכל אינו חייב שבועת היסת אפי' לאחר תקנת ר"ג ולכן הירך דאלו לאו דוקא :

יג ומה ששאלת סוף הפרק ההוא דכתב כיון דיהודה היה סבור כיון שיש בו מתנה גמורה וכו' ושאלת דמאי לריך להירודן זה שאני ההם דנשבע ואינו משלם אף כי הוא מודה מקלפת וכו' לאו מענין השבועה קא פריך והולך לתרץ רק מה שקאמר ההם בגמרא דהמלוה לא קים ליה וא"כ איך ישבע ולזה הולך להירודן דמ"מ כיון כו' ועיין בגמרא ושמאלתו :

יד ואשר שאלת בהגהות מסלכות גדה מהתשובה מוכר"ס בחי' ואשה בקבלו חרם לישא זה את זה והמיר וכו' עד ומהו היכא שבא לב"ד כשהמיר כו' וכתבת שכתב לעיל בתשובה ממש איפכא. לא ידעתי מהיכן מקום קושייתך ואם על תחילת התשובה כוונתך לא קשה מידי דמיירי ג"כ בתחילת התשובה אם באה ג"כ לשאלו בעודו הוא מוכר דאז אינה לריכה היתר חרם רק שיאמרו לו שב"ד שמוותרת לינשא בלא החרם אבל אם לא באה עד לאחר ששכר לריכה החרת חרם ממש :

ובפרק אין מעמידין גבי גביות הנועשה בבית כותי וכו' עד ואף לפי דברי ר"ת דטעם כעיקר דאורייתא ל"ג יותרו וכו' שהוקשה לך מה ר"ל בזה דע כי ע"ס הוא ולפני מוגה ל"ל יותר ור"ל למה לא יותרו וכו' והוא מבוחר ע"פ גירסא זו, ומה שקאמר ההם ושמואל גופיה סבר הכי מדקאמר מח"ג מותר בכתבה שלא ידעת לפרשו הכי פירושו אף לשמואל שהוא אומר בגמרא דטעם אסור גביות כותים מפני שמעמידין אותן בעור קיבת נבלה שהוא דבר חריף ואסור אף בזמן הזה מ"מ קאמר בגמרא מח"ג מותר בחותם א' דהיינו מוריים הלב גביות ש"כ דלא חיישינן לזינפא : מו וריש פרק ר' ישמעאל כך הגי' בדפוס שלי ממקום הטיוטפות בלא למקום הטיוטפות ילך וכה"ג איכא פרק דם חטאת דבעינן מוצה שלא נשתמש בו כדינו. והג"ס שצפרק ר' ישמעאל המתחלת זה לבן מורי הר"ר ילחק הקטן נראה בדבריך מאוד וכו' דשאלת על היכן קאי ג"ל דקאי על מה שלפניהם שהתיר ישראל שהניח כותית או כותי בבית בלא שמירה היין והמעשה היה שגם בלילה היתה נשארת בבית בלא נר ולא מרתחא דלמא יראוה דרך בקעת מאחר שלא היה נר עמם ואפ"ם מותר ואע"ג דסוקשה לו מההיא דשוכר את הפועל מ"מ לא היה אוסרו בדיעבד מאחר דלא

הודיעו

ז ואשר שאלת בהלכות מקוואות כמה שאמר שם מדתנן במתניתין ובמקום שהיה מהלך עיבור אפי' בזוחלין. ושאלת הפירוש גם מקום המשנה. לפני מוגה ובמקום שהיה מהלך וכו' והמתנית' היא התוספתא שהביא לפני זה דקאמר דאינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שהיה מהלך מתחילתו משמע הא במקום שהיה מהלך תחילה מטהר בזוחלין כדין מעיין וס"ס דמטהר במשכו כמעיין :

ח וששאלת ריש שבועת שהיה דקאמר סכן מלינו בפרקין שבועה שלא אכלתי בבעה שאכלתי וכו' והקשית דבגמ' במשנה בגירסא הוא ממש להיפך. דע שאע"פ שהגי' בגמרא הוא להיפך מ"מ להיפך ג"כ ס"ס ולכן בענין זו נמי דינא הכי וכן הוא בירובנמי בהדיא. והמרדכי הביא זו הבבא דומיא דסנדון שמדבר בו דהיינו שנשבע שלא להגיד ע"פ החרם מה שידע והשבועה שניה היא דהיינו שיגיד מה שידע והיינו דומיא דשלא אכלתי ואכלתי :

ט ומה ששאלת בתשובת ר"י לענין תקיעת כף כמה שאמר וגם מה שתקעת שתי כפיד לשמים אי לשם ברית נהכוונת תוכל להסיר ע"פ חכם ובין כד ובין כד וכו' והוקשה לך הלשון. נראה דהכי קאמר אי לשם ברית נהכוונת תוכל להסיר וכו' אבל אי לא כיון לשם ברית רק כנושא כפיו לשמים דרך תחינה ובקשה אפילו החרם אינו לריך ולכן קאמר שאם הוא בבית לריך החרם ואע"ג דקאמר למעלה דחמיר משבועה מ"מ מהני לו החרם ולכן קאמר אה"כ ובין כד ובין כד, והתחילת התשובה קאי ר"ל בין שתקיעת כף הוא חמור משבועה או לא מ"מ מהני לו החרם לדבר שיש בו מכשול כדמסיק ומה שקאמר אה"כ שלא ראו להקל בשבועה ר"ל כי לא ראו לישבע שבועות מאחר שהיו יודעין שמקילין בזה ויעברו עליהם ולכן כוונתו בת"כ שלא חששו אם יקילו בזה וכן הוא שפי' ואין אנו לריכים להגיה :

י וששאלת בתשובת רב האי דכתב על מי שנשבע לגרש את אשתו דחייב לגרשה וכתב וז"ל. אי קשיא הא דאמרין גבי סוטה וכתב ומתה וק"ו לעשות שלום בין אים לאשתו אמר תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הא לא קשיא דהא מוליא מידי ספק ומידי אסורא אבל הכא דאמר רחמנא לא תשא וכו' והקשית א"כ איך למד אחיתופל ק"ו מזה לזרוק הבס על התבוס דשאיני הבא דבא להוליא מידי ספק וכו' משא"כ גבי תבוס ואם יועיל עעמא שהיה לזורק כל העולם מ"מ לא נלמד זה מק"ו עכ"ל. הנה הוה מלינא לתרוי לך דבגמרא הוא דיש דלמד אחיתופל מק"ו זו וסדרשה היה כמ"ד לא אמרינן דיו בק"ו ואין משיבין עליהם (כאומרם ז"ל אין משיבין על הדרש) אבל לא אחרן בשינוי דחיקי ואכתוב לך האמת בפ' דברי רב האי לדעתי, וזה כי אני הקשה לך מאי קאמר דהתם בא להוליא מידי ספק ומידי איסורא דמ"מ למה לא נותה החרם שיגרש כל אדם את אשתו הסופה ולא יבוא אה"כ עליה ומאיזה איסור בא להוליא שנותה החרם למחות את שם הקדוש. הלא ג"ל דה"ק מאחר שבא להוליא מידי ספק ומידי איסורא אין זה בכלל איסור מחיקת הבס שאנו לומדים ממה שכתב ואבדתם את שםם לא תעשה כן לה' אלהיכם ולכן אינו אסור רק כשעושים דרך מחיקה ודרך אבירה להבס אבל כשאנו עושין זה לבוס לורך ותיקון שרי. הלא ידוע לך מהלכות כתיבת ס"ת והפילין אם נפל עפה דיו על הבס דמותר למחקו כדי לתקנו וס"ס בכאן וא"כ למד אחיתופל ק"ו יפה מה לזורק תיקון קטן לא מקרי מחיקה וברי לזורק תקון כל העולם לא כ"ס ולכן קאמר רב האי גאון שאין ללמוד איסור שבועת שוא מענין מחיקת הבס דמאחר שבא להוליא מידי ספק וכו' לא עוברין שום עבירה כי זהו תיקון משא"כ בענין שבועת שוא. וזה ה"ל בזה והוא אמת ויליב :

יא ומה שהקשית עוד באתו עמוד כמה שאמר שם ומיחו [ש"ת הרמ"א] מד 44

שאלות ותשובות הרמ"א ק קא

הודיעו דהפליג י"ל דלמא סו"ל כאלו לא הודיעו דהפליג דמחירא שמה בא גם בלילה . ומה שהקשית על מה שאמר סוף פרק רבי ישמעאל אין לוקחין בימים הלל מאדם שהוחזק וכו' והח"כ קאמר דאם מתארח אללו מותר , י"ל דיש לחלק בין ליקח מעמו למתארח אללו דמתארח שנתארח אללו לא החמירו וכו' :

שז ומה ששאלת סוף מסכת ע"ז במה שקאמר ח"כ די להם בהגעלה ואע"ג דתשמייסיה ע"י אור כדאמר' בשמעתא והא לא גרע אוחו לשון מהגעלה כו' , לא ידעתי מאי קשה לך בזה דברי הפשט מבואר דמתארח דסגי ליה בהגעלה אע"ג דתשמייסיה ע"י אור ח"כ כ"ש דסגי ליה בליבון בזה דלא גרע מהגעלה . כל זש נראה לי בשאלתך אשר השבתי לך עליהם מיד שבחתי לביתי לשלום תהלה לאל כדי שלא למוע בקשחכם וכן אהיה מוכן תמיד , ממני דורש שלותך משה איסרלש מקראקא :

(עזרי מעס ה' עושה שמים וארץ)

(לר' ישראל בן הגאון מהר"ר שכנא זקצ"ל)

קא ענותנותו

דמר תרבי על דבר האשה שהלך בעלה למקום מלחמה ולא שב למקומו ואח"כ באו כותים מן המלחמה והעידו על בעלה שמת וז"ל כב"ד , במוחב תלחא כחדא הוינן ואחא לקדמנא ר' שלום בר חלקנס והעיד בתורת עדות בח"ח ובש"ד בחליו"ע ואמר בל"א (דער יודי פון וואסלווי"ץ דער איז מיט דעם דראבן גנגן אין דיא מלחמה פון לובלין אס י"כ אויט דעם שול דא זיין די דראבן ווידר אויט דער מלחמה קומען אונ זיין קומן אין מיין הויז דא האב איך זיא גיפרעגט וואט זיין שמועות אויט דער מלחמה דא האבן זיא פון זיך זעלברט אן גיבונן א זאגן דער יודא דער איז פון הינן מיט אונט גנגן אין דער מלחמה דער איז זייה אונט אונ קומן אויף פולניש האבן זיא גירעט (זגינאל פרשעד נאט) (זמירשלוונג"א) אונ האבן גישפראכן (מאליג"א שיד"א) (קארליווט"י) אונ אין דיא גנץ קהלה איז ניט א וויטן די איין יודי פון לובלין וועמין אויז גנגן אין דער מלחמה אז דער פון וואסלווי"ץ איז . עוד העיד בן העד כג"ל (איך האב גיהערט פון דראבן דז זיא האבן גישפראכן איין קליין יודל איז מיט אונט אויט גנגן דען האט מן אין דער מאסקווי גיומנן אונ האבן אין אונ גיבראכט דער יודא פון לובלין איז אויט גנגן מיט אונט אין פולניש (זאביעגה פט) עכ"ל העדיות . והנה לא נעלמה ממשלת כ"ת הא דאיתא ריש פרק האשה שהלכה שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם קטפה בינו לבינה ושלום בעולם ובאחה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת וכו' ובגמרא אמר רבא מ"ט דמלחמה משום דאמרה דדמי חלקא דעתא בכל הני דאקטול הוא פליט חת"ל כיון דשלום בינו לבינה נערה עד דהויא זמנין דמחו ליה בגירא או ברומחא וכבור ודאי מת ואיכא דעבד המתרי וחי עכ"ל בגמרא . ואמרי' נמי בהם כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימני הא מת על מטתו מהימני וכו' עוד בהם בגמרא איבעיה לכו עד אחד במלחמה מהו וכו' עד והא מים במלחמה דמו וגשים אפי' מאה כעד ח' דמי וקחני השיאו ודחי לה בהם וקאמר ותסברא וכו' וכתבו כרי"ף וסר"ש מאחר דבעיה לא אפשיטא אזלינן לחומרא דעד אחד במלחמה לא מהימנן אלא ח"כ אומר קברתיו כמו במים . וכתב שם הר"ש אכל שני עדים נאמנים אע"ג דלא אמרו קברתיו ודלא כרי"ף דכתב דאף בב' עדים בעינן קברתיו . ומשעתא אומר לא מבעיה לדברי כרי"ף דעדות כג"ל לא מהני להסירה דהא אפי' בב' עדים בעינן קברתיו אלא אפילו לדברי הר"ש לא מהני דלא הוי אלא כעד אחד וכדאמרינן בגמרא לענין נשים אפי' מאה כעד אחד דמיין וכ"ש כותים דמאה לא הוי רק כעד אחד

וחיישינן ליה דאמר דדמי ואע"ג דכותים הסיחו לפי תומן והמרדכי כתב פרק בתרא דיבמות דסברת הלכ דבעיה דעד אחד במלחמה לא קא מבעיה ליה כותי שאינו נאמן רק במסיח לפי תומו דבשלמא ישראל המתכוין כך להסיר איכא למימר דדמי אכל כותי המספר מעשה לפי תומו ולא שם כוונתו לשם אוחו דבר אינו אומר אחר הנדמה כי אם אשר ראה והסברא נותנת דלא שייך גבי כותי מסל"ת דאמר דדמי וכו' וכתב שם דכן הסכימו הרבה גאונים , מ"מ נראה דיש להחמיר בכה"ג דהא סר"ן כתב בחשוכה מאחר דחיישינן גבי עד אחד דאמר דדמי כ"ש דחיישינן גבי כותי מסל"ת דאמר דדמי וכו"כ בתא"ו בשם הרמ"א דכותי מסל"ת אינו נאמן רק במקום שנאמן עד אחד וכן משמע בדברי הר"ש והתוס' בשם ר"ח ריש פרק האשה שלום דכותי מסל"ת חיישי' דאמר דדמי גבי פבט במים וס"ה למת במלחמה דהא בגמרא מדמי לכו לסדדי וכן משמע בפרק בתרא בשם כרי"טב"א ומשמע מדברי מהר"א דחייש בדברי כותי שאמר דדמי . ולכן יש לחוש בעדיות כג"ל שאמרו דדמי , ועוד בלא זה רבים אומרים דאין עדות כותי מסל"ת מהני כשלא אמר קברתיו וכמ"ש הרמב"ם ילא כותי וישראל מעמנו למקום אחד ובא הכותי והסיח לפי תומו ואמר איש שילא עמי מכאן מת משיחין את אשתו ואע"פ שאין הכותי יודע אוחו האיש והוא שיאמר קברתיו עכ"ל . והנה נדון זה הוא ממש בדברי הרמב"ם והלריך שיאמר קברתיו אף בלא מלחמה . ואף כי כל האחרונים חלקו על דברי הרמב"ם וכתבו להסיר אף בלא קברתיו כמו שנראה מתשובת מהר"ח במרדכי וכמ"ש מהר"א ז"ל סי' רכ"ג בפסקיו ומשמע שם דכן נהגו העולם . וכן נראה דעת הר"ש וסעור א"ע (סי' י"ז) וכ"כ הרשב"א בתשובותיו והריב"ש והבן בתשובותיהם וכמו שכתב נ"י פרק האשה בתרא . מ"מ נראה דיש להחמיר בנדון דידן לכ"ע דברי הרשב"א כתב בתשובתו ז"ל , הרמב"ם וסרי"ף וסרי"ף הלריכו שיאמר הכותי קברתיו אכל האחרונים כתבו דלא בעינן קברתיו וכן דעתי מסכמת ומ"מ מי יקל ראשו להקל בדבר ערוה נגד אבות העולם אין לנו אלא דעתם , וכזה כתב הריב"ש בתשובתו סי' שצ"ח וכ"כ ב"י בשם סר"ן (שם) , וא"כ אפי' לדברי החולקים בהסכס כותי המסל"ת בודאי מודים בנדון דידן דלריך לומר קברתיו מאחר דאיכא מלחמה ויש לחוש דאמר דדמי ולא עדיף כותי מסל"ת משאר עד דהא לדברי הרמב"ם הוא יותר גרוע וכ"ש שלא נהפך הסברא להקל יותר כותי המסל"ת מבשאר עד . אך יש לדקדק כי לפי מ"ש לחירוז מהר"א ז"ל דברי הרמב"ם שהלריך קברתיו ממששים שנזכרו בגמרא כותי מסל"ת בלא קברתיו והסיר נשותיהן יש ללמוד קלת היתר לאשה העגונה אשת יודי כג"ל ז"ל מהר"א ז"ל אלא ס"ל לרמב"ם דלהכי בעינן קברתיו משום דלא ידעו הכותים אותן האנשים אלא שאמרו אותן שילאו מכאן לכאן ולכך בעינן קברתיו אכל עובדא דידן שידע הכותי את לעמל לפי הנראה מתוך דבריו ח"כ לא בעינן וקברתיו וכן מוכח כו' לפי זה היה נראה דבנדון דידן לא בעינן קברתיו אף לדעת הרמב"ם אס לא היה במלחמה דהרי גם בכאן נראה דהכותים היו מכירין האיש שהרי ילא עממם מלובלין עד המאסקווי"י שהוא יותר רחוק ממאה פרכאות ונתחבר ונתלוט עממם בדרך ובודאי ידעו והכירו אוחו . ומלשון מהר"א ז"ל נראה דאע"פ שלא הזכירו שם האיש בפ' מהני רק שהכירו וידעו הואיל וכתב אכל עובדא דידן שידע הכותי את לעמל לפי הנראה מתוך דבריו עכ"ל , משמע דלא הזכיר שמו בפירוש דאם הזכיר שמו לא הולריך להוכיח שהכירו מתוך דבריו אלא ש"מ שלא הזכירו בפירוש ואפילו הכי מאחר שידעו לא בעינן קברתיו וא"כ היה אפשר לומר ס"ה בנדון דידן . אך נראה דאין חלוקה של מהר"א ז"ל ברור ומוכרח בזה שהרי המגיד משנה פי"ג מהלכות גירושין תירץ דברי הרמב"ם בחירוז אחר ז"ל הא דהלריך הרמב"ם לומר

קברתיו

קברתיו לפי שלא הזכיר הכותי שם יסודי אלא שאמר איש יסודי שהיה עמי ואנו יודעין שהוא פלוני ולפיכך לריך שיאמר קברתיו, אבל אם הכותי מל"ת ואמר איש פלוני מת אין לריך לומר קברתיו וכן מובאר בדברי רבינו ומוכח בכמה מקומות, וכתיב וזה כתבו הרשב"א והר"ן לדברי הרמב"ם כמו שכתבו ז"י בארוכה בהשבוותהו. ועתה נדון דין שלא הזכירו הכותים שם האיש רק אמרו האיש שילא מלובלין ח"כ בעיני קברתיו להרמב"ם וכייעתו אף אי לא היה במלחמה. וכן לדברי ז"י שחירץ דברי הרמב"ם בענין אחר וכתב דבכל מקום לריך לומר קברתיו לולא במקום שהכותי מכריז מת פלוני דלולא דקים ליה שמת לא הוי מכריז כל כך אבל בשאר כותי מל"ת בעיני קברתיו לרעת הרמב"ם, ח"כ כ"ש נדון דין שהיינו לריכס קברתיו אף אם לא היה במלחמה וכ"ש שהיה במלחמה שהוא גרוע טפי ואף אם הזכיר שם האיש בעיני קברתיו דומיא דהאשה שהלכה עם בעלה דהרי יודעים ומכירים בעלה וכל סתם עדותן הוי כאילו הזכירו שמו בפירות ואפ"ס לא מהני. ואין לחלק (בין אשה המעידה בעלמה) לגבי עד אחד בזה מדפסע ליה בגמ' ולא מחלק בהכי. סוף דבר אינו רואה היתר מספיק בעדות זה אף אם נחשב העדות בעלמא לעדות מספיק כי לא דקדקתי בזה אף כי יש לדקדק בו והמשכיל יבין. אך לא לדקדק בעדות לדבר בו לא לאסור ולא להתיר מאחר שרצה דבעיני קברתיו והוא חסר כאן. נאום אזהבך משה איסרלש מקראקא :

קב על

דבר הטמנת החמין בשבת אשר נשאלתי עליו ששאל השואל על המנהג שמטמינים בתנור בדרך הארץ ופוחחין התנור בליל שבת ומוציאין משם קדירות ואח"כ חוזרים וכותמים התנור בליל שבת כדי שישמור חומו שבתוכו ובקל"ת מקומות מקילין יותר שהשפחות כותיה שבתית טחין אח"כ בטיט פי התנור והדלת בשבת כדי שישתמר בו חומו, ושאל השואל אם יש איסור בדבר :

תשובה

אינו לריך להאריך בדין היתר הטמנה שנוהגים האידנא ח"כ שמטמינים בתנור שמוסיף בכל כי כבר נתחבטו בו הראשונים ז"ל ונגלה היתרו בדברי הרא"ש פרק בתע"ט עומנין ובסמ"ג ובתוס' ומרדכי ובאר פוסקים דכל שאינו מטמין בדבר המיטלטל דומיא דרמץ לא גזרו ביה רבין וכ"ש בתנור שהוא טוח בטיט דליכא למגזר לחתווי וכדאיתא פ"ק דשבת גדיא ושריק שפיר דמי ולא אהריץ בדבר זה למה שכבר נהפשו היתרו בכל ישראל אלא שנשתנו קל"ת עיני הטמנה בקל"ת מדינות אבל מ"מ מטמינים בתנור או בכירה המוסיפין בכל ואף כי לפעמים נשארם בו גחלים לוחשות כמו שנתבאר מדברי הפוסקים המזכרים. ומשעתא יתברר לנו שאלתנו. תקן פרק במה עומנין לא כיססו מבעוד יום לא יכחו מבחשיכה ככהו ונהגלה מותר לכסותו וכו' וכתבו התוס' שם נראה לר"י דה"ס דמותר לגלותו לכתחילה ולחזור ולכסותו וכו' וכ"כ שם הרא"ש והסמ"ג. והשתא לפי מה שאנו מטמינים בתנורים שלנו אם היינו מדמים לדבר שאינו מוסיף הכל שהיו מטמינים בימיהם היה מותר לגלותו ולחזור ולכסותו ואפילו להוסיף כיסוי הוי שרי כדאיתא התם ת"ר ח"כ ח"כ ששאלו אין עומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הכל משחשכה אם בא להוסיף מוסיף וכו'. אך לפי מה שנתבאר דענין הטמנה שלנו הוי דבר המוסיף הכל אלא שאין גוזרין שמה יתה א"כ ודאי אסור להוסיף או לחזור ולכסותו דהוי כמבשל בשבת כל זמן שלא נתבשל המאכל כמאכל ב"ד כמו שיתבאר וכ"כ בהש"ר ריש פרק במה עומנין והטור ח"כ סימן רנ"ז וז"ל ורשב"ם התיר לתת פירות סביב לקדירה ח"כ שאי אפשר להם לללות קודם חשיכה וכו' עד ומיכו יזכר שלא יחזיר הכיסוי אם נטלו משחשיכה ולא יוסיף עליו עד שיטלו משום דממחר לגרום

בשבת עכ"ל, הרי קמן שהיה דאסור וכו' בתנורים שלנו דאסור דהרי מטמינים קדירות חיות לגמר וסתם קדירות שלנו אינן מבושלים בהחילה הלילה כמאכל בן דרוסאי וכו' כמבשל, ולא דמי להא דמחזירין הקדירות ביום שבת לתנור דהתם כבר נתבשלו בלילה כל לרכן ולכן מותר להחזירם כדאיתא פרק כירה אבל בכהאי גוונא ודאי אסור אם לא נתבשלו כל לרכן כבר. ועוד נ"ל דודאי ביום הוא דשרי דאז כבר נתבשלו הגחלים. ולא שייך למגזר ביה משום מצעיר ומכבה אבל בכה"ג בלילה דהתנור הוא מלא אש וגחלים ודאי אסור וכן מלאתי באגור בשם מהר"י מולין על ענין סחימת התנור וז"ל. ולחזור ולסתמו אם יש גחלים לוחשות שמה הוי פסיק רישא אבל ע"י כותי מנסג פשוט להתיר וע"י ישראל אם אינו כותמו לגמרי דלמא הוי שרי עכ"ל. הרי קמן דאפילו ביום מחמיר בכה"ג כ"ש בלילה ואע"פ שכתב בת"ה סי' נ"ט דהתם משמע דמותר לסגור פי התנור אף כשיש בו גחלים לוחשות מ"מ לכ"ע לא שרי אלא בענין שהמאכלים שבו כבר נתבשלו כמאכל בן דרוסאי אבל בלאו הכי ודאי אסור. ונראה דאף ע"י כותי אסור כל זמן שלא נתבשלו כמאכל ב"ד, ואע"פ שכתב המרדכי והסמ"ג דבחופה רגילים ליתן יורה המלאה תבשיל על הפטפוט מע"ש והאש תחתיה ולשבות עד למחר ואם היורה מתקררת מחממנים אש תחתיה בשבת אם לא נתקררה כ"כ שאם היתה נשארת כך שעדיין היתה ראויה לאכול בלא חמומא ח"כ אין חוששין בחמומא ושריא, וכן כתבו הגהות מיימוני וכתב בת"ה דחופה לאו דוקא דה"ה בכל דוכתא דשרו בכה"ג. מ"מ נראה דכל זה לא מיירי אלא בתבשיל שכבר נתבשל כל לרכן ולכל הפחות נתבשל כמאכל ב"ד אבל אם אינו מבושל בכה"ג ודאי אסור דהוי ליה כמבשל כותי בשבת לאורך ישראל דאסור ליהנות ממנו דלא גרע מכותי שמדליק הנר לאורך ישראל או עשה שאר מלאכה דאסור ישראל ליהנות ממנו והוא פשוט. ולכן נראה דודאי יש לאוסרו לעשות כן אף ע"י כותים במקום דאיכא תבשיל בתנור דלא נתבשל כדי מאכל ב"ד ואע"ג דיש למצוא לך היתר בדבר אם כבר נעשה שלא לאסור התבשיל מאחר דאף בלא מעשה הכותי היה נתבשל שהיה ראוי לאכול ח"כ מעשה הכותי לא מהני מידי. וכן כתבו לענין כותי שמדליק הנר דאם יש נר בלאו הכי מותר ליהנות משם. וכן מלאתי תשובה בא"ז שכתב בשם ר"ת ושאר גדולים על החמין שנתקרו בשבת ועשה כותי אש והחמנים דשרי מהאי טעמא דהא בלאו הכי הויא ראויה לאכול. וכו' נדון דין דודאי בלא"ה הוי נתבשל דהוי ראוי לאכול. מ"מ נראה דלכתחילה יש להחמיר הואיל ועדיין לא נתבשל כלל כוי כותי בשל דבר הראוי לאכול חי דודאי אסור אם עשאו בשביל ישראל מידי דהוי אפס שאפילו כותי וכו'. סוף דבר בזה יש לפלפל ולהקל אבל כשישראל בעלמו סוגרו בשבת ויש לחוש שם דים בו תבשיל חי או שאינו מתבשל כמאכל ב"ד אסור כמ"ש הרא"ש והטור כנ"ל, ואף מספיקא יש להחמיר כמו שחששו הרא"ש והטור לענין פירות חיים, וע"כ כל שהטמין דברים חיים סמוך לחשכה שיש לחוש שעדיין לא נתבשלו כמאכל ב"ד ודאי אסור והמחמיר בכל מקום ח"כ :

קג לדיון

ליה כבר בהיה, שלום לך אהובי שאירי החלוקה סותיק. בכל חכמה הוא עתיק. בר"ר משה ש"ן וכל די לך שלום. קבלתי כתבך ע"י אחי יחזק ש"ן ובמחתי בראותי בו פלפולו הנעים בדבר הנדר אשר שאלת עליו ואשיב לך באחרונה. אך תחילה אצטרך על הראשון שת"ל יהעלה אשר ח"מ חזר לאיתנו ולבריאוחו הישנה וצפרט לזקנים ואיש כמוהו אשר כבר ידעת חסרון גופו אך יראה ה' הוסיף חיים. שנית אשר התרעמת עלי שלא יחדתי לך כתבים ודרישת שלומים, לא בגאווה ובגודל לבב עשיתי זאת רק כי ילדי יום הערידוני שלא חשבתי בזאת, גם לא היה הפנאי

מכיים להאריך בדרישת שלומים ובדברים צמלים, צפרע כי אחי וגיסי ש"ן היו עמך והיו יכולים לדבר בך פס אל פס אך עתה חקום להשיב לך מענה על שאלתך אשר ראוי להשיב עליה: שאלת וז"ל איש אחד נדר כשהלך בנו שאם יקום בנו מחליו אזי לא ילך על שום שמחה לחול ולשחות ולא התנסה כלום לא רשות ולא חובה עד שיעברו לבן י"ג שנה, גם נדר שיגדיל שערו של הנער וילבש אותו שחורים עד לאותו זמן. ואח"כ תוך כדי דבור נתחרט כי גערו בו נשים על שהפליג לעשות דבר שכמעט לא יכול לקיים. והנה האיש הזה הולך וחופה מחכם לחכם לנאות לו פתח לשאלו על נדרו. והארכת בפלפולך לומר באף שגדר בעת לרה מותר להסיר לו לאורך מלוא ואין לך דבר מלוא גדולה מזו להסיר לאורך כדי שלא יהא נכשל בנדרו וכו' עד לבסוף כתבך חזרה הדברים זה לשונך. צפרע בדברים שבנדון דידן שברור וידוע כמעט לכל שכמעט אי אפשר לקיימו ויבוא לידי מכשול לכן ודאי מוטב שיבא שוגג ואל יהא מויד. עוד כי הנדר על בנו שלא להפירו עד י"ג שנים זהו שגטון גמור והוא חסיד שוטט ולא דמי לנודר בעת לרה ואין בנדר זה שום מלוא וכו'. הנה השיב לך על דבריך האחרונים ראשון ומתוכם יתבאר אם ראש דברך אמנה. דע כי הנדרים הללו על דבר שאינו יכול לקיים כמו שהיה פ"ק דנדרים וכביאו בתוס' פרק השולח באף אם אמר יאסרו כל הפירות שבטולם עלי הנדר קיים אלא שמלקין אותו שיעבר על לא יחל דברו שהרי אפשר לו לקיימו כמו אם אמר קונס עיני בשניה דהוי דינא סבי. וכתבו בתוס' והרא"ש דנדרים דנכל נדר שיעבר עליו קונסין אותו לנהוג אסור כימים שיעבר על הנדר ונהג בו היתר ואם יש מכשול בדבר כגון שגדר מדבר שאי אפשר לומר בו כגון שאבר עליו כל הפירות שבטולם חוץ מדגן ועבר עליו מתירין לו מיד ואין קונסין אותו שלא יבא לידי מכשול וכו' כ"כ הטור י"ד סי' ר"ח. והר"ן הוסיף לומר ועוד שאם יאסור בפירות הטולם יסיר כחו מעליו ולא יוכל להשתעבד במלחכת שמים לכך נזקקין לו מיד אך החמיר עליו מאחר שיעבר על נדרו שלא להסיר לו בחרטה אלא בפתח וכל זה כתב ג"כ מהר"י קאר"ו. ומעתה אני אומר אם נדון דידן הוא בענין זה אשר כתבתי שאי אפשר לו לקיים נדרו אם לא בקושי גדול שקרוב שיעבור ויש לחוש שיבא לידי מכשול בודאי מתירין לו כמו באוסר כל הפירות עליו חוץ מדגן שאע"פ שהנדר קיים מאחר שאמר חוץ מדגן וכהו ראוי לקונסו מאחר שיעבר עליו אפ"ס מתירין לו כדי שלא יבא לידי מכשול ק"ו נדר כזה שאע"פ שגדר בעת לרה מ"מ יש לו היתר לאורך מלוא כאשר כתבתי וכמו שאבאר לך לקמן, גם יפה כתב להביא ראיה מדברי ר' טובים שכתב להסיר נדר של משחקי בקוביאות כדי שלא יבוא לידי מכשול ולדעתי אין חולק עליו בזה לפי דורינו וענין דורו שכתב שילרם תקפה ובקרוז יעבור, ומה שכתבו הראב"ובים שאין להסיר נדר של שחוק היינו לדורם שהיה מעטור לרוחם והיו יכולים לכבוש ירם ואם הם היו כאנשים אמתו כחמורים ואין לדין בזה אלא מה שענינו רואות באיש הנודר וכמו שזמנו שהרבה נדרים אין לריכין היתר לפס הארץ. וכן הוא בנדון דידן אם נראה לחכמי עירך או בעיניך שקרוב הדבר לביאת מכשול והנודר דעתו קלה עליו לעבור בו ודאי מתירין לו מהאי טעמא: אך לפי דבריך אשר כתבתי לא ידעתי מהו ענין הקושיא הזה שלא ילך על שום שמחה י"ג שנים ומה הוא שלא ילך חולה ויאכל וישתה צביתו ובמה את אבחו ואח בני הרבה בני אדם עושין כן בלא נדר אע"פ שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו מכל מקום הכובש ילכו יוכל לקיים זה. אך מ"מ אם ענין האיש הנודר שאי אפשר לו לקיימו הרי המכשול לפניו. ועל אשר נדר שבנו לא יגלה עד י"ג שנים שכתבתי עליו שהוא חסיד שוטט. אחתהא עליך בזה א"כ שמשון ושמואל או אבשלום שהיו

מירי עולם אם שומים היו, ואם הם היו מקילין ראשן אף בזמירות אף לזה חיפשו בחקנם להקל שערו כי בודאי בזה הולכים אחר כוונת הנודר שלא כיון רק לתספורת גמור שהוא כדרך האבלים כמו שגדר לו להלבישו שחורים ואף האבל שתכפו אבליו מקל שערן, ואין בזה חסידות של שעות כלום: אך לעיקר הדבר אני לריך וזה כי אני כוונתי שהנודר שגדר על בנו היו כלום וכמו שכתב הרמ"א פ"ב דנזירות וז"ל האיש מדיר את בנו כנזיר אע"פ שלא בא לכלל עונת נדרים ואין האשה מדרת בזה כנזיר ודבר זה הלכה מפני הקבלה הוא ואינו נוהג בשאר נדרים כילד האב שהדיר בנו כנזיר וכו' עד ואם בנו מוחה חינו כלום. הרי לך שאין האב מדיר את בנו כלל כי אם בזמירות ואף בזה יכול הבן למחות וכו' ש בכה"ג דאין הבן לריך לקיימו כלל, ולכן אין לך לדקדק רק ביציאתו לסעודה שמחה אם יש בזה מכשול או לא. ועל דבר היתר נדר בעת לרה יפה כתבתי שיש לו היתר לאורך מלוא, וכן אני רגיל להורות מכה התשובה אשר מלאתי בבנימין זאב סי' רס"ו ועל נדר בעת לרה אין לו היתר אלא"כ יראה לחכמי הדור שהנודר לא יוכל לקיימו או שהוא אמוס או שכתבתו יכיה דבר מלוא או יכולין להסיר לו וכו', וכתב עוד שם דטעם הנודר בעת לרה אין לו היתר משום דהוי כאילו נדר על דעת המקום כמו שגדר לחבירו משום טובס שעושה לו שאין מתירין לו רק לאורך מלוא כמו שהתירו הסנהדרין לדקיימו כשהצביעו נבוכדנצר באע"פ שטעמו שלא כהוגן במה שהתירו שלא בפניו מ"מ יש לו היתר בפניו ולגבי הקב"ה הכל מקרי לפניו ודעהו מסכמת להסיר לאורך גדול או לאורך מלוא עכ"ל בבנימין זאב. ודבריו נכונים בזה ודברי טעם הם. ומעתה כר כל אריכות פלפולך בטעם נדר בעת לרה שאין לו היתר ונלאית למלוא המקום, כי בטעם הוא דהוי כאילו נדר על דעת המקום ב"ס. ומ"מ לאורך מלוא או שלא יבוא לידי מכשול דעתי מסכמת להסיר. ומעכשיו מעלתו חכם כמלאך אלהים הדע מה לעשות. גם מה שהלקת תחילה בין נדרי איסור לנדרי ממון אף בעת לרה הלא תשובתך בדרך שכתבתי מן האו"ח סימן תקע"ח היה לו חולה או תועה במדבר יש לו להשתנות בו אע"פ שאמרו שכל היושב בתענית נקרא חוטא אלא עת לרה שאני, גם כי אין לחלק דהתם קאמר דוקא דיושב בתענית בלא נדר אבל בנדר אסור דהא למדו מיעקב הנודרין בעת לרה ואין לחלק בזה בין נדרי ממון לנדרי איסור דהא גם נדרי לדקס אסורים בהרי עלי כמבואר ריש פ"ק דחולין (ופ"ק דנזיר) זאת הקרתי בדבריך בקלרס. וכן לחכם כמותך ויחכם עוד כי לא היה לי עוד פנאי להאריך לעת עתה. נאום שארך ואוכבך, משה איסרלש מקראקא:

קד אשר שאלת על דבר ראובן ושמעון שבאו לדון בזה בורר לו אחד וכל אחד לקח לו מורשה כדרך המדינה הדין הגם הנחצט לוקח לו מורשה ועם שאינו מדינא כ"כ. וכנה עכשיו בא המחלוקת כי הבורר של החובצ הוא פכול למורשה של הנחצט. ולכן אין הנחצט רולה לעמוד לפני הדיין של החובצ. והחובצ אומר שיקח לו מורשה אחר כי לא יוכל לפסול דיינו. והנחצט אומר אדרבא החובצ יקח לו דיין אחר כי לא יוכל לפסול מורשה שלו:

תשובה גרסינן ריש זה בורר זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים הימתי בזמן שמביאין ראיה שהן קרובים או פסולים אבל אם היו כשרים או מומחים אינן יכולים לפוסלן, שמע מיניה דלכולי עלמא אם היה הדיין הנזכר פכול לבצל דין דיכול לפסלו. ונראה לדקדק דה"ה אם היו הבוררים פסולים ביחד דיכול כל אחד לפסול מהא דקאמרי רבנן בד"א בזמן שמביא ראיה שהם קרובים או פסולים וכו', ויש לדקדק

לדון בזה בדרך וכל זמן שלא נבררו סדיינים יכוונים לחזור
 בזמן הרי הרשות ביד שניהם לחזור. ואם קבלו קנין ונבררו
 סדיינים בחופן שאינם יכולים לחזור מן סדיינים ח"כ דיין
 כל אחד מהן הרי הוא בעדיו על כן לא יוכל הנחבצ לברור
 מורשה לפסול דיין של חבירו כי בחופן זה הים מהבטל דין
 של זה בדרך דכל אחד יברור לו מורשה הפוסל דיין של
 חבירו ומאי פריך בגמרא אדברי ר' מאיר דאמר זה פוסל
 דיינו של זה כל כמיניה לאפסולי דיינו כו' ש"מ דלא יוכל
 לפסלו בלא עטנה וכו' ג' הוי מלי לפסלו בלא עטנה, וע"כ
 לריך הנחבצ ליקח מורשה אחר מאחר שכבר נבררו סדיינים.
 ואם לא נבררו עדיין ועדיין יכולים לחזור בו שיכול הנחבצ
 לומר לא לדון בזה בדרך ויכול לתבטע לפני דיינים אצל לא
 יוכל להכריח הנחבצ לעמוד לפני זה בדרך שלו. וכו' ה"ל
 בשאלתכם. נאום משה איסרלש מקראקא :

קה י"לום

רב לגברא רבא ויקירא כותיק האלוף יפכ
 דורש ויפה מקיים כמסור"ר הירש ש"ן ולכל
 דיליה בלום רב. כבר כתבתי בזמן קרוב ב' פעמים למעלתו
 ולחכמתו כמסור"ר דוד. הא' שלחתי ליד שארך ר' משה
 פרייס. והב' ע"י האלוף הר"ר מרדכי שהיה עמי ונתתי לו
 כתב כשייך לכם ולדעתי יגיעו איתם לידכם ולכן אצא עכשיו
 בקצרה להשיב למעלתך על שאלתך אשר שאלת מאתי ע"י
 הכתב שהגיעני ע"י כמר הנשיל טייזינג, הראבון אשר שאל
 מעלתו במרדכי בענין מסירת מודעה שכתב שם בשם סה"ת
 ומס שהגבתי והכל הוא נכון אלא שמעלתו נטע מני דרך
 בהצנת עטם הגבתי ולכן אעלה על ספר החלוקים ולעט
 הגבתי ואראה לך שהיה מוכרח כן: דע כי ג' חלוקים הם
 בענין בטול מודעה לדעת סה"ת. קודם שילום לכופר לכתוב
 ולחתום יוכל למסור מודעה על הנתינה אצל לא על הגוף
 הגט. מאחר שדיין אינו בעולם ולא לזה לכתוב ולחתום,
 ואחר שזו לכתוב ולחתום אינו יוכל לבטל בלא בפניהם לא
 גוף הגט ולא הנתינה והכתיבה דלא אחא דנור ומבטל מה
 שזו להם בלא בפניהם אצל בפניהם יוכל לבטל אפילו גוף
 הגט, ולאחר שנגמר יוכל לבטל הנתינה אפילו בלא בפניהם
 אצל גוף הגט אינו יוכל לבטל כי אם בפניהם, ולהכי כתב
 סה"ת דמהני בטול מסירת מודעה בגט כי חוששין שמא
 קודם שזו לכתוב מסר מודעה או לאחר שנגמר כתיבת
 הגט מסר מודעה בלא בפני עדים דאז כנהיגה בטלה ולא
 גוף הגט ולכן מהני בטול מסירת מודעה. אבל אין לחוש
 שמא בטל גוף הגט ואז לא היה מהני בטול מסירת מודעה.
 דלזה אין לחוש דהא אי אפשר לבטל גוף הגט כי אם בפני
 עדים עלמין ואז לא חליפי עדים וכו' וכל ה"ל מבואר
 מדברי הסמ"ג והמרדכי שכן הוא דעת סה"ת. ועתה ראש
 שיפה הגבתי, כי בחתימה כתב במרדכי ונראה לי דמלי
 למימר דלאחר שאמר לכופר לכתוב כו' עד הלמא לאחר
 שאמר להם לעשות אין יכול לבטל בלא בפניהם ר"ל דאינו
 יכול לבטל לא הנתינה ולא גוף הגט בלא בפניהם, וזו
 אין לנו לריכס כלל לבטול מודעי, וחזר ואמר ואם קודם
 שנגמר ביטל בפניהם כו' עד אצל לאחר שנגמר שכתב אין
 יכול לבטל הגט עלמנו אלא הנתינה אפי' בלא בפניהם אפילו
 לגירסא דגט גופה מי קא בטלי כו', כך הגבתי והוא אמת,
 וזה כי זהו עלמנו החילוק בין שמבטלו קודם שנגמר לאחר
 שנגמר כי לאחר שנגמר יכול לבטל הנתינה בלא בפניהם
 אצל לא גוף הגט אפילו לאותו גירסא דגט גופיה מי קא
 בטלי דמשמע דיוכל לבטל גוף הגט ואז לא הוי מועיל
 מסירת מודעה ולכן קאמר דלא יוכל לבטל רק הנתינה וזו
 מועיל ביטול מודעה. אבל קודם שנגמר לא מהני ביטול
 מסירת מודעה כלל דאי מסר בלא בפניהם אפילו הנתינה
 אינה בטילה וא"כ בטול מודעה למה לי ואם עשה בפניהם
 לא מהני הביטול דהא הגט גופיה בטל לאותו גירסא, וכו' ס'
 אש

אמאי נקט לשון רבים שהם קרובים או פסולים דהא המשנה
 דייקה ותנא בלבן יחיד כדקאמר בגמרא מדקתני דינו של
 זה, דאין לומר דדוקא ר' מאיר קתני בלבן יחיד אבל רבנן לא
 דייקו בלשונם וקתני שהם קרובים וקאזי אכל רדיינים
 הנבררים דכל אחד יוכל לפסול דיין חבירו דהא קתני אינו
 יכול לפסול ואם רבנן התרוויחו קאזי ה"ל למיתני אינם
 יכולים לפסול. אלא ש"מ דרבנן נקטו לשון יחיד והא דקאמרו
 שהן קרובים או פסולים היינו שהדיינים ביחד הם קרובים
 או פסולים דהיינו שהם שונאים זה את זה דפסולים ביחד
 כדאיתא פריך זה בדרך ולכן ככה"ג כל אחד יכול לפסול
 דיין של חבירו. ונראה דאם חלוקים בדרך וכל אחד
 רוצה לדחות דיין חבירו נראה דיד הנחבצ על העליונה
 והנחבצ לריך לברור לו דיין אחר כדי שיוציא את שלו דמאן
 דכתיב ליה כתיבה אזל לבי אסיה, ואע"ג דלענין לבית כועד
 קא חזילנא יפה כח הנחבצ כדאיתא בתוס' ואשר"י פריך זה
 בדרך הני מילי גבי דיינים דיוכלין לבוף לעמוד לפנייהם ולכן
 כח הנחבצ עדיף מעטם עבד לזה לאיש מלוה, ומעטם זה
 כתב נימוקי יוסף ריש זה בדרך דהנחבצ יכול להסתלק
 בעירו מדיין אחד לחבירו משא"כ הנחבצ, אבל במקום זה
 בדרך דיד הנחבצ כיד הנחבצ, דיד הנחבצ כחו עדיף בזה
 שיותר הוא יכול לדחות הנחבצ ממה שיחה הנחבצ את
 הנחבצ, וראיה לזה ממ"ש הרא"ש דאם הנחבצ בדרך לו
 דיין שאינו הגון כדי לשבת אצל דיין הגון כושין אותו לדון
 בפני ג' או שיברר לו דיין הגון עכ"ל. טעמא דבירר לו דיין
 שאינו הגון הא דיין הגון אע"פ שפסל דינו של הנחבצ כגון
 שהם קרובים או פסולים אין שומעין לו. ולא דמי להא
 דכתבו הגהות מיימוני פכ"ד מהלכות סנהדרין דאם בירר
 הנחבצ דיין הודע עדות לחובצ דוחקים אותו לברור דיין
 אחד כדי שזה יכול להעיד דשאני שהם דהנחבצ לא יוכל
 למלוה עדים אחרים משא"כ גבי דיין דהנחבצ יוכל לברור
 לו דיין אחר כמו הנחבצ ומה ראינו לדחוק הנחבצ יותר
 מן הנחבצ אדרבה כמוליה מחבירו עליו הראיה. ואחר שכתבאר
 זה נ"ל לדקדק בענין המורשה. כתב הרמב"ן והביאו הטור
 ח"מ סי' קכ"ג מירשה שהורשה בכפר ידוע אפילו אם לא
 יוציא ממנו מיד הנחבצ כשרים הם קרוביו בין לעדות בין
 לדין כו' עד אבל מורשה שיש לו חלק במה שמוציא מן
 הנחבצ קרוביו פסולין הם בין לעדות בין לדין כו' עד וכן
 נחבצ שיש לו עדים צפריעתו לא יבוא לדון עם המורשה
 בזמן שיש לו חלק בהציעתו אם קרוב לעדים כו', הרי קמן
 דהנחבצ יוכל לדחות מורשה של הנחבצ הבא עליו בהרשעה
 מכח עדים בלו וכו' דהיה יכול לדחות מכח בדרך שלו אם
 רוצה לדון בזה בדרך ולא אמרינן דהוא יברור לו דיין אחר
 דלעולם כח הנחבצ יפה בזה כמו כח הנחבצ ולא יוכל
 להכריחו לדון בזה בדרך כי אם לפני אחד שרואה בו, ואע"ג
 דכה"ג מיימוני דלעיל כתב דהנחבצ לריך לברור לו דיין
 אחר היינו אם רוצה בזה בדרך אצל נראה דאין יכול לבטל
 בזה כי אין כושין לעמוד לפני זה בדרך והוא פשוט. אך
 הרשות ביד המורשה שלא לדון בזה בדרך אלא לתבטע לפני
 ב"ד, ואף אם כבר נבררו הביררים שאין יכולין לחזור בו
 נראה דכה"ג יכולין לחזור דכל כי ה"ג עטות הוי מדי
 דכוס אמי בבירר לו דיין שאינו הגון דכושין אותו לפני
 דיינים אחרים וכו' שכתב אש המורשה של הנחבצ הוא קרוב
 לדיין הנחבצ אם ידע הנחבצ מן המורשה תחילה ואש"ס
 בירר לו דיין שהוא פסול למורשה ודאי דוחין אותו ולריך
 לברור דיין אחר דהא קבל עליו המורשה, אבל אם בירר
 דינו תחילה ואש"כ לקח לו הנחבצ המורשה יכול הנחבצ
 לומר לא לדון עם מורשה כדי שלא יפסל דיין שלי. כמו
 שכתב הרמב"ן ז"ל לענין עדים וכו' לדיין שכבר נברר.
 ובדון דידן שהמורשה של הנחבצ פסול עם דינו של הנחבצ
 נראה נמי דינא הכי דאע"ג דאיתא למימר מאחר שנתרלו

2010 Ministerio de Cultura

אם לאחר שנגמר הגם בטלו לפניו מועיל ביטול מסירת מודעה דהא הגם גופיה בטל. ולזה אין לנו לריכס לבטל מסירת מודעה רק משום חשש שמא בטלו לאחר שנגמר בלא בפניהם או שמא מסר מודעה קודם שלום לכתוב ובאלו ב' חלוקים מועיל הביטול, זהו דעת הס"ח והסמ"ג והמרדכי, אבל אם לא מגיחים מה שהגהתי לא היה נכון גירסת הספרים כלל מה שקאמר אבל לאחר שנגמר שכתב ונחתם יכול לבטל הגם בפני עצמו בלא בפניהם כו', חדא דאם יכול לבטל הגם א"כ מהני א"כ הביטול כי זהו עיקר הקושיא של הס"ח, ואם רלונו לומר במה שאמר יכול לבטל וכו' הנתינה אבל לא גוף הגם א"כ איך נקשר מה שאמר א"כ לגי' הגם גופיה מי קבטלי וכו'. ועוד דהלשון הוא דחוק לומר דהא דקאמר יכול לבטל הגם ר"ל הנתינה, ולכן הגהתי מה שהגהתי אינו יכול לבטל גט עצמו בלא הנתינה אפילו בלא בפניהם כו', אבל פשיטא בפניהם יוכל לבטל אפי' גוף הגם לאותו גירסא דגט גופיה מי קא בטלי. ומעולם לא עלה על דעתי מה שדקדקת מאחר שקאמר לעיל ואם קודם שנגמר הגם ביטול בפניהם אין מועיל וכו' ור"לית לומר שדעתי דוקא קודם שנגמר אבל לאחר שנגמר אפי' בפניהם לא יוכל לבטל, חלילה לי כי מי יאמר כאלה שכל זמן שלא נמסר הגם לידם שלא יוכל לבטלו לפי אותה הגירסא דגט גופיה מי קא בטלי, אלא מה שקאמר קודם שיגמור הגם משום רישא נקטיה דקאמר שלא יוכל לבטל כלום בלא בפניהם ועלה קאי ואמר ואם קודם שיגמור יבטל בפניהם וכו', ור"ל דבאותו חלק לא שייכא בטול מסירת מודעה, או מלך שאינה לריכס כגון אם ביטל בלא בפניהם או מלך שאינו מועיל כגון אם ביטל בפניהם אבל לאחר שנגמר מהני בטול מסירת מודעה מכה בחושש שמא ביטל בלא בפניהם ואז הנתינה בטלה ולא בגוף וכמו שכתבתי, ואין לנו לריכין מה שכתבת שחסר מן הספר ור"לית להגיה ואם קודם שנגמר או לאחר שנגמר כו' דוק ותשכח. ולדעתי שיש לך העתק ממה שכתבת לי ולכן איני לריך להחזיר אותן הדברים לפניך כי בודאי זכורים וכתובים לפני מעלתו ולכן לא כתבתי עליהם רק ההפך, וכוא מבואר :

קו על השנייה

ששאל אותי מעלתך צדין שומר שכתבתי הפקדון עם שלו ונשרף בחיבה עם שלו והליל דברים אחרים שנחדר זה שהיה עם ואתה חיבה לא הליל הם חייב לשלם. והבאת דברי המרדכי פרק המפקיד ודברי הטור סימן ר"א וכתבת שאין דעת המרדכי והטור שוין. ולכן הקב"ה מעלתו שהניחם הביאו ראיה מן הירושלמי ממקום אחד אע"פ שדעתן שונות כמו שהארכת בפלפולך: אהובי דע כי לדעתי דעת הטור ודעת המרדכי שוין בזה שאף אם נתנו עם שלו אינו פטור רק אם המקום ראוי לשמירה מלך עצמו בלא שהמרדכי כתב בפירוש והטור סתמו ממקום שהביא ממנו מעלתו וגילה אותו באותו סימן עצמו שכתב בתהילה דברי הרמב"ם בלא מחלוקת וז"ל, כתב הרמב"ם כילד דרך השומרים כו' עד השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו ונגנב משם או נאבד אפי' נאנס משם כגון נפל עליו דליקה ונשרף עליו כל הבית הרי זה פושע וחייב אפילו אם הניח הפקדון עם שלו אם המקום ראוי לשמירה הרי זה פטור ואם לאו חייב ע"כ. וכתב א"כ כספיים אין להם שמירה אלא בקרקע כו' עד כתב הרב הברללוגי ודאי כך הלכה כו' עד וכתב א"ל הרמ"א ז"ל שראוי לסמוך אקבלתו דהכי איתא בירושלמי אם נתנו במקום שרגיל להניח שלו פטור עכ"ל. והבאת מאחר דכתב תחילה דברי הרמב"ם בלא מחלוקת והם עלמין דברי אבי העזרי שכתב המרדכי פרק המפקיד ש"מ שדעתן שוה. ולכן לא כתב דברי הרב הברללוגי גבי דברי הרמב"ם ושייכא חילק עליו כי ודאי גם דברי הברללוגי אינן רק במקום הראוי לשמירה מאונס דשכיח כשריפה וכדומה לזה. ולא אתי

לאשמועינן אלא צענין כספיים, אע"ג דאמרין בדיחא דאין להם שמירה אלא בקרקע לא מיירי בכל מקום ובכל זמן אלא דוקא צימיהם דהוי גפיש רמאי ולכך הלריכו שמירה גדולה יותר מדאי ואמרו דאין להם שמירה רק בקרקע. אבל בזמן הזה אם שמרן שמירה ראוייה לפי מה שרגיל לשמור את שלו פטור. ועל כל זה הסכים הרמ"א וכתב דיש לסמוך אקבלתו ודברי הרמב"ם דלעיל אלא דהרב הברללוגי והרמ"א שחדשו דאפילו בכספיים דינא כפי, ולזה הביא ראיה מן הירושלמי כמו המרדכי, ומה שלא הביא הטור סיוס דברי הירושלמי שהוא אם המקום ראוי לשמירה מבואר ג"כ לפי דרך זה, כי הטור לא איתא לאשמועינן במקום שהוא אלא לאפוקי שלא ללמד שמירה יותר מדאי כמו גבי כספיים ולכן לא הולך לסיוס הירושלמי דאף אם נאמר שהירושלמי אף במקום שאינו ראוי לשמירה כ"ש שהראיה נכונה, אבל המרדכי איתא לאשמועינן שריכין שמירה ראוייה הולך לאתויי סיוס דברי הירושלמי. ומסתמא מבואר שאלתך אם נתנו זה השומר במקום הראוי לשמירה לפי המקום והזמן עם שלו הרי הוא פטור כי אדעתא דהכי הפקיד אללו אע"פ שלא הניחו בחיפה של אבנים. דכי במקום שאין עם חיפה של אבנים יתחייב ש"ס באונסי שריפה זה לא עלה על לב כמו שהאריך בזה בעל תרומת הדשן סי' של"ג ע"ש, ואם אין המקום ראוי לשמירה חייב לכ"ע אע"פ שהניחו עם שלו, אך בזה יש לדקדק מאחר שהליל את שלו ולא הליל את הפקדון אפשר דנקרא פושע. וכמו שכתבת בכתבך ויפה דקדקת בזה לפי הג"ל זה מקרי פשיעה מאחר שהיה יכול להליל את רגל אע"ג דהולך להליל ממונו הנשרף לו במקום אחר אין זה אונס. וראיה מדברי הרשב"א שכתב נימוקי יוסף פרק הפועלים (דף קי"ג) שכתב שלעולם שומר שכתב חייב אפילו באונס המגיע לגופו כגון שאנסתו שניה או אונס אחר בנופו עד שמגיע לגופו של פקדון ממש עכ"ל. ובנדון זה שכתב לו באונס ממקום אחר לא מקרי אונס מאחר שהיה יכול להליל, ולכן אינו דומה כלל לכה דרועה שנכנס לעיר ובא ארי ודרסה או זאב וערפה כו' דחלקו הפוסקים אם נכנס בלא ברשות כו' ואם נכנס ברשות אומדין אותו אם היה יכול להליל כו' כאשר הארכת בכתבך, וכתבת שזה מקרי נכנס ברשות כו' כי זה אינו נ"ל כי התם מיירי שאירע אונס בפקדון עצמו רק שנכנס קודם שידע מן האונס ואז יש חילוק בין נכנס ברשות או לא. אבל בכ"ג שהיה יכול להליל אחר שראש אונס ולא הליל מקרי פושע, וראיה מתשובת החוס' במרדכי פרק השואל ע"ש במעשה דראובן ששאל ספר משמעון ונשרף בביתו כו' דפסק עם דאם היה יכול לשכור אחרים דחייב, כל שכן במקום דהיה יכול להליל בעצמו ודוק עם. ולכן איני תמה על מעלתו במה שהבאת ראיה מפירש"י פרק הפועלים דפירש גבי דהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ועד כמה עד כדי דמיהן ושריך וסיכין מלינו ש"ס חייב באונסין ופירש"י דקא רמית עליה לשכור אנשים משלו ומתוך דהדר שקל מבטל בית אלמא אם באלו הפסד מזה קרוי אונס ולפי זה אם הליל שלו אינו חייב עכ"ל מעלתך. כי זהו מן התימא דהתם אין הפסד הוא האונס רק הבריפה מן הזאב והדריכה מן הארי הוא האונס. ובזה הוא פטור מאחר שאינו יכול להליל פריך שפיר אמאי רמית עליו לשכור אחרים מאחר שפטור הוא מאונס כוז כלתה שמירתו. אבל במקום דיוכל להליל אף שיגיע לו הפסד גדול מי יאמר דמקרי אונס וכפי אמרו ז"ל אינו אונס אפי' בשעת משלחת זאבים כו' כדאיתא פרק המפקיד, אע"ג דבדאי יוכל להגיע לו נזק מזה בגופו כ"ש בממונו. לכן נ"ל שזהו מקרי פשיעה. ודו"ק במרדכי פרק השואל בתשובה הג"ל גם פרק המפקיד בתשובה המתחלת ראובן שטען על שמעון השאלתי ספר קדשים כו'. כ"ש לפי דברי ב"י שכתב בסי' ש"ג שאם נפלה דליקה בעיר ונשרפו חפצים שהוא שומר שכתב עליהם אם

וללאת י"ש הם תרי מילי ולכתי פריך תנא תני ישלם כו' ולכתי הקשו התוס' בפיר. ואין להקשות עוד דאם לפירוש ר"ת מדת חסידות פירושו ללאת י"ש ח"כ אמאי קאמר דעל מדת חסידות לא הוי פליגי רבנן משמע דס"ל דאין חולק שמחוייב ללאת ידי שמים וזה אינו שהרי ללשון שני דיליף גבי מתנות כהונה שפטור מדכתיב זה משפט וגו' פטור חפילו ללאת ידי שמים ש"מ דאיכא למ"ד דפטור חפי' ללאת ידי שמים, די"ל דשחתי התם דכתיב זה חבל בעלמא לעולם ס"ל לר"ת דעת המקסן דליכא דפליג לענין ללאת ידי שמים, ח"כ לפי פירוש ר"ת אינו קשה כלל דלמא עשיר חייב ללאת י"ש דודאי חיובו של רבנן כעין חיובו של ר"א דהא לא קאמר אלא עניי היה באותה שעה הא עשיר חייב כר"א, ומאחר שר"א חייב ממש קאמר ח"כ ס"ס לרבנן חייב ממש קאמרי משח"כ לפירוש הא' דר"א גופיה חייב ללאת י"ש קאמר. ולפ"ז יתיישב דקאמר לפי' ר"ת תנא תני ישלם כו' ולא ס"ל רק אי מדת חסידות אמאי פליגי רבנן אלא דנקט דברי ר"א לדקדק מהם דחייב ללאת י"ש קאמר, וזה הפירוש הוא עיקר. ולפ"ז נראה דהא דקאמרי התוס' דעל מדת חסידות לא הוי פליגי רבנן לא משום דאין חולק ע"ז אלא משום דלא הוי דברייהם במה שאמרו עניי היה באותה שעה תכובה לדברי ר"א ואפשר דאף ר"א ס"ל סברא זו דעניי היה באותה שעה ואפ"ס חייב ללאת י"ש מכח מדת חסידות :

וששאלת עוד פי' מסוגיא פ"ק דעירובין (דף ע' ע"ב) דנראה מבחוץ וכו' משפטים. דע אהובי כי הגאון הקאר"ו נטה מדרך האמת בזה הסוגיא. כי הביאם בח"ח סי' ס"ג ופירש באופן שלא יתבאר הסוגיא כלל, בפרט שפריך התם מהכח דהאר קמיה שגפלה להאר גדולה כי לפי דברי הגאון הקאר"ו לא פריך מידי דאוסן גיפופין לא מקרי נראה מבחוץ כלל דהא הם אחורי הכותל לפי דברי הגאון הקאר"ו. ועוד דכל שיפת התוס' וכל דברי התוס' לא יתיישבו ע"פ דבריו. וע"כ אין דבריו נכונים בסוגיא זו, רק האמת כך הוא כי רש"י פי' נראה בחוץ כהחלה ונראה מבחוץ ולא משפטים כי לכו הפנימית עומד על הכותל ואינו נראה ואח"כ פירש נראה מבחוץ בדרך אחר שהלחי נראה מבחוץ למבוי אבל מ"מ עיקר כראיה היא נגד המבוי ולפניו וכמו שפי' בכותל הכונס מלך אחד כו' דהיא בגמרא שפירוש נראה מבחוץ וכו' משפטים שנראה מלפני המבוי ולא מאחוריו ר"ל אם עומד לפני המבוי בר"ס לאפוקי אם היה עומד לאחורי המבוי ר"ל בלדו הכהוס דהיינו בפנים אז לא היה רואה הלחי כנראה זו והנה בדרך זה הלחי עומד בלד חוץ, וה"ס אם היה עומד לאחורי המבוי כזה דהיה מהני דוק והשכח דבדרך זה יתיישב ושמעתא דהתם ע"ש (דף י'): והנה מלאתי בתוס' ימים שנים מלוייר בדרך שכתבתי ולא כדברי צ"י :

עוד הקבית שם פ"ק דעירובין בשמעתא דתלמיד ותיק היה ביבנה והיה מטהר השרץ בק"ן פנים כו' ואמרו שם אמר רבינא אני אדון ואמרתו ומה נחש כו' והקבית לפירש"י ממ"נ אם בא לטהר השרץ לגמרי בלא יטמא כלל דומיא דנחש ח"כ איכא למימר נבילה תוכיח דהינה מרבה עומאה ואפ"ס עמאה, ואי בא ללמוד בשרץ טהור מטומאת שרץ דהיינו בכעדשה אבל בכזית יוכל להיות דמטמא כמו נבילה ח"כ אמאי הולך למילף מנחש הלא מנבילה עלמא יוכל ללמוד דמה נבילה דמטמאה במשא ואינה מרבה עומאה ק"ו שרץ דהינו מטמא במשא בדפירשו התוכפות התם, ויש לומר דבא ללמוד ק"ו זה לומר דאע"ג דהתורה כתבה דכשרץ מטמא מ"מ נמטט עומאתו בכל מה דאפשר מאחר דמדינא היה טהור רק שחידשה זו התורה שהוא טמא

יודע בזיכור שנשרפו פטור. דהוה חונס. והוא שלא יכול להליל לא על ידי עלמו ולא ע"י אחרים בשכר שנתן להם, אבל אם אינו יודע בזיכור שנשרפו רק שהיו בביתו וכשרף הבית, אם ירא להשבע שנשרפו דשמא נגנבו ע"י כותים המחזירים לנגוב כלים שבבתיים קודם שישרפו חייב לשלם אלא אם אותם כותים או לסעים הם מזויינים דאז ישבע שנשרפו או נגנבו ע"י לסעים מזויינים ופטור עכ"ל ולכן מכל הלין י"ל שיתחייב השומר בפקדון זה. וזה ס"ל בשאלתך בדרך נחון כי הגיעני כתבך סמוך לימי פסח והיום י"ג ניסן גמרנו מסכת גיטין במרדכי ולא היה לי פנאי להשיב עד עכשיו לעת ערב יום י"ג ניסן שהוא סמוך לחג וכל העם ואני עממם ערודין בעסקי חג. וע"כ יהיו לך דברים אלו בקלרה לחן כי לא רציתי להמתין עד אחר ימי החג כדי להשיב ע"י הנוסעים מיד אחר החג ליריד גניזין :

הדבר השלישי בענין עסק ביש ששקרה ה' לפניך. לר לי. והשם יתעלה ימלא חסרוך ממקום אחר והבנתו בכתבך שלא בקשה ממני להשיבך בענין הסוף ולכן הנהתי הדבר הסוף לעשות הפנאי. הודיעני עיקר ותמליח הדבר ומה פסקו באותו ענין בק"ק פוזנא ואם אוכל להועיל למעלה גם באותו ענין וכדומה לו מלדי לא יצלר. והיה זה שלום כחשקך וכחשק אוסבך משה איסרלש מקראקא :

קו שאלת פרק הזרוע והלחיים (דף ק"ל:) בד"ס תנא תני ישלם ואת אמרת וכו' כהבו סוף הדבור ומפר"ת דס"ק תנא תני ישלם לר"א ורבנן פליגי עליה ואת אמרת מדת חסידות כו' דעל מדת חסידות לא הוי פליגי רבנן עכ"ל התוס'. ובאלת היאך מתורלת קיימת התוס' שהקשו אימא עני פטור חפי' ללאת ידי שמים אבל עשיר חייב כמו שהקשו שם. ונראה דהתוס' לא הקשו אותה קיימא רק לפירוש הראשון שהוכרחו לומר דמדת חסידות וללאת ידי שמים הם תרי מילי דאל"כ הוי קשה מאי מקשה תנא תני ישלם כו' הרי ישלם משמע ללאת ידי שמים כמו שהביאו שם ראייה. וע"כ הוכרחו לתרץ שם כמו שחירלו שם ובאיתו תירוצו הוכרחו לומר דמדת חסידות וללאת י"ש תרי מילי מינה ולכן הקשו שם. ומיהו בסמוך קשה דקאמר עממא דעני כו' ומאי קשיא אימא עני פטור חפי' ללאת י"ש הא עשיר חייב, אבל לפי' ר"ת דפירש דקיימא תנא תני ישלם כ"שם בענין אחר ח"כ אין אנו מוכרחים לומר דללאת ידי שמים ומדת חסידות תרי מילי מינה וי"ל דמדת חסידות דקאמר היינו ללאת ידי שמים הא עשיר חייב ללאת ידי שמים דברי חס"ג דמשני הכי, וקוביית התוס' לא הוי על כהקסן מאי קשה ליה דודאי המקסן הוי ס"ד דיבלם ר"ל בדיני אדם כמו בפירשו הם בעלמא בד"ס וכשיחזור לביתו יבלם אלא על השרץ הקבו הכי אמאי לא משני הכי וזה לא קשה לפי' ר"ת רק לפירוש הראשון שהוכרח לומר דמדת חסידות וללאת ידי שמים הוי תרי מילי מכח קוביית תנא תני ישלם ודו"ק. ומ"מ הא דקאמר מדת חסידות ומקשה עליה תנא תני ישלם ס"ל דנקט מדת חסידות דאפי' ללאת י"ש פטור דאז מדת חסידות הוא דוקא ושחתי הכא דלא היתה כוונתו להזיק אבל היכא דכוונתו להזיק חייב ללאת י"ש, ואע"ג דבמסקנא מתרץ מדת חסידות אהא דקאמר הא עשיר חייב ולשם הדיוק קאי אעשיר שכוונתו להזיק מדקשו התוס' אימא עני פטור אף ללאת י"ש כו' ולא חירלו כמה שחירלו בראשונה גבי ר"א אי כאן חייב ללאת י"ש מכלל דאם חבלן והזיקן חייב לגמרי ש"מ דס"ל דהא דקאמר הא עשיר חייב מיירי בכוונתו להזיק מ"מ ש"מ דהתרץ דתירץ מדת חסידות בנו כאן מיירי בעשיר שאין כוונתו להזיק, אלא דמ"מ קשה מאי דוחקיה דתירץ דמוקי ליה הכי לימא עני פטור ללאת ידי שמים ועשיר חייב ללאת ידי שמים ולוקמי הדיוק בעשיר שכוונתו להזיק, ועכ"פ בתירוצו הראשון פי' מדת חסידות

שאלות ותשובות הרמ"א קז קח

אין לך בו אלא חידושו וע"כ הולך ללמוד מנחם דמדינא
 הוה טעור לגמרי רק שהתורה טימאה, א"כ נוכל לומר שדמו
 אע"פ שהוא כבשרו אינו בכעדשה דנמעט עומאחו כל מה
 דאפשר, ובזה אחי שפיר מה שהקשו החוס' מה חריפות הוא
 זה לטער שרץ שטימאחו התורה כי מ"מ למדים משם שדמו
 אינו בכעדשה :

עוד הקטיח שם פ"ק דעירובין (דף י"ד) בשמעתא דים
 של שלמה דקאמר מגואי קא חשיב מג"ל דקרא מגואי
 קא חשיב דלמא מבראי קאי חשיב דהא קא פריך הסם
 מנה"מ. ו"ל דתנא לחומרא נקט דהא אי מבראי קא חשיב
 הוי קולא עפי, אי נמי דע"פ תשבון רבי חייא דקאמר דהים
 מחזיק ק"ן מקואות ומוכח לה הסם משיעור מקום מוכרח
 שמגואי קא חשיב דבלאו הכי התשבון לא הוי אחא שפיר :

קח גרסינן פרק שור שנגח (דף מ"ו) אר"צ אמר רבה בר

אבא מנין שאין נזקקין אלא לתובע תחילה
 שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש דבריו אליהם
 אמרי נהרדעא פעמים שזקקין לנתבע תחילה וס"ד דקא
 זלי נכסי עכ"ל הגמרא, ופירש"י כגון ראוהו תובע משמעון
 מנה שחייב לו בעדים או שטר ושמעון משיבו תפסת משלי
 החזר לי מה שתפסת או משכון הוה בידך ונפתח מדמיו
 נזקקין לטענת התובע תחילה ומוליאין המנה משמעון ואח"כ
 נכסיה שיש כאן תגרים שיקומו בדמים יקרים ומחר ילכו
 להם או בקרקעותיו זלות ע"י תביעה זו שרואים אותו דחוק
 ואם יוליא לו תפסתו או משכנו ימכרם וישלם לו מהם
 נזקקין לו תחילה עכ"ל. וכתבו החוס' וא"ת ה"ד אם יש
 לשמעון עדים מוכנים או טוען שיביא עדים תוך שלשים יום
 שתפס ראוהו משלו למה יגבה ראוהו תחילה וכלא אם שאל
 שלשים יום לפרוע חובו נותנים לו שהוא זמן ב"ד ואם שמעון
 אומר שיביא עדים לאחר שלשים יום אפי' בלא קרא נמי
 לא היינו שומעין לו ואפילו זיילי נכסיה דאע"פ אם אומר
 שלאחר שנה או שנתיים יביא עדים מי שומעין לו כלל, וי"ל
 כגון ששמעון אומר פלוני ופלוני בשעת מעשה היו יודעים
 שכדברי כן הוא ואנו יודעים שהוא אומר אמת שהיו בשעת
 מעשה ואי לאו קרא ה"א שראוי להמתין להם אפילו סופן
 לבוא לזמן מרובה עכ"ל. וכתב שם הרמ"א פירושים אחרים
 וכתב לבסוף וכל הני פירושים סלקי אליבא דהלכתא
 דסברות גדולות הם. שמעינן מפירש"י והחוס' דלפעמים
 נזקקים לתובע תחילה ולפעמים לנתבע תחילה כפי ראות
 עיני הדיין, כי אם נראה לדיין שטענת הנתבע יש להם
 רגלים וזיילי נכסיה משום זה נזקקין לנתבע תחילה ואם
 לאו דלא זייל נכסיה או שנראה לדיינים שאין אלא המטכות
 ודחיות פשיטא שאין שומעין לו אפילו זיילי נכסיה וכמו
 שכתבו החוס' אע"פ אם אומר שלאחר שנה וכו', ומאחר שהדיין
 נריך לשפוט בזה למראה עיניו וכפי חמיתת טענת הנתבע
 או דחיותו אם הם דברים שלא נחנו לכתוב באיך ומה
 נזקקין לתובע או לנתבע כי הדין משתנה לפי הענין ואם
 נראה לדיינים שהדין עם הנתבע מכה בזיילי נכסיה או
 שאינו תובע רק זמן ב"ד כ"ל דאינו מזיק לו במה ששעבד
 עלמו בח"ח ובש"ד לשלם דאדעתא דהכי לא קבל. וכן כתב
 הרשב"א בתשובה סימן תשע"ה על מי שנשבע לחבירו לשלם
 לו לזמן והגיע השמיטה בינתיים פטור משבועתו דלא נשבע
 לו אלא כל זמן שחייב לשלם שאינו מחל לו את חובו אין
 חיוב שבועה עליו וכו', וכן כתב בתשובותיו סימן אל"ף
 ק"י דאע"ג דנשבע לשלם א"ל לשלם לו עד שיחזיר לו שטר
 דאם ממון אין כאן שבועה אין כאן עכ"ל. וה"ה בכה"ג לא
 חלה השבועה והחרם אלא כל עוד שמחוייב לו לשלם אבל
 אם כבר פרעו או שפטור לשלם מכה איזה טענה חמיתית
 הנראית בעיני ב"ד ודאי יפטר מכה שבועתו ג"כ, ולא דמי

להא דכתב הרמ"א בתשובותיו כלל ס"ח סי' י"א דהנשבע
 לשלם אע"פ שמדינא אינו חייב כופין אותו לקיים שבועתו
 וכן נראה דעת הריב"ש סימן שמ"ד דאע"ג דאין השבועה
 מקיים הקניין מ"מ ב"ד כופין אותו לקיים שבועתו וכ"כ
 בהרבה תשובותיו לענין קנין אסמכתא דמדברי המרדכי פ'
 שור שנגח ד' וס' משמע דהשבועה מקיימת האסמכתא אף
 ע"ג דלא קנה בלאו הכי וכן הוא בהגהות מיימוני פי"א
 דהלכות מכירה, וכן נראה מסקנא מהר"ם פדווא"ה וז"ל
 בתשובותיו סי' נ' מ"מ נראה דשאני הסם דאין לו שום טענה
 חמיתית לומר דאדעתא דהכי נשבע מתחילה אבל כאן דודאי
 לא נשבע מתחילה לפרוע ב' פעמים וכל כה"ג אזלינן אחר
 כוונת הנודר והנשבע ועדיף עפי מהני המוכרים פרק
 הנודר מן הירק דאזלינן בחר כוונת הנודר וס"ה אחר כוונת
 הנשבע כי אין בין נדר לשבועה בדברים כאלו וסם בכלל
 מה שאמרו בפ"ד דנדריס כשם שנדרי שנגות מותרים כך
 שבועות שנגות מותרים ואע"ג דנדרי שנגות לאו בכה"ג
 מיירי מ"מ חד טעמא איתא למלתא, והוא פשוט לכל מבין :
 ועוד אפשר לפקפק בזה דהא לא שמענו שבועה מפיו אלא
 דהעדים כתבו בשטר ח"ח וס"ד וזה לא מקרי שבועה וכמו
 שפסק בהדיא הריב"ש סי' שפ"ו ומהר"ם פדווא"ה מסתפק
 בדבר בתשובותיו ודבריו ללקחים מספר תרומת הדשן סי'
 שכ"ו שמפקפק ג"כ בזה ואע"ג דמהר"ם כתב לענין אסמכתא
 דמהני אם כתוב שטר שטענה ב"ד חשוב דמאחר שלום
 לעדים לכתוב שטר טוב כאלו ליה לסם בפירוש דמיא וכדאי'
 בהגהות מיימוני פי"א דמכירה מ"מ אפשר דלענין איסור
 שבועה לא מהני כמו שחלקו האחרונים ואף אם היה נחשב
 לשבועה גמורה כבר נתבאר שאם ממון אין כאן שבועה אין
 כאן, וכן משמע בהדיא בת"ס סי' שכ"ו. לכן כ"ל ברור ופשוט
 דאף מי שנשבעד בעלמו בח"ח וס"ד יוכל לעטון כל הטענות
 שהיה טוען הילו לא נשבעד אך הוא יחוש לעלמו אם יודע
 בעלמו שדבריו אינן נכונים וכוונתו להשמע מב"ד שאז ללכד
 בח"ח ובש"ד נוסף על איסור מדבר שקר תרחק שאסור
 לעשות כן בלא שיצבור שבועה וחרם והלב יודע אם לעקל
 או לעקלקלות. וא"ל דא"כ מאי מהני מה שכותבין בשטרות
 ח"ח וס"ד דכל זה אינו אלא לסופרא דשערי ולהוסיף עליו
 איסור כולל ואיסור מוסיף אם לא יפרע מראון אבל אינו
 מחוייב יותר משום זה, וגדולה מזו כתב הרמ"א בתשובותיו
 על המשעבד עלמו נגד מלוה שלו שיוכל לחובעו בדיני
 כותים דאין זה השיעבוד כלום ואסור לתבעו בדיני כותים
 כלל אם לא שאינו רוצה ללית לדייני ישראל, וכן כתב הר"ן
 בתשובותיו סי' פ"א, וכן הוא המנהג פשוט בעירנו, ואפ"ה
 נהגו לכתבו בכל השטרות כדי ליפותו וס"ה בכל כיוצא בזה,
 ואגב גררא אנו לומדים דאף מי שנשבעד שיש לכופו בדיני
 כותים אין לו רשות לדון בפניהם אלא אם לא ירצה הנתבע
 לדון בפני דייני ישראל וגם זה אחר הסתרה בפני ב"ד שדין
 עליו גודא רבא כדאיתא פרק החובל, אבל קודם זה אסור
 לשום דיין לתת כח לדון בדיני כותים* ואין בעשיית הדיין
 כלום בדבר זה וכמ"ס מהרי"ק בתשובותיו שורש א', מכל
 ה"ל נראה לי לדון במחלוקת שנפלה בארץ איטלייא בין
 הקלן כמר קלמן אזוליי"א מלך צתו האלמנה התובעת כתובתה
 מחמיה כמר שלמה קשטי"ל פרנ"ק אשר נשבעד נגדה בעת
 שנשאת לבנו בעד כתובתה ותוספת כתובתה נשבעד בח"ח
 ובש"ד וגם כתב בשטרות ההם שיש לה רשות ללכת עמו לפני
 עש"כ ובעת מיתת בנו כאשר ילאת האלמנה מביתו הראה לה
 חמיה פנים יפות כי כסתה פניה בבית חמיה להיות לנועה
 ולא יכול אז לישא פניו נגדה והמשיכה תמיד בלך ושוב
 למחר עד מקרוב לבש רוח אחרת ואמר שאינו רוצה לשלם
 לה והרשה לכמר קלמן הנ"ל לדין עמו בפני עש"כ ועכשיו
 חזר בו ואומר שרצונו לדון עמו בדיני ישראל אך שאינו
 רוצה להוליא שום דבר מידו עד שכבר עיין עמה, וכמר

*כבר הערנו שזמן הזה הכל דנין בערכאות ואין רשות לדייני ישראל לדין בדיני ממונות, ודינא דמלכותא דינא : קלמן

קלמן פוען מולד בתי שחילה ישלם לה הכתובה והתוספת כמו שנשעבד ויכיר מעליו עונש החרם והשבעה ואח"כ יטעון עמו מה שיראה. ומקלת המורים החרו בכמר שלמה שישלם לחלמנה ס"ל ואם לא הרשו לכמר קלמן לילך לפני העש"כ, ע"כ הלכת הטענות אשר הובאו לפני: והנה כבר נתבאר ע"פ הג"ל שזקקין לתובע תחילה ובגדון זה החלמנה היא התובעת תחילה, אמנם מבואר לכל משכיל דזה לא מוירי חלף ככתובת מודה לתובע רק שאומר שיש לו טענות אחרות שחייב לו ממקום אחר וכמו שפירש"י הג"ל חבל אם הוצע אומר שיש לו שום טענה נגד השטר והשעבוד שנתחייב לו בזה לא שייך כלל לומר דינא דזקקין לתובע תחילה כי מי יודע אם נקרא זה התובע מדינא או לא ולכן פשיטא דאין אפשר לדון בדבר בלי שמיעת טענת הנשעבד כי החרם אמרה שמוע בין אחיכם. ואף כי זה דבר פשוט וכל ללמדו מדרכי הש"י כי כל דרכיו משפט ודרכיו דרכי נועם ונחיצותיו שלום, התחיל באדם לשאול מי הגיד לך כי ערום אתה, וכן לקין אמר לו אי הכל אחיך כדי לשמוע טענותיו ק"ו להדימו, וכזה דרשו רז"ל ממה שנאמר ארדה נא ואראה לימד לדיינים שלא ידונו עד שישמעו ויבינו ומינה כי אף בדבר שברור לדין שיתחייב הנשעבד עכ"פ לריך לשמוע טענותיו תחילה, ואע"ג דאמרין עבד אינש דינא לנפשיה כדאיתא פרק המניח היינו אם יוכל להחזיק בשלו ולומר שלי אני נוטל חבל בכה"ג לא שייך למימר דינא זה את שלו עד שנשמע טענותיו מאחר שאומר שיש לו טענות לפטור עלמו ממה שנשעבד ואדרבא הוא אומר קים לי דדינא קא עבדינא להחזיק במה שתחת ידי והוא עבד דינא לנפשיה, ולכן ע"כ לא נוכל לדון עד כי עד אלהים יבוא דבר שיהיה וישמעו עם מי הדין ואע"ג דתנן פרק מי שהיה נשוי חלמנה בין מן האירוסין בין הנישואין מוכרת שלא בב"ד ואפילו רשב"ג דפליג התם לא פליג אלא על החלמנה מן האירוסין חבל לא על החלמנה מן הנישואין מ"מ דוקא מכירת נכסים שהין אדם מוחזק בהם ובידה למכרן חבל במ וס שהיא בזה לאפקועי מאחרים ודאי לריכס לטעון בב"ד תחילה. ועוד מדאמרין פרק הכותב (דף פ"ד) מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולן לריכסין שבועה ואין היורשין לריכסין שבועה וכו' ובגמרא מאי לכושל וכו' עד רבי יוחנן אומר לכתובת אשה משום חנינא וכו' ואי הוי מחוייבים לבלם לאשה בלא טענה אמאי לא קאמר האי טעמא וכמו שאמר ר"ע שכולן לריכסין שבועה וכו' וזהו הוי אשה עדיפא מכולהו דאפילו יורשין ודאי לריכסין למטען עם הלוה או הנפקד כמו שנתבאר לעיל. וא"ל דשמא הטעם הוא משום חנינא וא"כ הולך לומר הטעם משום חנינא. דהא אף אם היה אומר הטעם משום דאינה לריכס למטען היה לריך לטעם זה. דזה חינו כי לפי הטעם שאינה לריכס למטען הוי מלי למימר טעמא דאין אדם רואה שתתבזה אשתו בב"ד וכמו שאמר על הכיה מהנה דמוכרת שלא בב"ד חלף ש"מ דעכ"פ לריכס למטען כמו שאר ב"ח. ועוד דערב בכתובה חינו אלא כשאר ב"ח דלגבי דידיה לא שייך לומר לא משום חנינא ולא משום שאין אדם רואה שתתבזה אשתו וכל זה פשוט ע"כ. עכ"פ לריכס החלמנה לתובע לכמר שלמה לדין ואף כי הרע לעשות בזה שערב על לאו דרבנן בזה שהמשיך החלמנה בלך ושוב ומחר אתן ובלבו רוח אחרת מ"מ אין לך דבר שמועד בפני הדין אם רואה לקבל מה שיפקו עליו הלא אלהים בישראל לשפוט על כולו ואם פשע נגד החלמנה בזה שעבר יתקן להבא. אמנם אם שמוע ב"ד כבר טענותיהם או שישמעו טענותיהם יפסקו הדין ביניהם והדין יקוב בהר אם יש ממשות בטעות כמר שלמה לפטור עלמו משיעבודו או לא ואם יתחייב בטעותיו רק שמוען עליה ממקום אחר

שחייבת לו ג"כ כבר נגלה ג"כ דינו מדין זקקין לחובע תחילה שהבאתי. ואף כי ידעתי כי הגדולים שידונו ביניהם אינן לריכסין לא לגמרא דידי ולא לסברא דידי מ"מ כדי להוליא כוונתי באחרונה הנחתי כל חלקי הסותר, וכבר נתבאר לעיל לדעתי שאין מעלה ומוריד בזה מה ששיעבד עלמו בח"ח ובש"ד רק שהוא יחוש לנפשו אם כוונתו לעקלקלות ולהמשיכה בטענות, ובזה אני מיפה כח החלמנה להחמיר על כמר שלמה ולגזור חרם ידווי ושמתא* שחך שלשים יום מוזמן התראת החלמנה בכמר שלמה שידון עמה לפני ב"ד הממוצע ידון עמה ולא ימשיכה עוד בתחלת ממושכה מחלת לב ומדיבת עינים רק הוא ימליץ עלמו לדון עמה שיהא גמר לדבר זה חוך שלשים יום מיום התראתה ואל יעמוד עוד בספק חרם שקשר עלמו בו וכבר אמרו שאפילו ספק ידווי לריך התרה ולזה היו עלמותיו של יהודה מגולגלים כמו שדרשו בזאת ליחודה וכו', על כן הוא מחוייב להמליץ עלמו לדבר זה כדי שתעמוד החלמנה על מקומה בשלום, והכי דיינין ליה ולכל חלמא כוותיה, אמנם אם ימשיכה עוד בטענות רעויות ובכחשכות כדי שלא יהא גמר לדבר זה חוך שלשים יום ומלדו יבצר, מוסיף על הנח"ש הג"ל שתהיה כרוכה בזוארו הגני מוכן ומזומן להסכים עם אותן שנתנו רשות לכמר קלמן להצוע אותה בעש"כ ולהוליא את של החלמנה מיד חמיה שלא בעוצתו ואיכו דאפסיד חנפשיה, גם יתחייב כל הולאות והיזקות שיגיע לחלמנה או באי כחה ע"י זה כדין המסרב וכמ"ס הרא"ש כלל ע"ג סימן ג' שמאחר שמכריח להכריחו ע"י כותים מחוייב לו כל הולאותיו, ואע"ג דבתשובת הריב"ש סי' תע"ה לא משמע כן אנו אין לנו חלף דברי הרא"ש וכמ"ס הגאון הקאר"ו דהכי מסתברא, ועוד דגם הריב"ש לא קאמר חלף אם הלך מעלמו בעש"כ אע"פ שבדין עשה ס"ל דאין מחוייב לו הולאות בזה חבל ברשות ב"ד פשיטא דיש כח ביד ב"ד להפקיר ממונו* ושיתחייב לו הולאות והיזקות, חבל ראיתי לאחד מן החכמים שהתרה בכמר שלמה שאם יעכב המעות אללו יתחייב ליתן קרן ופירות והוא תמוה בעיני להכריחו ליתן ריבית בעל כרחו, ואולי כוונת המורה בדרך קנס בדין המרויח בפקדון לפי דעת קלת הפוסקים אך כי אין כאן מקומו, אמנם הג"ל הוא מה שכתבתי. אך אמנם כל זמן שלא יסרב כמר שלמה לדון לפני דייני ישראל ולא ימשיך החלמנה יותר איני רואה שיהא רשות לכמר קלמן לילך בעש"כ מטעמים שנתבארו, וכדי שלא יהיה פתחון פה עוד לבעלי הדין לחלוק אומר שיבואו לפני הב"ד הממוצע לשיהם ואם לא יתפשרו יחד זה עם זה יבזרו לו אחד זה יבזרו לו אחד והם יבזרו עוד שלישי ביניהם כדי שיהא גמר וסוף תוך שלשים יום מיום התראת החלמנה או הבא מכחה בכמר שלמה, זהו הג"ל דין אמת. גאוס משה איסרלש בקראקא :

קט על

דבר מעשה שהיה כך היה, יעקב מח והניח חלמנה לאה ושני בנים ראובן ושמוען שהיו בני ע"ו וי"ז שנים והיא קנתה חרר עם בניו ונכתב על שם החלמנה בפירות עם בניה בסתם כי לא פירש שמה חוך השטר והפנקס, אח"כ בני בניה הג"ל נשאו נשים ונכנסו בגדולות וירדו מנכסיהם ומת שמעון ואשתו בלתי זרע קיימא ולראובן היו בנים ובניו הגדולים חנוך ופלוה נשאו נשים ונתעסקו בסחורה ועשו והלליחו והיו דרים בבית אביהם ובבית אם אביהם כלם יחד, אח"כ גולדו לראובן עוד ג' בנים וכמה שנים לפני מותו היו חלוקים בעסקים מאביהם ראובן הג"ל, אח"כ באו הנושים לגבות הבית מראובן בחובם וכבר נפסק הדין כך ולקחו הנושים הבית לחזקתם ע"י הוואזניי כהוג' ואח"כ באו חנוך ופלוה ופרעו ר"ן והוציאו לבקשת אם אביהם ולבקשת אמם ואביהם שיקחו הם הבית לחזקתם ומיד הנושים בפנקס המבצר במקום שנכתב חובם שמה נתנו כל כחם וזכותם שהיה להם על בית הג"ל לחנוך

* בזמנו נאסר כ"ז ע"פ דינא... דמלכותא דינא : ופלוה

שאלות ותשובות הרמ"א קט

ופלוגה ה"ל, גם לאה אם אביהם נתנה במתנה גמורה וחלוקה חלקה מן הבית וחל"ל לחנוך ופלוה ה"ל, ושלח יסא לשום אדם בעולם שום זכות בחל"ל מכלה הן איש נכרי או שאר יורשים כלל ונכתב שם בספר המבזר, עוד נוסה אחר בא לקחת בית ה"ל בהיות זידו בער מלא וגדוש מלאה ה"ל ומאשה ראובן ה"ל וסדר מצעלה ראובן והסך היה שבעים זהובים ודינו ילא שילקה הבית לחזקתו ה"כ על בקשת זקינתה מרת לאה ואמס ואביהם פרעו סך זה והנושה כתב להם כל כחו וזכותו וחזקתו בביתו ה"ל, ה"כ הלך אביהם לאחר כמה שנים וכתב לחנוך ופלוה בניו שער מכירה על ביתו ה"ל שמכר להם בית ה"ל בסך ב' מאות זהובים והמותר הוא נותן להם במתנה גמורה, וברוב שטרי מכירה כותבין למותר שוויו שער מתנה כדי שלא יוכלו בעלי המיזר לסלקו בסך קנייתו כי יטענו תשלמו לנו גם המתנה וזה ידוע. והנה בחיי אביהם בנו אחים ה"ל בניינים בחל"ל ה"ל גם חזקו בדק הבית ה"ל גם תמיד פרעו מס מהבית וכל הנהוג לפרוע מן הבתים רק אביהם ובני ביתו היו דרים אלליהם בשכר משך ג' שנים וכמה פעמים באו ה"כ הנושים לקחת בפני הסעז"י והראשים ואחים ה"ל מיחו בדבר באמרה שהבית שלהם ודנו שהמתנה קיימת רק חוב שקדמה למתנה דנו לבלם ונכתב בפנקס השופט של יסודים והראשים ואביהם חי ו' או ז' שנים אחר מכירה ה"ל ואין פולה פה ונודד כנף לח'וק על המתנה ומכירה ה"ל, וקודם מות אביהם שנה פחות או יותר מת חנוך בנו והניח יתומים קטנים וה"כ מת אביהם ושנה אחר מות אביהם באהה אלמנת חנוך לגבות כתובהה ופלוה ה"ל עשה עם יתומי חנוך ואלמנתו ואפוטינופוס בלסן חלוקה מפורסמת גם חלקו בית ה"ל בפני האם אלמנת ראובן ונכתב בשטר חלוקה ונתתמו על שטר חלוקה אנשים מפורסמים והפקידו שטר הכוח ביד ש"ך ק"ק חעלס, ה"כ בנו פלוה ה"ל עם יתומי אחיו בניינים בחילוק מחילות ואין מוחה וחזקו בבית זה אחר מות אביהם וזקינתה במהה קודם לאביהם ג' שנים והחזיק ה"כ עוד ו' או ז' שנים רק האם היתה ג"כ דרה באותו בית גם ג' אחים האחרים היה דרים גם בשכירות ותמיד היו נדחי מפני יתומי חנוך ומכני פלוה וביתו רק חדרים מיוחדים היו להם במקום אשר לא נשתמשו שמה פלוה ה"ל ויתומי חנוך ז"ל. והנה אחר מות ראובן קרוב לשבע שנים נשבעה האם על כתיבתה ודלתה לגבות בית ה"ל בכתיבתה ובמזמורה ג"כ ג' אחים בניו האחרים הצעו חלקים מחל"ל ובית ה"ל באמרה שהמתנה והמכירה בעלה בהיות שבעה בעש"כ ולא נכתב בפנקס המקום אשר שמה היה לבית כתוב אכ היה בו ממש, גם עושנין שמהנת הזקינה מרת לאה ז"ל אינה כלום הואיל ואין השבעת כתובהה צידכם והיא היתה נושאת וניתנת בחזק הבית, גם עושנין שהכל היה דרך הכרחה הן מהזקנה הן מאביהן ומעולם לא פרעו דבר משלהם רק נשל אביהם גם עושנין שאין חזקה למתנה בצמזר רק שנה אחת. והנה פלוה ה"ל ויתומי חנוך השיבו מהנת זקינתה לאה נכתבה צמקום שדרך הרבה מישראל לכתוב שמה כשהעירנים אינם מרואים לכתוב בפנקסם לסיבה מה וכהן היתה הסיבה שאמרו שהבית נכתב להם בסך ידוע ומפני כך לא נהגו לכתוב, גם בפנקס המבזר היה נכתב איזה חוב שהאביהם היה חייב הולרנה זקינתה לכתוב שמה לידע ולכודיע שאין לבנה בחלק חנינה כלום, אבל כמתנה גמורה וחלוקה ששילקה בפירוש כל שאר יורשים, ולזה לא כתבה המתנה לכל ה' בני ראובן אלא למתנה גמורה וכתובהה כמתנות בער המתנה ואי לאו דעבדו חנוך ופלוה לה ייח נפשה לא הוית עבדה. ואשר לא כתבה בפנקס השופט של יסודים כי לא היה שם הסעז"י בעת ה"כ כי כוואיווד"י היה רחוק ולא חש להעמיד וסייודים

היו מחוייבים לעמוד לפני המבזר כנהוג והראיה שגם חובת אביהם וגיבוים היה לפני פנקס המבזר, ואשר אומרים שזקינתה לא נשבעה בהיות שזה ע' שנה שקנתה הבית מי ידע אם נשבעה אם לא יעוד אולי לא קנתה בית ה"ל רק לאחר שמחלו לה בניו שהיו גדולים על השבעה או אולי מילאה מלאה או ירושה מאביה וקנתה בהם הבית או אמרה בפני ב"ד שאינה רואה ליוזן מנכסי בעלה ושמה שטרות יסא בלה ונתעסקה בקנין מכסים שאין לריך לזה נכסים שהיתה משלמת בסוף ומכירות קנתה כי סך היה מועט י"ח מרק והבער מוכיח כך הואיל שנכתב על שמה בפירוש ועל שם בניו בכתם אולי היה הכל שלה ולשופרה דשפורה כתבה שקנתה עם בניו ושער מכירה יש לו כח לעולם כי אין זה שערור שרריכים לחדשו מדי שנה בשנה. ועוד אם היה לו שעת הכושר ה"כ קניינו בעת ה"כ והקנתו מעולם לא פרערה ע"ז אדרבה כשדינו בשער המתנה בפני הראשים והשופט היתה זקנתו בחיים וקיימה המתנה גם בפניהם ונכתב הכל בפנקס השופט והראשים, וע"ד חלק אבינו ז"ל שהיה לו בחל"ל ה"ל אבינו ואמנו ראו שהנושים באו לקחת בית ה"ל לחזקתם ואם לא היו פורעים בעדם היה בית ה"ל משתקע בידם ושוב לא היו יכולים להוליאו מהחת ידם אמרו לנו בבקשה תשלמו וקנו הבית לחזקתכם בכל אופן היותר ונאות וה"כ גם אנו נעשה לכם שער מכירה בכל אופן המועיל על פי הדברים האלה שלמנו ה"כ הלכה זקנתנו לאה ואמנו ואבינו וליוו לכתוב בפנקס העירנים שהם מכרו לנו בית ה"ל והעירנים קבלו הודאתה ולקחו בכרם כנהוג רק מיחו בסופר לכתוב עד שיקבלו מהבית הסך מה ששעתבד להם אבינו ולא ראינו ליתן והנה עוד היום רואים העירנים לכתוב אם נתן שער שיעבדו וה"כ הלך אבינו לפני שופט ה"כודים ולפני הראשים כי הדת נתנה מהוואיווד"י לכתוב כ"ד לפני פנקס שופט ה"כודים כנהוג בבית קהלות וזה לכתוב לנו שער מכירה על בית ה"ל על סך ב' מאות זהובים והמותר בהורת מתנה ושאין לשאר יורשין בו כלום והלך כוואיווד"י שמה אל הבית ולא מיחתה אמנו שום דבר והסכימה למעשה אבינו ודי היה לנו בזה כי לא ראינו לבזותה בפני השופט והראשים, אבל האמת קנינו מביהם בכל אופן המועיל והחזקנו בדקו ותמיד היתה אמנו ואחינו נדחים מפנינו בכל השמים הבית רק איזה חדרים יחדנו להם מרוננו הטוב עד זמן שיעלה על רוחנו להוליאם מן הבית וכמה פעמים ראינו לגרשם ולמה שהקו כל השנים הללו אם לא היתה מתנה ומכירה בלא אי אפשר לקבל דברים כאילו אם לא היתה מתנה גמורה ומכירה גמורה וחלוקה כפי שטרותינו וכהלך עם בנינו הם שלנו מכל וכל, עכ"ל טענותיהם :

תשובה

באלת מעלתך ארוכה וקלה קלת בטענת האלמנה והיתומים ולכן אני לריך לחפש בכל חלקי הכותר הנפלת לדעתי בטענותיהם כאשר נראה מהוך השבעה שהשיב מעלתו על הרבה חילוקים שלא העלו בטענותיהם בראשונה, וכן אני אלך בדרך מעלתו להשיב על ראובן ראשון ועל אחרון אחרון: פשוט הוא לכל מעיין שבהחילה היו לבני ראובן המחזיקים בבית שבעודן על הבית כי מאחר שפרעו ר"ן זהובים לבעל חוב של ראובן גם ע' זהובים שהיה ג"כ ה"כ ראובן המערערת עכשו על הבית הייבית ה"כ כל זכות בהיה לב"ח על הבית הוא לבני ראובן המחזיקים בבית, בפרט מאחר שב"ח ה"ל נהגו חזקתן וכהן בפני המשפט לבני ראובן ה"ל, ומה שטעו עשו ברלון ראובן ואמו הזקינה ואשהו ה"כ לא גרע ממלוה שכתב לערב התקבלתי דהוור וגושה מן הלוה כמזכר פרק גט פבוע, ועל זה אין מערער לדעתי שיאמר שטרותף האלמנה מהם חף אם קדם שטר כתובהה לפרעון בני ראובן לנשים ה"ל, ואף אם ראובן לוח אחר שנשאה מאחר דראובן כולרך לפרוע וגבו ממנו הבית בעש"כ ואז לא היתה האלמנה

יטלם

יכולה לערוף מן הב"ח גם אינה עורפת מאותן שסלקו הב"ח
דמה מכר ראשון לשני כל זכות הבח לידו ודומיא לזו אמרי'
פרק המקבל הקונה מן הכותי לית ביה מבוש דינא דבר
מלרא דא"ל אריא אברחית לך ממלךך, וכ"ש בנדון זה דבקאו
ראובן ואמו מן בני ראובן המחזיקים לסלק הנושים שבנו
הבית כמוזכר בשאלה, וכ"ש באתן שבנים זבובים שהיתה
ג"כ אשת ראובן משעובדת בהן ופרעו ג"כ בשבילה שלא תוכל
לערער עליהם וכל זה אין לריך פנים ואינו עיקר המכון
בטענת השאלה. אך העיקר הערעור הוא אשר אני רואה
שהבנים המחזיקים רולים להחזיק בכל הבית מכאן מתנת
הזקנים שנתנה להם חלקם במתנה גמורה כמוזכר בשאלה
רק שלא נעשה במקום המשפט הכסוג לכתוב שם מתנות
ומכירת הבתים אשר מלך זה עוררים האלמנה אשת ראובן
עם בני הנשאים, עוד באים בטענה להחזיק בבית הראובן
מכר להם הבית בעד ב' מאות והמותה נתן להם במתנה,
מלך ב' דברים אלו פועלין בני ראובן שהבית כולו שלהם
ומביאים ראיות שכבר החזיקו בבית כמה שנים כמוזכר
בטענותיהן, והנה גם זה פשוט דלא אמרינן בכלן שמה
שקנו הבית מראובן אביהם מנרע מתנת לזה אמו דומיא
דב' שטרות סיולאים על שדה אחת דאמרינן ביטל האחרון
אח הראשון, דשאני הכא דחיי הבית היה כל לאה אח ראובן
וחיי הבית של ראובן כמוזכר בטענות וא"כ שתיקן קיימים
דבתלה לאה נתנה חלקה לבני ראובן במתנה וראובן מכר
אח"כ חלקו בבית לבניו ואע"ג דלא פירש במתנה ובמכירה
חלקו בפירוש מ"מ לא נתנו ולא מכרו רק חלקו וכמו שהוא
בתשובת מוסר"ם במרדכי סוף פרק המוכר פירות עיין
בסהכות ש"ע סי' רי"ד סעיף ז' על אחד שמכר לחבירו
חלקו שמינית שבבית ולא היה לו רק הרביעית בבית, וכתב
מוסר"ם שהקנה לו חלקו אע"ג שהבית לא היה כולו שלו
וס"ס בנדון זה וא"כ נשארה טענת בני ראובן על הבית הן
בחלק אביהן והן בחלק אח אביהם, ומביאים ראיה ממה
שהחזיקו בבית כמה שנים גם יש להם שטרות מתנות
ומכירות על זו לפי דבריהם כמוזכר בארוכה בשאלה. הנה
בני ראובן באים בשטר ובחזקה על הבית הזה, ואמרי' פרק
גט פשוט ת"ר הבח לידון בשטר ובחזקה נדון בשטר דברי
רבי, רבי שצ"ג אומר נדון בחזקה ואסיקנא דבלברר קא
מפלגי לר' לכתחילה לריך לברר שתיקן אף השטר ולרשב"ג
אין לריך לברר ואף לכתחילה נדון בחזקה ופסקינן שם
סלכתא כרבי לריך לברר, ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש
מיהו אם אי אפשר לברר שתיקן כגון שהלכו עדי השטר
למדינת הים נדון בחזקה, וכתב שם הרא"ש והמ"מ בשם
ר"ח ור"ב שאי מיכו אם נתבטל השטר גם החזקה בטלה
דהחזקה מכאן השטר קא אתיא. והשתא נבוא לנדון דידן
באותן ג' חלוקים אם לריכס לברר השטר שהם שטרות
המתנות והמכירה הנ"ל או אם החזקה של בני ראובן היא
חזקה או אם שניהם כאחת עובים. הנה המתנה והמכירה
שנעשו לפני העש"כ ודאי קיימים וכמו שהאריך בזה מעלתו
בתשובותיו מידי דהוי אכל שטר העולה בעש"כ דכבר
דפסקינן פ"ק דגיטין ודאי אין לחלק בכלן בין מתנה
לסלוחא בנדון דידן כמו שהאריך מעלתך בטענותיך בתשובותיו.
והעיקר שאני סומך עליו שכן הוא דינא דמלכותא בעיני
מכירת הבתים וקנייתן וס"ה במתנת הבתים שכל דבר שנכתב
בפנקס המבצר אין לבנות, וכבר כתב המ"מ והרא"ש דבמקום
מונה בכת דינא דמלכותא כולן כשרים, וכן כתב הריב"ש
סי' תע"ח ותל"ג בתשובותיו, וכתב שם דהסכימו כל
האחרונים להכשיר כל השטרות העולים בעש"כ ובאמת אם
היינו רולים לפסול משפטי הכותים במדינות אלו בחזקה
הקרקעות יהבטל כל המלכ ויהרס המדינות שלא נניח שום
קרקע לבעלים שלא יתחדשו עליה קטנות ומריבות כי כל
הבתים נכתבים בדרך הודאה ומתנות אלא ודאי דינא

דמלכותא דינא בכל הדברים אלו ואין לשפק בו. אבל מכ
שכתב מעלתו ראיה לזו שנהגו לכתוב כל הבתים במשפט
עש"כ אינו ראיה דמ"מ המתנה בעלמא יכולה להיות בעדי
ישראל ולריך בה ענין המועיל אלא ששטר הראיה יהיה נכתב
במשפט. ומה שכתב מעלתו שהזקנים אמרה חזקו וקנו ע"י
הוואזי י זה אינו נמלא בטענות ואף אם נמלא לא היה עדיף
שלוחן של עש"כ מהן עלמן ואם שטר שלהן אינו מועיל גם
חזקתן וקנין אינו כלום דלא עדיף השטר מן השופט שהוא
עיקר הקנין אלא שגראם שהכל מהני מכא המנהג ומכא
דינא דמלכותא, אם לא שמשפט המלכות היה שכל בית שלא
נכתב לפני משפט היהודים לא יהיה קיים כי אז יתחלק
הדין לבעל המתנה מכא דינא דמלכותא, אבל מסתמא ודאי
המתנה קיימת מכא דינא דמלכותא דמאחר שנכתב בפנקס
אותה שררה מה לי סבא מ"ל סהם דאין השטרות מקפידים
בזה לפי הגר"ם, ודבר זה לריך חקירה בענין המשפט כי
לפי הנ"ל זהו היתד שהכל תלוי בו, כי אם היתה המתנה
והמכירה קיימת שוב אין לשפק אחריהם אבל אילו המתנות
והמכירה אינן קיימים מלך עלמן א"כ ג"כ כל החזקות
והעניינים שנעשו אח"כ כולם נעשו בטעות וסם חזקות שאין
עמדם טענה מאחר שכולם נבנו על יסוד רעוע ושטרות
בעלים וכמו שכתבאר מדברי הפוסקים לעיל דהבח לידון
בשטר ובחזקה ונתבטל השטר כגון שנמלא השטר מזויף גם
החזקה בטלה וס"ס בנדון זה, וכן מה שדנו אח"כ העש"כ
אינו כלום מטעם זה וכמ"ס הא"ז פ"ק דגיטין במעשה כזה
עלמו וז"ל, שטר הנעשה על מכירת הבית לפני הכותים
ואח"כ דנו העש"כ על פי שטר והעמידו הקונה בבית אינו
כלום מאחר שהשטר חספה בעלמא הוא עכ"ל, ולכן על
כרחינו לריכס לדון בכלן בענין השטרות אם הם קיימים
מאחר דבמדינות אלו המנהג הוא לכתוב כל הבתים לפני
המשפט הן מתנות הן סלוחות או שטר עניינים. ומכל מקום
אפשר לדרר עוד בכלן זכות הבנים שאפשר שמתנת הזקנים
היתה בדרך סילוק בעלמא דמאחר דהנושים כבר גבו הבית
מכא חובן ר"ן זבובים ואפשר נחלט להם הבית בחובן
והבנים פרעו לב"ח א"כ היה להם זכות ב"ח ונחלט להם
הבית ג"כ וכן משמע קלת השאלה וא"כ מתנת הזקנים לא
היתה רק סלוק בעלמא שאין רלויה לערער עוד על הבית
וסלוק כזו ודאי מהני לפני עש"כ דכל דבר דאינו לריך קנין
הוי כסלוחה ומהני ואפילו הודאה בכה"ג מהני כמו שכתבאר
דבררי הפוסקים שהביא מעלתך בזה. אך מאחר שלא אוכל
לדעת תוכן הענין הגביה של ב"ח ולשון מתנת הזקנים לא
ארד לדון בזה כדי שלא ילמדו מהוך דברי לשקר, אך
מטעם הראשון הנ"ל פשוט דהמתנה והמכירה קיים. כל זה
יש לדקדק במתנת הזקנים. אמנם במכירת ראובן אביהם חלקו
להם זה ג"כ כחוס בשאלה אם מכר להם מכירה גמורה
לפני עדי ודייני ישראל או אם יש ג"כ פקפוק באותה מכירה,
אך מכא תשובת מעלתך אני רואה שגם בה חסרון המזכר במתנת
אמו שלא נעשה לפני המשפט הכסוג וא"כ זכרון אחד עולה
לשתיקן וברא כרעא דאמו הוא וכפי הגר"ם במתנת האם כך
נראה במכירת הבן כי אין בין מכירה למתנה בדבר זה כי
שניהם לריכין קנין אם לא מכירה שכתבו שראו נתנת
המעות לפניהם דאז דינה כסלוחה וכמו שהאריך בזה הר"ן
פ"ק דגיטין, ואם יש חילוק בין ענין שטר מתנת האם
ומכירת הבן מלך עניני מקום עשיית השטרות לדקו דברי
מעלתך שכתב דחיי של אם וחיי של ראובן מאחר שבתחילה
נכתב הבית לזקנים עם בני ראובן ושמעון הוי דומיא
דמחלה לאהרן ומחלה לבניו שהביא מעלתך בתשובתו, אבל
מה שכתב מעלתך אם משמעות השטר דיניהם שכל הבית
היה בחזקה הזקנים דינא דמלכותא דינא זה אינו נראה
בעיני, וכמ"ס הרמב"ן בשטרות שחסר בהן אחד מדרכי
הקנייה דלא עדיפי משטרות שלנו שאין דין של מלכים אלא
לכשיר

שאלות ותשובות הרמ"א קט"ק

לסכסוך שטרות שלהן וכו' וזודחי שם היה הספר נכשר ע"פ דין המלכות וכמו שנשמע מדברי הרמב"ן והפ"ה מאחר שהוא פסול בדין שלנו אין לנו דין רק כפי הספר שלנו כ"ש שאין לנו לריבין לפרש לשונות הספרות דיניה דמלכותא וכן נראה מתשובת מהרי"ק שורש קפ"ח :

סוף דבר אני רואה שבזה תלוי הכל אם השטרות כשרים וכו' בני ראובן בבית אבל אם היו פסולין מכח דינה דמלכותא שלא נכתבו במקום הראוי או המתנה והמכירה בעילה ואין מהני להם שום חזקה של אח"כ מאחר דתחילת הקנין היתה בטעות וכמו שכתבתי, אבל אם המתנה והמכירה היתה כתיקונם אין בטעות האלמנה עם בניה ממש במה שטוענת שהכל היה דרך הברחה מן הזקנים וראובן בעלה ושהזקנים לא נשבעת על כתובתה, כי טוענין ללוקח ויתומים לומר שלא היה דרך הברחה ושנשבעה על כתובתה או שאר טענותיהם ועולים להם כל זמן שלא נתברר שתחילת הקנייה בטעות היה ולזה מהני להם חזקתן שהחזיקו אח"כ בקרקע כמה שנים כי בדרך זו טוענין להם שחזקתם חזקה מעולה, וכ"ש שבכאן הם יתומים ולקוחות שטוענין להם והבא להוליא מידן עליהם להביא הראיה והוא פשוט. ומעתה אין לנו לריבין לדון בשטר מברחתא ולא בדין היו אונות ושטרות יוצאים על שמה ולא בדין המוכרת או נותנת בלא שבועת כתובה כל זמן שלא בררה האלמנה טענותיה רק שטוענת בדרך שמה :

ומבל מקום הייתי מבטח עלמי בהלכה עם מעלתך לחקור בחקירות אלו רק שהלמנים נראו בדרך הם התלמידים שזמן התורה הגיע ונשמע בארצנו והוא סמוך לר"ח חשון שמתחילים ללמוד. ולריך אני להספיק ולהמליץ ספוק הבחורים והם המטרידים אותי שלא אוכל להשיב בדברים שאינם לריבים לע"ע. ולענין חזקתם של הבנים ודאי לדקו דברי מעלתך דהוי חזקה מעליותא אע"ג דדרה עמם בבית מאחר שבנו וסחרו וחלקו הבתים לפניו ושהקה וכמו שהאריך מעלתו בזה ודאי הוי חזקה ואינה יכולה לומר שמה ששתקה משום דלא נשבעה על כתובתה דהוי לה לישבע מיד ולמחות, דא"כ כל מערער יתן אמתלה למה ששתק ויתבטל דיני חזקה. אך בזה יש לדקדק אם חזקה זו מקרי חזקה שיש עמה טענה דהרי לא כתוב בפנקס המשפט שהאלמנה מכרה להם רק ראובן אביהם וא"כ האלמנה תוכל לערוף לקוחות ואף אם שתקה למכירת ראובן ולא נישתתה תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כדחנן קנה מן הבעל ואח"כ קנה מן האשה וכו' ואין הקניין נאמנים לומר שנתרלית חנן מאחר שטיקר טענותיהם הוא מכח הספר והיא כתבה הספר המכירה ומאחר ששטר בטל גם החזקה בטלה גם הם אין טוענין ששטר מכירה אח"כ היה להם מהלמנת ראובן שפיתתה אותם לקנות הקרקע, אבל לא כתבה שטר מכירה להם מעולם. והין לזכות בני ראובן בזה מאחר שהעירנים לוו בעת שהיה שאם לא תמחה אשתו בעת שהיה המוכר קיים ודינה דמלכותא דינה וכו' כמו שכתב מעלתך כי זה אינו נראה שגדון דבר זה בדיני כותים כמו שכתבתי לעיל שאם לא מחתה האשה אז מכח שעשתה נחת רוח לבעלה או שלא הגיע זמנה לגבות כתובתה שתסיד משום זה זכותה מכח דינה דמלכותא דא"כ נתבטלו כל דיני ישראל אלא דאין דין דינה דמלכותא אלא בדברי חקיי למלכות כמוכר במימוני ובשאר פוסקים, אבל מי שתקפו את שלו לבטל זכותו בדיני המלכות שלא יוכל לבטלו כזה לא שמענו, אך מ"ש מעלתך שהאלמנה לא היתה יכולה להוליא מכח הנושים אם לא שלמו הבנים בעת שהיה אח"כ וכו' הבנים מכח אי שתקה שתק ואי לא מהדרינא שטרות למריה כדאיתא פרק בתרא דכתובות מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו וכו' עד ותכמים אומרים יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח בחויר ומפרש בגמרא דמיירי בחד דאתא מכח ארבעה דרבנן סברי אי שתקה שתק ואי לא

מהדרינא שטרות למריה קמא, ופירשו שם החוס' והרא"ש פ"ק דב"ק דאע"ג דלא מפסיד הקונה בחזרת הספר ולריך ליקח בדרך ביותר משויו כדמשמע הלשון במאה מנה אפ"ה יכול לומר מהדרינא שטרות למריה קמא וכו' בנדון זה. ופסק הרא"ש פ"ק דב"ק דאף אם הוא לא טעין טענה זו אין טענין ליה ואין חילוק כאן בין אם המוכרים ב"ח קיימים או לא כמו שמחלק פ"ק דב"ק לענין זו גבי עידית ובינונית וזיבורית והיה עליו כתובת אשתו וב"ח וזיקין דהאשה גובה מזבורית אע"ג דקנה עדיות באחרונה מטעמא דאי שתקה וכו' ומחלק החס דאם אין המוכר קיים לא מלי למימר הכי דשאי החס דלא מלי למדחי לפני בעלים הראשונים אלא מטעמא דהנחתו לך מקום לגבות מהם ולכך ניתני דלא בני פרעון וינהו בעלה טענה זו, אבל בנדון דאי מחזיר לבעלים הראשונים לא מלי גבי מכח דינה גם מן הלוקחים מהם לא מלי גבי דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והוי ממש דומיא דמי שאבדה לו דרך שדהו וכו' דלשם אין לחלק בין אם המוכרים קיימים או לא והוי דומיא דקונה מן הכותי דלית ביה משום דינה דבר מנרא כדאיתא פרק המקבל, וכן לענין חזקת הלנות משמע באשר"י ובמרדכי פרק חזקת הבתים דכל מקום שהחזיק הכותי דינה דמלכותא ישראל הקונה ממנו הרי הוא כמוהו, וכו' בנדון זה: סוף דבר בהא סליקנא לע"ע שהאלמנה תוכל למימר נחת רוח עשיתי לבעלי במה שלא נחתה המכירה אם לא שנתברר שנתרלית ומכרה קודם בעלה דאז בעילה טענה זו, וכן אם לקחו הבנים מיד ב"ח שמדינה דמלכותא לא היתה האלמנה יכולה לגבות מהן אז הלוקחין מהן הרי הם כמוהם, אבל בלאו הכי לא נאמר שאנו נפסוק לבני ראובן דינה דמלכותא כמו שכתבתי לעיל, מיהו אין טענין ליתמי ולקוחות כל דבר להעמיד הקרקע בחזקתם ובדרכים שנתבארו לעיל. כל זה אני כותב במקום דליכא מנהג אבל במקום שמוכרין שאין האלמנה עורפת מלקוחות של בעלה אז אפשר דכולכיס אחר המנהג וכמו שכתב הרא"ש בהשבותו לענין שיטבוד מוטלילים אגב קרקעי דלווח ככרוכיא ולא השגהו ביה, ודבר זה אינו תולה רק בחקירת הדיין ולפי מה שעיניו רואות בחקירת המנהג והתפשטותו במקום המבט. וזהו ה"ל בשאלתו דמעלתך אך בקלרה, ואם יקשו דברי על מעלת כ"ת שלא יישרו בעיניו אז יודיעני מעלתו ונכסס בהלכה ואהיה מוכן המיד למעלת כ"ת לבקש שלומו וטובתו כל הימים, נאום משה אייבארלש מקראקא :

קי אמרין פ' הגזל (דקי"ב) אמר רבא הלכתא מקיימין הספר בלא בפני בעל דין ואפילו עומד ולווח ופירשו החוס' והרא"ש טעמא דעדיכ החתומים על הספר נעשה כמו שנחקרה עדותן ומדרבנן הוא דלריבים קיום הלכך מקיימים שלא בפני ב"ד, ואע"פ ברש"י פירש שם מקיימין שלא בפני בעל דין כגון שהיו עדים החתומים בו מבקשים לילך למ"ה וכו', מ"מ נראה דכ"ס בנדון זה שהעד המעיד על הקיום הוא בכאן, ואי אפשר לו לילך למקום שהאשה שם ולהעיד בפניה שמקיימים הספר שלא בפניה. ולכן קמתי לבקשת האיש הלזה לקיים שובר שבירו על מקלח כתובת אשת אביו ולומר כי מקויים הוא לדעתי וכאשר כתב המרדכי בשם העיטור שזריך להודיע אופן הקיום באחי ג"כ להודיע סברתי בזה. כנה בא לפני האיש כמר שמואל בר ישעיה אשר בידו השובר והראה לי חתימת האלוף מהור"ר אייזק מפראג הניכרת לי איך ששני עדיכ דהיינו יעקב בן הקדוש ר' חיים ור' מאיר בר אברהם קיימו חתימת העד החתום על השובר דהיינו חתימת כמר שמעיה בר מאיר ז"ל גם שמעיה זה המוכר העיד על חתימת עלמו שהיה אמיתית, ועוד העיד שזוכר מעשה של זה השובר ושחחס על השובר לאחר שחחס העד הראשון, כל ה"ל העיד

מכ"ר

פרק גט פשוט, ואדרבה דברים החתומים ואי אפשר לקיים רק אחד מהן עדיף עפי' כדמייתי הסם מן הירושלמי וכמו שכתבתי. ועוד אני אומר דבטר זה מקוים בשני עדיו דמאחר שכבר שמעיה העיד שזכר ענין זה השובר ושחתם עליו אחר שחתם העד הראשון כ"ל, א"כ מעיד על חתימת חבירו שהיא אמיתית רק שהינו מכיר החתומים, גם מרדכי החזן מעיד שמכיר החתומים וסם מלטרפים לענין קיום החתומים:

ובתחילה אברר שכבר שמעיה יוכל להעיד על חתימת חבירו ולא אמרינן דנפיק ממונא נכי רבעא אפומא דחד סהדי דהא אמרינן פרק ב' דכתובות דאם מה עד אחד וליכא אלא חד דמכיר חתימתו העד השני יכתוב חתימת ידו אחספא ושדי ליה צבי דינא ומחזקי ליה צבי דינא וחזי ליה ולא נריך איסו לאחסודי אחתימת ידיה ואזיל איסו והאי ומסדי אהידך, וכאב סם ג"י דה"ס אס יש עדי קיום אחתימת העד החי וכ"ס הוא ואס כן ה"ס בנדון זה שכבר נתקיימה חתימת כמר שמעיה ולא הולרסה לסהדותיה על חתימת ידו, וא"כ הוא וכמר מרדכי החזן כ"ל מלטרף לאחסודי על חתימת יד עד השני החתום, ואף כי אינו מעיד שמכיר החתומים רק שאומר שזכר ענין השובר ושחתם העד לפניו הוי עדות, וכמו שאמרינן פ"ק דגיטין לענין עד כותי דכשר בגט אשה ומוקי לה בגמרא כגון דחתים ליה ישראל לבכוף דאי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים ליה מקמים ופריך בגמרא ה"ס אפי' שאר שטרות נמי אלא אמרינן רווחא שביק למאן דקשיש מניה ה"נ רווחא שביק למאן דקשיש מניה אמר רב פפא זאת אומרת פידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה וכו' והקשו סם הסוס' אי לאו דכותי חבר וכו', תימא א"כ כולא שטרות נפק אפומיה דחד סהדי דחתים לבכוף, וי"ל דאן לחוש כיון דהאי כותי כשר מדאורייתא דגירי אמת הן עכ"ל, כדי קמן דבדרבנן סמכינן אהאי סברא דאי לאו דכותי חבר הוא וכו' וה"ס לענין קיום שטרות דרבנן והוא מעיד שחתם אחר העד דסמכינן אהאי סברא דאי לאו דעד הראשון נכון הוא לא חתים ליה מקמים, ואע"ג דבשאר שטרות העדים חותמים זה שלא בפני זה ואיכא למימר דלמא רווחא שביק וכו', בנדון דידן שמעיד בטהא שחתם העד לפניו ליכא למיחש ומלטרף עם כמר מרדכי לקיים העד השני, ודין קיומיהון, נאום משה איפרלש מק-אקא:

מכר"ר חייזק ה"ל בחתימתו, גם כאן בא כמר מרדכי בר יהודה והעיד על ענין השובר ואמר ז"ל, שהוא זוכר כשהיה חזן ק"ק קלוסטריל כשנשא כמר שמעיה בר מאיר בתולה סילגה בת ר' נתן הותנה בשעת התנאים שזו האשה תעשה שובר על מקלח כתובתה כמשמעות השובר שציד שמואל ה"ל, ואח"כ בשעת היסודאין כתבתי אני החזן את השובר גם הייתי אז שקבלה מרת סילגה ק"ס על השובר בפני עדים החתומים על השובר דהיינו כמר אברהם בר יצחק שלי"ט וכמר שמעיה בר מאיר ז"ל, גם הייתי באותו מעמד שחתמו העדים על השובר. וראיתי אותו בעיני שחתמו העדים הכל על השובר, עכ"ל העד מרדכי בר יהודה ה"ל. ועפ"ז אני רואה שמתקיים השטר מכח ג' פנים. האחד שהעד כמר מרדכי בר יהודה מלטרף עם כמר שמעיה מכח סופר ועד. השני מלד שזכר הק"ס שקבלה לעשות השובר. והשלישי מאחר שכבר שמעיה מעיד שערך אחד חתם לפניו כדי כמעיד על חתימת העד שלפניו גם כמר מרדכי ה"ל מעיד על זה והרי הם ב' עדים המעידים על חתימתו, והנוי אבאר כל אלו הפנים שהקיום מועיל בכל"ג.

הראשון כתב רבינו ירוחם נתיב ב' ה"ס, פשוט פרק המגרש שאם מכירין חתימת עד אחד ומכירין ג"כ כתב סופר השטר ואין מכירין חתימת העד השני אינו קיום מ"מ גבי מבני חורי לפי הירושלמי דמכני עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה עכ"ל, והביאו הקאר"ו סי' מ"ו בח"ס. ולריך לי עיון דהא אמרינן פרק המגרש האי כתובת חתמים דהאי לקמים דרבי אבא דהוי ידע ליה לטופסא דשטרות ולחתימת ידא דחד סהדי סבר לאחסודיה א"ל רבי ירמיה חתם סופר שנינו עכ"ל. וכתבו סם השוספות דדוקא חתם סופר ועד כשר בשאר שטרות אבל כתב סופר ועד פסול ומנ"ל לאחסודי במקלחו לאגבוי מבני חורי, ויש לפרש דס"ל לר' ירמיה דדוקא כשאין הסופר לפניו אז פסול, אבל כשהסופר לפניו ומעיד על כתיבתו לא גרע משאר עד שבעל פה שמלטרף עם עד החתום לגבות מבני חורי, וא"כ בנדון דידן שהסופר מעיד על כתיבת ידו מלטרף עם העד החתום והוי קיום לגבות מבני חורי כ"ס לאחזוקי במה שחתם ידו ושהשובר כשר שלא חוכל להוליא עם כתובת: ועוד דמאחר שכבר מרדכי אומר שזכר הק"ס שעשתה האשה ה"ל נגד בעלה על ענין השובר הוי עד בעל פה על ענין השובר ומלטרף עם עד החתום כדאיתא בטהא פרק גט פשוט, אמרינן אכשר בעד בכתב ועד אחד על פה, ואע"ג דכתב הרא"ש סם דדעת האחרונים דאינו מלטרף רק לגבות מבני חורי אבל לא ממשעבדי, כבר נתבאר דלענין קיום שובר הבא לפטור מלשם הכתובה עדיף מנגביית בני חורי דהשחא אפיקי מפקינן מיניהו החזוקי בכה"ג מבעיא ועוד דהרי כתב הרמב"ם פ"ד מהלכות עדות אס אמר אותו שלא כתב עדותו קניתי מידו על הסלואה ולא בא המלוה ולא שאל ממני באכתוב שניהם מלטרפים ונעשה מלוה בשטר גמורה עכ"ל, וה"ס בנדון דידן ואע"ג דלא קבלה קנין ממרדכי החזן הנזכר רק בפני עדים החתומים זה אינו מוזיק דכל מי שהיה אלא קניית הקנין יוכל להעיד על זה (כמו שכתב הטור והרמב"ם), וכמו שפסק בטהא בחתובת הרבצ"א סי' אלף ע"ג, דכל מי שראה הקנין יוכל להעיד עליו ועדותו עדות ומלטרף. גם הוא מוכרח מדברי הירושלמי דמוקי הדיא דגט פשוט דאמרינן עד אחד בכתב ועד אחד בע"פ מלטרף ומוקי ליה בשנים חתומים בשטר ולא יוכל לקיים רק אחד מהן מלטרף אחד מן השוק אל זה העד המקויים, וסחם קנין נעשה בפני עדים החתומים ואפ"ה מלטרף עד שבע"פ והוא ממש כנדון דידן. ואין לחלק בין עד אחד שחתם על השטר ועד אחד ע"פ או שהיו שנים חתומים ואין יכולים לקיים רק אחד מהם כדאיתא באשר"י

אמר רב מעשה צאדם אחד שאמרו לו אשתו חותרנית היא
 וכנס אחרים לחורבה לבדוקה וכו' ופירש שם רשב"ם ז"ל
 דבנשואה מיירי והואיל ולא נתפיים עמה אינו יורשה, וכחצ
 ז"ל ומכאן שמעי' שמי שמחה אשתו מחוך קטטה שיש בדעתו
 לגרשה שוב אינו יורשה וכו', מ"מ לענין הלכתא לאו דינא
 הכי דברי החוס' דחו שם דברי רשב"ם וכחצו שם דיוורש
 אשתו עד שיגרשה, וכן מסקנת האבר"י והמרדכי שם וכן
 מסקנת הטור א"ע סי' ל', וה"כ כבר נדחו דברי רשב"ם
 דיחיד הוא בסברא זו ולכן השמיט ג"כ הרב בעל ש"ע דבריו
 מחוך ספרו וכחצו סתם דבעל יורש אשתו עד שיגרשה. ועוד
 אני אומר דודאי אף רשב"ם לא קאמר אלא בימיהם שהיו
 מגרשים נשותיהם שלא מדעתם דמאחר שבדידיה תליא מילתא
 והוא נתן עיניו לגרשה כמו שנתגרשה דמי, מאחר דאין
 מעכב בידו וכדאמרין בעלמא כל הטומד לגזוז כגזוז דמי
 וכל שטר הטומד לגבות כגבוי דמי, אבל בזמן הזה שהין
 אדם מגרש אשתו בלא דעתה וכמו שקרה לזה ה"ה הג"ל
 שבקש לדחפה ממנו ולא היה ביכולתו באשר לא רתה לפרוש
 ממנו ודאי אף רשב"ם מודה דלא אבד ירושתה, ואני אדון
 בדבר צק"ו דמה כתובה אשה שהיא דרבנן אינה נפקעת
 במה שתתן עיניה להגרשה בו, וראיה ממורדת דאמרין פ'
 אע"פ דפוחתין לה מכתובה ז' דינרין וכו' וכן כל החקנות
 שתקנו בה אח"כ לא אבדה כתובה אע"פ שאומרת מאי
 עלי לא בעינא ליה ולא לכתובה אפ"ה לא אבדה כתובה
 אם מת הוא חוך זמן שקבעו לה חכמים כדין מורדת כמבואר
 בגמרא ובפוסקים בהדיא כ"ש בירושלמי דאורייתא שלא יאבד
 ירושתו מכח שרולט לגרשה כל זמן שהין בידו לגרשה והיא
 עכבה עליו, דהא כתב הר"ם שם פרק מי שמת דדבר
 דאורייתא אינו נפקע כמו דבר דרבנן ואם כתובה אינה
 נפקעת מנתינת עיניה בגירושין מאחר שהין בידה שתתגרש
 כ"ש ירובה דאורייתא, ובסויות הדבר פשוט בעיני לא אחריך
 בראיות ואם מעט אוחיף לך כסנה וכהנה. ועוד דכאן אין
 לנו לריבין לכל זה באשר ר' מרדכי הג"ל חזר ממדרו כאשר
 כתב צ"ד שגבה שניחם על הרעה אשר חשב לעשות לאשתו
 ורלה לבוא אללה כאשר מבואר צ"ד שגבה אשר בידו,
 ופשיטא שזם חזר לחזקה לירש אשתו, וראיה ג"כ ממורדת
 שכתבו הגכות מיימוני דאם חזרה ממרדס קודם כלות
 כתובה ולא גרשה אפילו כתובה אף זוז לא הפסידה,
 אבל אם חזרה לאחר שהפסידה כתובה לא מכני חזרה,
 וכן כתב הגכות מרדכי דכתובות וסר"ן פ' אע"פ, וס"ה
 בנדון זה דאם היה חזר ר"מ הג"ל קודם שמחה אשתו פשיטא
 דירשנה כי מחשבה מבטל מחשבה כדאמרין לענין כומאה
 והוא סברא ג"כ מאחר דלא נתן עיניה לגרשה כי אם בדיבור
 בעלמא א"כ דיבור שלו האחרון מבטל הראשון והרי חזר בו
 ואמר לבוא אללה. ואם הייתה חזרה זו לאחר פטירת אשתו
 דלא מהני חזרה מ"מ ראה דזכה בדינו מכח שני טעמים
 הראשונים, וק"ו אם בחו חיה אפי' שעה אחר אמה דאין
 ירושתו נפקעת כלל, כי זהו פשוט לכל בר בי רב דחד יומא
 ומבואר בריש יש נוחלין ומנחילים, ובסויות כי איני דיין
 בדבר זה רק באתי להראות כי הדין עם ר"מ הג"ל ושהוא
 יורש אשתו וכתו אס ח"ו נפטר, הקלר לע"ע ובלום על
 דייני ישראל אשר אליהם עמהם בדבר המשפט, נאום הכותב
 משה איסרלש מקראקא :

דמליחה כביכול לשער צם' ופסק דאין כל החתיכות מאטרפות,
 מיכו תשובת מהרי"ל דלעיל לא משמע כן אלא אי איכא ס'
 בכל שרי ומשמע דהכל מאטרף, וכן המנהג פשוט דאם איכא
 ס' בכל דבר הנמלח עמו הכל מותר אפי' מה שנגע, וקשה
 על מה שמניין אלא על כרחיו לריבין להודות דאין ס"ל
 דהלכתא דבקליפה סגי ואינו מפעפע כלל מחתיכה לחתיכה,
 ומ"מ לענין חומרא לבד פסקו להגריכו ס' כמו בביטול כדי
 שלא לחלק בין כחוש לשמן וא"כ מאחר שנתבאר דאפילו
 לדברי האחרונים דפסקו לשער צם' ס"ל דסגי בקליפה
 ושיעור ס' אינו אלא חומרא בעלמא, א"כ נוכל להקל במקום
 דאיכא לדדים אחרים להקל וסוף הפסד מרובה כ"ל. וכבר
 פסקתי כן בתשובה לענין חטה מלוכה עם צמר בפסח ולענין
 נדון דידן שהתחלנו עליו הסכמנו להסיר השומן המחוחך
 מטעמים שנתבארו, אך אמנם צמר האוחזת החמרנו לאסור
 כל חתיכה הראויה להסבד דחששו שמה עריפה כוי ובקיץ
 נקבה כדי לחוש לחומרא, וא"כ אע"פ שנתערב אסור דוגמת
 ספק דרוסה שנתערבה בעדר כדלעיל ולא חשבו כל
 הספיקות רק לספק אחד, גם לא היה רק הפסד מועט
 בזה ושאר החתיכות שלא היו ראויים להסבד, פשיטא
 שהיו מותרים דחד בחרי בעל צדבר יבש. כן עשיתי מעשה
 עם שאר חבירים שהסכימו עמי, ומהרי"ל כ"ץ לא ראה
 להסכים והיה סבור להטריף הכל כי כן דרכי תמיד להחמיר,
 והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד בזה וכיולא בזה כ"ל,
 והס"י יוליגי משגיאה אמן, נאום משה איסרלש מקראקא :

ק"ב אמרו רז"ל יהא כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד

עלמך ולמדו הענין ממה שנאמר ליכושע
 בחר לנו אנשים, וא"כ כמו שלא יתגנה אדם אם יחקור
 טובתו כך לא יתגנה אם יחקור טובת תלמידו כמוני היום
 שנתבקשתי מכמה ר' מרדכי במוס"ר אהרן משה תלמידי
 למד בכאן ימים ושנים, לענין דינו אשר מתירא על נפשו
 בסבת ירושת אשתו ז"ל אשר הלכה לעולמה בעיפוש האויר
 צ"מ ולא נודע עדין מה נעשה עם הבת אשר הייתה לו עמה
 ז"ל, אם הבת עודנה בחיים או אזלה ח"ו בתר שבקה או
 קדמה לאם בפטירתה, וא"כ היו מופלים חילוקים בעיניי
 ירושת אשתו כאשר יתבאר, ועל כל זה הפליר בי להראות
 לו דרך אשר ילך בו ואלה המעשה אשר יעשה ונערתתי לו
 ונתפתיתי לדבריו, אף כי נאמר שמוע בין אחיכם ואסור
 לדיין לשמוע טענת אחד קודם שישמע טענת חבירו והרי
 הוא בכלל לא תשא, מ"מ שאני כאן כי אין זה תלוי בטענה
 שבין איש לחבירו רק בדיני נחלות אשר ממשמים ובאים,
 ואין חילוק בזה בענין טענה עד שפריך הדיין לשומען ועוד
 כי אף לא יהיו דברי דרך פסק רק כמראה לו מקום אשר
 מולד זה לא יוכל לזכות בדינו אם לא יהיו חלוקים אחרים בינו
 לבין יורשי אשתו רק הספק הגלוי בעיני כל, ובזה אני מחוייב
 להורות לו ולא למוע ממנו בר אשר יקבוצו לאומים, ואחר
 התללתי אבוא לבאר דינו אף כי פשוט הוא מ"מ להפיק
 רצונו אראה שהדין עמו :

השאלה סנה ר' מרדכי הג"ל אומר שהיה איזה קטע

בינו לבין אשתו והיה בהשקו לגרשה פי לא
 מלאתה חן בעיניו או סבות אחרות רחוקות או קרובות שתלה
 עלמו בהן בתחילה ונסע מאשתו ובה סנה ק"ק קראקא
 ללמוד, ובעוד שהיה בכאן חתר דרכים וכתב כתבים לק"ק
 פוזנא באם היה בדרך אפשרות להשוות עמה לגרשה ולא
 אבחה שמוע, וזהו גלוי וידוע לכל, ואח"כ נפטרה אשתו
 ז"ל והלכה לעולמה ולכן מהיירא לנפשו שלא יאמרו עליו
 שנתן עיניו לגרשה ואינו יורש אשתו :
 והנה אומר כי אין בכאן פקפוק כלל שלא יירש אשתו משום
 זה, ואע"ג דגרסינן פ' מי שמת (ד' קמ"ו.) א"ר יהודה

ק"ג פתיש סלעים מפולץ. עוקר ערשים ומרוץ.
 פתח דבריו צרקים ירוץ. חכם חרשים.
 ונכון לחשים מורי ורבי ר"ג ור"מ מופת הדור מהר"ר משה
 ש"ן שלום רב למר ולתורתו ולכל דיליה שלום רב עד בלי
 ירח. בראש וראשון אתן שבח וכודיה לאל אשר השיבני
 בשלום אל ביתי וזכני וקרבני אל מכ"ת שאוכל עוד לשאול
 וללמד מפי מכ"ת אשר טוב לי תורת פיך מכל בקף וחסב,
 ולכן

יש לו שטר ל' כדאמרינן סלעין דינרין וכו' מ"ל. ראייתו
 שכתב כדאמרינן סלעין דינרין וכו' אינו מובן אלולי מה ראיס
 הוא לדברי ראב"ן שכתב ה"ה ח"י' יש לו שטר נ' ר"ס לומר
 מי שחובצ לזבירו ק' וכפר הכל והלה הוליא שטר שכתוב
 בו חמשים ישבצ הלום שבוטע דאורייתא כדן מודס מקלס
 כמו גבי עדים מעידים שיש לו חמשים דישבצ שבוטע
 דאורייתא ה"י גבי שטר ומביא ראיס לזה מסלעין דינרין
 וכו' כי גס לא מיירי שגופר הכל וזה הוליא כשטר, כי זה
 לשון סברייתא ח"ר שטר שכתוב בו סלעין דינרין מלוס
 אומר חמש ולוה אומר שלס, ר"ע בן אלעזר אומר הוליא
 וסודס במקלס הטעמס ישבצ ר"ע אומר אינו אלס כמשיב
 חזידס ופטור ח"כ משמע להדיא מדברי ברייתא שסמלוס
 ולוה סס מחולקים בפירוש השטר הלום אומר ג' וסמלוס אומר
 ה' ולא שכפר הלום הכל ואח"כ הוליא סמלוס השטר וא"כ
 מס ראיס היא ו' לדברי ראב"ן דסתס גבי סלעין ודינרין
 ישבצ הלום ע"פ סודלתו שסודס ג' וסרי סודס במקלס
 אלל בדברי ראב"ן לא סודס במקלס רק ישבצ כיון שסמלוס
 הוליא השטר מנלן ועוד סרי ר"ע חולק על ר"א וס"ל לר"ע
 דלא ישבצ וסלכס כוותיס כדפסיק סרי"ף לשס זבלכות דף
 ס"א, ועוד סרי כתב סרי"ף לשס דף"ף ר"א לא פליג עליס
 דר"ע אלס היכס דלוס אמר שלס אלל היכס דלוס אמר סהיס
 אפילו ר"א מודס דפטור משוס דהוי שטר שטבוד קרקעות
 ושמעינן מיניס דסיחך דח"ל מנס לי זידך חמשין מינייסו
 כסדן שטרס וחמשין ע"פ וס"ל חידך חמשין דשטר איס
 לך גבאי וחמשין דבצ"פ לית לך גבאי דמבלס חמשין ושבצ
 שבוטע היכס ומפטר משוס דכוס ליש שטר שטבוד
 קרקעות וכו' עכ"ל סרי"ף. ח"כ סרי משמע מחוך דברי
 רש"י ור"ע להדיא דחס הוליא שטר של חמשים דלא ישבצ
 אליבס דכ"ע דחין נשבעין על כפירס שטבוד קרקעות ולא
 על סודלס שטבוד קרקעות. וכמו שפסק סרי"ף בן מוכס
 מחוך סוגיית סגמרא דב"מ (דף ד') דמקטס סס על דברי
 רב שסח דפטר סילך מיתבי סלעין דינרין וכו' עד קתני
 מיהס רש"י וסא דקתני ג' לאפוקי מדר"ע דאמר כמשיב
 חזידס וכו' אי סכי רש"י אומר הוליא וסודס במקלס
 סטעמס ישבצ חף זס ישבצ מצעיס ליש אלס ליולס ב'
 פטור כו'. סרי שססיק בגמרא מדלס קאמר חף דבשתיס
 מודס רש"י משוס שטבוד קרקעות כדפירש סרי"ף וכ"כ
 סר"ס :

הח' מה שכתב סמרדכי פרק יש נוחלין (דף רנ"ג) נשאל
 למסר"ס חס יש להדס בן עני ורועה לתס לו עתס
 כדי לסלקו לאחר זמן מירושסו וכו' עד דיש לאביו הקסס
 וכו' וכן יאמר עכשוו סהוס זריס פלוני בני יטול שליס זנכסי
 וכו' עד חע"פ סהוס זריס חס"כ כמה ימים כיון שאומר
 פלוני בני יטול לאחר מיתס חין לך מלוס לאחר מיתס גדולס
 מזו וגדולס מזו אומר ר"ס איזכו מחנח זריס דבטי קנין
 כו' עד שאני סחס דכתב מהיוס לת"ק כו' עד אלל זנחון
 זס דליכס מהיוס וליכס שטר וקנין מוכיס על סמתס לומר
 שמחייס חיילס לא קנס דחין מתנס לאחר מיתס זריס
 וכו' ח"כ דברי מסר"ס קשו אסדדי דזסכוס בניס כתב
 דלא יועיל חס אמר יטול בני לאחר מותי חס לא כתב
 מהיוס לרבי יסודס ולרבי יוסי זמנו של שטר מוכיס עליו
 וזסכוסה ראשונס כתב דיועיל חס אמר זריס בני פלוני
 יטול לאחר מיתס כך וכך וכו' נקרא מלוס מחמת מיתס
 וקנס. וכן כתב מסר"ס זמרדכי סוף פ"ק דב"מ וזריס פרק
 מי שמח (דף רנ"ד סוף ע"ב). וז"ל ופסק ר"מ דס"ס סבריס
 שאמר חס אמות ינתן כך וכך סיינו מלוס מחמת מיתס
 וכו' וזפרק מי שמח (דף רנ"ו ע"ג) פסק מסר"ס דלא
 מהני אמירס, שכתב סס וז"ל ועוד פסק מסר"ס ראוזן שיש
 לו מטוס זיד שמעון ואח"כ אמר לו חנס לבני או לפלוני
 אחר מיתסי דתן לתו כזבי זמנס סכרי לא כושלס מחחילס
 לך

ולכן אסובי אדומי מורי אהלס חס פני מטכ"ח שאל יסליך
 סס דברי אחר גוו ויחיד עיני זכתב זמקלס ספקוס זכפלו
 לי זסמחברים חס לא זכיתי זעו"ס לשחות מי זאריך וללמוד
 ממכ"ס פח"פ :

ה"א מה שכתב סכ"י זטור ח"מ ס"י מ"ט על חס
 דכתב סטור וכתב סר"ר ישעיס וכו' עד אלמס
 שזריך לכתוב פלוני לוה מפלוני וכתב סכ"י סס ומה שזריך
 לכתוב פלוני לוה וכו' סיינו כדי שלא יטעון זס בן, אלל
 חס לא כתב סס סעיר וגס זס לא טען בן השטר כשר וחין
 לומר שדעת ר' ישעיס ששטר שלא וכתב סס המקוס פסול
 דסא תניס זסוף כחובות כמוליא ס"ח על חזירו ולא סיס
 זשטר סס מקוס דגוסה ממטבע מקוס סיוליס בו השטר
 וכמו שכתוב בדברי רבינו זס"י מ"ב ע"כ דבריו. ואני סדיוט
 חמיכני מה מייתי ראיס מסוף כחובות דחסס זסוף כחובות
 דכשר סיינו חס לא וכתב סס המקוס שנטעס בו סהולס
 וגוסה ממטבע מקוס שסוליא סס השטר ורבינו ישעיס שכתב
 שזריך לכתוב פלוני מעיר פלוני וכו' סיינו סס מקוס דירח
 סלוס לריך לכתוב לסיון לידע איזס יוכף בן שמעון סוס
 סלוס ומה ענין של סברייתא דסוף כחובות לכאן. אלל זעיקר
 סדין שכתב ססר"ר ישעיס לא מפסיל השטר אי לא כתב
 בן אפטר סדין עמו כיון סס"ר ישעיס מביא ראיס מגט וזגט
 גופו אינו פסול חס לא כתב דירח זבעל חס לא זשינס
 מקוס דירח זבעל או סהסס ואפטר ג"כ זשטר פסול חס
 שינס מקוס דירח סלוס דהוי מזויף מתוכו :

הב' בח"ס כיון ס"ו לפיכך ראוזן סהיס מוליא שט"ח שיש
 ללוו על שמעון וטוען סלוי נתן לו זכתינס
 ונסירס וכו' עד נשבצ סיסח ונפטר עד כאן. וז"ע זכ"י
 שדבריו כראין סמוסיס זמ"ס נ"ל דזבוטס ו' זכבצ שמעון
 כדי לפטור עלמו מלוי דמי דין זס לדין סזכר זפ"ד זכס
 זבותיו כו' ע"כ. ודבר סיוס מה שכתב שישבצ שמעון
 ויפטור ומדברי סמיימוני משמע שישבצ לוי סמוכר לראוזן
 שלא מכר לו השטר ואינו דומס להורלס רבותיו שכתב
 יולס מתחס יד אחר וכו' דחס מיירי שטענו זשטר סנמלס
 ונפל מידו דחטרע זנפילתו אלל זדין זס שראוזן מוליא
 שט"ח שיש ללוו על שמעון ולוי שטינן שלא מכרו לו ולא
 נהנו לזטר זכתינס אלס ספקידו זידו ישבצ לוי שלא
 מכרו לו :

הג' במרדכי סוף סגול זתירס דדיס לחמריס זמיס וזביטיס
 משוס דרודף סוס וכו' וכוון סהיתס זתחילס
 סכנס להכניס חמור זכסינס אלל אי סוי רגיל להכניס כמו
 שזושין זאחר כך נעסס כך וכו' חס סשליכו לזכר חייב
 וזכית יוסף חסן משפט ס"י ש"פ זביס דברים אלו זכס
 סשובת מיימוני וכתב דדבריו סמוסיס סס מס שחייבין לשלס
 חס כוי רגיליס להכניס כמו שזושיס עתס ואח"כ נעסס כך
 סהיס חמור מקפץ ומדלג דלכו מי שיש לו כלב רע או דבר
 סמזיק שחייב להורגו ולסלק דבר סמזיק כדי שלא יזיק אחריס
 חס קדמו אחריס וסרגוסו מי מחייבי עכ"ל. ואני סדיוט חמיכני
 מאוד בדבריו דחסס גבי כלב רע או דבר סמזיק סהיס לו לסלק
 דבר סמזיק ולהורגו וסוס אינו חושש ומניחו ואינו מסלקו רודף
 סוס ולכן כל סורגו פטור ומלוס קעביד אלל זס סהכניס
 סחמור לספינס ולא סיס יודע זרוע מעללוו וסיס רגיל להכניס
 ועכשוו נספך לאויב ומקפץ ומדלג וזבי לאטבוטי ספינס
 וסשליכו לזכר חייביס לשלס כדי סמליל עלמו זממון חזירו
 וכן משמע הלשון ואח"כ נעסס וכו' עד ולאו רודף סוס
 וחסס גבי כלב רע נמי חס לא סיס רגיל לסזיק ועכשוו
 נספך ורלס לסזיק זפעס ראשון וקדס להורגו חייב לשלס
 מטעס סהליל עלמו זממון חזירו :

הד' מה שכתב סמרדכי ריש ז"מ ריש ע"ג וז"ל שלא ססס
 סודלס סיו גדולס וכו' וכן ס"י ראב"ן ס"ס אפילו

שאלות ותשובות הרמ"א ק"ג

הסלכה זו ראייתו גמגומים בדברי ר"ח ודברי רב האי גאון ובאלפס ונ"ל פירש"י עיקר מדכתב ר"ב ראייתו גמגומים בדברי ר"ח ובאלפס ונ"ל פירש"י עיקר מכתב דדברי רבי"ף אינם בדברי רש"י ונ"ל בדברי רש"י ודברי רבי"ף דבדברי משמע בדברי שניהם דדעת שניהם שוים ונ"ל כ"כ ר"ב ז"ח סי' ל"ו בסופו ונ"ל וסר"א ש דחה דברי ר"ח והסכים לדברי רבי"ף ורש"י שפירשו דכבר ר' דכל סג' מניס משועבדים לבטלה המנה ושאר חזרותיה עד שחגזה כל כתובתה לפיכך חולקת בשום ע"כ. הרי שכתב רש"י דדעת רבי"ף ופירש"י שוין ונ"ל מה שכתב ר"ב דדברי רבי"ף גמגומים ופירש"י עיקר:

הי' מה שכתב המרדכי סוף פנ"ה (דף תשל"ה סוף ע"ג) ובספר ח"ז פסק בן הלכה למעשה וכן ה"ר שמואל והטעם משום דסתמא חתיכה נמלחה לבד מתחילה ונ"ל כ"כ חסרה שאר החתיכות וכו' ע"כ. ונ"ל הרי כתב הספר בתחילת דבריו ומסבירא זו דרש"י פי' ה"ר יצחק מווינה הלכה למעשה דחתיכת בשר שנמלחה נעשה נבילה וכו' וסייע מדפירש"י גבי כזיתא דתרבא שנפלה לדיקולא שהיו החתיכות ביחד בכל אפ"ה הוי החתיכה ראשונה נאסרה כולה מטעם שאין שאר החתיכות מועילות לבעול ולפי מה שנתן ח"כ הטעם משום דסתמא נמלחה החתיכה לבד משמע הא חס ידוע בודאי שנמלחו יחד מועילות שאר החתיכות לבעול ואין החתיכה עלמה נעשה נבילה:

הי"א עוד ילמדנו רבינו מי שגירס אשתו בתוך כ"ד חדשים ללידה בנה אך היא גמלתו ג' ח' שים קודם הגירושין אם היא מותרת לינשא חוץ כ"ד חדשים כיון שנמלתו קודם הגירושין. כי מעשה כזה היה במדינת אשכנז ונפלה מחלוקת בין החכמים מקלטים רצו להסירה לינשא חוץ כ"ד חדשים וראייהם ממה שכתבו בסוסיים אם גמלתו בנה קודם מיתת בעלה ונ"ל מה שכתב מותרת לינשא מיד אחר ג"ח קודם כ"ד חדשים ללידה: ונ"ל אם גמלתו ג' חדשים קודם הגירושין דמיתה וגירושין שוין ואלדבא יחד יש להקל בגירושין כי ר"ש כתב דהין לריבין להמהין כ"ד חדשים בגירושין, ומקלת חכמים אסרוה לינשא חוץ כ"ד חדשים אף אם גמלתו ג' חדשים קודם הגירושין דדוקא גבי מיתת הבעל לא שייך לערומי כי המיתה בידי שמים ולכן קבעו הגאונים זמן ג' חדשים קודם המיתה דסתמא דמלתא ג"ח קודם מיתתו לא היתה יודעת שימות ואפ"ה גמלתו בנה אצל פחות מכן לא מועיל שנמלחה בנה דחיישינן לערמה כשהתאהב שבעלה נוטה למות תנמול בנה בעודו חי ולכן לא מועיל אצל גבי גירושין דלאו בידי שמים חיישינן לערמה אף אם גמלתו ג' חדשים קודם הגירושין כי לפעמים תדע שיגרשה כגון אם נתפשרו ביחד לגירושין לאחר חלי שנה וכיון דלפעמים יש שם ערמה אף בלא ערמה לא יועיל כי כמה וכמה חומרות החמירו במינקת כגון אם שכרה לבנה מינקת והיא נשבעת שלא לחזור בה. וגם במעשה זה שבמדינת אשכנז הוה בערמה כי האיש והאשה נתפשרו ביחד לגירושין שיגרשה בעלה בתוך שלשים ובתוך זמן זה ברח האיש למרחקים ולא שב אל ביתו עד אחר חלי שנה ובתוך זמן זה גמלתו לבנה ואחר בואו אל ביתו שוב נתפשרו וגירשה. ועוד הביאו ראיות לאסור מדלל השמיט שוב פוסק אחד לומר אם גמלתו ג' חדשים קודם גירושין מותרת אך כתבו אם גמלתו ג' חדשים קודם המיתה משמע דוקא הכי:

והי"ב עוד אחת השאלה מאת פני הדוני שכתב המרדכי פ' הגזל בתרא (דמ"ט ריש ע"ג) נראה לראב"ה האם שהיה ספרים בעיר וכו' עד חפ"י לפירש"י דפירש דספרים יש בהן משום דין אנפרות ודין סקריקין דהא כו' ע"כ. וקשה דהיאך אפשר שיבא בהן דין אנפרות וסיקריקין דהא ב' הכ"ה הם דאמרינן בגיטין (דף ג"ט) דאנפרות אין בהן משום

לכך ולא מלינו מחנת בריח לאחר מיתה והא דאמר פ"ק דב"מ כו' וסייעו בדברי מוסר"ם בתשובה שגייס כל אלו התשובות קשו אהדדי:

הי' מה שכתב המרדכי פרק דיני ממונות (דף רפ"ה) ונ"ל ופי' ריב"א דה"ס דפסול לאשת בן אחי חמיו וכו' עד דאפיק מקרא דאשה כבעלה אבל מה שקנה הבעל לא קנתה אשתו וכו' וכתב רש"י ככ"מ סי' ל"ג בשם ריב"א דהא דהקרוז לבעול פסול לאשה אבל הקרוז לאשה אינו פסול לבעול טעמא משום דאמרינן בב"מ מה שקנתה אשה קנה בעלה וכו' והא דאמרינן פרק זה בורר (דף כ"ח) בסורא אמרי בעל כשתהו בפומבדיתא אמרי אשה כבעלה ס"ל דתרי ליטני פליגי אהדדי וק"ל כלישנא דאמר אשה רבעלה דעת הפוסקים בן עכ"ל. ואני הדיוט לבי אומר לי שלא דק הגאון בדברי ריב"א בהרי כתב המרדכי בשם ריב"א ובעל חמותו פסול לו מידי דהוי אלאשת חורגו הרי דס"ל לריב"א דאדם פסול לבעול חורגתו אע"ג דבעל כאשה לא אמרינן ולכן ריב"א מביא ראיה מאשת חורגו לבעול חורגתו דסייעו בעל חמותו משום דס"ל לריב"א גבי ראשון בראשון כמו גבי בעל חמותו אשה כבעלה ובעל כאשה וכי קאמר ריב"א דאשה כבעלה אמרינן בעל כאשה לא אמרינן היינו גבי ראשון בשני והזק בלישנא ולא תמלא אשה כבעלה ולא בעל כאשה כי אם בראשון ושני, וכן זכרנו שהביב לי מכ"ת בן ביהותי מליק מים על ירך וכן כתבתי בספר מרדכי בשם מכ"ת ונ"ל לפ"ה הא דקאמר בגמרא בסורא אמרי בעל כאשה בפומבדיתא אמרו אשה כבעלה ס"ל לריב"א דלא פליגי אהדדי וריב"א פסק כשני הלשונות גבי ראשון בראשון כגון גבי אשת חורגו ובעל חורגתו ובגמרא מיייתי הכי תרי ליטני אהא דבעי מהו שייעד אדם באשת חורגו בסורא אמרי וכו' וסייעו כדפירשתי:

הי' מה שכתב המרדכי פרק שבעה דיניו (דף של"ו) נשאל לר"מ אדם שקנה קרקע מחבירו ויש לו שטר ובתוך ג' שנים טען המוכר חזרת ומכרת לי וכו' ובח"ה סי' ק"מ הביא רש"י דברים אלו שפטר מהר"ם אפילו מהיכת וכתב הוא עליו ואינו יודע למה פוטרו משבעת היסת ואפשר דס"ל בלישנא דפטר משבעת היסת היכא דליכא דררא דממונא. הרי כתב ר"מ בדבריו דמלוה כה"ג חייב ליטבע אע"ג דליכא דררא דממונא. וגם מה שכתב הגאון על ר"מ למה פטרו כאן משבעת היסת תשובתו בלדו כמו שכתב מהר"ם בדבריו דכל הקונה כותב שטר וזה אין לו אינו נאמן משה"כ במלוה דרגילין להלוות בלא שטר:

הח' מה שכתב המרדכי ריש תענית (דף רע"ו ריש ע"ג) שהולך ממקום שאין מתעניין למקום שמתעניין פי' ריב"א כו' עד ואין משלים מדלל קתני בסיפא מתענה ומשלים כדקתני ברישא. ותימה דיותר ס"ל מדלל קתני מתענה ומשלים כדקתני בסיפא ממקום שמתעניין למקום שאין מתעניין הרי זה מתענה ומשלים דזה הוא ראיה גדולה כיון דבזה הדין עלמו כתב מתענה ומשלים בהולך ממקום שמתעניין וכו' וממקום שאין מתעניין למקום שמתעניין לא כתב מתענה ומשלים. ואפשר שהמרדכי גורס בתלמוד כגירסת רבי"ף ההולך ממקום שמתעניין למקום שאין מתעניין הרי זה מתענה ומשלים ממקום שאין מתעניין מתענה ולכן כתב הספר מדלל קתני בסיפא מתענה ומשלים כדקתני ברישא ר"ל כגון גבי ההולך ממקום שמתענה וכו' אכן בגמרא שלמו גורס מי שהיה מתענה על הלכה ועברה וכו' עד מתענה ומשלים ההולך ממקום שאין מתעניין למקום שמתעניין מתענה ההולך ממקום שמתעניין למקום שאין מתעניין מתענה ומשלים לפי גירסא זו תמוסה מאד:

הט' מה שכתב פרק מי שהיה נשוי (דף הקמ"ג ריש ע"ה) ונ"ל מי שהיה נשוי ג' נשים כתב ר"ב ונ"ל על

החיבור שחיבר בנו של כמהר"ר יוסף בן לב וסרנני דיבור זה וז"ל נדרשתי לאשר שאלוני בפרק כ"ל דיבור מהתוס' מעט בכמות ורב האיות וז"ל והוא שסייד וכייד וכו' ובדלתי דר"י לא קאי לפי מאי דסליק אדעתין אלא אמסקנא דאי קאי לפי מאי דסליק אדעתין קשה טובא וקל להבין אלא ודאי אמסקנא קאי וא"כ מאי ראייה מיייתי ר"י ז"ל לפירושו במאי דקאמר דא"כ אפילו וכו' והלא לפי אמסקנא מאי דקאמר והוא כיו כמו אפילו וכו' לאשמועינן מאי דקאמר בגמרא דלשון נימא היכא דסייד וכייד בגופה דתתסר כולה וא"כ לעולם אימא לך דאפילו סייד וכייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש וכו' לא ומאי דקאמר והוא שסייד בגופה של אבן אמת לאשמועינן דאפילו בגמרא. וגם בפשט ההלכה איכא לאקשוויי אמאי לא תירך מכו דתימא היכא דסייד וכייד בגופה של אבן דלריך לנקוב מעבר לעבר קמ"ל דנוטל מה שחידש וכו' לא. ואפשר לומר בדוחק דלכך נחזיון ר"י לתרץ זאת הקושיא ולה"ק דלאו דוקא נוטל מה שחידש כלומר דמסתברא ליה למתחך דהיכא דסייד וכייד בגופה של אבן דנוקב מעבר לעבר ולא סגי בנטול מה שחידש לחוד ומסתברא ליה לחלק בין היכא דסייד וכייד בגופה של אבן להיכא דלא סייד וכייד דהתם נמי נוטל מה שחידש ולפי זה הפירוש בדברי התוס' הלשון הוה דחוק ומגומגם ול"ע עכ"ל בחיבורו. הנה עס כל התלמוד הניח דברי ר"י בל"ע אין ולא ורפיא בידו. ויעוד קשה לי על פירוש ר"י אף דקאי לפי אמסקנא אמאי לא קתני ארבע אבנים הם כיון דלריך לנקוב מעבר לעבר ודוחק לומר דחד ביטול הוא נחשב כיון דמסתברא באבן אחת והוי דוגמת תירולא דבית דמתרץ כיון דלענין ביטול והסתחואה חד קא חשיב ליה ולומר שבע מושלים להוליא לאור כוונת ר"י באם באולי יש חסרון או איזה עשות בהדיבור כי התוס' במסכת ע"ז הם מוטיעים ומשובשים ואין לי ספרים מדויקים להגיה מהם. ונחזור על הראשונות כי גלית עפח ויותר מטפחים כסיתי באשר לשמע און מפס לפס יסדר ויליע דברי הר"ר ישראל הנזכר ובזה נפסק הפעם כי גם זה רב מהיות הקולות. אך נעתיר לאל נורא תהלות. יגדל כסאך בגרם המעלות. ויחלו פניך רבים ורבנת ואין מחריד. אלה דברי המעתיב בלב ונפש אוסבך הליעיר שבתלמידים. דוד בר יעקב הבהן ולה"ה.

קטו שלותך יסגא. לאכובי הר"ר דוד ש"ן. בא הלי כתבך. שאלת ממני לפרש לך דעתי בדיבור תוספות אחד במסכת ע"ז (דף מ"ז) בפרק כ"ל המתחיל והוא שסייד וכייד וכו' ובא בכתבך וז"ל לשון ר"י שאומר לאו דוקא נוטל מה שחידש כו' סובל דקאי לפי אמסקנא דמסיק דמהו דתימא כיון שסייד וכייד וכו' תתסר כולה קמ"ל אבל לפי הסלקא דעתך לא קאי או סובל דקאי אף אסלקא דעתך. ואי קאי אסלקא דעתך קשה להולמו לפי הסוגיא דהקשה והא דומיא דבית קתני וכו' והעולה לפי עניית דעתי דדברי ר"י קאי אמסקנא ואף שסתוס' קלרו בלשונם ולא כתבו תיבת וכו' לית ביה מחוש וכו' עד והשם הקרה לפני תלמיד אחד מן הספרדים שהביא עמו החיבור שחיבר בנו של כמהר"ר יוסף בן לב וסרנני דיבור זה וכתב שם בודאי דר"י לא קאי לפי מאי דסלקא אדעתין אלא אמסקנא דאי קאי לפי מאי דסלקא אדעתין קשה טובא וקל להבין אלא ודאי אמסקנא קאי וא"כ מאי ראייה מיייתי ר"י ז"ל לפירושו במאי דקאמר דא"כ אפילו וכו' הלא לפי אמסקנא מאי דקאמר והוא כיו כמו אפילו וכו' לאשמועינן מאי דקאמר בגמרא דלא נימא היכא דסייד וכייד בגופה של אבן וכו' וא"כ לעולם אימא לך דאפילו סייד וכייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש וכו' לא ומאי דקאמר והוא שסייד בגופה של אבן אמת לאשמועינן דאפילו בגמרא דלשון נימא היכא דסייד וכייד בגופה של אבן דנוקב מעבר לעבר ולא סגי בנטול מה שחידש לחוד ומסתברא ליה לחלק בין היכא דסייד וכייד בגופה של אבן להיכא דלא סייד וכייד דהתם נמי נוטל מה שחידש ולפי זה הפירוש בדברי התוס' הלשון הוה דחוק ומגומגם ול"ע עכ"ל בחיבורו. הנה עס כל התלמוד הניח דברי ר"י בל"ע אין ולא ורפיא בידו. ויעוד קשה לי על פירוש ר"י אף דקאי לפי אמסקנא אמאי לא קתני ארבע אבנים הם כיון דלריך לנקוב מעבר לעבר ודוחק לומר דחד ביטול הוא נחשב כיון דמסתברא באבן אחת והוי דוגמת תירולא דבית דמתרץ כיון דלענין ביטול והסתחואה חד קא חשיב ליה ולומר שבע מושלים להוליא לאור כוונת ר"י באם באולי יש חסרון או איזה עשות בהדיבור כי התוס' במסכת ע"ז הם מוטיעים ומשובשים ואין לי ספרים מדויקים להגיה מהם. ונחזור על הראשונות כי גלית עפח ויותר מטפחים כסיתי באשר לשמע און מפס לפס יסדר ויליע דברי הר"ר ישראל הנזכר ובזה נפסק הפעם כי גם זה רב מהיות הקולות. אך נעתיר לאל נורא תהלות. יגדל כסאך בגרם המעלות. ויחלו פניך רבים ורבנת ואין מחריד. אלה דברי המעתיב בלב ונפש אוסבך הליעיר שבתלמידים. דוד בר יעקב הבהן ולה"ה.

דין סקריקין ומלשון המרדכי משמע דאנפרות וסקריקין שוים ומכ"ח הניס וגרם בכפר המרדכי אפילו לפירש"י דפירש דספרים אין זכר דין וכו' עדיין לא נשאר מעכ"ח נקושיא זו וגם ע"פ שהמת אינו כן המעין בפירש"י שם. לכן נראה לי הדיוט דעעות נפל בספרים ולריך לגרום אפילו לפירש"י דפירש דספרים יש זכר משום דין אנפרות ואין זכר משום סקריקין וה"פ אפילו לרש"י דפירש שם על הכרייתא דגיטין כבא מחמת החוב ומחמת אנפרות אין בו משום סקריקין אלא שיהא בידו י"ב חדשים לתת רביעי לבעלים כתיקון חכמים ויחזיק בקרקעות אלא יחזיר בחנם, בספרים אינו כן ואל יחזיר אלא בדמיו שקנה כמו שהוכיח המרדכי וכן כתב בהג"ה מיימוני ריש פרק עשירי דהלכות גזילה בשם ריב"א כן בסגנון זה וכן בהג"ה אשר"י דפרק הכונס וז"ל לנ"ל כפירוש ריב"א אלא שיהיה ספרים בעיר וזרה ונשאר אלא קנאס יחודי אחר יחזירה לו עד כדי דמיאן אלא כך נהנו זכר אפי' לפירש"י שמחזירין בחנם בדין כותי כבא מחמת חוב ואין זכר דין סקריקין מ"ע כיון דאמרי אין לוקחין ספרים יותר מכדי דמיאן הא כדי דמיאן לוקחין וע"ש ובתוס' דריש הכונס (דף נ"ח) בד"ה א"ל מזריח ארי וגם נ"ל לגרום נ"ל ריב"א במקום נ"ל ראבי"ה, וכן מלאתי בשני מרדכי ישנים וא"כ הוא דברי הג"ה מיימוני והג"ה אשר"י וכל זה יודיע מר לתלמידו הקטן ע"י מוקדם כדי להזיר עיני וזכר שלותיה דמר יבגא למעלה למעלה ויארך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל. גאוס הירש עלוישר :

קיד איש לבב מעלין בקודש ולא מורידים. גדיב עמים גומל חסדים. עושה לרקס בהרגלים בלימודים. כי מי כמוהו בננים גנות עלי נהר פלגים פלגי אלהים הפררם אשר למלך עייל בלא בר נכנס בשלום ויולא בשלום. ה"ה החכם השלם רבא דעמיה מדברנא דאומתיה סיני ועוקר הרים עוחק זה בזה הרב הפניש החזק מראיהו כמראה שבזק. גאון עולם. מי הקשה אליו וישלם. לבו כפתחו של הולם. כמהור"ר משה בן הר"ר ישראל י"א. יהי שלום בחילו. וירצה בחכמים גבולו. וע"ש סגולתו סג"ל לימינו נלב"ת. עם המלך במלכותו יושבת. ויהי בינת סודה. גמול ידה סדה. ונטיעים מגודלים בנעוריהם כשתילי זיתים סביב לנחת שלחנו מלא דשן אמן. אחלי יכנו לעני הדרת כוס עזר ותשארתי כי מגלגלים זכות ע"י זכאי דהיינו כהר"ר ישראל סופר אשר גילה שבה וגדולת עולם תורתו דמר שמחתי שמחה גדולה ושמתי דברי לחוכן שרשי וחקקי לבי מסרתי לו בנשיקה מפי לפיו כי יראתי מטוף השמים יוליד את הקול וזאתי בשפל קול התחנ"ה לערוך שלחן לשאלתי ותחי נפשי בה ובפרט תורה היא וכו'. ואגב בהיותי עוסק לעת הזאת כשפירש ממני כהר"ר ישראל סג"ל בלשון אחד של התוס' דהיינו בד"ה והוא שסייד וכייד וכו' ומקומו במסכת ע"ז בפרק כ"ל (דף מ"ז) להפיק רלוני עם מר כי לשון ר"י שאומר כי לאו דוקא נוטל מה שחידש וכו' לא וכו' סובל דקאי לפי אמסקנא דמסיק דמהו דתימא כיון שסייד וכייד וכו' ותיתסר כולה קמ"ל. אבל לפי הסלקא דעתין לא קאי או סובל דקאי אף אסלקא דעתין ואי קאי אסלקא דעתין קשה להולמו לפי הסוגיא דהקשה והא דומיא דבית קתני וכו' והעולה לפי דומיא דבית וכו' והעולה לפי עניית דעתי דדברי ר"י קאי אמסקנא ואף שסתוס' קלרו בלשונם ולא כתבו תיבת וכו' לית ביה מחוש וכו' עד והשם הקרה לפני תלמיד אחד מן הספרדים שהביא עמו החיבור שחיבר בנו של כמהר"ר יוסף בן לב וסרנני דיבור זה וכתב שם בודאי דר"י לא קאי לפי מאי דסלקא אדעתין אלא אמסקנא דאי קאי לפי מאי דסלקא אדעתין קשה טובא וקל להבין אלא ודאי אמסקנא קאי וא"כ מאי ראייה מיייתי ר"י ז"ל לפירושו במאי דקאמר דא"כ אפילו וכו' הלא לפי אמסקנא מאי דקאמר והוא כיו כמו אפילו וכו' לאשמועינן מאי דקאמר בגמרא דלא נימא היכא דסייד וכייד בגופה של אבן וכו' וא"כ לעולם אימא לך דאפילו סייד וכייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש וכו' לא ומאי דקאמר והוא שסייד בגופה של אבן אמת לאשמועינן דאפילו בגמרא דלשון נימא היכא דסייד וכייד בגופה של אבן דנוקב מעבר לעבר ולא סגי בנטול מה שחידש לחוד ומסתברא ליה לחלק בין היכא דסייד וכייד בגופה של אבן להיכא דלא סייד וכייד דהתם נמי נוטל מה שחידש ולפי זה הפירוש בדברי התוס' הלשון הוה דחוק ומגומגם ול"ע עכ"ל בחיבורו. הנה עס כל התלמוד הניח דברי ר"י בל"ע אין ולא ורפיא בידו. ויעוד קשה לי על פירוש ר"י אף דקאי לפי אמסקנא אמאי לא קתני ארבע אבנים הם כיון דלריך לנקוב מעבר לעבר ודוחק לומר דחד ביטול הוא נחשב כיון דמסתברא באבן אחת והוי דוגמת תירולא דבית דמתרץ כיון דלענין ביטול והסתחואה חד קא חשיב ליה ולומר שבע מושלים להוליא לאור כוונת ר"י באם באולי יש חסרון או איזה עשות בהדיבור כי התוס' במסכת ע"ז הם מוטיעים ומשובשים ואין לי ספרים מדויקים להגיה מהם. ונחזור על הראשונות כי גלית עפח ויותר מטפחים כסיתי באשר לשמע און מפס לפס יסדר ויליע דברי הר"ר ישראל הנזכר ובזה נפסק הפעם כי גם זה רב מהיות הקולות. אך נעתיר לאל נורא תהלות. יגדל כסאך בגרם המעלות. ויחלו פניך רבים ורבנת ואין מחריד. אלה דברי המעתיב בלב ונפש אוסבך הליעיר שבתלמידים. דוד בר יעקב הבהן ולה"ה.

שאלות ותשובות הרמ"א קטו קטז

קתני וכו' והחיצור שהזכרת שכתב שאלו קאי על הסלקא דעתין קשה מוכח וקל להבין חמי בער ולא אדע מה קשה לכם כי סתמא דבריכם והגני אובין לפיך ואפרש בסוגיא לפי הנראה לי וחולי מחוק יתוראו קובייתכם אם מעט ואם הרבה. רק חמי חקשה לך תחילה בסוגיא זו למה לא הגיד רב חמי דבריו על המשנה ראשונה של בית הן לפי הסלקא דעתין הן לפי המסקנא וכן המקשן שהקשה מי לא עסקין דשיע וסדר שיע למה הקשה קושיא זו מצית ולא הקשה אותה מאבן עלמה מי לא עסקין דסייד וכייד בלא גופה של חבן. הלא על כרחך שמע פי' הסוגיא וייתבב ככל חזו כי בכתב בבית לאו בגופיה הוא ובחבן הוא בגופה ועל כן רבי חמי הן לפי המסקנא או הסלקא דעתין אורחא דמלתא נקט וכן המקשן סולקך להקשות מצית מי לא עסקין וכו' דבאבן הים אפשר לומר דלא חיירי הלא בגופה של חבן סולק ודרכו בכך ולכן סולקך להקשות מצית ואבן דומיא דבית קתני כדאיחא בסוגיא ומעכשיו גם דברי ר"י נכונים כפשוטן כי ר' חמי אמר והוא שסייד וכייד בגופה של חבן ופי' ר"י לאו דוקא וכו' ולפי זה ר' חמי פירש המשנה שמה שקאמרנו נוטל מה שחידש ר"ל שינקוב מעבר לעבר ולכן קאמר והוא שסייד וכייד בגופה של חבן אבל אם לא סייד וכייד בגופה של חבן אע"ג דנוטל מה שחידש לא מיירי ומתניתין בכך כי זה לא נקרא חסור האבן רק איסור הכיור וכיור ומתניתין באיסור האבן קא מיירי ולכן הקשה המקשן והא דומיא דבית קתני וכו' וכתב בית לא מיירי בעשה דבר בגופו ואפ"ה מחסר הבית ש"מ דנטיילת סיווד וכיור מקרי חסור הבית וכו' דמקרי חסור האבן ומתניתין מיירי בכי וכו' דלא כר' חמי ומשני בית נמי איכא ביני אורבני כו' , ובהכי מיירי מתניתין דהוי בגופו של בית ומקרי חסור הבית ומקשה מי לא עסקין כולי וקדרא קושיא לדוכתה וחזר מדבריו הלא כי אומר כו' ומתניתין מיירי בכיור וכיור לחוד וזה מקרי חסור הבית אע"ג דאינו נוטל הלא מה שחידש וא"ל לנקוב מעבר לעבר עכ"פ. והו לא מיירי רק שלום. ממני משה איסורש מקראקא :

תחסר כולם כדקאמריק בגמרא וגם בפשט הלכה איכא לאקשווי אמאי לא תירך מ"ד דאיכא דסייד בגופה של חבן לריך לנקוב מעבר לעבר קמ"ל דנוטל מה שחידש ותו לא ואפשר לומר בדוחק דלכך נתכוין ר"י לתרץ זאת הקושיא ולהכי קאמר דלאו דוקא נוטל מה שחידש כלומר דמוסבא ליה למתירן דאיכא דסייד וכייד בגופה של חבן דנוקב מעבר לעבר ולא סני דנטיילת החידוש לבד ומסתברא ליה לחלק בין איכא דסייד וכייד בגופו של חבן לאיכא דלא סייד וכייד דכתב נמי נוטל מה שחידש ולפי זה הפירוש בדברי הסו"ס סלשון הוא דחוק ומגומגם ול"ע עכ"ל בחיצורו. הנה עם כל התללוחו הניח הדבר בל"ע אין ולא ורפיא בידו. ועוד קשה לי על דברי ר"י אף דקאי לפי המסקנא אמאי לא קתני ארבע חבנים הם כיון דלריך לנקוב מעבר לעבר ודוחק לומר דכחד ביטול הוא נחשב דוגמת תירולא דבית דמתירן וכו' עכ"ל שאלתך וכתבתך: דע חבני כי הסכימו החכמים הקדומים כי שימי הלכות נמשך אחר הרכבת החומרים הנושאים הלכות והחומרים אחר המזג והטבע והטבעים מתחלפים בשינוי האקלימיים והאוויריים עד שהדעות מתחלפות כרחוק מזרח ממערב כן הרחיק את דעתנו בדבר זה כאשר אני רואה כי לא מחשבותי עם החזירים המקשיבים לקולי אשר ראו דבור זה כמחשבותיכם לא עלה על דעתכם דעתנו. וזה התחלת בשאלתך לומר כי סובל דדברי ר"י קאי לפי המסקנא ולא הסלקא דעתך או קאי אף הסלקא דעתך אבל שיחא קאי אהלקא דעתך ולא אמסקנא זה אינו כלל אללך ולא כן לבני יחשוב כמו שיתבאר בעתיד. אך חמי אראה לך חולשת פירושוך שיחא קאי על המסקנא ואח"כ אבאר דעתי. הנה אומר ישמעו אזניך מה שפיך מדבר בשם חיבור החכם אשר אינו מכיר ומה שהקשה אם קאי על המסקנא והניח הדבר בל"ע. ועוד הדוחק שאנחנו לריכין לומר שהסו"ס התחילו דביבור והוא שסייד וכייד ורלונו לומר המסקנא שאמר ואף ע"ג דסייד וכייד וזה חילוף גדול לא יסבול אחד מב' פירושים הן מה שכתבת מדעת עלמך שחסר תיבת וכו' או מה שכתבת בשם החיצור הספרדי שנקט והוס ר"ל כמו אע"פ וכו' והניחם אינן שוין בעיני דבור זה. ועוד אם דברי ר"י קאי לפי המסקנא כאשר כתבת הנה לו לרא"ש ולשאר פוסקים לכתוב דברי ר"י לענין הלכתא ומדלא הביא רי"ף וברא"ש דבר זה רק המשנה כדורחא ש"מ שאין לחלק לפי המסקנא. ומה שתלית עלמך בחבור החכם הנ"ל חיבורו אינו יודע ופלפולו אינו מכיר ואם כל חיבורו כך יטול מה שחידש כמו דסייד וכייד. כי מה שהקשה בפשט ההלכה אינו קשה כלל כי לפי המסקנא לא עלה על הדעת שיטול מעבר לעבר אפי' סייד בגופה של חבן וכמו שיתבאר בדברי בהבנת פשט ההלכה. ועוד חמי אומר אף לפי דבריו שהיה ס"ד ואלו לא היה ר' חמי היינו מפרשים המשנה כך שיטול מעבר לעבר וכו' (דבלא זה מהיכא ניסק אדעהין חלוק זה דהא המשנה לא קתני הלא ג' חבנים ועל כרחינו סייד וכייד בגופה של חבן הוא בכלל אחד מהל' ג' חבנים הנזכרים במשנה) וה"כ לא השמיענו רבי חמי דבר כי לא באר הוא רק שהמשנה מדברת בסייד וכייד בגופו של חבן וא"כ לטולם עדיין נימא דלריך לנקוב מעבר לעבר ועיקר חידושו של ר' חמי היה חסר מן הספר אבל לפי תירוצו בגמרא אחא ר' חמי לאשמועי' דלא נימא דסייד וכייד בגופה של חבן כו' בכלל הלכה מתחילה לכך ותתכר כולם על כן אחא ר' חמי להודיענו דהוא בכלל נוטל מה שחידש כל זה חמי אומר לפי דעתכם. אבל באמת אין כאן קול ולא דברים ור"י לא קאי רק אהלקא דעתין מעיקרא אבל לפי האמת אין לחלק בזה כלל דמי יכריחו לחלוק זה משא"כ לפום מה דסלקא דעתין דסיידו לריכיים לחלק חלוק זה מכת דברי ר"י דא"כ אפי' לא סייד וכייד בגופה של חבן וכו' ומה שכתבת שאלו קאי על הסלקא דעתין קשה להולמו לפי הסוגיא דהקשה והא דומיא דבית

קטז שאלת על אשה שירשה מאביה סך גדול ובעלה לקחה לידו ועסק בהם על ימיו ונפטר והניח חיים לכל ישראל ועכשיו אשתו הוצעת נכסי מלוג שלה מלבד כתובתה. גרסינן ריש פרק מליאת האשה (דף ס"ה:) מליאת האשה ומעשה ידיה לבעלה וירושתה הוא אובל פירות וכו' ופירש"י והתוספות אם נפל לה ירושה הוא אובל פירות בחייה והקרן שלה, וכן מבואר בגלגל פרק האשה שנפלו וכל דברי הפוסקים הראשונים ואחרונים שירושח אשה אין לבעלה בהם רק הפירות והקרן שלה והם נכסי מלוג שהם של אשה. ומבואר בגלגל ג"כ שבמיתת הבעל קנתה עלמו וכמו שאמרין פ"ק דקידושין (דף ז') האשה נקנית בשלש דרכים וקונה עלמה בשני דרכים בנת ובמיתת הבעל וכשזכה בעלמה חוזרין כל נכסים אליה מלבד כתובתה עיקר והוס' ומבואר בגלגל שאין צ"ח גובה מנכסי לאן ברזל ולא מנכסי מלוג הידועים לאשה כמו שכתב הטור ח"ה סי' ל"ז ור' ירוחם בשם הרמ"ם כל זה בחייו כ"ש לאחר מיתתו שנפטר ממנו שאין צ"ח גובה מסן רק היא בנכסים כאיש אחר ואינה חייבת לפרוע צעד בעלה מנכסים הידועים שהכניסה לבעלה. ואם אין ידועין כתבו הפוסקים הנ"ל שהיא נאמנת בשבועה בצגדים והכשיטים שדרך האשה להכניס לבעלה וכל זה בחייו שכל מה שקונה אשה קנה בעלה ולכן אינה נאמנת רק בדברים שדרכה להכניס לו אבל לאחר מיתתה נאמנת על כל מה שבידה מידי דהוי אהא דאמרין פרק חזקת הבתים וכן האשה הנושאת והנוטנת חזקת הבית והיו אונות ושטרות יולאות על שמה ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה ואמרין הסס לענין אחין בלא חלקו נג

כפי, ואמרין כהם בן שחלק ואשה שנתגרשה טרי סן כבאר כל אדם ולכן גם לאחר שמת הצעל כבאר דמיא ונאמנת על מה שבידה אם השטרות נעשים לאחר שנתגרשה או מת הצעל ואפילו בחייו חייגה לריכה להביא ראיה רק שיש לה מעות מיוחדים אז נאמנת שהשטרות הם שלה וכ"ש מה שבידה. וז"ל הרמב"ם שכ"ד דאישות טרי שנמלאו ביד האשה מעות או מטלטלין והיא אומרת מתנה נתנו לי והוא אומר צממטה ידך סכ ושלי הם טרי היא נאמנת ויש לו להחריס על מי שצוין שקר וילקח בזה קרקע והוא אוכל פירות ואם אומרת ע"מ בן נתנו לי שלא יהא לצעלי רשות בהן הלא האשה צהן מה שאלה עליה להביא ראיה שכל ממון שביד האשה בחזקה הצעל הוא שהוא אוכל פירות עד שחביא ראיה וכו'. טרי קמן שאפי' בחיי הצעל נאמנת לומר שהן נמ"ל ואין הצעל נאמן לומר שהוא שלו כ"ש לאחר מותו וכ"ש לפי דברי הפוסקים שהיא נאמנת (לגמרי) כמו שכתב שם הרמ"מ והרא"ש ונ"י פרק חזקה הבתים. מכל סג"ל נ"ל לדון על המעשה שנשאלתי ולומר שזכתה אלמנה סג"ל במה שבידה לומר שהן נמ"ל שלה, לא מיבעיא אם לא שויה אותן ראה דנאמנת לטעון על מה שבידה כדמוכח פרק המקבל ובכמה מקומות בתלמוד ובפוסקים דאדם נאמן לטעון על מה שתחת ידו במיגו דלא היו דברים מעולם או לקוח הוא בידי, הלא אפי' שויה ראה נ"ל דנאמנת על מה שתחת ידה לומר נמ"ל שלי הם דברי ידוע לכל באי שער עירם שירשה כך גדול מאביה וצאו כולם ליד צעלה שכשא ונתן בהם דאין לומר שאבדו דברי חייב לשלם אחרים תחתיהם דלא אמרו דנמ"ל אינו חייב באחריותן הלא כשנאבדו מעלמן אבל כשהלוותה האשה לצעלה פשיטא שחייב לשלם לה כמ"ס הרא"ש כדק חזקה שאם ליה וגרשה אם לא היו המעות עמונים חייב לשלם לה, ואפי' לדברי ר"י שחולק וס"ל דאינו חייב לשלם פיינו מטעם שקאמר כהם דאיהא נאמנת לוותר בשלם הם ומחזיקים אותם צבל צעל אבל בנדון דידן שידוע שהיו של האשה ודאי חייב לשלם לה וס"ל לאחר מיתתו וכמו שכתבאר לעיל שנוטלת כל נכסיה לאחר מיתתו, ואין לומר שמה פרע לה בחייו או התפסה נררי מאחר שהצעל אוכל פירות כל ימיו דמיא להא דאמרין אין אדם פורע חוב זמנו ואף אם יחלוק החולק צום מ"מ צדבר שיש לה מיגו דלכד"ס פשיטא שנאמנת לומר לא נפרעתי בחיי צעלה והם פרעון נמ"ל שלי, ולא דמיא להא דאמרין פרק הכותב והביאו הרי"ף והרא"ש והמרדכי דצ"ח וכתובה צ"ח קודם צמטלטלי ואפילו תפסה פסקו מהרי"ל ומהרי"ו דמוליאין מידה וכדברי מוהר"ם צמרדכי פרק הכותב דשאני נכסיה דהם כחוב אחר ואינם בכלל כתובה ותוכפת וכ"כ בהדיא צמ"מ צפ"ו דאישות וכ"כ הקרא"ו ס' ק"צ בא"ע והוא פשוט. והנה אין צלל הלא מה שצפרט דהיינו האלמנה היקרה אשת מהר"ר אליהו משינקס ז"ל. אשר ידוע ומפורסם לכל בני עירם שירשה מאביה סך גדול וצא ליד צעלה וקודם מותו ירד מנכסיו וכמעט ידוע וברור הלא נפרעס מנמ"ל שלה בודאי תוכל לגבותם מלבד כתובתה ואף אם יש חולק צום מ"מ מה שתפסה ויש לה בהם מיגו פשוט לי כבישתא ככותבא שתוכל להחזיק בהן ולומר בהם שהם נ"מ שלה וס"ל אם יש דבר צמנאל צידוע שהים מנ"מ שלה ואין לדין צום הלא מה צעיניו רואות. ושלום :

קיד נתבקשתי מהזקן מוכה אלהים ומצונה כיכר צשערים כמר אשר הנקרא אנשיל טייזינגר לחוות לו דעתי אם אפשר שכן צתו יוכל לומר לו קדים אחרי מותו מאחר שהוא גדלו צביתו וכשכיר לו רבי וכביאו לחיי עוס"ב. ואמרתי לו כן וביקש ממני להורות לו צכתב כדי שיחיה לכן צתו לראיה צבל מקום אשר ילך. והנה צחתי למלאות רצונו והנה גלוי ומפורסם צתשובת מהרי"ק שכתב כן בהדיא שיוכל לומר קדים צמקומו ואף צמקום שאר אבליס המגידים על אביהם ועל אמה יש לו חלק ואין הולכים צום אחר המנהג כדאיתא סהם צתשובותיו. ואני צחתי להוסיף על דבריו כי מהרי"ק כתב שם שלא מלינו שכן הדין חייב צכבוד אבי אביו ולכן הרחיק קלת צתחילה שכן הדין כבאר יחשב ולא כן הוא עמדי דברי אמרו צמדרש ויזבח יעקב צבחים לאלהי אביו יחבק ולא לאלהי אבי אביו שהייב אדם צכבוד אביו יותר מצכבוד אבי אביו וכן כתב רש"י פרשת ויגש. ומדקאמר יותר מצכבוד אבי אביו משמע דחייב

קיו (כאן חסר תחלת השאלה), ולפי הענין יתחם השאלה מ"ס דאחרוג הסורכב פסול והדם מלרחה כשר. והיתחם הצשובה לפי שהמורכב לא נקרא אחרוג ולא מקרי פרי עץ הדר אבל הדין דבעבות תליא רחמנא וס"ל בהדין מלרחה שאנו רואין צו שהוא עבות למה נפסול אותו (שהרי ליכא למטעי צדבר הנראה לחוש). אבל צפרי עץ הדר שנחלקו צו צפירות הדר איכא למימר דילמא איכא לחכמינו ז"ל עוד דרשוק אחרות צמלת הדר דאחרוג הוא דוקא ואף

שאלות ותשובות הרמ"א קיח קיט

דחייב בכבודו דגללו הכי לא שייך למימר יותר וכו' למימר להו חייב בכבוד אביו ולא בכבוד אביו אביו וכו' מבוחר גלגל שלא כדברי מהרי"ק. כ"ש דכמר אשר הג"ל גדל היתוס חוץ ביתו ואמרנו במסכת סנהדרין פרק בהן גדול כל המגדל יתוס בתוך ביתו כאלו ילדו ולמדו שם מפסוקים הרבה וכ"ש שהביאו לחיי עו"כ ששכר לו רבי ללמדו ואמרנו דכבוד רבו הוא קודם לכבוד אביו שזה מביאו לחיי עו"כ וזה מביאו לחיה"כ כ"ש בכמר אשר דכולהו איחיהו ביה שכן בתו יאמר עליו קדיש כשאר חבלים. (ובלבד שתתהלל בתו לזה ולא תקפיד בבגה יגיד קדיש בחייה כי יותר חייב בכבוד אביו ואמו מנכבוד אביו אביו, ומ"מ) משום שאמרנו פ"ק דסנהדרין דמלוה לבלוט גם שלא יהא נראה זה כדבר חדש הניח הדבר על פשרת מהרי"ק שכן הניח יאמר פעם אחת וסמגיד על אביו ואמו יאמר ב' פעמים כן יהיה לזה הניח בתו יאמר הוא פעם אחת ויהא לו חלק אחד בקדיש והאבל על אביו ואמו ב' חלקים ויאמר ב' וזה לא יהיה דבר חדש כי היה בימים הראשונים אשר לפנינו כמבואר בדברי מהרי"ק, וחיים ושלוס לכל ישראל: נאום טשה איסרלש מקראקא:

(עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ והוא יגילני משגיאה)

קיט אשר

שאלתם ממני אם מותר לפתוח או לנטול בשבת ספר הכתוב עליו מנחוץ אותיות בדרך שכותבין על הספרים מנחוץ שם הספרים ואיבא למיחש בזה משום מוחק וכותב בשבת דהרי כשפתח לא יכולין לקרות האות עוד עד שיחזור וינטלנו, עכ"ל שאלתך: נראה דיש לדקדק בהא עובא דהא קי"ל סוף סבונה (דף ק"ד) כתב במשקין במי פירות בחצק דרכים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור וידוע דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מתלת כדאיתא סוף האורג (דף ק"ז). ובגדון זה ח"ע"ג דאינו מתקיים כתב זה מ"מ הוה כתיבה ומחיקה ולא מהני אם הוי מחיקה מה שחוזר ונוטלו וכותבו דאדרבה משום זה מגרע גרע דאטו משום דתרחי קא עביד עדיף טפי ומי שמוחק וחוזר וכותב לא יתחייב הרי גזרו לקרות לאור סגור שמה יטה כדאיתא פרק במה מדליקין (דף כ"ט) ואין ונתנין כלי שמן על פי סגור בשביל שחשא מנוטפת שמה יסתפק ממנו ובדאי אף אם יחזור השמן אליו לא מהני ולכן אסרו לנטול בנר שאחורי הדלת משום מכבה ומבעיר הואיל ומנדנד השמן הנה וכה"ה בכל כיוולא בזה וליכא למימר דהואיל ומתעסק בלימודו הוי דבר שאין מתכוין דמותר כר"ש דזה אינו דהא מודה ר"ש בפסיק ריביה ודומיא דנר שאחורי הדלת דאסור לנטול בדרך שמוטעטע השמן. ומכא מלאכה שאינה לריכה לגופה לא שייך למפטרים (דמ"מ הוי אסור לכתחילה, ועוד) דאדרבה מלאכה זו לריכה לגופה דהא לריך למחוק ולכתוב כדי לפתוח ולנטול הספר ומאחר דזה הוי דרך מחיקה וכתיבה איכא למימר דאסור, ובה כתב המרדכי בשם מוהר"ם על העוגות הכתובים עליו אותיות דאסור לשצרים ביו"ט ושבת משום מוחק וכן משמע מדברי האחרונים במה שאסרו לכתוב על השלשה מלות של פסח אותיות אב"ג לידע איזה היא ראשונה משום דכשעושה הסדר ושוצרה מוחק הכתב ביו"ט וא"כ שמתנין מזה דדרך מחיקה וכתיבה בכך ואסור לעשות ח"ע"ג דלא מתכוין, ואיכא למימר דהכא גרע טפי דהתם אינו חלל מקלקל דהא מוחק ע"מ שלא לכתוב וא"כ הוי לן למשרי ואפ"ה אסורין התם ק"ו כהא, ולפי כל זה הוי לן למיסר ולסתמיר ביה כמו שסתמירו לענין הטמנה ברמץ דאיכא למיחש לתרחי שמה יתסה ויבעיר הסחתנות ויכבה העליונות: אבן יש למלוה לך היתר בגדון זה דאיכא למימר הואיל ועומד לפתוח ולנטול אין דרך מחיקה בכך. ותדע דגרסינן פרק סבונה ככותב על ב' לוחי פנקס ונהגין זה עם זה חייב על ב' דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור, ופירש"י על לוחי פנקס של חנונים כעין

לוחין של סוחרים שיש להם לוחים הרבה חקוקים וטוחים בשעור אם נהגין ונקרין זה עם זה שכתובין על ב' שפתי הלווחין סמוכין זה לזה חייב עכ"ל. ומעתה יש לדקדק אמאי הוה ככותב על לוחי פנקס לתני רבותא טפי דאפילו הוי כתובים כבר אם פותח ונוטל הפנקס דהוי כתיבה ומחיקה דידוע דאלו פנקסים העשויים מלוחים עשויים לפתוח ולנטול חלל ודאי דאין זה מקרי כתיבה ומחיקה דאין לומר דחייבי לא מחייב חבל פטור חבל אסור דא"כ לחלק מניה וניה וליחייב כיופא על לוחי פנקס ונהגין זה עם זה דפטור בכ"ג אם הוי כתובים כבר, דאין לומר דמיחא ליה לחלק ולחשמועי פטור אפילו ככותב אם אינן נהגין זה עם זה דהא כבר חשמועינן דין הכותב כתב על ב' כותלי הבית ואין נהגין פטור. ועוד יש לדקדק בגמרא דקאמר שם א"ר אבהו כתב אות אחת בטבריה ואות אחת בליפורי חייב כתיבה היא חלל שמתחורין קריבה וסתין כתב על ב' כותלי הבית על ב' דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטר התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריבה, פירש"י התם אינו מקרבן חלל ע"י קליפת המפסיק ביניהם וכי קאמר ר' אבהו כגון כתב על שפת לוח זו בעבריה ועל שפת לוח זו בליפורי והתם יכול לקרבו שלא במעשה רק בקריבה בשלמא עכ"ל. הרי קמן דקריבה לא מקרי מחוסר מעשה כלל. ח"כ ה"ה ח"ה הוי חלל ב' אותיות כתובים כבר אחת בליפורי ואחת בטבריה ומקרבן יחד לאו כלום עבד וכו"ה אם הוי מקורבים וטרחיקס לאו כלום עביד ולא מקרי מוחק, דאין לומר דח"ע"ג דמיחייב בלא קריבה מ"מ בקריבתן נמי עושה איסור ומוסיף על כתבן וכו"ה אם חתקן מהדדי הוי מוחק, זה אינו דהא חתקן התם כתב ע"ג כתב פטור ואמרין בגמרא מאן תנא דלא כר' יבודה דתניא הרי שיהי לריך לכתוב השם ונתכוין לכתוב יבודה ולא כתב בו דלי"ת מעביר עליו קולמוס וחכמים אומרים אין השם מן המובחר והא ה"ה אפשר לומר דלענין שבת מיחייב ח"ע"ג דכבר כתב לגמרי ח"כ מאי מייתי רח"ה מהתם דלמלא ח"ע"ג דהתם אין השם מן המובחר מ"מ לענין שבת מתחייב דא"ל דא"כ מתניתין דלא כמאן דא"כ מאי מקשי התם התוס' דמתניתין דלא כמאן איתא (דרבנן מודים לענין נט דהוי כתב כדאיתא התם) דלמלא מתניתין בשתם איירי דמיירי ביה רבן ור"י חלל ע"כ מקשים התוס' מג"ל דמתניתין רבן היא וא"כ אין נמי יומא מג"ל דמתניתין רבן היא חלל ע"מ דבכל מקום דהוי כתב מעיקרא לאו כלום עבד והא דכתב ע"ג כתב פטור ולא מותר לכתחילה יש לומר שאני התם דמ"מ כותב והעיקר הוא הכתב האחרון שהרי בוב הכתב הראשון אינו נראה ולכן קאמר רבן השם אינו מן המובחר חבל גם הס מודים דהוי כתב במקלת (וכן אמרין בירושלמי בהדיא) חבל קריבה בשלמא דאינו עושה רק שנקרא זה עם זה וכתב כולו כתבו קודם לכן מותר. וכו"ה בגדון דידן דאף ע"ג דפותח ונוטל אינו עושה חלל הקריבה והסתחקה ולא כלום עבד דהקריבה אינו מעשה כלל. דאין לחלק דשאני התם דכל אות כתוב לגמרי במקום אחד ואינו מחוסר רק הקריבה אבל כשפתח באמצע אות אחד הוי ככותב דזה אינו דלענין חייב שבת ב' האותיות כאות אחד דמיא ואילו היתם הקריבה מקרי מעשה ה"ה פטור דהוי חסרון באמצע הכתיבה וכו"ה באמצע האות ותדע דא"כ מאי פריך אר' אבהו ממתניתין דקתני על ב' כותלי הבית על ב' לוחי פנקס פטור ליחייב ליה דהתם מיירי דהפסיק באמצע אות ור' אבהו מיירי בהפסיק בין האותיות חלל ע"מ דליכא לחלק ביה וא"כ ה"ה בגדון דידן מותר. ולא דמי לעונה שכותבים עליה אותיות דאסור לשוצקן דהואיל ואכלן קא עביד מעשה דאי אפשר לחזור ולקרבן ח"כ חבל אם ה"ה מפרידן זה מזה וחזר וקרבן אפשר דשרי דקריבה לאו מעשה הוא וכ"ש בספר דעומד לנטול ולפתוח דקריבתו והסתחקה לאו כלום הוא. ועוד נ"ל

לכתיב

שוכר וכו' משכיר אמרו מהו למיגר מיניה וכו' ואמרי סתם ר' חנינא בר יוסף ור' חייה בר אבהו ור' אחי איקלעו לכהוא פונדק ואתא כותי מרא דפונדק בשבתא אמרו מהו למיגר מיניה וכו' ופירש"י סתם פונדק יש בו חדרים פתוחים לחצר והאכסנאים נכנסין בהם ואוסרין זה על זה בשבת . הרי קמן משמע בהדיא דאכסנאי אוסר וליכא למיגר דהתם מיירי בגמרא שם שלשים יום דאקלע לפונדק לא משמע רק באורח נטע ללון ועל כרחו לריכין לחלק דהא דאין אורח אוסר היינו כשיש שם בעל הבית קבוע דאז סם בטלים לגביה אבל כשהם כולם אורחים אוסרים זה על זה וא"כ עכשיו דאין כאן בעל הבית קבוע צריך לזבלין סיה אסור לפלגל"ו ואע"ג דמשמע שם מפירש"י דהוי דיירי סתם ג"כ תרי ישראלים שפירש שם בתחלה אקלעו לכהוא פונדק דהוי דיירי ביה בהוא חצר תרי ישראלים וחד כותי ששכר דירתו מחזירו כותי עכ"ל , וא"כ איכא למיגר דעיקר האיסור לא סיה מכח האכסנאים רק מכח ב' ישראלים דהו דיירי ביה מ"מ קשה לסתור דברי רש"י המפורשים שכתב שהאכסנאים אוסרין זה על זה ומ"ש בתחילה דהוי דיירי ב' ישראלים על שם סופן קאמר הכי ר"ל דהוי דיירי ביה ב' אכסנאים ולא שכרו מן סבותי ולא אתא לאשמועינן אלא דאין אוסרין זה על זה רק ב' ישראלים וכותי אחד כדאיתא ריש הדר . או וכל לומר דהוי ב' לשמות בפירש"י ומ"מ שמעינן מיניה דאכסנאים אוסרין זה על זה . ואין לחלק ולומר דמאחר דאלו סדרים בחדרי הכותים משתמשים בשאר לרכיבם בבית כותי נמשכים אחר הכותי דזו אינו דהרי כתבו סתוספות פרק סדר גבי ס' חצרות ששכחו צערקלין דמי שיש לו תלמידים וכופרים בביתו אינן אוסרין עליו משום שכולן משתמשין בכל עסקי תשמישים באישים ובכול בבית חשיבי כוהנו כאלו אוכלין וישנים במקום אחד וכו' ועוד דאין משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא זה על זה וכו' כשכירים ולקיימים דלא אמרינן בהו להחמיר וכו' וכתב מהרי"ק שורש מ"ח וכן כתב הגאון הקרא"י דדוקא דאיכא ב' פעמים ביחד דהיינו בהשאלה להם מקום דודאי אין כוונתו שיאסרו עליו בלאו הכי לא מהני דמשתמשים כולן בבית ביחד וא"כ צדוק דידן דאין חילוק לכותים בצעיר הם יאסרו זה על זה או לא ודאי לא מהני דמשתמשים בבית הכותי להיות נדרים אחר הכותי . וכבר הארכתי בתשובה על זה במבואר לעיל בתשובתי סי' פ"ה ע"ש :

התובה על שתי שאלות אות י"ח י"ב צ"ב ק"ג :

קבא ע"ל דבר הגרושה שגמלה בנה ג' חדשים קודם גירושין שכתבת ביש רצו לאוסרה להנשא חוץ כ"ד חודש דחייב' לאיערומי משא"כ גבי גמלה אותה קודם מיתה . אע"פ שיש סברה להחמיר מ"מ לענין הלכה נ"ל דלא חלקו חכמים בת"נהם דאל"כ הוי לכו לפוסקים לפרש דבגירושין אסור וכל מקום שהזכירו מיתה לענין זה ס"ה בגרושה וכו"ש לפי כעטם שכתב הרא"ש בתשובה שטעם ג' חדשים משום שצריך ג' חדשים אפשר שיחזור החלב לאשה אבל כשפסק שלשה חדשים מלכניק למקו דדיה ולא ישוב החלב אף אם תרלה להניק וא"כ כ"ש בגרושה שהרי לריבא להמתין ג"ח אחר הגט שלא הינכא משום הבחנה שאי אפשר לה לחלוב ולגוס נאסר אותה להנשא וליכא למיגר ג"כ שמה הערים ותגמלהו משום זה דמלתא דלא שכיחא הוא כמו שלא חששו להדיא בועה שחוקה את בנה וכן כתב הר"ן והביאו הקרא"י בע"א כל שהוא מיעוטה דמיעוטה לא חייבין בו' ואחר שהוא אסור דדבריהם שומעין להקל עכ"ל . כ"ש צמח דנוכל לומר דלא חלקו חכמים בתקנתן לחלק בין מיתה לגירושין ודאי זה מדפרכינן פ"ק אע"פ להא דאמרין סתם נתנה בנה למינחה גמלתו או נתן מותר לינכא מיד ופרכינן שם מהא

לכניה רחיה מהא דאיתא במשנה פ"ק כלל גדול הכותב וסמוך מ"מ לכתוב ופירש"י כותב ומוחק לקמן מפרש למאי מציעא צ"ל כן רשמינן על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכוחב אות בזה ואת בזה ומוחק פעמים שטעם עכ"ל . ואי הוי שייך מחיקה בכה"ג אמאי הולך לפרש פעמים שטעם איכא לפרש דהוי מוחק במשכן שטעם שהיו פורקין המשכן היו מפרדין בין האותיות ומנ"ל לרש"י דהיו כותבין אות בזה ואת בזה דלמא היו כותבין אות אחד על ב' קרשים ביחד ועי"ז היו יודעים שהוא בן זוגו דאין לומר מדבעינן ב' אותיות ש"מ דבמשכן ב' אותיות היו דזה אינו דהשיעורין לא למדו ממשכן רק ענין המלחמה . וחדע שהרי פליגי סתם (סוף הבונה) על איזה ב' אותיות מחייבין אי בעינן שם משמעון או גד מגדילאל או ת"ת או אי מחייבין ב"א"א משום דכותבים בגמטרי ולימדו שם הכל מדכתוב בעשותו אחת מהנה ולא למדו ממשכן דאדרבה אי הוי למדין ממשכן הוי מתחייב בכל ב' אותיות בעולם כמו דמחייב סתם רבי יוסי דקאמר לא חייבו ב' אותיות ה"א משום רשם שקר הוי כותבין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וקאמר בגמרא לפיכך שרע שריטה אחד על ב' נכדים חייב וא"כ ס"ה דהוי לן למיגר כה"ג באת אחד אלא שאין דרך מחיקה וכתיבה ב"ק . ועוד נראה לי להביא ראייה להיתר מהא דמדמי סתם בשמעתין ענין כתיבה לענין צנין ואמרי' סוף כירה לענין מטה של ערסיים ומטה (של) גלגליתא בהם מעות של פדקים שדרכן לפרקן ולהחזיקן שאם היו רפויין ואי אפשר בהן ליתקע דמותר להחזיקן לכחחילה וכו' הדין לפרקן וכן לענין מורה של חוליות דאם היתה רפוייה שרי ואפילו מאן דאסר מכל מקום אם היו החוליות מחוברים יחד ואינן מפורקים ופעמים ממים אותם ופעמים זוקפים אותם כרי וא"כ ס"ה צדוק זה :

קב שאלה על מה שנוהגין צעיר לזבלין ביש שם ירוד גדול והעיר מוקפת חומה ומתקבלים בהם הרבה ישראלים ג' פעמים בשנה ודריס בהם בחדריט ה' זוחים לעיר אך החדרים הם של כותים וצדיקה של כותים רק שגני ישראל שוכרים אותה מהם ומנוהדיס להם כל הכנה לסחורותיהם רק שאינן דריס בהם רק בזמן היריד וכו' פחות משלבים יום ומשתמשים ג"כ בבית הכותי דלכיהם הרענים כגון צבול מהכלייהם וכיוצא בו ומוהגין לפלגל שם בכל העיר בלא עירוב א"כ יפה עושים וכן נהגו י"דמונים אך שנכונה קלת כי מתחילה היה דר צעיר ישראל אחד בקצינות כל הכנה כולם ועכשיו אינו דר שם רק כל העיר של כותים כי אם בזמן הירידים במתאכננים שם יבדללים מהאר מקומות ודריס עד עבור היריד שחוזרים לביהם :

תשובה בהבונה לריכוס לדקדק על מה סמכו הקדמונים שיקולו בדבר זה ואח"כ נבחר אם יש לחלק . דע כי כהב הרמב"ם והביאו הכור כ"ף סי' ש"א דאורח אינו אוסר . וכן סמכוו בהאחרונים ז"ל מהרא"י בתרומת הדשן סי' ע"ז בראיות ברורות דאין האורח אוסר עד שלבים יום , וכן סמכים עמו הגאון המהרר ספר בית יוסף וה"ף ע"פ דמהרי"ק כתב דאורח אוסר כתב הרב הוצר דמיירי דוקא בשלשים יום אבל פחות משלשים יום אינו אוסר וכו' מהרא"י בתשובה ס"ל דאפילו אורחים רבים ובעל בית אחד כולם מותרים לפלגל ומתבטא ודאי על זה כוונתו הראשונים ז"ל שגבלו והחירו לפלגל באותה העיר צעוד שהיה דר שם ישראל קבוע דכל הבאים שם נקראים אורחים מאלה שאינן דריס שם שלבים יום בפעם אחת ואע"פ שיש להם חדרים מיוחדים כל השנה אינו מוזק בזה דלא מקרי דירה אלא מקום פיתח או סינה לכ"ע כדאיתא בגמרא דעירובין . אך עכשיו יש לדקדק מהא דאיתא פרק סדר (דף ס"ה) ריש לקיש ותלמידי דר' חנינא איקלעו לכהוא פונדק ולא הוי

שאלות ותשובות הרמ"א קבא קבג קכד

פכה דתניא היתה רדופה לילך לבית אביה ט' ש"מ ללא חלקי חכמים בתקנתה וקאמר שם לאלו אדעתין ובלכתה מת מותר גמלתו אסור, ופירש"י שגמלתו משום שרולה להנשא עכ"ל. והשתא יש לדקדק דהדרת קושיא לדוכסה אמאי מת שרי דתא תנינן היתה רדופה וכו' דלא חילקו בתקנתן והא יש לתרץ דמת שתי ח"כ אמאי קא חילקו לתא אדעתין ליתרנו ליה מת שתי אלא על כרחיך הא דקאמר ליה לאלו אדעתין משום נחמה בנה למניקה או גמלתו קאמר. והשתא בלא פעמא דפירש"י דחיישין שמה תגמול בנה להנשא היתה אסורה בגמלתו משום דלא חלקו בתקנתן כמו בהיתה רדופה ובלא מחיתין דהיתה רדופה הוה לאסור בגמלתו משום פירש"י אלא ש"מ דבחדא פעמא לא סגי דלא חיישי' שמה תגמלו אלא עם פעמא דלא חלקו בתקנתן והא כן נדון דידן דאדרבה מכח לא חלקו הוה שרי כמו במת לא אסרינן לה מטעם חשש שמה תגמלו. ועוד נראה לסייער שמה שהביא ר"ת רח"ה דגרושה אסורה כמו אלמנה מהא דקחני מעוברת חבירו ומניקה חבירו לא תנשא וקא פסק ומני לא שאל נתאלמנה ול"ש נהגהם עכ"ל. וכח האשר"י דמשם דקדקו הגאונים דאם גמלתו קודם שמה שתנשא דעשה מניקה חבירו דוקא שהיתה מניקה אבל לא בגמלתו וכן כתבו שאר הפוסקים כמו שהביאם הקאר"ו בארוכה, והשתא מאחר דקא פסק וחי מניקה חבירו בין במיתה בין בגירושין ממילא הדיוק ג"כ אחרווייהו קאי דאם גמלתו שרי, ולדעתו ו' היא תשובה נולחת: עוד כתב מעלתך בענין בכתב המרדכי פרק הגזל בשם ראב"ה אפילו לפירש"י דפי' דספרים יש בהן משום הנפרות ודין סקריקין וכו' ובכתב שאני גורם במרדכי שלי אין בהן הנפרות וכו' וכן במשנת ממני בלימודך ספר המרדכי אללי. הוא תמוה בעיני כי לא נולחתי שום דבר מוגה במרדכי שלי בענין זה וכבר הגדתי המרדכי אחר מעלתך ב' פעמים ולא הגהתי דבר ולא נמלא שם שום מחק ולא עשיתי שפשוט שאפשר לחשוב שחזרתי במה שהגהתי. ועל עיקר הפשט אני אומר שאין כאן טעות כלל וס"ק אפילו לפירש"י דס"ל דבספרים נמי יש בהם דין הנפרות אם היה בהנפרות ודין סקריקין אם היה בסקריקין ואין כשאר מעללין דודאי לא מייחשי בצעלים מספרים ולריכים להחזיר הספרים בחנם לצעלים אם היה בהנפרות וגם להחזיר שליש לצעלים אם היה בסקריקין כמו בשאר סקריקע מכל מקום נדון דידן שהניח הספרים וברח אין דנין בהם אחר מאלו הדינים רק לריך לפדותן בכל דמיסה שנתן בהם כמו שאר מעללים דשאני הכא שברה והניח הספרים ואין בהם דין הנפרות ולא סקריקין, כך ג"ל הפשט פשוט והא שמש מעלתו ממני להגיה כאן דבר כי ניימתי ושכיבנא קא חמונא אבל כבר כתבתי שאין דבר מוגה לפני. ומה שכתבת שבהג"ת אשר"י כתב ואין בהן דין סקריקין היינו אם לקחן בהנפרות אבל אם לקחן בסקריקין אפשר דיש בהן דין סקריקין כדברי המרדכי והכל עולה בסגנון א' וקשה עלי להגיה הספרים ללא לורך. ומה שכתב מעלתך להגיה ריב"א במקום ראב"ה כבר הגעתי למדרגת רחבא דפומבדיתא דאפילו לספיקא דגברא גרים והטוב בעיניך עשה מאחר שכתבת שכך מלאכת בשני מדרכי ישנים זהו אשר ראיתי להשיב בשאלתך וכן אהיה מוכן תמיד לך לכל לרכיך. והנה אחלה שתקנה לך אחד מספרי תורת הטובה אשר לי בק"ק פוזנא ותראה בו דברים פלאים בחכמת הפירוש ומה שיקשה לך הודיעני ואפרש לך כל הסתום בו. כאשר רמזתי וכאשר השיגה יד השגתי כתבתי מה שכתבתי, ושלום:

פכה דתניא היתה רדופה לילך לבית אביה ט' ש"מ ללא חלקי חכמים בתקנתה וקאמר שם לאלו אדעתין ובלכתה מת מותר גמלתו אסור, ופירש"י שגמלתו משום שרולה להנשא עכ"ל. והשתא יש לדקדק דהדרת קושיא לדוכסה אמאי מת שרי דתא תנינן היתה רדופה וכו' דלא חילקו בתקנתן והא יש לתרץ דמת שתי ח"כ אמאי קא חילקו לתא אדעתין ליתרנו ליה מת שתי אלא על כרחיך הא דקאמר ליה לאלו אדעתין משום נחמה בנה למניקה או גמלתו קאמר. והשתא בלא פעמא דפירש"י דחיישין שמה תגמול בנה להנשא היתה אסורה בגמלתו משום דלא חלקו בתקנתן כמו בהיתה רדופה ובלא מחיתין דהיתה רדופה הוה לאסור בגמלתו משום פירש"י אלא ש"מ דבחדא פעמא לא סגי דלא חיישי' שמה תגמלו אלא עם פעמא דלא חלקו בתקנתן והא כן נדון דידן דאדרבה מכח לא חלקו הוה שרי כמו במת לא אסרינן לה מטעם חשש שמה תגמלו. ועוד נראה לסייער שמה שהביא ר"ת רח"ה דגרושה אסורה כמו אלמנה מהא דקחני מעוברת חבירו ומניקה חבירו לא תנשא וקא פסק ומני לא שאל נתאלמנה ול"ש נהגהם עכ"ל. וכח האשר"י דמשם דקדקו הגאונים דאם גמלתו קודם שמה שתנשא דעשה מניקה חבירו דוקא שהיתה מניקה אבל לא בגמלתו וכן כתבו שאר הפוסקים כמו שהביאם הקאר"ו בארוכה, והשתא מאחר דקא פסק וחי מניקה חבירו בין במיתה בין בגירושין ממילא הדיוק ג"כ אחרווייהו קאי דאם גמלתו שרי, ולדעתו ו' היא תשובה נולחת: עוד כתב מעלתך בענין בכתב המרדכי פרק הגזל בשם ראב"ה אפילו לפירש"י דפי' דספרים יש בהן משום הנפרות ודין סקריקין וכו' ובכתב שאני גורם במרדכי שלי אין בהן הנפרות וכו' וכן במשנת ממני בלימודך ספר המרדכי אללי. הוא תמוה בעיני כי לא נולחתי שום דבר מוגה במרדכי שלי בענין זה וכבר הגדתי המרדכי אחר מעלתך ב' פעמים ולא הגהתי דבר ולא נמלא שם שום מחק ולא עשיתי שפשוט שאפשר לחשוב שחזרתי במה שהגהתי. ועל עיקר הפשט אני אומר שאין כאן טעות כלל וס"ק אפילו לפירש"י דס"ל דבספרים נמי יש בהם דין הנפרות אם היה בהנפרות ודין סקריקין אם היה בסקריקין ואין כשאר מעללין דודאי לא מייחשי בצעלים מספרים ולריכים להחזיר הספרים בחנם לצעלים אם היה בהנפרות וגם להחזיר שליש לצעלים אם היה בסקריקין כמו בשאר סקריקע מכל מקום נדון דידן שהניח הספרים וברח אין דנין בהם אחר מאלו הדינים רק לריך לפדותן בכל דמיסה שנתן בהם כמו שאר מעללים דשאני הכא שברה והניח הספרים ואין בהם דין הנפרות ולא סקריקין, כך ג"ל הפשט פשוט והא שמש מעלתו ממני להגיה כאן דבר כי ניימתי ושכיבנא קא חמונא אבל כבר כתבתי שאין דבר מוגה לפני. ומה שכתבת שבהג"ת אשר"י כתב ואין בהן דין סקריקין היינו אם לקחן בהנפרות אבל אם לקחן בסקריקין אפשר דיש בהן דין סקריקין כדברי המרדכי והכל עולה בסגנון א' וקשה עלי להגיה הספרים ללא לורך. ומה שכתב מעלתך להגיה ריב"א במקום ראב"ה כבר הגעתי למדרגת רחבא דפומבדיתא דאפילו לספיקא דגברא גרים והטוב בעיניך עשה מאחר שכתבת שכך מלאכת בשני מדרכי ישנים זהו אשר ראיתי להשיב בשאלתך וכן אהיה מוכן תמיד לך לכל לרכיך. והנה אחלה שתקנה לך אחד מספרי תורת הטובה אשר לי בק"ק פוזנא ותראה בו דברים פלאים בחכמת הפירוש ומה שיקשה לך הודיעני ואפרש לך כל הסתום בו. כאשר רמזתי וכאשר השיגה יד השגתי כתבתי מה שכתבתי, ושלום:

קבג על דבר הרב שנתנו לו שולטנות משר או מלך של אומות אי אמרי' בזה דינא דמלכותא דינא. נראה דודאי אמרינן דהשררה והשולטנות שלהם ומחוקי המלך למנות שררה ומושלים למי שיראה ורח"ה מעזר"ה ונחמיה בן חכלים שהיו מושלים ע"פ בורש מלך פרס וכן שאר מלכי ישראל בבית שני. וכן מלינו פרק במה מדליקין בר' יבואה ראש הסדברים בכל מקום שנתמנה ע"פ הקיסר וכן הוא בסוף פרק המנחות והנסכים וקאמר הסם דהיה מוריינא דבי נשיאם ופירשו שם הסום' דהקיסר מייסדו שיהיה למורה לבית הנשיא כמו שמינהו ראש הסדברים, ש"מ שביד הקיסר למנות מורה ורצ, וכן כתבו סריב"ש בתשובה סי' רע"א והרשב"א בתשובה סימן תרל"ז דרשות מן המלך מהני והוי מכלל דינא דמלכותא. ומיאו כתבו שרריך להיות ראוי לכך וכוא מרלון הקהלות שנתמנה עליהם וכמו שהאריכו שם אבל מי שנתמנה שלא מרלון הקהלה עתיד ליתן אף הדין אם הוא הגורם וכמו שדרשו ז"ל במסכת יומא יראה ה' תוסיף ימים אלו כהני בית ראשון ושנות רשעים תקלורנה אלו כהני בית שני וכו' ופירשו שם שנתמנו ע"פ מלך ובהם גרמו בנתינת ממון הרבה וכמו שאמרו מרתא בת בייתוס עיילא תרקבי דדינא דמלכותא ליטושע בן גמלא כ"ג וכו' אבל אם מינהו המלך וקבלוהו הקהל עליהם ע"פ הכתב ההוא מהני ומועיל, וכן כתב הטור ח"מ סי' ג' ז"ל ורשות שנותן המלך וכו'. ושלום. מנאי משה איסרלש מקראקא:

(עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ, והוא יילני משגיאה)

קכד שאלת ממני אם שאהבה נפשי אם ידעתי טעם על מה סמכו שנתפשט המנהג במדינת מעשרין צפרע ובכלל בשאר מדינות להקל בשתיית סתם יינות סכותים ואין מוחה בהם ואם יש להם על מה שיסמכו:

תשובה גרסינן פרק המוכר את הספינה בענין המדות ת"ר אין עושין המחק לרו אחד עבד וכו' א"ר יוחנן בן זכאי הוי לי אם אומר הוי לי אם לא אומר אם אומר שמה ילמדו הרמאים, אם לא אומר שמה יאמרו הרמאין אין התלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו איבעיא להו אמרו או לא אמרו א"ר שמואל אמר ומהאי קרא אמר (כי ישירים דרכי ה') ולדיקים ילכו בס ופושעים יכשלו בס עכ"ל הגמרא, וכן אני אומר בדבר כי ירא אנכי לאומר שלא ילמדו עוברי עבירה מקום לסמוך עליו ויקילו עוד יותר וירא אנכי שלא לאמרו שלא יאמרו עוברי עבירה בכל מקום הלא בני המדינות אחרות שותין אותו (ומלאך המות) מה לי הסם ומה לי הכא לענוש העוברים ואם לא היה מותר למה בני מדינות אחרות שותין אותו, הגם כי ראיתי כי טוב למאן קלה טעם על מקומות שנסגרו להקל בו ושלל יהיו כולם חסודים בעיני הצריות שא"כ היו בני

קכב שלומכם ושלוחכם יסגא מאוד בני יניק וחכים כמר יבואה הנקרא ליב שיחיה לאורך ימים עם חבירך יעקב שיחיה עם שאר חבירים הש"י יגדלכם לתורה ולמעשים טובים: אשר שאלתם אותו מי

שמדינות אלו ששוחים היינו לריכים ליזהר בהם כמו צדין
החשודים שלא דנו ולא מעידו, (ואפי' למאן דפוסק שנאמן
בשל אחרים מ"מ על שלו אינו נאמן לכ"ע ואין סומכין על
עובדי היינות שאומרים עהור הוא), אך אמנם בנתינת קלף
עמם להם אז אינן נקראים חשודים רק שסבורים שמתחילים
הם ומותר לסמוך עליהם כי אינם חשודים להכשיל אחרים
הנובגין איסור, וכמו שאמרו לענין לר"ת שבה שחלקו בו
בית שמאי וב"ב שלא היו נמנעים ליטא זה מזה רק שהיו
מודיעים אהם כדאיתא פ"ק דיבמות, וכחצ בהגהות
מרדכי בשם א"ז קטן דה"ה בכל שאר איסור ויתר, ולהכי
גם בנדון זה אם יש למנוח קלף עמם היתר למדינות
מעשרין וכמותם, אע"פ שאינו כדאיתא ובהלכה מ"מ מאחר
שהם סבורים שמתחילים הם ואינן חשודים יש לסמוך עליהם
ונאמנים עליו לאחרים הנובגים בו איסור, ואע"פ שאין
כל אדם יודע עמם היתר מ"מ אם אינן נביאים בני
נביאים של נביאים (או נביאי שקר) הם וראו מה שעשו
אבותיהם, וכמו שאמרו כותים שבח"ל לאו עובדי ע"ז הם
אלא מנהג אבותיהם בידיהם, וכוכל לומר שעל כיוצא בזה
אמרו בירושלמי פרק אחד דיני ממונות אין מדקדקין ביין
נסך וכמ"ס הסמ"ג על כיוצא בזה. וזה החלי לעשות בעזר
אל שדי ילילי משגיחה :

גרסינן בע"ז פרק רבי ישמעאל גופא אמר רב תינא בן
יומו עובדי יין נסך וכו' וקאמר סהם דשמואל לית
ליה דרב וכו', וכתבו סם התוספות דאית ליה לשמואל
דתינא בן יומו אינו עובדי יין נסך ומותר אף בשתייה וה"ה
קטנים שאינן יודעין בטיב ע"ז וכן יומא לאו דוקא כו' עד
ופסקו ה"ג ור"ח כשמואל וכן מלא ר"י בתוספות תלמידי
ר"ת דפסקו הלכה כשמואל וכו' עד ועוד פירשו רש"ס
וסריצ"ן בשם רש"י שכתוב בתשובת הגאונים כי בזמן הזה
אין אסור הנאה במגע כותי כי עכשיו אין רגילים לנסך
לעבודת אלילים ותבובים כאין יודעין בטיב ע"ז ומשמיטין וכו'
לכו כתינא בן יומו, ועל זה אנו סומכים לגבות יינם
בחובות, ועל דבר זה שלח ר"י לר"ת בא חזי דמינך ומאבדך
ומאחריך משתרי מגע כותי ביין לעלמא אפילו בשתייה דאחריך
פסק בשם אביך [אבי אמך] ר' שלמה דככותים בזמן הזה אינן
חשובים אלא כתינא בן יומו ואהם פוסק כתינא בן יומו
כשמואל דאמר שאינו עובדי יין נסך לאסור אף בשתייה והכי
לו ר"ת כי תלמיד נכבד לפסוק ועשה (וחס ושלום לא עלה
על לבו) אלא הלכה כרב וכו' וסאריכו שכ בזה, וכתבו
לבסוף ור"ת כיון דגזרו על ניכוי הכותים הו"ל דבר שבמנין
דלריך מנין אחר להחירו, וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים
וכיון דהשהא לא הוו מנסכים לע"ז ויש לתלות כו' עד מיהו
קשיא סהם יינם היאך נתייר בהנאה כיון שגזרו על סהם
יינם משום צנותיהם, והא גם עזה שייך זה הטעם. וי"ל
דמאי דגזרו על סהם יינם לאסור בהנאה יותר מפתח ושמנס
היינו משום דשכיחי לנסוכי לע"ז, אבל עתה שבעל ניסוך
ש"י יודעין בטיב ע"ז דיו להיות כפתח ושמנס או כבשולי
נותים לאסור בשתייה ולא בהנאה והמחמיר תע"ב עכ"ל
התוספות. ודברים האלו כתב הר"ם בארוכה וכתב לבסוף
מ"מ ראי' ברורה אין לנו להתיר סהם יינם בהנאה אלא
סנה-לסם לישראל מוטב שיכיו שוגגין ואל יסיו מזידין עכ"ל.
וכן כתב בעזר סימן קכ"ג דברי הר"ם. ומעתה אני אומר
כי אע"ג שכל הפוסקים האחרונים הסכימו לדברי ר"ת
האחרונים שהלכה כרב בענין תינא בן יומו ואסור סהם
יינם בשתייה לכל הפחות והעובר על דבריהם אף פושעים
נמנים והוא בכלל ופושעים יכשלו בהם, ואדרבא מקלף
פוסקים אחרים אותו אפי' בהנאה, מ"מ קלף ראי' לבני
מדינות מעשרין וכדומה להם לומר שקבלו מאבותיהם
לנהוג היתר באיסור זה, כמו שבני ריינום שאוכלין חלב
קכ"ה כי סמכו על המורה שהתירם במקומות הסם אע"פ

שהוא באיסור כרת לדעת החולקים, וכל שכן באיסור סהם
יינם שיש לסמוך על המקילין דכיוונו ה"ג ור"ח ור"ת
הראשונים שפסקו כשמואל שמתיר בתינא בן יומו אפילו
בשתייה וה"ה ככותים בזמן הזה דדמי לתינא בן יומו,
ואע"פ שטעם זה אינו מספיק רק למגע כותי ביינות שלנו
אבל לא בסהם יינם שנאסר משום צנותיהם וכמ"ס הר"ם
וסטור בהדיא וז"ל אחר שהביא כל דברי התוספות וטעמיהם
אלו מספיקים למגע כותי ביין שלנו, אבל סהם יינם שאסרו
בהנאה משום צנותיהם אין טעם להחירו, וכן נראה מדברי
התוספות שר"י לא קרא חגר על דברי ר"ת הראשונים אלא
על מגע כותי, שכתב חזי דמינך ומאחריך ומאבדך תשרי מגע
כותי לעלמא וכו'. (וכן מבואר בגלגל בכל דברי הפוסקים).
מכל מקום יש למקילין מקום לומר מאחר דכתבו התוספות
לבסוף דמאחר שאין בזמן הזה חשש ניסוך דיו להיות
כפתח ושמנס ובשוליהם לאסור בשתייה ולא בהנאה וכו',
ומעתה דבפת נהגו בקלף מקומות להקל כי לא נחפשט
ברוב ישראל מטעם שאמרו בירושלמי פת עממו עליו והחירוהו
מפני חיי נפש, וכמו שנתפשט היתר בפת בכל המקומות כן
נחפשט להם היתר ביינות במקומות שנהגו להקל מפני חיי
נפש, שהרי אין להם לשחות כי אם יינות ובקושי להם
להכשיר ביינות כמו לאפות הפת בשאר מקומות, ואע"פ
שאין דומה לפת שהחירו אותו במנין משא"כ ביינות וכל
דבר דנאסר במנין דלריך מנין אחר להחירו מ"מ נוכל לתלות
ולומר כי אפשר שמתחלה לא גזרו בה"ג וכמו שכתבו הסו"ס
לענין איסור הנאה וס"ל דבכל מקום שאין בו חשש איסור
ע"ז לא חמיר משכר כל כותי דאמרין פ"ק דע"ז דאסור
משום חתנות ואפי"ה אמרינן סהם רב פפא מפקי ליה הבהא
דחנותא ושהי רב אחי מייתי ליה לביתיה ושהי, וה"ה
ליין בזמן הזה אע"ג דגזירת יין היא חמורה מגזירת שכר
דלא מלינו איסור הכוה לא במשנה ולא בבביתא רק נגזר
בימי האמוראים כמ"ס התוספות פ"ק דע"ז, ומ"מ נוכל
לומר היינו דוקא בזמנם שהיה סהם יינות אסור בהנאה
ואפילו במגע כותי, אבל לדין דהינו נהסר בהנאה כלל לא
עדיף משאר גזירות של צנותיהם. כל זה נראה לי בטעם
המקילין במדינות שאין שום דבר לשחות כי אם יין, וחלילה
לי לומר לסמוך על דברי ר"ת כי לא באתי רק כמטבד השרץ
מדין ק"ו אע"פ שהוא עמא מן התורה, כן אני אומר בדבר
זה שלא באתי רק להראות קלף פנים להחיר אבל לא לסמוך
ע"ז כלל, כ"ס במקומות שלא נהגו בו היתר ותפסו האמת
בידיהם שהוא אסור שהסור לשנות, וכל הפורץ גדר ישכנו
נח"ס דרבנן, שכל העובר על דבריהם חייב מיתה. ומ"מ
יאל לנו מדברים אלו התועלת כנ"ל שלא מקרי חשודים
ואינן מזידיים רק שוגגים ויש להם על מה שיסמכו במדינתם
שנדמה להם כהיתר. ואע"ג דמתשובת הרשב"א שהביא
הקרא"ו סי' קי"ע משמע דאע"ג דלא מקרי חשוד בדבר
איסור שדמה לו כהיתר מ"מ אינו נאמן על אותו דבר עלמא,
מ"מ הרווחנו במה שלא נקראו חשודים שיש להאמינם על
זה בשבועה ואין דינם כשאר חשודים שאינן נאמנים אפילו
בשבועה כמ"ס סריצ"ן בתשובה, דשאני סהם דכחיל וחשוד
לעבור ואינו חובש על שבועת הר סיני ה"נ שאינו חושש על
שבועתו כמפורש בדברי בר ששה, אבל אם נדמה להם
כהיתר אינו חשוד על שבועה כלל ונאמן, מידי דהוי גבי
שבועת ממון דלא אמרינן מגו דחשידי אממונא חשודים
אשבועתן ודוק. ועוד נוכל לומר תועלת שני שאין לדקדק
בו יותר מדאי בזמן הזה, מכ"ס במה שאמרו אין מדקדקים
ביין נסך. ונראה דזכו התועלת במה שאמרו צכנסדרין שאין
ממנים צכנסדרין רק מי שיודע לטבד כשרץ מן התורה, כי
אז מאחר שיש לו פנים לטבד אין לנו להחמיר בו יותר ממה
שמלינו שאסרם תורה או חז"ל והבו דלא לוסיק עלם, וכמו
שאמרו בכ"מ לענין מעמד שלשחן דהיי נהיבתא בלא טעמא

שאלות ותשובות הרמ"א קבר קנה

מלחשים ולא קול גערת חכם תנידו וע"י זה נמשך הזמן
מכה קטנות ומריבות כדרך שאמרו לית כתובה דלית בה
תיגרא וסלליה מעשה שטן עד שהגיע הזמן הנ"ל שהשו
עלמן ונתרלה החתן ליכנס לחופה ושלא לבייש בת ישראל
ה: ונה קמתי וסדרתי הקידושין בזמן הנ"ל. והנה באשר מלימים
עלי באתי להסיר תלונתן מאתי להביא רחיה ועממי ונימוקי
עמי ועל מה שמכתי בזה לומר כזה ראה וקדש :

גרסינן פרק משילין כל שהייבין עליו משום שבות משום רשות
משום מלוה בשבת חייבין עליו בי"ט אלו הן משום שבות
וכו' ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין וכו' ואלו הן
משום מלוה לא מקדשין ולא מעריבין וכו' ופריך בגמרא
אין דנין והא מלוה קא עביד לא לריכא דאיכא דעדיף
מיניה ולא מקדשין והא מלוה קא עביד לא לריכא דאית ליה
חשה ובניס. ופירש"י ז"ל והא מלוה קא עביד כדי לפרות
ולרבות ואמאי קרי ליה רשות עכ"ל. וכתבו החוס' פ"ה
וה"ל למחשבינהו בסיפא גבי מלוה ומשני ל"ל דאית ליה חשה
ובניס ולכך אינו מלוה כ"כ דומיא דהני דסיפא. ולפי זה
יכול להיות דגם בדאיכא דעדיף מיניה אין דנין וכן גבי
חשה דמשני דאית ליה חשה ובניס משמע אפילו אין לו חשה
ובניס מכל מקום אסור. וכתבו ז"ל מכל מקום הא דקאמר
והא מלוה קא עביד ואמאי גזרו כו' ומשני לא לריכא דאית
ליה חשה ובניס אבל אם אין לו מותר לקדש דמלוה קעביד
והאריכו שם בקושיות ותירוטיה לפירוש רש"י ור"ת כי כתבו
שם שהי"מ סוף ר"ת והביאו ירושלמי ח"ר הונא כדא אמר
הני דכנסין חרמלין לריך לכנסן מצע"י שלא יבא כקונה
קנין בשבת ומפרש הסם עעמא דעד שלא קנה אינו זכאי
במליאותיה ולא במעשה ידיה משכנסה זכה בכולם ונמלא
כקונה קנין בשבת וההוא נמי איכא להוקמי בשיש לו חשה
ובניס עכ"ל הגמרא עם הפירושים שבה. והנה ח"פ שאיני
כדאי להכריע מ"מ קשה לי על פירש"י דהקושיא אינה רק
למה לא חשיב אלו בסיפא גבי מלוה ח"כ מאי משני דעדיף
מיניה או בדאית ליה חשה ובניס דמ"מ ה"ל לאקשוויי לחלק
וליתני בדידיה וליחשב בסיפא ג"כ אין דנין ואין מקדשין
אפילו במקום מלוה דהוי רבותא עפי ולא הוי לריך למתני
רישא כלל דכשהא במקום מלוה אסור במקום רשות מצע"י.
ועוד קשה לפירש"י דקאמר והא מלוה קא עביד ולא כל"ל
רק והא מלוה יניחו דהא הקושיא אינה רק על התנא דלא
חשיב להו גבי מלוה, אבל אם הקושיא כר"ת ניחא דהקושיא
על העושה המלוה אמאי אסור לעשות וזהו מבוחר למדקדק
בלשון הגמרא. ולכן היה אפשר לי לומר דאף לדעת רש"י
מותר כשאין לו חשה ובניס והא דפריך ואמאי קרי ליה רשות
משום דקשיא ליה לרש"י מנ"ל למקשן להקשות והא מלוה
קא עביד שיבא מותר משום זה דלמא ח"פ דהוא מלוה
יבא אסור כהני דסיפא וזהו פריך דא"כ הו"ל לחשב בסיפא
ולא לקרי רשות דמשמע דאי הוי מלוה הוי שרי ולכן פריך
והא מלוה קא עביד ומשני בדאיכא דעדיף מיניה ובדאית
ליה חשה ובניס אבל בלאו הכי דאינו מלוה ח"כ דשרי,
ואכריח קלה פירוש זה מלשון רש"י דפירש הקושיא ואמאי
קרי ליה רשות גבי אין מקדשין ולא פירש הקושיא גבי אין
דנין דהא תרווייהו בחדא מחתא מחתינהו וה"ל לפרש גבי
אין דנין שהוא צרישא בגמרא ולפי מה שפירשתי ניחא דגבי
אין דנין לא הוי לריך ליה לפרש הקושיא הכי דהסם ודאי
פריך כפשוטו והא מלוה קא עביד ויהא שרי דמשמע פרק
אחד דיני ממונות דמותר לדון כמו שהביאו החוס' מהכיה
דמשני אין ריחה דוחה שבת הא בלאו הכי מותר לדון אבל
גבי אין מקדשין אדרבה מוכיחים התוספות מהכיה דירושלמי
פ"ק דיומא דאסור לקדש ולכן לא מלי פריך והא מלוה קא
עביד ולכוי שרי (דלמא ח"פ דהוא מלוה הוא אסור
דפרישית) ועל כן הולך רש"י לפרש (לדקדק דשרי דא"כ)

למה

וכו' דלא לוסוף עלה. ועוד תועלת שלישי להקל במה שכתב
הריב"ש בתשובתו סי' רנ"א דיש מחמירין להתרפאות ביון
נסך אפילו במקום סכנה הוהיל ונאסר משום ע"ז דינו כעלי
חשירה שאסור להתרפאות משם, ויש מחמירם במקום סכנה,
מ"מ בדליכא סכנה אסור אם לא שלא בדרך הנאה, וסאריך
שם בזה, וכן מחמיר בתשובת הרשב"א סי' קכ"ג לעשות
מרחץ מסתם יינם במקום דליכא סכנה וכו', דכל הני משרי
שרי, ולא מצע"י במקום סכנה דיש להקל, דהרי מה שאסרו
במקום סכנה הוא מכה חשש ע"ז וכבר נבאר דאין בזמן הזה
משום אסור ע"ז כלל רק משום בנותיהם וא"כ פשיטא דשרי
אלא אפילו במקום שאין בו סכנה שרי ליסנות ממנו כמו
שמתירים שאר הנאות לישא וליתן בו שפשט המנהג להסיר
כ"ש שכולל לומר דבמקום לפרא לא גזרו רבנן וגרחה דאפי'
בשתייה יש להקל אם הוא חולה ח"פ שאין בו סכנה, ואף
ע"פ שהריב"ש סיים בתשובתו הנ"ל דאפי' מאן דמתיר
הנאות מ"מ באכילה ובשתייה אסור כמו שפי הרמב"ן בהדיא
עכ"ל, נראה היינו דוקא לדעת המחמירים בזמן הזה בסתם
יינם, והוא דעת חכמי הספרדים אשר הרמב"ן נמשך אחריהם,
והוא דעת הריב"ש ז"ל, אבל לדעת חכמי ארפת שהקילו
בדבר מטעמים הנ"ל גם בזה יש להקל לפי אורך הענין,
ולפי עיני המורה, ולא עדיף בזמן הזה משאר גזירות שגזרו
חז"ל. (וכתב הסמ"ג שר"י לא היה לו פעם אחד יין ושלח
לאלוהא ושמע שלא היו מזכרים יפה מניגוב ואע"פ שזה
ממנו כל ימות הקיץ מפני שלא היה צריח ואח"כ אף להכשיר
את החבית עכ"ל. הרי קמין שיש להקל במקום הצורך,
ואע"פ דשאני הסם דלא הוי חלה חשש בעלמא מ"מ הוא
לא היה חולה רק שלא היה צריח קלח), וכל זה לחולה שאין
בו סכנה דהיינו ששוכב על מעתה ומתאוה ליון ולריך אותו
לרפואתו והלב יודע אם לעקל או לעקלקלות, אך אמנם מי
שהולך על משענתו רק שיש לו חיזה מיחוש לא מקרי חולה
וכמו שהזכירו הפוסקים לענין חמירת שבות לכותי במקום
חולי שאין בו סכנה. וכ"ש למי שהורה היתר בעלמא להקל
בתאוות נפשו למען ספות הדוס את האמאה לא יאבס ה'
כלוח לו, וכל המחמיר תע"ב, וחיים ושלום :

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ והוא יגילנו משגיאה :

קנה ואשמע

אחרי קול דעם גדול אשר העבירו
קול במחנה לומר הביטו אחרי משם
במעשה הנעשה ע"י מקרוב שסדרתי קידושין תחת החופה
כדרך הארץ שהכל יודעין סדר הכלה למה נכנסה לחופה
והיה באישון לילה בליל שבת כשעה ומחלה בלילה והמעשה
והסבה אשר הכריחונו לזה הוא מבוחר נגלה לכל באי שער
עירנו וזה המעשה אשר נעשה. איש היה בארץ וחס הכסף
ממנו ושדך בתו גדולה לבן זוגו הראוי לה ויהי בימי שידוכיה
אשר ארך הזמן עד כניסתה לחופה הלך האב לעולמו והניח
חיים לכל ישראל ונשארה הבת שכולה וגלמודה אין לה אב
ואם כי אם קרובים נעשו לה רחוקים והעלימו עיניהם ממנה
זולתי גואל אחד אחי אמה אשר הכניסה לביתו כי אין לה
גואל קרוב ממנו והיה כאשר באה בימים זמן נישואיה אשר
היה ראוי לעצות עבד וכן לרכי החופה לא ראה שום
המונה הנדוניא ושאר לרכים זולתי קול אחד הבא לה שתעבול
והכין עלמה לחתונה כי יהיה לה הנדוניא והבהולה הנ"ל
עשה כאשר לו עליה גשים הסכימות ושמעם לקולם גם
כיסו אותה ביום ו' בהיומא כדרך הבחולות וכאשר נעו
לללי ערב וכמעט קדש היום שהיו לקרוביה ליתן הנדוניא
קמנו ידיהם וחסרו ממתנת ידם הראוי להם והיה נחסר מן
הנדוניא כמעט שליח הנדוניא גם החתן נכוג אסור ולא
ראה בשום אופן לכנסה ולא שת לבו לכל הדברים אשר דברו
אליו מנהיגי העיר שלא לבייש בת ישראל מכה כסף נמאס
ולא חבה שעוע רק כפתן חרש אטם אונו ולא שמע לקול

ממעט שאין לנו בקיאים בכתיבתם ואפילו מי שידע לכתוב
 אינו כותב שלא לחלק בין בקיאים לשאינן בקיאים ולכן
 כותבים בכל מקום החזן כמו שקורא בחורה לכל אדם לחקת
 שאינו בקי. ומעטת אין לגזור על המקדש שמה יכתוב מאחר
 שאנחנו אינן בקיאים ואין מוטל על החזן כתיבה זו ואין
 לחוש שהחזן יכתוב משום קידושי החזן דגזירה כזו לא מלינו
 ועוד שהרי החזן כותב כל פעם הכתובה ושערי האירוסין
 בשחרית או זמן רב קודם הכניסה לחופה כאשר אינו יודע
 מתי יהיו מוכנים עם החופה ולכן אין לחוש בזמן הזה לגזירה
 זו כלל, ואף אם נאמר דלפי דברי הירושלמי דפירש טעם
 הגזירה משום דהוי כקונה קנין בשבת אין לחלק בין זמן
 הזה לבימייהם מ"מ נראה דגמרא דידן עיקר נגד הירושלמי
 וכן פסקו הפוסקים תמיד, ואין לומר דגמרא דידן אית לה
 נמי טעמא דירושלמי אלא דנקט חדא מתרי טעמי וכמ"ס
 שם התוס' על כיוצא בזה. דזה לא שייך בצ' טעמים שיש
 נפקותא ביניהם וכן כתב הסמ"ג בהדיא דגמרא דידן פליג
 על הירושלמי בטעמא דמילתא ובודאי יש נפקותא ביניהם
 והיא זאת שכתבתי. ונראה דלכאן לא הביאו הרי"ף והרא"ש
 (פרק משילין) דברי הירושלמי ולא כתבו ג"כ שהו"ד הלן
 דכנסין ארמלין לריכין למכנסי מצע"י ולא כתבו הטור סי'
 של"ט ג"כ דודאי ק"ל כגמרא דידן נגד הירושלמי וליכא
 נפקותא בקנין לחוש לגזירה שמה יכתוב. (ואע"ג דהרא"ש
 פ"ק דכתובות הביא הלן דכנסין ארמלין לריך למכנסי
 מצע"י וכחז שם דה"ה דאין להכניס בתולה לחופה בשבת
 משום דקונה אותה למליאותיה ולמעשה ידיה וכ"כ בא"ע
 סי' ס"ג, מכל מקום ג"ל מדלא הביאו אותה במקומה פרק
 משילין דלית בדבר איסור ממש ובודאי היינו משום דס"ל
 דטעמא דגמרא דידן עיקר דהיינו שמה יכתוב ולא הביאו
 אותה פ"ק דכתובות ובא"ע אלא משום הרחקה בעלמא שלא
 לעשות חופה בשבת כמו שכתבו שם שלא לעשות חופה בע"ס
 משום גזירת רחוקות ומאחר שאין לנו חוששין ועושין חופה
 בע"ס מטעם שכתבו האחרונים ז"ל, והעיקר משום שטכסיו
 לנו בגלות וטריחא לעשות נישואים בלא שבת אפשר שה"ה
 שאין חוששין בזה לטקל בשבת מאחר דטעם שמה יכתוב
 הוא עיקר וכמו שכתבתי). ונדע דברי התוספות לאחר
 שהביאו הירושלמי כתבו ז"ל ומהאי טעמא דאין מקדשין
 לפי שנראה כקונה קנין אסור כמו כן לתת גט בשבת עכ"ל.
 והשתא אמאי לא יתא אסור ג"כ לפירוש הגמרא שלנו שאין
 מקדשין שמה יכתוב וה"ה לתת גט שמה יכתוב הגט אלא
 ש"מ כדפרישית דבגט לא שייך שמה יכתוב שהוא מעשה
 ידי אומן וכופר מהיר הלריך לכתוב הגט ואין כל אדם בקיאים
 בו וליכא למוחש שנותן הגט יכתבו מאחר שאין הנותן רגיל
 לכתוב הגט וה"ה בכתיבת הכתובה ושטר אירוסין בזמן
 הזה ואע"ג דסומכין על דברי הירושלמי ואין מגרשין בשבת
 כמו שכתבו התוספות פרק הזורק והר"ן פרק משילין והביאו
 הטור בא"ע סימן קל"ו היינו משום שמלינו בהדיא בתוס'
 דפרק משילין דקתני בהדיא אין מגרשין וכמו שכתבו התוס'
 פרק הזורק, (ואע"ג דבהר"ן פרק משילין משמע דגט בגט
 הטעם שאסור משום שמה יכתוב, מדברי התוס' לא משמע
 כן, ולדבריהם) אולם שם הוא טעמא מטעם קנין אבל לא
 גבי קידושין דודאי טעמא דגמרא דידן הוא עיקר ואע"ג
 דמתוספות פרק משילין נראה דמעט הירושלמי דוקא נאסר
 ולא גרסינן בתוס' אין מגרשין לא ק"ל הכי דודאי התוספות
 היתה נעלמת מפי דברי התוס' דפרק משילין. ועוד דאף אם
 נשום קידושין לגירושין לגמרי מ"מ הרי כבר נתבאר דאף
 בגירושין במקום הדחק שרי כמו שכתבתי פרק הזורק וכתבו
 התוס' דבשכיב מדע הקילו דלא הפול קמי יצם כ"ש דיש
 להקל במקום מזה שמקיים פריה ורביה והוא שעת הדחק.
 מכל הנ"ל נתבאר שמותר לקדש בשבת במקום הדחק ובמקום
 שיש לחוש לכבוד שלא יבוא הדבר לידי כסופא ואפשר לבא

למה קרי ליה רשות כדפריך ואע"ג דהתוס' מתרני שם
 שהוא דנסדרין והסיא דפ"ק דיומא חליבא דרש"י ור"ת
 מ"מ יותר פשוט להסיר דנין בשבת במקום מזה ממה
 שמקדשין במקום מזה וכמו שעלה על דעת התוס' בתחלת
 קושיותם וזהו הכרח רש"י לפרש הקושיא גבי אין מקדשין
 ולא גבי אין דנין. ומכל קושיות הנ"ל הים נראה לפרש דעת
 רש"י כדעת ר"ת וכן נראה קלת דעת הסמ"ג שכתב שם
 הסיא דאין מקדשין וכתב ובפרק משילין מוקי לה בשאין לו
 אשה ובנים ואי הוי דעתו דרש"י ור"ת פליגי בפירוש הגמרא לא
 ה"ל לכתוב סתמא ובפרק משילין מוקי לה כו'. אמנם מאחר
 שהראשונים ז"ל דיינו התוס' והמרדכי כתבו בשם רש"י
 לאסור בכל ענין ולא השגיחו לקושיות אלו שהקשיתי על
 דברי רש"י לדעתי אמשך ג"כ אחריהם להאמין שדעת רש"י
 לאסור בכל ענינים. וכן נראה דעת הפוסקים הרי"ף ורמב"ם
 והרא"ש והטור סי' של"ט שכתבו כולם ז"ל שמה אין מקדשין
 ולא חילקו בדבריהם הנה לא ימלט שהפוסקים שכתבו
 דבריהם פירשו הגמרא שלנו כדרך רש"י ז"ל כפי הבנת
 הראשונים ז"ל דבריו או שסמכו על הירושלמי דמשמע
 שאסור בכל ענין כמו שיכתבתי. אך אינו נראה דסמכו על
 הירושלמי נגד גמרא שלנו כמו שיכתבתי ובודאי פירשו כדרך
 רש"י ז"ל. מ"מ כל כי הני מילי מעלייתא לימרו משמאי
 להסיר הענין בכס"ג שהיה בעת הדחק והיתה הבחולה
 מתביישת אם תמתין עם החופה אחר עבילתה עד לאחר
 השבת גם כי אינו מדרך המקומות לילך בסיממא עד אחר
 השבת ולעשות הנישואין ביום ראשון כדרך האזרחים שטושין
 נישואיהם ביום חנם וכדאי הוא ר"ת לסמוך עליו בשעת
 הדחק כ"ש שהסוגיא דשמעתא מוכח כדבריו (וכן פסק
 בהג"ה אשר"י סוף פרק אחד דיני ממונות בשם ח"ו) וכן
 כתב ר"ת בתשובתו והביאה הסמ"ג כי בדוחק גדול התירו
 לקדש בשבת ולא היה מורה כן הלכה למעשה עכ"ל. משמע
 מיסוד דדוחק גדול יש להסיר ואין לך דוחק גדול מזה שהיתה
 יתומה גדולה מתביישת והיה לה לקלון כל ימיה כמעט
 לשנותה מכל הבחולות וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה
 דלא תסור מכל הדברים אשר יורוך בדבר הזה שאינו אלא
 איסור דרבנן גזירה שמה יכתוב כמו שכתבתי בגמרא שלנו
 או משום דהוי כקונה קנין בשבת כדמפרש בירושלמי וכמו
 שיכתבתי לעתיד מלבד דהוי לן למוחש בכחן שלא יחבטלו
 השידוכין לגמרי ויחבטל הזיווג מכח הקטנות והמריבות
 שביניהם עד שרלו להסיר הסיממא שעל ראש הכלה מכח
 גילוח הקטנות וגדול השלום בין איש לאשתו ואפילו
 אינה אלא משודכת אליו יש להקל מכח זה דהוי קלת
 אנדא ביה כמו שכתב רבינו הם והרא"ש בתשובותיהם
 לענין אבלה המשודכת אליו שמותר לכנסה אחר ז' שלה
 מכח פריה ורביה דידיה וכן לנו מקילין נגד דברי רבותינו
 ז"ל בזמן הזה להסיא הקטנות אע"פ שאמרו ז"ל אסור לאדם
 שיקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני
 רולה וכתבו התוס' והפוסקים האחרונים דבזמן הזה שאנו
 מתי מעט אנו מקילין וכו' וה"ה בדון זה. כל זה שמתי נגד
 ענין לסמוך על דברי רבינו תם (ושאר פוסקים המתירים)
 בשבת הדחק. ועוד אני אומר דיש לחלק ולומר דבזמן הזה
 לכ"ע שרי דהא תנן אלו הן משום שבות אין מטפחין ולא
 מרקדין וכו' וכתבו התוספות ריש פרק המביא פירש"י שמה
 יתקן כלי שיר וניהו לדין שרי דדוקא בימייהם שהיו
 בקיאים לעשות כלי שיר שייך למגזר אבל לדין אין לנו
 בקיאים לעשות כלי שיר ולא שייך למגזר עכ"ל. וכבר
 פשוט יותר הטעם והרקוד בשבת בכל מקום ואף מלווים
 לכותים לנגן בכלי שיר והכל הוא מטעם דברי התוס' דלא
 שייך גזירה זו בזמן הזה. וה"ה בענין אין מקדשין דאמרינן
 בגמרא הטעם שמה יכתוב וידוע המנהג פשוט בישראל
 שאין החזן כותב בעלמו הכתובה או שטר אירוסין והוא

לידי

שאלות ותשובות הרמ"א קבה

אשה ואמרין דנעש יחושע שלא הוי ליה צן דביטל ישראל מפריה ורביה ולא נעש על שביטל קרבן התמיד . ועוד אני אומר דאפשר דלא הוי מהני הכניסה גבי כ"ג בלא ביאה וביו"כ אסור תשמיש המטה ולא מקרי וכפר בעדו ובעד ביתו עד דכניס לה לגמרי וחדע דהא אין שבות במקדש וכדאמרין בהדיא בירושלמי על דבר זה וס"ל דמקדשין ביו"כ משום דאין שבות במקדש וא"כ מאי שנא הכניסה וכן התירו כמה שבותים דרבנן במקדש כדאיתא סוף עירובין ומטילים עששית של ברזל לתוך המקום ביום הכפורים וסוף יותר קרוב לאיסור דאורייתא מהכניסה לחופה אלא ש"מ דס"ל לגמרא דידן דלא מקרי ביתו רק לאחר הכניסה לגמרי עם התשמיש וזהו לא שייך ביו"כ . ואע"ג דלפי הירושלמי אינו כן דהא ס"ל דמקדשין ביו"כ הא בלאו הכי פליג אגמרא דידן בדברים אלו כדאיתא התם וכתבו כן בהדיא בתוס' פ"ק דיומא ועוד י"ל דטריחא מילתא לכנוס אשה ביו"כ שלא יסיח דעתו מעבודה (וישנה עלמו בענין כניסת אשה ביום"כ) שהרי היו מקדימין עבודה יו"כ לעבודה שאר ימים משום חולשא דכ"ג כדאיתא בסדר יומא כ"ט להסית דעתו בכניסת אשה ולכן אין ראיה סמ"ג מוכרחת , ומה לי להאריך פוק חזי מה עמא דבר בכל מקום ובפרט בעירונו אשר יש בה קיבוץ עם ת"ל ולפעמים עושים ה' או ו' חופות ביום אחד וימשכים עד הלילה ואין פולה פה ומאפאף ומה לי בחילת הלילה או שעה או ב' בלילה דאין לחלק בין קבלו שבת בענין ברכו או לא דאין תלוי בקבלתם להקל דשבת מעלמו קבעה משחשיכה כדאיתא פרק ערבי פסחים לענין קדוש ומעשר , אלא האמת שלורך השעה מביא להקל בדברים אלו שאינן אלא איסור דרבנן ובמקום הדחק לא גזרו . ובהא נחיתנא ובהא סליקנא דזמני יש להחמיר להיות זריזין קודם השבת שלא יבוא לידי כך , אבל אם כבר נעשה מה שאפשר לעשות ונטרפה השעה עד שחשיכה ויש לחוש לפירוד הזיוג או לבזוש הבתולה וכיוצא בזה הסומך להקל לא הפסיד ויתענג לשלום בעונג שבת אח"כ ויכולה המלוא לכפר עליו אם כוונתו לש"ש ושלוש . נאום משה בן לא"ה מורי ה"ר ישראל זל"ס :

קבו שלום זה חדש ימים כתבתי לאדוני : ע"ד חלוק לשונות שבגב רובו לשון ארמית וקלחו לשון הקדש וסיה דעתי בזה כי הארמית לא יחשב לשון אחר כי הוא לשון הקדש משבש ע"ד בעל סכור"י . וכתבתי עוד שגם הארמי משתמש בהרבה מקומות בלשון הקדש והבאתי דמות ראיה מלשון נתינה המתורגם בארמי ישיבה ועם כל זה כשהוא בלשון עתיד תרגומו בלשון הקדש כאשר יראה אדם בפסוק ויתן לך האלהים ובפסוק תתנו ערי כלוים הרי לפנינו שאפילו במקום שיש לארמי לשון מיוחד מ"מ משתמש בלשון הקדש וישב זה בשאלה שלנו לא נפלת היא ולא רחוקה : ע"ד האתרוגים המורכבים בלימוגי זיל קרי בי רב הוא בארצנו שלא ללאת בו אפילו ע"י הדחק ומפי הגאון ה"ה ז"ל שמעתי כי פעם אחת קרא מקרא בפדוואה שלא היה לכל הקהל כ"ה אחרוג אחד ויהי כאשר שלחו אותו מקהל האשכנזים לקהל הלועזים פגעו השטודנט"ו באיש המביא אותו וגזלוהו ממנו ופדלוהו מהם בדמים יקרים ולא ראו ללאת במורכבים אשר רבו כמו רבו בכל בתי השרים והמורכבים הגדלים במדינות אלו נכרים וידועים אלינו אבל ממחוז פולין באים האתרוגים אשר אנחנו מסופקים בהם ושנה זו רוב האתרוגים שלנו היו ממחוז הכוא . ואני כותב למכ"ת ג' סימנים אשר תוכל להכיר בהם המורכבים הגדלים בארצנו כי מפולניא לא יוכלו לבא אליכם כי רב מכס הדרך : הסימן הא' הוא כי המורכבים הם חלקים ולא אתרוגים בליעות קטנות בכל גופם וגובה להם : סב' כי המורכבים העוקץ בולט ועוקץ האתרוג שוקע :

לידי ביטול הזיווג ולסמוך על ר"ת המיקל בדבר וכאשר נחבאר. אמנם רבים קמים עלי וסליקו רעיוני עלי באולי יש לחלק בין קידושין לכניסה לחופה דאפשר שהוא לכ"ע אסור דהא קונה אותה לכמה דברים שהאשה נקנית להם והוי כקונה קנין בשבת שהוא אסור לכתחילה לכ"ע . וכן נמלא בדברי הגאון המחבר הגדול ספר ב"י בטור או"ח סי' של"ט סג"ל דכתב דאסור לכנסה אף לדברי ר"ת וכתב דכן משמע מדברי הגהות מיימוני והכלבו וסר"ן פרק משילין . והנה אע"פ שאין הכרח בדברי הגאון סג"ל דמשמע מדברי הפוסקים סג"ל שר"ת ס"ל הכי אלא שהסמ"ג הוסיף דבר זה מדעתו כמבואר בדברי הסמ"ג גם יש לדחות בקל דברי סר"ן כי לא ירד לדבר מזה כלל רק כתב והעתיק לשון התוס' ולא משמע מדבריו כלום מדבר זה כמבואר למשכיל בדבריו מ"מ נכון להסיר מעלי תלוות הגאון שהיה לחוש לדבריו להחמיר גם כי הסמ"ג כתב כן בפירושו . ואומר דהא כי באמת קולא זו חומרא היא כאשר נבאר שהיה לחוש לכמה קלקולים אם היו מעכבים הנישואין , שנית כי מן התוספות והסמ"ג נראה בהדיא שאין מחולקין כלל בין קדושין לכניסה לחופה , וז"ל הסמ"ג והכייה דאין מקדשין מוקי לה פרק משילין כשיש לו אשה ובנים משמע אם אין לו שרי וקלת משמע בירושלמי דיומא פ"ק דבכל ענין אסור לקדש דמפרש עמא דאין מקדשין משום דנמלא כקונה קנין בשבת וסדר מסיק א"ר מנא דהא אמרה סלין דכונסין ארמלין לריך לכנסן מצעי שלא יהא כקונה קנין בשבת , ומיהו שהוא נמי איכא לאוקמא כשיש לו אשה ובנים עכ"ל . ובסגנון זה כתבו התוספות ומדמוקי לה כשיש לו אשה ובנים ה"ה איסור הכניסה שלומד משם שאמר דהא אמרה סלין דכונסין כו' נמי אינו אלא כשיש לו אשה ובנים דדיו לבא מן הדין להיות כדון א"כ ש"מ שאינו אסור הכניסה ג"כ אלא כשיש לו אשה ובנים , ואדרבה אני יליף ק"ו דמה מועילין הקידושין לענין פריה ורביה בלא כניסה לחופה ואם הם מותרים משום פריה ורביה כל שגן הכניסה לחופה עלמה דמהשתא חלה קיום המלוא משא"כ בקידושין בלא כניסה . ועוד דכבר כתבתי לפני רוב הפוסקים עמם דגמרא דידן עיקר ולכן לא הביאו בדבריהם הירושלמי שמפרש עמם משום קנין ובאסור לכנוס ארמלין משום דס"ל דטעם שמה יכתוב עיקר וזהו לא שייך גבי כניסה לחופה במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין כתובה לארוסה ואין איסור בדבר אלא הקידושין וכבר נבאר שהקידושין מותרים ה"ה הכניסה לחופה . ואף אם נאמר דהגהות מיימוני והכלבו אסרו כניסה לחופה מטעם הירושלמי מאחר שלא נראה כן מדברי הפוסקים המפורסמים אין להחמיר במקום שיש להקל כ"ש שגם בדבריהם אין הכרח כ"כ למעיין בדבריהם . ועוד דמתוספתא דפרק משילין מוכח בהדיא דאין מחלקין בין כניסה לחופה לקידושין דאל"כ לא הוי מקשו מידי מההיא דכ"ג דמתקנין לו אשה מערב יו"כ דהתם כניסה לחופה הוי כמ"ס הסמ"ג בעלמו וע"ש , ואף כי איני כדאי לחלוק על דברי הסמ"ג מ"מ מאחר שמלאתי און לי מדברי הפוסקים דלא ס"ל דבריו . אומר שיש לדחות ראיותיו כי זהו לשון הסמ"ג סוף ה' י"ע ואין מקדשין מוקי לה בתלמוד שלנו כשיש לו אשה ובנים ומשמע דאם אין לו מותר לקדש . ומיהו נראה דאפילו אין לו בנים אסור לכנוס מההיא דפ"ק דיומא דמאריך לכ"ג לכנוס ערב יום כפור ולגרשה על תנאי וכמה דוחקים דחקו התם ואם איתא היה יכול לומר מיד שתמות אשתו הראשונה יכנוס השנייה אלא ש"מ אסור לכנוס אפילו אין לו בנים דאם איתא דשרי בשביל פריה ורביה כ"ש הכא שיש לנו להסיר מבוס לורך כפרה לכל ישראל עכ"ל . והנה אני אומר דיש לק"ו זה פרכא דאפשר דשאני מלות פריה ורביה שהיא מלוא גדולה שאין מוכרים ס"ת לשום מלוא בעולם כי אם ללמוד תורה ולישא

לשון הקודש לא ונחלחל. יבואו נא דבריך אדוני אלי ויאיר עיני בכוונתו כי לא הבנתי דבריו אלה. גם צמח שדחה אדוני רחמים שלי ממלת יתן השם בתרגום ככל לשון הקדש ואמר אדוני כי אין זה רחמים כי גם צמח לשונות לפעמים מלות מלשון הקדש, רוחני כמורא לא הבנתי רחמים מהמלה אחת בתרגום ששם ללשון הקדש אלא כה היו דברי כי מלת ויתן יש לה תרגום מיוחד בלשון ארמי שתרגמו ויהי ואפ"ס כשכח בלשון עתיד תמיד התרגום ולשון הקודש שוין כו' וא"כ כבר הוכר ספק אדוני מעל תירוטי זה. ויהי מה לא באתי לקפח את אדוני ולהשיב על דבריו חלילה אבל מה אעשה כי מידי דברי עם אדוני שעשועים המה לי וידעתי כי שערי התירוטים לא ננעלו לפני אדוני וכל רז לא חסם ליה. נאום שארך שמואל יהודה בן מוהר"ם פרוו"א וצלה"ה:

קבח לדיון ליה כבר בתים שלום הוא אהובי שארי

בגאון מהר"ר יהודה ש"ן וכל דיליה שלום. הגיעני כתיבת מעלתו ע"י הרן הבא אהמול כי יעבור ויהי לעת ערב ולחת הכוכבים הביאו אלי כמר שלמה משרת ליב סיני אשר הוא האמלעי ביניו בהגעת הכתבים ואני כותב ולא אוכל לדעת אם אוכל לשלחו ע"י הרן הסמוך באשר כי אין סולמים כסדרן ביום מיוחד להם רק כאשר יבא האחד ולא השני ולא יכלתי להשיב עד כי בא אלי כתיבת מעלתו ומיד בעלות השחר ילא הרן השני ומ"מ לא עכבתי עלמי ופניתי מכל עסקי להשיב למעלתו: על אשר תמה עלי ושדח נרגא על תירוטי בענין הגט שכתבתי ליישב המנהג שאנו כותבין קלת לשונות בלשון הקדש כגון הרי את מותרת לכל אדם וכדומה לזה שהוא מטעם שאינו עיקר הגט כמו שבא בכתיב הראשון וכתיב מעלתו שהוא משנה שלימה שהוא גופו של גט כו'. ואינו רואה שום קושיא ודוחק בזה כי אף שהוא גופו של גט אין הלשון בעלמא מפכז וכן כתבו התוס' והמרדכי בהדיא פרק כל הגט וז"ל והנהיג ר"ת לכתוב לשון זה בגט אבל בטופסי גיטין לא היה כתוב ומ"מ אין להוסיף לעז על גיטין הראשונים שהרי מאריכים לכתוב כמה לשונות בגט דחשוב כמו הרי את מותרת לכל אדם עכ"ל, וכן הוא בסמ"ג הרי שהענין מעכב ולא הלשון בעלמא וכבר נכתב הענין בלשון ארמית להחמיר לכל גבר דתלביין ואנש לא ימחה כו'. ועל כרחינו אנו לריכים לומר דמה שאמרו במשנה גופו של גט הרי את מותרת כו' לא בא לאפוקי דדוקא לשון זה אנו לריכים רק הענין, ובא לאפוקי מדר' יהודה דקאמר ודן די להוי ליכי מנאי כו' דפליגי רבין עליה כדמוכח בגמרא וא"כ אף הרמב"ם שכתב בפ"א גופו של גט הרי את מותרת כו' לא בא אלא לאפוקי מדר' יהודה דלא בעינן ודן וכמ"ס הר"ן פרק המגרש על דברי הרמב"ם וכתב אע"ג דבסדר הגט של הרמב"ם כתב ודן די להוי כו' היינו לכתחלה אבל לא בדיעבד, וכזה אני אומר על ענין הרי את מותרת לכל אדם דאינו מעכב כלל מאחר שכבר נכתב עניינו אלא שלשופרא דמלתא הנהיגו ר"ת לכתוב כמו שמוזכר בתוס' סנ"ל וא"כ מ"ש מעלתו שהוא משנה שלימה שהוא גופו של גט לא ידעתי משנה זו, כי אין כוונת המשנה לכתוב אף לריכין למכתב הלשון זה בעלמא או לא מאחר שכבר נכתב עניינו ואע"ג דנימוקי יוסף כתב פרק האשה שהלך דהנסיג ר"י לכותבו וכתב שם ע"ש לדבריו כל זה אינו אלא לכתחלה אבל אינו מעכב שיכח העיקר התורף, שידוע כי ר"י הוא בעל התוס' וכבר נהבאר מדבריהם באין מעכב א"כ על כרחינו לריכים לומר דדוקא לכתחלה קאמר. וכן נראה מדברי הטור סי' קכ"ו שכתב ולריך לכתוב ודן וכו' ולא הזכיר הרי את מותרת וכו'. כוף דבר אינו רואה כלל בכל דברי הפוסקים שיעכב הרי את מותרת מאחר שכבר נכתב עניינו וכל דבריהם אינו אלא אם לריכים לכתבו לכתחילה אבל לא לעכב. אך זה לבד מלאתי הרמב"ן שהחמיר כמ"ס המ"מ בשם

סג' הוא כי תוך כמורכב דהיינו המין רחב והמאהל שלו רב וסקליפט התיכונה קלרה ובחברוג הוא להפך כי הקליפה רחבה והסוף קצר והיא כמעט יבש וסימנים אלו מובסקים אללנו. רע עלי המעשה אשר כתב לי אדוני בשם שחרנו הגאון מהר"ם י"ץ ששלח לנו בשיר היחוד וגזר במקומו שלא לאמרו על סמך מה שמלא כתוב בספר אחד ישן נושן נקרא כתב תמים כי האומר חרוז סובב את הכל ואתה בכל כו' הרי זה מהרף ומגדף ח"ו. ראיתי מעשה ומכרתי דברי הרמב"ם במורה הנבוכים כי זה דרכם של רוב בני אדם כשהם מוזהרים דבר מה בספר ישן כפי רוב יבשו תגדל בו האמנתם אך לא חשבתי כזאת על חכם כמוהו ואני בעיני לא מקובל ולא בן מקובל אנכי אבל יש לי פירוש על שיר היחוד ע"ד הקבלה לא פירוש כולל רק ראשי פרקים בו יודע חכמת המחבר והשיר הזה קדש קדשים אלא כל בני עמנו. ומ"ש מכ"ח כי בתרוז זה נמשך לדעת הרמב"ם וא"ע ושאר החכמים לא הבנתי דעת אדוני באלה ודעתי בו אחד משתים או שהיתה כוונת המחבר סובב את הכל ע"ד שארז"ל הוא מקומו של עולם ואתה בכל כי כבודו מלא עולם ואין זה מה שיחייב גשמיות בחק הנבדל כאשר כתב הרמב"ם. ואפשר שלזה כוונת מעכ"ת או היתה כוונת המחבר ע"ד הקבלה וקרא לעלות העלות ית' וית' סובב את כל ומלא את כל רמז למדה קראוה כל ועליה ארז"ל במדרש בת היתה להברהם אבינו וכו' וזה ידוע אפילו למתחילים בחכמה זו א"כ על מה יתאונן אדם חי על המחבר הזה קדוש יאמר לו כ"א חסרון השגתו בדבריו הנעימים. ושלום ממני שארך, שמואל יהודה קצנאילינבונן:

קבו לשארי דבק כחה לי אהובי בגאון כמחור"ר

משם י"ץ שלום. להיות הימים ימים דמפגרי צהן רבין אמרתי הואיל והפנה השנה לכתוב לאדוני על אשר כתב אלי ליישב ספקו בדבר הגטין שלנו הכתובים רובם בלשון ארמי וקלחם בלשון הקדש והוא לאחורם נגד דעת הרמב"ם שכתב מקלתו בלשון אחד ומקלתו בלשון אחר פסול. ותירץ אדוני בזה כי לא דבר הרמב"ם אלא בדברים הלריכים בתורף הגט אבל לא בדברים שאף אם לא כתבנו לא עיכב כגון הרי את מותרת לכל אדם: אחי הגדול תירוץ זה דחוק הוא מאוד דמשנה שלימה ידענו גופו של גט הרי את מותרת וכו' ואע"ג דר' יהודה פליג ואמר ודן די להוי ליכי וכו' ורבים מן האחרונים פסקו כר' יהודה אלא הרמב"ן מן המחמירים וכתב שקרוב הוא לומר שאם נשאת תלא הואיל ולא כתב הרי את מותרת לכל אדם הואיל והוא גופו של גט ואף אם אמרו לסבול דוחק זה לא הרווחנו בזה כלום דמה נאמר בזמן דכותב בשני ובשלישי ולא בתניין בגליתתי וכאלה. עוד תירץ אדוני דאפשר דלא פסל כרב אלא במחלה על מחלה גם בזה ראיתי תיובת דדבר דא"כ לריך למנות המלות ולא יפסול אלא בהיותם מחלה על מחלה וזהו ספק משמעות לשון מקלתו בלשון אחד וכו' והטור אשר ממנו מולא דין הרב תוכיח הספק זה הדעת ולא אחריך באלה כי ראיתי כי לא נתקרה דעת אדוני באלה. ואבא אל התירוץ סג' שאמרתי אני בזה כי לשון ארמי יחשב לשון הקודש גם הוא אלא שהוא לשון משוכם וזעורני מדברי אלה הם דברי הכוזרי אלא שאמרו על כוונה אחרת ואדוני נתקשה קלת ביישוב זה לאשר ראה בפוסקים שכתבו לענין ב' מקרא ואחד תרגום בלשון ארמי הוא דוקא להיותו ניתן בסיני ולא תלה הדבר שהוא לשון הקדש משוכם ואני שמעתי את דברי מכת"ר אלה ולא אבין כי דברים אלו נאמרו כפי אשר אני זוכר לאפוקי מאותם שאומרים שהקורא בפירע"י ילא ידי תרגום ועל זה אמרו התרגום עדיף לפי שפי' התרגום ניתן בסיני ואין יתלה הדבר במה שהתרגום הוא לשון הקודש משוכם וכי מפני זה יש לו מעלותה על פירע"י שהוא

שאלות ותשובות הרמ"א קבת קבט

והר"ן פרק המגרש והף זה לא החליט הענין רק כתב וקרוצ
אני לומר שאם נשאל תלמידי וכו'. ומע"ה מכל לומר שגיטין
שלנו לכ"ע כשרים מטעם שכתבתי שאינו גופו של גט שהרי
מבואר בגמ' לדעת מכל הפוסקים זולתי הרמב"ן שאינו
מעכב והף לכתחילה יש נהגו שלא לכתבו והרמב"ן שהחמיר
ויפטר דמ"ל כהראב"ד דחולק על הרמב"ם הפוסל מקלחו
בלשון זה ומקלחו בלשון אחר אבל הרמב"ם דפוסל ס"ל דה"ן
לשון הרי את מותרת מעכב. ואל יעמיד נגדי דברי הגאון
הקרא"ו שכחב כ"י קכ"ו צטור דדעת הרמב"ם והרא"ם
דבעינן הרי את מותרת דה"ן דבריו מוכרחים כלל וכאשר
כתבתי כי הרמב"ם לא כתב בש"א רק לשון המשנה כלורתה
ור"ל ג"כ ענין הרי את מותרת ולאפוקי מדרבי יהודה
דבעינן ודן וכן הרא"ם לא כתב רק המשנה כלורתה ומה
שכתבוסו במופס הגט אינו אלא לכתחילה יש לכתבו וכדברי
ר"ת וגם כי מן הטופסים אינו ראיה כ"כ שהרי בא לנוסח
הרי"ף בטעום כמ"ש הקרא"ו בעלמו בשם הרשב"א והעיטור
ואדרבא מדברי הר"ן פרק המגרש מוכח דבנוסח הרמב"ם
לא היה כתוב הרי את מותרת וכן נראה מדברי המ"מ
דח"כ ה"ה כותב דכן הוא דעת רבינו וה"ה מסתייע מדברי
הרמב"ם כמו שהוא דרכו בכל מקום גם דברי הטור מוכיחים
לספך מדבריו ובחמת שאינו משגיח בדברי ר"י זכיואל בזה
במקום שפני ההלכה אינן נראים כדבריו. ובחמת שלדעתו זה
התירוק הוא היותר חמיתי ע"פ הדין מכל מה שכתבו בזה
מאחר שאינו מעכב דיעבד אינו מעיקר הגט שאמרו בו
שאם מקלחו בלשון אחר שהוא פסול ואל ידקדק מעלתו עלי
שכתבתי כבר כי כותבים לשון הרי את מותרת לשופרא
דמילתא אע"פ שריכין לכותבו לכתחילה מכל מקום נאחר
שאינו מעכב וכתב עניינו כבר בגט שופרא בעלמא מקרי,
וכן כתב הקרא"ו לשון זה בעלמו על דברי ר"ת שהלריכו
לכתוב לכתחילה והוא הנקוד שהמליא עניינו בתחילה לכתבו
יעיין מעכ"ת צ"י קכ"ו וכדבריו. עוד הפס מעלתו עלי
וז"ל והף את כבול דוחק זה לא הרווחנו דבר דנה נאמר
בזמן דכותבין צ"י בשלישי ולא כותבין צ"י וכו' ואני תמה
על מעלתו בזה שיחשוב כי הזמן מעיקר הגט יחשב כי ה"ף
שחז"ל תקנו זמן בגיטין ואמרו גט שאין בו זמן פסול מ"נ
לא על פני הגט יחשב מאחר דאינו מן התורה ומלשונם
מוכח כן שאמרו תקנו זמן בגיטין מכלל דגט זמן צ' דברים
הם והף כי בלשון בני אדם הכל נקרא גט וגם הטופס
מכללו מ"מ הרמב"ם שפוסל קלחו בלשון זה וקלחו בלשון
אחר ע"פ התוס' אפשר דאינו ר"ל אלא הדברים שהם גופו
של גט ועיקר החורף וכמו שכתבתי בראשונה ליישב המנהג:
עוד כתב מעכ"ת על תירולי השני דלא פסק הרב רק במחלה
על מחלה וכו' וכתב מעלתו דח"כ אנו לריכים למנות המלות
והוא בדיפוך לשון מקלחו בלשון אחד ומקלחו בלשון שני וכו'.
הנה מעלתו מדקדק בלשוני אבל לא בענייני וזה כי כתבתי
אבל כשרובו בלשון אחד ומקלחו בלשון שני אין זה קרוי קלחו
וכו' כמו שכתבתי בראשונה וכוונתי היתה לומר כי בגיטין
שלנו שרובו בלשון ארמי הרי הוא ככולו אף כי מקלח מלות
שבו הם בלשון הקודש כל זמן שאינו נחלק לשנים צ"י לשונות
עד שיהא מחלה על מחלה וכל רוב שאינו ניכר כמחלה על
מחלה הוא בעינין זה אף שלא באו המלות במשקל וצמנין
מאחר שאינם ענין לא נכתב בלשון אחד והשני בלשון אחר
כל קבוע כמחלה על מחלה הוא אבל לא יפסול משום איזה
מלות שבו בלשון אחר כי אין זה נקרא קלחו בלשון אחר
לדעתי ודקדוק לשון הרמב"ם משמע כן שכתב אבל אם
היה מקלח הגט כתוב בלשון אחד ומקלחו בלשון אחר
פסול עכ"ל. לא אמר היה מקלח הגט כתוב בלשון אחד
והנשאר בלשון אחר או שיאמר וכתבתי בלשון אחר אלא
דקדק ומקלחו בלשון אחר להורות מה שכתבתי דעיניו
לכשונות בין שני הלשונות אע"פ שאינו עין בעין מכל מקום

צ"יין דבר ניכר ושלא יתבטל לשון אחד באחר וכן לשון
החוספות שהצ"ח המגיד נראה ג"כ מדקדק בגט חמשה
לשונות וכן בעדים ש"מ דדוקא קאמר וכל זה אינו רחוק
ליישב מנהג. אך חנוס נבוא אל הטעם השלישי שהסכמנו
עליו אך מטעמים שונים כי מעלתך כתב שלשון ארמי הוא
לשון הקודש משובש על כן לא נקרא לשון אחר ואני כתבתי
שנקרא לשון קדש מאחר ששניהם קרובים בלשון ושניהם
ניתנו צ"יני ונראה למה דומה. כתבתי בראשונה שכתב על
דברי מעלתו מדברי הפוסקים שכתבו לענין שנים מקרא ואחד
תרגום שארמי הוא דוקא לסיותו ניתן צ"יני ולא תלחו הדבר
שהוא לשון הקודש משובש וכו' וכתב מעלתו על זה אני
שמעתי ולא חזין כי דברים אלו נאמרו לאפוקי מאותן
האומרים שיואלים צ"יני, ועל זה אמרו דתרגם עדיף
לפי שהתרגום ניתן צ"יני ואיך יתלה הדבר במה שהתרגום
הוא לשון הקודש משובש וכי מפני זה יש לו מעלותא על
פירש"י שהוא לשון לא ומלוחלח יבא נא דברך אלי ויחיד עיני
בכוונתו כי לא הכנתי דבריו אלא עכ"ל. מעלתו מתמרמר
בדברי והנה כה דברי יהיו כאש המזכיר וצ"י צ"יני בשחקים
וז"ל הרא"ם פ"ק דברכות י"ג דה"ה לכל הלועזות לעז שלהט
הוי כמו התרגום כי התרגום הוא צ"יני עם הארץ שאינם
יודעים לשון הקודש וא"כ ה"ה לעז למכירין בו ולא נהירא
לפי שהתרגום מפרש כמה דברים וכו' ונראה שהקורא צ"י
התורה וכו', וכן כתבו שם התוס' וז"ל הגה"ה מיימוני פי"ג
דחפלה ובסמ"ג כתב שכן לפני דבוחיו הלוטם הפירוש טוב
יותר מן התרגום ומנהג כפי וסודו לו וכן יש שרואים לומר
שהלועז טוב ואין נראה לר"י ולרב עמרם שכתבו שהתרגום
זכה מפני שניתן צ"יני כדאמרינן במגילה עכ"ל ולו ישמענו
אדוני אם דברים אלו אינם מעידים על דברי שכתבו לדחות
לשון לייזיזם ולא לשון הקודש מכה שניתן התרגום צ"יני או
מכה דייפרש כמה דברים ולא דחו הענין נכח שהוא לשון
הקודש משובש ואדרבה אני נאקשה על דברי הגה"ה מיימוני
הנזכרת שכתבה לדחות לשון הלועזים מכה שהתרגום ניתן
צ"יני ומכשרה פירש"י ש"מ דרש"י שהוא בלשון הקודש
פדיעא דכשר דניתן צ"יני בלשון הקודש. אך רמב"ם התרגום
לשון אחר הוא על כן הולכו להוכיח שגם הוא ניתן צ"יני
ממכתת מגילה. ועוד איך נחשוב על לשון הניתן צ"יני
שהוא לשון קודש משובש ואם הכוונתי דחה מתנגדו בקש
משום זה לא נאמר שהתורה שלנו לא תהא כשיח שלו ואני
אומר לו יחי כדבר מעלתו שעלה על דעתו שהפוסקים סוברים
ע"פ שניתן צ"יני לדחות פירש"י שכתב דהולכו לדחות
מ"ה שהתרגום ניתן צ"יני כי מ"מ גם לשון ר"י שהוא לשון
ר"י לא ומלוחלח כדברי מעלתו ניתן צ"יני אלא שהחמת
הדבר כי פירש"י אינה דוקא בלשון הקודש י"י חו"י רש"י
תקנו בלשון אחר רק שכתבתי צ"יני בלשון הקודש כדי
להבינו בכל מקום אבל התרגום ניתן באותו לשון דוקא וא"כ
כבר נתבטלו תרעומת מעלתו עלי בזה ובכיוולא בזה. ולא
ידעתי למה גזלית מעלתו דבריו כל כך עד שכתב לבסוף
וז"ל וידעתי כי שיערי התירולים לא נעלו ואיך יעלו בדברי
הגלויות אך דמעלתו כתב לפוס ריטעא ולא דקדק בזה
בדברי הפוסקים הנ"ל. ועל מה שהחזיק דעתו ליישב מה
שהקשיתי לו על דחייתו כי נמלא מלת ויתן שהוא משמש
בלשון תרגום כמו בלשון הקודש בלשון עתיד מי יתן ויחזור
ויתן דברים כאלו שהיו רבים אך לא נוכל ללמוד מלשון יחידי
על לשון כללי כי נמלא כזה לרוב בשאר לשונות לדעתו ולא
הספיק ביה להכשר צ"י לשונות בגט לצדות מנפשו שהוא
לשון אחד אך מאחר ששניהם נתנו צ"יני והם קרובים בלשון
נראה שיש לכס שייכות ביחד ועל זה יש לסמוך. ושלוס.

שארך משה איסרלש בקראקא :
קבט אופן אחד בארץ קבלתי קונטרס מכתו"ר והרחיב
בו אדוני לחרך הספיקות שהרגשתי בתירוליו

על

הגדול בלשון נשאר וכיון שכן הוא הרי שאין מקום לדקדק
בזה. והבא אל הג' כי בדברי הראשונים כתבתי כי לשון
ארמי ולשון הקודש לשון אחד יחשבו ונסתייעתי מדברי החבר
לכור"י שכתב בו לשון תרגום הוא לשון הקודש משום
והקשה אדוני בראשונה על דברים אלו שהפוסקים כתבו
שלא לשון תרגום עדיף לענין ב' מקרא וא' תרגום להיותו ניתן
בסיני ואם כדברי היה להם לתלות הענין מפני שהוא
לשון הקודש משום ואני נפלאתי בשכר מאריך על קושייתו
זו כי דברים אלו אמרו הפוסקים לאפוקי דעת האומרים
שיוצאים בפירוש"י ולזה לא יוכלו לתלות בדבר ששואר לשון
הקודש והלאהו שניתן בסיני. ועתה בדברי אדוני האחרונים
האריך עלי מענין לבוא להוכיח על דעתו מלשון הגה"ה
מיימוני פי"ג דתפלה נגד סברתי. ואני לא זו אמלא מרגוע
לפשי מדבריו אלו והיתה זאת נחמתי כי לא אמרם כי אם
לנסותי וללחתי בפלפול. ולמען יתברר כי כיום דברי אליע
הלצה קטנה כוללת דברי והוא כי למקרא ג' מיני פירושים.
האחד אין כוונתו כ"א לפי המלות וממין זה כל לשון לעז
שנעתיק בהם המקרא ואנכי שודע ועד כי בהעתיק לעז שלנו
ולענין"ו אין בהם כי אם פירוש המלות בלבד כאשר בלשון
אשכנז. וכמין הב' פירוש הענין כפירוש"י רמב"ן רלב"ג
וזולתם מן המפרשים והזרו בני אדם פירושים אלו כפי
הבנתם וסדרותם במקרא ומגמתם היתה על הרוב הבנת
הענין ולא פירוש המלות ולא פירשו כ"א מלות זרות. והמין
הג' הוא התרגום שפרש כל מלה ומלה כאשר יעשו שאר
העתיקות ויפרש ג"כ בייקומות רבים הבנת הענין אך לא
בבאר רחב כרש"י וזולתו מהמפרשים כאמנם המעט
המפורש בו הוא מקובל מפי הגבורה לא כשאר הפירושים
שחברוהו בני אדם מדעתם והמעין ברמב"ן בפרשת ויגש
ופרשת וישמע יתרו ובשאר פרשות יראה כי בפירוש התרגום
דברים נוראים בחכמת הקבלה ועתה בפירוש חלוק זה באו
דעות הפוסקים יש מהם שראו כי אין הפרש לתרגום ושאר
העתיקות כי אין הכוונה אלא המלות וכיון שהלעז יותר מובן
אלינו מתרגום ח"כ כל אחד יולא בלשון לעז שלו. ויש
שראו כי הכוונה היא להבין הענין ולזה יוצאים בתרגום
שפרש כמה דברים משא"כ בלשון לעז. ולפי דעת זה כ"ש
שיוצאים בפירוש"י וזולתו מהמפרשים והוא דעת הרא"ש.
ויש דעה ג' שאין אדם יולא אלא בתרגום והיא דעת ר"י
ורב עמרם לפי שפירוש התרגום ניתן בסיני משא"כ בפירושים
אחרים והדברים מוכיחים קן שהרא"ש שלא דחה הלל לבין
לשון לעז נחן מעליותא לתרגום שפרש כמה דברים משא"כ
בלשון לעז והסמ"ג שאמר שדן לפני רבותיו שהפירוש יותר
מועיל מן התרגום הביא דברי ר"י ור"ע החולקים והולירו
לענין שהתרגום זכה להנחן בסיני ולא היתה הכוונה בלשון
התרגום ניתן בסיני על הלבן לבד כי אין ידחו בזה שאר
המפרשים שנתחברו בלשון הקודש והם שלא להזכיר שפירוש
רש"י לא נעשה בלשון הקודש כאשר כתב אדוני וילעך אדוני
לאמר קן בשאר הפירושים כי על כולם הביא הסמ"ג ולא
נראה לר"י. והכלל כי הלשון אינו מעלה ומוריד ולא היתה
כוונתם צמם שאמרו שהתרגום זכה להנחן בסיני אלא על
פירוש התרגום שיש לו מעליותא על שאר הפירושים צמם
שפירשו מקובל וניתן בסיני משא"כ בשאר הפירושים ואין
לעשות בלשון הג"ה מיימוני שכתב כתב בעל הסמ"ג שדן לפני
רבותיו שהפירוש מורה יותר מן התרגום והודו לו וי"מ ה"ה
לעז ולא נראה לר"י וכן אמר רב עמרם שהשיב רב גערונאי
גאון דוקא תרגום זכה שניתן בסיני כדממעט פ"ק דמגילה
משמע בחילת העין כי לא הובאו דברי ר"י ודברי ר"ע
אלא לדחות לשון לעז אך לעולם אדם יולא בפירוש המפרשים.
וזה מבואר בטוב דכא הסמ"ג הביא דברי ר"י ורב עמרם
בחולקים על מה שדן לפני רבותיו שהפירוש יותר מועיל ולא
הביא דעת י"מ ה"ה לעז והם הכ דברי הג"ה. על כרחך

לומר

על קושייתו ברמב"ם ולא היה דעתו להשיב עליהם שנית
כי זה דרכי להודיע דעתי השמנה היא אם רזה והשומע
ישמע והחלל יחלל וצפרט בין אכסים אחים כמונו היום.
אך לאשר ראיתי דתלו בזה דיני איסור והיתר אמרתי
אם מחשה אני וחמתיי לאלהים ע"כ אפרש כשמלה לפני
מכתו"ר ומתוך ויכוחו יתברר האמת וזה ילא ראשונה.
אדוני כתב לחזק דק סברתו כי מ"ש הרמב"ם פרק ח'
מגירושין גופו של גט הרי את מותרת וכו' לא היתה כוונתו
רק על הענין ולא על לשון זה דוקא וכיון דכבר כתבו בגט
למסך להתנסבא לכל גבר וכו' ח"ל לכתוב הרי את מותרת
לכל אדם והא דכתבו בנוסח גט שלו הוא משום דלכתחילה
כותבין אותו וכתב עוד אדוני כי לכאורה בנוסח הרמב"ם לא
היה כתוב בו הרי את מותרת וכו'. ואני אומר שא"פ
שלדעתי הקלושה מדברי הרמב"ם דוקא ודוקא כאשר הבין
מדבריו הגאון הקרא"ו בא"ע סי' קכ"ו ומ"מ לא הפסק
בזה עם אדוני עם כי קשה עלי להילא דברי הפוסקים
מפשוטן ולומר דנקט לשון המשנה כי פוסקים מפרשים את
דבריהם ולא סותמים אבל מה שעלה על דעת אדוני שלא
היה בנוסח שלו ושנוסח הרמב"ם הוא מוטעה זה אין הדעת
סובלתו להטעות הספרים מסברת הכה"כ מ"ש דקן מוכח
מדברי הר"ן פרק המגרש ומדברי המ"מ דאדרבא מדברי
הר"ן היה נראה להפך שהרי כתב וז"ל ומדברי הרמב"ם פ"א
משלכות גירושין גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם נראה
שהוא פוסק כרבנן לגמרי וא"ע שכתב ודן בטופס בגט אין
הוכחה משם דבעינן ליה לעכו"י עכ"ל הר"ן. ומשמע מדבריו
אבל הרי את וכו' נתן לעכ"כ. אלא שכבר חזרו לפלפול ראשון
לדעת מעכ"ת אין דברים אלו נאמרים אלא על כוונת
הענין אבל מ"מ לא ידעתי מאין כוליא אדוני לאמר שלא
היה כתוב בנוסח הרמב"ם והוא כתב פ"ג דגירושין מפני
תקנת הסופר וכו' עד ומקום הרי את מותרת לכל אדם
ומלבין זה נסתיע בעל התרומות שצריך לכותבו בניטין.
והמ"מ אם לא הוכיחי בספרים כתבו בשם רבינו פ"ד וז"ל
ויש במקלת נוסחי הגאון שלא היה כתוב בהן הרי את
מותרת וכו' אבל רבינו כתבו בנוסח שלו וכן עיקר עכ"ל.
הרי ברור לפנינו כי קן כתוב בנוסח הרב והפטר ליישב
בדוחק לשון מכ"ת כי מ"ש וכן נראה מדברי המ"מ שב על
לפני פניו מה שכתב בראשונה כי אינו מעכ"כ והוכיחו מדלא
נחתיי מדברי הרמב"ן. ולא אאריך עוד באלה ואבא אל
הב' והיא מ"ש אדוני כי לא פהל הרב קלחו בלשון אחד
וקלחו בלשון אחר כ"א מחלה על מחלה או רובא דמיכר
ולזה אין פוסל בניטין שלנו קלח מלות כבאין בלשון הקודש
דכיון דכולו בלשון ארמית מעט המלות שנכתבו בלשון
הקודש לא יזיקו והם צעלים ברוב ודקדק זה מלבין הרב
שכתב היה קלחו בלשון אחד וקלחו בלשון אחר ולא אמר
קלחו בלשון אחד והנבאר בלשון אחר. אהם אחי הגדול עד
מתי יהיה זה לנו למוקם לעשות דברי הפוסקים כדברי ספר
החחום כי אם כדברי אדוני קן הוא מי יודיעני כוונת הרב
אם כוון למחילת דוקא או אפי' אם יחסרון מעט מלות ומי
יגביל לנו את ההר הזה לבלתי נהרסנו לאמר ע"כ תחס הרב.
ודקדוק אדוני מלבין הרמב"ם לא ידענו דלשון קלחו כובל
כל חלק קטן וגדול שם הוא ולא אוכל להתאפק מלהקשות
על מ"ש שאם היה פוסל אפי' מעט ודברים אחרים היה לו
להרב לומר בלשון אחד והנבאר בלשון אחר, דהא כשם שפוסל
לדעתי עד"מ שלש מלות של לה"ק בסוף בגט שנכתבו כלם
בלשון ארמי קן יפסול ממילא כשיהיו ג' מלות אלו בראש בגט
והשאר כולו בלשון ארמי וכיון שכן הוא יאמר נא אדוני
אין הקשה לדברי שהיה לו לומר קלחו בלשון אחד והנבאר
בלשון אחר וכי פסיקא ליה לרב שמעט המלות ההם יהיו
דוקא בסופו אם כיון אדוני לומר כי המעט יקרא בלשון
נשאר או שיהיו דוקא בראשית בגט אם יקרא אדוני לחלק

שאלות ותשובות הרמ"א קב"ש קל

לומר שמה שהביא הסג"ס לדחות דברי בעל סמ"ג ודעת י"מ. ולדחות דעת י"מ לבדם היה מספיק טעם שמפרש כמה דברים. וזו אשר העלתה מלודתי בדברים אלו אחרי אשר ראיתי דברי הפוסקים במקומם ודברי הקאר"ו סימן רפ"ה ובתחילה פרס ראיתי דבריהם כוונתי להלכה וקורא אני עלי שישו עלי בני מעי אם ספיקות שלכם כך וכו' ואתה אדוני לא וסמך בשלך סך וכנתי כי ידעתי כי אז תזכירי בדבריך ושלום. שמואל יהודה בן א"א מוהר"ם פדו"א ז"ל קצנאילבוגין :

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. ראיתי חללים עולה מן הארץ :

קל לא אבוא בארובה שלא יהיו דברי דומים למרוצות בעיני מעלתך אך אמנם אחת דברתי ולא אשנה ועדיין במקומו אני עומד לומר שהרי את מותרת וכו' אינו מעבד בגט לדעת רוב הפוסקים והרמב"ן יחיד הוא בדבר זה לא נמלא לרוע הגט כמוהו וברוב הפוסקים הקדמונים לא היה כחוב. ויראה מעלתך בהגהת מרדכי דגיטין ע"ד שכתב דברי הטיטור וכתב הר"ם שכל הגט בלשון ארמי והרי את בלשון עברית וכו' ולדעתי גם הרמב"ם ז"ל לא ס"ל שמתכב מדלא כתב סמ"מ שדעתו כדעת הרמב"ן וכמו שכתבתי כל זה בראשונה ומה שכתבתי אז כי מדברי הר"ן פרק המגרש מוכח שלא היה כחוב בנוסח הר"ן וכתב מעלתו כי לא ידע מקומו איך הלא דברי הר"ן כתובות (בדף ת"ר:) שהביא נוסח הר"ף וכתב וכו' במוסח הרמב"ם ואף רש"י ז"ל לא כתבו וכו' ואף שידעתי כי יש לדחות הדברים הסס ושאלפשר שטעות נפל בספרים שהרי לאו רישא סיפא מ"מ לפי פשט דברי הר"ן נראה שלא היה כחוב בנוסח של הרמב"ם כמו ש"ינו בנוסח הר"ף ורש"י ומה שהביא הר"ן קודם לזה דברי הרמב"ם בגופו של גט הרי את מותרת וכו' לא בא לומר אלא עיניו ולאפוקי מרבי יהודה כדמוכח בדבריו ובדברי כל הפוסקים שדברו מזה ולולא שמתלתי להרמב"ן שפוסלו היותי אומר שיש איסור לחשוב על הקדמונים טועה ולהוליא לעז על גיטין הראשונים ודי מזה : ועל טענה השניה שהביא מעלתו עלי במה שדקדקתי מלשון הרמב"ם שכתב קלתו בלשון אחד וקלתו בלשון אחר וכו' ובאתי לומר דדוקא אם היה איזה ענין כחוב בלשון שני כמו שכתבתי בראשונים ומעלתו כתב אלי מני יגביל לנו הכר לומר עד כאן תחום הרב לשער כוונת הרמב"ם בזה. הנה מעלתו יקשה בזה על דברי בעל הטיטור שהקשה שכל הגט בלשון ארמי והרי את מותרת בלשון עברי ולא הקשה טן על איזה מלות בזמן שהם בלשון הקדש ורחוק אללי לומר שבזמן הטיטור היו כותבים בזמן בלשון ארמי אלא שהאמת שכל שאינו כחוב מאמר שלם בלשון אחר אינו מקרי קלתו בלשון אחר. ומה שהרחיק מעלתו דברי במה שדקדק הרמב"ם לומר קלתו בלשון אחד וקלתו בלשון אחר וכו' ולא קאמר הנבאר וכו' כמו שכתב בכתבי וכתב כי אלו בן היה משמע דוקא ששינה בתחילתו או בסופו כמו שכתב בכתיב דבר כתבתי שמעלתך תופס עלי תמיד בלשוני ולא בעיני ותמוה בעיני שלא היה לרמב"ם לומר בלשון אחר כי אם בלשון קלתו וקלתו דמשמע ששני הלשונות שוים וכי לא הוי מאי למימר גט שכתוב בו מב' לשונות או כאמר כתבתי בתחלה שכתוב קלתו בלשון אחד והנשאר בלשון שני דהוי משמע בין בתחלה בין בסופו והוי משמע בין חלק גדול ובין חלק קטן כי לשון נשאר כולל ככל לדעתי ואם נשאר אינו מדוקדק כי אם מה שמשוייר בסופו הלא אפשר לומר והנשאר בלשון אחר (וזכו לשון שכולל תחילתו וכופו והמלכו וכמו שאמרו לענין תחימת שטר שכתוב בו קרוב או פסול תחייס עדות בשאר ידקדק מעלתו בדברי החסם והשר"י בזה וימלאנו) או כדומה בלשון זה

אך קלתו וקלתו משמע דחלקים שוים ואולי כי כבד לשוני גורם לי שלא להסבין נחות לשוני של מעלתו ובאמת כי דקדוק זה אינו שום רק להיות סניף לאחרים : ונבוא אל השלישי מעלתך כתב אלי כי מה שכתבתי תחילה לא באתי אלא לנסות מעלתך וללחו בפלפולי עכ"ל. וחלילה לי באלה הלא כבד ידעתי כי כל רז לא חנם למעלתו ומה לי לנסות אחרי מדרש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח וכלב יודע אם לעקל או לעקלקלות כי אם על דבר אמת וענוה וכנה לא אבא לקפח עם מעלתך בהלכה ליישב דברי הראשונים מאחר שאני רואה במעלתו שחשב עלי שכתבתי עליו בחכמת הנילוח ובפלפול בלבד אך אבוא אל הדני סעיר"ה בתלמוד ערוך הליע מעלתו בכתבו כי הפירושים נחלקים על ג' פנים כו' ולכן מה שכתבו הפוסקים שהתרגום ניתן בסיני לא היתה הכוונה שלשון התרגום ניתן בסיני על הלשון לבד כי איך ידחו בזה שאר המפרשים שנתחברו בלשון הקודש והם שלא להזכיר שפירש"י לא נעשה בלשון הקדש דוקא כו' עד וכלל כי הלשון אינו לא מעלה ולא מוריד ולא היתה הכוונה במה שאמרו שהתרגום זכה להנתן בסיני רק על פירוש התרגום ומה שהוסיף על המקרא שזה היה מקובל מסיני כו' והחזיק מעלתך בדעתו זאת עד שכתב לבסוף וישמח בעלמו וכתב שישו עלי בני מעי אם הספיקות שלכם כך כו' שמח אני בשמחת מעלתך אך לא ידעתי שמחה מה זו עושה כי אני ראיתי מעלתו הרכיב דבריו על תרי רכשי. בתחילה כתב כי אין הכוונה במעלת התרגום בלשון לבד דמשמע דהלשון בעלמו יש לו מעלה אלא שאינו לבד ואח"כ כתב שהלשון לא מעלה ולא מוריד כו' ויהיה כוונת מעלה באיזה מב' פנים שיראה לא אוכל לו כי אם כוונת מעלתך בדבריו האחרונים שאין לשון תרגום מעלה כלל קשיא עליו דברי הפוסקים לא וראה מ"ש הרא"ש פרק הקורא עומד והעור סי' קמ"ה דיש מקומות דאין מתרגמים התורה וכתבו דדוקא הם היו מתרגמים לעם שהיו מדברים בלשון ארמי אבל לדין מה תועלת יש בתרגום מאחר שאין מבינים אותו ואין לומר ללמד מהם לפרש הענין בלשון שיבינו די"ל לתרגום שאני דנתקן ברוח הקדש עכ"ל. ובכאן אי אפשר לפרש רק כי מעלת התרגום אינו כי אם מכה בלשון בעלמו ילא מכוון תוספת פירושו שקבל מפי הגבורה דזה היה אפשר לפרש ג"כ בלשון אחר כפי מה שפי' וקבל אונקלס מסיני. ועוד דאף דברי מעלתך הראשונים דכתב דאין כוונתם על הלשון לבד רק מלד תוספת פירושו כו' סתורים מכאן דברי קמ"ל לרא"ש דיש לתרגום מעלה משום זה דא"כ הוי דבריו שבכאן כיתרין דבריו שבפ"ק דברכות דהתם ס"ל לענין שנים מקרא ואחד תרגום דאין לתרגום מעלה משום זה דברי יולאים בשאר פירושים כמו בתרגום לדעתו וא"כ אין לתרגום שום מעלה על שאר פירושים וכמו שכתב מעלתך בעלמו בכתבו לדעת הרא"ש וא"כ על כרחינו יש לתרגום מעלה מלד לשונו דוקא והוא היתן בסיני וברוח הקדש. ומעתה שזה מוכרח דעת הרא"ש שס"ל שהלשון מלד עלמו יש לו מעלה מאן לימא לן שאין זה כוונת הפוסקים שאמרו שהתרגום ניתן בסיני שאם שהרא"ש קאמר כאן שניתן ברוח הקדש והם נקטו ניתן בסיני הכוונה אחת הלא שנתחלפו בלשונם. ועוד אמרינן פ"ק דמגילה תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו וכו' ופריך שם ותרגום אונקלוס אמרו והאמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב ויקראו בספר תורת אללים מפורש וכו' תורת אללים זה מקרא מפורש זה תרגום כו' ופירש"י זה מקרא לשון עברי של חומש עכ"ל מכלל ששפורש זה תרגום ג"כ על הלשון קאי דאי לאו הכי מי דחק לרש"י לפרש דמקרא קאי על הלשון שכתב מעלתך שאינו מעלה ולא מוריד אלא ס"ל לפרש מקרא זה מ"ש בתורה ותרגום על תוספת הענין המקובל ובלא פירש"י יקשה מאי פריך ותרגום אונקלוס אמרו וכו' לישיני מפורש זה תרגום

הכשדים למלך חרמית עכ"ל הבראשית רבה. והביאו המדקדק הגדול ר' אליהו מדקדק בראש ספרו המתורגמן וכחזו זה לפי שהוא קרוב ללשון קדש מכל שאר לשונות, וכ"כ החכם ר"א בן עזרא לשון חרמית הוא לה"ק שנשתבש עכ"ל. הרי שכתב דברי מעלתך, וכן יש לדקדק מדברי ר"א ש"ס ש"ס ויתן מסיני כמו שהוא דעתי הים לו לומר שהקב"ה חלק לו כבוד ונתנו בסיני. אמנם כי דייקין ביה יש לדקדק איפכא כי אם היה דעת חז"ל בדעת החכם שהוא לשון הקדש משבשש א"כ למה לנו לריבין לעטם שחלק לו הקב"ה כבוד בתורה וכו' הלא בעלמו הוא הלבון הקדש הלא שנשתבש ואין לך יותר כבוד ממה שכתב בו התורה הלא על כרחינו לריבין לומר מאחר שנשתבש שב ללשון אחר ולא נחשב ללשון הקדש ולכן הולך לומר מאחר שנשתבש בו תורה כפי שבושו אין לנו להקל בו ויש לנהוג בו כבוד מאחר שנמלא בתורה וזו עלמו הטיעם שכתבתי שניתן בסיני מאחר שהזכירה התורה זה הלבון וזו נתינתו בסיני שכוונתו הפוסקים ושניתן ברוח הקדש כמו שהזכירו ודי בזה למבין כמעלתך ושלוש ממני שארך. משה איסרלש מקראקא :

קלא שלותך יסגא אכוני סאלוף ס"ה נהר"ר
הירש ט"ן :

א כתבתי לפרש למעלתך מה שכתבתי בפירוש דברי ריב"א
פרק זה בורר במה שחילק בין אי אמרינן אשה כבעלה או בעל כאשתו וכו'. נראה דריב"א הוליא החילוק שהוא מכת קושיא דמה ציינוהו בב' הלשונות פרק זה בורר אי אמרינן אשה כבעלה או בעל כאשתו ולכן פירש דיש חלוק בזה לענין בני בראשון או בני שני. והקרא"ו בכתב עליו באין כן דעת שאר הפוסקים מדהוה להו לפרש כמו שכתבתי בהצעותי הראשונים ועיין בסומן ל"ה סעיף ו' דוק ותשכח :

ב עוד בלגת במדרכי דמי בנת (דף רנ"ה) דכתב
שם ועוד לדברי מורי ורשב"ם שפירשו ידור פלוני צבינו כו' וזה בין לדור בין למשטח בו פירי ושאר מיני תשמיש וכו'. וכתבתי מה נפקא מיניה כי אף שהטעם בלדור בו מטעם שאין בו ממש הלא גם בלמשטח בו פירי או שאר תשמיש אין בהן ממש ואיני יודע מנא לך הא דלמשטח פירי והאר תשמיש אין בהן ממש דנראה דס"ל לבעל התשובה דיש תשמישים שיש בהן ממש דקא עביד מעשה בקרקע עלמו ואתו אם חפר בורות שיחין ומערות בקרקע מי הוי דבר שאין בו ממש וכן למשטח פרי תשמיש שיש בו ממש מנאחר שמשמטם בקרקע גופא :

ג ובה שכתבתי רחיתי מוכג בעירי דמי שמשך סעודתו
במנחה בשבת עד למולאי שבת אוחתן שהתפללו והבדילו מבשלין ואופים לאותן שלא הבדילו כו' אמר כן יסדתי בש"ע הודפס מחדש בא"ח ס"ס רס"ג, והטעם שכתבתי בס"ד בספרי (דרכי משה) אשר ע"פ אותו הספר חזרתי דינים בשלחן ערוך. ועיקר הענין הם דברי הר"ן פרק שואל (דף קס"ה): שכתב בשם הרשב"א להיתר בכניסת השבת וחולק שם הר"ן ונראה שם מדברי הר"ן דבמולאי שבת מותר לכ"ע הואיל ואפשר לו בעלמו להבדיל ולעשות מלאכה משא"כ בכניסת השבת דומיא דהואיל והאשר ע"י בורגנין שכתב הר"ן דוק שם ותשכחו והקשיתי שם מ"ש מעושה ב' ימים יום כפורים דאסור לבשל לו והיראתי דהתם שאני הואיל ועביד מספיקא דיומא גרע טפי ודמיתי הענין למי שלא הניח עירוב תבשילין שאהרים אופין ומבשלין ומותר ליהנות מאותה מלאכה ואע"ג דהתם לרין לאקנויי קמחו לאהרים היינו משום היתר המלאכה אבל אם כבר עברו ובשלו לו ודאי שרי דלא קא מציעא ליה לענין עירוב תבשילין הלא אם עבר ואפה בעלמו אבל על אחרים לא קא מציעא ליה

מנאמר

הוא תוספת הענין ומה שאמר אונקלס הוא הלשון ודוחק לומר כי הלשון אינו מעלה ולא מוריד ולא היו אומרים שאמרו מפי ר' אליעזר ור' יוחנן, כי זה אינו שהרי גם בלשון הוא חכמה יתירה להעתיק ספר מלשון ללשון וכמה נחזקו המעתיקים והתללו עלמם בהעתיקתם כמו שגראה בהעתיקת ספר המורה וספרים אחרים ולמה לא יאמרו עליהם שקבל מפי ר' אליעזר ור' יוחנן הלא שברור כלהרים שהתרגום בעלמו ובלשון נתקבל בסיני כמו שהוא ולכן אי אפשר להם לכתוב בגמרא הלא ששכחו וחזרו ויסדו כמו במגילת"ך לופים שלא נשתנה כלל מכתובת שהיה, ובפ"ק דמגילה קראה התרגום לא ילא ואח"כ שונה אבל קורין ללועזים בלעז כו' מכלל דתרגום אין לו דין שאר לעז ויש לו מעלה מלך לשונו). ומאחר שנתברר ליתד שלא תמוט שכלשון בעלמו ניתן בסיני ויש לו מעלה מלך זה כמו שכתב הר"א ובעוד לעיל מי יפוס לן לומר שלא כווננו ג"כ בדבריהם בשינוי מקרא ואחד התרגום שניתן בסיני על דבר זה מלך לשונו וכו' שהוא משמעות הגה"ת מיימוני אם לא נרצה לדחוק כמו שדחק מעלתו בכתבו. ולכן לא דחה שאר הפירושים רק לשון לעז כי הפירושים הנכתבים בלשון קודש יש להם ג"כ מעלה זו רק שלא נומר שלשון חרמית הוא כאחד משאר לעז הולך לומר שניתן בסיני. ולא אוכל להבין על מה סמך מעלתך שכתב ואין לפעוה בלשון הגהות מיימוני כו'. כי הם דברי הסמ"ג בעלמו ומה שכתבו ולא נראה לר"י שב על כל דברי הגה"ת כו'. כי מלבד שפירוש מעלתו הוא רחוק בפשט דברי הגה"ת מיימוני לפי הכראה מדבריו גם דבריו אינם מוכרחים כלל מאחר בעל כל פנים ההגה"ת הוסיפה מדעתה על דברי הסמ"ג שהרי ה"מ שה"ה ללשון לעז אינו מוזכר בסמ"ג נימא ג"כ שהוסיפה זאת מדעתה שלא לדחות מדברי ר"י רק לשון לעז ולא פירושים הכתובים בלשון קודש דברי הגה"ת ואם שהזכירה בראש דבריהם הסמ"ג סוף דבריהם אינם דבריו וזה נראה מדברי הגה"ת שלא כתבה שם הלא דעות מלוקטות בקלרה. סוף דבר המלכתי בקוני ובשכלי כפי אשר כתב מעלתו ולא מנאיתי זכות בזה למעלתך כי אם דחייה שיוכל לדחות קושייתו שהקשיתי עליו מלשון הגה"ת מיימוני ולומר שם"ש שהתרגום ניתן בסיני הוא שב ג"כ על הראשונות ולדחות ג"כ פירושים הנכתבים בלשון הקדש אבל מ"מ דברי יזכירו ויאמרו מלשון האשר"י והחוס' שדחו לשון לעז ממה שכתרגום יש בו תופסת הענין וס"ל בשאר פירושים מועילים והיה להם לדחות מכת שהתרגום הוא לשון קדש משבשש כפי מה שעלה על דעת הכוזרי אשר עליו בנה מעלתך יסודו ומדלא פירש כן בענין דלא ס"ל הלא שלשון חרמית בעלמו ניתן בסיני וברוח הקדש וזה הוא מעלתו. (וכן הוא מוכרח בהדיא בהגה"ת מיימוני פ"א מהלכות הפולין ומזוזה ללשון התרגום בעלמו יש לו מעלה על שאר הלועזים משום שניתן בסיני ולא משום שהוא לה"ק דו"ק שם) ואין להקשות לדידי ג"כ אמאי כתב טעמא שכתרגום יש בו כמה דברים כו' ולא כתב טעמא שניתן ברוח הקדש כמ"ש בעלמו פרק הקורא עומד לענין מקום שאין מתרגמין כו'. דודאי לדידי לא קשיא מידי דהולך לומר האני טעמא לדברי המפרשים שם"ל דה"ה ללועזות בלעז שלהם הוי כמו תרגום כי התרגום הוא בשביל עם הארץ ולכן קאמר שאף לדבריהם שהתרגום אינו הלא בשביל עם הארץ התרגום שאני שיש בו כמה דברים כו' ולכן נתקן לעמי הארץ שיבינו הענין היטב. אבל לטעם מעלתו מ"מ יקשה דאע"פ שנתקן משום ע"ה שיבינו וכל לומר שנתקן בלשון הקודש משבשש של עם הארץ שיבינו כפי מה שמדברים ולא בלשונות אחרים והנה ארז"ל כי ידברו אויבים בשער ואת והב בסופה ב' תלמידי חכמים כו'. אמרו בבר"ר ח"ר שמואל בר נחמני אל תהי לשון חרמית קלה בעיניך שמא ינו בתורה וביבאים וכתובים שהקב"ה חלק לו כבוד. בתורה יגר שהדותא. בניבאים כדנא תמרון להון. בכתובים וידברו

שאלות ותשובות הרמ"א קלא קלב

ומאחר דכאן שרי לומר לעשות המלאכה גם הסגולה מותרת
כן נ"ל :

ד עוד שאלהני בדברי הסמ"ג דכתב איזה ערב ואיזה קבלן
אמר לו הן לו ואני אתן לך פי' ודקדק מעלתו הא
הן לו ואני פורע הוי ערב ולא קבלן והוא כדעת רשב"ם
ובסוף דבריו כתב אבל אם אמר הלווה ואני ערב כו' כולן
לשון ערבות משמע אבל הן לו ואני פורע הוי לשון קבלנות
וזהו כדעת החוספות זהו שאלתך בזה. ולא ידעתי מה הקוביא
דסמ"ג מלתא דפסיקא נקט ולא ירד לפלוגתא דרשב"ם
וחוס' ופלוגתא דרשב"ם לא קמיירי ולא אוכל לדעת היכן ראיית
בזה פלוגתא בין רשב"ם לתוס' כי לא זכרה פלוגתא זו
בשמייהו רק הרי"ף הביא דעה זו והיא דעה הרמ"א שהביא
הטור סימן קכ"ט ע"ש :

ה עוד שאלת פרק הגזול במרדכי כתב הרב מלוודרי"ם
שהם לשמעון חוב א' וכתב על שם רחובן כו' עד
שאין לו לרחובן לשלם לשמעון כלום מפני שגתה דומה
למסים. וכתבת שגתה לך להגיה אינו דומה למסים דהא
בירושלמי איתא דאין אדם נתפס על חבירו וחייב לשלם
אלא במסים בלבד. נראה דאין אנו לריבין להגיה הספרים
בחסם כי אפשר ליישב שדעתו שגם חסם אין אדם נתפס
על חבירו רק במס הקלוז אבל לא במס שאינו קלוז וכמו
שכתב הרמב"ם פ"ח דחובל וכו' והטור סי' קכ"ח ולכן
כתב דמתנה דומה למסים ור"ל לומר מסים שאין קלוזין
לאפוקי גלגוליות וארנוניות שהם קלוזים. והרב מלוודרי"ם כל
שאינו קלוז מסים קרי ליה ולקלוז ארנוניות וגלגוליות :

ו עוד שאלת במרדכי פרק גט תמין כתב בשם ר"י דאם
פתוחה שבעשית סתומה ואמרין פרק הבוגה וכתבתם
שלא יעשו פתוחים סתומים כו' ש"מ דלמדין גט מתפילין
ומזוזות ואח"כ כתב דאם אינו מוקף גויל כשר בגט הואיל
ולא כתיב שם וכתבתם כמו בתפילין וכו' וכתבת ע"ש דחד
מלתא יליף וחד מלתא לא יליף ומנ"ל לר"י לחלוק עכ"ל
שאלתך. נראה דהטעם מפורש הסם דפתוחין בעשאהם
סתומים פסול מן התורה דלא מקרי כתב ס"ה בגט דהא
לא מקרי כתב אבל היקף גויל אינו אלא חומרא בעלמא
כדאיתא הסם ולכך לא יליף גט מתפילין כמו דלא ילפינן
לענין שאר דברים. וזהו הנ"ל בשאלתך ושלום. ממני אהובך
משה איסרלש מקראקא :

קלב כדוב

ער"ב הוא לי. כל חך הטועם טעמו וחכמתו
אומר לי לי. היושב ברום מעלת השכליות
והמדות הוא המשפילי לראות בעין נמוכה. ולא בנסות רוח
אשר עם עניות תורה כרוכה. האלוף הוסיף. בחכמה הוא
עתיק. הוא תלמידי וחבירי הר"ר בער ש"ן. קבלתי כתב
מעולפת ספירים בראשון מימי הגבלה וראיתייה מעולפת
ספירים ושאלות מהר"י וקמתי בנחרית להשיב שאלתי דבר
ואף כי אין הפנאי מככים מ"מ לרוב אהבתך הנשאתה חקוקה
בלבי מיום כיוון עמי הכרחתי לפנות מכל עסקי למודי
האחרים ולהשיב לך על שלך :

א בתח דברך יאיר ונ"ל במכתב כוכב פ"ב ת"ר חתן
ושושבניו הטורים מן הכוכב כו' ומן התפלה וכו'
ר' בילא אומר חתן פטור ושושבניו וכל בני החופה חייבים.
וכתב הרמ"ם שם דחובא לענין ק"ש דוקא קאמר אבל בתפלה
ובתפילין פטורים ופסק ברבי שילא וכן פסק הטור סי' ל"ח
וא"כ לפי מאי דס"ל לדין דחתן חייב בק"ש בזמן הזה כמו
בכתב הטור סי' ל"ח וחי' ע' מטעם שאין כולם מתכוונים
וא"כ קשה אמאי לא אשתמיט בוס פוסק לומר דחתן חייב
ג"כ בתפלה ותפילין מהאי טעמא ואם יש טעם לחלק ביניהם
מכח דק"ש הוי קבלת עול מלכות שמים מה שא"כ בתפלה
א"כ יש לתמוה על המנהג דוהגין דאף חתן נוכח להתפלל
ולהניח תפילין ביום החונחו וכל שכן שושבניו ושאר בני
*בזמן הזה אין דיע נדוי טהר כלל ונאמר ע"פ דינא דמלכותא ודינא דמלכותא דינא :

החופה עכ"ל שאלתך הראשונה. לא ידעתי שאלתך בזה שהרי
כתב הטור סי' ק"ו ונ"ל כל הפטורים מק"ש פטורים מן
התפלה וכל החייב ממילא חייב בתפלה וא"כ חתן שחייב
בזמן הזה בק"ש מטעם שכלו אינו מתכוונים בזמן הזה
ס"ה שחייב בתפלה מהאי טעמא וכ"ש בני החופה ושאר
שושבניו גם בתפילין חייבים שאע"ג דהגוין שפטורים מן
התפילין וזהו חין לחלק בין ימיכם בזמן הזה דלאו בכוונה
תליא מילתא. מ"מ נראה מאחר שקורין ק"ש ומתפללין חייבים
ג"כ בתפילין דהא כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד
עדות שקר בעלמא והא דקאמר בגמרא דפטורים מתפילין
היינו בימיכם שהיו מניחים התפילין כל היום בלא ק"ש,
אבל בזמן ק"ש מאחר דחייב בק"ש חייב בתפילין שלא יהא
כמעיד עדות שקר בעלמא. וזה מבואר :

ב עוד שאלת דאמרין פרק הכף על יבמתו שיואל לדרך
חייב לפקוד את אשתו והרמב"ם כתב בסלכות דעות
דאין לשמש ביום שיואל לדרך והקשית כי הוא נגד דעת
הגמרא. דע כי יש מחלוקת בין ר"ת ור"ם בפירוש חייב
לפקוד את אשתו כי יש מי שאומר שאינו רק בדברי רלוי
ופיוס ולכן שרי אפי' סמוך (לוסת) ואולי דעת הרמב"ם הוא
כדעת זה. ועוד דבגמרא לא קאמר ביום שיואל לדרך רק
בשעה שיואל לדרך ולא באותה שעה ממש קאמר אלא ר"ל
בעת שהיא ויכול לקיים המלוה קודם היום שהוא ויולה
ביום יאיר לך :

ג עוד שאלת בענין ברכת חתנים שמזכירין בסעודה שלישיית
של שבת אע"ג דליכא פנים חדשות כמו שכתבת.
כלא תשובתך בדרך בהגות מנהגים שנדפסו בלובלין. או
בוינלייא מנהגי מהר"א עירנא כי הדרשה שדורשין בשבת
בסעודה שלישיית מקרי פנים חדשות ומנהגן של ישראל תורה
ע"ש במנהגים שכתב בקטור ותמלחהו :

ד עוד שאלת למה אין אנו נוהגין ללדות כשהזכיר שבעה
מפיו כמו שכתבו הפוסקים וכן איתא בגמרא. כבר
קדמוך רבן ונ"ל בסמ"ג ס"ס רמ"א השומע הזכרת השם
מפי חבירו חי בלדותו וכו' בד"ה כשהיה מזיד אבל אם היה
שוגג אינו חייב ללדותו ואמר ר' משה שאסור ללדותו ובזמן
הזה שרגילים בשבעה הוי כאומר מותר ובכלל בוגג יחשב
ומזה בא המנהג שלא ללדות ומ"מ הממחיר ללדותו* ומתיר
לו מיד תע"ב והתרה לריכה להיות על פנים בלא ליתן מכשול
לפני אחרים וכמו שכתב הרמב"ם כוף הלכות שבעות :

ה עוד שאלת על מה שנוהגין שבעת כשממשיכים בסעודה
עד מולאי שבת מזכירין ר"ל וזר"ח וחוכה ופורים
כשנמשיכים בסעודה אין נוהגין לזכר יעלה ויבא או על
הנסים. לא שמעתי מנהג כזה ואדרבה הרמ"ם כתב
בתשובותיו לענין שבת שאם ממשיך סעודתו עד מ"ש אין
לזכר ר"ל ואנו נוהגין לזכרו הואיל ומלינו מוהר"ם שכתב
לענין על הנשים בפורים שאם ממשיך סעודתו עד מולאי
פורים מזכירין על הנשים וכן המנהג פשוט בעירנו שבליל
פורים קובעים סעודת פורים סמוך לערב וממשיכים בסעודה
הרבה בלילה ולבוקר מזכירין על הנשים צניח האחרון ואם
ראית נוהגים זר"ח או בחוכה שלא לזכרו איכא למימר
דלא חשיבי כעודתיהו כ"כ להיות נקרא קביעות לילך אחר
החילת הסעודה כמו באלו. והבנת נכונה היא :

ו עוד שאלת לענין מזוזה שאין אנו נוהגין לקבוע בשערי
המדינות הע"ג דאמרין בגמרא שכולן חייבים. גם
בזה דברו הראב"ם ז"ל תמלא בחידושי הגדה פ"ק דיומא
ז"ל בקבלות וירמ"ש"א לא היה מזוזה בשערי העיר ונחתו
אל לבי כו' עד אחרי שהכתיב דרים בחוכה וצית העלה
חך כרחוב פטור עכ"ל. וס"ה צעירות שלנו שכולם הם של
מלך ואף בעירנו שאין כותי הוך הרחוב מ"מ לא גרע
משותפות כותי דפוטר דברי היא מעבר לרוב כותים גם
קמ"ד

חמיד כותים ומלאים בחוכה אשר השערים משועבדים להם ולכן פטורים :

ו עוד שאלת על מה שכתבתי בהגהות ש"ע מטור ח"ח סי' ו' ולא יחזור לברכה ב"ה אם לא בחזר והטיל מים משמע אבל אם הטיל מים יברך ואח"כ כתב בסי' ז' שאפי' הטיל מים לא יברך אף אם רוצה להזפיל. והנה ב' הגהות אלו סותרות זו את זו הלא כבר שמעת אם לא ראית בעיניך ששלחן ערוך על ח"ה עם הגהות שלי הגדפם בכאן ושם אין מקום לקושייתך באשר בסי' ו' אין כתוב שם אם לא שחזר והטיל מים ולא ידעתי אם מה' היתה זאת או אם תקנת הענין בשעת ההדפסה. אך אמנם אף לפי דברי הראשונים כאשר כתוב לפניך אשר העתקת משלחן ערוך שלי אין מקום לקושייתך כי בסי' ו' כתבתי עכ"פ לא יברכה ב' פעמים כו' כי המזכרה ב' פעמים הוא ברכה לבטלה לכ"ע ועל זה כתבתי למטה אם לא שהטיל מים ר"ל כי אז יש מקום למהג לברכה שנית אליה דמאן דס"ל דלריך ברכה המטיל מים לתפלה אבל מ"מ לא כתבתי שיש לנהוג כן רק אין לברכה כלל כמו שכתבתי בסי' ז' רק שאין למחות ביד הנוהגים לברכה אם הטילו מים הואיל ויש להם על מי שיסמכו אבל המזכרה ב' פעמים בלא העלת מים יש למחות בידו ולזה כתבתי ועכ"פ כו' דוק בקרא"ו בטור ההוא ותמלא שזה היה כוונתו :

ח עוד שאלת ביו"ד סי' קי"ב כתבתי בסעיף ח' ואין להמתין על פת כשר וכן נוהגין ובסוף הסי' ההוא סעיף ע"ו כתבתי וכבר נהגו להמתין כך הלכה לשונך. והדברים סותרים זה את זה. מנקה אני מעון זה כי טעות הוא לפניך כי כך הסוגיא לפני סוף כימן ההוא וכבר כתבתי דנוהגין להקל והיינו שא"ל לסמתין :

ט עוד כתבת ושאלת בספר חורת חטאת שלי שכתבתי בשם רבי ירוחם כלל ב' סי' ד' בשר שלא נמלח חי וכתבתי על זה ונ"ל דאין להקל בזה אלא"כ יש בו ס' כו', והקשית עלי אף שייך ס' דהא בקדירה אינו שייך לשער כמו שכתבתי בעלמא כלל י"ג וכלל ס"ה ובשאר דברים שבקדירה לא שייך לומר ס' דברי ציבש מייירי כדאיתא התם וציבש אינו שייך ס' כו'. הנה ממקום שכתבתי היה לך ללמוד ההגללות וזה מאחר שאינו שייך ס' ח"כ על כרחך לא כוונתי אלא דאין להסיר בכה"ג אלא במקום דאיכא ס' ורצוני לומר ושייך ס' ג"כ דהיינו שהיה בקדירה ג"כ דברים אחרים ולא באתי שם רק להוליא מדעתו של הרבנו ירוחם דס"ל דכלי שהוסר מן האור אינו מבטל. וזה מבואר למצין :

י עוד הארכת למענית. השושה גנובה חרישית. בענין המולייחא כתבת זה לשונך כתב מר בתורת חטאת שלו בדיני מולייחא וז"ל יש נשים שממלאים כו' שמעינן בהדיא כ"ש אם לא נמלח כלל כו' ואע"ג דפשוט הוא שכתבתי להוליא מלבו של חכם אחד שהסיר בלא נמלח כלל כו'. והנה מעלתך כתב התם ולא הויע מי הוא החכם ושמעתי מפי רבים שמכ"ת מלא כזה באיבור וסיתר שהגיה הגאון מהר"ם דליטא וכו', והנה רבים קמ"ס שיש בידם ח"ו של מהר"ם ולא מלאו בו הדעת ההוא אך בהפך כו' ועכשיו אלהים אלה לידו ח"ו שלו מוגה ומדויק בלי טעות כו' ומכל דבריו מוכן לי שאם מלאוהו צינאים בין אם נמלחה חרנגולת ולא שהתה שער מליחה בין לא נמלחה כלל דאסור ולרווחא דמלתא העתקתי דבריו הנלרכים לדון דידן על יריעה קטנה וכו' עד והשיבני מר למשן חביב חורפי דבר עכ"ל. תמיהני מי הוא הגביח בידע מה בלבי ועל מי כוונתי במה שכתבתי להוליא מלבו של חכם כו' אם לא מלאו הדבר באיבור וסיתר שלו בודאי לא היתה כוונתי אליו ואם נמלא ב"ו שלו או לא נמלא אין לי פשע רק על המפרסמין אותו לומר שאינו כוונתי כי אני חסתי על כבוד התורה ולא רליתי לפרסם והם המזכירים אותו וכופרים בשעת הדיון

[שו"ת הרמ"א] נב עב

לומר שנמלא ב"ו שלו בהפך כמו שכתב מעלתך. והנה כודה לדברי שיפה כתבתי באסור אם מלאוהו צינאים אפי' לא נמלח כלל וח"כ אין להם ללעוק רק על עצמם ועל נפשם ואין לי להשיב אם לא ב"ו רק לקפחני בכלכות ואינו נוגע בדין מן הדינים גם כי אינו יודע מי הוא העומד נגדי ואולי אינו כדאי שאשיב על דבריו, אך אמנם מה שמעלתך כתב עלי כי אלהים אלה לידו ח"ו של מהר"ם מוגה ומדויק בלי סיוג וכו' כבר הקדמתי שלא כוונתי אלא על מי שכתב דבר זה והסיר מילוי צינאים בלא נמלח כלל וזהו אינו נכון כמו שכתבתי וכמו שאתה כתב בעלמך בשם הר"ם ואם לא כתב מתחילה רק בזה הענין יישר כחו ואשרי מי שחושבין אותו ואין בו טעם כי לא הזכרתי שמו על זה ועל כרחי אני אומר כי לא כוונתי אליו מאחר שלא כתבו מינעו. והש"י יודע אם בדיתי הדברים מלבי. ואם כתב מתחילה בענין אחר וחזר בו הלא חכמתו עמדה לו ואיני חכם הרואה את הכולד. ומה שאתה מעתיק אלי דבריו בזה ביריעה קטנה מה לי לעשות כי אני אם אומר ואני אם לא אומר אף כי הוא בעלמא אינו חתום על זה ויקרני כמו שקרה לי מתחילה. ואם מהר"ם בעלמא יחזוק לדבר כי באלה ויאמר כי הוא החכם שאמרתי עליו או יודה למה שכתבת ואשר שלחת אלי בזה אדע מה להשיב לו ח"ה. גם העתקת תהיה שמורה אללי עם שאר העתקות הנמלאים מדבריו בעירנו ואין אחד כדברו וכל שנה ושנה הענין משתנה ואין הדעות שוות. סוף דבר אני אומר לך ולכיוצא בך החושקים באמת ובתורת משה שלא תסור מן הדברים אשר כתבו האחרונים בזה להטריף כל מילוי צינאים בכל ענין בין עם קמח בין עם בשר אם לא שבהא הבשר כשיעור מליחה לקדירה ואין חלוק בזה בין לא נמלח הפנימי או החיצון ולא הזכרו חילוקים אלו לדעת האחרונים אלא במולייחא עם בשר בלא צינאים והנה הוא בהפך מדעת היריעה אשר העתקת אלי ודעתו והבן במראה העתק אשר שלחת אלי כי דברי בתורת חטאת הם ישרים ולא כאשר כתבת אלי כי לא מלאהם הדעת ההוא רק בהפך וכוא ענין כל מראות שהרואה בו רואה על ימין שמאל ודי מזה :

יא עוד שאלת על מ"ס הר"ן והבאתיו בת"ח שלי דיכול להדיח הבשר לקדירה במי פירות ולאו דוקא במים. ודקדקת הא הדחה ראשונה לא ושאלת טעמה ואפשר לומר דשאר משקין מטרשי ליה ואין מרכיני הבשר כמו מים וכזה כתב מהר"ק לענין רחילת אשה קודם טבילה ש"ו עליה הרופאים שלא תחוף במים כי לריך דקדוק אם מותרת לחוף ביין שאפשר שהיין מסכנין השערות וה"ה לענין מטרשי נמי ואין כל הטבעים שוים :

יב עוד שאלת על מה שכתבתי בת"ח שלי סי' ל"ב ופ"א על המניח דפוס הגבינות בצית הכותים שכתב ב"ו הארוך כלל מ"ז שאין להסיר אלא במניח הדפוס תוך הגבינות אבל אם תלושין אסור וכתבת דאין לחלק בזה רק אם לא ידע מנין הגבינות אבל לא במקום שיש לחוש שמא החליף הקטנים בגדולים ורלית לומר שטעות נפל בספרי. לא ידעתי מנא לך לחלק דאדרבה ב"ו הארוך משמע דאין לחלק והא דחילק בין תלושים לקבועים על הכל קאי וחילק כך כדי ליישב תשובת ר"י שהסיר בכה"ג כמו שכתב שם על הגליון וכדי ליישב דבריו שכתב תחילה לאסור כתב וחילק בין תלושים לקבועים ולכן כתב וכן אם לא ידע מנין הגבינות כו' משמע דתרווייהו חד דינא אית להו וטעמא בשניהם דלא חיישינן לתרי ריעותא שיקחם מן הגבינות ויעשה גבינות אחרות ויקבע בהן דירא לזיף כ"כ פן יקלקל הראשונים ולא יכוין באחרונים ויפסיד שניהם אבל אם הם תלושין ליכא למיחש כן נ"ל לדברי ח"ו הארוך. אך שאני תמה שכתבתי שני פעמים בשם ח"ו הארוך שכן נהג מהר"ם ולא מלאתי עכשיו ב"ו הארוך הגדפם ובאמת כשלמדתי ולקמתי

שאלות ותשובות הרמ"א קלג

כריש סי' פ"ח וזדין ע"ו שם וזמם שכתבתי שם בשלכות הפורקים הקלרים. עיינתי שם ולא מלאתי שם הפוך או סתירה ומדע היא בחורה שני כתובים המחשיבים זה את זה יבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם על פן ראה ושיין סימן נ"א שרמזתי שם להחזון ויחייב לך הכל :

פ"ו אשר שאלתי בשם החסיד הנזכר מן החדש איך יהיה נזכר מפליעת כלים שמשמם בהם שאינו נזכר דהא נאמר הכלי בבליעתו. נראה לי דאין לחוש כל כך דהרי כל חדש בזמן הזה אינו אלא ספיקא דרבנן דהא אף אם ודאי אביר בטל צרוב בעלמא מדאורייתא כ"ש שכל חדש בזמן הזה אינו אלא חומרה בעלמא ולהכי רוב העולם אינו נזכרים רק הפורשים וכתב מהר"א דאין לדרוש ברבים לאשרו ואם היה דררא דאיסורה ודאי לא הוי דן למשתק אלא אזלינן בחד רוב דגן שבא מן היסין ולכן נ"ל דליכא למיחש כולי האי. זאת ראייתי בתשובות השאלות אשר שאלת ממני לע"ע וכתבתי לך בנחילה באשר יראתי שלא יעבור ממני מוביל כתבי גם ערדת החלמידים אשר עמדי ת"ל מפסיקים אחי. ממני משה איסרלש מקראקא :

ולקטתי חידושי איסור והיתר הארוך עדיין לא היה נדפס ויהי לי אחד בכחז ואולי שם ראייתי כתוב שכן נהג מהר"ש כי מובטח אני בעלמי שלא בדיתיו מלבי וא"כ אפשר שגם הלשון היה כתוב בענין אחר אף אם לא נראה לי מתוך סגנון זה אשר לפנינו כאשר כתבתי ושאלו לחלק :

יג עוד כתבת ושאלת אשר כתבתי בת"ח שלי בדיני ריחא מלחא על מה שכתב הא"י הארוך דאיפשר דכל החתיכות מלטרפות לס' הואיל וכולן נכנסו בספק האיסור והע"ג דבשאר איסורים לא ק"ל הכי בריחא יש להקל עכ"ל. ושאלת דלא ידעת שום איסור שאין כל היתר מלטרף ביחד כו'. דו"ק ותשכח ביו"ד סי' קי"א כמה חילוקים בזה וכתב בא"י כלל י"ב סי' ע' דלא ק"ל כדברי י"ד ולכן כתב דבריחא מלחא אפשר להקל ומ"ש שמלח כלל ל"ט היפך זה שכתב שצריך להיות בכל פשטי"ד ס' כו' הלא גם אנכי כתבתי שאין להקל רק במקום הפסד מרובה ואז יש לסמוך אי"ד סימן קי"א שכתב להסיר וכן תמלא בפירוט על הגליון בא"י והארוך כלל ל"ט סימן י"ח :

יד עוד שאלת בענין אם צעין לשער נגד כל הכלי שמשמם בו איסור אשר נראו לך דברי סותרים זה את זה

שאלה ותשובה של הגאון מהור"ר שאול בן הגאון מהור"ר העשיל זצ"ל :

אינו צריך לפניו דכל שפוסקין גדולה פוסקין לו ולורעו אחריו עד עולם ואין לחלק בין בנו לחתנו כנראה לפוס ריהטא בעיני ההמון אבל לא כן הוא כי חתנו בכלל הוא. וכן מוכח מירושלמי גבי לא יסור שבע מיסודה אלו ראשי גולה שבבבל ומחוקק מבין רגליו אלו בניו של הלל ואיחא בירושלמי שזה בא מן הזכרים וזה בא מן הנקיבות, וא"כ אף מה שבא מן הנקבה הוא בכלל לא יסור וכן קורין לחתנו בנו כמו שקרא דוד לשאלו אביו והוא קרא לו בני. בזה הכנתי הקרא שמואל א' ד"ב היום החלותי לשאלו לו באלהים וגו' מה הגיד לו שאלו אחר לו עשית דוד מלך בחיי שאין נשאלין באורים ותומים אלא למלך ודוד נשאל באורים ותומים כו' כיון שראה אחימלך שפניו זועפים מיד ויען אחימלך ומי בכל עבדך כדוד כאמן חתן המלך. ומאי אמר לו בזה אלא ודאי דהכי אמר לו אף שאין נשאלין אלא למלך אני סבור שהוא חתן המלך ונכבד בביתך וזה נקרא פוסקין לו ולורעו אחריו כשהוא נכבד יותר מבניו ויגיע לו החלוקה. וכן מוכח בגמרא דאף מי שהוא קודם בירושלמי כשיש אחר שהוא ג"כ מורעו שהוא ממלא מקומו שהוא קודם, כתובות (דף ק"ג ע"ב) גמליאל בני נשיא אמר לוי צריכא למימר כו' הא קרא קאמר ואת המלוכה נתן ליהורם כי הוא הבכור כו' האי ממלא מקום אבותיו וכו' ולכך היה צריך לזנות וא"כ אף שר"ג היה הבכור כשיש אחר שהוא ממלא הוא קודם וכן הבן קודם לבת והבת קודם לשאר בני אדם וחתנו הוא כגופה, וכן מצינו כמה פעמים בגמרא ובתשובות רק שאין ספרי ווייני אחי ואין אומן בלא כלים. ואין לחלק בין דבר שהוא לעולם או מה שיכולין לבטל לאחר הזמן זה אינו דאיחא בת"כ הובא בפ' שמיני רש"ג בשם ר"א ב"ע הרי אומר וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה שאין ת"ל ובנים לא היו להם שאילו היו להם בנים המה קודמים לאלעזר שכל הקודם נחלה הוא קודם לכבוד. ואיחא בת"כ יומא (דף י"ב ע"ב) גד"ה בהן גדול משום איבה וכו' וי"ל שבהן גדול נתמנה בפה וגסתלק בפה. ובירושלמי דרש מקרא וא"כ הכהונה גדולה נסתלק בפה ואפי' הכי אמרינן כשהיה להם בנים היה להם הירושלמי אגל ודאי דהן הגדולה מה שפוסקין לו ע"י אדם או מן השמים שווים הם וכל הראוי קודם. וזכור אני מה ששמעתי מפי אבני המנוח המפורסם בדורו ו"ל שנפסק מפי כל הגאונים כדון כזה להלכה למעשה שאין לדחות את בניו מהגדולה כשהם ראויים וזכור כזה בתשובת מהרמ"א ובתשובת אח"י מהר"ם מפאדווה ז"ל. וכל זה כתבתי להרווחה כי הדברים פשוטים ליידין לכל תוון שקרובי אשתו אינן בכלל קרובים וק"ו בלשון החקנה נבו דלא לוסיק על דבריה. הנדחה מפני השעה ויושב בגולה ומפסי לישועה. הק' שאול הכונה בק"ק קראקא והגליל י"ו, חותם פה ברעמלא

בשאלתי בעיר אחת נעשה תקנה וז"ל התקנה, שלא יקבלו לאב"ד שום רב מחוץ לעיר שיש לו איזה צד קורבה בעיר וכהיום יש שם רב א' מופלא ומופלג מפורסם בדורו והוא חתן הרב שהיה שם והחזיק בעודו בחייו קצת כמעט הרבנות הן בהוראה וכל דבר הקשה היה בא לפני חמיו בצירוף חתנו הרב המופלג כר"ו ויש לו בעיר קרובי אשתו. מה דינו אם הוא בכלל התקנה או לאו :

תשובה השאל העלים תמני תוכן הדברים אם התקנה נעשה בחבר העיר או לאו, כי לפי האומדנה נעשה התקנה בעוד שהיה שם רב שהיה לו איזה צד קורבה דאי לאו הכי לא היה מסתפק בדבר פשוט כזה שאין לנו אלא לשון התקנה כי מה יתרון לבטל התקנה לכתוב לשון חוץ לעיר ולא כתב סתם אלא ודאי דוקא מחוץ לעיר שאין מכירין את מהותו ופן יטעו לבבו אחר הקרובים אבל מי שהוא מכירו ויודעו שהוא ירא אלהים ואינו נושא פנים לבוס אדם ועל דעתא דנבירה רבא כזה לא רצו לעשות התקנה ומה גם שנאמר שיש לו דוקא ולא קרובי אשתו וכן משמע בת"י ד"פ"ש דנגעים במהר"ש בהג"ה וכן בפ"י הרמב"ם במשניות על המשנה שם נאמן כו' שהוא ג"כ דאשה עצמה דוקא כנוספיה דמיא ולא קרוביה ולית דין צריך בשם אף שמתירה פן יתעקש ויאמר שזה נכתב הואיל והחכם היה כבר בעיר אבל חלילה לנו לומר כן כי בכל מקום שיש ספק בתקנה אין למידין ממנו אף דבר שיש ללמוד בק"ו וכן איחא להדיא בתשובת הרא"ש כלל כ"ו סי' א' וב"פ מהרמ"א להדיא בת"י סי' קי"ח וכן מוכח מתשובת מהר"ם בפרק המקבל גבי מעשה שגזרו על הקהל כו'. ובפרק נערה מביא בשם תלמידי מהר"ם ז"ל וז"ל. נ"ל דבמה שתיקן ר"ח לא על מיתת הבת לבדה תיקן אלא על מיתת הבן ג"כ ומה שלא הזכיר גם נדונית החתן לפי שבכרפת כו', וקשה מ"ש שלא הזכיר הלא יכול ללמוד מעצמו מלשון התקנה אלא ודאי דאין למידין מן התקנה מה שלא נאמר בפירוט ונוסף לזה שהרי כמה פעמים היה יושב בעסקי הקהלה לעשות להם סדר ולא עלה על דעת שום אדם לומר שיהיה פסול מחמת קורבה שיש לו כאשר שמעתי מפי מגידי אמת. ובר מן דין נוסתמא נעשה התקנה ע"פ הדין והוא תנמרא דסוף מסכת יומא דף פ"ו ע"ב א"ר יוסי בר חנינא כל המבקש מעו מחבירו אל יבקש ממנו יותר מב' פעמים כו' ור"ח היכי עביד הכי והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו כל פשעיו אלא ר"ח תמלא חזי ליה דוקפיה בדיקלא ובמירי דכל דוקפיה בדיקלא רישא הוה ולא איפייס כי היכי דלחזל וליגמר אורייתא בבבל, וא"כ מתחילה הוי ימלא לבו לעשות תקנה נגד הגזירה מן השמים ח"ו שהוא יהיה לראש אלא ודאי אף שנגזר על א' שיהיה לראש במקום אחר אבל מי שהוא כאן באותו עיר והוא ראוי להיות לראש ידחה לעיר אחר לא דחינן כי מי וכל להוציא אותו מחוקתו ויפה תיקנו ע"פ הגמרא. ועוד אם לא היה תקנה נגד הרב שהיה באותו עשה זכה גם לבניו ודע

